Anul XIV, nr. 1 (152), ianuarie 2016 Preț 2 LEI

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 3 CRONICA LITERARĂ
• Gheorghe GLODEANU
- *Corespondența intimă Ioana M. Petrescu - Liviu Petrescu (I)*

PAG. 4 VITRINA
• Gheorghe PÂRJA
- *Theodor Damian și ochiul pustiei*
• Viorica POP
- *Destinul cărții - semne și semnificații*
• Adrian LESENCIUC
- *Cărțile care zidesc*

PAG. 5 EMINESCIANA
• Săluc HORVAT
- *Eminescu și Maramureșul. Scriitori maramureșeni despre Mihai Eminescu*

PAG. 6 CRONICA LITERARĂ
• Daniela SITAR-TĂUT
- *O privire nouă peste texte vechi*

PAG. 7 ORFEU
• *Poeme* de Ioan MOLDOVAN

PAG. 8 INTERPRETĂRI
• Dumitru MICU
- *Simboliștii francezi*

PAG. 9 PROZĂ
• Grigorie M. CROITORU
- *Afrodita și Adonis*

PAG. 10 CRONICA LITERARĂ
• Delia MUNTEAN
- *Un anotimp „în nesfârșită scăpătare”*

PAG. 11 COMENTARII
• Ioan DERȘIDAN
- *Poetul cu nume de apă curgătoare*

PAG. 12 RECENZII
• Dușița RISTIN
- *Toate lucrurile din cer și de pe pământ*
• Augusta STAN BUTEANU
- *File de jurnal: de la Vasile din Gara Baia Mare la Mircea Eliade din Paris*

PAG. 13 ESEU
• Năstaca PIȘCORAN
- *Profilul unui boem: Ion Băieșu (II)*

PAG. 15 VARIA
• *Revista revistelor*

PAG. 16 TRADUCERI
• *Versuri* de Mihai EMINESCU (traducere în engleză de Ana OLOS)

Acest număr este ilustrat cu lucrări ale artistului Mircea Bochiș - expoziția „Cartea Românească”, proiect inițiat de Festivalul Internațional de Carte „Transilvania”, Cluj-Napoca, octombrie 2015

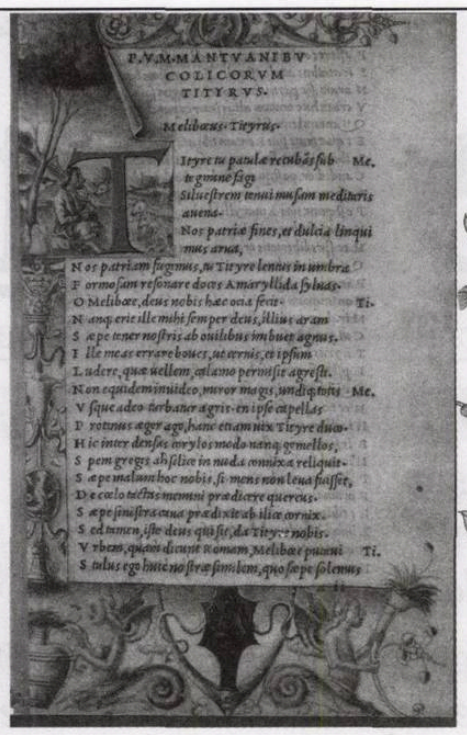

Instituţie a Consiliului Judeţean Maramureş
Revista NORD LITERAR
Editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare
– apare lunar –

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Director:
Gheorghe GLODEANU

Director executiv:
Săluc HORVAT

Redactor-şef adjunct:
Gheorghe PÂRJA

Secretar general de redacţie:
Augustin COZMUŢA

Redactori:
Daniela SITAR-TĂUT
Delia MUNTEAN

Redactori asociaţi:
Augustin BOTIŞ, Florica BUD,
Gavril CIUBAN, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOŞ, Marian ILEA, Ştefan JURCĂ,
Adela NAGHIU, Adrian OŢOIU,
Lucian PERŢA, Florian ROATIŞ,
Nicolae SCHEIANU, Echim VANCEA

Prezentare artistică:
Mircea BOCHIŞ

Secretariat şi tehnoredactare:
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redacţia şi administraţia:
cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Şincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X
Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar" este membră a Asociaţiei Publicaţiilor Literare şi Editurilor din România (APLER)

Abonamente la revistă se pot face prin factorii poştali şi se difuzează prin S.C. GLOBAL TRUST MEDIA S.A., S.C. SALDEL S.R.L. şi în librăriile din Baia Mare şi Satu Mare.

Costul unui abonament - 2016:
Prin poştă: 3 luni - 9 lei; 6 luni - 18 lei; 12 luni - 36 lei

Revista este înscrisă
în Catalogul de Presă al Poştei Române,
cod 14323 (p. 25)

16 pagini - 2 lei

Responsabil de număr:
Gheorghe PÂRJA

Rugăm editurile, revistele şi autorii care doresc să le semnalăm cărţile şi publicaţiile periodice în numere viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa redacţiei (str. Gh. Şincai, nr. 46, cod 430311, Baia Mare).

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

CĂRŢI:

• Terezia Filip, ***Seducţia absolutului. Exerciţii de hermeneutică eminesciană***, Editura Proema, Baia Mare, 2015;
• Daniel Dragomirescu, ***Sfârşitul unei dictaturi/ The End of a Dictatorship***, Colecţiile revistei „Orizont literar contemporan", articole şi eseuri/ Articles and Essays, Editura Pim, Iaşi, 2015;
• Daniela Sitar-Tăut, ***Receptarea culturii române în Slovacia după 1989***, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2015;
• Constantin Bostan, ***Trecute vieţi de autori şi cărţi, ziare şi reviste. De la romantism la proletcultism*** (vol. I), Editura Timpul, Iaşi, 2015;
• Grigorie M. Croitoru, ***Apa trece, pietrele rămân***, teatru, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2015;
• Grigorie M. Croitoru, ***Toni, fata popii, roman***, Editura Singur, Târgovişte, 2015;
• Maria V. Croitoru, ***Salvarea piramidienelor***, roman, Editura Singur, Târgovişte, 2015;
• Maria V. Croitoru, ***Petrecerea vampirilor***, roman, Editura Inspirescu, Satu Mare, 2014.

REVISTE:

• „România literară", nr. 2/ianuarie 2016, Bucureşti;
• „Tribuna", nr. 320/ianuarie 2016, Cluj-Napoca;
• „Arca", nr. 10-11-12/2015, Arad;
• „Familia", nr. 11-12/nov.-dec. 2015, Oradea;
• „Litere", nr. 11-12/nov.-dec. 2015, Târgovişte;
• „Actualitatea literară", nr. 52/octombrie 2015, Lugoj;
• „Argeş", nr. 12/decembrie 2015, Piteşti;
• „Acolada", nr. 12/decembrie 2015, Satu Mare;
• „Oglinda literară", nr. 169/ianuarie 2016, Focşani.

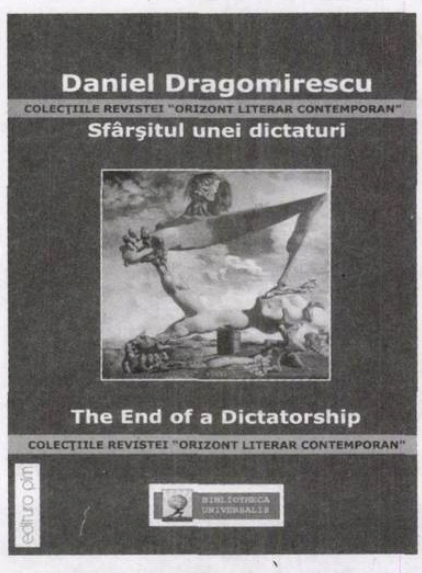

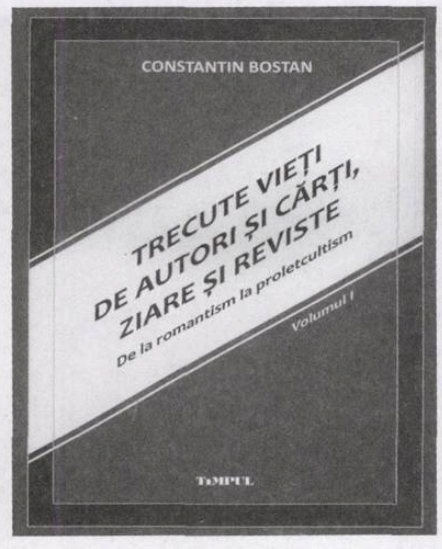

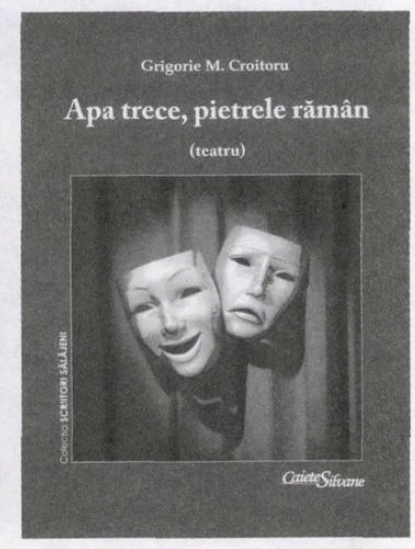

PREMIUL NAŢIONAL DE POEZIE „MIHAI EMINESCU", 2016

La ediţia a 25-a a Galei de decernare a Premiului Naţional de Poezie „Mihai Eminescu", desfăşurate la Botoşani în 15 ianuarie 2016, juriul (format din Nicolae Manolescu - preşedinte, Mircea Martin, Cornel Ungureanu, Ion Pop, Al. Cistelecan, Mircea A. Diaconu, Ioan Holban - membri) a acordat Marele Premiu poetului Gheorghe Grigurcu.

Între nominalizaţi s-au aflat Marta Petreu, Liviu Ioan Stoiciu, Gheorghe Grigurcu, Aurel Pantea, Ioan Moldovan, Nichita Danilov şi Ovidiu Genaru.

Gheorghe Grigurcu este al patrulea membru al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor beneficiar al Premiului Naţional de Poezie „Mihai Eminescu", alături de Adrian Popescu, Dinu Flămând şi Ion Mureşan.

IMPORTANT!
Informăm colaboratorii noştri că responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice şi cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

Cronica literară

Gheorghe GLODEANU

CORESPONDENȚĂ INTIMĂ
IOANA EM. PETRESCU – LIVIU PETRESCU (I)

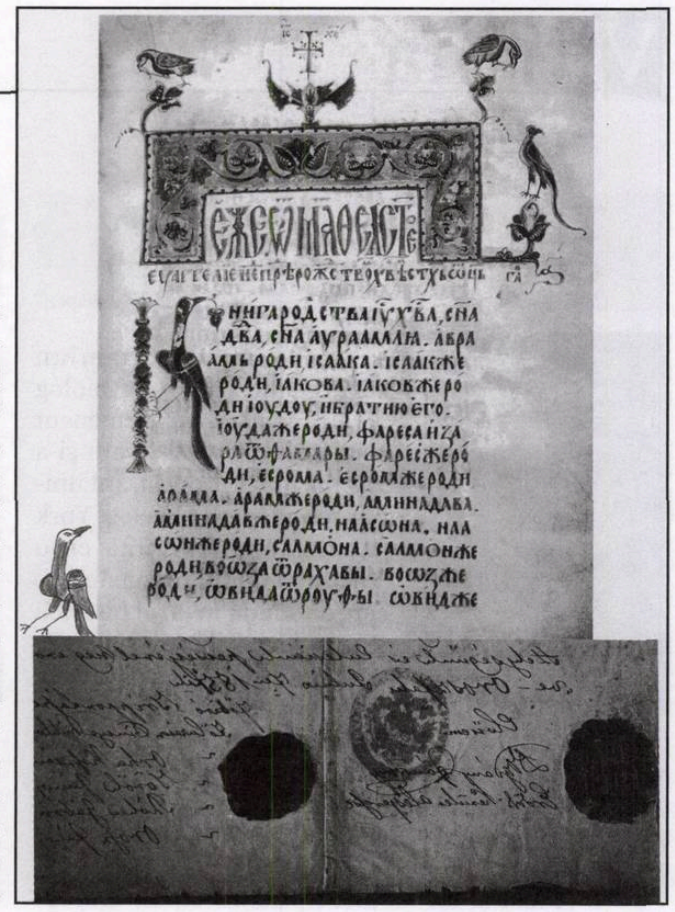

În 2012, la Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca, a apărut, sub îngrijirea Mirelei Tomoiagă și cu o succintă prefață semnată de către Ioana Bot, volumul ***Corespondență intimă Ioana Em. Petrescu – Liviu Petrescu (1961 – 1978)***. După cum o sugerează și titlul, este vorba de un corpus epistolar ce nu a fost elaborat în vederea publicării și care a fost păstrat de către cei doi protagoniști doar din motive sentimentale. Este greu de crezut că autorii și-ar fi dat acordul ca materialul să fie vreodată tipărit, iar editorii să își facă un titlu de glorie din scoaterea la lumină a unor texte menite să rămână pentru totdeauna „sub pecetea tainei". Oare realizatoarele ediției (care nu au deloc senzația că comit o impietate) ar accepta ca propria lor corespondență de dragoste să vadă, cândva, lumina tiparului? Lucrurile devin și mai delicate atunci când este vorba de editarea textelor intime ale propriilor tăi dascăli și mentori spirituali. Nu vreau să pun la îndoială probitatea științifică și efortul remarcabil depus pentru realizarea acestei cărți, lucruri incontestabile. Vorbesc despre dreptul cercetătorului de a scoate la lumină o serie de documente care nu au fost menite să devină vreodată publice. Și aici nu mă gândesc doar la corpusul epistolar elaborat de către Ioana și Liviu Petrescu. Este greu să scapi însă de curiozitatea cercetătorilor, care nu se mulțumesc doar cu relevarea semnificațiilor operei, ci caută să descifreze și fațetele mai puțin cunoscute ale biografiei scriitorilor. Pe de altă parte, dincolo de faptul că ne ajută să cunoaștem mai bine omul din spatele operei, corespondența poate să aducă o serie de detalii inedite privind geneza și semnificațiile creației. Totuși, accentul nu este pus pe acest aspect într-o corespondență de dragoste. Dincolo de orice controverse privind dreptul moral de a publica niște informații personale, cartea există și nu se poate trece pe lângă ea. În plus, deja în 2004 a fost comis un prim sacrilegiu prin publicarea jurnalului intim al Ioanei Em. Petrescu. Corpusul epistolar nu face altceva decât să întregească informațiile din notele zilnice, cu observația că, de data aceasta, faptele sunt luminate din perspectiva ambilor protagoniști ai întâmplărilor.

În succinta prefață a cărții, Ioana Bot laudă acribia cu care a lucrat Mirela Tomoiagă, realizatoarea ediției, autoare a unei interesante teze de doctorat privind corespondența intimă în literatura română. În numai trei ani, aceasta a reușit să restituie un material impresionant rămas în arhiva Bibliotecii Județene „Octavian Goga" din Cluj. Ne aflăm – precizează Ioana Bot – *„în fața uneia din cele mai ample și mai complete povești (epistolare) de dragoste din istoria literaturii românești contemporane"*. Cartea vine să întregească profilul spiritual complex a doi intelectuali de excepție, Ioana Em. Petrescu și Liviu Petrescu. Aceștia au devenit cunoscuți încă în timpul vieții atât prin remarcabila lor activitate desfășurată la catedră, cât și prin cărțile de referință pe care le-au scris. Au rămas însă foarte discreți în privința biografiei lor, o discreție ce întărește ideea că ei nu doreau ca materialele privind viața lor privată să devină vreodată cunoscute. Dimensiunile neobișnuit de ample ale materialului arhivistic au determinat editura să recurgă la varianta publicării cărții împreună cu un CD-ROM, care vine să întregească informația.

În ***Nota asupra ediției***, Mirela Tomoiagă atrage atenția asupra travaliului deosebit pe care l-a presupus realizarea volumului. Schimbul epistolar dintre Ioana Em. Petrescu și Liviu Petrescu reunește un număr de 242 de scrisori. Ele au fost publicate respectând ordinea cronologică a redactării lor, dar ținând cont și de ordinea firească a răspunsurilor. Volumul conține și diverse cărți poștale, însemnări nedatate, ciorne neexpediate. Importante se dovedesc îndeosebi ciornele epistolelor din timpul celor două convocări efectuate de către Liviu Petrescu, la Beiuș (în vara anului 1962) și la Arad (în 1964). Este vorba de douăzeci și nouă de ciorne ce permit reconstituirea drumului până la mesajul final. În mod logic, variantele au fost așezate după textul considerat definitiv. Realizatoarea ediției ne avertizează însă asupra faptului că există și cazuri în care scrisorile s-au pierdut, păstrându-se doar schițele ce le-au precedat. Transcrierea textelor s-a făcut după manuscrisele aflate în fondul Popovici-Petrescu al Bibliotecii Județene „Octavian Goga" din Cluj, inventariate în șapte dosare. În tentativa de a reda cât mai fidel textul manuscrisului, aparatul critic al ediției precizează numărul de pagini al scrisorilor, oferă informații despre tipul hârtiei, instrumentele de scris, menționează eventualele ștersături. Elaborate cu cerneală albastră, scrisorile redactate de către Liviu Petrescu au rezistat mai bine uzurii vremii, în timp ce acelea semnate de Ioana Petrescu, multe dintre ele scrise cu creionul, sunt mai slab conservate. Drept urmare, ediția de față vine să salveze un corpus epistolar amplu datând din perioada 1961-1978, ce reprezintă nu numai niște interesante confesiuni umane, ci adevărate documente de epocă. Atunci când nu se realizează explicit pe manuscris, datarea scrisorilor s-a făcut în funcție de ștampila poștei. În transcriere, editoarea a respectat normele academice specifice perioadei 1961-1978, iar pasajele redactate într-o limbă străină au fost traduse în notele de subsol. Din rațiuni editoriale determinate de volumul imens al materialului, s-a ales reproducerea integrală a fondului de arhivă exclusiv în variantă electronică, pe un CD-ROM atașat textului tipărit.

Studiul introductiv realizat de către Mirela Tomoiagă reprezintă o competentă incursiune în universul epistolelor semnate de către cei doi reputați dascăli de literatură de la Filologia clujeană. În viziunea tinerei cercetătoare, corespondența dintre Ioana și Liviu Petrescu reprezintă un material inedit și incitant *„nu doar pentru cei ce cunosc cărțile celor doi soți"*, ci și *„pentru cei care sunt interesați exclusiv de dialogul intim dintre doi oameni, de reconstituirea unor vieți și a unor sentimente din trupul cuvintelor imortalizate, cândva, pe hârtie"*. Dincolo de aceste aspecte, interesul cercetătorului de literatură pentru o astfel de corespondență este trezit *„de felul în care ea vine să întregească viziunea asupra criticului și istoricului literar prin întoarcerea (ocultată) la creator"*. Scrisorile trasează, cronologic, profilul în devenire a doi cercetători de excepție. Este cunoscut faptul că, încă în timpul vieții, Ioana Em. Petrescu a fost considerată unul din cei mai buni exegeți de poezie din țară, în timp ce, completându-se admirabil, Liviu Petrescu era unul dintre cei mai apreciați analiști ai romanului. O demonstrează cu prisosință cărțile lor, niște referințe în domeniu și azi. Spre deosebire de opera critică, jurnalul și corespondența intimă se apropie de opera de imaginație înspre care cei doi creatori aspiră, pentru care au avut harul necesar, dar pe care nu au apucat, totuși, să o scrie. Schimbul epistolar dintre cei doi soți începe în 1961, cu trei ani înainte de căsătorie, și se încheie în 1978. Mirela Tomoiagă identifică în lungul șir al scrisorilor șase momente importante, *„în care scrisorile au avut un ritm susținut și un volum considerabil: 1) perioada Beiuș (1962), dublată de intervalul de timp al spitalizării Ioanei Popovici; 2) perioada Arad (1964), dublată de primul sejur balnear al Ioanei Petrescu la Geoagiu; 3) perioada Oxford (1966); 4) perioada București (1967); 5) perioada Debrețin (1968) și 6) perioada Oslo (1971)"*. Acestora li se adaugă epistolele și cărțile poștale trimise, în scurte perioade de absență, din Constanța, Iași, Moscova, Varșovia, Cracovia, Copenhaga. Îndeosebi Liviu Petrescu este cel care călătorește mult la diferite școli de vară și stagii de perfecționare.

Ioana Em. Petrescu s-a născut la 28 decembrie 1941 la Sibiu și s-a stins din viață la 1 octombrie 1990, la Cluj-Napoca. La rândul lui, Liviu Petrescu a văzut lumina zilei în data de 17 decembrie 1941, la Râmnicu Sărat și a trecut la cele veșnice la 5 iulie 1999, la Cluj-Napoca. Corespondența celor două personaje reflectă formarea a două personalități complementare. Liviu pare omul diurn, rațional, plin de vitalitate, în timp ce Ioana este ființa fragilă, sensibilă, în permanentă căutare de ocrotire. Nu întâmplător, ea este cea care ține și un jurnal intim, în măsură să întregească universul scrisorilor. În 1961, când începe corespondența lor intimă, cei doi tineri au doar douăzeci de ani. În mod paradoxal, textul tipărit ignoră două cărți poștale din 1961 și una din 1962, considerate, probabil, irelevante și prezente doar pe CD-ROM. Drept urmare, volumul se deschide cu epistola numărul 4, datată Beiuș, 30.VI.1962. Liviu Petrescu efectuează o primă etapă a stagiului său militar, ceea ce explică starea de spirit a omului aflat în recluziune, dorul lui de libertate și de iubire. Din scrisoare reiese că povestea de dragoste a celor doi ține de ceva timp, de unde familiaritatea tonului și utilizarea unor apelative, precum: *„Ioana mică"*, *„draga mea"*, *„iubito"*, *„Ioana mea"*, *„Ioana"* etc. *„Oșteanul"* se plânge de oboseală și de vremea rea, nu poate dormi noaptea, buzele îi sunt arse și negre. Apoi își prezintă colegii de suferință. Iubitei rămase la Cluj îi cere să nu își facă griji pentru el, deoarece este capabil de orice adaptare. Ar dori să o știe mai aproape, dar îi vine greu să o invite la Beiuș, deoarece cazarma nu este tocmai un pension pentru tinerele fete, iar atmosfera ei dezolantă s-ar putea să o sperie. Pentru un om de cultură autentic, armata reprezintă o experiență traumatizantă, deoarece presupune detenția, pierderea autonomiei de mișcare, supunerea oarbă la ordinele superiorilor. Chiar dacă încearcă să își liniștească iubita, spiritul libertin al studentului se acomodează cu dificultate la ceea ce înseamnă aventura cazonă pe care o are de înfruntat în următoarea lună și jumătate. Aflat departe, *„soldatul"* Petrescu își exprimă nu numai dragostea, ci și grija față de sănătatea iubitei sale, o sănătate destul de fragilă încă din tinerețe. Ioana trebuie să se opereze de apendicită, iar Liviu, sincer afectat că nu poate fi lângă ea în aceste momente dificile, o încurajează.

După cum reiese din scrisoarea datată 3.VII.1962, sentimentul de panică resimțit la primul contact cu cazarma trece destul de repede, iar recrutul începe să se obișnuiască cu mediul ostil în care trebuie să trăiască în următoarele patruzeci și două de zile. Deși reprezintă o experiență dură pentru cel obișnuit cu libertatea, în plan sentimental, această coborâre în infern aduce cu sine o clarificare a sentimentelor. Tânărul îndrăgostit recunoaște că iubita reprezintă o constantă în forul său interior, oriunde s-ar afla și orice ar face. Ioana îi umple toată viața. Când era mereu lângă ea, simțea doar că o iubește. În noul context, gândul la ea reușește să îi aducă toată liniștea de care are nevoie. De aici afirmația: *„Sentimentul că ești a mea, că ești a mea oriunde aș fi, că n-o să te pierd niciodată mă învăluie, mă umple de căldură. Asta o să-mi schimbe - cred - și temperamentul"*. Dedublându-se, Liviu are impresia că trăiește destinul altuia, că este personajul unui roman pe care ar dori să îl redacteze cândva. Nu a uitat faptul că i-a promis că îi va scrie zilnic, dar constată cu amărăciune că rigurozitatea programului nu îi permite acest lucru. Se interesează de starea de sănătate a Ioanei și, asemenea unui veritabil mentor spiritual, îi cere să citească tot ceea ce i-a dat drept temă pentru acasă. Departe de casă, epistolierul devine gelos pe tot ce se întâmplă cu ființa iubită în absența lui. Cu toate acestea, intelectualul seducător recunoaște că, dacă Ioana l-ar vedea în noua lui ipostază, adică în uniformă și tuns la zero, ar râde o săptămână.

Dincolo de profunzimea sentimentelor celui care și-a găsit perechea, surprinde maturitatea gândirii tânărului om de cultură. Acesta încearcă să redea câte ceva din atmosfera în care trăiește, dar, cenzurat de secretul de serviciu, nu poate să descrie decât lucrurile de suprafață. Drept urmare, îndrăgostitul insistă pe descrierea sentimentelor sale. Recunoaște că iubita îi lipsește *„chinuitor"* și nu îi înțelege tăcerea. Sincer îngrijorat, se întreabă dacă operația nu s-a lăsat cumva cu complicații. Când, în sfârșit, primește un plic de la Ioana, nu se grăbește să îl deschidă (așa cum ar fi firesc) pentru a prelungi clipa de extaz. Recunoaște că îl interesează tot ceea ce vine de la ea, cea care i-a dat *„o fericire mare și liniștită"*. Cazarma îndeamnă la confesiune, dar, mai în joacă mai în serios, Liviu știe să devină autoritar atunci când vine vorba despre sănătatea femeii iubite. În ciuda programului dificil la care este supus, continuă să fie interesat de literatură, dar recunoaște că nu întotdeauna s-a exprimat cu suficientă claritate. Astfel, la 7.07.1962, încearcă să lămurească ideea de *„creație obiectivă"*, dar încă nu are o imagine precisă a conceptului. Îl preocupă îndeosebi ideea eroului ca persoană socială, nu ca personalitate. Crede că arareori oamenii sunt consecvenți cu personalitatea lor și că, de regulă, acționează ca persoane. Ulterior, problema relației dintre persoană și personalitate va preocupa și alți critici literari români, precum Radu G. Țeposu sau Nicolae Manolescu. Totul pornind de la cunoscuta lucrare a lui Michel Zéraffa, ***Personne et personnage***. În încheierea epistolei sale, constată faptul că a trecut deja o săptămână din cele șase cât ține convocarea și că, în curând, se va întoarce acasă.

(Continuare în numărul următor)

Gheorghe PÂRJA

THEODOR DAMIAN ŞI OCHIUL PUSTIEI

Theodor Damian este recunoscut ca un teolog de fină analiză, un hermeneut al sacrului. Un poet care şi-a găsit drumul propriu. Întâlnirea recentă cu el la New York (Astoria), dimpreună cu o parte a comunităţii româneşti, care se adună în jurul bisericii „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", mi-a confirmat şi dimensiunea culturală, profundă, în care preotul este antrenat şi al cărei lider este, pe coasta de est a Americii. Cu bucurie creştină a primit ideea înfrăţirii spirituale între revista „Nord Literar" din Maramureş şi revista bilingvă „Lumină Lină" din New York, pe care a întemeiat-o şi o conduce din 1996.

A fost şi un moment prielnic să-mi îndrept gândul spre poezia dumisale. De care sunt aproape de multă vreme. De la ***Semnul Isar***, poezia unei profunde experienţe de viaţă, la ***Nemitarnice***, un elogiu adus spaţiului românesc, de la căutarea lutului la zborul ancestral ori la ***Apofaze***, toate sunt volume de versuri prin care Theodor Damian ni se relevă ca un poet al abisului, pendulând între o arzătoare experienţă existenţială şi un religios sugerat, izvorât din înţelepciunea omului simplu şi tâlcul textelor sacre. Autorul ştie că adevărurile dogmatice, mărturisirile mai ales, au forma poemului şi a expresiei metaforice (***Lumină din lumină***).

La întâlnirea dintre sărbători de la New York, decembrie 2015, mi-a dăruit recentul volum ***Singurul dincolo*** (Editura Rowex Coms, Bucureşti, 2015), în care am regăsit atmosfera lirică din cărţile anterioare. De la elemente de teologie, experienţă concretă, arhetipuri mitice la spaţiul daco-roman. Şi nu în ultimul rând, spiritul nemitarnic (cuvânt vechi, revigorat de autor), care este tradus prin cinstit, corect, integru, onest, incoruptibil. Aşa se dovedeşte că poetul este un inventator de limbaj.

Nume de prestigiu ale literaturii române, critici mai ales, au conturat apăsat profilul liric al lui Theodor Damian. Criticul M. N. Rusu, cel mai bun cunoscător al poeziei sale, un apropiat colaborator la revistă, a observat unicitatea poeziei lui în contextul liricii româneşti postmoderne. Poetul Gellu Dorian consideră că autorul a ajuns *„la o poezie de originalitate frapantă, care dezvăluie profilul unui poet rafinat, în spiritul esenţelor estetice"*. Criticul Theodor Codreanu, într-un amplu eseu despre ***Călătoria liturgică a lui Theodor Damian***, îl socoteşte un poet al arhetipurilor, cu faţa spre izvoare, faţă în faţă cu Dumnezeu, cu începuturile primordiale. Gheorghe Grigurcu, pe un ton mai echilibrat, aşază lirica lui Damian între credinţă şi simbolism: *„O producţie orientată religios, deşi nu neapărat sub chipul adoraţiei, al extazei topite fără pauză în luminiscente verbe"*, constată criticul. Dacă Mircea A. Diaconu socoteşte că poetul este un continuator al marilor lirici interbelici – Arghezi, Radu Gyr, Nichifor Crainic –, Ioan Holban identifică metafore şi simboluri precum: drumul, pustia, râurile vieţii ori stânjenelul (floarea preferată a poetului). În volumul ***Singurul dincolo***, cum spuneam, autorul acoperă o bună parte a geografiei liricii sale. Este mai insistentă metafora pustiei, un simbol complex întâlnit şi în volumele anterioare. Timid, unii critici l-au apropiat de Ioan Alexandru. Pe bună dreptate, deoarece cei doi poeţi, deşi pleacă din acelaşi izvor, şi-au despărţit drumurile. La Ioan Alexandru, volumul ***Vămile pustiei*** este întruchiparea lirică a unui moment de profundă nelinişte existenţială, anunţând drumul mistic al sufletului de la rătăcire la cunoaştere, de la cenuşiul diurn la lumina harului (*„Poetul şi Pustia pururi fraţi/ porniţi în căutare prin Pustie"*). Pentru Alexandru, Pustia este spaţiul straniu, în care coexistă eternitatea şi devenirea, căderea şi împlinirea, transcendentul şi imanentul. *„Vămile pustiei"* sunt piatra de hotar a ascensiunii poetului pe Via Dolorosa.

Theodor Damian, teologul, se mărturiseşte: *„Eu scriu din partea şi din cauza pustiei. Pustia este locul unde Dumnezeu te duce să vorbească inimii tale. În pustie eşti mult mai aproape de cine ţi-e dor decât altundeva. Pustia nu-i dată oricui"*.

(Continuare în pagina 14)

Viorica POP

DESTINUL CĂRŢII - SEMNE ŞI SEMNIFICAŢII

Conştiinţa frământată a scriitorului familiarizat cu rosturile interioare ale creaţiei şi cu rigorile formei pare a se prelungi în volumul al patrulea, ***La noi*** (2015), de Cornel Cotuţiu, în imaginea intersectărilor care nasc o mişcare oscilatorie, pornită din *„epicentru"* (eul scriitoricesc) spre descifrarea preajmei ca existenţă şi provocare.

Imaginaţia cititorului poate căuta repere metaforice, căci scriitorul însuşi caută *„limpezimi de ne-nchipuit din adâncul lăuntrului"*, sporind tainele: *„Doamne, cât albastru cheltuieşti ca să nu te vedem!"* (***Odisseas Elytis***). Un prim semn din zodia cărţii lui Cornel Cotuţiu apare ca replică la *„tristul soroc"* şi are semnificaţia iubirii-creaţie, sublimate în operă ca în poezia altui mare scriitor grec, Nichiforos Vretacos: *„Fără tine n-ar fi aflat/Porumbeii apa.//Fără tine n-ar fi aprins/Dumnezeu, la izvoare, lumina.//Un măr îşi seamănă-n vânturi/Florile. Tu aduci în şorţ//Apă din cer,/Lumina spicelor si deasupra-ţi/Luna cu vrăbii"*.

Semnele grafice de pe albul primei coperţi – coşul negru, punctul roşu pe „i" din titlu – anunţă, cu sugestia culorilor de pe ceramica dacică de la Cucuteni, un cântec deşteptător cu sensul de „memento", „nota bene!", sinonime cu românescul „ia aminte!". Semnificaţiile trimit la textul de pe coperta din spate, după ce ele au fost corelate (prin asterisc) la fragmentele cu irizări mitice din subsolul paginilor albe. Nu întâmplător, în dialectica volumului, partea a doua, „epicentrul", anunţă dimensiunea esenţială a cărţii: corespondenţa dintre aparenţă şi esenţă apare într-un portret spiritual, sugestiv pentru sinceritatea totală, generatoare de simpatii şi antipatii. Cu titlul ***Sunt ce par a fi***, replică la dimensiunea ***Nu sunt ce par a fi***, din titlul cărţii lui Ion Minulescu, partea a doua presupune intersectări de curiozitate intelectuală, loialitate, curaj până la capăt în apărarea adevărului, revelaţie, demitizare ludică. Pentru enunţul din titlu, cititorul găseşte susţinere în mottourile selectate din opera lui C. Noica şi I. Filipciuc, iar în capitole poate descifra pluriperspectivismul, varietăţile stilistice, alimentate de memoria involuntară (ca în opera lui Marcel Proust). Memoria afectivă surprinde atmosfera din redacţii, întâlnirile cu scriitorii, reacţiile profesorului de limba română la truisme şi superficialităţi, uneori în jocurile filologice sprinţare, cu tentă moralizatoare sau cu accente satirice, când ele devin reacţii la inechităţile sociale ori la răsturnările de valori dintr-o societate pragmatică. Scriitorul are ca model terapeutic personalitatea monahului de la Rohia, N. Steinhardt, al cărui portret pare un testament poetic: *„avea un fel de umor pigmentat cu o sfioasă ironie sau fulgurantă şi nevinovată «viclenie»; avea tentaţia ludicului"*.

Preaplinul sinelui din „epicentru" se revarsă, în partea întâi a cărţii, din mottoul ca stare de urgenţă, în realitatea culturală contemporană, iar polifonia temelor e filtrată printr-un *„preludiu al preferinţelor"*. Primul capitol, ***30 ianuarie*** (data de naştere a lui Caragiale), cu subtitlul ***Trebuiau să poarte un nume*** (preluat de la Marin Sorescu), anunţă afinităţi pentru cei doi mari scriitori, orchestrând metaforele din poezia soresciană cu accente parodice din universul comic al operei lui Caragiale. E o spirituală pornire de scormonire a realităţii imediate pentru a crea imaginea spaţiului cultural bistriţean cu iradieri din Becleanul natal pentru vitralii ale vieţii româneşti de pretutindeni. Autorul se situează ***printre ei*** (titlul primei părţi) cu responsabilitatea cuvântului ca recuperare şi restituire de valori, căci acesta pare să fie mesajul din galeria de portrete într-un „panteon" românesc. În conturarea lor, scriitorul va fi avut la îndemână înţelepciunea aforistică din *„verba dicent, exempla trahunt"* (*„cuvintele ne învaţă, exemplele ne pun în mişcare"*), implicându-se intelectual şi afectiv într-o adevărată enciclopedie a manifestărilor.

Un „panteon" rural, cel de la Maieru, ocrotit de *„cuibul visurilor"* rebrenian, are pe frontispiciu versuri din creaţia lui G. Coşbuc: *„Soarele răsare roşu şi tot roşu el apune/Omul bun în zile rele e tot bun ca-n zile bune"*.

(Continuare în pagina 14)

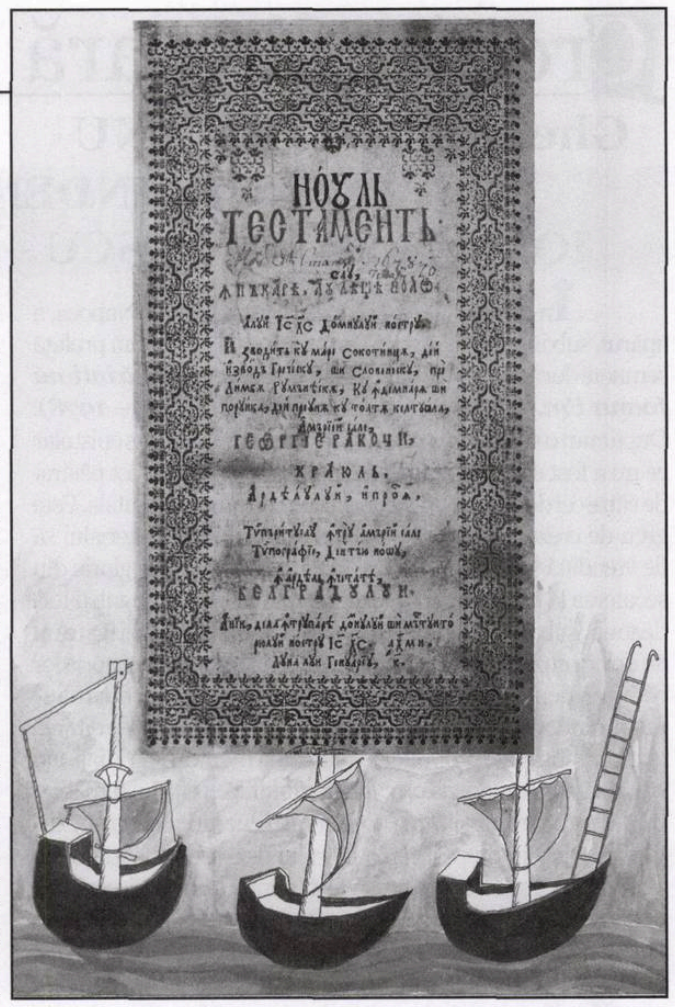

Adrian LESENCIUC

CĂRŢILE CARE ZIDESC

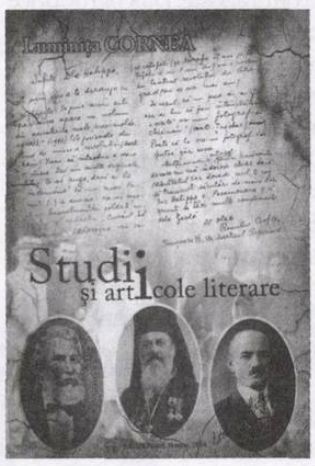

Unele cărţi, obiecte paralelipipedice, sunt precum cărămizile. Aşezate una peste alta, consolidează cultura. Aceste cărţi nu seduc prin frumuseţea aparentă, ci doar contribuie la edificarea unei culturi. Însă, pentru a te raporta auctorial la asemenea cărţi, trebuie să renunţi la tine şi, eventual, să intri în acest joc al creaţiei pe poarta filologiei clasice. Şi cum s-ar putea să continui, o viaţă de om, să faci filologie clasică, dacă nu asumându-ţi această poziţie a autorului care trudeşte (fără pretenţia recunoaşterii imediate prin tiraje şi vânzări) nu pentru sine, ci pentru amintitul edificiu al culturii? Adică să fii autorul unor asemenea cărţi, frumoase prin utilitatea lor întemeietoare?

Să fim mai expliciţi. Prilejul unei asemenea reflecţii este apariţia cărţii Luminiţei Cornea, ***Studii şi articole literare*** (Editura Pastel, Braşov, 2014), care nu reprezintă nimic altceva decât reconstituirea articulată, pe secvenţe temporale, a unei realităţi continuu creatoare, inclusiv de sine: cultura română. Două epopei, ale familiilor Cioflec şi Teculescu, sunt pilonii de rezistenţă ai lucrării, alături de care se regăsesc studii despre ***Cazania*** lui Varlaam şi despre ***Biblia de la Bucureşti***, dar şi scurte reflectări ale literaturii contemporane din *„arcul carpatic Harghita-Covasna"*, cum menţionează Ion Topolog Popescu în mica postfaţă care însoţeşte volumul. Documentată serios, lucrarea se concentrează pe figura exemplară a scriitorului Romulus Cioflec, un enciclopedist şi un european *avant la lettre*, prin intermediul operei căruia, scrise într-o *„limbă simplă, frumoasă şi îngrijită"*, uşor arhaică şi cu aer ardelenesc, Luminiţa Cornea reface o epocă de ample transformări politice şi sociale, respectiv pe portretele episcopului Justinian Teculescu, al fiului său, profesorul Horia Teculescu, şi al nepotului, scriitorul Radu Teculescu, într-o saga – cu marca realistă a conotaţiei termenului de origine islandeză – a întemeierii culturale şi a unificării de neam. „Eroul" nevăzut al acestor pagini, indiferent cărei personalităţi îi sunt dedicate, este limba română, în frumuseţea ei potenţatoare de cultură şi în capacitatea ei de menţinere împreună a unui neam. Iată, de pildă, un exemplu al trimiterii continue la întâmplările prefacerii/dezvoltării „eroului" acestuia nevăzut, aşa cum se cade să se întâmple într-o lucrare de filologie clasică: *„Având în vedere dezvoltarea limbii române literare, principala calitate a lui Varlaam rămâne aceea de mare artist al limbii.*

(Continuare în pagina 14)

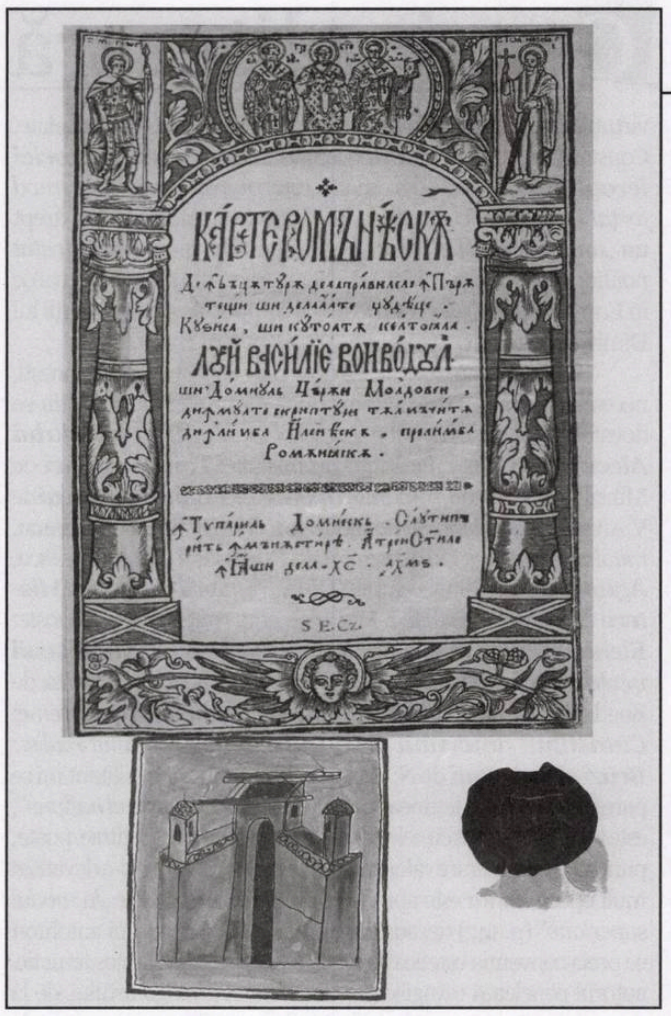

Săluc HORVAT

EMINESCU ŞI MARAMUREŞUL. SCRIITORI MARAMUREŞENI DESPRE MIHAI EMINESCU

Numeroasele studii şi cercetări prin care numele lui Eminescu este asociat unor zone sau localităţi ale ţării de care îşi leagă numele sunt dovezi certe că poetul aparţine întregului spaţiu românesc, ceea ce justifică mereu folosita sintagmă „Eminescu, poet naţional".

Referirile lui Eminescu la Maramureş sunt puţine şi relative. Amintim, în primul rând, o presupusă participare a poetului la o Adunare ASTRA, ce ar fi avut loc la Şomcuta, participare la care se referă unele menţiuni. Apoi cunoscutul proiect ce îşi propunea susţinerea în Maramureş a ciclului de conferinţe „În favoarea teatrului", „Geniul naţional", „Studiul asupra pronunţiei"; „Poezia populară", proiect rămas la nivel de intenţie.

Amintim şi folosirea de către Eminescu, în scrierile lui dramatice, a unor nume de voievozi maramureşeni, dar şi interesul manifestat pentru folclorul acestei zone.

Dacă avem în vedere numărul de studii şi cercetări publicate de autori maramureşeni cu referire la viaţa şi opera poetului, numele lui Mihai Eminescu poate fi asociat, fără ezitare, cu acest spaţiu numit Maramureş. Urmărite în timp contribuţiile autorilor maramureşeni, vom constata că acestea sunt numeroase şi variate, având conţinut bogat, de la note şi însemnări omagiale legate de datele aniversare ale poetului (15 ianuarie şi 15 iunie) la studii ample privind viaţa şi opera lui.

Cercetarea realizată de serviciul bibliografic al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" din Baia Mare, cu ocazia împlinirii a 155 de ani de la naşterea poetului (2005), semnalează peste 350 de contribuţii semnate de autori maramureşeni publicate în presa locală, în revistele literare sau sub formă de carte.

De peste treizeci de ani, poetul Ion Petrovai organizează, în comuna maramureşeană Petrova, în 15 ianuarie şi în 15 iunie, Colocviile „Mihai Eminescu", la care iau parte iubitori ai poetului din întreaga ţară. La acestea pot fi adăugate multe alte activităţi dedicate poetului, ceea ce ne îndreptăţeşte să asociem numele lui Eminescu cu Maramureşul.

O privire atentă şi analitică asupra acelora care se ocupă de cercetarea vieţii şi a operei lui Mihai Eminescu, asupra valorii contribuţiilor acestora ne îndreptăţeşte să vorbim de existenţa în Baia Mare a unei reale „şcoli" băimărene de eminescologie. Între cei care s-au ocupat în mod constant şi sistematic, în ultimii ani, de cercetarea operei eminesciene, amintim pe Gheorghe Mihai Bârle, Ioan Filip şi Terezia Filip, Gheorghe Glodeanu, Săluc Horvat, Cornel Munteanu, V. R. Ghenceanu, Gheorghe Pârja, Nuţu Roşca ş.a.

Terezia Filip se numără între exegeţii constanţi ai operei eminesciene. Eseurile publicate în presa literară, în special în revista băimăreană „Nord Literar", volumul recent apărut, ***Seducţia absolutului. Exerciţii de hermeneutică eminesciană*** (Editura Proema, 2015), pun în evidenţă intensa sa preocupare şi mai ales buna cunoaştere a creaţiei lui Eminescu. Simpla enumerare a titlurilor comentariilor sale (citãm câteva: ***Eminescu – Fascinaţia poetică şi simbolism spaţial***; ***Eminescu. Reverie arhitecturală şi simbolism poetic***; ***Eminescu. Semne şi simboluri***; ***Eminescu – lumină, fascinaţie, comunicare***; ***Poezia ca întelepciune divină*** etc.) arată viziunea exegetei asupra operei eminesciene, cu aplecare asupra temelor şi a simbolurilor desprinse din opera poetică.

Reluate (o parte din acestea) într-o construcţie nouă, mult dezvoltată în volumul amintit, conturează mult mai bine viziunea autoarei asupra creaţiei eminesciene. Ceea ce se impune a fi subliniat este orientarea demersului său critic asupra structurilor poetice, acordând atenţie bogăţiei de teme, simboluri şi motive, care dau valoare poeziei lui Eminescu.

Volumul se deschide cu un amplu studiu cu referire la motivul „*fuga în codru*" („*fuga în lume*") sau „*pierderea*", frecvent în poeziile lui, cu numeroasele sale semnificaţii: evadarea din orizontul existenţial, uneori mai puţin prielnic; dorinţa de reîntoarcere în natural, cu elementele: pădurea, crângul, lacul, izvorul, teiul, plopul etc., care pot asigura o permanentă linişte, dar şi pierderea eului. Un alt motiv întâlnit este „*sara*", care reprezintă o simbolică ipostază temporală în care eul poetic se regăseşte pe sine plenar. Există în poezia lui Eminescu o magie a serii, aşa cum există şi o magie a nopţii ca elemente ale trăirii poetice. În cuprinsul exegezei, Terezia Filip se opreşte la multe alte teme şi motive poetice, precum cavalcada, amurgul, dar şi la teme precum modelul odinic, orfismul şi odinismul, feminismul eminescian, iubirea, seducţia etc. Toate acestea aduc, prin analiza Tereziei Filip, o nouă viziune asupra creaţiei eminesciene, o relectură a acesteia, originală.

Gheorghe Glodeanu, după mai multe contribuţii publicate în presa literară sau prin trimiteri la Eminescu şi opera sa în cadrul altor abordări de critică şi istorie literară, vine cu o cercetare amplă asupra prozei prin studiul monografic ***Avatarurile prozei eminesciene***, cercetare care aduce elemente noi în privinţa valorii acestui gen şi a importanţei sale în evoluţia prozei, a romanului românesc. Reaşezând proza eminesciană în contextul celei româneşti, în general, şi al prozei fantastice, în special, Gheorghe Glodeanu este de părere că Eminescu se numără între primii autori de proză fantastică în literatura română. „*Eminescu nu este numai un precursor, ci şi un strălucit întemeietor, a cărui originalitate a influenţat în mod favorabil o bogată posteritate literară*". În opinia lui Gheorghe Glodeanu, ***Geniu pustiu*** poate fi un moment important în evoluţia romanului românesc, care, „*dincolo de stângăciile ce pot îndepărta pe cititorul contemporan (...), reuşeşte să surprindă tocmai prin elementele novatoare pe care le conţine*". Cercetarea lui Gheorghe Glodeanu asupra prozei eminesciene, pe lângă caracterul exhaustiv, reaşază această latură a operei la locul ce i se cuvine în istoria prozei româneşti.

Între criticii băimăreni care se ocupă de studiul operei lui Mihai Eminescu, Cornel Munteanu ocupă un loc aparte. În primul rând, prin statutul său de profesor universitar, în preocupările sale didactice, Eminescu este obiect de studiu, de predare. Dar ceea ce-l recomandă sunt studiile publicate în presa literară şi cărţile cu referire la Eminescu, între care amintim culegerea de studii ***Lecturi neconvenţionale***, în care Eminescu ocupă un loc important, precum şi recentul volum ***Eminescu. Polimorfismul operei*** şi Notele de curs consacrate poetului. Viziunea lui Cornel Munteanu, desprinsă din lucrările amintite, este una integratoare. În opinia sa, Eminescu şi opera lui, indiferent că vorbim de poezie, de proză sau de scrierile sale politice, trebuie văzute ca un tot unitar. Pornind, de exemplu, de la mult discutata temă a „demitizării" lui Eminescu, criticul este de părere că discuţia în sine nu este generată atât de obiectul ca atare, cât de reacţia faţă de eminescologie, care este încă departe de a da un răspuns operei eminesciene. Abordarea fragmentară nu este edificatoare pentru perceperea corespunzătoare a operei eminesciene. Soluţia, în opinia sa, ar fi integrala operei, însoţită de biografia ei şi de alte lucrări auxiliare: enciclopedii, dicţionare, bibliografii etc.

În volumul ***Polimorfismul operei***, Cornel Munteanu aduce în discuţie o problematică largă, lansând mai multe piste de abordare în analiza creaţiei poetice eminesciene. Una dintre opiniile avansate se referă la „*scoaterea lui Eminescu de sub canon*", propunând un „*Eminescu inovator al formelor*", insistând asupra polimorfismului operei eminesciene, asupra definirii conceptului de valoare a operei literare, alăturând valorii estetice intrinsece un plus de valoare extrinsecă, şi anume: valoarea morală, atitudinea angajată, spiritul combativ, credinţa, mentalitatea. Toate acestea duc la concluzia că „*ecuaţia canon-valoare nu este tutelară, din moment ce valorile distincte din câmpul de acţiune al operei nu circumscriu neapărat canonului*". În analiza ***Luceafărului***, Cornel Munteanu afirmă că „*poemul continuă să rămână un text deschis, oferind cu generozitate multiple lecturi şi, cândva poate, întâlnirea fericită dintre starea originară, iniţiată de creaţie, şi starea de lectură a cititorului contemporan*".

Opinii personale găsim şi în privinţa conceptului de „eminescologie", criticul fiind de părere că „*eminescologia va parcurge mai multe etape, marcate de câteva voci critice de vocaţie, care îi vor contura existenţa ca mod de înţelegere şi receptare ale operei eminesciene*".

Exegeza lui Cornel Munteanu aduce, în întregul ei, o serie de opinii, de interpretări care îl situează pe autor între eminescologii care, cu certitudine, vor veni cu alte cercetări, care să ducă la completarea bibliografiei eminesciene. Cornel Munteanu s-a impus ca una dintre vocile cu rezonanţă în eminescologia contemporană.

Dacă Terezia Filip, Cornel Munteanu şi Gheorghe Glodeanu s-au ocupat mai ales de analiza operei lui Eminescu, Săluc Horvat a avut în vedere, în primul rând, viaţa şi activitatea poetului şi mai ales modul de receptare. Contribuţiile sale includ studii şi comentarii, bună parte dintre acestea regăsindu-se în volumele publicate: ***Mihai Eminescu. Dicţionar cronologic*** (1994), urmat de o ediţie revăzută şi adăugită (2013); ***Însemnări despre Mihai Eminescu. Studii şi articole*** (2000); ***Eminescu şi contemporanii săi*** (2009); ***De la Titu Maiorescu la Petru Creţia. Contribuţii la un dicţionar al eminescologilor*** (2010); ***M. Eminescu în critica literară actuală*** (2015) şi ediţia bibliofilă ***Luceafărul***, publicată cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la naşterea poetului (2000). În ***Dicţionarul cronologic***, prima lucrare de sinteză publicată de Săluc Horvat, despre care cunoscutul eminescolog Gh. Bulgăr spunea că „*este un act de cultură, de pietate, de erudiţie indispensabil cercetătorilor şi iubitorilor operei lui Eminescu*", autorul şi-a propus, în primul rând, să scrie biografia lui Eminescu altfel decât cele clasice scrise de G. Călinescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga ş.a., pornind de la date şi fapte care să contureze cât mai fidel, mai aproape de realitate personalitatea lui Eminescu şi modul în care a fost receptat de către contemporanii săi şi de către posteritate. Este cea mai bogată biografie documentară scrisă până acum, aducând date de la primele atestări ale numelui de Iminovici (Eminovici) până în zilele noastre. Deci este o lucrare, în aparenţă, plină de date, o lucrare document. ***Dicţionarul*** a fost apreciat, mai degrabă, ca roman biografic, oferind, pe lângă unele informaţii, prezentarea lui Eminescu atât ca om social, cât şi ca creator de geniu.

Una din preocupările statornice ale lui Săluc Horvat a constat în urmărirea modului în care este receptat Eminescu de către critica şi istoria literară actuală, parcurgând şi recenzând o bună parte din cărţile despre Eminescu ce apar curent.

Ediţia bibliofilă a ***Luceafărului*** se numără între puţinele care reproduc varianta publicată de Eminescu în „Almanahul Societăţii «România Jună»" din Viena, apărut în anul 1883, o ediţie în acelaşi timp anastatică, reproducând textul în forma dată de poet.

Şi prin această sumară prezentare cu referire doar la cei care au publicat în mod constant despre Eminescu, alăturarea numelui lui Mihai Eminescu de Baia Mare, de Maramureş îşi are justificarea sa.

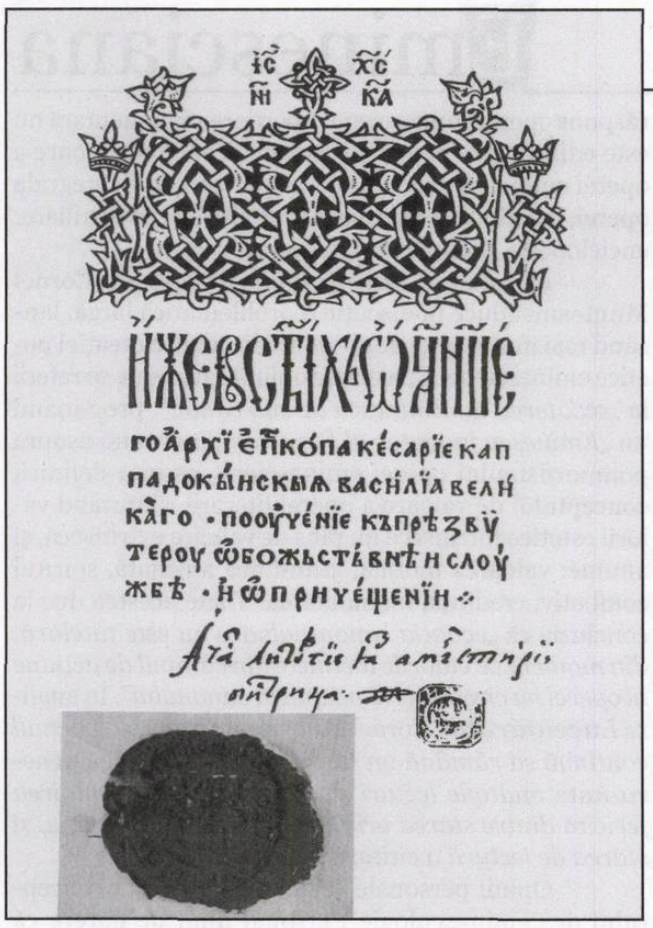

Daniela SITAR-TĂUT

O PRIVIRE NOUĂ PESTE TEXTE VECHI

Profesor universitar, critic şi istoric literar, poet, prozator şi dramaturg, Constantin Cubleşan este una dintre vocile incontestabile ale culturii române contemporane, un timbru distinct, de diagnostician prob, care-şi alocă majoritatea studiilor clasicilor. Fie că este vorba de Mihai Eminescu sau de Ion Luca Caragiale, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu ori Emil Cioran, el impune o grilă onestă de interpretare, fără supralicitări conjuncturale. De o coloratură aparte se dovedeşte volumul ***În jurul începuturilor romanului*** (Editura Gramar, 2010), care procesează textele de pionierat ale literaturii române. Aşa cum sugerează şi titlul, demersul nu îşi arogă virtuţi exhaustive, cu atât mai mult cu cât perioada pare a rezerva încă numeroase surprize, atât în privinţa unor texte insolite, cum e romanul ***Aglaia***, din secolul al XIX-lea, cu autor necunoscut, cât şi a paternităţii unora dintre cele deja consacrate, precum enigmaticul, novatorul şi postmodernul ***Catastih al amorului*** sau ***La gura sobei***.

Cartea este defalcată în două secţiuni distincte, ***Orizonturi*** (apartenent „criticii criticii", care comasează o selecţie a exegezelor alocate până în prezent acestui fenomen), respectiv ***Repere***, ce radiografiază, în grilă personală, câteva dintre textele secolului XIX. ***Introducerea*** jalonează principalele linii analitice ale studiului, semnalând contextul sociocultural al primilor germeni romaneşti pe teren valah. Constantin Cubleşan remarcă decalajul dintre zestrea culturală occidentală, ce în epoca medievală avea deja tradiţia unui roman picaresc, pastoral sau cavaleresc, într-o perioadă în care la noi abia apăreau primele letopiseţe. Fără a pardona patriotic retardul, exegetul relevă faptul că o astfel de literatură, ale cărei modele au fost enumerate anterior, nu avea cum să găsească un receptor, dar nici un emiţător cu un asemenea gust estetic în peisajul autohton: *„Cine era să citească la noi o atare literatură dacă s-ar fi scris? Carte cunoşteau o mână de oameni, de regulă clerici şi puţini boieri. Marea masă a posibililor cititori, virtuali, era analfabetă. Ei erau, în cel mai bun caz, ascultători, căci lor li se citeau textele biblice, interpretate în biserici la liturghie, şi nici când au început să circule în manuscris **Vieţile sfinţilor** sau **Alexandria** (Prima transpunere românească s-a făcut pe la mijlocul secolului al XVI-lea), ei tot nu le citeau, rămânând în marea lor majoritate tot ascultători"* (p. 5). Astfel, ***Istoria ieroglifică*** a lui Dimitrie Cantemir din anul 1705 se dovedeşte un *„accident fericit"*, fără ecou însă din cauza slabei circulaţii, ce încurajează ideea sincronismului, concretizată abia în epoca interbelică. Poetica barocă asumată de domnitorul savant este un exerciţiu livresc impropriu habitatului cultural indigen. Din dorinţa de a se racorda cât mai rapid cu modelele occidentale şi de a surmonta handicapul firavului arbore genealogic scriitoricesc, prozatorii români ai veacului al XIX-lea preiau, prelucrează şi autohtonizează teme şi motive de largă circulaţie universală, dar, în lipsa unui stativ estetic tradiţionalist, creaţiile lor sunt tributare mimetismului şi chiar plagiatului. Moda traducerilor şi a romanelor de mistere sau *„evenimenţiale"*, potrivit clasificării lui Marian Barbu, impun o scriitură romanţioasă, lacrimogenă, necreditabilă şi supraponderală în concatenări idilice. Interesant este faptul că cei care dirijează demersul auctorial sunt lectorii, gurmanzi într-ale facilului, *suspense*-ului şi senzaţionalului. Într-unul dintre romanele de pionierat, aparţinătoare lui G. Baronzi, ***Misterele Bucureştilor***, Ferat, ca *porte-parole* al scribilor contemporani îşi admonestează, fals comprehensiv, anturajul: *„Cine vă pune să vă faceţi toţi autori? Daţi publicului ceea ce vă cere, dacă vreţi să reuşiţi"* (***Pionierii romanului românesc. De la Ion Ghica la G. Baronzi***, antologie, prefaţă şi note de Şt. Cazimir, Editura Minerva, Bucureşti, 1973, col. „BPT", p. 403). Analistul evidenţiază apetenţa extraordinară a publicului pentru foiletoane, fenomen ce conduce la o extraordinară eflorescenţă a „romanţurilor", care par a deţine hegemonia prin seriale în gazete.

Constantin Cubleşan propune o întoarcere în timp, la origini, ca posibilitate de primenire azi a ofilitelor atribute ale speciei. Invitaţia retrospectivă are ca obiect nu numai cunoaşterea etapelor de devenire romaneşti, ci şi o privire lucidă asupra crizei actuale a epicii, o lectură a textelor *„**de atunci** cu ochii cititorului **de acum**"* (p.11). Este motivul pentru care exegetul trasează linii comparative între modele/modelele estetice din secolul XIX, respectiv cele din prezent. Invazia telenovelistică nu este cu nimic inferioară psihozei generate de romanţuri în trecut, lectorul-spectator rezonând evazionist cu eroii din serialele tipărite/televizate. Degradarea culturală şi proletarizarea maselor semidocte conduce înspre o încurajare a literaturii *„de tip comentariu contemporan-istoric"*, misterele de altă dată fiind înlocuite de fabulatorii teorii ale conspiraţiilor şi de incendioase devoalări nedevoalate de enigme, ce au menirea de a oferi cititorilor senzaţia atotcunoaşterii. Bun chirurg estetic, criticul ridiculizează, leal valoricului, mult-prea-mediatizatul postmodernism: *„Trăim într-o lume desăvârşită a kitsch-ului, căruia teoreticienii rafinaţi îi spun lumea postmodernă. Şi asta numai pentru că estetica kitsch-ului, oricum am lua-o, discredita producţia de acest tip. Trebuia deci inventată o altă justificare teoretică a... genului. Exagerez, desigur. Dar, toate romanele postmoderniste sunt citite numai de cercul celor interesaţi, destul de redus, de altfel. Cei mai mulţi le ignoră"* (ibid.).

Orizonturi-le comasează şaptesprezece opinii exegetice referitoare la etapa de pionierat, comentatorul neezitând să se angreneze într-un duel în timp în privinţa aserţiunilor recrutate, amendând subiectivismele, prolixiunile sau salutând diagnoza prezentată. ***Forme de expresie nouă*** sunt verdictele nu prea dotatului cu gust estetic savant Nicolae Iorga, care n-a omis din palmaresul său editorial nici preocupările pentru beletristică. Constantin Cubleşan reţine încurajările acestuia în privinţa promovării formelor romaneşti incipiente şi mimetice, tributare în special literaturii franceze, în vreme ce limba *„românească neîngrijită, nici veche, nici nouă"* satisfăcea dorinţele de lectură ale unui public ce avea puţine publicaţii. ***Topografia romanului*** parafrazează titlul studiului lui Mircea Popa, studiu ce cartografiază romanele de început din arealul transilvănean *„sub raportul statisticilor"* şi *„din perspectivă sociologică"* (p. 59). Astfel, întâiele producţii apartenente zonei sunt ***Nopţile Carpatine*** de I. C. Drăgănescu (1876) şi ***Ranele naţiunii*** de Iosif Vulcan (1876). Analiza lui Mircea Popa porneşte de la relevarea rolului tot mai pregnant al tiparului în secolul al XVIII-lea, creşterea numărului de dascăli şi de instituţii de învăţământ, apariţia bibliotecilor publice şi particulare, fapte ce creează un teren fertil receptării romanţurilor. Constantin Cubleşan însă evidenţiază tentaţia colegului de a amplasa *„cercul contextual favorabil scrierii, practic, a primelor opere moderne ale genului, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, mult înainte în vreme"* (p. 55). Om al bibliotecii, permanent la vânătoare cu corectorul în mână, Mircea Popa remediază şi atribuirea primatului atestării termenului de roman la Simion Marcovici, în prefaţa la ***Viaţa contelui de Comminj***, tradusă de el în 1830, evidenţiind prezenţa lexemului în 1799, în prefaţa tălmăcirii cărţii ***Bertoldo şi Bertoldino***, care saluta *„dulciaţa cetirii acestui romanţ mic cronicăresc"* (p. 60). ***Romanul de mistere*** este perceput de Marian Barbu drept o structură narativă închisă, autorul fiind un tiran înzestrat cu prerogativele omniscienţei şi omnipotenţei, nelăsând lectorul decât în excipit să acceseze mobilurile tainei. Acest tip de scriitură are propria-i recuzită, legi specifice şi teme predilecte, epicentrul tramei fiind confruntarea maniheică dintre bine şi rău. Laitmotivele şi reţeptarul coagulării epice ale romanelor de mistere sunt: dreptul la muncă (motiv pentru care, în epocă, a fost etichetat drept *„socialist"*), iubirea veşnic neîmplinită sau, din contră, la fel de perenul celibat, tema bastardului pierdut, dar şi a reabilitării social-etice prin eros. Reţine atenţia, din inventarul exegetic arondat pionierilor romaneşti, conceptul *„Bonus Pastor"*, utilizat doar de Dan Mănucă, ce nu cataloghează prin sintagma anterioară atât un model epic, cât mentalitatea aservită acestuia, *„ce vine să catalizeze, în primul rând, orientarea romanului, a discursului acestuia din deceniul 1850-1860, de pionierat"*, *„«Bonus Pastor» fiind însuşi acest obiect unic, în jurul căruia «se ţese o canava narativă specifică», concretizat «în cel dintâi model epic din literatura noastră, impulsul iniţial, datorită căruia au fost posibile ulterior delimitările şi continuările»"* (p. 78). ***Romanul popular*** al Ioanei Drăgan supralicitează importanţa operelor *„din acest al doilea circuit valoric"*, trasând graniţe taxonomice între *literatura naţională* şi cea *universală*, între *literatura de masă*, cea *populară* şi *subliteratură*. Fără a eluda virtuţile informative ale studiului şi luxurianţa operelor penelate, Constantin Cubleşan acuză reticenţa autoarei în a acorda ***Istoriei ieroglifice*** atributele de roman (*„este o naraţiune căreia în mod forţat i se pune eticheta de roman"*), aceasta catalogându-l drept un *„un eseu filosofic"*, aflat *„la graniţa dintre cronică şi tratat politic alegoric"*, şi semnalează elegant frecvenţa romanului baroc în Europa Apuseană, cu structură şi compoziţie similare cărţii lui Dimitrie Cantemir.

Reperele recrutează doar câteva ipostazieri romaneşti, necesare inventarului clasificator, unele dintre ele îndepărtându-se de catalogările criticii de până acum: *romanul militant*: ***Istoria lui Alecu*** de Ion Ghica, *incitantă promisiune*: ***Tainele inimei*** de Mihail Kogălniceanu, *romanul ca povestire*: ***Coliba Măriucăi*** de V.A. Urechea, *romanul romantic*: ***Manoil*** de Dimitrie Bolintineanu, *mitul cuceritorului*: ***Don Juanii din Bucureşti*** de Radu Ionescu, ***Aglaia***: anonim din secolul al XIX-lea, *romanul de mistere*: ***Mistere din Bucureşti*** de I. M. Bujoreanu, *romanul de dragoste*: ***Elena*** de Dimitrie Bolintineanu, *radiogramă socială*: ***Ciocoii vechi şi noi*** de Nicolae Filimon, *„romanţ" novator*: ***Ursita*** de Bogdan Petriceicu Hasdeu, *postmodernism înainte de vreme*: ***Catastihul amorului*** şi ***La gura sobei***, *romanul realist*: ***Brazi şi putregai*** de N. Xenopol. Important şi reabilitant mi se pare faptul că D. Bolintineanu, cel numit în epocă *„poetul naţiunii"*, este analizat separat cu cele două romane, ceea ce constituie, poate, punctul de recuperare valorică a unui creator genial, ce şi-a devansat mult epoca, iar azi este aproape uitat. ***Manoil*** încheie *„la modul superlativ"* (p. 147) decada experimentală a romanului autohton ce preia convenţia estetică a romanului epistolar. Curajos tematic, autorul penelează ravagiile erosului asupra protagonistului, de la decepţie la extaz, prezentând dihotomic mutaţiile comportamentale ale acestuia sub imperiul afectului. Partea a doua a naraţiunii se va transforma, potrivit opiniei lui Constantin Cubleşan, *„într-o oglindă răsturnată a celei dintâi"* (p. 151). Deşi în capitala pariziană Manoil este un hedonist şi epicureu incurabil, considerând voluptatea *„principiul tuturor faptelor noastre"*, activând mereu circumstanţe benefice catharsisului carnal, conduita adoptată este una de faţadă, o mască, ce va fi repudiată abia în final. Lipsa de discreţie şi megalomania îl determină să-şi descrie epistolar amicilor din ţară modul de existenţă, pe un ton obiectiv, exteriorizat parcă. Nu este omisă nici *„lista cuceririlor"*, dar pudoarea, de mimosa pudica a scriitorilor noştri, scoate de sub pana lubricului sau a licenţiosului evenimentele relatate. Este prezentată astfel, într-un limbaj cuminte, o etică sardanapalică. Finalul însă se relevă tributar moralismului auctorial, ce deratizează perimetrul indigen de personajele care ar fi putut contamina conştiinţe, eliminând culpabilii şi făcând loc idealiştilor înseţaţi de absolut.

De puţină vreme inclus în perimetrul romanesc şi recent descoperit, este ***Aglaia***, găsit de istoricul Ion Varta în *„dosarele Fondului Consulatului Rusiei în Bucureşti, din Arhiva de politică externă a Imperiului Rus, din Moscova"* (p. 164). Fără nume, descifrat în 1996 şi publicat un an mai târziu, acesta pare a data din perioada 1859-1852, fiind redactat *„cu caractere latineşti, folosindu-se un alfabet de tranziţie"*. Excepţându-l pe Ion Varta, care-l atribuie fie lui C. Stamati-Ciurea, fie prinţului Constantin Moruzi şi lui Pavel Balmuş, ce crede că este productul a doi autori, Alexis şi Olga Nacco, niciunul dintre exegeţii care s-au aplecat asupra ***Aglaiei*** n-au îndrăznit să atribuie ferm paternitatea vreunuia din prozatorii epocii. Criticul remarcă faptul că, dacă ar fi avut şansa de-a fi tipărit în foiletoanele epocii, acesta *„ar fi avut, fără îndoială, un bun ecou în epocă"* (173), continuând seria romanelor de moravuri deschise de D. Bolintineanu, V. Alessandresco, N.T. Orăşanu, Al. Pelimon, devansându-l pe Nicolae Filimon în impunerea arivistului ca tip literar în literatura română. Deşi nu deţine aceeaşi putere de reprezentare şi virilitate epică, romanul aduce în prim-plan o *„eroină, Aglaia, cu personalitate romantică prin excelenţă, capabilă de un comportament moral exemplar şi memorabil"* (ibid). ***Romanul realist*** e ilustrat de două creaţii ale lui N. Xenopol, fratele celebrului istoric, azi fără piatră de mormânt în cimitirul Bellu. Dacă în ***Brazi şi putregai*** - roman scris cu teză, dar greu digerabil la lectură, care constituie doar un punct de reper, nu o piatră de hotar în cinetica *„romanului realist de analiză socială"* (p. 239) - avem o societate în tranziţie, cu iz patriarhal, ***Păsurile unui american în România***, publicat în perioada 1879-1880 în „Convorbiri literare", este un pseudoroman de călatorie, o satiră polemică, ce vituperează, prin vocea newyorkezului Johnson Blackwust, discrepanţa dintre teorie şi realitate, într-o lume *„ce se pretinde civilizată, dar care nu respectă mai nimic din standardele lumii moderne"* (p. 232).

Volumul lui Constantin Cubleşan alocat începuturilor romaneşti la noi nu este o exegeză serială mimetică, ci un punct nodal în fructificarea informaţiilor despre perioada de pionierat şi operele aservite acesteia, aducând, aşa cum de altfel şi-a propus în preambul, o „privire nouă", combativă, echidistantă şi onestă asupra unor texte parţial sau cvasinecunoscute.

Ioan MOLDOVAN

reminder joi de februarie

Nemaifiind frig, azi n-am mai citat. Cer moale, scurgeri caline
Peste Analele Toamnei coreene
Pierduți de lume, doi se sărută în parcul orădean
Endre în zumzet de xerox și-n
Foșnet de bulendre pe cerșetorii revigorați și alene
Bufniturile câinilor în zăpada-ntristată mustind de venin

Mai departe

Retinele galbene, sângele galben și sub frunți o lambadă târzie
Amintind de revoluție și de moarte
În parc fotograful cedează: domnișoara cuprinde pe după gât
Marele dog german în ciuda bărbaților întâmplători și cărunți

Mai departe

Spre loc luminos – când să intru și eu în adăpost, în verdeață
Mă-ntâmpină Dânsa și cască și-mi trage una-două peste față și
Cu această rezoluție stau ca un prost și
-ntreb în dreapta și-n stânga: „ce faci, mască?"

reminder marți de iulie

N-am găsit nimic, deci nimic
Ieri și azi, nebunia vremii: gheață, ploi, plopi
Câtă vreme, câtă cerneală, cât ulei – pentru ca într-o dimineață
Terorizat ca de obicei să înțelegi că totul intră la socoteală
Mai ales imensa masă de stupiditate
Imediat uiți descoperirea asta și ud de uitare
Te strecori între cărtițe

Aud mereu – halucinez? – cum curge prin apropiere și se varsă apă
Rătăcesc prin cartierul Butzyiker al Clujului Proletar
Unde familia mea – cine sunt eu? Tatăl sau unul dintre fii? – tocmai se stabilește
Străzi grădini pâraie – nu curate – ploi și ploi și o imagine
Printr-o spărtură în gardul de spini un tunel vegetal prin care n-o să intrăm în veci
E strâmt și duce la o Tindă a unui han cu mese de lemn
Ude

Dintr-o dată mi-a dispărut țigara aprinsă din scrumieră
Trecusem de dincolo dincoace
Degetele grase în fum albastru scriu despre călătoria încheiată
În Trib copiii sunt plecați
Munții mările și graba mea chițăie în golul totemic

viața proprie

Încă de dimineață îmi pui în vedere
Ca nu cumva să ies
Să chiulesc

Totuși am ieșit cu învoire de sus

Am luat un singur cozonac – cu stafide
Am cumpărat usturoi și gulie pentru o doamnă cu suprafețe aride
Mere, portocale, clementine pentru noi

Am mai cumpărat pâine
Dar nu am stat la coada lungită până mâine

Și țigări kent lung
Și legume
A fost un exod în lume
Apoi am ajuns tot în bucătărie

Si abia la urmă am consultat ghidul tibetan să văd și eu
Ce reiese din toate acestea

A reieșit că am o personalitate de slugă
Că prietenul mi-e ipocrit
Că dușmanii sunt șmecheri
Că în privința sexului sunt pentru energie
Și că, în fine, viața proprie
E obositoare
Precum marea

lumina zeloasă

Dis-de-dimineață
Am văzut trei lumânările de ceară
Abia pâlpâind. Și-am plecat

Dis-de-dimineață
A venit cineva și mi-a dat vestea amară
Că s-a-nserat

Crunt

Domnia ta ploaie de decembrie
Ce omenoasă poți fi
Când nici a dormi nu vrei, darmite să visezi

Sunt și eu un măgar încărcat cu marmite
Într-o turmă de iezi

Și deodată lumina zeloasă
a cărei cenușă sunt

Dragă,

Nici n-a-nceput această zi
Nici n-a trecut ziua de azi
Ce cade-acum e/poate fi
Zăpadă peste brazi

Tot mai pierit, mai oarecare
Mă pierd în sinea ei
Ca apa-n minele de sare
Et caetera e-hei

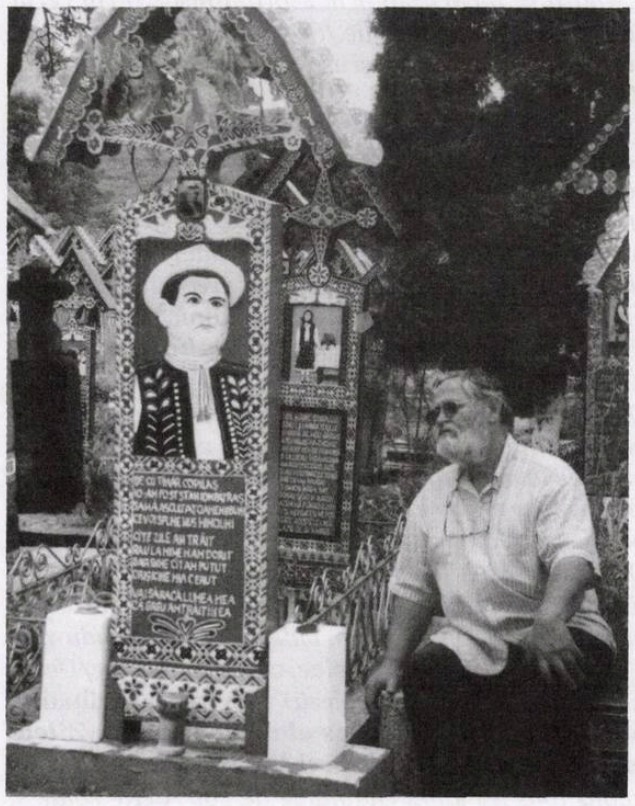

marți de decembrie

vorbeam despre superficialitate și beam votcă
ne grăbeam
eram deja bătrâni
e o mare răspundere să fii superficial
e o și mai mare răspundere să ai în preajmă câini

estimp în biblioteca noastră județeană
o mulțime de scriitori lansau o mulțime de cărți
e o mare răspundere să fii deja lansat
e o și mai mare răspundere să stai în coloană

beam votcă
nu mai vorbeam nimic
și nici nu ne-am mai dus atunci acasă

acum am vrea
dar rana din lună *nu ne lasă*

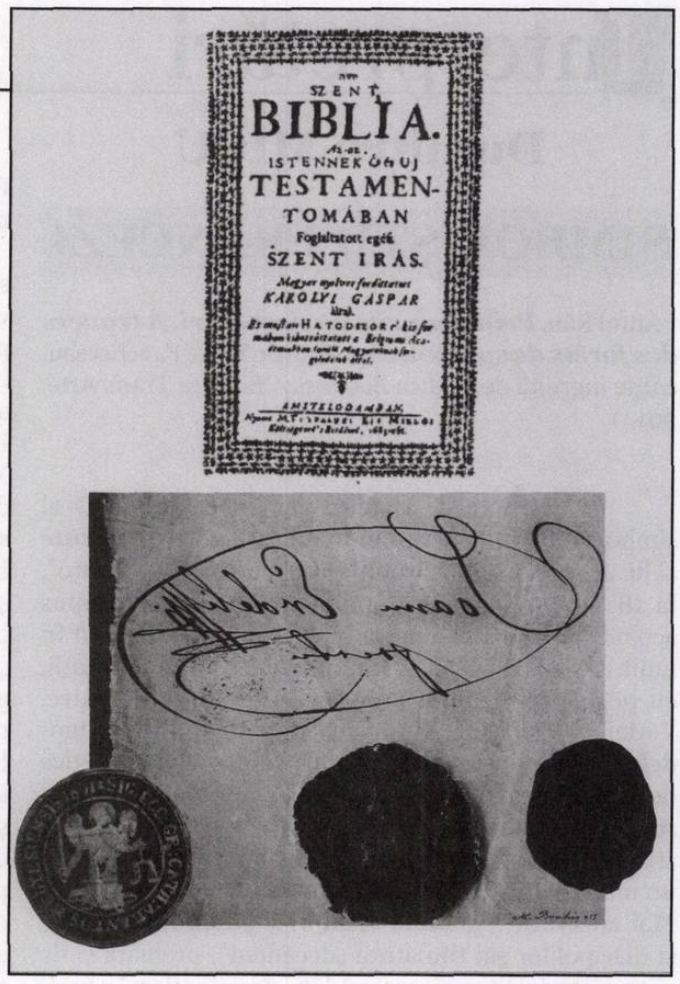

stingerea

Să mai bolborosesc
Să mai fac pași
Să mai gâfâi eu încă un pic
Nu mai am bani să-i împart țigăncilor cu țânci eterni
În tovărășia morților – ca să zic așa
Cum să bei de unul singur vinul mănăstiresc
Abia mai recunosc din când în când
Unul dintre miile de cuvinte netrebnice
Și nici nu mă cânt
Și nici asinul nu vrea să mă ia în șa
Atâta pustietate fără folos
Atâta întrupare a trupului întunecos
Încât tăcând adaug doar bătăi de palme
Bătăilor de vânt din mările sferice

plaur

Te visez lucios și cafeniu
În vis ești mai viu
Decât mine

Mai bine
Nu mai visez, decât să fiu
Doar miere de albine

Nimeni nu mă sună, alo!
Nimeni nu mă cunoaște în burg.
Trece vineri. Mișto!
Stelele-s plânse ca apele
În amurg

Griji simple și nesfârșite
Îmi amintesc doar fostele amintiri
Ca niște reclame pe clădiri
Nemaizidite

Îmi adun lucrușoarele
Le pun în sac și ies
Revin golesc sacul împrăștii tot
Aici nu e de stat și nu mai pot găsi sarcina de aur
Plus că mă dor picioarele
De viersuit netot

Mă duc unde mă duce acest plaur
Înconjurat de trestii nepieritoare
Mă mai uit împrejur
Să văd soarele omnivor
Care mâine-i alt soare
La fel de impur

Să mă întorc acasă e inutil
Prin bălți în care tot altă lună sticlește
Sunt doar un gospodar îngrijorat că din creier îi ies scântei
Ca dintr-un polizor
Pe care un copil orfan ascute brișca-pește

Dumitru MICU

SIMBOLIŞTII FRANCEZI

* Aurel Rău, ***Prin pădurile de simboluri. À travers des forêts de symboles*** (prefaţă de Serge Fauchereau, ediţie îngrijită de Rodica Baconsky, Editura Trans Arte, 2014)

Actul de naştere – mai exact, de botez – al simbolismului este articolul-manifest ***Le symbolisme*** al lui Jean Moréas, apărut în ziarul parizian „Le Figaro", la 18 septembrie 1886, însă idealul de artă propus acolo începuse a fi – şi era în continuare – realizat în mult mai mare măsură, fără programe şi proclamaţii, cu peste trei decenii mai devreme, de Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, Rimbaud, adoptaţi de altfel ca modele de către insurgenţii împotriva formulelor poetice denunţate de ei ca vetuste. Marii poeţi menţionaţi nu se considerau „simbolişti"; Verlaine afecta chiar a nu şti ce înseamnă vocabula respectivă, întrebându-se, cu un umor maliţios, dacă nu cumva e un cuvânt german. Mai adecvată – onorată chiar – le părea lui Verlaine şi discipolilor săi titulatura „decadent", preluată şi de viitori istorici literari, care văd în „decadentism" o variantă majoră a simbolismului. *Stricto sensu*, în limbajul majorităţii istoricilor literari francezi, termenul „simbolism" (cu includerea „decadentismului") numeşte curentul dominant în poezia franceză publicată între 1885 şi anii imediat premergători Primului Război Modial.

Sub genericul bilingv ***Prin pădurile de simboluri. Poeţi simbolişti francezi (À travers des forêts de symboles. Poètes symbolistes français)***, antologia recent apărută a lui Aurel Rău (Editura Tracus Arte) reuneşte autori de volume editate între 1857 şi 1913: de la Baudelaire, inovatorul pe plan mondial, la cu totul perifericul Lion Deubel. Volumul, de o eleganţă sobră, debutează cu o ***Confidenţă*** a antologistului, urmată de o introducere obţinută de acesta de la Serge Fauchereau, în a cărui reprezentare „*simbolismul e Mallarmé, Verlaine, Rimbaud, Villiers de l'Isle-Adam, Lautréamont, Tristan Corbière, Charles Cros, Jules Laforgue*", precum şi, la începuturile lor, Claudel, Gide, Alfred Jarry, Paul Valéry. Dar Baudelaire? Serge Fauchereau nu-l menţionează însă cu certitudine şi, pentru el, autorul ***Florilor răului*** e „*una dintre divinităţile de întâia mărime*" ale poeziei de totdeauna a întregii umanităţi, inclusiv ale mişcării simboliste.

Cuprinsul antologiei învederează, înainte de orice, efortul de a reflecta integral ceea ce criticul francez numeşte „*epoca simbolistă*". Edificat asupra acesteia pe toate căile posibile (opere poetice, antologii, „panorame" etc.), Aurel Rău a introdus în culegerea sa, în original şi în propria tălmăcire, peste şaizeci de autori: nu doar de naţionalitate franceză, ci de limbă franceză, indiferent de originea etnică şi de provenienţa geografică. În chip firesc, obligatoriu, sunt prezenţi simboliştii belgieni, inseparabili de cei francezi *stricto sensu* (Verhaeren, René Ghil, Maeterlink), şi nu puteau lipsi grecul Jean Moréas, Lautréamont, născut la Montevideo, Francis Vielé-Griffin, născut la Norfolk (Virginia), româncа Anna de Noailles, lituanianul Oscar-Vinceslas De Lubicz-Milosz.

De la sine înţeleasă este inegalitatea valorică a poeţilor antologaţi. După Fauchereau, azi sunt „*citiţi regulat*" (în Franţa şi pretutindeni) doar cei socotiţi de el „*divinităţi de întâia mărime*". Dintre acei care, la timpul lor, s-au bucurat de o „*anumită celebritate*", descrescută continuu ulterior, Saint-Pol Roux, Francis Jammes, Max Elskomp între alţii, sunt citiţi doar parţial, în ediţii de „*opere alese*"; Verhaeren, H. De Régnier, René Ghil, autori prodigioşi şi inegali, sunt chiar „*neglijaţi*". Câţiva, mult supralicitaţi în timpul vieţii, precum Moréas, Charles Van Lerberghe, Paul Fort, au ajuns a fi, astăzi, în aceeaşi măsură, depreciaţi. În sfârşit, unii, ca Robert de Montesquiou, René Vivien, Maurice Rollinat, sunt „*greu de suportat*" sau, pur şi simplu, „*ilizibili*" (Albert Girand, Joséphin Péladan). Tranşantele judecăţi din introducerea lui Fauchereau nu au afectat sumarul antologiei. Acest sumar asamblează texte din mai toţi autorii citaţi ca având doar parţială priză în sensibilitatea contemporană sau neavând deloc şi mai include nu puţine alte selecţii. Doar doi dintre cei socotiţi de către Fauchereau definitiv uitaţi, Giraud şi Péladan, nu figurează în culegere.

Exhaustivă, aşadar, lista de nume a semnatarilor materialului poetic depozitat în volumul cu „*păduri de simboluri*" nu recompune, totuşi, tabloul poeziei simboliste franceze în toată varietatea lui. Termenul *simbolism* acoperă o pluritate de grupări constituite la Paris, în ultimele două decenii ale secolului XIX, în opoziţie cu şcoala parnasiană, apărută după 1850, ca reacţie faţă de romantism. În afară de grupările principale, decadenţii, uniţi în jurul lui Verlaine, la revista „Le Décadent", şi simboliştii, în frunte cu Mallarmé, care publicau în „Le Symboliste", s-au diferenţiat de „şcoala romană", fondată de Moréas, cea a magilor, activă prin Sâr Péladan, şi cea instrumentalistă, înjghebată de René Ghil. În tălmăcirile lui Aurel Rău, toate acestea cam sunt reduse la numitor comun. Poet fără ambiţii de istoric şi teoretician, Rău a reţinut pentru traducere, din toţi înaintaşii săi de expresie franceză, acele producţii care satisfăceau sensibilitatea lui, preocupat de a şi-o comunica prin transpuneri din altă limbă şi nu – sau nu cu tot dinadinsul – de a-şi instrui conaţionalii asupra specificităţii fiecărui simbolist şi a fiecărei grupări subsumabile simbolismului.

Spre exemplificare, iată mai întâi versuri ale unor poeţi de rang secund şi terţ, în orice caz, nu de primul rang, frumoase, dar nu neapărat particularizante. Una din cele două piese alese din Verhaeren, ***Londres***, e un pastel citadin, cealaltă însă, ***Le moulin***, liricizează în timbru elegiac un peisaj rural: „*Le moulin tourne au fond du soir, très lentement,/Sur un ciel de tristesse et de mélancolie,/Il tourne et tourne, et sa voile, couleur de lie,/Est triste et faible et lourde et lasse, infiniment*" („*Moara se învârteşte prin seară, liniştit,/Prin cerul de tristeţe şi de melancolie./Se-ntoarce şi se-ntoarce, şi pânza-i vineţie/E tristă şi uşoară şi grea, la nesfârşit*"). Uşor elegiac e şi tonul distihurilor din ***Sărutul*** lui Stuart Mervill: „*Ce fut vers le déclin de la belle saison;/ Les raisins étaient lourds au mur de la maison.//Sur le vent toujours doux quelques feuilles à peine/Tombaient en tournoyant sur l'eau de la fontaine*" („*A fost când vara-nclină spre toamnă prin alei;/Pe zidurile casei, ciorchinii erau grei.//Sub vântul blând vreo câteva frunze, pe-ndelete,/Cădeau asupra apei fântânii, parcă bete*"). F. A. Cazals, în schimb, adoptă, în ***Mes boléros***, o postură glumeaţă, ludică: „*Si j'étais le brav don Quichotte/ Dulcinea, tu m'verrais souvent/Mettre en pieces, à propos de botte,/Les ailes des moulins à vent./Le vent qui vient de la montagne/S'appaiserait à mon courroux:/ je n'ai, pour plaire à ma compagne,/Que mes boléros le plus fous... Ou!/Troulala... (Tyrolienne)*" („*De-aş fi Don Quijote din La Mancha,/O Dulcinea-ai fi, aflând?Că-n ţăndări au sfârşit, sub lancea-mi/Grozavă morile de vânt./Vântul, din munţi, în vuiet mare,/Văzându-mă, s-ar alina./Eu n-am să-i plac, cui drag mă are/Decât un bolerou...U-Ha... (Tiroleză)*". Un pastel meditativ e poezia ***Il fera longtemps claire ce soir...*** (***Zilele cresc şi seara...***) a prinţesei Anna de Noailles: „*Nous avons tous les jours l'habitude de voir/Cette route si simple et si souvent suivie,/Et pourtant quelque chose est changé dans la vie,/Nous n'aurons plus jamais notre âme de ce soir...*" („*Noi ne-am deprins, în lung să-l privim, ca-ntâia oară,/Drumeagu-acesta simplu, de-atâtea ori urmat;/Ci-n viaţă, totuşi, iată, ceva, azi, s-a schimbat,/Sufletul nostru nu va mai fi cel de astă seară*").

S-ar putea discuta prin ce toate aceste strofe şi multe altele sunt simboliste şi dacă sunt. În orice caz, nu-s „decadente", nici mistice, nici instrumentaliste. Dar neoclasice? Unele, poate că da. În marea majoritate sunt mai curând neoromantice. Consună mai mult cu versurile originale ale lui Rău decât cu cele ostentativ novatoare ale simboliştilor francezi de indiferent ce nuanţă. Exprimă un spirit contemplativ echilibrat. Nu că toţi poeţii în cauză ar excela, în opere, prin normalitate, prin echilibru, însă tălmăcitorul a ales din fiecare ceea ce corespundea mai vădit naturii sale sufleteşti.

Criteriul subiectivităţii stăpânite de emoţia „impersonală", strict estetică, a funcţionat, evident, şi în selectarea pentru traducerea pieselor din cărţile poeţilor mari, premergători ai mişcării simboliste în

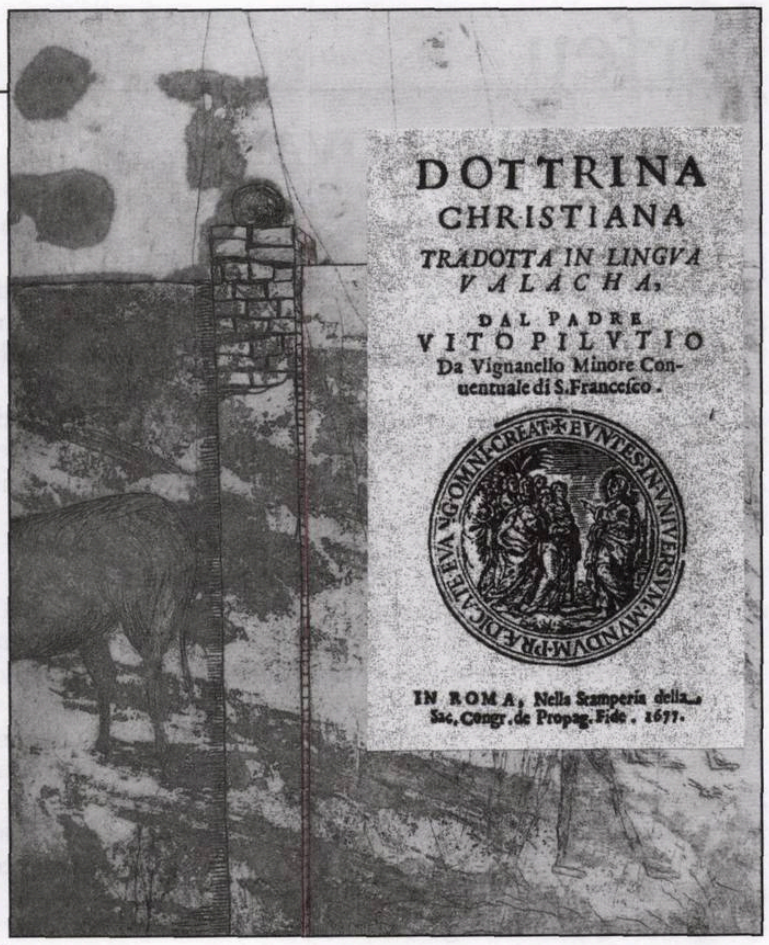

sens istoric, modele pentru declanşatorii şi susţinătorii acesteia. Baudelaire e prezent în antologie nu cu poezii dintre cele mai izbitor caracteristice, pentru care, la apariţia volumului ***Les fleurs du mal***, a fost acuzat de imoralitate şi deferit justiţiei, nici Rimbaud cu cele mai sfidătoare (***Venus Anadyomène***, ***L'Origine parisienne***, ***Les Chercheuses de poux***, ***Les Stupra***), nici Mallarmé cu cele mai ermetice, din anii deplinei maturităţi. „Cuminţi" nu sunt nici bucăţile antologate (***Le Vin de l'assassin*** a lui Baudelaire este, în final, chiar sacrilegă), însă drept mai scandaloase vor fi trecut, la prima publicare, ***La Muse vénale***, ***Une Charogne***, ***Le Vampire***, ***Les Litanies de Satan***.

Indiferent de reprezentativitate şi de valoarea în sine a textelor culese din simboliştii francezi (*largo sensu*), e incontestabil că Aurel Rău le-a dat versiuni româneşti edificatoare, unele excelente. Format ca traducător în decurs de peste o jumătate de veac, prin medierea, pentru conaţionali, a câtorva poeţi de diferite limbi (Antonio Machado, Gheorghios Seferis, Konstantin Kavafis, Alexandr Blok, Matsuo Boshô, Hugo, Saint-John Perse şi alţi francezi), autorul volumului ***Focurile sacre*** (1956) şi al altor paisprezece culegeri de versuri originale şi-a adăugat, fără s-o specifice, şi propriul nume de traducător la cele, doar câteva, date în ***Confidenţa*** ce îi prefaţează antologia. Fără a traduce literar, el găseşte, nu rareori, echivalenţe dintre cele mai fericite pentru formulările originale, unele chiar mai sugestive. Fatalmente, nu toate potrivirile sale sunt perfecte, accentul unor vocabule din versuri nu coincid întotdeauna cu cel firesc, din vorbirea curentă, dar asemenea discordanţe apar şi la mai toţi autorii transpuşi. În tălmăcirile din poeţii mari, fluenţa tuturor stihurilor nu prea este prejudiciată. Strofa capitală din poezia ***Élévation*** (***Înălţarea***) a lui Baudelaire e redată memorabil: „*Zboară mai sus de-aceste morbide emanaţii,/În aerul din slovă, curat, superior:/Şi bea, să te purifici, ca dintr-un sfânt izvor,/Din limpezile focuri ce rătăcesc prin spaţii*". Nu mai puţin izbutită e interpretarea ***Înnoirii*** (***Renouveau***) mallarméene: „*Bolnava primăvară mâhnit a-nlăturat/Iarna, sezon al artei senine, iarna trează,/Şi-n trupu-mi, unde-un sânge întunecat veghează,/Se-ntinde neputinţa într-un lungit căscat*". Armonios sună în limba noastră adresarea lui Rimbaud către shakespeariana Ofelia: „*Ca neaua de frumoasă, Ofelia, pală treci./Da, ai murit, copilă, încet de-un râu purtată!/-Şi-aceasta, fiindcă vânturi căzând din munţi norvegi/De-o aspră libertate-ţi vorbiră dintr-odată*".

S-ar putea cita mai mult şi din mai mulţi poeţi, dar din cele menţionate şi din cât am transcris se vede suficient de clar că antologia întocmită de Aurel Rău reflectă adecvat o perioadă majoră din istoria literaturii franceze, cea simbolistă.

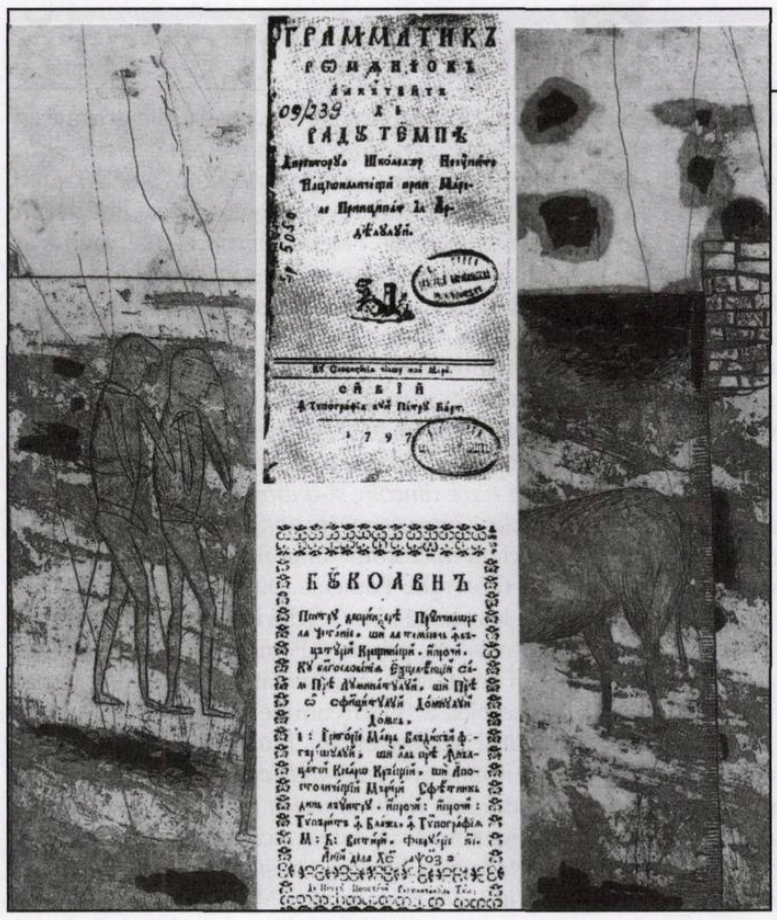

Grigorie M. CROITORU

AFRODITA ŞI ADONIS

Ori de câte ori am avut ocazia, am mărturisit că mi-am iubit profesorii de la gimnaziu, de la liceu şi, mai târziu, pe cei de la facultate. Şi n-am spus-o pentru că şi eu am fost profesor timp de patruzeci şi cinci de ani, ci pentru ce au fost ei, ca profesionişti, în primul rând, şi ca oameni. Sigur, unii mi-au fost mai dragi decât alţii şi nu consider un păcat atitudinea mea. N-am uitat pe niciunul, iar dragostea mea faţă de ei n-a scăzut deloc cu trecerea anilor.

Între profesorii foarte îndrăgiţi de mine au fost Adonis şi Afrodita, cuplul de îndrăgostiţi, la care ne uitam cu atâta drag toţi. Deşi mici, despre noi este vorba, când îi vedeam numai zâmbet şi ţinându-se de mână, visam frumos, mai ales că ne mai trecuseră prin mână şi nişte cărţi având ca temă dragostea. Am venit în şcoala din Bălceşti când eram în clasa a VI-a. Au intrat pe poarta şcolii de mână. Noi eram în recreaţie şi ne jucam, alergam, strigam, ne împingeam, adică ne recream. Am văzut doi tineri că intră pe poarta şcolii, ţinându-se de mână şi vorbind încet. Şi eu eram în apropierea porţii. Câţi eram acolo ne-am oprit ca la comandă şi am salutat frumos, fiindcă aşa fuseserăm învăţaţi, să spunem bună ziua persoanelor care vin la şcoală, chiar dacă sunt necunoscute, şi să le îndrumăm să ajungă unde doresc. Ne-au răspuns amândoi şi cu vocea, şi cu o înclinare a capului, şi ne-au zâmbit. Mie mi s-au părut foarte frumoşi amândoi şi că se potrivesc de minune. Am crezut că sunt căsătoriţi, dar nu erau. Ne-au întrebat unde este cancelaria şi unde îl pot găsi pe domnul director.

– Vă arăt eu!, am zis repede, ridicând mâna în sus ca la clasă.

Am pornit cu ei spre biroul domnului director, care era lângă cancelaria profesorilor. Am ajuns, mi-au mulţumit şi am fugit la copii, să ne continuăm jocul.

Furaţi de joc, am şi uitat de cei doi frumoşi care întrebaseră unde sunt direcţiunea şi cancelaria. I-am revăzut când au venit la ore. Întâi, pe el. A intrat în clasă, s-a dus la catedră, a pus catalogul pe catedră şi i-am auzit glasul. Mie mi-au plăcut timbrul vocii, calmul şi siguranţa cu care ne-a vorbit:

– Copii, din clipa aceasta voi fi profesorul vostru de biologie. Sunt proaspăt absolvent şi mă numesc Neaţu Florian. Iubesc copiii şi îmi place să fiu cu ei în relaţii amicale, dar fără a depăşi anumite limite, impuse de vârstă, de studii, de poziţia socială. Eu îmi voi face datoria cât mai bine, acelaşi lucru îl aştept şi din partea voastră. Acum voi striga catalogul, să vă cunosc şi eu pe voi.

Deschide catalogul, pronunţă clar numele şi prenumele fiecărui elev, îl priveşte câteva clipe, parcă l-ar fotografia, după care clatină uşor capul, ca şi când vrea să spună că totul este în regulă. În sfârşit, mai zice:

– Da, sunteţi simpatici, îmi place cum arătaţi. Eu am în atenţie şi igiena fiecăruia, atât cea corporală, cât şi cea vestimentară. Prin urmare, atenţie cum veniţi la şcoală, să daţi dovadă că iubiţi şcoala, că iubiţi şi respectaţi profesorii în faţa cărora trebuie să apăreţi impecabil, să daţi dovadă că vă iubiţi pe voi înşivă. Acum, trecem la lucru.

Îmi mai aruncă mie, care stăteam în prima bancă şi mă uitasem la el fără să clipesc, o privire şi un zâmbet, zicând:

– Tu fuseşi ghidul, da?

Nu mai zice nimic şi trece la lecţie. Din punct de vedere fizic, făcuse o impresie excelentă de la început. Înalt, atletic, cu păr bogat, puţin creţ, negru ca pana corbului, frunte lată, sprâncene stufoase, dar nu rebele, nas drept de roman, mustaţă aranjată, gura frumos desenată, cu nişte buze senzuale, cum - auzisem şi eu - le plac femeilor. Costumul de culoare gri parcă atunci fusese cumpărat şi îmbrăcat pentru prima dată, cămaşă albă şi cravată asortată. I se potrivea un singur calificativ: elegant.

În acea zi aveam în orar şi educaţie fizică. Ştiam că nu avem profesor şi eram curioşi să vedem cine o să ne vină la oră. Nimeni nu spunea, dar fiecare dorea în sinea lui să ne vină cealaltă frumuseţe, cea feminină de data asta. Cât de mândri am fi fost să avem asemenea profesori. Eu am avut curajul să spun tare că ne va fi profesoară nevasta profului de biologie. Aşa am crezut nu numai eu. Tânăra cu care a venit de mână la şcoală nu-i putea fi decât nevastă. Tuturor ni s-a părut că erau foarte apropiaţi, că era prea multă intimitate între ei, afişată fără reţinere, deşi intrau într-o şcoală.

Aveam să ne obişnuim repede însă şi să judecăm altfel relaţia dintre ei. Mai ales eu, care le-am fost, cu voia lor desigur, foarte apropiat.

La oră ne-am dus pe izlaz, unde ţineam de obicei orele de educaţie fizică. Victoriţa, şefa clasei şi simpatia mea, îmi zice cu glas tare, stârnind rumoare în clasă după plecarea lui nea Ioniţă, proful de matematică, şi făcând să ne nască încă o poreclă:

– Ghidule, tu aşteaptă afară să întâmpini profu şi să-l aduci la noi!

Am rămas şi Neaţu Florian a ieşit cu profa pe coridor şi i-a arătat clasa în care eram noi, cei care aveam oră de educaţie fizică. I-am ieşit înainte, am salutat-o şi i-am spus că eu am rămas s-o conduc la locul unde o aşteaptă clasa, dacă dânsa este profesoara noastră de educaţie fizică.

– Eu sunt. Văd că tu eşti de serviciu sau eşti însărcinat să te ocupi cu problemele de protocol?

– Nu ştiu eu cum vine treaba cu protocolul, domnul profesor Neaţu Florian îmi zise *ghid*, dar noi suntem o clasă unită, iar şefa clasei îmi zise să rămân eu să vă duc la locul unde aşteaptă clasa. Eu o ascultai şi rămăsei.

– Este o ea? Adică şefa clasei este o fată? Cum acceptă băieţii o fată şefă de clasă?

– Acceptă, de ce să nu accepte, fiindcă este o fată şi bună la învăţătură, şi disciplinată, şi autoritară, şi – vă rog să nu râdeţi de mine – frumoasă.

– Şi frumoasă? Măi, măi, măi!... I-auzi!

– Frumoasă, dar nu aşa ca dumneavoastră!

– Nu mai spune! Ce ştii tu despre fumuseţe? Voi sunteţi copii, sunteţi mlădiţele pe care le dau pomii primăvara. Când veţi îmboboci şi veţi înflori, veţi fi neasemuit de frumoşi, mă veţi întrece cu mult pe mine. Iar eu, când o să vă reîntâlnesc, o să mă uit la voi cu drag şi o să vă admir, aşa cum faci tu acum, şi-o să mă felicit, văzând şi contribuţia mea ca voi să înfloriţi frumos. Nu ştiu cum te cheamă, copile, dar mi-ai produs o mare bucurie. Dacă şi ceilalţi colegi ai tăi sunt ca tine, o să fiu o profesoară fericită şi o dirigintă mereu dornică să mă aflu în mijlocul vostru şi să transmit din ceea ce am învăţat şi eu, trecând prin şcoli şi prin viaţă.

– Între colegi sunt şi mai buni ca mine, dar toţi sunt cu suflet mare, deşi sunt copii de oameni simpli, de ţărani cu palmele bătătorite, desculţi, cu tălpile crăpate şi cu spinările încovoiate. Veţi vedea cum vă vor primi. Priviţi cum se aliniază, deşi nu sunt siguri că dumneavoastră sunteţi cea aşteptată. Bănuiesc doar, fiindcă m-aţi reţinut pe mine să vă conduc aici.

Elevii s-au aliniat perfect cu faţa înspre tânăra care venea la prima oră din viaţa ei de profesoară. Locul meu în rând era liber, de aceea am rugat-o să-mi îngăduie să-mi ocup locul, căci va veni raportul.

– Du-te!, îmi spune cu un glas marcat de emoţie.

Am alergat şi mi-am ocupat locul, făcându-i semn Victoriţei că aceasta este profesoara pe care o aşteptăm şi căreia trebuie să-i dea raportul. Şefa iese în faţă:

– Clasă, drepţi! Domnişoară profesoară, elevii clasei a VI-a, cu un efectiv de treizeci şi doi de elevi, toţi prezenţi, sunt pregătiţi pentru ora de educaţie fizică. Cu permisiunea dumneavoastră, vă urăm bun venit şi vă asigurăm de toată dragostea noastră!

– Bună ziua, elevi! Pe loc repaus! N-am visat niciodată că mi se va face o asemenea primire la prima oră din viaţa mea de profesoară. Vă mulţumesc. Sunt emoţionată şi voi ţine minte cât voi trăi şi momentul, şi pe cei care l-au produs, adică pe voi. Tu eşti Victoriţa? Şefa? Ghidule, unde eşti? Uită-te bine la şefa voastră, apropo de discuţia noastră despre o anumită temă, nu peste mult timp mă va întrece. La fel vor face şi alte fete din această clasă.

– Nu ne spuneţi şi nouă?

– Nu pot, secretul ne aparţine amândurora şi aşa va rămâne. Oricum, impresia pe care mi-am făcut-o despre voi este excelentă. Se pare că formaţi o clasă de excepţie şi mă bucur cu atât mai mult, cu cât vă voi fi şi diriginte. Şi cu o clasă ca voi se pot face lucruri minunate. Acum, să ne vedem de ale noastre.

Aşa au decurs întâlnirile noastre cu cei doi profesori tineri, frumoşi, entuziaşti şi cu mare dragoste pentru copii.

În cei doi ani, clasa a VI-a şi clasa a VII-a, cât i-am avut profesori, nu le-am dat niciun prilej să fie nemulţumiţi de noi. Eu le-am căzut cu tronc şi le-am intrat în graţii amândurora. M-au păstrat ca persoană de legătură între ei.

Poreclele au fost puse la noi, la internat. Aveam un coleg foarte talentat la desen. Într-o zi, ne-a spus că îi va face portretul domnişoarei Caminschi. Alt coleg i-a zis că nu este el în stare să redea frumuseţea domnişoarei. „Păi, o să mă inspire Afrodita, zeiţa dragostei din mitologie." Şi, de atunci, numai Afrodita i-am zis. Porecla nu numai că a prins, dar s-a răspândit ca vântul şi a devenit cunoscută în toată şcoala.

Noi, când venea echipată la ora de educaţie fizică, ne uitam la ea fascinaţi. Ni se părea că avea un trup de zeiţă, deşi nu văzusem niciodată vreo zeiţă, dar în imaginaţia noastră de copii zeiţa întruchipa perfecţiunea. Ne uitam la ea uluiţi şi-o priveam ţinându-ne respiraţia. Apoi, ne-am adus aminte de Adonis, de care s-a îndrăgostit Afrodita. Ne-am apucat să facem *săpături*, adică să căutăm informaţii. Astfel, am aflat că, în mitologia greco-romană, Adonis a fost un tânăr de care s-a îndrăgostit Afrodita. Ucis de un mistreţ la vânătoare, a ajuns în infern, unde, la rugămintea Afroditei, a fost transformat în zeu. Legenda spune că Adonis stătea şase luni pe pământ şi şase luni în infern.

Despre poreclă, tot de la mine a aflat. Într-o pauză, vine profu la mine şi-mi zice în şoaptă:

– Du-te până acasă la..., ştii tu, şi spune-i să vină la..., ştie ea.

Şi m-am scăpat:

– La domnişoara Afrodita?

Mi-am pus eu mâna la gură, dar vorba ieşise şi n-am mai putut-o înghiţi. Aşa că a trebuit să-i dau explicaţii.

– Cum îi spuseşi domnişoarei?

– Aşa îi spun toţi elevii din clasele la care predă, dar cred că îi spun aşa toţi elevii din şcoală. Sper să nu vă supăraţi pe mine. Vă rog! Şi să nu-i spuneţi că eu...

– Dar mie cum îmi ziceţi?

– Cum să vă zicem? Cum am putea? Adonis vă zicem!

– Ştiţi măcar cine au fost Adonis şi Afrodita?

– Ştim. Ca cei din mitologie, şi dumneavoastră sunteţi doi tineri fără pereche de frumoşi şi îndrăgostiţi unul de altul, ehei! lulea, zic unii. Mă duc, dar vă rog din nou să nu mă spuneţi.

– Hm! Ba o să-i spun, dar să fiţi siguri că nu vă face nimic. Dimpotrivă, o să-i deveniţi şi mai simpatici decât îi sunteţi acum. Hai, du-te şi nu-ţi face griji.

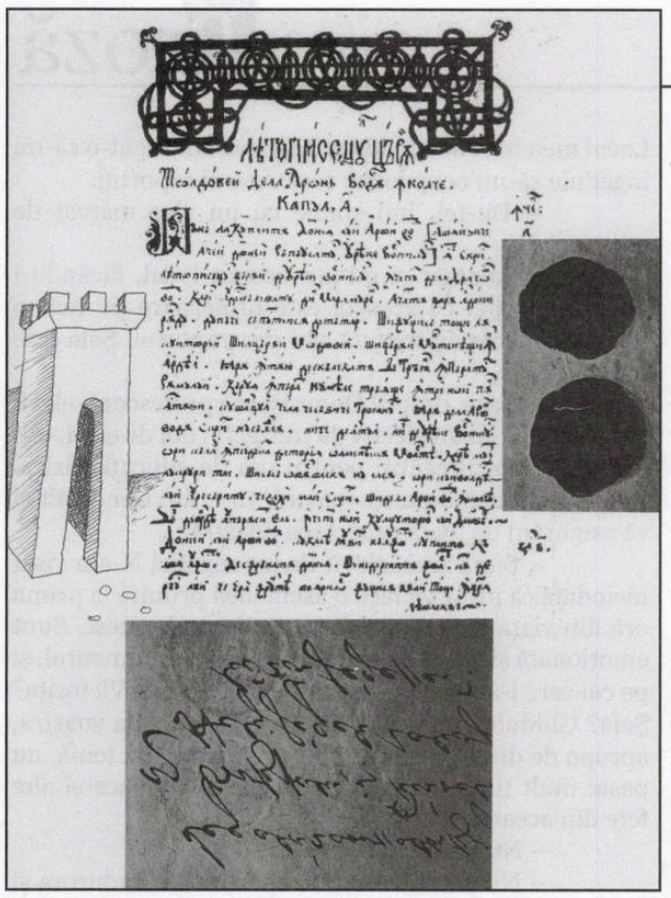

Delia MUNTEAN

UN ANOTIMP „ÎN NESFÂRȘITĂ SCĂPĂTARE”

Mărturisesc că înșiruirea de semne ce mi se desfășoară înainte mă intimidează. Le văd întrupându-se într-o confesiune al cărei lector privilegiat, în acest moment, mă aflu eu însămi. Sub geana ochilor, le tăinuiesc cu delicatețe culoarea, poezia, căci cuvintele par scrise/rostite doar pentru *vederea* mea. Autorul le vede altfel: în lumea sa dinăuntru, cu toate că le trăiește sub același semn al luminii.

O vară ce nu mai apune (Editura Humanitas, 2014) este al doilea roman al lui Radu Sergiu Ruba redactat prin intermediul vocii electronice (***Demonul confesiunii*** apăruse în 2004). Însoțind din umbră câteva decenii petrecute în preajma liricii (***Spontaneitatea înțeleasă***, 1983; ***Iluzia continuă***, 1988; ***Marginal***, 2001; ***Grația Dizgrației***, 2003 ș.a.), a prozei scurte (***Contrabanda memoriei***, 1997), a eseului, precum și ca traducător (din creația lui Michel Tournier și a lui Gilles Lipovetsky) ori ca jurnalist (pentru presa scrisă și audio), scrierea volumului a fost mereu amânată, găsindu-și *„ceasul potrivit”* abia înspre cei șaizeci de ani ai autorului. *„Am ajuns la această mărturie* – găsim consemnat în ***Cuvânt înainte. Mașina de citit*** – *pe un drum lung, întârziat de ezitări, de ocolișuri, de escale cu sau fără voie, de lunecări în capcane, de ieșiri anevoioase de acolo, de reveniri spre țintă din alte unghiuri, de lene și de teamă”* (p. 9).

Este o carte în care personajul narator își spune Adevărul, Povestea. Dimensiunea autobiografică se convertește treptat în arheologie a sinelui și a unei lumi deslușite – vreme de o jumătate de secol – numai cu ochiul interior. Fiindcă de la vârsta de unsprezece ani, pierzându-și vederea, toate cele abia văzute devin amintire. Copilul Radu, adultul de mai târziu exersează de atunci un nou mod de a fi, care părea să-și pună dureros amprenta atât asupra destinului personal, cât și a relațiilor cu ceilalți: *„Semnalmentul cel mai evident al apariției mele, detectabil de oricine la prima privire, e suprasolicitat, riscând să eclipseze, ba să înghită și să mistuie întreaga-mi identitate”* (p. 10). Radu Sergiu Ruba a avut (însă) și are puterea de a-și trăi și reprezenta orbirea cu demnitate, hotărând el însuși ce semnificații culturale și sociale să-i atribuie.

Secvența cu care începe romanul surprinde tocmai ultima imagine adăpostită pe retină, din vara anului 1965, când Radu și sora lui, Lia, se aflau în vacanță la Eforie Sud, împreună cu mama lor. Oglindirea soarelui în apa mării a fost pândită și captată de copil cu intensitatea celui care presimțea „comoara” drept cel de pe urmă rest de lume. Nuanțele asfințitului de august, blurate mai apoi de trecerea timpului (*„Radiația lui a virat către alb, către fumuriu și mai ales către sepia”* – p. 16) și de *„plecarea”* definitivă, spre iarnă, a vederii, i s-au fixat pentru totdeauna în memorie: *„Rămăsese undeva în mine, nu-mi dădeam seama unde, vara aceea în nesfârșită scăpătare, străpunsă uneori de tăișul razei de la marginea mării, ultimul fulger care-mi trecuse pe dinainte, târând cu el întreaga lume. Căci, de atunci încoace, totul a fost să fie închipuire”* (p. 15).

Copilăria, întâmplările și oamenii *„din vremea luminii”* vor încremeni pe ecranul memoriei, ținându-și parcă răsuflarea, așteptând să fie eliberate atunci când scriitorul va fi pregătit să calce pe urmele lor. Evocarea acestora în roman – mlădiată de distanța în timp – readuce la viață paradisul pierdut, răscolirea rădăcinilor proprii constituind totodată un act terapeutic, de primenire a forței sale creatoare. Ea presupune (și generează!) o alianță de zile mari între prozator, poet și eseist, care asigură substanță și culoare narațiunii, sporind emoția și savoarea lecturii.

Universul romanesc al lui Radu Sergiu Ruba pare descins din picătura de cerneală atârnată de vârful peniței, pe care – în primul an de școală, prin 1961-1962 – copilul *„cu luminile în scăpătare”* o legăna vrăjit în raza de soare ce mângâia sala de clasă, ursindu-i să absoarbă și să păzească întreaga lumină de care va avea atâta nevoie mai târziu. Era un joc fascinant, inventat de el însuși, trăit cu intensitate, dar plictisitor și de nepătruns pentru colegii de clasă: *„Preț adevărat avea numărul de clipe cât, ținându-se de vârful peniței ca o geană, rămânea lacrima albastră în soare, uneori mai mult, alteori prea puțin”* (p. 43).

Acea picătură de cerneală și *„amurgirea fără sfârșit”* de pe litoral vor intra în rezonanță și vor deveni imboldul rememorării de mai târziu, nucleele în jurul cărora scriitorul își va rândui lumea. Văduvit de lumina exterioară, acesta va da sens superior privirii dinăuntru; își va rosti orbirea topind-o în scriitură, convertind-o în semn. Iar ocolul imens prin timp, prin spațiu și prin ceilalți va contribui la o mai înțeleaptă întoarcere către sine, căci fiece reper descoperit și reconstruit ulterior îl va ajuta să se re-cunoască, să se *vadă* (re-vadă) într-un anume fel, ca oglindire și sinteză. Fiecăruia îi va purta mai departe genele.

Primele amintiri izvorăsc din satul Rătești. Culorile lor, filtrate prin sensibilitatea poetului, așază în dialog materialul și spiritualul, căci căptușeala realității trece prin emoție. Casa lui Tibi Fromercz, de pildă, e vopsită într-un albastru *„umbros, greoi”*, în timp ce casele românilor, albe, sunt tencuite într-un albastru *„bun la suflet”* (precum locuința Mariei Pomean) ori *„încinse cu un brâu de un albastru atât de deschis, că, dacă n-ai fi simțit în culoare huma tencuielii, s-ar fi uitat la tine ochiul cerului”* (p. 21). Biserica romano-catolică e *„tencuită în pământiu-închis, cu fațada la drum, poruncitoare”*, iar biserica ortodoxă e *„albă, mai mică, odihnitoare, rotunjită la colțuri, așezată cu spatele la șosea”* (p. 41). Pivnițele – mândria localnicilor – par niște cozonaci uriași sculptați în deal, iar vinul are culoarea unui *„apus de soare mai supărat”*. Fluxul memoriei vizitează apoi moara din sat. Aici, când se presau semințele de floarea-soarelui, mișunau în jurul teascului prunci de toate etniile (români, maghiari, germani, țigani), *„fiecare cu câteva bucăți de pâine de cufundat în uleiul fierbinte, spumegos”* (p. 22). Bucurii sănătoase ale copilăriei...

Flashbackurile, dezvoltate în episoade relativ independente, nu respectă o cronologie anume. În *„mâlul trecutului”*, oamenii și locurile se amestecă, suportă zvâcnirile istoriei și povara curgerii. Protagonistul își amintește de prima locuință, de ocupațiile și grijile părinților (cap. ***Între Sfatul Popular și miliție***), de tulburarea provocată în statistici, la Ardud, de către un băiat venit *„de la soare-răsare”* (ce își transformă iubita nemțoaică din Kaldwasser în Mikimoto), de venirea pe lume a Liei (când, frate mai mare fiind, căutase barza pe șura vecinilor), de satul bunicilor (cu sănii trase de cai iarna, mânate de *„cociș”*; cu un noroi *„preistoric, galben și lipicios”* pe vreme de ploaie, ce obliga localnicii să-și bricoleze cărări din scânduri – cap. ***Satul cu minunea***); de Așezământul Orbilor „Vatra Luminoasă”, din București, unde a predat franceza; de orașul Baia Mare, unde reîntâlnește o prietenă din copilărie, pe Erica Baum (cap. ***Femeile altei dimensiuni***); de mocănița Suzana ori de adolescentul Ruby jucând fotbal cu mingea cu clopoței...

„Pe câmpurile cerebrale 17, 18 și 19 ale lui Ruby [...] e o dezordine de cristale ce refuză să se înlănțuie, dau îndărăt de la legarea lor într-o structură. Dar cleștarele sunt acolo și închid în ele crâmpeie de lume. [...] Peisajele nu sunt tocmai cele de altădată, s-au alterat cu timpul, au căpătat patine și scânteieri proprii de la regimul lor recluzionar, alimentat numai de intensitatea amintirii, nu de contactul cu modelul. Lanțurile de cristale rupte, împrăștiate, aschiile, pulberile, lăcrămările lor rănite, oglindind un cer de demult, conțin nu tocmai culori, ci emit nuanțe și penumbre cromatice care nu mai există sub soare, s-au format la fața locului prin amestecuri endogene haotice, în absența luminii.” (p. 181)

Felul în care se derulează narațiunea, cinematografic pe alocuri sau cu linkuri incitante către istorie, mitologie, psihologie ș.a., capătă un plus de seducție datorită replicilor spumoase, în diverse limbi și graiuri sau clarificărilor/alunecărilor etimologice (localitatea Poienile de sub Munte e denumită de unguri Havas Mezo, sintagmă traductibilă prin Câmpul înzăpezit; Baia Mare apare și sub denumirea de Rivulus Dominarum; Sânpătruc nu e altul decât Sf. Patrick; paradisul râvnit de preotul romano-catolic este, pentru bilingvismul lui Ruby, cu siguranță, *„un tărâm minunat al pătlăgelelor roșii: «Paradicsom, a paradicsomba fogunk jutni»”* - p. 45).

Un spațiu destul de consistent e alocat în ***Cartea lui Radu*** străbunicii sale, Floare Pomean, al cărei confident privilegiat fusese în vremea copilăriei, înainte de a-și pierde vederea. Povestea și poveștile ei se dovedesc stimulative pentru destinul naratorial, căci Floarea Nodului din Giungi, *„personaj fabulos, marquezian, mare povestașă”* (Ioan Groșan), demnă de un roman de-sine-stătător, iubește riscul și aventura, vorbește (în felul ei) câteva limbi, e îndrăzneață și consecventă. Mama Floare – va scrie nepotul mai târziu –, *„înainte de a trece dincolo, și-a amintit tocmai de mine și m-a ținut o clipă între gene”* (p. 225)...

Nucleul microromanului îl reprezintă experiența căsniciei cu Gheorghe Pomean. După o perioadă în care totul pare să le meargă bine, cei doi își pierd avutul datorită girării de către socru, primarul Pomean din Pișcari, a unor împrumuturi nereturnate de către săteni. Cum redresarea se dovedește anevoioasă, Gyuri (cum i se adresează consoarta) se vede nevoit să-și ia lumea în cap: *„Mă duc la o țară, America. Nu știu unde îi, nimeni nu știe, atâta că-i tare departe. Numa' că niciun om întors de la America nu o vinit fără bani...”* (p. 104). Apriga nevastă nu se lasă nici ea mai prejos: *„Că bine grăiești, du-te la țara cum spui tu și oi vini și io, oarecând, după tine”* (id.). Nu trece mult și Mr. George își găsește o slujbă, ca fierar, la „Cigagău”. Trimite soției dolari și scrisori optimiste (*„Atâta este din aista lucru, că nu se gată în veci”* – p. 105). Cu vremea, Floare nu mai pricepe *„vorbele noi și sucite”* (*ofis, basu', iriș, draivăr*), pe care i le tălmăcește, după puterile lui, preotul satului (... la nouăsprezece ani, ea încă nu știe să citească și să scrie); așa că se hotărăște să purceadă, la rândul ei, spre Tărâmul Făgăduinței. *„Până la America, dragu' mamii, atâta apă este, că-i numa' apă!...”*, îi va povesti ea peste ani nepotului. După multe peripeții (a căror relatare merită cu adevărat atenția cititorului), Mr. George e găsit de *„his wife”*, Mrs. Flory, lucrează amândoi la *„basul iriș”*, apoi își cumpără o *„farmă”* la Hegewish, în Illinois. După moartea celui de-al doilea copil, ei revin la Pișcari, unde își cumpără casa învățătorului, pământ și vite, numai că *„portăreii”* își aduc iarăși aminte de datoriile către bănci și le împuținează drastic agoniseala. Gheorghe și Floare țin sfat (p. 201 – 202) și decid să meargă din nou *„la America”*:

„- La ce ne-am întors aci, Florică, la ce? La tină, la baligi, la trudă, la datorii și la judecăți! Cât am stat la America, lemne am crăpat numa' la căldarea ta de guiaș, apa ne-o curs pă țavă și ghezu' pân paipuri, lampa s-o aprins sângură, ce ne-o trăbuit? [...] Merem, Floare, înapoi la America și nu ne mai înturnăm în veci!

- Merem, Gyuri, țucu-te, merem și om produce iară o farmă.

- Io la pământ nu mă mai leg. Mă fac blecșmit și tu îi deschide iară bordingu'...”

Floarea Nodului nu este singura care a intuit sensibilitatea strănepotului, ajutându-l, poate tocmai de aceea, să devină. Găsim în roman și alte tipuri feminine care i-au venit în întâmpinare, înțelegându-l în diferența lui. Chipurile lor preiau modelele copilelor din anii de joacă, adultul completându-le cu imagini livrești sau construite, în timp, în funcție de rezonanța epidermică la vibrațiile emise (Erica/Richi e *„la fel de pură ca lumina unei veri de altădată”* – p.135) și de felul în care femeile se rostesc pe sine (soția scriitorului, Nicole, deși nu a fost văzută niciodată, e *„o frumusețe de un rafinament și o delicatețe unice”*, care degajă *„o emisie neîntreruptă de lumină”* - p. 16).

Ele capătă, așadar, luminozitate grație vocii, cuvântului: *„Frumoase [...] mi se arată numai cele a căror companie îmi face plăcere, iar când bucuria unei întâlniri se intensifică, sporește și spectacolul frumuseții aprinse în centrul vizual din adâncul meu. Da, femeia e cu atât mai minunată cu cât mă încântă mai mult. Iar ca să mă încânte, e nevoie ca ea să vorbească, să râdă, să șovăie, să tacă, să zâmbească, să murmure, să îndrăznească și să se mire. E o rostire de sine această femeie și de necuvântare, o expresie, o prezență, nu e nevoie să o ating, e de ajuns că se învăluie în aura propriului ei surâs ca-ntr-o mireasmă”* (p. 164). Emoția colorează imaginile, procedeu întâlnit și în romanul anterior, ***Demonul confesiunii***: privirea Elizei Mura este *„albastră, de un bleu ciel adânc, liniștitor, nu un auriu metalic împănat cu raze”*, iar glasul *„învăluitor, café au lait, nu unul reverberant, prelungit de ecouri, cu efect de sală”* (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2009, ediție revizuită, p. 33).

Adâncă, liniștitoare, învăluitoare se dovedește și această carte a lui Radu Sergiu Ruba. Căldura, firescul și frumusețea ei m-au cucerit, m-au făcut – pe măsură ce o lecturam – să-mi țin tot mai mult respirația, de teamă să nu-i tulbur *privirea*...

Ioan DERȘIDAN

POETUL CU NUME DE APĂ CURGĂTOARE

Poeme scrise într-o singură noapte, cât o viață, asta alege, astăzi, autorul, în așteptarea febrilă a veștilor poștale de tot felul, cu simțurile zdrelite de *„colaje de ziare”* și de întâmplările vieții, de aproape și de departe, *„din cele patru vânturi”*. Cum puțini mai știu/mărturisesc, scriitorul și universul lui, *„muzeu uitat de lume și de timp”*, au nevoie de locuri *„în care să se poată duce”*, cu gândul și fapta, uneori cu vorba, cu scrisul, cu ființa și cu neființa. În lumea lui Viorel Mureșan și a câtorva poeți și prozatori, din ce în ce mai puțini, că-i poți număra pe degete, mai ales când suflă vântul, poștașul rural este un însoțitor, fratele geamăn, Theo, ori Joseph Roulin, din varianta vieții și a tabloului lui Van Gogh, developată, cu mâinile sprijinite pe lemnul jiluit al mesei și cu privirea ațintită: un mijlocitor *„între noi și zeitățile care ne guvernează destinul”*.

„Foșnește plopul/sau un bătrân vorbește/singur pe stradă” – întreabă poetul, în haikuurile sale, convins/experimentând că timpul (vechi și nou) se înșiră pe *„o creangă tăiată”*, în prelungirea eminescianului și macedonskianului enunț despre cele două păsări (experimentatoare, obosite) ale ființei, pe *„aceeași cracă”*, acum, când *„ne-a mai slăbit vederea”* și *„aerul tace”*, căci trec iar și iar caii, un căluț alb, o broscuță, rândunica, privighetoarea, porumbeii, grauri, un fluture, pisici, coțofana, corbii, mierla, vrabia, căprioara, peștii, pasărea, vântul prin trestii și căruța cu fân. În alertă ori așezare domoală, peisajul sufletesc documentează despre viața și despre fenomenele dealului și ale văii de sub orizont. În imaginarul poetic, geamănul scripturalului vulnerabil și neliniștit, pe care-l lumește, îl prelungește, căruia îi întinde sfori/fire *„trase”* înspre cititori și înspre poet, *„din misterul universal”*, este poștașul de țară. Pentru mine, scrie Viorel Mureșan, *„poștașii de țară întind fire trase din misterul universal”*. Așteptarea lor îndelungă ține de fenomenele psihice, ca sprânceana ridicată instantaneu, ca poezia și viața, intrate în reflexe, convenții, pacturi și pariuri, reluate, suportate.

Ecarisajul ceresc al voiajorului cosmic, arhetipul lui homo faber/sapiens, capătă, în geanta jerpelită a poștașului *„hâtru și iscoditor”*, un *„timbru pe gură”*: *„nu povesti nimănui despre cele văzute”*, *„când scapătă luna”* (***Ecarisajul***). Așteptarea, vulnerabilitatea, suferința și tristețea înțelegătoare a poetului coexistă în ***Deșertul tătarilor*** (*„se apropia seara/ ne făceam patul ca pentru dragoste/și apusul nu mai venea”*) și ***Nosce te ipsum*** (*„mă uit în oglindă un/copil ține palmele/ sub flacăra/aparatului de sudură”*). De la o vârstă, un nivel și un contoar încărcate de experiență, de întâmplări și de lecturi intense și lungi, reluate, pe cărările vieții și ale patriei, proverbele, zicătorile, cărturarii și filosofii ne umplu de tristețea apăsătoare, atârnând de noi ca o cocoașă: *„azi-noapte a venit la mine pascal/și m-a rugat să șterg propoziția/aceea nenorocită cu trestia gânditoare/fiindcă s-a cam grăbit când a lăsat-o pe hârtie/scrie în locul ei – mi-a spus –/că trestiile despre care vorbeam/erau foarte rare/că vântul făcea mai multe zile/ de la una la alta/de la una la alta”* (***Dictonul***). Om umblat, copt bine, singur la mai multe rânduri de case și de sate risipite, de băgat în ramă, într-o diplomă, cât un cupon de pensie și de călătorie pe o cale ferată care nu mai există, ori într-o carte poștală, ilustrată de unii și de alții, care-cum, poștașul rural știe ce spune, biciuit de expeditori și creditori, bătucit de soare, de ploaie și de frig, vorbește rar și grav, din cauza așteptării deprinse, a fenomenelor istorico-geografice și a intemperiilor de tot felul, spre destinatari: *„trestiile de care vorbeam/erau foarte rare/că vântul făcea mai multe zile/de la una la alta”*. Alteori, sunt numite, sinonime, absența, niciul: *„nici cai în galop/nici cărți răsturnate: e vântul prin trestii”* (51). Și: *„țin cu pleoapa apusul/să nu se prelingă în mine/ce vei face tu/care ai o mie de ochi”* (***Poezie de buzunar***). Izvoarele echilibrului sperat sunt aici vârsta și experiența, dar și înțelesurile lecturii și ale picturii, ale drumurilor străbătute, parcursurile scrise și trăite.

Și altele, la fel de intense și grave, despre regnul mineral, vegetal și animal și rânduirea cosmică ori despre istoria, geografia și existența, periclitate: *„Scade râul/ cum s-ar lăsa un animal în genunchi/la auzul săgeții”* (***Scade râul***). Apa curgătoare *„sapă în adâncul ființei”*, ne explică limpede Gaston Bachelard și, fatal, poștașul lui Viorel Mureșan, geamănul ființei poetice, duce și aduce întâmplări și vești despre alarme, pericole și îngenunchere: *„în urmă-i bătrânii cu bile în brațe/zburau după pene cum fulgii de nea/din ochi nu-l pierdeau până nu mai era”* (***Nevermore***). Căci himera și imensitatea rămân și adâncimile lor săpate și frământate de ape și alarme ale ființei tresaltă în noi și în urmași: *„tocmai mă împiedici să prind rădăcini/mi-a strigat sâmburele de piersică/rostogolindu-se”* (***Poezia de buzunar***). Neliniștitor, acest darwinism postmodern își strigă, după atâtea experiențe de tot felul, dreptul la viață.

Deschiderile poetului și ale omului sunt multe și aici este de ales și de hotărât: cine are nume de floare și de apă curgătoare și gemeni de izvor, de drumuri și vărsare, până la marea cea mare, poartă răspunderea celorlalți, cu numere vechi de casă, în tot ținutul, riverani, cu întemeiere, ai cerului și pământului, cu drept de cabotaj, cum știm de la Mihai Eminescu și de la câțiva poeți de după el, puțini, cum ziceam. În zilele noastre postmoderne, poetul cu nume de apă curgătoare străbate țara în lung și în lat și are capul *„un nod de cale ferată”* ori o bucată de fier, căci din nou este ger *„de arde”*. Oricum, tăietura pentru floarea de măr aparține doar artistului/sculptorului (*ars poetica*) și *„doar eu/ruginesc în lumină/ca un capăt de sârmă ieșit/dintr-un pod”* (***ultima carte poștală***). Căci, fatal, frigul iernii se adună *„în bare metalice”* (***Copilăria se pierde ca o șosea printre două șiruri de case***). Capăt al seriei, tristețea întâlnește frigul: *„Ce frig la mansardă”* (***Batista cu vocale a cântăreței de cameră Rosa Silber*** – după Paul Klee).

Disperări reluate indică secvențele în care detaliul, universul cel mic, rămâne cuprins, încopciat în universul și înțelesul cel mare: *„un stâlp cu brațele întinse/vrea să prindă stolul de corbi/dar/strălucitoare două cabluri/îl trag în adânc”* (***Desperado***); iar ariciul *„în așternutul tinerei doamne”* devine *„ierbar de raze cu ghimpi”*, așa cum în poze și oglinzi cicatricea bunicii apare ca o *„floare cenușie”*. Oricum, *„alb și tăcut în oglinzi”*, ele nu mint și luciul rămâne; *„despre oglinzi se spune că știu lucruri concrete/puneți-le limbi și vedeți dacă mint”* (***Propunere pentru o înfățișare mai concretă a literei E***). Este lumea înghețului, a oglinzilor și a verbelor predicative, din care aflăm despre *„surâsul sângelui pe o lamă”*, nenumărat. Este vorba de E mare de tipar, pe măsură ce înțelegem că sunt *„33 de rime pentru umbră”*: *„nu trezi lei/mișcându-le umbra/care zace sub ei”* este prima dintre ele, dintre reguli și rime, pentru poștașul care umblă pe jos, legat de pământ, urmărind mișcările umbrelor de tot felul, asaltat de onomatopee.

Reamintim constatarea lui Viorel Mureșan (din volumul ***Colecția de călimări***, 1, 2011, p. 31) că *„opera care îl singularizează pe Ion Pillat în poezia interbelică este* ***Poeme într-un vers***”, din care analizează/antologhează șase asemenea exemple, alcătuind un poem *„superb”*, în care *„moartea și dragostea consună, ca la cei mai mari lirici ai lumii”*: *„Un singur nai, dar câte ecouri în păduri/Suia o viță de-aur pe negrul chiparos/Femei cu trup de noapte și miez de soare-aprins/O jucărie spartă găsită într-un pod/Pasc moartea capre straniu încremenind pe râpă/Oștirea cu turbane stă șiruri în grădină”* (Ion Pillat). Căci selecția sa de călimări, în trei volume (2011, 2013, 2015), cuprinde o sută unu scriitori, unii în două părți/versiuni/volume, cu numeroase referințe și comparații literare, de anvergură. Evidențiem claritatea opțiunilor comentatorului de poezie, avizat, și precizia formulărilor sale prin două exemple de analize (din cei o sută unu scriitori) consacrate poeților Teodor Dună și Ion Zubașcu: *„În* ***Înverzirea*** *(de Teodor Dună) răzbate un ecou al vitalismului estetic din* ***Noaptea de mai*** *macedonskiană... Dar elanul vital e subminat de un spiritualism difuz, prin revenire la aceeași metaforă a cărnii”*; alături de civilizația orală, folosită drept sursă a literaturii, *„poezia lui Zubașcu are și un etaj mistic, țesut în edificiul temelor comune”* etc.

Convins de mirajul poeziei, poetul cu nume de apă curgătoare îl așteaptă, îl provoacă și imaginează: *„cal singur pe câmp -/călărețul din iarbă/numărând norii ”* (74). Nevoia, intensitatea și rolul reprezentării emblematice sunt vizibile în haikuurile din ***Rafturi cu liniște*** (2014), cu o prezentare grafică de Emil Chendea și o versiune în engleză de Teodor Mateoc: *„pare un nor, dar e o bătrână ducând un snop de vreascuri”* (39) și *„cad conuri de brad/dumnezeu își pune/piciorul pe munte”* (22); *„un meteorit/un copil a încurcat/drumul spre casă”* (15); *„pocnete de topor între brazi/zorește/împletitul ciorapilor”* (19); *„în aer tot mai/puțini țânțarii/ne-a mai slăbit vederea”* (17). Una din ilustratele poștașului, risipite pe covor, cuprinde *„rafturi de cărți/în care greșelile de tipar/își caută locul cel mai ascuns/și chicotesc”* (***Ilustrată***). Iar lumea-i cum este, dar și cum apare scrisă/ilustrată, căci scrisul ei suntem noi, constatând din nou, la spartul târgului (și al nunții) că *fugit irreparabile tempus* și că, atunci când cad stejarii, lumea taie lemne și focălește.

Poștașul rural al lui Viorel Mureșan, poetul cu nume de apă curgătoare, se ocupă de scrisori, vești, familii, de sat și săteni și de alte înscrisuri, vechi și noi, unele cadastrale – asta îi este meseria și o face de o viață, ca vechii filologi, retras, *„într-un sat din nordul Ardealului”*, într-un *„supliciu didactic”*, asumat de dictoanele, rugăciunile, textele, efigiile, fotografiile, absențele, speciile biograficului, vocabulele, ziarele, pendulele, anunțurile sătenilor mari și mici, expeditori și destinatari, pământenii sălilor de așteptare: *„răsuflarea celui venit să ne vadă va foșni/ca un câmp de tutun/de la un timp fruntea mea cu luciu de piatră”* (***Deschidere I***). Este luciul care aproximează vechimea, frecarea, efigia, mineralul, oglinda, fruntea, ghețarul, fenomenalul, golul, bilele, șinele, poezia, „limba *unui om îngropat în zăpezi*”

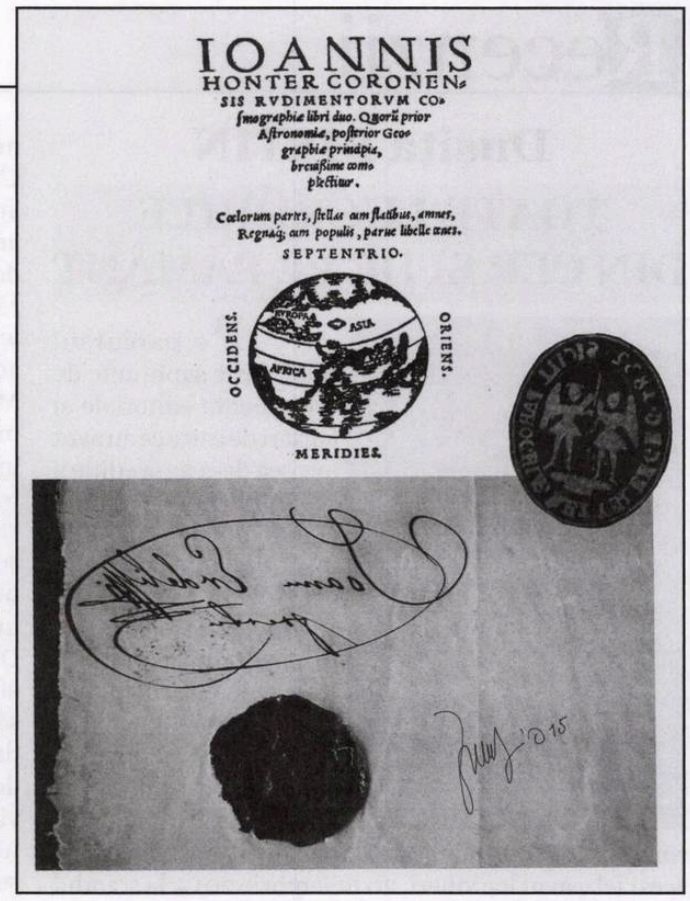

(***Deschidere II***). Metaforele și comparațiile sale din această zonă au adesea o luminozitate crispată, neașteptată, tăietoare: lamă de ghilotină, obrazul de gresie, stea căzătoare, malul de oase (***pietrele nimicului***), *„frigul iernii în bare metalice”*, cum ies *„șobolanii la baltă”* (***Copilăria se pierde ca o șosea printre două șiruri de case***), piatra, perdea de vagon (***acolo săpau o groapă***), dealurile de cretă (***pietrele nimicului***), cizmă ieșită din gheață (***și un mic poem de dragoste***).

Crisparea cabotajului și metamorfoza apar în alte exemple, din aceeași serie: *„umerii lustruiți de planete”* (***Scrisori din muzeul pendulelor*** – fragmente), *„să mai topească biserici de gheață/în ochii unui cal”* (***Invitație în gol***), *„plânsul de gater tăind lumina”* și *„corpuri de neon”* (din ***Coș cu prune la fereastra spitalului***), *„doamnă cu capul sticlos”* (***Deschideri I***), *„nervi sclipitori ca oglinda”* (***Pisica de lemn sau ochii stranii și triști ai textului*** – fragmente), *„o limbă un cal ruginind/într-un perete de gheață”* (***Cimitir de cuvinte***) ori sârma ghimpată, sticla, colivii de oțel, cana cu lanț, fierul înroșit, marea de sticlă, porumbeii de sticlă etc.

O înscenare ori detalii cu natură moartă și oameni virtuali (în *„cotorul cărților de smoală”*) bagă-n computerul sticlos fragmente de picturi desprinse din Van Gogh, Paul Klee și alți artiști blestemați ai unui sfârșit de mileniu, bucăți, felii și portrete din ei: *„tu erai verde... semănai .../cu mâlul frământat de guzgani/eu – ce să zic – țineam în mâini/o batistă”* (***Și un mic poem de dragoste***). Căci *„moartea înaintează spre noi ca un felinar afumat/o mână ieșind dintr-o carte/să scuture singură o batistă/un timp”*. Morala și verdele apei sfârșesc înghețate de vreme și ger, oglindă a fraților gemeni, poet și poștaș, printre autohtoni și conchistadori, în noapte și frig. Mâlul, frământarea, frigul și batista (în mână) constituie cadrul imaginației legate de trecere și moarte, de înghețare.

În asemenea enunțuri, poetul, solitar, pariind pe estetism și stranietate, parc-ar trăi după paginile despre frământarea și alarma organică ale celor mai avizați exegeți. Vătuirea culturală, literară și picturală (Mihai Eminescu, Lucian Blaga, George Bacovia, Wallace Stevens, Emily Dickinson, Ion Pillat, Paul Klee, Van Gogh, până la Emil Botta, Leonid Dimov ori Urmuz și Eugen Ionescu etc.) este esențială în înțelegerea și scrierea poeziei lui Viorel Mureșan și poștașul său rural umblă și citește expeditori și destinatari, ținând cont de tradiția și rigorile slujbei și de marii înaintași. *„Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost?”* Problematizarea poetului și neliniștile și căutările poeziei sale indică aici pe geamănul poștaș, al *„străinei guri”*. În imaginarul poetic al lui Viorel Mureșan picturalul este esențial și acvaticul îi alege și întinde culorile.

Viorel Mureșan este un poet al tristeții, al apei și al frigului, până la gheață. Viețaș, viețuitor, poștașul lui Viorel Mureșan umblă *„în sensul apei care curge”*, *„sensul cel bun”* (Gaston Bachelard), în căutarea formei, a înțelesurilor mari și mici și a întâlnirilor cu ceilalți, destinatarii (oameni și sate învecinate, cititorii noștri, locuind vagantici și senini, în orizont și așteptare), spre care transportă vești, poezie și viață, atâta câtă este și așa cum este și cum o imaginează expeditorii, timbrată, lipită, cu ramburs, că vremurile-s postmoderne și totul se plătește.

Bibliografie:

- Viorel Mureșan, ***Poștașul rural***, Cluj-Napoca/Zalău, Editura Școala Ardeleană/Caiete Silvane, 2015;
- Viorel Mureșan, ***Rafturi cu liniște/Shelves with silence***, versiune în limba engleză de Teodor Mateoc, prezentare grafică de Emil Chendea, Cluj-Napoca/Zalău, Editura Eikon/Caiete Silvane, 2014;
- Viorel Mureșan, ***Colecția de călimări***, vol. 1,2,3, Zalău, Editura Caiete Silvane, 2011, 2013, 2015.

Dușița RISTIN

TOATE LUCRURILE DIN CER ȘI DE PE PĂMÂNT

Pe parcursul celor peste șapte sute de evenimente editoriale și lansări de carte ce au avut loc, cea de-a 22-a ediție a *Târgului Internațional Gaudeamus - Carte de învățătură* din București, organizată în perioada 18-22 noiembrie 2015 în pavilionul central al Romexpo, a prilejuit cititorilor bucuria unor întâlniri emoționante cu scriitorii preferați și cu oamenii de cultură români și din străinătate. Una dintre întâlnirile de acest fel a avut loc vineri, 20 noiembrie 2015, la standul Editurii Herald, unde s-a lansat noul volum de poezii ***Dacă ai ști – 22x29*** al scriitoarei Elena Liliana Popescu și care i-a avut ca invitați pe Daniel Silva Perdigão, profesor doctor, lector de limba portugheză la Universitatea din București, Björn Apelkvist, lector doctor de limba suedeză, Dușița Ristin, lector doctor la Departamentul de filologie slavă de la aceeași universitate, și pe Aurelian Scrima, directorul Editurii Herald.

Cartea care s-a prezentat în fața cititorilor, publicată la Editura Pelerin din București, este un volum multilingv de poezie și cuprinde douăzeci și două de poeme din creația Elenei Liliana Popescu și traducerile în douăzeci și opt de limbi străine ale acestora. Volumul merge consecvent pe linia aparițiilor editoriale multilingve ***Cânt de Iubire*** și ***Trei poeme din Europa*** ale autoarei, care au văzut lumina tiparului în urmă cu doi ani, în septembrie 2013. Dintre invitații care au vorbit despre această carte, Daniel Silva Perdigão a remarcat revelațiile superioare și legăturile fine dintre poemele cuprinse în acest volum, ce își găsesc exprimarea adecvată în toate nuanțele limbilor din paginile cărții. Modularea gândurilor poetei Elena Liliana Popescu ca manifestare a libertății creatoare este pusă sub semnul întâlnirii limbilor din Europa și din lume și reprezintă o sursă a farmecului acestei poezii în limba română, exprimată firesc în traducerile realizate. În acest mod se face trecerea de la literatura națională la literatura universală, iar un scriitor ajunge astfel să aparțină nu numai literaturii propriei sale țări, ci întregii lumi. Dintre celelalte intervenții, Dușița Ristin a scos în relief faptul că din interogațiile lirice ale autoarei străbat sclipitoare reflecții asupra condiției umane, minunate, dar, în egală măsură, și tragice. Acestea pot fi regăsite, de pildă, și în acea plângere divină a marmurei pure și vii din poezia ***Pietà***, în care Grația cerească își arată iubirea fără de seamăn pentru noi, oamenii, îndurându-se de noi, ființe trecătoare, într-un Timp care e mereu același și în care doar acele ceasornicelor se rotesc: *„Și Spațiul se strânge, și Timpul dispare,/ doar marmura plânge-n tăcere...”*.

În acest cadru special s-a mai spus că, la fel ca volumul ***Trei poeme din Europa***, cartea este dedicată memoriei profesorului și academicianului Nicolae Popescu, soțul poetei Elena Liliana Popescu, matematician și mentor, o personalitate a culturii românești de o largă cuprindere și exprimare intelectuală, un om luminos, un exemplu pentru toți ceilalți, *„plin de viață și fin partener de discuții despre toate lucrurile din Cer și de pe Pământ”*(Joaquín Garrigós, în cuvântul său înainte la volumul ***Nicolae Popescu: In memoriam***, p.14).

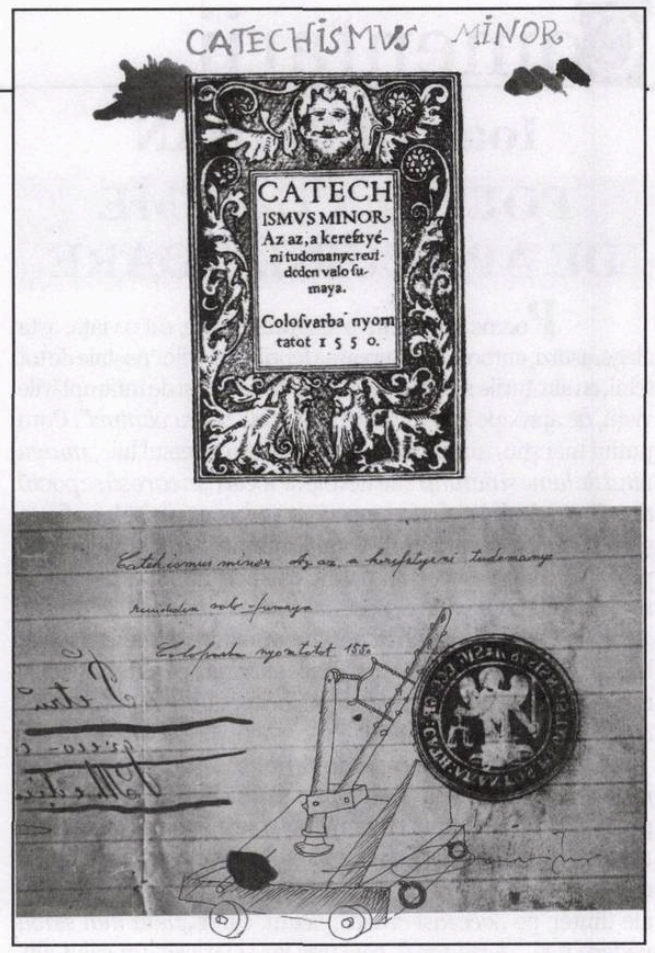

Prezentarea a fost însoțită de o lectură poetică în opt dintre cele douăzeci și nouă de limbi în care se pot citi în volum cele douăzeci și două de poeme. S-au citit poeme traduse în portugheză (Daniel Silva Perdigão), în suedeză (Björn Apelkvist), în engleză și în sârbă (Dușița Ristin), în maghiară (Zsuzsa Gyerguai), în franceză și italiană (Vlad Copil). Aprecieri referitoare la carte au mai fost făcute și de către editorul Aurelian Scrima, iar întregul eveniment a fost marcat și de lectura în limba română a câtorva poezii din acest volum de către Elena Liliana Popescu.

MIHAI OLOS - IN MEMORIAM

Augusta STAN BUTEANU

FILE DE JURNAL:
DE LA VASILE DIN GARA BAIA MARE LA MIRCEA ELIADE DIN PARIS

Mai puțin firesc ar fi fost să se vorbească despre expresia plastică și poezia lui Mihai Olos, fără să se aducă în discuție, deopotrivă, latura „teoretică” a demersurilor sale, altfel spus: conștiința reflexivă. Iată că s-a ivit prilejul pentru această întregire prin apariția jurnalului (Triade, Timișoara, 2015) semnat de Ana Olos. Deși am citit jurnalul într-un ritm alert din cauza interesului crescut și, la primirea lui, de a răspunde cu respectul de a-l citi, nădăjduiesc că am făcut o lectură bună, reperând, într-un câmp închis/deschis, comandamente ale unor confruntări și înfruntări (și multe alte subtilități).

Cartea este o reușită și n-aș putea să o calific cu simplisimele atribute „interesant/interesantă”, de care unii nu se pot dezbăra. Ar fi fost o greșeală, existând aceste pagini de jurnal, să nu fie publicate, portretul lui Mihai Olos fiind mai aproape de întreg, mai aproape de adevăr, cunoscându-i-se și alte trăsături ale forului său interior, ale personalității sale: așezat, povestitor/povestaș, sfătos, visător și - de ce nu? - *„blajin-neliniștit”* (orfan de mamă de la zece ani), trăsături cu care nu ieșea în față. Paginile cărții, prezentând nu doar un destin (și poate chiar mai multe), furnizează multă informație, aduc în față voința și munca cea multă la îmbunarea destinului și mărturisesc că omul poate să-și înțeleagă rostul, rostul cel mare.

Jurnalul fiind atât de viu și din cauza bogăției dialogurilor, nu numai a poveștilor, mi-a antrenat puterea unor asocieri și comparații, fie cu zborul, cu un Icar cunoscut și totuși salvat, fie cu un fântânar, din imaginarul meu și altele. Zborul acestui altfel de Icar, căruia i s-au legat greutăți la picioare, nu-l pierde. Într-un caz singular, aflându-se la Paris, zborul îi va fi perturbat dureros, nu din cauză că ar fi îndrăznit spre un prea înalt, ci pentru că s-a comis o eroare de comunicare cu Emil Cioran. Este cazul când va lăsa o scrisoare, la citirea căreia se va plânge. Mihai Olos resimte în modul cel mai acut dramatic gesturile de separare, distanțare și diviziune. Desigur, zborurile sale vizau înălțimi și bine a făcut, azi fiind preferate apatia, într-o bună măsură comoditatea și somnul conștiinței reflexive, fără planuri alternative. A avut curaj, a cunoscut înfruntări, a cernut și s-a cernut. Sunt prezente în carte toate etapele de viață: copilăria, adolescența, maturitatea, care se desfășoară în ambele medii: rural și urban, mai mult, perioada de mixtură a acestor medii, care nasc drame: cazul eșuat al colegilor de liceu premianți rămân pagini de istorie trăită.

De altfel, sintagma *„oraș-sat universal”* din titlul cărții ascunde frământările perioadei de nebulozitate a transmutărilor și a transformărilor de la starea de sătean la cea de orășean, statut pe care Mihai Olos îl visează și îl vrea, pentru viitor, să fie firesc, ordonat și viabil, de esență necoruptă. Ca proiectant al acestei construcții, era de așteptat să se pronunțe pentru un nume care să includă propriul nume: *„olospolis”*. Ca atare, despre ce poate fi vorba în această poveste dacă nu de o vocație demiurgică, soră a lui Amfion constructorul, despre un constructor de așezări omenești noi, inexistente în universul real? Comunicarea lui Mihai Olos este bogată, chiar tumultuoasă, el alege zonele care fac diferența dintre obișnuit și neobișnuit, dintre comun și excelență, preferând totdeauna escaladele ce depășesc reflexele și dexteritățile, care lucrează mai mult cu inteligența.

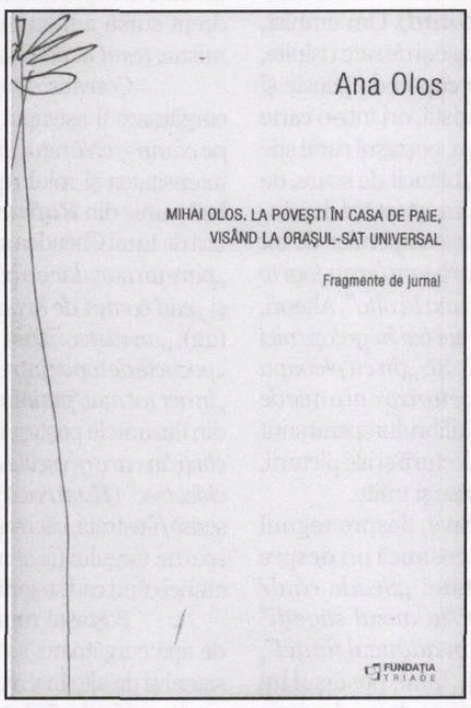

El este fântânarul care scoate apă dintr-o fântână așezată tocmai acolo unde pânze freatice pururea împachetează apele spre grijire și dăruire. Vasele care așteaptă să fie umplute sunt din lemn sau lut ars, ele sunt fără număr, pentru că inepuizabilă îi este și comunicarea: despre locul natal, despre mamă, despre tată, despre datini și ce este misterios la țară, cât și la oraș, enigme, despre străini și țări străine, diaspora, despre aromâni asupriți, despre miliție, hăituiri, răufăcători, despre oameni de seamă: șiruri de nume ilustre, despre oameni deosebiți, fie chiar prin pitoresc, precum doamna de la Asigurări, care, în cartierul nostru era numită *„doamna Adas”*, despre Vasile de la gară, omul cu stare de pe Someș, care-și înfrunta soarta tocmai la oraș, mic și îndesat, ras pe cap, cu priviri scăpărătoare, făcute la coada ochiului, din bunăcuviință, deștept foc, un soi de om cu ricșa, poetul care transporta bagaje, la vremea aceea neexistând taxiuri și geamantane cu role, și cu ajutorul căruia, în vacanțe, traversam orașul, ducându-mi acasă valizele grele de cărți și caiete. Și câte și mai câte. Lectura jurnalului este plăcută și captivantă, ba chiar există câteva pagini care aduc a roman polițist, dar rândurile mele nu au menirea să repovestească întâmplările din jurnal, ci să determine, așa cum își doresc și autorii Mihai Olos și Ana Olos, lucrarea în conștiință.

„La fântână” este și spațiul unui protocol, al unui dialog între locutor – fântânarul M. O. și interlocutor, ea, Ana, scris cu „a”, între iscodit și iscoditor. Dialogul este dorit și căutat din ambele părți. O parte este dispusă mereu să întrebe, iar cealaltă parte este dispusă mereu să răspundă. Într-o procesare comprehensivă a bucuriei dialogului dintre „A” – a, artistul și „a”, se aleg de la sine două vocabule: împărtășire și părtășie. Cât privește jurnalul în ansamblu, sunt relevante câteva aspecte cu rol determinant: întâi făurarii acestei lucrări fac la scară mare ceea ce a făcut M.O. la scară, a două-trei pagini, câte va fi numărat scrisoarea lăsată la Paris, altfel spus: despovărare și eliberare. Apoi, și nu în ultimul rând, este vorba de raportul dintre Măria Sa Scrisul și Măria Sa Ținerea de Minte, admirabil surprins de Platon în ***Dialoguri – Phaidros***, când Zeul Thot (inventatorul scrisului) și regele (Egiptului), având puncte de vedere diferite, își susțin pledoariile atât de inteligent și de elegant: daruri ale conștiinței.

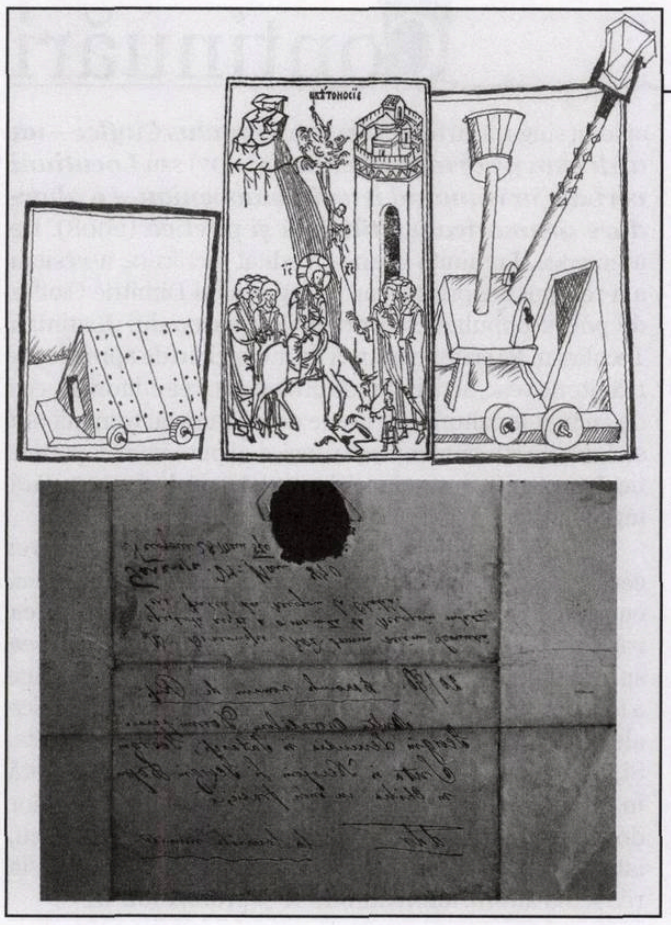

Năstaca PIŞCORAN

PROFILUL UNUI BOEM: ION BĂIEŞU (II)

(Urmare din numărul anterior)

Un alt episod din acea perioadă (1963-1964) este relatat şi de un alt buzoian, Bucur Chiriac, reliefând şi el caracterul vulcanic al buzoianului Guţă: *„Îmi amintesc cum, odată, invitaţi de prietenul meu Mircea Palaghiu, care publicase o schiţă în ziarul «Neur Weg» şi primise un onorariu frumuşel, s-au încins discuţii aprinse nu asupra valorii schiţei, ci a faptului că acesta se credea «vârful» generaţiei tinere de scriitori. (...) Băieşu era cel mai înverşunat comentator, era «demolator» şi supărat că Palaghiu îşi dă aere de «mare scriitor», că schiţa era subţirică, scrisă de un «amator». Discuţiile au degenerat într-o ceartă, cât pe ce să se încaiere. A trebuit să aplaneze spiritele încinse lectorul Ion Diaconescu, care era foarte apropiat studenţilor «talentaţi» de la Filologie. (...) Treceau uneori săptămâni întregi şi Guţă Băieşu nu mai era văzut prin holul facultăţii. Venea, din când în când, să «agaţe» colegi şi colege, iar la sfârşitul orelor de curs plecau în cârd la aceeaşi cofetărie «Albina»”*[12].

Restaurantul Scriitorilor, de la Casa Monteoru, situat la parterul unui vechi palat boieresc, de pe Calea Victoriei, este un loc căutat de toate generaţiile de scriitori: protipendada literară a vremii, dar şi tinerii dornici de a pătrunde în laboratorul secret al vieţii literare bucureştene reprezentând, pentru aceştia din urmă, un fel de *citadelă* care trebuie cucerită pentru asigurarea unui loc la masa legendelor deja verificate sau în curs de legitimare. Odată cucerită, existau şanse reale de afirmare pentru tinerii scriitori, pentru că la mesele de la Casa Scriitorilor îşi duceau veacul directori de editură, de cenacluri literare, redactori de la cele mai importante reviste literare ale momentului.

Aşadar, în anii ’65-’75, această *Arcă a lui Noe*, o veritabilă *Arcadia*, nu era căutată de Băieşu doar din imbolduri bahice, ci şi pentru faptul că prietenul său Fănuş Neagu era un obişnuit al locului, şi în calitatea sa de gazdă a Cenaclului „Nicolae Labiş”, succedându-i-se lui Eugen Barbu cu care, de altfel, conducea şi revista „Luceafărul”.

De la Florentin Popescu[13] aflăm şi care erau *obişnuiţii casei*: Nicolae Tăutu, Eugen Jebeleanu (cu o masă în permanenţă rezervată pentru el), Marin Preda, Theodor Pâcă, Nichita Stănescu, Florin Pucă, Ion Sofia Manolescu, Tudor George, Nicolae Velea, Niculae Stoian, Octavian Stoica, Marius Robescu, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu ş.a. Acelaşi Florentin Popescu relatează şi un moment de anecdotică, menţionând şi sursa[14], în care surprinde, în antifrază, elementele definitorii ale unora dintre cei mai importanţi *locatari* ai Casei Scriitorilor: Al. Piru şi Romul Munteanu sunt prezentaţi în ipostaza în care descarcă dintr-un Trabant o ladă care conţine *„Istoria tuturor literaturilor din lume de la început şi până-n vecii vecilor”* (aluzie destul de transparentă la ***Istoria*** lui Piru şi la *moda* acestor istorii); Eugen Barbu *„bate cu o măciucă şi cere să i se deschidă o uşă laterală”* (încercarea scriitorului de a se reabilita după descoperirea plagiatului din ***Incognito***, vol. III); bardul de la Bârca, Adrian Păunescu, nu are acces la Casa Scriitorilor – *„Pe sub geamurile opuse, Cenaclul Flacăra cântă colinzi pe versuri de Adrian Păunescu, muzica Adrian Păunescu, solist Adrian Păunescu, ritmul Adrian Păunescu, lumini Adrian Păunescu, animaţia Adrian Păunescu, ameninţările... Adrian Păunescu”*; Nichita Stănescu recită ***Elegia oului pătrat***, iar Ion Băieşu este *„foarte vioi şi cu o dicţie ireproşabilă”* etc.

Un alt loc al boemei artistice şi literare bucureştene frecventat de Ion Băieşu îl reprezintă Palatul de la Mogoşoaia, situat la cincisprezece kilometri de centrul Bucureştiului. Pentru a accede la această veritabilă Arcadia a boemei artistice româneşti postbelice trebuia să fii membru al uniunilor de creaţie (scriitori, actori, pictori, compozitori). Camerele mai confortabile le erau rezervate *veteranilor* (Marin Preda, Mircea Micu, Sânziana Pop, Fănuş Neagu, Ion Băieşu), iar cele mai modeste (de la mansardă) erau ocupate de cei foarte tineri (Mircea Dinescu); preţurile modice (între 16 şi 25 de lei) erau edificatoare în acest sens.

Anecdotica aparte din jurul acestui palat îi configurează lui Ion Băieşu statutul unui urmaş demn al farselor lui Nicolae Tăutu[15], dovedind şi în acest context talente regizorale pentru reuşita lor. În privinţa programului de lucru, Mircea Micu mărturiseşte că *profesioniştii desăvârşiţi*, în ceea ce priveşte *productivitatea* acestor locatari ai palatului, erau, de departe, Marin Preda, secondat, în ciuda evadărilor sale cu caracter de boemă, de Teodor Mazilu. *Imprevizibilii şi misterioşii*, în privinţa orelor de scris, sunt inseparabilii Ion Băieşu şi Fănuş Neagu, încât pare îndreptăţită întrebarea multora când apucau cei doi să scrie (şi chiar mult!).

Ca în toate locurile în care funcţiona această boemă literară, şi-n cazul acestui palat prieteniile se legau în funcţie de interese, de temperamente: Marin Preda era în relaţii bune cu Mircea Dinescu, Cezar Ivănescu, Sânziana Pop, iar epicentrul grupului boem era format din Ion Băieşu, Fănuş Neagu, Nichita Stănescu, Gheorghe Pituţ, Mircea Micu; Florin Pucă şi Teodor Mazilu se menţineau în zona neutră a acestor confrerii.

Boema neptuniană de la Casa Scriitorilor „Zaharia Stancu” de la mare pare o prelungire firească a boemei bucureştene a scriitorilor din generaţia postbelică, stabilindu-se multe corespondenţe ale acesteia cu atmosfera celebrei Capşa bucureştene.

În cadrul Staţiunii Neptun, destinate unor privilegiaţi (activişti de partid, funcţionari ai statului), Casa Scriitorilor devine un loc exclusivist, deschis doar membrilor Uniunii Scriitorilor şi familiilor acestora, oferind celor cazaţi o protecţie prin prisma aşezării ei în proximitatea vilelor lui Ceauşescu, dar şi cazare şi masă la preţuri rezonabile, prin subvenţia Fondului Literar.

Loc al întâlnirilor hedoniste, oază de tihnă şi de intimitate, toate acestea erau conferite şi de faptul că scriitorii se cazau în serii, după anumite preferinţe, existând binecunoscuta practică de a solicita cazare în funcţie de prezenţa celorlalte familii din grupul bine sudat şi prin intermediul prieteniilor dintre copiii scriitorilor.

Ozana Cucu-Oancea, în ***Marea scriitorilor: între Olimp şi zidul puterii***[16], reface acest tablou al locatarilor Casei Scriitorilor „Zaharia Stancu” din Neptun, o imagine definitorie a lui *„la mare”*, după cum mărturiseşte iniţiatoarea acestui proiect ambiţios, un palimpsest care va sta la baza scrierii istoriei obiective şi subiective, de aproximativ patruzeci de ani, a acestei *agora intelectuale* situate între *Olimp şi Zidul puterii*.

Radu Băieşu, născut în 1962, regizor, scenarist de televiziune, fiul lui Ion Băieşu, descins şi el la celebra vilă în 1971 (împreună cu mama lui, Claudia Băieşu; sora lui, Daniela, şi tatăl lui, Ion Băieşu), rememorează, în acest volum[17], peregrinările familiei sale la vilă şi atmosfera din incintă, cu anecdotica inerentă, oferind mostre de *istorie subiectivă* a acestei *Arkadia marine: „Când Ceauşescu a construit staţiunile Neptun şi Olimp, considerate «perlele» litoralului românesc, s-a gândit, ca orice dictator care se respectă, să-şi facă şi el un viloi pe faleză. Şi pentru că îi plăcea să-şi ştie aproape subalternii, a mai trântit, în coada reşedinţei sale, un şir de vile de protocol”*.

Locatari de seamă ai acestei boeme, Ion Băieşu şi Fănuş Neagu îşi asumă cu nonşalanţă statutul de apartenenţă la boema locului, ambii cu vocaţii certe înspre socializări ludice, exuberante, debordând de jovialitate, parcă etern peripatetici, absorbiţi în discuţii cu aere de alcovuri.

Cât despre plăcerile „vinovate” ale celor doi, despre tabieturile lor, acestea par invariabile, în urma lecturării mărturiilor *copiilor primilor ani:* campionatele de table de pe terasă, în joc fiind vehiculate sume modice, partide de licitaţie, poker, partidele de pescuit, balurile mascate, complicităţile dintre Lucian (*picoloul)* şi eroii noştri, Fănuş Neagu, Ion Băieşu, în vederea dosirii licorii bahice de sub privirile vigilente ale soţiilor celor amintiţi, nocturnele şi interminabilele dispute literare, începute, probabil, la Mogoşoaia... toate sub binecunoscutele auspicii potatorice.

Unul dintre campionii la table, mărturiseşte Radu Băieşu, era chiar tatăl lui, hărăzit cu un noroc proverbial la acest joc, iar episodul în discuţie ne oferă încă o confirmare a felului năvalnic de a fi al bunului prieten al lui Ion Băieşu, *marele blond* Fănuş Neagu: *„Momentul culminant a fost acela când Fănuş, exasperat de a patra dublă consecutivă reuşită a tatălui meu (altfel cel mai bun prieten al lui) a răbufnit, spărgând tablele în bucăţi şi înghiţind zarurile”*[18].

Alte episoade anecdotice se referă la pasiunea lui Ion Băieşu pentru pescuit, împărtăşită şi de Mircea Sântimbreanu, iar locaţia propice satisfacerii acestor tabieturi nu putea fi alta decât crescătoria de la Tatlageac, din comuna 23 August, un veritabil paradis al pescarilor. Cei doi pasionaţi pescari se întorceau cu o captură pe măsură: un portbagaj plin de crapi şi şalăi, satisfăcând astfel poftele pantagruelice ale locatarilor vilei prin organizarea unor veritabile festinuri pescăreşti.[19]

Dacă Radu Băieşu stă chezaş acestor capturi gigant, insistând pe veridicitatea evenimentelor, altfel puţin credibile, Ioan Pituţ[20], fiul lui Gheorghe Pituţ, relatează episoade similare, relevante pentru plăcerea lui Băieşu pentru pescuit, conturându-i însă şi un veritabil portret de mitoman, o *calitate* sine qua non a oricărui pescar ce se respectă: *„Nea Guţă Băieşu avea şi moment de pescuit. Bineînţeles că se lăuda cu capturi gigant. Odată, la Limanu, mi-a spus că prinsese douăzeci şi doi de peşti, special pentru a mi-i face cadou, dar că, până m-a adus tatăl meu acolo, a venit un paznic şi i-a aruncat pe toţi în apă! De unde... nu prinsese nimic! Tata fusese cu el acolo de dimineaţă şi lipsise doar cât să mă ia pe mine de la Neptun. Ştia cum stătuseră lucrurile...”*.

Restaurantul „Cireşica” (de fapt, impropriu numit restaurant) are o istorie aparte pentru cuplul Ion Băieşu-Fănuş Neagu, iar mărturiile sunt pe cât de numeroase, pe atât de savuroase şi converg, complice, spre eternele escapade ale celor doi *frumoşi nebuni ai marilor oraşe*. Radu Băieşu, martor direct la anecdotica creată în jurul acestei oaze, în care se salvau cei doi prieteni, o descrie ca fiind *„o biată baracă din tablă, cu mese şchioape şi ruginite, acoperite cu feţe de masă slinoase”*, însă *dotată* cu un adevărat cerber, în persoana eternului abţiguit chelner – barman – proprietar Mitică, ce empatiza perfect cu nevoile celor doi, oferindu-le un şpriţ pe măsura setei şi o saramură excelentă, care să satisfacă chiar şi apetitul pantagruelic al lui Fănuş Neagu.

Se pare că cei doi prieteni şi-au câştigat, prin şarmul lor inegalabil, complicitatea tuturor locatarilor vilei, care erau la curent cu escapadele bahice ale acestora, spre disperarea şi nemulţumirea nevestelor, Stela Neagu şi Claudia Băieşu. Astfel, cei doi protagonişti întruchipau rolul de commedia dell'arte, al celor care se ascund de vigilenţa celor două soţii, îngrijorate pentru sănătatea lor, iar alibiurile celor din jur, întru *„fentarea scorpiilor”*, erau asigurate cu facilitate, prin concursul locatarilor de la vilă, mari amatori de scene conjugale picante.

Cafegiul George Florescu, în ***Memoriile unui cafegiu***[21], reconstituie, memorialistic, atmosfera boemei bucureştene, începând cu 1 martie 1971, din cadrul Cafenelei din Hristo Botev 10, o cafenea nu neapărat literară, în primii săi ani, sub conducerea cafegiului în discuţie. Cum însă cafeneaua ajunge pe primul loc în capitală din punctul de vedere al calităţii serviciilor (calitatea foarte bună a cafelei Avedis), urmat îndeaproape de Nuferilor 19, magazinul unui armean mai tânăr, Keşkerian, locul devine punct de întâlnire a unor oameni de cultură (academicieni, medici şi artişti celebri).

(Continuare în pagina 14)

Gheorghe PÂRJA

THEODOR DAMIAN ȘI OCHIUL PUSTIEI

(Urmare din pagina 4)

Poetul a găsit admirabile metafore pentru a înfrumuseța acest mit al sacrului. Al devenirii prin creație: *„Totul este să treci proba de foc/Când pustia te cucerește/și moartea e-un joc/dar nu-l pierzi/căci pustia este mai tare ca moartea"*. Din locul de meditație și de asumare a singurătății, acel *locus theologicus*: *„Proorocii încă mai strigă/în pustie/chemând însetații la ape"*. Dar nu oricine poate trece prin marile încercări, probele sufletului, necesare pentru purificare: *„Câți vor reuși să străbată arșița pustiei/și ajungând la izvor/să devină ape curgătoare"*. Acolo, departe, sau în împrejurimi, se plămădește din nevăzut făptura, din cosmos coboară muzica, iar întruparea Cuvântului se întâmplă într-o singurătate eroică. Uneori, dureroasă: *„Pustia te frige la inimă/și-ți răscolește rărunchii/și-ți risipește tăria/din pustie iese adevărat poezia/ca să scrii trebuie să te frigi/ca atunci când nu te mai aude nimeni/dar tot strigi"*.

Ca orice spațiu care ademenește, pustia are o stea fixă, un centru, după care se rotesc luminile și umbrele. Adică un ochi care vede dincolo de orizonturi. Transcendentul este mirajul oricărui poet care nu operează numai cu experiențe. Ci mai ales cu duhul lor. Care se poate prelungi până în nedeslușit. Acesta este ochiul pustiei, ispită, dar și patimă: *„Ca un marinar/îndrăgostit de fata morgana/așa alergi/atras de ochiul alb/al pustiei"*. Ușor am putea conveni că ni se propune o meditație asupra condiției umane. Poate cea a emigrantului (într-un interviu, teologul Theodor Damian îmi mărturisea că eticheta de emigrant nu este cea mai nobilă. Produce un complex de inferioritate. Duce spre o voită deznaționalizare. Adoptă termenul de colonist. Adică duci ceva însemnat cu tine în țara unde ajungi. Transporți valori). În chip metaforic, poetul crede: *„Ochiul pustiei/însă/nu te omoară/ci doar te ține captiv"*. Această strânsoare metafizică este îmbrăcată în cămașa tainei. În jurul acestui mister în deslușire este construită poezia lui Theodor Damian. El nu continuă o tradiție poetică în mod mimetic, ci a adăugat o porție serioasă de sensibilitate modernă. Este poetul care respectă modelele; acestea pot fi izvor, dar creația fiecăruia trebuie să fie un plus în zona sublimului poetic. Ceea ce la Theodor Damian se întâmplă. Prin cuvânt, el pătrunde în misterul vieții. De la tonul liturgic la un real colțuros, prins în miezul simbolurilor lirice. Are știința meșteșugului liric, imprevizibil în imagini, folosind cu suplețe și înțelepciune motivele creștine. Însă nu până într-atât încât să nu figureze și fișe de ținută seculară, cum observa Grigurcu. Poetul-preot Ioan Pintea crede că poezia creștină nu poate fi ca un fluture în insectar, fără aripi, fără libertate. Ci din contră, de o libertate covârșitoare.

Este adevărat, este vorba despre libertatea lui Dumnezeu. Și aici m-am întâlnit cu poezia lui Theodor Damian. În eseul evocat în acest text al lui Theodor Codreanu, criticul susține: *„Ne aflăm în fața unui gânditor profund și a unui poet care, încă de pe acum, se prefigurează ca o singularitate canonică în câmpul divers al liricii românești"*.

Viorica POP

DESTINUL CĂRȚII - SEMNE ȘI SEMNIFICAȚII

(Urmare din pagina 4)

Cartea lui Iacob Maroș, ***Autori măireni***, își însușește rol de ghid, cu îndemn tot dintr-un dicton latin: *„Intrați, căci și aici sunt zei!"*. Cele 59 de personalități evocate valorifică *„lada de zestre"* a înaintașilor și astfel *„nu rămân în afara eternității"*.

Oamenii de cultură trecuți prin școlile Becleanului au ceva din patosul patriotismului local, extins de harul zicerii la scară națională, cum însuși Cornel Cotuțiu o face.

Întâlnirile cu Ion Alexandru și Grigore Vieru se metamorfozează în replici la ***Dicționarul moldovenesc-românesc*** al mojicului Vasile Stati, replici date de doi aristocrați ai poeziei din dreapta și din stânga Prutului.

Granițele geografice nu sunt opreliști pentru împătimiții de cultură. Scriitorii din Banatul sârbesc întrețin flacăra românismului peste Dunăre spre a o înălța olimpic pe Carpații de acasă. Doina Popa, originară din Făgăraș, stabilită pe continentul american, unește depărtările în granițele rotundului spiritual, alcătuit din cuvinte-emoție. Publicația „Sud-Vest" din Odesa vibrează în identitatea românească *„de la Nistru pân' la Tisa"*, iar scriitorii Basarabiei sunt *„gheizere"* luminate de ***sfeșnic în rugăciune*** (titlul poetului Traian Vasilicău).

Cornel Cotuțiu stabilește corespondențe între cărți: relația trecut-prezent, confesiunea, memoria involuntară, dragostea, densitatea monologului, tenta autobiografică sunt tot atâtea ipostaze în scrisul Veronicăi Orheian (România) și al Valeriei Florea-Dascăl (Basarabia). Tehnica modernă a contrapunctului sancționează confuzii grave (capitolul ***Sadoveanu și Sadoveanu***) și elogiază personalități ca Petre Pandrea, care și-a asumat riscurile punând totul în inteligența și spiritul său (capitolul ***Una dintre cele mai efervescente inteligențe interbelice***).

Partea a treia, cu titlu împrumutat dintr-un vers de G. Ranetti, ***Limba ce vorbim***, caută noi albii, în care autorul să-și manifeste energiile cu atenția îndreptată spre interviuri, spre reacțiile celor din jur, unii foști elevi, toate pentru o verificare a morfologiei scrisului, el fiind conștient că omul contemporan trăiește și prin ceea ce cred alții despre el. O asemenea perspectivă stimulează jocul autopersiflării ca pretext de sancționare a inculturii și a snobismului, devenite o *„tenie existențială"*.

Spontaneitatea jocului intelectual interferează cu parodia și cu tonul pamfletar când prozatorul abordează teme social-politice: tineretul care pleacă fără să vrea să plece, indiferența la limbajul de lemn, degradarea cuvintelor în guri de falsificatori ai valorilor, toate într-o „dictatură", care, vorba cântecului popular, *„n-o murit/numai o țâr s-o hodinit"*.

...în loc cu verdeață, titlul de metonimie biblică, anunță în ultima parte intenții de necrolog, dar pesimismul e salvat în portrete-destin, la care forța de creație învinge drama condiției umane. Adierea melancolică a zicerii se estompează în detalii aluzive cu fină ironie sau pătrunde în lirism elegiac, ca în impresiile despre cărțile regretatului tânăr Valentin Raus: *„un cântec de lebădă, pe ape singuratice printre trestii cu lujere nostalgice sub cer pregătit pentru un recviem nu sobru, ci inefabil"*.

Interferențele de ficțiune și nonficțiune (nuclee de nuvele, cronici literare, note biografice și bibliografice, disertații, interviuri) dau cărții ***La noi*** impresia unui roman deschis în evantai de ipostaze. Cornel Cotuțiu e *„un rebel magnific"* necuminții de senectute, cu sensibilitate venită din vibrații cerebrale și afective, cu perseverențe obsedante de pătrundere în universul cultural spre a demonstra superioritatea spirituală a lui „a fi" față de materialitatea lui „a avea".

Adrian LESENCIUC

CĂRȚILE CARE ZIDESC

(Urmare din pagina 4)

Dotat cu un deosebit simț lingvistic, el pune în valoare, în ***Cazania*** *sa, întreaga bogăție a limbii române, în fraze expresive și meșteșugite, nu lipsite de fluența și naturalețea exprimării populare. Limba folosită de Varlaam are la bază graiul popular, iar prin termenii aleși manifestă tendința conformării la o normă lingvistică unitară. Sextil Pușcariu remarcă faptul că Varlaam folosește o «limbă neaoșă românească» cu imagini vii, «care țin locul uneori subtilității teologice»"* (p.179).

Așadar, nu despre „spectaculosul" acestor pagini trebuie să vorbim, ci despre un proces de consolidare, care începe cu consolidarea de sine. Luminița Cornea, profesor de limba română cu activitate de cercetare filologică de patru decenii, a pătruns pe acest teritoriu cu un studiu pe marginea unui text religios din secolul al XVI-lea, ***Manuscrisul de la Ieud***, sub coordonarea distinsului profesor Dimitrie Macrea. Începând de la această bornă, s-a conturat o importantă activitate didactică și publicistică (la care se adaugă, ulterior, și cea de muzeograf la „Casa Memorială *Romulus Cioflec*" din Araci / „Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni" din Sfântu Gheorghe). Contribuția Luminiței Cornea la apariția a numeroase materiale școlare, teste de limba română etc., dar mai ales colaborarea la lucrările de referință intitulate ***Atlasul literaturii române***, publicat în prima ediție în 2001 și republicat ulterior, respectiv ***Scriitori, case și muzee memoriale***, ne oferă o imagine despre capacitatea sa de angajare în colective de cercetare, fără căutarea neapărată a recunoașterii sau a elogiilor imediate în calitate de autor unic. Dar, în afara acestor lucrări colective importante pentru cultura și literatura română, Luminița Cornea a publicat și alte studii, asupra cărora s-a aplecat singură, în timp, cum ar fi ***Romulus Cioflec – un ardelean pe drumurile lumii*** (2007) sau ***Locuțiuni verbale în romanul istoric sadovenian – o abordare gramaticală, stilistică și poetică*** (2008). De asemenea, Luminița Cornea a editat lucrări ce necesitau a fi recuperate, printre care culegerea lui Dimitrie Cioflec de poezii populare sau predicile episcopului Justinian Teculescu. Pe scurt, o muncă de întemeiere de aproape jumătate de veac, activitatea de profesorat, cea editorială, cea de animator cultural, de punte de legătură cu românii din străinătate etc. sunt reperele unei vieți puse între copertele fiecărei cărți, inclusiv ale celei care a stârnit dezbaterea, fără tăgadă incluse în categoria cărților care zidesc.

Să faci filologie clasică necesită cel puțin trei cerințe: vocație enciclopedistă, gândire analitică și muncă enormă. Să identifici „depozitele" de experiență umană cu rol în modelarea generațiilor, să pui în valoare moștenirea spirituală, să aduci analiza valorii stilistice și pragmatice a textelor vechi în completare față de nivelurile semantice ale altor lucrări înseamnă să te dedici filologiei clasice. Și, în plus, să desăvârșești aplecarea și truda de o viață în raport cu lucrările întemeietoare ale membrilor celor două familii de cărturari ardeleni, Cioflec și Teculescu, iată ingredientele unei lucrări care va sta tot timpul la rădăcina altora, alimentându-le și protejându-le.

Năstaca PIȘCORAN

PROFILUL UNUI BOEM: ION BĂIEȘU (II)

(Urmare din pagina 13)

Urmărind aceste confesiuni, nu este greu de remarcat că scriitorii, cu nostalgia *Capșei literare*, încearcă să se regrupeze în această *oază de intelectualitate* care are toate atributele unei veritabile boeme literare, deja mai sus enumerate: cafea de calitate, tării dintre cele mai selecte și greu de găsit în București anilor '71, țigări de import, dar, mai presus, o gazdă foarte discretă, care încerca să împace ambele tabere ale momentului: susținătorii regimului și cei care i se împotriveau cu armele pe care le avea, fiecare, la îndemână. *„O prezență deloc rară - consemnează cafegiul - era Ion Băieșu, bun prieten cu Nichita Stănescu. Consumator inveterat de votcă Moskovskaia, nu refuza totuși marca Stolicinaia sau Krepkaia. Motivul vizitei, întotdeauna, era cafeaua Avedis, mai tot timpul servită «la botul calului», adică fierbinte, luată direct din mașina de prăjit cafea. Cei patru mușchetari veneau mai ales după-amiaza, când apăreau rând pe rând și actorii, Alexandru Giugaru, Toma Caragiu cu Cornel Coman, Emanoil Petruț, Amza Pellea cu alți actori de la Teatrul de Comedie (Ștefan Tapalagă, Aurel Giurumia, Cornel Vulpe, Gheorghe Crâșmaru, Vasilica Tastaman etc.)"*[22].

Boema bucureșteană a generației lui Ion Băieșu este, de fapt, și ultima redută boemă. După Revoluția din '89 nu mai există același imbold de solidaritate, de congregație literară, pentru că nu mai există nici resorturile care au alimentat spiritul boem al generațiilor precedente; rămâne doar nostalgia unei epoci apuse, în care, în ciuda sau poate datorită unui sistem totalitar, mulți dintre intelectuali aveau vocație, plăcere a amiciților, a evadărilor, a subversiunilor, a complicităților, în culisele unei perioade în care se miza pe destructurarea oricăror asemenea încercări de grupare în jurul unor oameni sau al unor idei fără contingențe clare cu ideologicul.

Note:

12. Dan Manolescu, ***Pagini dintr-un jurnal regăsit***, Editura Fundației Academice „Vasile Voiculescu", Buzău, 2003, p. 18;
13. Florentin Popescu, *op.cit.*, p. 121;
14. ***Revelion la scriitori***, „Almanahul literar 1982", editat de Asociația Scriitorilor din România, p. 224-226;
15. Nicolae Tăutu, ***Când zâmbesc scriitorii și artiștii***, Editura pentru literatură, București, 1967: *„Aceste însemnări fugitive, simple creionări, au menirea să păstreze în memoria cititorilor o vorbă de duh, o farsă, un răspuns spiritual, o glumă, un zâmbet care au înseninat frunțile oamenilor de artă și de litere din ultimele trei decenii. Și dacă la acestea se mai adaugă un gând pios pentru amintirea celor care nu mai sunt printre noi, înseamnă că scopul propus de autor a fost atins"* (n.a.);
16. Ozana Cucu-Oancea (coordonator), ***Marea scriitorilor: între Olimp și zidul puterii***, Editura Cartea Românească, București, 2012, p. 21;
17. Ibid., Radu Băieșu, ***Amintiri despre vila „Paltinul B"***, p. 75-80;
18. Ozana Cucu-Oancea (coordonator), *op.cit.*, Radu Băieșu, ***Amintiri despre vila „Paltinul B"***, p. 75-80;
19. Ibid., Radu Băieșu, ***Amintiri despre vila „Paltinul B"***, p. 75-80;
20. Ibid., Ion Pituț, ***În fața gazonului auriu***, p. 112-116;
21. Gheorghe Florescu, ***Memoriile unui cafegiu***, Editura Humanitas, București, 2008;
22. Ibid., p. 107-108.

REVISTA REVISTELOR

• Numărul 319/decembrie 2015 al revistei **TRIBUNA** ne îmbie la un moment de „remember", ***Vintilă Horia – spiritus rector al exilului românesc***, iar semnatara Maria Vaida stăruie asupra aportului deosebit pe care l-a avut cărturarul român datorită muncii de promovare a culturii românești în lume (îndemnând astfel la rezistența prin cultură), prin volume colective, prin reviste românești, prin colaborări la diverse publicații culturale și, în special, prin realizarea celor două antologii lirice: ***Antologia poeților români din exil*** (1950) și ***Poezia românească nouă. Antologie*** (1956). Astfel, în timp ce în țară se promovau falsul și impostura și apăreau volume lipsite de valoare estetică, precum ***Poezia nouă în R.P.R.***, Vintilă Horia – considerat unul dintre cei mai eficienți editori ai poeziei exilului românesc – „*conștientiza posibila risipire a poeților valoroși ai exilului românesc prin valurile vremilor potrivnice*" și făcea efortul de a fixa în scris valorile liricii românești de peste granițe, încercând „*o strângere a lor în niște volume antologice care să rămână peste veacuri*". Pentru o mai extinsă viziune asupra fenomenului discutat, Maria Vaida propune spre o atentă consultare valoroasa exegeză ***Vintilă Horia între „ieșirea din a exista și intrarea în a fi"***, semnată de Nicolae Florescu, „*unul dintre cei mai avizați scriitori în privința literaturii exilului românesc*". Tot în cadrul rubricii „remember", citim ***Amintiri cu și despre Mihail Sadoveanu*** (autor Livia Ciupercă), evocatorul fiind Alexandru Lascarov-Moldovanu, coleg de liceu, prieten, admirator și colaborator al prolificului prozator. Autoarea articolului ne trimite spre o lectură integrală a amintirilor în revista „Însemnări ieșene" (Iași, nr. 11/1 noiembrie 1939). La „cărți în actualitate" sunt prezentate volumele: ***Dragonul arămiu*** al Codruței Simina (Ștefan Manasia), ***Ținuturile iertării*** al lui Alexa Gavril Bâle (Ioan Romeo Roșiianu), ***Orașele mele de suflet*** al lui Sorin Nicu Blaga (Ion Buzași), ***Jurnalul de la Beliș*** al Stelei Maria Ivaneș (Horia Bădescu), ***Amor în violete*** al Dianei Cozma (Adrian Țion), ***Priveghi în subsolul îngerilor*** al lui Vladimir Cinezan (Ion Negru), ***Horea în grumaz – înger păzitor și ispită*** al lui Grigore Leșe (Menuț Maximinian). Paginile de versuri ale acestui număr sunt semnate de Mircea Măluț și de Oana-Diana Mureșan (Băița, județul Maramureș, Premiul I și Premiul revistei „Tribuna" la Concursul Național de Literatură „Dr. Ion Țeicu" de la Ilidia, județul Caraș-Severin). Proza (***Peisaj de toamnă cu fugari***) este reprezentată de Gheorghe Zincescu (Premiul I la Secțiunea „Roman" la cea de-a treia ediție a Concursului Național de Proză „Ioan Slavici", organizat de revista „Tribuna", septembrie 2015), iar la rubrica „diagnoze" Andrei Marga dezbate despre ***Terorism și religie***, temă de interes având în vedere recentele evenimente nefericite de la Paris.

• Cu numărul 11-12/noiembrie-decembrie 2015 se încheie anul 150 al revistei **FAMILIA** (timp scurs de la momentul fondării publicației în 1865) și în editorial (***Iar timpul crește...***) Ioan Moldovan punctează modest: „*Să ne luăm seama, să ne dăm seama, să nu ne băgăm excesiv în seamă. Cina cea dulce nu se termină aici, acum. Momentul e, firește, și un pic monument, dar nu e Monument*".

Prezentul număr are o ofertă generoasă, din care notăm: recenzii de Ioan Moldovan (la volumele ***Arta războiului***, al lui Romulus Bucur, și ***Ispita***, al lui Adrian Alui Gheorghe), cronici (Viorel Mureșan, ***Lentila de contact a poetului***, cu referire la cartea lui Vasile Dan; Liana Cozea, ***Foamea, Frigul, Frica*** – despre cartea Mariei Hulbert, ***Memorialistica detențiilor postbelice românești***; Lucian Scurtu, ***Nuanțele alienării*** – despre volumul ***fragmente de tăcere***, al lui Eugen Bunaru ș.a.), eseuri (***Ioan Slavici cel umilit*** – Lucian-Vasile Szabo), aniversări (Sorin Titel – 80, ***Virtualitățile prozei lui Sorin Titel în*** **Dejunul pe iarbă** – Camelia Ghideu), recuperări (***Motivul lutului sau complexul Ghilgameș în poezia Yvonnei Rossignon*** – Maria Vaida), teatru (***Eva Heyman – O Anne Frank a Trasilvaniei*** – Pașcu Balaci) etc. Un spațiu generos este consacrat poeziei: Eugen Bunaru, Aurel Ștefanachi, Teo Spătaru, Gheorghe Vidican, Emil Cătălin Neghină, Angi Cristea, Maria Dinu ș.a.

Ne oprim asupra paginilor rezervate Premiilor Revistei „Familia". Sunt reamintite numele tuturor laureaților acestor premii începând din 1990 până în prezent. Pentru anul 2015, acestea au fost acordate: lui Ion Pop, Iulianei Păcurar, lui Viorel Mureșan, lui Aurel Pantea, lui Al. Cistelecan, lui Radu Aldulescu, Andreei Pop, Roxanei Cotruș. Avem prilejul să citim câteva din creațiile acestora: versuri de Aurel Pantea, de Viorel Mureșan, de Roxana Cotruș și fragmentul de proză ***Ce dor mi-e de tine, măicuță...*** dintr-un roman în curs de elaborare al lui Radu Aldulescu.

Dorim colectivului redacțional să-și ducă mai departe misiunea cu determinarea, răspunderea, seriozitatea și bucuria lucrului bine făcut ce îl caracterizează, iar ceea ce Ioan Moldovan nădăjduiește să se înfăptuiască: „*Fie ca bronzul să se mai adune în ograda noastră bogată. Fie ca «Familia» să aleagă o numărătoare neterminată. Fie ca a fi să fie un Verb de acțiune a legii morale sub bolta înstelată*".

• **ACOLADA** (nr. 12/decembrie 2015) afișează pe coperta întâi o imagine cu Enescu și Brâncuși (simboluri perene ale neamului românesc, ale căror geniale realizări sunt apreciate în întreaga lume), numărul fiind presărat cu câteva reproduceri ale sculpturilor artistului, sub care citim, cu amărăciune, notații precum: ***Domnișoara Pogany****, 1912, Muzeul de Artă Modernă din Philadelphia*; ***Cumințenia pământului***, „*o sculptură celebră pentru care statul român nu are bani*". Gustul amar rămâne, însoțit de sentimente de ciudă și de frustrare care ne încearcă atunci când, lecturându-i „*itinerariile plastice*", cu titlul ***Brâncușologia împotriva lui Brâncuși***, îi dăm dreptate lui Pavel Șușară în ceea ce privește lipsa preocupării și a eforturilor reale ale celor avizați în a impune o imagine credibilă și autoritară a lui Brâncuși. „*Imaginea artistului își întârzie coagularea în cultura noastră. Brâncuși este un mit, o legendă folclorică, o formă culturală preluată în șoaptă și transmisă tot așa mai departe, dar locul lui în sculptura națională este departe de a fi unul clarificat critic și istoric* (...) *Figura lui Brâncuși este una absolut halucinantă. El este, rând pe rând, țăran, păstor, mag, sfânt, francmason, inițiat în doctrinele orientale și egiptene, înțelept, alchimist, târcovnic, turist, bucătar, amant, histrion, filosof, ba chiar Dumnezeu. Și lista ar putea, evident, continua. Risipit în atâtea ipostaze, cum să mai regăsești în el sculptorul?*" – tranșează Pavel Șușară.

Alex. Ștefănescu pictează în propriu-i penel ***O Casa Poporului în spațiul literaturii***, prezentându-i original pe: Mircea Bârsilă, Alexandru Papilian, A. E. Baconsky, Gabriela Adameșteanu, Ioan Alexandru, Tudor Arghezi, George Bacovia ș.a.

Pagina de poezie este sub tutela Carmeliei Leonte, iar la proză o întâlnim pe Mira Feticu, cu un fragment din romanul ***Tascha***, despre care aflăm că a apărut în Olanda (unde s-a bucurat de un mare succes), urmând să vadă lumina tiparului și în traducerea românească a autoarei și să inaugureze colecția de proză a Editurii Pleiade, „*Alex. Ștefănescu vă recomandă*".

Constantin Mateescu face apel la memoria afectivă, pentru a reda amintiri despre vacanțele la bunici și despre chipurile copilăriei, în ***Fumul bunicului (2)***.

Constantin Trandafir scrie despre ***Priveliști din literatura de frontieră***, examinând tema „*comparativismului narativ*" (cu referire la cărțile criticului și istoricului literar Mircea Popa – ***De la Est la Vest*** și ***De la Nord la Sud***) și pe cea a „*gazetăriei și literaturii*" (oprindu-se asupra volumului ***Intersecții relative*** al lui Vasile Iancu).

Paul Aretzu semnează o cronică (***Despre Sensul poeziei***) la cartea lui Horia Bădescu ***Dacă Orfeu*** (Editura Limes, 2015), lucrare care – în opinia cronicarului – „*se constituie ca un act de responsabilitate artistică, punând întrebări esențiale cu privire la destinul poeziei într-o lume utilitaristă, ipocrită, despiritualizată, egoistă.* (...) *Este o lucrare densă și profundă, pornind de la convingerea, întru totul justificată, că poezia este «memoria Ființei», reflectare a transcendenței*".

Mai citim un interviu cu Costion Nicolescu (teolog, etnolog, scriitor), realizat de Lucian Negoiță (***...Punerea la index și eliminarea din conștiința tinerilor a unor personalități emblematice ale culturii și istoriei României***), prilej de a reflecta asupra unor teme precum: preocuparea societății pentru cultivarea tradițiilor și transmiterea valorilor tradiționale, importanța modelelor, rolul misionar al Bisericii, rolul fiecărui om „*în locul în care l-a așezat Dumnezeu și l-a purtat viața*". Reținem, din răspunsurile interesante date de Costion Nicolescu, următoarea apreciere: „*Partea bună este însă că există încă oameni admirabili în toate domeniile. Ei sunt sarea pământului, împrăștiați în lume ca sarea în bucate, dând gust și păstrând (conservând) prospețimea lumii. Ei fac planeta încă respirabilă și dau rost vieții*".

• În **OGLINDA LITERARĂ** (nr. 169/ianuarie 2016, Focșani), Ștefania Popescu deschide noul an cu un editorial (***„Să ne așezăm pentru drum"*** – cu trimitere la un obicei de origine slavă, care presupune reculegerea înainte de a purcede la un drum lung), prin care își acordă răgazul de a se gândi la „*timpul plecării noastre în lume*", „*la timpul curat al copilăriei*",

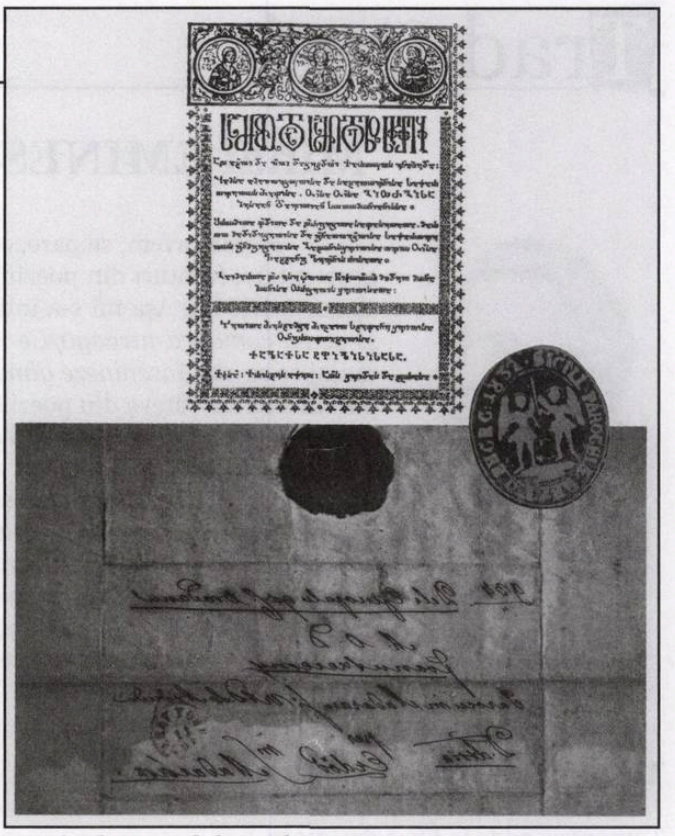

profund marcat de lumea basmelor, despre care azi tot mai des se vehiculează ideea că ar fi prea violente, că ar prezenta modele inadecvate. Autoarea ne îndeamnă să analizăm controversa stârnită de poveștile copilăriei netehnologizate și să căutăm „*tâlcul rezistenței în timp a acestor povești cu adevărat nemuritoare*". Sunt ele sau nu terifiante? Ce, cum și cât percepe copilul din acțiunea, din personajele și din morala acestor povești? Opinia susținută în editorial este aceea că „*mintea copilului, nepervertită,* (...) *păstrează doar morala și nu vede pedofili, criminali sau fetițe ușuratice. Și asta îl liniștește. Îi dă o siguranță, îl face încrezător într-o lume mai luminoasă și chiar mai feerică*". Editorialul se încheie cu remarca adecvată că ar părea „*anacronic să ne mai speriem de* ***Albă ca Zăpada****, care, iată, n-a lăsat sechele, când alte grozăvii dau buzna în educația generației care acum deschide ochii*".

Cum e firesc, numărul din ianuarie al revistei prezintă o serie de materiale dedicate lui Mihai Eminescu. Nicolae Georgescu continuă expunerea despre ***Eminescu și editorii săi***. Ion Ionescu Bucovu semnează o elaborată exegeză (cu titlul ***Lucian Boia – Mihai Eminescu, românul absolut***) cu referire la volumul ***Facerea și desfacerea unui mit*** al istoricului Lucian Boia (Editura Humanitas, București, 2015), cel care are meritul de a include în marea colecție de mituri naționale și mitul geniului eminescian. În largul material publicat în „Oglinda literară" se arată demersul întocmit de Lucian Boia de a trece prin toate fazele mitului eminescian, autorul Ion Ionescu Bucovu făcând un rezumat al cărții pentru a oferi cititorului (inclusiv celui care nu are acces la carte) posibilitatea de a trece „*prin toate aspectele mitului eminescian și să disece cu mintea lui ce a însemnat Eminescu pentru cultura noastră*". Exegetul subliniază și faptul că profesorul Boia, istoric fiind, „*a făcut doar un inventar al creșterii și descreșterii mitului geniului Eminescu*".

Eminescu este readus în actualitate (***Mihai Eminescu: Cine conduce opinia publică?***) și prin reproducerea articolului ***Credem că destul am vorbit...*** apărut în „Timpul", la 9 ianuarie 1879.

Șirul referirilor la Eminescu continuă cu titlul interpretabil ***Senzaționalul în eminescologie. Acum: Ipoteza Petniceanu***, în care autorul N. Georgescu pune la îndoială ipoteza și datele lansate de Nicolae Danciu Petniceanu în cartea „*cu titlu ciudat*" ***Cei trei din Piața Amzei*** (Editura Cetatea Cărții, Mehadia, 2015). Semnatarul cărții lansează varianta potrivit căreia ar fi fost o legătură mai aparte între Mihai Eminescu și soția prietenului său, Ioan Slavici, și țese anumite evenimente și urmări ale acestei relații, care, în opinia lui N. Georgescu, nu au acoperire, ieșind la iveală numeroase neconcordanțe, precum și lipsa documentării serioase.

Imaginea lui Eminescu, „*glasul duios al Bucovinei*", ca model al neamului, este zugrăvită și în articolul ***În lumina lumii*** de Camelia Tripon.

Alte titluri din prezentul număr: ***Neagu Djuvara: 99 de gânduri și obsesii*** (Sorin Claudiu), ***Duiliu Zamfirescu văzut de Mihai Cimpoi*** (Theodor Codreanu), ***Pentru cei interesați să știe ce l-a indignat pe scriitorul Nicolae Breban și cum vor să atragă atenția asupra lor G. Liiceanu, H.-R. Patapievici, M. Mihăieș&co*** (Aura Christi, urmare din numărul 167), ***Manolescu în cârdășie cu Gabriel Andreescu împotriva lui Noica?!*** (Ion Coja), ***Valoarea stilistică a ortografiei*** (Dorin N. Uritescu) și numeroase alte recenzii, comentarii, polemici, evenimente, versuri.

Raluca HĂȘMĂȘAN

Traduceri

Mihai EMINESCU (1850-1889)

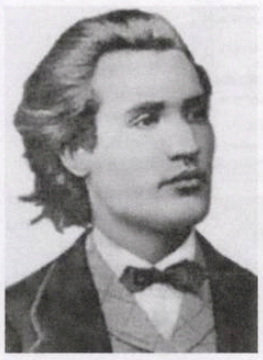

Fiecare avem, se pare, o relaţie personală cu poezia lui Eminescu. Uneori, pe neaşteptate, frânturi din poeziile sale se ridică la suprafaţă în mintea noastră trează sau somnolentă. Aşa mi s-a întâmplat şi mie la trecerea dintre ani. Versurile *„Tu ai şi-acum comoara-ntreagă/Ce-n suflet pururi ai avut”* mi-au răsărit în minte ca un mesaj ce să-mi *„însenineze gândul”*. Atunci am simţit impulsul de-a încerca să transpun în engleză câteva din poeziile scrise de poet în anul, de cumpănă pentru el, 1883. Dar am realizat îndată extrema dificultate, dacă nu chiar imposibilitatea încercării de a găsi cuvinte potrivite pentru a sugera măcar ceva din spiritul poeziei eminesciene într-o limbă dominată de monosilabe, aliteraţii şi de pentametrul iambic. Dacă *„iambii suitori”* se pot reda mai uşor, ritmul trohaic coborâtor din română tinde să devină în engleză, pe nesimţite, iambic. Aceeaşi dificultate o pune schema rimelor, mai ales în sonete, chiar dacă Shakespeare a reuşit să transplanteze magistral sonetul italian în limba sa maternă. Dar el era „Marele Will”! Prin urmare, transpunerile de mai jos, departe de a fi „echivalenţe”, trebuie privite doar ca un exerciţiu de admiraţie, în semn de mulţumire pentru acel mesaj misterios, pe care astfel încerc să-l dau mai departe. (**Ana OLOS**)

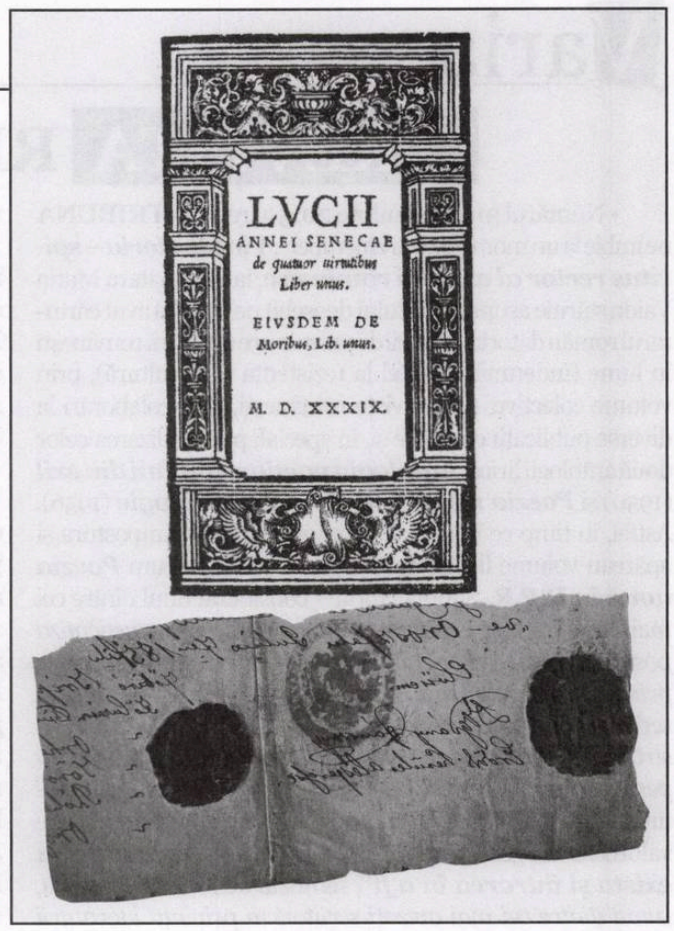

Tomorrow Adds to Life a Day More...

Tomorrow adds to life a day more,
While yesterday takes one away,
Nevertheless you have for ever
In front of you the present day.

When one is gone, an other's coming
To take its place in our life,
As when the sun sets here each evening
In another land rises to light.

It seems that always other waves flow
Down the unaltered river ford,
It seems another autumn follows,
Still the same leaves for ever fall.

Before our night would come with silence,
The queen of dawn so sweet arrives;
And death itself is just appearance
A treasurer of future lives.

From any quickly vanished instant
This very truth I understand,
That it supports eternity's span
And winds the entire universe.

Therefore let this year pass and perish
Be silent sunken in the past,
Your treasure is still whole in your soul
As it has always been, to last.

Tomorrow adds to life a day more,
While yesterday takes one away,
Nevertheless you have for ever
In front of you the present day.

The sparkling skyscapes, without pause
In rapid rows appear to sway,
Unshaken find final repose
Under the thought eternal's ray.

Whenever...

When branches beat the window-pane
  And poplars quake and tremble,
It is to call you back again
  To my mind and remember.

When star hosts twinkle in the lake
  Lighting its depth and water,
It is to sooth my burning pain,
  My haunting thoughts to alter.

Whenever crowding clouds go by,
  And the moon's on the lake's surface,
It's to bring back you in my mind,
  My love for you as always.

The Years Have Passed...

The years have passed like long clouds o'er the plains
And there's no way to turn them back again,
For they don't charm or move me as they did
Those tales and *doina*'s, riddles and heresays
My child mind brightened in those bygone days,
Half-understood still full of hidden meanings.
Today in vain your shadows try to haunt me,
Mysterious hour, when the sun is setting.

To tear a sound from my life's vanished wonder,
My soul, to make you to live again and shiver,
In vain I slide my hand over the lyre;

For all is lost in youth's sunken horizon
And mute sweet lips of days which are now bygone,
With time behind me growing fast... I darken!

Ode
(in ancient meter)

Never thought I would learn to die so early
Ever young tightly wrapped in my inky cloak
Raised my eyes in hope to the stars above me
  Towards Solitude.

All at once you appeared in my presence
Sufferance sweet and joy full of bitterness
Instantly I drained up the cup full of poison,
  Death merciless.

Scorching flames all around and I burn like Nessus
By my cloak poisoned I die like Hercules
Useless attempt to save me with all the waters
  Of the deep seas.

I lament consumed by the dreams I've cherished
Melt away in the flames my own hands have stirred...
Have I the chance from light to be born now once more
  Like Phoenix the bird?

May those eyes bewitching from my sight perish
Return again to my bosom indifference sad;
So that I could die in peace, give my old self
  Safe back to me !

O'er Tall Trees

O'er tall trees the Moon's passing,
The forest gently shakes its leaves
From among the alder branches
Melancholy the horn sound brings .

Farther on, and again farther,
Slower on, and slower still,
My disheartened soul it sweetens
With death desire and its thrill.

Why be silent, when my spirit
Towards you I send in pain?
Will you, sweet horn of the forest,
For me sound ever again?

Slumberous Birdies

Slumberous birdies coming home
To their nests return to hide
Among the branches they repose –
  Peaceful goodnight!

Just the wells's sighs mark the hours
While the black forest's asleep;
In the garden dreaming flowers –
  Your sleep be deep!

Among the reeds searching repose
The swan glides over the water,
May angels to you be close,
  Peaceful slumber!

Over the lighted scenery
The proud Moon above appears
All is dream and harmony
  Sleep well dears!

When I remember...

When I remember our past
And memories try calling
On the old trodden path I pace
Feeling so sad and lonely.

Above your house even today
The same stars rise each evening
The ones I used secretly watch
With eyes so fond and loving.

Above the scattered dying trees
The same mild moon still rises
That used to see our embrace,
And hear our whispers, darling.

We swore to love to end of doom
Each other, there for hours
While on the path lilacs in bloom
Were shedding their flowers.

Could so much yearning just be killed,
In black night disappear,
While spring waves swift continue still
Their waters fill with tears,

When the moon passes o'er the oaks
Constantly o'er the same road
When your big eyes still sparkles throw
And their sweet glaces still glow?

*Traducere de **Ana OLOS***

5 948485 970010

Anul XIV, nr. 2 (153), februarie 2016

Preț 2 LEI

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 3 PROFIL

• Gheorghe GLODEANU
- *Radu Ulmeanu - 70*

PAG. 4-5 VITRINA

• Constantin CUBLEȘAN
- *Horea, răscoala, masoneria*

• Ion BUZAȘI
- *O bibliotecă de idei*

• Săluc HORVAT
- *File de istorie a presei culturale. „Convorbiri literare" (1939-1944)*

PAG. 6 CRONICA LITERARĂ

• Daniela SITAR-TĂUT
- *„Gomista no. 1"*

PAG. 7 ORFEU

• *Poeme* de Ion STOICA

PAG. 8-9 POEZIE

• Gheorghe Mihai BÂRLEA - 65

• Vasile MUSTE - 70

PAG. 10 CRONICA LITERARĂ

• Delia MUNTEAN
- *Despre avatarurile fidelității*

PAG. 11 PROZĂ

• Nicolae GOJA
- *Cimitirul copiilor*

PAG. 12 INTERFERENȚE

• Ion POP
- *Scurtă vizită la „Cabaretul Voltaire"*

PAG. 13 MERIDIANE

• Gheorghe PÂRJA
- *Cu „Nord Literar" la New York*

PAG. 15 VARIA

• *Revista revistelor*

PAG. 16 TRADUCERI

• *Versiuni* de George ANCA

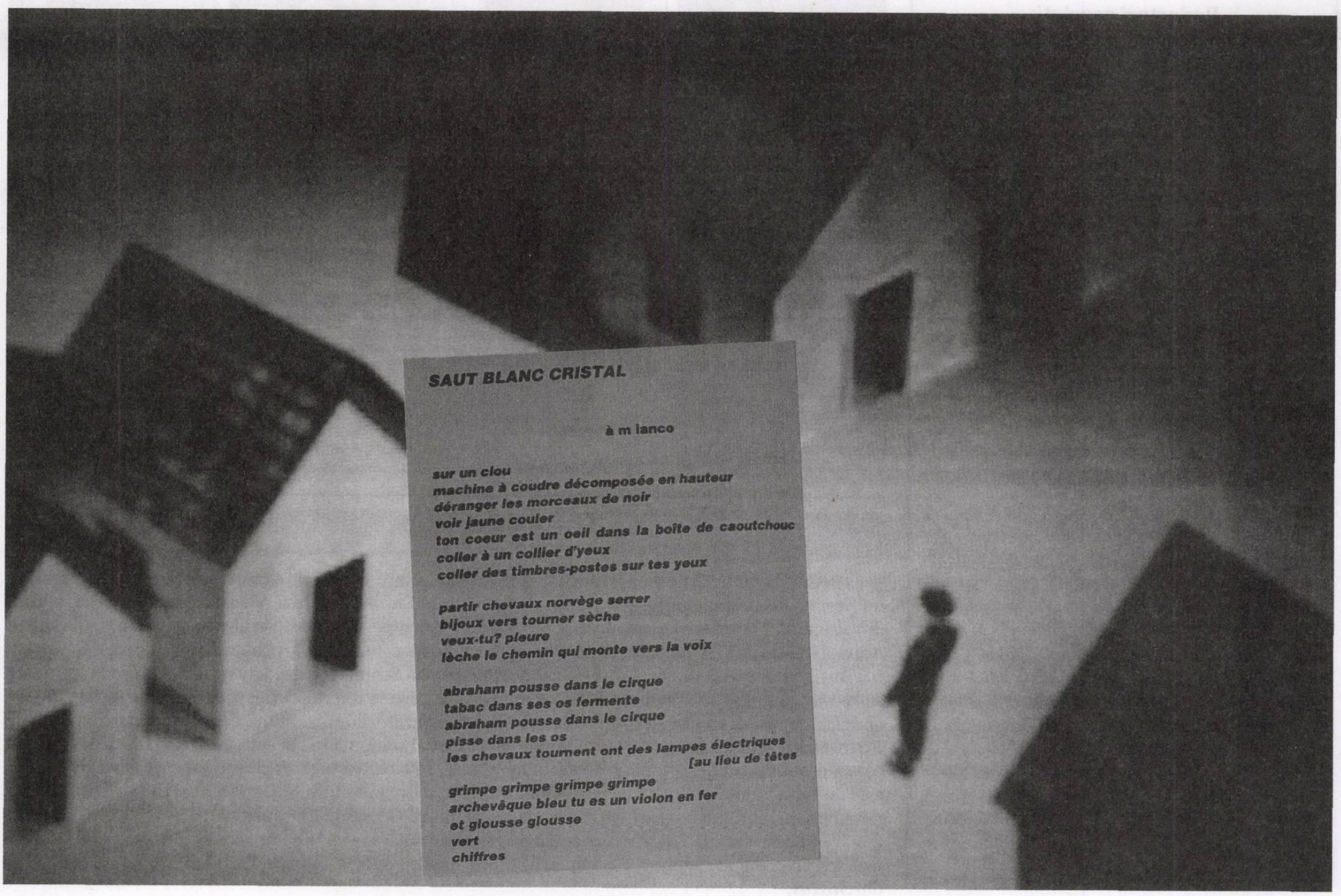

Acest număr este ilustrat cu imagini din cartea artistului Mircea Bochiș,
O scurtă vizită la „Cabaretul Voltaire",
publicată cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la declanșarea mișcării Dada

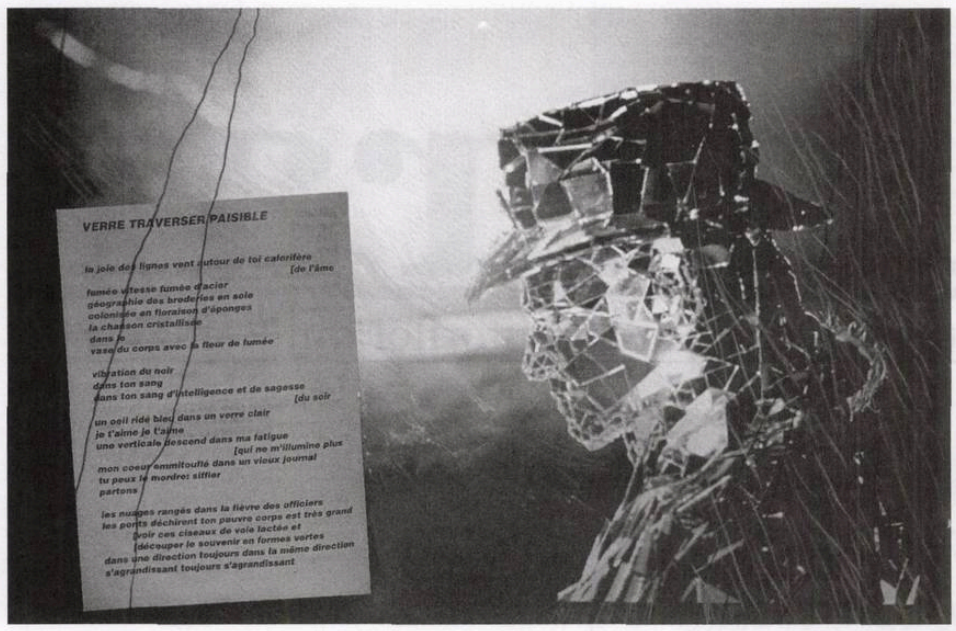

Instituţie a Consiliului Judeţean Maramureş
Revista NORD LITERAR
Editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare
– apare lunar –

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Director:
Gheorghe GLODEANU

Director executiv:
Săluc HORVAT

Redactor-şef adjunct:
Gheorghe PÂRJA

Secretar general de redacţie:
Augustin COZMUŢA

Redactori:
Daniela SITAR-TĂUT
Delia MUNTEAN

Redactori asociaţi:
Augustin BOTIŞ, Florica BUD,
Gavril CIUBAN, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOŞ, Marian ILEA, Ştefan JURCĂ,
Adela NAGHIU, Adrian OŢOIU,
Lucian PERŢA, Florian ROATIŞ,
Nicolae SCHEIANU, Echim VANCEA

Prezentare artistică:
Mircea BOCHIŞ

Secretariat şi tehnoredactare:
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redacţia şi administraţia:
cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Şincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X
Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar"

Abonamente la revistă se pot face prin factorii poştali şi se difuzează prin S.C. GLOBAL TRUST MEDIA S.A., S.C. SALDEL S.R.L. şi în librăriile din Baia Mare şi Satu Mare.

Costul unui abonament - 2016:
Prin poştă: 3 luni - 9 lei; 6 luni - 18 lei; 12 luni - 36 lei

Revista este înscrisă
în Catalogul de Presă al Poştei Române,
cod 14323 (p. 25)

16 pagini - 2 lei

Responsabil de număr:
Delia MUNTEAN

Rugăm editurile, revistele şi autorii care doresc să le semnalăm cărţile şi publicaţiile periodice în numere viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa redacţiei (str. Gh. Şincai, nr. 46, cod 430311, Baia Mare).

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

CĂRŢI:

• Maria Pilchin, ***Poeme pentru Ivan Gogh***, Piteşti, Editura Paralela 45, 2015;
• Corneliu Vasile, ***În umbra literei (cărţi, imagini, idei)***, Buzău, Editura Editgraph, 2015;
• Octavian Doclin, ***Baletul de noapte***, poeme, Editura Gordian, 2015;
• Dan Grădinaru, ***Alexandru Văcărescu. Insula Sf. Elefterie, un geniu din secolul 18***, Editura Nord Sud, Bucureşti, 2015;
• Mircea Petean, ***La drum***, Editura Limes, Floreşti, 2015;
• ***, ***Paşi împreună***, antologie literară, Editura Gutinul, Baia Mare, 2015;
• Ion Stoica, ***Sus, în deal la Cotroceni***, proză, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2015;
• Ion Stoica, ***Călătorie galactică***, versuri, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2015;
• Mircea Opriţă, ***Serile cu poezie şi prieteni***, Editura Limes, Floreşti, 2015;
• Constantin Cubleşan, ***Poezia, mereu poezia***, Editura Limes, Floreşti, 2015;
• Lucian Perţa, ***Parodii***, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2015;
• Dariu Pop, ***Dascălul din Blidari***, roman, Editura Citadela, Satu Mare, 2015;
• Dariu Pop, ***Note autobiografice***, Editura Citadela, Satu Mare, 2015;
• Ioan Meteş Morar-Chelinţanu, ***Stâlpii care sprijină cerul***, versuri, Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2016;
• Doina Banciu, Mireille Rădoi (coord.), ***O carte. O bibliotecă. Un om. Ion Stoica – omagiu***, studii, Editura Coresi, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I", Bucureşti, 2015;

REVISTE:
• „Actualitatea literară", nr. 53-54/nov-dec. 2015, Lugoj;
• „Caiete Silvane", nr. 2 (133)/februarie 2016, Zalău;
• „România literară", nr. 6/februarie 2016, Bucureşti;
• „Salonul literar", nr. 89/2016, Odobeşti;
• „Astra clujeană", nr. 3-4/2015, Cluj-Napoca;
• „Orașul", nr. 35/2015, Cluj-Napoca;
• „Cetatea Rodnei", nr. 25/decembrie 2015, Rodna;
• „Tribuna", nr. 322/februarie 2016, Cluj-Napoca;
• „Argeş", nr. 1 (403)/ianuarie 2016, Piteşti;
• „Pro Saeculum", nr. 7-8/sept-dec. 2015, Focşani;
• „Litere", nr. 1 (190)/ianuarie 2016, Târgovişte;
• „eCreator", nr.3/2016, Baia Mare.

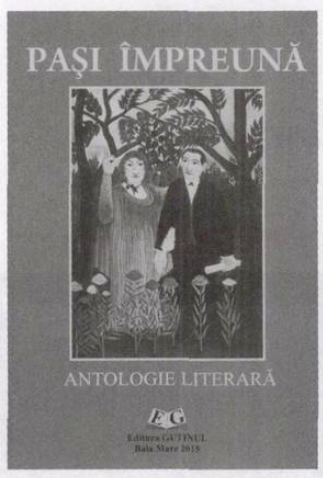

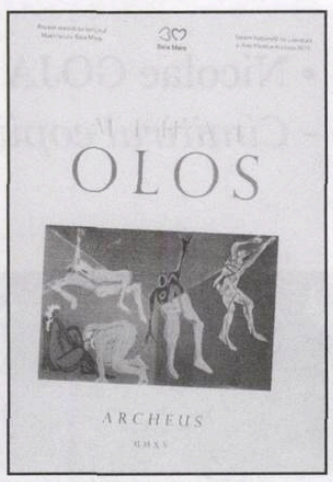

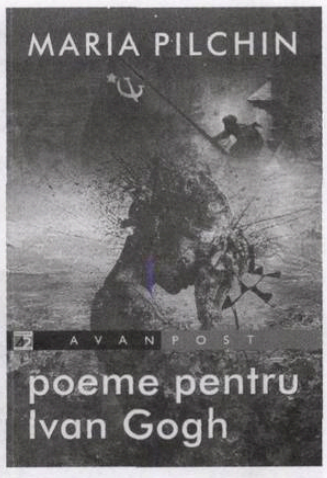

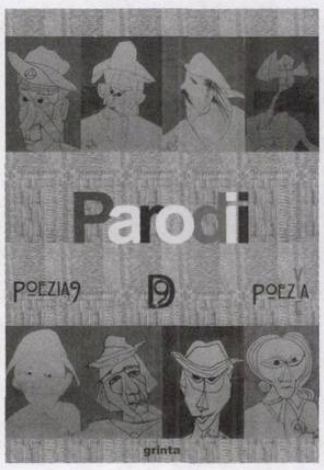

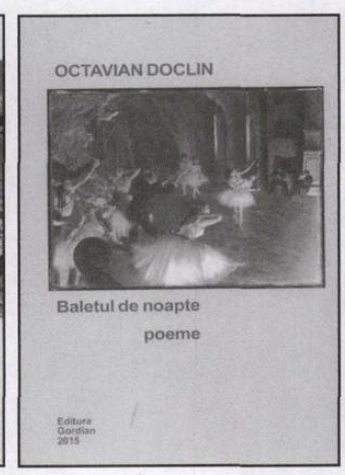

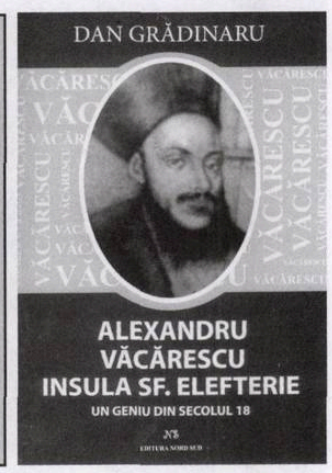

ANUNŢ

Conducerea Uniunii Scriitorilor din România face cunoscut că anunţul publicat în presă de un pretins Comitet de iniţiativă al Adunării Generale Extraordinare a Asociaţiei Uniunea Scriitorilor din România, referitor la convocarea membrilor Asociaţiei Uniunea Scriitorilor din România într-o Adunare Generală Extraordinară la data de 18.03.2016, este un fals grosolan şi o încălcare a ***Statutului*** în vigoare al U.S.R., legal înregistrat la Judecătoria Sectorului 1, Bucureşti (17 aprilie 2013, dosar 16099/299) şi care face caduc ***Statutul*** anterior, la care se referă pretinsul Comitet de iniţiativă. Reamintim faptul că există un proces intentat Uniunii Scriitorilor din România pe tema nerecunoaşterii ***Statutului*** actual, aflat pe rol la Tribunalul Bucureşti. Procesul fiind în curs, ***Statutul*** din 2013 trebuie considerat în vigoare. Totodată, atragem atenţia că, în virtutea tuturor statutelor succesive ale U.S.R., este de competenţa exclusivă a preşedintelui U.S.R., a Consiliului U.S.R. sau a unei treimi din numărul membrilor U.S.R. (cap. 5, art. 16) convocarea Adunării Generale Extraordinare.

Conducerea U.S.R. îi avertizează pe membrii săi, care vor da curs convocării, că vor fi excluşi, urmând procedurile statutare, din rândurile U.S.R., pentru încălcarea prevederilor cap. 3, art. 9, punctul b) din ***Statut***.

Conducerea Uniunii Scriitorilor din România

IMPORTANT!
Informăm colaboratorii noştri că responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice şi cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

Gheorghe GLODEANU

RADU ULMEANU - 70

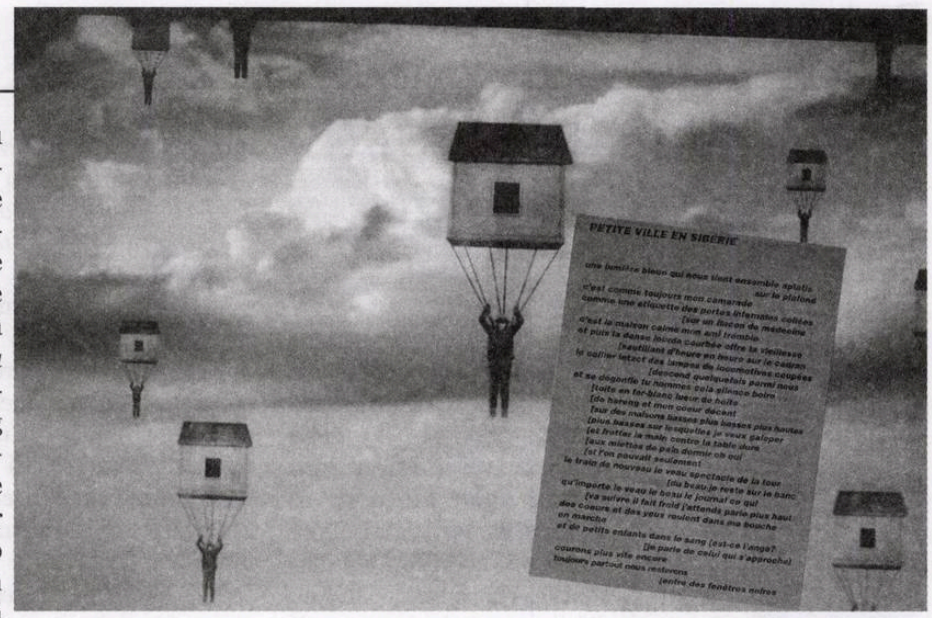

Asemenea lui Nae Antonescu în sfera criticii şi a istoriei literare, Radu Ulmeanu reprezintă un adevărat deschizător de drumuri în lirica sătmăreană postbelică. Poetul s-a născut la 25 ianuarie 1946 în localitatea Ulmeni din Maramureş, dar existenţa sa a fost legată de municipiul Satu Mare. Aici a urmat cursurile gimnaziale şi liceale şi tot aici s-a întors după absolvirea studiilor universitare, fiind mult timp profesor de limba şi literatura română la Şcoala Generală Nr.7 (1975-1989). În 1990, a pus bazele revistei şi ale Editurii Pleiade. După o experienţă de câţiva ani în presă, devine director al postului de radio şi televiziune S.C. Samtel S.A. din Satu Mare. În ultimii ani, numele său se leagă de prestigioasa revistă „Acolada". A debutat în revista „Luceafărul", în 1964, când i se tipăresc două poezii la rubrica „Poşta redacţiei". Adevărata ieşire în lume are însă loc în 1966, când i se publică un grupaj de poezii în paginile revistei „Contemporanul", împreună cu o prezentare purtând semnătura lui Geo Dumitrescu. Urmează alte prezenţe în paginile unor publicaţii precum „România literară", „Echinox", „Amfiteatru", „Cronica", „Viaţa Românească", „Tribuna", „Steaua", „Pleiade", „Poesis", „Nord Literar" etc. Debutează editorial în antologia de poezie tânără ***Eu port această fiinţă*** (1972). Ulterior, a fost prezent şi în volumele colective ***Ierarhiile pergamentelor*** (1995) şi ***O mie una poezii româneşti*** (1998). Adevăratul prestigiu a fost însă adus de numeroasele plachete de versuri ale poetului: ***Patinoar*** (1979), ***Un domeniu al meu*** (1982), ***Astrele negre*** (1983), ***Sintagmele nopţii*** (1987), ***Sonete din Nord*** (1990), ***Ce mai e nou cu Apocalipsa*** (1997), ***Climatul fulgerului. Poeme regăsite*** (2001), ***Laptele negru*** (2008), ***Prăpastia numelui*** (2009) etc. În 2009 a publicat şi un roman, intitulat, în manieră cioraniană, ***Chermeza sinucigaşilor***.

Remarcat de câţiva din cei mai prestigioşi critici literari (Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Marian Papahagi, Laurenţiu Ulici, V. Fanache, Cristian Livescu, Valentin F. Mihăescu, Al. Călinescu, Radu G. Ţeposu etc.), până la impunerea revistei „Poesis", Radu Ulmeanu a avut un serios ascendent asupra celorlalţi scriitori din Satu Mare, devenind un fel de lider, poziţie exercitată şi prin conducerea cenaclului literar „Afirmarea". L-au ajutat, în acest sens, şi cărţile, care au apărut într-o perioadă extrem de dificilă, când publicarea unui volum de poezii era o aventură pe termen lung şi se transforma într-un veritabil eveniment cultural, asigurând un prestigiu greu de egalat în rândul confraţilor. Mai ales dacă autorul cărţii respective era de undeva din provincie! Această autoritate a sporit şi mai mult după ce Radu Ulmeanu a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România. Din păcate, după 1990, asemenea altor confraţi, poetul s-a îndepărtat tot mai mult de sunetele lirei, dedicându-se micului imperiu mass-media pe care l-a clădit. În volum al IV-lea din ***Dicţionarul scriitorilor români***, Ion Cristofor descoperă în Radu Ulmeanu *„o structură romantică, un confesiv cultivând din abundenţă metafore care vor să bruscheze inerţia şi placiditatea, convenţiile unei literaturi obediente"*. N. Manolescu vede în autorul ***Sintagmelor nopţii*** un poet de inspiraţie orfică, ce elaborează o poezie a nocturnului. Tonalitatea elegiacă aminteşte de Rilke şi Blaga. Criticul identifică în discursivitatea poetului, care cultivă un lirism somptuos, aproape liturgic, versuri extraordinar de frumoase. La rândul lui, Marian Papahagi vede în Radu Ulmeanu *„un poet remarcabil, ce merită toată atenţia"*. Laurenţiu Ulici explică de ce *„unul din cei mai originali poeţi ai promoţiei sale"* este mai aproape de anonimat decât de consacrare printr-o anumită discreţie a scriitorului, dar şi prin faptul că acesta îşi duce existenţa în provincie, departe de zgomotul vieţii literare.

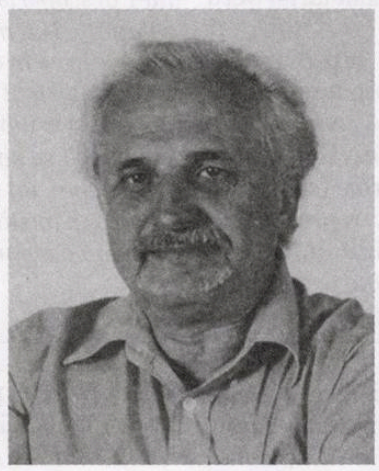

Asemenea volumelor precedente ale poetului, plachetа ***Sintagmele nopţii*** (1987) se găseşte sub constelaţia regimului nocturn al imaginarului, ceea ce explică înclinaţia spre reverie şi meditaţie, caracterul reflexiv al discursului liric. Deşi gravitează în jurul câtorva teme majore, poemele nu sunt grupate pe cicluri, în felul acesta cartea dobândind o structură concentrică, ce permite revenirea periodică la anumite preocupări fundamentale. Însuşindu-şi încă din momentul debutului destinul tragic al unui Orfeu *„fratern cu stelele mari ale nopţii"*, Radu Ulmeanu simte nevoia să îşi definească crezul artistic în mai multe poeme cu valoare de manifest literar. În ***Precum feţele triple***, de exemplu, poetul se simte cuprins de o stare *„adâncă de har"* şi exprimă programatic nevoia contopirii *„cu toate posibilităţile/cu toate promisiunile"*. Alte creaţii îşi extrag substanţa dintr-o poetică a cotidianului. Poetul se îndepărtează de viziunea romantică despre creator şi despre poezia considerată drept o stare extatică. Radu Ulmeanu e un lucid ce îşi construieşte cu migală poemele, un *poet artifex*. Acest lucru explică, de altfel, rolul esenţial jucat în creaţia sa de elementul livresc. Recursul la marile modele (Hölderlin, Rilke, Platon şi Homer sunt câteva nume deconspirate de către autor) nu micşorează originalitatea poetului într-o epocă în care ne-am obişnuit ca literatura însăşi să devină subiect de meditaţie artistică. Originalitatea poetului trebuie căutată în maniera în care el reformulează câteva din miturile eterne ale poeziei. Astfel, o adevărată nostalgie a vârstei de aur se desprinde din anumite creaţii. Asemenea lui Eminescu, Radu Ulmeanu se reîntoarce la pădurea mitică a copilăriei: *„Tânăr eram şi mă visam în pădure/fiul pădurii eram/călcam peste frunzele veştede/cu inocenţa ramului verde"*. Aspiraţia demiurgică a transcenderii condiţiei umane este ilustrată prin parabola lui Ghilgameş, celebrul erou sumerian pornit în căutarea nemuririi.

Ca întruchipare a haosului primordial, noaptea nu constituie numai cadrul ocrotitor al reveriei, ci şi perdeaua cosmică în spatele căreia se ascund monştrii ipotetici ce ameninţă liniştea poetului. O profundă sete de cunoaştere străbate aceste versuri, chiar dacă încheierea procesului iniţiatic înseamnă apropierea de nefiinţă: *„Vreau să ating cu ochiul, cu buzele sau mintea/corpul acela-n care planeţi şi sori apar, /să penetrez adâncul în care stă fierbintea/lege universală – a atracţiei spre jar"* (***Ce margini aerate***). Reflex al angoasei de a nu se risipi în lucruri mărunte, lipsite de semnificaţie, lirica lui Radu Ulmeanu rămâne o încrâncenată căutare a esenţelor, grefată pe o continuă sfâşiere între teluric şi astral.

Componentă esenţială a liricii poetului, erosul reprezintă o modalitate de cunoaştere, un proces de revelare a zonelor celor mai camuflate ale eului. O nelinişte existenţială proiectată în registru cosmic se desprinde şi din lirica de dragoste, iubita fiind un permanent izvor de cântec: *„Pe-atunci îmi era frică să mă apropiu, să te privesc, să te ating,/era ca şi cum aş fi murit şi aş fi înviat, trebuia să mă las/ucis şi născut de o privire a ta şi trebuia să fiu recunoscător/că mi s-a dat suferinţa de-a te fi cunoscut/şi de-a te vedea şi atinge"* (***Pe-atunci***). Iubirea lui Radu Ulmeanu e de esenţă spirituală, e un ideal ce trăieşte în forul intim al poetului. Prin ***Sintagmele nopţii***, Radu Ulmeanu ne propune o nouă ipostază a liricii sale, un portret al artistului la maturitate. Efuziunile (neo)romantice din prima etapă a creaţiei se răresc, tumultul senzorial fiind cenzurat de mâna sigură a unui poet experimentat.

Supusă unor tipare ce dirijează inspiraţia, limitând-o sau silind-o să se manifeste într-o formă specifică, poezia cu formă fixă reprezintă o veritabilă probă de virtuozitate pentru fiecare poet. Provocarea o resimte şi Radu Ulmeanu în placheta ***Sonete din Nord*** (1990), carte ce marchează o nouă vârstă în creaţia scriitorului. Revolta romantică a anilor de ucenicie este urmată de recuperarea tradiţiei, de re-aşezarea calmă şi senină a valorilor, autorul asumându-şi un model clasic de armonie şi echilibru. Asemenea lui Ion Barbu – unul din maeştrii spirituali ai poetului –, Radu Ulmeanu se reîntoarce la imaginea unei Grecii antice, spaţiu mirific al acordurilor perfecte: *„Sonetul e o formă care ţine/de cea mai pură geometrie-n rit./În el, ca în danteştile terţine,/timpul, ce curge veşnic, s-a oprit.//E construit precum o catedrală/cu porţi, ferestre, turle clopotind/ce se aud departe cum răscoală/tenebrele din depărtări de-argint"* (***Sonetul e o formă care ţine***). Deşi este vorba de un volum de versuri, autorul este preocupat de ordonarea riguroasă a materialului potrivit unui itinerariu spiritual ce însumează obsesiile sale majore. Lucrarea conţine ***Una sută unu sonete***, număr ce deconspiră prezenţa modelului arghezian. Semnificativ este deja primul sonet, care marchează legătura programatică dintre poet şi ţinutul mioritic al patriei, legătură a cărei expresie metaforică este limba: *„De tot ce este-n lume mi-este dor,/de zumzetul, de freamătul uşor/al frunzei şi al ierbii către seară,/când simţi că eşti român şi că ai ţară"* (***De tot ce este-n lume mi-este dor***).

Aprecierea justă a acestei poezii trebuie să ţină seama de trăsăturile genului, virtuozitatea constând nu în sfidarea normelor, ci tocmai în respectarea lor cu maximă fidelitate. Radu Ulmeanu încearcă să pună de acord sensibilitatea şi stările existenţiale ale omului modern cu tiparele poeziei tradiţionale. Ca urmare, nici definiţia sonetului nu e preluată din tratatele de teorie literară, poetul luându-şi libertatea de a da genului o „definiţie" personală, lirică: *„Sonetul este patria a doua/ce-i mie hărăzită prin destin,/mă simt în el precum pe floare roua/şi el mă locuieşte cristalin"* (***Sonetul este patria a doua***). Mai multe creaţii au valoare programatică, relevând concepţia autorului despre poezie şi misiunea poetului. Un asemenea manifest literar este sonetul XXIX, unde se afirmă în mod simbolic următoarele: *„Cu forme clasice să te dezmierd aş vrea"*. Radu Ulmeanu refuză inovaţiile de dragul formelor clasice, poezia devenind, în felul acesta, o stare de graţie, asemenea celei resimţite într-o catedrală: *„Căci fiecare rimă-i ca un unghi/între pereţi masivi ai unui templu;/ritmul - coloane în multiplu trunchi,//strofa, altaru-n care te contemplu/şi-n care cu smerenie te-njunghi,/jertfindu-te luminii spre exemplu"* (***Îmi bubuie în minte vorbe stranii***). Este demn de reţinut faptul că modelele spirituale revendicate de autorul ***Sintagmelor nopţii*** nu se găsesc printre cele mai noi generaţii de poeţi, ci în corifeii literaturii interbelice. Printre cei mai îndrăgiţi creatori se numără Arghezi, Blaga, Bacovia, Ion Barbu, V. Voiculescu şi, înainte de toate, Eminescu, eterna întruchipare a poetului şi a poeziei.

Radu Ulmeanu îşi asumă condiţia unui poet damnat, a unui Orfeu modern. Alteori, versul său lasă să se întrevadă câte ceva din dificultatea muncii. Asemenea autorului ***Cuvintelor potrivite***, Radu Ulmeanu se dovedeşte un *poeta artifex*, un artizan ce doreşte să stăpânească formele rigide ale sonetului. Recursul la tradiţie nu înseamnă neapărat refuzul noutăţii, ci revendicarea unui etalon valoric inexpugnabil. În rest, poezia devine o neîntreruptă căutare, o permanentă îmbogăţire a registrului liric: *„Nu eu sunt cel ce legea o impune,/ci legea e cea care mi-a impus/în vers să o servesc cu ce-am de spus,/dându-mi şi libertate de raţiune.//Eu sparg tipare, formulări, alerg/de la un ritm la altul, cu măsura/mereu schimbată,- ntreagă tevatura/rotindu-mă cu toate astea-n cerc"* (***Nu eu sunt cel ce legea o impune***). Dar arta mai înseamnă şi o punere de acord cu marile armonii cosmice, cu starea de beatitudine originară. Pentru omul modern, una din posibilităţile de reiterare a condiţiei paradisiace este tocmai poezia. Suferind de cumplitul blestem al regelui Midas, autorul nu cunoaşte momente de criză, tot ce atinge transformându-se în poezie: *„De cum mă scol, iubita mea, îţi scriu/două sau trei sonete, să-mi fac mâna/şi-abia atunci mi-apari, într-un târziu,/snopindu-mă, ca – de lumină – luna.//Imediat se-ncarcă de eter/stiloul şi penița galopează,/de parcă ară îngerii în cer/păşunea elizee, veşnic trează"* (***De cum mă scol, iubita mea, îţi scriu***).

Femeia e cântată deoarece, ca întruchipare a frumuseţii, face parte din armonia microcosmosului interior al poetului: *„Femeie tu, eternă complicare/a rostului naturii - atât de simplu/de a se naşte, de-a irumpe triplu/în tot ce-i sfânt, adevărat şi mare.//Tu rostul de-a rodi îl ai secund/şi preţ mai mare are frumuseţea/ce-şi scutură petalele, tandreţea/de care cei bicisnici se ascund"* (***Femeie tu, eternă complicare***).

(Continuare în pagina 14)

Constantin CUBLEȘAN

HOREA, RĂSCOALA, MASONERIA

Prozator pasionat de istorie, mai cu seamă de istoria Transilvaniei (***Duminica mare***, 1983; ***Vinerea neagră***, 1986; ***Miercurea regală***, 1991; ***Viața de la fereastră***, 1999 ș.a.), Doru Munteanu abordează de data aceasta un subiect oarecum dificil, sugerat de numeroasele trimiteri ale unor cercetători privitoare la o anume posibilă implicare a Masoneriei în răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan de la 1784, scriind un roman, ***Secretul crucii*** (Editura Libris Editorial, Brașov, 2015), ce are mai degrabă turnura unei investigații detectiviste, cu descinderi subtile în relațiile sociale și politice ale vremii aceleia, decât a unei evocări a evenimentelor de atunci, devoalând, în construcția intrigii propriu-zise, misterioasele implicații în epocă ale unor forțe oculte, ce au prelungiri tendențioase, obstrucționiste și agresive, până în zilele noastre, în care, de fapt, se desfășoară întreaga acțiune palpitantă a romanului.

Subiectul se dezvoltă în jurul căutării (și aflării, în cele din urmă) a unui pecetar (pristornic) din lemn, de mici dimensiuni, ce se folosea de obicei la sigilarea pâinii, a prescurei, înainte de a fi introdusă în cuptor, reprezentând o cruce cu încrustări ciudate, însemne masonice, care ar fi aparținut lui Horea, pe care acesta însuși ar fi cioplit-o: *„Era un pristornic, sculptat cu migală pe ambele părți, dintr-un lemn ușor, de esență tare, terminat la bază cu o piramidă, ce făcea corp comun cu restul. Figurina ciudată avea în loc de capete cranii, Isus răstignit, porumbelul întruchipându-l pe Sfântul Duh și câteva însemne masonice (...) și o semnătură stranie, abia perceptibilă: «HORA»”*. Pierdută la un moment dat, în anii următori răscoalei, ea este semnalată ca existând, totuși, în realitate, dar păstrată, undeva, în Transilvania, într-un loc de taină. Demersurile de identificare a acestui loc și recuperarea *crucii lui Horea* sunt urmărite într-un pasionant demers de cercetare polițistă, condus de prozator cu o bună știință a suspansului, rezultând astfel un veritabil *thriller* pe teme istorice. De ce toată anvergura căutărilor, în care se antrenează, deopotrivă, indivizi și societăți suspecte din străinătate? Pentru simplul motiv că *„acest pristornic (...) i-a aparținut lui Horea și implicit e al românilor. E un obiect de patrimoniu național, care nu poate fi înstrăinat”*.

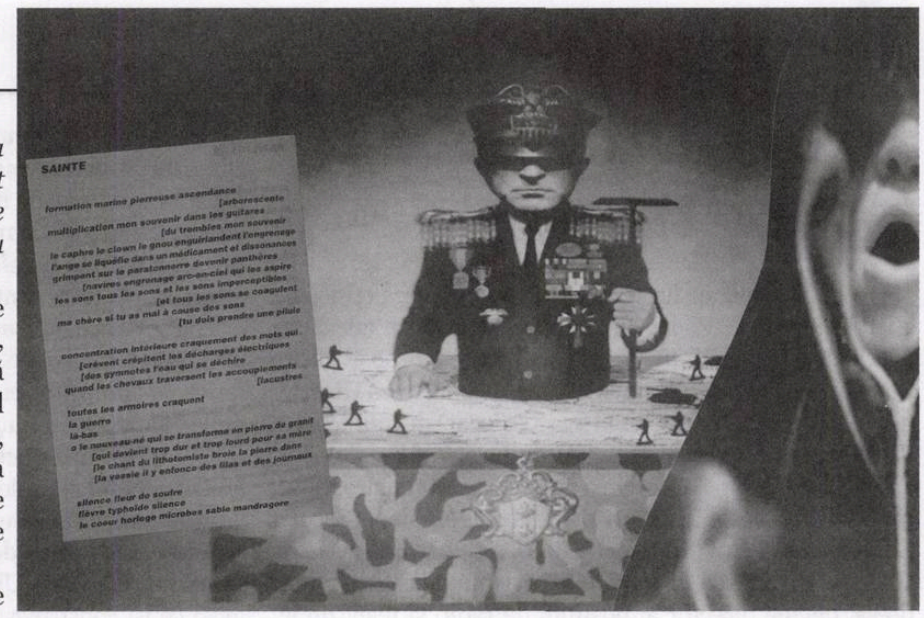

Acțiunea romanului este plasată în preajma Brașovului, într-un moment în care e anunțată vizita în țară a papei Ioan-Paul al Doilea, Voitila, când prezența, premergătoare sosirii acestuia, a unor diverși indivizi cu sarcini de prevenire a oricăror incidente, are justificare strategică.

Personajul central este un profesor de istorie, Tudor Beu, căruia i se încredințează, oarecum testamentar, indiciile capabile a duce la găsirea pecetarului, dar pe care însuși trebuie să le deducă dintr-un întreg păienjeniș factologic, de cele mai multe ori insinuate fiind false piste de urmărire. Romancierul are astfel posibilitatea de a descinde în istoricul evenimentelor de acum două sute cinci zeci de ani, prezentându-l pe Horea în diverse ipostaze, de la afișarea în satele Apusenilor la descinderile vieneze, cu audiența la Împăratul, și ea tainică: *„audiența lui Horea la împărat s-a desfășurat într-o discreție totală. Nimeni nu știe până azi ce au discutat cei doi, dacă Iosif al II-lea i-ar fi promis ceva lui Horea, pentru că arhivele audiențelor n-au fost desecretizate nici azi, iar Horea a plecat în mormânt păstrând secretul discuției cu împăratul. Așa s-a crezut și atunci și așa se crede și în zilele noastre și nimeni nu poate spune cu siguranță dacă împăraul i-ar fi spus sau nu lui Horea «Thut Ihr Das!», iar istoricii sunt cei mai sceptici, ba chiar refuză cu încăpățânare să accepte sintagma (...) Oricum, nu iese fum fără foc. «Geheimer Kabinetes Kaizelei» știa tot ce se petrece în imperiu și nu putea să-i scape episodul audienței lui Horea (...) istoria oficială e cea cunoscută, dar există întotdeauna și una neștiută, secretă, la care nu au toți acces. Mai transpiră câte ceva în lume, dar pentru că lucrurile nu se dau în vileag, se nasc legende și poveștile care fac carieră și alimentează imaginația”*. Iată, așadar, justificarea subiectului romanesc pe care se brodează acțiunea romanului lui Doru Munteanu. Legenda și poveștile.

Romancierul leagă cu dibăcie, într-o intrigă spectaculoasă, firele acestor necunoscute, lăsând impresia, dacă nu chiar certitudinea, că toate faptele relatate sunt posibile, autentice. Avem dezvăluite astfel semnificațiile unor cifruri și ale unor parole (semnarea unor mesaje, azi, cu inițialele G.K.K., reprezentând *„Cercul comun al crucii”*, și el implicat în aflarea pecetarului, dar care este *„mai degrabă o asociație religioasă sau o organizație care se ocupă de dogmatica teologică”*, sub masca acesteia acunzându-se, de fapt, alte interese), ale unor angajamente financiare din epocă (o sumă importantă de bani, reprezentând *„3000000 de florini, valoarea aurului neridicat timp de doi ani de la minele din Apuseni, s-ar putea să aibă legătură cu pristornicul”*, căci suma depusă la o bancă în străinătate se află sub parola unui cont cu terminația *„28021785”*, care *„nu poate fi altceva decât data execuției lui Horea”*, ceea ce ar sugera că *„pecetarul lui Horea ascunde un tezaur”*) ș.a.m.d.

Demersurile lui Tudor Beu, având sprijinul autorităților locale ale procuraturii, provoacă la rândule, involuntar, încurcături și victime, crimele ținându-se lanț, ca în tragediile shakespeareane: *„Mocanu a fost ucis la mănăstire, călugărul surdo-mut tot acolo, italianul pe drumul dinspre lăcașul de cult, Hilda într-o capelă”*, concluzia fiind că *„numitorul comun al acestor morți e biserica. Acolo trebuie să căutăm”*. Acolo se și află, în cele din urmă, pristornicul, ascuns în iconostasul din catapeteasma unei biserici dintr-o mănăstire cu faimă în zonă. Dar, odată identificat locul și găsit obiectul mult căutat, se decide că, totuși, pristornicul trebuie să rămână înzidit acolo unde a stat ascuns atâta vreme: *„Așează la loc pristornicul și închise ușile dipticului. Auzi clar sunetul abia perceptibil al lamelelor care se întretăiau. Lucrarea fusese făcută cu mare migală și precizie. Cum până acum nu-l descoperise nimeni, înseamnă că e cea mai bună soluție (...) un mister ce a dăinuit de peste 250 de ani (...) Îi era din ce în ce mai limpede că secretul pristornicului trebuie păstrat și pe mai departe. Oamenii au nevoie de povești și le iubesc, mai ales pe acelea cu un final incert, pentru că se simt mai bine să le lămurească ei într-un fel. Și-apoi, un mister, un secret nedezlegat le frământă mintea, îi incită (...) Așadar, crucea lui Horea trebuie să rămână o enigmă...”*.

(Continuare în pagina 14)

Ion BUZAȘI

O BIBLIOTECĂ DE IDEI*

Teodor Ardelean a fost numit *„senatorul cărților”* – definiție care combină reușit efemera carieră politică de după 1990, de senator, cu aceea de durată, statornică de director al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, una din cele mai mari și mai moderne biblioteci de acest fel din țară. Este și un publicist, un gazetar de responsabilă atitudine civică, pentru care problemele politice, sociale și culturale ale contemporaneității reclamă opinii sincere și sugestii de rezolvare. Este și un vorbitor de talie și cine l-a ascultat la adunările „Astrei” și-a dat seama că între acele intervenții, întotdeauna bine articulate, la obiect și articolele sale este o semnificativă concordanță, exprimând statornice convingeri. Ca specie publicistică, aceste scurte și dense articole sunt niște *„tablete”* alcătuind o *„bibliotecă de idei”* de o mare diversitate. În ***Dicționarul de termeni literari***, tableta este o specie literar-publicistică de mici dimensiuni, concentrată, care tratează liber un subiect cu caracter critic, satiric, evocator etc.

Prioritate au cele culturale: aniversările unor scriitori și gânditori români, Eminescu, în primul rând, - a cărui zi de naștere e celebrată și pentru că a devenit Ziua Culturii Naționale; elogiază localitățile care cinstesc memoria poetului, evidențiind actualitatea dureroasă a unor aserțiuni din opera politică eminesciană; multe articole rememorează figuri culturale maramureșene. (Teodor Ardelean este preocupat acum, la împlinirea a cinci pătrare de la înființarea Academiei Române, să alcătuiască un volum omagial cu academicienii de obârșie maramureșeană). Un loc distinct ocupă în aceste evocări dinastia de preoți și cărturari Hossu din Țara Chioarului, de la episcopul martir Iuliu Hossu, sfântul Marii Uniri și până la contemporanii noștri, actorul Emil Hossu și scriitorii Valentin Hossu-Longin și Valer Hossu. Un cuvânt cald, de aleasă prețuire are pentru lingvistul și cărturarul maramureșean Gheorghe Pop, care i-a fost conducătorul tezei de doctorat cu titlul ***Problemele limbii române în preocupările Astrei***, teză care a și fost publicată și a primit premiul Academiei Române.

Alte articole sunt și mai apropiate de coordonata esențială a activității sale: aceea de bibliotecar – în sensul nobil al acestei vocabule, conferit de Ion Bianu – fondatorul și directorul Bibliotecii Academiei Române, la a cărei aniversare de la Valea Lungă Teodor Ardeleanu a rostit o alocuțiune care mi s-a părut o profesiune de credință, pentru că din felul în care i-a elogiat personalitatea am înțeles că este un model pentru el. Și concisele tablete au titluri cu rezonanță de maximă sau de sentințe: ***Cartea – cea mai puternică forță***; ***Lectura - un auxiliar terapeutic***. De aici se face legătura în mod firesc cu manualele școlare și Teodor Ardeleanu are dreptate când, răsfoind câteva cărți de religie pentru ciclul primar, le reproșează că sunt... prea savante, autorii lor neștiind să prelucreze didactic și accesibil bogăția de informații din Sfânta Scriptură. Am chiar acum în față ***Mica Biblie***, pentru clasa a III-a primară, îngrijită de P. S. Ioan Suciu, de curând reeditată la Editura Buna Vestire din Blaj, un manual exemplar pentru măiestria accesibilizării unei cărți fundamentale, a cărei valoare este în primul rând formativă, căci spune episcopul blăjean că *„Dumnezeu a învățat pe oameni să fie buni ca să se mântuiască”*. Este o idee pe care o găsim și în publicistica lui Eminescu, expusă într-o corelație cvasiantitetică: *„Pentru a se îmbogăți, pentru a-și îmbunătăți starea materială, pentru a ușura lupta pentru existență, dând mii de ajutoare muncii brațului, oamenii au nevoie de mii de cunoștințe exacte; pentru a fi buni pentru a se respecta unii pe alții și a-și veni unul altuia în ajutor, au nevoie de religie”*.

Preocupat de menirea și de sistematizarea bibliotecii, a vizitat și a scris despre biblioteci modeste sătești sau orășenești, dar și despre mari biblioteci din centre de cultură europeană, convins fiind că biblioteca, virtuală sau clasică, înțeleasă ca templu al cărții, nu va dispărea din istoria omenirii decât cu primejdia unui păgubitor regres moral și intelectual. Este mesajul-avertisment al acestui florilegiu publicistic.

* Teodor Ardelean, ***Pietre unghiulare pentru o bibliotecă de idei***, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015.

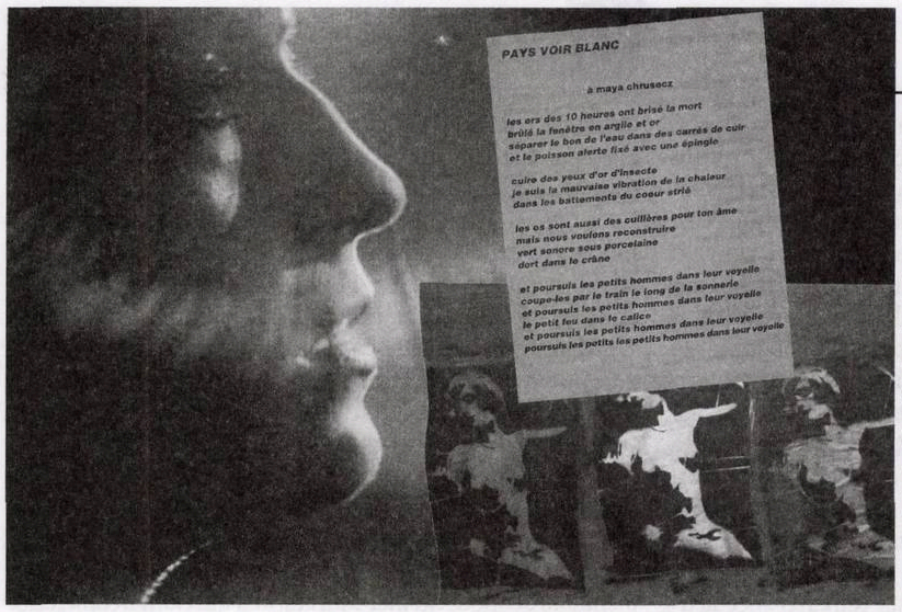

Săluc HORVAT

FILE DE ISTORIE A PRESEI CULTURALE. „CONVORBIRI LITERARE” 1939-1944

Înscriindu-şi numele între cele mai vechi şi importante publicaţii de cultură, revista „Convorbiri literare” îşi are propria istorie. O istorie încărcată de idei generatoare de înnoiri, de dezbateri, dar şi de numeroase polemici, de grupări literare. Este revista care a adunat în jurul ei cei mai importanţi scriitori pe care i-a dat literatura română.

În cei aproape o sută cincizeci de ani de apariţie, „Convorbiri literare” a parcurs mai multe etape, fiecare dintre acestea cunoscând apropieri sau deosebiri. Primul număr a apărut la 1 martie 1867, dominat de spiritul junimist, de personalitatea lui Titu Maiorescu şi de cea a lui Iacob Negruzzi.

Din „programul” de început de drum rezultă că revista şi-a propus să supună *„unei critici severe operele ce apar în orice ramură a ştiinţei”*, dar şi să ferească literatura de *„mediocrităţi care, fără nicio chemare interioară, pretind a fi poeţi”*, idei ce vor provoca încă de pe atunci reacţii vehemente din partea unor oponenţi.

O nouă etapă începe cu anul 1902, când conducerea „Convorbirilor literare” este preluată de ardeleanul Ion Bogdan, continuată între anii 1907-1924 de Simion Mehedinţi, apoi, între 1924-1938, de Al. Tzigara-Samareas, între 1939-1944 de criticul şi istoricul literar, basarabeanul I. E. Torouţiu. În anul 1944 revista îşi încetează apariţia pentru o lungă perioadă.

Rolul „Convorbirilor literare” în istoria literaturii rezultă din numeroasele studii ce i s-au consacrat. Între acestea se numără şi recentul volum ***Contribuţii la istoria revistei „Convorbiri literare” (1939-1944)****, semnat de Nicolae Scurtu, despre care Dumitru Micu spunea că este *„un riguros şi prestigios cercetător şi istoric literar, căruia îi datorăm excelente tomuri cuprinzând corespondenţă şi alte materiale specifice ale unor personalităţi ale literaturii române”*. Nicolae Scurtu este un căutător nu numai pasionat de documente inedite răspândite prin diverse arhive sau prin publicaţii mai puţin cunoscute, ci şi un autentic istoric literar, care ştie să includă în materialele publicate, pe lângă textul propriu-zis, informaţii pe marginea acestuia, care îi întregesc valoarea documentului publicat. Contribuţiile şi completările biobibliografice cu care este prezent în majoritatea revistelor de cultură dau un anumit deliciu de istorie literară, prin multitudinea de trimiteri la surse bibliografice, prin informaţiile de subsol cu care îşi însoţeşte textul.

Nicolae Scurtu este autor al mai multor volume de istorie literară, între care amintim: ***G. Călinescu. Scrieri şi documente*** (1981); ***Ion Barbu în corespondenţă*** (1982); ***Cercetări literare*** (trei volume – 2007-2009); ***C. T. Kirileanu şi contemporanii săi*** (două volume – 2012-2013); ***Săluc Horvat şi contemporanii săi*** (2015) ş.a.

Volumul actual se ocupă de una din cele mai interesante perioade din lunga existenţă a revistei, anii 1939-1944, marcate de marea conflagraţie de care nu a fost ferită nici ţara noastră, în care cultura nu constituia o prioritate faţă de cele provocate de război. Cu toate acestea, graţie eforturilor intelectuale, morale şi materiale ale istoricului şi criticului literar I. E. Torouţiu şi ale grupului redacţional Alexandru Ionescu şi Teodor Al. Munteanu, revista a continuat să apară până la suspendarea ei în anul 1944. Mai mult, a reuşit să adune în jurul ei nume de primă importanţă, între care: P. P. Panaitescu, Constantin Noica, Ion Petrovici, Alexandru Lapedatu, P. P. Negulescu, Radu Rosetti, Ovidiu Papadima, G. G. Ursu, I. E. Torouţiu etc. O parte dintre contribuţiile lor sunt reproduse in extenso în acest volum, unele pentru prima dată.

Volumul se deschide cu o ***Inscripţie***, în care istoricul Nicolae Scurtu îşi motivează demersul editorial, acela de a îndrepta unele informaţii *„preluate fără o investigaţie personală şi, mai ales, fără discernământ critic”*, informaţii pe care le conţine lucrarea lui C. Pompiliu şi H. Zales, dar şi pentru a publica vasta corespondenţă primită de Torouţiu, afirmând că aceste epistole conţin, pe lângă prestigioase precizări culturale şi literare, şi mărturii, evocări şi însemnări de pe front, acolo unde autorii lor au fost imperativ chemaţi şi acolo unde unii dintre ei au rămas definitiv.

Volumul continuă cu un emoţionant articol ***Către cititori***, semnat de Al. Tzigara-Samurcaş, cu ocazia predării conducerii revistei lui Torouţiu, pe care îl încheie scriind: *„Cu conştiinţa împăcată a datoriei împlinite de-a lungul celor 15 ani de grele încercări, editoriale mai ales, pe care le-a străbătut revista, suntem fericiţi a putea ura noii generaţii tot succesul cuvenit «Convorbirilor literare», care, prin vechimea şi rolul lor istoric, se clasează printre instituţiile naţionale cele mai de seamă ale intelectualităţii româneşti”*.

Preluând conducerea revistei, Torouţiu propune un program propriu, publicând în nr. 1 din ianuarie 1939 un lung articol, ***După 71 de ani***, de fapt o retrospectivă a ceea ce a însemnat „Convorbiri literare” în cei 71 de ani de apariţie.

În prima parte a articolului I. E. Torouţiu radiografiază etapele parcurse de revistă, subliniind schimbările intervenite în conducerea ei, în ceea ce priveşte colaboratorii care au venit şi au rămas fideli, care au venit, dar care, mai devreme sau mai târziu, au devenit oponenţi ai spiritului junimist. După retragerea lui Iacob Negruzzi de la conducere, *„opt tineri din cei mai plini de futur, în care se rezumă speranţele viitorului, s-au întrunit pentru a doua oară ca să pună bazele junimii tinere”* şi şi-au propus *„să şteargă numele lui Jac de pe frontispiciul «Convorbirilor»”*, considerând că Jac ar fi cauza pentru lipsa scriitorilor de valoare. Între aceştia sa afla Mihail Dragomirescu, cel care, deşi se număra între discipolii lui Maiorescu şi era adept al valorilor estetice maioresciene, în cele din urmă se va desprinde de „Convorbiri”, lansându-şi revista proprie, „Convorbiri critice”.

Dintr-o scrisoare trimisă de M. Dragomirescu lui St. Botez rezultă diferenţa de idei dintre el şi Maiorescu. Iată ce scrie, între altele: *„Îţi mulţumesc pentru obiectiva dare de seamă cu privire la «Convorbiri critice». Totul este exact, afară de o mică nuanţă de deosebire între crezul «Convorbirilor critice» şi maiorescianism. Teoria artă pentru artă este a lui Maiorescu, dar e şi a altora şi ar putea fi şi a «Convorbirilor critice». Dar deosebirea dintre personalitatea omenească şi personalitatea artistică e numai a subsemnatului şi e întrebuinţată şi definită pentru întâia dată în* ***Critica ştiinţifică şi Eminescu***”. Faţă de Maiorescu, care făcea istorism, făcea biografii de autori, făcea istorie, pentru Dragomirescu *„o capodoperă care reprezintă un fragment din personalitatea artistică nu trebuie pusă în legătură cu personalitatea omenească a autorului ei. Operele de talent, operele de virtuozitate, da, pot fi puse în legătură cu viaţa scriitorului, dar numai ele, nu şi capodoperele”*.

După o amplă analiză a reuşitelor şi a neîmplinirilor obţinute în cadrul fiecăreia dintre conducerile succedate la cârma „Convorbirilor literare”, I. E. Torouţiu îşi schiţează propriul program editorial. Cu toate obstacolele ivite, flacăra revistei nu s-a stins. În puţinii ani în care a mai apărut, „Convorbiri literare” a continuat să rămână între publicaţiile de prestigiu. Dovezi sunt numărul colaboratorilor şi valoarea materialelor publicate, ceea ce confirmă viabilitatea revistei. Sumarul ultimelor numere apărute (aprilie-iulie 1944), pe care îl dă istoricul şi, mai ales, reproducerea, în ultima parte a volumului, a câtorva din articolele publicate de „Convorbiri”, între care citäm: ***Istoria noastră în viaţa culturală a neamului – Momentul Iorga*** (semnat de Alex Lapedatu); ***Istoria filosofiei - Misiunea şi foloasele ei*** (de I. Petrovici); ***Mihail Sadoveanu şi Artur Gorovei*** (de G. Ursu); ***Proverbul ca formă de înţelepciune*** (de Ovidiu Papadima); ***Eminescu, valoarea dominantă a secolului nostru*** etc. confirmă drumul ascendent al „Convorbirilor”. Important este faptul că acestea sunt, după menţiunea lui N. Scurtu, pentru prima dată publicate după revistă.

Partea cea mai consistentă a volumului reproduce corespondenţa primită de I. E. Torouţiu de la colaboratorii şi redactorii revistei. Interesul acesteia rezultă din bogăţia de date şi de relatări despre activitatea revistei, dar şi din referirile la viaţa culturală, socială şi politică, despre război. În urma parcurgerii acestor scrisori rămâi cu impresia că ai citit un roman cu o mulţime de personaje, care gravitează în jurul eroului principal – I. E Torouţiu. Lui şi revistei pe care o conduce li se aduc mulţumiri şi numeroase semne de preţuire.

G. Ursu, unul dintre colaboratorii statornici ai „Convorbirilor”, îi scria lui Torouţiu din Timişoara, unde se afla refugiat şi soldat, la primirea numerelor pe aprilie, mai, iunie (1944): *„Mă simt tot mai ataşat de «Convorbiri literare» şi voi fi mândru să pot închide în paginile unei asemenea glorioase reviste tot ce voi putea da mai bun şi mai deosebit”*. Asemenea mesaje au adresat şi alţi colaboratori, subliniind strădania lui Torouţiu de a da bătrânei reviste un suflu nou, aducând pe lângă vechii colaboratori forţe tinere.

Chiar dacă vremurile nu au fost favorabile, cu toate greutăţile întâmpinate, lupta de idei dintre revistă şi autori, dorinţa de a o orienta pe linia crezului estetic maiorescian, „Convorbiri literare” şi-a păstrat tradiţia pe care şi-a creat-o şi prin care şi-a asigurat existenţa, înscriindu-se între actele de cultură de larg interes.

Din lunga istorie a „Convorbirilor literare”, perioada anilor 1939-1944 pare să fie una dintre cele mai interesante şi mai puţin cercetate. Este perioada unei istorii tulburi pe plan politic şi social, ceea ce s-a resimţit şi asupra vieţii culturale, uşor vulnerabile.

Readucerea acesteia în atenţie printr-un volum care să adune la un loc documente mai puţin cunoscute – ceea ce a făcut istoricul literar Nicolae Scurtu – este mai mult decât lăudabilă. Valoarea cărţii rezultă şi din aparatul critic, precum şi din modul de lucru al autorului.

* Nicolae Scurtu, ***Contribuţii la istoria revistei „Convorbiri literare”. 1939-1944***, Iaşi, Editura Timpul, 2015, 240 p., cu reproduceri.

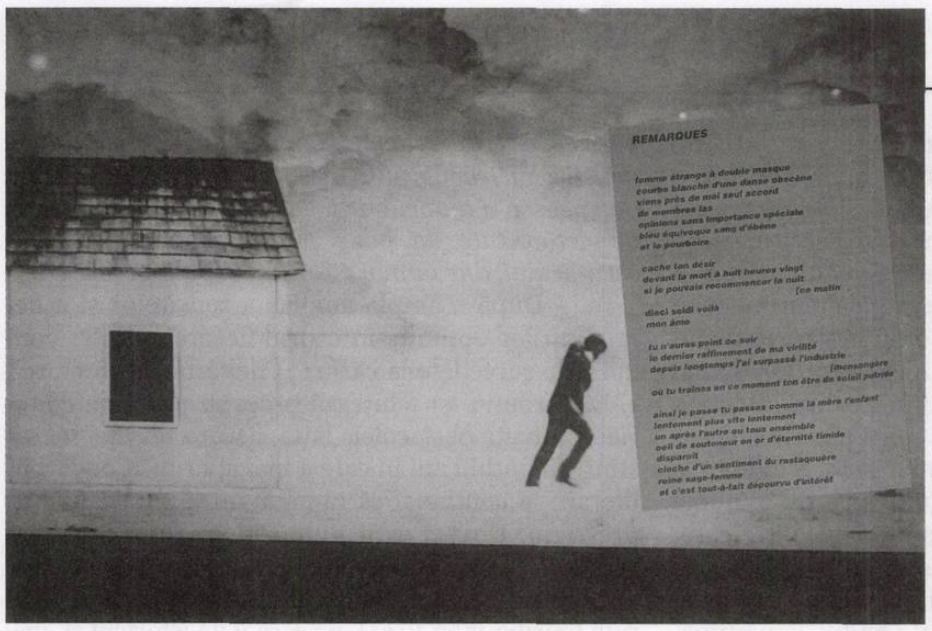

Daniela SITAR-TĂUT

„GOMISTA NO. 1"

Aşa o numeam pe Flori Bălănescu în şapoul ***Dialogurilor bratislăvene*** (Daniela Sitar-Tăut, Romana Rýdza, Miroslav Uram, Michaela Ďuračková, Silvia Steinerová, Univerzita Komenského v Bratislave, 2013), în care tipăream un interviu cu ea, ***„Trebuie să facem pentru omul şi scriitorul Paul Goma lucruri cât se poate de concrete"***, interviu refuzat de mai multe reviste literare din pricina afirmaţiilor incomode prezente în el. Cercetător la Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, istoric şi scriitor deopotrivă, reprezentantă editorială a lui Paul Goma în România, Flori Bălănescu, fericit numită de Gheorghe Grigurcu drept „*Uraganul Flori*", este, înainte de toate, un model etic, un istoric-cetăţean, serv al Adevărului şi al Probităţii, un justiţiar infatigabil, dârz şi franc, care denunţă, vituperant, necruţător, abaterile de la normalitate. Normalitate atipică pentru conaţionalii refractari, în mare parte, la etică, valoare şi fără un simţ al istoriei. Normalitate – în sens gomian, adică verticalitate, intransigenţă şi sesizare rapidă a disfuncţiilor sociale, a declaraţiilor bombastice, decorative, calpe. Vorbind/scriind despre Paul Goma, nu pot să n-o remarc în preajmă-i, *semper fidelis*, pe Flori Bălănescu. Mi-a atras atenţia abia în 2009, când i-am descoperit ***Dialog***-ul electronic cu Paul Goma (Editura Vremea, 2008), pe care l-am prezentat într-o amplă cronică. Ulterior, am răspuns apelului pentru volumul îngrijit de ea, ***Paul Goma 75 – Dosarul unei iubiri târzii*** (Eagle Publishing House, 2010). Anul precedent, celebrarea celor opt decenii din viaţa disidentului perpetuu al culturii române a fost marcată eclatant de gomistă, prin două volume de substanţă, de certă valoare documentară şi recuperatorie, ambele apărute la promiţătoarea editură orădeană Ratio et Revelatio, ***Paul Goma 80. Memorie şi istorie a cotidianului*** şi ***Grup Canal 77. „Paraziţii sociali"*** şi ***Mişcarea Goma pentru drepturile omului.***

Cel dintâi tom reuneşte luările de poziţie, protestele, atitudinile, interviurile, fragmentele de studii progomiste ale autoarei, desfăşurate de-a lungul unui deceniu, prezente atât în plan mediatic, în periodice, cât şi internautic, în capitolul final, ***Feisblogăreală***. Preambulul, succint, ***Recurenţele reeducării***, subintitulat ***În loc de introducere***, este, *in facto*, o pledoarie pentru „*repunerea în funcţiune a unei normalităţi de avarie*". După o jumătate de secol de comunism, unicitatea atitudinală şi paradigma acţională ale lui Paul Goma se impun, detaşându-se ferm de restul concetăţenilor. Egal cu sine şi în trecut, şi în prezent, el este singurul care a avut curajul să se ia în piept atât cu Puterea dictatorială, prin manifestări directe, care au făcut deja istorie, cât şi cu „*rezistenţii prin cultură*", care au coborât din turnul de fildeş al recluziunii pilatiene, aterizând postdecembrist, oportunist în „*Turnul Puterii*". Cele cinci decenii de comunism aplatizant mental, cu profesarea doctrinei monoliticei ideologii a partidului, a Omului Nou, unic şi el, au condus la o cameleonizare, a cărei cromatică n-a putut fi ştearsă după 1989, deoarece instinctul libertăţii era inexistent la cei mai mulţi dintre români. Omul liber postcomunist nu devine, în varii circumstanţe, decât un caragialian Cetăţean Turmentat, care sare dintr-o barcă în alta a Stăpânirii, fardând realitatea şi văzându-se frumos în oglinda mistificării, pe care o poartă ca pe un stindard. Libertatea interioară şi cea constituţională par supuse perpetuu unei carcerale poziţii benefice, cea a capului plecat. Intelectualitatea se prinde mârşav, benevol, în frâul puterii, ofertându-se celui/celor care se află la conducere. Într-un astfel de climat, modelul Paul Goma deţine un statut de paria patentat, indiferent de opiniile pe care le are. În pofida faptului că acesta transcende spaţialitatea autohtonă, atât în plan sapienţial, frizând deseori genialitatea, cât şi atitudinal, printr-o manieră de manifestare diferită de cea a simplului cetăţean, pentru care comunismul nu este decât una din pieile românismului dintotdeauna, Paul Goma e, în continuare, redus la tăcere printr-o altfel de cenzură. Dacă în trecut era interzis, cabala postdecembristă a celor mitraliaţi constant în jurnalele sale conduce înspre o conspiraţie a tăcerii, o amnezie sporadică activată spontan în faţa cărţilor care poartă marca Goma. Şi care, potrivit unora dintre criticii literari cel mai bine cotaţi la bursa momentului, nu sunt viabile... din punct de vedere estetic. Analista remarcă spectaculozitatea acestui destin: „*Singura voce consecventă, care nu s-a dezminţit (nu s-a speriat, nu s-a desolidarizat, în primul rând de sine) în funcţie de schimbarea guvernelor şi a preşedinţilor, a fost a lui Paul Goma. Este motivul pentru care nu a fost nici repus în drepturi, nici onorat de vreo instituţie publică sau culturală a statului de drept român*". Ingratitudinea se manifestă plenar şi acum, iar scriitorul, în loc să fie promovat şi ridicat la rang de erou naţional, se vede supus aceleiaşi conspiraţii de Miticii zilei: „*De multe decenii, Paul Goma este excepţia care face diferenţa. În ciuda tuturor încercărilor instituţionalizate, de grup ori individuale, de a-l desfigura ca om şi ca scriitor, Paul Goma a fost şi rămâne reperul nostru, indiferent câte statui efemere se înghesuiesc pentru a ocupa spaţiul notorietăţii de o clipă*".

Partea cea mai fecundă a cărţii, ***Articole, studii, recenzii***, debutează cu un text plasat pe blogul personal al lui Flori Bălănescu, datat 4 ianuarie 2015, intitulat ***Paul Goma, scriitorul, opozantul anticomunist, azilantul politic***, ce are menirea de a puncta, încă o dată, principalele repere biografice ale celebrului scriitor-cetăţean, dar şi de a elucida problema cetăţeniei lui. Axându-şi aserţiunile pe investigaţii minuţioase, datorate experienţei personale, dar şi contactului direct cu Paul Goma, scrisoarea deschisă, adresată de această dată Preşedintelui Klaus Iohannis, precum şi tuturor gomiştilor, încearcă să atragă atenţia, şi pe această cale, asupra destinului unui om ce merita piedestalizat, iar nu ignorat sau sabotat. Volumul pare a se citi în oglindă, documentele şi luările de poziţie ale lui Paul Goma găsind un excelent mediu de reflexie în istoricul Flori Bălănescu, astfel încât parcă am avea în faţă doi autori care-şi conjugă vocile într-un duet fără distonanţe. Notele recurente ale itinerariului biografic al lui Paul Goma sunt inserate şi aici: circumstanţele plecării din ţară, în toamna anului 1977, ameninţările generalului de Securitate Nicolae Pleşiţă, înainte de a se exila la Paris („*Revoluţia are mâna lungă, te ajunge oriunde ai fi.*"), solicitarea azilului politic, depunerea documentelor româneşti şi căpătarea celor franceze, decretul cu semnătura dactilografiată a lui Nicolae Ceauşescu de a i se retrage cetăţenia română (fără semnătura olografă, deoarece retragerea acesteia i-ar fi privat pe securişti de acuzele de trădare ce nu puteau fi justificate în cazul unui apatrid), campania de discreditare a disidentului, refuzul cetăţeniei franceze, acceptul celei moldoveneşti în 2013, ca urmare a demersurilor lui Andrei Ţurcanu, cruciada lui Varujan Vosganian cu nomenclaturiştii postdecembrişti ai Comitetului Director al USR pentru a i se acorda indemnizaţia de merit. Nu sunt omise nici pasajele din Dosarul de Securitate al lui Paul Goma sau notele informative referitoare la acesta. Flori Bălănescu îşi exprima mefienţa în reuşita acestui demers de a-i repune pe cei trei membri ai familiei Goma „*în toate drepturile lor de cetăţeni români, prin anularea şi repararea de către instituţiile democratice ale statului de drept actual a abuzurilor şi fărădelegilor statului totalitar comunist*". O bună parte din economia textuală a cărţii, începând cu anul 2006, este alocată, în varii forme, acestui ***Apel pentru repunerea lui Paul Goma şi a familiei sale în drepturile de cetăţeni români***, iniţiat, în această primă formă, de Valeriu Stan, Dan Culcer, O. Nimigean, Flori Stănescu [Bălănescu], Mircea Stănescu. Pe de altă parte, tomul justifică persuasiv „*de ce s-ar crede superior altora, de ce aşteaptă el tratament preferenţial şi nu se supune regulilor şi legilor ca toţi simpli cetăţeni normali?*". Cele cinci direcţii care legitimează aşa-zisa/resimţita „superioritate" a lui Paul Goma faţă de ceilalţi sunt: statutul lui de barometru al eticităţii, barometru ce se opune gloatei „*noastre de conformişti şi uniformizaţi mental*"; statutul de azilant politic în Franţa; lipsirea de drepturi constituţionale pe care le deţin ceilalţi cetăţeni; militantismul pentru drepturile şi libertăţile românilor, într-o perioadă în care ceilalţi acceptau obedient şi timoraţi jugul dictaturii; „*cazul Goma*", „*instituţiile statului aveau obligaţia morală să se autosesizeze în urmă cu 25 de ani!*". Primirea cetăţeniei moldoveneşti nu produce vreo mutaţie în cazul scriitorului refugiat, care-şi conservă acelaşi statut de azilant parizian. Flori Bălănescu remarcă plină de amărăciune îngroparea preconizatului Centru de Studiere a Comunismului în Basarabia şi Bucoviana de Nord, ce trebuia să poarte numele lui Paul Goma, ceea ce arată, pe ambele maluri ale Prutului, o imunizare întru normalizare etică şi complacerea perpetuă în miasme oportuniste, corupte, nedemne.

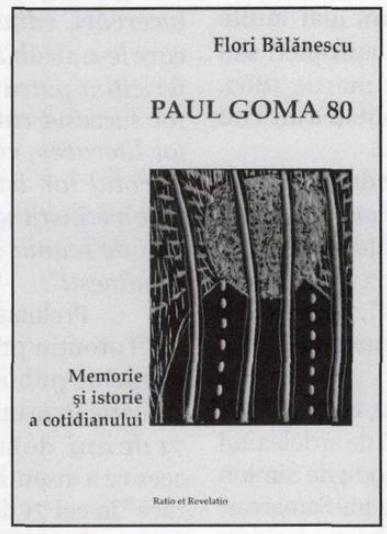

Complementară primei părţi este ***Feisblogăreala*** finală, cu texte mai scurte şi luări de poziţie într-un limbaj mai familiar, nu mai puţin acid însă. Apertura internautică, datată 25 ianuarie 2012, este o poezie, ***Patria ecumenică***, închinată deopotrivă Anei-Maria şi lui Paul Goma, cât şi „*celor care au suferit în timpul Războiului, în România comunistă şi în Basarabia sovietizată, indiferent de originea şi religia lor*". Reţine atenţia metafora finală, acel *laudatio* la adresa „*oamenilor oameni/care au trecut dincolo de Cărţi*". Episodul următor încearcă să elucideze o enigmă: ***„Câţi dintre scriitori au fost intimi cu Securitatea?"***. Răspunsul descurajant, conţinut deja în subtitlul ***„Mulţi, execrabil de mulţi!"***, este promontoriul contabilizării „*confraţilor de condei*", care l-au trădat pe Goma. Autoarea se limitează la recrutarea a doar două exemple, deoarece lista delatorilor, numeroasă, este încă incompletă. Sunt amintiţi aşadar doar informatorul „Petrescu", ce se deplasa constant de la Timişoara pentru a amuşina fauna cultural-literară, material predilect al delaţiunilor lui viitoare, şi „Ruxandra", cu „*profil moral de maniaco-depresivă*", una dintre cele mai asidue denunţătoare ale incomodului scriitor. ***Nota informatorului „St. Bărbulescu" dată lui Victor Achim la 23 nov. 1977*** continuă tematica textului anterior, lărgind spectrul scribilor cameleoni. Relatează o întâlnire de la Restaurantul Casei Scriitorilor, misiunea sicofantului fiind de a lua temperatura condeierilor şi de a raporta reacţiile lor la o zi după plecarea lui Paul Goma în Franţa. Fănuş Neagu îl înjură cu obidă şi proclamă: „*Scriitor n-o să ajungă niciodată*". ***Ostinato*** însă e, pentru Dragoş Vicol, „*o porcărie sinistră. Nici urmă de talent. Aberaţii*". Stelian Gruia, auditor doar al textelor gomiste la Radio Europa Liberă, aderă la opiniile anterioare, opinând că Goma „*nu e în stare să scrie nici măcar o schiţă, şi cu atât mai puţin un roman*". Flori Bălănescu are darul de a puncta ferm, fără menajamente cauzele repudierilor succesive ale refugiatului. Acestea rezidă în curajul lui fulminant într-o eră a sumisiunii proboscidiene, făcându-i pe ceilalţi să pară pigmei anxioşi, „*o ţară întreagă de piteştizaţi*", care hibernează retractil până la ieşirea de sub vremi. Obida românului pe români irumpe tocmai din „*durerea de a fi român, dintr-o patimă a iubirii de România şi limba română*". ***„Este atât de insuportabil acest Paul Goma, nu-i aşa?"***, ne întreabă autoarea. Este in-suportabil. Fiindcă are întotdeauna dreptate şi ne pune în faţă, deloc galant, oglinda care ne veştejeşte. ***România struţocămilească*** ilustrează simbioza întru lipsă de demnitate naţională şi ne-simţire pe ambele maluri ale Prutului: „*Unii sunt needucaţi de comunismul stalinisto-neaoş, ceilalţi de cel ţaristo-leninisto-stalinism*". Polemista face apel la un personaj hibrid, penelat de Dimitrie Cantemir în ***Istoria ieroglifică***, ce-l reprezenta alegoric pe Mihai Racoviţă, domn când al Moldovei, când al Munteniei, deci nici moldovean, nici muntean. În viziunea savantului baroc, struţocămila e „*himera jiganiilor, irmafroditul pasirilor*", „*pasirea dobitocită şi vita păsărită*". Flori Bălănescu pledează pentru necesitatea ca Paul Goma să deţină „*cetăţenia ambelor teritorii ale Struţocămilei, pentru că este român basarabean. Născut în Basarabia românească. Şi-a făcut puşcăriile în România*". Analista remarcă aceleaşi tehnici de evaziune şi de repunere în drepturi al disidentului atât în România, cât şi în Basarabia.

Cartea se încheie cu un ***Autodenunţ***, postat pe blogul personal al autoarei, text care sintetizează profilul moral al acesteia, lupta sa de cavaler întru apărarea drepturilor celorlalţi, uneori nemerituoşi şi ingraţi, în detrimentul intereselor personale. Într-un limbaj destul de voalat însă, fără a nominaliza, Flori Bălănescu denunţă tirania celui slab asupra celui puternic, a minorităţilor de orice tip asupra majorităţii, ca urmare a activării tot mai dese în peisajul autohton a fantoşei *politically correct*. Autoportretul, franc, comasează atât atributele etnopsihologice, cât şi cele acţionale ale acesteia: „*între timp, am reuşit să îndrăznesc să spun: sunt albă, ortodoxă (prin naştere, nu prin vocaţie), de cetăţenie română, olteancă, heterosexuală...* ***şi nu mă dezic de Paul Goma!***"

Orfeu

Ion STOICA

De nu era să fiu

De nu era să fiu
Erați tot voi,
Nimic pe lume nu s-ar fi schimbat,
Aceleași vânturi pline de pustiu
Ar fi bătut, cum veșnic vânturi bat;
Când geme toamna gândului sub ploi;
De nu era să fiu
Era mereu
Același cer cu chipul prefăcut,
Învins de-nsingurare și târziu,
Parc-așteptând un glas țâșnit din lut
Sub semnul prefăcut de curcubeu;
De nu era să fiu
Același veac
S-ar fi sleit curgând către destin,
Dar ar fi fost, în zborul zilei viu,
Cu o oglindă lumea mai puțin,
Cu o-ntrebare timpul mai sărac

Am uitat

Niciodată mai rău, niciodată mai bine,
Din cărări de-așteptare până-n drum de apus
O uitare se-ntinde ca o mare în mine
Peste vorbele toate câte-n lume s-au spus;
Nu mai știu cum a fost când s-a frânt lângă vreme
Un copac de lumină în tărâm fără rost
Și-a căzut peste zi noaptea grea de blesteme,
Ca-ntr-un ceas ne-ntâmplat, nu mai știu cum a fost;
Nu mai știu cum s-a-ntors primăvara-n durere
Și-a venit peste ierburi glas de-ngheț și pustiu,
Cum a curs din văzduhul potopit de tăcere
Câte-o ură în toate, nu mai știu, nu mai știu;
Am uitat împăcări de poiană sub lună,
Glasuri moi de-nserare coborând peste sat,
Câte veacuri am stat într-un ceas împreună,
Neștiuți de cuvinte, am uitat, am uitat;
Niciodată mai rău, niciodată mai bine,
Peste văile sparte moare-ncet un ecou;
Te aștept întâmplare cu desăgile pline
Să-mi mai spui într-o viață basmul lumii din nou

Eu vin...

Mi-e drag izvorul, jindui după mare,
Când mângâi floarea m-aș întoarce-n stup,
Pe drmuri trec cu pas de împăcare
Și cu pedeapsa oazei fără trup;
De-atâtea ori culorile m-adună
Și mă adorm în brațul lor discret,
De-atâtea ori mă-mbie noaptea-n lună
În palide fantasme de ascet;
Cu plânsetele toate ochiul plânge
Și râsul e văzduhul fără chip,
În vorbe piatra munților se strânge,
În vorbe bate vântul de nisip;
Eu vin din geometriile plurale,
În nicio formă nu pot să m-ascund,
Colină într-un gând, în altul vale
Și pustiit întruna de rotund

Discurs anulat

Nu mai am nimic să vă spun,
S-a făcut liniște
În toate ogrăzile mele,
Stau lângă mărul dintâi,
Cu amintirile căpătâi
Și cu ochii la stele;
Sunt vorbe prea multe
Pe prispa fiecărei zile,
Cred că totul s-a spus,
De la răsărit la apus
Curg câteva fluvii de vorbe inutile,
Măcinând obrazul pământului;
Și, poate, dumneavoastră ați observat
Incertitudinea anilor,
Tristețea vântului,
Sufletul sincopat
Al contemporanilor

Nu e adevărat

Acum știm,
Au țipat apele umflându-se-n maluri,
Malurile sunt osânda noastră;
Nu, nu e adevărat, le-am răspuns,
Osânda voastră e împărăția apelor;
Acum știu.
A țipat lumina, spintecând întunericul,
Întunericul e osânda mea;
Nu, nu e adevărat, i-am răspuns,
Osânda ta e nesfârșirea luminii;
Acum știu,
A țipat sunetul, fulgerând tăcerea,
Tăcerea e osânda mea;
Nu, nu e adevărat, i-am răspuns,
Osânda ta e zgomotul infinit;
Acum știm,
Au țipat semețe cuvintele, biruind nerostirea,
Nerostirea e osânda noastră;
Nu, nu e adevărat,
Nu e adevărat!
Nu e adevărat!
Osânda voastră încă nu s-a scris

Nu, nu vă cunosc

Domnule, zise iarba,
Eu te cunosc,
În copilărie ne jucam împreună
De-a primăvara;
Domnule, zise vântul,
Eu te cunosc,
În copilărie
Ne jucam împreună
De-a depărtarea;
Domnule, zise ploaia,
Eu te cunosc,
În copilărie,
Ne jucam împreună
De-a curcubeul;
Doamne, cât aș vrea să le spun
Că nu ne-am despărțit niciodată!
Și ploii din care sunt făcut,
Și vântului cu care călătoresc,
Și ierbii în care vreau să mă-ntorc,
Dar cui mai folosește
Un vraf de amintiri prăfuite?
Nu, nu vă cunosc,
Eu n-am avut copilărie,
Iar voi nu cred
Să vă fi jucat vreodată

Fericiți

Într-o lume de gheață,
Fericiți cei cu suflet de flacără,
Dacă astfel se cheamă puterea
De-a topi nepăsarea;
Într-o lume de foc,
Fericiți cei cu suflet de sloi,
Dacă astfel se cheamă curajul
De-a învinge pârjolul;
Într-o lume de ape,
Fericiți cei ce-ntârzie-n piatră,

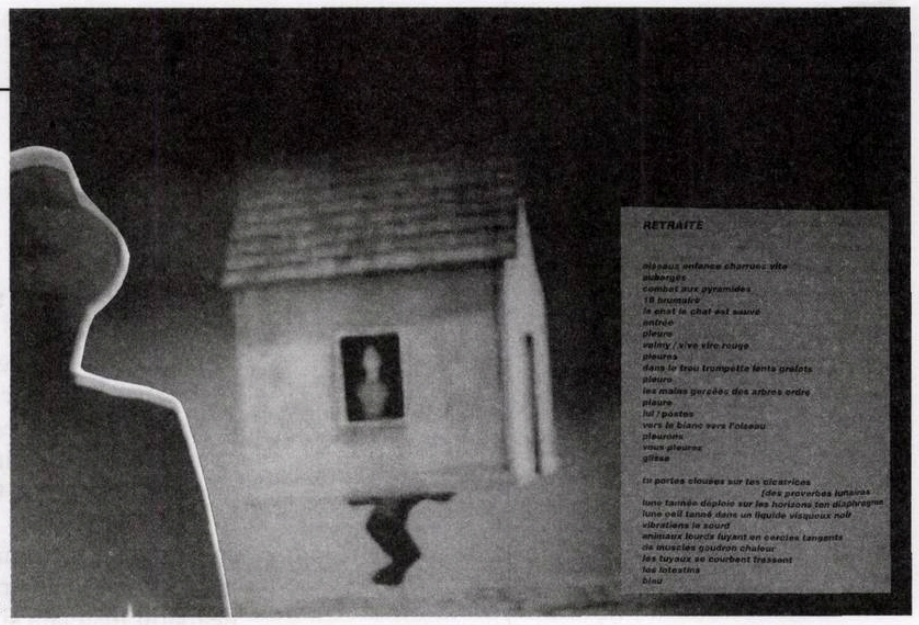

Dacă piatră se cheamă
Gândul sfânt înzidit în iubire;
Într-o lume de piatră,
Fericiți făcătorii de rău,
Dacă rău se numește
Tot ce sparge o dogmă

Numai fragmente

Numai fragmente,
Indecise părți de realitate
Îmi e dat să trăiesc;
Din amintire doar un amurg,
Numai un ceas de iubire,
O fărâmă, o biată fărâmă de adevăr,
Câteva picături de frumusețe,
Uliță strâmte de înfricoșată așteptare,
Doi-trei saci de iluzii;
În zadar încerc să le-adun,
Întregul se refuză;
Dar există întreg?

E bine

Tu ai uitat, iubito, cum eram,
Cum se-ntreceau privirile să vadă
Același duh curat albind pe ram,
Același fulg în dansul de zăpadă;
Ne întâlneam ades într-un cuvânt
Rostit de amândoi ca dintr-o gură,
Părea că lângă stâlpul vremii frânt
Același ochi rotirea ne-o îndură;
De-ar fi lucit o apă între noi,
Un singur chip și-ar fi găsit oglindă,
Și de pieream uciși într-un război
Un singur semn ar fi rămas în grindă;
Dar s-a-ntâmplat de-a-ncetul, nu știu cum,
De ne-am aflat târziu lângă-nserare,
Mergând străini ca umbrele pe drum,
Ducându-și trupu-n spate fiecare;
Din neștiut, prin văile de ani,
Trec oarbe întâmplările regine,
Cu pașii lor prieteni și dușmani;
Tu știi să taci, eu știu să tac; e bine

Unsprezece dimensiuni

O parte dintre adevăruri
Sunt lungi, late și adânci,
Trei dimensiuni esențiale
Pentru a intra în complexitate;
Dar necunoscutul abia acum începe;
Din aproape-n aproape,
Preajma se descoperă,
Dincolo de glezne,
Dincolo de genunchi,
Dincolo de șolduri,
Dincolo de sâni,
Dincolo de buze,
Dincolo de ochi,
Dincolo de creștet,
Cu fiecare treaptă
Ridicându-mă în altă lumină;
Abia după aceea
Ai venit tu, iubire,
Univers cu unsprezece dimensiuni,
Lume născându-se mereu;
Ca duhul din duh,
Fără moarte

Gheorghe Mihai BÂRLEA - 65

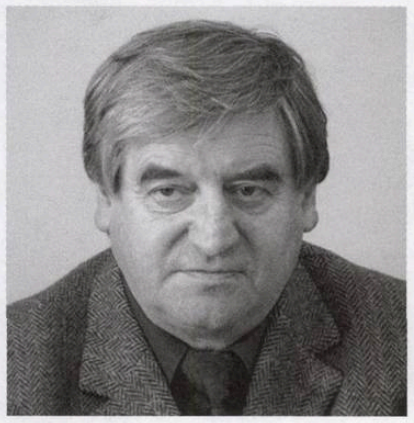

PUTEREA TA

lui Gheorghe Pârja

Întărește-ți speranța
nu ca să te amăgești –
la fel ca frumusețea
ea vindecă.

Stă în puterea ta
să se audă și mai departe:
acolo unde speranța pătrunde
moare și spaima de moarte.

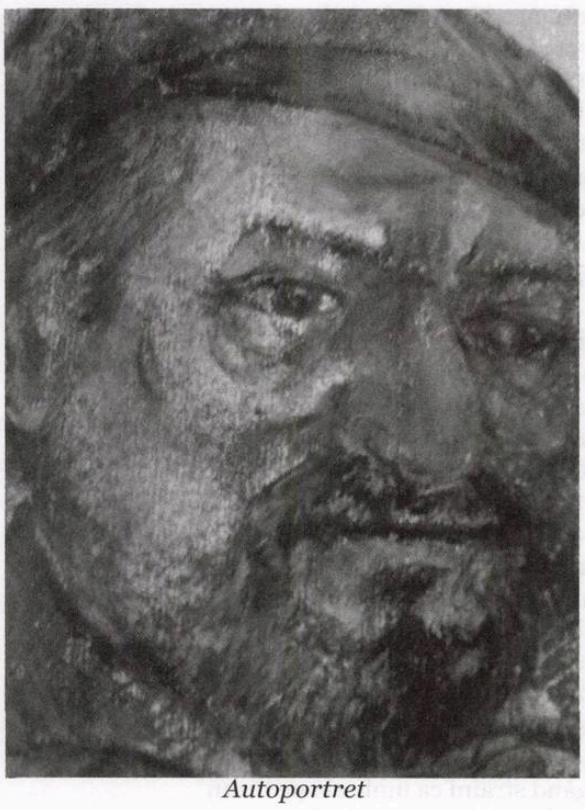

Autoportret

IDEALURI DE COPILĂRIRE

De s-ar întoarce anii copilăriei
iarăși m-aș visa că zbor
în care de foc;

De s-ar întoarce aceeași iarbă înrourată
iarăși m-ar pătrunde senzația rară că
mă îmbăt de fericire pe dealuri;

De m-aș oglindi iarăși în ochii fântânii
în care mi-am descoperit chipul printre puzderia de stele
iarăși inima s-ar tulbura de sete;

Și dacă aș putea să-mi nasc părinții
într-o dimineață de februarie 10, ora 10
ce m-aș face oare cu mine însumi?

EPIFANIE

Precum câmpiile cu holde de grâu
să fii de bogat
să-ți sporești gândurile visând
picioarele pregătite de drum lung
zilele să ți se întindă peste mulți zori
dar măcar o dată să simți
cum iubirea izvorâtă din sine
trece și prin tine și triumfă.

UNUL DOI

M-am uitat în ochii tăi,
tu, în inima mea;
m-am uitat la buzele tale,
tu mi-ai citit gândurile;
te pregăteai să rostești cuvinte
să-mi cutremure inima;
visam să trec inima ta
în trupul meu
și trupul tău în inima mea
nerăbdători să ne prindă noaptea
neapărat înstelată și goi
dimineața să credem
că fiecare în parte suntem doi.

MEDEEA

nepoatei mele

Conturul surâsului tău
lasă cuvântul în umbră:
de nerostit
ca lumina ochilor.

REVELAȚIE

Se deschid urechile mele,
se aud muzicile
și picură lumina
până în adâncul inimii;

Cuvintele capătă formă
și laudă spre încântarea tuturor
roadele bogate ale simțirii;

Uitarea împietrită se cutremură,
înțelegând că toate câte sunt
sunt la viață
dacă le numești pe numele lor.

FUGA DE TIMP

Vine o vreme a melancoliilor
când zilele,
asemenea stelelor în șirag
în spatele soarelui,
bat în retragere
într-o numărătoare inversă;

fug de timp
și se refugiază în memorie
nu se știe până când.

BOCET MARAMUREȘEAN

Se întoarce o ploaie bogată
peste inimi,
să încolțească sămânța bună
și să ne bucure;

Iarba sub tălpile goale
trezește simțurile
și scurtează depărtările cenușii;

Singuratic sorbind
din răsăritul de lună mă îndestulez
și crezându-mă dezlegat de păcat
visez și îngân;

„Da-u-ar Dumnezeu Cel Sfânt,
Cărare pe sub pământ,
O cărare umblătoare,
Să se-ntoarcă cel ce moare”.

ÎN LUMINA TRECĂTOARE

asemenea unui copil de țăran ce sunt
implânt plugul
până în țipătul semințelor
în lumina trecătoare
timpul ca o boală-n spitale
să-l resimt cu neliniștea scribului

din cele mai misterioase ținuturi să vin
cu trandafirul roșu
ca un rege al rugului
în haine de lucru

rănile toate să-mi cadă pe carte
fast cavaleresc
în lumina trecătoare.

Odihna

ARDERI

poate
cu Floarea Darurilor mă voi întâlni
în mareele până lângă inimă urcând,
algele de sare într-o dimineață de brumă
peste trupul meu se vor topi.

atunci mamă vei îngâna
chipul meu adumbrit...

statui vor fi păsările nopții
și un psalm peste genunchi gândind,
o lumină singură pe cărări
la masa umezită mă va găsi.
aromele largului m-or îmbăta,

Portret de copil

distilate-n pulbere de stele
și vaporoase arderi vegetale
vor pluti în cerul mâinilor mele.

***Notă**: Ilustrațiile aparțin pictorului **Vasile BÂRLEA**, fratele poetului.*

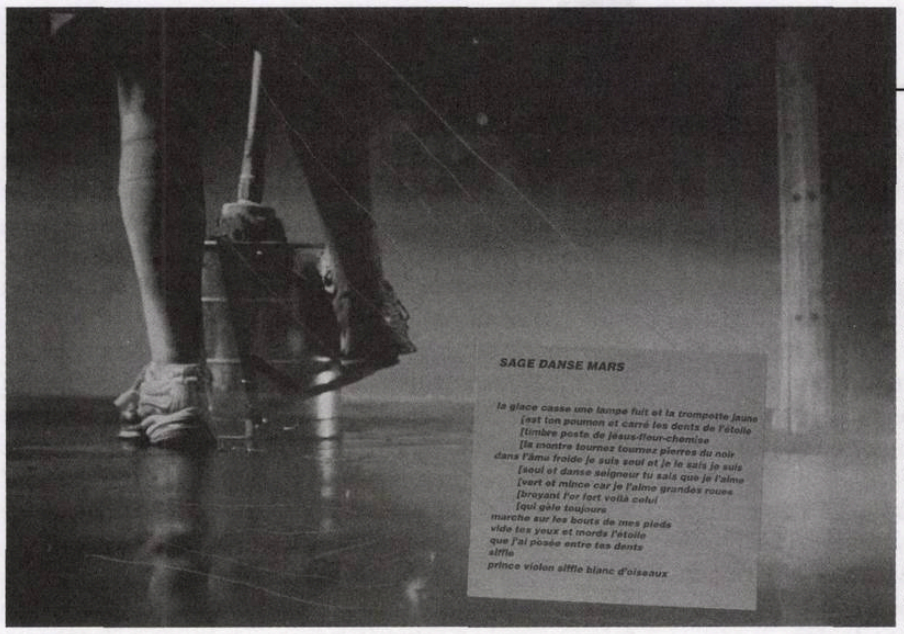

Vasile MUSTE - 60

Satul de tăietură va muri

aici am crescut în liniștea ierbii celei vechi și noi deopotrivă
spunea mama bună când călătoream cu ea de la Vima Mare
acasă ținând degetele mele mici în mâna ei caldă
dacă-i e dat să moară, satul acesta, de tăietură va muri
zicea ea
cum să moară de tăietură întrebam *lasă că nu poți înțelege acum*
mai adăuga mama bună *pe tăietură să-ți pui când vei fi mare urechea*
să asculți șoaptele din adâncul pământului iar
de ți se va spune să pleci să nu te mai întorci avea-voi
eu grijă de oasele
alor tăi tu du-te în larga lume doar eu trebuie să rămân
galbenă lumânare la căpătâiul neamului nostru

târziu când m-au dat afară din Copilărie
am aflat că Tăietura era (așa-i spuneau toți)
marele deal din miazănoaptea satului meu

Domnul R

30 ianuarie 2015

am vârsta lui Liviu Rebreanu
nu viața nu Bucureștiul nu iubirile nu cărțile lui
n-am locuit departe de el în timp și în loc
am ani mulți și rodul asemenea
bătrânilor copaci din grădina casei de la Coruieni
casă ce mi-a ținut loc de mamă și de tată după
plecarea părinților
astfel încât mă întorc adesea în satul
lângă clopotele unde nu-i nimeni
la plecare pe ele numele să-mi scrie
ca mai demult la Târlișua
să poată pe lume veni Liviuț
și totuși
iată-mă acum în ultima stație
cu peronul 5 pe partea stângă

Valea trandafirie a colibelor

de se va țese albă deasă ceată peste ape
și peste ochii-mi lungi cărări de frunze
un timp îndelungat nu îmi mai fi aproape
îți voi găsi cu ierburile scuze

dar nu cânta o pentru cântec vreme
aș vrea să lași să vină mai târziu
să-mi scrii doar scrisul să mă cheme
cum te-aș chema la mine în sicriu

degetul tău să îmi atingă doar un ram
cel mai în floare dinspre partea mea
valea secată mai demult de-un veac
în rochie roșie-atunci se va-mbrăca

Colinda

Lui Florin Săsărman

ninge-n copilărie
peste păduri și lupi
acasă caldă pâine
stă liniștea s-o rupi

întoarce-Te Iisuse
cu ochii spre pământ
să vezi ce mai fac morții
și vii dacă sunt

în cer se-aud colinde
și-n casele umile
trăim dar tot mai singuri
în celelalte zile

coboară-ne Iisuse
lumina de pe stâncă
și geniul și săracul
din palma Ta mănâncă

cresc umbrele pe ziduri
afară pe zăpadă
din ochii triști ai lumii
iar lacrimi o să cadă

Te așteptăm Iisuse
prea ni se pare grea
această-mpărăție
a fulgului de nea

să poată peste poate
ce veșnic va ierta
născută din credință
Împărăția Ta

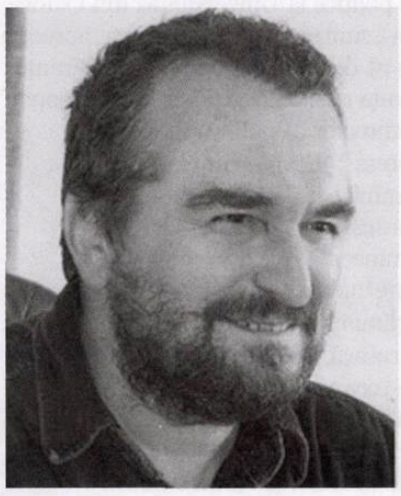

Ce singurătate să iubesc

așa mi se spune mereu iubește să iubesc ce
arborii care în fiecare toamnă mă amăgesc
oamenii răsfățați de viață dar ei sunt oricum fericiți
pe cei necăjiți și triști îi iubește Dumnezeu
și când ne sunt mai dragi îi ia de lângă noi
părinții ei singuri pe care adesea-i rugăm
să nu îmbătrânească și niciodată nu ne ascultă
păsările aerul lor bătut de aripi nu ne îngăduie
nouă oamenilor zbor prea apropiat și nici
cuiburi înalte pe creste și-apoi pământul
cel prea de iarbă iubit ce s-ar face fără
cântecul nostru și pașii cunoscuți bine doar lui
dar umbra noastră săraca singură cât va mai umbla
fără noi pe pământ câtă vreme se va lua
după fiecare dintre cei vii crezând că noi suntem
și-apoi dezamăgită și fără speranță cum va intra
singură în adâncuri și în înalt spre a mă reîntâlni
pe mine cel care lăsa-voi asemenea celorlalți
locul plin de singurătate

Zăpadă îndurându-ne

ninge tăcut în Țara Lăpușului peste râu peste Coruieni
ninge printr-o mare de zăpadă vâslesc spre casă
dar pașii tăi făptură blândă ce drumuri mai învață
gându-mi întreb până-n grădina unde coborî-voi de tot

cine te trece de văile mele să nu mai știi de aici înainte
și copacii grădinii să nu-ți întindă ramuri de îndrăgostiți

e seară pe geamul mașinii se-nghesuie fulgii să-i duc
împreună cu mine acasă aproape de vocea tatălui tânăr
plecat nu departe și mai demult trăitor prin locurile
acestea cu mine copil

și apoi alungat din copilărie
îngânând un cântec de dragoste și moarte sub același
acoperiș îndurând povara zăpezii înlăcrimată în zile
cu soare iar noi pe aceea mai veche a morților tineri

Iubesc tăcuta ninsoare

mai presus de gălăgioasele ploi iubesc tăcuta ninsoare
frumuseții nu i se poate pune preț și nu poate fi strigat
la tarabă
draga mea ninsoare ce dor mi se face de blândă atingerea ta
cum de ale iubitei gene ochii îmbrățișând în alianță cu somnul

și de-aș pleca fără tine-ar rămâne un pământ de teamă
însângerat
unul al nostru desigur nu al celor îndeajuns nesătui și rupți
de uimire că lor li se cuvin și iarba și mamele cu lapte cu tot
până la capătul soarelui până la sărutatul lumii pe bot

dar nu pentru soare e îndeajunsă lumina care mă apără
până la capăt la capătul din jos al tăcerii sau al despri-
măvărării și azi
mai presus de gălăgioasele ploi iubesc tăcuta ninsoare
pe care o trezesc de mi se face mult albastru de ea și
îmi seamănă

În ce lume trăiești

trăiesc de o vreme tot mai puțin pe pământul acesta
într-o casă cu pereții de nor unde îmi bat la ușă în fiecare
dimineață soarele și vântul
domiciliul tău parcă era pe pământ mă atenționează e
și tot aici deasupra aceleiași țări ți-ai găsit
aici îmi e drag le spun pentru voi e totuna eu însă mai
am prieteni în zona crepusculară
așa mă întreba și mama pe ce lume trăiesc pe lumea
copilăriei îi spuneam atunci dar din aceea
am fost dat de multă vreme afară acum sunt singur și
nici pe mine nu mă mai am târcoale
dau iar și iar copilăriei să mă întorc la ea nu vreau să
mă prind cu dinții de viață vreau înapoi
copilaria cine v-a îngăduit să mi-o luați cine mama
dracului sunteți voi să suprimați vise și iluzii
cine vă-ngăduie vă mai îngăduie încă pe țărmurile sfinte
să ucideți și să trăiți moartea mea de
dincolo de nestricătoarele mamei cuvinte

Nu spune trandafir

subțire crin am fost pe dunga zilei
frumos ca sfinții noi din calendare

în casa mea stă muntele la masă
cu marea așezată la picioare

de-o vreme singur locuiesc în moarte
iar de la mine nu am nicio știre

și nu mai am de mult de mine parte
și vine seara și sunt crin subțire

Știu și aștept

unde sunteți
dimineți asemenea rugăciunilor mele din copilărie
de ce v-ați îndepărtat de casa la care vin neîncetat
să vă caut sau nu mai trăiți ați murit odată cu tânărul
care eram
înconjurat de oameni și cuvinte pe un tărâm fără ziduri
ca în cerul
unde îngerii înstelează poveștile despre viața fără
moarte a celor
alungați din calendare în dimineți asemenea rugăciu-
nilor mele
de la facerea lumii mele de către părinți

Mi s-a spus

așa mi-au spus *trăiește e ultima zi* și-am trăit
dar ei nu știau unde sfârșește ziua iar zilele lor
nu se-ntorceau în dimineți și nu căutau demult
rădăcinile lângă care adesea mă opream să
ascult muntele
copilăria pietrei lui din adânc întoarsă acolo să-i
apere înzăpezitele vârfuri

așa mi-au spus când m-au alungat din copilărie
dar îndelung am rămas în preajma-i încercând
să mă-ntorc încât nici astăzi nu știu dacă
trăiesc tot ultima zi sau infinirea copilăriei

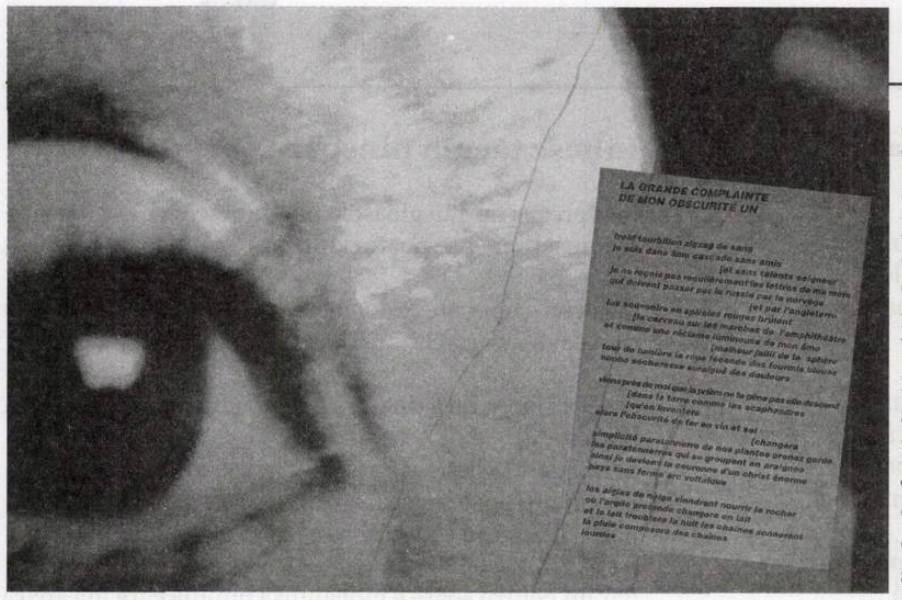

Delia MUNTEAN

DESPRE AVATARURILE FIDELITĂȚII

Subiecte pe zi ce trece mai sensibile, corectitudinea politică, multiculturalitatea, neonomadismul resping tratarea superficială. Idealizantă ori excesiv critică. Ele influențează puternic relațiile individuale și comunitare, determinând – mai ales în situații de criză – reconsiderări ale atitudinilor și ale comportamentelor. Opinia subiectivă, dinăuntru, e nevoită să țină seama de privirea din afară, nu o dată mai exigentă, mai puțin măgulitoare.

Din această perspectivă, felul în care sunt asimilați „veneticii" ori se raportează ei înșiși la spațiul-gazdă generează incitante reflecții vizând „obligativitatea" contribuției fiecărei părți la garantarea unei conviețuiri nesilite (de ce nu, pe principiul *win-win*?) a alterităților. Sunt cercetate cu atenție sporită metamorfozele suferite de noțiuni precum dragostea de țară, curajul, fidelitatea, datoria, angajamentul, sacrificiul. Sunt monitorizate pragul până la care își păstrează ele, în vreme de pace, sensurile originare și consecințele momentelor de tensiune.

Literatura caută ea însăși. Devoalează semnificații profunde, complementare celor provenind din alte discursuri (politic, religios, etnic ș.a.m.d.). Problema identității și a devenirii ei dincolo de frontierele țării de origine preocupă îndeosebi scriitorii care, din varii motive, optează să trăiască și să creeze în Occident, ale cărui rezerve economice și ideologice ar permite manifestarea mai puțin îngrădită a actului de cultură. Operele lor mărturisesc despre aventura integrării, despre violența sau buna credință cu care „părțile" se întâmpină, își construiesc relația. Despre tărâmul visat și realitate.

Este relevant în această privință destinul literar al lui Andreï Makine, scriitor rus de expresie franceză. Cum creațiile sale au mai făcut obiectul publicației noastre (v. ***Te iubesc, Nadenka***, în nr. 1 (116), ianuarie 2013), ne propunem de astă dată să ne oprim la ultima carte editată în România, ***Patria locotenentului Schreiber*** (Editura Polirom, 2015, trad. Constanța Ciocârlie), la doar doi ani după apariția ei, cu subtitlul ***Le roman d'une vie***, la Éditions Grasset. Volumul continuă, într-o oarecare măsură, eseul ***Franța pe care uităm s-o iubim*** (Gallimard, 2006; Humanitas, 2007, trad. Gabriela Creția), o carte-pamflet poate prea sinceră, care a stârnit controverse în țara adoptivă (unde Makine fusese premiat, în urmă cu vreo zece ani, pentru ***Testamentul francez***, oferindu-i-se cu acest prilej și cetățenia).

Autorul - sedus încă din adolescență de cultura și civilizația franceză („*pepinieră a maeștrilor care ne-au învățat să gândim*" – p. 35) - deplânge în scrierea menționată estomparea valorilor fundamentale, a înseși ideii de „francitate" în epoca mondializării: „*Îndelungi secole cavalerești ca să ajungem aici?*" (p. 17); „*Franța, cea redusă la proporțiile unei provincii administrate de o democrație senilă, care nu mai știe să-și apere idealurile*" (p. 65); „*zece milioane de telespectatori lipiți de ecranele lor, neputându-și lua ochii de la un reality show precum «Big Brother», sunt o rușine pentru țara lui Voltaire*" (p. 111-112). Tărâmul visat de copilul Andreï, cel din străfundurile Siberiei, rămâne Franța de ieri, pentru care au căzut soldații...

Sentimentul acesta dureros - dezamăgirea provocată de noua Franță – se prelungește în paginile de acum, parcă pentru a scoate din amorțire mai vechile principii umaniste care au permis francezilor să aibă un cuvânt de spus în lume, să o poată transfigura. Autorul alege ca instanțe narative doi imigranți ce își iubesc cu adevărat (nicidecum la modul răsunător, discursiv) țara-gazdă: un scriitor de origine slavă, deja afirmat în noua cultură și un evreu de 88 de ani, Jean-Claude Servan-Schreiber, fost ofițer în armata franceză. Poveștile lor, cu miez real, se intersectează în mod simbolic, fiecare narator raportându-se la celălalt/eliberându-se de propria istorie pentru a se reîntoarce, îmbogățit, la sine.

Un spațiu mai întins îl ocupă amintirile lui Schreiber, pe care prozatorul le preia în proiectul său livresc, conferindu-i autenticitate. Riscant, nu? Chiar dacă pe Makine îl regăsim în mai toate cărțile sale, indiferent de tematică, pentru el autenticitatea nu se rezumă – iată! - la exersarea fidelității; nu ține doar de propria persoană. În cazul de față, grija-pentru-Altul face ca întâlnirea dintre cei doi bărbați – care nu s-au născut francezi, dar au învățat să devină astfel – să aducă un surplus de ființă amândurora.

În ceea ce-l privește pe Schreiber (născut în 1918, la Paris, provenit dintr-o familie de evrei germani; licențiat în studii economice și politice la Universitatea din Oxford, absolvent apoi de drept), sunt evocați, documentar, aproape telegrafic, anii 1939-1945, de luptă pentru apărarea Franței. Interesul față de existența postbelică a ilustrului „personaj" (director, respectiv codirector al publicațiilor „Les Echos" și „L'Express"; inovator în cinematografie; deputat, ministru de interne) se dovedește relativ restrâns. Contează felul în care a înțeles el să fie francez. Adică așa cum a învățat de la tatăl lui, care luptase ca pilot și murise pentru apărarea pământului Franței. Sau de la Clara - bunica prusacă, nevasta fostului secretar al lui Bismark -, cea care în zorii primei conflagrații mondiale (aflăm dintr-o relatare a lui Andreï Makine către Olivier Bellamy) și-ar fi convocat feciorii și le-ar fi zis: „*Franța e în pericol. Ori vă întoarceți cu o cruce de război, ori să nu mai veniți!*"...

Întâmplările de pe front, deși tulburătoare, sunt înfățișate simplu, iar implicarea personală - cu discreție: „*Niciodată nu-și revendicase un eroism supraomenesc, o glorie răsunătoare. Dacă vorbea despre rănile și decorațiile lui era numai ca să răspundă la întrebările mele, iar asta cu o modestie prudentă, o autocenzură chiar, care îi interzicea orice etalare de fapte vitejești*" (p. 125). La fel suferințele, privațiunile: „*Știi si dumneata: războiul nu e prea romantic. Trebuia să ne ușurăm* [soldații se aflau în interiorul unui tanc, n.n.] *în cartușele obuzelor și să le golim printr-o crăpătură. Filmele nu menționează niciodată astfel de detalii... La sfârșitul celei de-a treia zile, am început să ne pierdem mințile*" (p. 164-165). Toate sunt retrăite parcă aievea de fostul locotenent, dator – pentru că a rămas în viață – să ducă mai departe numele și faptele camarazilor de arme. Veteranul îi arată oaspetelui, pe rând, fotografiile acestora, care-i împânzesc apartamentul, le deapănă povestea, dându-i sens. Flashbackurile se convertesc treptat într-un poem-omagiu, cu fragmente răsfirate în cea de-a doua poveste, a naratorului-scriitor.

Deși teama de puterea inamică ori sfidarea ei (ne gândim, printre altele, la episodul erotic de la hotel, cu Sabine), curajul, patriotismul, iubirea, prietenia străbat firesc și demn relatarea, fără nicio intenție de a seduce, interlocutorul nu le poate înregistra cu indiferență. Nu poate asculta nepăsător cum acest „patriot fără patrie", care și-a pus viața în slujba noii sale țări, e decorat pentru faptele de bravură tocmai în ziua când urmează să fie exclus dintre cadrele armatei din pricina originii evreiești. Iată ce îi scrisese exlocotenentul în 1941 superiorului său: „*Sunt de origine israelită. Însă ideea că nu pot să-mi servesc țara în aceleași condiții ca toți compatrioții mei îmi este dureroasă și insuportabilă. Doresc să i se dea șansa tânărului aspirant de cavalerie* [...] *și să i se permită să dovedească, atât în viața militară, cât și în viața civilă, că are dreptate să fie mândru că e francez...*" (p. 126). Să adăugăm și faptul că unii membri ai familiei Servan-Schreiber renunțaseră de bunăvoie la credințele și tradițiile lor? Robert Schreiber, de pildă, a refuzat circumcizia fiului său abia născut, în ciuda presiunilor socrului senator („*Așa se face că prepușul meu l-a costat pe tata cariera politică*", îi va mărturisi Jean-Claude prietenului).

Impresionează deopotrivă relatarea întâlnirii, la finele războiului, cu locuitorii Parisului, revedere marcată de un „*sentiment intens de singurătate: un tineret nou căruia nu-i mai aparținea, o limbă nouă pe care n-o cunoștea, un alt fel de a percepe viața – acea viziune «existențialistă» - căruia nu-i păsa de existența, de angajamentele, de rănile lui, de moartea, adesea eroică, a camarazilor săi*" (p. 86).

§

„*Eterna naivitate a războinicilor: toți cred că, în absența lor, țara își ține răsuflarea, suspendă trecerea zilelor, îi așteaptă* [...]. *Nu, lumea n-a încetat să se rotească, o nouă generație a înlocuit-o pe cea care se bătea și, când supraviețuitorii s-au întors* [...], *s-au simțit în plus.* ***A pleca înseamnă a muri puțin, nu-i așa?***" (p. 89, s.n.)

§

Pare că abia acum eroii mor cu adevărat: „*O bătrână mergea pe stradă, oamenii treceau, o depășeau, enervați că trebuie să ocolească acea umbră care înainta prea încet. Și lumii puțin îi păsa cum fusese viața ei, tinerețea ei. În afară de câțiva apropiați, nimeni nu știa că în timpul războiului, infirmieră fiind, salvase sute de răniți între Toulon și Strasbourg...*" (p. 180).

„Soluția" sugerată de Makine este ca fostul combatant să-și adune amintirile într-un volum, promițându-i totodată sprijin în găsirea unui editor. Numai că în pelerinajul de la o editură la alta, samariteanul se lovește de o realitate lipsită de memorie, fără consistență, cu „*flușturatici idoli de-o zi*". Prilej pentru ca paginile ce urmează să se convertească treptat în rechizitoriu.

După îndelungi căutări, se oferă totuși cineva să publice volumul: un englez, fost coleg cu Jean-Claude la Oxford. Un gentlemen. Conștient de riscuri, dar curajos. Fin cunoscător al pieței. Care știe că eroismul nu se mai vinde, căci nu e aducător de profit („*ce pomenești dumneata, luptele, tancurile, nu-i deloc sexy...*" – p. 115), însă e dispus să-i dea o șansă. Cartea, cu titlul ***Tête haute. Souvenirs***, va ieși în cele din urmă de sub tipar, în mai 2010, la Éditions Pygmalion; va fi distribuită apoi librarilor și serviciilor de presă. În fiecare dimineață, tânărul autor Jean-Claude Schreiber (are acum 92 de ani) se pregătește să întâmpine eventualii jurnaliști, îmbrăcat cu grijă, „*ca pentru o ceremonie*", „*dornic să fie demn de memoria camarazilor săi de regiment*" (p. 141). Are la îndemână și o copie a scrisorii trimise în decembrie 1965 generalului De Gaulle, în care se oferă să-și servească în continuare țara: „*Sunt doar îndrăgostit nebunește de Franța mea, de Franța noastră*" (p. 142).

...Niciun ecou. Spațiul intelectual francez nu rezonează deloc la străvechile amintiri ale veteranului de război. „*Bâlciul editorial*" e ocupat cu biografiile vedetelor, cu romane ce „*aveau să fie pătate* [...] *de cremă pentru plajă*", în timp ce posturile de radio și de televiziune („*curvăsăritul mediatic*") umplu creierele cu „*deșeuri*", „*trăncăneli*", divertisment, modă, fotbal... „*O cloacă dezgustătoare, care le impune miliardelor de oameni decerebrați ce trebuie să gândească, să iubească, să jinduiască, ce trebuie să prețuiască sau să condamne, ce trebuie să știe despre actualitate, despre istorie*" (p. 184).

...Se apropie luna august. Librarii sunt nevoiți să returneze stocul de carte nevândută pentru a fi dat la topit. Amintirile, camarazii, privirea soldatului de pe copertă sunt sortite de-acum pieirii. Este momentul în care Makine, slavul împământenit pe meleaguri străine, decide să scrie el însuși despre legătura de prietenie cu Jean-Claude, despre meandrele cărții acestuia. Să fie un fel de reparație. O datorie față de literatură, căreia îi este încă devotat, și față de Franța. Cea de ieri și cea de azi.

Revenim la contestatul eseu din 2006: „*N-aș scrie cartea aceasta dacă n-aș crede profund în vitalitatea Franței, în viitorul ei, în capacitatea francezilor de a spune ‹‹destul!››*" (p. 106). E necesar – continuă Makine – ca ea „*să se regăsească, să-și vină în fire, să-și reamintească temeliile ei istorice, civilizatoare, umaniste*". „*Și să știe să le apere!*" (p. 107).

Poate părea naiv acest Andreï Makine. Fidelitatea și respectul pentru cei care l-au primit după exilul din Uniunea Sovietică, asimilarea privită ca unică soluție corectă pot părea demodate. Sau utopice.

Însă, dacă schimbăm perspectiva (adică privim cu ochi neiertător), realitatea prezentă afirmă tocmai contrariul: „*La polul opus al acestei frumoase aventuri umane, nu vei găsi decât fărâmițarea unei țări în minorități agresive care se urăsc, în ghetouri meschine, în comunități din ce în ce mai refractare destinului comun al unei națiuni*" (p. 45).

Îi rămâne fiecărui cititor să cearnă el însuși.

Nicolae GOJA

CIMITIRUL COPIILOR

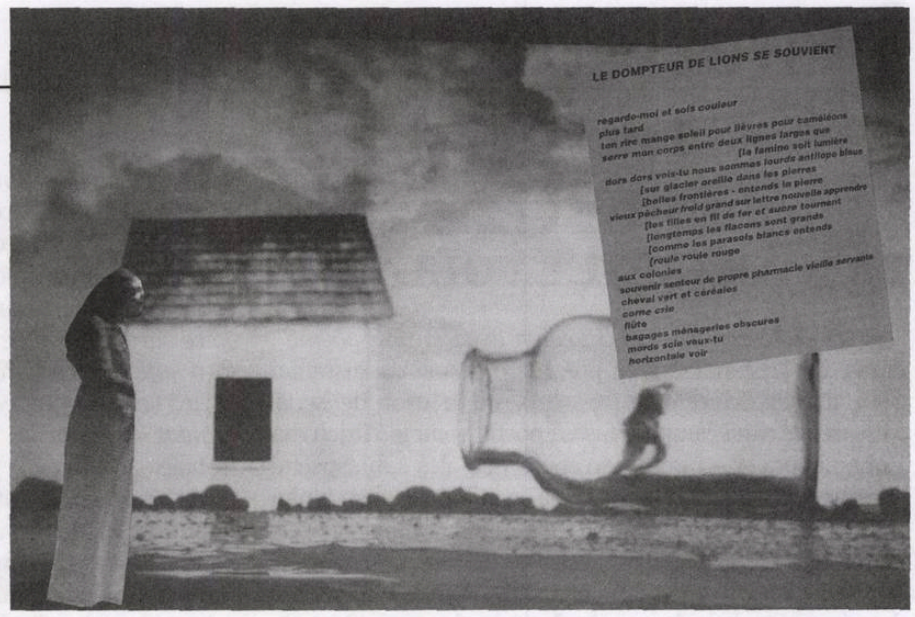

Gelu ia două găleţi goale şi începe traseul de adus apă de la râul Someş, Bubu se pregăteşte să aşeze găleţile pe cobiliţă, badea Petre zice din nou „Doamne ajută!", nu i-e prea uşor să care două găleţi pline, dar va încerca. Blanca se trage la umbră, are timp să se răcorească. De-ar pune aspersoare şi pompă, ar face irigaţie serioasă, cel mai bine ar fi noaptea. Cu găleata, abia reuşesc să astâmpere setea plantelor. Omul nu trebuie să se zbată, căci nu poţi lua nimic cu forţa de la natură. Mai de folos este să nu concurezi cu nimeni, chiar dacă eşti cel mai puternic. Să ai înţelepciunea să păstrezi ritmul celor mai slabi decât tine. Fiecare lucru să fie făcut cu lipsa lui de grabă, aceasta-i leacul bun pentru a ţine timpul în loc. De ce să ai dorinţe, ceva de demonstrat cuiva, de arătat sau de ascuns? De ce să stârneşti invidia semenilor? Nu trebuie să le arăţi nici că ai credinţă şi nici că nu ai. Ce folos să crezi în una sau în alta?

Dorm toţi trei într-un pat, în camera dinspre sud. Blanca se pune în mijloc, Bubu în dreapta ei şi Gelu în stânga. Ei se culcă pe-o parte, cu mâna peste ea. Se simte îmbrăţişată, în siguranţă, inspiră aerul şi pieptul se ridică, apoi se lasă, începe mişcarea diafragmei şi adoarme pe loc, iar băieţii cad în somn după un minut sau două, cum ar fi copiii la sânul mamei. Doar de puţină vreme are sentimente erotice, îi iubeşte pe amândoi la fel şi de-ar putea din doi ar face unul. Sunt geloşi, dacă îl sărută pe unul pe gură, celălalt cere şi el o sărutare. Are Blanca puterea să pună stăpânire pe oameni, dar e şi un chin să fii deosebită faţă de ceilalţi. O, ar fi dorit să nu aibă această influenţă asupra lor, să-şi găsească alte fete pe care să le iubească şi să se căsătorească!

- *Vei avea puteri din ce în ce mai mici, i-a spus Bubu. Pe la douăzeci de ani, vei fi femeie normală.*

Dar iată că nu este, cu toate că Gelu în fiecare noapte îi pune palma pe sânul drept şi Bubu, pe sânul stâng.

- *Luaţi mâinile de acolo, sunt a voastră întreagă, nu doar sânii, le spune ea.*

Adoarme îmbrăţişată de două mâini şi visează în fiecare noapte că zboară. Bubu i-a spus că puterile kinestezice vor slăbi când îşi va începe viaţa sexuală şi Blanca i-a răspuns că şi-a început-o, în fiecare noapte, când ei o îmbrăţişează, ea visează că zboară şi are orgasm. „Eu nu visez că zbor." „Nici eu." „Oare înseamnă că aşa ne vom trăi toată viaţa, fericiţi ca acum?" „Dar cine să ştie aşa ceva?!"

Primul cu găleţile pline se întoarce Gelu, gâfâie, toarnă apa la rădăcina a douăzeci de plante. Soseşte Bubu, e transpirat, Blanca nu-l şterge de sudoare, a vărsat pe drum o treime din apă, nu-şi coordonează perfect mişcările picioarelor. Până când ajunge badea Petre, Blanca se poate odihni la umbră, el vine cu încetinitorul. Oare de ce este aşa de fericit, oare de ce? Pentru că are din nou elevi şi le recită *Moartea căprioarei*. Le va plăti fiecare zi de lucru, a spus, ştie că odată şi odată vor pleca, au venit în sat din senin şi i-au adus a doua tinereţe, de care nu credea să mai aibă parte. „M-aţi făcut tânăr din nou", le-a grăit. Nu ştie badea Petre de ce au venit ei din oraş la ţară, nu înţelege ce se petrece, însă nimic nu este întâmplător. Mulţi oameni din satul Rodina se rugau pentru acest lucru şi iată că minunea învierii satului s-a întâmplat. La început badea Petre s-a speriat de ceea ce avea loc sub ochii săi, dar acum este mai viu ca niciodată, poate munci alături de ei, fruntea lui nu asudă, rezistă la dogoarea soarelui de amiază mai bine decât tinerii lucrători. „Din haos de regulă nu iese nimic bun, dar câteodată din haos poate răsări o întreagă lume", spunea badea Petre. Trei copii au intrat în ograda sa şi fiecare îşi va primi plata, se gândeşte la câte o mie de lei pentru fiecare.

Dar pentru Bubu, situaţia lor în familia Dulf şi în sat nu este cum se aştepta. Sentimentele n-au ce căuta aici, de vreme ce nu există motive economice să devină zilieri în Rodina. Nu este vorba de dispreţ faţă de muncă, nici din cauza a ceea ce este ţăranul, ci din cauza a ceea ce nu sunt ei şi nu vor să fie. Scopul lor este mai larg, să reuşească să se lipsească de orice, fără să tânjească după nimic terestru. Să le pară bine dacă ziua de azi nu seamănă cu cea de ieri, dar şi asta este prea puţin. Şi mai ce? Şi nimic, deoarece nimicul este mai mult decât totul. Cu astfel de vorbe îi convinge Bubu. Când Gelu cere precizări, ar vrea să înţeleagă mai clar, Bubu îl întreabă pe badea Petre, badea Petre pe Blanca, Blanca pe Gelu şi aşa mai departe...

- Suntem trei feţi, trei fraţi, trei crai, trei fârtaţi, o treime, nu vrem să fim altceva, le şopteşte Bubu.

Blanca dă din cap şi atunci şi Gelu se convinge că totul e bine. El aduce găleţile mereu pline, de parcă ar zbura.

- Stai şi te odihneşte puţin, aproape am terminat, bucură-te, feciorule plin de putere, eşti cel ales dintre bărbaţi şi răsplata ta va fi mare!, îi spune Blanca, este glumeaţă, băieţii îi dau voie să fie vânzătoare, cel puţin pentru o vreme.

Soseşte Bubu şi îi grăieşte şi lui la fel. Iar când ajunge badea Petre cu găleţile pe jumătate goale, îi iese înainte şi-l ajută pe ultimii paşi şi îi mulţumeşte în numele plantelor care vor da floare şi rod, că acesta este destinul lor, iar noi, oamenii, suntem altfel, noi ne alegem destinul şi ce fel de rod dăm, unii ardei, alţii vinete, alţii roşii..., zice Blanca, profesoral, imitându-l pe badea Petre la catedra imaginară.

- Nota zece, bade Petre, ai nota zece, îl încurajează Blanca.

N-ar fi crezut badea Petre şi nici ceilalţi că Blanca se poate schimba atât de repede, după un singur cuvânt, însă aşa s-a întâmplat, a avut nevoie de un singur cuvânt pentru a decide, va fi vânzătoare în alimentara din Rodina şi a hotărât de una singură acest lucru important pentru viaţa sa.

Au terminat munca şi răsuflă uşuraţi, se aşază la umbra răchitei. Blanca îi cheamă la râul Someş. Ei nu înţeleg, au udat toate plantele, nu mai e nevoie de apă, vor veni peste câteva zile din nou, dar ar fi de preferat dimineaţa devreme sau seara târziu, propune badea Petre. Blanca porneşte totuşi la pas spre Someş, păşeşte apoi mai repede, în pas alergător, ce vrea oare?, aleargă. „De asta-mi eşti?", se dumireşte Gelu. Blanca a declanşat concursul cine ajunge mai repede la Someş şi a furat startul. „Cine ajunge primul la Someş?", Bubu este cel mai rapid alergător, porneşte în urmărire după ei, sare peste trei rânduri de ardei şi le ia urma.

Badea Petre nu înţelege. „Of, tinereţe, tinereţe!", merg să se scalde, după-amiaza ţine aerul fierbinte, sudoarea s-a lipit de pielea lor, uscăciunea le-a crăpat obrazul şi buzele, iar speranţa apei răcoroase a atras-o pe Blanca, este sprintenă, îi bat picioarele grosuţe unul după altul prin praful drumului, dar masivul Bubu şi atleticul Gelu aproape au ajuns-o. Ha, ha, ha, încetinesc voit, îi dau întâietate, nu vor s-o întreacă, îi lasă satisfacţia să intre în apă înaintea lor, ha, ha, ha, vor să o vadă dezbrăcată...

Dar mai bine ar fi să nu intre brusc în râu, dacă se afundă dintr-o dată în apa rece, vor face aprindere de plămâni sau de creier, apare în capul lui badea Petre ideea de pericol şi se ridică speriat de la umbră.

- Staţi, staţi, Blanca, Bubu, Gelu, staţi!, strigă în urma lor. Acolo e Pintenu Mare, apa-i adâncă, are cinci metri şi face vârtej, au murit mulţi tineri acolo, să nu intraţi, staţi, staţi, aşteptaţi-mă!

Dar ei aleargă ca la concurs, sunt de acum prea departe, nu-l aud pe badea Petre ce glăsuieşte, Blanca mai are puţin şi va păşi pe cărarea ce duce la râu printre arinii şi sălciile uriaşe, apoi vine malul nisipos şi ţi se pare că apa e mică, până la brâu, dar ochiul te înşală. Badea Petre îi vede cum pătrund în luncă, mai întâi Blanca, apoi Bubu şi, la câţiva paşi în urmă, Gelu.

- Heei, heei, heei!, strigă din toate puterile.

Însă nu-l aud. Someşul toarce firul zilei, curge înspumat la vale şi îşi aşteaptă scăldătorii, trei copii, copiii lui sunt. Badea Petre îşi dă seama că pericolul poate fi mortal şi o ia spre râu, dar picioarele sunt ţepene, fuge ca un paralitic, are genunchii blocaţi, îşi mişcă mâinile în faţă şi în spate, însă este pe degeaba, nu înaintează mai deloc, îi cade clopul de pe cap, nu se întoarce după el, îi pendulează picioarele unul după altul fără de spor, se împiedică şi cade în praf, durerea îl împinge să se ridice şi să meargă copăcel mai departe şi apoi tot mai repede, târându-şi picioarele blege.

- Doamne, îi iubesc pe pruncii ăştia atât de mult, îţi dau viaţa mea în schimbul lor!, gâfâie el.

Cei trei abia se mai zăresc, sunt două sute de metri până acolo şi nu-l aud, degeaba strigă:

- Blancaa! Bubuu! Geluu!

Vrei să-i omori, Doamne, dar dacă te vei atinge de ei, îţi voi ucide şi eu fiul, cu toporul îl tai, îl sparg, îţi aprind biserica şi de funia clopotului mă spânzur! Doamne, te rog, n-o face!... Of, picioare de lemn, mergeţi mai repede... Omoară-mă pe mine, fă să-mi plesnească inima, dar lasă-i pe ei în pace! Ştii că îmi plac copiii ăştia, ştiu că şi Ţie îţi plac, dar promit să le fac plata şi să-i las să plece de la noi. Îi alung de nu vor să meargă de bunăvoie, că e prea mare dragostea pe care le-o port, de parcă în ei s-au adunat toţi elevii pe care i-am avut în viaţă...

Petre Dulf simte pericolul, vor intra în apă până la brâu, până la piept, până la gât, şi apoi nu mai pot să scape de curent, îi împinge la vale fără putinţă de scăpare, apa le va ajunge la gură şi apoi gata, gata de ei...

Copiii se îndepărtează în concursul lor, fără speranţă că vreunul s-ar întoarce spre el. I-ar arăta cu mâinile cerul înalt şi l-ar avertiza că Dumnezeu le este duşman, cu fiecare pas îi duce spre moarte, aşa le-a fixat destinul. Iar pe el, boşorogul, îl va lăsa viu. Aleargă spre Someş şi vor sări de pe mal direct în apă, mai întâi Blanca, apoi Bubu şi apoi Gelu, sunt înfierbântaţi, nu vor mai ieşi din bulboana adâncă, iar el va ajunge prea târziu, îi vor prinde cârceii, apa rece îi va face să leşine, îi va vedea plutind pe Someş în jos, ca trei spinări de somn, şi doar la greblele din Ardusat îi va găsi, că mulţi au păţit aşa şi de fiecare dată le spunea elevilor ce periculos este Someşul, însă lor nu le-a spus, de ce nu le-a spus oare, de ce?

Badea Petre se forţează să ridice piciorul şi să-l arunce înaintea sa, îi mai vede din spate ca şi când ar fi unul cu şase braţe, ar mai exista poate speranţa să urle ca un câine turbat:

- Uuuuuu! Uuuuu! Uuuu!, nu se aude însă niciun sunet lupesc, decât un sâsâit de şarpe din plămânii congestionaţi.

O, Doamne, nu mă pedepsi pentru ce am făcut şi pentru ce am gândit, că multe rele am făcut şi mai multe am gândit. Nu mă ierta, Doamne, trimite-mă în iad pe veci şi să fiu chinuit toată veşnicia ca cel mai spurcat om, ca o broască râioasă ce sunt, ca un câine turbat, dar te rog nu-i lua pe ei...

Inima lui badea Petre stă să crape, junghiul din piept e pregătit s-o spargă ca pe-o băşică plină de puroi. Eşti un om de nimic, Petre, sau Simon, cum te-o fi chemând, o mare scârnă eşti, Dulfule ... şi badea Petre cade grămadă pe drumul de câmp, cu puţin înainte de-a intra în luncă.

Ei şed pe mal, cu picioarele în apă, Bubu în stânga, Blanca în mijloc, Gelu în dreapta, şi se uită cum curge apa Someşului la vale. Încet, dar de neoprit, ca timpul, ca viaţa. Sunt absorbiţi de priveliştea balaurului fără de solzi, se aud valurile bătând în pietrele malului şi abia într-un târziu, când Blanca s-a ridicat ca un abur de fată fecioară, a spus cu glas obişnuit: „Oare acel om căzut în cărare nu e badea Petre?", şi atunci s-au ridicat şi Gelu şi Bubu şi au alergat spre acel om, era căzut în drumul prăfos, vânăt la obraz şi vânăt la mâini, cu ochii vineţi şi sticloşi.

- Bade Petre, nu muri!, zice Blanca şi îşi pune mâinile calde pe capul lui, însă capul lui este rece ca gheaţa.

- Bade Petre, nu muri!, zice Gelu.

- Bade Petre, nu muri!, zice Bubu.

Blanca îşi ţine mâinile calde pe capul lui, Bubu îi apasă pieptul, Gelu îl udă faţa cu apă din Someş, însă badea Petre este vânăt, ochii i s-au înceţoşat, l-a văzut în depărtare pe câinele Ţipruş şi se duce să întoarne oile. Dumnezeu l-a ascultat pe badea Petre. Doamne, l-ai ascultat şi ce era scris nu s-a întâmplat! Iar acuma, Doamne, slobozeşte sufletul său să urce unde i-e vrerea şi, dacă doreşte să ajungă în Satu Pustiu, unde a copilărit o vară, lasă-l să meargă acolo, să vadă staulul cu oi şi să-l întâmpine câinele Ţipruş. Nu-l mai îmbătrâni încă o dată, lasă-l să rămână pe veci copil în împărăţia Ta şi să se joace acolo cu toţi copiii din lumea cealaltă.

(fragment de roman)

Ion POP

SCURTĂ VIZITĂ LA „CABARETUL VOLTAIRE”

Despre cele *„douăzeci și cinci și unu poeme”*, datate de Tristan Tzara cu precădere în anii dadaismului celui mai efervescent (1916-1918), nu e ușor de scris. Mișcarea al cărei campion fusese poetul venit la Zürich din România era și a rămas percepută mai ales sub aspectul ei antipoetic, destructurant până la nihilism al modului tradițional de a scrie, încât nu e de mirare că toate glosele cititorilor săi profesioniști cedează în fața unui soi de opacitate a textelor de sub acest titlu, mărginindu-se la a descrie, mai mult decât a analiza, harta lor foarte accidentată. Experiențele sfidătoare de la Cabaret Voltaire, cu poemele pe mai multe voci, cât mai stridente și mai dizarmonice cu putință, dăduseră de la început exemple de manifestare a stării de spirit dominante, una de explozie a sensibilității, de deschidere cu toate antenele ființei spre un univers în care tumultul și tensiunile lăuntrice intrau în coliziune sau într-o relație oricum tensionată cu universul exterior, dând frâu liber senzației până la înregistrarea ei onomatopeică, cu dezordini accidentale ori calculate, sugerând un anume „primitivism” (recursul la limbile africane sau la spațiul lingvistic românesc, încă „exotic”, e expresiv din acest punct de vedere), pulverizând poemul și transformând „impresia” într-un expresionism vehement al viziunii eteroclite, mozaicale, cu aglutinări confuze și asperități lăsate la vedere, ajunse în discurs ca în virtutea hazardului asociativ. Solidaritatea cu propozițiile de manifest Dada apare evidentă, verbul *a distruge* se aplică consecvent la concretul substanței sonore și scripturale, sintaxa e siluită programatic (act recunoscut și în câte-un vers cu caracter „metatextual”), rețeta „pentru a face un poem dadaist” ce avea să fie descrisă în ***Manifestul despre amorul slab și amorul amar*** din 1918, cu miza pe întâmplare, cu doza de ironie la adresa „poetului cunoscut” și original, foarte apreciat de vulg pentru o astfel de operă, e anticipată aici de o practică echivalentă. Ceea ce trebuia mai ales să iasă în evidență – și chiar iese – este sonor proclamata „spontaneitate dadaistă”, ce pare într-adevăr a rămâne singurul „zeu” căruia i se închină poetul nepăsător de logica „întotdeauna falsă”, disprețuitor de „literatură”, căci miza sa majoră este, de fapt, „viața”, prospețimea impresiei și a reacției, fervoarea trăirii ce nu mai acceptă filtrul estetic decantator și structurant pentru vreo „idee” poetică.

Încă de la primul poem, ***Gigantul alb lepros al peisajului***, aproximarea spațiului montan se face cu voită dificultate printre sfărâmăturile perspectivei, sugerate prin metafore ale multiplicării formelor („*constelații de păsări*”, „*tumori de vată*”, balansuri de ploșnițe, microbi cristalizând în forme predispuse metamorfozei continue, „*foșgăială*”, „*zigzaguri*”), sprijinite din exteriorul autocomentator de câte-un vers precum „*creierele mele se duc spre hiperbolă*”, indicând dilatarea senzației și a reflecției, dar neuitând să trimită și spre o prezumtivă reacție a cititorului excedat de stridențele verbale („*căci sunt zigzaguri în sufletul lui și mulți rrrrrrrrrrrrr aici cititorul începe să țipe*”) și chemând insulta din partea poetului: „*el începe să strige începe să strige apoi în acest țipăt sunt flaute ce se-nmulțesc și corali/cititorul vrea să moară poate să danseze și începe să țipe/el e slăbuț tâmpit murdar nu-mi înțelege versurile/e chior*”... Imediat în volum urmează poemul intitulat ***Mișcare***, cu program anunțat din primul moment și uzând apoi de o notație de senzații și de o invenție de expresii metaforice care sugerează cam aceeași stare de spirit agitată, pe fundalul caleidoscopic al „impresiilor”: „*gargarisească astronomică/vibrează vibrează în gâtlejul metalic al înălțimilor/sufletul e verde e meteorologic împărat/și urechile mele sunt torțe vegetale*”, - nu fără schițarea unor confesiuni elegiace subminate ironic în final de prezența „pipiului” unei arteziene și a unor „hornari” instalați acolo probabil ca să curețe funinginea poemului... Sau, la alte pagini: „*concentrarea culorilor înnebunește*”, „*nebuna satului clocește măscărici pentru palat*” [acesta e un vers de poem tradus din românește], „*spitalul devine canal/ și canalul devine vioară/pe vioară e o corabie/și pe babord regina e printre emigranții pentru mexico*”, „*să-ți lipești timbre poștale pe ochi*”, „*nu știu dacă sunt singur/lumina ascultă dar din care/parte și de ce*”.

Nu lipsește nici câte-un ecou – firesc pentru momentul când au fost scrise versurile, foarte aproape de plecarea din țară – din tonul elegiac al poemelor românești, ca în al treilea text din sumar, unde sintagma, în românește, „*nu mai plânge nu mai plânge*” încheie o poezie ce debutase nostalgic, foarte coerentă ca discurs, mărturisind tristețea depărtării de cei rămași acasă: „*rece vârtej zigzag de sânge/sunt fără suflet cascadă fără prieteni și fără talent doamne/nu primesc regulat scrisorile mamei/ce trebuie să treacă prin rusia prin norvegia și prin anglia/ amintirile în spirală ard creierul pe treptele amfiteatrului*”. E o stare de lamentație surdinizată, ce colorează „peisaje” aproximate în același registru imaginar al deschiderii panoramic-mozaicale a privirii. Din loc în loc, atmosfera sentimentală din versurile românești scrise nu prea de mult revine (ca în ***Sfântă*** sau ***Pelamidă***), cu deosebirea, totuși, a unei accentuate destructurări a discursului ce adună, învălmășite, dar nu lipsite de o anume logică interioară care unifică, sub aspectul tonalității elegiace, mulțimea de notații disjuncte. Metaforele multiplicării vor reapărea, de altfel, periodic pe parcurs. Un puternic suflu poetic se coagulează deasupra tuturor acestor așchii de discurs aparent de neadus împreună, astfel încât rupturile, sincopele, subminările ironice, alogismele constituie în cele din urmă un fel de dramatic „*cânt general*” – cum zicea cândva un alt poet. Relația scriitor-cititor se poate modifica și în sens pozitiv, stratificărilor lumii obiectuale percepute ori închipuite le corespunde uneori sporirea gradului de transparență a spiritului celui care citește prin chiar contactul cu opera: „*dacă gândești dacă ești mulțumit cititorule tu devii pentru o clipă transparent/ creierul tău burete transparent/și-n transparența asta va fi o altă transparență mai îndepărtată/mai îndepărtată când un animal nou va albăstri în transparența asta*”. O ecuație dinamică, transfiguratoare, se realizează între cele două instanțe, un soi de cunoaștere – cum va fi numită în științele spiritului – „participativă”, de reciprocă dinamizare a celui care vede și care este văzut.

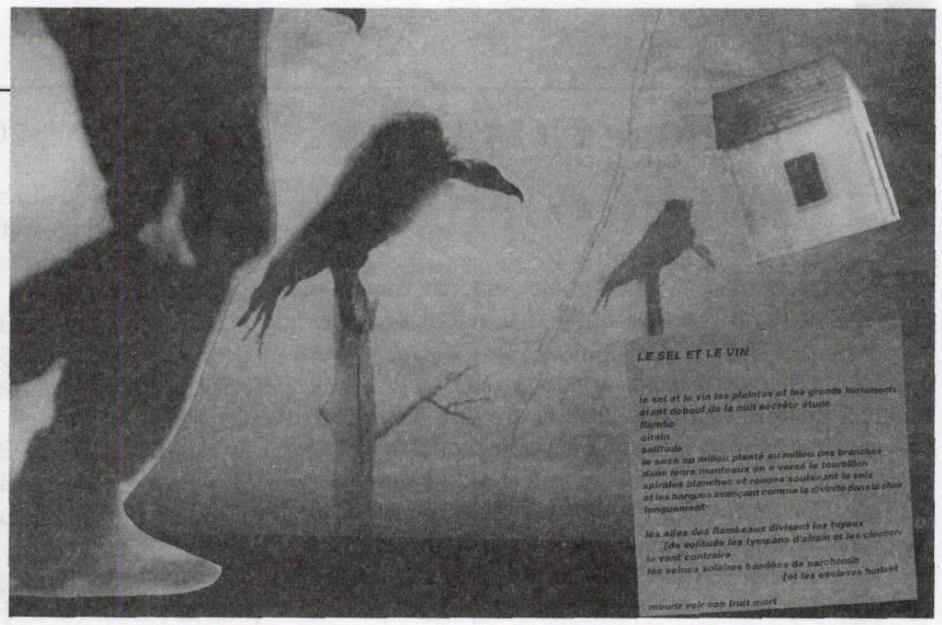

În orice caz, personalitatea lui Tzara se anunță de pe-acum (paralel cu ***Manifestele Dada***) ca fiind cea, tensionată și neliniștită, a unui „om aproximativ”, cum o va defini titlul marelui poem din 1931. Mai „suprarealist” acela și nu prea, fiindcă acțiunea profund perturbatoare a imaginarului și a construcției textuale, urmând „*dicteului automat*”, va rămâne și acolo una paradoxal constructivă, în măsura în care din aluviunile discursului mai amplificat ca niciodată se alcătuiește un flux vital de mare intensitate. „Impuritățile” conceptuale, de autocomentariu, incompatibilitățile de sens, ciocnirile frecvente în tectonica reliefului de ansamblu nu vor fi puține, însă se va putea constata că ele ajută, în ultimă instanță, la fortificarea vocii lirice: avalanșa vizionară va cără cu ea substanțe și reverii eteroclite, contradictorii, de natură însă a dinamiza masa verbală, alimentând-o cu energii noi, amplificate din loc în loc de contaminări sonore între cuvinte, cu efecte de armonizare relativă, dar prodcătoare de alte reverberații în planul imaginației. Subiectul liric din aceste poeme pare mereu în criză de energie, de unde și „tânguirile” lui, precum cea din titlul ***Marea tânguire a întunericului meu trei***, puncte de plecare, rampe de lansare către noi trepte ale fanteziei reconfortate: „*suntem prea slabi/nu avem gură/picioarele ne sunt țepene și se ciocnesc între ele/fețele noastre n-au formă ca stelele/ cristale puncte fără putere foc arsă bazilica/nebună: zigzagurile pârâie/telefon/să muști frânghiile să te lichefiezi/arcul/să te cațări/astrală/ memoria/spre nord prin fructul ei dublu/ precum carnea crudă/foame foc sânge*”. Apeluri subînțelese ori rostite cu toată vocea cheamă la reîmprospătarea sensibilității – și poetul găsește adesea formulări memorabile pentru acest apel – „*sunt muritor domnule albastrualbastru/ și din cadavru un ținut straniu/urcă urcă spre celelalte astronomii*”, „*privește-mă și fii culoare*”, „*foamea să fie lumină*”, „*inimi și ochi se rostogolesc în gura mea/în mers*”, „*în inimă-i un copil – o lampă*”.

Ceea ce putea părea în epocă expresie preponderent distructivă, turbulentă, contestatară, rămânând așa pentru mulți cititori de mai târziu, am sentimentul că poate fi citit astăzi cu o mai largă deschidere a privirii: dinamitarea gramaticii e, desigur, o evidență, pune piedici serioase receptării, ecuațiile imagistice sunt resimțite și acum ca insolite și, adeseori, chiar sfidătoare față de modul de a face poezie anterior, însă exercițiile de lectură ale celui ce se apropie în zilele noastre de aceste texte cutezătoare am sentimentul că au elasticizat mult, ca să zic așa, ceea ce putea părea pură stridență și atac la mentalitățile obișnuite de lectură. Se trece astăzi mai ușor peste sincope și goluri, putem umple mai rapid cu propria imaginație prăpăstiile ce se cască adesea între cuvinte și propoziții, senzația de dinamism, de vitalitate sau, invers, de obosită refacere a legăturilor sintactice (în poemele de tonalitate elegiacă) sunt cele care avansează în prim-plan. (Un poem ca ***Retragere*** s-ar încadra în această a doua categorie și el asociază notații de peisaj cu informația culturală - bătălia de la Valmy din „tabăra lunii”, prusacă, pe vremea revoluției franceze, în relație cu sentimentul de „retragere lăuntrică”, de întunecare a luminii lunare, de blocare a căilor de comunicare cu exteriorul). Diversele variante de „simultaneism” vehiculate în poezia (și plastica) modernă au obișnuit ochiul lectorului cu derularea în mare viteză a cuvintelor și a stărilor de spirit, pe fundalul el însuși în mișcare al „civilizației imaginii”, prezente în decorurile spectaculoase de pe scena secolului XX, lărgită la dimensiuni planetare. Pe de altă parte, e de ținut seama și de dozarea programată a lesturilor, a prozaismelor, a inserțiilor conceptuale într-un discurs vizând mai ales *autenticitatea* – și suntem obligați să revenim la proclamarea *spontaneității* drept unic zeu la care se mai poate închina poetul. Infuzia de nonestetic în spațiul „pur” prin tradiție al liricii va rămâne, de altfel, un demers reluat în mai multe rânduri de poeți, până la ora de față, care e a celor ce refuză caligrafiile și preferă, în numele relației osmotice dintre scriptural și existențial, tremurul nesigur al mâinii care scrie.

Trimiterile care s-au făcut la artele plastice care cunoșteau transformări omoloage în epocă sunt, de aceea, foarte sugestive. Dacă am lua doar exemplul cubismului analitic sau tehnicile colajului practicate în cadrul aceluiași curent, extinse în suprarealism, am putea avea o idee despre acest tip de „corespondențe de stil”, „analogii”, pe care un Lucian Blaga le surprindea la noi în eseistica sa de tinerețe. O ilustrare a celor ***Douzeci și cinci și unu poeme*** era de așteptat din partea artiștilor plastici, și de atunci, și de acum. Propunerile de echivalențe plastice făcute pentru aceste texte de Mircea Bochiș, artist inspirat și experimentat, având rezultate recunoscute pe terenul colaborării dintre litera tipărită și imagine, sunt grăitoare. În mod semnificativ, prima imagine ce deschide seria ilustrațiilor e a unui profil uman mozaical, ce aproximează, nu-i așa, tocmai ceea ce sugerează mai important poemele, adică, în esență, multiplicarea fețelor reflectante ale subiectului, disponibilitatea sa de a cuprinde, producând interferențe ale viziunii, răsfrângerile lumii din afară cu ecou lăuntric el însuși înmulțit. Fragmentarea discursului poetic din rațiuni polemice în raport cu textul construit la modul tradițional, coerent gramatical, articulat sintactic, îl invită și pe artistul ce acompaniază tiparul cu imagini la o totală libertate: aceste ecouri în viziunea plastică nu mai sunt obligate – ne spune artistul însuși – să fie ilustrații în sens propriu, strict oglinditoare de text, ci lasă, ba chiar invită la distanțări ce permit cuprinderi mai largi ale universului spre care se deschisese privirea prismatică a poetului: imagini de viață cotidiană comună, proiecții cvasionirice, colaje de factură suprarealistă, impresii apărute poate accidental, cum se ivesc și în texte tot felul de sunete, cuvinte, contaminări verbale jucăușe, fragmente de propoziții, unele apărute la voia întâmplării, altele provocând voluntar un bruiaj al comunicării... O invitație, așadar, la amplificarea spațiului figurativ, la improvizație, la abandonul în voia hazardului imaginativ... Poemele dadaiste ale lui Tristan Tzara devin astfel mai curând niște exemple incitante pentru imaginația artistului de astăzi, lăsate să-și desfășoare neîngrădit viziunile, revelațiile de o clipă, neliniștile în fața marelui teatru al lumii. Faptul că se poate produce o asemenea provocare catalitică, productivă, din partea unor poeme compuse acum o sută de ani, argumentează în favoarea vitalității încă proaspete și fertile a „insurecției de la Zürich”.

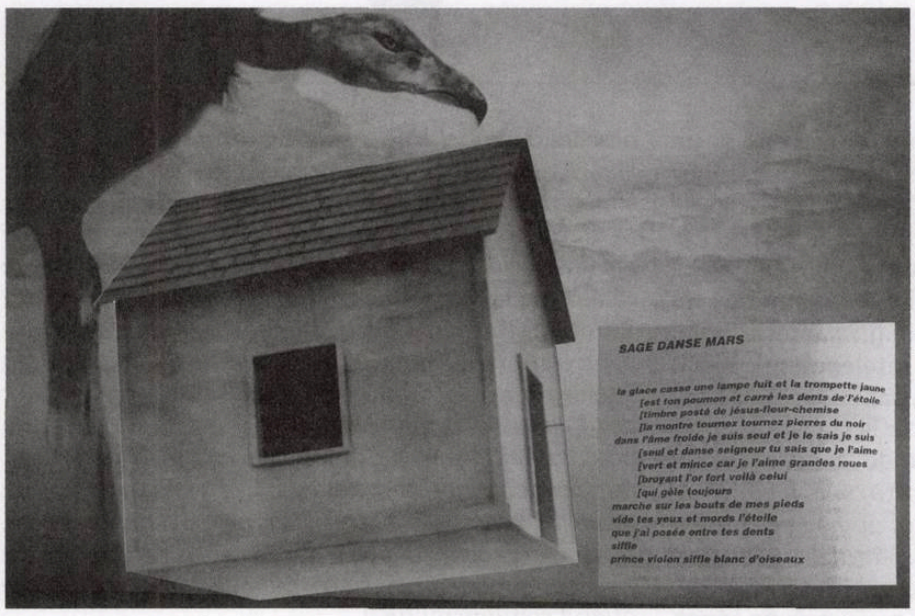

Gheorghe PÂRJA

CU „NORD LITERAR" LA NEW YORK

Pentru călătoria în America m-am pregătit cu mulți ani în urmă. Conștiința plecării nu o ai numai atunci când a sosit ceasul și nu mai poți da înapoi. Pe toate rafturile ființei stau întrebările necunoscutului. Este un timp personal, în care te oglindești, precum ești singur în fața oglinzii dimineața. Nu mi-a fost indiferent ce las în urmă. Mai ales pe mama, cu încercările vârstei. În mișcarea mea printre atâtea personaje și priveliști vechi, am încercat să nu mă împotmolesc. Să-mi caut limanul de liniște. Cărțile mi-au fost un mare prieten sfătuitor. Am luat cu mine volumul lui Petru Comarnescu, ***Chipurile și priveliștile Americii***, scris în două etape ale vârstei. Prima parte la douăzeci și trei de ani, partea ultimă, mai schematică, în jurul vârstei mele, după patruzeci de ani (1967), unde apare în câteva rânduri numele lui Mihai Olos. El a plecat cu vaporul „Alesia", eu cu un Boeing cu sute de pasageri. Înainte de a ieși pe ușă, mi-am pus în geamantan câteva cărți de-ale mele, dar și vreo zece numere din revista „Nord Literar", deoarece aveam eu un gând de împlinit pe coasta de est a Americii. Să mă întâlnesc cu poetul, teologul, omul tenace din New York, părintele Theodor Damian, care de douăzeci și opt de ani adună în jurul bisericii lui, „Sfinții Apostoli Petru și Pavel", români pe care destinul i-a așezat în jurul marii metropole americane.

Părintele Damian, născut în Botoșanii lui Eminescu, a înființat Institutul de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Cenaclul literar „Mihai Eminescu" și revista diasporei româno-americane „Lumină lină". Cu părintele Damian am avut mulți ani o prietenie platonică. Legătura dintre noi a fost făcută de scriitori români care ne cunoșteau (Gellu Dorian), dar între noi nu s-a întâmplat îmbrățișarea. Revista „Lumină lină" o primeam cu respect de ceasornic. Dar s-a întâmplat și întâlnirea în raiul mănăstiresc de la Bârsana. Era în urmă cu cinci ani. Pentru amândoi, orele petrecute în arhondaricul mănăstirii au avut soarta descătușării sufletești. O, ce veste minunată! Dialogul de atunci a fost o eliberare de orizonturi. O lămurire a ochilor, o luminare a ideilor, o aflare a rostului. Atunci, Theodor Damian m-a convins că este un teolog de excepție. Unul îndrăzneț, căutător, care riscă înțelepciuni. Îmbrățișarea de la Bârsana m-a purtat peste Ocean cu dorința de a-l revedea cu orice preț.

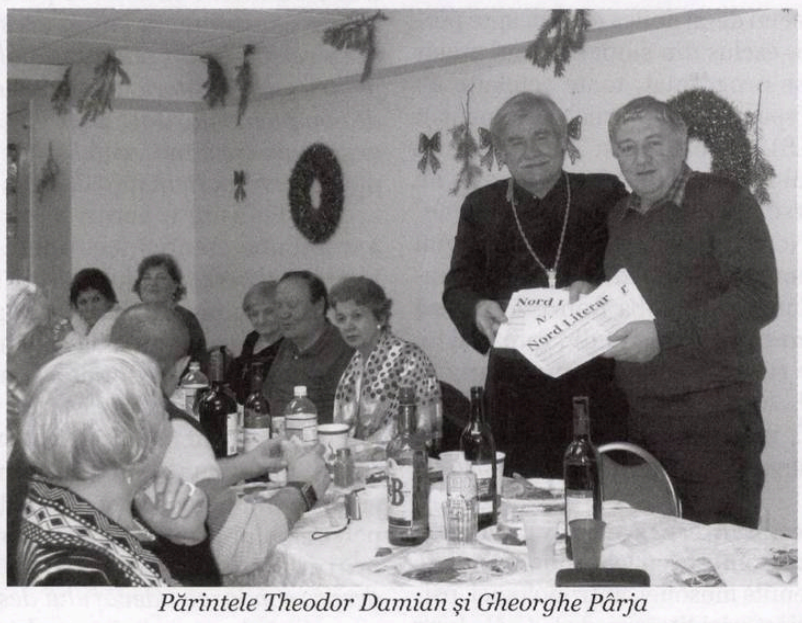
Părintele Theodor Damian și Gheorghe Pârja

Ajuns în orașul Wilmington, unde locuiesc Ioana și Horațiu, cu podoaba de copil ce este Marco George, le-am spus că tare m-aș bucura dacă aș ajunge la prietenul Theodor Damian. Intrase în proiectul ședерii mele acolo. Cu un anunț telefonic, cu o zi înainte, în 27 decembrie 2015, ziua de Sfântul Ștefan, am pornit spre New York. Cam două sute de kilometri în măsurătoare europeană. Acolo distanțele se apreciază în mile. După o raită prin New York - unde am trecut prin Central Park, Times Square, Wall Street, Memoria 9/11, Brodway, Rokeffeler Center Manhattan -, am plecat spre suburbia Queens în căutarea Bisericii Saint George. Eram cu Horațiu și cu Viorica. Cu ajutorul miraculosului sfătuitor de pe telefonul lui Horațiu, am ajuns acolo tocmai când a început sfânta liturghie. Ne-am așezat pe o bancă alături de vreo cincizeci de enoriași. Preotul Damian oficia în fața altarului. Era ora două după-amiaza americană. Am mai spus, cred, atunci am avut una dintre cele mai alese trăiri, când am asistat la o liturghie în limba română. În acea liniște înălțătoare, m-am simțit ca în biserica din Deseși ori la „Sfântul Nicolae" din Baia Mare. S-a ridicat și un paos după vrednicul Ioan urcat la cer.

Părintele Damian ne-a invitat pe toți cei prezenți în sala socială a Bisericii, unde era pregătită o masă. Era a doua oară în viață când ne priveam ochi în ochi cu teologul. De aici a început cunoașterea unei lumi românești despre care doar auzisem. Și care mi-a neliniștit curiozitatea despre românii din America. Care Americă? Partea aceea de continent la care ai acces. Nu uit a spune că întâlnirea din sala socială a fost motivată și de ziua de naștere a lui Theodor Damian, eveniment tratat cu sobrietate. Așa mi-a fost dat să aflu prețuirea de care se bucură omul de cultură, teologul, profesorul ai cărui invitați am fost în lumea universitară newyorkeză. Momentul de interes reciproc a fost propunerea mea de a înfrăți revistele „Nord Literar" și „Lumină lină". Cât de simbolic a fost gestul, atât de largi au fost comentariile. Mai limpede spus, întrebările. Exemplarele răspândite în sală au fost prilej de cunoaștere despre cei care conduc revista și mai ales cine este finanțatorul. Așa am avut prilejul să fac succinte portrete: al universitarului Gheorghe Glodeanu, directorul revistei, al profesorului Săluc Horvat, directorul executiv, dar și în calitate de cunoscut eminescolog. Cărțile dumisale despre Eminescu, enumerate de mine, sunt așteptate la cenaclul care poartă numele marelui poet la New York. Am vorbit apoi despre Delia Muntean, despre Daniela Sitar-Tăut, despre colaboratorii Dumitru Micu și Mircea Popa, despre scriitorii din Maramureș Nicolae Breban și Augustin Buzura și despre mulți alții. Apoi am prezentat programul revistei, care este atractiv pentru scriitorii din Maramureș și din țară. Directorul revistei „Lumină lină" („Gracious light"), înființate în 1996, poetul Theodor Damian, a făcut o incursiune în viața celor două decenii de existență a publicației. În numărul aniversar găsim conducerea revistei editate la New York. Alături de părintele Damian mai fac parte criticul M. N. Rusu, redactor-șef S.U.A. (care nu a putut fi la întâlnire), Mihaela Albu, redactor-șef pentru România, având consilieri editoriali pe Gellu Dorian, Aurel Ștefanachi, Muguraș Maria Petrescu. De două decenii, „Lumină lină" este un reper pentru cultura românească de peste ocean, reușind să adune în jurul ei evenimente de marcă din comunitatea românească newyorkeză, dar și din România. Mi-au atras atenția, de când o citesc, spiritul elevat al textelor, temele profunde de mare actualitate teologică și literară. Fiecare număr se deschide cu un eseu semnat de directorul revistei, legat de un eveniment important din perioada în care apare revista. Face parte din publicațiile de elită ale spiritualității și ale culturii române din diaspora. Revista apare trimestrial și publică articole de teologie și spiritualitate, de istorie, de literatură, de cultură în limbile română și engleză.

Preotul Damian s-a arătat bucuros să stabilească o legătură constantă cu revista „Nord Literar", deoarece programul ilustrat de revista din New York nu este rupt de ceea ce se întâmplă în România. *„Dimpotrivă, revista este direct implicată în orizontul cultural româno-american, iar mișcarea teologică, publicistica, poezia și proza ne preocupă. O legătură mai strânsă cu Maramureșul, cu revista „Nord Literar", reprezentate aici, la New York, de scriitorul Gheorghe Pârja, ne onorează"*, a spus părintele Damian. Dialogurile cu românii prezenți mi-au lămurit detalii din destinul lor. Unii sunt împliniți (au ranguri universitare, sunt oameni de afaceri), alții au rosturi mai modeste. Originea românească îi adună în jurul bisericii și al culturii.

Profesorul universitar Doru Tsaganea, brăilean de origine, trăiește în S.U.A. din 1983; specialist în modelarea matematică și a relațiilor internaționale, este preocupat și de infinitul în poezia lui Mihai Eminescu. Nu uită a ne spune că a fost asistentul lui Edmond Nicolau. După un doctorat în domeniul statisticii la ASE București, a susținut un al doilea în relații internaționale la Universitatea din New York. Maria Muguraș Petrescu este fiica preotului Constantin Sârbu (cu care părintele Damian a cântat în strană când era în țară), este colaboratoare la presa în limba română din America și din Canada cu literatură și publicistică. Traduce din limba română pentru ziarele și editurile din străinătate. Apoi, doamna Viorica Colpaicc își creează opera cu sentimentul că pune ordine în propria casă. Are o galerie de artă, „Spiritus", este profesor de artă, curator, eseist, membră a Uniunii Artiștilor Plastici din România de peste patru decenii. Apoi, scriitorul Ion Burcin, cu care am stat față în față la masă, o prezență agreabilă, folositoare pentru un neinițiat în America. Inginerul Cristian Pascu, președintele Societății Române Creștine „Dorul" (înființate în 1903), o energie concretă a comunității, încearcă să ducă pe mai departe întreita misiune a Societății: morală, culturală și filantropică. Unul dintre exemplele de promovare a culturii românești în S.U.A. este ridicarea bustului lui Mihai Eminescu în Corona Park, Queens, fiind donația sculptorului Nicolae Goia Pascu. Ca un corolar al spiritului românesc din Astoria, New York au fost spectacolul de cântec și dans, precum și recitalul de poezii. Isabela și Natalia Pascu au prezentat un număr de steep. Alexandru Orza (cu mama din Botiza) și Alexandra Esca, un elegant dans vienez, iar doamna Alexandra Pevida a interpretat cântece din Bucovina. Nu o uit pe Nicole Smith, din Baia Mare, recitând din Nichita Stănescu. Preotul, poetul, teologul Theodor Damian este cu adevărat o personalitate în domeniile pe care le practică. Este un dăruitor pentru semeni. Impresionanta sa activitate nu încape în câteva rânduri. Mi-a atras atenția omenia unui intelectual de marcă. Cu adevărat o punte între două culturi. De aceea relația mai strânsă dintre revistele „Nord Literar" și „Lumină lină" dorim să fie în folosul ambelor părți. Am preconizat ca părintele Damian, în această vară, să mai facă un popas intelectual în Maramureș.

Gheorghe GLODEANU

RADU ULMEANU - 70

(Urmare din pagina 3)

În lirica erotică, Radu Ulmeanu este un neoromantic cu vădite accente eminesciene. Izvor al poeziei, dragostea reprezintă o modalitate de cunoaştere ce se converteşte în vers: *„Când dragostea îmi seacă, pe hârtie/îngheaţă mâna mea şi nu mai mişcă./Se-nvârte mintea-n gol ca o morişcă,/doar vântul o mai poartă, o învie.//Şi inima dacă mi-a-ncremenit,/cuvintele-s ca pietrele de moară./Nici nu mai spun că viaţa mi-e amară,/sunt un schilav ce pleacă la cerşit"* (***Când dragostea îmi seacă, pe hârtie***). Iubirea nu este însă o stare edenică, ci constituie pretextul a nenumărate frământări, al unor dureroase oscilaţii între blestem şi disperare. De altfel, sonetele recentului volum sunt legate printr-o obsesie centrală, erosul, alcătuind monografia unei pasiuni devorante. Ca şi la Eminescu, iubirea reprezintă o dorinţă, cufundarea într-o stare de reverie: *„Pradă-mi vei fi, iubito, azi sau mâine,/te voi răpi pe-un cal înaripat/şi îţi voi da, drept hrană şi palat,/cocioaba mea şi-un drob amar de pâine"*. Imaginea iubitei e rece şi statuară. Ea este o icoană, o himeră ce nu prinde niciodată un contur concret. Principalul reproş ce i se face acestui idol mincinos este acela că refuză dragostea poetului. Radu Ulmeanu e un Pigmalion modern care, în imaginaţie, creează o fiinţă superbă, dar care eşuează în final deoarece nu-i poate da viaţă şi nu reuşeşte să-i insufle căldura sentimentelor: *„Vei şti atunci ce mult am suferit/ tânjind mereu după statura castă,/precum un cerşetor care adastă/la un tezaur vast şi strălucit"* (***Pradă-mi vei fi, iubito, azi sau mâine***). Mitul romantic al erosului este discreditat, chemarea la iubire răsunând aici, pe pământ, şi nu în vreun Olimp cu bogate rezonanţe livreşti. Dragostea devine o sfâşiere lăuntrică între Eros şi Thanatos: *„Ai apărut mai simplă ca o floare/ şi mai frumoasă ca un chip de sfânt,/umplând o lume-ntreagă de splendoare.//Şi-acum cobori infernul pe pământ,/dându-mi spre studiu viaţa orbitoare a zeităţii/reci pe care-o cânt"* (***La mijlocul de drum al vieţii mele***).

Un moment de cotitură marchează sonetul LXXXII. Modificările pot fi observate atât în structura, cât şi în problematica poemelor. Pentru prima oară, structura sonetului clasic (două catrene şi două terţete) este substituită cu trei catrene şi un distih, ultima strofă rezumând concluzia reflecţiilor anterioare. Tot mai mult, poezia devine o interogaţie asupra condiţiei umane, în descendenţa ***Psalmilor*** arghezieni. Profunzimea meditaţiei este facilitată de frecventele proiecţii în mitologie. Asemenea lui Dante, poetul întreprinde un voiaj în infern, voiaj iniţiatic ce promite dobândirea înţelepciunii. Retorismul îşi face simţită prezenţa mai ales în ultima creaţie, când, asemenea unui actor la sfârşitul reprezentaţiei, poetul îşi ia rămas bun de la cititorul său: *„Se-nchide cartea, inima tresaltă/sub freamătul acestei grele pagini./Cuvântul grav ne smulge din imagini/în umbra nesfârşită şi înaltă.//Răsună cheia-n poarta de aramă/care-mi încuie sufletul aici./Nu-i bucurie, nu-i tristeţe, nici / măcar sărut, ce-n vreme se destramă.//Rămâi cu bine, scumpe cititor./Din cer cad greu, ca vâslele pe apă,/raze dintr-al luminilor izvor//ce ochii orbi şi sumbri mi-i adapă./Şi, din impactul nostru trecător,/ gândul enorm spre veşnicie scapă"* (***Se-nchide cartea. Inima tresaltă***). Gestul închiderii cărţii este simbolic, marcând preocuparea constantă pentru structură, pentru exprimarea ideilor în forme geometrice perfecte.

Sonetele lui Radu Ulmeanu sunt nişte tentative de a defini poezia şi, prin intermediul ei, însăşi condiţia umană. Interogaţiile se reiau la infinit, poetul asumându-şi condiţia unui Sisif contemporan, ce se reîntoarce mereu la temele majore ale artei.

Constantin CUBLEŞAN

HOREA, RĂSCOALA, MASONERIA

(Urmare din pagina 4)

Investigaţia îi prilejuieşte lui Doru Munteanu intruziuni în misterele şedinţelor masoneriei de la acea dată („Astăzi, *23 februarie, anul de graţie 1783, domnia sa /Împăratul, n.n., Ct. C./este reţinut la Hofburg cu treburi importante pentru imperiu. Şi tocmai azi avem un oasepete drag, Vasile Nicula Ursu, zis Horea, un constructor de biserici din Transilvania mea natală. Vreau să-i dăm onoarea de a rosti primul discurs*"), dar şi sugestia că, din construcţie, cetatea Mediaşului urmează planuri masonice (*„Întreaga cetate era proiectată şi ridicată ca un adevărat templu, pe al cărui traseu puteai descoperi simbolurile clasice ale francmasoneriei /.../ Din toată semiotica francmasonică se detaşa clar simbolul bufniţei, sinonimă cu înţelepciunea, mai ales în alăturarea ei cu o carte deschisă, pe care o găseai pe două clădiri impozante din cetate"*). Nu lipsesc călătoriile la Paris, nici comentarea situaţiei politice a Europei (*„Europa mocnea. Noi forţe politice se agitau pentru a prelua puterea /.../ Amintiţi-vă rivalitatea istorică dintre Franţa şi Anglia. Templierii au fugit din Franţa în Anglia. Franţa şi Austria îşi disputau pe continent supremaţia. Rusia era încă adormită, dar nu de neluat în seamă /.../ Transilvania era un teren care trebuia agitat. Ungurii aveau pretenţii, întinseseră coarda prea mult, aşa că o revoltă în Ardeal împotriva lor era o soluţie, iar Horea devenise atletul românismului"*).

De reţinut este şi portretul pe care îl face lui Horea, în linii sumare, dar foarte sugestive: *„O faţă prelungă, ovală, încadrată de plete lungi, retezate, un nas acvilin. Ţinea în mână o nuieluşă de alun. O cămaşă de cânepă se petrecea peste cioarecii albi de pănură, strânşi în opinci. Era încins la mijloc cu un şerpar lat de piele, în care îşi îndesase căciula de oaie. Silueta lui se decupa pe fundalul altarului. Avea ceva magnetic în el, în uitătura dreaptă, în felul în care îi cântărea pe toţi din privire. Impunea respect cu tăcerea lui prelungă şi murmurul se stinse îngropându-se în aşteptare. Ridică braţul cu nuiaua, făcând un gest larg şi vocea lui clară, baritonală despică liniştea"*. Romantică şi neverosimilă e scena în care Horea asistă la un concert al lui Mozart, la Viena, dar ea contribuie în plus la haloul legendar al prezenţei acestuia în capitala austriacă. Incitantă e şi propunerea pe care o face în descendenţa, posibilă, românească a strămoşilor familiei lui Voitila, speculându-se rezonanţa onomastică a numelui acestuia. Nu putea lipsi, desigur, o scenă erotică, discretă, totuşi, ingrediente de coloratură într-un roman în care istoria îşi divulgă secretele, fără ca prozatorul să mizeze pe descrieri fastuoase de epocă, în general uzate în literatura genului. ***Secretul crucii*** e un roman suplu, scris cu multă căldură naţionalistă, în înţelesul cel mai bun al termenului, cu o dinamică remacabilă în susţinerea intrigii, Doru Munteanu probând, o dată în plus, calităţile sale de prozator modern, de succes, dar în acelaşi timp abordând idei majore, dintr-un trecut îndepărtat ce-şi află rezonanţe dramatice în actualitatea imediată.

Mihai POSADA

O CARTE DESPRE PEISAJUL INTERIOR AL PERSONAJELOR – CONSTRUCT AL DISCURSULUI NARATIV

„Principala problemă a identităţii romanului este legată de relaţia biunivocă între actul creaţiei şi actul receptării", afirmă Adrian Iancu, în miezul volumului său de eseuri (despre): ***Geometria discursului narativ***, recent apărut la Sibiu (Editura Universităţii Lucian Blaga, 2015, p. 120), având ca ilustraţie a copertei o fotografie de Louis Guermond, cu Podul Minciunilor din burgul de pe Cibin. Cartea este alcătuită din şase studii aplicate, după cum urmează: ***Despre labirintul cunoaşterii de sine şi mitul fericirii interioare***, ***Despre peisajul interior şi personajul literar – un traseu narativ posibil*** (ambele axate pe construcţia interiorităţii personajului Petrini, din trilogia romanescă ***Cel mai iubit dintre pământeni*** a lui Marin Preda); ***Relieful interior – între construcţie şi proiecţie*** (despre ***Bietul Ioanide***, din romanul omonim al lui G. Călinescu); ***Ambivalenţa trăirilor personajului literar*** (despre Puiu Faranga, din ***Ciuleandra*** lui Rebreanu); ***Aspecte ale romanului*** (cel mai de substanţă eseu al cărţii, sub un titlu cu rezonanţe eliadiene din 1978, trece în revistă condiţia romanului românesc/*„aventura discursului narativ"* – de la personajul-obiect, la *„romanul tonal"* – în opiniile unor cărturari şi oameni de cultură şi artă autohtoni, între care: G. Călinescu, Eugen Ionescu, Camil Petrescu, Mihai Şora, Alexandru Protopopescu, Liviu Petrescu, Vladimir Brânduş, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mircea Tomuş); ***Patrick Modiano – despre infimele pulsaţii ale destinelor umane*** (o concisă fişă biobibliografică despre viaţa, succesele literare şi coordonatele substanţei narative ce organizează peisajul scrierilor condeierului francez). Cu excepţia celui de-al doilea eseu despre personajul Victor Petrini, exclus din sumarul unui anuar academic unde fusese programat, toate celelalte au apărut în publicaţii de specialitate: „Jurnal of Romanian Literary Studies" (JRLS), „Globalisation", „Intercultural Dialogue and National Identity" (GIDNI), „Studies on Literature", „Discourse and Multicultural Dialogue" (LDMD), respectiv „Nord Literar". Cele 168 de pagini ale volumului sunt completate, în ***Addenda***, cu o traducere a lui Adrian Iancu din limba franceză: ***Ca să nu te pierzi prin cartier***, fragment din romanul lui Modiano (***Pour que tu ne te perdes pas dans le quartier***, Gallimard, 2014), apărut în revista băimăreană „Nord Literar", în chiar anul 2014, când Jean Patrick Modiano primea, la Stockholm, Premiul Nobel pentru literatură.

Procesul proiecţiei în discurs narativ a personajului literar este analizat conform concluziilor formulate de cercetători în domeniile filosofiei, antropologiei, psihopatologiei, teoriei şi istoriei literare, de la C. G. Jung şi H. Bergson, la Mircea Lăzărescu şi Michel Foucault, citaţi la obiect şi amănunţit de Adrian Iancu.

Preocupat de *„fundamentarea unei tipologii a discursurilor narative din perspectiva constituirii şi funcţionării interiorităţii personajului literar"*, autorul ***Geometriei discursului narativ*** urmăreşte definirea conceptului de *„lume interioară"* dintr-o dublă perspectivă, una din interior, *„interioară ei înseşi"*, iar cealaltă din afară, *„lumea interioară a celuilalt"*: *„În planul discursului narativ, asistăm la o serie de infime deplasări, accentuări şi inflexiuni productive care îşi găsesc corespondentul în planul imaginarului, prin cristalizarea interiorităţii şi exteriorităţii personajului literar, adică acceptarea acestuia ca atare, de către scriitor şi cititor, dar şi de celelalte persoane. Dacă admitem că istoria personajului literar este istoria conştiinţei de sine a acestuia, peisajul interior ni se relevă ca un pliu al realului, prin preocuparea pentru lucruri interioare personajului, aflate în relaţie de complementaritate cu preocuparea pentru lucruri exterioare acestuia. Astfel, grija faţă de sine este complementară aceleia faţă de alţii, indivizi/personaje"*.

Folosită repetitiv – cu intenţia (reuşită) de a o impune atenţiei lectorului – sintagma *„peisajul interior al personajului literar"* semnifică lumea acestuia, construită prin discursul narativ însuşi, pentru a arăta cât a contribuit el la construirea personajului. O particularitate procedurală a demersului critic profesat de Adrian Iancu ar fi relevarea valenţelor discursului narativ construit în căutarea adevărului propriu al personajului, discurs alcătuit sub forma dialogului interior, analizat din perspectiva alterităţii. Bunăoară, în cazul personajului central Victor Petrini, din romanul ***Cel mai iubit...***, autorul este de părere că *„putem vorbi despre sondarea adevărului despre sine, adevăr care nu se lasă descoperit, în cazul acesta, nici prin sondarea interiorităţii, nici a exteriorităţii acestuia, ci prin proiecţia/raportarea personajului referenţial, la celălalt/ceilalţi"* (p. 10).

REVISTA REVISTELOR

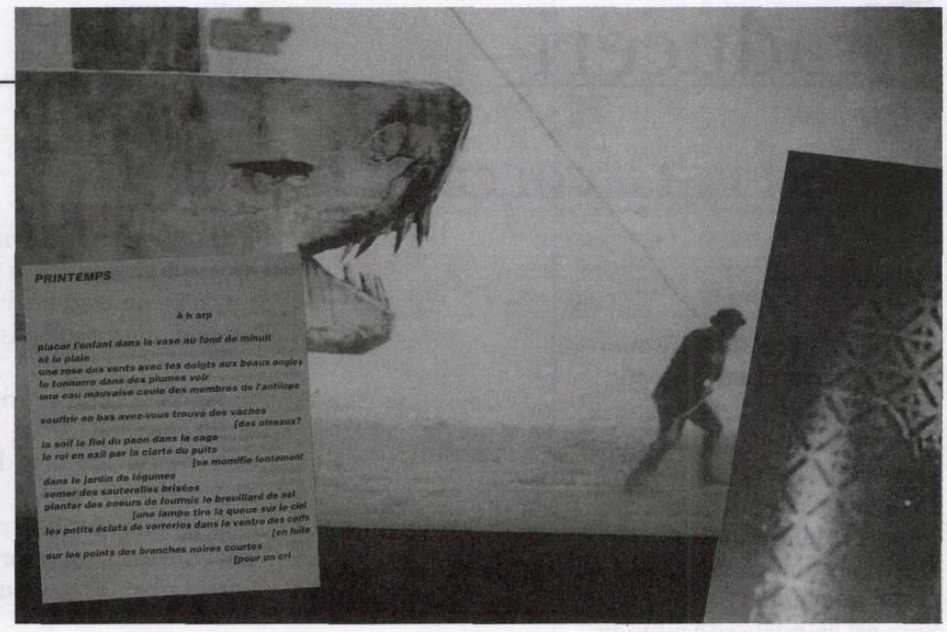

Parcurgem cu interes numărul 1/ianuarie 2016 al revistei timişorene **ORIZONT**, oferta fiind de actualitate şi generoasă. Ne reţin atenţia, mai întâi, cele cinci pagini destinate lui Mircea Cărtărescu şi recentului său roman ***Solenoid***. Din interviul realizat de Cristian Pătrăşconiu (***„Literatura, o bâjbâire fără busolă şi felinar în noaptea ta interioară”***) aflăm, printre altele, date semnificative din laboratorul creaţiei cărtăresciene. Autorul punctează: „***Solenoid*** *e cartea mea cea mai umană, aş spune aproape «umanistă». Subiectul ei e omul în faţa unei lumi care-l zdrobeşte şi totuşi nu-l învinge*”. Ca invitaţii provocatoare la lectura discutatului roman se constituie şi cele două cronici: ***Bunavestire*** (Vasile Popovici) şi ***Cartea hipercubică*** (Cristina Chevereşan). „*Romanul-foc-de-artificii*”, „*romanul-nepereche*”, ***Solenoid*** este, în opinia Cristinei Chevereşan, „*o carte de o generozitate emoţionantă, care transformă încercările, durerile, temerile, incapacităţile, naivităţile şi entuziasmele ego-ului tridimensional în file ale unui manuscris al umanităţii*”. Entuziast încă din titlul cronicii semnate, Vasile Popovici pune verdictul unei „*lucrări fără egal*”. „*Nu e un roman, nu e doar o carte, nu e o creaţie, adică un obiect construit, solid şi definibil. E o forţă în mişcare, o energie pură, ce-i utilizează pe autor, pe narator şi pe cititor ca pe nişte medii.*”

Un alt volum care a stârnit preocuparea criticii şi a istoriei literare actuale este ***Mihai Eminescu, românul absolut. Facerea şi desfacerea unui mit*** (Lucian Boia), actualul număr al revistei „Orizont” oferind un interviu cu autorul lucrării (***Mitul Mihai Eminescu. Cum procedăm?*** - realizat tot de Cristian Pătrăşconiu) şi o cronică asupra cărţii, semnată de Alexandru Bodog (***Iconoclastul de serviciu***).

Cornel Ungureanu propune un ***Documentar: Sorin Titel***. Scriitorul (care a fost şi redactor al revistei „Orizont” în perioada 1964-1972) ar fi împlinit optzeci de ani în 2015 şi, totodată, sunt treizeci de ani care s-au scurs de la moartea acestuia. Citim câteva scrisori ale tatălui (Iosif Titel), adresate lui Cornel Ungureanu, după moartea scriitorului. Şi aflăm că, în 2015, Biblioteca Judeţeană Timiş a primit numele „Sorin Titel”.

Ancheta revistei, ***Care este cea mai impertinentă întrebare care vi s-a pus vreodată?***, scoate la iveală răspunsuri şi împrejurări din viaţa unor personalităţi ale culturii care merită citite (Andrei Şerban – regizor; Vasile Popovici – scriitor, diplomat; Ada Milea – compozitoare, cântăreaţă, actriţă; Codrin Liviu Cuţitaru – profesor universitar; Gabriel Coşoveanu – profesor universitar, critic literar; Corina Şuteu – manager cultural; Claudia Doroholschi – prozatoare, lector universitar; Alina Radu – redactor de editură; Alexandru Potcoavă – scriitor).

ROMÂNIA LITERARĂ (nr. 4/ianuarie 2016, Bucureşti) îi acordă, „*La aniversară*”, atenţia cuvenită lui Gabriel Dimisianu, cu ocazia împlinirii a optzeci de ani. Cel care a fost martorul unei jumătăţi de veac la „România literară”, „*domnul «România literară»*”, cum îl numeşte Alex. Ştefănescu, se bucură de calde evocări din partea colegilor şi a prietenilor (Gabriel Chifu, Marina Constantinescu, Daniel Cristea-Enache, Sorin Lavric, Nicolae Manolescu, Simona Vasilache, Răzvan Voncu), care îl preţuiesc, mai întâi, pe omul onest, politicos, elegant, discret, calm, neconflictual, inteligent şi cu umor, dar şi pe criticul obiectiv, ferm, de încredere, recunoscut pentru probitatea profesională, mentor pentru mulţi dintre ei. Toate aceste însuşiri reies şi din răspunsurile date în interviul acordat lui Alex. Ştefănescu (***Gabriel Dimisianu: „Nu m-am gândit niciodată să renunţ la critica literară”***), din care aflăm atât date semnificative din trecutul existenţial şi cultural al criticului, cât şi proiecte interesante pentru viitorul apropiat.

Prin intermediul lui Nicolae Scurtu, care depune o binecunoscută şi susţinută muncă în domeniul recuperărilor istorico-literare, citim cu interes câteva ***Epistole inedite ale lui Nichita Stănescu***, trimise poetului Radu Cârneci – epistole „*deloc convenţionale*”, care „*surprind printr-o dezarmantă sinceritate, întrucât poetul Nichita Stănescu nu ocultează adevărul, nu ezită să comunice tot ceea ce crede şi, mai ales, ceea ce constată, cu tristeţe, anumite deziluzii şi chiar decepţii în viaţa literară*”, lămureşte Nicolae Scurtu.

Proza prezentului număr poartă semnătura lui Pavel Sanaev (nume consacrat al literaturii ruse contemporane), ***Îngropaţi-mă după plintă!*** fiind o povestire cu elemente autobiografice, publicată în 1996, pusă în scenă, ecranizată şi tradusă în mai multe limbi (prezentare şi traducere din rusă de Ivan Pilchin). La pagina de poezie găsim ***Poemul sfâşiat*** al lui Ovidiu Genaru.

Recenzii semnează: Marius Conkan (***Lithium şi „esterologia”***, cu referire la volumul de versuri ***Cerul senin*** al lui Ştefan Manasia), Răzvan Voncu (***Poezia tradiţională şi evul nostru eretic***, cu referire la volumul lui Ion Horea, ***Cât a trecut***). Sorin Lavric scrie cronica ***Sinucigaşul mediocru*** la cartea ***Pavese, omul jignit*** de Vianu Mureşan, iar Nicolae Manolescu este autorul cronicii ***Poeme cu îngeri (destrăbălaţi)*** (cu referire la volumul lui Emil Brumaru, ***Opere V. Crepusculul civil de dimineaţă***).

Numărul 5/februarie 2016 al **ROMÂNIEI LITERARE** este unul închinat Centenarului Dada. Mihai Zamfir scrie despre soarta generaţiei de artişti revoltaţi, nonconformişti, reuniţi în jurul lui Tristan Tzara (creatorul acestui curent) şi despre activitatea literară a tânărului Tzara dinainte de a pleca din ţară (în ***Tzara înainte de Tzara***). Radu Cernătescu îşi descrie experienţa pelerinajului prin Zürich, spre „*locul de naştere al copilului cu barbă pe nume Dada*” (Cabaret Voltaire), în scopul de a înţelege mai bine fenomenul, prilej de dezbateri despre esenţa filosofiei Dada alături de însoţitorul său. În ***Tzara lui Hetea***, Cătălin Davidescu prezintă volumul dedicat vieţii şi operei lui Tristan Tzara al lui Marius Hetea, ***Dada/Tata, The real Life and Celestial adventures of Tristan Tzara***, Editura MIT Press, 2015.

„*Şed în chilie/citesc împrăştiat/ascult muzică/telefonul e mai mult închis/gândesc la ce dreacu' caut/eu pe pământ/şi-mi fac curaj/să mai respir încă o dată/încă o dată/încă o dată...*” – începe poemul săptămânii (***Clipa ca un sâmbure de caisă***) al lui Traian Ştef şi cititorilor le rămâne plăcerea să îl descopere în întregime. Alte versuri cuprinse în prezentul număr aparţin lui Adi Cristi şi lui Dumitru Ion Dincă. Proză semnează Constantin Abăluţă.

Constantin Cubleşan scrie (în articolul intitulat ***Marin Preda – portrete de tinereţe***) despre demersul documentar cu totul remarcabil, făcut cu probitate profesională, cu rigoare şi cu minuţiozitate de către Stan V. Cristea pentru realizarea volumului ***Marin Preda. Portret în oglinzi***.

Reţinem şi recenziile semnate de Adrian G. Romilă, ***Gabriela Adameşteanu, monografic*** (cu referire la cartea lui Şerban Axinte) şi de Dan-Liviu Boeriu, ***Testament*** (despre volumul de poezie al lui Ion Pop, ***Casa scărilor***).

La „*Cronica ediţiilor*”, Răzvan Voncu prezintă ***O antologie ridicolă*** (cea a lui Daniel Ioniţă, ***Testament. Antologie de poezie română modernă/ Testament. Anthology of Modern Romanian Verse***), dând un verdict de „aşa nu!” şi demonstrând că „*amatorismul face rău*”.

O altă cronică, ***„Poezia mea este o epopee scrisă la persoana întâi”*** (Ioan Holban), se referă la recentul volum de poezie al lui Varujan Vosganian, ***Cartea poemelor mele nescrise***, despre care cronicarul afirmă că este „*profundă şi tulburătoare*”, „*gândită ca un monolog în faţa umbrei, a făpturii «fără tălpi»*”, „*un joc de-a viaţa/ moartea*”, autorul ei fiind aşezat printre scriitorii „*de pe primul raft al bibliotecii literaturii noastre de azi*”.

Şi în **ATENEU** (nr. 53/ianuarie 2016, Bacău) găsim o cronică, ***Eminescu demitizat. Versiunea Lucia Boia*** (semnată de Adrian Jicu), la volumul ***Mihai Eminescu, românul absolut. Facerea şi desfacerea unui mit***, autorul ei situând lucrarea „*departe de primele şi solidele cărţi ale lui Lucian Boia*”. În opinia acestuia, „*cartea nu poate fi altceva decât un inventar (asumat incomplet) al avatarurilor pe care mitul Eminescu le-a cunoscut de-a lungul vremii. (...) volumul nu aduce nimic nou sub raportul interpretării, înscriindu-se în linia abordărilor demitizante propuse în ultimii ani de Eugen Negrici, H. R.-Patapievici, Nicolae Manolescu, Mircea Cărtărescu şi alţii*”. Mai mult, Adrian Jicu se arată sceptic în ceea ce priveşte adeverirea profeţiei unui Eminescu real: „*Un Eminescu definitiv, curăţat de balastul ideologic şi simbolic, a devenit, mă tem, o utopie*”.

Gheorghe Iorga scrie despre ***Rilke. Din avatarurile biografiei interioare***, la nouăzeci de ani de la moarte. Rubrica „*Poesis*” ne oferă versuri de Leo Butnaru şi de Nicolae Corlat. Dan Petruşcă este autorul comentariului ***Câte ceva despre cultura poetică eminesciană***. Seria restituirilor lui Nicolae Scurtu continuă şi în acest număr al revistei „Ateneu” cu ***O biografie necunoscută a lui George Bacovia***. Despre romanul ***Solenoid*** scrie şi Marius Manta în ***Culoarul Mircea Cărtărescu***. Iar la rubrica „*Meridiane*” citim traduceri din poetul german Joachim Schlichte, oferite de G. Gheorghiţă.

Lansată în ianuarie 2015, revista ieşeană **SCRIPTOR** şi-a câştigat locul în rândul revistelor de cultură de valoare, remarcându-se prin ţinuta elegantă şi prin conţinutul bogat, ce acoperă multe domenii de interes: poezie, proză, interviuri, eseuri, eminesciana, cronici, recenzii, comentarii, traduceri, arte plastice ş.a.

Numărul 1-2 (13-14)/ianuarie-februarie 2016 se deschide cu atractivul concept „*Poemul desenat*”. ***Ultimul sonet*** (Emilian Galaicu-Păun, Chişinău) este ilustrat grafic de Visilian Doboş: „*Diminuată/de boală/ până şi-n/vorbire/de unde/a predat/o viaţă/limba şi/ literatura/română,/mama/lăsa/cu limbă/de moarte/ doar patru/cuvinte:/nu/mă/doare/nimic*”.

Rubrica „*Un poet, o pagină*” prezintă o selecţie de versuri semnate de: Lucian Alecsa, Radu Florescu, Mircea Lutic, Radmila Popovici, Nina Viciriuc, Gheorghe Vidican ş.a. Proza ***ca frunza-n vânt*** aparţine Doinei Popa.

Din „*Literatura lumii*”, întâlnim traduceri din versurile poetului maghiar Gabor G. Gyukics (oferite de Radu Andriescu) şi fragmentul de proză ***Poveşti de dragoste pentru vârsta de douăzeci de ani***, aparţinând lui Ho-seung Jeong (prezentare şi traducere din limba coreeană de Iolanda Prodan).

La rubrica „*Efigii*” se conturează portretul uman şi profilul cultural ale scriitorului George Popa, autori fiind Constatin Cubleşan (***Poezia sapienţială***) şi Nicolae Creţu (***George Popa şi fascinaţia „crestelor”***).

Ne mai reţin atenţia şi articolele de la paginile „*Eminesciana*”. Primul, ***În poeziile lui Mihai Eminescu există ceva ascuns dincolo de obişnuit***, este un fragment din studiul lui Ali Naçin (Istanbul), intitulat ***Mihai Eminescu. Cele cinci Scrisori şi Imperiul Otoman***, în care autorul turc este preocupat de studierea celor cinci poezii eminesciene denumite „Scrisori” şi de teoretizarea şi aplicarea conceptului de „literatură Divan” la nivelul *scrisorilor* eminesciene. Exegetul turc afirmă: „*Mihai Eminescu ne apare atât ca deschizător de drumuri în România în ceea ce înseamnă romantismul, care era în declin în Europa, dar şi ca autorul care a introdus în România Ecoul «Divan»*”. Următoarele articole cu referire la Eminescu aparţin lui Traian Diaconescu şi sunt interpretări ale unor creaţii ale poetului: ***Mihai Eminescu. Noi doi avem acelaşi dascăl*** şi ***Căci eterne sunt ale lumii toate. Un poem postum în metru safic***. Mihaela Grădinariu face o recenzie (***George Vulturescu: sacralitatea firului de praf***) la volumul ***„Complexul Ghilgameş” – Eseu despre motivul prafului în opera lui M. Eminescu***.

Raluca HĂŞMĂŞAN

Traduceri

Samuel Taylor COLERIDGE

Genevieve

Iubirii-mi zână! dulce Genievevă!
Aluneci pe lumina răpitoare;
Ai ochi luceafărul de ziuă,
A Serafimului cântare.
Ci nu cereasca-ţi frumuseţe
Dă luciul pasiunii sancte:
În suflet viaţă prinde-o voce!
A auzi ale durerii tacte.
Când nicio mână nu se-ntinde
Spre cel ce-n jale se scufundă,
Ca sânul lebedei ferinde
Săltând cu graţie pe undă,
Văzut-am pieptu-ţi tresăltândă
Şi, dulce Genievevă, îmi eşti nuntă!

Argumentul Suicidului

Nainte de naşterea vieţii-mi, de vreau ori ba
N-am fost întrebat - ori n-o fi aşa!
De viaţa-i întrebarea, lucru trimis să vrei
Şi să trăieşti e DA; ce poate NU a fi? să piei.

Răspunsul naturii

Întorci ce ai primit? Nu e mai răul rost?
Gândeşte-ntâi ce EŞTI! Cheamă în gând ce-ai FOST!
Ţi-am dat candoare, ţi-am dat sperare,
Dată sănătate, dat geniu şi scop mare,
Îmi întorci vină, letargie, boală?
Fă inventar; inspectează, compară!
Apoi mori de ai îndrăzneală!

Charles BAUDELAIRE

Gustul neantului

Trist spirit, altcând iubitor de luptă,
Pinten speranţa te trezea-n ardoare,
Nu-ţi mai prieşte şaua! Te culci fără pudoare,
Bătrâne cal te-mpiedici de-orice cută.

Tăcere, inimă; dormi somn de brută!

Spirit învins, sleire! Bătrâne hoţoman,
Nu mai ai gust de-amor nici de dispută;
Adio son de-aramă, suspinele de flută!
Plăceri, lăsaţi în pace o inimă-n aman!

Fără miros şi primăvara e în van!
Clipă de clipă Timpul mă digere
Precum zăpada corpul în înţepenire;
Contemplu din înalt a globului rotire
Şi nu mai caut de-adăpost unghere.

Vrei să mă iei tu, avalanşă, în cădere?

O gravură fantastică

Acest strigoi pustiu n-are drept toaletă,
Campată-n fruntea de schelet infectă,
Decât o diademă de-oribil carnaval.
Fără de pinteni, fără bici, ia suflul unui cal,
Tot spectru, rupt apocaliptic,
Cu nări băloase ca de epileptic.
Spaţiul străbat - fantome neoprite,

Şi calcă infinitul în copite.
Îşi plimbă cavalerul sabia flambaj
Peste mulţimi ce gloaba le ia-n gaj,
Parcurge ca un prinţ de-şi inspectează casa
Imensul rece cimitir tabula rasa,
Pe unde zac sub soare alb de raze terne
Popoarele istoriei antice şi moderne.

Avertizorul

Fiece om ce demn de nume fu
Un Şarpe galben are-n piept,
Suit ca pe un tron de drept,
De-i spui: „Eu vreau!", răspunde: „Nu!"

Plonjează-ţi ochii-n priviri fixe
De Satirese şi de Nixe,
Dintele zice: „Datoria doară!"

Copii fă, plante arborează
Vers polizează, marmoră sculptează,
Dintele zice: „Fi-vei viu diseară?"

Orice eboşă să-şi certifice,
Omul nu-i viu niciun moment
Fără insuportabilul avertisment
Al Viperei lăuntrice.

Eugenio MONTALE

Nu cereţi cuvântul

Nu cere cuvântul ce ne înconjoară
informul suflet, şi-n litere de catran
se declară strălucitor şofran
pierdut în prăfuită vâlcioară.

Ah omul ce-ntru crez purcede
spre alţii ci amic de sine,
cu umbra oarbă la canicula
stampată pe surpat perete!

Nu întreba formula făcătoare de lume
vreo silabă strâmbă dacă-i uscat ram.
Astfel acum vă voi putea spune
ceea ce nu eram, ceea ce nu voiam.

Bufera

Furtuna şiroind pe frunze
grele de magnolie prelungi tunete
de martie şi grindină,

(sunetele de cristal din cuibul tău
nocturn te surprind, aurul
stingându-se pe mahon, sub tăietura
cărţilor legate, încă arde
un grăunte de zahăr în coaja
pleoapelor tale)

Fulgerul însiropând
arbori şi ziduri surprinzându-le în acea
eternitate de moment – marmora mană
şi distrugere – intrând spre a-ţi sculpta
porturi pentru condamnare şi legându-te
mai mult decât iubirea cu mine, stranie soră, -
şi apoi brusca prăbuşire, sistre, freamătul
tamburinelor pe groapă grapă,
călcatul fandangoului, şi mai presus
vreun gest depănând...
ca atunci când
te întorci şi, cu mâna, liberezi
fruntea de norul părului,

salutându-mă – spre a intra în beznă.

Arsenio

Vârtejuri spulberă praful
peste acoperişe, morşti, spaţii
goale, unde cai înglugaţi
adulmecă pământul, oprind întâi
la geamuri de hotel lucinde.
Pe corso, în faţa mării, descinzi
în această zi
sau poaie-piovorno, acum aprinsă, printre flashuri
tulburând orele,

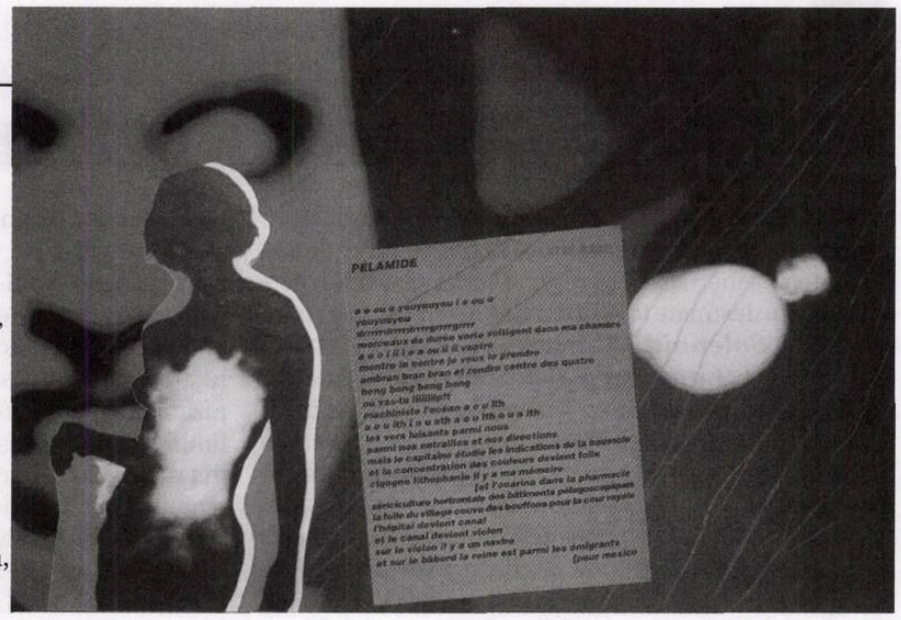

în strâns egal complot, un ritornello
di castagnette.

Şi semnul unui alte orbite: tu-l urmezi.
Cobori la orizont ci, mai presus,
o trompetă de plumb, naltă peste bulboane,
cele mai multe vagabonde: sarea nimbus
învârtejit, suflat de rebelul
element al norilor; face ca pasul
să scârţâie prin pietriş împiedicându-se
de ghemul algelor: acel moment
poate mult aşteptat te scapă
de a-ţi sfârşi călătoria, zaua unui
lanţ, mers nemişcat, oh prea familiar
delir, Arsenio, de imobilitate ...
delirio, Arsenio, d'immobilità...

Ascultă printre palmieri tremurul
viorilor, stins de rotirea
tunetului cu un freamăt de lamă
bătută; furtuna e dulce atunci când
ţâşneşte steaua albă a Caniculei
în depărtat cer albastru asupra serii
apropiate: dacă fulgerul o sfâşie
ramuri cad ca un arbore preţios
în lumina ce se împurpură: şi ţambalul
ţiganilor picurând silenţios.
e il timpano
degli tzigani è il rombo silenzioso

Cobori prin întunericul ce precipită
şi mută amiaza întru o noapte
de globi aprinşi, legănându-se la ţărm -
şi în afară, unde o umbră singură ţine
mare şi cer, din lotci risipite palpită
acetilena -
până ce o picătură trepidă
cerul, fumegă solul ce te va adăpa,
totul în jur se zbuciumă, se zbat
perdelele moi, un foşnet imens rade
pământul, jos se moleşesc scârţâind
felinarele de hârtie pe străzi.
le lanterne di carta sulle strade.

Astfel pierdut printre răchite şi rogojini
picurătoare, rogoz radacinile
trăgându-şi, jilave, nemai
svelte, tremuri de viaţă şi înaintezi
într-un gol răsunând de lamente
sufocate, capcana te înghite
în veche undă ce te caută; şi încă
tot ce te reprinde, stradă verandă
perete oglinzi te împing într-o solitară
multitudine de morţi,
şi dacă un gest te înfioară, o vorbă
îţi cade aproape, aceasta e poate, Arsenio,
în ora când se topeşte, semnul unei
vieţi strangulate de soarta ta, şi vântul
o poartă cu cenuşa astrelor.
e il vento
la porta con la cenere degli astri.

Versiuni de ***George ANCA***

5948485970010

Anul XIV, nr. 3 (154), martie 2016 Preț 2 LEI

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 3 ANIVERSARE
• Gheorghe GLODEANU
- *George Vulturescu - 65. Un poet al cetății*

PAG. 4-5 VITRINA
• Ioan NEGRU
- *Doar clopotul ce-i răstignit*
• Antoaneta TURDA
-*Despre puterea de a grăi a umilului scrib*
• Mircea POPA
- *Un nou atentat la demolarea lui Eminescu*
• Gheorghe PÂRJA
- *Despre luminile și umbrele educației*

PAG. 6 CRONICA LITERARĂ
• Daniela SITAR-TĂUT
- *O panoramă a presei românești din exil*

PAG. 7 ORFEU
• *Poeme* de Theodor DAMIAN

PAG. 8 INTERPRETĂRI
• Dumitru MICU
- *Mitosul blagian*

PAG. 9 PROZĂ
• Alexandra Ionuța ANDRECUȚ
- *Evadări stradale*

PAG. 10 CRONICA LITERARĂ
• Delia MUNTEAN
- *Muncile de peste an ale istoricului literar*

PAG. 11 COMENTARII
• Sonia ELVIREANU
- *O abordare a nuvelisticii lui Pavel Dan din perspectiva teoriei imaginarului*

PAG. 12 POEZIE
• Mara DĂRĂBUȘ
• Rodica DRAGOMIR

PAG. 13 INTERVIU
• Ștefan JURCĂ în dialog cu Ioan MOLDOVAN - *Forțând memoria să se întoarcă*

PAG. 15 VARIA
• *Revista revistelor*

PAG. 16 TRADUCERI
• *Versuri* de ACSAI Roland (traducere de Ana OLOS)

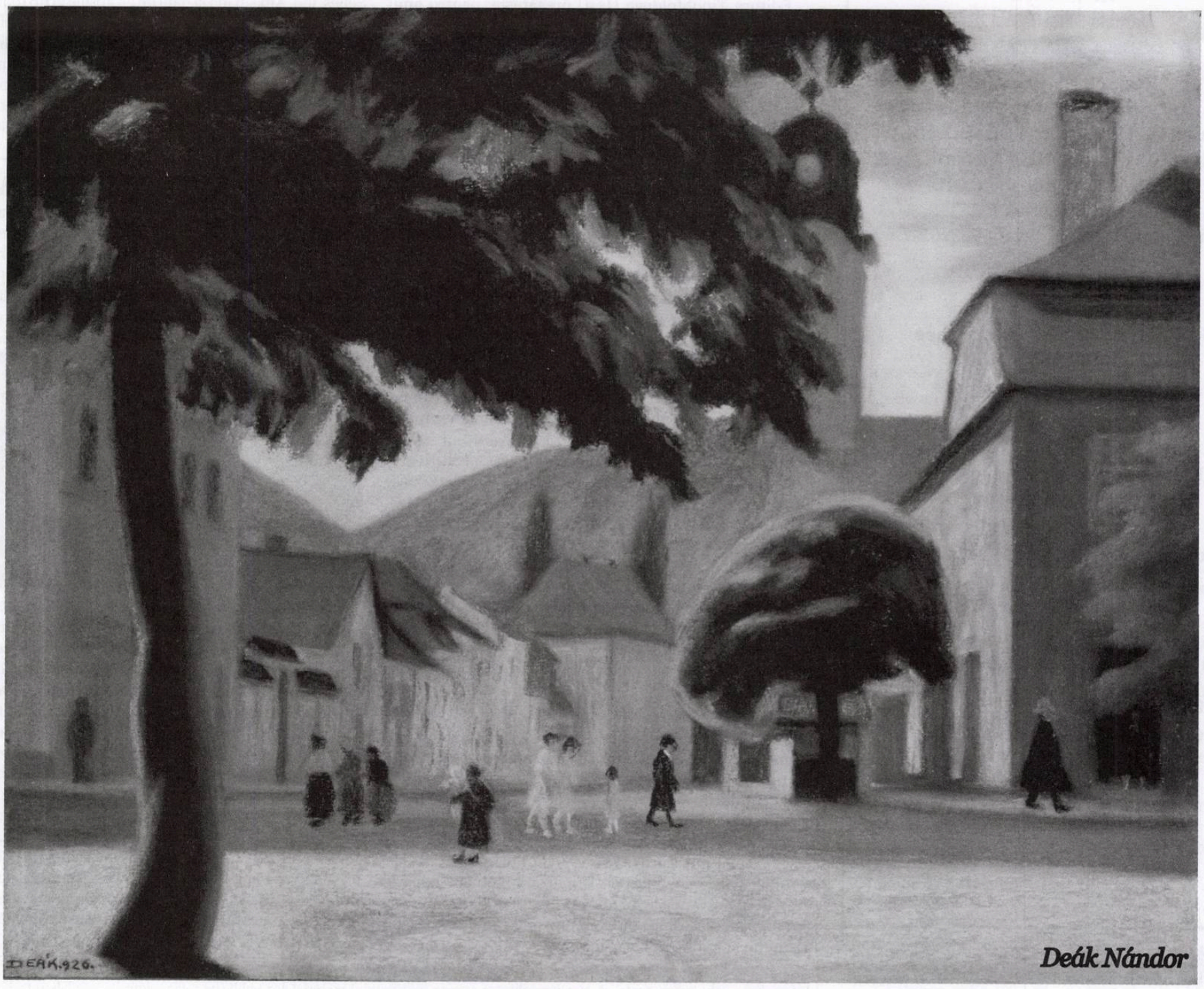

Deák Nándor

Acest număr este ilustrat cu picturi din colecția Várvédö Zsolt (Școala de Pictură de la Baia Mare)

Boromisza Tibor - Târg

Instituţie a Consiliului Judeţean Maramureş
Revista NORD LITERAR
Editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare
– apare lunar –

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Director:
Gheorghe GLODEANU

Director executiv:
Săluc HORVAT

Redactor-şef adjunct:
Gheorghe PÂRJA

Secretar general de redacţie:
Augustin COZMUŢA

Redactori:
Daniela SITAR-TĂUT
Delia MUNTEAN

Redactori asociaţi:
Augustin BOTIŞ, Florica BUD,
Gavril CIUBAN, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOŞ, Marian ILEA, Ştefan JURCĂ,
Adela NAGHIU, Adrian OŢOIU,
Lucian PERŢA, Florian ROATIŞ,
Nicolae SCHEIANU, Echim VANCEA

Prezentare artistică:
Mircea BOCHIŞ

Secretariat şi tehnoredactare:
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redacţia şi administraţia:
cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Şincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X
Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar"

Abonamente la revistă se pot face prin factorii poştali şi se difuzează prin S.C. GLOBAL TRUST MEDIA S.A., S.C. SALDEL S.R.L. şi în librăriile din Baia Mare şi Satu Mare.

Costul unui abonament - 2016:
Prin poştă: 3 luni - 9 lei; 6 luni - 18 lei; 12 luni - 36 lei

Revista este înscrisă
în Catalogul de Presă al Poştei Române,
cod 14323 (p. 25)

16 pagini - 2 lei

Responsabil de număr:
Gheorghe PÂRJA

Rugăm editurile, revistele şi autorii care doresc să le semnalăm cărţile şi publicaţiile periodice în numere viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa redacţiei (str. Gh. Şincai, nr. 46, cod 430311, Baia Mare).

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

CĂRŢI:
• Nicolae Goja, ***Cimitirul copiilor***, roman, Editura Eurorip, Baia Mare, 2016;
• Irina Petraş, ***Vitraliul şi fereastra. Poeţi români contemporani***, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015;
• Gavril Ciuban, ***Al Vaserului***, versuri, volumul II, ediţie româno-engleză, traducere de Alex Pop, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2016;
• Nae Antonescu, ***Jurnal literar (1974-1989)***, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2016;
• Cornel Cotuţiu, ***Pavilionul***, proză scurtă, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016;
• Grigorie M. Croitoru, ***Puncte de vedere***, Editura Singur, Târgovişte, 2016.

REVISTE:
• „România literară", nr. 8, 9, 10/feb., mar. 2016, Bucureşti;
• „Ateneu", nr. 558/februarie 2016, Bacău;
• „Acolada", nr. 2/februarie 2016, Satu Mare;
• „Tribuna", nr. 324, 325/martie 2016, Cluj-Napoca;
• „Familia", nr. 2/februarie 2016, Oradea;
• „Ramuri", nr. 2/februarie 2016, Craiova;
• „Argeş", nr. 2/februarie 2016, Piteşti;
• „Litere", nr. 2/februarie 2016, Târgovişte;
• „Actualitatea literară", nr. 55-56/ian.-feb.2016, Lugoj;
• „Poesis", nr. 1-2-3/ianuarie-martie 2016, Satu Mare;
• „Caiete Silvane", nr. 3/martie 2016, Zalău;
• „Polemici", nr. 1-2/ianuarie-februarie 2016, Baia Mare.

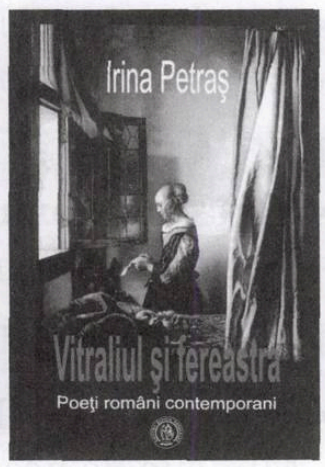

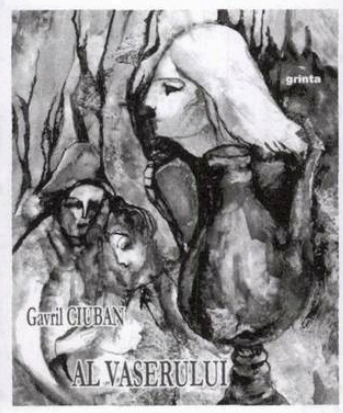

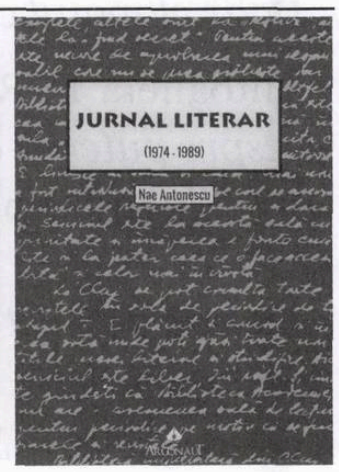

PROPUNERE DE COLABORARE

Editura TipoMoldova (Iaşi) pregăteşte, pentru anul 2016, un amplu proiect editorial sub coordonarea criticului literar Ioan Holban – ***Un dicţionar al scriitorilor români contemporani*** –, lucrare structurată în douăsprezece volume (aprox. 1500pg/volum, format A4, cartonat, supracopertă).

În vederea realizării unui ***Dicţionar*** bine documentat şi riguros, solicităm colaborarea cu filialele Uniunii Scriitorilor din România, propunând ca membri consultanţi ai proiectului pe fiecare dintre preşedinţii USR.

Această lucrare priveşte în mod special membrii USR şi va aloca fiecărui autor un spaţiu de zece pagini (format A4, caractere times new roman 12, spaţiere la un rând, margini de 2 cm), care să acopere următoarele aspecte: CV, aprecieri critice, bibliografie completă, fotografie cu prezentare şi patru imagini din viaţa autorului. Prin acordarea unui spaţiu generos fiecărui autor, proiectul editorial îşi propune să ofere o reprezentare cât mai cuprinzătoare a literaturii române contemporane.

Autorii interesaţi au obligaţia să achiziţioneze contra cost un exemplar din lucrare. Preţul unui exemplar este de 250 de RON. Plata se face concomitent cu expedierea materialelor în contul BRD al Editurii (RO25BRDE240SV36360882400 – BRD Iaşi, Agenţia Copou) sau prin serviciile Poştei Române (pentru această variantă vă rugăm să ne contactaţi la telefon 0745502095). Editura se obligă să expedieze, pe cheltuială proprie, exemplarul către autori.

Prin urmare, rugăm toţi autorii interesaţi de proiect să se adreseze Editurii la telefon 0745502095, email – office@tipomoldova.ro sau la adresa: Iaşi, str. Moara de Foc, nr. 35, Clădirea Solomon, etaj 2. (Aurel Ştefanachi, director Editura TipoMoldova)

FESTIVALUL INTERNAŢIONAL „LUCIAN BLAGA", SEBEŞ, EDIŢIA XXXVI

În cadrul Festivalului „Lucian Blaga", care va avea loc în 6-7 mai 2016, se organizează următoarele concursuri naţionale:

1. Concursul de creaţie literară – deschis tuturor creatorilor. Poeziile (maxim zece) şi eseurile trimise vor fi tehnoredactate la două rânduri şi vor purta un motto, acelaşi cu cel de pe plicul ce conţine datele biografice ale autorului;

2. Concursul de artă plastică şi Ex-libris – se adresează tuturor artiştilor plastici. Dimensiunile lucrărilor (de preferinţă, portrete ale lui Lucian Blaga) rămân la aprecierea fiecărui creator şi vor fi circumscrise, în mod special, lirismului şi mitologiei blagiene.

Lucrările vor fi trimise pe adresa Centrul Cultural „Lucian Blaga", cod poştal 515800, bd. Lucian Blaga, nr. 45, Sebeş, jud. Alba, până la data de 25 aprilie 2016 (data poştei), însoţite de datele personale şi de un număr de telefon.

Juriile celor două concursuri vor fi formate din istorici, critici literari şi de artă, specialişti, reprezentanţi ai instituţiilor organizatoare şi vor acorda premii în bani, precum şi premii ale unor reviste şi societăţi literare, ale unor edituri.

Menţionăm că lucrările premiate vor apărea în revistele „Caietele Blaga" sau „Paşii profetului".

LANSARE DE CARTE LA ICR

Sărbătorirea Zilei Internaţionale a Scriitorului, a oamenilor de carte şi a artei scrisului a fost marcată joi, 3 martie 2016, la sediul Institutului Cultural Român din Bucureşti, printr-o prezentare a trei volume multilingve de poezie de Elena Liliana Popescu, profesor la Universitatea din Bucureşti, autoare a mai multor volume de poezie şi traduceri din poeţi clasici şi contemporani, de eseuri şi de lucrări de filozofie, colaboratoare a revistei „Nord Literar".

S-au lansat volumele ***Cânt de Iubire - Song of Love - Chanson d'Amour*** (ediţie trilingvă, în română, engleză şi franceză), ***Trei Poeme din Europa/ Three Poems from Europe*** (trei poeme în limba română, cu traducerea lor în patruzeci şi una de limbi străine) şi ***Dacă ai şti*** (o selecţie de douăzeci şi două de poezii, traduse în douăzeci şi opt de limbi străine) de Elena Liliana Popescu, publicate la Editura Pelerin. Volumele au fost prezentate de Radu Boroianu, Lucian Beznea, Michaela Ghiţescu, Anca Irina Ionescu, Duşiţa Ristin, Joan Llinàs şi Elena Liliana Popescu. Evenimentul s-a încheiat cu o scurtă lectură poetică, în limba română şi în traduceri, în douăsprezece limbi străine. Au citit Grigor Grigorov (bulgară), Anca Irina Ionescu (cehă şi română), Duşiţa Ristin (sârbă), Joan Llinàs (catalană, spaniolă), Michaela Ghiţescu (franceză, portugheză), Crina Hrini (rusă), Vlad Copil (italiană), Alina Petre (engleză), Lorena Diaconescu (rusă), Alexandru Gica (aromână), Ramona Petrovici (slovacă) şi Elena Liliana Popescu (română).

IMPORTANT!
Informăm colaboratorii noştri că responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice şi cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

Gheorghe GLODEANU

GEORGE VULTURESCU - 65
UN POET AL CETĂȚII

După modelul marilor scriitori ai lumii, George Vulturescu și-a creat o geografie imaginară proprie, ridicând la rang de simbol un teritoriu în care realul se împletește cu ficțiunea. Există în lirica poetului o serie de teme ce revin în mod obsedant: gheara literei, cuvântul, metafora ochiului orb, toposul simbolic al Nordului, cuțitul etc. Recentul volum purtând semnătura autorului (***Cartea de la Satu Mare***, Ed. Școala Ardeleană, 2016) reunește 33 de poeme dedicate cetății. Placheta se deschide cu poezia intitulată ***Fotografii dintr-o cafenea***. Titlul sugerează o tehnică specifică de pătrundere în sfera imaginarului, ce surprinde instanțe semnificative dintr-un loc ce devine un spațiu al inspirației. Cafeneaua este o scenă în care poetul surprinde aspecte din viața cotidiană a urbei. Baladescul, retorismul reprezintă niște trăsături esențiale ale lirismului practicat de către George Vulturescu. Poemul are dimensiuni ample, devenind scena pe care se intersectează mai multe voci lirice. Gestul cotidian al unei femei misterioase care își soarbe cafeaua la masa din colț declanșează imaginația poetului, realitatea devenind un pretext pentru proiecția în mitologie și în livresc. De aici trimiterile la mitul lui Faust și la meditațiile despre problema creației. Femeia necunoscută este muza, în timp ce cafeaua *„e negrul versului meu pe care nu-l pot scrie”*. Un alt spațiu simbolic este odaia poetului. Este vorba de o cameră ce dobândește dimensiuni sacre datorită creației. În absența versului, ea revine la profanul cel de toate zilele.

Someșul este râul care străbate orașul, împărțindu-l în două părți simetrice. De aici rolul podului, care leagă semnificativ cele două maluri. Spațiu al contemplației, podul este un loc de trecere între real și imaginar, între viață și moarte, între sacru și profan. Geografia cotidiană a locului se transformă însă, la George Vulturescu, într-o geografie mitologică. Râul preia înfățișarea unui animal fabulos, se transformă într-un imens balaur care spală rănile orașului. În acest decor insolit, creatorul își asumă postura unui bard ce spune poveștile cetății. De o parte există orașul clădit din pietre, de cealaltă parte se găsește orașul construit din cuvinte al poetului, cel care în loc de cărămizi așază cuvânt peste cuvânt. În felul acesta, *„mlaștinile de neon”* ale urbei de pe Someș sunt concurate de toposuri mitologice precum Bogatul Uruk, Persepolis sau Tokio.

Spre deosebire de Orașul Îngerilor sau de miticul El Dorado, orașul lui George Vulturescu este orașul poeților. De parcă toți rapsozii din Nord și-ar fi dat întâlnire pe malul Someșului, printre ruinele cetății Zathmar. Dialogul lor se dovedește semnificativ, așa cum rezultă din poemul ***Viziune dintr-un oraș de Nord-Vest***. Locul în care se realizează reuniunea poeților este barul din centru, topos simbolic unde au loc dezbateri intense despre problemele creației. Orașul vrea imnuri pentru mai marii săi, dar poeții urbei refuză versurile scrise la comandă. Unii sunt adevărați proroci, în timp ce alții *„cotrobăie zilnic prin/miasma odăilor, prin răsuflarea împuțită a orașului,/printre amintirile dosite-n cutele creierului precum/în proviziile hârciogilor”*. Fiecare voce reprezintă un alter ego al autorului, care își exprimă viziunea despre actul creației: *„Nu există poem definitiv,/ca un mormânt.../Versul e înșelător precum nisipul deșertului vălurit de vânturi”*. Dar poezia mai înseamnă și regăsirea stării de beatitudine a copilăriei: *„Rămân singur în noapte. Dar când duc mâna la piept dau/de copilul din mine.../Adevărat: nu într-un trup stă versul ci în trupul/care-și caută zeul”*. Există o dimensiune anteică a liricii lui George Vulturescu. Asemenea personajului mitologic, poetul își extrage puterea de creație din contactul cu mirificul pământ natal, cu urbea în care își duce existența.

Meditația despre poezie și despre cuvânt revine și în ***Complicitatea lecturii***. Sacrul se împletește mereu cu profanul în aceste poeme de dimensiuni baladești, scrise parcă de un trubadur medieval. Actul creației înseamnă înălțare, depășirea contingentului, în timp ce existența cotidiană a creatorului se derulează în inima profanului. Ca și în cazul lui Tudor Arghezi sau în cel al lui Nichita Stănescu, cuvintele se transformă în obiecte: *„unul își răsfoia cartea precum și-ar desface un pachet/ cu jumări. Vocea lui nu era decât un celofan care-ncerca,/în zadar să le păstreze aburul cald./Unul cerea să fie pus poemul la tarabe precum banița/cu grâu; o poetă își răsfira versurile precum albiturile/pe frânghia din baie. Erau cuvinte de stambă și mătase,/de muselină și postavuri. Puteai să le storci și să ștergi/cu ele podelele sanatoriilor. Cine să țină o lecție de/protecție a muncii cu verbele?”*. Mai mult, ca și în cazul simboliștilor, diferitele senzații comunică între ele, completându-se reciproc: *„erau versuri de cristal și de onix; nisipoase și împânzite/cu grohotișuri; erau mirosuri de ienupăr și miros de/ nămoluri, de argile și de pulberi ale copitelor. Erau și/versuri seci. Un icnet. O pocnitură. O bășică plesnită. Ca/și bubele împroșcându-și puroiul”*.

Dialogând cu o întreagă tradiție culturală, George Vulturescu își exprimă propria viziune despre literatură. Deoarece sursele sale de inspirație se găsesc în experiențele primordiale pe care le-a trăit în satul natal, el refuză atât *„rămășițele lirismului strepezit”*, cât și *„nevoia de tragic”*. Actul creației nu înseamnă o stare de beatitudine supremă, ci o luptă continuă cu versul, cu verbul care exprimă adevărul. *„Acum când scriu văd cu poemul ceea ce nu am văzut zilnic”*, mărturisește George Vulturescu, recunoscând faptul că plonjarea în sfera imaginarului, magia creației deschid noi perspective asupra lumii.

Există în lirica autorului ***Frontierei dintre cuvinte*** o puternică mitologie a locului. În parte, geografia sacră circumscrisă de poet trăiește prin intermediul unor personaje reale sau imaginare, precum: Ioan, poetul Matei, Varlaam, zugravul, nea Achim, Timotei, Row, Diavolul, Îngerul, Haana, fata stăvilarilor din Tireac, Ieremia, moș Dumitru, Silviu Zetea, nea Pintilie etc. Multe personaje revin de la un poem la altul, creând impresia de lume stabilă, dar care se organizează și se exprimă în mod teatral. Pe lângă personaje, mitologia locului este întreținută prin intermediul unor toposuri cu rezonanță arhaică sau legendară, cum ar fi: Tireac, Someșul, Mediești Aurit, valea Homorodului, Castelul Károlyi, dealul Hodișa, iazul lui Vartolomei. Este vorba de niște repere ce trăiesc adânc în memoria poetului, alcătuind o geografie mitologică.

Tradiția se împletește însă cu modernitatea, de unde numeroase trimiteri livrești la: William Blake, Lucian Blaga, Nietzsche, Paul Ricoeur, Malllarmé. Marguerite Duras, Vladimir Holan, Baudelaire, Gregory Corso, Ezra Pound, Günter Grass, Salvador Dali, Apollinaire, Paul Celan, Lautréamont, Kavafis, Dostoievski, Albert Camus, Borges. Prin intermediul lor, elementul local se împletește cu cel universal. Referințele la marii creatori ai lumii legitimează o stare de spirit și, în același timp, dezvăluie reperele majore ale liricii lui George Vulturescu. Interesantă se dovedește și tehnica colajului la care recurge autorul, care nu se mulțumește să îi evoce pe marii poeți, ci îi și citează.

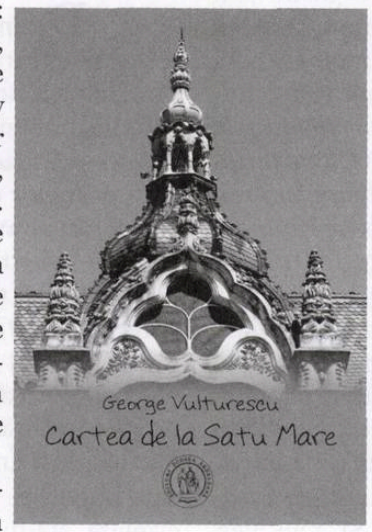

Crâșma, cafeneaua, crama reprezintă tot atâtea locuri de întâlnire a poeților, alcoolul facilitând cufundarea în sfera imaginarului, declanșarea mecanismelor misterioase ale inspirației. În manieră romantică, autorul se consideră un Cavaler al Ordinului Nopții. Noaptea este cea care aduce cu sine inspirația, visarea, cufundarea în lumea imaginației. Asemenea lui William Blake, poetul rătăcește sub imperiul întunericului printre arcadele cetății. Nu întâmplător, lumea zugrăvită trăiește sub pecetea Nordului, punct cardinal major în lirica lui George Vulturescu. Nu este vorba însă atât de un Nord geografic, cât de unul spiritual. Un Nord ce *„stă pe litere și prin nămolurile scrisului”*. De aici versurile: *„Nordul este o/carte pe care tocmai o corectezi, îi adaugi/detalii, îi înlături contrafacerile...”* (***Poeții fulgerelor***). Poetul este cel însemnat, este cel care poartă pe frunte *„gheara literei”*. El este mesagerul Nordului.

Alteori, în manieră borgesiană, George Vulturescu face elogiul cuțitului, așa cum se întâmplă în ***Linie pură - cuțitul***. În mod paradoxal, prin trăsăturile sale geometrice perfecte, acesta este comparat cu versul. Dar cuțitul e și un semn al puterii, un sceptru, o efigie a nobleței. În plus, el realizează legătura cu strămoșii. Poemul este, adesea, o lungă confesiune, în care vocea poetului se împletește cu cea a strămoșilor sau cu cea a altor personaje reprezentative ale comunității. Ioan, Achim, Varlaam, Ioachim sunt personaje care fac elogiul cuțitului. Cititorul care parcurge aceste poeme constată cu ușurință faptul că este vorba de versuri redactate în epoci diferite, că au structuri diferite, dar sunt unite prin tematica urbei.

Francois Gall - Parc

Poetul are o existență dublă, una diurnă și alta nocturnă. George Vulturescu își prezintă existența cotidiană, în care nu este poet, ci funcționar în blocul turn al Primăriei: *„oricum nici ziua de azi nu figurează în biografia mea/din registrul stării civile de la primărie/în care apar doar ca un funcționar mediocru/într-o cameră de la etajul XI din Palatul administrativ/unde răspund la telefon și formez alte numere de telefon,/semnez hârtii și las loc altora pentru semnături”* (***Bătrânele versuri***). Existența diurnă, profană, este dublată de cea nocturnă, sacră, în care funcționarul se metamorfozează într-un bard modern. Un poet ce urcă *„pe Pietrele Nordului prin/coridorul secret al Ochiului Orb”*. Cunoscut din volumele anterioare, motivul Ochiului Orb revine în ***Bătrânele versuri***, alături de pietrele Nordului. Exprimându-se metaforic, G. Vulturescu vorbește despre un ochi care vede și despre un ochi care se îndoiește de ceea ce vede.

Și poemul ***Aur și iederă. La Castrum Megessalla*** se inspiră din mitologia locului. Celebra sală de bal cu tavanul aurit al contesei Anna Lónyay de Crasna de la castelul din Mediești Aurit devine pretextul unor noi incursiuni în istorie. Realul se împletește cu imaginarul și atunci când este evocată cetatea Megessalla. Pe drumul către cuptoarele dacice, poeții se întâlnesc la distileria lui Zetea, adevărată Academie de Limbi Străine. Prezențele sunt remarcabile: Nicolae Breban, Dumitru Țepeneag, Daniel Corbu, Nicolae Oprea, Nichita Danilov, Adam Puslojič, Dinu Flămând. Prin evocările sale, bardul modern se poate transforma într-un cronicar care, prin intermediul literelor și al cuvintelor, poate să refacă slava de odinioară a pietrelor, poate să trezească memoria lor. Galeriile Ochiului orb alcătuiesc tot atâtea drumuri către legendă. Poetul realizează un interesant dialog între trecutul mitic și prezentul profan. Trecutul este întruchipat de povestea contesei, care își vinde bijuteriile pentru a-și răscumpăra iubitul, contele Kemény, făcut prizonier de către tătari. Prezentul este dominat de vocile scriitorilor care descind pe ruinele castelului de odinioară. Autorul recurge la o interesantă tehnică a colajului, introducând în propria sa creație citate din marii poeți ai lumii. Chiar dacă poemul nu face istorie, el poate să o evoce. Cronicarul locului este Ioan, păstrătorul registrului de la *„Castrum Megessalla”*.

Altă dată, poetul își asumă opinia lui Günter Grass, după care scriitorii sunt niște jefuitori de morminte. Ochiul cel viu al poetului îl ajută să perceapă realitatea cotidiană, în timp ce Ochiul orb reprezintă o cale de acces către imaginar. De aici versurile: *„prin galeriile ochiului orb/aud pașii prietenilor mei retrăgându-se prin cenuși”* (***Dacă într-o noapte de iarnă un călător***). Poemul se deschide cu ipoteza că în *„Castrum Zathmar* (numele medieval al orașului Satu Mare) *sunt tot atâția oameni/câte galerii sub ziduri”*. Din această perspectivă, poezia nu este altceva decât o *„cârtiță ieșită din lut”*, în măsură să dea peste cap *„realitatea mortarului dintre pietrele cetății”*. La fel ca în ***Cartea Milionarului*** de Ștefan Bănulescu, pe de o parte, există orașul de la suprafață, dar, în subteranele acestuia, există și un alt oraș, unul al amintirilor. Este vorba de istoria locului, la care poetul are acces prin galeriile ochiului său orb.

(Continuare în pagina 14)

Ioan NEGRU

DOAR CLOPOTUL CE-I RĂSTIGNIT

Suntem între Cer şi Pământ. Suntem pe Pământ şi în Cer. Dacă suntem aici, aici ar trebui să fie, şi este, şi poezia noastră. Nu în afunduri de pământ, ci în *„afunduri de Cer"*. Poate că aşa ar trebui gândit omul, ca fiind între cer şi pământ. Între Dumnezeu şi lut. Între trăirea omului plecând de la lut şi aceea, tot a sa trăire, plecând de la şi ajungând la Dumnezeu. În fond, acesta este creştinismul în versiunea sa nordic-maramureşeană. Dincolo de trăire este limba, comunicarea şi, din când în când, poezia. Numai că trebuie să fie cineva care să spună, să o spună. Unul dintre cei chemaţi să facă aceasta este Dumitru Fânăţeanu, acum prin volumul ***neodihna seminţei***, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2015.

Putem găsi în poeziile sale mai multe nuanţe ale lui Dumnezeu, ale lui Iisus, ale Cerului, ale pământului, ale omului, ale cuvântului. În fapt, mai multe întruchipări ale poeziei.

Poezia scrisă de autorul pomenit mai sus nu se schimbă dramatic de la un volum la altul. Rămâne aproape în cadrul aceleiaşi stilistici, tematici, spuneri, scrieri. Nu este vorba de o anume monotonie, căutşi de puţin, ci de revelarea unui anume „nod" poetic, întors prin cuvinte-imagini pe toate feţele, lungimile, strângerile şi capetele libere ale sale. „Nodul" nu trebuie desfăcut, spre a ajunge la un timp liniar, nici tăiat voinicește cu sabia a neputinţă şi orgoliu nemăsurat. El trebuie citit, gândit, înţeles.

Dacă, în ceea ce-l priveşte pe om, totul pleacă de la cotidian, atunci trebuie să vină poezia, ca un fel de „mijlocitor" între om şi Cer, să-l ducă „de mână" în Cer.

Am putea, în acest caz, gândi poezia asemenea iubirii. Şi poezia, şi iubirea sunt printre temele dragi ale autorului. Ambele sunt, dacă putem spune aşa, în mijlocul „nodului" poetic al lui Dumitru Fânăţeanu. Nu numai ele, dar pare că ele precumpănesc.

Şi iubirea pleacă din cotidian. O găsim mai apoi în aceea a iubitei/iubitului şi, mai apoi, în aceea a Tatălui, a lui Iisus, a Cerului. Una urcă, cealaltă coboară. Se întâlnesc în cuvânt sau sunt rodul Cuvântului. *„Învăltorat de amintiri/Măsor distanţele stingher/De la pământ până la Cer"* (***Cum fructul iubirii...***, p. 92). *„În mine se-mplinea/iubirea de cuvânt"* (***Nemărginire***, p. 61). *„doar timpul e fraged mereu/pentru neodihna seminţei/ce urcă în muguri"* (***În miezul aceluiaşi timp***, p.42). Dacă e iubire, sunt muguri peste tot, iar sămânţa nu are odihnă. Calea ei este de la sămânţă la sămânţă. Din pământ în cer şi, din nou, fără odihnă, în pământ. Dar şi iubirea cotidiană îşi are farmecul, neodihna ei: *„Mi-e dor/de un timp al iubirii/să mă las cuprins de-nfrunzire/aidoma luminii/când învăluie cetatea cu pace"* (***Ca un strigăt***, p.121). Şi, mai ales, iubirea-poezie: *„Când te-am întâlnit, poezie/eu eram de-abia ca un/mugur plesnit fără formă-n/senzaţia firii, timid şi tăcut.//Tu erai un grăunte de gând/şi de vis, încolţit în sufletul meu"* (***Când te-am întâlnit, poezie***, p. 153).

Normal că stăm zi de zi în cotidian. N-avem alt loc omenesc şi nu putem scăpa. Dar deşertăciunea nu stă în cotidian, ci, în bună măsură, în depăşirea acestuia. Dacă deşertăciunea este deşertăciune, atunci trebuie să fie cineva/ceva care să (o) judece. Tot omul. Dar faptul judecăţii implică o altă sau altfel de structură cognitivă. Nu deşertăciunea ca lucru trebuie judecată, ci ea ca fapt al gândirii, al raţiunii, al minţii. Deşertăciunea îşi are pasul prim în conceptul sau pre-conceptul deşertăciunii. Şi iubirea la fel. Şi Dumnezeu la fel.

„Veneam dinspre alte înţelesuri/unde singurătatea/îşi legăna clipele/în taina lor" (***Nemărginire***, p.61). *„Dar toate-s în van,/cercu-i prea strâmt/şi cărarea îngustă"* (***Vremea iubirii-i departe***, p.24). Nimic şi nimeni nu are alte înţelesuri decât trăirea sa. Decât faptul înţelegerii sale. Decât individualul. Universal fiind el. La modul impersonal. Iar ca înţeles mistic, la modul profund personal. Persoana trăieşte. Are emoţii, gânduri, vise. Nerăbdări. Credinţe.

Înţelesul singurătăţii nu sunt clipele, ci taina lor. Dar taina lor nu poate fi, omeneşte vorbind, decât înţelesul. De aceea cercul e strâmt, iar cărarea nu este. Adică trebuie să te duci pe a ta. De aici *„neodihna seminţei"*. De la cărarea care nu este. Şi trebuie să fie a ta. Dacă ţi s-a dat. Şi este. Fiindcă ţi-o dai.

Adevărat, poezia este asceză. Asceză spre poezie. Dar, aşa cum gândeau şi gândesc unii (ei ocupă biblioteci întregi cu scrierile lor), asceza nu este ceva care există în sine, picioarele ei calcă spre altundeva, spre mistică. În puterea deplină. Pentru unii, creştini sau nu – şi nu neapărat monoteişti –, puterea stă în mistică, în „unirea" cu Zeul. Prin ea, dacă ajungi acolo, eşti la începutul lumii. Ai puterea deplină.

Poţi fi Dumnezeu când nici poezie nu poţi fi decât din când în când? Poţi fi om? Adică deşertăciune.

Când scrii poezie, nu eşti om. Sigur că şi poezia îşi are deşertăciunea ei. Adică taina ei. O parte din ea ne-o relevă Dumitru Fânăţeanu, prin volumele sale. Sigur că, asemenea lui însuşi, merge pe calea sa. Nebătută decât de unul singur din Tăuţii de Sus.

„Doar clopotul ce-i răstignit/plânge sub gheţurile iernii din noi."

Jándi Dávid – Veneţia

Antoaneta TURDA

DESPRE PUTEREA DE A GRĂI A UMILULUI SCRIB

Dezinvolt şi cu un ascuţit simţ al realităţii, Ioan Meteş Morar-Chelinţanu revine în peisajul cultural băimărean cu naturaleţea-i binecunoscută din volumele anterioare de versuri, ***Suflet de-o clipă*** (2012) şi ***Valuri de plumb*** (2013). Având experienţa primelor două volume, iată că de această dată glasul său se aude pe o tonalitate mai gravă, spiritul justiţiar înlocuindu-l, treptat, pe cel al omului dornic de comunicare. Aflat în pragul senectuţii, autorul volumului ***Stâlpii care sprijină cerul***, apărut în acest an la Editura Napoca Nova din Cluj-Napoca, propune spre lectură versuri simple, în care bucuria destăinuirii nu umbreşte rima care uneori se mai cere a fi căutată şi cizelată. Vădind o arzătoare dorinţă de căutare a sinelui, se devoalează în faţa cititorilor, dezbărat de orice prejudecată, dornic de a-şi descărca preaplinul sufletesc: *„Aş vrea în suflet să am numai primăvară,/Ca-n visele de când eram copil/Şi-n buzunarul de la piept, o lăcrămioară;/Îi simt şi azi parfumul ei subtil"*. O asemenea mărturisire exuberantă ar putea sugera o fiinţă optimistă, dacă majoritatea poeziilor nu ar dovedi contrariul, demonstrat pe parcursul volumului. Lectura atentă a poemelor ne propune spre meditaţie parcursul dintre a dori ceva şi realitatea imediată. Parcurgerea drumului întortocheat al vieţii stârneşte, pe bună dreptate, o gravă întrebare: *„Eu!? Ce sunt!?"*, pe care autorul şi-o pune chiar din prima poezie. Pesimist, sensibil şi revoltat de propria-i stare fizică după accidentul avut cu ani în urmă în armată, pe când îşi satisfăcea stagiul militar, este totuşi dornic, aşa cum mărturiseşte în ***Durere cât pot duce***, de a fi împăcat cu lumea şi propria-i soartă. Ocrotit parcă de cuvintele-i ce se vreau încărcate cu sentimente, poetul se foloseşte de ele pentru a vorbi despre iubire, religie şi lumea în care trăieşte. Amestec ciudat între pesimism, revoltă şi speranţă, în periplul său lumesc, poetul caută mereu iubirea: *„Mă vreau lebădă, să te trag la sorţi,/Iubito, sau alege-mă tu dacă poţi"*, imploră în ***Statuie vie***. În versuri ce duc cu gândul la literatura populară şi prin cuvinte uneori prea licenţioase ce diminuează emoţia este înfăţişată dragostea sub toate aspectele, de la cea mai pură manifestare până la cea care sugerează prostituţia. Capacitatea de a iubi, după multe căutări, nu e puţin lucru şi a vorbi despre acest sentiment, la Ioan Meteş Morar-Chelinţanu, înseamnă a conştientiza cât de importantă este în viaţa sa, căci versurile reflectă nu doar amorul, ci şi devotamentul faţă de semenii care îl merită, cum e cazul doctorului Prie, pomenit de câteva ori pe parcursul cărţii. Însetat de iubire, este totuşi necruţător atunci când este trădat, dezvăluindu-şi sentimentele tranşant, fără menajamente, prin cuvinte prea puţin poetice, explicându-şi atitudinea în finalul cărţii, care dă titlu volumului: *„Sunt tolerant mai mult decât trebuie/şi răbdarea mea este limită acum./Iubirea pentru aproape mă sperie, că-i înţeleasă greşit şi-i pe alt drum"*.

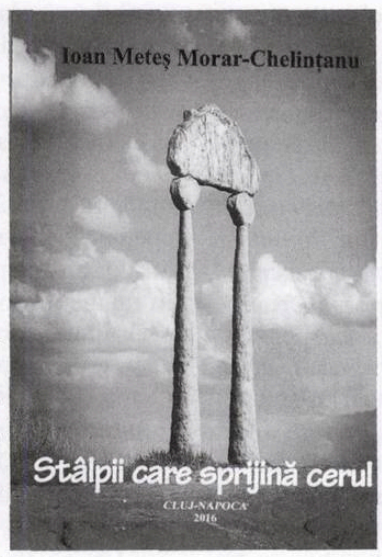

Cu aceeaşi fervoare, după ce a cunoscut şi amăgirile ateismului, caută cu febrilitate, de vreo câţiva ani încoace, a desluşi tainele nepătrunse ale divinităţii, ea fiind acum centrul de greutate al preocupărilor şi al raportărilor cotidiene. Conştient de stigmatul păcatului ce se abate peste om, îşi asumă condiţia umană în toată deplinătatea sa, implorând ajutorul divin: *„Când bat la uşa Ta prea sfios, prea temător,/Tu-mi deschizi, iar mă primeşti, netemător,/M-ajuţi să ies din beznă, un simplu trecător,/Eu nu vreau?! Sau sunt ca Iuda, un trădător?"*. Liniştea dată de protecţia divină este completată de cea a amintirilor legate de satul natal şi de chipul mult iubit al mamei. Evocarea lumii rurale capătă conotaţii speciale în poezia ***În Maramureş***.

Deşi temele nu oferă nimic spectaculos şi necunoscut, ele existând dintotdeauna, putem spune că patosul iubirii şi al angajării civice stârneşte admiraţia cititorului. În ciuda faptului că inovaţiile stilistice nu ne dau satisfacţii estetice, putem afirma, de asemenea, cu tărie, că Ioan Meteş Morar-Chelinţanu urcă trepte de cuvinte spre culmile poeziei, asumându-şi viaţa cu o poftă nebună de a trăi, chiar şi atunci când totul este împovărător sau contrar moralităţii, conştient fiind că dincolo de rigori se poate ascunde adevărata faţă a lucrurilor, aşa cum bine sugerează în ***Cruce făcută din cuvinte***.

Autodidact, şi-a făurit singur propriul destin literar, netemându-se de reacţiile ce pot fi stârnite prin versurile sale directe, care nu sunt altceva decât pur şi simplu mărturia unei vieţi mereu în căutarea luminii.

Mund Hugo - Centrul vechi

Mircea POPA

UN NOU ATENTAT LA DEMOLAREA LUI EMINESCU

Mi-am petrecut dimineaţa zilei de 15 ianuarie participând la o adunare eminesciană aniversară, organizată de Filiala din Cluj a Academiei Române la Biblioteca Universitară „Lucian Blaga” şi am trăit din nou emoţia evocării personalităţii marelui poet. M-am retras apoi acasă cu cartea lui Lucian Boia, ***Mihai Eminescu, românul absolut. Facerea şi desfacerea unui mit*** (Humanitas, 2015), sperând să am o lectură reconfortantă şi plină de idei tonifiante. În locul acestora am dat peste o carte dezamăgitoare, plată, falsă şi revoltător de schematică, în stare să mă convingă că tot ceea ce iese din mintea şi mâna acestui plastograf al culturii naţionale nu poate să depăşească complexul unui cărturar mărunt, cu preocupări meschine şi cu sufletul chircit. Căutând popularitatea cu orice preţ, domnul Lucian Boia se adaugă de multă vreme corului de contestatori de istorie şi de cultură românească, al blasfematorilor, al demolatorilor, al falşilor patrioţi, pentru care temele abordate sunt doar un pretext de a rupe puţin câte puţin din eşafodajul construcţiei de neam şi de ţară în numele aşa-zisei modernităţi şi globalizări. În timp ce suflete străine neamului ne iau pădurile, pământurile, casele, aurul, petrolul şi alte multe bunuri materiale, Lucian Boia vine să ne ia credinţa în spiritele luminate ale naţiei, să ne micşoreze flacăra idealului naţional, să ne convingă că opera eminesciană nu rezistă timpului şi că ea a fost „umflată” în mod intenţionat de tot felul de tribuni ai momentului, că poetul n-ar fi altceva decât un fals idol naţional. Eminescu *„sufletul integral al culturii naţionale”*, *„românul absolut”*, cum a fost numit de Iorga şi de Noica, nu este, după părerea sa, decât un *„poet onorabil”* şi nimic mai mult, un scriitor epuizat (vorba lui Patapievici), care nu mai spune nimic tinerelor generaţii, care şi-ar fi spus răspicat punctul de vedere prin cazul „Dilema”. Eminescu n-ar rezista prin urmare cumulului de calităţi şi de idei deschizătoare de drum care i-au fost atribuite în diferite etape de evoluţie ale culturii noastre de diverşi apostoli ai neamului, iar mitografia care s-a ţesut în jurul numelui său ar fi mai degrabă păguboasă decât benefică, o găselniţă nefericită, iar gloria sa europeană ar fi mai degrabă un moft, un veritabil eşec. Pentru a-şi demonstra aceste insanităţi, autorul convoacă pe toţi detractorii şi contestatarii poetului, începând cu faza polemicilor junimiste, până la rătăciţii dilematici ai zilelor noastre, punându-i la treabă pentru a acredita ideea manipulării imaginii eminesciene de către naţionaliştii conservatori, gen A. C. Cuza, Ordeanu şi A. C. Popovici, dar şi de către legionarii exaltaţi, gen Papanace, de socialiştii tradiţionali (Gherea) sau cei proletcultişti (Vitner, Moraru) şi ceauşişti. Personajul nostru nu se dă în lături a aduce acuze şi veritabililor eminescologi, precum Călinescu, Perpessicius sau Vianu, dar şi lui Noica şi Simion, răstălmăcindu-le spusele sau micşorându-le meritele de a fi pus la dispoziţia publicului larg manuscrisele poetului. Cultura naţională este văzută de acest sumbru cârtitor ca o colecţie de iluzii, neizbânzi, falsuri, iar emblema ei cea mai strălucitoare un simplu neîmplinit, redus la proporţiile unui caz de simpatie pentru un ins bolnav, nefericit în dragoste, epuizat de muncă şi exploatat de mai marii epocii. Ce reformator de limbă, ce sociogonie şi epopee naţională, ce proză fantastică, ce dramaturgie caracterologică, ce publicistică progresistă (mai degrabă, xenofobă şi antisemită!), ce idei în domeniul ştiinţelor! Nimic din calităţile estetice ale operei, nimic din deschiderile ideatice şi ideologice operate la nivelul profund al temelor, al motivelor, al metaforelor, al sensului general al spiritualităţii româneşti. Dovedit că nu e în stare să judece corect şi obiectiv nici fenomenul Primului Război Mondial, nici realitatea Marii Uniri şi nici starea României de azi („România defectă”), Lucian Boia a părăsit de mai multă vreme calitatea sa de „istoric” obiectiv, devenind subit un jurnalist de scandal, un fel de „analist” conjunctural, un extraterestru coborât cu hârzobul de undeva din galaxiile extramundane pentru a ne compromite toate marile teme şi motive ale istoriei naţionale, demonetizând cu rea intenţie tot ceea ce ţine de calitatea noastră de români. Sub pretextul realizării unui demers imparţial, el devine aprioric un demolator de valori naţionale, un penibil eseist cu viziune pregnant negativă, care se bizuie doar pe argumente şi exemple contestate. E şi cazul acestei cărţi despre Eminescu, care nu-i face cinste şi care degenerează în final într-un fel de pamflet, burduşit cu ironii şi adnotări de prost gust. Nu că nu-l înţelege şi gustă pe Eminescu, dar aglutinează aici toate aserţiunile anti-Eminescu, câte s-au produs prin timp, asociindu-se lor. Cartea sa seamănă astfel cu un penibil extemporal al unui elev silitor, dar inabil, dogmatic, mofluz, care trăieşte cu voluptatea maximă doar discursul mefient, producător de aserţiuni bagatelizatoare şi simplist-schematice, care îşi râde în pumni de Academia Română, de tot ceea ce e sănătos şi viabil ca intenţie şi realizare spirituală, acoperindu-le cu o vopsea groasă şi plină de impurităţi. Gândirea eminesciană de mari profunzimi filosofice, cosmogoniile lui impresionante, metaforele noi şi netocite, reduse la reproşuri hilare de unii duşmani ideologici sunt luate de bune şi amplificate până la cinism. Este modul său tipic de a-şi încropi discursul doar din citarea defectelor şi a insuficienţelor stilului eminescian. Exegetica eminesciană de calitate este ignorată cu bună ştiinţă, spre a face loc mediocrităţilor şi tuturor falşilor şi compromişilor „eminescologi”, ridicând în slăvi momentul „Dilema” şi desfiinţând, prin comentarii apodictice şi stupide, Academia şi mai ales pe cei care au bătut monedă pe „complotul” din 1883, cu intenţia clară de a bagateliza şi a pune în ridicol pe cei ce cred cu adevărat în Eminescu şi în calitatea sa de reper naţional fundamental. Rezultatul demersului lui Lucian Boia e unul lamentabil, o lucrătură care ni-l face ridicol, aşezându-l clar şi defintitiv alături de Grama şi Octav Minar.

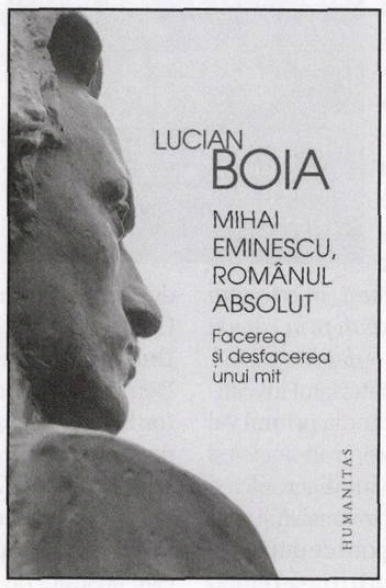

Gheorghe PÂRJA

DESPRE LUMINILE ŞI UMBRELE EDUCAŢIEI

Nu mi-am pierdut reflexul de a fi atent la ce se întâmplă cu şcoala românească. Interesul a rămas nestins şi după ce am părăsit sala de clasă. De la pedagogia lui Popeangă la recomandările Comisiei Europene este o distanţă ca de la munte la vale. Şi toate se întâmplă într-un timp scurt, încât o viaţă de om este martoră de la creionul chimic la calculator. Sub acest semn al vitezei, am citit cartea doamnei Anne-Marie Blanc, ***Pe drumul către şcoală*** (Editura Montessori, Baia Mare, 2015), tradusă de dr. Delia Muntean, profesoară la Colegiul Naţional „Vasile Lucaciu” din Baia Mare.

Autoarea s-a născut în Franţa, fiind elev intern într-o instituţie catolică. După absolvirea facultăţii, s-a angajat profesor la Bruxelles. Aici a învăţat ce înseamnă educarea tinerilor conform bunelor maniere. Salutul cu reverenţa. Predă istoria în Provence. Ajunge în Coasta de Fildeş, unde petrece un an şi jumătate. Apoi la Paris, unde a obţinut diploma de consilier psiholog. Din 1991, este master responsabil de formare şi consultant. În această calitate, a organizat misiuni în Liban şi în România (din 2001). Ajunge şi în Maramureş. Traducătoarea cărţii, participantă la cursurile doamnei Blanc, este cea mai în măsură să ne destăinuie impactul cu noua viziune pedagogică sugerată. Delia Muntean mărturiseşte: *„O urmăream cu încântare spirituală în timpul cursurilor şi îi consultam cu nerăbdare materialele-suport. Trăiam sentimentul că vom putea schimba lumea, că – într-adevăr – depinde şi de noi ca lucrurile să meargă mai bine în şcoala românească”*. Aflu din cuvintele autoarei că sesiunile de formare s-au desfăşurat la Baia Mare, Târgu Lăpuş ori Sighetu Marmaţiei şi s-au adresat unui public format din profesori, educatori şi psihologi.

Volumul ***Pe drumul către şcoală*** conţine multe teme care au fost dezbătute la seminarii. Cuprinsul lui este cu adevărat incitant. Reţin câteva titluri care pot trezi interes: ***Şcoala – poate fi ea reinventată?*** (***Criza familiei, a şcolii, a civilizaţiei***); ***România în 2013. Să înţelegem prezentul prin prisma trecutului***; ***Consideraţii cu privire la modelul actual de organizare a şcolii*** (***Concepte noi***, ***Competenţa***, ***Timp şi urgenţă***); ***Evaluarea în şcoală*** (***Evaluarea personalului didactic, un demers complex***); ***Dezvoltarea indispensabilă a spiritului critic la şcoală şi în societate***; ***Management şi stres la şcoală***.

Fiecare cititor, mai ales cadrele didactice, îşi poate pune întrebări pe drumul către şcoală. Profesoara Delia Muntean ne spune că acest volum reprezintă *„o încununare a preocupărilor de o viaţă ale doamnei Anne-Marie Blanc în domeniul educaţiei, precum şi o reflectare a experienţelor trăite vreme de aproape un deceniu şi jumătate în spaţiul românesc, cu precădere în Maramureş”*. Autoarea trage şi un semnal de alarmă. Sugerează o armonizare a noilor tendinţe din sistemul de învăţământ cu valorile umaniste. Am reţinut pericolul transformării şcolii în întreprindere. Asta afectează relaţiile dintre oameni şi încrederea între generaţii. Cu adevărat, lucrarea ar trebui cunoscută de cei care hotărăsc soarta învăţământului românesc. Cine ştie? Poate aleg vreo idee. Mai ales în ultima vreme, când se dezbat noi proiecte-cadru. Autoarea, după convieţuirea românească, are cuvinte tandre pentru România *„cu experienţa ei complexă şi măgulitoare”*. Doamnei profesoare Delia Muntean, care semnează şi o consistentă postfaţă, îi mulţumim pentru acest dar pedagogic, pentru o societate care se confruntă cu provocări inedite, cu modele inovatoare, într-o lume mereu în devenire.

Nagy Oszkár – Case din Baia Sprie

Daniela SITAR-TĂUT

O PANORAMĂ A PRESEI ROMÂNEȘTI DIN EXIL

Numele Mihaelei Albu este asociat, în ultimele două decenii, de cel al revuisticii literare a exilului românesc, fie prin cărţi de sine stătătoare dedicate acestuia, fie prin organizarea de simpozioane şi colocvii internaţionale referitoare la literatura română din afara graniţelor (Simpozionul Internaţional „Literatura diasporei: Mircea Eliade", New York – 2007, Simpozionul Internaţional: „Zilele Lumină Lină", New York, 2005, cu tema „Literatura diasporei", Simpozionul Internaţional „Întoarcerea în Ithaca. Literatura română din exil şi din afara graniţelor", Centrul Universitar Drobeta Turnu-Severin, 2009, 2010) sau ca participantă la conferinţe şi work-shop-uri din străinătate ce vizau acest fenomen. Prin volume precum ***Presa românească din afara graniţelor***, 2010 (în colaborare cu Dan Anghelescu), ***Reviste literare ale exilului românesc – Luceafărul (Paris, 1948-1949) – o restituire***, 2009 (în colaborare cu Dan Anghelescu), ***Presa literară din exil. Recuperare şi valorificare critică I*** şi ***II*** (2009), ***Memoria exilului românesc. Ziarul „Lumea liberă" din New York***, (2008), ***Cultură şi identitate (Pagini culturale în „Lumea liberă" din New York)***, 2008, ***Citind la New York scriitori români*** (2002), autoarea îşi focusează tot mai mult cercetările asupra literaturii române din diasporă, a condiţiei scriitorului român în exil, a adaptabilităţii acestuia într-un alt perimetru lexematic. Opiniile ei ferme se încarcă uneori de amărăciune, sesizând mutaţiile de paradigmă etnopsihologică în cazul conaţionalilor noştri. Într-un interviu publicat în anul 2009 în revista „Hyperion", istoricul literar îmi mărturisea: *„În opinia mea, românul de odinioară şi cel de acum sunt aproape două naţii diferite. Comunismul a schimbat mai ales caractere şi aceasta este una dintre principalele – poate cea mai gravă – nenorocire adusă de acest sistem (original şi el implementat la noi). Mai mult, dezastrul de astăzi distruge orice patriotism şi orice spirit de colectivitate, atât de necesare existenţei unei naţiuni."*[1]

Universitara nu este un simplu comentator, ci un iniţiator de reviste autohtone şi internaţionale, fiind prezentă în colegiul de redacţie a numeroase publicaţii (redactor-şef la „Lumină lină", New York, şi „Carmina Balcanica"; membră în colectivul de redacţie la „Oglinda literară", „Euromuseum", „Polemici"). Cu o vitalitate contagioasă şi o mobilitate cognitivă empatică, scriitoarea a trăit vreme de patru ani într-un alt mediu recepţional, cu o comunitate românească destul de consistentă numeric, cea din New York în perioada septembrie 1999–ianuarie 2003, când a funcţionat ca „visiting Professor" la Columbia University, unde ţine cursuri de limbă, cultură şi literatura română, înfiinţează o şcoală de duminică pentru copiii românilor de acolo, iar ulterior va deveni, între 2003-2005, profesor şi coordonator la Romanian Sunday School. Spre deosebire de majoritatea criticilor şi istoricilor literari care, fără a fi trăit într-o comunitate din afara ţării, fără a avea un contact direct cu exponenţii exilului şi mai ales fără abilitatea empatică de a traduce psihologia exilatului, dezvoltând chiar o ură, patologică, faţă de cei care au avut curajul de-a nu se supune unui regim totalitar, dar erijându-se în specialişti în domeniu, Mihaela Albu a avut acces la această experienţă. Ba, mai mult, naveta transatlantică o face să se simtă, cum mărturisea în volumul ***Et in America... (Jurnal 1999-2005)***, Editura Libra, 2009, ca o *„Persephonă contemporană"*, având senzaţia acută *„de a nu mai aparţine cu adevărat niciuneia dintre cele două patrii"*.

Volumul secund referitor la revuistica din diasporă – ***Presa literară din exil – recuperare şi valorificare critică*** (Editura Timpul, Iaşi, 2009) este prefaţat de Dan Anghelescu, temeinic prieten şi cunoscătorul cel mai avizat al activităţii autoarei, pe care l-a avut alături atât în calitate de coautor la câteva tomuri - ***Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate***, 2015, ***Mircea Popescu – un cărturar, un ziarist, o conştiinţă*** – 2014, ediţie critică, ***Reviste literare ale exilului românesc – „Luceafărul" (Paris, 1948-1949) – o restituire***, 2009, ***Les revues littéraires de l'exil roumain. „Luceafărul" (Paris. 1948-1949)***, 2013 - cât şi ca fondator de reviste, cum este cazul elitismei „Carminei Balcanica", publicaţie internaţională bianuală, ce oglindeşte etnicitatea şi cultura ţărilor sud-est europene. Intitulată ***Terapiile memoriei***, prefaţa relevă autoritatea incontestabilă a Mihaelei Albu în domeniul publicaţiilor exilului autohton, eforturile recuperatorii ale acesteia, prin faptul că *„ridică în vizibilitate publică revuistica exilului românesc"*, act cathartic şi anesteziator mnemotehnic deopotrivă. Dacă în privinţa producţiilor beletristice şi memorialistice ale diasporei criticii şi istoricii literari s-au aplecat cu destulă osârdie, prin studii clasicizate deja, semnate de Eva Behring, Ion Calafeteanu, Pavel Chihaia, Nicolae Florescu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Florin Manolescu, Cornel Ungureanu, Aurel Sasu, Vl. Tismăneanu, Gabriel Stănescu, Sorin Alexandrescu, Al. Nemoianu etc., publicistica din afara graniţelor, mai ales cea scrisă în perioada comunistă, are statutul unei veritabile Cenuşărese, fiind, potrivit afirmaţiilor Mihaelei Albu, *„un material încă neepuizat, având în vedere şi faptul că vreme de aproape 50 de ani a fost prohibit. Mai mult. Aspectele generale sunt particularizate în oameni şi actele lor – politice sau culturale –, cultura noastră continuată în exil fiind ea însăşi un act politic. Să nu uităm că Eliade milita acolo pentru promovarea culturii româneşti şi îşi încuraja conaţionalii aflaţi în pribegie să scrie şi să editeze ziare şi reviste, considera* – ne informează Monica Lovinescu – *drept unice baricade posibile pe cele culturale. În această strategie, revistele reprezentau tot atâtea arme"*[2]. Dan Anghelescu pledează şi pentru necesitatea unei *„(re)scrieri a istoriei literaturii române"* din pricina prelucrării pigmeice a unui segment important al spiritualităţii noastre, cel al literaturii scrise în afara graniţelor. Punându-i în capul listei subiectiv-confortabil amnezice pe Nicolae Manolescu şi Alex. Ştefănescu şi referindu-se la istoriile lor, polemistul remarcă: *„scriitorii de mare prestigiu care au creat atât în perioada cât au trăit în ţară, cât şi în perioada de exil sunt, în cele mai fericite cazuri, abia amintiţi şi practic expediaţi prin câteva consideraţii superficiale şi - în substanţa lor - depreciative."*

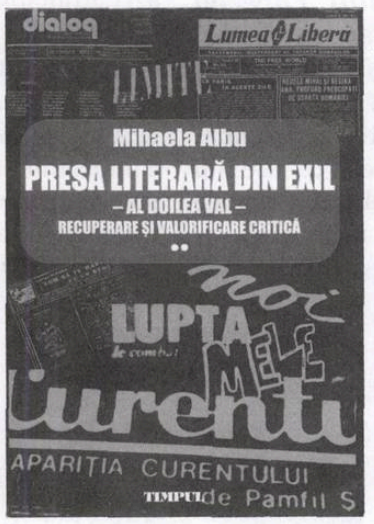

Mihaela Albu decide să-şi grupeze materialul investigativ (la fel ca în cazul volumului întâi, referitor la primul val al exilului românesc) printr-o dublă ordonare, cronologică şi spaţială, astfel încât perspectiva analitică devine diacronică şi sincronică deopotrivă, oferind o panoramă persuasivă şi vizibilă a hărţii presei de limbă română din diaspora de după ***Tezele din iulie*** (1971), moment *„decisiv pentru o nouă etapă în climatul sociopolitic-cultural românesc, având consecinţe grave asupra ţării, în general, dar şi asupra individului în particular, determinând un nou val de emigranţi"* (p. 26). Un atu al cărţii este prezenţa ***Anexelor***, în care sunt recrutate cele mai reprezentative articole din periodicele prezentate în secţiunea anterioară, astfel încât lectorul să aibă acces direct, primar la materialul revuistic din exil.

Preluând taxonomiile Evei Behring, autoarea înfăţişează ***Presa literară din exilul celui de-al doilea „val"*** (1972-1989) pornind de la notele recognoscibile ale acesteia. La fel ca în perioada anilor 50-60, când s-a dus lupta pentru informarea Occidentului/Americii asupra realităţilor din ţară şi pentru conservarea şi intensificarea spiritualităţii române, în perioada ulterioară activitatea se va amplifica, prin ardente şi uneori naţionaliste pledoarii pentru etnicitate, alături de *„o evidenţiere concretă a cuvântului libertate"*. ***Puterea Cuvântului în exil*** devine o veritabilă *„armă"*, potrivit Monicăi Lovinescu şi lui Virgil Ierunca, fie că este vorba de emisiunile radiofonice (*„război pe calea undelor"*) sau de presa scrisă. În subcapitolul ***Scriitorul/jurnalistul din exil şi limba română*** exegeta evidenţiază dificultăţile condeierului în diseminarea dintre identitate şi alteritate, limba maternă fiind atât o marcă a recluziunii, cât şi un indice, obligeant al etnicităţii aduse de acasă într-un alt climat lingvistic recepţional. Cultivând un patriotism optimist, fără fantoşe oportuniste, analista reflectă în secţiunea ***Limba română-reper identitar*** trapele condiţiei de exilat, care presupune renunţarea la o veche identitate şi acceptarea alteia noi, precum şi gradele adaptabilităţii la un nou cod lingvistic, care au condus, nu o dată, la abandonarea vocaţiei scripturale din nevoia de integrare în ţara de adopţie. Asumarea identităţii şi stăruinţa promovării spiritualităţii române sunt notele recurente, truvabile în oricare dintre periodicele exilului/diasporei, în pofida faptului că scriitorii noştri îşi redactează cărţile şi articolele de atitudine atât în limba maternă, cât şi în cea a ţării de adopţie. Exceptând cazul E. Cioran, majoritatea condeierilor scriu atât în limba română, cât şi în cea a noii culturi asumate prin exil. ***Presa literară din exilul celui de al doilea val (1972-1989)*** de pe vechiul continent sau de peste ocean este una care încurajează intensificarea românităţii prin pledoariile pentru cultură, înfiinţarea de periodice în limba română şi crearea multiplelor fundaţii culturale, liantul dintre ele fiind lupta împotriva regimului totalitar de la Bucureşti, aspect oglindit în mai toate articolele-program. Deşi cele mai multe sunt elaborate în limba română, unele au şi pagini într-o limbă de circulaţie universală, cum este cazul „Luptei", *„cu două pagini în franceză, în Franţa, şi două în engleză, în Statele Unite. La Paris apare „Cahiers de l'est", în limba franceză, aşa cum în Italia, de exemplu, continuă să apară în limbi de circulaţie „Acta Philologica" şi „Acta Historica" (în Italia şi în Germania mai apoi)"*. ***Exilul cultural – caracteristici*** subliniază îngemănarea cognitivă şi acţională a scriitorilor pentru care presa scrisă sau audiovizuală constituie tribune de denunţare a ravagiilor operate de comunism, salutarea atitudinilor de frondă a SLOMR în 1977, a minerilor din Valea Jiului şi a ceea ce va deveni ulterior, în istorie, „Mişcarea Goma".

Presa în limba română pe teritoriul european este urmărită în trei ţări. În ***Franţa. Paris*** – avem arhicelebra deja „Limite" (1969-1986), datorată lui Virgil Ierunca şi N. Petra, la care colaborează frecvent Mircea Eliade, Ştefan Baciu, Horia Stamatu, Monica Lovinescu, Al. Ciorănescu, Ion Pârvulescu, urmată de „Ethos" (1973-1984) - iniţiată de Virgil Ierunca, Ioan Cuşa, în care este publicat textul contestatar, de mai bine de cincizeci de pagini, ***Frig sau Frică – Sau despre condiţia intelectualului român de azi*** (1984) al lui Dorin Tudoran şi „Lupta. Le combat" (1983-1997), avându-i ca director pe Mihail Korne şi ca redactor pe Antonia Constantinescu. ***Germania*** este reprezentată de următoarele publicaţii: „Buletinul Bibliotecii Române. Studii şi documente româneşti" (1949-1991), „Revista Scriitorilor Români" (1962-1990), însufleţită de Monseniorul Octavian Bârlea, sub protectoratul Vaticanului, condusă preponderent de Mircea Popescu, „Apoziţia" (1973-1988), coordonată de George Ciorănescu, fondată şi sponsorizată de editorul Ion Dumitru, „Dialog" (1977-1987), iniţial aflată sub tutela Cercului Democratic al Românilor din Germania, preluată ulterior de Ion Solacolu în 1977, care reuşeşte să adune în jurul ei atât lideri politici de opinie, precum Ion Raţiu, Radu Câmpeanu, Neagu Djuvara, Dinu Zamfirescu, Mircea Ioaniţiu, cât şi personalităţi culturale (Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Goma, Virgil Nemoianu, Norman Manea etc.) ***Spania. Madrid*** este ilustrată de publicaţia „Destin" (1951-1972), cu o activitate de peste două decenii, al cărei ultim „Caiet" (24-25), de 256 de pagini, adună un veritabil Pantheon cultural: Mircea Eliade, Ionel Jianu, Constantin Noica, George Ciorănescu, Grigore Cugler-Apunake, Mira Simian Baciu.

Presa în limba română pe teritoriul american reuneşte reviste dispersate geografic, emblematice pentru activitatea lor. Secţiunea se deschide cu hawaiana „Mele. Scrisoare Internaţională de poezie" (1965-1992), tutelată de Ştefan Baciu, care are meritul de-a fi reuşit să realizeze două crestomaţii importante pentru arealul sud-american, ***Antologia poeziei româno-americane*** (două volume) şi ***Antologia poeziei surrealiste latino-americane***. Este succedată de „Noi" (1970-1971), publicată la Detroit în condiţii modeste, *„format A8"* şi având *„patru pagini de hârtie velină"*, interesantă fiindcă este productul unui singur autor, Valeriu Anania, care a editat nouă numere. „Comuniunea românească" (1973-1984), revistă cu rezonanţe teologice tipărită tot la Detroit de George Alexe, îşi arondează spaţiul textual scriitorilor români din exil, dar şi lui Mihai Eminescu sau Anei Blandiana şi lui Radu Gyr, obiectivul major al fondatorului fiind *„descoperirea emoţionantă a aceleiaşi apartenenţe naţionale româneşti"*. „Cuvântul românesc" (1976-2005) din Canada este una dintre cele mai longevive publicaţii din diaspora.

(Continuare în pagina 14)

Theodor DAMIAN

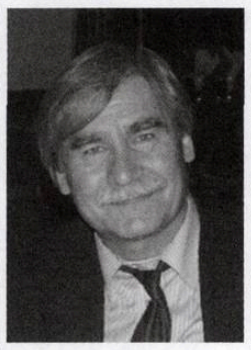

Theodor Damian este un teolog de fină analiză. Un poet care și-a găsit drumul propriu. Întâlnirea recentă cu el la New York (Astoria), dimpreună cu o parte a comunității românești care se adună în jurul Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" și a Cenaclului „Mihai Eminescu", mi-a confirmat și dimensiunea culturală, statornică, în care preotul, poetul este antrenat și al căror lider este pe coasta de est a Americii. Cu bucurie creștină a primit ideea înfrățirii spirituale între revista „Nord Literar" din Maramureș și revista „Lumină lină" din New York, pe care a întemeiat-o în 1996. Fie acest grupaj de versuri semnul unei colaborări apropiate și constante. (**Gheorghe PÂRJA**)

Nagy Oszkár – Strada Morii

Mireasa trece mai încercată

Dimineața cade ca o
săgeată
a razei de soare
în lacrima de rouă
căzută
din ochiul trist
de mireasă însingurată
cu rochia albă
ca și catapeteasma templului
sfâșiată
în două

Despre noaptea dinaintea
acelei dimineți
cronicarul nu spune nimic
doar printre rânduri
psalmistul
dar se știe
că ce s-a întâmplat
în dimineața aceea
neputincioasă
e consecința nopții dinainte
misterioasă

Și a urmat seara ce
a venit
ca un glas subțire
de vânt
cu mâine-le grav
și nedeslușit
cu stânjenelul alb
uscat și frânt

Ce a fost în ziua
dinaintea serii acesteia
cronicarul nu spune nimic
doar printre rânduri
psalmistul
dar se știe
că ce s-a întâmplat
în seara aceea
neputincioasă
e consecința zilei
în care ești în doi
dar singurătatea pare
mult mai frumoasă

Șapte zile și șapte nopți
a fost mireasa
pusă la încercare
și nu mirele
ca-n poveștile cu Făt-Frumos
unde fata de împărat
îl așteaptă să vină
triumfător
să o ia de soție
pe ea
și jumătate din împărăție

Mireasa trece mai încercată
din zi în zi
și din noapte în noapte
cu pântecele zvâcnind
ca seva copacilor
prin ramuri
dând semn copacului fremătând
despre fructele coapte-n curând

Aceasta este povestea miresei
cu care trebuie să rămâi
și a fost seară
și a fost dimineață
în ziua dintâi

Lazăre, vino afară

Așa sună cuvântul acesta
așa se cuvine să fim
când facem din clipă eon
și din aliluia amin

Cuvântul pe care tu îl asculți
și citești
rostit la începutul istoriei
ce rău că istoria începe
cu marea cădere
cuvântul prin care ești
singura cale ce trece
peste orice prăpastie
chiar și prăpastia morții
și duce spre Înviere
cuvântul pe care nu suntem pregătiți
să-l rostim
decât atunci când strigăm
odată cu Blaga
Elohim, Elohim.

Alergăm după lună
cu tot soarele din noi
cu toate furtunile dezlănțuite
și cele încă mocnind
la ce bună alergarea
dacă suntem cu toții suferind
dacă unii dintre noi pe drum
vor trebui să moară
singura speranță e să te împrietenești
cu prietenul lui Lazăr
și să aștepți să auzi
pe numele tău
cuvântul
Lazăre, vino afară!

Bruge-ul e Bruge

Bruge sună ca un mit
trebuie să faci ceva
pentru el
sau pentru tine
nu ți se spune ce
te trezești în mijlocul tainei
„Bruge – la morte"
cine a scris cartea
și de ce
agențiile de voiaj
nu ajută cu nimic
un secret bine păzit
e un secret bine păzit

Deci te arunci în mare
și înoți cum poți
te agăți de câte o
catedrală
acolo respiri
și te rogi
nu ca negustorul
care vine să câștige mulți bani
ci ca pelerinul smerit
care-și udă frunta
cu agheasmă
chiar și dacă nu e
necesarmente catolic
ritul e rit

Când ai căzut din rit
ca atunci când ai căzut
din vis
ești mult mai înțelegător
cu cei altfel decât tine
mult mai deschis
vezi numai esențele
ca Adam când punea fiecărui lucru
câte un nume
el venind în lumea aceasta
însă dintr-o altă lume

Bruge-ul e Bruge
și e Bruge
pe limba lui Jacques Brel
pe drumul dintre Bruge și Gand
ți se aprind călcâiele
ca-n trenul de la Iași
la Cluj
te cheamă idolul în urma sa
pe drumul dintre Bruge și Gand
Mariek, Mariecke
urmărită de mire
se-ascunde mireasa-n
misterul flamand

Ea merge drept
el se ascunde
dar e mereu în urma ei
de la Adam i se trage
sau poate de la o stație
de mai înainte
când el cânta la contrabas
nu sunete ci cuvinte
când degetele lui dansau
înnebunite pe grif
ca vântul pe valul Mării Nordului
înspumat
ca rugăciunile de ziua Sfântului Trif
când toate lighioanele se duc
de unde-au plecat

El cântă acest cântec special
care nu are decât
literele numelui ei
Marieke
vor zice unii
ce sărac
nici nu-și imaginează
cât de mult cântărețul
valsează pe aceeași literă
M de la Mariecke
și acesta este doar începutul
ca acel început îndepărtat
când Dumnezeu a împreunat
suflarea cu lutul

Trebuie să cânți mult
pe struna începutului
M de la Maria
să verifici dacă tot ce ai numit
cu M
face sens
ai sau nu ai de ales
și ce faci când ea așteaptă
să-i pui pe cap cununia

În final
nu tu alegi
ci ea
ca atunci când fulgerul
pe lângă tine-a plesnit
nu te-a ucis
ci te-a orbit
el va decide când
îți va turna lumina-n priviri
de unde vii tu
și cine ești
nu mai contează
câtă vreme n-ai uitat
că puteai să mori
și că încă poți crește
în soarele de amiază

Dumitru MICU

MITOSUL BLAGIAN

Kádár Géza – Topirea zăpezii

Veche și constantă, învederată de colaboratori la „Revista de teorie și istorie literară" și la culegerea colectivă ***Izvoare folclorice și creație originală*** (1970), coordonată de Ovidiu Papadima, preocuparea lui I. Oprișan de a contribui substanțial la o cât mai largă, mai exactăși mai profundă cunoaștere a lui Blaga s-a materializat editorial, până acum, în două rânduri. În 1986, prin volumul (nescutit de imixtiunea cenzurii) ***Lucian Blaga printre contemporani***, volum ce însumează „*dialoguri adnotate*" ale întocmitorului cu intelectuali apropiați scriitorului filosof, de la fiica acestuia, Dorli, la exegeți și admiratori diverși - și, de curând, la întretăierea anului în curs cu cel precedent, prin sinteza ***Lucian Blaga sub zodia mitului***.

Cea de a doua carte, specifică autorului, „*vine după relativ multe abordări speciale ale raporturilor lui Lucian Blaga cu cultura populară românească*". Ceea ce o diferențiază obiectiv de acestea este, în primul rând, sporul de informație, apărut între timp, prin editarea unor scrieri rămase în manuscris, intrarea corespondenței în Biblioteca Academiei și publicarea unor amintiri despre om, gânditor și artist, precum cele culese chiar de Oprișan, menționate mai sus.

Demersul exegetic pornește de la reamintirea întâmpinării paradoxale a debutului editorial blagian: salutat de toate grupările literare, în pofida oricât de diametral opuselor situări programatice. Avangardiste în aspectul prozodic, ***Poemele luminii*** au stârnit entuziasmul lui Iorga; mai potolitul modernism, cu note de autohtonism, al volumelor imediat următoare a obținut adeziunea nu doar a lui Lovinescu, ci și a celor mai inclemenți antitradiționaliști. Situația nu l-a mirat pe poet; o considera firească. A și motivat-o, nu doar prin creația sa, ci și declarativ. Membru fondator al grupării „Gândirea" și unul dintre cei mai fecunzi colaboratori ai revistei, el și-a exprimat atașamentul și față de „Contimporanul ". *Coincidentia oppositorum?* Doar la modul superficial. Autodefinindu-se, în edificatorul interviu acordat lui I. Valerian, în 1926, Blaga aprecia că, „*deși ultramodernă*", poezia sa era, „*în anumite privințe, mai tradiționalistă decât obișnuitul tradiționalism*", fiindcă reînnoia „*o legătură cu fondul nostru sufletesc primitiv*". Prin regresie în arhaic, mai exact, în ceea ce arhaicul include, după el, ca permanență, ca „*veșnicie*", Blaga a întemeiat ceea ce numește, în același interviu, un „*tradiționalism metafizic*".

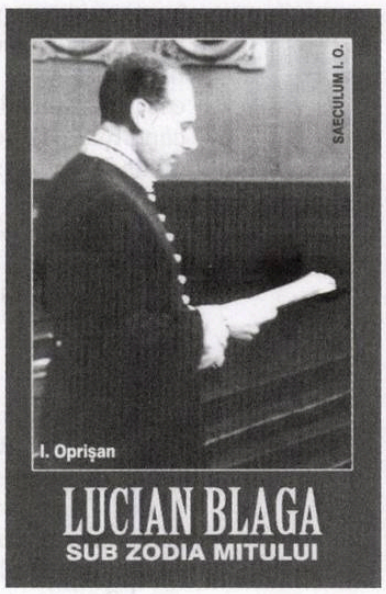

Fără a reproduce aceste confesii, cea de a doua carte despre Blaga a lui Oprișan îi demonstrează, prin întregul ei conținut, validitatea. Creația blagiană e substanțial nutrită de cultura populară, iar principalul, inalienabilul, structurantul constituent al acestei culturi este mitul. Mitul, afirmă Blaga, e consubstanțial omului: „*Suntem făcuți din substanța mitului. Dacă spiritului nostru i s-ar interzice uzul rostirii mitice, am deveni, fără nicio exagerare, muți ca mormintele*". N-am mai putea crea. Natură creativă prin excelență și având deplină conștiință a faptului, Blaga o pune pe seama predispoziției sale înnăscute de a mitiza: „*Născocesc motive mitice la fiecare pas, fiindcă fără o gândire mitică nu ia ființă, din păcate sau din fericire, nicio poezie*". Format intelectual în Viena de imediat după Primul Război Mondial, sensibilitatea tânărului poet ardelean, tributară, până la Unire, conștiinței literare specifice provinciei natale, s-a precizat într-un climat de maximă efervescență modernistă, sub impactul mai ales al expresionismului. Expresionismul revoluționa arta îndeosebi prin mișcarea de întoarcere la „origini", la „izvoare", la „nume", la fondul sufletesc ancestral. Această mișcare exprima fremătător și cea mai acută năzuință interioară a lui Lucian Blaga: năzuința de adâncire în sufletul național. În chintesența anistorică a sufletului național, în ceea ce acesta menținea indestructibil de mii de ani. O asemenea adâncire era identică, în imaginația de mai târziu a poetului, cu înapoierea sângelui său în cel părintesc: „*În somn, sângele meu, ca un val,/se trage din mine/înapoi în părinți*". În termeni abstracți, aceasta înseamnă: retrăirea miturilor.

Desigur, nu numai expresionismul a determinat plonjarea lui Blaga în folclor, în mituri. Expresionismul doar a impulsionat, hotărâtor, ce-i drept, orientarea lui în acest sens, și i-a oferit mijloace de expresie inexistente anterior în poezia românească. Nutrirea din creația anonimă autohtonă era o cerință inerentă „*fondului băștinaș*" al ființei celui ce avea să scrie ***Zamolxe***. Ce vrea să zică „*fondul băștinaș*"? Exegezele anterioare celei realizate de I. Oprișan atribuie zăcămintele folclorice, mai cu seamă ponderea deosebită a miticului din opera blagiană originii rurale a scriitorului și parcurgerii de către el a primilor ani de viață la țară, anume în Lancrăm. I. Oprișan demonstrează însă că nu aceasta a fost realitatea. Lucian Blaga a trăit în satul natal doar până la șapte ani, când a fost dat la școala elementară din Sebeș și, de altfel, Lancrămul era atunci „*un sat în care pulsația vieții arhaice încetase în bună măsură să mai bată*". Murind tatăl viitorului scriitor, întreaga familie s-a mutat la Sebeș, de unde Lulu, după absolvirea primelor patru clase primare, a fost dus la Brașov, spre a urma liceul. După absolvire, a studiat teologia la Sibiu, filosofia la Viena. Cu folclorul lua contact doar în vacanțele estivale, petrecute în mai multe sate, ai căror locuitori erau absorbiți, natural, de muncile agricole. Așa fiind, în anii când „*se urzesc germenii viitoarei sale personalități*", creația populară este, la Blaga, „*un element destul de firav*".

Enumerând aceste etape, Oprișan conchide că Blaga a ajuns la folclor nu în virtutea unei predispoziții native, ci doar grație expresionismului. Nu e prea categorică afirmația? Răspunsul inclus în opinia mea formulată mai sus este: ba da. Atât de intensa iubire de folclor nu s-ar fi declanșat în psihicul blagian dacă ea n-ar fi preexistat acolo măcar latent. Căci nu numai în sate cu vestigii arhaice apar firi visătoare atrase de „povești", de mister, de miracol. Formațiile interioare, caracterele puternice, vocațiile, opțiunile, în cazul artiștilor, pentru un anume tip de creație, se statornicesc nu în funcție de contextul obiectiv al existenței, ci în virtutea unor predeterminări inefabile, de natură atavică (parțial sau total) ori (potrivit unei supoziții a lui Blaga) chiar cosmică. Așa cum există comunități cu vocație muzicală sau posedate de instinctul migrației, al muncii pământului, al păstoritului, al diferitelor meșteșuguri, al comerțului, apar indivizi ce nu se pot realiza decât în discordanță cu mediul ambiant. Nu e cazul lui Lucian Blaga. Chiar izolat, în fragedă copilărie, ca fiu al preotului, de copiii de țărani, chiar stând, după aceea, la țară doar cu intermitențe, el nu putea să nu simtă fâlfâind în jur „*sufletul satului*". Aș spune mai mult: „*sufletul satului*" palpita în el. Tot ceea ce constituia acest suflet era depozitat în inconștientul colectiv al generațiilor premergătoare și nu se putea să nu i se transmită și lui. Prin părinții săi, îndeosebi prin mamă (care în copilărie îi apărea ca o „Urmuter", ca o străbunică), ceva din conținutul psihicului rural arhaic se exprima direct. E vorba de poveștile (chiar dacă nu multe) auzite de poet de la mamă-sa. Familiarizat cu folclorul va fi fost și unchiul scriitorului, Iosif Blaga, preot și teoretician literar. Indiferent însă de situația familială, era normal ca viitorul apologet (în discursul ținut la intrarea în Academie) al satului românesc să se simtă, ca orice intelectual român ardelean, „*suflet din sufletul neamului său*" și „*neamul*" era la sat.

Cum însuși o spune, în interviul citat, Blaga a început a se autoconstrui literar atunci când „*pe deasupra crustei de studiu (...) a izbucnit fondul băștinaș al ființei sale*". „*Izbucnirea*" s-a produs, evident, fiindcă era ce să izbucnească, fiindcă poetul avea „*fondul său băștinaș*" în sânge. S-a produs, nu încape vorbă, sub influența expresionismului. Tânăr în căutare de sine, Blaga s-a găsit prin inițierea în lirismul de expresie modernistă, mai cu seamă în cel expresionist. Scrutând expresionismul – remarcă judicios Oprișan –, nuanțând cealaltă formulare a sa –, Blaga „*întrezărea modernismul creației populare românești din perspectiva uneia dintre mișcările avangardei europene*". Perfect adevărat. Aserțiunea rezumă semnalări din microeseurile blagiene anterioare „trilogiilor", în special din cel privitor la „teatrul nou", cuprins în ***Fețele unui veac***. Și mai explicit e articulată judecata de realitate în concluziile discursului istorico-interpretativ, unde se subliniază că expresionismul a constituit doar „*factorul incitator, fermentul care a favorizat dezvoltarea unor înclinații organice ale scriitorului*". După aceste puneri la punct, însoțite de altele, conexe, ca aceea că, de la volumul de debut până la cel din 1933 (***La cumpăna apelor***), nu poezia, ci dramaturgia „dă tonul" creației blagiene specifice, istoricul literar prezintă, mai întâi, analitic abordarea, în ***Spațiul mioritic***, a creației populare din perspectiva filosofiei culturii. Apreciind că Blaga a dat, în cea de-a doua componentă a ***Trilogiei culturii***, „*poate tot ce s-a scris mai bun și mai inteligent despre cultura română*", exegetul nu ezită să-și mărturisească și unele insatisfacții încercate la traversarea respectivei cărți (ca de altfel și a altor scrieri teoretice ale autorului). El se declară, bunăoară, „*intrigat*" de faptul că, dintre cei cinci componenți principali ai „*matricii stilistice*", în ***Spațiul mioritic*** e învrednicit de analiză minuțioasă doar primul, „*orizontul spațial*", ceilalți fiind doar enumerați sau caracterizați sumar. Doar parțial întemeiată găsește teza anistoricității culturii noastre populare, care nu se poate nega că a parcurs o continuă evoluție istorică, „*de la cele mai vechi forme de viață până la interferențe certe cu cultura citadină modernă*".

Discutării ideilor structurante din ***Orizont și stil*** și din ***Spațiul mioritic*** îi urmează, în cartea lui Oprișan, reconstituirea acțiunii demolatoare declanșate de H. H. Stahl asupra concepției aflate la baza filosofiei blagiene a culturii. Cercetătorul consideră acea acțiune nu numai inadecvată obiectului, cum o găsea Blaga, dar și pătimașă, neonestă. Obiecțiile sociologului ce aplică unei construcții de sens metafizic criteriile improprii ale specialității sale vădesc, după el, „*o asemenea vizibilă dușmănie și rea credință încât devin, nu o dată, penibile*". Admite, totuși, că sunt „*întemeiate pe alocuri*".

Fără a fi secționată explicit, materia celei mai noi cărți despre Blaga conține două părți, prima teoretică, a doua mai puțin omogenă, compusă din studii separabile privind, între altele, conținuturi, viziuni, structuri, procedee, specii, motive din poezia populară valorificate de Blaga, precum și antologia de capodopere ale acestei poezii, întocmită de autorul ***Elogiului satului românesc***.

Prin tot ce cuprinde, volumul ***Lucian Blaga sub zodia mitului*** e o apariție menită să sporească bibliografia folcloristicii românești cu încă un titlu de referință.

Rátz Péter - Monetăria

Alexandra Ionuța ANDRECUȚ

Alexandra Ionuța Andrecuț este recomandată de Palatul Copiilor Bistrița (prof. îndrumător Ionela-Silvia Nușfelean). Este elevă în clasa a XI-a. Scrie poezie și proză. Până la această vârstă a obținut foarte multe premii la diverse concursuri. Cel mai recent, anul acesta, premiul al II-lea pentru poezie, la secțiunea „Liceeni și studenți", la concursul „Ocrotiți de Eminescu", de la Blaj. Textul de față, în care zvâcnesc frământările vârstei, atrage prin maturitatea frazei și prin siguranța povestirii. În buna tradiție a încurajării spunem și noi: cu bucurie deschidem coloanele revistei noastre. (**Gh. Pârja**)

EVADĂRI STRADALE

Cerul se lasă... jos. Tot mai jos. Până la linia orizontului și chiar mai departe. Raze bolnave încalecă pe șaua albă a norilor, le dau pinteni și, curând, bolta se ridică precum o cupolă de circ sub care aleargă, nestăvilit, soarele.

- Mă ridic. Poate. Azi se poate, îmi spun împingând plapuma la o parte și mișcându-mi ușor degetele de la picioare.

Prin perdelele groase, din material opac, lumina nu pătrunde. E așa de întuneric aici, că nici nu le pot ghici culoarea. E beznă de atâtea zile, că nici nu îmi mai amintesc culoarea.

Sunt doar eu cu temerile mele. Am încuiat ușa, iar apropiații au încetat până și ei să mai bată. Carnea mă apasă, spiritul s-a pierdut în labirintul din piele și os. Sunt bulimică. Și ce? Ce dacă mor? Ce dacă las totul în urmă? Ce dacă nu am sens? M-am rătăcit încă de mult, i-am dezamăgit pe ceilalți. Nu mai știu cum să mă regăsesc. Joaca mea de-a viața nu a fot altceva decât o farsă. O farsă pe care toți o condamnă.

Dar nu! N-am să mă las: nu-i moartea cea care mă sperie, ci oamenii. Oamenii sunt răi. Oamenii judecă. Moartea doar vine. Nu, ea nu vine. Ea mă va lăsa să mă zbat, să ies din tenebre. Mă va lăsa să ajung în vârful mulțimii ce alcătuiește muntele, să mă înconjor de lumină și abia atunci, când voi fi prins iar drag de lume, mă va cuprinde de la unghii și până în vârful firelor de păr precum o nouă bulimie ce nu se va mai lăsa vindecată.

Mă ridic. Nu sunt eu din cei care se dau bătuți atât de ușor. Trebuie să ies: din boală, din depresie, din casă. Trebuie să încep prin a părăsi această cameră a gândurilor rele, unde lumina nu pătrunde decât pentru a dezvălui dezordinea nervilor mei călcați în picioare.

Îmi amintesc de timpul trecut. De prieteni. De câte filme am văzut împreună și de cât popcorn am irosit pe covor. De glume. De voi, cei care mă învingeați mereu la monopoly. Mi-e dor.

Pe birou, am păstrat invitația la expoziția Paulei și știu că deseară mă va aștepta la Galerii, chiar și după închidere. Toți vor fi acolo: prieteni, colegi, cunoscuți, necunoscuți și tablourile pictate pe pânză. O sun pe Ana. Îi spun că vreau să merg și se bucură; nu am vorbit de mult și i-a fost teamă că nu vom mai vorbi niciodată.

- Ne vedem acolo, îi zic. Cumpăr ceva pentru mama de la supermarket și vin, am mințit la telefon.

A tăcut pentru câteva secunde, dând impresia că nu mă crede. De altfel, era cea mai proastă minciună pe care o spusesem în viața mea. Poate că, după ce mi-am petrecut o bună parte din adolescență încercându-mi imaginația în fel de fel de scuze pentru a-mi ascunde boala, am rămas fără idei. Să fim serioși: mama nu m-ar fi trimis niciodată singură, cu bani la mine, într-un loc plin de alimente, care ar fi putut să îmi umple stomacul, ca mai apoi să le vărs într-o sinucidere lentă.

- Bine, a răspuns în cele din urmă. Dacă mi-ai fi spus mai repede...

Dacă i-aș fi spus mai repede, ar fi venit cu mine. Ar fi pretins că m-a crezut, ar fi intrat în supermarket și s-ar fi întors cu spatele când aș fi ales un produs la întâmplare pentru mama.

Ana era prietena mea cea mai bună și nu îmi plăcea să o mint, mai ales că ea știa că nu îi spusesem adevărul. Dar ce putea să facă? Să mă urmărească? Să se supere? Să o sune pe mama? Și ce dacă? Aveam nevoie de puțin timp singură și nu genul acela de singurătate pe care o experimentasem în camera mea luni de-a rândul, cu perdelele de noapte trase, fără să pot deosebi culorile din jurul meu. Aveam nevoie să fiu singură cu lumea, așa cum nu mai fusesem de mult timp.

Când am ieșit din bloc, soarele era deja o frumoasă amintire a Gării de Vest. Înspre miazănoapte se lăsase un întuneric gros, iar de la capătul aleii slab luminate se putea vedea Bulevardul, fremătând ca în zilele bune de vineri. Acele zile în care, după mesele în familie, nu eram urmărită ca un eliberat condiționat de fiecare dată când mergeam la baie. Acum, dacă întârzii prea mult la duș, bătăi scurte în ușă îmi întrerup relaxarea. Dacă nu răspund, ele devin agitate, iar dacă tot nu aș da niciun semn de viață, ar sfârși prin a sparge ușa. De aceea, cânt la duș: pentru că, în timp ce cânt, nu pot să vomit, iar cei de afară, care chiar îmi ascultă fiecare mișcare, au certitudinea că nu fac nimic din ce aș putea regreta. E ca un semnal de alarmă care spune: „Sunt bine, mulțumesc. Nu trebuie să vă faceți griji".

Razele difuze ale felinarelor mă acopereau precum apa rece și eram fericită că, de această dată, nu trebuia să fredonez. Am inspirat adânc și odată cu aerul am absorbit tot orașul, toți oamenii, toate evenimentele la care am lipsit în acest timp. Mă îndepărtam tot mai mult de apartament, dar mă simțeam acasă. Cu mașinile zgomotoase, cu oamenii grăbiți, cu cerul care nu punea întrebări și nu mă controla, redevenisem stăpână pe mine.

Era un octombrie târziu și lucrurile parcă începuseră să revină la normal. Fără să-mi dau seama, am apucat-o la dreapta, pe Pasajul V. Luminile Bulevardului dispăruseră și în locul lor se instalase bezna străbătută în răstimpuri de razele lunii. Petrecusem atât de mult timp închisă, încât simțeam că în fața mea nu se întindea orașul în care m-am născut, ci un altul, complet necunoscut pașilor mei, indecișI în ce direcție să o apuce.

Fără iluminatul stradal, fără siglele îndepărtate ale cafenelelor Bulevardului, aveam senzația că sunt iar în camera mea, fără nicio posibilitate de a ieși. Pereții se apropiau, întunericul devenea mai negru. Am înaintat șovăind, gândindu-mă că tot mai bine ar fi fost să mă întorc, dar pașii nu mă mai ascultau și o altfel de forță mă atrăgea spre celălalt capăt al pasajului.

La stânga mea, un grup de blocuri, în formă de U, adăpostea un parc pentru copii. Hintele părăsite, legănându-se în bătaia vântului, toboganul pe care scârțâiau doar frunze, roata care aștepta să fie învârtită, toate lăsau impresia că noaptea e mult mai târzie decât credeam. Pentru o clipă, chiar mi-a fost temă că am ratat expoziția, că am întârziat, că Ana mă căuta, crezându-mă în pericol.

Pericol... Cuvântul mi-a răsunat în minte precum ecoul unui gang, ca și cum ar fi fost spus cu voce tare. Atunci, mi-am amintit: aici a început totul.

Aveam cincisprezece ani și veneam des, după școală, în parcul dintre blocuri. Ne așezam pe băncuțele destinate părinților și continuam bârfele din pauză. Eu, Ana și alți cinci sau șase colegi, printre care două fete care începuseră să facă modeling. Ambele erau genul acela de persoană care, oricât ar fi mâncat, pe șoldurile lor nu se depunea nimic. Pe de altă parte, eu și uneori chiar Ana răbdam foamea pauză de pauză, oră după oră, pentru a putea ciuguli câte ceva la prânz, iar părinții să nu își dea seama că stăm flămânde. De altfel, cu excepția micului dejun și a mesei de prânz, mai înghițeam în silă câte un măr, câte o banană, dar niciodată mai târziu de ora cinci. Uneori îmi permiteam câte o tabletă de ciocolată sau câte o bomboană, dar și atunci mă simțeam vinovată și nu mai puneam nimic în gură toată ziua.

Acum, când toate acestea îmi revin în minte, îmi dau seama că întotdeauna am avut probleme cu alimentația. Adevărul este că niciodată nu eram mulțumită de felul în care arătam. Unele rochii, croite mărimea XS, nu încăpeau pe mine, iar vânzătoarele spuneau mereu că era cea mai mică mărime. Trebuie că acești nemaipomeniți croitori și designeri își imaginau fetele de vârsta mea ca pe niște figurine din plastilină care se modelează după rochii și nu invers.

În acea zi, după școală, în parcul dintre blocuri, cele două fete vorbeau despre cât de minunat este să faci modeling; descriau hainele și exemplificau mersul pe podium, făcându-le celor prezenți o scurtă introducere în acel fabulos univers al modei. Atunci, m-am trezit vorbind din nu știu ce impuls stupid: „Și eu vreau!". Îmi amintesc că m-au privit batjocoritor. S-au prefăcut că nu înțeleg, au făcut niște semne spre mine, apoi au izbucnit în râs. M-am alăturat lor, dând întâmplării un aer de glumă, dar, în interior, izbucnisem și eu. În plâns.

În întuneric se răsfrânse întreg trecutul. Îmi vedeam amintirile ca pe o rolă veche de film și pot spune că nici din exterior nu erau deloc plăcute. Da, aici începuse totul. Într-un parc ca acesta, în parcul acesta sau poate chiar mai departe în timp, în locuri pe care mintea mea le ține încuiate, nepermițându-mi nici măcar mie accesul.

Mi-am continuat drumul spre celălalt capăt al pasajului. Acum că știam unde sunt, siguranța începea să îmi inunde călduros corpul... Când am ajuns suficient de aproape, am privit ceasul din turnul Bisericii. Îmi era frică să-mi scot telefonul. Dacă sunase Ana? Dacă sunase mama? 5^{30}.

M-am liniștit. Jumătate de oră era suficient pentru a ajunge la timp la expoziție. Ba mai mult, mi-am pus în gând să ajung chiar mai repede, pentru ca Ana să nu apuce să își facă griji.

Frunzele pluteau alene pe trotuarul din fața Galeriilor. Palide, cum probabil eram și eu, constituiau singurii trecători de la acea oră. Am privit înăuntru prin geamurile aburite de suflarea rece a vântului. Chipuri tinere, chipuri de oameni sănătoși și fericiți se deplasau ca într-o mișcare browniană, nehotărâte asupra cărui tablou să poposească mai întâi. În mijlocul lor, Paula se plimba emoționată, încercând să salute pe toată lumea. Purta o rochie roșie și părul strâns la spate, într-o împletitură franțuzească.

- Ești minunată, am șoptit prin sticla rece, sperând că vorbele mele vor ajunge până la ea.

Uneori, după ore, mergeam împreună la cumpărături. Luam magazinele la rând și umblam tot orașul. Aveam aceleași locuri preferate, aceleași gusturi. Azi, nu mai știu ce îi place. La școală, în pauza mare, mă lăsa în unele zile să îi împletesc părul, apoi ieșeam pe coridor sau ne plimbam prin curte și toată lumea îi admira coafura, fără să știe că o făcusem chiar eu. Cu toate acestea, mă simțeam mândră, căci muncisem, însă după ce lumea a aflat despre dezordinea mea alimentară, am început să urăsc această activitate, altădată relaxantă. Așa se întâmplase, de altfel, cu o mulțime din hobby-urile mele, pe care aveam senzația că ceilalți mi le băgau pe gât doar pentru a mă ține ocupată. Adevărul este că bulimicii se gândesc și la alte lucruri decât la cum să își verse sufletul în toaletă. De fapt, asta vine spontan și aproape niciodată premeditat. Ceilalți nu au reușit să înțeleagă asta...

Frica mă cuprindea. Poate că nu trebuia să ajung mai devreme. Poate că tot mai bine era în camera neagră, cu perdele de o culoare incertă. Poate că...

- Ai ajuns de mult?, am auzit o voce apropiindu-se. Vântul se liniștise, iar frunzele se așezaseră obosite pe marginea trotuarului.

- Nuu... De fapt, nu știu.

Ana mă privea mirată. Chiar nu mai știam. Cât trecuse? Un minut? Zece? O jumătate de oră?

- Când stai atât de mult timp în casă, fără să te interesezi de nimic, uiți cum să aproximezi timpul.

A zâmbit, apoi m-a îmbrățișat strâns.

- Bine ai revenit, mi-a șoptit. Intrăm?

Am împins ușa și am făcut primul pas înăuntru. Un val de căldură ne-a cuprins pe amândouă și nu am putut să îmi dau seama dacă sala era încălzită sau dacă venea de la suflete.

- Bine te-am regăsit, am răspuns într-un târziu ca pentru mine.

Oamenii mă privesc. Încă mi-e frică. Culorile se amestecă în mintea mea precum mâncarea pe care obișnuiam să o vărs. Paula se apropie în rochia ei roșie și mă ia de mână, călăuzindu-mă printre spectatori și picturi.

Ești frumoasă...

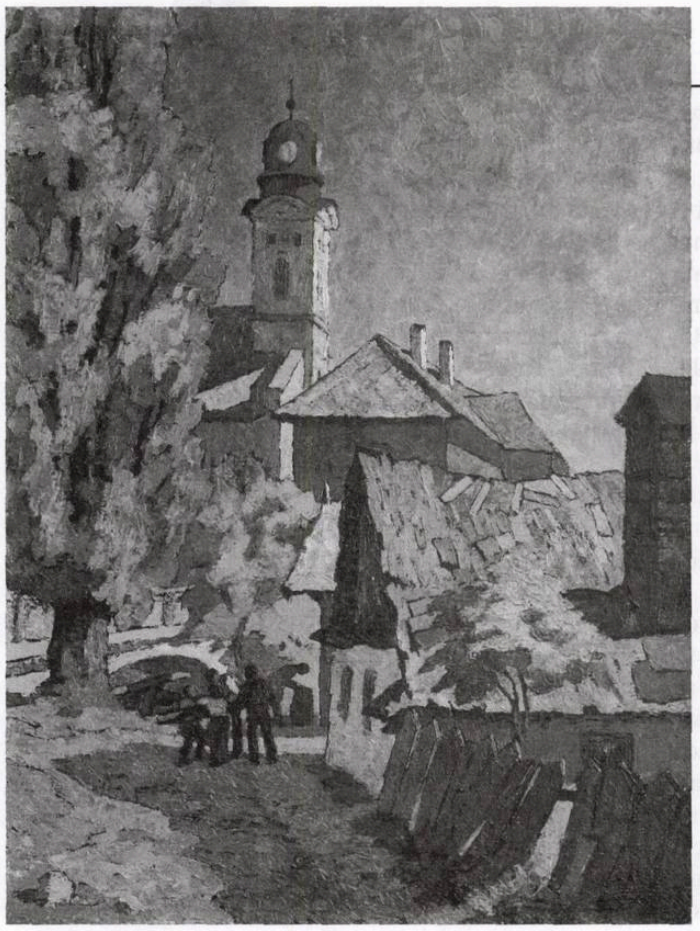

Olejnik Janka - Biserica Reformată

Delia MUNTEAN

MUNCILE DE PESTE AN ALE ISTORICULUI LITERAR

Destinul aparte al omului-scriitor Marin Preda beneficiază la ora actuală de o bibliografie considerabilă - peste 143 de volume individuale, prezența în mai toate dicționarele și istoriile literare, peste 25 de teze de doctorat, peste șapte mii de titluri de studii și articole (cronici, prefețe, interviuri, evocări etc.) -, care se extinde în continuare. Unul dintre cercetătorii pasionați ai operei și ai vieții prozatorului, Stan V. Cristea (n. 1950, Sfințești, jud. Teleorman), prin recentul său volum ***Marin Preda. Portret între oglinzi*** (Editura Aius, Craiova, 2015), dovedește că, oricât de scrupuloasă ar fi documentarea, mereu se pot descoperi informații inedite, care să completeze portretul ori să ne îndemne să-l privim dintr-o altă perspectivă. Cartea – de care viitorii specialiști vor fi nevoiți să țină seama - e structurată în cinci capitole (***Anii școlarității***, ***Anii serviciului militar***, ***Întregiri și controverse***, ***Scrisori și autografe***, ***Biografie și destin***), însoțite de un album fotodocumentar.

Să zăbovim puțin asupra ei.

Cea dintâi secvență ne situează în timp prin 1930-1931, la Siliștea-Gumești. Aici elevul Călărașu T. Marin, poreclit Telerezu sau *„al lui Pațanghel”*, îmbrăcat *„cu o cămașă de tort și izmene tot de tort și încins cu... piedica de la cai”* (după cum mărturisește fostul coleg și prieten Milică Roșu), mai dă uneori pe la școală. Adică atunci când e vreme bună, când poate umbla desculț, când nu trebuie să păzească oile sau caii. Și doar dacă scoate de la ai lui câțiva bănuți pentru maculator. Nicidecum pentru manuale, destul de scumpe. Logic: *„de învățat pot să mă mai împrumut, dar de scris nu pot să scriu în caietele altora”* (***Imposibila întoarcere***). Tot din cauza banilor, fotografia de grup cu colegii de clasă, împreună cu dascălii Ionel Georgescu și Alexandru Ioniță, nu îi va parveni decât peste vreo patru decenii, și atunci în fotocopie, originalul pierzându-se.

În primii ani, învățătura merge poticnit. Îndeosebi cititul. Are medii sub șapte la limba română la sfârșitul claselor întâi și a doua; de asemenea, i se scad mediile la purtare și la *„frecventare”*. Frații îl ironizează, dându-i de înțeles că *„tot prost ca ei o să rămână”* (își amintește Ilinca, sora mai mare). Își revine în anii următori, fiind clasificat al doilea între cei promovați în clasele a treia și a patra, primul începând dintr-a cincea. Cum e bolnăvicios și cam sfrijit, îl trag în jos notele de la educație fizică.

Odată deprinse tainele slovelor, lectura devine – tot mai mult – o pasiune. Reconstituie, din nou, Ilinca, prin '85: *„Când mergea cu noi la câmp, nu uita niciodată să ia și cartea cu el, mai degrabă ar fi uitat mâncarea. Se așeza pe vine sau se întindea pe burtă și, furat de lectură, uita de oi...”*. Sau: *„Dimineața îl găsea mama cu capul pe masă și cartea alături”*. Școlarul împrumută cărți de la învățătorul Georgescu și de la colegii acestuia ori invadează podul doldora de volume și de fascicole al chiaburului Nicolae Stroescu.

Se remarcă treptat la orele de compunere. Stan V. Cristea consemnează câteva titluri găsite prin arhivele școlii: ***Descrierea unui animal drag***, ***Pentru ce dragostea de mamă și dragostea de țară sunt cele mai scumpe***, ***Ce însemnătate are Dunărea pentru țara noastră***, ***Muncile de peste an ale plugarilor***, ***Foloasele învățăturii de carte*** (p. 34). Textele alcătuite de Marin Călărașu (unele de zeci de pagini) sunt citite de învățători, ca model, prin celelalte clase și în cancelarie.

Din gimnaziu datează, se pare, și prima iubire, pentru Stela/Stanca Enăchescu, mai tânără cu trei ani, prototipul viitoarei Paula din romanul ***Cel mai iubit dintre pământeni***. Reținem modul inedit în care i se face curte, evocat de cercetător scrupulos, din perspectiva ambilor parteneri:

(EL) *„Începui să trec prin cartierul ei aproape zilnic, cu un băț în mână (din pricina câinilor!). Cu acest băț făceam să se audă prezența mea în cartier, lăsându-l să alunece pe grilajele porților și, fierăstrind câinii. Dar Paula nu se arăta. Un an de zile a durat această dragoste a mea neîmpărtășită* [...] *Mai târziu* [...] *ea însăși mi-a povestit, însurat fiind, că* [...] *mă vedea* [...] *‹‹Și tu, idioato, i-am spus, de ce nu ieșeai, dacă îți dai seama că pentru tine veneam››. ‹‹Pentru mine!, a exclamat ea surprinsă. De unde să știu eu că veneai pentru mine?››* (***Cel mai iubit...***, vol. I, Editura Jurnalul Național, 2009, p. 39);

(EA) *„Nu-mi plăcea, pur și simplu, de el ca bărbat, iubeam pe altcineva, dar, în sinea mea, mă bucuram că mă admiră. Îmi băteam joc de timiditatea lui; adică mă făceam că nu-i observ mesajele insistente, mute* [...]. *Se anunța în mod original, de departe. Avea un băț pe care-l târa pe ulucile curților stârnind lătratul câinilor* [...] *bătea până se sătura. Eu îl priveam pe furiș* [...] *și mă înfioram de plăcere. Știam de ce este înfuriat* [...] *După ce-și făcea damblaua, pornea pe partea cealaltă a șoselei, luând în răspăr, cu ciotul ce-i mai rămăsese din nuia, celelalte garduri, apăsând mai tare, parcă în dușmănie, protestând în felul lui original, răzbunându-se că nu e înțeles și iubit...”* (Dobre I. Burcea-„Siliștean”, ***Marin Preda și universul Moromeților – adevăr, ficțiune, mit***, vol. I, Editura Tipoalex, Alexandria, 2006, p. 120 – 121).

Încheiate cele șapte clase obligatorii, Marin e dus la școala din Câmpulung Muscel, unde taxele sunt mai mici, însă e respins la examenul oftalmologic. Se îndreaptă apoi către o școală de arte și meserii din Miroși, înființată prin anii 1913-1914 de fosta proprietară a moșiei, Elena P. Macca. Aici ar fi avut ocazia să deprindă, pe lângă cunoștințele teoretice: tâmplăria, rotăria, lăcătușeria și fierăria. Locuri erau, așa că tatăl (bucuros că nu va avea mult de plătit) și fiul (deși slab dintotdeauna la *„dexterități”*) caută o coală de hârtie pentru cererea de înscriere la librăria din apropiere.

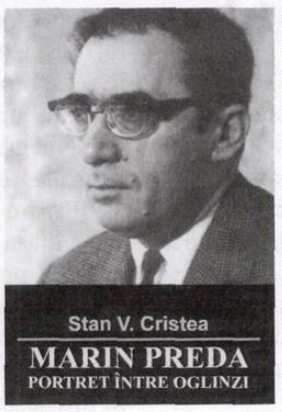

Informația pare superfluă pentru cititor; se va dovedi însă că „librarul” (denumit în continuare *„falsul librar”* ori *„falsul profesor”*), un individ de vreo patruzeci de ani, elegant și dornic de a-și suplimenta veniturile, va avea un rol determinant în evoluția tânărului. Acesta îi evaluează rapid, printr-o dictare, competențele lingvistice și îi promite obținerea unui loc la o școală normală din Abrud. Adolescentul dă totuși examen la Miroși (după o noapte dormită în căruță), apoi purced amândoi - tată și fiu - spre casă, rezultatele urmând să sosească prin poștă. După o vreme, așa-zisul librar (pe numele real Constantin Păun și cu o „fișă personală” minuțioasă: e institutor, profesor, revizor școlar; în 1954 e condamnat politic; scrie biografii, planuri urbanistice, hărți; are șase neveste legitime, douăzeci ne- și mulți copii etc., etc.) apare în bătătura lui Tudor Călărașu, ca să-l ducă pe Marinică (așa îl numea) întâi la București, la el acasă, apoi la Școala Normală de Băieți „Andrei Șaguna” din Abrud. Dumnealui călătorește cu acceleratul (... cu bilet redus, pentru elevi), iar *„viitorul normalist cu ‹‹chioara››, autobuzul fără un far, care trecea prin sat întotdeauna seara, fără să oprească, întrucât avea stație doar la Râca, satul învecinat”* (p. 78).

Suntem în 1937. Fiindcă mai sunt treisprezece locuri necompletate, băiatul dă examen numai pentru bursă și e admis cu media generală zece; Stan V. Cristea îl găsește în scripte cu numele Predescu Marin, fiu al Joiței P. Preda. În epoca abrudană, realizatorul volumului identifică zvâcniri literare mai consistente. Se pare că Marin le redacta și colegilor diverse compuneri, pentru bani ori alimente. Când isprava a ajuns la urechile profesorului de limba română, Nicolae G. Nicolau, novicele i-a replicat orgolios că oricum are de gând să scrie, chiar și gratis. *„Scrie-le într-un caiet al tău!”*, l-ar fi povățuit acesta...

Peste un an, școala se desființează, iar elevul e transferat la o instituție similară din Cristuru Secuiesc. Aici compune cele dintâi schițe, chiar și câteva poezii, pe care le citește în cercul de lectură. Când are ocazia, își vizitează profesorul de română, Iustin Salanțiu (cu „fișa personală” consemnată la paginile 99-100), care duminica invita la prânz elevii mai silitori. El este primul care îi prezice consacrarea pe tărâmul literelor. Vacanțele, sfătuit de „librar”, și le petrece la colegii mai înstăriți; în rest, dă meditații ori colindă comunele din jur în căutare de cărți. Pentru ***Mizerabilii*** lui Hugo face pe jos peste treizeci de kilometri, pelerinaj ce depășește puterea de înțelegere a tatălui: *„Cum adică, exclamase el odată uluit, să faci treizeci de kilometri pe jos, până la Recea, după o carte, domnule? Dar ce, e aurită?”* (***Imposibila întoarcere***).

Ultima parte a capitolului referitor la anii școlarității se ocupă de epoca bucureșteană, când Marin Preda urmează cursurile Școlii Normale de Băieți a „Societății pentru Învățătura Poporului Român”. Nici în cazul de față, observă istoricul literar, nu s-au făcut cercetări serioase prin arhive, de această perioadă ocupându-se doar Claudiu Moldovan, Dumitru Epângeac și Nae Antonescu, ale căror studii au fost publicate în presă între anii 1980 - 1992. Stan V. Cristea realizează așadar propriile investigații, extrem de laborioase, și le încrucișează cu alte surse avute la dispoziție: mărturisiri ale prozatorului (v. eseul ***Despărțirea neștiută***, în „Luceafărul”, nr. 27/1971), volumele ***Imposibila întoarcere*** și ***Viața ca o pradă*** ș.a. Toate informațiile sunt prelucrate exigent, iar persoanele cu care intră acum în contact liceanul sunt „fișate” cu precizie în dosarele personale de rigoare. Mai concret: nume, proveniență, studii, neamuri de sânge și prin alianță, profesii și funcții, atitudini și comportamente în relația cu Marin Preda (întâmplări, anecdote, conversații telefonice, șicane, scrisori), încarnările lor românești ș.a.m.d.

Reținem figura profesorului Nicolae Iordache (Vladimir Streinu), cel care însângera fără milă compozițiile școlarului siliștean, poate prea sigur pe uneltele proprii (profesorul, *„clar și afectat”*: *„Dumneata nu știi să pui virgulele...”*; discipolul, ferm și nițel teribilist: *„Virgulele sunt gesticulația gândirii, [...], știm asta de la Caragiale, și într-o compoziție liberă le pun unde cred eu că e necesar”*; profesorul, cu *„dispreț”*: *„Iar eu, ca dascăl al dumitale, te previn că le pui greșit din punct de vedere gramatical”* – ***Viața ca o pradă***).

Datează de acum primul roman, ***Fereastra***, o poveste de dragoste între Monica - frumoasă, dar măritată - și un băiat cu mult mai tânăr, idilă ce reconstituie pasiunea de la șaptesprezece-optsprezece ani pentru nevasta *„falsului librar”*. Manuscrisul, citit doar de câțiva apropiați, va fi pierdut în vremea stagiului militar. În aceeași perioadă, trimite schițe la „Albatros”; Geo Dumitrescu reține textul ***De capul ei***, însă la scurt timp cenzura întrerupe apariția publicației, întârziind astfel botezul publicului pentru viitorul scriitor.

Problema adevăratului debut o lămurește Stan V. Cristea într-o altă secțiune a cărții (***Marin Preda. Întregiri și controverse***), unde, „cu acte în regulă”, răstoarnă mențiunile în acest sens din dicționare, manuale și istorii literare. Implicit consemnarea memorialistului însuși din ***Viața ca o pradă*** ori mărturisirile din diverse interviuri. Aflăm astfel că schița ***Pârlitu'***, apărută în ziarul „Timpul”, la 15-16 aprilie 1942, este precedată de o alta, ***Nu spuneți adevărul***, publicată cu câteva luni mai devreme, la 20 ianuarie 1942, în revista „Tinerețea”, și că aceasta constituie debutul literar absolut. Exegetul descoperă, de asemenea, o recenzie despre două plachete de versuri, tipărită chiar în ziua următoare (la 21 ianuarie) în gazeta „Sfarmă-piatră” – așadar, un debut ca jurnalist. În revista „Lupta tineretului”, numărul din 10 august 1946, îi găsește o poezie, ***Întoarcerea fiului rătăcitor*** (care fusese inclusă în 1941 în culegerea ***Sârmă ghimpată***, coordonată de Geo Dumitrescu, respinsă însă de cenzură), iar în numărul din 27 aprilie 1947 al „Revistei literare” – un fragment de roman, cu titlul ***Întâia moarte a lui Anton Tudose***. Alte debuturi găsim la pagina 200: ca traducător – în „Secolul XX” (octombrie 1961), cu ***Scrisori inedite*** de Maxim Gorki, și ca dramaturg – cu piesa ***Martin Borman***, în „Gazeta literară” din 11 august 1966.

Interesante pentru cititori se dovedesc și lămuririle privind controversatele corelații politico-ideologico-literare între Ilie Moromete și Ilya Muromets (1148?-1204?), erou ucrainean cunoscut îndeosebi din biografiile folclorice și canonizat de Biserică. Volumul mai cuprinde câteva scrisori trimise de Marin Preda celor de acasă, toate însoțite de un bagaj informațional aproape exhaustiv, precum și unele aspecte din dosarele de urmărire a scriitorului de către Securitate, aflate în Arhivele CNSAS. De certă valoare documentară este și albumul de aproape o sută de pagini conținând documente și fotografii, multe inedite: actul de naștere al lui Marin Preda, casa părintească (inclusiv masa Moromeților), colegii de școală, extrase din cataloage, foi matricole, învățătorii și profesorii, premilitarii din Siliștea, podul lui Enăchescu, dedicații pe cărți, scrisori, file de manuscris ș.a.

Altfel spus, tot atâtea oglinzi care, împreună, mărturisesc despre omul care a fost Marin Preda.

Și tot atâtea ferestre către operă.

Sonia ELVIREANU

O ABORDARE A NUVELISTICII LUI PAVEL DAN DIN PERSPECTIVA TEORIEI IMAGINARULUI

Gabriela Chiciudean abordează din perspectivă diferită creaţia scriitorului ardelean Pavel Dan, în consonanţă cu interesul pentru hermeneutica imaginarului pe care o promovează Centrul de Cercetare a Imaginarului „Speculum" din cadrul universităţii albaiuliene în care activează ca lector universitar. O carte despre opera unui scriitor care aparţine unei generaţii de elită din perioada interbelică, cu destine şi orientări diferite (Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Constantin Noica etc.) nu poate face abstracţie de contextualizare.

În ***Pavel Dan şi Globul de cristal al creatorului*** (Bucureşti, Editura Academiei Române, 2007), autoarea consacră patruzeci şi cinci de pagini contextului istoric şi climatului cultural european şi românesc pentru a situa în epocă prozatorul analizat. Sunt pagini sintetice, dense, de istorie literară, câteva decenii condensate într-un capitol despre evenimente istorice, orientări, tendinţe, grupări literare, reviste, despre mentalitatea epocii în care se afirmă scriitorul. O retrospectivă necesară, întemeiată pe o amplă documentare, o reactualizare obiectivă a efervescenţei literare din Transilvania, a efortului scriitorilor ardeleni de depăşire a provincialismului şi de sincronizare cu mişcările moderniste din capitală şi din Europa.

Valorificând teoria despre spaţiul matrice ce determină personalitatea creatorului, criticul Gabriela Chiciudean încearcă o apropiere de scriitorul Pavel Dan prin reliefarea spaţiului geografic şi mental al Ardealului pentru a explica lectorului sufletul românului ardelean. Geografic, câmpia Ardealului, percepută ca un culoar infinit între zone colinare şi muntoase din zona subcarpatică, e spaţiul matricial în care se formează universul imaginar al scriitorului, inseparabil de inconştientul colectiv, dezvoltat pe specificul etnic al unei societăţi rurale legate indisolubil de pământ, ca element de permanenţă. În viziunea autoarei, scriitorul ardelean în general opune timpului distructiv spaţiul rural organizat în consonanţă cu relieful, nu cu elementul economic sau politic fluctuant al citadinului. Spaţiul matricial interiorizat şi redescoperit prin creaţie ca univers imaginar devine astfel o formă de sustragere din istorie. Pentru opera lui Pavel Dan, spaţiul e reprezentat de Câmpia Ardealului, înconjurată de coline dispuse concentric. Dezolant, monoton prin relieful colinar şi pleşuv ce înconjoară câmpia şi închide orizontul, acesta determină stilul de viaţă şi cultura societăţii rurale în care locuiesc eroii.

Pavel Dan, ca orice ardelean, se simte confortabil în universul originar al satului, generator de cultură minoră, pe care îl integrează într-o cultură majoră, căci spiritul ardeleanului e organizat, tinde spre totalitate şi echilibru, determinat fiind de specificul zonei, de coexistenţa spiritului latin cu cel germanic.

O analiză a operei lui Pavel Dan pe suportul teoriei imaginarului presupune delimitarea unor concepte operaţionale în hermeutica textului literar. Gabriela Chiciudean procedează astfel în capitolul ***Din culisele imaginarului social***, apelând la studii despre imaginar (Jean-Jacques Wunenburger) şi despre teoria mentalităţilor (Simona şi Toader Nicoară). Identifică şi defineşte concepte teoretice: imaginaţia (o facultate a conştiinţei care produce iluzii, vise, simboluri, ce se manifestă în artă, p. 47), imaginaţia socială (un aspect al vieţii comunitare, nu o facultate psihică autonomă, p. 50), imaginar social (orientarea imaginaţiei spre social, producerea de reprezentări globale despre societate, p. 47), imaginar colectiv (o moştenire culturală), imaginar individual, specific fiecărui creator.

Autoarea reliefează importanţa imaginarului social în formarea celui individual, explică modul de funcţionare şi rolul acestuia în formarea mentalităţii. Imaginarul social dezvăluie mentalitatea grupului, modul de reacţie în faţa evenimenţialului, defineşte identitatea colectivă în care se integrează individul ca parte a grupului, propune un sistem de valori şi intervine în interiorizarea acestora de către individ, influenţând astfel conduita socială, este *„un dispozitiv de controlare a vieţii maselor"* (p.51). Cum literatura e un domeniu de manifestare a imaginarului, o modalitate de revelare a mitului creatorului, prin imagini obsedante (psihocritica lui Charles Mauron), Gabriela Chiciudean parcurge traiectoria de la general la particular, de la teorie la creaţie pentru a interpreta universul imaginar al lui Pavel Dan, revelator al spaţiului matricial locuit de o anumită comunitate etnică. Prin teoria imaginarului sunt interpretate toposul narativ, Câmpia Ardealului, personajele din universul rural (*„personaje-idei, psihologii sumbre sau schiţe comportamentale"*, p. 60), modalităţile epice ce tind spre o reprezentare scenică a lumii (spaţiu închis, decor fix, tehnica dialogului, acţiune), devoalându-se corelaţia dintre structurile sociale şi reprezentările colective inculcate în mentalitatea individului.

Globul de cristal, capitolul care dă şi titlul cărţii, este cel mai amplu, fiind focalizat pe interpretarea operei neterminate a lui Pavel Dan (mort înainte de a împlini treizeci de ani), reunită în doar trei volume, dar unitară în ciuda fragmentării sale, comparată cu un joc de puzzle. Metafora globului de cristal este genericul cărţii, principiul organizator al textului critic. Reprezintă lumea reflectată de creator din interior, filtrată fragmentar prin sinele invizibil, devenit transparent, e chiar oglinda creatorului. Gabriela Chiciudean pătrunde în imaginarul prozatorului Pavel Dan explicând legăturile dintre imaginarul social (reprezentările conştiinţei colective ale grupului social despre lume) şi imaginarul individual al creatorului, cu rădăcini în structurile arhetipale ale imaginarului, regăsite în miturile ce reactivează imaginaţia prin actul de creaţie. Spaţiul matricial al lui Pavel Dan, Câmpia Ardealului, include o comunitate rurală ale cărei reprezentări despre existenţă, natură, relaţii, conflicte, divinitate etc. construiesc imaginarul social, cu ecouri profunde în mentalul şi imaginarul personal ale prozatorului, a cărui identitate se raportează permanent la identitatea etnică, colectivă. De aceea, universul imaginar al nuvelisticii lui Pavel Dan reflectă realitatea în aspectele sale esenţiale, etnice, sociale, economice, politice. Este organizat pe principiul concentric, în formă de sferă, pornind de la un nucleu, individul, un prim strat, integrat în familie, al doilea strat, în interacţiune cu vecinătatea, cu satul sau oraşul în care îşi continuă formarea. Astfel, universul se extinde de la individ la mulţime, de la relaţia cu sine la relaţia cu Celălalt, dar spaţiul rămâne mereu închis, evadarea în altul e iluzorie, un eşec datorat dezrădăcinării, o ratare în plan profesional sau afectiv.

Criticul inventariază tematica nuvelelor, tipologia, organizarea textului, atitudinea autorului, care satirizează uneori virulent intelectualitatea rurală degenerată, coruptă, în imagini ce glisează uneori spre grotesc. ***Globul de cristal*** e structurat în jurul marilor teme identificate în creaţia autorului: imaginea lumii, marea trecere, spaţiul şi timpul.

Lumea e reprezentată în microuniversul familiei cu problemele şi conflictele sale, cu aspiraţia de depăşire a sărăciei şi dobândirea unui statut social. Familia e o oglindă socială, care reflectă cel mai adesea condiţia umilă a iobagului român, slugă la casele nobililor maghiari, sărăcia în care se zbate şi suferinţa fizică şi psihică, consecinţe ale stării materiale precare. Personajele sunt tipuri umane reprezentative pentru universul rural, în relaţii conflictuale: săracul, bogatul, iobagul, sluga, popa, dascălul, notarul, jandarmul, avocatul etc. Relaţiile în interiorul familiei le generează pe cele din exteriorul ei, în care autoritatea nu mai e tatăl, ci cel bogat ce manifestă indiferenţă, chiar ură faţă de cel sărac, inclusiv faţă de rudele care nu au reuşit să depăşească pragul sărăciei.

Tendinţa de eliberare din constrângerile impuse de cadrul familial şi de condiţia materială nesatisfăcătoare se concretizează prin migraţia tinerilor spre oraş, în speranţa trecerii la un statut social mai bun. Însă oraşul nu eliberează, ci închide în acelaşi cerc vicios al sărăciei, al bolii, al mizeriei, al suferinţei, provoacă un dezechilibru, o ruptură de rural şi doar o parţială integrare în citadin. Personajele evoluează între două lumi, sat/oraş, între tradiţie/modernitate, cultură rurală/cultură citadină, îşi modifică comportamentul şi chiar mentalitatea, astfel încât, revenite în mediul iniţial, nu se mai regăsesc.

Problema identităţii personajelor e abordată pe suport teoretic (Ştefan Augustin Doinaş, Emmanuel Lévinas, Maurice Merleau-Ponty, Lucian Boia, Martin Buber) prin identificarea tipurilor de identitate/alteritate şi ilustrarea lor. Identitatea se formează în relaţiile individului cu sine şi cu lumea, lume reprezentată de Celălalt (un membru al familiei, vecinul, autoritatea, străinul, comunitatea). Se observă existenţa măştilor la nivel de individ (forme ale identităţii individuale multiple) sau de comunitate (ceilalţi, conştiinţa colectivă). Studiul imaginarului social dezvăluie jocul identităţii/alterităţii individuale şi colective, fiindcă *„celălalt este omniprezent în imaginarul oricărei comunităţi"* (p.109). Alteritatea exterioară se manifestă în relaţia eu-altul, dar şi în relaţia cu obiectele din jur, funcţionale ori nefuncţionale, *„simboluri ale universului familial"* (p.128), care creează mitologii personale. Alteritatea interioară este legată de temporalitate, înseamnă devenire, deci modificare a eului în funcţie de circumstanţe.

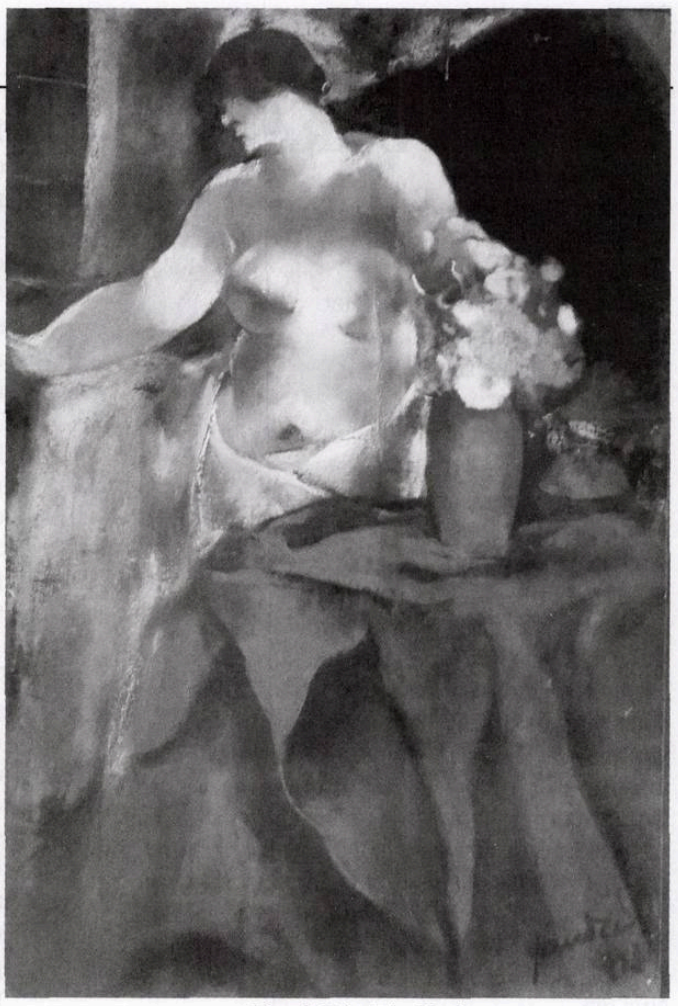

Jándi Dávid - Nud

În universul rural al lui Pavel Dan, personajele acceptă sau resping alteritatea (fiinţă sau lucru) în relaţiile de familie, cu rudele, cu autorităţile, cu sătenii („gura satului", ca instanţă morală), cu citadinii, într-o permanentă tendinţă de depăşire a condiţiei sociale. Celălalt intră în construirea identităţii unui personaj prin relaţionare, alterul reprezintă un model psihosocial pozitiv sau negativ. Numele joacă un rol important în cadrul identităţii. Multe personaje ale lui Pavel Dan au nume generice (devoalează ocupaţia: notar, judecător, dascăl, plutonier, preot etc.), eroii fiind percepuţi ca străini, ca „vinituri", ca exemplare ale civilizaţiei citadine în comunitatea rurală. Alte personaje deţin porecle, marginalizante şi ele.

O interesantă interpretare a dublului prin teoria imaginarului ne oferă Gabriela Chiciudean în capitolul ***Imaginea-reflex şi umbra în opera lui Pavel Dan***. Printr-o incursiune în literatură, istoria artei, psihanaliză, criticul diferenţiază formele de manifestare ale dublului, imaginea speculară din oglindă şi umbra, care însoţeşte în permanenţă persoana. *„Reflexul din oglindă"* e o reflectare a subiectului, o dublare a sa prin intermediul oglinzii, o imagine exterioară, fără materialitate, care dispare o dată cu îndepărtarea acestuia. Nu e decât aparenţă, iluzie, însă eul îşi poate astfel recunoaşte identitatea fizică. Oglinda ca *„obiect al mimesisului"* are rolul de a exprima raportul dintre eu-acelaşi, în timp ce umbra, deşi exterioară şi ea, este un element complementar al corpului pe care îl însoţeşte până la moarte. Este tot o formă a dublului, fiind considerată simbol al sufletului invizibil. Umbra exprimă raportul identitate-alteritate, eu-celălalt. Umbra, ca moment al perceperii sale, precedă imaginea reflectată în oglindă, dar e inferioară faţă de imaginea-reflex, deoarece dublează obiectul, dar nu îl copiază, îi redă mişcarea în fiecare clipă, deformându-l în funcţie de proiecţia luminii.

Analizând conceptele de imagine-reflex şi umbră în creaţia lui Pavel Dan, criticul constată că nu există o preocupare pentru reflectare a personajelor, acestea fiind orientate spre supravieţuire, oglinda insuflând probabil spaima de cunoaşterea de sine. Umbra este o *„formă întunecată, incertă, o amăgire"*, îl reprezintă pe celălalt, alteritatea interioară, însă nu e o formă de cunoaştere a persoanei, are alt rol: *„La Pavel Dan umbra este o modalitate de realizare a efectelor de trecere dintr-un cadru în altul, de la o etapă la alta a personajelor situate în spaţiu şi timp"* (p. 154).

Un capitol aparte este destinat reprezentărilor personajelor despre marea trecere ca limită existenţială. Orice concept este privit de Gabriela Chiciudean în diacronie pentru a suprinde evoluţia semnificaţiilor sale.

(Continuare în pagina 14)

Poezie

Mara DĂRĂBUȘ

GALERIA DE ARTĂ SENTIMENTALĂ

(pentru sora mea, Emma)

Ne-am născut în același suflet.
Îți circulam prin tendoanele
frunzei veșnic verzui.

Poate nu ți-ai dat seama,
dar eram mereu acolo.

Tu, floarea,
eu, frunza.

De multe ori ai vrut să îmi vorbești.
Mă închipuiam prea ocupată.
Nu voiam să îți vorbesc.
Nu voiam să îmi vorbesc.

Voiam să îți pregătesc lichidul.
L-am preparat în inimă,
i-am pus tot ce ai nevoie.
Ai încredere în mine.

Mă bucur când te văd
cum comunici ca lacrimile.
Nici ele
nu vorbesc mereu,
dar știi că sunt acolo,
încarnate în tine,
și că vin atunci când le strigi.
Uneori
vin și când nu le strigi tu,
ci celălalt tu,
pe care nu-l cunoști
și poate că n-o să-l cunoști niciodată.

Mă bucur să te văd
cum comunici prin vibrații.
Știi că oamenii vorbesc multe.
Mă bucur că nu le vorbești și tu.
Ți se transmit,
mă bucur că le simți,
dar le răspunzi
prin fluctuații senzoriale,
care devin vocea ta
pentru o vreme.

Mă bucur să te văd
când comunici prin priviri.
Îmi place
că te uiți în jur și vezi lucruri
pe care ei nu le văd.
Știu
că, atunci când cineva te privește
cu ochi
scoși din acidul stătut
al unei senzații încrâncenate,
tu nu spui că te privește cu răutate.
Tu spui că te privește gol.
Dar tu îl privești plin,
pentru că ai ochii pictați cu
dragoste.
Și eu am pictat în ei.
De fiecare dată când mă uit la tine
ți-i pictez.

Ți-am pictat o pereche
și în inimă.
Din aceeași dragoste,
doar mai concentrată.
Ochii ți-i vede toată lumea
și nu vreau să le dai prea mult.
Însă-n privirea internă
a trebuit să mă asigur
că ai dragoste
pentru fiecare privire,
pentru fiecare strigăt,
pentru fiecare atingere,
pentru fiecare durere.

Știi,
mereu noaptea intru pe la tine.
Inima deja mă cunoaște,
la fel și celelalte colocatare ale ei.

Mă plac
fiindcă în fiecare noapte le pictez
sau le scriu.

Dac-ai știi măcar cum arăți pe dinăuntru,
nu ai mai ieși din tine.
Oare știi măcar cum arăți?

În unele seri,
mai găsesc bucăți lipsă
din desenele de pe inimă.

Nu-mi place.
Unii vin pe-ascuns
și iau de-adevărat

Kováts Ferenc – Malul Săsarului

frumusețea din tine.
Vin cu bărcile prin vene
fără ca noi să știm.

Azi ți-a spintecat obrazul un câine.
Ai întrebat dacă vei mai fi vreodată frumoasă.
Încă mai crezi
că ești
sau că vei fi vreodată
altfel decât frumoasă?
N-am să te las să fii altfel.
O să merg mai des în tine.

Mă bucur că mi-ai dat și mie cheile.
O să fiu atentă la fiecare cojiță colorată
căzută de pe inimă
și o vom picta la loc.

Și durerea, iubito?
Trebuie să o păstrăm.
Nu putem pur și simplu arunca
durere prin jur...
O pictăm și pe ea
Împreună.
Poate că te-ntrebi:
„atunci cum voi deosebi dragostea de durere?".
Iar eu ți-aș răspunde:
„la fel cum deosebești soarele de lună,
îngerul de dorință,
pe tine de celălalt tu."

Rodica DRAGOMIR

OGORUL CU VISE

Depărtările tot mai incerte...

Caii pasc câmpia cu lună,
copiii mai visează încă frumos,
vâltorile-s pline cu cergile roșii,
se-nvârt pe vârfuri de case
cocoșii de tablă,
mirosul merelor coapte sufocă grădina
și tu nu mai știi culorile toamnei –
eu am luat o sămânță din
rodul grădinii să o semăn în
ogorul cu vise.

Astăzi ne pierdem, anonimi,
pe străzile urbei, departe de
raiul pierdut.
Crucile de pe vârf de biserici
se-nalță deasupra grelelor cețuri,
(poate pe ele le mai vede, din cer,
Dumnezeu).
Adamice tentații te-ncolăcesc ascunse,
m-ademenești cu tine-n uitarea
poruncilor cerești.

În buzunare, dimineți rotunde.
Poate vom intui ce ne aduce
zbaterea zilei de mâine.

Lumea își vede de drum,
sămânța cea bună-ncolțește mereu.

TE ISTOVESC PE RÂND...

Lumini uleioase și grele încep
să curgă încet spre apus –
singur rămâi să înfrunți
ochii nopții, ascunși.

Străzile pustii, sub felinare aprinse,
își varsă tăcerile în pală lumină.
În depărtare, fantomatice trenuri
se pierd prin gări părăsite,
în care mai bântuie doar
umbre de foști călători.

Tu trupul ți-l scuturi
de umbra-i subțire
ce te ține-nlănțuit
de lutul păgân.
Vibrarea luminii o simți însă
în suflet, deși ceață de smoală
se lasă peste pământ.

Ochiul gândului
scormonește-n adâncuri după
adevăruri ascunse, cuvinte nespuse.

Visul desculț și slova fierbinte
te istovesc pe rând,
alungând umbre zbătând
în amfora nopții
și lacrima ninsă
pe-obrazul de lut.

CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

Acolo se-adună cuvintele
ce nu au fost încă scrise,
în fortăreața ideilor,
așteptând cavalerii, cu arme
numai de ei știute, să spargă
zidul tăcerii.

Sub semnul lor, încrengături misterioase
mă pătrund și rădăcini străine
mă cuprind,
iar petrecutele grădini,
mă urmăresc cu rodul greu
și păsările toate.

Timpul cu-nsemnele vântului
răscolește părelnice tăceri –
râuri se-adună în cercuri,
spălând lumina oarbă
de petele de noapte.

Și crește copacul cu poame de aur
și umbrele se-neacă
în cuvinte ce curg în vâltoarea
Cântării cântărilor.

DIMINEAȚĂ

Mă trezește trilul mierlei
din copacul ce-mi umbrește somnul.
Îmi spăl chipul cu cântecul ei ce
curge strălucitor, proaspăt și
duios, cum o mângâiere,
de parcă, cu mâna Lui,
Dumnezeu mi-ar atinge fața –
un mod aparte de a ne spune:
„bună dimineața."

Mund Hugo - Nud

Ştefan JURCĂ în dialog cu Ioan MOLDOVAN

FORŢÂND MEMORIA SĂ SE ÎNTOARCĂ

Ştefan Jurcă: Noi ne ştim de mult timp, de mai bine de treizeci de ani, pentru că şi acum îmi amintesc cum ţi-am privit, cu ochii mari de uimire, macheta coperţii volumului ***Exerciţii de transparenţă*** (Editura Cartea Românească, 1983). Mai rar era cineva pe atunci cu o carte prin celebra cafenea. Tu erai poetul blând, dar neconciliant la texte. Îţi aminteşti anii băimăreni de atunci, cum apar ei acum, văzuţi de la Oradea Mare ?

Ioan Moldovan: *Hélas! Anii băimăreni! Ba, aş zice Anii maramureşeni! Pentru că, venit din Cluj, după încheierea studiilor filologice şi a experienţei la „Echinox", eram plin de speranţe şi de planuri de viitor şi am intrat vivace şi politicos în viaţa culturală a Băii Mari, cu cenaclul scriitorilor locali, cu expoziţiile de arte plastice, cu îndelungatele libaţii şi conversaţii de după orice „eveniment" - dar şi a Maramureşului, cu celebrul – şi atunci, şi acum – Festival poetic de la Sighet-Deseşti, cu întâlnirile de la Borşa cu Aurel Pantea, Mircea Petean, Ion Zubaşcu (Dumnezeu să-l odihnească!) etc., etc – un munte de amintiri căruia mi-e greu acum să-i bat toate potecile, cu oameni buni, care au fost, cu alţii care mă bucur că mai sunt şi cu care, de câte ori mă întorc în „acasa" mea maramureşeană, încerc să mă întâlnesc tocmai pentru a ne aminti. De parcă nu mai avem decât amintiri. Şi ce amintiri!*

Ş.J.: Plecatul tău la revista „Familia" mi s-a părut de neexplicat, pe atunci, tocmai deveniseşi băimărean, după Cavnic şi Baia Sprie. Ai pornit-o mereu spre vest... Te întâlneam dimineaţa venind tu cu sticlele de lapte de la alimentară, eu o luam spre est, către serviciu.

I.M.: *Da, şi sticlele de lapte luminează acum melancolic în amintire. Atunci erau parte a coşmarului diurn (în cazul lor foarte matinal, căci trebuia să te trezeşti, iarna-vara, cu noaptea-n cap ca să prinzi loc la coadă pentru a avea noroc să apuci un litru de lapte). Marius Jucan, şi el atunci băimărean, a scris o povestire foarte sugestivă despre coada la lapte de pe vremurile acelea. Uite o secvenţă cu parfum de epocă. Cum era încă întuneric când mergeam la coada de lapte, îmi duceam o carte şi citeam rezemat de stâlpul unui neon. Odată, eu fiind plecat, s-a dus la coadă Petronela, soţia mea. Evident, şi-a luat o carte şi citea sub acelaşi neon (de parcă ar fi fost smochinul sub care stătea şi mai în vechime zeul indic Buda). Se apropie un pensionar: Doamnă, nu vă supăraţi, mai e un domn care tot aşa citeşte aici sub neon, nu-l văd astăzi... Da, ştiu – zice Petronela – e soţul meu... De fapt, pe-atunci se ajunsese ca totul să se lege de coadă. Care nu era însă mereu dătătoare de satisfacţii, pentru că se termina obiectul pentru care ne „codeam" înainte de a mai „apuca" şi tu să primeşti. Şi da, după coadă, urma plecarea mea de dascăl navetist la Cavnic şi, mai târziu, Baia Sprie (unde câţiva ani am şi locuit, înfiinţând cu amicii cenaclul „Prisma", la care veneau şi băimăreni).*

Ş.J.: Clasicii locali, şi eu ştiu ce spun, te priveau cu neîncredere, inclusiv Mihai Olos, Mihai Cupcea, Ion Bogdan, Ion Burnar, te credeau protejat de forţe suspuse. Ce adevăr există aici?

I.M.: *Adică mă credeau ajutat de partid, bag sama, ori de Securitate. Şi de ce? Pentru că am ales la repartiţie un post la Cavnic? Nefiind altceva mai bun – eu fiind, altfel, absolvent cu cea mai mare medie din seria mea de filologi – şi trebuind să vin în Baia Mare la socri, Petronela era încă studentă, în anul patru, având împreună un copil ce tocmai se născuse, Rareş. Voiam să fiu angajat la ziarul local „Pentru socialism", mi se promisese că din toamnă se va rezolva, să iau doar un post în judeţ şi voi primit „negaţie" cum se spunea, dar iată că dosarul meu pe care îl ştiam „bun" (mama – casnică, tatăl – fost miliţian, scos din miliţie şi profesând apoi toată viaţa până la pensie ca şofer, soră şi frate, muncitori, fără studii superioare) se va dovedi că are o „bubă", mă însurasem cu fiica unui fost preot greco-catolic, care refuzase să semneze trecerea la ortodoxie şi, deci, partidul (al cărui membru eram încă din studenţie) a hotărât că nu pot fi ziarist, fiindcă – mi s-a explicat – ziaristul este activist de partid, or „dumneavoastră de ce nu v-aţi orientat cu însurătoarea" etc. Aşa că m-am prezentat la postul din Cavnic. Ceea ce avea să se dovedească o cale norocoasă pentru mine, pentru că am devenit un bun dascăl şi pentru că am întâlnit şi la Cavnic oameni şi copii minunaţi. Aşa că, ce adevăr să fi stat în mintea clasicilor băimăreni? Poate doar acela că ei, în genere, priveau cu suspiciune pe venetici, mai ales dacă veneau cu pretenţii de scriitori tineri, deschişi şi la alte experienţe decât cele ale fondului folcloric ancestral. Nu altfel erau priviţi Aurel Pantea, Mircea Petean, Horia Ursu, Marius Jucan. Ar fi multe de detaliat şi adăugat, dar nu cred că e cazul aici.*

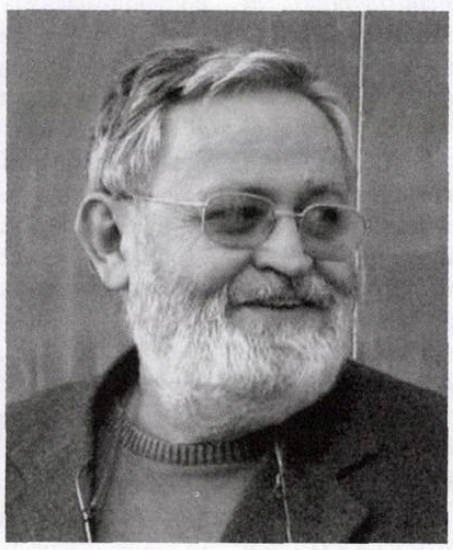

Ş.J.: Ai reuşit să scrii o seamă de cărţi, eşti cunoscut în ţară ca poet de valoare şi director de revistă. Cum te simţi, totuşi, pe un post în care slujiseră înainte Iosif Vulcan, M. G. Samarineanu, Alexandru Andriţoiu?

I.M.: *Mă simt, firesc, mândru şi norocos, dar n-am încetat o clipă să încerc să justific aceste simţăminte cu multă muncă, cu seriozitate, cu generozitate, pentru a-mi acorda stima pe care o presupune o astfel de continuitate. Asta, pe plan administrativ-cultural. În plan strict literar, înfăptuirile mele nu au de ce să fie legate de „funcţia" mea managerială. Câte sunt şi cum sunt se datorează, ca în cazul oricărui scriitor, doar puterilor personale.*

Ş.J.: Baia Mare, oraşul pictorilor, cum a fost numit cu îndreptăţire, nu a avut pînă în anul 2003 o revistă de cultură proprie. Acum există „Nord Literar", Cenaclul Scriitorilor, să nu mai spun de celelalte reviste: „Archeus", „Pro Unione", „Calendarul Maramureşului", „Memoria ethnologica". Se aude efervescenţa lor, măcar până acolo?

I.M.: *Se aude, fără îndoială. Baia Mare nu mai e un oraş marginal, cultural vorbind, e un loc cu partitură proprie, nu lipsită de personalitate şi specificitate. Vreau doar să spun că unele dintre înfăptuirile enumerate îşi au rădăcini mult mai adânci, în chiar vremea tinereţii noastre. Mi-amintesc de strădaniile noastre de atunci de a avea publicaţii literare, de un supliment, „Maramureş" se numea, pe care l-am scos cu sprijinul revistei „Familia", ca supliment al acesteia. Mie mi-a revenit atunci să contactez revista şi să supraveghez operaţiile tipografice. A fost prilejul pentru mine de a trăi primul contact, la Oradea, cu celebra publicaţie, în redacţia căreia i-am întâlnit pe unii dintre viitori mei colegi: Dumitru Chirilă, Crăciun Bejan, Radu Enescu, Ion Simuţ, Vasile Spoială. Pe Alexandru Andriţoiu nu l-am întâlnit atunci, trăia la Bucureşti şi venea la Oradea doar periodic.*

Ş.J.: Pentru că aici există un ţinut încărcat de istorie, dar şi de cultură, aşa cum sunt şi zăcămintele sale de aur, argint, cupru (îmi vine să scriu: aur, smirnă şi tămâie). Dacă eşti membru al Uniunii Scriitorilor, eşti profesionist, ai făcut ceva cu asta? Amintesc aici un lucru care m-a şocat oarecum – un tânăr pictor, de care nu auzisem până deunăzi, are deja un succes nemaipomenit, îl cheamă Adrian Ghenie (n. 1977), a spus despre Baia Mare cam aşa: *„m-am născut într-un orăşel la graniţă cu Ucraina".* Niciodată nu aş fi putut spune asta despre oraşul acesta. Aşa de puţin cunoscut să fie Baia Mare?

I.M.: *Să-l lăsăm şi noi în succesul lui. O fi şi el unul dintre cei ca insul din exemplul lui Andrei Pleşu. Cică se uită în sus, la cerul înstelat şi zice: eu sunt Nelu!*

Ş.J.: Eşti un familist convins. Cei doi feciori ai tăi, Rareş şi Vlad, se ocupă tot cu literatura, au doctoratul amândoi, unul conduce revista „Echinox", celălalt este redactor la revista de cultură „Steaua", pe lângă aceasta sunt profesori la universitatea clujeană. Ai cumva nostalgia Clujului, a locurilor natale?

I.M.: *Rareş şi Vlad au de-acum drumul lor în viaţă şi în literatură. Noi, părinţii lor, suntem bucuroşi de ei, ca de nişte daruri minunate. Nostalgia e un alt dar pe care viaţa, dacă e generoasă, ţi-l face mereu, nu tot timpul însă, ci în momente când privirea înapoi e generată de o carenţă oarecare a prezentului. În ce mă priveşte, sunt iarăşi un privilegiat: sunt melancolic şi cu privire la Imbuzul naşterii mele, şi cu privire la Clujul tinereţii, şi cu privire la Maramureşul mijlocului vieţii mele, ba chiar şi cu privire la Oradea maturităţii mele.*

Ş.J.: De ce oare interesul faţă de literatură şi faţă de scriitori s-a diminuat în asemenea mod, să fie o etapă de trecere, oare?

I.M.: *Opinia mea e că nu s-a diminuat deloc, doar că, având mai multe intrări-ieşiri (vezi internetul), nu mai e atât de vizibil, punctual vorbind. Dar cine intră pe siturile internetice e uimit de câtă literatură, dar şi pseudoliteratură, ce-i drept, consumă şi produc tinerii, mai ales. Nici ăi bătrâni nu se lasă mai prejos, dacă te uiţi câte cărţi îşi scot, fie ei profesionişti ori simpli veleitari.*

Ş.J.: Aceste întrebări le-am formulat dintr-o suflare, le-am lăsat neprelucrate ca nu cumva să mă răzgândesc şi să le anulez. Ţi-aş fi recunoscător dacă mi-ai da răspunsuri spontane şi sincere. Mai crezi în viitorul culturii româneşti?

I.M.: *A fost, cred, o bună răsuflare. Eu însumi am răspuns dintr-o (altă) răsuflare, tastând spontan şi cât mai rapid aceste re-verberaţii, scurte şi sincere. Da, cred.*

Ş.J.: Eu am avut mulţi prieteni literari, din păcate pe mulţi i-am pierdut pe drum, aveam o nebunie şi eu, visam un arc de cerc din Nord către Vest-Sud: Baia Mare – Satu Mare – Oradea Mare – Arad –Timişoara. Va reuşi cineva, vreodată, să dea viaţă acestei utopii, să-i adune la o mişcare literar-artistică ori este o tâmpenie această mică geografie literară?

I.M.: *Într-un fel, nu formal şi formatat, ci subtil, imprevizibil, din mers, acest „arc" există, prin prieteniile literare şi umane ale unor scriitori, prin publicaţiile existente, la care colaborează încrucişat unii dintre noi (vezi „Nord Literar", „Poesis", „Poesis Internaţional", „Afirmarea", „Caiete Silvane", „Familia", „Arca", „Orizont" etc.), prin întâlnirile anuale ale scriitorilor ş.a.m.d. Va să zică, nu e o tâmpenie. Părerea mea.*

Daniela SITAR-TĂUT

O PANORAMĂ A PRESEI ROMÂNEAȘTI DIN EXIL

(Urmare din pagina 6)

Directorul acesteia, George Bălașu, o catalogheză drept *„un organ de răspândire a tuturor manifestărilor românești”*. „Lupta. The Fight” (1983-1992), deși ar fi trebuit să fie replica americană a ediției pariziene, se individualizează de revista-mamă prin articolele celor doi editori, ce asezonează publicația cu pagini de jurnal (Sanda Galopenția) sau cu fragmente diariste din exil: ***Pensiunea Dina. Jurnal de emigrație*** (C. Eretescu). „Agora” (1987-1993), definită de Virgil Ierunca, unul dintre colaboratorii fideli ai revistei, drept *„un reper luminos în panorama publicațiilor românești din exil”*, a fost înființată de Dorin Tudoran, în 1987, sub egida Foreign Policy Research Institute din Philadelphia. Deși are în colegiul de redacție nume sonore (Eugen Ionescu, Mihnea Berindei, Boris Cazacu, Ioan Petru Culianu, Ion Negoițescu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu), revista româno-americană e încă prea puțin cunoscută în România, chiar și după 1993. „Polemici” (1988-1991), *„revistă de politică și cultură”* condusă de Alexandru Buican, continuată acum printr-o serie nouă ca *„revistă de literatură”*, cunoaște o arie de răspândire largă, în cele două Americi, Europa, Australia, Noua Zeelandă. Printre colaboratori îi menționăm pe pr. Gh. Calciu-Dumitreasa, Gh. Brașoveanu, organizații anticomuniste, SLOMR, Monica Lovinescu, col. Dan D. Ivanovici, șef al cabinetului militar al mareșalului Ion Antonescu. „Lumea liberă” (1988-2005) încheie panorama presei transatlantice. Beneficiind de cele mai prestigioase semnături (Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Ștefan Baciu, Dorin Tudoran, Zahu Pană, Ileana Vrancea, Vl. Tismăneanu), ziarul promovează scriitori consacrați sau în curs de afirmare, publicând fragmente ample de proză, versuri ori interviuri luate de unul dintre redactorii publicației, biografii romanțate, paginile ziarului fiind *„un mozaic de nume și cărți, fără a urmări o ierarhizare anume sau o tematică. Un singur criteriu se respectă și acela este prezentarea cu precădere a autorilor din exil ori cel puțin criticul care comentează se află printre cei care trăiesc departe de țară”*.

Autoarea recunoaște că harta periodicelor românești din diaspora nu este una exhaustivă. Un astfel de travaliu nu ar fi posibil nici măcar în cazul unui dicționar al presei din exil. Valentin Hossu Longin aprecia că în afara granițelor trăiesc și scriu în prezent peste patru sute de jurnaliști și condeieri români. Volumul Mihaelei Albu constituie un aparat documentar indispensabil celor care studiază diaspora ca fenomen social, cultural, politic și etnopsihologic. Cartea fructifică nu doar componenta revuistică a exilului, cât și elemente ce țin de psihologia exilatului, raporturile lui cu limba maternă și cu cea a țării de adopție, condițiile geopolitice care au condus la apariția celui de-al doilea val al exilului autohton. Bună cunoscătoare a problematicii, jurnalista reușește un demers reabilitant, ce facilitează accesul la o presă românească puțin cunoscută și comentată, ce trebuie încă valorificată.

1. Daniela Sitar-Tăut, **Interviuri I**, Mihaela Albu: ***„Românul de odinioară și cel de acum sunt aproape două națiii diferite”***, Risoprint, 2010, p.145-146;
2. Ibidem, p. 146.

Sonia ELVIREANU

O ABORDARE A NUVELISTICII LUI PAVEL DAN...

(Urmare din pagina 11)

Astfel, criticul identifică pe baza unui suport teoretic tipurile de reprezentări despre moarte, colectivă și individuală, ceea ce explică și atitudinea diferită a personajelor în fața evenimentului inevitabil: consolare, acceptarea fără lamentații a trecerii, explicabilă prin asumarea unui destin în care moartea este un dat, prin credința în divinitate și în migrația sufletului în lumea de dincolo, de factură tradițională, și angoasă, generată de pierderea credinței, mai ales în spațiul citadin, aspect ce ține de modernitate. În universul imaginar al lui Pavel Dan, sacrul se degradează, religiozitatea personajelor se diminuează chiar în cazul reprezentanților oficiali, preoții, aflați între două extreme: servirea interesului pur personal sau exagerarea rolului justițiar al divinității, având drept consecință îndepărtarea de biserică. Personajele acționează în respectul tradiției, dar boala și sărăcia accentuează drama personală și amplifică sentimentul zădărniciei, credința în destinul imuabil.

Ultima parte a cărții abordează spațiul și timpul, *„coordonate ale existenței”*. Criticul operează cu diferite tipuri de spații: matematic, filozofic, psihologic, mioritic, loc delimitat, spațiul trăit ca orizont și cel trăit cosmic, spațiul textului (Jean Burgos). Aplicat operei lui Pavel Dan, conceptul de spațiu se definește ca loc concret pentru personaje, casa, curtea, grădina, holda, moara etc., fiind un *„spațiu delimitat, concret și imediat, cu care intră zilnic în contact; apoi spațiul mai este trăit ca orizont, un spațiu deschis, larg; și de asemenea spațiul este trăit cosmic”* (p. 206).

Spațialității i se asociază mereu spiritualitatea, locurile pot fi bune sau rele, nu doar prin natura lor geografică, ci și prin faptele circumscrise în ele. Deplasările spațiale înseamnă rupere de ceva cunoscut și pătrundere în necunoscut, experiență, suferință, inadaptare, conștientizarea alterității exterioare și interioare. Criticul înțelege și analizează resorturile intime ale universului lui Pavel Dan, motivațiile și consecințele ieșirii din spațiul securizant al casei, al familiei, și ancorarea în *„labirintul spațio-temporal”* al orașului, un topos necunoscut, distructiv, dezintimizat. Între locul părăsit și cel adoptat se interpune cel oniric, locul rămas în amintire și visat, imaginat, reinvestit afectiv din cauza frustrărilor, a eșecurilor, a inadaptării. Întoarcerea la origini presupune reinițiere și amplifică sentimentul alterității.

Spațiul e indisolubil legat de timp, ceea ce justifică abordarea temporalității, *„stăpânirea timpului”* fiind considerată de Gabriela Chiciudean *„o funcție a imaginarului social”*. *„Reprezentările temporalității reflectă multitudinea de ritmuri și credințe care marchează evoluția individului, a unei societăți sau culturi”* (p. 220). Dintre formele timpului, istoric, psihologic, filozofic, etnologic (Ernest Benea, Vasile Avram), autoarea se oprește la timpul istoric și la cel psihologic, constatând că percepția lui de către personajele paveldaniene e diferită în mediul rural față de mediul urban. Curgerea e resimțită în ritmul anotimpurilor și concordă cu timpul muncii. Suprimarea timpului se realizează prin ceremonialul sărbătorii, un prag de trecere cu origini în timpul primordial, când gesturile prezentului se reinvestesc cu *„energie magică”*, redobândesc semnificații mitice. Prezentul capătă valoare doar prin raportare la trecut, este *„trăit după o reamintire prealabilă”* (p. 238). Timpul se dilată uneori pentru a permite intruziunea în zona fantasticului.

Cartea se sprijină pe o amplă documentare, reunind studii critice, teoretice, de istorie literară, de etnografie și folclor, de teoria imaginarului, din care sunt extrase concepte operaționale pentru o abordare hermeneutică a textului. Criticul intră în rezonanță cu spațiul cultural transilvan, descoperă experiențele, așteptările și frustrările scriitorului în context istoric și intuiește resorturile intime ale creației analizate.

Gheorghe GLODEANU

GEORGE VULTURESCU - 65

(Urmare din pagina 3)

Rând pe rând, sunt evocați scriitorii de odinioară ai urbei, care trăiesc în memoria colectivă a cărților: Alexandru Pintescu, Ion Bledea, Tudor Daneș, Ion Baias, Emil Matei, Dorin Sălăjan. Prietenilor plecați le este dedicat și poemul ***Scaunul gol de lângă foc***. Plimbările bardului pe malul Someșului se transformă rapid în tot atâtea incursiuni în amintire, în istorie. Primii evocați sunt poeții a căror umbră mai trăiește printre ruinele cetății Zathmar. Adesea, versurile au în frunte un citat, a cărui valabilitate este demonstrată pe parcurs.

Ludicul câștigă în amploare în ***Poem scris cu bufoni***. Marile teme ale poeziei rămân aceleași, cu diferența că totul este prezentat în registru parodic. Actul creației nu este deloc ușor, așa cum rezultă din poemul ***Adevărul despre scorbura copacului***: *„Nu e deloc vesel ceea ce fac:/adesea hârtia putrezește sub peniță/ca un pui neajutorat îmi cade adevărul/din cuibarul creierului meu/sub moaștele literelor”*. Poetul dialoghează cu prietenii săi transformați în umbre, iar evocarea se transformă în poezie. Creația intitulată ***Poeți prin mâzgă: fiecare spre moartea lui*** pornește de la o observație interesantă. Este vorba de faptul că principalii creatori ai urbei nu s-au născut în Satu Mare, ci au fost atrași aici de mirajul cetății: *„Eram străini în oraș:/Dorin Sălăjan venise din Sărvăzel;/Alexandru Pintescu era născut în Zalău;/Ion Baias avea părinții moroșeni în Vetiș;/Ion Vădan era din Gelu;/Ion Ghiur din Păulean;/George Boitor se născuse în Supurul de Jos;/Paul Grigore în Cămârzana;/Emil Matei în Apa.../Știau să pună monezile pe ochii morți ai/fântânilor; țineau fierul de călcat al lui Lautréamont/alături de pâinea cea de toate zilele; îngenuncheau să/ridice de pe trotuar puii de cuc căzuți din felinare;/știau la ce visează pivnițele de sub blocuri...”*. Răul existențial care îl cuprinde pe George Vulturescu nu se numește *„greață”* ca în cazul lui Sartre, ci *„mâzgă”*. Mâzga acoperă totul, ceea ce nu îl oprește însă pe autor să rememoreze destinul nefericit al poeților urbei: *„**«Niciun poet nu se va naște în Sătmar –/unii vor veni aici doar ca să moară,/alții vor pleca repede să-și găsească moartea în altă/parte...»**//Dintre ei au venit doar ca să moară aici:/Dorin Sălăjan, Emil Matei, Ion Baias, Ioan Bran.../Ceilalți au plecat degrabă să moară în altă parte:/George Boitor, sub roțile trenului la Ploiești;/Ion Ghiur, într-un spital din Timișoara;/Paul Grigore, hăituit de securitate la București;//Alexandru Pintescu, moare sărbătorind/Sfintele Paști la Vatra Dornei;/Ion Vădan la Cluj, sperând să redreseze Editura/«Dacia»;/Petru Bran, primul poet al **Mărgăritarelor** românești/din Sătmar, se stinge în spitalul de nebuni de la Budapesta;/Dariu Pop moare la Cluj, izgonit de partidele politice/din învățământul județului;/Sfura Dumitru, ale cărui versuri le cânta Eminescu,/nici nu mai ajunge din Vezendiu în oraș, ci moare/la Oradea...”*. Moartea poeților nu înseamnă însă și moartea poeziei, deoarece numele lor este evocat de cei care le continuă zbuciumul existențial.

Proiecția în fantastic reprezintă o altă trăsătură esențială a poemelor lui George Vulturescu. Acesta pornește de la datele realului, dar se cufundă rapid în plin imaginar. Îl ajută în acest sens alunecările frecvente dinspre prezent înspre un trecut legendar. O asemenea proiecție în fabulos întâlnim și în poemul ***Dumnezeu nu se privește-n oglinzi***, în care se imaginează o întâlnire borgesiană a poetului cu moartea pe malul Someșului.

Cartea de la Satu Mare demonstrează din plin faptul că George Vulturescu este un rapsod al cetății, pe care o cântă în versuri memorabile.

Eugen EVU

„DACĂ N-AR FI, NU S-AR POVESTI”

Inversând ordinea lecturii și a primei impresii, cu impact firesc emoțional sau, dacă vreți, al coparticipării afective, opinez că ***Salvarea piramidienelor*** ar merita, cu șanse mari, să fie și un scenariu de film, episodic, însă nicicum al desenelor animate, ci însuflețit de jocul viu, așa cum doar copiii, cu înnăscutul lor geniu, l-ar recomunica, mai abitir acum, în vertijul electronic al SF-ului, ultrainstrumentat în sistemele de învățământ din Occident.

Cartea-i carte între arte, n-are moarte, anume prin vraja cuvântului foarte vibrant, înșiră-te mărgărite!, iar printre autorii celebri evocați de cuvântul înainte aș începe nu cu Twain, ci cu Ispirescu, recte marele basm cultizat ***Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte***.

Distinsa doamnă Maria V. Croitoru, înțeleg, nu este la prima reușită a genului, iar subsemnatul subscriu ideii dumneaei că autorii, deci și cititorii pasionați, *„au rămas mereu copii, n-au îmbătrânit... Starea aluzivă este la Suflet, ci nu la Rațiune, fie inevitabil în cheie dual㔻*.

Talentul narativ al autoarei este complinit de livresc, croit cu iscusință sau brodat de erudiție, un atu pentru rostul pedagogic al operei. Stilistic, pleiadele care i-au (și ne-au) marcat copilăria, cum afirmă, se oglindesc caleidoscopic, din neuitații Creangă, Dickens, Verne, Hugo, Eliade, Wels...

Parafrazic, cartea este și ea *o mașină a timpului*, a memoriei odată mito/istorice, reductiv al vârstelor, ca vămi, ca portaluri...

Efectul liric al romanului, sugestibilitatea narației aparțin neomagiei, prin subtile iradiații sugestive, nu departe de poeticile marilor literaturi europene și orientale.

Cartea, apărută în ajun de sărbători, poetică și imaginativă, va da din aripi aidoma fluturilor electronici, sub luminițele bradului.

Cum am mai opinat, arta scrisului în noul mileniu tinde a fuziona cu știința. Ficțiunea însă jubilează magic în desfășurarea ce se paginează cursiv, ingenios, primenind din mersul lecturii, savuros, mesajul peren: a fost, deci va mai fi..., că dacă n-ar fi, nu s-ar povesti...

REVISTA REVISTELOR

• Primim cu reverenţă numărul festiv 300 al revistei **POESIS** (1-2-3/ianuarie-martie 2016, Satu Mare). Faptul că apreciata revistă sătmăreană (recunoscută naţional şi internaţional) a atins acest prag nu e puţin lucru, precum nu e nici întâmplător sau lipsit de măreţie, dat fiind contextul actual, mai puţin favorabil, al receptării poeziei şi a revistelor literare. Ceea ce a dus ca „Poesis"-ul să facă istorie, să devină „brand" în domeniul receptării şi al promovării poeziei contemporane este o reuşită contopire de factori, pornind de la aspectul de lux până la diversitatea şi calitatea materialelor, la colaboratorii însemnaţi care scriu în paginile revistei şi – lucrul cel mai important – la seriozitatea, dăruirea şi pasiunea colectivului de redacţie (condus cu devotament de George Vulturescu) pentru poezie şi pentru munca pe care o face. Mărturii sunt ampla „*Antologie 300 Poesis*" (care cuprinde o mare parte din poeţii/prietenii apăruţi în paginile revistei de-a lungul vremii) şi numeroasele mesaje recepte în timp, fie cu ocazia diferitelor aniversări, fie în presa literară – selecţie cuprinsă în actualul număr festiv. Citim astfel versuri semnate de: Marin Mincu, Radu Cârneci, Adam Puslojič, Cezar Ivănescu, Matei Călinescu, Daniel Corbu, Olimpiu Nuşfelean, Gellu Naum, Adrian Popescu, Şt. Aug. Doinaş, Horia Bădescu, Şerban Foarţă, Alexandru Pintescu, Al. Muşina, Grigore Scarlat, Ion Baias, Cassian M. Spiridon şi lista este lungă. Selectăm şi câteva fragmente din mesajele reproduse, care oferă o frumoasă imagine a receptării revistei de-a lungul anilor: „*La Satu Mare apare de câţiva ani buni cea mai bună revistă de poezie din România (...) «Poesis» este, practic, o istorie vie a poeziei contemporane şi a receptării ei critice*" (Laurenţiu Ulici); „*În ce priveşte valoarea publicaţiei, nu am termen de comparaţie decât American Poetry Review*" (Mihai Ursachi); „*«Poesis» (...) este o instituţie a prieteniei*" (Vasile Gogea); „*«Poesis» – al cărei titlu este el însuşi cel mai frumos poem (...) creşte de la an la an, e o revistă deschisă tuturor generaţiilor, o revistă care aduce poeţi din toate colţurile ţării şi de pe alte meleaguri, o revistă care uneşte visătorii acestor lumi prea grăbite*" (Nora Iuga); „*«Poesis» e o formă sublimă de încăpăţânare. Poezia poate triumfa, iată, dacă are câţiva fanatici*" (Al. Cistelecan) etc.

În acest număr semnează cronici: Liviu P. Bercea, Gheorghe Simon, Nazaria Buga, Mihaela Oancea, George Vulturescu. Oameni de cultură sătmăreni sunt aduşi în atenţia cititorilor în articolele: ***Sătmarul şi Iosif Vulcan*** (Viorel Câmpean), ***Dreptul la memorie... Nae Antonescu*** (Florina Ilis), ***Ocheanul critic al lui Nae Antonescu*** (Ioan Nistor). Gheorghe Glodeanu scrie un amplu eseu despre ***Jurnalul Ioanei Em. Petrescu***. Prin intermediul lui George Terziu devenim martori ai confesiunilor lui George Astaloş (***„Mie nu-mi place teatrul!", o vizită la George Astaloş***). Pe Dinu Flămând şi pe Liviu Ioan Stoiciu îi regăsim cu plăcere în „*Antologia Orfeu*". Surprinzătoare sunt şi versurile tinerilor poeţi promovaţi în acest număr, Diana Teodora Cozma şi Elleny Pendefunda (clasa a VII-a, Iaşi), iar la rubrica „*Poemul contemporan*" îi întâlnim pe Ştefan Damian şi pe Ecaterina Negară. Fotografii, note, poeme de G. Grigurcu, precum şi ***Despre poezia lui G. Grigurcu*** (Şt. Aug. Doinaş, Ilie Constantin, Ion Pop, Ion Negoiţescu, George Vulturescu) parcurgem la rubrica „*Premiul Naţional «Mihai Eminescu» – 2015*". „*Poesis internaţional*" ne oferă traduceri din Miroslav Bielik, Mario Borio, Marius Chelaru, Kyung- Nyun Kim Richard.

Imaginea alegorică pe care George Vulturescu o schiţează în finalul editorialului, viziunea pe care ne-o propune asupra a ceea ce trebuie să însemne o revistă literară ne întăresc convingerea că „Poesis" are forţa de a cuceri mereu noi înălţimi literare - „*o revistă nu-i numai o «corabie» care trece (transportă opera) spre istoria literaturii: ea este corabia cu mateloţi, cu încărcătură şi cu tot cu apa pe care o traversează şi cu tot ce este pe maluri. Desigur, sunt corăbii sărace, bărci de lux, caravele uşoare, fregate de război. Unele rămân în istorie pentru că au vânat marele chit, altele pentru că au transportat cufărul cu manuscrisele unui scriitor. Poate chiar pe «Poesis»...*".

• Numărul 55-56/ian.-feb. 2016 al revistei **ACTUALITATEA LITERARĂ** (Lugoj) oferă frumoase pagini de poezie, care merită răgazul cititorilor. „Invitatul revistei" este Lucian Vasilescu. Extragem, spre ademenire, câteva versuri, lăsând celor interesaţi satisfacţia lecturii integrale: „*soarele se opreşte o clipă:/priveşte şi el cum se face lumină./stelele s-au adunat laolaltă,/iar luna le-nvaţă că lucrului acesta ciudat/i se mai spune şi viaţă//în scorbura mea de hârtie se pogoară lumină./scriu în cercuri concentrice./câte unul pe an. cu ochii închişi./semn după semn./literă după literă. lumea prinde contur*"; „*ce hârtie frumoasă. ce dreptunghi alb, desăvârşit,/ce pedeapsă./ce lume încăpătoare pentru cuvinte,/pentru aduceri aminte. (...) am scris cer, şi cer s-a făcut, altădat-am scris soare,/şi s-a făcut lumină./am mai scris verde şi s-au făcut copaci,/am mai scris spune-mi, tu ai citit şi taci./am scris albastru, şi-a fost mare cu valuri,/am scris corăbii şi s-a stârnit vântul,/ am scris vino – m-a înghiţit pământul*", „*cu preţul lucrurilor în care cred/mi-am închiriat şi eu, aproape nou, un dumnezeu./puţin cam trist şi cam adus de spate,/ dar căruia-i mai iese,/din când în când, mersul pe ape*".

În semn de recunoaştere deplină, cu ocazia împlinirii vârstei de 88 de ani (14 februarie), în paginile prezentului număr al revistei lugojene sunt cuprinse versuri semnate de Radu Cârneci. La rubrica „Şcoala de poezie", citim şi poeme de Nichita Danilov. Din literatura lumii, parcurgem versuri de Sofia Rodriguez Garcia (traducere - Elisabeta Boţan) şi de Katarzyna Smyk (traducere - Alexandru G. Şerban).

La pagina de „Polemici", Adrian Dinu Rachieru deschide „Dosarul Doinaş" cu prima parte a articolului intitulat ***Un caz de „necrofagie culturală"? (I)*** - pornind de la volumul lui Gabriel Andreescu, ***Existenţa prin cultură***, apărut în 2015 la Editura Polirom.

Paginile jurnalului lui Eugen Negrici, ***Sesiunea de toamnă***, îi relevă lui Radu Ciobanu (autorul comentariului intitulat ***Inconfortul lucidităţii***): un remarcabil prozator, a cărui neîmplinire e de regretat; un spirit aristocratic; un scriitor care surprinde nu doar prin expresivitatea reflecţiilor, ci şi prin singularitatea lor, precum şi prin latura anecdotică a destăinuirilor.

Eminescu, de la Nistru pân' la Pacificul de Sud este surprins în evocările lui Vasile Andru. Proză semnează Ionuţ Caragea şi Dan Floriţa-Seracin.

• În deschiderea numărului 2/februarie 2016 al revistei **RAMURI** (Craiova) citim editorialul ***„Reţeta" lui Marin Sorescu***, scris de Gabriel Coşoveanu în semn de apreciere pentru scriitorul care ar fi împlinit optzeci de ani în februarie, articol completat de versuri din arhiva revistei (***Viziune***, ***Rostul***).

La rubrica „Semnal(e)", Nicolae Prelipceanu scrie cu indignare despre ***Noua revoluţie culturală***, finalul articolului oferind o concluzie apăsătoare: „*S-a ajuns atât de departe, încât intelectualul preferă să se retragă (...) undeva, dincolo de spaţiul poluat al minunatei ere noi*".

Mihai Ghiţulescu (în ***Mic tratat anti-nostalgie sau Caiet de seminar***) se arată impresionat (punctându-şi subiectivitatea) de volumul editat de Ioana Pârvulescu, ***Şi eu am trăit în comunism*** (Humanitas, 2015), o nouă carte care completează numărul mare al scrierilor despre acest regim, constituită din „*360 de povestioare scrise de 95 de oameni, cu vârstele între 34 şi 92 de ani (în 2015) şi cu rosturi diverse, în comunism şi după*". Autorul articolului acordă credit lucrării (diferită de cele pe aceeaşi temă), pentru faptul că „*are o omogenitate, un fir, un cheag. Nu se simte pic de nostalgie. Toate textele bat spre cenuşiu, dar, cu puţine excepţii, nu omit razele de lumină. Lasă binele, cât a fost el, să se vadă prin răul de ansamblu; nu încearcă să le separe şi cu atât mai puţin să le opună*".

Referindu-se la lucrarea lui Mircea Anghelescu, ***Lâna de aur. Călătorii şi călătoriile în literatura română*** (Cartea Românească, 2015), Gabriel Nedelea afirmă, printre altele, în articolul ***Călătoria ca temă şarpantă a literaturii române***, că „*este pentru prima dată când un studiu atât de amplu şi de complex are ca ipoteză că însemnările de călătorie se află la originea literaturii române (a cărei geneză este plasată în prima jumătate a secolului al XIX-lea), fiind determinante, de asemenea, pentru genetica şi evoluţia poeticilor sale şi pentru modernizarea sa*". Semnatarul articolului apreciază această carte de istorie literară ca fiind indispensabilă pentru cercetătorii interesaţi, iar pentru cititorul amator devenind „*un jurnal de călătorie în interiorul literaturii române*".

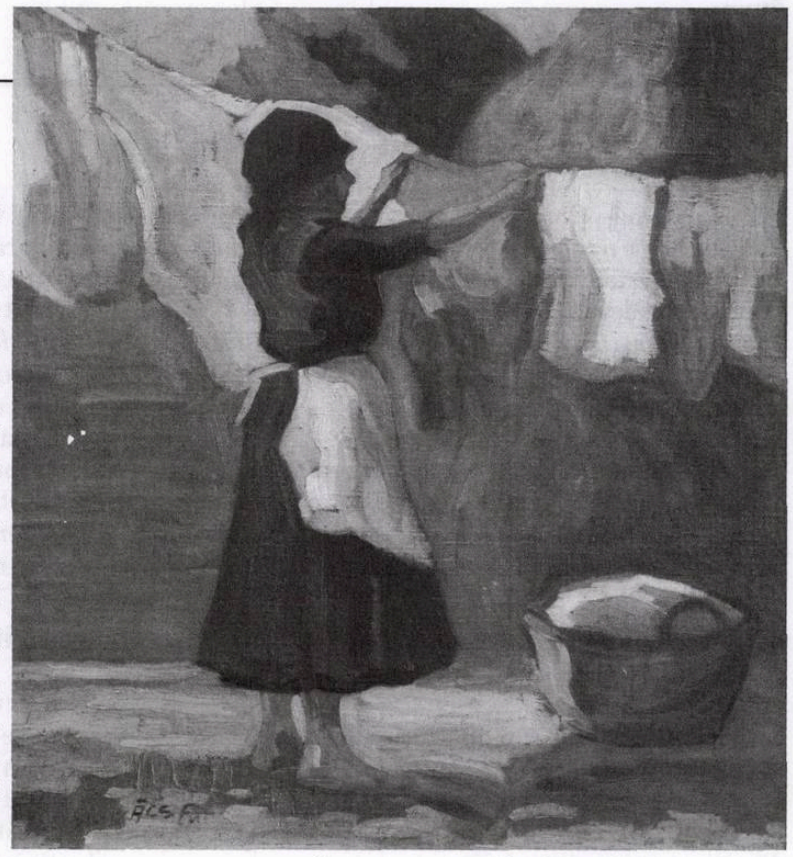

Ács Ferenc – La întins rufe

În articolul ***Eminescu recitit. O metodă de fabricare a veşniciei*** găsim o reinterpretare a ***Glossei*** lui Eminescu din perspectiva lui Alex. Ştefănescu, precum şi opinia acestuia despre antologia bilingvă, româno-engleză, ***Testament*** (realizată de Daniel Ioniţă) şi, în final, traducerea în engleză a poeziei amintite (versiunea lui Daniel Ioniţă).

Ştefan Borbély semnează eseul ***De la Eros la aphrodisia***. La pagina de poezie citim versuri de Ion Cristofor. În proza cu titlul ***Prins***, Traian Dobrinescu face frumoase destăinuiri din vremea studenţiei, în care apare ca personaj şi profesorul clujean Ion Vlad.

• Semnalăm cu bucurie prezenţa în paginile revistei **TRIBUNA** (nr. 325/martie 2016) a unor reprezentanţi ai scrisului băimărean/maramureşean. Nicolae Scheianu semnează versuri care impresionează prin originalitate, prin profunzime şi prin expresia artistică, din care selectăm: „*Cei singuri, la fel ca fericiţii/ au nevoie de-o mână din înalt peste creştet/de un cort ridicat între spini/de un foc în negura nopţii//dar cum noi trecem în goană/pe lângă atâta disperare/pe lângă cătune arse şi pe lângă vetre nefericite/noaptea de spaimă, căutam repede/adăpost în memorie/ne ghemuiam precum fetuşii/pe unde nu ajunsese încă mizeria, golul*". Lucian Perţa scrie „*Parodia la tribuna*": ***Nicolae Scheianu. Cei singuri, la fel ca fericiţii***. O altă pagină de poezie poartă semnătura lui Ştefan Aurel Drăgan.

În proza ***Strada Ciupercuţelor, blocul numărul nouă, scara A***, Anca Goja reface la scară mică un univers blocat în sistemul comunist, o lume trăind în falsă armonie, care se prăbuşeşte în final (printr-o „*revoluţie*"), din care nu lipsesc motive precum: cultul personalităţii (autoproclamate şef), balconul discursurilor, planul care trebuie depăşit, diviziunea muncii, împărţirea recoltei după „*nevoi*", ceaşca de cicoare, partidele de remi, şamponul de urzică, maşina patriei - Dacia, formula de adresare „*stimaţi tovarăşi*" etc.

Numărul cuprinde o serie de alte articole de interes. La „Cărţi în actualitate", Ion Buzaşi prezintă ediţia ***Ion Agârbiceanu. Opere***, îngrijită de Ilie Rad (***Ion Agârbiceanu într-o ediţie restitutivă***). Cornel Cotuţiu aduce la cunoştinţa cititorilor că ***Se conturează la Bistriţa-Năsăud o exegeză etnoculturală monumentală***, lăudând demersul lui Vasile V. Filip şi al lui Menuţ Maximinian de a realiza lucrarea ***Cultura tradiţională imaterială românească din Bistriţa-Năsăud***, din care au apărut primul volum dedicat ***Riturilor de trecere*** (2012) şi al doilea volum – ***Sărbătorile ciclului social şi calendaristic sau Munci şi zile în ţinutul Bistriţei şi Năsăudului*** (2015), fiind în pregătire cel de-al treilea tom, dedicat literaturii populare.

La rubrica „Diagnoze", este reprodus un fragment din conferinţa susţinută la Cluj-Napoca de către Andrei Marga (***Eliberarea la Brâncuşi***), cu ocazia aniversării a 140 de ani de la naşterea artistului.

Raluca HĂŞMĂŞAN

Traduceri

ACSAI Roland

Iarnă-primăvară? La anticariat, între cărţi cenuşii, licăriri vii de brun-roşcat şi galben-auriu pe o copertă. O secţiune dintr-un trunchi de copac mâncat de vreme şi de viermi, luminată de foc. Un titlu ***Milyen évszak***[1] (tradus: ***Ce anotimp***). Autorul cu prenume de cavaler medieval. Deschid placheta suplă: o dedicaţie datată sfârşit de aprilie 2006, cu drag pentru Kata, cu un citat-ghicitoare: *„Hei, în Baia Mare vezi doar două turnuri"*. De cineva care a trecut, desigur, pe aici. Mottoul – versuri de americanul Delmore Swartz despre cenuşa toamnei. Răsfoind, văd poezii scurte, deci uşor de citit şi, aparent, uşor de tradus. Aş putea încerca. Despre autor – Acsai Roland – aflu de pe net că s-a născut în 1975, la Cegléd, oraş vechi, la şaptezeci km de capitala maghiară; poet, critic, traducător din engleză şi autor de literatură pentru copii; premii literare de prestigiu; sufletul-pereche – pictoriţă, ceea ce ar explica legătura cu Baia Mare. În cuprins, trei secţiuni: ***Să plecăm de lângă sobă***, ***Apă apropiată*** şi ***Aminteşte-ţi de pisică***, din care am selectat. (**Ana OLOS**)

Lac fără fund

1.
Se stârneşte vânticel şi se mărturiseşte;
Răsuflu mai greu decât un perete;
întârzie; îl precedă umbra sa.
Vântul, lacul, frunza, a sa e gura
din care sorb aerul ce vâjâie
şi-n două suflarea mi-o sfâşie.

2.
În adâncul unei răni vechi înoată peşti.
„Sunt eu, nu mă recunoşti ?"– nu-i ironie
cu intenţie. S-a despicat ce-a fost împreunat.
Pe malul lacului rătuşte trec cu mers legănat;
mâini, degete, mâini, degete, guri –
peisaj surdomut cu un limbaj de figuri.

Zupa

„Cine-a plecat e bine plecat
ziceau bătrânii când eram copil
dar nu-i deloc adevărat."
Kassák Lajos

„E gata zupa!" – îl cheamă
la masă pe bunicu-i mort,
adună ouă din coteţul
stricat, se holbează
la englezii campând

la Ţigăneşti: au plecat
deja demult, aruncă o privire
sub cămeşoiul-zdreanţă al lui
Toni bacsi, culege corcoduşe
din grădina vândută,

e atent să nu-şi frigă limba
cu supa răcită, se spală pe picioare
înainte de culcare în lighean
găurit, se uită afară la bibilicile
dormind pe bătrânul arin:

care dintre ele o fi bunica?

Cenuşa zilelor

De cinci zile mă trezesc
tot într-aceeaşi zi
Nu mă pot baza pe nimeni
cu atât mai puţin pe mine.

Vârtej

Se-nvârte, se-nvârte doiul, unul:
cu asta n-am zis mare lucru.
Sătul de mine: să fiu
fără singurătate mai singur.
Inima, vârtejul – cele două nu se despart.
Vreau să dispar; dar fiind şi arătat.

Tupu

Acum frunza e tupu, acum e copacul –
apoi eu. Când pot pleca acasă?
Am numărat zilele, număr
ş-acum. Nu mă ofer să sparg olane.
Sub cerul de frunză, deasupra pământului –
Care-a murit, care nu: mă duc.

Cel pitit

Cel pitit în pivniţă
noaptea se-nveleşte cu coji de cartofi,
cel pitit în porumbişte
s-a rătăcit şi-l vor afla
la desfăcat: cocean alb,
cel pitit în turn
în veci va clopoti cu picioarele
ş-a bate oalele să răsune,
cel pitit sub masă
va răsturna mâine sarea
şi-n mâncare cu cuţitul,
pe cel pitit în pod
nu-l vor mai afla –

El face să păcăne-n gol cursa de şoareci
şi să se-ncovoaie grinda peste creştetul nostru.

Nimeni nu ştie

Nimeni nu ştie
de dimineţile noastre-mpreună,
De dimineţile fără celălalt –
când de tine-mi amintesc
Între dormitor şi bucătărie –
când nu mă trezeşti
În zori la cântecul de sturz –
când sunt singur,
Ca omul de pe semafor,
şi-n loc de povara părului tău,
Simt doar greutatea agrafei –
când nu spun
La interfon
„A venit primăvara",
Şi tu nu răspunzi:
„I-am dat drumul să intre".

Dincolo de trei copaci

Pieptenele de os pierdut
şi-l trece prin păr: greblă
de adunat muşeţel din iarbă.
Garofiţă, cioturi uscate,
sărăturică în dinţi de pieptene agăţate.

Ca pe vremuri, când lumea
era un ou de nagâţ sfărâmat,
când încă aduna
lăcuste în cutii de chibrit
pentru raţe şi niciodat'
n-a trecut mai departe de Trei Copaci...

Cel care s-a dus mai departe a găsit
în loc de lăcuste beţe rupte de chibrit
şi-a trimis ilustrate din Malmö,
iar calul i s-a-ntors făr' de el,

pieptenele lui de os, chiar dacă-i
liliac, tot i s-a agăţat în păr.

Cheie

În gura mea bilet necompostat;
sub el pietricele, să nu mă bâlbâi.
„Ai căzut prost!" – Prea mult am aşteptat.
Biletul s-a muiat, piatra s-a topit de tot.
Dar sufletul ? – Mai uscat decât osul.
Îmi las cheia la portar.

Mikola András - Colibă

Să plecăm de lângă sobă

O pornesc de lângă sobă
mereu de lângă aceeaşi sobă –
Ce stă acolo în vechea vinărie,
în vechea bucătărie,
în nu-mai-ştiu-ce-loc,
Despre care-mi povesteai lângă foc,
Căreia îi place s-o scormoneşti,
Care adoarme până când te trezeşti,
Pe care a fiert cafeaua ş-a clocotit apa de baie,

De care fotoliile noastre s-au apropiat
să se-ncălzească-n văpaie.

Inele

Într-un trunchi inelul din interior.
Mă laşi? Nicicând. Mai uşor
mai greu. N-am dispărut pe veci.
Vânt stârnit. Ani se rotesc în inele: viermi.
Toamna frunzele pe jos şi le lasă... –
S-o lăsăm! Căci cui îi pasă.

Ce anotimp

„Orice anotimp se poate aşterne
peste cele neîntâmplate..."
Tandori Dezső

Un castan face toamnă. Cât despre mine,
ce anotimp aduc eu? Voi şti asta mai bine
doar la sfârşit. Nu mai curând.
Gâzele fugăresc aerul zburând –
Ca un copac fără frunze sau ca elitrele:
din ce în ce mai transparentă neştiinţa-ne.

Regim

Regim sever: numai umbre
mănânc. – Mi-a stat viaţa în gât.
După noapte, altă noapte. Ş-atât.
C-au fost împreună, apoi despărţiţi.
Palpită, greşeşte, grăbeşte, întârzie
inima. Sâsâie pe sobă şarpe de hârtie.

Scrie aşa

Ceea ce crezusem c-a fost pornirea
a fost doar zgâlţâit. Scrie aşa: în tot
părul s-a prins de orzoaică un bob.
Scrie aşa: ce-am aşteptat s-a amânat.
Scrie aşa: fără şir doar amintire
Scrie aşa: groază. Scrie aşa: nimicire.

1. Acsai Roland, ***Milyen évszak***, Liget, Budapest, 2001.

Traducere de ***Ana OLOS***

5 948485 970010

Anul XIV, nr. 4 (155), aprilie 2016 Preț 2 LEI

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 3 CRONICA LITERARĂ

• Gheorghe GLODEANU
- *Corespondența intimă Ioana Em. Petrescu - Liviu Petrescu (II)*

PAG. 4-5 VITRINA

• Mircea POPA
- *Un „vrăjmaș" al literaturii*

• Paul ANTONIU
-*Fotoliul de orchestră*

• Gheorghe PÂRJA
- *Povestea căutării de sine*

• Constantin CUBLEȘAN
- *Jocul și fuga*

PAG. 6, 13 INTERVIU

• Daniela SITAR-TĂUT în dialog cu Andrei MOLDOVAN

PAG. 7 ORFEU

• *Poeme* de Aurel ȘTEFANACHI

PAG. 8 INTERPRETĂRI

• Ana OLOS
- *Marginalia: Mihai Olos și poezia*

PAG. 9 PROZĂ

• Daniel DRAGOMIRESCU
- *Întâlnirea cu cerberul*

PAG. 10 CRONICA LITERARĂ

• Delia MUNTEAN
- *Noul trend: civilizația fără cultură*

PAG. 11, 14 POEZIE

• Andrei CASZI
• Vasile Dan MARCHIȘ
• Gheorghe POP
• Ioan HADA

PAG. 12 INTERPRETĂRI

• Florian ROATIȘ
- *O pledoarie pentru gândirea critică*

PAG. 15 VARIA

• *Revista revistelor*

PAG. 16 TRADUCERI

• Hervé-Pierre LAMBERT (*traducere din limba franceză de* Carmen DĂRĂBUȘ)

Acest număr este ilustrat cu imagini reprezentând case de lemn din Maramureș

Instituţie a Consiliului Judeţean Maramureş
Revista NORD LITERAR
Editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare
– apare lunar –

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Director:
Gheorghe GLODEANU

Director executiv:
Săluc HORVAT

Redactor-şef adjunct:
Gheorghe PÂRJA

Secretar general de redacţie:
Augustin COZMUŢA

Redactori:
Daniela SITAR-TĂUT
Delia MUNTEAN

Redactori asociaţi:
Augustin BOTIŞ, Florica BUD,
Gavril CIUBAN, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOŞ, Marian ILEA, Ştefan JURCĂ,
Adela NAGHIU, Adrian OŢOIU,
Lucian PERŢA, Florian ROATIŞ,
Nicolae SCHEIANU, Echim VANCEA

Prezentare artistică:
Mircea BOCHIŞ

Secretariat şi tehnoredactare:
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redacţia şi administraţia:
cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Şincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X
Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar"

Abonamente la revistă se pot face prin factorii poştali şi se difuzează prin S.C. GLOBAL TRUST MEDIA S.A., S.C. SALDEL S.R.L. şi în librăriile din Baia Mare şi Satu Mare.

Costul unui abonament - 2016:
Prin poştă: 3 luni - 9 lei; 6 luni - 18 lei; 12 luni - 36 lei

Revista este înscrisă
în Catalogul de Presă al Poştei Române,
cod 14323 (p. 25)

16 pagini - 2 lei

Responsabil de număr:
Delia MUNTEAN

Rugăm editurile, revistele şi autorii care doresc să le semnalăm cărţile şi publicaţiile periodice în numere viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa redacţiei (str. Gh. Şincai, nr. 46, cod 430311, Baia Mare).

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

CĂRŢI:

• Vasile George Dâncu, ***Universul Mama***, versuri, Casa de Editură Max Blecher, Bistriţa, 2015;
• Elena Cărăuşan, ***Sânge de nisip***, poeme, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016;
• Adrina Ţion, ***Fluturi în stomac***, proză scurtă, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2015;
• Ion Noja, ***Fluturi de lampă***, poeme, Editura Scoala Ardeleană, Cluj-Napoca & Editura Caiete Silvane, Zalău, 2016;
• Dumitru Fânăţeanu, ***Neodihna seminţei***,versuri, Cluj-Napoca, 2015;
• Carmena Felicia Băinţan, ***Iubirea din tăcere***, proză, Editura Eurotip, Baia Mare, 2015;
• Ioan V. Maftei-Buhăieşti, ***Restituiri în alb şi negru. Poezii. Volum aniversar 75 de ani... sub Zodia Racului***, Editura Pim, Iaşi, 2016.

REVISTE:

• „Pro Unione", nr. 1-4/decembrie 2015, Baia Mare;
• „Scriptor", nr. 3-4/martie-aprilie, Iaşi;
• „România literară", nr. 12, 13, 14/mar., apr., Bucureşti;
• „Litere", nr. 3/martie, Târgovişte;
• „Acolada", nr. 3/martie, Satu Mare;
• „Ateneu", nr. 559/martie, Bacău;
• „Orizont", nr. 3/martie, Timişoara;
• „Ramuri", nr. 3/martie, Craiova;
• „Steaua", nr. 2/februarie, Cluj-Napoca;
• „Argeş", nr. 3/martie, Piteşti;
• „Tribuna", nr. 326/aprilie, Cluj-Napoca;
• „Caiete Silvane", nr. 3/martie, Zalău;
• „Boem@", nr. 1-2-3/ian.-feb.-mar., Galaţi;
• „Litera 13", nr. 6/2016, com. Siliştea, jud. Brăila.

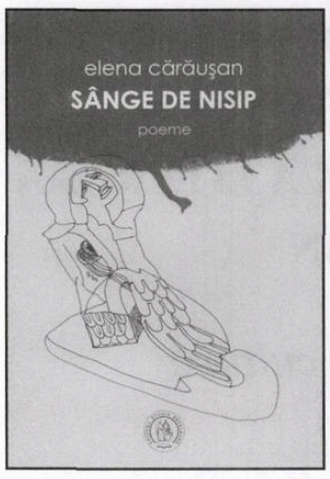

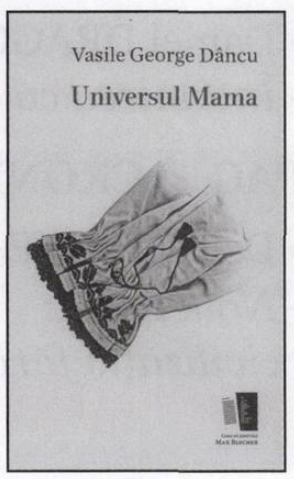

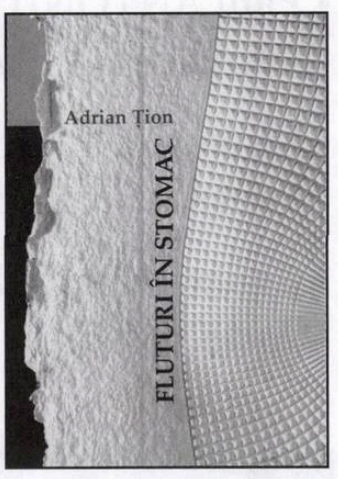

ZILELE MARAMUREŞULUI, EDIŢIA A II-A

Consiliul Judeţean Maramureş organizează, în perioada 5-8 mai 2016, a II-a ediţie a „Zilelor Maramureşului". În cadrul manifestărilor, Revista de Cultură „Nord Literar" (instituţie subordonată Consiliului) şi-a propus realizarea simpozionului ***Maramureşul: istorie, geografie, literatură***. Acesta va cuprinde următoarele expuneri:

1. Maramureşul voievodal: istorie, geografie, cultură spirituală – prezintă prof. univ. dr. Gavril Pompei, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, Facultatea de Geografie ;

2. Scriitori din Maramureş şi cărţile lor – prezintă prof. univ. dr. Constantin Cubleşan, critic şi istoric literar;

3. Cărţi şi scriitori maramureşeni editaţi de Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca – prezintă George Vasile Dâncu, directorul editurii;

4. Lansări de cărţi: ***Ora închiderii***, autor Vasile Igna (prezintă acad. Ion Pop); ***Cimitirul copiilor***, autor Nicolae Goja (prezintă Constantin Cubleşan).

MASA ROTUNDĂ: „MARAMUREŞUL ÎN INTERVIURI"

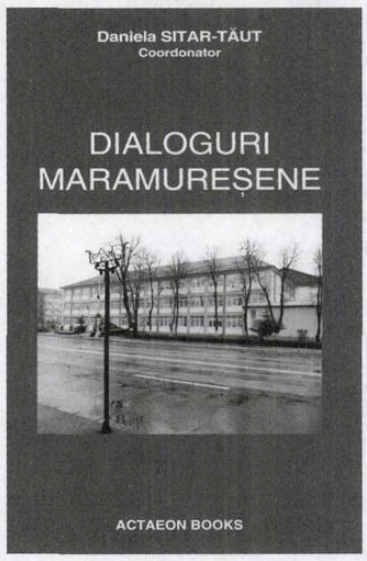

Editura Actaeon Books, în parteneriat cu Revista de Cultură „Nord Literar", cu Asociaţia Scriitorilor din Baia Mare, cu Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" şi cu Colegiul Naţional „Vasile Lucaciu", Baia Mare, organizează masa rotundă cu tema „Maramureşul în interviuri". Evenimentul va avea loc în 30 mai a.c., de la ora 13, în Sala de conferinţe a Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu" din Baia Mare. Cu acest prilej va fi lansat volumul ***Dialoguri maramureşene***, coordonat de Daniela Sitar-Tăut şi realizat de elevii Colegiului Naţional „Vasile Lucaciu", clasa a XII-a F, secţia filologie-jurnalism.

IMPORTANT!
Informăm colaboratorii noştri că responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice şi cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

Cronica literară

Gheorghe GLODEANU

CORESPONDENȚĂ INTIMĂ
IOANA EM. PETRESCU – LIVIU PETRESCU (II)

Al doilea moment important al schimbului epistolar dintre Ioana şi Liviu Petrescu îl reprezintă stagiul militar petrecut la Arad. După momentul Beiuş, începe episodul Arad, care durează timp de trei luni, între 12 iulie şi 15 octombrie 1964. O perioadă foarte lungă pentru un intelectual de marcă, obişnuit să gândească şi să acţioneze în mod liber, nu să stea închis între pereţii cazărmii. Prima scrisoare este datată 15 iulie şi poartă semnătura lui Liviu Petrescu. Deşi se află departe de tânăra lui soţie, în sufletul criticului e linişte şi încredere, deoarece ştie că îl aşteaptă promisiunea fericirii de după armată. Din păcate, peste câteva zile lucrurile iau o turnură destul de gravă. Tânărul soţ conştientizează faptul că timpul se scurge foarte încet în spatele zidurilor şi că, dacă nu i se va permite să îşi vadă soţia, va înnebuni. Chiar şi aşa, efectuată pe felii mici şi cu termen redus, armata se dovedeşte o experienţă traumatizantă pentru un om de cultură. Având un program riguros, Liviu îşi redactează scrisorile pe apucate, dar îi face mereu plăcere să se întoarcă – fie şi în gând – la Ioana. Viaţa de cazarmă se dovedeşte de o monotonie exasperantă, iar intelectualul obligat de lege să îmbrace uniforma se plânge de pustietatea lucrurilor din armată. Executând ordinele superiorilor, devine moale şi fără voinţă, astfel încât se teme să nu îşi piardă vechea identitate. Singura preocupare a celui chemat la oaste e ca timpul să se scurgă cât mai repede. În disperare de cauză, îi cere soţiei sale să îi prezinte *„toate nimicurile care s-ar putea strecura sub peniţă”*, adică să realizeze un fel de jurnal al evenimentelor zilnice. Prin intermediul acestuia, ar putea să îi simtă mai intens prezenţa. Aşteaptă cu nerăbdare să primească o permisie şi nu îşi ascunde dorul. Efectuat în tranşe succesive, serviciul militar duce la despărţiri lungi şi dureroase, pentru care cei doi îndrăgostiţi nu sunt pregătiţi. De aici o stare de nemulţumire caracteristică fiecăruia.

Când nu primeşte nicio veste mai multe zile, cel aflat în slujba patriei începe să se agite. Cum Ioana este mult mai liberă, îi cere să nu lase să treacă timpul degeaba. Ar dori ca, pe parcursul verii, ea să elaboreze o lucrare temeinică, iar tema pe care i-o propune este *Metafora arghezianã*. Promite ca la întoarcere să lucreze împreună la ediţia D. Popovici. Asemenea mărturisiri devin importante pentru că lasă să se întrevadă proiectele celor doi cercetători.

Deşi se desfăşoară pe o căldură teribilă, instrucţia nu este foarte grea, dar devine insuportabilă aşteptarea eliberării. Liviu descoperă că armata înseamnă o *„monotonie programată riguros”*. În plus, timpul trece îngrozitor de încet. În cazarmă totul e stupid, plictisitor şi numai gândul la ea îl ajută să reziste. După lunga perioadă de hibernare din spatele zidurilor, îi este dor să se întoarcă acasă ca să poată din nou lucra, să stea ziua şi noaptea cu creierii supraexcitaţi, să simtă deliciul epuizării cerebrale şi să îşi pună hârtiile în ordine. Epistolierul scrie fără un plan prestabilit, lăsându-şi sufletul să se descarce. Totul ascultă de estetica autenticităţii şi aminteşte de opera lui Anton Holban, pentru care literatura echivala cu transcrierea zbuciumului său interior.

În data de 17 august 1964, Liviu îşi îndeamnă soţia să citească mult şi să îşi selecteze bine cărţile. Nu reuşesc să se întâlnească, deoarece nu se dau învoiri, de unde o senzaţie de dezamăgire cumplită. Foarte sinceri, cei doi tineri îşi dezvăluie în scrisori latura lor umană. Redusă la automatismele zilnice, viaţa absurdă de la cazarmă, cu numeroase activităţi lipsite de sens, îl face pe Liviu să înţeleagă literatura lui Eugen Ionescu. Citeşte din Oscar Wilde în fiecare seară şi aşteaptă cu înfrigurare să treacă zilele până când se vor putea întâlni la Arad. Uneori, i se pare că nu va putea depăşi experienţa cazonă cu sufletul nemutilat. Alteori, i se pare că ar fi suficient să îmbrace hainele civile pentru ca să se cureţe de toate orele terorizante petrecute în recluziune. Cazarma reprezintă o incursiune în absurd, un topos în care trăieşte atât de multe lucruri inutile, încât dobândeşte o experienţă solidă a evenimentelor fără sens.

Evadarea din infern se realizează prin refugiul în imaginar şi în corespondenţa intimă. Proiectează un roman cu titlu simbolic, ***Temniţa***, dar recunoaşte că nu stăpâneşte subiectul şi nici nu ştie cum să redacteze naraţiunea. Vrea să redea impresia de viaţă şi pentru aceasta este nevoie de multă umplutură şi de un simţ al concretului foarte dezvoltat. Îl admiră pe regizorul Liviu Ciulei şi vorbeşte despre acţiunea retrospectivă din romanele lui Faulkner şi Hemingway. Cam aşa ar dori să scrie şi el, dar recunoaşte că nu poate, deoarece frazele sale sunt supraîncărcate de sensuri psihologice. În plus, conştientizează faptul că, pentru a scrie ***Temniţa***, ar avea nevoie de o mecanică a dialogului care să realizeze impresia de absurd. Din păcate însă, el nu poate să se exprime decât coerent, în fraze analitice.

Într-un număr al revistei „Secolul XX” descoperă nuvelele lui Franz Kafka şi le comentează. Nu înţelege succesul ***Metamorfozei***, în schimb îi place teribil ***Scrisoarea către tata***. Recitește nuvela dintr-o nouă perspectivă şi îi descoperă semnificaţiile adânci. Însemnările dezvăluie talentul de critic literar al lui Liviu Petrescu, intuiţiile sale extraordinare anticipând viitorul mare comentator al romanului. Crede că ar putea scrie despre război şi, pornind de la propria sa experienţă din armată, se gândeşte la omul redus la reflexe, la automatismele solicitate de comenzi.

Când nu se gândeşte la actul creaţiei, soldatul îşi face proiecte de viitor. Speră să scape *„zdravăn şi întreg”* din experienţa cazonă şi îşi imaginează cum va trăi alături de Ioana după întoarcerea lui acasă. Scrisorile reflectă în mod fidel starea de spirit a celui care a fost rupt în mod brutal de lângă iubita lui pentru a fi dus în armată. În disperare de cauză, numără zilele până se vor întâlni. Soldatul aflat zilnic pe câmpul de instrucţie observă trecerea timpului prin schimbările din natură. Pe măsură ce sfârşitul convocării se apropie, e cuprins de o sete de muncă tot mai puternică. După o hibernare de trei luni, în care timpul parcă a înţepenit, viaţa promite să reînceapă după data de 15 octombrie 1964. Liviu vede stagiul militar ca o mascaradă fără sens, ca o invenţie necugetată a omului. Trăieşte cu impresia că, în momentul eliberării, va învia din morţi. Este cuprins de o poftă teribilă de lucru şi mărturiseşte că vrea să scrie despre sinucigaşi, anticipând cartea despre Dostoievski, care va vedea lumina tiparului în 1971.

Preocupat de propria lui perfecţionare, Liviu mărturiseşte că vrea să înveţe repede limba engleză pentru a putea citi fără dicţionar, după care doreşte să îşi aprofundeze cunoştinţele de limbă germană. Altfel, va ajunge un specialist îndoielnic. Mai are trei săptămâni de armată şi suferă îngrozitor din cauza frigului. Deşi închis în spatele zidurilor, este foarte atent la noutăţile din librării, pe care i le semnalează Ioanei, ca nu cumva să îi scape ceva.

Câteva epistole se dovedesc esenţiale pentru circumscrierea profilului spiritual al celor doi oameni de cultură. Pe viitorii dascăli de excepţie îi regăsim mai ales în paginile în care vorbesc despre proiectele lor şi mai puţin în rândurile cu caracter sentimental, esenţiale şi acestea pentru a înţelege câteva momente semnificative din biografia lor spirituală. Jocul dragostei descris de Liviu în scrisoarea cu nr. 127 are ceva din ludicul prezent în erotica eminesciană, atât de atent comentată mai târziu de către Ioana.

Cu două săptămâni înainte de încheierea convocării, Liviu se gândeşte tot mai mult la orele pe care le va ţine la Catedra de literatură comparată a Facultăţii de Filologie din Cluj, ca asistent al lui Ştefan Bitan. Din generaţia lui a mai fost reţinut, ca preparator, şi un alt reprezentant prestigios, profesorul Ion Pop. Liviu Petrescu se gândeşte la sine ca la un cal de rasă în faţa unui obstacol. Este conştient de valoarea lui, de unde dispreţul faţă de unele personaje, precum Iosif Pervain, Ioan Baciu sau doamna Goga, cândva nume consacrate ale şcolii clujene. Venind din partea unui tânăr înzestrat, gata să schimbe lumea, consideraţiile mai puţin ortodoxe despre monştrii sacri ai filologiei clujene din anii 60 surprind destul de puţin. Chiar dacă unele afirmaţii par nedrepte, altele se justifică deplin. Se gândeşte la un seminar special Proust şi speră să primească, în acest sens, acordul lui Ştefan Bitan. Vrea să se bată pentru proiectele sale şi nu se mulţumeşte să devină a cincea roată la căruţă. La 23 de ani, crede că este deja târziu pentru a face compromisuri! Încercând să transforme vechile cutume, se gândeşte la o modalitate nouă de seminarizare. Vrea să renunţe la tradiţionalele lucrări, spunând el totul. Conformismul, laşitatea, rutina, relaţiile de putere din armată le descoperă şi în societate. Aflat la sfârşitul convocării, îşi face proiecte pentru viaţa de după. Vrea să vizioneze spectacole de teatru şi de cinema şi se gândeşte la o excursie la Belgrad.

Când Ioana i se plânge de câte are de pătimit, o consolează vorbind cu totală lipsă de respect despre *„gândacii ăia de la catedră”*. O sfătuieşte să nu respecte pretenţiile lui Mircea Curticeanu, unul dintre profesorii speriaţi de tot ceea ce înseamnă îndepărtarea de vechile canoane. Îi cere să se elibereze de rutina universitară şi să îşi păstreze autenticitatea gândirii.

Romanul epistolar de dragoste este întregit de scrisorile Ioanei Em. Petrescu. Intrând în jocul dragostei şi al disperării, Ioana îşi alintă soţul cu apelativul *„Măria Ta”* şi se prezintă drept *„preaplecata dumitale supusă”*. Încearcă să îşi consoleze iubitul plecat la oaste, după care îşi descrie propriul program. Se simte *„înfiorător de obosită”*. Cu toate acestea, dimineaţa ajută prin casă, citeşte puţin şi joacă rummy. Nu îşi găseşte liniştea şi nu pricepe ce se întâmplă cu ea. O cuprinde o senzaţie de ameţeală, un amestec de irealitate şi vis.

Din când în când, rândurile Ioanei Em. Petrescu se transformă într-un jurnal de lectură. Recunoaşte faptul că trece în grabă de la o carte la alta şi că nu are răbdare pentru nimic. Citeşte ***Calea regală*** a lui Malraux, după care se amuză parcurgând ***Tartarin din Tarascon*** de Alphonse Daudet. În ciuda recomandărilor lui Liviu, nu poate lucra nimic consistent. Lectura cea mai uşoară o epuizează. E cuprinsă de o permanentă durere de cap şi de o oboseală vecină cu leşinul. Începe, totuşi, să studieze istoria literaturii engleze, dar lectura – deşi entuziasmantă – îi produce un rău fizic. Adesea, scrisorile ei se transformă în nişte veritabile fişe medicale. Nu întâmplător, vorbind de propria ei condiţie, Ioana Em. Petrescu trimite la Hortensia Papadat Bengescu, cea care a făcut din boală o temă literară. Singura bucurie care i-a rămas este aceea să îi scrie soţului ei. Sub imperiul bolii, trăieşte o stare neplăcută de suspendare a tuturor funcţiilor intelectuale. Nu este deci de mirare că se consideră *„un om slab şi nu tocmai curajos”*. Spaima ei porneşte de la incapacitatea de a lucra. La fel ca într-un roman cu puternice accente naturaliste de Hortensia Papadat-Bengescu, îşi descrie simptomele bolii. Schimbul epistolar realizează o radiografie atentă a stărilor sufleteşti ale celor doi protagonişti, accentul fiind pus pe crizele prin care trece Ioana. Spre deosebire de cărţile de critică, scrisorile ne oferă numeroase indicii privind talentul literar al soţilor Petrescu.

Fiinţă vulnerabilă, Ioana se odihneşte mult şi ascultă muzică simfonică. Citeşte ***Calvarul*** lui Tolstoi şi cartea – în care remarcă *„simplitatea tragică a destinelor”* – îi place teribil. Îşi propune să parcurgă doar acele lucrări care o interesează direct sufleteşte şi îşi prezintă jurnalul de lectură.

(Continuare în pagina 14)

Mircea POPA

UN „VRĂȘMAȘ" AL LITERATURII

Provincia, respectiv toate orașele și orășelele țării sunt pline cu tot felul de scribălăi, cu pretenții de scriitori. Există o enormă inflație a scrisului, iar mania autorlâcului a trecut dincolo de orice limite, scriindu-se despre orice și despre oricine. Un contingent nesfârșit de astfel de aspiranți la gloria eternă apare de unde nu te aștepți, ca apoi să asalteze cu pretențiile lor porțile Uniunii, pe motiv că au mai „comis" o scriere sau două. Pentru numirea acestora mai vechii noștri istorici literari foloseau termenul de „scriptori" sau de „literatori", dar în niciun caz pe acela de „scriitori". Lupta cu ei este imposibilă și dinainte pierdută, deoarece ei nu se vor lăsa niciodată de această ocupație, din motiv că societatea în care trăim nu le oferă o altă alternativă de muncă, iar odată cu pensia, și visul apropierii de „eternitate" devine mai presant. Mai în glumă, mai în serios, Alex Ștefănescu a încercat la un moment dat o descurajare a lor, într-o carte care se citește cu mare interes, dar și demersul său a căzut în van.

Toate aceste lucruri mi-au trecut prin minte lecturând o carte adusă de curând la Cluj de bistrițeanul Ion Pintea, care a împărțit-o cu generozitate unor colegi aflați la sediul Uniunii Scriitorilor din Cluj-Napoca, cu îndemnul de a întreprinde o nouă lectură a scrierilor lui Vasile Fabian Bob, scriitor originar din satul Rusu Bârgăului, carte realizată de Niculae Vrășmaș prin grija Bibliotecii Județene „G. Coșbuc" din Bistrița (Casa Cărții de Știință, 2015). Am luat în serios invitația ce mi-a fost adresată și am trecut repede în revistă munca depusă de autorul ei, Niculae Vrăsmaș. Am ajuns repede la concluzia că munca acestuia nu merita ediția realizată, iar înroșirea paginilor cărții m-a determinat totuși să comunic public cele constatate, întrucât lipsa cunoștințelor profesionale l-ar fi obligat pe acesta să urmeze măcar la „fără frecvență" o specializare necesară, întrucât întreprinderea sa a căpătat în ochii mei întruchiparea diletantismului și a improvizației. Atâtea comentarii insipide și lipsite de sens n-am citit de multă vreme, iar modul amatoresc și superficial în care și-a etalat calitatea discursului critic m-a determinat să las repede cartea din mână. Nu trebuie să fii neapărat critic sau istoric literar, ci un profesor de română onest și bine pregătit spre a-ți lua în serios o muncă, altfel necesară și onorabilă, precum cea de editor, pentru care trebuie cunoscute totuși niște reguli obligatorii de știință a bibliografiei. Lista observațiilor noastre s-a extins mereu pe parcursul lecturii, încât nici nu pot să le redau aici pe toate, ci doar să spicuiesc câteva care mi s-au părut mai hazardate.

Voi începe astfel chiar cu titlul *Moștenirea lui Fabian,* nefericit ales, deoarece, dacă în cazul unui scriitor clasic sau foarte cunoscut numele acestuia poate fi redus (Eminescu, Coșbuc, Rebreanu etc.), în cazul de față nimeni nu știe despre ce Fabian e vorba. Apoi, pretenția absurdă de a mai adăuga la nume și acela cu care s-a născut, acela de Reu-Rău, face mai mult ***rău*** decât bine volumului. Vasile Fabian Bob a rămas cunoscut în istoria noastră literară așa cum l-am scris aici și așa va rămâne și pe viitor, în ciuda pretenției autorului de a-l întrece pe Urechia, omul cu șapte nume. Și alți scriitori s-au impus în literatură cu pseudonime sau cu un nume de împrumut, însă nimeni nu ne-a obligat până acum să le adăugăm toată această avalanșă de nume, cum ne-o pretinde domnul Vrășmaș, căci marea găselniță a lui vrea să ne-o impună, mort-copt, și nouă: *„venim cu propunerea păstrării numelui complet, Vasile Fabian-Bob-Reu (Rău)*", ceea ce e o mare aberație, așa cum am afirmat. Orice ediție trebuie să se deschidă cu o *Prefață* sau cu un scurt *Avertisment,* în care autorul să-și prezinte intențiile, iar dacă nu, să ni le comunice într-o *Notă asupra ediției,* în care să ni se explice de unde a luat editorul poeziile în cauză și cum a făcut transcrierea lor. Domnul Vrășmaș preferă să-și deschidă volumașul cu o *Cronologie,* ca apoi să repete cam tot ce a spus în cronologie și în prefața care urmează, exact cam cu aceleași formulări, fapt care nu e numai dezamăgitor, ci și enervant. O dezamăgire tot atât de profundă a fost descoperirea că domnul Vrășmaș are doar cunoștințe vagi de modul în care se redactează un comentariu literar și că multe din exprimările sale frizează de cele mai multe ori ridicolul. Așa, de pildă, la pagina 11 întâlnim o afirmație cam abracadabra, precum că *„cele mai reușite versuri ale sale care vor defini istoria și îl va înscrie pe autor în eternitate"*. Chiar așa să fie? Ce istorie să definească?! Și mai cumplită este afirmația cu privire la *Epigonii,* care ar fi devenit *„o adevărată moștenire fabiană, mereu actuală și recunoscută de urmași"*?! Nici modul în care caracterizează una dintre poeziile acestuia ca fiind o asociație de *„cataclisme"* cu *„elementul «idilic»"* (p. 21), la care adaugă *„vederi pătrunse de un blând amor"*, nu dovedește o construcție logică, pe care s-o acceptăm, după cum nici o altă, pasămite, inadvertență nu capătă o formulare corectă. Astfel, alcătuitorul lucrării ***Primii noștri poeți*** (cu o prefață de N. Manolescu) ar fi greșit profund afirmând că *„prima inadvertență din această notă este originea sa"*, domnul Vrășmaș vrând să spună aici că această inadvertență *„vizează originea sa"*, ceea ce este cu totul altceva. O altă afirmație de-a dreptul hazoasă are în vedere poezia ***Epigonii***, care ar fi, pasămite, înfeudată lui Fabian Bob, după exprimarea fistichie a acestuia: *„Ele au fost ca un sunet de diapazon pentru Eminescu, care a transpus, într-o măiastră simfonie, patetismul lor în* ***Epigonii***". Nu am reușit să aflu până acum că ***Epigonii*** ar mima o simfonie, fie ea și poetică, și că, mai ales, Fabian Bob a fost cel care i-a inspirat-o. Nici fraza: *„Începuturile lirice ale lui Fabian au avut un caracter* ***omagial*** *și au fost scrise în limba latină"* nu sună prea bine, ca să nu mai vorbim de faptul că ***Lepturariul*** lui Pumnul, care este o carte bine cunoscută, este considerată de autor *„revistă"* (p. 19). Tot *„revistă"* este considerată bibliografia ***Personalități ieșene*** (p. 22), ceea ce dă măsura cunoștințelor precare ale autorului în domeniul terminologiei literare. Suntem surpinși să aflăm că un guvernator al Transilvaniei s-a numit O. Banfi, când, în realitate, cunoaște, doar unul numit G. Banfi, după cum expresia ***„aluzia*** *mai sus amintită"*, cu referirea la poezia acestuia ***Allusio***, nu e decât o nefericită construcție. Astfel de afirmații „barbare" întâlnești la tot pasul, atât în cronologie, cât și în prefață, dar mulțimea acestora e întrecută de neglijențele din trimiteri și din aparatul critic, care ne-au pus în față cunoștințele cu totul precare din acest sector. Din această pricină, nu putem încheia decât cu butada pe care ne-a servit-o însuși autorul: Vrăjmașul cel mai mare al lui Vrășmaș s-a dovedit a fi chiar Vrășmaș!

Paul ANTONIU

FOTOLIUL DE ORCHESTRĂ

Mottouri:

- „Thalia, din antichitate până azi (...), ademenește lumea la teatru."
- „Te simți actor pe scena vieții până descoperi Actorul din spectacolul de teatru."
- „Mare e lumea Ta, Doamne, ca o scenă de teatru."

(extrase din ***Prefața*** la volumul ***Momente și schițe pe scena criticii*** de Augustin Cozmuța)

În sălile teatrelor de operă, mai ales, acest fotoliu era unul mult râvnit, situat în primul rând, de unde puteai să vezi cel mai bine ce se întâmplă nu numai pe scenă, dar și în fosa instrumentiștilor, să le urmărești și să te molipsești de bucuria creației lor, trăită acolo, mai la fereală de privirile spectatorilor din sală. Bagheta magică din mâna dirijorului, cu spatele la tine, îți dicta bătăile inimii și emoția ce-ți împodobea sufletul cu fiecare notă desprinsă din partitură. Un asemenea fotoliu există și în sălile teatrelor cuvântului rostit. El este ocupat, fie în stal, fie la balcon, de către criticul de teatru cu notesul pe genunchi și cu programul de sală în buzunar. Un asemenea „partener" în afara luminilor rampei, pentru actorul de pe scenă, în general, a fost și a rămas un... nedorit. Tace, ascultă și te judecă! Și te dă la ziar... Un nesuferit, deci. Nu-i vorbă că uneori mai depinde și de „partener", de cultura, de profesionalismul, dar mai ales de puterea și priceperea lui de a te judeca cu dreptate. Un asemenea „partener" de încredere, cu o vastă cultură în domeniul teatral, foarte obiectiv în aprecieri, bunul simț fiindu-i prezent în fiecare cuvânt de apreciere scris, cu păreri critice demne de luat în seamă, un asemenea „partener", zic, pentru toți realizatorii unui spectacol pe scena băimăreană a fost gazetarul, eseistul, dar mai ales cronicarul de teatru Augustin Cozmuța, a cărui competență niciodată și de către nimeni n-a putut fi pusă la îndoială. Mărturie stau nenumăratele eseuri, cronicile la spectacole sau la volumele de teatru, materiale pe care, prin ani, le-a publicat în cele mai prestigioase reviste de cultură din țară, cu acestea având o colaborare statornică. Acum, iată că și eu, cu o firească emoție („joc" într-un spectacol-premieră absolută...), semnalez apariția volumului ***Momente și schițe pe scena criticii*** (Editura Eurotip, Baia Mare, 2013), a cărui lecturare (aproape două sute de pagini) va fi, pentru toți spectatorii de azi și de ieri ai teatrului băimărean, un emoționant prilej de a-și aminti de cele mai importante spectacole pe care le-au văzut și le-au aplaudat în anii de glorie ai instituției teatrale; aplauze dăruite cu generozitate și faimoșilor actori pe care n-ar fi drept să-i dăm uitării, nici pe ei și nici pe marii regizori, creatorii prestigioaselor spectacole. După cum se știe, actorii își trăiesc miracolul pe scenă până la lăsarea cortinei, după care visarea lor intră în amintire... Ce ne-am face, oare, fără cei din „fotoliile de orchestră", cu notesul pe genunchi și cu programul de sală-n buzunar, cei care, prin profesia lor, o fac pe a noastră să intre în cronici și neuitare? Cuvinte de mulțumire nu prea avem la îndemână, poate doar pe ale tatălui meu, pe care le adresa făcătorului de bine: „Bunul Dumnezeu să-ți răsplătească, Omule bun, căci din partea mea slabă nădejde, după cum ai merita".

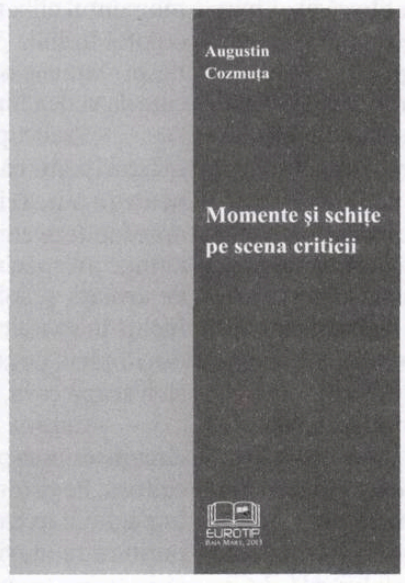

Volumul lui Augustin Cozmuța are în cuprins următoarele patru capitole, cu doar câteva subcapitole... neteatrale, ca să mă exprim astfel: ***Microeseuri***, ***Cronici dramatice*** (pentru aproape douăzeci de spectacole, cele mai reprezentative jucate în a doua jumătate a secolului XX), ***Cartea de teatru*** și ***Ilustrații*** (treizeci de fotografii cu programe de sală și afișe ale unor stagiuni mai de demult, toate din arhiva autorului). Intenționat, în aceste note de lectură, n-am numit niciun actor, niciun spectacol și nici titlurile unor volume de critică teatrală comentate de către autor. Am preferat să merg pe principiul „ori pe toți, ori pe niciunul", pentru ca cititorul-iubitor de teatru, parcurgând acest volum, să-și amintească de toți și de toate, peste uitare așternând astfel voalul de lumină al amintirilor din sala de spectacole, acolo unde el, spectatorul-actor pe scena vieții, îl descoperea pe el, Actorul de teatru.

Gheorghe PÂRJA

POVESTEA CĂUTĂRII DE SINE

Cel de-al şaselea roman al lui Nicolae Goja conturează un univers epic care pendulează între mica urbanitate şi recuperarea aparentă a unei structuri sătești. Cutez a constata o continuare (nu o repetare) a scenei epice la care prozatorul trudeşte metodic începând cu primul roman, ***Ilca*** (1993).

Romanul de care ne ocupăm, ***Cimitirul copiilor*** (Editura Eurotip, 2016), urmăreşte destinul a trei prieteni din copilărie până la vârsta împlinirii. Accentul cade pe vârsta adolescenţei, a căutării de sine. Bubu, Gelu şi Blanca stau sub ocrotirea doamnei Maria Viscolczi, care *„îi duce de mână acasă la ea"*. *„După Bubu vine tatăl său, după Gelu vine mamă-sa"*. Blanca este fiica doamnei. Cu fiecare rotire a anilor, cei trei se iniţiază în viaţă, dar şi în moarte. *„Suntem adolescenţi, ar trebui să ne temem de moarte. Se întunecă şi stăm aici, împreună cu morţii"*, constată Gelu. În mare parte, locul lor de înţelegere a lumii este cimitirul evreiesc, în vecinătatea căruia locuiesc. Cei trei se maturizează parcă înainte de vreme. Abordează subiecte esenţiale ale vieţii. Se descoperă unii pe alţii. O prietenie întâmplată anume pentru a se oglindi unul în sufletul celuilalt. Mama se uită zăpăcită la fiica sa. Au poziţii contrare. Amândouă ascund o îngrijorare înţelegătoare. Liniştea aparentă a micii alianţe este zguduită de evenimente care vin din altă parte. Cum a fost accidentul nuclear din Ucraina. Autorul este atent la efectele lui, astfel că personajele îl comentează. Cei trei ajung la vârsta căutării unui rost în viaţă. Adoptă atitudinea unor tineri care visează: *„Noi ar trebui să lucrăm o oră pe zi, să programăm roboţii şi apoi să fim liberi"*, cugetă Gelu. Prea liniştită li se pare lumea copilăriei, a adolescenţei. Sunt cu câţiva paşi înainte faţă de societatea care ar trebui să-i primească.

Romanul capătă o altă turnură când Blanca îşi aude vocea spunând: *„Haideţi să fugim de-acasă!"* Unde? Nu în Italia, nu în Spania, visul generaţiei lor, ci undeva la ţară, să facă voluntariat, să-i ajute pe ţăranii care nu au pe nimeni aproape. Judecă matur gândurile celor pe care-i lasă în oraş: *„Ar părea că fugim de societate, că ne retragem într-un loc îndepărtat de civilizaţie, speriaţi de viaţa urbană"*, se agită Gelu. Curajul vârstei îşi spune cuvântul. Pleacă într-o expediţie la ţară, tocmai pentru a se descoperi. S-au stabilit în satul Rodina, la învăţătorul Petre Dulf. La badea Dulf şi la lelea Jeni. Aici intră în ritmul vieţii de la sat, avându-l ca model pe învăţătorul Dulf, jumătate intelectual, jumătate om de la ţară. Personaj cunoscut mai ales în literatura ardelenilor.

Autorul ne prezintă atmosfera: *„Satul Rodina, o ţară cu aceşti locuitori, în care relele societăţii capitaliste mondiale pot fi răbdate, unde părinţii te aşteaptă cu drag şi spre care alergi într-un suflet de fiu al lumii"*. Învăţătorul este un seismograf al satului. El este cel care a trecut prin trei regimuri politice şi care a văzut că în fiecare oamenii suferă şi sunt nemulţumiţi. Poveştile şi poveţele învăţătorului faţă de *„cei trei crai"* sunt prilej de rememorare a unui timp trăit în urmă cu o jumătate de veac. Sunt prezentate obiceiuri care sunt evidente în sat, iar tinerii folosesc uimirea (dar şi cunoaşterea modernă) pentru a deprinde legile fragile ale acestui spaţiu. Cei mai în vârstă se întorc în trecut pentru a amăgi timpul că mai este tânăr. Cei trei tineri îşi dedică viaţa sezonieră la sat când cu voluptatea de a fi utili, când uimindu-se de întâmplări simbolice, care dau savoare romanului. De la duhul unui haiduc (Vanciu), *„care exprimă partea demonică a poporului oprimat social"*, la întâlnirea cu cimitirul care are mai multe morminte de copii decât de adulţi, toate acestea sporesc substanţa epică a romanului. Cei trei tineri aud poveşti despre *„oameni care încărunţesc peste noapte"*. Tânăra Blanca curăţă mormintele copiilor de buruieni, semn că este pregătită să se mărite.

Partea a doua a romanului este bogată în poveşti sau întâmplări cu încărcătură simbolică, autentice lecţii de descoperire a lumii care apune. De altfel, şederea tinerilor în satul Rodina se apropie de sfârşit prin moartea învăţătorului Petre Dulf, *„căzut cu faţa în jos în drumul prăfos"*, în timp ce cei trei se scăldau purificator în apele Someşului. Reîntorşi acasă, trec pe la mormântul Laurei Schwartz, evreica frumoasă care s-a îndrăgostit în lagăr de sublocotenentul german Kurt. Întoarcerea celor trei în oraş este vestită de domnul D., pictorul care, la începutul romanului, prefigurează aliajul epic printr-un gest simplu, bine ales: *„coaja mărului pe care îl curăţă cu cuţitul se desfăşoară în spirală şi este important pentru binele lumii sale să nu se rupă"*. El, domnul D., i-a vegheat pe cei trei tineri de când erau mici, dar nu s-a putut adapta la societatea postmodernă. Aventura asumată la Rodina parcă a fost şi visul pictorului, care le spune: *„Să fiţi cuminţi"* şi închide ochii.

Romanul lui Nicolae Goja are o candoare speculativă întreţinută de întrebări care vor să dezlege enigme. Călătoria ajunge în trecut prin asumarea unei experienţe inedite, aparent teziste, dar care prinde bine în alcătuirea romanului. Experienţa nouă a personajelor oscilează între rătăcire (aparentă) şi căutare. Căutarea de sine mi se pare miza cărţii. Precum şi tentaţia de a da un alt înţeles libertăţii. Uşor de ghicit că timpul din roman este aproape de noi. Atrag atenţia jocul stilistic, tehnica abordării fără complexe a unor detalii epice, pe care alţii le-ar trece cu vederea. De unde constatăm că Nicolae Goja este un prozator răbdător şi atent cu amănuntul, că are fineţea evocării.

Romanul ***Cimitirul copiilor*** este o ficţiune care conţine în substrat multe elemente de nonficţiune. Nu numai prin folosirea fără emoţii a toponimelor (obicei practicat şi în celelalte romane), dar şi prin atmosfera locurilor uşor de recunoscut. Apoi am simţit o umanitate cuceritoare în vasul epic al romanului. În timpul lecturii am primit o undă din proza lui Ioan Groşan, mai ales prin capacitatea de a dilata povestirea, de a-i da coerenţă şi de a nu precipita relaţiile dintre personaje. Deşi cei trei încearcă şi evadări, mai ales din norma rurală (doi băieţi şi o fată dorm în acelaşi pat).Cartea are o bogată rezervă epică pentru interpretare critică. Îşi aşteaptă cititorii care scriu. Dacă criticul Răzvan Voncu va citi cartea, îi cunosc exclamaţia: *„Un postmodern!"*. Cred că Nicolae Goja este un prozator experimentat, care, prin romanele sale, a insuflat un aer proaspăt prozei noastre actuale.

Constantin CUBLEŞAN

JOCUL ŞI FUGA

Marile romane ale lui Nicolae Breban sunt şi ample meditaţii asupra omului în societatea contemporană. Desfăşurările conflictuale urmărite nu fac altceva, în fond, decât să pună faţă în faţă eroii, protagoniştii, care, înfruntându-se, polemizând, să-şi etaleze gândurile, concepţiile despre lume şi viaţă, cum se spune, să şi le susţină teoretic, filosofic la urma urmelor, pentru a fixa astfel un context ideatic al epocii politice în care sunt nevoiţi, prin datul sorţii, să fiinţeze. Recentul roman ***Jocul şi fuga*** (Editura Contemporanul, Bucureşti, 2015) nu face excepţie. Dimpotrivă. El oferă incitante retrospective şi *judecări* ale istoriei naţionale, derulate dramatic (tragic) în ultimul secol.

Subiectul romanului este pe cât de simplu, pe atât de tensionat. Doi prieteni, Paul şi Peter, studenţi la Politehnică în perioada anilor socialismului, pornesc în viaţă de pe aceeaşi linie de start profesională, atâta doar că între ei există deosebiri de caracter, de cultură, de orientări politice, chiar şi de constituţie fizică (*„Peter era frumos"*; Paul se recomanda cu *„tupeul lui, un fel de îndrăzneală îmbinată cu inteligenţă"*), ceea ce nu-i împiedică a se ajuta reciproc în diversele momente de viaţă în care sunt antrenaţi (*„unul profită de celălalt, Paul Cazimir de faptul că prostul de Peter este prezentabil, iar Peter, la rândul lui, de inteligenţa celuilalt"*). Relaţiile erotice, ca şi cele profesionale fac însă ca pe-ncetul drumurile lor să se disjungă. Peter prinde gustul *jocului* de-a puterea politică (*„ideea unei cariere politice"*), în vreme ce Paul privea sceptic *„tot ce se întâmpla de vreun deceniu în România aşa-zisă comunistă"*, considerând că totul era *„trecător şi că lucrurile vor reveni la normal"*, adică la condiţia de a-şi schimba *„masca"*. Altfel, amândoi se manifestă sub impresia unei libertăţi generale, însă *„o libertate despre care nu vorbeşte nimeni şi pe care trebuie să şi-o creeze fiecare singur, în găoacea propriei sale individualităţi"*. Individualitatea lui Peter se va afirma orientându-se spre forţa politică conducătoare (*„Peter era proaspăt numit activist de partid de gradul întâi; responsabil cu partea organizatorică pe un judeţ"*), în vreme ce Paul devine în felul său un contestatar: *„filosofia sa de existenţă era nihilismul"*, intrând în zona *„unei anumite clandestinităţi a spiritului şi a persoanei, văzute în structura ei de reală demnitate"*. În cele din urmă, soluţia sa este cea a evadării, a *fugii* din contextul epocii. Pentru aceste două soluţii, două modalităţi de viaţă, prozatorul desfăşoară ample comentarii politice, filosofice, atribuite protagoniştilor romanului, care se constituie în anturaje diferite pentru cei doi eroi. Epoca e fixată cu destulă precizie prin tocmai referirile ce se fac la mai marii puterii: Dej, Pătrăşcanu, tovarăşa Ana, Pantiuşa ş.a. Pe spaţii ample se poziţionează opiniile divergente faţă de comunism şi legionarism. Comuniştii, observă cineva, *„au nevoie de istorie, în primul rând, de legitimitate, cum se spune, şi, apoi, logic, de victime. De jertfe"*. În pandant, legionarismul pretinde că *„rezonează adânc, în istorie. În cea a veacurilor trecute. Şi, mai ales, redeşteaptă credinţa noastră, ortodoxia. Noi am făcut din ea nu numai un stindard, dar şi o spadă"*. La extreme, cele două *atitudini* provoacă victime. Partida e câştigată de comunişti, dar numai în opoziţie directă cu forţele celeilalte direcţii: *„cine ar mai vorbi azi despre Mişcare şi despre bieţii legionari, dacă n-ar fi comuniştii care au nevoie să se înfigă în solul politic naţional?"*.

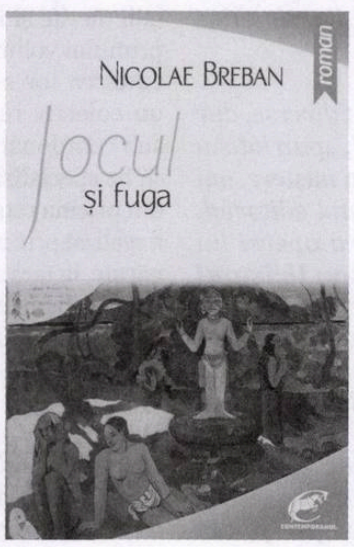

Jocul şi fuga e în esenţa sa un roman politic, un roman al comentariilor privind starea şi soarta politică ale naţiunii într-un început de istorie contemporană, controversată. *„Naţia asta a noastră* – afirmă, la un moment dat, Paul – *comunitatea în mijlocul căreia ne-am născut, adică am devenit posibili şi a cărei limbă* (... o) *folosim, e târâtă, fără voia ei, spre stupefacţia tuturor, într-o direcţie în care nu numai că nu avem ce căuta, dar care nici nu există cu adevărat. Nu numai că în principiu viitorul nu există, viitorul nimănui şi al tuturor – mă rog, cu unele, rarisime excepţii, care apar în istorie ca acele fulgere teribile dintr-un cer senin! – dar acest viitor de care suntem buimăciţi şi îndobitociţi într-un asemenea hal, încât, de voie, de nevoie, ne-am pomenit entuziasmaţi, cum să zic, gata entuziasmaţi – la comandă şi unora, ha, ha, le face plcere – acest viitor aparţine unui imperiu străin, vecin, e drept, dar străin. Şi nici ei, cred ei, unii dintre ei, nu sunt sigur că îl acceptă, adică au nevoie de el. Poate, mai ştii, e un fel de fals viitor pentru toată lumea sau numai pentru unii, deşi nu ştim prea bine cine sunt şi ce vor aceştia!"*.

Romanul e construit pe dimensiuni de monumentalitate. E totuşi destul de stufos în derularea intrigii, tocmai fiindcă scenele propriu-zis epice apar ca ferestre într-o nesfârşită, parcă, meditaţie (nu vreau să spun vorbărie, pentru că nu ne aflăm în prezenţa uni roman logoreic, căutuşi de puţin), într-un complex de polemici, de controversate schimburi de opinii ce agrementează ideatic întâmplări, relaţii, factologii aproape banale. Nu este şi cazul cu ceea ce gândesc personajele lui Nicolae Breban, cu ceea ce spun ele. Totuşi, senzaţia că epicitatea, în desfăşurarea ei, trenează e reală. Personajul Paul scrie un soi de jurnal, un soi de roman biografic, pe care îl dă spre lectură unui prieten dintr-o altă generaţie, atrăgându-i atenţia: *„Primele două sute de pagini ale cărţii sunt plictisitoare, poţi să le sari (...) Ce urmează este într-adevăr înfiorător şi poţi să te simţi măgulit, în timpul lecturii m-am gândit adeseori (...) că în acest op sunt descrise unele situaţii care sunt tot atâtea capcane pentru un tinerel de vârsta dumitale, un june neliniştit, deoarece nu-şi cunoaşte destinul. Sau peste care pluteşte umbra neagră a ratării"*. Recomandarea e cât se poate de potrivită pentru romanul ***Jocul şi fuga***. Pentru că, într-adevăr, abia după câteva zeci de pagini, poate chiar sute de pagini, începi să te familiarizezi cu adevărat cu universul fabulos în care te introduce prozatorul, păcălindu-te cumva cu diverse divagaţii şi desfăşurări adiacente intrigii propriu-zise. Iar când ai înţeles acest lucru, îţi dai seama că, de fapt, nu intriga romanului e importantă, ci meditaţiile, reflexiile asupra lumii, asupra societăţii, asupra istoriei şi, nu în ultimul rând, asupra destinelor oamenilor ce figurează în această amplă construcţie epică sunt lucrul de căpetenie, în care şi rezidă valoarea reală a romanului. ***Jocul şi fuga*** e, în felul său, un roman ce ţine să se alinieze siajului prozei dostoievschiene, cu sondări în abisul sufletesc al personajelor, desigur, prinse într-o altfel de dramă umană, dramă de conştiinţă într-un context politic derizoriu şi terifiant. E un roman care obligă cititorul să mediteze asupra calităţii veacului, pe care îl străbate ca pe un teritoriu accidentat, ce oferă, la nesfârşit, şansele unor popasuri de reculegere.

DANIELA SITAR-TĂUT ÎN DIALOG CU ANDREI MOLDOVAN

„AZI PARLAMENTUL A DEVENIT O ADEVĂRATĂ RUȘINE NAȚIONALĂ DIN PERSPECTIVA UTILIZĂRII LIMBII ROMÂNE”

Daniela Sitar-Tăut: *Dragă Andrei, te-am cunoscut mai îndeaproape la „Zilele Liviu Rebreanu” de la Aiud, în 2007. După un an, ai prezentat tot acolo volumul scos în colaborare cu Niculae Gheran,* ***Liviu Rebreanu prin el însuși****, apărut la Editura Academiei. De unde ideea acestui tom, tipărit în preajma centenarului autorului în revista „Luceafărul” de la Sibiu (1 nov. 1908) și care au fost dificultățile realizării lui?*

Andrei Moldovan: Ideea cărții a fost a lui Niculae Gheran. Exista o disponibilitate la nivelul instituțiilor culturale ale județului Bistrița-Năsăud pentru publicarea unui volum de vreo două sute de pagini de sau despre Liviu Rebreanu. I-am propus lui Niculae Gheran să profităm de aceasta și, după o oarecare chibzuință, a venit cu varianta realizării unui dialog postum cu romancierul, dialog structurat de noi, cu întrebări care ne aparțin în cea mai mare măsură, dar cu răspunsurile autorului alcătuite din extrase din tot ce a scris acesta de-a lungul vieții. O dificultate s-a ivit imediat, pentru că fiecare dintre noi vedea volumul altfel.

D. S. T.: *Adică?*

A. M.: Adică eu vedeam un Rebreanu scos din timp, capabil să răspundă frământărilor omului de azi, preocupărilor unei lumi mult diferite față de cea în care a trăit și a creat romancierul, dovedind astfel, din punctul meu de vedere, că valorile există într-un timp care nu este al curgerii, că ele sunt aplicabile oricând și oricărui spațiu. Niculae Gheran ținea la relevarea unor determinări ale timpului, la riguroase norme de istorie literară, la caracterul documentar, strict științific al volumului, la utilitatea cărții pentru cei care îl studiază metodic pe Rebreanu. Până la urmă, din concesiile făcute de o parte și de alta, nu fără dificultăți, a ieșit o carte interesantă, căutată și acum de multă lume, dar care, prin tirajele mici ale Editurii Academiei, a devenit o carte rară. La capitolul dificultăți, din perspectiva mea, trebuie să adaug exigențele de textolog și de editor ale lui Niculae Gheran. Nu mi-a fost ușor, dar, după aproape patru ani de muncă, pot spune că am absolvit un foarte serios curs de textologie.

D. S. T.: *Preocupările tale exegetice sunt diverse, dar poate fi sesizat și un, hai să-i spunem!, „patriotism critic local” în cărțile tale. Bistrițean prin naștere, om al locului, te-ai aplecat încă de la debutul editorial, deși cercetările sunt mai vechi, asupra operei lui G. Coșbuc în volumul* ***George Coșbuc sau lirismul pragurilor*** *(1997), reluat și adăugit ulterior, în 2012, sub același titlu. În ce măsură crezi că mai poate rezona poetul de la Hordou cu cititorul contemporan? Mă interesează un răspuns atât din punctul de vedere al analistului, cât și al dascălului.*

A. M.: Ceea ce tu numești *„patriotism critic local”* cred că este cu totul altceva. Eu nu cred că locurile acestea, ale Bistriței și Năsăudului, au puteri magice și, din când în când, dau nației mari creatori și că trebuie să urmărești doar momentul. Să gândești astfel înseamnă să dai dovadă de provincialism, un păcat care te devorează înainte să apuci să te maturizezi. Eu cred că sunt un individ mult mai rațional, unul dintre aceia care, vorba lui La Fontaine, nu poate mânca mielul dacă nu are suficiente argumente. În privința lui Coșbuc însă, este vorba despre o răzbunare.

D. S. T.: *Laboratorul Rebreanu ți-a magnetizat multe energii. În 2014 ai fost colaborator, dacă nu chiar principalul realizator al volumului* ***Scrisori către Rebreanu A-B****, care fructifică, după* ***Intime****-le din 2012, corespondența primită de scriitor. Ce alte surprize documentare mai există în lada de zestre epistolară a lui Rebreanu, care nu au fost încă tipărite?*

A. M.: Iată o întrebare pe care ar trebui să i-o pui lui Niculae Gheran, principalul artizan și coordonatorul volumului. La el se află ceea ce numești *„lada de zestre”*, cu întreaga corespondență primită de romancier, corespondență care, ținând cont de funcțiile pe care le-a deținut autorul în perioada interbelică, constituie o altfel de imagine a societății românești de atunci, una de culise în preajma punctelor de decizie. Dar pot să spun și eu că ar mai fi trei volume cu aproximativ același număr de epistole, detalii oferite și în prefața primului volum. Pentru editarea lor s-a realizat un colectiv redacțional, sub coordonarea aceluiași Niculae Gheran, care a ajuns să fie specializat, dar care deocamdată bate pasul pe loc, din pricina retragerii sprijinului financiar. Nu orice poate fi realizat prin muncă voluntară și, se știe foarte bine că, din păcate, în țara aceasta munca intelectuală este considerată un divertisment care se poate realiza și numai prin cântec, joc și voie bună. Te rog să nu îmi ceri detalieri, pentru că nu ai suficient spațiu tipografic pentru ele.

Daniela Sitar-Tăut, Andrei Moldovan, Săluc Horvat, Niculae Gheran, Ion Dumitrescu, Niculiță Gheran (Aiud, 2007)

D. S. T.: *Așa să fie, de astă dată. Recidivezi cu aceeași inepuizabilă temă și în 2013, cu* ***Un Rebreanu hăituit****. În prefața volumului, menționezi: „Ideea de hăituire, dimensionată cu generozitate în timpul vieții autorului, nu fără motiv, tinde la rându-i să devină o realitate durabilă. Ea se ridică din când în când în posteritatea autorului, fie că este vorba despre valorizarea operei sale sau de activismul cultural pasager, dar cu decizie în timpuri ce tind la mimarea sau răsturnarea valorilor, în toată splendoarea lor ipocrită”. Te rog să explici mai detaliat, cu exemple, ultima frază.*

A. M.: Nu m-ai iertat, așa că tot acolo ajungem. Titlul volumului are în vedere un aspect din domeniul poesisului, adică al laboratorului creației, spațiu atât de vulnerabil pentru orice istoric și critic literar. Există o teorie, destul de solid argumentată în literatura de specialitate, conform căreia, pentru un creator, momentele de criză profundă din biografia sa, *„hăituirile”*, printr-un mecanism lăuntric al compensării, devin creative și se conturează în valori ale operei sale. Nu este nimic nou în asta. În schimb, în cazul lui Liviu Rebreanu, prigonirea pare să continue și după moartea scriitorului. Trecând peste perioada de după război, când studierea lui în școală era interzisă, azi, când este unicul scriitor din secolul al XX-lea care beneficiază de o ediție critică a operei complete în douăzeci și trei de volume, pentru acest Balzac al literaturii române, valorificarea celorlalte documente care se află la Biblioteca Academiei Române, precum corespondența indirectă, este îngreunată, ca să folosesc un termen elegant. Este o hăituire postumă, cauzată, în primul rând, cred, de incompetența și semidoctismul factorilor de decizie și mai puțin prin acțiuni deliberate, pentru că nu ar avea niciun sens. Totul se întâmplă într-o societate cu serioase carențe în educație, cu o clasă politică lipsită de un solid fundament cultural și care promovează incoerent și cu precădere valorile care sunt la nivelul său de înțelegere. Totul are și aspect spectacular, pentru că prostia nu este lipsită de strălucire. La aceste aspecte se referă fraza citată de tine, dar problema nu este doar a lui Liviu Rebreanu. Vrei detalieri și exemple. Ce poate să fie mai concret decât stoparea programului de cercetare și de editare a moștenirii sale literare?!

D. S. T.: *Titlul cărții tale din anul 2004,* ***Întâmplări literare****, este înșelător. Ne duce mai degrabă cu gândul la amintiri, memorii cu și despre scriitori. Conținutul ei este centrat însă pe evenimențial, nu pe confesiv:* ***Editoriale****,* ***Întâmplări și cărți****, te afli apoi* ***În preajma textelor****, referindu-te la* ***Contribuții de istorie literară****, pentru ca, în final, să analizezi pagini* ***Din literatura exilului*** *(Panait Istrati, Vintilă Horia, Virgil Gheorghiu, Virgil Tănase). Ultimul capitol,* ***Respirații europene****, comentează clasici și contemporani (Guy de Maupassant, Eugénio de Andrade, Nina Berberova, Václav Havel). Respirațiile tale europene sunt, din câte știu, mult mai multe. Pe când un volum comparatist?*

A. M.: Nu cred că voi scrie un volum comparatist. Eu fac comparatistică în numeroase dintre paginile pe care le scriu, pentru că așa mi se pare firesc. Avem o literatură care s-a dezvoltat într-un context european în primul rând și care reprezintă parte a valorilor spirituale europene, de care nu se poate desprinde. Lucrurile sunt evidente și nu cer neapărat o argumentație. În schimb, am un proiect mai vechi vizând scrierea unui eseu despre opera poetică a lui Charles Baudelaire. Acolo sunt rădăcinile profunde ale poeziei moderne, ale poeziei de azi, implicit ale marilor poeți români contemporani nouă, sunt convins de asta. O muncă serioasă în acest sens cred că ar fi de natură să-mi lămurească mie, în primul rând, multe aspecte ale poeziei de azi. Ar fi nu doar un demers comparatist, ci și unul diacronic, pentru un Baudelaire al secolului XXI.

D. S. T.: *Pe coperta a patra a cărții afirmi: „Ovaționat va fi, ca de obicei, Baraba. Se naște astfel o bogată vocație de martir. Și pentru asta nu sunt doar alții de vină”. Crezi că suntem într-o epocă „barabistă” din punct de vedere literar? Cui acorzi credit în peisajul contemporan din punct de vedere exegetic și auctorial? Cum te împaci cu postmodernismul/ postmodernii?*

(Continuare în pagina 13)

Aurel ŞTEFANACHI

Poetul şi câinele

P.S.
câinele acesta tentacular, lung cât o zi de dragoste
trăieşte şi se dezvoltă în chiar muzica şi luciditatea
verbului SUNT; summum al trecerii şi viitorului
până ochii şi inima mi se ridică la cer şi îmi privesc
stârvul –

- poate veni-va omul cu lănţug şi aripi să vadă şi
să constate; să pipăie şi să mă scalde în verdele crud
al gurilor existenţiale; să continue scrisul –
sub acoperişul malign al nebuniei
al părului entropic al morţii –
să vadă mersul meschin din steagurile vieţii
copleşit ca sufletul divinei arte - să-mi ronţăie
urechile şi cărţile în faţa oglinzilor din care nu se mai
sfârşeşte ieşirea îngerului;

omul cu lănţug şi aripi pe treptele octogonale
a venit şi s-a dus; era nedefinit –
o pierdere a formelor era
ţinuse în braţe femeia lui Iacob!

în noaptea perfectă s-a lăsat dus de
valuri şi gheaţă:
venit-a ca tot ce se arată o singură
dată în închipuire şi luciditate!

«dacă este transfigurarea câinelui sau şarpelui
dihorului sau mangustei: fosforescentei stampe;
sau a decăderii ca o osie de cvadrigă - stupid ocolind
partea ruşinoasă, partea animalică a sorţii!
dimpreună cerşind sintaxa extazului - în genunchi!

în genunchi cerşind (frenetice semne)
clama de aur a Euridicei
când se pregăteşte să treacă Styxul»

P.S.
eu sub acest clar de lună
pe aceste ţărmuri
din cristal (numai visate) trec şi vă spun:
cubul de sare de sub genunchiul
lui dumnezeu (suflet al meu) s-a vrut şi s-a
născut textul ce-mi ară faţa!
câinele acesta fierbinte
preafericit a venit să-mi deschidă gura şi
să-şi afle numele!

Epifanii

ce este perfect şi incompatibil?
(roţile asimptote ale cerului se învârt, se descompun
ieşit din biblii dumnezeu se împleteceşte şi moare
cartea deschisă sau nedeschisă mănâncă autorul...)
«Cu întregu-i şeptel de monştri şi de oameni, ah! »

*

în briza cosmică fără a avea posibilitatea
vreunui răspuns
mi-am auzit carnea încolţind în moarte:
senină durere
când fatidicul număr împarte viaţa în creneluri şi tuburi;
«Deci unde să existe celălalt flanc al acestui vaiet îndurerat?»
Câinele tentacular nu latră
gelatinos se gudură şi mă soarbe –

*

«pe drept sau pe nedrept?» -
capu-mi licărind în ferestrele
abisale
totul să existe în echilibru;
mireasa fără trup
îmi aduce negrele stampe ...
(nu-i o formă lucidă?
funiile roşii - roşii în liberta-
te poartă regele -);
trupul pe care îl despic,
trupul care nu-i decât
propriu-mi trup se concep-
tualizează –
«Şi, descinzând din actul
venerabil
şi din celălalt geamăt,
mă odihnesc gândind la mersul nepăsător al timpului».

*

corturile din pământ cu tot ce ape izbesc
şi pătrund în cer -
şi eroii care îmi întind medaliile?
şi păsările care îmi iubesc ochii?
şi geometriile slujind porţile nirvanei?
să îndepărtez nămeţii aceştia de piatră
să-mi tai cu fierăstrăul picioarele
să mă urc pe stâlpii
de gheaţă
ai miezului nopţii
(nu există altă putinţă -
nu există alt răspuns -)

*

«Ce spun aşadar lucrurile despre fiinţă?»
mai multe statui au pătruns în camerele nupţiale
(orologiul primăriei s-a îndrăgostit
de o prim-balerină)
steagurile cât şi catedrala urbei s-au întâlnit
în vederea stabilirii noilor dimensiuni cosmice -
arde-mă şi du-mă în miezul lucrurilor;
«Că fiinţa în lucruri poate fi un gol;
că poate fi un gol activ ».
îngere de sângere
inima-mi de frig ce-i cu-atâta strângere
moartă când te strig de la creştet la picioare
lâng-o neagră uşă în amiaza mare
numai de cenuşă?

*

numărul fiinţelor este egal cu numărul lucrurilor:
straturile de cărbune capitonează sferele şi emisferele -
aerul îmi flutură plămânii
«- să facem toate grimasele imaginabile»
«-mă duc la viermi»
pereţii camerei îmi stabilesc o dragoste absurdă
noapte de noapte alunec în albul varului lor
îi consider edenice pajişti -
ah - numărul lucrurilor este egal cu numărul fiinţelor;

*

coboară steaua - polară înlăuntrul său? –
mustul luminii curgând peste centrii neantului
astfel văzându-se rănile şi dragostea
esenţă şi timp îngheţat până se redă
necuprinderea morţii –
emisia altui strigăt, absolut identificat cu scrisul!
iarba de sticlă împarte toate măştile
toată credinţa - nimic din cele nepieritoare infantei şi autorului -
revin printre aceste sintagme şi capiteluri ale singurătăţii...

*

dezordine
trup sfâşiat de sine –
astăzi dinlăuntrul stelelor un chip fără de chip s-a întrupat;
neomenesc pătrunde
se spânzură -
deasupra-mi se leagănă
pe creştet îmi plânge ce lacrimi de fier
mă sfredelesc, mă străpung!
chip fără de chip
încetează-ţi fiinţările -

*

dintr-o carte ies calul şi moartea?
aproape cât un laminor combustia îngerului
comediant roade tehnicile existenţiale
îmi înapoiază roţile pielea;
«lăsându-mă creşterii apelor fără odihnă,
în noaptea proaspătă care curge din ceruri»,
calul rotindu-se prin ovăzurile trecerii
în galop se duce în moarte;
din ţările noastre se aude pe dinăuntru
cum mă soarbe, cum nu mă-ntorc;
(Cartea cu un singur picior continuu apare
în cer şi în pământ
maliţios deschide scrisul primordial
îmi strigă - scoate-ţi osemintele!
scoate-ţi osemintele!
nici nu-mi mai amintesc de când ţi le port
prin această lume metastazică)
calul şi moartea locuind vestigiile în care
exist au început să-mi rumege
braţele şi picioarele...

*

prin spaţiul de gheaţă un lampadar redă
aceste închipuiri care mă devastează.

*

este văzul o cărămidă?
lamură şi mormânt dezvelindu-mă
înspre direcţiile hiperboreene
m-am dus: «iubita îmi îndeasă în orbite două smocuri
de iarbă»
este primăvară sau toamnă - NU ŞTIU!

Cântecul de dimineaţă

ah, copaci ai iluziei, muzică de jazz
luciditate şi superstiţii -
scârbă şi metamorfoză
astăzi când am început alt poem...
(stau în putredul simţ estetic
semenului meu îi mângâi
burta şi creştetul, îl rog să fie vesel...
înfrăţiţi ne falsificăm unul altuia datele
şi conceptele ...
venim cât mai aproape
să nu fim confundaţi:
eu sunt celălalt capăt al funiei -
el este însăşi funia -
eu sunt prelata din care curge sânge!
el este prelata din care curge sânge!)
ah, zi de azi şi zi de mâine –
fervoare a minţii şi depresiunii
pentru totala percepere a coexistenţei –
pentru statica numerelor zero –
ARTĂ şi NEBUNIE pentru grotesca unduire
a mâlurilor din amvon;
pentru mâna cu o mie de degete –
orgă de gheaţă pentru fluorescenţa
din miezul lucrurilor
pentru toate din apropiere şi din nemărginire
pentru cartea-osândă sublimă descindere –
ah, zi de azi şi zi de mâine –
fervoare a minţii şi depresiunii!
mă uit la un capriciu de Goya
(moartea îmbrăţişându-şi moartea
pajişte mustind de aripi şi sânge
magi cu o mulţime de mâini şi picioare
tescuind o altă fiinţă multiplă...
de mine nedeosebindu-se...)
ca niciodată cele văzute încet încep să coboare:
în jur apar catapetesme şi vulguri -
mă îndepărtez, mă retrag
sub prelata de sânge...

Ana OLOS

MARGINALIA: MIHAI OLOS ŞI POEZIA

Recentul număr al revistei „Archeus”[1], îngrijit de Ioan Marchiş şi de Emanuel Luca, proiect realizat cu sprijinul Primăriei Municipiului Baia Mare, este un omagiu postum, la împlinirea unui an de la trecerea în eternitate a artistului Mihai Olos, fost preşedinte de onoare al Fundaţiei Culturale cu acelaşi nume. Este de fapt o carte de sine stătătoare (şi aşa ne vom şi referi la ea în aceste comentarii), tipărită în condiţii deosebite la Editura „Şcoala Ardeleană” din Cluj-Napoca, cu o elegantă copertă, pe care e reprodus color un tablou din ciclul ***Mătrăguna*** al artistului. Conform notei de pe ultima pagină, volumul „*reproduce textele din Revista «Archeus», [AnV, nr.2]: Mihai Olos – Poezii şi «Desemn continuu», Baia Mare, iunie 2001*”, dar fiind ilustrat cu noi desene din Colecţia Archeus[2].

Cartea, care se deschide cu o plină de dor epistolă poetică ***Ovidius-Ultima***, conţine un număr de şaizeci şi cinci de texte de lungimi diferite. Unele, doar simple notaţii (v. ***Cele şase anotimpuri***), altele, gen haiku sau „*texte lapidare*” – cum le numise pe cele din tinereţe autorul –, dar cele mai multe sunt poeme de sine stătătoare. Primele două dintre acestea (***Cuvânt*** şi ***Rede***) sunt poezii în oglindă, versiunea românească aparţinându-i lui Mihai Olos, iar cea germană poetei Lioba Happel, următoarele două, ***Dor*** şi traducerea ***Wehmut***, fiind ambele de artistul român. Ele pot nedumeri pe cine nu le cunoaşte istoria: un experiment poetic ocazionat de un stagiu de creaţie la Castelul Artiştilor de la Wiepersdorf din Germania. Şi pentru că, la fel ca în revista din 2001, poeziile nu sunt datate, am considerat că ar fi binevenite nişte informaţii despre relaţia lui Mihai Olos cu poezia, măcar pe perioada de dinaintea plecării din ţară şi în măsura în care datele ne sunt cunoscute.

Născut şi copilărind la ţară, Mihai Olos a cunoscut poezia şi cântecul încă din leagăn. Mama sa, Ana Borşa, cânta foarte frumos şi era mereu pomenită ca „*artista casei*”. Martor şi participant până la zece ani la viaţa satelor din zona Codrului, viitorul artist a îndrăgit şi şi-a însuşit repertoriul folcloric la care se va întoarce mereu la maturitate, în postura de culegător şi de comentator. Peste ani, îi va mărturisi poetului şi publicistului V. R. Gheceanu: „*În poezia noastră apreciez mai întâi pe cea populară, care n-a fost adunată într-o culegere încă, sau, din cea publicată, pe cea aleasă cu gust, pe criterii înalte*”[3].

Primele încercări poetice au fost scrisorile de dragoste versificate ce i le comandau fetele din sat pentru a le trimite flăcăilor plecaţi la armată şi poezioarele pentru păretarele desenate tot de el. La liceu a fost îndrumat spre lectură şi încurajat să scrie de profesoara sa de limba română, Pia Dragoş. Vacanţele lucrate la ziarul local l-au adus în contact cu reporteri şi ziarişti, unii poeţi şi ei. Astfel, debutează în cotidianul băimărean în 1958 cu poezii compuse pe când fusese învăţător suplinitor în Oaş. Student la Cluj, renunţă să devină învăţător, preferând să studieze pictura. Are însă numeroşi prieteni de la filologie, şansa de a împrumuta cărţi din biblioteca lui Ion Negoiţescu şi din fondul secret al bibliotecii universitare. Proiecţiile cu filme de artă şi albumele din biblioteca Institutului „Ion Andreescu” îi îmbogăţesc cultura plastică. Teohar Mihadaş îl remarcă la căpătâiul lui Lucian Blaga. Iar mai târziu, la Baia Mare, va copia de mână poeziile marelui poet dintr-un volum împrumutat de la criticul-prieten Mircea Braga.

Din 1962 (încă student), participă regulat cu lucrări de pictură la expoziţiile regionale din Baia Mare. Profesor de desen la Şcoala Populară de Artă, frecventează cenaclurile din oraş şi din regiune, scrie articole pe diferite teme, ia interviuri artiştilor locali, recenzează cărţi şi, desigur, continuă să scrie şi poezii. Astfel, în 1967 este inclus, împreună cu Irina Talpoş, ca reprezentant al cenaclului din Baia Mare, în antologia ***O sută de poeţi***[4], publicată de Casa Centrală a Creaţiei Populare, alături de George Boitor, Ion Iuga, Gheorghe Pituţ, Dumitru Mureşan şi alţii. Numai că, aşa cum scria Victor Kernbach în postfaţa volumului, cu doar şapte ani înainte debutaseră deja în volum Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Ilie Constantin, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Constanţa Buzea, Marin Sorescu, Gabriela Melinescu şi Ion Pop (p. 273). Iar Mihai Olos, alături de pictură şi sculptură – căci în 1965 expusese şi prima sa sculptură, ***Secretul lumii*** –, nu se putea dedica, la fel ca ei, doar poeziei.

Tot lui V. R. Ghenceanu îi spunea în 1973: „*Citesc multă poezie – cei mai mulţi prieteni ai mei sunt poeţi – şi scriu poezie. În Maramureş organizez sau particip la întâlniri literare. Am o memorie bună a versurilor. Pot recita mai mult de o zi întreagă întruna. [...] Preferinţele pe care le am în poezia cultă [...] sunt mai mult din perioada dintre cele două războaie, după marele Eminescu. Într-o vreme i-am citit şi poate adâncit pe Arghezi şi cei trei B, Blaga, Barbu şi Bacovia, cărora le-aş mai adăuga acum alţi trei: doi Botta (Emil şi Dan) şi pe A. E. Baconsky*”.

Fericit că, într-o scrisoare, Mircea Eliade îi apreciase poezia ***Pădure***, inspirată din proza sa, Mihai Olos intenţionase să scoată şi el un volum. Citez din acelaşi interviu cu V. R. Ghenceanu: „*Mi-am adunat un volum, singurul care va apărea în timpul vieţii mele, intitulat **Ape moarte**. Am lăsat să apară postum un alt volum de versuri, ce se va intitula **Apa vie***”. Ultima variantă din 1974, ***Ape moarte***, pe care i-l dactilografiasem, conţinea cincizeci de poezii aranjate în ordinea alfabetică a titlurilor. Dar, în cele din urmă, artistul a renunţat să-l publice. Poeziile ***Aur*** (apărută deja în 1967), ***De somn*** sau ***Lucrare*** din ***Numărătoarea mare***, prezente în revista „Archeus”, sunt din acel volum. În primăvara lui 1983, a mai adunat un ciclu de poeme, nouă dintre ele ordonate şi numerotate, lucrate şi ele cu migală, dar în altă tonalitate, scrise în timpul pelerinajul ritual cu sculptura-modul ***O statuie umblă prin Europa***. Din această serie provin ***Frica***, ***Stârnit***, ***Împărăţie de Vlăsie***, ***Civilizaţia maşinii de scris***, ***Doina prefacerii*** şi ***Moartea***, din actuala carte. Într-un interviu cu Zorin Diaconescu[5], elogiind poezia eminesciană, artistul declara: „*Cu umilinţă, sunt şi eu un autor amator de poeme*”. Ceea ce ar explica într-un fel de ce a renunţat la tipărirea volumului. Astfel, poeziile sale solitare sau în grupaje au rămas împrăştiate în paginile ziarului local şi ale suplimentul lui cultural, în diferitele reviste din ţară, incluse în antologiile publicate de Casa Creaţiei Populare din Baia Mare, în revista „Măiastra”, în ***Almanahul pădurii***, în Antologia Revistei „Arta” etc. S-ar putea astfel stabili măcar data primei lor apariţii, dar nu şi când au fost scrise poeziile. În manuscrisul interviului cu V. R. Ghenceanu existase următorul paragraf, dispărut din textul publicat: „*Poeziile pe care le-am scris prin 1958 au putut apărea în 1968, iar cele scrise în 1968 pot să apară astăzi, că atunci nu apăreau. Astăzi ratez multe poezii pe care, când le scriu şi revin cu corecturi, mă trezesc că ştersăturile devin desene şi la urmă că n-am făcut nici desen, nici poezie. Dar cine să publice acum aşa ceva...*”.

Nu trebuie uitate nici încercările lui Mihai Olos, mai întâi cu poetul Mihai Cupcea, apoi împreună cu poetul Ion Bogdan (Dumitru Iuga), de a iniţia o revistă, scoţând mişcarea literară şi plastică locală din provincialism. În primăvara lui 1968, primise de la prietenul său Ion Vultur placheta „Plastică şi Poezie”, editată de sculptorul Ion Vlasiu[6] şi îi propunea lui Mihai Cupcea (inspector la Casa Creaţiei Populare) să scoată şi ei o publicaţie similară. Pe versoul plachetei bucureştene, Mihai Olos notase şi numele celor care ar fi urmat să contribuie[7]. Ideea lui Mihai Olos s-a materializat în iunie 1968, caietul de „Plastică şi poezie” fiind redactat şi prefaţat de Mihai Cupcea. Conţinea reproduceri alb-negru ale lucrărilor plastice şi poeziile citite la simpozionul comun al pictorilor şi al poeţilor băimăreni. Au urmat apoi tentativele, împreună cu Ion Bogdan, de a scoate o revistă cu nume brâncuşian. Pentru început, au tipărit foaia „Măiastra” în cinstea Centenarului Brâncuşi din 1976. Au urmat micile (din lipsă de susţinere) „Caiete Măiastra”, ce includeau redactori şi colaboratori de la „Viaţa Românească”, „Luceafărul” sau „Astra”; apoi a apărut importanta culegere literară ***Măiastra*** din 1982, editată de Ion Bogdan. Tot împreună cu Ion Bogdan şi cu Nicoară Timiş a scos în acelaşi an ***Calendarul Maramureşului***, care s-a bucurat de succes la cititori şi a avut ecouri favorabile şi în presa centrală.

În anii optzeci, la fel ca Nichita Stănescu sau alţi poeţi din generaţia sa, Mihai Olos, inspirat şi de „performace” şi „happening”, a început să-şi dicteze poemele aparent sau chiar improvizate, acest mod „dictatorial” continuând şi după 1990.[8] Poezia dictată, în cazul lui Mihai Olos (pionier în domeniul experimentului plastic), era o întoarcere firească la oralitatea poeziei populare, la funcţia magică a incantaţiei şi a oraţiei sau preluare a caracterului ludic al poeziei pentru copii. Dar existase şi un subtext ironic subversiv, poetul devenind el însuşi „dictator” în contextul dictaturii, artist „total” şi „universal” în perioada totalitarismului. Artistul obişnuia să strângă apoi textele de la cei care le-au notat şi dintre acestea, unele corectate şi rescrise de el, au fost publicate. Se adunau astfel pungi şi cutii întregi de poeme-dictate, multe rămase la „scribii” ocazionali. Dar, după dispariţia artistului, oportunitatea, modul de editare şi dreptul de publicare/tipărire a acestor improvizaţii – de vreme ce nu există o înregistrare a „performance”-ului şi o garanţie a corectitudinii transcrierilor – rămân o problemă deschisă, ce priveşte în primul rând pe legatarii artistului.

Note:

1. An XXI, serie nouă nr. 11(40)/ 2015.
2. Comparând cele două ediţii ale revistei, observăm că în cea din 2001 este reprodus un mesaj de la unul dintre cei doi fii ai artistului. Din acesta rezultă că revista fusese pregătită şi tipărită în absenţa celui omagiat, ceea ce se vede şi din anumite paranteze drepte aparţinând editorilor, cu notaţia „*de nedescifrat*”, păstrate şi în actuala ediţie (V. ***Sirena***, p. 43, 46).
3. Ghenceanu, V. R. , ***Dialog cu Mihai Olos: Arta în viaţă şi viaţa în artă***, „Pentru socialism”, XXIII, 6116, Baia Mare, 29 septembrie, p. 3.
4. ***O sută de poeţi. Versuri ale tinerilor din cenacluri literare***, Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă, Casa Centrală a Creaţiei Populare, Bucureşti, 1967.
5. Zorin Diaconescu, ***Suntem în relaţie permanentă cu lumea***, „Astra”, XVII, 12 (147), 1984, p. 5.
6. Comentariul plastic era semnat de Ion Vlasiu, cel liric de Ben. Corlaciu, Ion Negoiţescu, M. N. Rusu, Nichita Stănescu şi Dragoş Vrânceanu. Pictura era reprezentată de Adrian Beldeanu, grafica de Ştefan Munteanu, care ilustra şi poezii de M. Eminescu; Tudor George contribuia cu portrete de scriitori, prezentarea artistică aparţinându-i lui Mihai Sînzianu. Poeţii incluşi erau: Mihai Bărbulescu, Dumitru Ion, Grigore Hagiu, Gabriela Melinescu şi Gheorge Pituţ.
7. Pictorii-poeţi fiind George Chivu şi el însuşi. Poeţii: Ion Iuga, Mihai Cupcea, Ion Bogdan, Cornel Blaga (emigrat apoi în Franţa) şi Nicolae Prelipceanu. Între plasticieni: pictorii Alexandru Şainelic, Traian Hrişcă, Ilie Cămărăşan, Nicolae Apostol şi Iosif Balla; sculptorii: Valentina Boştină, Geza Vida şi Dumitru Ciocotişan. Criticii propuşi erau Mircea Braga şi Ion Papuc.
8. Conceptul de „*poezie dictată*” a fost comentat peste ocean şi, de pildă, în cazul americanului Jack Spicer, văzut ca o contribuţie a acestuia la avangarda internaţională, dar şi ca o reînnoire a vocabularului „culturii populare” urbane americane.

Daniel DRAGOMIRESCU

ÎNTÂLNIREA CU CERBERUL

Cel care a lansat vorba despre supremația realității în fața ficțiunii nu a spus o vorbă proastă. Există, într-adevăr, împrejurări ori situații cu care te vezi pus față în față și care, nu o dată, par a depăși ori chiar depășesc ficțiunea. Cimitirul Bellu a exercitat întotdeauna asupra mea o atracție, dacă nu chiar o fascinație aparte. De când revenisem în locurile natale, după aproape patru ani petrecuți departe, lângă apa Oltului, îmi făcusem un obicei de a mă duce pe la Bellu de câte ori aveam prilejul, în timpul meu liber, deși acolo nu exista nici măcar un mormânt cât de modest al vreunei rude îndepărtate. Nutream o pasiune care putea să treacă drept ciudată și fără noimă în ochii cuiva învățat să trăiască tot timpul cu fața spre prezent și cu spatele la trecut. Eram foarte tânăr, nu aveam altceva mai bun de făcut? Eu însă vedeam lucrurile altfel, așa cum le văzusem mereu, contrariindu-i în mod constant pe alții. Într-un oraș în care prezentul acelor vremuri te agresa la fiecare pas cu tot cortegiul lor de vicisitudini, amintindu-ți că acolo te găseai în capitala unui stat totalitar, care îi trimitea pe oameni să stea în blocuri cu aspect de cazarmă sau îi disciplina să-și aștepte la coadă rația zilnică de fericire, interzicându-le să gândească ori să se exprime altfel decât era admis oficial, o preumblare prin cel mai mare cimitir al țării în fapt de zi ori în fapt de seară era o evadare într-un alt timp și într-o altă lume, chiar dacă acea lume, în întregime, se afla sub pământul pe care îl călcam. Prin mai și iunie, cimitirul Bellu era plin de verdeață și flori, în toamnă, până cădeau primele zăpezi, totul era acoperit de frunze galbene-roșii-ruginii. Orașul-furnicar era departe. Îmi luam cu mine câte o carte, căutam o bancă într-un loc liniștit și retras și mă cufundam în lectură, în timp ce dintre ramurile copacilor răsunau trilurile păsărești, care prin mai-iunie aduceau foarte mult cu tema muzicală principală din ***Bolero***-ul lui Ravel.

Obiceiul de a merge la Bellu l-am păstrat de-a lungul celor doi ani de școală postliceală, cât și după ce am ajuns stenodactilograf la Institutul de Lingvistică, precum și după ce am renunțat la serviciu, ca să pot urma la zi cursurile Facultății de Filologie. Ani de-a rândul am fost, alături de popi și de ciocli, unul dintre oaspeții obișnuiți ai cimitirului și în această calitate am trecut prin varii împrejurări și ipostaze, toate interesante și destul de vrednice de ținut minte. A fost o veritabilă revelație când am descoperit, printre miile de morminte, locul de veci al „Doamnei cu umbrela", străjuit de statuia de un alb ireal, foarte iscusit lucrată de dalta maestrului Romanelli din Firenze, artistul care o surprinsese în plină mișcare, pășind peste lespedea propriului mormânt, în care eu vedeam o imagine vie a epocii deja îndepărtate în care ea trăise și murise. Pe atunci, întreg ansamblul funerar se păstra intact, iar zidul din blocuri de piatră roșcată sprijinite pe niște coloane simbolice, cu litere metalice poleite în auriu pentru a compune o inscripție ciudată în limba franceză (fiindcă inscripția nu conținea formula unui epitaf oarecare) alcătuia un fundal ca de ecran cinematografic, pe care tânăra femeie se mișca cu multă vioiciune și delicatețe, formând un ansamblu plin de plasticitate, care nu putea să nu impresioneze pe orice privitor mai atent. Dar la acea dată atât mormântul, cât și statuia erau căzute în uitare în acel colț de cimitir și petreceam câteodată ore în șir întins pe burtă în iarbă, citind la picioarele „Doamnei cu umbrela", fără ca nimeni să se arate prin preajmă sau să mă tulbure cu ceva. După cutremurul cel mare, am văzut coloane rupte, catapetesme prăbușite, statui aruncate de pe soclu și risipite în bucăți sub forța oarbă a adâncurilor și am trăit sentimentul unei apocalipse care îi chema și pe cei răposați la Judecata de Apoi, dar cu trecerea timpului rănile pământului s-au închis și pacea a revenit peste alei și morminte. Am continuat să vin în acele locuri și mai târziu, când am ajuns să am serviciul meu și am început să fac zilnic naveta de la țară la oraș, după ce am renunțat să mai stau în gazdă în casa de pe Splaiul Unirii a mătușii mele. Fiindcă ajungeam cu mașina de curse în București când se crăpa de ziuă și până la începerea programului meu de stenodactilograf mai erau câteva ore bune, de prin luna mai, coboram din mașină la Bellu și, ca întotdeauna cu câte o carte la mine, săream gardul scund, din plăci prefabricate, prin locul unde după 1989 a apărut Cimitirul eroilor și, strecurându-mă în faptul dimineții pe aleile tăcute, unde nimica nu mișca, mă așezam pe o bancă anume, de fiecare dată aceeași, lângă un cavou în stil cubist, cu geamuri colorate în oliv și ușa ornamentată cu feronerie în același stil modernist, unde de-a lungul mai multor săptămâni de la sfârșitul primăverii și începutul verii, am ajuns să mă simt cât se poate de confortabil și de în largul meu, citind sau învățând pentru admiterea la facultate mai bine decât aș fi putut s-o fac în altă parte. La ora când se deschideau porțile cimitirului, o luam înapoi pe aleea pe care venisem, săream gardul prin același loc, după ce mă asiguram că nu atrăsesem atenția cuiva, și o apucam, cu geanta pe umăr, spre locul meu de muncă. Parcă eram un spirit al morților revenit la viața pământească și cred că, dacă cineva mai slab de înger m-ar fi văzut ieșind dintre morminte la acel ceas crud al dimineții și escaladând gardul, ar fi făcut un atac fatal de cord. Câtă vreme am fost, în acel an, să tocesc pentru admiterea la facultate pe banca de lângă cavoul meu cubist, niciodată nimeni și nimic nu a venit să mă tulbure și nici măcar să-mi spună dă-te mai încolo; niciodată nu m-am simțit ca un intrus într-un loc interzis; niciodată nimic rău nu mi s-a întâmplat. Din contra, mi-am întărit convingerea că acolo mă aflam într-un spațiu prietenos și pașnic, unde oricând m-aș fi putut refugia în fața orașului agitat, gălăgios și opresiv, un loc în care gândurile mi se limpezeau și îmi puteam lăsa imaginația să hoinărească în voie, așa cum îmi plăcea.

După ce am renunțat la serviciu în favoarea facultății, am revenit pentru următorii doi ani în gazdă la mătușa mea, în casa de la numărul 112 de pe Splaiul Unirii, unde exista o veche mansardă, în care m-am instalat ca un pașă, scrijelind veleaturile vieții pe un perete, în stânga ușii, și cercetând noaptea mersul constelațiilor, al cometelor și al zodiilor prin lucarna de deasupra patului. De acolo până la Bellu distanța nu era prea mare. O apucam pe Strada Lânăriei și traversam în diagonală parcul, apoi, ca să nu fac în continuare un lung și inutil ocol, căutam un loc în care gardul din beton din această margine a cimitirului era ceva mai mic și îl escaladam fără prea mare efort, atât la venire, cât și la plecare; însă am renunțat să mă mai duc până la cavoul cubist, aflat în partea opusă direcției din care veneam, găsindu-mi alte locuri de preumblare. Când am ajuns în ultimul an de facultate, m-am mutat într-o cameră de cămin la Grozăvești. Fiindcă de aici distanța până în sudul orașului îmi părea mult prea mare și m-am pomenit acaparat de tot felul de treburi ca orice student ajuns la sfârșitul studenției, după ce am dat o raită sau două prin toamnă, nu m-am mai dus pe la Bellu multă vreme și practic am și uitat de acest hobby al meu. Stăteam în cameră cu un coleg destul de comunicativ și iubitor de cenacluri literare, care petrecea ore lungi scriind și împărtășindu-mi gândurile și părerile lui despre tot ce se întâmpla, mai întotdeauna nemulțumit și critic, și această companie de zi și de noapte mă îndepărta de vechile mele preocupări. După un timp, în semestrul al doilea, colegul meu a început să stea mai mult la el acasă, în orașul de unde era, lăsându-mă să hălăduiesc singur în camera de cămin, și m-am gândit să merg iar pe la Bellu.

Într-o duminică de aprilie, am luat la mine o sacoșă de rafie, pentru cazul că în drum aș fi găsit, la vreun magazin, ceva de pus în ea, și am plecat la cimitir. Era o zi cu un soare cam anemic, dar destul de bună pentru o plimbare. Am ajuns cu metroul în Calea Șerban Vodă, am traversat și am intrat pe poarta pe care intra toată lumea, trecând cu pas pios, ca orice bun creștin, pe sub bolta cu inscripția „Fericirea cerească, gloria pământească", scrisă apăsat cu litere negre și străjuită de doi îngeri. Pe aleea centrală a cimitirului, cea care duce către capelă, se vedeau câțiva vizitatori și de undeva se auzea glasul unui preot care oficia o slujbă. Ca întotdeauna, nu venisem acolo cu vreun plan de vizitare precis în minte, fiindcă de mulți ani mă consideram un obișnuit al locurilor, care nu avea nevoie de așa ceva. Îmi era de ajuns că mereu dădeam peste mormintele unor defuncți, iluștri sau necunoscuți mie, care făcuseră parte din onorabila societate a unei epoci apuse și care păreau să comunice direct cu mine de la înălțimea soclului pe care le fuseseră așezate statuile, în atitudini și cu expresii făcute să inspire și după moarte respectul și veneratia. Mă simțeam apărat în fața prezentului de umbrele lor. Am străbătut, ca și în alte dăți, în liniște și pace aleile cimitirului. Și, tot ca în alte dăți, Bellu arăta ca un muzeu în aer liber, dar care pe atunci conserva mai bine decât azi moștenirea trecutului. În drumul meu întâlneam din loc în loc vizitatori răzleți ori în mici grupuri, veniți în zi de sărbătoare să aprindă lumânări pe la morminte și să se roage. De la intrarea în cimitir o apucasem la dreapta, pe itinerariul meu predilect, care cuprindea printre reperele notabile mormântul lui Eminescu, simplu și auster, fără crucea care i-a fost adăugată de admiratorii evlavioși postdecembriști, mausoleul fraților Gheorghieff cu cei patru evangheliști stând de strajă, cavoul bătrânului Poroineanu plângând neconsolat la căpătâiul norei sale defuncte și, spre fundul cimitirului, într-un loc mai izolat, mormântul în marmură de Carrara al „Doamnei cu umbrela". Din acel loc de răscruce, am luat-o la stânga și mi-am continuat plimbarea pe aleile mai dosnice din acea parte a cimitirului, însă, după un timp, am renunțat să merg mai departe și am făcut cale întoarsă înspre capela cimitirului. Nu știu dacă în acel moment voiam doar să îmi prelungesc plimbarea funerară ori să plec. Aleea pe care reveneam eu se afla în partea mai înaltă a figurilor topografice din dosul cimitirului și nu comunica direct cu aleea către capelă, ci mergea în paralel cu aceasta zeci bune de metri, atât spre stânga, cât și spre dreapta, mai înainte de a permite accesul direct la capelă, ceea ce însemna că ar fi trebuit să fac un ocol. Pentru a scurta drumul, am luat-o printre niște morminte. Dar cum am pătruns în acel loc, de undeva, mai de jos, dintre cripte și lespezi de morminte, unde nu puteam vedea bine ce se află, am fost întâmpinat de un mârâit fioros, care suna ca o interdicție de tabú: „Stai! Nu cumva să treci pe aici!" M-am mirat că la Bellu dădeam peste un câine fără stăpân, care își făcuse culcuș prin cavourile răposaților, însă mie nu-mi era și nici nu-mi fusese vreodată frică de câini. M-am oprit puțin, după care m-am decis să îmi continuu drumul pe acolo, părându-mi-se ridicol să bat în retragere și să caut alt loc de trecere, mai pe departe, din cauza unui câine. Călcam pe niște dale de piatră ori de ciment și pantofii pe care-i purtam, potcoviți cu blacheuri la tocuri, făceau acele dale să răsune zgomotos sub pașii mei, iar pe câinele nevăzut, ascuns printre cripte, să intre într-o stare de agitație tot mai furibundă, exprimată prin mârâituri extrem de stridente și amenințătoare. Atât de amenințătoare, încât am început să mă gândesc dacă nu cumva câinele acela avea să iasă pe neașteptate din ascunzișul lui subpământesc mai înainte de a termina eu traversarea, ca să mă atace. Dar nu a ieșit și nu m-a atacat, ci a vituperat la mine în felul lui neomenesc, pe tonalități tot mai acute, pline de ură, tot timpul cât a durat trecerea mea printre lespezile de morminte. Când am ajuns, în sfârșit, la capătul terasei, am sărit în aleea care ducea către capelă cu un sentiment de ușurare și am crezut că episodul acelei agresiuni câinești, inexplicabile și fără precedent pentru mine, care în loc de lătrat, se exprimase prin mârâit de fiară deranjată în habitatul ei sacrosanct, avea să se sfârșească aici. Mă înșelam. Nu fusese decât un mic și inofensiv preludiu. La numai câteva secunde în urma mea, pe alee, l-am văzut țâșnind și pe câinele din cavou. Nu era precum câinele din Baskerville, uriaș și fioros, să-l visezi noaptea și să tremuri. Dimpotrivă, era un câine de talie mai curând mică, cu o blană alburie, murdară și lățoasă, cu un aspect de câine abandonat, de care nu te-ai feri dacă l-ai întâlni pe stradă. În primul moment, când l-am auzit și l-am văzut, mi s-a părut că nici nu era posibil să aibă îndrăzneala de a mă ataca acolo, pe acea alee, în mijlocul acelui cimitir, pe unde trecea mereu atâta lume, ziua-n amiaza mare. Dar cum s-a arătat pe alee, fără nicio ezitare, câinele din cavou s-a repezit după mine rânjindu-și în fugă colții și scoțând din beregată mârâituri feroce, ceea ce nu mai lăsa niciun dubiu cu privire la intențiile lui agresive. Am aruncat o privire rapidă în jurul meu, să văd cine mi-ar fi putut veni în ajutor. În mod straniu, deși mai era mult până la ora închiderii cimitirului, în acel moment, de jur împrejur, atât cât puteam eu cuprinde cu ochii, nu se zărea nici țipenie de om, iar la mine nu aveam nimic cu care să mă pot apăra la caz de nevoie. Într-o astfel de situație, îmi rămâneau efectiv puține șanse să scap nevătămat din acea confruntare neașteptată, dacă aș fi rămas pe loc ca să înfrunt animalul cu mâinile goale. Fără să mai pierd timpul, am luat-o grăbit pe alee în direcția capelei, făcându-mi socoteala că, dacă reușeam să mă îndepărtez suficient de mult de mormintele pe unde trecusem ca să îmi scurtez drumul, câinele acela ar fi renunțat să mă mai urmărească și s-ar fi întors la bârlogul lui. Un câine ca toți câinii, așa ar fi și trebuit să facă, o știam din experiență. Dacă era cumva o cățea cu pui, cum îmi trecuse prin minte o bănuială, ar fi fost absurd să-și abandoneze puii pe care îi proteja în culcușul de lângă morminte, numai ca să alerge după mine prin cimitir, iar, dacă era vreun câine de pripas, ar fi trebuit mai degrabă să stea ascuns, nu să iasă la vedere, riscând să fie hăituit și poate chiar omorât. Numai că acest câine se dovedea altfel decât cei pe care-i știam eu. Nu m-am îndepărtat bine nici câțiva pași, că și câinele a început să alerge după mine.

(Continuare în pagina 14)

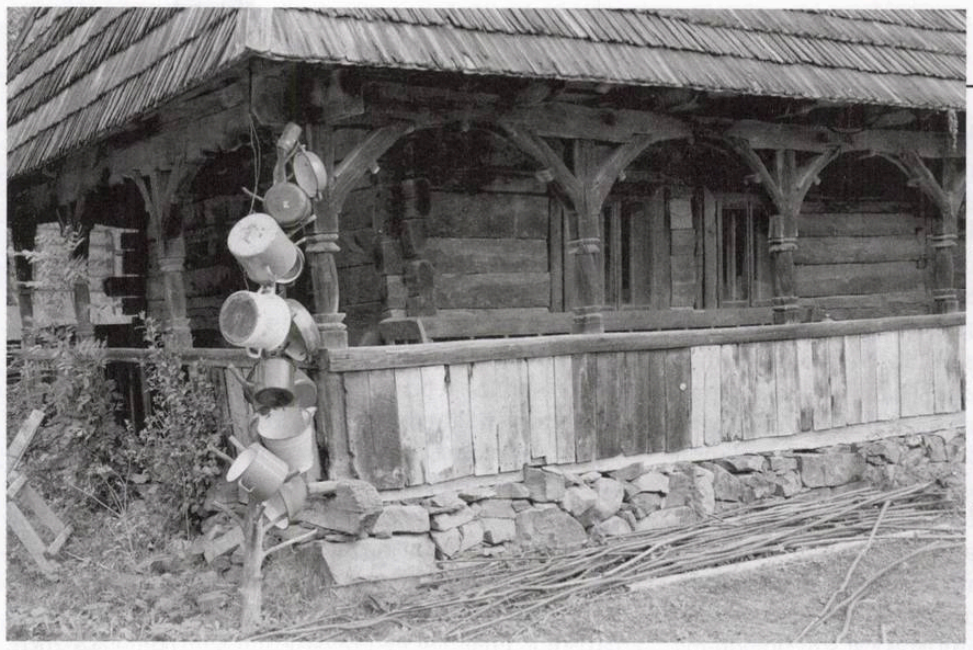

Delia MUNTEAN

NOUL TREND: CIVILIZAȚIA FĂRĂ CULTURĂ

Ultima carte a lui Horia-Roman Patapievici, ***Partea nevăzută decide totul*** (Editura Humanitas, București, 2015), readuce în atenția noastră ființa umană în toată complexitatea ei. Îi scanează profunzimile, îi cercetează vârstele, o așază lucid în vremurile de-acum. Printre dimensiunile asupra cărora zăbovește se regăsesc educația, valorile, transcendența, legea, politica, tradiția. Cum ceea ce *se vede* (re)cunoaștem cu toții, iar consecințele, de asemenea, le suportăm toți, teoreticianul abordează în eseurile sale, nouă la număr, latura lor ferită vederii, adesea ignorată. De... aproape toți.

Textul din fruntea volumului, ***Conversația neîntreruptă***, cuprins inițial într-o publicație a Institutului „Nexus" din Tilburg (Olanda), poate fi considerat programatic și lămurește/confirmă ceea ce semnifică pentru autor contribuția la primenirea dialogului cultural. Remarcăm seninătatea și frumusețea argumentării, plăcerea spunerii cu miez și bucuria împărtășirii - aspecte cu care jurnalistul ne obișnuise deja în emisiunile sale -, dar mai ales maniera originală în care afabilitatea și buna credință se armonizează cu exigența și cu rigoarea.

Pentru Horia-Roman Patapievici, conversația neîntreruptă/nesfârșită trebuie să fie - pe urmele lui Viaceslav Ivanov (din ***Corespondență de la un colț la altul***, volum ce conține scrisori către și de la Mihail Gerschenson, din care citează pe alocuri) - spirituală, lipsită de îngâmfare și de dorința de a subordona sau de a constrânge interlocutorul. Ea se situează mai degrabă în preajma confesiunii, a solilocviului, a spovedaniei dinaintea divinității și a luptei cu îngerul (p. 42). Ea înseamnă *petrecere* și nu trecere a timpului, cum e îndeobște considerată în zilele noastre (motiv pentru a o substitui cu dezbaterile stricte, specializate).

Esența în jurul căreia gravitează, „*tò timiótaton*", capătă sens numai grație *comuniunii căutării*, dimensiune imposibil de cuprins în manuale ori în tratate și dificil de realizat în cadrul educațional de astăzi (datorită limitărilor impuse de modalitățile de evaluare, de programe, bareme ori de timpul avut la dispoziție). O atare conversație – găsim scris la pagina 46 - „*e susținută de emoție, pasiune, pietate, devoțiune, admirație, emulație, prietenie, plăcere a discuției; e prea bogată cognitiv; e împletită din mai multe fire, în mod inegal; nu poate fi redusă la o singură linie de argumentare; nu se poate încheia, pentru că nu are capăt; nu are o regulă de închidere; sau regula de închidere e întotdeauna accidentală, nu e esențială, ca la demonstrație, care se închide când argumentul s-a încheiat; e dezinhibată (ai voie să spui prostii, dar nu porcării); e ca un joc, dar e unul serios («iocari serio»); nu e un concurs, deși seamănă cu o întrecere; nu e un examen, e ca o hârjoneală între îndrăgostiți; nu e cunoaștere, e simultan și mărturie, și mărturisire; înainte de a fi profesional corectă, e moralmente autentică. [...] Urmărește și cunoașterea abstractă, dar numai prin intermediul îmbrățișării*". Se derulează mai cu folos în intimitate, acolo unde sufletul și corpul lucrează împreună; convoacă întreaga cunoaștere umană, îi cerne izbânzile și îi redefinește hotarele spre a păstra doar ceea ce este de preț, adică merită „*scris pe suflet*". *Tò timiótaton* nu se poate nici preda, nici demonstra precum științele, nu urmărește competiția, nu asigură succesul; însă te atrage, te fură, desțelenește disponibilitatea de a cerceta faptele/ideile superioare și configurează spațiul atât de necesar comunicării autentice cu alții, cu vremile, precum și salvgardării culturii umaniste.

Trena pe care o lasă ***Conversația neîntreruptă*** e preluată firesc, nesilit de al doilea eseu al culegerii, intitulat ***Magia din mintea fiecăruia*** (acesta din urmă publicat cu șase ani mai devreme drept prefață la antologia lirică ***Festivalul Internațional de Poezie «Oskar Pastior», Sibiu, 2007. Internationales Poesiefestival «Oskar Pastior», Hermannstadt, 2007***, Editura ART, București, 2008). Se vorbește și aici despre „*scrisul în suflet*" ca sediu al gândirii și al creativității mult mai stimulativ decât cel mecanic, pe hârtie ori pe alte suporturi materiale. Prin „*scrisul în suflet*", ca și prin lecturile publice, e valorificată într-un mod superior memoria auditivă a celor implicați; astfel – e de părere Horia-Roman Patapievici – efortul de imaginație pe care sunt nevoiți să-l depună e mult mai consistent decât în cazul cititului individual. Magia însăși este alta. Motiv suficient pentru a pleda în favoarea împrospătării interesului pentru lectura în public, implicit ca practică pedagogică. Pe de altă parte (a se vedea și eseul ***Imaginația lui Don Quijote***), constructul imaginar se dovedește adesea mai durabil decât ceea ce produce realitatea: dintre Miguel de Cervantes și Don Quijote, care a murit?

Un subiect des întâlnit în scrierile și în emisiunile audiovizuale realizate de Horia-Roman Patapievici îl constituie deprecierea umanismului ca „*model de maturitate sufletească*". În volumul de față, în eseuri precum ***Spiritul și Legea***, ***Cât timp nu se întunecă Apusul*** ori ***Ultimul dar al umanismului european***, scriitorul-jurnalist observă diminuarea drastică a culturii generale în existența individului contemporan/a societății actuale și înlocuirea ei tot mai pronunțată cu modalități de a fi mai democratice, mai accesibile: cultura populară, promovarea obsesivă a corpului/a lookului, relaxarea, juvenilizarea etc. Asemenea „drepturi" fac ridicole și lipsite de putere mai vechile valori umaniste („discriminatorii", nu?), așază în prim-plan satisfacția, profitul, nevoia de a te face văzut, auzit, admirat, cu evidențierea obligatorie a semnelor distinctive...

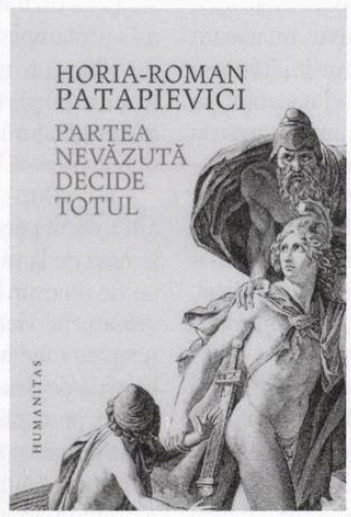

Cum idealul educațional se adaptează, la rândul lui, vremurilor, sloganul de acum devine: „*Cât mai multe cunoștințe tehnice, predate în modul cel mai relaxat și mai distractiv cu putință*" (p. 87). Mai grav este faptul că, odată cu eclipsarea culturii generale, noul concept de om civilizat exclude ipostazele necuantificabile ale omenescului, acelea care nu pot fi „rezolvate" de tehnicieni ori de manageri după principiul: „*Orice problemă a societății este o problemă tehnică, [...] nu există* ***decât*** *probleme de natură tehnică (nu politice, nu morale, nu comunitare, nu filozofice, ci doar tehnice!), iar problemele tehnice pretind, firește,* ***numai*** *soluții tehnice*" (p. 89).

Drept urmare, de câteva decenii, absolventul de facultate e nevoit să se ghideze după noi criterii axiologice, admise tacit-complice de cultura oficială, construindu-și destinul în afara valorilor moștenite, universaliste. „*E suficient că e* ***cool****, e* ***trendy****, e* ***hip****, e* ***in****, e* ***groovy****, e* ***wow****.*" (p. 91) Deși – scrie mai departe autorul – „*opțiunea acestor tineri de a rămâne necultivați este cumva inocentă, întrucât e luată în necunoștință de cauză, ca o consecință negândită a îmbibării conștiințelor lor cu idealurile inferioare ale epocii postmoderne, ea, nu mai puțin, este, pe termen lung, o opțiune tare* ***împotriva*** *culturii*" (idem).

Prin extensie, tot ceea ce înainte fusese declarat serios devine inoperant, iar relativismul se instalează în toate domeniile vieții și ale cunoașterii. Modelele se pervertesc (Beethoven se reîncarnează în Superman, iar comuniunea prin artă din ***Simfonia a IX-a*** se convertește în solidarizarea prin mall, mass-media, cinema – p. 128), iar individul își confecționează identități „la purtător", pe care le valorizează circumstanțial. Se lasă înrobit de bunuri și consumă frenetic orice. Fuge de normă și e mereu mai tolerant cu sine. Îi este lehamite să mai fie rațional, conștiincios, devotat. Își exersează tabla de legi și își formează gustul estetic la școala mass-mediei, singura aptă să-i inoculeze (seducător-agresiv) valorile fără de care nu ar putea... funcționa și care nu sunt nicidecum cele prin care omul și-a câștigat cândva libertatea. De altfel, observă Horia-Roman Patapievici, „***cool*** *este să nu mai ții la valori, iar să fii* ***cool*** *e totul*" (p. 163)...

Inspirându-se dintr-o monografie scrisă de Eugen Cizek, intitulată ***Secvență romană*** (apărută în traducere românească la Editura Politică în 1986), Horia-Roman Patapievici dezvoltă corelații incitante între unele caracteristici ale lumii contemporane și societatea din timpul domniei lui Nero. Îmboldit de o perspectivă proprie asupra sistemului de valori, împăratul ar fi înlocuit seriozitatea, parcimonia, decența, ordinea, curajul, respectul, lealitatea cu „***agon****, principiul potrivit căruia viața publică trebuie să stea sub semnul jocurilor, al concursurilor, al distracției*" și cu „***luxus****, principiul potrivit căruia viața înseamnă ilimitarea desfătării, a fastului, a splendorii, a excesului, a risipei, a bogăției, a plăcerii*" (p. 242-243).

Evaluând cultura publică autohtonă din zilele noastre, Horia-Roman Patapievici o situează mai degrabă pe linia neronismului decât a înaintașilor direcți, cu atât mai mult cu cât aceasta ar respinge tot ceea ce am moștenit prin tradiție. Tradiție de care nu am fi prea demni, deoarece – așa cum se exprima și André Malraux într-un discurs ținut în 1959 la Atena, în numele guvernului francez – experiența și înțelepciunea celor dinaintea noastră trebuie nu doar conservate, reexaminate la nevoie, ci recucerite în permanență. Recâștigarea dignității s-ar putea realiza prin tipul uman promovat de fiecare nouă etapă istorică, precum și prin rolul atribuit valorilor, educației, deziderateloretice personale și societale.

Or, etosul moral al epocii actuale își propune tocmai să depășească tradiția. În locul ei așază o ofertă mult mai generoasă și mai ispititoare, curat neronistă: „*cultul tinereții debordante; religia corpului tânăr; cultul senzațiilor energice și viguroase și revendicarea datoriei de a le exprima în mod direct pe cele mai brute și mai intime dintre ele; transformarea sfidării într-o cultură a autenticității și o marcă, singura, a adevărului; afirmarea dreptului la senzualitate, voluptate și exhibiționism în sfera publică, cu corolarul ei, sexualizarea spațiului public [...]; datoria de a contribui public la ridiculizarea, demonizarea și destrămarea moralei tradiționale; unanimismul populist; [...] muzica dionisiacă și frenetică emanată de toate posturile [...]; transformarea politicii în spectacol*" ș.a.m.d.

Autorul este de părere că personalitatea predominantă își pune amprenta implicit asupra regimului politic și că echilibrul unei guvernări depinde în bună măsură de atitudinea societății față de morală. În vederea susținerii acestei aserțiuni, Horia-Roman Patapievici analizează – în eseul ***Spiritul și Legea*** – raporturile dintre individ și sistemul legislativ. Adaptând unele concepte și idei din gândirea lui Edward Luttwak, teoreticianul român scoate la iveală discrepanțele dintre societatea autohtonă și statul de drept, concretizate, printre altele, în „***legalitatea precară*** *(în rezolvarea problemelor personale, prima opțiune a cetățeanului este ocolirea legii, care e văzută nu ca* ***mijloc*** *de rezolvare, ci ca* ***obstacol*** *în calea rezolvării) și* ***corupția endemică*** *(corupția este modul în care cetățeanul își rezolvă, cu ajutorul* ***reprezentanților*** *statului, problema pe care* ***mecanismele*** *statului nu o pot rezolva nici rapid, nici eficient, nici adecvat)*" (p. 198).

Evidențiază, valorificând ca exemplu și criza politică ce a reprezentat pentru unii analiști „lovitura de stat din iulie 2012", neputința legii de a impune automat o anume interpretare, doar prin respectarea **literei** sale. Există în spatele oricărei legi o versiune a ei nevăzută, neexprimată – **spiritul** -, adică tocmai acela de care atârnă aplicarea propriu-zisă. Așa cum remarcă semnatarul eseului într-un interviu acordat lui Cristian Pătrășconiu (publicat în „LaPunkt", ediția din 2 iunie 2015), „*oricât de bună și de dreaptă ar fi, nicio lege nu e mai puternică decât decizia de a nu o respecta a celui din urmă subiect al ei*". **Cetățeanul** îi dă sens, **el** hotărăște să (nu) i se supună; **spiritul public**, invizibil, permite funcționarea într-un mod anume a guvernării, a legislației. Iar când societatea traversează o criză, acest spirit își caută mecanisme de apărare, devenind instabil, imprevizibil. „*În ciuda tuturor regulilor pe care le inventăm, nu de ele depindem, în fond. Căci partea nevăzută e cea care, în primă și ultimă instanță, decide totul.*" (p. 295)

E important, așadar, să ne cunoaștem în profunzime, să vedem dincolo de propria specializare, să conversăm autentic, să stăm împreună, să ne respectăm pe noi înșine. „*Îmi vine să le spun semenilor mei* – mărturisește cărturarul în același interviu – *nu vă mulțumiți să fiți corpuri! Oricât de bine hrănite, îngrijite și depanate. Nu vă mulțumiți să fiți niște dispozitive funcționale. Nu vă mulțumiți să fiți competitivi; să fiți campionii funcțiilor sociale pe care le îndepliniți. Sunteți mult mai mult decât atât! Luați-vă în serios condiția umană!*".

Andrei GASZI

Cu ceva timp în urmă

Cu ceva timp în urmă,
pe vremea când anii se pliau cu încetinitorul,
și omul de zăpadă grafia, cu ochii lui de cărbune,
cerul, eu coboram, pentru întâia oară,
într-o gară; acolo mă aştepta nimeni altcineva decât...
o fată.

În clipa aceea, modestă clipă, de altminteri,
rezemat de balustrada cuvintelor,
l-am rugat pe șeful de gară să-mi țină bagajul –
voiam să-mi recapăt respirația pierdută...

La fel mi s-a întâmplat, cu ceva timp în urmă,
pe când stăteam la coadă, pe coridoarele Primăriei,
să-mi înregistrez copilul abia născut. Într-o mână
țineam actele necesare, afișate de altfel la ghișeu,
iar în minte, păstram numele ei.

După orele de muncă

Ne-am întâlnit, după orele de muncă,
în parcul din spatele poștei. Tu erai seralistă,
la un liceu de transporturi, eu voiam să fiu student!

Rostogoleam bulgărele de foc al timpului,
pipăind întunericul de sub rochia-ți de mătase
și filozofând despre o lume îndestulată. Iar când cuvintele
se ascundeau printre recifurile de sub plapuma nopții,
mă sărutai, te sărutam, mă sărutai, te sărutam.
Alergam prin întinsele siberii, adăstând în gări imaginare,
uneori,
alteori prin camere închiriate cu ora.

Carnea ne ardea intens
Și noi habar n-aveam c-am început să murim de-a binelea!

Pădurea coaptă-n frunze

Drumul mătăsii, ca metaforă,
începe de la gamba piciorului ei
și urcă prin ochiul dimineții
în oasele deșertului,
apoi coboară la poalele
scobite ale inimii,
pe plaja fierbinte, acolo
unde valurile se sparg în
cioburi mărunte.

Asta încercam să le spun
prietenilor mei
în centrul orașului, acolo unde
obișnuim să ne despărțim.
În urma noastră mesele rămân prea pline de cuvinte
și pahare goale.

Pe pământ e o vară caldă

lui Aurel Pantea și lui Ion Mureșan

Pe fâșia dintre două nemărginiri, pe o bancă,
doi bărbați tăiați în cuvânt se târguiesc cu viața.

Corabia cu velele în flăcări navighează de-a latul cerului!

Și-au epuizat întrebările încă din adolescență,
le-au risipit în nopțile ovale, uneori aiurea, alteori
cu bună știință,
le-au legănat pe balansoarul străzilor,
le-au plâns la catafalcul clipelor imperfecte,
prin cârciumi și cafenele...

Ioane, zice cel de prin lunca Mureșului, e bine, e foarte bine!

E-o vară caldă pe pământ, spune celălalt,
străzile sunt turnate-n smoală, iar alcoolicii mei se
sinucid pe capete!

Ce bine e de noi, ce bine e de noi,
rostesc amândoi,
pe această limbă de nisip!

Corabia cu velele în flăcări navighează, cum vă spuneam,
de-a latul cerului!

Riveranii

Am poposit pe terasa cafenelei,
acolo unde Someșul taie orașul în două,
mai precis între solidul pământ și înaltul cer!
Aici se tocmesc cuvintele precum lăutarii,
aici timpul își încetinește pasul după mintea noastră,
pentru ca piatra să se așeze în cumințenia ei.

Lipiți de clapele acordeonului,
ne amestecăm uneori printre poeți
și dăm cu clopul de dalele terasei.
Ne amestecăm printre poeți cu gândul de-a prinde
la butoniera dimineții roua clipei.

În delta inimilor noastre, stelele sunt mâncate de pești,
trestia foșnește, iar vântul ne șoptește povești...

Vasile Dan MARCHIȘ

Scrierea extremă

La acest examen de credință, cu cerințe maxime,
pentru a primi nota cea mai bună
am scris pe toate foile permise
în cel mai restrâns spațiu unde
pot fi monitorizat dumnezeiește
și încă mai scriu pe ultima coală acceptată
în regim special...
Efectuând acest exercițiu
scrierile mele se amplifică atât de mult încât
nu-mi mai rămâne loc să scriu cu mâna dreaptă...
Îmi las membrul respectiv nemișcat
ca să am spațiu pentru a scrie cu mâna stângă...
Și scriu... Și scriu... Și tot mai scriu...
Acum mă opresc din criză acută de spațiu,
și pentru a nu așeza noile litere
peste cele scrise anterior,
lăsând mâna stângă nemișcată,
dar nu înainte de
a așeza pixul ca literă în continuarea textului...
Vărs o lacrimă, drept virgulă...
Spațiul s-a restrâns atât de mult încât
n-am avut altă variantă decât că
am atașat trupul meu ca penultimă literă la text...
Acum mai mult de atât
simt la modul cel mai straniu
cum că
ieșindu-mi sufletul din trup
și atașându-se de acesta la exterior,
ca două litere de mână,
încheie astfel textul respectiv...

Ninsoarea de azi

Cu o ilară strategie
ninsoarea de azi
s-a așezat peste cea de ieri
ca o căciulă brumărie
pusă peste alta pe capul unui clovn...
Și încă mai ninge de parcă
anotimpul naiv dorește
să ne facă să râdem precum
ne provoacă făcând haz de necaz
acel clovn care, simulând plânsul,
își dorește încă o căciulă
peste cele două...

Gheorghe POP

Și vremea se face tot mai târzie

pe sub fereastra colibei mele
aud cum în cascadă curge timpul
asemenea unui râu de munte grăbit
susurul lui păstrându-mi treaz gândul

de pe marginea clipei subțiri
privesc cum se pierde în zare
Albastrul fluviu – Cronos bătrânul
fără albie, maluri, hotare...
ducându-mă odată cu el
pe ondulatele-i valuri

încotro zorește fără oprire,
spre care anume țel și tărâm,
cred că nici el nu știe,
eu cu atât mai puțin
și vremea se face târzie
și vremea se face tot mai târzie...

Geneză rurală

precum o ceată zglobie de prunci,
pe ulița satului,
zorii zilei dintâi
aleargă desculț
întunericul se destramă,
orizontul ia chipul luminii,
dincolo de sine
se retrage neantul,
nimeni nu-l mai bagă în seamă...
Cerul îmbrăcat ca un mire
în veșminte strălucitoare,
cu căldura iubirii-n privire,
îmbrățișează pământul,
preludiu – întâiul sărut,
după care...
s-a zămislit Timpul...

Jertfa mielului neprihănit

pe altarul inimii smerite,
celebrez misterul
jertfei mielului neprihănit,
Serafimii și Heruvimii
în slavă înalță prinosul
la tronul Preasfintei Treimi,
bucurie în Cer, pace pe Pământ,
logosul divin întrupat,
trimis în lume
de Ziditorul a toate
sub adumbrirea
Duhului Sfânt,
îndumnezeindu-ne
cu Trupul și Sângele Său
jertfa iubirii supreme
ne izbăvește de moarte.

Lacrimi celeste

ajuns la cumpănă, Gândul
ce n-a primit darul
întrupării-n Cuvânt
Îl văd cum durerea-L preface
în picături de rouă,
lacrimi celeste ce cad
noaptea pe pământ,
sub privirea rece
a stelelor

Florian ROATIŞ

O PLEDOARIE PENTRU GÂNDIREA CRITICĂ

Cunoscut mai ales pentru succinta, dar consistenta sa ***Introducere în gândirea unor mari filosofi*** (Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2003, reeditată în 2006), profesorul Grigore Spermezan este o prezenţă cvasiconstantă în publicistica ultimelor trei decenii, confirmată şi de volumul de eseuri ***Rătăcind prin tranziţie*** (Editura Univers Ştiinţific, Bucureşti, 2012). Călător în câteva rânduri prin America, ne-a oferit o subiectivă, dar sobră incursiune în cultura şi civilizaţia acesteia (***America la ea acasă***, Editura Pro Transilvania, Bucureşti, 2006).

Acum este prezent în librării cu cartea ***De la Socrate la Wittgenstein: gândire critică, argumentare şi comunicare*** (Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2016), la origine teză de doctorat în filosofie, susţinută la Universitatea din Bucureşti în anul 2011.

Titlul, incitant pentru unii, inhibant poate pentru alţii, indică un periplu inedit printr-un domeniu prin definiţie abstract, ceea ce ar putea frâna interesul pentru lectură al celor nedispuşi la efort intelectual. Talentul literar, probat de Grigore Spermezan în articolele şi cărţile sale, facilitează însă contactul cu erudita prezentare a unor concepte aflate în relaţie cu gândirea critică.

Primele două capitole, din cele nouă ale cărţii, sunt destinate de autor definirii şi circumscrierii conceptelor de raţionare şi gândire critică, întâlnite cu o frecvenţă tot mai mare în literatura filosofică actuală. Şi tocmai pentru că fac parte din suita termenilor pe care îi utilizăm, uneori până la abuz, convinşi că sensul lor ne este la îndemână, respectivele concepte se sustrag cu obstinaţie unor definiţii unanim acceptate. Grigore Spermezan are însă propensiune pentru etimologii, drept pentru care disociază cu fervoare semnificaţiile conceptelor cu care operează, făcându-le cât mai inteligibile posibil.

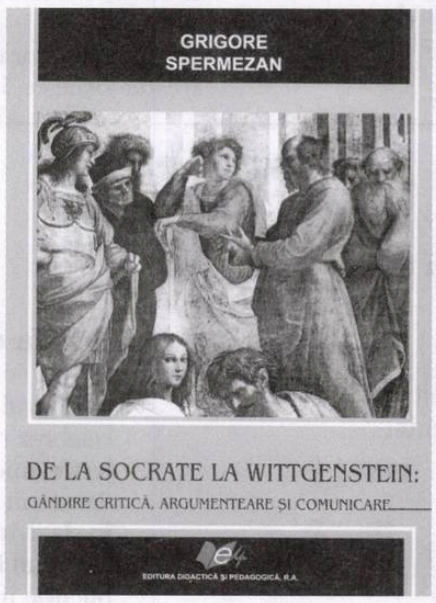

Autorul arată ambiguitatea termenului de raţionalitate apelând la cunoscuţi epistemologi, precum Karl R. Popper (care pune accentul pe raţionalitatea ştiinţifică), Paul Feyerabend (situat la jumătatea distanţei dintre raţionalism şi iraţionalism), Mario Bunge (cu cele şapte tipuri de raţionalitate, analizate aici de autor), ca şi la sociologul german Max Weber.

Având în vedere caracterul polisemantic al ideii de raţionalitate, Grigore Spermezan acceptă semnificaţia, chiar dacă restrictivă, dată raţionalităţii de către Max Weber, coroborând-o cu cea etimologică. Astfel, înţelesul real este dat pe de-o parte de capacitatea omului de a gândi şi de a acţiona conform principiilor raţiunii, iar pe de altă parte de adecvarea mijloacelor utilizate cu finalitatea scopului propus. Se subînţelege că aceasta mai presupune, cel puţin de la Descartes încoace, şi recursul la o metodă adecvată.

Fără a oferi şi a impune o definiţie a gândirii critice, autorul conturează extrem de ingenios şi de riguros în ce constă abilitatea de a gândi critic, denumită de el *abilitate de metagândire*, ca şi rolul important, recunoscut şi acceptat cvasiunanim, pe care îl joacă aceasta în viaţa individuală şi socială, efectul exersării sale fiind unul terapeutic. După ce face delimitările necesare între logica formală (preocupată de formele logice şi bazată pe demonstraţie) şi cea informală (care pune accentul pe conţinutul argumentelor), autorul stăruie asupra relaţiei dintre aceasta din urmă (logica informală) şi gândirea critică, pledând pentru o *„gramatică a raţionării"*.

Într-un substanţial subcapitol, autorul abordează binomul gândire critică - creativitate, prilej de a face memorabile reflecţii privitoare la indicele de creativitate, diferit de la o persoană la alta, la comportamentul creativ, la învăţarea creativă (în opoziţie cu cea de menţinere) etc. O idee pe care o va reitera pe parcursul cărţii este aceea că investiţia în creativitate este una dintre cele mai rentabile pe termen lung.

Capitolul trei – putând figura în orice istorie a filosofiei – - reprezintă o pasionantă incursiune în preistoria gândirii critice. Selecţia pe care o decupează Grigore Spermezan este, desigur, subiectivă – devoalând preferinţe – şi explicabilă, întrucât nu putea reţine toate contribuţiile *avant la lettre* circumscrise temei în discuţie. Şi totuşi, filosofii la care se opreşte cu analiza sunt repere indiscutabile, neputând fi obnubilate în nicio cercetare serioasă. Deşi cei mai mulţi exegeţi sunt tentaţi să atribuie lui Socrate rolul prim în naşterea preocupărilor pentru gândirea critică, Grigore Spermezan îşi apropriе teza lui Karl Popper, potrivit căreia o atitudine deliberat critică întâlnim încă la presocratici, în primul rând la reprezentanţii şcolii ioniene (Thales, Parmenide, Anaximandru etc.). În continuare, autorul se opreşte la contribuţia sofiştilor – cei care se autointitulau *„maeştri ai înţelepciunii"* –, decantând ce consideră că a fost valoros în demersul lor. Cu sofiştii – ironizaţi şi condamnaţi atât de mult de la Socrate şi până astăzi – *„gândirea începe să se gândească pe ea însăşi"*, afirmă autorul, detectând în accentul pus de aceştia pe utilitate şi pe reuşită asemănări cu pragmatismul actual.

Subcapitolul consacrat lui Socrate, raţionalistul incomod pentru concetăţenii săi şi pentru faptul că le cerea *„să îşi cerceteze critic viaţa"*, pune în lumină cu empatie şi cu elocvenţă rolul său de precursor al gândirii critice, ipostaziate astăzi ca un *sine qua non* al culturii dezbaterii şi argumentării. În plus, autorul apreciază drept necesară şi actuală reiterarea atitudinii socratice de raportare permanentă la propria noastră ignoranţă.

Autorul face apoi un salt peste două milenii la Descartes, remarcând contribuţia acestuia la orientarea spre logica informală, ca şi pledoaria pentru metoda deducţiei, dar preferinţa sa se îndreaptă spre Ludwig Wittgenstein, cel care concepe filosofia ca pe o *„terapeutică a limbajului"*. Analizând cele două lucrări wittgensteiniene de notorietate, ***Tractatus logico - philosophicus*** şi ***Cercetări logice***, Gr. Spermezan prezintă cu limpezime concepţia gânditorului austriac despre logică în general şi deschiderea sa spre logica nemonotonică, în special.

În finalul excursului istoric autorul se opreşte la Constantin Noica – un adversar al formalizării excesive a logicii, cel care propunea o logică a lui Hermes, care se vrea o reabilitare a individualului, neglijat de *„logica lui Ares"* –, ca să treacă apoi în revistă zece tendinţe actuale conturate pe plan mondial în gândirea critică, începând cu *„noua retorică"* a lui Charles Perelman şi Olbrechts – Tyteca şi modelul analitic al lui Stephan Toulmin, continuând cu logica informală a lui J. A. Blair şi R. H. Johnson, până la pragma-dialectica elaborată de olandezii Frans van Eemeren şi Rob van Grootendorst.

După o prezentare a tipurilor de argumentare întâlnite în filosofie, cu insistenţă pe argumentul autorităţii, dar şi asupra distincţiei dintre strategiile de tip algoritmic (caracteristice logicii monotonice) şi cele euristice (care ţin de logica nemonotonică), autorul sintetizează concepţia lui Edward de Bono, *„eminentul expert în gândirea creativă"*, despre *„gândirea laterală"* care, deşi are o istorie de mai bine de patru decenii, a fost puţin receptată la noi.

Opusă *ab initio* gândirii verticale, preocupată de corectitudine, gândirea laterală o depăşeşte şi o completează prin extensie, ea fiind o tentativă de a depăşi limitele gândirii logice obişnuite şi având ca obiectiv eficienţa. Gândirea laterală presupune a gândi alternative, a restructura modele, permiţând încercări şi chiar erori, implicând creativitatea, cu care se suprapune doar parţial. Autorul trece în revistă cele zece distincţii dintre gândirea verticală şi cea laterală decantate de către Edward de Bono, ca să încheie capitolul cu prezentarea metodei numite *„Şase pălării gânditoare"*, ilustrare a felului în care ne putem ameliora modul propriu de gândire. Grigore Spermezan este reticent la afirmaţia lui Edward de Bono potrivit căreia metoda celor *„Şase pălării gânditoare"* ar putea fi *„cea mai importantă schimbare petrecută în gândirea umană în ultimele 23 de secole"*, în schimb este de acord cu acesta că *„a reflecta este veritabila resursă a umanităţii. Calitatea viitorului nostru depinde în întregime de calitatea reflecţiei noastre"*. Dar, îl completează autorul, în lumea dinamică în care trăim nu este suficient să reflectăm, ci trebuie să ne aplecăm asupra metodelor de reflecţie înseşi, adică să ne formăm abilităţi de metagândire.

În capitolul consacrat erorilor logice, autorul subliniază noutatea abordării pragma-dialectice a sofismelor, în fapt o nouă dialectică în raport cu cea antică, aşa cum a fost ea concepută de logicienii olandezi mai sus amintiţi. Interesaţi de rezolvarea conflictelor de opinie, aceştia propun un model argumentativ bazat pe zece reguli ale discuţiei critice, reguli care, arată Grigore Spermezan, nu sunt respectate mereu, dar rămân pană la urmă *„o modalitate raţională şi elegantă de reducere a tensiunii dintre oameni"*.

Extrem de interesant este capitolul ultim, despre persuasiune şi arta de a persuada, autorul reliefând rolul major al acesteia într-o societate democratică, bazată pe dialog şi într-o lume atît de pragmatică precum cea în care trăim, miza ei fiind aceea de a convinge pentru a incita la acţiune. Or, afirmă Grigore Spermezan, într-o asemenea lume *„a nu şti să iei cuvântul pentru a convinge, a nu avea competenţa argumentării înseamnă una din marile surse de marginalizare sau chiar de excluziune socială"*, iar incapacitatea de comunicare generează *„inegalitate culturală"*. Iar dacă astăzi sunt numiţi analfabeţi cei care nu ştiu să citească şi să scrie, lipsa abilităţilor de argumentare şi de comunicare va duce în viitor la apariţia unor *„analfabeţi ai raţiunii"*.

Iată de ce demersul lui Grigore Spermezan se constituie într-o sobră şi elocventă pledoarie pentru a ne cultiva abilitatea de a gândi bine, de a raţiona critic, condiţie esenţială de contracarare a ceea ce sociologul american Alvin Töffler numea *„şocul viitorului"*.

Făcând apel la cunoscuţi specialişti din domeniul gândirii critice (Howard Gardner, Edward de Bono, Roger Penrose, Christian Plantin, George Pólya, Anthony Weston etc.), dar şi la cunoscuţi logicieni români (Gheorghe Enescu, Petre Bieltz, Mircea Dumitru, Constantin Sălăvăstru, Aurel M. Cazacu etc.), profesorul Grigore Spermezan ne oferă o lucrare bine structurată, sintetizând o bibliografie uriaşă, avansând puncte de vedere pertinente şi conturând câteva idei conclusive de mare relevanţă şi cu posibil impact.

Scrisă într-un stil rafinat, cu o claritate mai rar întâlnită în lucrările bazate pe un limbaj conceptualizant, cartea în discuţie trădează un fin şi erudit cercetător în filosofie, cu o infatigabilă curiozitate spirituală şi cu un discurs de o vădită eleganţă.

Într-o bibliografie nu prea extinsă consacrată acestei teme la noi, cartea semnată de Grigore Spermezan reprezintă o contribuţie nu numai cvasiinedită, ci şi extrem de valoroasă la abordarea conceptelor de raţionare, argumentare şi gândire critică, contribuţie care nu va putea fi eludată în viitor de cercetătorii din domeniu, oferindu-li-se acestora sugestii şi posibile căi de urmat.

DANIELA SITAR-TĂUT
ÎN DIALOG CU
ANDREI MOLDOVAN

(Urmare din pagina 6)

A. M.: Să înţelegem mai întâi ce este cu Baraba, pentru că numeroasele traduceri ale textelor sacre pot oricând să ne îndepărteze de adevăr. Evreii trăiau atunci momente de răzvrătire împotriva dominaţiei romane, momente care s-au amplificat după Christos. Baraba era un soi de haiduc, de căpetenie răzvrătită împotriva stăpânitorilor de la Roma care, firește, îi spuneau tâlhar. Pe acest fond, el s-a bucurat de simpatia mulţimii în mod firesc, pentru că un astfel de trimis al lui Dumnezeu aşteptau ei, fiindu-le peste putinţă să înţeleagă cum ar putea fi un trimis al divinităţii care să nu îi elibereze de sub stăpânirea romană. Aşa înţeleg eu fraza de mai sus, ca o neputinţă a capacităţii de înţelegere, de identificare şi promovare a valorilor care trec peste curgerea trecătoare a timpului.

Dar văd că îmi pui o avalanşă de întrebări. Asta înseamnă că voi căuta să sintetizez răspunsurile, să nu supradimensionăm acest dialog. Da, suntem într-o epocă „barabistă" (aşa cum înţeleg eu!) şi din punct de vedere literar, dar nu mai „barabistă" decât alte epoci.

Nu voi cădea în capcana de a face ierarhizări. Am învăţat de la Maiorescu să mă feresc de asemenea copilării. Pot afirma, în schimb, că avem azi o literatură de certă valoare mai în toate direcţiile, dar ne lipsesc politicile de promovare a ei, care să ducă la depăşirea barierei lingvistice. Mai bine zis, investim extrem de timid în aşa ceva.

Despre postmodernism s-a scris o literatură întreagă, iar părerile sunt extrem de împărţite. Americanii susţin că au postmodernism de pe la sfârşitul secolului al XIX-lea şi s-ar putea să aibă dreptate, literatura franceză începe etapa postmodernă după al Doilea Război, iar noi odată cu optzeciştii. Este posibil ca aşa să stea lucrurile, pentru că o literatură, cum este şi logic, trece la postmodernism abia după maturizarea modernismului, iar la noi literatura modernă cu puternică afirmare în interbelic a fost întreruptă de proletcultism şi reuşeşte să se împlinească abia cu scriitorii din anii 60 şi 70. Elementele de noutate propuse de postmoderni sunt uneori diferite de la o literatură la alta, iar termenul, cu care o seamă de critici nu sunt de acord, nu desemnează un curent literar, ci o etapă în devenirea literaturii. Îţi propun să ne rezumăm doar la atât de astă dată.

D. S. T.: *Există grupări, grupuri, biserici şi bisericuţe literare. În ce măsură putem vorbi de o hegemonie a Centrului/impusă de la Centru (Capitală)?*
A. M.: Întotdeauna au existat grupuri, biserici şi bisericuţe literare. Nu văd de ce am face astăzi excepţie. Nu asta este foarte important, ci rolul pe care ele îl au sau tind să îl aibă la un moment dat în viaţa literară. Atâta vreme cât sunt doar bisericuţe, reprezintă doar pigmenţi, elemente spectaculare care este bine să fie privite ca atare, chiar cu îngăduinţă. În schimb, dacă de acolo se afirmă valori, acele valori nu mai au cum să aparţină bisericuţelor. Pentru scriitorii tineri, în formare, cred că viaţa în Centru, în Capitală, este utilă, îi ajută să cristalizeze mai repede propriul lor demers. În schimb, tot atât de adevărat este că, dacă un autor din provincie se impune prin scrierile sale, Centrul este acolo de unde îi porneşte vocea, pentru că orice mare scriitor vorbeşte în centrul lumii.

D. S. T.: *Eşti şi un colecţionar cunoscut în zonă. La un moment dat, acum vreo două-trei ierni, am aflat de la un anticar că autograful rebrenian, pe care-l vizam, a fost luat de tine. Cu ce „prăzi" te mai lauzi?*
A. M.: Dragă Daniela, iată o adevărată surpriză pentru mine. Desigur, este vorba de ediţia princeps a romanului ***Amândoi***, cu dedicaţie şi un autograf pentru un prieten compozitor. Vei fi surprinsă să afli că eu nici măcar nu sunt colecţionar. Este adevărat, pe rafturile bibliotecii mele s-au adunat nu puţine cărţi rare – nu pot folosi termenul de *carte veche*, pentru că este prea pretenţios! –, periodice încă de la începutul presei româneşti, documente, pentru că scriind despe autori, pentru mine este foarte important să văd unde publicau, în ce parte a revistei le erau găzduite textele, care le erau vecinătăţile în periodice, ce semnale se dădeau despre cărţile lor, cum le arăta scrisul, ce fel de hârtie foloseau, care era atmosfera epocii în care au trăit şi scris. Toate astea mă ajută să înţeleg mai bine omul, pentru că scriitorul este şi el om. Aşa se face că la mine se înghesuie azi colecţii – să le zicem aşa dacă vrei! – de periodice precum: „Curierul de ambe sexe" al lui Heliade Rădulescu, „Dacia literară" a lui Kogălniceanu, „România literară" a lui Alecsandri, „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" a lui Bariţiu (inclusiv numărul din 1848 cu poezia ***Răsunet*** a lui Andrei Mureşanu), „Convorbirile literare" ale lui Iacob Negruzzi, „Literatorul" lui Macedonski, publicaţiile lui Haşdeu, „Familia" lui Iosif Vulcan, „Albina" cu colaborările lui Coşbuc, „Semănătorul", „Luceafărul" de la Budapesta şi Sibiu, „Convorbirile critice" ale lui Mihail Dragomirescu, „Flacăra" lui C. Banu, „Sburătorul" lui Eugen Lovinescu, „Gândirea" de la Cluj şi Bucureşti, „Revista Fundaţiilor Regale", „Abecedar", „Pagini literare", „România literară" a lui Rebreanu. Hai să nu te mai plictisesc, în total sunt peste o sută de titluri de reviste de altădată. Era să uit un exemplar la care ţin foarte mult: „Almanahul Societăţii Academice Social-Literare «România Jună»" din Viena, 1883 (cu prima publicare a ***Luceafărului***), exemplar care a făcut parte cândva din biblioteca profesorului Nicolae Teclu. La astea se adaugă şi numeroase ediţii princeps, tot începând din prima jumătate a secolului al XIX-lea, unele apărute chiar la Paris, precum cele ale lui V. Alecsandri, numeroase fiind şi cele cu dedicaţie şi autograf. Dar colecţionar tot nu sunt. Îmi pare rău că te dezamăgesc.

D. S. T.: *Ţii un jurnal? Ai cunoscut o sumedenie de personalităţi, Bistriţa devenind de câteva ori pe an un creuzet ce adună nume celebrisime ale culturii contemporane. Poţi să-mi relatezi o astfel de întâlnire memorabilă?*
A. M.: Din păcate, nu ţin jurnal. Sunt conştient că este util, că însemnările mele ar conta cândva, fie şi prin subiectivismul lor, atât de important uneori. Acum vreo treizeci de ani însă mi-am zis că este prea târziu, că am pierdut consemnările unei perioade, comunismul, care ar fi putut să răsară în tot grotescul său printr-o scriere de sertar. Acum vreo cincisprezece ani mi-am spus din nou că e târziu, pentru că pierdusem oportunismul politic al primilor ani de dezmeticire, amestecul de minciună, naivitate, hoţie şi cinism din societatea românească. Acum sunt convins că este prea târziu să încep un jurnal, deşi nu mă părăseşte tentaţia. Tocmai de aceea, întâlnirile admirabile cu scriitori şi prieteni, de la Bistriţa sau din altă parte, rămân neconsemnate. Ele rămân o delectare a momentului, şi asta nu este puţin lucru. Mă bucur de ele ca de un spectacol de teatru care este irepetabil şi peste care la un moment dat cade cortina. Dacă aş consemna într-un jurnal, cred că plăcerea întâlnirilor nu ar fi aceeaşi. Despre întâmplări vom vorbi la o cafea.

D. S. T.: *Ce presupune **Aruncarea în haos**? Revenirea mai e posibilă?*
A. M.: După ***Aruncarea în haos***, adevărat, nu mai este posibilă revenirea, ci devenirea. Fizica ne învaţă că nu pot trece dintr-un plan de echilibru oarecare în altul superior decât printr-o stare de dezechilibru. Nimic nu se înnoieşte fără trecerea prin haos. Oamenii ştiu bine asta, de aceea, la sfârşitul unui an calendaristic, realizează un spectacol al aruncării anului vechi în haos, cu valorile convertite în grotesc („*Dar în pat cine-i culcat?/ Moş Crăciunu mort de bat.*"), pentru că numai aşa se poate înnoi universul cu anul care vine. Important este ca haosul să fie doar un spaţiu de trecere, nu unul de popas prelungit.

D. S. T.: *Scriitura ta, directă, penetrantă, pare a fi influenţată şi de cunoaşterea/profesarea limbii franceze. Eleganţă stilistică şi precizie cred că ar fi notele tale scripturale definitorii. O întrebare şcolărească acum: când şi cum ai început să scrii?*
A. M.: Cu siguranţă, îţi este cunoscut ce se spune despre criticii literari: că sunt poeţi sau prozatori rataţi. În cazul meu, lucrurile sunt mai complicate – poezioarele primei tinereţi nu pot să le iau în seamă! –, pentru că eu sunt un matematician ratat. În adolescenţă mi-a plăcut foarte mult geometria, dar nu ca să fac o profesie din asta. Am avut şi un excelent profesor de matematică, cu o solidă cultură umanistă şi capacitatea de a identifica nu puţine conexiuni între domeniile diferite ale activităţii umane (îi dau şi numele, pentru că mă onorează: Ioan Stoian de la Liceul „Nicolae Bălcescu" din Cluj). Omul acesta s-a aşezat cândva în bancă lângă mine şi mi-a spus să nu renunţ la matematică, pentru că în literatură îmi va prinde bine. Nu am prea înţeles eu atunci mare lucru din vorbele sale, dar a continuat să îmi placă geometria, cu sistemele sale fascinante pe care le putea genera şi dezvolta, cu intersectările de planuri care deveneau creative prin relaţionări. Era o plăcere, dar nu şi o pasiune. Simţeam că acolo este taina a ceea ce înseamnă o permanenţă a lumii, a universului, că este şansa omului de a învinge curgerea timpului, dar cam aici m-am oprit. Mult mai târziu, am înţeles că, pentru literatură, mult mai importantă este algebra (care nu mi-a plăcut la timpul potrivit, pentru că un simplu semn greşit îţi dădea peste cap tot demersul, prilej de nervi, desigur!). Simbolizarea structurilor, punerea lor în relaţie, mai exact realizarea de ecuaţii în care să avem deveniri şi structuri literare, ar pune în lumină realităţi noi ale teoriei literare. Este un lucru care ar trebui făcut nu de un matematician, ci de un critic literar care s-ar folosi de matematică pentru studierea literaturii, dar ar trebui să înceapă la cel târziu vreo treizeci de ani, ca să aibă timp de studiu şi de aprofundări, pentru că un domeniu nou îţi deschide porţi nebănuite, dacă îl tratezi cu seriozitate. Eu am pierdut trenul, pentru că mi-am dat seama mult prea târziu.

De când scriu? Vrei să încep cu scrisul pe pereţii şcolii în care locuiam, de preferinţă pe după dulapuri, ca să nu dau de necaz? Ţinând cont de concepţia mea despre scris, de aşteptări şi de proiecte, mi se pare că nici acum nu scriu cu adevărat.

D. S. T.: *Diferită de preocupările tale anterioare este cartea **Mâhnirile limbii române**, care preia titlul rubricii pe care ai avut-o în 2005 în „Tribuna învăţământului". Exemplele recrutate de tine plonjează înspre caricatural şi grotesc, prin grosiere hipercorectitudini, nonsensuri, pedanterii lingvistice şi pudibonderii de-un umor tragic. Experienţa didactică şi audiovizualul sunt principalele tale surse de culegere a infirmităţilor lexical-gramaticale. Ce alte „mâhniri" ale încercatei noastre limbi ai mai depistat în ultima vreme? Care e trendul în 2016?*
A. M.: Rubrica din „Tribuna învăţământului" am ţinut-o convins fiind că pot contribui la schimbarea lucrurilor în bine, ceea ce acum nu mai cred. Nu mai cred că este posibil să se contureze o atitudine fermă împotriva stricătorilor de limbă în audiovizual, în şcoli, în discursurile publice... Umilirea limbii române se produce acum la tot pasul. Acum un secol şi mai bine, lumea mergea la parlament să audă cum se vorbeşte frumos românește. Azi parlamentul a devenit o adevărată ruşine naţională din perspectiva utilizării limbii române. Cred că s-ar impune monitorizarea „oratorilor" de către specialişti, iar la trei greşeli de limbă să li se taie microfonul, să fie amendaţi şi obligaţi să-şi plătească o oră de consultaţie pentru a fi conştienţi de erorile comise. Fără măsuri radicale, începând cu „aleşii neamului", care riscă să devină modele, nu vom realiza nimic. Discursul lui Timotei Cipariu despre limba română rostit la inaugurarea ASTREI ar trebui să fie afişat peste tot. Firește, nu se va întâmpla, iar acest lucru este destul de trist.

D. S. T.: *Cum se defineşte Andrei Moldovan? Son portrait par lui-même?*
A. M.: Pascal ne-a definit admirabil pe toţi, iar eu nu fac excepţie: *un roseau, le plus faible de la nature, mais un roseau pensant.*

Gheorghe GLODEANU

CORESPONDENȚĂ INTIMĂ...

(Urmare din pagina 3)

Apoi vorbește despre funcția terapeutică a scrisului. Este incapabilă să se concentreze și să își depășească senzațiile și halucinațiile. Cu toate acestea, scrisul îi oferă o senzație de eliberare, de clarificare, de fericire la care nu poate renunța. Este o stare pe care o denumește „*bovarism lucid*". Redactează câteva mici poeme, dar calitatea lor îndoielnică o determină să nu i le arate și lui Liviu.

Ioana e acaparată de propria ei vulnerabilitate. O vulnerabilitate fizică, ce o amplifică pe cea spirituală. Se descătușează greu, drept consecință are nevoie de mai mult timp ca să își exprime dorul. Recunoaște că Liviu îi este tare drag și că o zi în care nu primește nicio veste de la el este o zi pustie. I se pare că omul de lângă ea este cel puternic, înțelept și curajos, pe când ea este o fricoasă. Drept consecință, are nevoie de un continuu sentiment de protecție din partea lui. Vrea să îl simtă mereu aproape și această senzație este conferită de către scrisori.

Pleacă la băi, la Geoagiu și îi este groază, deoarece trebuie să se descurce singură. Se autoanalizează cu luciditate și mărturisește că își cunoaște atât calitățile, cât și defectele. Știe că zac în ea posibilități infinite. Poate fi extrem de bună, se poate dărui cu infinită bucurie, dar poate fi și de o răutate feroce. E timidă și vanitoasă. Nu se apreciază prea mult pe sine, iar orgoliul reprezintă o formă de autoprotecție. Simte o nevoie nebună să fie iubită, dar observă că iubirea o schimbă, motiv pentru care îi cere lui Liviu să o apere de demonii ce o asaltează permanent. Ca orice om, este alcătuită dintr-un amestec de rău și bine. Vrea să fie stăpânită, pentru ca răul să nu mai iasă niciodată la suprafață. Acceptă în mod deliberat să devină statuia animată a acestui Pygmalion modern care este Liviu, deoarece are încredere deplină în el. Ajunge la concluzia că e un păcat capital să irosești orice picătură de viață ce ți s-a dat. În ceea ce privește dragostea, aceasta este considerată un dar de care nu se pot bucura toți oamenii. Din fericire, ea se numără printre cei aleși.

(Urmare din numărul 1/ianuarie 2016)

Daniel DRAGOMIRESCU

ÎNTÂLNIREA CU CERBERUL

(Urmare din pagina 9)

M-a ajuns imediat din urmă, zgâriind în alergătura lui furioasă asfaltul cu ghearele, apoi și-a încetinit goana și a început să mă urmărească pas cu pas pe alee, mârâind și deschizându-și mereu botul, gata să își înfigă colții, dar încă ezitând. Însă nu era decât o problemă de timp până ar fi trecut la atac deschis și faptul că mă apropiam de capelă nu-l speria câtuși de puțin și nu-l făcea să renunțe să mă mai urmărească. M-am gândit atunci, nu fără teamă, că se putea să fie un câine turbat, scăpat cine știe de pe unde, cu care avusesem ghinionul să mă întâlnesc în acea zi nefastă pentru mine și în cazul ăsta situația mea se complica foarte mult. Un câine turbat care atacă nu poate fi oprit decât dacă este ucis, însă riscul de a fi totuși mușcat este mare și poți ucide câinele, dar și tu poți avea mult de suferit și chiar îți poți pierde și viața, dacă ești sfâșiat de colții animalului, cum s-a întâmplat cu bietul păstor francez care a salvat viața unui copil, ucigând un câine turbat cu lovituri de sabot și căruia i s-a ridicat post mortem o statuie de erou în Franța. Eu însă eram complet dezarmat în fața acestui atac câinesc de pe aleile cimitirului. Nu aveam la mine nici vreun sabot, nici micul briceag cu care îmi ascuțeam creioanele și nici măcar o piatră la îndemână, de pe jos, ca să mă apăr. Aleea care ducea spre capelă fusese așa de bine măturată mai înainte, că nu se mai găsea pe ea nici măcar un pai sau vreo crenguță de copac. Și, pentru ca ghinionul meu din ziua aceea să fie deplin, deși nu eram prea departe de aleea centrală care ducea de la capelă la ieșirea din cimitir, nimeni dintre îngrijitori, paznici, administratori, slujitori ai bisericii, cioplitori în piatră ori vizitatori nu părea să mai existe pe acolo, pentru a-mi veni mie în ajutor. Eram ultimul om viu din tot cimitirul.

După ce am mai străbătut câteva zeci de metri pe alee în direcția capelei și am văzut cât de înverșunat se ținea după mine câinele, m-am gândit să recurg la o stratagemă. Mi-am încetinit mersul și m-am întors cu fața spre câine, apoi m-am prefăcut că iau o piatră de pe jos și că vreau să-l lovesc. Dar n-am făcut decât să torn gaz peste foc cu ideea mea neinspirată. Întărâtat la culme, câinele a trecut la atac direct, sărind să mă înșface cu colții, cu mârâiturile lui de animal însetat de sânge. Am reușit să mă feresc de mușcături cu un salt înapoi, parând atacul cu sacoșa mea de rafie, pe care am transformat-o ad-hoc într-o armă de apărare. Câinele mi-a apucat cu botul lui îmbâloșat sacoșa și a mușcat din ea cu furie, smucind-o în toate părțile, ca să mi-o smulgă din mâini, și rupând-o cu dinții în locurile unde-o mușca. Câinele însă nu voia să guste din rafia sacoșei, ci căuta să mă sfâșie pe mine și a continuat să mă atace. Hotărât să rezist și să-l împiedic să mă atingă cu botul lui îmbâloșat, am lăsat să atârne sacoșa mea de rafie între mine și el ca o pavăză și am continuat să mă retrag cu spatele, pas cu pas, înspre capelă, apărându-mă de atacurile câinești, care s-au succedat cu multă repeziciune și vigoare, dar niciuna dintre mușcături nu a ajuns să-mi însângereze picioarele. Toate s-au irosit în țesătura sacoșei de rafie, pe care am manevrat-o în fel și chip, ca să mă apăr atâta vreme cât a durat retragerea mea pe alee. Când am ajuns aproape de capelă, sacoșa mea era plină de mușcături și de bale, iar câinele mă urmărea mai departe, căutând cu îndârjire să își înfigă colții în picioarele mele. Poate că până la urmă, într-un moment de neatenție din partea mea, ar fi reușit să mă agațe cu dinții și să-mi provoace vreo rană gravă. Doar o sacoșă și câțiva centimetri mă despărțeau de animalul acela feroce. Dar când am ajuns spre capătul aleii, s-a întâmplat, în sfârșit, miracolul mult așteptat. Din partea cealaltă a capelei a apărut un grup de femei în negru, în frunte cu un îngrijitor al cimitirului, îmbrăcat cu un halat albastru, vechi și decolorat, cu un basc la fel de uzat îndesat peste părul cenușiu. Eram încă în plină luptă cu câinele, mergând cu spatele și apărându-mă cu sacoșa de rafie din care câinele continua să muște cu furie. Dar acest spectacol trebuie să le fi părut femeilor o simplă hârjoană cu câinele, fiindcă niciuna dintre ele nu a reacționat. Doar îngrijitorul a părut să înțeleagă bine ce se întâmpla și a avut o reacție ceva mai promptă. S-a prefăcut că ia o piatră de pe jos și a început să-și agite brațele prin aer, să fluiere, să emită niște sunete guturale, într-un limbaj numai de el știut, continuând să meargă înainte, urmat de femeile în negru. Și, spre mirarea mea, câinele, în loc să se repeadă și la el cu colții rânjiți în turbarea lui, a încetat să mârâie și să mă mai atace, și-a pus coada pe spinare ca o jagardea oarecare și a dispărut în câteva clipe pe după mormintele de unde ieșise. M-am dezmeticit ca după un vis urât și aproape că nu îmi venea să cred că ce se întâmplase putuse fi adevărat. După fuga câinelui, nimeni nu m-a întrebat nimic și nu a zis nimic, ca și cum atacul câinelui nu se petrecuse decât în mintea mea sau era ceva prea banal pentru a merita fie și cea mai mică atenție. Am făcut doar un schimb de priviri cu îngijitorul și cu femeile în doliu și am trecut în tăcere unii pe lângă alții, urmându-ne fiecare drumul. Mi-am mai întors o singură dată capul să mă uit înapoi și am văzut cum grupul de femei cu îngrijitorul în frunte se îndrepta către criptele de unde venisem eu. Părea un alai destul de ciudat. Mi-am împăturit sacoșa de rafie și am ieșit cu pași repezi din cimitir, ca să mă întorc la orașul animat și zgomotos.

În perioada care a urmat, m-am mărginit să mă duc doar până în Cișmigiu sau în Herăstrău, când voiam să fac o plimbare. Imaginea câinelui feroce care își făcea veacul printre morminte în dosul capelei de la Bellu mă urmărea, deși n-am auzit pe nimeni să se plângă, nici înainte, nici după mine, că fusese atacat acolo de vreun câine, așa cum mi se întâmplase mie. Din acest motiv, nici nu am pomenit nimic nimănui de ciudata mea aventură din acea zi de aprilie. Probabil că mi s-ar fi reproșat că am inventat toată povestea sau ceva mai rău decât atât. Sacoșa de rafie care m-a salvat nu am aruncat-o și nici nu am mai folosit-o ca să-mi pun în ea micile cumpărături, ci am păstrat-o într-un dulap ani buni de zile, mai înainte de a o rătăci sau de a o arunca la gunoi. Cu trecerea timpului, începea să mi se pară că pățania cu câinele din cimitir nu fusese reală chiar pe de-a-ntregul, că partea ei cea mai atroce nu fusese decât o halucinație produsă de reminiscențele mitologiei greco-latine sau de ***Infernul*** lui Dante. Dar când scoteam sacoșa din cotlonul unde o țineam și o cercetam, rupturile făcute de mușcăturile câinești erau tot acolo și mă gândeam că poate câinele acela nu m-ar mai fi lăsat niciodată să ies teafăr din cimitir, dacă nu ar fi apărut grupul de femei în frunte cu îngrijitorul. De aceea am evitat multă vreme să mai vizitez cimitirul Bellu și chiar să trec prea aproape de zidurile lui. Mă temeam să mai tulbur somnul celor drepți și nu voiam să mai am de-a face cu câinii lor de pază.

(*fragment din romanul în lucru* ***Oameni și marionete***)

Ioan HADA

Poate am fost
Banalul poet
Ce-a mutat
Șoaptele stelelor
Din firele ierbii
Aproape
Prin supraomenească
Magie
Pe coala de hârtie

*

Un strop
De rouă
Se topește...
Scârbit de lupta
Dorințelor omenești
Meschine
Și-ndrăgostit
De stele
În versuri
Mă evapor...

*

Am încălțat
Ghetele
Din tabloul lui Van Gogh
Și urc
În ritmul
Poeziei
Spre
Lumina inimii
Lui Iisus

*

Când
Zâmbești
Inima-mi
Devine
Arcușul
Ce pe strunele
Curcubeului
Fericită
Cânta

*

M-ai părăsit...
Iar
Inima-mi
Devine
Siajul corăbiei
În scufundare

*

Fără tine
Inima
Devine
Lacrima
Ce se deplânge

*

Lăcomia
Privirii noastre
Naște
Majoritatea
Rănilor sufletului
Din viață

*

Bătrânețea-i
Creangă uscată
golașă
De care atârnă
Resemnarea neputinței

REVISTA REVISTELOR

• Intrată în cel de-al cincizecilea an de apariţie, revista **ARGEŞ** (Piteşti) se apropie de jubileu, continuând cu seriozitate, lună de lună, să apară pentru publicul interesat cu materiale de calitate. Citim în numărul 3/martie 2016, la rubrica *„Cronica întârziată”*, articolul ***Istoria autobiografică a literaturii***, în care Nicolae Oprea aduce în atenţia cititorilor un segment important din istoria literaturii române, cel al culegerilor de interviuri, neglijat în recepţia critică actuală, dar care constituie un adevărat tezaur de informaţii inedite despre biografia şi despre devenirea scriitorilor, importante surse pentru istoricii şi criticii literari în realizarea unor sinteze. Autorul se opreşte asupra unei culegeri publicate în urmă cu câţiva ani de Muzeul Naţional al Literaturii Române, ***Cartea cu poeţi. Interviuri*** a Luciei Negoiţă, volum subintitulat sugestiv ***Şi viaţa face parte din literatură...***, în care autoarea cuprinde interviuri realizate în perioada 2009-2012 cu douăzeci şi unu de poeţi contemporani, născuţi între 1940-1950 (Ileana Mălăncioiu, Liviu Ioan Stoiciu, Gabriela Melinescu, Ana Blandiana, Ion Zubaşcu, Doina Uricariu, Cassian Maria Spiridon, Ion Pop, Adrian Popescu, Şerban Foarţă, Nicolae Prelipceanu, Mircea Dinescu ş.a.). Exegetul relevă importanţa lucrării pentru istoria literară, în condiţiile în care se bazează pe un chestionar tematic unitar, evitând superficialitatea (autoarea dovedind o cultură poetică temeinică): *„Sunt multe opinii şi fapte exemplare de istorie literară disipate în reconstituirea autobiografică a fiecărui poet interogat (...) În fondul ei,* ***Cartea cu poeţi*** *are conformaţia unei Cărţi de memorii deghizate sub veşmintele dialogului. Majoritatea convorbirilor se întemeiază pe crâmpeie memorialistice prin care se refac veridic tribulaţiile existenţiale sau împlinirile pe calea destinului de scriitor. Amintirile convenţional contrase în rama interviului îşi păstrează nealterată autenticitatea, în pofida unor alunecări subiective. Prin reunirea vocilor poetice distincte a luat naştere o carte polifonică vie şi de real interes documentar”.*

Despre reuşita incursiune pe care o face Mircea Anghelescu pe urmele *„călătorilor români”* în volumul ***Lâna de aur. Călătorii şi călătoriile în literatura română*** scrie Constantin Cubleşan în cronica ***Literatura călătorilor români***. În opinia acestuia, lucrarea ia forma unei istorii *„a traseelor străbătute de diverşi autori ai unor jurnale de călătorie, dând seama, în ansamblul lor, despre nevoia de universalizare a românului în epocile moderne”.*

O altă cronică ne reţine atenţia, cea semnată de Paul Aretzu (***Conştiinţa civică sau dreptul la libertate***), cu referire la volumul Magdei Ursache, ***Noi vrem Cuvânt! sau alte feluri de cenzură*** (Bucureşti, 2015). Aflăm că este vorba despre o lucrare în care autoarea – dintr-o perspectivă cuprinzătoare şi limpede asupra fenomenelor sociale, politice, culturale actuale şi condusă de principii morale ferme, de convingeri consacrate binelui public – atrage atenţia asupra crizei morale şi culturale prin care trece societatea şi militează pentru îndreptarea istoriei prin restabilirea adevărului, a dreptăţii, a libertăţii de exprimare, prin credinţa în corecte valori şi modele. În opinia cronicarului, cartea este una *„incriminatorie, polemică, dezvăluind cu acuitate viciile adânci ale unei societăţi nevindecate, după lunga şi grava morbiditate comunistă”.*

Vasile Mic (în ***Ion Pop sau o jumătate de secol de poezie***) laudă realizarea antologiei de autor ***Ion Pop. Poeme, 1966-2011*** din colecţia „Echinox” (Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015), îngrijită de Horia Bădescu şi Eugen Uricariu. Despre volumul lui Radu Ulmeanu, ***Ceea ce suntem*** (Editura Pleiade, 2016), scrie Ştefan Ghilimescu în cronica ***Radu Ulmeanu şi secretele poeziei de dragoste***. Mihai Barbu realizează un interesant reportaj intitulat ***Pe urmele lui Camil. La munte, la mare, pe mare şi în Circumscripţia Oraviţa***. Poezie semnează: Valentin Predescu, Aurel Ştefanachi, Daniela Păun, Magda Grigore ş.a. În traducerea lui Leo Butnaru citim versuri de Aimé Césaire (1913-2008, Martinica – Franţa).

Publicaţia este însoţită şi de suplimentul „Argeş 50. Memoria revistei” (nr. 10/martie 2016), cuprinzând momente din istoria acesteia (texte facsimilate, poze, ecouri), ca semn de preţuire pentru cei care *„au trudit o jumătate de veac”* la realizarea unui act de cultură semnificativ pentru oraşul Piteşti şi, implicit, pentru ţară .

• În editorialul ***Arderea corăbiilor pe mare***, care deschide numărul 2/2016 al revistei **STEAUA** (Cluj), Adrian Popescu abordează, de pe poziţia de conciliator, starea tulbure a faptelor în care se situează soarta unei instituţii *„centenare, cu meritele ei în coagularea socială şi societală, politică înainte de 89”*, Uniunea Scriitorilor din România, şi a celor care o coordonează. Editorialistul îşi exprimă nedumerirea în privinţa acestor *„tăişuri polemice”*, a acţiunii de a propune o *„reformă”* care duce, de fapt, la o ruptură între generaţii şi între publicaţii. Considerând că reforma e înţeleasă greşit de către cei nemulţumiţi, Adrian Popescu arată că aceasta ar trebui să însemne o *„remodelare din interior şi, în parte, din exterior a respectivei instituţii, cu scopul unor sporite eficienţe”* şi nu *„distrugerea unei structuri prin negarea utilităţii sale”* sau *„prin înlocuirea unor persoane cu altele, considerate mai potrivite vremilor noastre, dar nu neapărat mai pricepute”*. Pledând pentru o atmosferă de reconciliere, editorialistul semnalează faptul că pericolul asaltului se răsfrânge inconştient asupra *„republicii literelor, a ideii de literatură”*, că *„asistăm la arderea corăbiilor de bunăvoie, dar pe mare, nu pe ţărm”*, la *„scufundarea literaturii”*. *„Apele televiziunilor de divertisment facil sau subliteratura, cabotajul mediocru vor îneca în undele lor tulburi toată flota scriitoricească, sabordată, compromisă de ea însăşi în esenţa sa, navigatul liber şi aventura spirituală. Certurile acestea degradante vor duce la distrugerea generală, dar nu a adversarului, ci a înseşi ideii de literatură ca exerciţiu de comuniune interioară”* – conchide autorul. Adevărul este că ideea de dialog clarificator, de exerciţiu de mediere (propuse de Adrian Popescu), care să pună capăt jignirilor, insultelor, orgoliilor sună mai bine decât o reformă înţeleasă greşit.

În continuare, în prezentul număr se acordă un spaţiu generos unei anchete despre preferinţele muzicale ale scriitorilor şi ale artiştilor din România comunistă. Iniţiatorul sondajului este Doru Pop, motivul principal care a determinat această investigaţie fiind interesul de a identifica *„mecanismele prin care sistemul politic şi aparatul ideologic al regimurilor comuniste au fost transformate de atracţia generată de culturile muzicale ale trupelor pop-rock anglo-americane”*, dacă *„ceea ce numim pop-rock a transformat comunismul, devenind un instrument de rezistenţă socială, de disidenţă culturală şi de subversiune politică împotriva regimurilor din Est (inclusiv România)”*. Printre cei care au răspuns se numără: Liviu Antonesei, Mircea Cărtărescu, Ruxandra Cesereanu, Marius Chivu, Andrei Codrescu, Ovidiu Pecican ş.a. Interesant este faptul că, pe lângă ceea ce şi-a propus, ancheta scoate la iveală inedite detalii biografice sau legate de convingerile şi de crezul artistic ale celor chestionaţi.

• În **ROMÂNIA LITERARĂ** (nr. 13/aprilie 2016) citim cuvinte de suflet scrise ***In memoriam Solomon Marcus*** de către Gabriel Dimisianu, Daniel Cristea-Enache, Mihai Zamfir.

La polul opus, în textele ***Înjur, deci exist*** (Nicolae Prelipceanu), ***Şedinţă de spiritism la Realitatea TV*** (Alex. Ştefănescu), ***A fi membru al U.S.R. (câteva gânduri fugare şi libere)*** (Octavian Doclin), autorii iau atitudine împotriva unor împrejurări şi comportamente denigratoare.

Nicolae Manolescu semnează cronica ***„Şi eu am trăit în comunism”***, cu referire la volumul cu acelaşi nume editat de Ioana Pârvulescu (Humanitas, Bucureşi, 2015). Interesantă şi utilă, stârnind satisfacţia *„de a vedea puse la dispoziţia tinerilor de azi şi, vai, şi a multor adulţi, informaţii despre chipul hidos al unui regim care stârneşte tot mai des, un sfert de secol după ce s-a prăbuşit, nostalgia atâtora (...) incapabili să distingă între greutăţile vieţii cotidiene din postcomunism şi felul în care trăiam aproape cu toţii în comunism”*, cartea are şi unele neajunsuri, în opinia criticului, care oferă câteva sugestii pentru o eventuală nouă ediţie. Printre acestea – în glumă aducând vorba – şi regretul de a nu i se fi solicitat colaborarea, de a nu fi printre cei care au depus mărturie. Din această perspectivă, partea a doua a cronicii reprezintă un prilej pentru cititori de a afla mărturisile cronicarului ca trăitor în comunism.

„Cronica ediţiilor” de Răzvan Voncu prezintă ***Un avangardist regăsit: Sesto Pals***, autorul apreciind efortul lui Michael Finkenthal de a aduna, pentru prima dată, într-o antologie - ***Sesto Pals, Poezie avangardistă şi alte poeme (1930-1955)***, apărută la Editura Tracus Arte, Bucureşti, 2015 - toate poemele acestuia.

În alte pagini ale revistei descoperim documente inedite, scrisori adresate de Cioran lui Armel Guerne, cuprinse în ediţia ***E. M. Cioran/Armel Guerne. Lettres (1960-1978)***, apărută la Editura L'Herne în 2011 (prezentare şi traducere de Claudiu Soare).

Poezie semnează Simona-Grazia Dima, Liliana Ursu (*„poemul săptămânii”*, ***Din învăţăturile laurului sălbatic***) şi Vlad A. Gheorghiu.

La rubrica *„Meridiane”* este redat un fragment din romanul ***Anne*** al lui Gustavo Dessal (scris în spaniolă şi în curs de publicare în Spania, apărut în engleză cu titlul ***Surviving Anne: A Novel***, Karnac Books, 2015) – prezentare şi traducere:Tudora Şandru Mehedinţi. Andrei Ionescu prezintă şi traduce ***Poemele taurului*** (Rafael Morales).

• **CAIETE SILVANE** (nr. 3/martie 2016) îşi întâmpină cititorii cu poemul lui Gellu Dorian, ***Într-o zi ca aceasta***, însoţit de parodia semnată de Lucian Perţa.

Viorel Mureşan semnează cronica ***Expresii şi reflecţii***, o postfaţă la volumul ***File de dicţionar*** al lui Gheorghe Moga (Editura Caiete Sivane, 2016). Este o invitaţie de a descoperi poveşti de istorie a limbii, de stilistică, de înţelegere a artei limbajului, de a fi mai atenţi la propria exprimare şi la felul cum ne raportăm la limbă.

Aurel Pantea (câştigătorul Premiului pentru poezie pentru anul 2014 al USR), provocat la dialog de către Alice Valeria Micu (în interviul ***Literatura pe viu cu Aurel Pantea***), mărturiseşte, printre altele: *„când scriu poezie se accentuează sentimentul acesta de precaritate, dar în acelaşi timp este însoţit de conştiinţa forţei, forţe ultime, să spunem, disperate. Poezia este forţă”.*

Alte articole care ne-au reţinut atenţia: ***Poezia la scara 1:1***, o cronică semnată de Carmen Ardelean la volumul lui Ion Pop ***Casa scărilor*** (Editura Cartea Românească, 2015); ***Aşa vă place lexicologia*** - în care Gheorghe Moga ne supune atenţiei o lucrare de lexicologie/lingvistică realizată de Eugen Lungu (***De ce spunem aşa***, Editura Arc, Chişinău, 2014); ***Aspecte paremiologice ale inegalităţii de gen*** – studiu întocmit de Eugen Crihan.

• Semnalăm şi apariţia numărului 1-2-3/2016 al revistei **BOEM@** (Galaţi), din care selectăm câteva articole de interes: ***De vorbă cu scriitorul Petre Rău*** – interviu realizat de Denisa Lepădatu; eseul ***Mihai Eminescu – mit fundamental al culturii noastre naţionale*** (Gheorghe Bucur); ***Scurtă istorie a dadaismului*** (Cristian Biru), ***Poemele simbiozelor subtile*** (***Îndrăgostirea de zmeu***, de Petre Rău) – cronică semnată de Titi Damian; proză de Ionuţ Caragea (***Patria la care mă întorc***); ***În dialog cu poeta Renata Verejanu*** (Lilia Manole); versuri de Vasile Dan Marchiş, Mircea Marcel Petcu, Ioan Toderiţă, Veronica Teodoru, Denisa Lepădatu, Marian Hotca, Irina Anghel ş.a.

Raluca HĂŞMĂŞAN

Hervé-Pierre LAMBERT

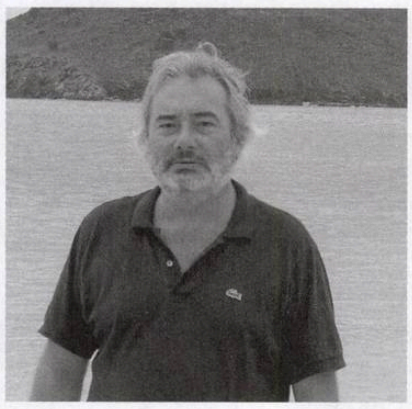

Originar din Beaune, Franţa. A trăit în Mexic, Elveţia, Japonia, India, Antile. Laureat al Fundaţiei Singer-Polignac, doctor în filologie, abilitat în literatura comparată, profesor universitar şi ataşat cultural. Dintre volumele publicate: ***Octavio Paz et l'Orient***, ***L'Amazone***. Articole care-i reflectă preocupările: ***Literatură, arte vizuale, neuroestetica***, ***Sintestezia: privire din interior***, ***Lévi-Strauss şi cultura japoneză***, ***Arta postumană*** etc. Practică gravura.

Textele din acest volum explorează, în cheie ironică, teritoriile imaginarului actual şi sunt rezultatul interferenţei ştiinţelor contemporane: fizica, neuroştiinţa, istoria climatică, antropologia preistorică, postumanul, filozofia occidentală şi culturile orientale, practicile artistice actuale în relaţie cu noile ştiinţe.

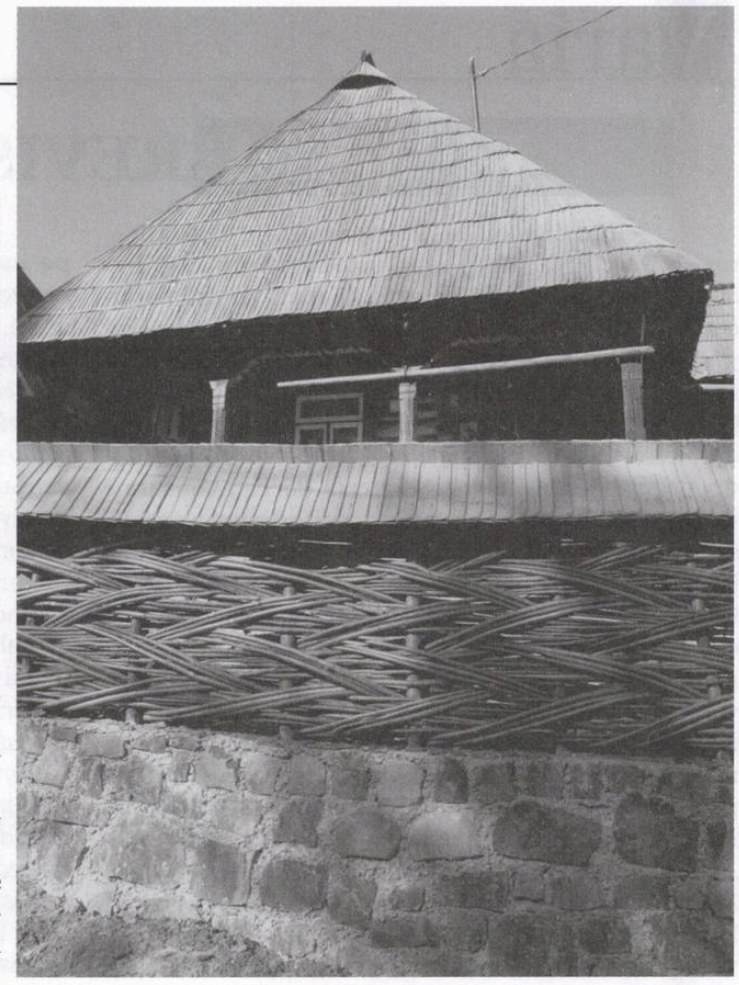

Seară de Rusalii 2014

15°56'N 61°16'O
UTC-4. 19H

Odată pătrunsă dincolo de terasa goală şi întunecoasă, privirea care descifra formele conturându-se, fără să observe, în trecere, bananierii încreţiţi, arborii călători dispuşi în echer, arborele-flacără, fixează conturul albastru închis, maya[1] unei forme, Insula Saintes. La stânga lor, se profilează Dominica. La dreapta, Basse-Terre, încă vizibilă în soarele la apus.

Au dispărut formele plutitoare, paraziţii din primplan, lipsa de lumină. Reproducerea realului, simplificată de noaptea care se lăsa, devenea mai credibilă. Mă lipesc de această diorama care s-a întruchipat în altă parte în mine. Văd realul despre care ştiu că nu e decât un spectacol vizual. Cel care o produce îi denunţă acum derizoriul. Spectatorul e regizorul Pirandelism al viziunii.

Noaptea s-a lăsat. Văd pe dibuite. Văd prin sensibilitatea mâinilor, pipăi cu vârful degetelor. Aud estompat zgomotele. Mă aflu în marele U al nopţii.

Nici punch, nici Shrubbs, nici tramadol/paracetamol, 37,5 mg, anatalgic generic şi opiaceu, pe reţetă (Lista I) şi rambursabil 65%, nici mezcal minero [băutură] din Santa Catarina Minas,

Nici sentimentul economic îmbunătăţit prin sprijin oceanic, nimic nu poate explica strania euforie în această seară de Rusalii care inflamează acest „există" al spiritului.

Nici Montecristo Cervantes condimentat cu ierburi locale,

Nici fotografia zorilor care se ivesc la Varanasim trimisă de o coreancă necunoscută pe Web 2.0 din călătoria în India, nici numărul de *like*-uri şi de distribuiri pentru postarea mea video: *Spectacol de dans cu drone* la Spiral Hall, Tokyo,

Nici cântecul balenelor în direct din Hawai pe whalesong.net, nici webcamul din Mont Bromo, nici Ba-ta-cla-nul sabatic al broscuţelor din grădină: e ca o eliberare definitivă.

Privirea care vede, la lumina unui sfeşnic de argint, literele ivindu-se, citeşte: „Moartea este opţională. Moartea va dispărea între 2040 şi 2050 şi viaţa biologică este o fază tranzitorie a evoluţiei noastre".

Moartea nu este decât o boală tratabilă. Algoritm şi nanocapsule. Moartea îşi are deja dosarul medical. Moartea va muri.

2040... specia ta în amânare.

Fum dulce-acrişor. În faţa mării, arde un câmp de trestie. Alizeul răscoleşte patul de paie şi frunze în flăcări, se ridică şi zboară scuipând jăratic, spre a se prăbuşi, mai apoi, cu gravitatea unui simbol. Trestie aprinsă de flăcări şi fum, privirea instituie geometriile tablei de şah, care au frumuseţea unor *form-constants* de Heinrich Klüver.

Aşteptând, trebuie să te gândeşti să trăieşti. Agăţat de un ventilator, schimbând notarul. Gândindumă la iarba care trebuie cosită.

Rătăciri magnetice - fragment

Goa
15°24'07"N 74°36"E
Time zone IST (UTC+05:30)

Goa. Dimineaţă.

Acuitatea liniştii asurzitoare.

Goa, gură de lemn. Goa lunii pline. *Night in white ravin*. Noaptea indiană era în deplinătatea ei.

Goa, în această dimineaţă. Barometrul dopaminei: furtună. Gânduri depresive. Te privesc, avatar al meu. Singular nedefinit la infinitiv prezent. Dimineaţa era în deplinătatea ei.

Rotaţia revine mereu aceeaşi. Aud vorbindu-se în mine, „acesta nu e sinele meu".

Analogii, corespondenţe hârbuite, stagnând în fulgii albastru vermilion ai covorului. Pândesc cu pupilele dilatate pentru a respinge orice ondulare aluzivă, iscodesc printre laţele covorului shaggy trama drumului spre Galta pentru a-mi clăti ochii cu Bresdin.

Prin diafragmă, inspir puternic, ascuţit, amarnic, în nobilă tăcere. Inspir ca să nu mai aud nimic, să uit, să nu mai inspir.

În faţa mea, la câţiva centimetri, traversând marea şi cerul jos al Oceanului Indian, parameci în grosplan parazitează peisajul, urcă şi coboară, urmând legile gravităţii şi ale acceleraţiei vestibulare, corp plutitor în privirea cerului şi a mării.

22/22/13 la ora 12 :02 UTC. Baza de lansare din Plessetsk, Rusia. 62° 55? N 40° 31? E.

Bază secretă, până în 1983m a rachetelor balistice intercontinentale R-7 Semiorka.

Lansarea celor trei sateliţi Swarm a reuşit. Orbită aproape polară.

Goa. La amiază. (Fukuoka : 15H30, Magny les Villers: 6H30)

Stridenţă anormală a valului, *side-effect* neuronal.

Bipolar debusolat. *Parivrajaka*. Nefericită călătorie. Nefericită rătăcire.

Penaţi din Zhenzhou Puhua... Ikkyu... Xuanzang!

Neliniştea mea caută nod în papură peste tot. *Pugdala-nairatmya*... Angoasă... Durere de cap. Aspirină: Incertitudinea existenţei!

Fotografii cu tinere din afara castei violate, spânzurate de un pipal[2] de verii din Arjuna: noile Yakshi ale hinduismului.

Rolls Royce-ul gurului, viţelul de aur de la *Meditation Resort*. Atenţie, şosete albe obligatorii seara, control febril al şosetelor la intrare...

Generaţia *Beat* făcea turism sexual, trai ieftin, Delhi, Tanger, kif, kif...

Sunyata[3] spuselor mele, am făcut un tur şi tu scrisoare lui Cazalis, sutra modernităţii...

Cruţă-mi catehismul *duhkha*-lui[4] meu, citate de mantra şi de catuskoti[5], nici nici ... nici, nici de asemenea. La ce serveşte controlul gândirii dacă dihotomiile constrângătoare îşi lansează fractalii în întreaga natură a creierului?

Cruţaţi-mă, „senzaţii oceanice", confuzii ale călătoriei, căutări de sine, inclusiv asigurarea repatrierii.

India nu este Lourdes. Nu contaţi pe mine pentru a repeta din vârful unui minaret ori să urinez pe un mausoleu, ori să plâng într-o biserică portugheză. Lăsaţi antologiilor pozele retorice ale secolului XX.

16/05/2014 ESA pune la dispoziţie primul joc de date din Swarm. Această „constelaţie de busole" va permite mai bine să modeleze diferitele surse de câmp magnetic ale Terei.

„Duo sunt montes iuxta flumen Indum: alteri natura ut ferrum omne teneat, alteri ut respuat, itaque, si sint clau in calciamento, uestigia euelli in altero non possint, in altero sisti". Pliniu cel Bătrân, ***Istoria naturală***, cartea a II-a, 98 (XXXVI, 25)

Goa. După-masă.

Undeva în cortex.

În sunetul ***Ouroboros Is broken, live*** al lui Earth.

Migrator, nomad nemulţumit în limpezimea lămpilor boreale. Călător compulsiv. Drumeţ dromoman. Tu, pol mişcător, pol magnetic. Seducător chtonic. Fänger von Hameln.

Cu un alt avatar al meu în *SecondLife,* precum vikingii, vom merge cu snowmobilul, cu Marinette, vânător care foloseşte capcanele, pe urmele tale feruginoase, jongler eleat, imobil, cu paşi mari de lup. Viteză de croazieră: 55 km/an, 150 m/zi, 6 m/oră. 2000 km în 180 de ani.

Deriva ta devine brutală. Accelerezi, te îndepărtezi de coastele insulelor Ellesmere. În 2014 vei deveni siberian. Spirala rătăcirii tale, litanie pentru o dronă din *metal,* iat-o:

(2001) 81°18'N 110°48'O
(2004) 82°18'N 113°24'O
(2005) 82°42'N 114°24'O
(2010) 85°00'N 132°36'O
(2011)
(2012)
(2013)

(2014) [Neterminat, fie voluntar, în raport cu estetica imperfecţiunii japoneze. A se vedea Sabro Hasegawan, citat de mark Tobey în ***Tradiţii japoneze şi artă americană***: „Mi se pare că, în general, vechea Japonie era mai modernă decât Occidentul modern [...]", fie din cauza unei crize de reducere a emisiilor legate de tendinţele bipolare ale pacientului.]

Am găsit pe un hard disk spart din perioada Fukuoka următoarele cuvinte:

1905, cătunul Pont-Farin. Inversiune magnetică inscripţionată în teracotă cu bazalt. Inscripţie *ossécaille*[6]. Curbă Bezier a pictogramei. În acelaşi timp, aproape piatră şi aproape aniconică. Voi merge într-o zi până la Eciatpr pentru a-ţi urma ecuaţia spasmelor? Până când fatala ta ecuaţie ecuatorială? Înainte de următoarea glaciaţiune? Răspuns văzut pe motorul de căutare: 1500 de ani.

Daţi click pe *like*.

Note:

1. Maya - Maya, vălul Mayei, iluzia cosmică.
2. Pipal - Pipal (ficus religiosa), arbore sacru în India, din familia smochinului.
3. Sunyata – Concept budist cu mai multe sensuri, în funcţie de context: vacuitate, deschidere, ilimitat.
4. Duhkha – Concept budist: anxietate, stres, nemulţumire.
5. Catuskoti - concept budist: argument logic, negaţie pură.
6. Ossécaille (scriitură ossécaille) – scriitură chinezească utilizată în secolele XV-X a. Cr.

Fragmente din volumul ***Holocène pour mémoire*** *(Editions du Petit Véhicule, Nantes, 2014), traduse din limba franceză de* ***Carmen DĂRĂBUŞ***

5 948485 970010

Anul XIV, nr. 5 (156), mai 2016

Preţ 2 LEI

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Judeţean Maramureş şi a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 3 CRONICA LITERARĂ

• Gheorghe GLODEANU
- *Corespondenţa intimă Ioana Em. Petrescu - Liviu Petrescu (III)*

PAG. 4-5 VITRINA

• Nicolae SCHEIANU
- *„Priviri în împrejurimi şi spre înălţimi" după Potop (Ioan)*

• Teodor CURPAŞ
- *Corina Petrescu palpită clipe de viaţă*

• Săluc HORVAT
- *Dumitru Micu. Publicistică literară*

PAG. 6 CRONICA LITERARĂ

• Daniela SITAR-TĂUT
- *Douăzeci şi opt de debutanţi lucacişti*

PAG. 7 ORFEU

• *Poeme* de Alexa Gavril BÂLE

PAG. 8 INTERVIU

• Gheorghe GLODEANU în dialog cu Nicolae SUCIU

PAG. 9, 13 PROZĂ

• Andra-Gabriela IUSCU
- *Regăsirea sinelui în fericire*

• Ştefan-Aurel DRĂGAN
- *Dincolo de perdea*

PAG. 10, 11 CRONICA LITERARĂ

• Delia MUNTEAN
- *„Şi oricine va ceti numele mieu îl va pomeni"*

• Maria COGĂLNICEANU
- *Pe cai apolinici, „mereu pe urmele poemei"*

PAG. 12 INTERPRETĂRI

• Terezia FILIP
- ***Vespere** - melancolii lirice ale unui „fiu risipitor"*

PAG. 15 VARIA

• Gheorghe PÂRJA
- *„Suntem o cultură şi o ţară formate de presa literară"*

PAG. 16 TRADUCERI

• *Versuri de* Jean JOUBERT (*traducere din limba franceză de* Horia BĂDESCU)

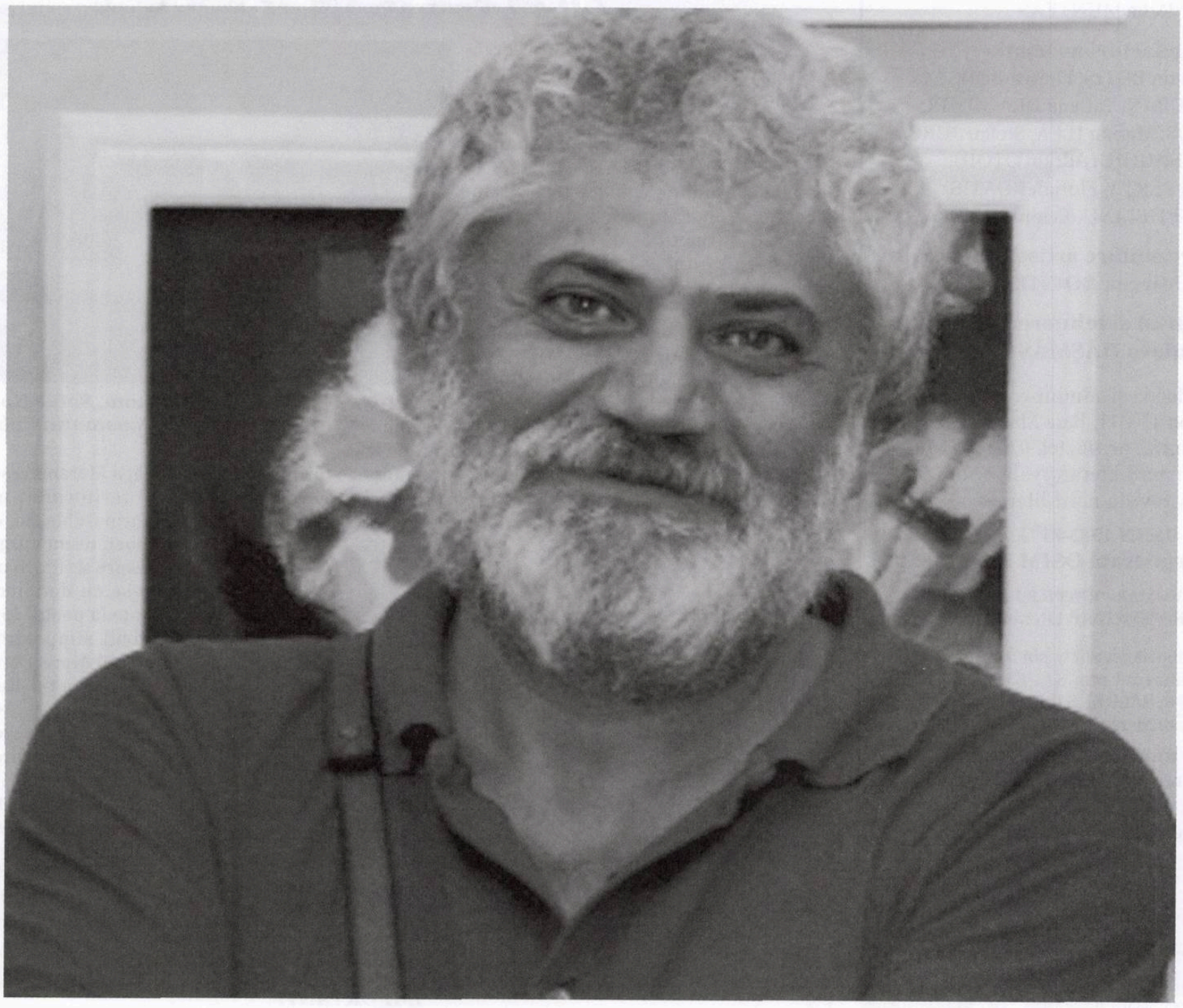

Acest număr este ilustrat cu picturi din creaţia artistului Nicolae SUCIU

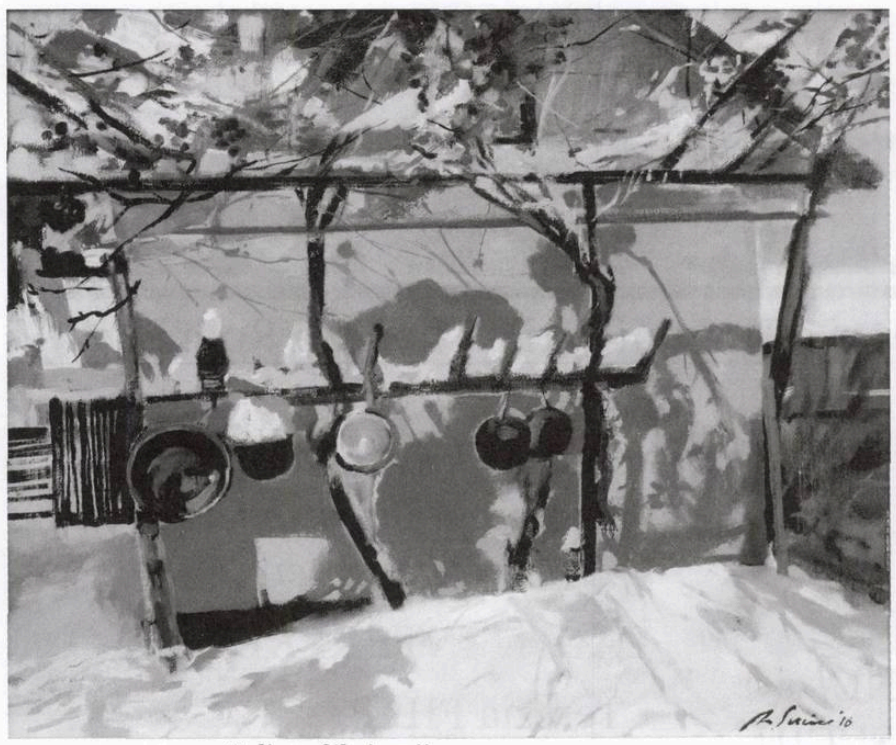

Caligrafiile iernii

Instituţie a Consiliului Judeţean Maramureş
Revista NORD LITERAR
Editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare
– apare lunar –

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Director:
Gheorghe GLODEANU

Director executiv:
Săluc HORVAT

Redactor-şef adjunct:
Gheorghe PÂRJA

Secretar general de redacţie:
Augustin COZMUŢA

Redactori:
Daniela SITAR-TĂUT
Delia MUNTEAN

Redactori asociaţi:
Augustin BOTIŞ, Florica BUD,
Gavril CIUBAN, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOŞ, Marian ILEA, Ştefan JURCĂ,
Adela NAGHIU, Adrian OŢOIU,
Lucian PERŢA, Florian ROATIŞ,
Nicolae SCHEIANU, Echim VANCEA

Prezentare artistică:
Mircea BOCHIŞ

Secretariat şi tehnoredactare:
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redacţia şi administraţia:
cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Şincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X
Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar"

Abonamente la revistă se pot face prin factorii poştali şi se difuzează prin S.C. GLOBAL TRUST MEDIA S.A., S.C. SALDEL S.R.L. şi în librăriile din Baia Mare şi Satu Mare.

Costul unui abonament - 2016:
Prin poştă: 3 luni - 9 lei; 6 luni - 18 lei; 12 luni - 36 lei

Revista este înscrisă
în Catalogul de Presă al Poştei Române,
cod 14323 (p. 25)

16 pagini - 2 lei

Responsabil de număr:
Săluc HORVAT

Rugăm editurile, revistele şi autorii care doresc să le semnalăm cărţile şi publicaţiile periodice în numere viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa redacţiei (str. Gh. Şincai, nr. 46, cod 430311, Baia Mare).

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

CĂRŢI:

• Nistor Ioan Bud, ***Când mor viciile?***, epitafuri, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu", Baia Mare, 2016;
• Mircea Muthu, ***Estetica între mediere şi sinteză***, Editura Limes, Floreşti, 2016;
• Flavius Lucăcel, ***Nu te pune cu îngerii***, dramaturgie, Editura Limes, Floreşti, 2016;
• Ioan Chirilă, ***Urme pe cer***, versuri, Editura Limes, Floreşti, 2016;
• Silvia Bitere, ***Să spunem puţin lucrurilor pe nume***, versuri, Editura Limes, Floreşti, 2016;
• Geo Galetaru, ***Fericirea ca o dimineaţă ploioasă***, versuri, Editura Limes, Floreşti, 2016;
• Bucura Dumbravă, ***Pe drumurile Indiei. Cele din urmă pagini***, Editura Limes, Floreşti, 2016;
• ***Zen. Din zicerile şi versurile maeştrilor***, coordonator Ioan Chirilă, traducere din limba germană şi postfaţă de Marius Iosif, Editura Limes, Floreşti, 2016.

REVISTE:

• „Discobolul", nr. 217-218-219/ian.-feb .-mart. 2016, Alba Iulia;
• „Ex Ponto", nr. 1/ian.-mart. 2016, Constanţa;
• „Familia",nr. 3/martie 2016, Oradea;
• „Mişcarea literară", nr. 1/2016, Bistriţa;
• „Bucovian literară", nr. 1-2/ian.-feb. 2016, Suceava;
• „Polemici", nr. 3-4/mart.-apr. 2016, Baia Mare;
• „România literară", nr. 16-17/aprilie 2016, Bucureşti;
• „Ateneu", nr. 560/aprilie 2016, Bacău;
• „Argeş", nr. 4/aprilie 2016, Piteşti;
• „Orizont", nr. 4/aprilie 2016, Timişoara;
• „Tribuna", nr. 327/aprilie 2016, Cluj-Napoca;
• „Ramuri", nr. 4/aprilie 2016, Craiova;
• „Actualitatea literară", nr. 58/aprilie 2016, Lugoj;
• „Caiete Silvane", nr. 4/aprilie 2016, Zalău.

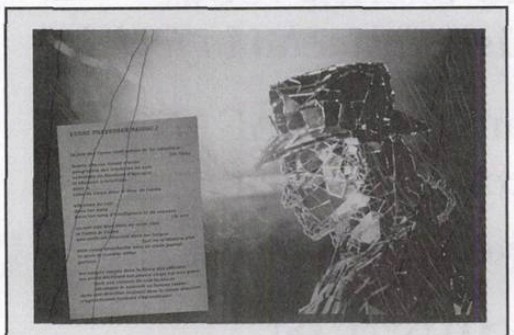

MIRCEA BOCHIŞ LA BOOKFEST 2016

Joi, 2 iunie, ora 12, în cadrul manifestărilor „Bookfest 2016", va avea loc lansarea volumului ***O vizită scurtă la „Cabaretul Voltaire" – „25 de poeme" de Tristan Tzara, ilustrate de Mircea Bochiş*** la standul Editurii Hasefer (Romexpo, pav. C4). Participă: artistul plastic Mircea Bochiş, publicistul Geo Şerban, dr. Aurel Vainer – preşedinte F.C.E.R., E. S. Tamar Samash – Ambasador al Statului Israel la Bucureşti.

ZILELE MARAMUREŞULUI

În ziua de 6 mai 2016, în organizarea revistei „Nord Literar", a avut loc simpozionul ***Maramureş: istorie, geografie, literatură***. În prezenţa unui public numeros, cu participanţi de pe plan local şi cu invitaţi din alte localităţi, s-au susţinut mai multe comunicări şi s-au lansat cărţi ale unor autori maramureşeni.

În cuvântul de deschidere, Săluc Horvat, directorul executiv al revistei, a subliniat faptul că Maramureşul are un potenţial cultural valoros, dovedit, între altele, de numărul important de scriitori şi oameni de cultură, de numărul reprezentativ de cărţi publicate, de evenimentele culturale ce au loc aici.

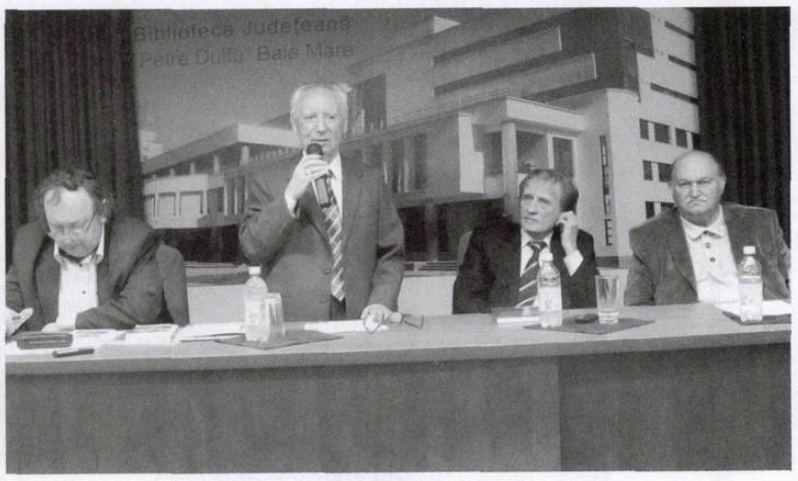

Gheorghe Glodeanu, Săluc Horvat, Gavril Pompei, Constantin Cubleşan

Pe aceeaşi linie de idei s-au înscris şi comunicările susţinute de prof. univ. dr. Gavril Pompei, de la Facultatea de Geografie a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj, care a vorbit despre ***Maramureşul voievodal***, insistând asupra valorilor materiale şi spirituale, a istoriei Ţării Maramureşului, a poziţiei geografice în cadrul teritoriului naţional şi de prof. univ. dr. Constantin Cubleşan, critic şi istoric literar, poet, dramaturg, eseist, care a vorbit despre scriitorii maramureşeni, oprindu-se cu detalieri deosebit de interesante la poetul Ion Iuga.

Participanţi la simpozion

În cadrul simpozionului au mai vorbit poetul Marcel Mureşan, poetul Vasile Igna, poetul Radu Ulmeanu, directorul revistei „Acolada" (Satu Mare), criticul şi istoricul literar Gheorghe Glodeanu, directorul revistei „Nord Literar" ş.a.

În acest context au fost lansate cărţile ***Ora închiderii*** de Vasile Igna (prezentare făcută de Constantin Cubleşan) şi ***Cimitirul copiilor*** de Nicolae Goja (prezentată de Gheorghe Glodeanu şi de Constantin Cubleşan).

IMPORTANT!
Informăm colaboratorii noştri că responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice şi cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

Cronica literară

Gheorghe GLODEANU

CORESPONDENȚĂ INTIMĂ
IOANA EM. PETRESCU – LIVIU PETRESCU (III)

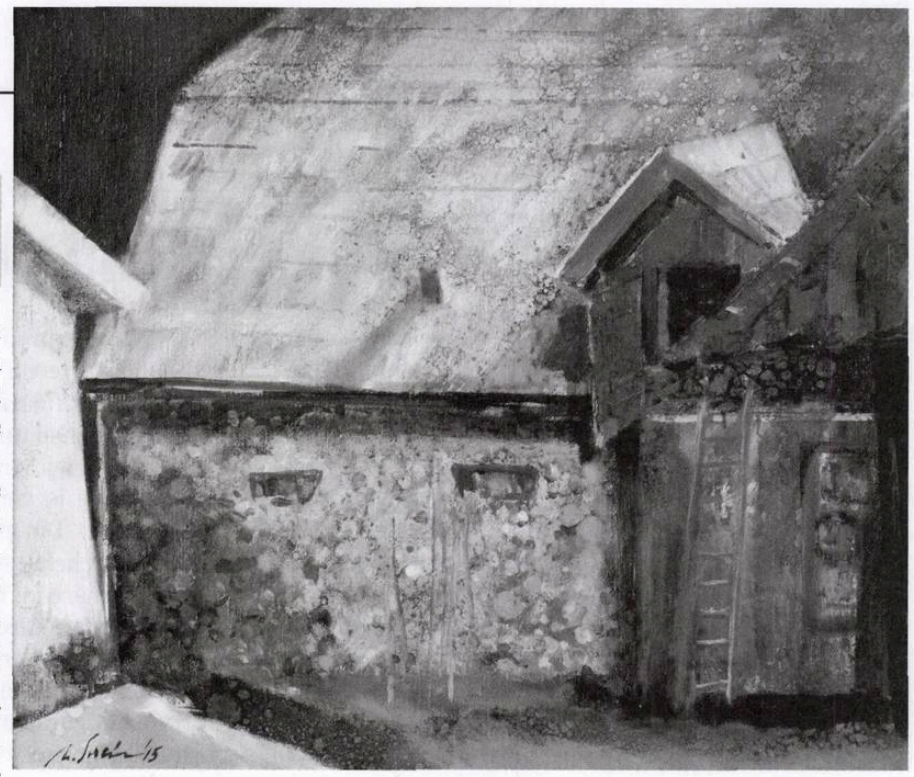

De la alb la negru

Schimbul epistolar dintre Ioana Em. Petrescu și Liviu Petrescu se reia, într-un nou context, în data de 16.07.1966. Este cea de a treia etapă semnificativă din corespondența intimă purtată de către cei doi intelectuali de prestigiu. Aflat în pragul unei călătorii la Londra, Liviu îi scrie soției sale din București. Problemele abordate în această nouă etapă existențială sunt radical diferite față de preocupările din armată. Profesorul pleacă pe trei luni la un curs de vară și speră că timpul va trece foarte repede. Este vorba de English Language Summer School, ținut la Oriel College din Oxford. Soției îi cere ca, pe perioada despărțirii, să citească, să treacă în fiecare zi pe la librărie și să cumpere toate revistele. Vede câți bani are la dispoziție pentru deplasarea în străinătate și i se face milă de sine.

Scrisoarea din 17 iulie 1966 este trimisă din Oxford. Liviu Petrescu ajunge cu bine la Londra, dar i se pierde bagajul și rămâne fără bani. Prezintă peripețiile drumului făcut în compania lui Marcel Pop Corniș, astfel încât scrisorile se transformă într-un jurnal de călătorie. La Oxford, omul din spatele Cortinei de Fier descoperă o lume nouă. Descrie imobilele, dar și librăriile, unde domină literatura de factură comercială. Este fascinat de cărți și, din puținii bani pe care îi are la dispoziție, reușește să achiziționeze mai multe volume rare. La început, nu înțelege nimic din engleza vorbită pe stradă, deoarece i se pare că oamenii înghit sunetele și contopesc cuvintele de parcă ar dori să deruteze lumea în mod intenționat. Apoi vorbește despre cursurile la care participă și remarcă așezarea cărților în librării. În ciuda renumelui locului, după ce vede cam tot ce era de văzut la Oxford, i se face dor. Când era copil, a vrut „la mama", în timp ce acum, la maturitate, vrea „la nevastă". Soției îi reproșează faptul că, rămânând singură, a căzut, probabil, în păcatul mai vechi al jurnalului intim. Observația se dovedește importantă, deoarece demonstrează faptul că Liviu Petrescu nu apreciază autoficțiunea. În consecință, a ține niște note zilnice i se pare un lucru inutil.

Pe măsură ce trece timpul, este *„tot mai sătul de străinătăți, mai ales dimineața"*. Aflat departe de casă, descoperă afinități secrete între el și Proust. Soției îi cere să nu uite să cumpere revistele din țară: „Tribuna", „Gazeta literară", „Contemporanul" etc. Nu știe cât de îngrijorată este Ioana în comparație cu perioada în care a fost plecat în armată.

Descrie biblioteca din Oxford, totul fiind descoperit prin intermediul lentilelor omului de cultură. În ciuda faptului că se află într-un loc celebru, constată cu uimire că timpul se scurge foarte greu și cu prea puțin profit. Este de părere că limba putea s-o învețe și acasă, ascultând B.B.C.-ul, fără să își părăsească soția. Recunoaște însă că profitul imens al descinderii sale pe tărâm britanic îl reprezintă cărțile. Reușește să achiziționeze mai multe lucrări esențiale privind literatura engleză modernă. Al doilea mare profit este că a ajuns să cunoască câte ceva din ceea ce au specific Anglia și poporul englez. Al treilea beneficiu important constă în familiarizarea cu tradițiile universității britanice, de la regimul de viață până la atitudinea profesorilor la catedră.

Descrie teatrul din Oxford și comentează spectacolul la care a asistat, o versiune modernă după ***Hamlet***. Face observații pertinente despre jocul actorilor, specifice unui specialist în literatura universală. În ciuda experienței intelectuale inedite pe care o trăiește, abia așteaptă să se reîntoarcă la Ioana.

Altă dată, Liviu Petrescu vorbește despre cultura modernă și despre condiția omului modern. Sensul existenței acestuia este identificat în posibilitatea de a crea opere. Drept urmare, o îndeamnă pe Ioana ca niciun gând de-al lor să nu rămână o simplă stare de spirit, ci să primească expresie, transformându-se în carte. Nutrește convingerea că reveria liberă nu are niciun fel de realitate, atâta timp cât nu i se impune o formă. Cu alte cuvinte, tot ceea ce se petrece în interiorul nostru trebuie subordonat unui scop exterior. Echilibrul sufletesc joacă un rol deosebit în realizarea formei și, pentru a-și ilustra opiniile, îl dă drept exemplu pe D. Popovici, tatăl Ioanei, care avea în sânge *„echilibrul gândirii"*, *„simțul formei"*.

Rămasă acasă, Ioana trăiește o serie de aventuri interioare, mult mai puțin spectaculoase decât pierderea bagajelor sau descoperirea celebrei universități britanice. Recunoaște că Liviu este *„spiritul ordonator"* care îi modelează existența și că, în absența lui, viața îi iese din matcă. Citește mult, dar numai ceea ce îi place. În schimb, scrie puțin și nu este mulțumită deloc de paginile ei. Se gândește că, poate la patruzeci de ani, va deveni una din scriitoarele geniale din sud-estul Europei. Deocamdată însă se pierde în toate, explică inutil, complică, pierde pe parcurs și sensurile de la început, chiar dacă inițial ele erau clare. Supărată, afirmă cu năduf: *„scriu ca o cizmă"*.

Corespondența din 1967 reunește, mai întâi, schimbul epistolar dintre Cluj și București, iar apoi cel dintre Geoagiu și Cluj. Prima scrisoare este datată 4 aprilie 1967. De data aceasta, Ioana este cea plecată la București, unde resimte teribil absența lui Liviu. Capitala îi place și petrece mult timp la bibliotecă. Ar dori să hoinărească, dar rănile de la picior o împiedică. Se gândește că, dacă ar locui în capitală, ar dori să aibă o mașină, zece perechi de pantofi și un destin personal. Pornind de la Proust, se întreabă de ce suferința este întotdeauna mai adâncă decât fericirea. Viața i se pare extrem de complicată și recunoaște faptul că, deocamdată, știe doar foarte puține lucruri despre ea. Finalizează studiul despre Duiliu Zamfirescu și se gândește să scrie despre G. Ibrăileanu.

Ioana își prezintă regimul de muncă sever, dar dezechilibrat. Ordinea constituie pentru ea un efort, fiind instaurată de către omul lângă care trăiește. Singura ei plăcere este aceea de a *„bîrui"* ideea. După ce acest moment privilegiat este depășit, nu mai păstrează decât senzația vagă a voluptății de odinioară. Trăiește cu impresia că, dacă nu va reuși să scrie, va trăi mereu cu senzația unei ratări iminente. Mărturisește că scrie mizerabil, dar crede că aceasta este doar o fază ce va fi depășită curând. Aspiră să învingă *„ostilitatea politicoasă a cuvintelor"*, să le îmblânzească, să obțină o putere demiurgică asupra lor, să poată face magie neagră cu ele, să aibă puteri nelimitate. Se psihanalizează și își identifică limitele. Nu este modestă, dar își recunoaște defectul de a explica inutil și caraghios ceea ce n-ar trebui explicat. Nu posedă arta de a lăsa lucrurile nespuse și descrie drumul lung de la expresie la imagine. Despre jurnalul ei spune că este *„un buletin de medicină sufletească"*. Vrea să ia totul de la început și să învețe să scrie simplu, altfel simte că mania subordonatelor explicative o va distruge.

La rândul lui, Liviu Petrescu e deranjat când nu primește vești de la Ioana. În plus, mai e și acuzat pe nedrept că nu îi scrie soției sale. E supărat pentru că întârzie să îi apară cartea de critică literară și se gândește: *„De ce să scriu eu despre toți tâmpiții – și în mod obligatoriu 20 de pagini de fiecare? Uf!"*. La data respectivă, Liviu Petrescu lucra la volumul ***Realitate și romanesc***, ce va vedea lumina tiparului la Editura Tineretului, în 1969.

Când nu primește scrisorile în ritmul convenit, profesorul nu rămâne nici el dator. Se răzbună pe Ioana cu voluptate, refuzând să îi ude, trei zile la rând, asparagusul. Solicită aprobarea Rectoratului pentru o vizită de documentare la București și așteaptă să primească banii de drum. I se refuză publicarea integrală a articolului despre Camil Petrescu în revista „Tribuna" și se simte adânc jignit. Un amplu și interesant studiu dedicat autorului ***Patului lui Procust*** se va regăsi și în cuprinsul volumului ***Realitate și romanesc***. În ciuda stărilor sufletești contradictorii prin care trece, recunoaște că are puterea de a continua să trăiască normal. Apoi, își laudă soția pentru maniera în care a reușit să se acomodeze cu Bucureștiul. Critic, îi spune că ea are o serie de slăbiciuni pe care nu reușește să le învingă și este chiar mulțumită de luciditatea cu care își recunoaște limitele. Liviu vorbește chiar despre fascinația ficțiunii pe care au resimțit-o, la un moment dat, amândoi. Analizând activitatea consoartei sale, epistolierul afirmă că, pentru a scrie, e nevoie de *„o gândire bine educată, care să ți se supună, care să fie în stare să valorifice integral o intuiție"*.

Când Liviu își propune să colaboreze la „Făclia" pentru a câștiga un ban în plus, Ioana îi reproșează faptul că vrea să își piardă vremea făcând ziaristică. Îi cere să nu își bată joc de timpul său prețios prin activități ce nu i-ar aduce niciun profit sufletesc sau intelectual. Apoi vorbește despre programul ei din capitală și despre cărțile pe care le găsește pe la anticari. Lui Liviu îi place gustul ei aproape masculin pentru luciditate, dar nu îi place că se complace în conștiința bovarismului ei lucid. Îi cere să își lase la o parte îndoielile pentru a-l asculta pe el, deoarece este om bătrân și știe ce face. Deși nu este un înțelept, are intuiția lucrurilor. Răspunzând ironic la *„învățăturile"* lui Liviu, Ioana îl consideră o fire rațională și plictisitoare.

Schimbul epistolar dintre Cluj și București este substituit, în vara anului 1967, cu cel dintre Geoagiu și Cluj. În scrisoarea datată 20 iulie 1967, Ioana abordează problema delicată a maternității, problemă abordată în termeni similari și în jurnalul ei. Ideea de a deveni mamă o înspăimântă, deoarece și-ar pierde libertatea interioară. Singura persoană alături de care nu se simte stânjenită și alături de care își poate păstra eul profund este Liviu. Știe că și-ar iubi copilul, dar se teme că ar ajunge să se deteste pe sine renunțând la vechea sa identitate prin asumarea sentimentului datoriei părintești. Consideră că nu poate să facă concesii nici măcar de dragul unui copil. Recunoaște că dă dovadă de un egoism feroce, dar nu pregetă să afirme că nu poate fi fericită uitând de sine. Trebuie fie să gândească, fie să simtă, iar din punctul de vedere al intelectualului lucid, maternitatea poate fi considerată chiar o risipă, o deturnare de la preocupările firești. Convingerea ei este aceea că nu poate fi fericită decât scriind. Ca și dragostea, scrisul este considerat un adevărat miracol, deoarece te poate face să treci peste conștiința unor eșecuri parțiale și te poate determina să iei totul de la început. Nu vrea să renunțe la libertatea ei interioară, absolut necesară ca să devină cea care vrea să fie. Mai mult, nu se vede în ipostaza de a urmări mereu un copil și se întreabă dacă astfel ar mai putea fi fericită. Sunt rânduri care reflectă o dilemă teribilă. Ioana Petrescu simte că activitatea pe care o desfășoară o acaparează integral, iar maternitatea ar constitui un sacrificiu ce ar deturna-o de la rosturile ei firești. La Geoagiu, îl citește pe Stendhal și are senzația că face descoperiri importante în opera acestuia.

Problema scrisului revine și în epistolele soțului rămas acasă. În data de 24 iulie 1967, Liviu ne introduce în laboratorul său de creație. Afirmă că e scriitor și, pentru un scriitor, elementul cel mai important este limbajul. După eseul consacrat lui Ibrăileanu, scrie despre Anton Holban. Face schița unui studiu mai amplu și se ferește să cadă în banalitate. Ideea de la care pornește constă în a prezenta lucrurile astfel încât să pară noi, chiar dacă ele au mai fost spuse. Elementul de noutate pe care dorește să îl aducă ține de aplicarea psihanalizei la opera autorului ***Jocurilor Daniei***. Ideea pe care o lansează este aceea că personajele principale din romanele lui Holban nu pot fi înțelese decât în bloc, cercetarea lor separată riscând să le deformeze semnificația. Altă dată, universitarul vorbește despre reforma învățământului și atrage atenția asupra schimbărilor. Printre acestea se numără munca patriotică obligatorie pe timpul verii. Trebuie menționat faptul că dialogul epistolar dintre cei doi soți este purtat în paralel cu cel telefonic, în măsură să întregească ideile exprimate în scris.

Cursurile organizate de către Universitatea din Debrețin în vara anului 1968 devin pretextul unui nou schimb epistolar. În data de 20 iulie, Ioana îi descrie lui Liviu campusul, care i se pare splendid, deoarece îți dă senzația de larg, de spațiu deschis, dar și de reculegere. Se găsește într-o atmosferă odihnitoare, cum visează și pentru ei. Casele mici, cu camere imense, cu biblioteci, cu tot verdele din jur îi apar drept concretizarea unui vis.

(Continuare în pagina 14)

Nicolae SCHEIANU

„PRIVIRI ÎN ÎMPREJURIMI ŞI SPRE ÎNĂLŢIMI" DUPĂ POTOP (IOAN)

Un autor cu nume biblic, cu multe poeme scrise într-o vădită tentă biblică şi cu cinci volume de versuri publicate până acum este Ioan Potop, poet băimărean aflat la vârstele concluziilor despre viaţă şi lume, după o activitate prodigioasă în cercetarea geologică şi în învăţământul maramureşean.

Despre volume publicate de Ioan Potop s-au exprimat în articole publicate în diverse ziare şi reviste cunoscutul filolog Ioan Bălu, doctorul în filologie George Sârbu din Ploieşti, lectorul universitar Vasile Borca, scriitorul şi jurnalistul Ioan Romeo Roşiianu, fiecare venind cu analize mai mult sau mai puţin aplicate despre creaţia autorului maramureşean, insistând cu precădere asupra conţinutului poemelor şi asupra mesajului lor direct şi, foarte puţin, dacă nu deloc, asupra calităţilor stilistice şi poetice ale acestora.

Astfel, Ioan Bălu recurge la analiza semantică a unor părţi sau sintagme din poemele autorului sau la teoretizări despre prozodie şi formă, în general, ca de exemplu: *„Reordonări sintactice personalizate, imprevizibile combinări imagistice, impuse de legile imaginarului poetic sunt distribuite într-o reţea strofică de segmente unitar diferenţiate ideativ. Dar similare prozodic şi asemănătoare prin reiterare sinonimică"* (***Recenzia şi prefaţa poemelor lui Ioan Potop întru aspiraţia spre împlinire*** în volumul ***Curgerea simţirii în firea trăirii***, Ed. Enesis, Baia Mare, 2015). George Sârbu, doctor în filologie, îşi axează textul din postfaţă pe descrierea şi explicarea, pe analiza strict formală şi de înţeles, a unor poeme din volumul ***Priviri în împrejurimi şi spre înălţimi***, Ed. Enesis, Baia Mare, 2014.

Dar nu conţinutul poemelor şi explicarea lor şcolărească sau preţios filologică croşetând graţios cu cuvintele constituie problema versificaţiei şi a versurilor pe care Ioan Potop le-a publicat până acum, complexe, elaborate şi corecte din punct de vedere literar, decente în conţinut şi purtătoare de mesaje umaniste generoase, elogiind progresul umanităţii şi dezaprobând excesele şi decăderea morală, agresarea esenţei umane şi distrugerea mediului şi a naturii, ci stilul său poetic destul de greoi, didacticist, sintaxa subjugată discursului poetic, deficienţe de ritm şi de unitate a întregului poemelor, cu toate că în volum există poeme sau părţi ale poemelor foarte bine realizate.

Autorul versifică pe o multitudine de teme şi tematici, în special ţinând de sfera moralei creştine, de moralitate în general, de Creaţie şi de Creatorul suprem, de cosmologie şi, în mod firesc, de geologie, despre ignorarea şi distrugerea naturii de către specia umană, totul fiind văzut ca o simfonie cosmică orchestrată de Marele Arhitect care se află la baza tuturor lucrurilor, văzute şi nevăzute, ceea ce s-ar fi putut face cu un câştig considerabil prin recurgerea la eseu sau proză. Conţinutul strict al poemelor dezvăluie o personalitate elevată şi cultivată, cu un real bun gust şi cu simţ estetic, dar tonul poemelor este deseori monoton şi monocord, fără surprize estetice, parcă lipsite de curaj şi de inovaţie, poetul neîndrăznind să-şi transceadă şi să-şi transpună trăirile la înălţimea lirică spre care tinde, nereuşind să treacă dincolo de o anume zonă în care îşi plafonează emoţia lirică. Din păcate, simţirea poetică se materializează destul de rar în versuri care să producă acel efect liric aşteptat de cititor de la orice poem: *„Covorul galben ne desparte/De înălţimea zărilor albastre/Sufletu-mi blând de toamnă/ La linişte mă-ndeamnă"* (***Cuşma munţilor***).

Volumul ***Priviri în împrejurimi şi spre înălţimi***, apărut la Editura Enesis, Baia Mare, 2014, este format din poeme neunitare ca realizare artistică, uneori sunând didacticist, alteori greoaie şi lipsite de limpezime şi de strălucire şi aceasta este ceea ce scade din importanţa conţinutului lui, cum am spus, plin de intenţii bune şi de bun simţ civic şi uman, în general. Dar sunt lăudabile ardoarea cu care poetul abordează tematica atât de diversă şi încrederea pe care o pune în demersul său poetic.

Nu ai cum să nu sesizezi tonul de carte veche, semănând uneori cu versificările pe teme biblice de la începuturile poeziei noastre sau cu formulările încifrat profetice în versuri ale lui Nostradamus... Dar poate aceasta este chiar cheia personalităţii poetului băimărean, nota sa distinctivă, riscul pe care şi-l asumă pentru a-şi enunţa crezul poetic. Sinceritatea, cuviosenia şi credinţa în Dumnezeu, bunătatea, omenia, curăţenia morală şi frumuseţea sufletească, strigătul de durere şi de împotrivire faţă de degradarea personalităţii umane, a mediului de viaţă, schimbările prea bruşte şi prea radicale pe care le suferă modul de viaţă moştenit din străbuni pe care autorul le etalează cu asupra de măsură în poemele din acest volum nu sunt totdeauna susţinute de o „îmbrăcăminte" lirică pe măsură şi aceasta îi scade mult din întregul care ar trebui să fie cartea.

Bunele intenţii ale poetului, poemele, compoziţiile pe orice temă sunt uneori minate de o anume stângăcie în alegerea „tonului" potrivit şi a abordării lirice necesare. În încercarea de a-şi exprima sentimentele de plenitudine existenţială şi de bucurie în faţa creaţiei divine şi a vieţii, şi ea de esenţă divină în accepţia autorului, Ioan Potop se izbeşte de pragul concretului, de tentaţia de a explica şi de a descrie ceea ce e vizibil şi neinteresant din punct de vedere liric, de a face înţelese lucruri care, în poezie, au alte înţelesuri... Şi acesta este pragul metafizic. Orice poezie adevărată, orice creaţie adevărată pluteşte în sferele metafizicului, capătă dimensiuni multiple şi înţelesuri... de neînţeles. Dramele cotidianului, ca şi ale omului trăitor în cotidian, nu sunt importante pentru poezie dacă nu reuşesc să fie transfigurate în substanţă poetică şi nu în explicaţii de manual sau morale. În competiţia lirică actuală acerbă, ca de altfel în orice perioadă poetică, de orice natură, clasică, modernă sau postmodernă, versuri precum cele din exemplele de mai jos, alese dintre multe altele, nu sunt cele mai nimerite: *„Cu rădăcini carpatice ancestrale/Confruntările în zonă vor fi epocale/Între placa tectonică Est-Europeană/Cea Moesică şi cea Panono-Transilvană"*; *„În aria de confruntări amintită/Din fosta Mare Sarmatică vestită/Stratele s-au cutat şi încreţit/Sub forma arcului carpatic cotit"* (***Confruntări epocale***). Adesea şi atunci când abordează o tematică foarte sensibilă, precum în poemul ***Bondărelul***: *„Când spre o altă roză pornea/O simfonie a zumzetului cânta/Mândru grăuncioarele de polen purta/Fără să vrea, tainic şi alte roze poleniza"*; *„În munţii Bucegi, străjer atent Vârful Omul e statornic şi vigilent"* (***Străjerii ţării***) etc.

Formaţia sa ştiinţifică îl îndeamnă să atace teme de care alţi poeţi se feresc; el reuşeşte să creeze emoţii lirice şi să provoace reflecţii acolo unde universul poetic obişnuit nu prea se încumetă. Tematica religioasă beneficiază de uneltele unui credincios neprefăcut şi de fervoarea lirică a unui ins învăţat să asculte vocea divinităţii, iar cea ştiinţifică de un specialist în domeniul pe care l-a slujit o viaţă. Cu toată buna credinţă şi cu toată încrederea pusă în puterea în timp a cuvântului, Ioan Potop nu poate întotdeauna să transfere imaginile telurice ale lumii în imagini poetice adevărate, purtătoare de fior liric, de mesaj şi sens poetic, dar sunt multe alte poeme care îşi iau „revanşa" în faţa celorlalte prin ineditul tematic pe care îl pun în faţa cititorului.

Strădania sa este lăudabilă şi demnă de toată consideraţia, dar o concentrare pe trăirile lăuntrice şi pe profunzime în exprimare i-ar aduce beneficii poetice evidente. Pentru că aceste semne există în volumul care vrea parcă să sondeze înălţimile inabordabile ale creaţiei de început şi ale nepătrunsului: *„Ca licăr de energie mic/Când eram mai nimic/Făptură unică m-ai făcut/Cu impulsul pe care/Mi L-ai dat la început"* (***Licăr de energie***).

Ioan Potop este genul de poet tăcut, modest, sobru, dar elevat, puţin cunoscut chiar şi în mediul literar băimărean, dar capabil de surprize lirice de calitate, datorită modului destul de controversat, unii ar spune trans-modern, implicând în literatură ştiinţa şi tehnica, de a scrie texte poetice, de a-şi etala cunoştinţele despre lume şi viaţă, de a-şi transpune sensibilitatea în emoţie lirică.

Peisaj de la fereastra atelierului

Teodor CURPAŞ

CORINA PETRESCU PALPITĂ CLIPE DE VIAŢĂ

Am în faţă volumul ***Gând îmbrăţişând gânduri***, cea mai recentă carte semnată de Corina Petrescu, apărută în 2016, la Editura Inspirescu din Satu Mare. De mulţi ani, Corina Petrescu scrie poezie, fiind îndrăgostită incorigibil de verbul limbii române. Se vede că a trecut prin şcoala de filologie clujeană şi că pasiunea poetică n-a părăsit-o. De-a lungul deceniilor, a adunat premii literare, a primit lauri binemeritaţi, pentru că a ştiut să facă să rezoneze datoria faţă de sine cu cea faţă de semeni şi cu cea faţă de propria operă, aşezându-se într-un echilibru vertical, între cele două lumi, de jos şi de sus: *„Plâng limbile ceasurilor,/Nimeni nu le unge şi par/A fi ruginite de timp,/Se sperie, le este teamă de/Trecerea acestuia pe care ele nu pot/Să o mai măsoare cu exactitate"* (Din ***Timp***, pag. 36). Aşa mărturiseşte poeta. Doar aşa a putut fi statornică în credinţă, în cuvinte. Şi în fapte. Mama şi copilul din poezia ***Viaţa ca un Auschwitz*** sunt *„condamnaţi să trăim,/Dar să nu uităm, nicio clipă, cât de muritori suntem"* (pag. 57). Îi place domniei sale să spună: *„Apoi, uneori mai târziu, alteori, mai devreme,/ Vedem lucruri ce o să ni se întâmple şi nouă"*, înţelegând mereu acea *„disciplină a finitudinii"*, cum o numea Gabriel Liiceanu; să ştii că ai un timp limitat, că eşti vremelnic.

Ca un cântec de noapte al poetei, o face să ajungă întotdeauna în luminiş. Corina Petrescu scrie pentru mulţi, crede în comunicarea dintre cei puţini, care au ceva de spus. A avut şi are revelaţia „căii" şi a simplităţii de a-l omagia, întărind genialitatea: *„Dintr-un Luceafăr/Se răsfaţă spre noi mii de stele./Ne învăluie cu dragoste, ne inspiră,/Ne fac să ne amintim că/Limba română era o adevărată/Bijuterie de sunete şi sensuri/Şi în vremea lui Eminescu"*. Poeta, în numele unei umanităţi înţelese cu generoasă largheţe, ştie că *„înţelesul e mai iute decât timpul înţelesului"* şi că *„nu există înţeles, ci numai înţelegere"*, cum spunea Nichita Stănescu. Aşadar, vorbim despre Corina Petrescu, pătrunzând în poezia dedicată lui Eminescu (pag. 56) precum într-un infinit de infinituri. Citind-o, urmezi traseul cu o ştiinţă a înfiorării ce tulbură realitatea vremii, când valorile nu mai sunt recunoscute. Păcat! Poeta devine un truditor pe ogorul poetic al limbii române înspre a înţelege, a spune, a mărturisi, a scrie. Poezia devine astfel o taină şi un ecou plin de adevăr ce place! Or, adevărul nici nu se votează, că-i adevăr! Iată că despre Eminescu se mai spun şi adevăruri, trăiri sufleteşti printr-un discurs modern şi totodată atemporal, de o distincţie intelectuală rară. Corina Petrescu trece prin viaţă cu folos, făcând din cele şaizeci şi şase de poeme un act de cultură aşteptat de iubitorii de poezie, acum, când este ora ce se-mprimăvărează întru totul, încât oamenii trebuie să devină mai buni, mai trainici şi mai umani! În ***Strigătul uitării***, prin dorul de frumos, arată contrariul: *„Tulpina trandafirului/ Sângerează/În inima ta./Spinii sunt mai agresivi decât toţi/Colţii de lup înfometat"*. Nu mai e loc de dor de câmp, de locul unde va fi să apară soarele, ci doar „de adevăruri": *„Precum spinii de pe tulpina/Unui trandafir/Uitat de lume"* (pag.71).

De ani de zile Corina Petrescu ne-a obişnuit ca, după zilnica hărnicie, cu poeziile sale pline de forţă şi erudiţie, ancorate în suflet omenesc, să ne ofere câte un volum de versuri, ca şi prezentul, poezii reieşite din meandrele sensibilităţii feminine.

Deşi am primit imediat cartea, m-am oferit să o citesc şi să scriu sub impulsul stării de moment, lăsând riscul şi privilegiul să o las la... macerat, intuind că am în faţă o carte de recitire ce merită „văzută" cu ochiul tihnei! Aşa am procedat şi nu m-am înşelat deloc! Am găsit un fond modelat după sufletul ei preaplin de iubire de oameni, de viaţă... Autoarea are curajul de a-şi cânta şi plânge lăuntrul său, cu subiecte care o bucură sau nu-i dau pace. Spunea Arghezi: *„Frumoasă carte, cinste cui te-a scris!"*.

Dimineaţă de iarnă

Săluc HORVAT

DUMITRU MICU. PUBLICISTICĂ LITERARĂ

Bibliografia scrierilor lui Dumitru Micu impresionează prin numărul cărţilor publicate şi prin varietatea temelor abordate, cuprinzând cărţi de critică şi istorie literară, monografii consacrate unor scriitori importanţi (Arghezi, Coşbuc, Blaga, Călinescu, Mircea Eliade ş.a.), studii de sinteză asupra unor etape din istoria literară (***Literatura română la începutul secolului XX***), despre curentele literare (***Gândire şi gândirism***, ***Modernismul românesc***, ***Poporanismul şi viaţa literară***), sinteze de istorie literară etc.

În şirul lung de cărţi publicate se înscriu şi recentele volume apărute la Editura Muzeului Literaturii Române cu titlul ***Studii, eseuri, articole***, volumul I – ***Microsinteze şi micromonografii*** (2015), volumul II – ***Efigii, portrete şi profiluri literare alături şi dincolo de literatură*** (2016).

Din parcurgerea sumarului primului volum, ***Microsinteze şi micromonografii***, se desprinde o tematică variată. Un prim grupaj de eseuri se opreşte la simbolism, în care insistă asupra specificului simbolismului românesc, asupra raportării acestuia la simbolismul francez şi la cel belgian, asupra tranziţiei de la simbolism la expresionism.

Apărut sub impulsul simbolismului francez şi mai ales al celui belgian, simbolismul românesc, în opinia lui Dumitru Micu, nu trebuie privit ca o variantă a acestora, ci ca unul care a avut un conţinut şi o evoluţie proprii, având un rol important în istoria literaturii române, neputând fi înţeles fără a fi privit în specificitatea lui naţională. Apărând în momentul în care poezia românească urca prin Eminescu *„pe culmea romantismului”*, simbolismul românesc avea să crească direct din acesta.

Dezvoltându-se simultan cu simbolismul franco-belgian, în literatura română este receptat cu o anumită întârziere (sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea). Între promotori se numără Al. Macedonski, cel care *„a venit în istorie după Eminescu; în istoria literară înaintea lui”*. Deşi nu a creat nimic durabil în spiritul simbolismului, Al. Macedonski i-a deschis acestuia porţile în literatura română prin acţiunea sa în cadrul grupului de la „Literatorul”.

Apariţia reală a simbolismului în literatura română s-a produs prin Ştefan Petică şi prin Dimitrie Anghel, luând amploare după anul 1905, prin apariţia revistei „Viaţa nouă”, conduse de Ovid Densusianu, cel care şi-a asumat rolul de stegar al simbolismului românesc şi care a orientat lirismul autohton spre spiritul artistic modern, nu doar prin articolele de direcţie, ci şi prin spiritul creaţiei proprii, semnând în paginile revistei, prin pseudonimul Ervin, un număr important de creaţii poetice, dar şi prin publicarea în revistă a unor reprezentanţi de seamă ai simbolismului belgian, între aceştia cunoscutul poet Émile Verhaeren.

În eseul ***De la simbolism la expresionism***, pornind de la monografia scrisă de Zina Molcuţ, dedicată lui Ştefan Petică, *„cel dintâi simbolist român autentic”*, Dumitru Micu se referă atât la poet şi la locul acestuia în literatura română, cât şi la contribuţiile autoarei monografiei.

Un capitol important al cărţii se ocupă de ***Literatura română din Transilvania Nordică (1940-1944)*** (p. 70-133). Lovită crunt prin Dictatul de la Viena, partea nordică a Transilvaniei a cunoscut o perioadă de degradare sub toate aspectele. Toate focarele de cultură româneşti au fost reduse la muţime. Românii au ajuns captivi în propria lor ţară, fără presă, fără reviste de cultură. La 8 septembrie 1940, Emil Haţieganu reuşeşte să publice ziarul „Gazeta noastră”, prin care a lansat un patetic apel intelectualilor de a nu părăsi *„vatra strămoşească”*. Ziarul a fost repede eliminat. Conştienţi că numai prin cultură se poate dinamiza conştiinţa naţională, în locul „Gazetei noastre” apare „Tribuna Ardealului”, care, începând cu numărul din 26 ianuarie 1941, va publica o pagină de cultură sub sugestivul titlu ***Grai şi suflet românesc***. Devenind o pagină constantă în fiecare număr al ziarului, în ***Grai şi suflet românesc*** se va regăsi un număr important de scriitori, atât din Ardeal (Coşbuc, Goga, Rebreanu, Agârbiceanu), dar şi din întreaga ţară (Arghezi, Bacovia, Panait Cernea etc.). Treptat, orizontul acestei pagini a devenit o adevărată enciclopedie de literatură, din care aflăm despre majoritatea scriitorilor români şi nu numai.

Reflectând creaţia literară artistică din întreaga ţară, „Tribuna Ardealului” a constituit o oglindă a tot ceea ce s-a petrecut în plan cultural în teritoriul ocupat în cei patru ani. Studiul lui Dumitru Micu asupra literaturii române din Transilvania Nordică constituie o pagină importantă din istoria noastră literară prin mesajul transmis, prin numărul mare de scriitori din toată ţara, adunaţi în jurul „Tribunei Ardealului”, prin stabilirea rolului deosebit avut de presa literară a zonei şi în mod special al „Tribunei Ardealului”. De real interes sunt referirile la presa ardeleană, la rolul avut în menţinerea spiritului românesc, a literaturii acestor ani de tristă aducere aminte.

Un alt capitol care reţine atenţia este cel consacrat *realismului socialist,* abordat în eseul ***Spre şi sub realismul socialist*** (p. 134-199). Momentul 23 August va marca un nou început în viaţa politică, socială şi culturală a României. Restaurându-se (pentru un moment), sistemul pluripartidic permite apariţia sau reapariţia unor ziare ale partidelor istorice, dar şi a celor ale partidului comunist, care apăruseră în mod clandestin („Scânteia”, „România literară”), precum şi înfiinţarea altora („Graiul nou”, „Veac nou” etc.). În multe dintre acestea se publică traduceri din literatura rusă şi sovietică, dar şi *„literatură nouă”* românească, purtând semnătura lui Sadoveanu, Gala Galaction, Camil Petrescu, M. Beniuc, Ion Vitner, E. Jebeleanu, Nina Cassian, Al. Jar ş.a. Îşi reiau apariţia mai multe reviste dispărute în perioada dictaturii antonesciene: „Viaţa Românească”, „Adevărul”, „Rampa”, „Bilete de papagal”, „Jurnalul” lui G. Călinescu, „Gândirea”, „Convorbiri literare”, „Curentul”. Continuă să apară „Revista Fundaţiilor Regale”, „Universul literar”, „Luceafărul”, „Transilvania” etc. În anii următori vor apărea noi reviste de cultură: „Orizont”, „Revista Cercului Literar de la Sibiu” , „Steaua” la Cluj ş.a.

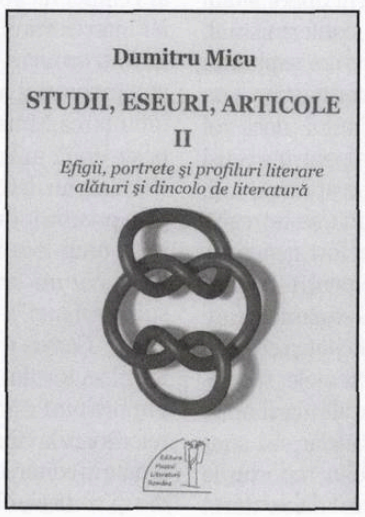

Noul regim, încă din primele sale zile, va începe o campanie de sancţionare a celor vinovaţi de dezastrul ţării sau de complicitate. În ziarul „Dreptatea”, la rubrica *„Perna cu ace”*, Oscar Lemnaru cheamă să dea socoteală. În primul articol, între cei nominalizaţi se aflau Constantin Noica, Emil Cioran, Mircea Eliade, Nae Ionescu ş.a. La mormântul lui Liviu Rebreanu, directorul ziarului „Dreptatea”, N. Carandino, susţine că *„autorul lui **Ion**, al **Pădurii spânzuraţilor**, al **Răscoalei** a trădat pentru onoruri şi arginţi pe ţăranii lui năsăudeni şi a spart solidaritatea ardelenilor”*. Câteva zile mai târziu, Ion Caraion îl numeşte pe Rebreanu *„spectru”*, *„strigoi”*, *„gorilă”* şi profeţeşte că mormântul său va fi *„un mormânt părăsit, umplut de pălămidă şi boziu”* şi că ţăranii locului, cu ochii în pământ, cu buzele strânse, cu pumnii încleştaţi, îl vor ocoli de departe pe ulicele Jidoviţei. Cu aceeaşi inclemenţă vor participa la vânătoarea colaboraţioniştilor Ion Călugăru, Nicolae Moraru, Aurel Baranga, Ion Caraion, Geo Dumitrescu etc. Lista celor „demascaţi” este mult mai cuprinzătoare, acuzatorii cerând cu insistenţă excluderea acestora din Societatea Scriitorilor Români şi din presă, mergând până la interzicerea cărţilor lor, a cărţilor şcolare în care erau trecuţi. Nici unele reviste nu au scăpat atenţiei justiţiarilor, fiind eliminate pe motivul *„separării literaturii de politică”*, între acestea aflându-se „Revista Fundaţiilor Regale”, „Universul literar”, „Revista Cercului Literar” ş.a. Scriitorii sunt somaţi să părăsească *„turnul de fildeş”* şi să participe cu arta lor la *„edificarea unei noi societăţi”*, sub sloganul *„cărturari de pretutindeni din această ţară, uniţi-vă, puneţi-vă în slujba poporului”*, apel lansat de Partidul Comunist. Între promotorii apelului către intelectualitatea scriitoricească se află Mihail Sadoveanu, primul care ne spune că *„lumina vine de la Răsărit”*. Răspunsul nu întârzie să vină. Tot mai mulţi scriitori se vor alinia *„noului”*. Cezar Petrescu, de exemplu, în „Contemporanul”, îndeamnă scriitorimea să-şi caute materialul de inspiraţie în realitatea socialistă contemporană. Mihai Beniuc îşi îndeamnă confraţii nu numai să părăsească *„turnul de fildeş”*, ci să-l şi dărâme: *„În această perioadă,* spune Beniuc, *rolul scriitorului poate deveni covârşitor, dacă el îşi înţelege misiunea. Pentru aceasta însă trebuie dinamitat mai întâi turnul de fildeş. Dacă vrem să fim ceea ce trebuie să fim, nu mai putem privi realitatea prin gaura cheii sau prin geamuri colorate”*.

Îndemnul adresat scriitorilor de a-şi ancora creaţia literară în realitatea cotidiană a devenit pentru mulţi cuvântul de ordine, urmat şi pus în înfăptuire prin creaţiile proprii, dovadă fiind numărul considerabil de opere scrise în toate genurile: poezie, proză, dramaturgie, eseistică. Din păcate, între aceştia se regăsesc nume care, anterior acestei perioade, au scris opere de valoare.

Însumând cuprinsul acestui prim volum, se cuvine să subliniem varietatea tematicii abordate. La cele amintite trebuie să notăm şi suita de micromonografii ale unor scriitori străini şi români. Între aceştia amintim numele lui Martin Opitz, Ibsen, François Mauriac, C. W. Schenk, Ivo Andrič, românii: Cornel Moldoveanu, Alice Călugăru, I. M. Raşcu, B. Fundoianu, Radu Cârneci, Ion Brad, Aurel Rău şi alţii. Fiecare dintre aceste micromonografii detaliază aspecte şi date ce întregesc biografia scriitorului respectiv.

Microsintezele şi micromonografiile din volumul I sunt continuate într-un nou tom: ***Efigii, portrete şi profiluri literare alături şi dincolo de literatură***. De data aceasta, într-o tematică cuprinzătoare, Dumitru Micu adună o sumă de consideraţii despre mai mulţi scriitori aparţinând mai multor generaţii, pornind de la Eminescu, cu care se deschide volumul. Prin articolele ***Eminescu sau poezia***, ***Eminescu: raza gândului etern***, ***Eminescu: poet „religios”***, ***Eminescu, model permanent*** ş.a. criticul reiterează perenitatea şi valoarea operei eminesciene. Urmează: ***Titu Maiorescu. Precursorul***; ***Spiritul maiorescian***, cel care i-a fixat locul lui Eminescu în istoria literară; ***Actualitatea lui Caragiale***; ***Gherea, cititorul pasionat***; ***E. Lovinescu, criticul exemplar*** sau ***E. Lovinescu: promodernism***; ***Blaga şi Goethe***; ***Călinescu, poetul*** şi exemplele ar putea fi continuate cu alte nume: Bacovia, Minulescu, Vianu, Cioculescu, Zaciu, Labiş etc., multora dintre aceştia Dumitru Micu consacrându-le studii monografice.

Indiferent dacă se referă la simbolism, la literatura Transilvaniei din perioada anilor 1940-1944, la viaţa literară din perioada stalinistă sau la numeroasele sale lucrări de istorie şi critică literară, Dumitru Micu are o viziune clară asupra literaturii noastre, ceea ce se dovedeşte prin această colecţie de microsinteze, micromonografii, efigii, portrete şi medalioane pe care le oferă iubitorilor de literatură.

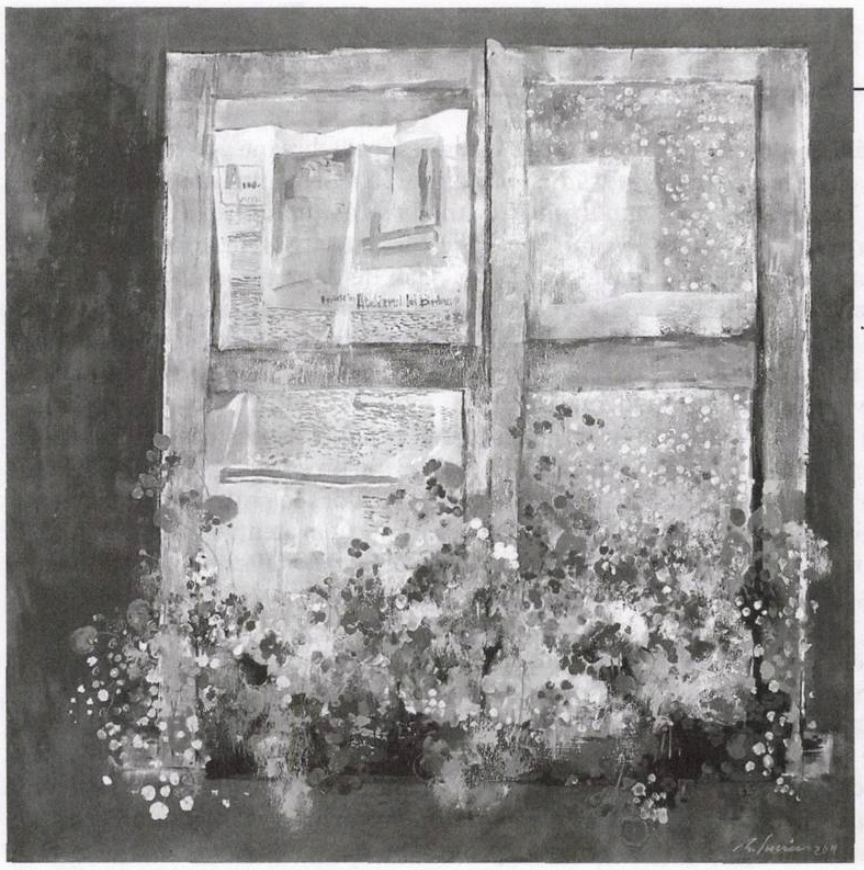

Fereastră albastră

Daniela SITAR-TĂUT

DOUĂZECI ŞI OPT DE DEBUTANŢI LUCACIŞTI

Dialoguri maramureşene (Editura Actaeon Books, 2016) face parte dintr-un proiect mai amplu, concretizat fie prin cărţi scrise de mine (***Valori şi prezenţe conjuncturale I***; ***Interviuri I***, ***Receptarea culturii române în Slovacia după 1989***, Risoprint, Cluj-Napoca, 2009; 2010; 2015), fie prin cărţi pe care le-am coordonat (***Memorialistica închisorilor. Diasporă. Disidenţă***, ***Lyceum***, Risoprint, Cluj-Napoca, 2009) sau numai le-am editat (***Exilul literar românesc – înainte şi după 1989***, ***Zilele limbilor romanice II***, Univerzita Komenského v Bratislave 2011, 2012). Anterior acestui experiment colectiv, s-a dovedit deosebit de încurajator, în privinţa finalităţii şi a impactului tinerilor debutanţi, tomul ***Dialoguri bratislăvene*** (Univerzita Komenského v Bratislave 2013), ce avea cinci autori: Daniela Sitar-Tăut, Romana Rýdza, Miroslav Uram, Michaela Ďuračková, Silvia Steinerová, ultimii patru studenţi în anul III ai secţiei de limba şi literatura română ai universităţii slovace. Liantul cărţii l-au constituit atât arealul geografic actual al intervievatorilor, cât şi preocupările similare ale celor investigaţi, deşi aceştia au provenit din ţări diferite (Slovacia, România, Germania, Serbia, Cehia). O mare parte din economia textuală a cărţii a fost deţinută de românişti, motiv pentru care relaţiile cultural-istorice româno-slovace, ce durează de aproape cinci veacuri, au reprezentat o notă redundantă. Aceeaşi linie, preponderent cultural-beletristică, va fi menţinută şi în ***Dialogurile maramureşene***. Reuşita editorială şi didactică a tomului precedent m-a încurajat să încerc aceeaşi reţetă componistică şi pe teritoriul maramureşean. Toţi intervievatorii sunt elevi în clasa a XII-a ai Colegiului Naţional „Vasile Lucaciu" din Baia Mare, secţia filologie-jurnalism, iar volumul este rezultatul bătăliei noastre de-a lungul acestui an în cadrul opţionalului de jurnalism, când am avut de luptat cu inerţia, conformismul, dezinteresul, trahanelile, ba chiar plagiatul tinerilor aspiranţi, în unele cazuri. Conform dictonului, ajustat perifrastic, „Vox magister, vox Dei" sau mai draconic-răspânditului „dacă voi nu mă vreţi, eu vă vreu", mi-am impus voinţa pentru a reuşi să finalizăm ambiţiosul proiect de a-i face, pe aproape toţi, debutanţi. Aşadar, şaizeci de voci care întreabă/se întreabă sau răspund. Materialele din acest volum au fost generate, după caz, de apariţia unei cărţi emblematice pentru cultura română, de un eveniment omagial, de întâlnirea cu oameni care au o opinie particularizantă referitoare la specificitatea etnică a românilor, degenerescenţa valorilor, clişeele mentale, stereotipiile ce încearcă să camufleze o realitate culturală alarmantă, toate reunite sub stindard maramureşean. Aşadar, nu sunt omise întrebările care vizează statutul scriitorului, raporturile acestuia cu critica literară, informaţiile referitoare la laboratorul lui de creaţie, mesajul pe care doreşte să-l transmită lectorilor, obsesiile, motivele redundante, frustrările, angoasele sau, mai rar, crezul lui moral, carenţele muncii de cercetare, subteranele diplomaţiei, dificultăţile întâmpinate de translatori, poeţi, prozatori, critici literari, universitari etc. Deşi unele întrebări au un iz didacticist, sunt repetitive sau prea ceremonioase, datorate relaţiei profesor-elev, vârsta intervievatorilor antrenează interlocutorul, generând interesante confesiuni (cauzele numirii în funcţie a unui ambasador, imaginea terifiantă a prizonierilor întorşi din Gulagul rusesc, elucidarea *„misterului psihologic Vlad III Dracula"*, *„năravurile personalului de la ambasada slovacă, dar şi [...] invidia reciprocă a personalului local"*, *„participarea serviciilor secrete străine la răsturnarea dictatorului, judecata pripită a ceauşeştilor"*, prieteniile literare, fonfleurile, credibilitatea în presă). Meritoriu mi se pare faptul că au răspuns apelului nostru şi doi dintre universitarii băimăreni mai reticenţi mediatic, Adrian Oţoiu şi Cornel Munteanu. Eminescologul se dovedeşte un ambasador al spiritualităţii autohtone în centrele universitare din Ungaria şi Polonia. *„Am susţinut şi susţin o receptare culturală şi literară în străinătate prin vectorul esenţial, limba română"*, îi declară acesta Laviniei Mureşan. O secţiune aparte urmăreşte opiniile celor din exterior, ale străinilor referitoare la civilizaţia românească. Martin Dorko (*„Maşini de lux nevăzute nici la Viena şi oameni fără adăposturi în sărăcie totală"*), investigat de Alexandra Gât şi Peter Kopecký, profesor la Institutul de Studii Politice din Bratislava şi fost ambasador al Slovaciei în România, întrebat de Diana Vascul (*„Lumea parcă a uitat că România ne-a salvat pielea de două ori"*) sunt doi dintre suporterii sinceri ai ţării noastre, care nu ezită însă să reclame abaterile etice ale românilor şi ale slovacilor, cutumele şi tarele lor.

Interogaţi au fost atât oameni de cultură din judeţ, directori de instituţii (Teodor Ardelean) sau de reviste literare (Săluc Horvat), scriitori, universitari, cât şi cei care provin din această zonă nordică (Ioan Groşan, Terezia Bolchiş-Tătaru) sau au o legătură specială, de durată, cu Maramureşul (Mircea Opriţă, Constantin Cubleşan). Continuând seria investigaţiilor concretizate editorial de volumul colectiv, ***Memorialistica închisorilor. Diasporă. Disidenţă*** – menţionat deja anterior –, volumul de faţă duce mai departe şi apropierea de reprezentanţi ai exilului şi de cei care au avut o atitudine contestatară în România în epoca totalitarismului (Gheorghe Bărcan, Terezia Bolchiş-Tătaru, Alexandru Buican). Mărturisesc faptul că nu întotdeauna cei solicitaţi au răspuns apelului nostru, în vreme ce alţii au găsit în aceste interviuri oportunitatea de a preciza lucruri pe care nu le-au spus în operă sau le-au exprimat insuficient de pregnant anterior. Am încercat să ţin cont şi de structura psihologică a intervievatorilor şi a interlocutorilor lor pentru a obţine un discurs degajat şi pentru a facilita deschiderea zăbrelelor sufleteşti. Astfel, Măriuţa Pop, ce vrea să urmeze o carieră jurnalistică, a interogat-o pe Anca Goja, unul dintre modelele ei, dar şi pe consăteanul din Deseşti Gh. Pârja, pe borşanul cu veleităţi enciclopedice Nicoară Mihali sau pe sălişteanul Gheorghe Bărcan, fost deţinut politic. Lui Dan Răzvan, preocupat de sport, i-am lăsat libertatea alegerii lui Cristian Şpan, preşedintele clubului de fotbal Fotbal Club Municipal Baia Mare, care perorează optimist, *„Fotbalul din Baia Mare cunoaşte renaşterea!"* Tudor Botea l-a preferat pe Gheorghe Mihai Bârlea, pe care îl ştia de la şapte ani, de când tatăl său era antrenor principal al echipei de volei masculin Ştiinţa „Explorări" Baia Mare, iar intervievatul, preşedinte al clubului. Dialogul lor, *„Există în Maramureş un potenţial creator extraordinar"*, relevă atât itinerariul biografic al interlocutorului, cât şi date despre înfiinţarea Muzeului Memorial Sighet, care a cunoscut deja peste două milioane de vizitatori. Amelie Michiş şi Carmen Dărăbuş au decorticat misterele Indiei şi ale Japoniei, privite prin prisma îndrăgitei comparatiste, dar şi munca de pionierat a unui lector de limba română în două ţări nemembre UE (*„Nu mi-am închipuit că voi vedea un copil murind sub ochii mei"*).

Cartea este deschisă de Helga Bartus, care-i solicită interlocutorului Săluc Horvat, în interviul *„Cartea cea mai importantă este aceea pe care încă nu am scris-o"*, opinii referitoare la viitorul cărţii digitale, date despre piedicile întâmpinate în editarea propriilor cărţi, istoria revistei „Nord Literar", dar şi confesiuni referitoare la debuturile carierei didactice şi amiciţia cu Augustin Buzura. Daiana Bonaţ îl are ca interlocutor pe Constantin Cubleşan, care consideră că *„Prea s-au format grupări, ca să nu spun găşti sau bisericuţe literare"*. Amendând consumismul beletristic şi pledând, încă o dată, pentru valoric, peren, universitarul ne dezvăluie începuturile sale literare, în clasa a VIII-a, la liceul din Huedin, preocupările sale pentru dramaturgie şi SF, recomandând intervievatoarei, ca obligatorie, lectura şaiseciştilor, atât în proză, cât şi în dramaturgie. O echipă investigativă redutabilă a fost cea a Cătălinei Bota şi a Carinei Niţu, care au preferat să mitralieze simultan intervievatul. Întrebările lor inteligente l-au făcut să se deschidă pe Adrian Oţoiu, care semnalează diferenţele atitudinale dintre studenţii lui români şi cei de la universităţile din străinătate, oferind un profil profesional atipic acestui areal, al profesorului care *„se prezintă cu un stick USB şi cu fiecare curs de literatura engleză sau americană pornind de la imagini şi facsimile şi linogravuri şi poze şi filmuleţe şi timeline-uri şi ilustraţii în PowerPoint-uri meşterite ad hoc. Cu care încerc să evoc un context istoric, să creez o punte vizuală, de simpatii şi antipatii, fiindcă sunt conştient că textul însuşi, cartea singură nu mai reuşeşte să stabilească această legătură în mod automat. Nu astăzi. Şi se mai prezintă cu neostoita, inepuizabila şi donquijoteasca credinţă că până şi cel mai reticent şi mai literaturofob student poate fi convins cumva că mai este încă loc pe lumea asta pentru umanişti şi că literatura nu a devenit irelevantă în lumea de azi"*. Mioritza land se dovedeşte un rezervor tematic inepuizabil, iar *„Combinaţia de absurditate, comic involuntar, exasperare, grotesc şi poezie tipice României [...] luate împreună sunt mină de aur pentru scriitori"*, consideră universitarul. Dubletul Bota-Niţu îl provoacă şi pe Alexandru Buican (*„Rămâi mereu ceea ce eşti: român, un produs al zestrei genetice şi al eredităţii sociale transmise de România şi de români"*) referitor la motivele care au condus la părăsirea României comuniste, la publicarea unei biografii în America, la jurnalul de exil new-york-ez, la romanul de sertar ***Un om între români***, prezentat de Monica Lovinescu la Europa Liberă. Nota contestatară la adresa regimului ceauşist este prezentă şi în interviul Biancăi Gudas cu Terezia Bolchiş-Tătaru, *„O ancoră de siguranţă, putere şi reuşită este credinţa"*, care îşi aminteşte climatul României sovietizate, teroarea „Omului albastru", colaborările cu presa din exil şi Max Bănuş, dar şi disjuncţia între ecologia şi etica germană şi cea ornamentală, vocalică, indigenă. Destinul unui fost deţinut, condamnat fără a fi trecut printr-un complet de judecată, care şi-a conservat credinţa greco-catolică în pofida torturilor şi a încarcerării este relevat de Măriuţa Pop în dialogul cu Gheorghe Bărcan, *„Fenomenele de extremă răutate şi cruzime rămân ca un ADN al fiinţei ce le-a găzduit"*. Dragomir Ignat îi mărturiseşte Andreei Miclăuş detalii despre învăţământul special ante şi postdecembrist, îi descrie recenta călătorie în Mexic, atmosfera cenaclurilor literare sighetene sau clujene, fiind de părere că *„Poezia este ca rugăciunea"*. Poezia, ca profesiune de credinţă, o întâlnim şi la Ioan Dragoş. Acesta-i declară Roxanei Piron: *„Nu scriu în vederea publicării, scriu pentru mine, pentru echilibrul meu sufletesc şi fizic"*, relevându-i faptul că profesia se oglindeşte uneori textual prin inserarea unor termeni aparţinenţi limbajului juridic. Bătăioasă, Ioana Ileana Ştefco îi înfăţişează Andei Mureşan sursele ei de inspiraţie: *„folclorul, Mihai Olos, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, folclorul, folclorul"* (*„Provin dintr-un superb mediu ţărănesc, unde biblioteca din casă era memoria mamei"*). O vibraţie aparte se degajă din confesiunile ex-profesoarei lucaciste Tatiana Dragomir, una dintre cele mai bune prozatoare contemporane, care-i motivează Denisei Feder retractilitatea în faţa mercantilismului beletristic (*„Până în ziua de azi mi se pare un lucru vulgar să primesc vreo recompensă de orice fel, materială sau de notorietate, pentru scrierile mele"*).

O altă reuşită echipă interogatoare a fost cea a Denisei Dragomir şi a Anei Trif, care i-au provocat confesiv pe Marian Ilea şi Florian Roatiş. Nonconformistul jurnalist-scriitor devoalează primul incident amoros, la vârsta de patru ani, lipsa deontologiei în presa actuală, procentajul necesar pentru a face o ştire credibilă. Încă din titlu polemistul remarcă diferenţele între jurnalismul socialist şi cel postrevoluţionar (*„Am constatat că cenzura economică e mai proastă decât cea politică"*). Pe linia lui Degas, care considera criticii nişte domni care se bagă în ceea ce nu-i priveşte, Marian Ilea e de părere că *„niciun critic literar nu te interpretează bine"*. Dialogul cu Florian Roatiş, *„Suntem sceptici, fatalişti, nu preţuim timpul, munca este lipsită de organizare şi disciplină"*, reflectă profilul profesorului-filozof care în copilărie era atras de eroii lui Kaverin, Mark Twain şi Jules Verne, urmează cursurile unui liceu militar, apoi se apleacă asupra studiului filozofiei. Referindu-se la critica literară, îi elogiază pe Al. George, Gh. Grigurcu şi Ion Simuţ, semnalând lipsa de obiectivitate şi excesul laudativ al cronicilor de întâmpinare. Miruna Lupşe şi Florica Bud discută despre cronicile făcute autoarei de nume consacrate ale exegeticii contemporane, precum Nicolae Manolescu sau Gh. Grigurcu, despre poezia ei în engleză, spaniolă, franceză şi albaneză, despre întâlnirile acesteia cu cele mai sonore nume ale beletristicii actuale, despre activitatea Asociaţiei Scriitorilor din Maramureş (*„Poeta cheamă iubirea, pe toate vocile şi din toată inima"*). O legendă a învăţământului maramureşean este Eugen Curteanu, care îi dezvăluie nepoatei Ariana Mateoc ingredientele indispensabile unui adevărat dascăl (*„Vine lordul!"*).

(Continuare în pagina 14)

Alexa Gavril BÂLE

Viziune

Căi către toate zările
evantai de spițe colbuite
încă una
încă una
și încă una
un cerc cu diametrele
întretăindu-se

muncit precum eroul din legendă
de cele șapte căi pe care ai pornit deodată
și ele precum șerpii se ondulează
pe spinările încremenite
ale dealurilor

pași înghițiți de pași
care au trecut pe-acolo
urme de tălpi goale
urme de sandale
și urme de opinci
urme de bocanci militari
și de cizme
suprapunându-se în fine straturi
o arheologie a mersului pe jos
mergi până atingi
burta zării
cu podul palmei
să exclami tăcut: am ajuns!
apoi te bucuri că ai scăpat
de muncile mersului pe jos
către nicăieri.

Tăcere

Pe întinderile întunecate
ale apelor arzând
peste fierbințelile ascunse
o lebădă plutind
ea albă cu gâtul negru ușor curbat
și capul verde

bate din plisc ușor
cum ar bate din palme o regină
mă aștept să cânte
o ultimă simfonie
niciun sunet însă

cu o răsucire ușoară
capul se desprinde de gât
iar gâtul scurt
se desparte de trup
săltând
capului îi cresc aripi de viespe
și începe să zboare
în urmă gâtul plutește
ușor înclinat
ca un gât de vioară
stau și ascult:
din tăcere se tot ridică șoapte
din mișcare se ițește o adiere
niciun sunet însă
niciun sunet.

Drumuri de ape

Noapte și trebuie să ajung
drumuri întunecate pe care pășesc la
întâmplare
nu voi descoperi noi continente
către acelea trebuie să treci pe căi de ape

ochiul bufniței mă fixează
ca o cătare de armă
ochiul galben și rotund
citește toate poeziile din mine
pășesc printr-o lume peste care plutesc
pene
pene care nu scriu doar plutesc
ca și arca inventată de noe
cu puțin timp înaintea potopului

dar pana care scrie
e adevărata arcă
scârțâitul ei pe epiderma albă
salvează lumile trecute
de lumile ce vin și mai ales de lumile care
sunt.

Puncte și puncte

Pumnul în care ții punctele
și le numeri:
zeci de puncte
poate sute
mii de puncte clipitoare
zeci și sute de mii

mâna întinsă și în palmă
milioane de puncte clipesc
nu ai cum să le numeri
sunt poate miliarde
miliarde de clipiri vezi
zeci și sute de milioane
miliarde de clipiri vezi
printre degetele depărtate
ai putea număra
până la capătul veșniciei
miliarde și miliarde de puncte
care însă nu fac cât punctul inițial

liniștea căzută-ntr-o rână
ca o poiată veche
ridicată pe vremuri de un țăran
la pământul din hotar

în poiata aceea stau eu
singurătatea-mi bântuie fruntea ca o ceață
netezimea ei cu netedul frunții mele
atingându-se nu scot scântei
cum ar fi de așteptat
se ridică doar un nor de puncte
ca o ciupercă atomică

Șoaptă și mișcare

Ziua oricărei făpturi
plină de zgomote și trudă
demonul amiezii trece
o singură dată peste haina aspră
din păr de cămilă a sihastrului

nicio șopată nicio tresărire
doar curpenul cu care este încins
tremură ca un animal decapitat

acel cotidian strident
ce străbate mileniile
ce se târăște din veac în veac
precum o funie ce ar trece
printr-o succesiune de urechi de ac
cu mișcări lente
de șarpe abia ieșit din hibernare

te arunci cu pieptul înainte
aerul se sparge-n secunde
peste întinderi jocul micilor particule
ce alcătuiesc anul fiecărei zile
aer și trup

Florile toamnei

întuneric și hău
ce se nasc fără durere
una din alta
molecule din tine
rămân în urmă
o trenă invizibilă
până ce izbit de zid
te aduni punct cu punct
într-o dungă ușoară
o membrană ce se prelinge
și mai apoi bălțește

ești încă făptură
a fost o zi a ta
vor mai fi și altele
parcurse de viteze
prin marile canioane
ale cotidianului
timpul o mogâldeață
despre care nu se știe ce este...

Hărți sângerii

Pisica lovită de o mașină
strivită-n drum
cu botul ușor ridicat
firicelul de sânge
izvorând din nara dreaptă
desenează hărți minuscule
pe asfalt

cerul ca o lupă
mărește către nesfârșit
banala întâmplare
de pe drumul lăturalnic

țările sângerii
devin continente
înconjurate de mări și oceane
iar susurul ce nu se aude
o poveste despre toate acestea

Împărăția florii de colț

Corbii roiesc în jurul stâncii
de pe care tocmai a căzut
capra neagră
trosnetul sec al oaselor
plesnetul ușor al cărnii
șuvoiul sângelui invadând
împărăția florii de colț

privite de sus florile rare
devin stele
roșul lor prevestind
iminente nenorociri

ploaia udă
traiectoriile imaginare
ale bătrânelor păsări
ce șterg semnele
din fundul pietros al prăpastiei.

GHEORGHE GLODEANU
ÎN DIALOG CU NICOLAE SUCIU

E greu de crezut, având în vedere alura lui tinerească, faptul că profesorul și artistul plastic Nicolae Suciu a împlinit, de curând, șaizeci de ani. Un excelent prilej de bilanț, dar și de rememorări, având în vedere bogata activitate pe care o desfășoară la catedră, dar și prezența sa constantă la expozițiile din țară și de peste hotare. Cumne cunoaștem de o bună bucată de timp, îmi voi permite să fiu mai puțin protocolar.

Gheorghe Glodeanu: - *Stimate Nicolae Suciu, din CV-ul tău aflu că te-ai născut în data de 21 mai 1956 la Bârlad și că ai absolvit cursurile Facultății de Muzică și Arte Plastice din cadrul Conservatorului „George Enescu" din Iași. Te-aș ruga să vorbești, mai întâi, despre perioada de ucenicie. Care au fost maeștrii care te-au influențat?*

Nicolae Suciu: - În cadrul Liceului de Muzică și Arte Plastice „Octav Băncilă" din Iași am avut ca profesori personalități de marcă ale artei și culturii românești: pictorii Mircea Ispir și Liviu Suhar, sculptorii Iftimie Bârleanu și Ion Buzdugan, precum și pe Gligor Pavel, director al Liceului de Artă și un devotat și excelent pedagog prin a cărui exigență am învățat ce înseamnă demnitatea și responsabilitatea de a fi artist, probitatea morală și profesională, respectul, încrederea și buna-cuviință față de înaintași. Aceștia, alături de colecția de pictură și artă universală și românească din cadrul Palatului Culturii din Iași, mi-au călăuzit pașii și năzuința spre drumul adevăratei arte și al frumuseții picturii.

G.G.: - *Cum ai ajuns la Baia Mare, cândva un reputat centru de pictură, care azi încearcă să recucerească gloria de odinioară?*

N.S.: - Anul 1981, al absolvirii Facultății de Arte „George Enescu", specializarea Pictură, a constituit momentul de cotitură în viața mea. În acel an orașele mari s-au închis, calificarea vocațională conformă diplomei de licență nu a mai contat și toți absolvenții au fost repartizați în industrie, în orașe agroindustriale și muncitorești. Trebuie să menționez că, în anii 1980-1981, mi-a fost acordată bursa de studii „George Enescu", pentru prima dată unui student de la pictură. Tot în acel an am obținut Premiul I la Festivalul Național Studențesc de Artă și conducerea Universității m-a desemnat să rămân la specializare un an pentru a fi cooptat apoi în corpul profesoral al specializării. Nu a fost să fie așa! Am ales o repartiție la Fabrica de Faianță Fină și Sticlărie FAIMAR din Baia Mare, gândindu-mă că în cazul unui eșec de a primi negație de la locul de muncă (să mă pot întoarce la Iași) să pot continua activitatea profesională în cadrul Filialei UAP Baia Mare, știind despre tradițiile picturii de plein-air de la Baia Mare.

G.G.: - *Cum vede pictura Nicolae Suciu? Ce anume o personalizează? Care ar fi crezul lui artistic?*

N.S.: - Pentru mine pictura este un model, un viciu pe care l-am îndrăgit întotdeauna și de care nu mă pot dezbăra. Este bucuria supremă, care îmi aduce cele mai frumoase împliniri, dar totodată și deznădejdi. Curiozitatea de a descoperi sensuri metaforice în tot ceea ce mă înconjoară, spectacolul inefabil al anotimpurilor, al farmecului culorilor, al zilelor și al nopților sunt suficiente motive de a mă însingura în liniștea atelierului și în fața pânzelor albe. Merg în fiecare zi de dimineață la atelier, ca orice muncitor la locul de muncă, pentru că nu știu clipa în care va veni inspirația. Doresc să lucrez zilnic, ca și cum aș simți nevoia de a respira, lucru pe care îl cultiv și îl solicit studenților și absolvenților mei.

G.G.: - *Care ar fi principalele expoziții la care ai participat?*

N.S.: - Încă din 1979 am participat la expoziții naționale cu juriu, cum ar fi expozițiile bienale de la București-Sala Dales, expozițiile naționale de tineret, Festivalul Național „Voronețiana", saloanele naționale de arte decorative de la București de la Muzeul Național de Artă, Muzeul Colecțiilor de Artă din București, selecțiile expozițiilor internaționale din Gyula, Nyiregyhaza, Debrecen, Pecs, Budapesta (Ungaria), Cracovia, Nowy-Sacz, Varșovia (Polonia), Paris, Nisa (Franța), Madrid, Oviedo (Spania), precum și expozițiile naționale de la Iași, Pitești, Baia Mare, București, Târgu Mureș, Piatra Neamț, Satu Mare etc., dar și expozițiile personale din Ungaria, Polonia, Franța.

G.G.: - Știu că un timp ai lucrat la S.C. FAIMAR S.A. În ce măsură te-a influențat activitatea în industria produselor de faianță fină și sticlărie?

N.S.: - Am avut bucuria să cunosc o tehnică nouă, să mă perfecționez în tehnicile și tehnologiile artei cu glasiuri colorate și glazuri ceramice în care spectacolul focului desăvârșește intuiția creatorului. Tehnologia te disciplinează, te face dependent de finalizarea lucrului indiferent de timpul pe care îl aloci creării și proiectării articolelor din faianță sau sticlă. Am lucrat de multe ori în echipă și am văzut că un lucru bine executat solicită atenție, complementaritate, solidaritate în rândul echipei pentru desăvârșirea unui proiect. Am reprezentat creația industrială a fabricii din Baia Mare la numeroase expoziții și târguri internaționale unde a fost contractată și ani de zile am constituit baza producției acestei întreprinderi prin deplasările pe care le-am efectuat: Frankfurt Am Mein, Moscova, Singapore, Tokyo, Abu Dabi, Bangkok, Budapesta.

G.G.: - În 2005 ai obținut titlul de doctor în arte vizuale la Universitatea de Vest din Timișoara, cu teza intitulată ***Peisajul. Structuri tipologice și modele estetice în pictura Centrului Artistic Baia Mare. De la plein-air la transavangardă (1896-2002)***. Vorbește, te rog, despre acest studiu documentat, care se referă la o lungă perioadă.

N.S.: - Renumitul istoric și critic de artă prof. univ. dr. Constantin Prut (pe care l-am avut conducător științific) a remarcat la susținerea tezei de doctorat, alături de istoricul și criticul de artă prof. univ. dr. Ioan Iovan, că se află în fața unei cercetări științifice în care autorul știe despre ce vorbește și vorbește despre ceea ce știe, întrucât am perseverat în domeniul picturii de peisaj mai bine de trei decenii. Această teză a adus argumente importante în sprijinul picturii de peisaj, hulit o perioadă (ca și astăzi) de o mulțime de detractori. Reiterarea structurilor tipologice ale particularităților stilistice din peisajul de la Baia Mare a condus la instituirea unor modele estetice recunoscute în creația artistică pe plan local și național, dar totodată și internațional. Contribuția personală adusă cercetării o constituie aplecarea asupra perioadei de funcționare a Taberei Internaționale de Plein-air de la Baia Mare, inițiate de sculptorul Traian Moldovan și care a avut o desfășurare de zece ediții. La aceste ediții au participat artiști din Argentina până în Japonia (Ungaria, Slovacia, Bulgaria, Spania Franța, Anglia, Polonia, Ucraina, Republica Moldova, România), aducând cu ei reperele culturale ale țărilor de proveniență, reușind în acest fel o privire panoramică asupra picturii și artei din țările lor. Studiile de caz pe care le-am conceput asupra personalităților artiștilor participanți se pot constitui în adevărate monografii, dar totodată, prin comparație, conferă date pentru un veritabil dicționar de artă modernă.

G.G.: - *După doctorat, era firesc să faci pasul către Universitatea de Nord. Ce a însemnat pentru tine Universitatea? Vorbește-ne, te rog, despre activitatea ta de la catedră.*

N.S.: - În anul 2002, Comisia de Autorizare și Acreditare a Învățământului Superior de Artă a evaluat primul an de studiu al studenților înscriși și a solicitat funcționarea acestei specializări create în 2000 cu cadre didactice titulare conforme cu normele metodologice ale funcționării învățământului superior în România.Rectorul de atunci și conducerea universității, după un sondaj efectuat în rândul artiștilor din Filiala UAP, m-au contactat și m-au convins să vin pentru a prelua destinele acestei specializări nou înființate. A fost un drum lung, încărcat de multe greutăți imprevizibile, de protocoale de colaborare pentru susținerea licenței, a primelor serii de absolvenți (Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Arte și Design). Totodată, am elaborat planurile de învățământ, fișele disciplinelor, planurile de cercetare etc. și toate documentele necesare funcționării la standarde academice conforme cu celelalte universități de artă din țară. Munca cu studenții este destul de agreabilă, oferindu-mi posibilitatea de a mă reîntoarce în timp și de a le împărtăși acestora din experiențele etapelor, ale corecturilor din vremea când eram student. Diversific munca studenților

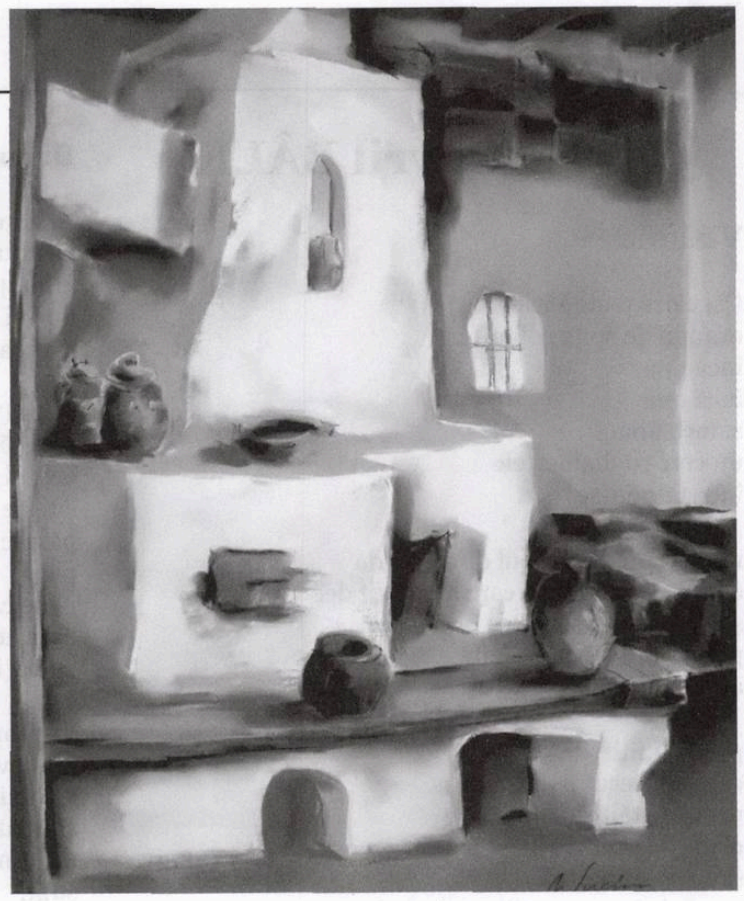

Interior

prin teme practice provocatoare, atrăgătoare pentru a veni cu soluții novatoare, interesante, motivate emoțional. La fel de importante sunt excursiile de documentare/de studiu, din țară și din străinătate, la muzee, săli de expoziții, evenimente artistice de excepție. Între anii 2004-2012, am fost directorul artistic al Universității Internaționale de Vară „Castelul Corvinești", inițiat și găzduit de Universitatea din Petroșani, la care participau toate universitățile de artă din țară, precum și din Republica Moldova, Belgia, Franța, Ucraina, reunind peste 250 de studenți de la specializările pictură, sculptură, grafică, fotografie și ceramică, încheiate cu expoziții de răsunet în lumea artei, cât și în domeniul cercetării și al educației din universitățile participante.

G.G.: - *Ai jucat un rol important în înființarea specializării Arte Plastice, iar mai târziu a masteratului denumit sugestiv* ***Valori plastice și reflexive ale imaginii în pictura contemporană****. Descrie, te rog, activitatea desfășurată la cele două nivele de studiu.*

N.S.: - După acreditarea Programului Arte Plastice – Pictură, am considerat că este necesară organizarea unui program de studii masterale, care să confere continuitate și întregire studiilor de licență, pentru că mulți absolvenți își continuau studiile masterale la Cluj, Iași, București, Timișoara. Cu sprijinul Rotary Club Baia Mare 2005, am reușit depunerea dosarului de masterat și mai târziu acreditarea acestuia, astfel că în 1 iulie vernisăm expoziția primei serii de absolvenți ai studiilor masterale din cadrul Centrului Universitar de Nord din Baia Mare. Bucurându-ne de spații generoase, studenții masteranzi beneficiază de condiții deosebite de lucru, provocându-i la soluții practice și creative în domeniul picturii, lucru relevat de faptul că mulți dintre ei sunt deja membri titulari ai Filialei UAP Baia Mare.

G.G.: - *Cunosc bine activitatea intensă desfășurată de studenții de la Artele Plastice. Am urmărit progresele înregistrate de ei la expozițiile de sfârșit de an. Ca membru ARACIS, cunoști foarte bine toate facultățile de artă din țară. Ce crezi, unde se situează studenții de la Centrul Universitar de Nord din Baia Mare?*

N.S.: - După experiențele comisiilor de evaluare și acreditare ale specializării noastre, am aplicat pentru a deveni membru în comisia de experți evaluatori din domeniul Arte Vizuale. Am avut astfel ocazia să cunosc îndeaproape programele de studii ale facultăților de artă din țară, performanțele științifice, artistice și profesionale ale cadrelor didactice, cât și ale studenților, multe dintre noutățile cu care m-am întâlnit le-am impus și în programul de studii de la Baia Mare, astfel că mă pot bucura de calitatea muncii cu studenții, dar și de rezultatele lor, ce uneori le depășesc cu mult pe ale colegilor de la celelalte universități. Acest lucru este confirmat de Marele Premiu al *Bienalei de Desen* a Universităților de Artă ce a avut loc la Timișoara, câștigat de o studentă de la Baia Mare. De asemenea, studenții specializării noastre au fost răsplătiți cu diplome la expozițiile naționale de artă la care au participat, precum și la sesiunile de comunicări științifice desfășurate în universitate.

(Continuare în pagina 14)

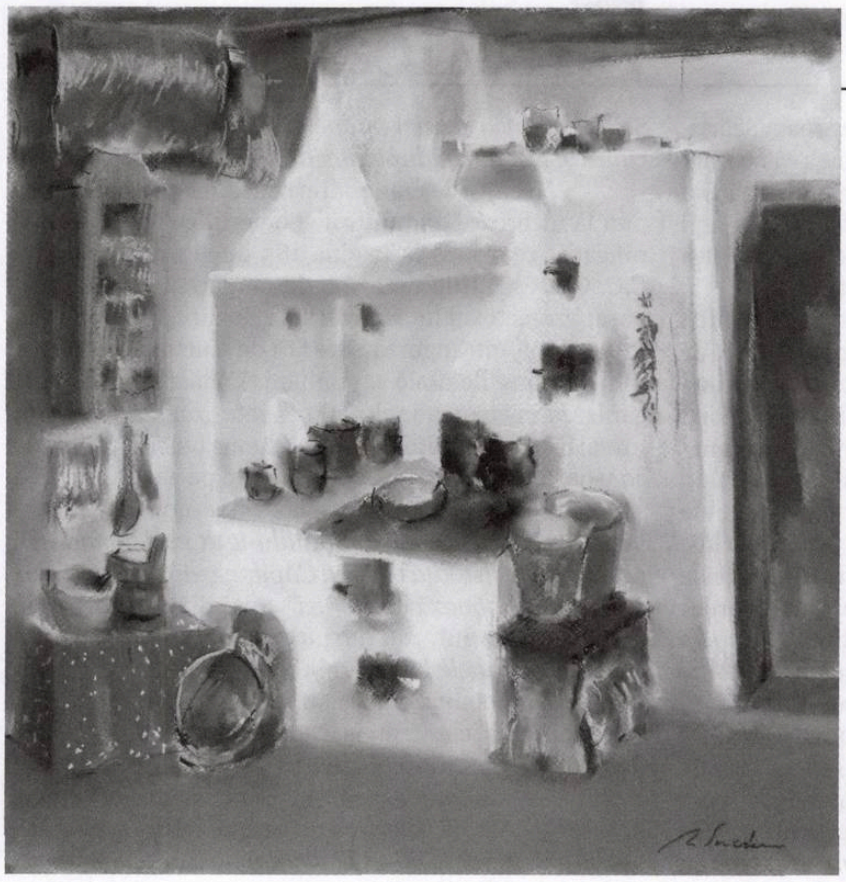

Interior

Andra-Gabriela IUSCU

Elevă în clasa a XII-a G, la Colegiul Național „Vasile Lucaciu" din Baia Mare, Andra Iuscu intenționează să urmeze o carieră în diplomație. Susține că sentimentele artistice și sensibilitatea literară sunt cei mai buni mediatori ai lumii.

REGĂSIREA SINELUI ÎN FERICIRE

În acel moment simțeam că o parte din mine pur și simplu a murit, nu puteam să îmi dau seama dacă era din cauza faptului că nu doream să realizez tocmai ce mi se spusese sau că eram mult prea atentă la ceasul de pe perete care făcea un zgomot perturbant. Mă ademeneau pereții imaculați, albi, proaspăt văruiți, care se înclinau odată cu vestea primită, de parcă ar fi dorit să tragă cu urechea. Dar cel mai mult mă atrăgea cutia de lemn de mahon, cu o lucrătură fină pe margini și cu modele diform lăcuite, care ținea captiv un pendul suflat în aur, ce se mișca neîncetat, degajând un sunet subțire și totuși prea puternic, reușind să alunge timpul, fără ca măcar să ia o pauză, măcar un minut și după să lase timpul să alunece din nou, din viața mea. Cât de mult aș fi vrut să fiu un zeu, asemenea lui Odin, ca să pot accede spre inteligența supremă, să mă desprind de sfera subiectivității și să îmbrățișez obiectivismul, iar oamenii să se gândească la mine și să mă invidieze, să-și dorească să fie ca mine. Poate dacă aș găsi Yggdrasil-ul să străbat toate cele nouă lumi: Asgard, unde aș fi cunoscut puterea, Vanaheim, care mi-ar fi oferit fericirea, Alfheim, făuritoarea de genii luminoase și dreptate; coborând pe trunchiul arborelui, unde este axa lumii care străpunge centrul lumii oamenilor, m-ar întâmpina Midgard-ul și îmi va arăta ce este răbdarea...dar ce folos când tu depinzi de timp ca un muritor efemer, ce va sfârși fără să fi trăit cu adevărat? Am ieșit în stradă, nu-mi mai aminteam dacă închisesem ușa în urma mea sau dacă am urat o zi bună, mintea mea era prea grea, respirația era plăpândă și ochii prea încețoșați, din care se scurgeau șuvoaie de lacrimi pe obrajii înfocați. Tot ce îmi mai puteam aduce aminte erau cuvintele acelea reci, zguduitoare, care mi-au înecat sufletul și mi-au răsturnat mintea și visele într-o negură lugubră: „Cartea dumneavoastră nu este suficient de bună pentru a fi tipărită, vă rugăm să încercați altundeva". Cum ar putea un om să afirme că sentimentele și gândurile mele transpuse în câteva pagini nu sunt bune? Pe ce bază? Dar ce tot spun? Unele persoane pur și simplu nu vor înțelege niciodată cum e să scrii și să încerci să fii pe placul celorlalți, pentru că nu ai de unde ști ce gândesc, ce le place și cum să le captezi atenția, ci pur și simplu te bazezi pe noroc.

În următoarele zile am încercat să scriu, însă mâna mea aștepta degeaba să se miște, căci mintea nu îmi șoptea nimic. Făceam plimbări lungi pe faleză în căutarea cuiva. Doream să mă găsesc pe mine, să mă cunosc, ca să regăsesc din nou fericirea. Armonia din viața unui om se scurge odată cu pierderea sinelui, din acel moment totul capătă o altă fațadă, iar viața ta se schimbă radical, nu mai știi ce îți dorești, nu știi ce vei face în lumea aceasta, nu mai poți zâmbi sincer, visezi prea mult la o lume de basm, în care adevărul, dreptatea și iubirea îți stăpânesc sufletul. Cine poate să definească fericirea? Cine poate cu adevărat să se îmbrățișeze pe sine și să se iubească cu toate defectele pe care le are?

Timpul a trecut și, fără să-mi dau seama, viața mea a devenit iar un pustiu și o rutină plictisitoare, doar seara, când mă uitam la cer, secam fiecare idee încercând să găsesc o soluție pentru a supraviețui într-o lume vie, prea ocupată. Eram neînsemnată într-o lume plină de oameni mâncători de sentimente.

Îmi aduc bine aminte de o zi de vară, de pe la sfârșitul lui iulie, când soarele pârjolea asfaltul și pe faleze se auzeau forfotele trecătorilor. Iubeam marea, pentru că era infinită, liniștită, de puține ori furioasă, ce încerca zadarnic să ajungă la mal, veșnic pierdută în larg. Încercam să străbat adâncimile mării, cu ochii închiși, să las briza să mă fure și mirosul de sare să-mi inunde nările trezind în mine un sentiment de revoltă, dorind parcă să pot să mă plimb unde doresc exact ca vântul și să fiu plăcută tuturor, chiar dacă sunt sărată, să se bucure toți de mine, precum se bucură de soare, deși nu se pot uita la el. M-am lăsat în voia mării și am pierdut o bună bucată de timp scufundată în propriile gânduri. Însă ceva m-a întrerupt, strigăte de fericire, atât de sincere și am întors privirea să văd o ceată de copii. „I-am văzut în toată strălucirea libertății lor la mare, jucându-se, formând cete copilăroase și vesele, debordând de o fericire care devenea molipsitoare, care se lua. Era ca un dans desfășurat egal în apă și în aer, un dans în care corpurile lor lucitoare și prelungi ca niște suveici de argint coseau apa intens albastră de cerul străveziu, într-o prețioasă broderie de aur și cobalt, de mercur și peruzea, într-o demonstrație de fantezie și gratuitate, copleșitoare, purificatoare. Noi, oamenii, îi priveam de pe țărm, un țărm înalt ca o galerie de operă, ne simțeam tineri și entuziaști, lipsiți de rezerve și deschiși, înfrățiți prin admirație nu numai cu minunatele ființe pe care le priveam, ci și unii cu alții, și - încă mai mult - cu noi înșine." (***Autoportret cu palimpsest***, de Ana Blandiana) Cu noi înșine! Ce frumos suna, făcându-mi sufletul să exalte fericit la fiecare zâmbet pe care ochii mei îl vedeau. Acești copii nu aveau nimic și totuși, în neștiința lor, debordau de fericire. O fericire atât de pură, încât zâmbetele lor se preschimbau în îmbrățișări calde și îmbietoare. Am început să râd, odată cu ei și în timp ce mâna mea alunga o șuviță jucăușă după ureche, am zărit zeci de oameni fericiți, de la tineri, adulți, bătrâni care urmăreau cu o iubire nestingherită acea paradă absolută și îmbietoare, ce se amesteca cu ropotele făcute de copiii care parcă nu se mai săturau de jocurile ce se desfășurau pe nisipul fierbinte și în apele mării răcoritoare. Fericirea lor te ademenea. Clipele copilăriei, învăluite în siguranță, iubire și fericire.

Voi transcrie aici un moment de care mi-am adus aminte, probabil și vouă v-a apărut în minte un pasaj frumos din viața voastră, însă țin să vă spun că tuturor ne mai trebuie câte un răgaz în viață în care să lăsăm lucrurile importante, să ne golim mintea și să privim în jur. Căutăm perfecțiunea și în această iluzie suntem mult prea orbiți de eșec. Perfecțiunea este peste tot în jurul nostru. În clasa a patra părinții mei au luat hotărârea subită de a ne muta într-o zonă cu veri lungi și calde. Numele orașului nu îmi spunea nimic, nu mai auzisem de el până atunci și totuși mi-l imaginam ca pe un Paradis pierdut, cu comori îngropate sub dunele vechi și uscate și cu luceferi care coboară seara să se scalde în apele mării nemuritoare. Și totuși, când am văzut pentru prima dată marea, care contrasta cu atâta cruzime visele pe care le avusesem până atunci, m-am întristat profund, căci era doar o apă furioasă, care lasă la mal o dungă verde-maronie de alge. Până într-o dimineață, era ora cinci fără ceva dimineața, așteptam să răsară soarele și ascultam doar ecourile făcute de valurile ce se spargeau încet la mal. Cu prelungiri încete, marele glob de lumină începu să apară, întâi cu sfială, ca mai apoi să se reverse pe tot pământul cu atâta putere, încât se făcu stăpân pe tot întinsul de ape și atunci am observat o mare atât de cristalină, care se mișca încet condusă de raze și de brizele mângâietoare care îmi alinau obrajii. Acesta era paradisul pe care mi-l imaginasem și totuși eram în același loc care mă dezamăgise. Cum se putea transforma o veșnicie de ape învolburate într-un întins atât de liniștit? Inima mea tremura și ochii mei nu se mai puteau desprinde de la acel peisaj de basm. În ce poveste mai pomeneai un loc atât de mirific, ce loc de pe acest pământ să mai fi fost atins de o mână atât de divină ca peisajul pe care îl priveam atunci? Am stat așa, pierdută în gânduri, ore în șir. Mai târziu înțelesesem ce era acel aflux, ca să îmi dau seama că și marea dorea uneori să fie singură și se enerva, smucind valurile și alungând pescărușii, lăsând la mal dezamăgirile și spintecând malul brutal, luând fâșii lungi de nisip și împrăștiindu-le prin alte colțuri ale lumii. După aceea marea se liniștea și devenea solemnă, conducând un ritual sacru al liniștii și lăsându-i pe alții să o admire. Îmi aducea aminte de mine: în unele zile tânjeam după iubirea și admirația altora, iar în altele doream să fiu lăsată doar cu gândurile și suferințele pe care doar eu le simțeam. Marea mă învățase să mă accept așa cum sunt, fericită și tristă, înțelegând totodată că tot ceea ce există este o îmbinare între opusuri. Căci după furtună vine liniștea și odată cu ea și pacea sufletească, pe care trebuie să o dăruim și să o arătăm tuturor, ca să îi învățăm și pe ei această taină.

În aceeași seară m-am întors acasă cu sufletul împăcat, îmbrățișând fericirea cum rar o mai făcusem până atunci și, într-o solitudine deplină, încercam să mă redefinesc, să îmi conturez persoana, să-mi găsesc fericirea veșnică. Să dăinuie ca însuși universul.

Înaintea furtunii

Delia MUNTEAN

„ŞI ORICINE VA CETI NUMELE MIEU ÎL VA POMENI”

„**1**796, dechemvrie, 4”. Clucerul Alexandru Văcărescu (cca 1766-1799) isprăveşte a doua „condicuţă” cu poezii greceşti şi româneşti. Tocmai adaugă câteva lămuriri pentru cititor. Cartea – zice el – conţine doar stihurile scrise în ultimul veleat, fără să reproducă versurile mai vechi, pierdute. Motivul: *„cel ce-mi va fi furat condicuţa va avea atâta omenie să le arate în lume, şi nu supt numirea altui poetic”*... Unii confraţi, de-atunci şi de mai târziu, au luat aminte la spusele boierului. Alţii au crezut de cuviinţă că anumitor poezii le-ar sta mai bine printre compoziţiile personale.

Cum între timp s-au adunat informaţii şi documente, iar apoi s-au ivit câţiva cărturari râvnitori a se apleca asupra lor, „făcătura” începe a se dezlega. De o atare muncă s-a învrednicit, vreme de ani buni, şi istoricul literar Dan Grădinaru, care a izbutit să cuprindă într-o ediţie consistentă - de circa şapte sute de pagini în format A4, scoasă la Editura Nord Sud, Bucureşti, 2015* - atât piesele atribuite fără tăgadă poetului (mai puţin de treizeci), cât şi texte socotite anonime sau răsfirate prin culegeri iscălite, printre alţii, de Anton Pann, Barbu Paris Mumuleanu ori de ceilalţi Văcăreşti. Volumul beneficiază de o amplă (şi fascinantă!) incursiune în viaţa *„poeticului”* şi în atmosfera epocii, precum şi de o selecţie din literatura exegetică. Se încheie cu o antologie lirică apropiată stilistic şi tematic de universul poetic văcărescian şi grupând creaţii semnate de Ion Văcărescu, Ion Cantacuzino, Alexandru Beldiman, Nicolae Dimache şi Costache Conachi.

Autorul este de părere că avem de-a face cu *„întâiul liric important din literatura noastră, aşa cum au fost în secolele lor Eminescu, Alexandru Macedonski şi Nichita Stănescu”* (p. 22); ar merita, prin urmare, preocupări pe măsură din partea specialiştilor. Explică numărul restrâns al întreprinderilor critice prin avântul poeziei româneşti din ultimele secole (care ar fi plasat într-un con de umbră lirica lui Alexandru Văcărescu), prin luarea în considerare doar a poeziilor descoperite în manuscris, precum şi prin aplecarea insistentă a exegeţilor asupra textului ***De nu mă crezi pe mine*** (cu mult prea cunoscutele stihuri: *„Dă lacrămi vărs păraie/Cu groaznică văpaie/Şi sufletul îmi iese/Dă ohtături adese”*; *„Când nu te văz am chinuri/Şi când te văz leşinuri”*).

În demersul său, Dan Grădinaru optează pentru prenumele Alexandru, nu pentru Alecu/Aleco (v. argumente la p. 24) şi valorifică – sub aspectul graiului muntenesc utilizat de poet – versiunile considerate cele mai potrivite, ajustând pe alocuri „coruperile” datorate lăutarilor, copiştilor, editorilor sau „poeticilor” care au introdus piesele lui Alexandru Văcărescu în culegerile iscălite de ei înşişi. După moda vremii.

Capitolul consacrat biografiei scriitorului se întinde pe aproape două sute de pagini şi poartă titlul ***Viaţa sub semnul anonimatului a lui Alexandru Văcărescu, poet grec şi român***. În primele secvenţe, cercetătorul prezintă câteva aspecte genealogice, legând numele familiei de toponime, hidronime ori denumiri de munţi precum Văcarea, Văcăria, Văcăreşti, cu menţiunea că neamul respectiv, înrudit prin alianţă (au prin sânge?) cu Negru-Vodă, s-ar fi numit înainte de secolul al XVI-lea Coconi sau Coconeşti.

Epocile parcurse sunt înfăţişate în detaliu, pe bază de numeroase documente, istoricul literar încrucişând la nevoie sursele, comentând serios/amuzant/ironic nesincronizările şi selectând pentru lector informaţii care de care mai captivante. Iată, de pildă, câteva din ***Instrucţiunile*** date de domnitorul Nicolae Mavrocordat fiului său, Constantin: *„Nu vorbi mult şi, când vorbeşti, vorbeşte cu blândeţe”*; *„Întreabă, consultă, învaţă”*; *„Citeşte istoria”*; *„Alege-ţi sfetnici cu băgare de seamă”*; *„Scrie singur scrisorile importante”* (p. 48)... Sau o învăţătură pentru urmaşii direcţi ai lui Alexandru Ipsilanti: *„Dacă Luminăţia Sa* (paşa, n.n.) *vă întreabă cum vă merge cu sănătatea, răspundeţi-i umilit: «Sărut, Doamne, praful picioarelor tale»”* (p. 49).

Conexiunile (reale ori plauzibile) între fapte (istorice, politice, sociale ş.a.m.d.), oameni, mentalităţi scot la iveală o lume aproape romanescă (să nu uităm că Dan Grădinaru e şi prozator), înghesuită spiritual şi teritorial între Orient şi Occident, în care oponenţii politici sunt ucişi ori trimişi în exil (mai pier ei şi pe drum...), boierii şi domnitorii îşi iau neveste de doisprezece-treisprezece ani (care adesea mor la prima naştere), iar străinii ce vin dinspre Constantinopol musai să adăsteze la mănăstirea Văcăreşti, unde stau în carantină câteva zile, *„sunt luaţi în primire şi descusuţi pentru ştirile de ultimă oră din Orient”* (p. 54).

La Curte se vorbesc *„feliurimi de limbi”*, se citesc aproape la cald gazetele străine, iar la baluri se consumă dulceaţă, şerbet, cafea şi se ascultă arii interpretate vocal sau instrumental de cântăreţi din Occident. În Bucureşti găsim farmacii şi spiţerii, câteva biblioteci (private, deocamdată), cafenele cu mese de biliard, uliţe *„ecologice [...], podite cu bârne masive de stejar”* (p. 96), trăsuri nemţeşti şi o puzderie de hanuri *„cu mărfuri din toată lumea”* (în jur de şaizeci pe la 1758). Se ridică numeroase biserici, inclusiv una a *„tutungiilor, cafegiilor şi tabacciilor”* (rezidită în 1794 şi demolată în 1984: se afla în zona Casei Poporului...) şi se înfiinţează, pe rând, consulate, începând cu cel rus, în 1782. Mahalalele (cartierele) sunt 67 la număr prin 1774, pentru ca spre sfârşitul secolului să ajungă la optzeci, în pofida limitărilor teritoriale impuse prin acte domneşti (la pagina 95 se face trimitere la un document din 28 martie 1776, prin care Alexandru Ipsilanti delega o comisie de boieri pentru a stabili prin amplasarea de cruci perimetrul oraşului; cu toate că în afara lor era interzisă construirea de locuinţe, se pare că în mai puţin de zece ani crucile fuseseră deja mutate).

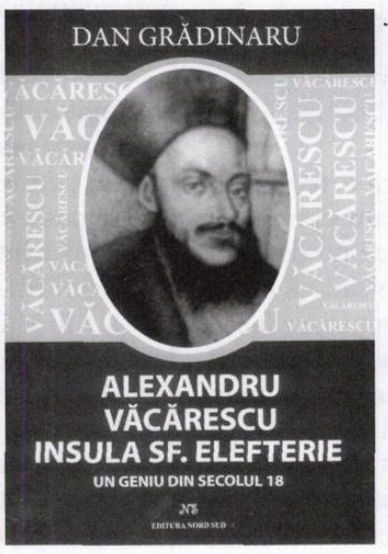

Cititorul de astăzi poate zăbovi cu folos şi asupra referinţelor la stilurile vestimentare ale boierimii: românesc, grecesc, turcesc ori vest-european, afişate după cum o cereau împrejurările. Notăm doar un exemplu: Ecaterina Caragea (a treia nevastă a lui Ion Văcărescu, tatăl poetului) are în trusou, printre altele, *„o cingătoare de aur (250 groşi), o blană de samur «ghiurti» cu «sevai-ghermesut» cu rochia respectivă deopotrivă albastru-vărgat (în total 5600 de groşi). În plus: opt blănuri (râs, nurcă, sângeap şi cacom), şase rochii («agapani», «ghermesut», «beltarî» etc.), material pentru şal, postav de catifea, un anteriu geanfes alb, un «tsari» verde închis, şase rânduri de lenjerie de corp, trei cămăşi, o cămaşă de baie şi un testemel”* (p. 91).

Reţinem, deopotrivă, relatările cu privire la obiceiurile de sărbători. Astfel, pe vremea lui Brâncoveanu, în Bucureşti şi la sate se organizează de Paşte distracţii în aer liber şi oamenii se dau cu scrânciobul; principele Ştefan Cantacuzino oferă daruri celor care-l slujesc cu credinţă, jupânesele dăruiesc ouă încondeiate şi batiste, cu sau fără galbeni, iar străinii capătă un miel ori un ied; la Curte se trag salve de tun, după care *„se pornesc muzicile, adică trâmbiţile, tobele, ţimbalele, flautele etc., iar înăuntru cântă muzica bisericească. Se dă poruncă şi celei ţigăneşti cu vioară şi cobză şi se cântă şi din gură, după dorinţa principelui”* (p. 100).

Vremurile bune alternează cu perioade care pun la încercare domnitorii şi boierii. Un episod semnificativ, reprodus la pagina 185 după o lucrare a lui C.C. Giurescu, înfăţişează o descindere a lui Căpitan-paşa, protectorul lui Hangerli, la Bucureşti (suntem în 1798, după înfrângerea suferită de Kuciuk-Huseim la Vidin). Timp de două săptămâni, Vodă e nevoit să organizeze în cinstea înaltului oaspete *„zăefeturi”*. Când turcul îi cere domnitorului să-şi cheme boierii însoţiţi de consoartele lor, acesta le porunceşte pe ascuns să vină singuri şi aşază în locul nevestelor *„mueri podărese, curve şi cârciumărese”*, *„făgăduindu-le daruri domneşti”*, numai *„să facă toată voia lui Căpitan-paşa şi a agalelor lui şi să să sloboază la chefuri”*. Spre dimineaţă, turcii, oameni de cuvânt, *„au dăruit pe mueri bine, socotind că sunt cocoanele boierilor şi le-au slobozit”*...

Predomină, după cum se vede, notaţiile evocând viaţa boierimii, clasă căreia îi aparţin şi Văcăreştii. *„Dacă aveţi deja* – ne previne, la pagina 29, semnatarul volumului – *idei negative formate, n-am zis preconcepute, despre boierime şi boieri, cartea asta n-o să vă pice bine, aşa că n-o mai deschideţi, fiindcă laudă în câteva rânduri o clasă socială dispărută”*... Asta nu înseamnă însă că n-am găsi referiri şi la alte aspecte din Valahia vremii. De pildă, trecând în revistă dările ce împovărau oamenii de rând şi mica boierime rurală (dijmărit, oierit, tutunărit, văcărit, haraci ş.a.m.d.), Dan Grădinaru consemnează (via Dionisie Eclesiarhul) şi maniera în care se colectau banii: *„Iar slujbaşii închideau oameni şi muieri prin coşeri şi-i îneca cu fumuri de gunoi şi cu ardei îi afuma şi-i ţinea închişi zioa şi noaptea flămânzi să dea bani. Pe alţii-i lega cu mâinile îndărăt şi cu spatele pe garduri şi-i bătea cu bicele, pre alţii legaţi îi băga cu picerele în zăpada geroasă, aşa chinuia pe creştini”* (p. 185). Când Mihai Racoviţă schimbă codul fiscal pentru a-şi achita datoriile, mulţimi de oameni încearcă să scape dincolo de Dunăre şi nu se întorc decât după ce, în 1746, următorul domn, Constantin Mavrocordat, desfiinţează *„rumânia”* (legarea de pământ). Sau: *„tâlharii mişunau şi erau la fel de îndrăzneţi ca haitele înfometate de lupi”* (p. 86). În 1793, vara, are loc o eclipsă, iar pe la sfârşitul lui noiembrie *„s-au cutremurat pământul”* (p. 134). Bântuie holera, ciuma şi foametea.

Toate acestea mărturisesc despre o epocă întortocheată din istoria românilor, care a marcat şi destinul lui Alexandru/Alecu Văcărescu. Notează istoricul literar: *„Dincolo de hârtii, de litere şi de cifre putem întrezări, făcând un efort, inimi bătând, minţi cugetând”* (p. 54)... Este tocmai ceea ce încearcă el să configureze: aşezând laolaltă piesele de puzzle împrăştiate prin arhive şi prin biblioteci, umplând apoi golurile, construieşte o biografie posibilă a boierului-scriitor, aptă de a susţine demersul de interpretare a operei. Însuşi anul naşterii (situat în intervalul 1762-1769) îl munceşte pe critic; datările descoperite şi însoţirea venirii pe lume a poetului de tot felul de semne cosmice mai degrabă *„stârnesc imaginaţia”*. Prin deducţie este reconstituit şi primul deceniu de viaţă al lui Alecu, socotindu-se că fiul va să-şi urmeze tatăl, pe Ion Văcărescu. Să fie adică *„diplomat de anvergură, poliglot, manager al unei averi colosale, apărător al dogmelor ortodoxiei, al limbii române şi în general al poporului”* (p. 67).

Cu vârsta, a devenit şi el *„boier de clasa întâi”* (a făcut parte chiar din Divanul Ţării Româneşti), neavând o soartă mult diferită de a celorlalţi. Se îmbracă *„în stil asiatic, ras în cap [...], doar cu obişnuita şuviţă – la români altfel ca la turci, la unii ieşind din creştet, la alţii din spate, cu mustaţă şi barbă”* (p. 71; a se vedea medalionul de pe coperta cărţii). Caută să se înţeleagă bine cu domnii (e şi răsplătit, de altfel), e invitat la curte pentru conversaţie în franceză şi pentru jocuri de societate, dansează menuet (informaţie suplimentară: *„Boieroaicele deprind mai uşor paşii de dans, bărbaţii, încurcaţi de şalvari şi de propria inabilitate, mai anevoie ☺.”* – p. 173), călăreşte (urmat de un alai de slugi), semnează hrisoave, mai face câte o descindere la Băneasa, la curtea tatălui său (prilej cu care aflăm că denumirea moşiei vine de la **băneasa** Maria Mareş), ascultă muzică de calitate, citeşte mult, în diverse limbi, călătoreşte...

→

Crepuscul

→

Se însoară cu Elenco, de cincisprezece ani, una dintre fetele banului Nicolae Dudescu (vor avea împreună trei copii). În aprilie 1797, desface căsătoria, înamorat fiind de Ruxandra Moruzi, probabil sora domnitorului Alexandru Moruzi. Stricând tradiția neamului Văcăreștilor, afectează implicit relația cu tatăl său, care moare în mod misterios, peste vreo trei luni. Otrăvit; sau de ciumă; „*poate de variolă, poate de pojar, poate de pneumonie*" (p. 155)... Domnitorul pune capăt idilei, ba îl și condamnă pe Alexandru pentru uciderea Veneției Văcărescu, exilân-du-l, în iulie 1799, la Tulcea (care aparține în acele vre-muri Imperiului Otoman). Închisoarea nu-i prieste deloc boierului („*Sunt pe pământ fără saltea, pe o rogojină, tru-pul nu-i acoperit cu nimic [...], la discreția soarelui, ploii și vântului, ziua și noaptea, cu febră palustră, cu dureri de piept și hemoroizi nimicitori, hrană pâine neagră și apă din Dunăre, înconjurat de [...] diferite specii de șerpi [...]. Nu știu dacă iadul prezintă o imagine mai groaznică decât aceasta*" – p. 206-207), așa că trimite jalbe și scrisori pline de umilință mitropolitului, vistierului Scarlat Ghica și banului Dumitrache Ghica, doar-doar o fi eliberat sau măcar mutat într-un loc mai suportabil. Cum ultimul cu-vânt îl putea avea doar domnitorul, Alexandru Văcărescu moare la 19 noiembrie 1799. Sugrumat sau epuizat.

Cum o seamă de informații nu sunt dovedite cu documente ori sunt preluate din surse nesigure, Dan Grădinaru îi recomandă cititorului să le cearnă el însuși. Dialogul complice cu acesta, diversele explicații ori întrebările și exclamațiile retorice sunt prezente mai pe fiecare pagină, condimentând savuros discursul. La pagina 29 sugerează o lectură lipsită de grabă („*citiți literă cu literă și cuvânt cu cuvânt*"); la pagina 35 dez-văluie „*o grosolană greșeală*" („*pe care mă mir că n-a observat-o încă nimeni*" și „*pe care nu mi-o iert eu în-sumi*"); în subsolul paginii 129 apare o notă cu trimitere la Wikipedia, încheiată cu mențiunea... „*De verificat*"; la pagina 191 zice așa: „*Se susține că Alexandru s-ar fi luptat cu oamenii lui Pazvantoglu, dar asta n-o mai cred*". Li se adaugă puzderia de emoticoane, care transformă un studiu științific (poate) arid într-o lectură agreată în aste vremuri postmoderne. (Și am mai găsit niște sugestii la pagina 30, însă le lăsăm pentru finalul articolului. ☺)

***

Bun. Să zicem că am isprăvit și noi de prezentat, în sinteză (poate domnul Grădinaru ar fi selectat alte repere...), cele două sute de pagini despre epoca și viața lui Alexandru Văcărescu.

În continuare, sub genericul ***Insula Sfântu-lui Elefterie***, sunt reproduse și însoțite de explicații 85 de poezii, din care câteva și în varianta grecească. Unele au fost depistate în culegeri semnate de alți „*poetici*", fapt care-l determină pe istoricul literar să aducă argumente în favoarea atribuirii lor boierului Alexandru Văcărescu. De pildă: viziunea asupra amorului, unele motive recurente (robul, mila, ochișorii, chinurile, reproșul, a pedepsi, fo-cul ș.a.), expresii specifice, elemente de prozodie, anumite interjecții („*oh!*"), monosilabismul (ex. „*De la tin'nu se mai ia*" – ***Paraskevi***), tendința de a transforma ultima strofă în concluzie („*Așa lui m-am închinat/de când l-am întâmpinat.*" – ***Lucsandra***), scrierea versurilor în două sau în trei trepte ș.a. Câteodată, uneltele avute la dispoziție nu sunt suficiente. Așa se întâmplă cu piesa ***Cerule, cum nu ai milă?***, vizavi de care găsim notat: „*Text pe muchie de cuțit în atribuire*" (p. 261).

Secvența următoare a volumului tratează romanul în versuri ***Erotokritul***, al lui Vitsentzos Kornaros/Vincenzo Cornaro (1553 – 1613/1614), așa cum este tradus acesta de către Alecu Văcărescu. Lucrarea e însoțită de un studiu temei-nic documentat al Eugeniei Dima, publicat inițial în revista „Limba română", nr. 6/1985, în care găsim date relevante cu privire la răspândirea operei respective, la copiști și tradu-cători, la versiunile din limba română, la diferențele dintre variante, la importanța traducerii realizate de Văcărescu pentru limba literară și pentru limbajul poetic românesc. Este semnificativă o notă de șaptesprezece rânduri descoperită de cercetătoare la sfârșitul unui manuscris păstrat la Biblioteca Academiei Române, notă iscălită de unul dintre copiști, dar ștearsă ulterior cu același tip de cerneală. Consultând arhivele vremii, Eugenia Dima reușește să dezlege enigma pe măsură ce își îndreaptă atenția asupra scrierilor lui Alecu Văcărescu. Bazându-se pe însăși mărturisirea poetului, afectat de pier-derea primei sale „*condicuțe*" cu versuri, pe corespondențele stilistice și pe documentele istorice, ea îi atribuie acestuia traducerea ***Erotikonului***, manuscrisul (neretușat) fiind, se pare, pierdut la Nicopole, când familia Văcărescu se afla în exil (între 1788 și 1789), împreună cu alți boieri munteni împinși aici de conflictul cu domnitorul Nicolae Mavrogheni. Împrejurările fiind neprielnice, putem înțelege motivele pentru care copistul preferă să nu-și declare identitatea. Redăm, pentru pitorescul spunerii, o parte din această însemnare: „*L-am scos eu curat, zarif și frumos, cu toate podoabele desăvârșit. Drept aceea, oricine să va împărtăși a-l vedea ca să să eglindi-ească* [să se distreze – n.n.], *aferim* [bravo – n.n.]; *și pentru eglingea* [distracție – n.n.] *l-am făcut. Ci ori-cine să va ispiti a-l fura sau a ceti pă el și a să face a-l uita și a nu mi-l da să fie afurisit și în plata diavolului dat și supt blestem celor 12 patriarhi și al tuturor sfinților, căci eu nu numai că am ostenit cu zi, cu noapte, ci mă ține și cheltuială, iar când îl voi vinde eu sau îl voi hărăzi oricui cu mâna mea, să fie bun dat și oricine va ceti numele mieu îl va pomeni, aceasta*" (p. 514). Să medităm oleacă la plagiatul din zilele noastre...

Un alt capitol conține ***Jalbe și scrisori***, volumul încheindu-se cu ***Păreri ale autorilor și ale cărturarilor din secolele 19 și 20*** și cu un album de fotografii din epocă. Este prima ediție de o asemenea amploare dedicată poetului. Apărută la mai bine de două secole de la moartea acestuia.

***

Revenim la promisiunea noastră.

Din poveștele lui Dan Grădinaru către cititor: „*Te invit deci să ai răbdare, să parcurgi paginile, cum te-am rugat, pe îndelete, să iei cartea asta în mână când te vei simți pregătit, cu inima deschisă ca să zic așa și ai să vezi că la sfârșit te vei simți răsplătit fiindcă face în plus dreptate și mă gândesc că și pentru tine ideea de dreptate înseamnă ceva*" (p. 30).

---

* Dan Grădinaru îl muncește și pe acela care se apleacă asupra cărții. Printre altele, volumul cunoaște patru titluri diferite (unul pe copertă, altul pe pagina de gardă; al treilea în caseta cuprinzând descrierea CIP și încă unul la pagina de titlu propriu-zisă). Care o fi cel mai potrivit? ☺

Maria COGĂLNICEANU

PE CAI APOLINICI, „MEREU PE URMELE POEMEI"

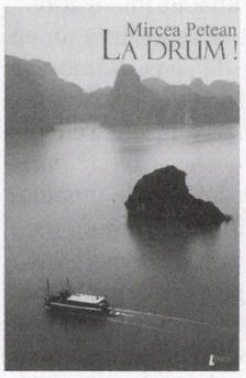

Mircea Petean și-a identificat un teritoriu ascensional, inexpugnabil, pe care nu-l poate pătrunde decât cititorul său inteligent, cultivat și cu o credință axiologică neclătinată, un cititor asemenea scriitorului, subtil, ironic și ludic, un aventurier în căutarea zonelor existențiale profunde. Viața ca o călătorie tainică, acaparantă, fascinatorie se revarsă cu vâltorile ei periculoase în tot ce a scris și scrie (proze, poeme, eseuri).

Cea mai nouă lucrare a sa, ***La drum!*** (Editura Limes, Florești - Cluj, 2016), e ca o vrajă din care se scapă cu greu. Alergarea continuă de la Est la Vest și de la Nord la Sud, în țară și „Dincolo", este aidoma medaliei pe care se gravează fericirea meritată, dăruirea, autenticitatea și extazul, întristarea, înălțarea și căderea. Cartea este un relevant indiciu de personalitate creatoare, având orgoliul neamului său carpatin-danubian. În țesătura ei robustă din firele maramureșene împletite cu altele din Gorj, Chișinău, Ciociaria, Genova, din Barcelona lui Gaudi, din Franța, Cehia, Ungaria, Danemarca și Vietnam se alcătuiește spontan un bici rotit deasupra cailor struniți apolinic care-l duc pe cititor spre toate orizonturile. Scriitorul este când jurnalist, când un însingurat abandonând „*nebunia, circul, scandalul*" pentru a fi doar cu sine însuși „*pe urmele Poemei*". Dar nu întotdeauna misterioasa Poemă (muză, femeie, dar concept poietic) își dezvăluie inefabilul.

Călătorul pasionat surprinde esențialul din arhitectura peisajului urban și rural, mixajul formelor de artă specifice secolului XXI, kitsch-ul, excentricitatea, coteriile literare, fără să eludeze personalitățile adevărate, puternice și prieteniile intacte împotriva timpului și a hotarelor geografice despărțitoare: „*altceva nu vreau să fiu decât o umbră luminoasă picată lin peste chipurile prietenilor mei rânduiți frumos în jurul focului etern al prieteniei*" (op. cit, p. 73).

Lumea recreată de Mircea Petean este în mic o parte din cea reală, în metamorfozele ei actuale. În veșnică mișcare ca și „*călătorul de profesie*", apare frumoasă, pieritoare, comică și optimistă. E lumea sinelui care-l locuiește în multiplele sale preocupări literar-editoriale, determinându-i hotărârile și clarificările. ***La drum!*** devine o „*catedrală a memoriei*" în care văzul, auzul și gustul sunt convocate la timp, la fel ca în splendida ***Carte a simțurilor*** alcătuită de prietenul său Dan C. Mihăilescu.

Câteva mituri românești și universale sunt eșafodajul pe care respiră cel dispus la zăbave și povești. Dintre toate, copilăria, văzută altfel decât la Ion Creangă și Ionel Teodoreanu, este reînnodată prin Daria, îngerul cu ochi mari, căprui, și corul inocenților din fastele spații europene. Pentru totdeauna sunt fixate în memorie secvențele din propria copilărie de la Jucu Nobil, de mână cu bunica paternă – „*o femeie extraordinară, bună, inteligentă, generoasă, harnică*". Ce frumos ecou au aceste cuvinte în limba italiană, pe care o învață și o folosește în familia româno-ligură! Mai apoi o compară cu celelalte limbi știute, creând astfel apologia limbii materne. „*Este cea mai bogată, mai suplă și mai nuanțată dintre toate limbile romanice*" (op. cit., p. 222). Pseudoliteratura din anii recenți proliferează în dispreț total față de ceea ce dă identitate culturii și literaturii noastre. Optzecistul de prim rang Mircea Petean simte și vestește pericolul amneziei trucate, neantizarea prețiosului cristal al limbii noastre, pe care o elogiază și o învață străinii. Însoțind mitul copilăriei, apare și cel al familiei tradiționale. Prin unele pagini descoperim un fel de heraldică străveche românească și genealogii mândre, însă uitate. Căsătoriile multietnice însingurează copiii, care nu mai înțeleg căror culturi și etnii le aparțin. Autorul-călător inserează două cazuri semnificative: cel al fiicei lui Hans Raimund și cel al românului, tată a șase copii, care îngrijește și o mică mulatră lăsată în cuibul său de soția divorțată.

Invitat să se rostească la un festival internațional dedicat poeziei românești în Italia (Val di Comino), va explica credoul său literar: „*Poemul meu (**Părul sau înflorirea Nodului**) este povestea familiei mele în relație cu istoria mare și cu vastul Cosmos*" (op. cit., p. 257).

Realul și imaginarul, concretul și fantasmaticul, coșmarul și visul premonitoriu tulbură conștiința scriitorului din Jucu Nobil, care nu-și uită promisiunile. Vitalismul și francheța, diversitatea stilistică liric-descriptivă, caustică, diafană și aforistică, muzica în formele ei rafinate ori răcnite, micile poezii și amplele poeme, jocul poetic îl fac pe cititor captiv. Citim pe nerăsuflate, ascultăm „*simfonii bizantine*" și părăsim hidoșenia care invadează fără oprire teritorii cândva paradiziace.

Avem în mâini nu numai o carte (prețios obiect), ci și o ființă ascunsă în interiorul ei, a cărei inimă pulsează fantastic. E ca într-una dintre poveștile peteniene taoiste spuse cândva, nu tare de mult, copiilor din Chișinău. Gustul și aroma fructului autohton sau exotic, cromaticul, acvaticul, dar și pestilențialul, toate îngemănează cu „*gustul cuvintelor*". Numai un creator adevărat le poate simți cu intensitate. Scriitorul se dăruiește integral artei sale pe considerentul că „*nu poți făptui nimic, în ordinea umanului, fără chemare*" (op. cit, p. 77).

De aceea suntem gata de a porni din nou la drum, pedalând împreună prin timp și spații. Caii lui Apollo sunt gata de plecare ca să înlăture întunericul dinlăuntrul și din afara noastră.

Terezia FILIP

VESPERE - MELANCOLII LIRICE ALE UNUI „*FIU RISIPITOR*”

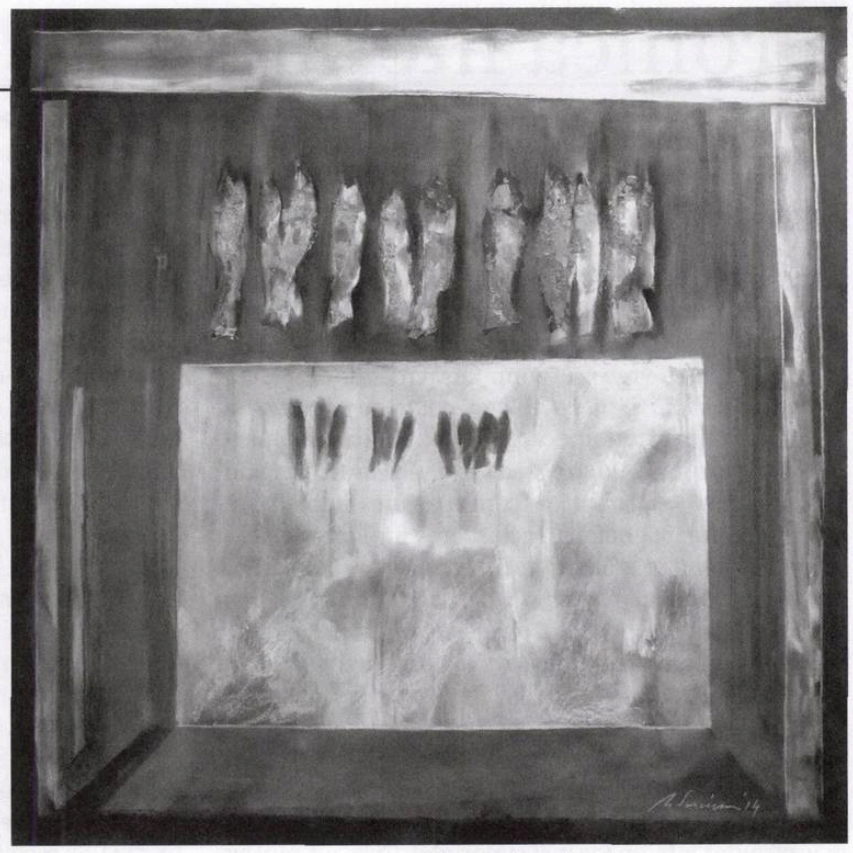

Dialogul umbrelor

Un titlu poetic precum ***Vespere***, pe cât de elevat, pe atât de subtil, ţinteşte cu tot dinadinsul un simbolism crepuscular, iscat de melancolii discrete, bine tăinuite în metafore. Un fiu rătăcitor se întoarce la casa şi moşia părintească, după ce a cutreierat lumea întru cunoaştere şi îmbogăţire, dobândind nu aurul mineral, ci, cu siguranţă, pe cel spiritual. Alegoria acestei întoarceri se potriveşte întru totul, biografic şi spiritual, lui Dumitru Chican. Mottoul de pe foaia de titlu a volumului, citat „*din predicile lui Ioan Damaschinul*”, devoalează tematica ce subsumează poemele, ba chiar o asumă întrucâtva sentenţios. Ce fel de *rătăcire* sau *risipire*? Ce fel de *întoarcere*? - s-ar putea întreba cititorul. La poezie? La patria sa? În matricea propriei culturi şi spiritualităţi? La sine? Răspunsul îl dau, metaforic şi simbolic, poemele.

Spirit livresc şi maestru al cuvintelor, intuind polivalenţa simbolurilor şi vehiculând cu puterea lor, Dumitru Chican este, în esenţa sa, un poet autentic şi subtil. Eminent arabist, mai bine spus, un iniţiat al culturii şi al spiritualităţii orientale, cu o experienţă diplomatică de peste trei decenii în lumea arabă, autorul volumului ***Vespere,*** apărut la Editura Proema din Baia Mare, în 2015, a adoptat diplomaţia ca pe o formă de intercunoaştere culturală şi spirituală, iar în literatură şi cultură găseşte căile de acces spre sufletul omenesc. Ca traducător, Excelenţa Sa transpune în ţesătura limbii române, cu talent şi cu un acut simţ al cuvântului, importante creaţii din literatura Orientului. Iată un util exerciţiu stilistic şi poetic, inclusiv pentru propriile cărţi. Citindu-i cărţile proprii ori traducerile, în special pe cele din Gibran Khalil şi antologiile de lirică orientală, ghiceşti în stil şi în meandrele frazării poetul şi omul de cultură cu larg orizont de cunoaştere. Cum altfel ar opera atât de subtil el însuşi cu simbolurile poetice? Unele tipic orientale. *Focul, jăraticul, cupa, drumul, deşertul, Sahara/Saharele, nisipul, piatra (albă), valul, scoicile şi perlele, Golgota, Ararat, Inorogul, cenuşa, cercul, Fata Morgana* sunt mai mult decât lexeme lirice invocate incidental. Ele codifică liric o bănuită sensibilitate excepţională şi o tensiune intelectuală ce îl singularizează pe Dumitru Chican ca autor de poezie. Reverberaţiile sufleteşti – *vesperale* –, deşi puternice, sunt atenuate stilistic şi subtil codificate, încât vorbim de o lirică autentică, elaborată textual, stilistic şi imaginar cu o incontestabilă dexteritate.

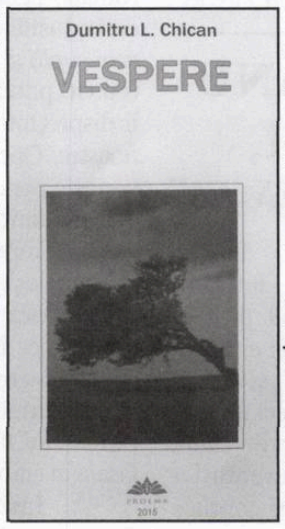

Vespere-le sunt circa nouăzeci de piese lirice meditativ-reflexive, ce devoalează şi în acelaşi timp tăinuiesc un poet sensibil, intelectualizat, de-o factură aparte, neîncadrabil în vreun curent, în vreo şcoală sau grupare culturală. Autorul volumului de faţă se poate dispensa de o astfel de apartenenţă. ***Vespere*** sunt tot atâtea încifrate stări lirice ale unui eu complicat de o experienţă umană şi intelectuală remarcabilă, ce se cere comunicată şi merită cunoscută. Autoidentificarea cu ipostaza de *fiu risipitor* sau *rătăcitor,* reîntors la sine, nu este decât alegoria unui destin tumultuos şi bogat, din care se decantează simbolic, precum perlele în nisipul deşertului, sensurile majore ale existenţei – aceasta-i comoara sau fructul aventurii umane şi poetice. De aceea, Dumitru Chican îşi defineşte poezia ca pe un *joc cu mărgele de sticlă,* o înşiruire de *mărgăritare albastre şi negre,* metafore ale gestului creator: *„Joaca de-a aritmetica boabelor din şirag/Poteca şovăitoare – fir din alte nenumărate poteci/Oprite, într-o seară, la prag/Toate acele mărgăritare/ tremurătoare/Şi reci”* (***Jocul cu mărgele de sticlă***).

Din start, imaginarul liric mizează pe simboluri culturale elevate, plurivalente, întruchipând călătoria, mistuirea, cunoaşterea, iubirea, lupta, aventura totală, întoarcerea, schimbarea. Cititorul e întâmpinat de o lirică oarecum austeră, iscată de un tip de aventură şi de sensibilitate prin excelenţă masculine. Poemele sunt meditaţii ţesute într-o simbolistică livrescă, ancorată în sfera culturală, mistică şi filosofică. Călătorie şi căutare, reîntoarcere, regăsire şi reflecţie tematizează volumul într-o alternanţă de momente sau de stări mai mult melancolice şi introspective. Subsumate eului, destinului individual şi existenţei/nonexistenţei sensului în lume, reveriile lui Dumitru Chican duc în vecinătatea unor poeţi ca Blaga, Voiculescu, Barbu. Unele atitudini mai tranşante, unele verbe şi expresii mai aspre amintesc de Arghezi. Câteva metafore îndrăznete duc spre Nichita Stănescu.

Autoreferenţiale şi monologice din punct de vedere textual şi stilistic, ***Vespere*** desenează un excurs iniţiatic în care înstrăinarea şi revenirea, meditaţia şi reinserţia eului în spaţiul matricial originar realizează implicit o gnoză lirică. În lungul volumului, eul se imaginează ba călător sau ucenic tentat de Sahare, ba desenator de hărţi ori magician circumscris de cercul propriilor cuvinte, ba profet devoalând sursa nenorocirilor propriului norod, cioplitor de aşchii de scoici, fachir bând jăratic sau înşiruind mărgăritare etc. Poetul e, în fond, un solitar ce se exceptează pe sine de la spectacolul urbei, într-o postură meditativă. Subiect liric suficient sieşi, el îşi ia ca interlocutor un *tu,* punct de referinţă, poate propriul sine sau lumea ca alteritate necesară, martor şi ecou al propriilor inflexiuni sufleteşti: *„Poţi, de acum înainte,/să mă chemi pe numele aflat în născare”*. Alteori discursul asumă aventura şi cunoaşterea în numele unei pluralităţi: *„Şi lunecăm, ca în apa cristelniţei/ dintr-un timp în alt timp/singuri, întrebându-ne”* (***Pentru astăzi este de ajuns***) sau: *„Ne amăgim, răsuflăm, mai viem./Vino alături-ea, să împărţim oboseala/Spaţiului straniu în care suntem”* (***Trufaşi, oblojindu-ne răni***le).

Mişcarea sufletească la nivelul volumului nu e lină şi nici fericită, căci traiectoria eului într-o lume fluidă alternează între nostalgia unui *illo tempore* tentat de orizont şi regăsirea într-o actualitate apăsată de toată povara experienţei şi a cunoaşterii, arar contrapunctată de tresăriri de bucurie sau de tandre amintiri. Complicat sufleteşte de cultură şi cunoaştere, eul poemelor e un spirit exigent cu sine şi cu lumea, nu lipsit însă de melancolii şi tresăriri metafizice. Dimensiunea mistică şi aerul meditativ ce străbat volumul de la un capăt la altul îl înrudesc pe autor cu Lucian Blaga, în condiţia de *fiu* „risipitor” sau de *călător* prin lume, atins sufleteşte de un dor insinuat în reveriile lirice. Ambii poeţi au reprezentat România, unul în Occident, altul în Orientul Mijlociu, ambii s-au nutrit cu filosofie şi mistică şi cu originarul dor de ţară (Blaga scrie ***La curţile dorului***). Deşi în timpuri diferite istoric şi în lumi îndepărtate geografic, ambii diplomaţi fac din experienţa lor poezie. În ambele viziuni lirice găsim eul ameninţat de infernul urbei sau al lumii moderne, în postura de *fiu rispitor* întors la ai săi. Călătoria şi înstrăinarea nu sunt însă risipă, ci cunoaştere şi inestimabilă îmbogăţire.

Gesticulaţia poetică reprezintă un eu ce s-a mistuit în căutare de sens. *Băutor de jeratic* nu e ipostaza unui aventurier oarecare, într-un gest patetic şi facil, ci a insului ce-a experimentat un destin planetar: *„Goleşte până la ultima consecinţă/Această carafă umplută cu jeratic lichid//Să nu îţi fie teamă de foc,/ Să nu te ascunzi de atotputernicia memoriei/ Devoratoare flămândă a propriei urme”*. A *bea jăratic* exprimă fie experienţa plenară a celui ce s-a mistuit căutând *noimă* existenţei - *„a se fi ars, făcându-se pocal de jeratic lichid”* -, fie eliberarea creatoare, într-o ignică purificare lirică, filosofică şi sapienţială: *„Să se curgă, ca o curăţire la apa Iordanului/În toate naşterile,/În toate nuntirile,/În toate oraţiile funebre”*. Eul însuşi e acest *pocal* plin de *foc lichid*, iar *focul* e nutriment, substanţă imanentă fiinţei, vitalitate, aventură totală, cunoaştere, pasiune, elan şi suferinţă deopotrivă. Polivalente, simbolurile lirice reverberează unele în altele în ţesătura volumului, desenând un destin pecetluit de experienţa cunoaşterii, de condiţia în lume şi în cosmos a insului din istoria neo- şi postmodernă. Acuitatea privirii poetice, atât de exersate în a străbate către esenţa lucrurilor, capătă uneori inflexiuni critice şi ironice abia perceptibile.

Simbolistica lirică – Sahara/Saharele, drumul, răspântia de drumuri sau de lumi, rătăcirea, deşertul – reprezintă, nu fără o anumită melancolie, *mărginirea terestră* ori cea istorică şi temporală experimentată cu tot patetismul: *„Ei, da, te mai aşteaptă Saharele,/Răsuflarea întretăiată de flăcări,/Sângele gâlgâitor în artere,/ Mărginirea îngemănată cu adevărata nemărginire,/Cu urma urmelor tale arse de fantasma peregrinării”* (***Saharele aşteptându-te***). *Saharele*, simbol spaţial, reprezintă *„un deschis”* - cum ar spune Heidegger - însuşi câmpul existenţial, largul lumii celei mari aşteptând să fie luată-n posesie de eul tentat de aventură. Bivalent, *simbolul* indică uşor caustic şi prezenţa poetică perturbatoare în spaţiul *altor sahare de după Sahara*, din cotidianul imediat, deşerturi ale prezentului vitregit de sens şi de frumuseţe. Fiecare poemă îmbie la descifrare şi joc – căci şi des-ermetizarea lirică e tot un joc; hermeneutul se află de cealaltă parte a textului. Jocul cuvintelor şi al imaginarului transferă concretul în pură virtualitate: *„Poţi, de acum înainte,/să mă chemi pe numele aflat în născare:/Cenuşă”*. Dar numai cel ce se mistuie plenar poate realiza o astfel de transmutare. Poezia e inclusiv rezultatul acestei mistuiri. Simboluri geometrice - *punctul, linia, cercul, treptele* - vizează o fenomenologie a eului şi a destinului, tot aşa cum *noaptea, zăpada, râul, ninsoarea* sunt indicii pentru stările eului. Dacă *Fata Morgana* justifică ademenirea şi rătăcirea *într-o* fabuloasă căutare *prin deşerturi, Inorogul* indică un eu de excepţie rătăcit într-un peisaj uman amorf şi irelevant.

Ars poetica. În multe poeme (***Aşchii de scoici***, ***Băutor de jeratic***, ***Versuri cu pumnul strâns***, ***Desenator de hărţi***, ***Exerciţiu de veşnicie***, ***Jocul cu mărgele de sticlă***, ***Vespere*** etc.) gesticulaţia eului - *băutor de jeratic, călător, străin, rătăcitor, singuratic, melancolic* - capătă un simbolic sens creator. Conştient de ireversibilitatea trecerii şi de caducitatea materiei, eul operează nu o magie, ci o transmutare prin metaforă a sinelui în semne ale traversării prin lume. Poezia devine astfel: *„sipet pentru mărgăritare albastre şi negre”*, o *„urmă de roată în pulberea drumului”*, *o urmă* a *valului* sau a *visului,* mărturie deci (***Aşchii de scoici***). O poemă, scrisă probabil pentru critic, atenţionează pe cel care, păşind nepregătit în cercul de cuvinte al intimităţii auctoriale, riscă să perturbe ori să maculeze sensul poeziei, inefabil: *„Ia seama, să nu maculezi/Aerul sacru al cercului, cu nerăbdările tale,/ Aerul care aşteaptă să-l pipăi, să-l vezi/Şi să-l aduni între braţele goale -/[...]//Incarcă-te de Fire, bucură-te de nesaţiu,/Căci din nesaţiu te vei naşte din nou”* (***Renăscut în spaţiu rotund***) – avertizează poemul.

Dimensiunea mistic-existenţialistă prezentă în peisaje insolite, sub emblematice sintagme cu ecou biblic, reiterează suferinţa cristică. Poetul vede uneori actualitatea în cod mistic. Tabloul hibernal din poemul ***Lama sabactani*** reverberează singurătate, suferinţă, oboseală, agresivitate - acestea ucid şi în actualitate omul, ca şi odinioară pe salvatorul biblic. O *plângere* în tonalitate psaltică vizează un norod nevrednic şi risipitor. Răspunsurile divine la interogaţia profetică/poetică sună sententios, cu trimitere la risipa şi la marasmul unei naţii atinse de puniţia divină. Ambiguitatea specifică liricii suprapune trecutul biblic prezentului unei ţări ce-şi risipeşte funambulesc moştenirea din străbuni: *„pentru că v-aţi scos/ La vânzare ţara ce v-a fost de-a pururi făgăduită şi care/nu mai este a voastră,// Robindu-vă voi la neamuri străine,/în pământul moşilor şi strămoşilor voştri,//Grozave şi nevrednice lucruri se săvârşesc, [...]./Ţară v-am dat, cu costişe mănoase şi cu ţarină roditoare/Şi ape de cleştar să se scurgă, pline de peşti,/către Marea cea mare//Ce de batjocură le-aţi făcut”*(***Cea din urmă plângere a proorocului***). Mistică în poezia lui Dumitru Chican e însăşi privirea poetică ce găseşte în real semnele unui curs implacabil, guvernat de Dumnezeu ca totalitate şi instanţă universală (***Scoaterea Darurilor***). Amestec de simboluri culturale, biblice şi mistice, de interogaţii şi incertitudini, de reflecţii ale unui eu din postmodernitate interferează în volum, iar cunoaşterea de tip cartezian se întregeşte cu praxisul, cultura şi mistica.

(Continuare în pagina 14)

Dimineață în Deltă

Ștefan Aurel DRĂGAN

DINCOLO DE PERDEA

Șederea mea în metropola cu iz bizantin, cu locuitori amestecați, având un comportament bulevardist, ce afișează o falsă senzație de libertate vecină cu vulgul cotidian în care se manifestă, se încheiase exact în ziua de patru martie. În ciuda scurtului meu popas, am reușit să descopăr subtilitățile, lucrurile nu neapărat vizibile direct pe stradă ale vieții cotidiene; am reușit să înțeleg felul de manifestare al acestor locuitori sufocați. O indiferență în fața palpabilului precar cu care se întâlnesc la fiecare pas și o relaxare, o uitare totală în care se scaldă pe terasele localurilor de la stradă, unde se dă cu tifla îngrijorărilor diurne.

Metropolitanul e o specie ciudată, de care puțini provinciali se pot atașa. El trăiește, își petrece viața într-o permanentă zbenguială între pretinsul lux, pretinsa stare de confort pe care o visează și neputința materială de a o câștiga. Și astfel procedează la un compromis care se numește șmecheria urbană.

Un asemenea experiment l-am încercat și eu în timpul ședерii în marea metropolă. Nu ascund totuși faptul că mi-a priit într-un fel această ieșire. La cursuri mergeam destul de rar; acolo se discutau lucruri pe care le cunoșteam în mare parte. Timpul mi-l petreceam mai mult împreună cu poeții Leon și Silvanu, uneori cu inginerul Ionuc, cel pe care l-a închis cu forța în ospiciu savanta de renume mondial după ce acesta i-a fabricat licența și i-a dăruit o invenție pentru doctorat. Ne spălam ochii toată ziua prin rafturile librăriilor, între taifasurile de pe terasele străzilor unde ne abandonam tumultului citadin și nostalgiilor specifice provincialilor. Spre disperarea soției poetului Silvanu, care se autoexilase în capitală. Câteodată se mai odihnea la masa noastră pictorul și graficianul Silviu, un alt strămutat din nord.

Așa s-au petrecut lucrurile și în acea după-amiază, când eu eram pregătit de plecare. Biletul de avion îmi stăruia în buzunar. Știindu-l pe Leon mai melancolic și mai sensibil, l-am provocat prin fel de fel de aluzii la satul nostru din nordul Ardealului. Silvanu se uita la mine, la început cu o curiozitate vagă, apoi, bănuindu-mi intenția, cu o distractivă și disimulată mustrare.

- Mă, nerușinatule!, mă apostrofă el de la o vreme. Ce vrei să faci cu acest om?

Prefăcându-mă că nu l-am înțeles, că nu i-am priceput aluzia, m-am aruncat mai departe în joc.

- Mâine mă duc acasă. În Ardealul meu drag, și pe voi vă las aici, unde se zice că soarele răsare...

Am văzut cum imediat chipurile celorlalți au început să se înnegureze, mai puțin observabil fenomen la Silviu, pictorul, care purta barbă.

S-a instaurat pentru un timp o tristă tăcere. Leon era doar în trecere prin urbe; era trimis pentru câteva luni la o perfecționare, însă Silvanu și-a ales definitiv ședерea, fugind din orașul din nord în urma unor neînțelegeri cu conducerea județeană de partid care coordona foaia unde lucrase ca ziarist.

Din multele noastre discuții cu el, ne-am conturat imaginea despre ceea ce se petrecea cu el aici. Se simțea un exilat fără întoarcere, un condamnat la o viață pe care nu o poate accepta. Mereu se tânguia și își plângea soarta, se instaurase în el o melancolie nevindecabilă. „Săracii părinții mei, rămași singuri pe friguria casei noastre, pândind spre drumul pe care speră să mă zărească reîntorcându-mă", se tânguia el.

- Du-te acolo, la ai noștri - îmi zise Silvanu emoționat, cu glasul tremurat - și spune-le celor de acolo că acum nu mă pot întoarce..., încă nu mă pot. Și mai spune-le că îmi pare atât de rău că am plecat și i-am abandonat. Vor înțelege - și cred că știu - că nu a fost voința mea.

- Mă', amărâți veseli ce sunteți voi, eu am o stare tocmai inversă, le-am zis. Am aici o iubită ca un asfințit pe malul mării. O tătăroaică din pădurea Deliormanului. Aș renunța la tot ce am acolo în provincia noastră, numai să rămân pe veci subjugat acestei fascinante ființe.

- Aveam, cum am mai spus, biletul de avion, permisul de ieșire, adică, în buzunar, geamantanul în casetă la gară și era să renunț la toate, la puținele mele bunuri și la întoarcerea acasă, inclusiv la manuscrisul de poezie pregătit pentru publicare în primul meu volum, pentru tătăroaica cea fascinantă, care mă îndemna la această renunțare tacit. Avea un păr negru intens, lucios, niște ochi albastru-cenușiu ca cerul de vară, un corp ca o peniță de scris și mergea unduindu-se, provocând o stare de interzicere provocatoare.

Mi-am amintit brusc că în buzunarul meu mai am un bilet, de astă dată de intrare, un permis de vizionare la cinematograf a unui film de mare pompă sovietic, un scenariu după un roman omonim al lui Tolstoi. Cu încă trei prieteni din țară, cu care împărțeam o cameră la căminul Pajura, ne-am înțeles să mergem la acest film, să ședem pentru ultima oară împreună, șansele de a ne revedea fiind, practic, nule.

Ne-am întâlnit la terasa „Carul cu bere" și am coborât alene pe bulevard, desprinși de orice griji și contemplând o noapte uimitor de liniștită, ce se instala peste oraș și peste lume, acoperită de un cer neînțeles de senin și albastru. Din balcoane însă, de la o vreme, se insinua un tânguit straniu al câinilor de casă, care se certau inexplicabil cu o lună mare și limpede, care se uita la noi calmă, cu ochiul său imens și neclintit, stăruind parcă la o pândă, parcă avertizând lumea din cerul nepătruns de frumos și limpede. În scurt timp, un frig, un aer agresiv și curat ne-a încercat pielea prin îmbrăcămintea noastră îndrăzneț de subțire, pe care am adoptat-o cu oarecare grabă, după frigul care ne-a încercat oasele destul de agresiv de-a lungul unei încăpățânat de lungi ierni. Stelele, ca niște cristale agățate pe pieptul nopții, se jucau făcând semne discrete spre liniștiții trecători de pe bulevardele lumii.

Un observator atent ar fi putut sesiza că, odată cu înstăpânirea bruscă a acelui frig nejustificat, trecătorii au început să se agite și, cu un fel de neexplicată spaimă, se precipitau spre case. Un fel de pornire agresivă, o grabă, pentru a câștiga un loc, a-și croi un vad, a găsi o cale cât mai scurtă spre adăpostul domestic; o grabă amestecată cu o ciudată și neînțeleasă pândă.

În holul cinematografului era înghesuială mare, în contrast cu puținii trecători care mai rătăceau pe străzi în noaptea rece. Toată lumea se manifesta cu o stare de neliniște, de agitație; o nerăbdare ciudată de a intra odată dincolo, în sală, de parcă ar fi vrut să fugă, să se adăpostească împotriva cuiva sau a ceva.

- De ce ne ținem așa de mult aici? Mai sunt doar zece minute până începe filmul..., se oțărî din spate o voce spre cei care erau aproape de perdeaua care acoperea ușa de la intrarea în sala de spectacol.

- Hai, omule! De ce vrei să te pierzi dincolo de perdea mai repede decât trebuie? Se înființă de după perdea o femeie zdravănă, tuciurie, grosolan rujată, încorsetată într-un halat vișiniu gata să plesnească sub agresiunea trupului.

- Fiindcă mi-e frig, cucoană!, zbieră o voce de femeie din învălmășeală.

- Aș!, făcu unul de mai aproape. Nu vrea să piardă jurnalul...

Sala izbucni în hohote, dar parcă forțate, reținute. Noi, provincialii, așteptam cuminți și indiferenți, sufocați de mulțimea gălăgioasă și nerăbdătoare. În acel moment am conștientizat că dincolo de acel interzis, de acea limită marcată de fâșia de stofă confecționată din același material cu halatul femeii care o păzea, ceva așteaptă, un lucru înfricoșător și de necontrolat, de neevitat. Atunci am auzit un sfâșietor tânguit, un plâns pe care nu l-am mai auzit decât la moartea mamei și a fratelui meu celui abia ieșit în odaia de lumină a lumii. O stare confuză a pus stăpânire pe mine. O stare ce mă atenționa că acel lucru neobișnuit care așteaptă înăuntru este fatal și mă împingea de dincolo, dar în același timp simțeam cum mă pândește din afară. Un animal invizibil și spăimos aici, afară, dincoace de perdea și, în același timp, gata să se dezlănțuie dincolo, înăuntru.

Cerberul în halat vișiniu întinse mâna după bucata mea de hârtie, care îmi permitea să dau la o parte perdeaua și să pătrund acolo. Femeia, într-o clipă, se schimbase. Pe cât era de arțăgoasă și sigură pe poziția ei înainte, acum devenise o ființă înspăimântată și labilă. Pe chip și în mișcări, în felul cum gesticula, era vizibil impregnată o frică enormă; stare pe care mi-a transmis-o și mie, care s-a transformat într-un fel de paralizie, o neputință organică, un sfredel de foc ce-mi sfâșia viscerele, dar nu puteam să strig.

Când ne-am hotărât noi să mergem la film, Marinarul, cum îi ziceam prietenului nostru ce venea dintr-o localitate de pe malul mării, a propus să mergem să intrăm la film fără bilete. „Ce s-ar putea întâmpla? Ne-ar descoperi plasatoarea și ne-ar da afară...", glumea el. Acum, când îi priveam trecuți dincolo de perdeaua trasă parțial, pe lângă care se uitau la mine cu uimire și cu un început de panică, cu un vag gest de întoarcere, mi-am adus aminte de propunerea prietenului meu. Atât eu, cât și ei am înțeles, cu un îndemn interior, că, odată trecuți dincolo, întoarcerea este imposibilă. Erau acolo, erau intrați, erau, deci, legali... Am înțeles, de asemenea, că, dacă femeia mi-ar fi rupt biletul, mi-ar fi dat la o parte perdeaua și n-aș fi putut să mai ies, să mă întorc... Plasatoarea nu ar fi avut motiv să mă dea afară. Am întins fulgerător mâna, am apucat biletul și i l-am smuls exact în momentul când îl verifica și era gata să-l sfâșie. Mi-am amintit atunci de o întâmplare al cărei protagonist a fost un vecin de-al meu din Mestecăniș. Într-o seară se derula în sat un film cu indieni, cu Winnetou. Vecinul meu, neavând bani, a intrat pe geamul din spate al sălii de clasă unde s-a improvizat ecranul și s-a instalat aparatul de proiecție de la caravană. Bineînțeles că cel ce răspundea de așa-zisul cămin cultural l-a depistat cu ajutorul unui informator – erau și pe atunci – care intra gratis la spectacol.

- Gusti Lupului, ieși afară din cămin!, l-a strigat învățătorul-responsabil din ușă.

- N-am dreptul!, i-a răspuns nervos și revoltat cel apostrofat.

Am ieșit din holul cinematografului și am luat-o buimăcit spre cartierul cazarmelor militare. Atunci animalul din adâncuri s-a răsucit pe o parte, la început, apoi și-a săltat trupul și a tras perdeaua peste geamul lumii. În beznă, câteva mașini dotate cu megafoane traversau orașul ciopârțit și terorizat, îndemnând populația la calm și transmițând și alte mesaje. Unul mi-a rămas în memorie.

- Stimați concetățeni! În oraș s-a petrecut un cutremur foarte mare. Blocul în care, la parter, se derula un film foarte important, s-a prăbușit. Au murit aproape toți locatarii blocului și toți spectatorii de la film. Guvernul transmite condoleanțe familiilor, rudelor...

Terezia FILIP

VESPERE...

(Urmare din pagina 12)

Trei poeme, ***Sufice*** (I, II, III), propun perseverența ca formă a desăvârșirii ființei și a relației omului cu Dumnezeu, în stil specific misticii orientale ascetice.

Percepția lumii în declin e caracteristică modernității. În ochiul expert al celui care a cutreierat lumea, spațiul originilor apare într-o stranie degradare, fără sens și frumusețe. Urbea natală într-o Noapte de Crăciun arată un amestec grotesc de bazar și haos modern, iar evadarea din ea e o formă de refuz (***Baladă într-o urbe de fum***). Schimbarea și degradarea lucrurilor au efectul iluzoriu al unei turmentări în ochii celui care percepe lumea pe dos: *„E amețitor, ca într-o beție,/Să ai percepția viselor care te-au vegheat ani de-a rândul/Să te tot întrebi ce ți-ar fi mai prielnic, ochii iscoditori, gândul/ Care te convinge* ***că susul este în jos și că tot josul este un sus***"(Idem). Marea urbe modernă, metropola sau „polisul" este - dacă nu o simbolică sahară - o ipostază a infernului, un haos posesiv, de beton și delir mecanic, un spațiu-capcană: *„Polisul penitenciar în care/condamnații se plimbă în libertate/Orbecăind, sărutându-se frate cu frate/(...)/La Déconstruction de Jacques Derrida"* (***Neputința de-a fi liber***). Dacă Lucian Blaga și expresioniștii secolului XX aveau obsesia marelui oraș tentacular, haos mecanicizat și amenințător, evocat însă într-o notă mai puțin apocaliptică, metafora și retorica lui Dumitru Chican vizează globalizarea, ca formă maladivă ce dizolvă identitatea. Metaforele țintesc alteori destinul unor triști edecari, contemplându-și în solitudine declinul: *„Vezi cum se rotesc pe deasupra noastră, a celor rămași,/Cântece foșnitoare ca niște zboruri de fluierari/Și ne tot încovoiem, trăgându-ne de odgoane corabia/Către maluri. Asta suntem/ Asta am fost – portrete confuze de edecari/Căutându-ne malul"* (***Trufași, oblojindu-ne rănile***).

Întoarcerea la sine, melancolizată de tema trecerii și de experiența cunoașterii, reverberează în unele poeme căutări specifice unui intelectual sfâșiat sufletește nu doar de perisabilitatea lumii, ci mai ales de imperfecțiunile ei, unele rostite cu oarecare îndârjire, în tonul ***Psalmilor*** arghezieni. Privirea poetică în lume și în propriul destin a celui care a încercat toate soluțiile, a gustat toate elixirurile e rece, necruțătoare, total lipsită de concesii, de reverențe sau de prefăcătorie. Cu un oarecare cinism, poetul indică reperele extreme ce delimitează destinul: Alfa și Faust. O asprime de luptător ori de inițiat, de fachir sau alchimist, care cunoaște meandrele destinului omenesc, situează la un pol al existenței pe *Alfa*, începutul tuturor lucrurilor, iar la celălalt pe *Faus*t, gata să-și vândă sufletul pentru eternitatea tinereții și a iubirii (***Între Alfa și Faust***). Traseul prin lume implică și o inefabilă geografie a ființei, cu nostalgia originilor, a părinților, cu un dus-întors între orizonturile străbătute și *acasa rădăcinilor*. *Drumul* și *călătoria* sunt teme călăuzitoare: eul răsare în lume și pleacă atras de orizont, fie el o *Sahară,* o *Arcadie,* o *Hibernie*, o Arabie sau o *Nirvana,* dar sfârșitul cărării e revenirea în cercul implacabil al lui Ego*: „Et in Arcadia ego/Și m-am întors/Et in Nirvana Ego/Și am venit înapoi/Et in Arabia Felix/Et in Hibernia/Et în cercul cel mai de sus/Et în cercul cel mai de jos/Supravegheate, toate acestea, de obsedantul particular/*Ego" (***În cercul lui Ego***). Limanul este o *acasă* definitivă, duioasă, un deal *cu nuci* și cu *țărână prietenoasă* (***Acolo. Casa rătăcirilor mele***). Un popas amintind de Goga, care visa nostalgic o *casă în deal* și doar jinduita condiție de *om de omenie*. O evaluare de sine, o privire în oglindă scrutează afectiv și portretizează emblematic pe cel devenit sursă de cunoaștere, fiul risipitor, călătorul la capăt de drum: *„Îmbătrânit, înțelepțit înainte de vreme,/Sieși surâzător și izvor,/purtându-și ca pe o efigie imperială/Haina decolorată de vreme, fruntea/ Brăzdată de tăietoarea cormană a anotimpurilor,/ Încălțările scâlciate de pulberea atâtor pelerinaje/ Fruntea neclintită pisanie/La ușile împărătești ale ochilor"* (***Amintirea, copil înțelept***).

În ciuda unui neascuns scepticism, eul nu capitulează, căci apoteoza sa e un urcuș, salvarea-n poezie. Un simbol al ei distinct și rar – ***piatra albă*** întruchipând piatra cunoașterii, a desăvârșirii spirituale, poate *piatra filosofală* mult căutată, descoperită *„în străfundurile de sus"* e înălțată, ca un talisman, lângă tâmplă, într-un gest de reverență contemplativă: *„Această piatră albă, așezată lângă tâmplele mele,/O cercetez, tot mai des, ca pe o preoteasă extaziată de aburi/Abstractă, crescândă, umplându-se precum amfora,/Înțelepțită cu ambrozia sacră/Da, piatra albă, în-ființată în străfundurile de sus"* (***Amfore, pietre albe***).

Deși debutant tardiv în poezie, Dumitru Chican e departe de-a fi un novice descoperind în amurg poezia, cum îi place să se prezinte cu autoironie. De-o sensibilitate rafinată de cultură și cunoaștere, discursul său liric indică sobrietate și un patetism atenuat de sapiență, ce deschide calea unei lirici de mare frumusețe și puritate, oarecum singulară în peisajul actual.

Pretențios și polivalent, titlul ***Vespere*** e o amprentă lirică, o metaforă excepțională, ce întreține o stare și o atmosferă eminamente poetice. Interferând umbriri sufletești cu reflecții reci ca niște tăișuri, ecouri de vecernii îndepărtate cu străfulgerări de stele în amurg, poezia lui Dumitru Chican confirmă că melancolia nu ocolește spiritele elevate ale postmodernității.

Gheorghe GLODEANU

CORESPONDENȚA INTIMĂ...

(Urmare din pagina 3)

Directorul cursului urmează să țină niște prelegeri despre iluminismul maghiar și se simte sincer atrasă de subiect. Din păcate, entuziasmul inițial dispare ziua următoare după ce vizitează centrul orașului, care nu îi place. Stă zece zile la Debrețin, dar numai după două i se face dor. *„Dragă Moțule"*, *„Stimate D-le Liuc"*, *„Dragă Manoilă"*, *„Mult stimate domn Lili Fasoie"*, *„Multrespectatului și atotputernicului meu domn și stăpân, salut!"*, *„Liuc mic și drag"* reprezintă noi formule de adresare, ce îmbogățesc lunga serie a apelativelor.

După numai câteva zile, Ioanei i se pare că au trecut secole de când a plecat de acasă. Deși nu face nimic deosebit, nu are impresia că se odihnește și că se deconectează. Recunoaște că îi este dor de Liviu, până și de aerele lui de moralist scârbos sau de barba lui țepoasă și antipatică. O deranjează teribil vremea rece. Deși e sfârșitul lui iulie, plouă întruna și e frig. Vizitând mai multe librării, remarcă faptul că lucrările străine sunt mai rare decât la Cluj și sunt foarte scumpe. În ciuda programului la care participă, numără zilele cu un sentiment tot mai accentuat de plictiseală. Conștientă de valoarea lor, tribuniștii care îl supără pe Liviu sunt etichetați, în mod irevențios, drept niște cretini și semicretini. Apoi recunoaște faptul că jumătate din viață se compune din lucruri care sunt suportabile doar pentru că sunt trecătoare. Seara se uită la televizor, dar constată faptul că programul este mai slab decât la noi. Oamenii sunt atenți și bine intenționați. Cu toate acestea, o enervează faptul că nu are ce citi și nici liniștea necesară pentru a se putea gândi. Are impresia că trăiește un *dolce far niente*.

Face o baie termală la Debrețin și începe să o doară teribil piciorul. Se sperie, deoarece devine brusc neajutorată, tocmai înaintea unei excursii în capitala Ungariei. Îi place Budapesta și ar dori să o viziteze cândva în compania lui Liviu. Orașul de pe Dunăre i se pare a fi echivalentul urbanistic al literaturii române din secolul al XIX-lea, un loc în care Orientul se întâlnește cu Occidentul.

Rămas singur, Liviu oferă informații despre ceea ce se petrece în familie, la facultate și cu articolele propuse pentru revista „Tribuna". Din punct de vedere financiar, trăiesc modest, valoarea supremă rămânând cartea. O veritabilă fascinație a lecturii se desprinde din aceste pagini. Cei de la revista „Tribuna" tergiversează publicarea articolului său despre Nicolae Iorga, drept consecință se cufundă în lectură. Găsește la anticariat una din lucrările fundamentale ale lui Dostoievski, ***L'Eternel mari,*** pe care Gide o consideră cea mai reprezentativă operă a scriitorului. Parcurge cartea pe nerăsuflate, iar lectura ei i se pare răscolitoare. Apoi citește ***Falsificatorii de bani*** și îi vine ideea să scrie un studiu despre Dostoievski și romanul modern. Se gândește la un eseu în care să pornească de la autorul ***Fraților Karamazov*** și să ajungă la Proust, Gide, Thomas Mann și Faulkner. Vrea să îl consulte pe Ion Oarcăsu, ca să vadă dacă o asemenea carte poate intra în planul editurii. Într-adevăr, studiul intitulat ***Dostoievski*** va vedea lumina tiparului în 1971 la Editura Dacia din Cluj. Este vorba despre o carte emblematică pentru viitoarele preocupări ale criticului literar.

În esență, corespondența intimă dintre Ioana Em. Petrescu și Liviu Petrescu poate fi considerată un roman epistolar de dragoste. Scrisorile ne dezvăluie atât devenirea spirituală, cât și legăturile profunde dintre doi oameni uniți atât prin sentimente, cât și prin preocupările lor intelectuale comune.

GHEORGHE GLODEANU ÎN DIALOG CU NICOLAE SUCIU

(Urmare din pagina 8)

G.G.: - *Cum vezi centrul artistic Baia Mare din 2016? În ce măsură se continuă vechile tradiții? Se mai resimte influența vechilor maeștri sau putem vorbi de o ruptură totală față de trecut?*

N.S.: - Nu cred că mai putem vorbi despre continuitate, atâta timp când Complexul Expozițional Colonia Pictorilor nu mai există, iar deviza rostită cu ani în urmă este: *„Ce a fost aparține trecutului, noi constituim prezentul și reînființăm Noua Colonie de pictură"*. Despre influența vechilor maeștri putem vorbi doar pentru cei care conștientizează actul de creație adus ca noutate în Baia Mare în 1896 de către Hollosy Simon, iar multe dintre „experimentele" derulate astăzi sub blazonul tradiției Școlii de pictură băimărene sunt doar niște palide și anoste întâmplări, din fericire efemere.

G.G.: - *Profesorul universitar și artistul plastic este și autorul unor extraordinare studii și albume de artă. Vorbește, te rog, și despre această latură a activității tale.*

N.S.: - Timpul a decantat din multitudinea creațiilor mele și m-am pomenit citat și prezent în numeroase albume de artă. Nu ascund faptul că pictorul de peisaj este și un rafinat narator, iar conținutul epic al imaginii îl poate sugera și reda cu ajutorul scrisului. Astfel, o serie de publicații și albume îngrijite și redactate de mine personal au apărut la ediții de prestigiu din țară. Apar, de asemenea, în numeroase albume, cataloage, la expoziții prestigioase din străinătate, cum ar fi Bienala Internațională de Pastel din Nowy Sacz Polonia, unde am fost invitat să fac parte din comitetul de onoare al organizării Bienalei. Sunt membru al Asociației Pictorilor Pasteliști din Polonia și totodată al Pictorilor Pasteliști din Spania. Am scris și continui să scriu despre rolul Coloniei de Pictură de la Baia Mare. Ultima mea carte, apărută în Ungaria în noiembrie 2015, se referă la pictura băimăreană din 1950 până astăzi, unde am inclus numeroși absolvenți ai specializării Arte Plastice-Pictură de la Baia Mare, care au devenit membri titulari ai Uniunii Artiștilor Plastici din România cu o bogată activitate artistică.

Daniela SITAR-TĂUT

DOUĂZECI ȘI OPT DE DEBUTANȚI LUCACIȘTI

(Urmare din pagina 6)

Componenta educativ-formativă a tomului revine și în dialogul ulterior, în care Anda Both îl interoghează pe matematicianul Gheorghe Maiorescu despre reușitele Centrului Județean de Excelență Maramureș și rețeta didactică personală (*„Picanteriile la oră nu lipsesc, pentru că ele trezesc, ambiționează și reconfortează elevul"*). Izul profesoral se propagă și din discursul Tereziei Filip, profesoara fascinată de opera lui N. Stănescu și M. Eminescu. Aceasta-i declară Ancăi Scopeț: *„Cărțile sunt ca alimentele, au mai multă sau mai puțină forță nutritivă"*.

Dialogul lui Timea Szilagyi cu Zaharia Bledea, *C-un vas în brațe*, are loc într-unul din atelierele ceramistului, posesor a 357 de medalii, cupe, premii și diplome. Acesta este considerat inventatorul ceramicii moderne, iar vasele lui au ajuns și într-o galerie de artă din preajma palatului Buckingham. Interviul Ioanei Coci cu Ioan Groșan, *„Noi, cei din generația optzeci eram într-adevăr o «haită», fiindcă ne luptam cu ideologia literară, cu literatura de partid"*, dezvăluie circumstanțele accesării unui post de dascăl în capitală (*„Am fost nevoit să aleg Bucureștiul din simplul motiv că în Ardeal nu era niciun post mai de Doamne-Ajută"*), elementele de geneză ale ***Caravanei cinematografice***, precum și rolul mamei, ca actant al ambiției profesionale. Mircea Opriță, în dialogul electronic cu Daniela Merciu, își exprimă, optimist, speranța în generația june: *„Dramatic ar fi dacă n-ar exista și tinerii dispuși să lupte cu propriile lor limite și cu limitele pe care interesele comerciale ale lumii contemporane caută să le impună cât mai multora dintre noi"*. Un interesant dialog poartă Diana Meheș cu Lászlo Alexandru, fostul ei diriginte. *„Suntem un ansamblu de valori și principii în care credem, un ansamblu de idei care nu ne conving"*, proclamă profesorul clujean, unul dintre participanții la Revoluția din Decembrie 1989, care a refuzat însă să răspundă întrebărilor despre divorțul de Paul Goma.

În alcătuirea volumului am urmărit principiul alfabetic, catalogal, iar nu cel al înregistrării/primirii răspunsurilor la întrebări. Trebuie de asemenea spus că, din dorința de a da o formă unitară textului, am optat pentru ortografia actuală, chiar dacă o parte dintre autori ne-au trimis materiale în care au utilizat alte norme. Prezentele ***Dialoguri maramureșene*** constituie prima cărămidă a colecției de debut instituite de editura Actaeon Books și revista „Polemici".

Gheorghe PÂRJA

„SUNTEM O CULTURĂ ŞI O ŢARĂ FORMATE DE PRESA LITERARĂ”

Deşi lucrez în presă de câteva decenii, întotdeauna mi-au fost de folos întâlnirile cu alţi confraţi din ţară, chiar din străinătate, deoarece în această profesie ai tot timpul ceva de învăţat. Ca să fii tu însuţi. De aceea, invitaţia minunatului poet, om, conducător de revistă, intelectual delicat Vasile Dan de a participa în zilele de 6-7 mai, la Arad, la **Colocviul Naţional al Revistelor de Cultură din România, ediţia a III-a**, a echivalat cu o încurajare de a exista pe această plajă publicistică.

Reprezentând la Arad revista „Nord Literar”, am simţit dorinţa naţională de a continua marea tradiţie a revistelor literare. De altfel, şi tema colocviului a fost: *„Vitalitatea unei instituţii: revista literară”*. Dialogurile s-au centrat pe miză şi inerţie, tradiţie şi reinventare, cuvânt printat şi imagine electronică, revista pe suport de hârtie şi revista pe suport electronic. Moderatorul colocviului a fost criticul literar Nicolae Manolescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor din România. Amfitrioni: Adrian Ţolea, preşedinte al Consiliului Judeţean Arad, şi Vasile Dan, redactor-şef al revistei de cultură „Arca”. Au venit la Arad lideri ai revistelor literare din toată ţara, scriitori care au fondat reviste, după 1990, pe o piaţă dificilă pentru cultură. De aceea se discută despre aceste publicaţii în termeni de alarmă. Criticul Manolescu observa că numai ce se repetă are semnificaţie. Aşa se naşte tradiţia. Or, Aradul are atâtea tradiţii! S-a

Uşa chiliei

George Vulturescu, Daniel Săuca, Lucian Vasiliu, Vasile Dan, Ion Mureşan, Marius Chelariu, Gheorghe Pârja

recunoscut de către cei care conduc revista de cultură că dificultăţile stau la pândă. Cu toate acestea, revistele continuă să apară. Exemplu a fost revista „Scriptor” de la Iaşi (director fondator şi coordonator: Lucian Vasiliu), aflată în al doilea an de la primul număr. Criticul Nicolae Manolescu a spus, printre alte idei generoase: *„Pot să-mi imaginez o lume fără cotidiene, dar nu se poate imagina o viaţă literară fără reviste de cultură. Presa culturală nu este numai un mijloc de informare, ci este şi un ciur prin care trec textele. Închipuiţi-vă că ar dispărea revistele de cultură. Nu am avea de unde să ştim ce cărţi au apărut. Nu am avea niciun criteriu valoric. Revistele sunt un filtru. Ne spun ce se poate reţine. Fără reviste nu există cultură. Este o formă de triere a textelor, dar şi o formă de educare a generaţiilor. Ne învaţă cum să citim cărţile, cum să le apreciem. Nu există cultură fără reviste literare! Fără ele nu am fi auzit nici de Breban, nici de Ivasiuc, nici de Nichita. Ştiţi cum arăta literatura română când nu erau reviste? Era pustiu. Dacă vrem să avem cultură, e nevoie de reviste literare. Televiziunile nu mai fac cultură. Nu putem conta pe ele. Tot pe noi trebuie să contăm. Haideţi să ne apărăm acest patrimoniu!”*. Apoi a lăudat acele autorităţi locale care au înţeles bine să investească pe termen lung în cultură.

Răzvan Voncu, unul dintre cei mai avizaţi critici literari din noua generaţie, redactor-şef al revistei „România literară”, a argumentat tema colocviului. Vitalitatea acestei instituţii care este revista literară vine din istorie. În acest sens, Răzvan Voncu a spus: *„România modernă este produsul scriitorilor. Mai întâi a fost imaginată şi apoi a fost pusă de oamenii politici în practică. Nu puţini dintre ei au fost scriitori. Să ne amintim de paşoptişti, care au gândit, au scris, apoi au făcut revoluţia. Să nu uităm că toate curentele care au modernizat România au apărut prin revistele literare. Exemple avem nenumărate. Oare vorbeam în termeni atât de siguri despre generaţia ’60? Nu de puţine ori s-a dovedit că statul român a rămas în urma culturii române. Ea a fost far. Pot afirma în cunoştinţă de cauză că avem o cultură europeană. În toate marile culturi există reviste literare finanţate de stat. Este un virus că Occidentul nu sprijină revistele de cultură. Complet fals! America are reviste literare finanţate de stat. Presa literară nu va dispărea. Rolul ei va spori. Suntem o cultură şi o ţară formate de presa literară”*.

Apoi s-a vorbit de cultură ca obiect de suveranitate naţională. La acest colocviu cu multe învăţăminte, am constatat că a dispărut lamentaţia, jelania. S-a pus în ecuaţie încrederea că cei ce trebuie să ştie nu vor uita că nicio cultură nu poate exista fără finanţare. Mircea Mihăieş, redactor-şef al revistei „Orizont”, a deplâns faptul că unii scriitori blamează revistele literare. A adus în discuţie problema cititorilor de literatură, dat şi misiunea culturală a ziarelor din ţară. Poetul Ion Mureşan s-a arătat optimist, el întâlnindu-se cu tineri care ştiu unde este biblioteca. Poetul George Vulturescu a apreciat ideea Uniunii Scriitorilor de a fi laolaltă, discutând teme de interes actual. Poetul Gabriel Chifu a precizat că o revistă de cultură nu este o instituţie de presă, ci de cultură. Iar cultura trebuie ajutată. O revistă de cultură este casa literaturii române vii, care tocmai se scrie. Locul unde se manifestă spiritul critic. Fiind o călăuză pentru cititori, care iniţiază în adevărul literaturii române. Adrian Alui Gheorghe, directorul revistei „Conta” din Piatra Neamţ, a spus că revistele româneşti de cultură ne-au unit pe toţi. Sunt reviste care creează personalităţi şi personalităţi care fac reviste. Poetul Ioan Moldovan, redactor-şef al revistei „Familia” din Oradea, ne-a aşezat în zodia calmului şi a încrederii: *„Nu te teme, turmă mică!”*. A definit revista de cultură ca fiind limba fiinţei naţionale. Limba este tot: viaţă, existenţă naţională şi drum sigur spre viitor, a mai spus poetul cu stagiu liric şi în Baia Mare. Angelo Mitchievici, de la revista „Ex Ponto” din Constanţa, a spus că nicio revistă online nu va foşni vreodată. Gustul epocii nu poate fi dat de online. Aşa că ar trebui să avem în vedere memoria culturii române. În tonul discuţiilor, am prezentat profilul revistei „Nord Literar” (finanţate de Consiliul Judeţean Maramureş), rostul ei important în această margine de ţară. Cu vocaţia centrului. Recunosc, m-au bucurat aprecierile, dar am reţinut şi observaţiile unor confraţi. Criticul Daniel Cristea-Enache, redactor-şef adjunct la revista „Viaţa Românească” (fondată în anul 1906 la Iaşi), mi-a dăruit câteva numere. Într-un editorial, N. Prelipceanu (redactor-şef) scria despre ravagiile egalităţii. Constată că *„în zona culturală a vieţii bântuie un egalitarism tulburător şi o izbucnire de vanităţi fără acoperire, care nasc monştri. Şi lumea, lipsită de direcţie, nu mai poate desluşi pe veleitar de cel chemat şi chiar de cel ales”*. Aici trebuie să funcţioneze ciurul evocat la colocviu de Nicolae Manolescu.

Am reţinut şi opinia amfitrionului nostru, poetul grav, rafinat, de ţinută intelectuală, Vasile Dan: *„O întâlnire bogată în idei ingenios formulate. După aprecierea moderatorului ei, criticul literar Nicolae Manolescu, a fost cea mai valoroasă dezbatere care a avut loc în ultimii ani. Toţi cei care au intervenit în dezbateri (în număr de douăzeci – directori, redactori-şefi, redactori ai unor publicaţii de cultură de mare prestigiu) ar merita citaţi. Eu am avansat propria mea idee în deschiderea colocviului, reiterată şi nuanţată de unii în intervenţiile lor. Anume: revista literară este prima instituţie critică din evoluţia culturii române. Literatura, limba română de astăzi ar fi de neimaginat fără contribuţia ei. Cultura română însăşi n-ar fi putut evolua şi sedimenta atâtea valori, personalităţi, opere fără rolul critic al revistei literare, care a impus valoarea şi a descurajat nonvaloarea, impostura. Să ne gândim la cel al «Convorbirilor literare», la Titu Maiorescu şi la funcţia lui de spiritus rector din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, la igienizarea limbii literare în formă (ortografie), dar şi în proprietatea şi funcţionarea termenilor ei, la potenţarea capacităţii ei plastice, expresive şi ar fi îndeajuns”*.

Da, la acest colocviu de la Arad mi-am dat seama că revista literară susţine proba de salvare de la rătăcire a unei specii care nu rugineşte: valoarea. Şi să nu uităm că, prin vreme, cum amintea Răzvan Voncu, revista literară a contribuit esenţial la întărirea statului român modern. Ceea ce nu este puţin lucru.

Vasile Dan, Nicolae Manolescu, Gheorghe Pârja, Ion Mureşan

Maraton de poezie. La Casa de Presă „Jelen” a avut loc un adevărat maraton de poezie, care se scrie în mari centre de cultură: Bucureşti, Iaşi, Cluj, Timişoara, Oradea, Baia Mare, Satu Mare, Piatra Neamţ, Constanţa, Bistriţa, Deva. Au citit din creaţiile lor peste treizeci de poeţi, voci inconfundabile din poezia română de astăzi. Nu uit a spune că acest eveniment a putut avea loc datorită sprijinului Consiliului Judeţean Arad, al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Arad şi al revistei „Arca”, editate de Centrul de Cultură al judeţului Arad.

Jean JOUBERT

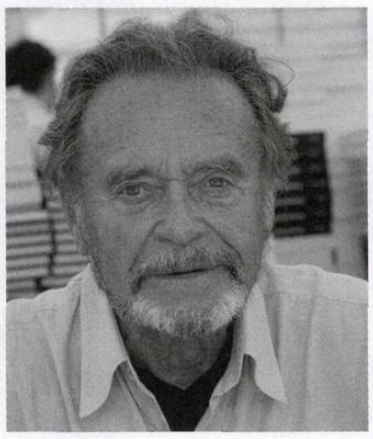

S-a stins nu demult una dintre vocile majore ale literaturii franceze: Jean Joubert. Romancier, nuvelist şi autor de cărţi pentru tineret, dar, mai înainte de toate, Poet cu majusculă. De un lirism profund, *„în descendenţa marilor poeţi postromantici"*, cum aprecia Radu Cârneci, care l-a şi făcut cunoscut publicului românesc la începutul deceniului al optulea al secolului trecut, de o vibraţie omenească ce prelungea în magma versului o interioritate deschisă spre dramatica existenţă a aproapelui. Am avut şansa să-l întâlnesc în 1995, la Festivalul de Poezie de la Rodez şi am rămas într-o discretă amiciţie poetică. Ultima oară ne-am auzit la telefon acum câţiva ani, din casa unui alt prieten dispărut între timp, marseillezul Jean-Max Tixier. Dincolo de vocea uşor obosită, octogenarul care devenise deja păstra aceeaşi luciditate atentă la mersul neostoit al lumii. Memoriei sale îi aduc astăzi omagiul acestor traduceri, desprinse din volumul ***Mâna de foc***.

Vatra din Călineşti

Tânăra nebună

De-a curmezişul parcului aleargă
pe jumătate goală,
despletită,

de grilaje se-agaţă,
linge fierul, cheamă
golanii care rânjesc şi-i aruncă ocheade.

O smulg,
o duc, cu mâinile legate,
spre camera cea mai de sus.

Face scandal,
i se spune să tacă!
I se astupă gura cu propriul păr.

Întunecată
în frumuseţa-i,
atât de tânără, atât de uimită şi
de-un suspin arsă

precum fereastra prin care brusc trece focul,
repede-aducând întunericul

ea se stinge.

Cine de suferinţă-i atins
o va duce spre o altă grădină?

Cine-n acest întuneric,
dinaintea nopţii celei mai sumbre,
ridica-va o tandră, tremurătoare lumină?

Călăreţul de ceaţă

cel pe care-l vezi
cel pe care îl
bei,

cel ce-ţi şterge pupila
îţi apasă palma,
se preface,

cel ce mângâie te-ngenunchează,
cel ce mârâie
şi tace apoi,

cel care linge frunzişul
despică sămânţa,
o-mparte,

cel ce la ureche-ţi vorbeşte
şi precum vântul
nu spune nimic,
cel ce-ngheaţă,
cel ce arde,
cel ce te-mbracă şi
fără veşminte te lasă

e carnea şi sângele
celui uitat,
călăreţul de ceaţă.

Şi-aceea care

spre oglindă întoarsă,
vede un chip peste umărul ei
aplecându-se

- fată străină,
hirsută şi cu ochi de furtună -

dar nicio tulburare,
nicio spaimă
n-o-ncearcă.

Cu vârful degetelor
el îi atinge pupilele, se înclină, se
risipeşte.

Ea-şi deschide ochii
asupra camerei mov,
gura ei naşte
cuvinte de lumină.

Nevăzută

de chipu-mi şi-apropie mâinile,
mâinile ei precum vântul
de goale.

Îmi pipăie cu degetul
gura, pupilele,
pe buze numele-i de sânge mi-l scrie.

Aştept potopul blond,
uraganul,
înseninarea...

Nimic altceva decât mâinile-i
sub lampă
plutind.

Trupul ei
e de cealaltă parte-a pământului,
de cealaltă parte
a timpului.

Femei

Sfânta din vitraliu se scarpină,
îi scapă un sân din corsaj,
cu sfârcul umflat
precum primăvara,
trandafirii se-anunţă.
Ah, ce floare de carne,
ce fragedă rouă
aici sub oblăduire umbrei se-ncumetă?
Şi pe gura abia-ntredeschisă –
buze muşcate,
sânge sfânt strălucind –
ce vis cuprinzând-o-n sărut
dă târcoale?

În aşternutul ei, fiica străzii
de muşcături şi sudoare mânjită
în părosu-ntuneric adoarme,
se vede în vis
purtându-l în pântec pe Domnul,
îl simte mişcând, despicând-o,
de lumină umplând-o.

Femei, în acelaşi elan
eu v-adun, în aceeaşi
iubire,
în splendoarea nedespărţită a zorilor.

Traducere şi prezentare:
Horia BĂDESCU

Anul XIV, nr. 6 (157), iunie 2016

Preț 2 LEI

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 3 CRONICA LITERARĂ

• Gheorghe GLODEANU
- *Publicistica lui Mircea Eliade*

PAG. 4-5 VITRINA

• Augusta STAN BUTEANU
- *Din valorile locului: poeta Dana Puiu Valentina și „proemele" sale*

• Mihai POSADA
- *O carte despre peisajul interior al personajelor - construct al discursului narativ*

• Constantin CUBLEȘAN
- *Melancolii autumnale*

• Gheorghe PÂRJA
- *O datorie aproape dureroasă*

PAG. 6 INTERVIU

• Daniela SITAR-TĂUT în dialog cu Dan ANGHELESCU

PAG. 7 ORFEU

• *Poeme* de Vasile DAN

PAG. 8 INTERPRETĂRI

• Săluc HORVAT
- *Pompiliu Constantinescu, exeget al operei eminesciene*

PAG. 9 PROZĂ

• Cornel COTUȚIU
- *Curaj odată și încă o dată*

PAG. 10-11 MIRCEA CĂRTĂRESCU 60

• Delia MUNTEAN
- *Scrisul ca rostire de sine a ființei*

PAG. 12 ESEU

• Anastasia DUMITRU
- *Ioan Ianolide, un deținut profet*

PAG. 13 POEZIE

• Melania CRISTEA
• Dragoș NICULESCU

PAG. 15 VARIA

• *Revista revistelor*

PAG. 16 TRADUCERI

• *Versuri de* Beppe COSTA *și de* Antonino CAPONNETTO (*traducere și prezentare de* Elena Liliana POPESCU)

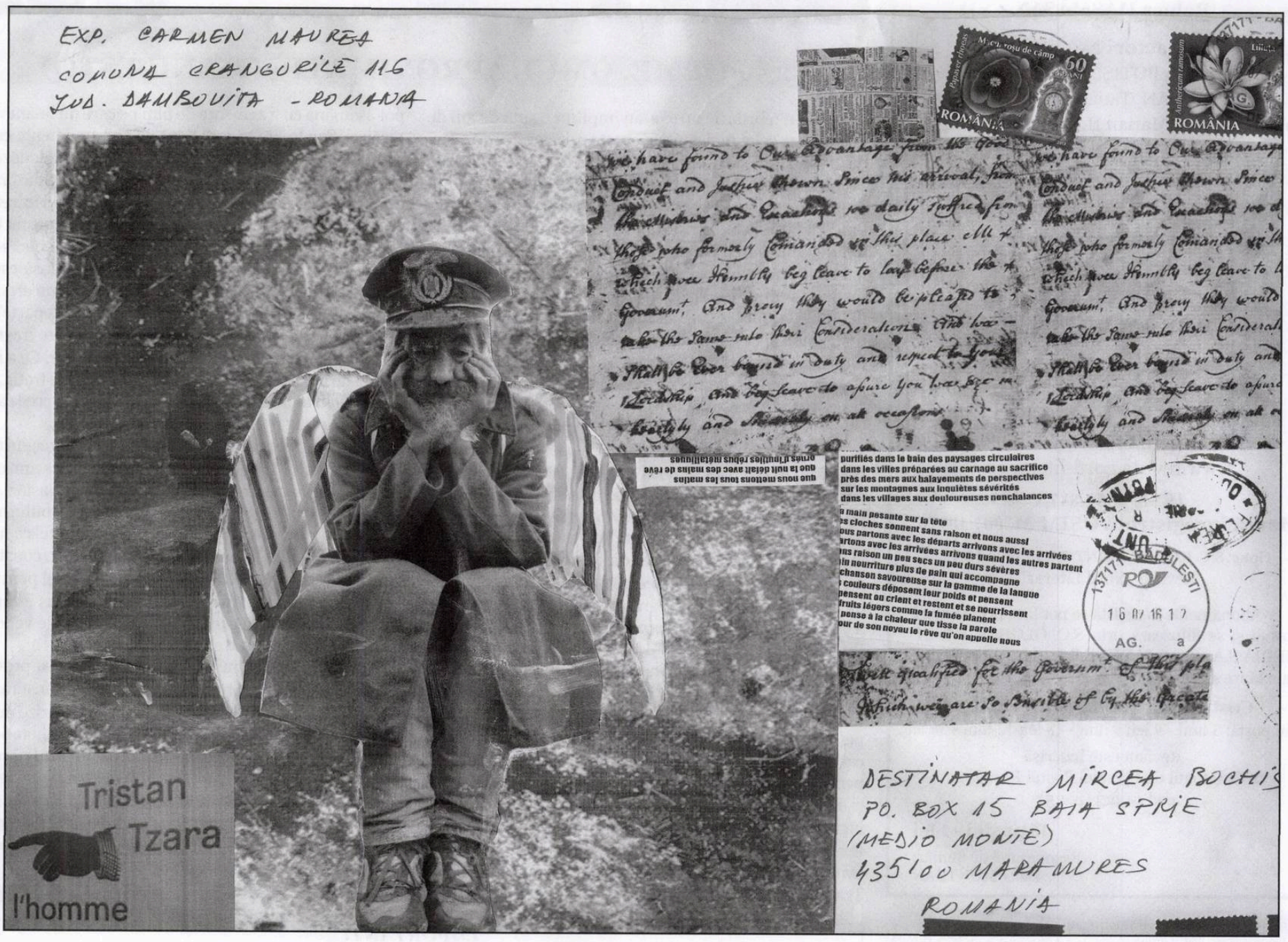

Acest număr este ilustrat cu lucrări semnate de Carmen Mavrea, dedicate proiectului „Tristan Tzara" (*Omul aproximativ, 25 de poeme*) al artistului Mircea Bochiș

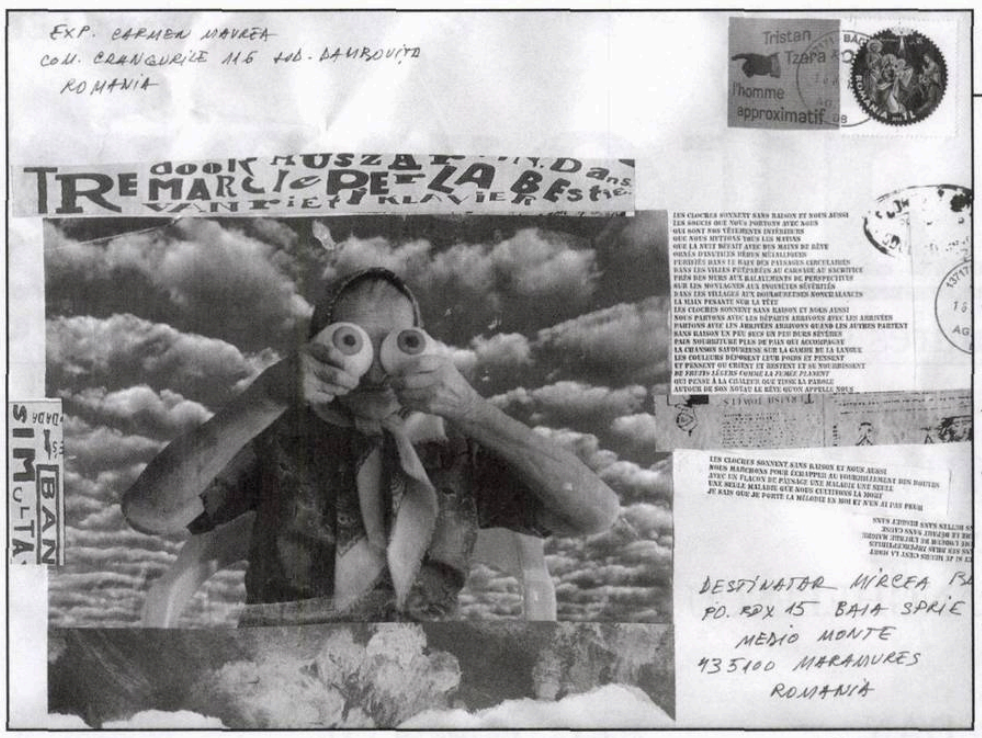

Instituţie a Consiliului Judeţean Maramureş
Revista NORD LITERAR
Editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare
– apare lunar –

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Director:
Gheorghe GLODEANU

Director executiv:
Săluc HORVAT

Redactor-şef adjunct:
Gheorghe PÂRJA

Secretar general de redacţie:
Delia MUNTEAN

Redactori:
Daniela SITAR-TĂUT
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redactori asociaţi:
Augustin BOTIŞ, Florica BUD,
Gavril CIUBAN, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOŞ, Marian ILEA, Ştefan JURCĂ,
Adela NAGHIU, Adrian OŢOIU,
Lucian PERŢA, Florian ROATIŞ,
Nicolae SCHEIANU, Echim VANCEA

Prezentare artistică:
Mircea BOCHIŞ

Secretariat şi tehnoredactare:
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redacţia şi administraţia:
cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Şincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X
Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar"

Abonamente la revistă se pot face prin factorii poştali şi se difuzează prin S.C. GLOBAL TRUST MEDIA S.A., S.C. SALDEL S.R.L. şi în librăriile din Baia Mare şi Satu Mare.

Costul unui abonament - 2016:
Prin poştă: 3 luni - 9 lei; 6 luni - 18 lei; 12 luni - 36 lei

Revista este înscrisă
în Catalogul de Presă al Poştei Române,
cod 14323 (p. 25)

16 pagini - 2 lei

Responsabil de număr:
Delia MUNTEAN

Rugăm editurile, revistele şi autorii care doresc să le semnalăm cărţile şi publicaţiile periodice în numere viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa redacţiei (str. Gh. Şincai, nr. 46, cod 430311, Baia Mare).

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

CĂRŢI:

• Marcel Mureşeanu, ***Teama***, versuri, Editura Avalon, Cluj-Napoca, 2016;
• Petru Istrate, ***Ospăţ însângerat în Bronx***, roman, Editura Tipo Moldova, Iaşi, 2016;
• Petru Istrate, ***Un martor incomod. Crimă la jumătate cale***, proză scurtă, Editura Tipo Modova, Iaşi, 2016;
• Petru Istrate, ***Poezii***, Editura Tipo Moldova, Iaşi, 2016;
• Marin Ifrim, ***Cartea de muncă***, proză, Editura Teocora, Buzău, 2016;
• Ilie Hoza, ***Scrisori pe scobitori***, versuri, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016;
• Ioan Mariş, ***Ochiu şi cuvântul. Eseuri şi crochiuri pe teme de artă plastică***, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2016;
• Ioan Barb, ***Oraşul alb***, versuri, Editura Paralela 45, Piteşti, 2016.

REVISTE:

• „România literară", nr. 22, 23, 24/mai, iunie 2016, Bucureşti;
• „Orizont", nr. 4/aprilie 2016, Timişoara;
• „Actualitatea literară", nr. 58/aprilie 2016, Lugoj;
• „Tribuna", nr. 328, 329, 330/mai, iunie 2016, Cluj-Napoca;
• „Ateneu", nr. 561/mai 2016, Bacău;
• „Jurnalul literar", nr. 1-12/ian.-iun. 2016, Bucureşti;
• „Argeş", nr. 4/aprilie 2016, Piteşti;
• „Oraşul", nr. 36/2016, Cluj-Napoca;
• „Scriptor", nr. 5-6/mai-iunie 2016, Iaşi;
• „Polemici", nr. 3-4/mart.-apr. 2016, Baia Mare;
• „Caiete Silvane", nr. 4/aprilie 2016, Zalău;
• „Bucovina literară", nr. 3-4/mart.-apr., Suceava;
• „Pro Saeculum", nr. 1-2/ian.-mart. 2016, Focşani;
• „Familia", nr. 4/ aprilie 2016, Oradea;
• „Litere", nr. 5/mai 2016, Târgovişte;
• „Izvoare codrene", nr. 13-14/2016, Baia Mare.

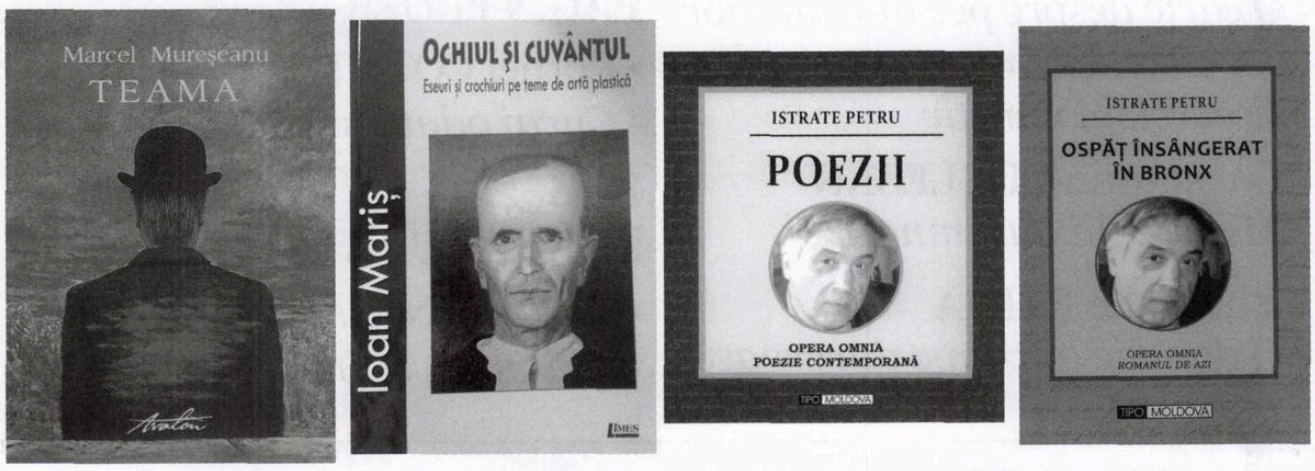

25 POEME, OMUL APROXIMATIV (MANIFESTO)

În februarie 2016 s-au împlinit o sută de ani de la lansarea celei mai controversate mişcări de avangardă, dadaismul. Nu sunt genul de om care face lucrurile la comandă sau dacă au legătură cu ceva; cred că unul dintre lucrurile care pot să mă caracterizeze este spontaneitatea. Există totuşi o potrivire între cei o sută de ani de la lansarea curentului DADA şi intenţiile mele, în sensul că avangarda îţi oferă o soluţie sau măcar o iluzie că poţi să te „strecori cumva" printre toate „ciudăţeniile" zilnice la care asistăm (am încercat să folosesc un termen cât mai delicat), „ciudăţenii" care înseamnă terorism internaţional, răsturnarea ordinii morale, confuzii valorice şi - de ce nu? - lipsa unei direcţii, direcţie care poate să însemne orice. În artă, poate că este bine sau poate că este catastrofal.

Tristan Tzara (cel „vinovat" de apariţia curentului DADA) cred că se potriveşte perfect cu momentele pe care le trăim - sau cel puţin mie mi se pare acest lucru -, aşa că i-am străbătut cu atenţie opera şi sunt convins acum că aşa este. Ca un foarte mic elogiu adus operei lui Tristan Tzara, m-am gândit să-i ilustrez celebrele ***25 poeme*** şi ***Omul aproximativ***. Problemele au început în momentul în care mi-am dat seama că cele ***25 poeme*** şi ***Omul aproximativ*** nu se pot ilustra. Ilustraţie înseamnă un fel de poveste desenată, care are legătură cu poemul şi care încearcă eventual să facă o „traducere" a poemului în limbaj grafic. Poemele lui Tristan Tzara nu-ţi permit acest lucru, pentru că ele nu sunt făcute pentru a fi traduse în niciun limbaj, nu îţi povestesc despre ceva anume, nu-ţi sunt adresate, nu sunt adresate nimănui, par să nu aibă legătură cu nimic, par să fie făcute degeaba şi, în general, dacă vrei să ai o viaţă liniştită, cel mai bun lucru este să nu le citeşti. Dacă nu vrei să ai o viaţă liniştită, le citeşti, asumându-ţi riscul unor stări pe care nu le-ai fi avut niciodată dacă nu te întâlneai cu opera lui Tristan Tzara. Mie personal mi-au creat nişte imagini pe care le pot asemăna cu fragmente de film pe care nu le-am văzut nicăieri. Sau le-am văzut? Sunt de fapt fragmente create de mine instantaneu, fără să vreau. Am acum douăzeci şi cinci de bucăţi de film, fiecare corespunzând unuia din cele douăzeci şi cinci de poeme care au declanşat şi întreţinut dadaismul. Nu cred că imaginile mele în mişcare au toate legătură cu poemele, cum de altfel nici nu cred că i-ar fi plăcut lui Tristan Tzara. Ceea ce este sigur însă este că aceste imagini nu ar fi apărut niciodată dacă nu erau cele douăzeci şi cinci de poeme. Ce am făcut mai departe? Am „tăiat" la întâmplare câte o imagine din fiecare fragment de film şi am asociat-o cu poemul declanşator. Ce a ieşit? Un fel de ilustraţie care nu are legătură cu ilustraţia, care poate să nu aibă legătură cu poemul, dar care cred că este specifică avangardei.

Voi încerca să scot o carte cu aceste imagini ca un omagiu adus lui Tristan Tzara, operei sale, care acum o sută de ani a declanşat un curent nestins total nici astăzi.

Omul aproximativ este la fel de puternic ca impact de avangardă ca cele ***25 poeme***, astfel că m-am gândit că nu pot să-l ocolesc dacă vreau să am conştiinţa curată... Nu vreau să vă spun nimic despre el pentru că v-aş altera plăcerea estetică de parcurgere, aş interveni ca un fel de cenzură care îşi spune punctul de vedere şi exact acest lucru nu trebuie să se întâmple.

Cu toate valurile enorme pe care le-a provocat TRISTAN TZARA, care au desfiinţat tot ce a fost înainte numit cultură şi care rezervă şi viitorului surprize nu tocmai agreabile, pentru mine rămâne un poet romantic. Nu încercaţi să mă contraziceţi, pentru că nu aveţi nimic de câştigat, eu tot acelaşi lucru o să-l cred. Poate să sune ceva mai romantic decât versurile următoare: „*je suis ligne qui se dilate et je veux croître dans un tube de fer d'étain je dis cela pour t'amuser*" sau „*je te tiens le manteau lorsque tu pars comme si tu n'étais pas ma sœur*".

Mircea BOCHIŞ

IMPORTANT!
Informăm colaboratorii noştri că responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice şi cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

Gheorghe GLODEANU

PUBLICISTICA LUI MIRCEA ELIADE

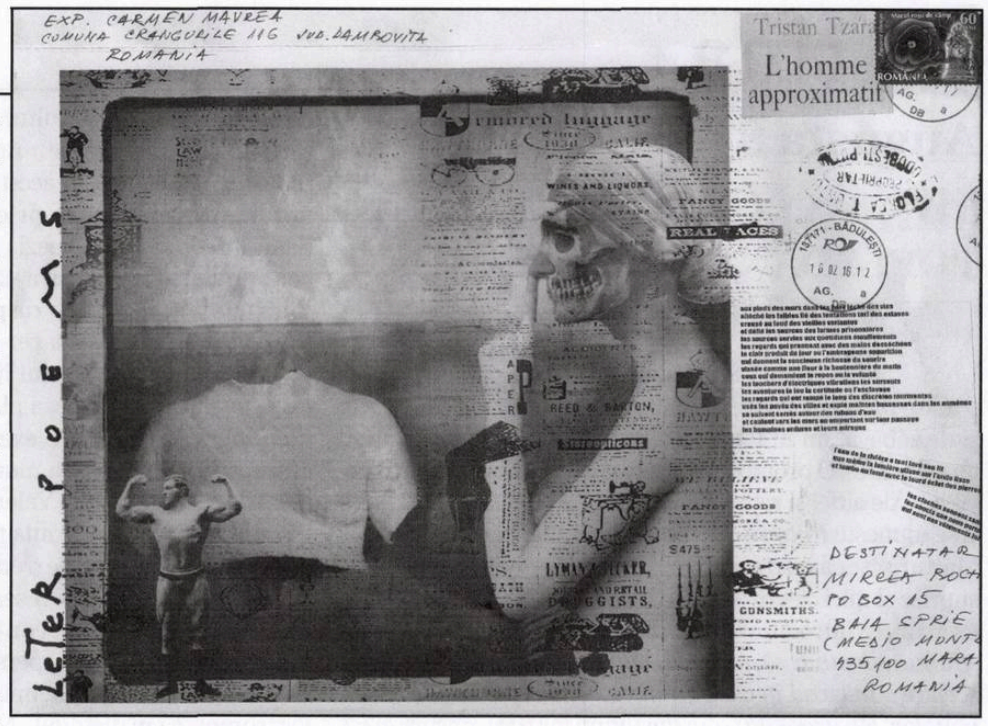

Recuperată masiv după 1989, opera proteică a lui Mircea Eliade a constituit obiectul unor interesante dezbateri teoretice. În această direcție se înscrie și recenta lucrare semnată de către Viviana Poclid Dehelean, intitulată ***Publicistica lui Mircea Eliade și opțiunile „Tinerei generații"*** (Editura David Press Print, Timișoara, 2016). Inițial teză de doctorat susținută cu succes la Universitatea de Vest din Timișoara, investigația conține patru capitole ample, intitulate după cum urmează: ***„Tânăra generație" și riscurile „mizei politice"***, ***Dimensiunile noii spiritualități românești***, ***Mircea Eliade în presa culturală*** și ***Mircea Eliade – confirmări și rectificări***. La rândul lor, acestea se împart în numeroase subcapitole, ce jalonează etapele demersului realizat de către tânăra cercetătoare. Ele sunt precedate de o introducere și urmate de niște concluzii și de o bibliografie impresionantă. Ideile care au stat la baza elaborării lucrării au fost expuse în introducerea tezei. Autoarea menționează faptul că apropierea ei de opera lui Mircea Eliade a avut loc cu mai bine de zece ani în urmă, când a citit pe nerăsuflate romanul ***Maitreyi***. Mai târziu, studiile universitare au dezvăluit multiplele fațete ale reputatului om de cultură, sporind fascinația exercitată de o operă de excepție. Spre deosebire de exegeții de dinainte de 1989, doamna Viviana Poclid Dehelean a avut acces la întreaga creație a scriitorului și, în plus, a putut parcurge zeci de exegeze consacrate operei eliadești. După cum mărturisește exegeta însăși, în momentul în care a optat pentru publicistica lui Mircea Eliade și problematica *„tinerei generații"* a anilor 30, subiectul polariza interesul cercetătorilor. În ultimii ani, au apărut numeroase documente inedite legate atât de biografia autorului ***Nopții de Sânziene***, cât și de anii 30, în măsură să nuanțeze relația dintre publicistica lui Mircea Eliade și opțiunile tinerei generații. Eseista își asumă o poziție obiectivă, opiniile enunțate bazându-se pe cercetarea migăloasă a documentelor și pe integralitatea operei. Din această perspectivă, Viviana Poclid Dehelean nu ezită să semnaleze interpretările abuzive, care îl așază pe Mircea Eliade în postura de lider al mișcărilor de extremă dreaptă din România. Cercetătoarea semnalează existența unei serioase bibliografii Eliade, printre cei care s-au devotat studiului operei marelui savant fiind amintiți Mircea Handoca, Ioan Petru Culianu, Eugen Simion, Adrian Marino, Mac Linscott Ricketts, Cornel Ungureanu și mulți alții. Investigația reconstituie bogata activitate publicistică a lui Mircea Eliade. Pentru a înțelege personalitatea savantului în devenire, propunătoarea reconstituie relațiile acestuia cu profesorul Nae Ionescu și cu colegii săi de generație. Semnificațiile publicisticii culturale a lui Mircea Eliade sunt dezvăluite insistându-se asupra continuității ei în anii exilului. În perioada pribegiei, marele savant a fondat și a condus o serie de reviste (precum „Luceafărul") sau a colaborat la publicațiile românești din străinătate: „Caete de dor", „Cuvântul în exil", „Ființa românească", „Revista scriitorilor români". Desigur, despre activitatea culturală a lui Mircea Eliade s-au pronunțat deja numeroși exegeți. În consecință, nu toate ideile exprimate în carte sunt noi, dar exegeta știe să abordeze lucrurile într-o manieră personală. Chiar dacă recunoaște că unele dintre opțiunile interbelice ale lui Eliade rămân amendabile, pentru o obiectivitate cât mai deplină, autoarea așază publicistica scriitorului în contextul firesc al epocii, încercând să îi descopere valorile viabile și azi. Informația ce tinde către exhaustivitate, meticulozitatea analizelor, limbajul critic elevat, originalitatea interpretărilor reprezintă calități certe ale investigației realizate de către Viviana Poclid Dehelean.

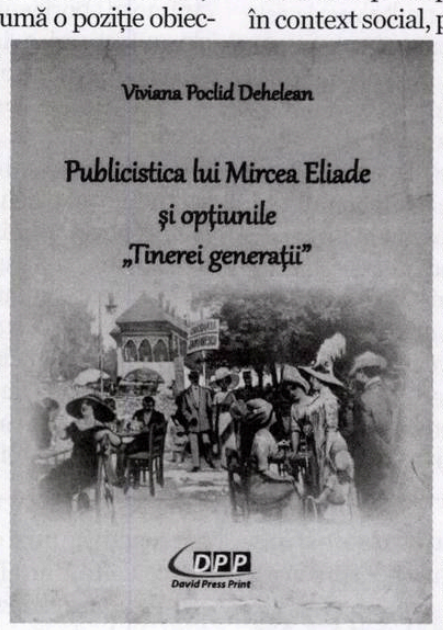

Mircea Eliade este considerat un spirit enciclopedic adaptat la modernitate, care se revendică de la două modele spirituale diferite: Bogdan Petriceicu Hasdeu și Nae Ionescu, două modele pe care le apropie *„nerăbdarea creației"*. Această *„nerăbdare"* a fost resimțită din plin și de autorul ***Nopții de Sânziene*** deja în articolele pe care le-a publicat în „Cuvântul" sub genericul ***Itinerariu spiritual***, articole ce se transformă într-un veritabil manifest al tinerei generații din perioada 1927-1930. În demersul ei, Viviana Poclid Dehelean se oprește la acest timp profund al creației, un timp prolific în toate sectoarele abordate de către tânărul scriitor: eseu, roman, publicistică. De altfel, multe din opiniile gazetarului Mircea Eliade devin pretextul unor interesante dezbateri de idei în romanele experimentale ale acestuia, în care personajele se transformă în adevărate purtătoare de cuvânt ale ideilor scriitorului.

Deja în fragmentele ce compun activitatea publicistică a lui Mircea Eliade, Viviana Poclid Dehelean identifică pasiunea întregului, a sintezei, a *„fenomenului originar"*. În ceea ce privește cultura română, ea observă că Mircea Eliade își începe analiza cu două din miturile fundamentale ale poporului român, ***Miorița*** și ***Meșterul Manole***. Într-o țară cu o bogată tradiție agrară, cultura populară a fost creația plugarilor și a păstorilor. Trecerea forțată de la sat la oraș a provocat un profund sentiment de dezrădăcinare, ilustrat de literatura română de la începutul secolului XX. O altă idee prezentă în publicistica lui Eliade este aceea că *„singurele grupuri creatoare din societatea românească modernă sunt țăranii și intelectualii"*. Deja în activitatea sa publicistică, autorul ***Șarpelui*** a pus cultura pe primul plan, relevându-i importanța în cadrul evoluției unui popor. În viziunea lui Mircea Eliade, un popor poate ajunge la cea mai înaltă treaptă a dezvoltării sale spirituale numai prin cultură. Mai târziu, în străinătate, savantul a devenit un important mesager al culturii române în lume.

Lucrarea realizată de către Viviana Poclid Dehelean reprezintă o originală și reușită tentativă de a readuce în prim-plan rolul și opțiunile *„tinerei generații"* în context social, politic și cultural. De asemenea, ea relevă activitatea lui Mircea Eliade în diferite domenii, de la publicistică și eseistică la folcloristică și diaristică. Autoarea evidențiază importanța acestor studii pentru cultura română, o cultură pe care autorul ***Tratatului de istorie a religiilor*** a slujit-o în mod exemplar. Lucrarea insistă pe suflul nou pe care îl aduc reprezentanții *„tinerei generații"*, care impun o serie de modele în toate domeniile culturii. Tinerii scriitori s-au afirmat prin intermediul presei, exegeta demonstrând maniera în care publicistica poate deveni *„actul întemeietor"* al unei opere.

Viviana Poclid Dehelean are meritul de a se apropia de un sector mai puțin cercetat al operei lui Mircea Eliade, publicistica. Ea reconstituie viața politică din România după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, confruntarea dintre democrație și tendințele totalitare, dintre europenism și autohtonism. De asemenea, sunt reconstituite și principalele coordonate ale vieții culturale și literare în spațiul românesc interbelic. Este definit conceptul de *„generație"* și sunt circumscrise principalele trăsături ale *„tinerei generații"*. Definind *Mitul generației tinere*, Mircea Eliade vorbește de o serie de trăsături, precum: setea nemărginită de cunoaștere, *„absolutul"*, *„mistica"*, *„primatul spiritualului"*. Autoarea identifică două momente distincte din existența tinerei generații: momentul spiritual din perioada 1925-1929 și unul al căderii, al înfrângerii și chiar al decepției între 1929 și 1932. Extrem de interesant se dovedește portretul realizat profesorului Nae Ionescu, mentorul tinerei generații, considerat un adevărat deschizător de drumuri. Pornind de la confesiunile pro și contra ale colegilor de generație, exegeta schițează și un reușit profil spiritual al lui Mircea Eliade.

Fenomen firesc având în vedere complexitatea subiectelor abordate, cea mai amplă secțiune a lucrării este cea intitulată ***Mircea Eliade în presa culturală***. Subiectele abordate se dovedesc, în continuare, elocvente, vorbind despre activitatea proteică a unui spirit enciclopedic. Este vorba de: ***Mișcarea criterionistă. Activitatea lui Mircea Eliade în cadrul Grupării „Criterion"***, ***Jurnalistica lui Mircea Eliade***, ***Mircea Eliade – editorul revistei „Zalmoxis"*** și ***Conferințele lui Mircea Eliade la Radio România***. Viviana Poclid Dehelean explică apariția grupării „Criterion" prin necesitatea tinerei generații de a găsi noi forme de afirmare, diferite de sistemele instituționalizate ale generației precedente (Academia Română, Universitatea etc.), structuri la care noii veniți nu aveau acces. În consecință, „Criterion"-ul a constituit o tribună de dezbateri libere, conferințele reușind să confere o nouă dimensiune vieții culturale bucureștene. Pe bună dreptate, autoarea menționează că ele aveau ceva din *„prelecțiunile publice"* de odinioară de la „Junimea". În ceea ce privește activitatea de gazetar a lui Mircea Eliade, acesta s-a numărat printre colaboratorii celor mai importante publicații culturale ale perioadei interbelice. Asemenea unor predecesori iluștri, precum Mihai Eminescu, Bogdan Petriceicu Hasdeu sau Nicolae Iorga, Eliade era de părere că un bun scriitor putea fi în același timp și un bun gazetar. Nu meseria de gazetar o ratează pe cea de scriitor – afirmă liderul noii generații într-unul din articolele sale teoretice –, ci mediocritatea lui nativă. Viviana Poclid Dehelean discută marile teme ale publicisticii lui Mircea Eliade din perioada debutului și a adolescenței, se oprește la articolele despre Italia și la foiletoanele publicate în cotidianul „Cuvântul" (cele douăsprezece foiletoane ce compun ***Itinerariul spiritual*** din 1927, ce au declanșat o polemică de proporții în epocă și cele paisprezece foiletoane din seria ***Scrisori către un provincial***, publicate între 1927 și 1933). Nu sunt ignorate nici articolele „legionare" ale scriitorului, acestea fiind considerate niște „derapaje" ale unei tinereți zbuciumate. Interpretarea lor se face în mod obiectiv, ținându-se cont de contextul zbuciumat al epocii. Investigația îi trece în revistă atât pe detractorii savantului, cât și pe cei care i-au luat apărarea, în acest fel păstrându-se o atitudine plină de echilibru într-o problemă delicată și controversată. Autoarea acordă atenție ***Jurnalului*** lui Mihail Sebastian, comentând pertinent fragmentele litigioase legate de figura lui Mircea Eliade, și discută pe larg ***Jurnalul portughez*** al istoricului religiilor.

În ceea ce privește eseistica, autoarea consideră că acest sector reconstituie însuși *„itinerariul spiritual"* parcurs de către omul de cultură. Pe urmele lui Ioan Petru Culianu, doctoranda identifică existența unor teme recurente în eseistica lui Eliade și reține marea diversitate a problemelor abordate. Lucrarea se citește cu reală plăcere, din ea desprinzându-se fascinația cercetătoarei pentru subiectul abordat.

Interesant se dovedește și ultimul capitol al cărții, intitulat ***Mircea Eliade – confirmări și rectificări***. El conține următoarele subiecte: ***Mircea Eliade și Exilul. Traseul labirintic***, ***Publicistica exilului. Împotriva deznădejdii***, ***Relația maestru-discipol. Mircea Eliade – Ioan Petru Culianu***, ***Diaristica și memoriile***. Viviana Poclid Dehelean definește conceptul de „exil" și vorbește despre condiția de exilat a lui Mircea Eliade. După 1944, acesta devine cel mai important om de cultură român în jurul căruia se poate construi un centru de rezistență. Discutând relația maestru-discipol ce se instituie între Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu, autoarea oferă o replică la rândurile din debutul lucrării, când discută relația specială dintre Nae Ionescu și Mircea Eliade. Dacă prima legătură a fost abordată din perspectiva politicului, cea de a doua devine una strict profesional-umană. Exegeta comentează cu argumente solide apropierile și diferențele dintre cei doi mari oameni de cultură.

Abordarea originală a materialului parcurs, remarcabila capacitate de sinteză, calitatea informațiilor utilizate din literatură, filozofie, sociologie, politologie, bibliografia ce tinde către exhaustivitate reprezintă calități certe ale investigației. ***Publicistica lui Mircea Eliade și opțiunile „Tinerei generații"*** reprezintă un reușit periplu inițiatic în opera proteică a unui mare om de cultură.

Vitrina

Augusta STAN-BUTEANU

DIN VALORILE LOCULUI: POETA DANA PUIU VALENTINA ŞI *PROEMELE* SALE

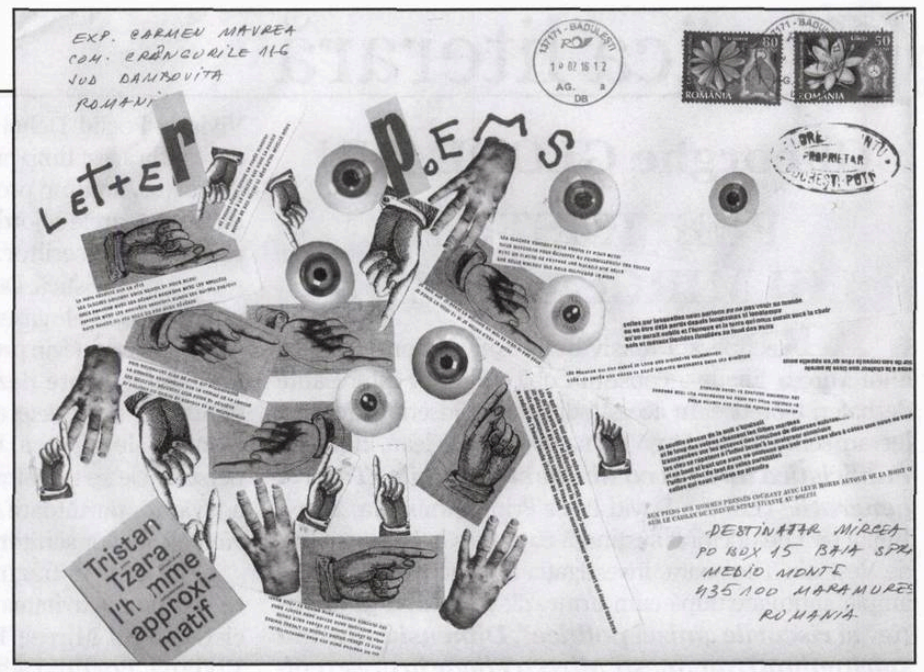

Mi-a fost oferită spre lectură o carte aşezată pe o masă îmbrăcată în verde-oliv, într-un ambient aristocrat şi de zăbavă, nu în febra unei lansări sau în agitaţia unui târg de carte. O promovare discretă, de bun simţ. O carte ce vrea să fie altfel şi reuşeşte. Cartea este a poetei Dana Puiu şi se numeşte ***Proeme*** (Editura Singur, Târgovişte, 2016). Mărturisesc că nu o cuosc, însă găsind în multe poezii citite suprize şi mici „feerii" care au rezonat cu structura mea interioară, ca introducere citez din Ioana Pârvulescu: „*M-am sfiit întotdeauna să-mi laud, cum ar fi meritat, prietenii scriitori. În cazul în care am făcut-o, am pus surdină cuvintelor. E o greşeală: căci duşmanii lor scriu despre ei cu amplificatoare şi nu se sfiesc. Când îţi exprimi admiraţia faţă de un prieten, eşti întotdeauna suspectat că o faci din motive extraliterare. Dacă e vorba de un viitor prieten, e chiar mai rău: vrei, pasămite, să-i intri în graţii. Or, lucrurile stau invers...*". Având punct de sprijin cuvintele de mai sus, voi scrie fără crispări şi reţineri.

Prima impresie: poeta Dana Puiu surprinde plăcut. Întâi prin originalitate, nu numai prin intrarea pe aşa-zisa piaţă de carte, ci şi prin atelierul cărţii, prin organizarea şi tematicile abordate, prin originalitatea şi eleganţa subtilă, neagresivă cu care demontează mentalităţi şi judecăţi reducţioniste. Număr de pagini: 80, fără obsesia unor acumulări cantitative. (Immanuel Kant a scris ***Bazele metafizicii moravurilor*** cu 90 de pagini.) Coperta IV, fără amprentări foto şi alte peceţi biografice. Vorba aceea: „*Un scriitor trebuie să fie şi să nu se vadă*" (Marin Mălaicu Hondari) şi „*Un poet trebuie să privească şi nu să fie privit*" (Ana Blandiana). Poezia aparţine tuturor vârstelor, altfel ce am spune despre Li Tai-pe? Despre Omar Khayyam? Despre ai noştri octogenari: Nora Iuga, Emil Brumaru? O altă impresie despre autoare se referă la cultură: cultură autentică, nu de spoială, cum pigmentează, pe ici-colo, unii autori pentru „bună impresie". „Filo-log" autentic, format la universitatea clujeană, în anii ce au urmat frecventând cel mai bun cenaclu literar din zonă, cel din Baia Sprie, împreună cu poetul Ioan Moldovan şi cu soţia acestuia, Petronela Pantiş Moldovan, desăvârşindu-se în continuare ca profesor universitar şi critic dramatic cu un important volum despre parodia în teatru.

Poezia Danei Puiu este floarea spontană din „undeneunde", măsură în absenţă, graţie în prezenţă, joc reversibil al metamorfozei fiinţei în ecou: ecoul din fiinţă. Camuflaj şi ostentaţie – lirismul său se joacă de-a v-aţi ascunselea, care, pe o admirabilă scenă culturală, fie ascunde, fie dezvăluie. În raportul „cuvânt şi imagine", în acest topos nordic, pictura a avut prioritate până într-atât încât poezia a fost contaminată de obsesiva căutare a imaginilor, ca într-o disperare a găselniţelor salvatoare. Or, la poeta Dana Puiu, obiectul lucrării este cuvântul, cuvintele şi plăcerea de a lucra cu ele. Spre exemplu, ceşcuţa de pe copertă cu monograma „*d.p.v.*" (Dana Puiu Valentina), tradusă, explicată pe prima pagină a cărţii: „din punct de vedere ", semnifică, la fel ca într-o sentinţă, într-o fermitate de necontestat, constituţia sa interioară, personalitatea sa şi nu imixtiunea unui alt punct de vedere. Este un joc frumos, ca în dictonul „*Nomen est omen*". Cât priveşte titlul ***Proeme***, de asemenea, este fie un mic laborator, fie un cifru, ce ţine de un mister. Ar trebui, oare, să-i cerem ajutorul lui Hermes Trimegistos, care poate pătrunde în ceea ce pare inaccesibil? Oare se cuvine să facem asta? Oricum, din plăcerea jocului cu cuvinte, joc în cel mai frumos sens al cuvântului, reiese că autoarea are înclinaţie spre semiotică şi spre hermeneutică.

În ce priveşte construcţia cărţii, ea este structurată pe cicluri de poeme (şase la număr), care se aşază pe scala unor coordonate, particulare pentru fiecare ciclu. În primul ciclu, ***Călătorie în jurul camerei mele sau Apel la linişte***, sub aparenţa unei poezii ludice, pe hârtia de împachetat a jocului găsim: ceşcuţa de cafea, lucarna din bucătărie, balerina portocalie, soarele, Şoseaua Soarelui, discurile L4-L5, caligrafia, tangoul... , care ascund lucruri şi stări privitoare nu doar la poetă, ci şi la mulţi dintre noi, cu încercările, neplăcerile şi angoasele cotidiene: piaţa josniciei, cei care spionează şi hărţuiesc liniştea, iscoadele „*cu 1000 de ochi (care) desigilează mărunta viaţă*", durerea, glicemia – cuvânt armonios cu mai multe vocale este gardat de numele unor locaţii îmbietoare (?): Laponia, Bretania – un alt fel de joc. Cafeaua şi ceşcuţa de cafea, într-un ritual sacru, îl aduc pe cititor într-o stare de reculegere, mizând pe clarificări şi înviorări. O reculegere semiîmplinită egal o ceşcuţă de cafea, o reculegere împlinită egal două ceşcuţe de cafea. Din acest ciclu, poemul ***Capătul pământului*** atrage în mod deosebit atenţia prin frumuseţe, prin meditaţie. În versurile acestuia se clarifică scala valorilor umane. Căutarea Capătului Pământului, aici, este mersul, este atenţia pe orizontală şi, oricât s-ar merge, oricât te-ai concentra pe acest drum, capătul nu-l vei găsi. (Nu vei găsi o finalitate.) De aceea, pe această coordonată se aşază iscoadele cu o mie de ochi. Coordonata dădătoare de sens, de valoare, de curăţenie şi de salvare este verticala.

Există într-unul dintre poeme acel „*Şi totuşi*" dădător de speranţă, ce reorientează puntea de trecere de la ciclul ***Călătorie în jurul camerei mele*** la ciclul ***Tăcerii*** şi la cel al ***Izvoarelor***. Da. Aici este minunea. Ştafeta vieţii. Venirea pe lume a unui copil. De acum, în aceste cicluri vom întâlni bucuria, duioşia, zâmbetul de copil – chintesenţa poeziei, gesturi animatoare şi reamintitoare, pe lângă acceptarea senină a cursului ireversibil al vieţii. Arborele genealogic se încarcă cu o nouă rămurică: poeta-buna-Val, pruncul cel mare-fiul, pruncul cel mic- nepotul, „*Copilul minune născut din genune şi din rugăciunea/ Bunicii...*". Firul, curgerea vieţii: călătoria spre veşnicie. Sentimentul maternal curge neîntrerupt şi prin cel „bunicesc" şi, de ce nu?, prin cel „tătesc": „*izvoarele limpezi/ are să curgă/golite de repaos*". ***Poematic 3. Credo*** este un „*Credeu*" foarte izbutit, venit din arhetipal, din duhul mioritic: „*cred în anii/ce vor să vie/cu mai multe/mere verzi/bot de iepure/cred în natura/nestrămutată/de zbuciumul/sufletului/cred că Thomas/Are să se facă mare/şi fără mine*". Poemele din ciclul ***Izvoarelor*** sunt ca nişte cântece de leagăn sau ca nişte „epodai" - incantaţii cu care strămoşii aborigeni tămăduiau bolile. Să fie o explicaţie că ele au fost scrise de poetă la Izvoarele Prahovei, în zona Bucegilor generatori de energii benefice?

Mai am de subliniat că Dana Puiu este o poetă independentă, solitară: „*a fost odată ca niciodată/un zâmbet de fată (...) apoi o tainică retragere/pe raza de lună*". Această solitudine nu o defineşte a fi mai puţin poetă. Dimpotrivă. Este o poetă a liniştii, fără gardă şi majorete, o poetă a luciului apei aproape încremenit pentru a fi oglinda celor de sus, aduse în faţa feţelor noastre, care, mereu grăbite, nu cunosc „*a da capul pe spate*" ca să vadă cerul. Cu atât mai mult, în încheiere, nu voi spune „să nu uităm că...", ci cuvântul clamat „de ţinut minte că" Dana Puiu pe certificatul de naştere este Dana Bota şi că este nepoata eminenţilor Dan Botta – poet şi Emil Botta – actor şi poet.

Mihai POSADA

O CARTE DESPRE PEISAJUL INTERIOR AL PERSONAJELOR – CONSTRUCT AL DISCURSULUI NARATIV

„*Principala problemă a identităţii romanului este legată de relaţia biunivocă între actul creaţiei şi actul receptării*", afirmă Adrian Iancu, în miezul volumului său de eseuri (despre) ***Geometria discursului narativ***, recent apărut la Sibiu (Editura Universităţii Lucian Blaga, 2015, p. 120), având ca ilustraţie a copertei o fotografie de Louis Guermond din Burgul de pe Cibin. Cartea este alcătuită din şase studii aplicate, după cum urmează: ***Despre labirintul cunoaşterii de sine şi mitul fericirii interioare***, ***Despre peisajul interior şi personajul literar – un traseu narativ posibil*** (ambele axate pe construcţia interiorităţii personajului Petrini, din trilogia romanescă ***Cel mai iubit dintre pământeni*** a lui Marin Preda); ***Relieful interior – între construcţie şi proiecţie*** (despre ***Bietul Ioanide***, din romanul omonim al lui G. Călinescu); ***Ambivalenţa trăirilor personajului literar*** (despre Puiu Faranga din ***Ciuleandra*** lui Rebreanu); ***Aspecte ale romanului*** (cel mai de substanţă eseu al cărţii, sub un titlu cu rezonanţe eliadiene, trece în revistă condiţia romanului românesc/ „*aventura discursului narativ*" – de la personajul-obiect la „*romanul tonal*" – în opiniile unor cărturari şi oameni de cultură şi artă autohtoni, între care: G. Călinescu, Eugen Ionescu, Camil Petrescu, Mihai Şora, Alexandru Protopopescu, Liviu Petrescu, Vladimir Brânduş, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mircea Tomuş); ***Patrick Modiano – despre infimele pulsaţii ale destinelor umane*** (o concisă fişă biobibliografică despre viaţa, succesele literare şi coordonatele substanţei narative ce organizează peisajul scrierilor condeierului francez). Cu excepţia celui de-al doilea eseu despre personajul Victor Petrini, toate celelalte au apărut în publicaţii de specialitate: „Jurnal of Romanian Literary Studies", „Globalisation", „Intercultural Dialogue and National Identity", „Studies on Literature", „Discourse and Multicultural Dialogue", respectiv „Nord Literar". Cele 168 de pagini ale volumului sunt completate, în ***Addenda***, cu o traducere a lui Adrian Iancu din limba franceză: ***Ca să nu te pierzi prin cartier***, fragment din romanul lui Modiano (***Pour que tu ne te perdes pas dans le quartier***, Gallimard, 2014) apărut în revista băimăreană „Nord Literar", în chiar anul 2014, când Patrick Modiano primea, la Stockholm, Premiul Nobel pentru literatură.

Procesul proiecţiei în discurs narativ a personajului literar este analizat conform concluziilor formulate de cercetători în domeniile filosofiei, antropologiei, psihopatologiei, teoriei şi istoriei literare, de la C. G. Jung şi H. Bergson la Mircea Lăzărescu şi Michel Foucault, citaţi la obiect şi cu de-amănuntul de Adrian Iancu.

Preocupat de „fundamentarea unei tipologii a discursurilor narative din perspectiva constituirii şi funcţionării interiorităţii personajului literar", autorul ***Geometriei discursului narativ*** urmăreşte definirea conceptului de „*lume interioară*" dintr-o dublă perspectivă, una din interior, „*interioară ei înseşi*", iar cealaltă din afară, „*lumea interioară a celuilalt*": „*În planul discursului narativ, asistăm la o serie de infime deplasări, accentuări şi inflexiuni productive care îşi găsesc corespondentul în planul imaginarului, prin cristalizarea interiorităţii şi exteriorităţii personajului literar, adică acceptarea acestuia ca atare, de către scriitor şi cititor, dar şi de celelalte personaje. Dacă admitem că istoria personajului literar este istoria conştiinţei de sine a acestuia, peisajul interior ni se relevă ca un pliu al realului, prin preocuparea pentru lucruri interioare personajului, aflate în relaţie de complementaritate cu preocuparea pentru lucruri exterioare acestuia. Astfel, grija faţă de sine este complementară aceleia faţă de alţii, indivizi/personaje*".

Folosită repetitiv – cu intenţia (reuşită) de a o impune atenţiei lectorului –, sintagma „*peisajul interior al personajului literar*" semnifică lumea acestuia, construită prin discursul narativ însuşi, pentru a arăta cât a contribuit el la construirea personajului. O particularitate procedurală a demersului critic profesat de Adrian Iancu ar fi relevarea valenţelor discursului narativ construit în căutarea adevărului propriu al personajului, discurs alcătuit sub forma dialogului interior, analizat din perspectiva alterităţii. Bunăoară, în cazul personajului central Victor Petrini, din romanul ***Cel mai iubit dintre pământeni***, autorul este de părere că „*putem vorbi despre sondarea adevărului despre sine, adevăr care nu se lasă descoperit, în cazul acesta, nici prin sondarea interiorităţii, nici a exteriorităţii acestuia, ci prin proiecţia/raportarea personajului referenţial, la celălalt/ceilalţi*" (p. 10).

Constantin CUBLEŞAN

MELANCOLII AUTUMNALE

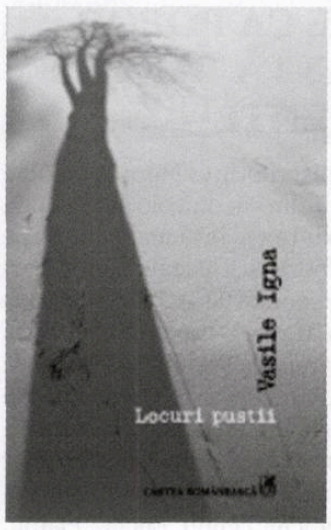

Cultivând egloga, ca formă de exprimare poetică, Vasile Igna pare a fi venit în arealul literelor româneşti actuale dintr-o altă lume (nu neapărat vetustă), lipsită de stridenţele unor exprimări ostentativ contestatare, de cuvinte vulgare, pe care le utilizează foarte mulţi (mai ales tineri) creatori, în dorinţa de a fi originali cu orice preţ. Volumul ***Locuri pustii*** (Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2015) e atipic din acest punct de vedere, el se pretează la o lectură de seară, liniştitoare, când, aşezat într-un fotoliu confortabil, retras în singurătatea unui colţ de apartament, la lumina discretă a veiozei, poţi savura pe deplin melancolia reflexivă a poetului care-şi confundă existenţa cu scurgerea ritualică în veşnicie a naturii: *„de mult n-am mai auzit sturzul cântând în livadă/acum cântă cum ar cânta jumătatea absentă/a gurii mele: un cântec de leagăn,/murmur matern ca susurul îndepărtat al izvorului./Acum îl aud, îl aud foarte bine/dar nu disting siluetele care păşesc/înaintea mea: poate trei magi ce înconjoară/o iesle absentă, poate nişte păpuşi de cauciuc/pline de amintirile nopţii./Prin el şi numai prin el viaţa noastră/prinde contur şi revine o clipă (...) Acolo, unde lumina se loveşte de arbori/acolo e casa sa/în cetatea pustie a pădurii, într-o tufă de mure/ în spatele fricii"* (***Duminică dimineaţa***). Evocarea statornică a universului firii, a schimbării anotimpurilor şi contemplarea emoţionantă a cerului înserărilor rustice nu au nimic de-a face cu atmosfera pastorală a vreunei perspective idilice asupra lumii. E însă un mod elegant de a medita asupra rostului individului în univers, în eternitate: *„Sigur e că deasupra noastră, în ceruri,/printre ape fierbinţi şi năprasnice geruri/ îşi fac loc unul lângă altul sufletele toate/urcate acolo de secole şi milenii nenumărate/eliberate de trupuri ca o flacără incoloră/ce devoră – devoră – devoră/ vremea de azi, de ieri, de mâine/ca pe o cosmică şi neîndurătoare pâine"* (***Egloga a VI-a. Iunie:„Nel mezzo del cammin..."***). Poetul îşi decantează trăirile cu o detaşare oarecum olimpiană, neliniştit totuşi în a-şi identifica singurătăţile, care îl copleşesc, în balansul trăirilor existenţiale: *„mă trezesc singur,/ nimeni nu e alături, nimeni nu mă caută/în pământul trupului meu izvoare secate/nici măcar singurătatea nu umblă însoţită/prin venele mele invadate de mâlul credinţei./Şi, totuşi, cine stă alături de mine/şi mă ţine de mână/făcându-mi cutezanţa mai mare?"* (***Febră***). E în melodia vătuită a acestor versuri reflexive o mare încărcătură dramatică, izvorâtă din profunde îndoieli şi mistuitoare întrebări asupra scurgerii implacabile a timpului materializat în derularea banală a factologiei diurne ce-l absoarbe, poetul asumându-şi meandrele trecutului şi încercând să străvadă luminile unui posibil viitor al certitudinilor: *„Putea fi o mică diversiune a timpului/a timpului pur şi simplu, cel ce ne face să/ ne punem paltonul sau pălăria sau umbrela/să ne însorim sau să ne doară oasele./Orice era binevenit spre a înşela párcele/şi a face ca fusul să se rotească fără oprire/asemenea unui pumnal care oricât s-ar răsuci/în carnea ta n-ar curge nicio picătură de sânge./Puteam păşi absent peste orice punte:/totul nu era decât o prejudecată un fel de a te/amăgi cu iluzia suspendării,/o iluzie a iluziei de zbor planat/ puţin deasupra pământului"* (***Copacul lui Iuda***). E aici un calm al neliniştilor ancestrale, trăit funciar, o tainică subsumată raportare la un transcendent ce poate fi identificat în miraculosul spectacol al vegetaţiei ce moare şi renaşte în marile rotaţii cosmice ale timpului (*„Soare de octombrie. Somptuos declin./ Aşa se întrevede din coţul ochilor ei lunecarea/spre iarnă, desfigurarea prudentă a pădurii:/o deflorare magnifică, un incest miraculos./Un muşuroi de zei e furnicarul lovit de/piciorul uni copil./Doar legătura lor cu eternitatea e schimbată,/acum poartă rănile unei memorii/din care n-a mai rămas decât un ciob multicolor"* – ***Elegia a X-a. Octombrie. Memento întrerupt***). Sunt reverberate ecouri din lirica blagiană, cu a cărui ideatică, mai puţin mistică totuşi, consună. Vasile Igna e un contemplativ a cărui privire scrutează nu neapărat depărtările geografice, cât cele ale traseelor interioare, intime, de mişcare profundă a firii, într-o ascendenţă temporală în deplină consonanţă, osmotică, cu propria sa introspectare în devenire: *„Se întoarce râul spre izvoare/valurile sunt tot mai mici/dar forţa nu descreşte, luna e rotundă/ chiar dacă marginile ei strălucesc/în reflexele moi ale purpurei./E încă dimineaţă în anotimpul stingerii/e încă vigoare în seva nuielei ce prinde/să dea frunze în marginea umedă a văii./Surâsul e o rană ce prinde o crustă/la fel de murdară ca grotele nopţii"* (***Egloga a III-a. Martie: Creştere – descreştere***). Nostalgic şi meditativ, discursul liric al poetului are eleganţa rostirii intelectuale, solemnitatea freatică a trăirilor pasionale, de un erotism ponderat, dar şi punând în vibraţia interioară a verbului, gravitatea unor tristeţi, în despărţirile de fiinţele dragi, apropiate: *„Pe mine însumi mă uit şi încerc să-ţi refac chipul/din resturile ascunse sub strălucirea ochilor tăi/rămase acolo din vremi de răstrişte şi râvnă./Ca un cântec de jale te răscolesc/ca un flaut de lumină îţi dezvălui formele/ de porumbel răsucit în răcorile serii/ca un sunet mă prăvălesc din harfa de lut/a degetelor tale de zeiţă păgână/până când bolta se umple de stele/până când izvoarele toate/prind să sursure şi/să-şi arate limpezimea dintâi"* (***Imn***).

În atmosfera acestor poeme de o bucolică modernă planează imagini reînviate dintr-un sat al vieţuirii primare, aproape abandonat azi din conştiinţe (*„Aici toate casele intră în pământ/şi umilinţa are o valoare limitată căci/derivă din experienţă şi teamă./ De-a lungul drumului cresc tufe incerte/de ierbi cu miros de dezamăgire/inutile precum întunericul cucerit de noapte"* – ***Radiografie***), cuvinte dintr-un univers rustic puţin frecventat azi de poeţi, elemente comune vieţii satului de odinioară (*pajiştea, fuioare, iarba, coş de nuiele, tăişul coasei, grumaz* ş.a.) devin aici repere metaforice ale unor trăiri elementare. Nu e totuşi, nici pe departe, acea întoarcere la vatra străbună, ideologizată odinioară de sămănătorism. Ci, mai degrabă, o asumare a devenirii dintr-un act identitar de noblеţe şi trăinicie (*„trecutul urmează alt tipar/el e ca un sofism ce se neagă pe sine/o experienţă a unei singure vieţi/ce şovăie încă în tine, o istorie/ scrisă pe întuneric"* – ***Nu erai***). Actul poetic însuşi se defineşte ca sedimentat în interiorul fiinţei ivite astfel din universul pur al decantărilor existenţiale primare - viaţă şi moarte: *„Să scrii un vers ca şi cum/ai vrea să populezi cu respiraţia ta/pustiul ce se întinde între două puncte/două puncte ce leagă capetele iubirii şi ororii/să înţelegi astfel că întotdeauna/poezia e egală cu poezia/cu ceea ce e scris/ înăuntrul tău (...) textul trăieşte propria viaţă/asemenea nenumăratelor/ faţete ale sufletului"* (***Vocativ***).

Un ciclu final al volumului, ciclu intitulat ***Muzici şi dansuri***, adaugă o caligrafie nouă universului poetic al lui Vasile Igna, arătând înclinaţia spre ludic, într-un joc prozodic rafinat cu verbul însuşi, reformând în manieră neoexpresionistă spectacolul copilăresc al reprezentărilor lumeşti, amintind verva combinatorie în ritm şi rime a unui Ion Barbu sau Tudor Arghezi: *„Salcie mă fac de-i vrea/şi mă-nalţ pe mal, colea,/să-ţi fac umbră când e soare/şi zăduf dacă-i răcoare//Joc mă fac de vrei să joc/şi pe loc mă supăr foc/de te tot îndemn şi strig/să ieşi fierbinte din frig//să te faci o ceaţă deasă/şi să mi te-aşezi în casă.//Lasă-i pe cei ce se-ncurcă/danţul meu e danţ de nuntă"* (**5**).

Vizualizarea în retro a lumii campestre se dovedeşte a fi, fără îndoială, o formulă poetică metaforică la Vasile Igna, el dimensionând pe acest fundal al naturii supuse veşniciei un univers de trăiri esenţiale, într-o stare de profundă puritate afectivă, decantând în propria simţire, cu aparentă seninătate, drame ale existenţialităţii contemporane. E o poezie reflexivă, meditativă, tulburătoare în esenţa ei ideatică, ce decantează, cu o caligrafie de ceremonioasă intimitate, întreaga noblеţe atitudinală a autorului.

Gheorghe PÂRJA

O DATORIE APROAPE DUREROASĂ

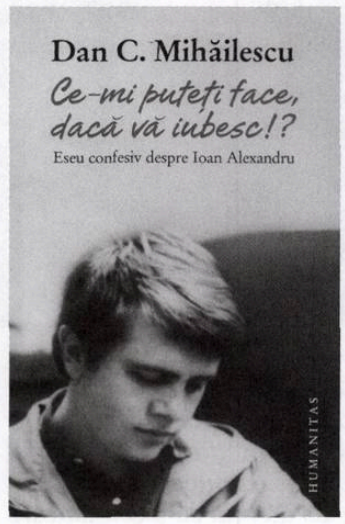

„Cursul lui Eminescu şi seminariile de ebraică ale lui Ioan Alexandru erau un havuz de credinţă, cultură şi înţelepciune. Ani de-a rândul l-am urmat cu ***Biblia****-n desagă în tot felul de cămăruţe de prin mansarda Filologiei bucureştene, unde ne citea ce a tradus din* ***Cântarea Cântărilor*** *ori scotea pe tăcute un album de autoportrete Rembrandt şi, cele două ceasuri, în tăcerea noastră înmărmurită ne făcea istoria Luminii, a Chipului, a mâinii care binecuvântă..."* Acest text este pus pe ultima copertă a volumului ***Ce-mi puteţi face dacă vă iubesc!? Eseu confesiv despre Ioan Alexandru*** (Editura Humanitas, 2015), scris de Dan C. Mihăilescu. Lectura cărţii despre poetul din Topa Mică m-a pus într-o dublă constatare. Cu Dan C. Mihăilescu am o atentă şi consecventă relaţie de cititor şi admirator pentru omul care aduce cartea. Cu Ioan Alexandru, o prietenie care s-a înfiripat la malul mării (o seară la Neptun cu Paul Miron) şi s-a consolidat ani buni în Maramureş. Pentru a nu mă încurca în aprecieri întru autor, l-am adus aproape pe criticul literar N. Manolescu cu gândul dumisale că *„Dan C. Mihăilescu este probabil cel mai bun cronicar literar contemporan"*. La care adaug impresia mea: mănos în lecturi şi inteligent în interpretări, cu umor reţinut şi dedat la fast lingvist când face observaţii. Am tresărit când am aflat că autorul despre care scriu şi care *„face literatura accesibilă"* a fost studentul lui Ioan Alexandru. Aşa mi-am lămurit, şi nu numai aşa, datoria aproape dureroasă (*„Îi datoram aproape dureros această carte"*).

Eseul domnului Dan C. Mihăilescu apare potrivit într-un moment de aşteptare a reeditării operei lui Ioan Alexandru în plinătatea ei. După modelul Academiei Române: Nichita, Sorescu. Cititorul din mine a avut de apreciat două atitudini fireşti ale criticului: reverenţa pentru om şi atitudinea, în ipostaza rigorii, pentru operă. Riscul de a fi căzut în idolatrie a fost depăşit, eseul situându-se *„între gratitudinea omenească şi obiectivitatea critică"*. S-au decantat câteva aprecieri care poartă marca autorului: *„În lumea filologică, Ioan Alexandru a făcut pentru (mistică şi) religie cât Noica pentru filozofie. Nelăsând urmaşi de anvergura lui Pleşu şi Liiceanu, dar a fost o punte regală între lirismul adolescentin şi filozofia poetică, între vitalismul egofil, retorica dumnezeirii şi lumea ortodoxiei"*. Se aliază cu convingerea lui Edgar Papu: *„Ioan Alexandru este poate cel mai mare poet imnic din întreaga istorie a literaturii noastre"*. Dan C. Mihăilescu adaugă categoric: *„ci de-a dreptul religios în sensul larg (n-aş zice şi mistic, dar în tot cazul creştin, ortodox) de-o anvergură superioară chiar celei argheziene"*. Eseul aduce în actualitate şi receptarea critică a operei lui Ioan Alexandru. Nicolae Manolescu are înţelegere largă pentru prima etapă a devenirii lirice, dar se arată prudent la tot ce ţine de trăire mistică, acuzând în voie *„emfaza cu ritm monoton de cădelniţă a imnografului"*. Nici Alex. Ştefănescu nu este îngăduitor. După ce-l acuză pe nedrept *„pe poetul ahotnic de învăţătură, de istoria religiilor, greacă, latină ebraică, teologie, lingvistică, filozofie, inclusiv de doctorat (...), observă cu justă severitate că în seria* ***Imnelor*** *nu se mai ţine la unicitatea revelaţiei, ci se ajunge la o mecanică a bucuriei"*. Cât despre Marian Popa, scrie Dan C. Mihăilescu, imaginea croită lui Alexandru este de o *„ambiguitate ce frizează perversiunea"*.

Criticul Ion Pop, cel care cultivă o critică distantă, dar severă, *„analizează cu sobră adecvare acest volum cu tematică esenţialmente religioasă"*. Este vorba despre volumul ***Vămile pustiei***, *„volum extraordinar, tulburător de singular în biografia poetică a literaturii române"*, apreciază Dan C. Mihăilescu.

(Continuare în pagina 14)

DANIELA SITAR-TĂUT ÎN DIALOG CU DAN ANGHELESCU

„SE CULTIVĂ IGNORANȚA ASUPRA DEVENIRII NOASTRE CA POPOR ȘI SE PROMOVEAZĂ O ABERANTĂ TĂCERE ASUPRA ISTORIEI RECENTE”

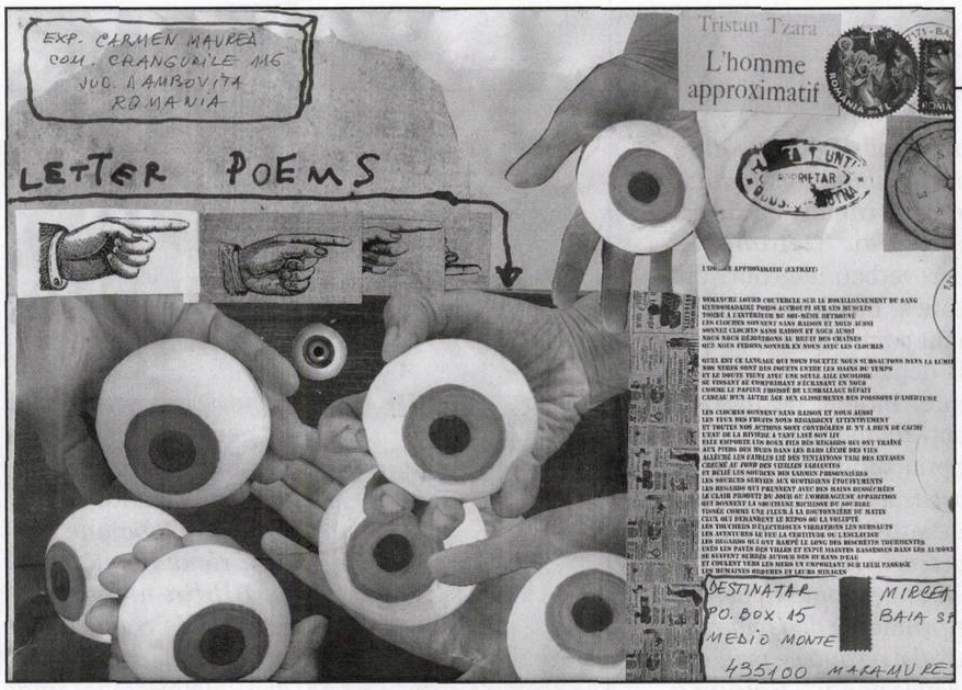

***Daniela Sitar-Tăut**: Dragă Dan, te-am cunoscut în anul 2009 la Drobeta Turnu-Severin, la o conferință organizată de Mihaela Albu, centrată pe literatura română din exil și din afara granițelor și ne-am reîntâlnit în 2011 la Universitatea Comenius din Bratislava, unde mi-ai atras atenția cu o comunicare polemică intitulată **(Re)scrierea istoriei literaturii române – între tradiție și modernizare**. Care sunt, din punctul tău de vedere, carențele studiilor/istoriilor noastre literare în privința literaturii române din afara graniței și mai ales a presei literare din exil?*

Dan Anghelescu: În viața culturală a României de după ’89, fenomenul literar al exilului, cu mici excepții (aici trebuie să amintim, neapărat, editura și revista „Jurnalul literar” ale regretatului cercetător Nicolae Florescu), nu a determinat reflecțiile și dezbaterile pe care am fi fost îndreptățiți să le așteptăm. El continuă să fie ignorat ca și cum nu ar aparține istoriei naționale. Asupra valorilor lui, a particularităților lingvistice și estetice, a singularelor și tragicelor experiențe politice și culturale din care și-a extras determinările se menține, deliberat, un văl de tăcere și de excludere din orice tentativă de strategie culturală sau educațională capabile să-l readucă în vizibilitatea publică și în circuitul culturii naționale. Este o stare de lucruri semnalată, desigur, tot fără efect, și în considerațiile profesorului Mircea Anghelescu. Cu atât mai uimitor este faptul că literatura exilului este cunoscută, analizată, discutată, prețuită și studiată pe alte meleaguri: de pildă, în Polonia (la Catedra de românistică a Universității din Poznan), la colocvii și simpozioane internaționale desfășurate la Praga, Bratislava, Niš (în Serbia), la Cernăuți (Ucraina) sau chiar la Londra. Însă în România studierea exilului literar, chiar dacă a avut loc, s-a petrecut într-un perfect anonimat, la mare distanță de a deveni un centru al interesului, al studierii, al clasificării și al interpretărilor de către specialiști. Și totuși, în ultima vreme s-ar părea că ceva a început să se schimbe. Fenomenul se explică prin publicarea unor titluri importante ale autorilor din exil: Horia Stamatu (***Kairos***, ***Ego Zenovius***), Ion Calafeteanu (***Din istoria exilului românesc***), Camilian Demetrescu (***Exil***), Octavian Vuia (***Regăsirea în Pascal***), Constantin Virgil Gheorghiu (***Ora 25***), ***Vocile exilului*** (antologie de texte alcătuită de Georgeta Filitti), scrierile unor Vintilă Horia, Alexandru Vona sau Pavel Chihaia, ca să amintesc doar câteva dintre cele mai importante. Trebuie subliniat aportul unor cercetători care au publicat studii importante, între aceștia detașându-se câteva nume ce au căpătat deja rezonanță în cercetarea literaturii exilului: Mircea Anghelescu, Cornel Ungureanu, Ileana Corbea, Mihaela Albu, Georgeta Orian, Ilie Rad, Gheorghe Glodeanu, Liliana Corobca, Gabriela Iliuță. Revirimentul a devenit vizibil prin câteva apariții cu evidentă greutate: Cornel Ungureanu la Editura Amarcord (Timișoara) cu ***La vest de Eden***, două volume, dar și la Cartea Românească cu ***Șantier 2. În căutarea lui Mircea Eliade***, la Editura Timpul (Iași). ***Presa literară a exilului românesc***, două volume semnate de Mihaela Albu. Titu Popescu, la Editura Criterion Publishing, cu un volum dedicat poetului și publicistului Horia Stamatu. Institutul Cultural Român aducea la târgul de carte de la Paris din 2013 ***Les revues littéraires de l'exil roumain. Luceafărul, Paris (1948-1949) – une restitution*** – sub semnăturile Mihaelei Albu și Dan Anghelescu, cu prefața lui Jean Poncet. Aceiași autori publicau la Editura Muzeului Național al Literaturii Române ***Mircea Popescu – un cărturar, un ziarist, o conștiință*** (două volume), iar la Editura Aius (Craiova), ***Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate***. La Editura Vremea, ocazionate de centenarul Vintilă Horia (2015), sărbătorit la Craiova și Madrid, sunt volumele ***Memorile unui fost săgetător – Vintilă Horia***, ***În căutarea „omului total”- moștenirea literară și spirituală a lui Vintilă Horia*** (editori Cristian Bădiliță și Basarab Nicolescu), urmate de romanul ***Cavalerul resemnării***, tradus din limba franceză de Ileana Cantuniari, cu o postfață de Monica Nedelcu.

D.S.T.: *În prefața volumului bilingv **À ce moment j'aurais dû parler/Și atunci ar fi trebuit să vorbesc** (Eikon, 2012), prefațatorul acestuia, Jean Poncet, afirmă: „Poezia lui Dan Anghelescu este și ea – pentru că, am spus, aceasta este natura însăși a poeziei – expresia unei lupte (mereu învinse?) împotriva enigmei care provoacă disperare”. Care e rețeta alungării disperării?*

D.A.: Încă o grea întrebare îmi pui și ea mă aruncă în orcanul de interogații ce bântuie filosofia și teologiile. Este tărâmul unde fiecare om, nu numai gânditorii și poeții, își caută un răspuns, dacă el ar putea fi gândit!.. Poate că enigma ce ne bântuie ar putea fi aceea întrezărită de Martin Heidegger. El vorbește despre grijă (Sorge). Din înțelegerea faptului că în lume ființa este destinată morții („*Ființa este întru moarte//Sein zum Tode*”) și că astfel temeiurile ei se configurează în grijă („*Sein gründet in der Sorge*”) apare ceva capabil să dea seamă privitor la această enigmă. Tot de aici își face simțită prezența și *angoasa* (*Angst*). Ea, spune autorul lui ***Sein und Zeit***, reprezintă chiar faptul de *a fi în lume*. Grija pare existențial apriorică. Mult prea simplist și lapidar, nu știu dacă acesta poate fi un posibil mod de a gândi ceva privind *dezesperarea*! Cum o traversăm, cum reușim să uităm de ea ori să ne sustragem întunecimilor ei devine o chestiune personală a fiecăruia. În ce mă privește, cred că arta, muzica, poezia, filosofia, credința au de oferit, uneori, foarte multe în sensul acesta. Dar nimeni nu știe în fond care este răspunsul, dacă el există.

D.S.T.: *Ești director (fondator) al revistei internaționale de cultură și spiritualitate sud-est europeană „Carmina Balcanica”. Cum a apărut această publicație?*

D.A.: Și în literatură și în revuistică anumite întâmplări se datorează întâlnirilor cu anumiți oameni. Atât în ceea ce devenim, fiecare dintre noi, cât și în ceea ce realizăm, prezența unor personalități are o pondere deosebită. „Carmina Balcanica” este produsul unei asemenea întâlniri. O întâmplare fericită a făcut să-i întâlnesc, să-i cunosc și să mi-i apropii, în urmă cu peste opt ani, pe Mihaela Albu și Marius Chelaru. Sunt întâlniri care îți schimbă viața în toate planurile. Și, la noi trei, deși eram trăitori în orașe diferite (București, Craiova, Iași), cam așa ceva s-a întâmplat. Apariția acestei reviste, apreciate în importante spații culturale (din Balcani, dar și din Europa și din SUA, de unde am reușit să atragem nu doar admiratori, ci și valoroși colaboratori), se datorează acestei întâlniri.

În urmă cu opt ani, toți trei ne angrenam într-o tentativă cam nebunească (nimeni nu credea că proiectul nostru ar avea sorți de izbândă) încercând să întemeiem o publicație de spiritualitate sud-est europeană într-o actualitate culturală deloc promițătoare și, cum aveam să ne convingem, chiar neprietenoasă. Intenționam să redeschidem un orizont către Sud-Estul european, acela pe care Nicolae Iorga îl întrezărise ca pe o *unitate istorică, spirituală, religioasă, etnografică, artistică, culturală, foclorică, de moravuri, de instituții și de influențe*. Speram totodată să reușim o estompare a tendințelor depreciative ce stăruie și acum prin *multdiabolizata* imagine a acestui teritoriu ca *butoi cu pulbere* al Europei. Voiam să reamintim că, dincolo și în pofida tragediilor care mereu au bântuit și încă mai bântuie pe aici, Sud-Estul european a fost totuși leagănul unor mari civilizații. Ne încurajau demersurile unor cercetători de recunoscută valoare, ca Maria Gimbutas, care, încă din 1971, sublinia (la *Congresul de Științe Istorice de la Belgrad*) importanța acelei *The Old European Civilization*, subînțeleasă ca matca aurorală din care s-au născut filosofia, științele și arta. Iar noi consideram că ar trebui să se reamintească unei actualități, deloc dispuse la așa ceva, că Parmenide, Heraclit, Zenon, Euclid, Platon, Aristotel, Dionisie Areopagitul au aparținut Sud-Estului. Ca și marea poezie a lumii, începând cu tracii Orfeu și Eumolp, de care se leagă misterele eleusine. Apoi cuvintele cheie pe care lumea de astăzi le scrie cu majuscule (*Democrație* și *Constituție*), răspândirea creștinismului în Europa sau marea cultură a *Renașterii* sunt – și ele – legate profund de Sud-Est.

Așa se face că, deși conștientizam dificultatea unui asemenea demers, am dorit ca fiecare text *să vorbească în limba de acasă* a celor ce scriu; dar și într-o limbă (engleza) capabilă să deschidă porțile *comunicării/cunoașterii/întâlnirii* cu lumea vest-europeană

Într-o dispută a elementelor – evident diferite – există totuși o anume esență (a poeziei, a filosofiei, a credinței și a marilor valori), ce ne cuprinde și ne strânge laolaltă, întru diversitate și diferență – *decupându-ne* într-o străveche și armonioasă configurație originară.

Am considerat încă de atunci că revista „Carmina Balcanica” poate contribui la o mai limpede conturare a unei identități spirituale, apreciind că identitatea aceasta chiar este aptă de o asemenea ostentație. De altfel, o configurare a ritmurilor, a traiectoriilor de gândire și de expresie a unor *„contiguități decelabile”*, definitorii pentru Sud-Est-ul european, ca *o forma mentis*, ne-a încurajat și ne-a susținut în demersurile noastre prin seria de studii publicate de balcanologul Mircea Muthu. Ele eșafodaseră cu limpezime conceptul de *Balcanitate*, relevând *aliajul de elemente ce impregnează psihologia, mentalitatea și, corelativ, creația artistică în formele specifice sensibilității omului de miazăzi de ieri și de astăzi.*

D.S.T.: *Lumea îți spune serios „maestre”, ești un causeur charismatic și misterios-reflexiv cu nelipsita ta pipă. Fă-mi un autoportret liric, fiindcă ești cunoscut, înainte de toate, ca poet.*

D.A.: À propos de acest „maestre”, dragă Daniela, să ne amintim de cele spuse de Arghezi și să ne păstrăm simțul realității și – mai ales – umorul. Vrei un autoportret liric? Crede-mă că îmi este imposibil. Pot să spun doar că încerc să fiu adevărat în poemele mele. Dar în ce măsură așa ceva îmi reușește, eu sunt primul care ar vrea să o știe.

D.S.T.: *Sistemul tău de gândire are o amplă componentă filosofică. Deși ferm în opinii, ai un orizont flexibil și nu aderi la poncife ultraîncetățenite. Ce-i reproșezi neamului ăstuia carpatic? Care sunt notele lui definitorii?*

D.A.: O componentă filosofică? Posibil! Să nu uităm că filosofia și poezia au apărut dintr-o aceeași magmă aurorală. Filosofia lui Parmenide era expusă într-un poem. Sunt componente care, în esență, nu se despart niciodată. Reproșuri pentru neamul carpatic? Mai întâi ar trebui să-l ajutăm să-și depășească handicapul cu care a rămas de pe urma anilor de totalitarism. Acum ar fi, poate, un singur lucru de reproșat: lipsa de reacție. Acuză formulată și Ana Blandiana: *„suntem un popor vegetal”*!

(Continuare în pagina 14)

Vasile DAN

Şi ce se întâmplă dacă nu adormi?

Şi ce se întâmplă dacă nu adormi? Şi vine
altă zi chiar în această noapte?
E numai a ta în care toate au voie să se întâmple apoi
te-mpiedici la limbă în locul tristeţii
se gudură la picioarele tale o căţeluşă.

Şi ce se întâmplă dacă nu adormi? Arzi
încet ca un foc mocnit sfârâie
firicelele lui departe până în degete
în unghiile înfipte în carne.

Şi ce se întâmplă dacă nu adormi? O carte
insomniacă aşteaptă închisă
în manuscris.

Totuna e

Totuna e seară sau dimineaţă acelaşi e sângele
hemofilului prelins uşor din nas fără să ştie doar ceilalţi
contrariaţi înspăimântaţi de ei înşişi mai mult
i-l şterg repede ca pe o amintire urâtă
ce a venit nu se ştie de unde.

Totuna e treaz sau cu capul în nori
trecând strada pe propriile picioare fără vertijul acela
cunoscut cu care-ai păşit deja în gol acel
gol în care piciorul se-afundă liber.

Totuna e scrii ce au citit alţii venerabilii
altui deceniu, secol, mileniu cerneala
uscată stă pe limba ta
dimineaţa aceea, chiar aceea
ce întârzia de fiecare dată
pentru totdeauna.

O

A venit firește dimineaţa.
S-a lăsat firește noaptea.
Nu neapărat în această ordine.
Oul şi găina.
Degetele de la mâna stângă cu care apuci orice
de când te-ai născut
sunt tot de atunci la mâna ta dreaptă
cu care scapi din gură
cuvintele.

Cuvântul e un ou roşu de Paşti
un ou cu pene.

Colind

Îl ascult pe ion zubaşcu colindând
la un an după moartea lui.
Are încă o voce proaspătă
tonus în glas
ritm apăsat, sănătos –
trăieşte.

Îi spuneam
inima e un iepure
roşu
ce sare brusc
din tufiş.

A fi

Nu există nicio urmă a trecerii
tale aici
precum ai fi trecut prin aer, ai fi
călcat pe apă
ai fi fumul unei arderi de tot.

Sâmbăta e ziua în care îţi simt
prezenţa
cu toate cele cinci simţuri deschise.
Te miros de la mari depărtări acolo
unde ochiul nu vede.
Te aşez în cerul meu palatin
printre cei nenăscuţi încă fără
de nume.

Te văd înainte de a fi în picioare
în spatele meu.

Te aud în liniştea nopţii cu lună nouă
cum îmi întorci foaia atât de încet
abia scrisă.

Te pipăi ca un orb textul
pe o piele de cenuşă.

Stinge lumina

Stinge lumina e ziuă stinge lumina e noapte
de la stânga la dreapta hârtia se aprinde
încet cu o cerneală roşie de foc litere
noi e noapte stinge lumina închide
uşa după tine e ziuă
toate sunt adunate acum
ca într-un buzunar de la piept
vorbeşte nu-i nevoie de cuvinte
găsim noi şi acea limbă
în care se crapă de ziuă.

Orice se poate construi din cuvinte

Orice se poate construi din cuvinte un triunghi
ea el ea
seara noaptea dimineaţa
mănuşă din pielea ta însăşi, mâna proprie
cu care faci incizii direct pe inimă

Orice se poate construi din cuvinte o gaură în
aer ochi închis apă întotdeauna
sub nisip vântul
iscat din senin ce spulberă iarăşi sarea
zilei.

Orice se poate construi din cuvinte călcâiul
lui ahile săgeata ruptă
întotdeauna la purtător punctul
de start.

N-aş fi vrut să adorm în iarbă

N-aş fi vrut să adorm în iarbă
n-aş fi vrut să îngenunchez ca un animal sălbatic cu gura
la apă
n-aş fi vrut să întorc capul după primul pas
într-un oraş străin în care am coborât
n-aş fi vrut noile dioptrii
prin care înţeleg dintr-o dată atâtea cuvinte nescrise
n-aş fi vrut ziua de ieri peste care am sărit
n-aş fi vrut să repet după tine bună ziua
după atâta timp
n-aş fi vrut cartea asta ce nu se deschide
nu se închide nu începe nu se termină
niciodată
n-aş fi vrut nimic dar asta nu se poate
sigur cer totul.

Din jurnalul intim

Întotdeauna recunosc am fost sclavul tău.
Nu mi-am aparţinut cu totul niciodată.
Lustruiam cu tălpile goale calea dus-întors până la tine
pe care repede-o ştergea vântul precum nisipul în deşert.

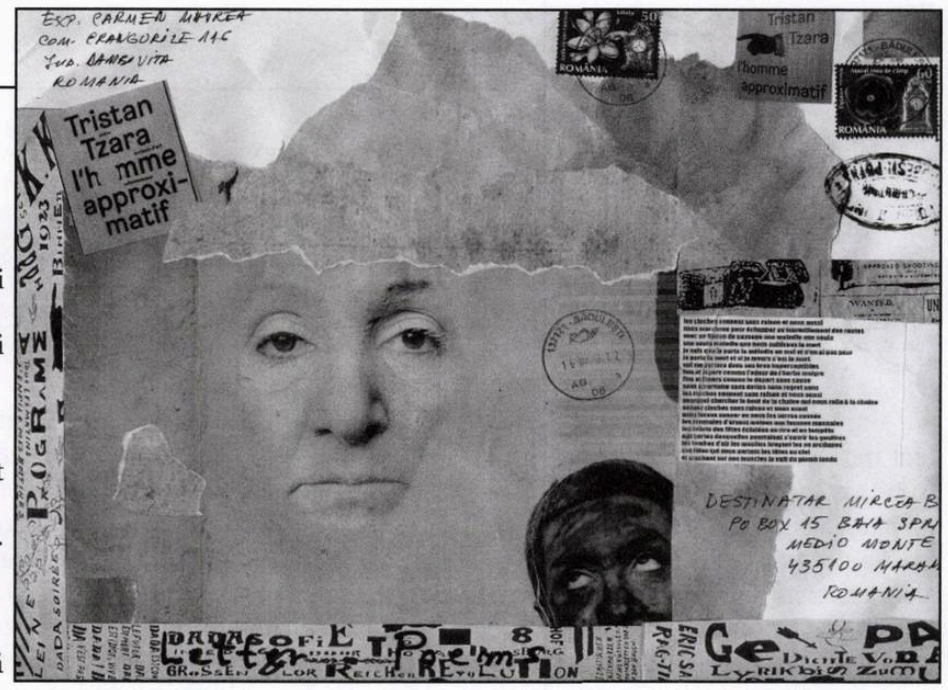

Nu mă-ntorceam din drum ştiindu-te tot timpul acolo
în faţă
unde te-am fost pierdut prima oară. A doua. A treia.
Te pierd tot timpul asta îmi place la tine.
Când obosit mă aşez
pe tine stau suspendat.

Gaura neagră

Vine o zi în care intră toate
celelalte. Ca într-o gaură neagră.
Ea poate fi oricare alta nu doar ultima
a săptămânii.

Pentru mine, nu ştiu de ce, ea a fost cea de miercuri.
Pe la amiază. Când lumea întreagă lipseşte puţin de
acasă.
Aerul verii de iulie fierbea pământul.
Tălpile în mers îndemnate să fugă.

Apoi totul dispărea ca prin minune.
Eram eu însumi singurul martor al propriei mele absenţe.

Contemplu acum melancolic trecutul:
o luncă bogată în rouă,
zorii ce par că mijesc, somnambulul
care învaţă încet, încet să vadă.

A crescut noaptea

A crescut noaptea şi a scăzut ziua, la vârsta ta
toate par acum mai clare. Dimineaţa pe trotuar o mo-
nedă slabă
scăpată în băltoacă rugineşte singură. Un umăr căzut
deodată.
Un vârtej din senin. Frunze de aur năclăit în aer. Greaţa
viitoarelor mame. Ciripitul, ciripitul ca într-o materni-
tate învolburată
de păsări. De pe pereţi se desprind încet frescele
umede ale acelor ani.

Adorm cu mâna sub cap în timp ce citesc
un text nou scris cu cerneală simpatică
de mâna unui copil ce încă nu s-a născut.

Dis-de-dimineaţă

Înghiţituri scurte de ceai verde
spre a mă trezi.
Fiindcă acum, gata, toate iluziile
au deja un contur. Trec prin ele precum prin aer.
O, lapte ce arde, picură încet pe limba oricui.
Noaptea în schimb ia mâna de pe mine, mă scapă din
pântecul ei
cât cerul,
dă de-a buşilea spre cotloane din ce în ce mai îndepărtate,
se scurge în pământ.
Odată cu ea şi umezeala strălucitoare a cărărilor ce se
bifurcă.
Dumnezeul meu e fragil, adoarme singur
ca întotdeauna în cochilia lui de melc.
Ori după nor.
Ori aninat de o salcie galbenă.

O rază, acolo, căzută din lună.

Săluc HORVAT

POMPILIU CONSTANTINESCU, EXEGET AL OPEREI EMINESCIENE

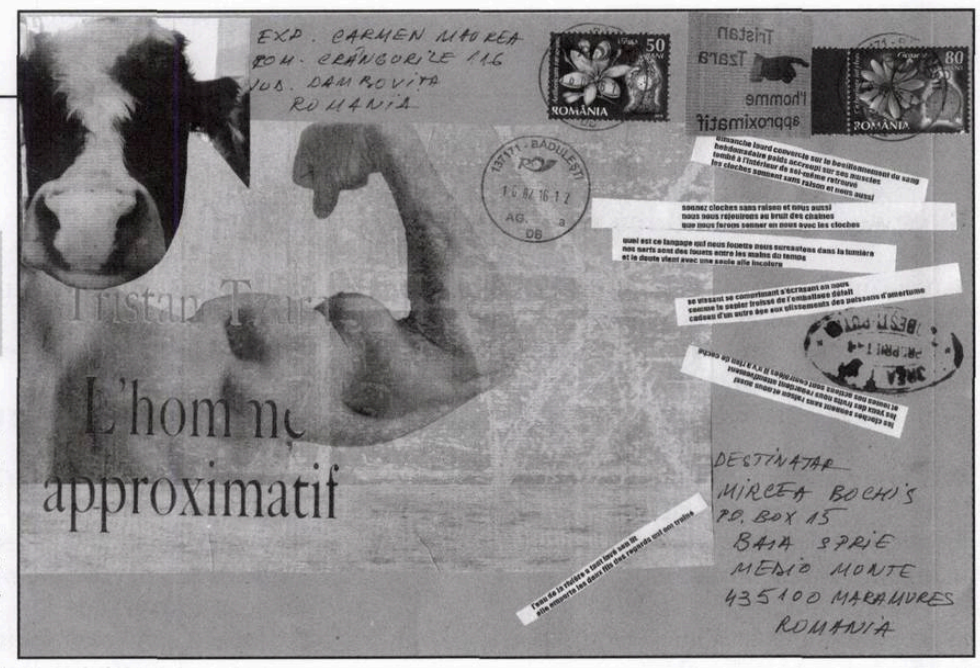

Considerat de o bună parte a criticii literare *„cel mai mare cronicar al literaturii interbelice”*, format laşcoala critică a lui Mihail Dragomirescu (al cărui asistent universitar i-a fost un timp), de la care a preluat rigoarea metodicii cercetării şi, mai ales, criteriul estetic al examinării operei literare, Pompiliu Constantinescu (de la a cărui moarte se împlinesc anul acesta şaptezeci de ani) s-a impus ca unul dintre cei mai importanţi cronicari ai literaturii interbelice, formând, împreună cu Şerban Cioculescu şi cu Vladimir Streinu, o familie de spirit cu trăsături congenerice, lăsând în urmă o operă critică importantă.

Preocupat mai ales de critica de întâmpinare, adică de *„critica de lector de cărţi pe măsura apariţiei lor, la dispoziţia capriciilor vremii”*, Pompiliu Constantinescu, fără a practica o amabilitate conjuncturală, cu autoritatea lui intelectuală întemeiată pe *„credinţa în artă”*, a scris aproape despre toţi scriitorii importanţi sau ocazionali ai perioadei interbelice.

Deşi nu a avut un program teoretic riguros organizat, aşadar fără a fi un teoretician sistematic, Pompiliu Constantinescu a scris o serie de articole prin care se distanţează parţial sau total de anumite opinii. Lui Mihail Dragomirescu, de exemplu, îi refuză rigiditatea sistemului estetic, recunoscându-i în schimb *„probitatea intelectuală, pasiunea literară, spiritul analitic”*, din păcate *„puse în slujba unui dogmatism fără concesie”*. Are o anumită rezervă faţă de istoria literară tradiţională, refuzând documentarismul şi biografismul, care, în opinia sa, abat comentariul de la planul estetic al operei. Opiniile sale se regăsesc în mai multe articole şi comentarii, precum: ***Despre critică şi critici***, ***Profesie de credinţă***, ***Critică şi lingvistică***, ***Critică de judecată şi gust***, ***Creaţia critică***, ***Creaţia estetică*** ş.a.

Tematica cronicilor sale este vastă, pronunţându-se asupra unui important număr de scriitori: Maiorescu, Creangă, Caragiale, Lovinescu, Blaga şi, mai ales, Eminescu.

Mihai Eminescu şi opera sa l-au preocupat pe Pompiliu Constantinescu de la începuturile activităţii sale. Primul studiu a fost publicat în „Viaţa literară” (1924). Încă din acesta se desprind liniile directoare pe care şi le propune în analiza creaţiei eminesciene. În opinia sa, opera poetică a lui Eminescu *„trebuie reintegrată în valoarea ei definitivă în raport cu literatura universală, la al cărei nivel s-a impus de la început, şi în reala sa capacitate de creaţie intimă nedepăşită până acum în sfera poeziei române”*.

Contribuţiile lui Pompiliu Constantinescu în domeniul eminescologiei cuprind o tematică largă. Un loc important este ocupat de urmărirea evoluţiei eminescologiei până la el, cercetătorul ajungând la concluzia că nu aveam, până la acea dată, un studiu temeinic asupra poeziei eminesciene, că nu este o ediţie critică definitivă, că lipseşte o disciplină filologică eminesciană – idee ce va fi reluată mai târziu în articolul ***O catedră Eminescu***, publicat în „Revista Fundaţiilor Regale” (1940).

Studiul lui Tudor Vianu, ***Poezia lui Eminescu***, studiul monografic al lui G. Călinescu, ***Viaţa lui Mihai Eminescu***, biografiile romanţate scrise de E. Lovinescu (***Mite*** şi ***Bălăuca***), de Cornel Petrescu (***Romanul Eminescu***) şi mai ales ediţia ***Eminescu*** realizată de Perpessicius s-au bucurat de atenţia lui Pompiliu Constantinescu, cărora le va acorda ample cronici. Despre ediţia ***Eminescu*** criticul va scrie: *„Nu putem sublinia îndeajuns acest titlu de mare merit al ediţiei Perpessicius, titlu care o face să fie singura ediţie critică a lui Eminescu şi tot ce s-a realizat mai trainic, mai luminos şi mai scrupulos în materie de ediţie critică la noi”*. În privinţa lui G. Călinescu, criticul este de părere că acesta a făcut enorm pentru Eminescu, fiind eminescologul cel mai remarcabil după Maiorescu, Ibrăileanu şi Vianu. Recenzând ***Viaţa lui Mihai Eminescu***, Pompiliu Constantinescu susţine că monografia lui G. Călinescu *„marchează un moment fundamental în definirea critică a personalităţii lui Eminescu”*. Marele merit al lui Călinescu, în opinia criticului, este că a construit un Eminescu viu şi mai ales umanizat.

Poezia lui Eminescu, lucrare scrisă de Tudor Vianu, criticul o apreciază ca pe o contribuţie valoroasă în direcţia lămuririi izvoarelor tematice. Nu lipsesc unele observaţii, exegetului reproşându-i-se că nu a reuşit *„să pătrundă în intimitatea critică, în particularul univers al farmecului eminescian”*.

Pompiliu Constantinescu are opinii care merg uneori până la contestări vehemente în cazul lui G. Ibrăileanu sau al lui D. Gherea. În articolul ***G. Ibrăileanu – eminescolog*** spune despre acesta următoarele: *„s-a dovedit, în critică, un glosator sociologic şi un spirit dogmatic”*; *„o lacună a sensibilităţii l-a scos din ritmul valorilor contemporane, respingând principial poezia nouă”*; *„înţelegerea sa sociologică a rămas suspendată în gol”*.

Comentariile lui Pompiliu Constantinescu în sfera eminescologiei au tematică largă. Între acestea amintim articolele: ***Eros şi Daimonion***, ***Mitul Luceafărului***, ***Natura – valoarea subiectivă***, ***Romantismul lui Eminescu***, ***Destinul operei lui Eminescu***, ***Structura versului şi sugestia versului***, ***Tehnica simfonică a poemului***, ***Problema variantelor***, ***Proza poetică***, ***Succesiunea lui Eminescu***, ***O catedră Eminescu*** etc. O bună parte din preocupările sale în domeniul eminescologiei au fost adunate în volumul ***O catedră Eminescu***, apărut în colecţia „Eminesciana” (antologie, notă editorială şi indice de nume de Lenuţa Drăgan; prefaţă de Mihai Drăgan; Iaşi, Editura Junimea, 1987).

Dintre multiplele contribuţii, ne vom opri la unul dintre primele articole scrise de Pompiliu Constantinescu: ***Destinul operei lui Eminescu***, inclus iniţial în volumul ***Opere şi autori*** (Bucureşti, Editura Ancora, 1928) – o radiografie privind situaţia receptării şi interpretării creaţiei eminesciene. Încercând să-l aşeze printre creatorii care au modelat epoci literare, Pompiliu Constatinescu spune că *„Eminescu face parte dintre aceştia, înrudit cu spiritul marii poezii lirice a veacului trecut (...) el a creat cea mai dominantă sensibilitate poetică din literatura română”*. Urmărind modul în care a fost receptat Eminescu în timp, criticul este de părere că aceasta s-a bazat doar pe fragmente rupte din totalitatea spiritului său, în armonie cu fibra specifică fiecărei generaţii.

Poeţii imediat posteminescieni, asemenea lui Vlahuţă, l-au ridicat până la primejdia demonetizării, în *„neobosite, dar obositoare imitaţii”*. În perioada semănătorismului, Eminescu trăieşte prin ideologia politică proprie lui şi prin poezia lui patriotică. Acum se formează un Eminescu nou, apărător al tradiţiilor poporului român. În perioada lui Gherea, s-a încercat să i se recompună lui Eminescu o fizionomie contrafăcută, după idei specifice. Simbolismul l-a perceput pe Eminescu mai ales prin valoarea muzicală a versurilor, în timp ce astăzi Eminescu e descoperit exclusiv pentru arta sa.

Critica, în opinia lui Constantinescu, nu l-a valorificat în complexitatea factorilor vremii în care a scris, fiindcă nu avem un studiu critic temeinic asupra poeziei lui. Critica trăieşte din frânturi de idei şi locuri comune. Eminescu este interpretat prin manuale de şcoală şi în înguste abordări didactice.

În privinţa receptării operei, Constantinescu spune că Titu Maiorescu *„a emis (...) o elementară şi succintă devinaţie a unui om de gust sigur şi rafinat, dar străin de marea critică interpretativă, care recreează icoana intimă a unui scriitor prin mijloace comune”*. În schimb, Gherea *„a mutilat-o de dragul unor himere idealuri sociale şi a trecut-o prin patosul vulgar al unei sensibilităţi naive”*. Dragomirescu a apărat-o în contra interpretărilor lui Gherea. Criticul nu pune bază nici pe literatura memorialistică promovată de Iacob Negruzzi, Pann sau Slavici, consideraţi a fi *„dovada unor spirite de o modică posibilitate de înţelegere a unei personalităţi de dimensiunea lui Eminescu”*, aceştia rămânând la valoarea unor materiale documentare. Contribuţiile lui D. Caracostea sunt *„băşicuţe de săpun cu care ne amuză cel mai grav şi găunos critic al nostru”*. Opinii îndoielnice are Constantinescu şi în privinţa contribuţiilor lui Zahaia (autorul unei monografii ***Eminescu***).

Trecând în evidenţă literatura a patru decenii de la moartea poetului, Pompiliu Constantinescu spune în concluzie că *„după o bogată şi variată contribuţie a scriitorilor ce i-au succedat în timp, generaţia noastră se reîntoarce la Eminescu, la cea mai pură întrupare de poezie: adevărata lui fizionomie trebuie integrată în valoarea ei definitivă, în raport cu literatura universală, la al cărei nivel s-a impus de la început”*. Pornind de la ideea că *„Eminescu este o instituţie naţională”*, viaţa şi opera lui alcătuiesc un monument neclintit al culturii române, pe care, spune criticul, *„nici intemperiile vremii, nici adversităţile crunte ale istoriei, nici momentele de decădere şi înălţare ale oamenilor, nimic nu-l pot atinge”*. Pompiliu Constantinescu face o largă şi bine argumentată pledoarie în direcţia constituirii, în cadrul universităţii, a unei catedre Eminescu, structură care ar avea drept scop studierea vieţii şi a operei lui în complexitatea acestora. Din păcate, deşi au existat mai multe încercări, nici până astăzi nu s-a reuşit crearea unei asemenea instituţii, precum nu s-a reuşit înfiinţarea unui forum de cercetare a vieţii şi a operei marelui nostru poet nici până în prezent.

Raportat la contemporaneitate, la ceea ce autorul numea *„noul intelectualism creator al veacului nostru”*, Pompiliu Constantinescu, dacă avem în vedere întreaga lui operă, poate fi numit *„critic complet”*, iar contribuţiile sale, generatoare de interes peste timp.

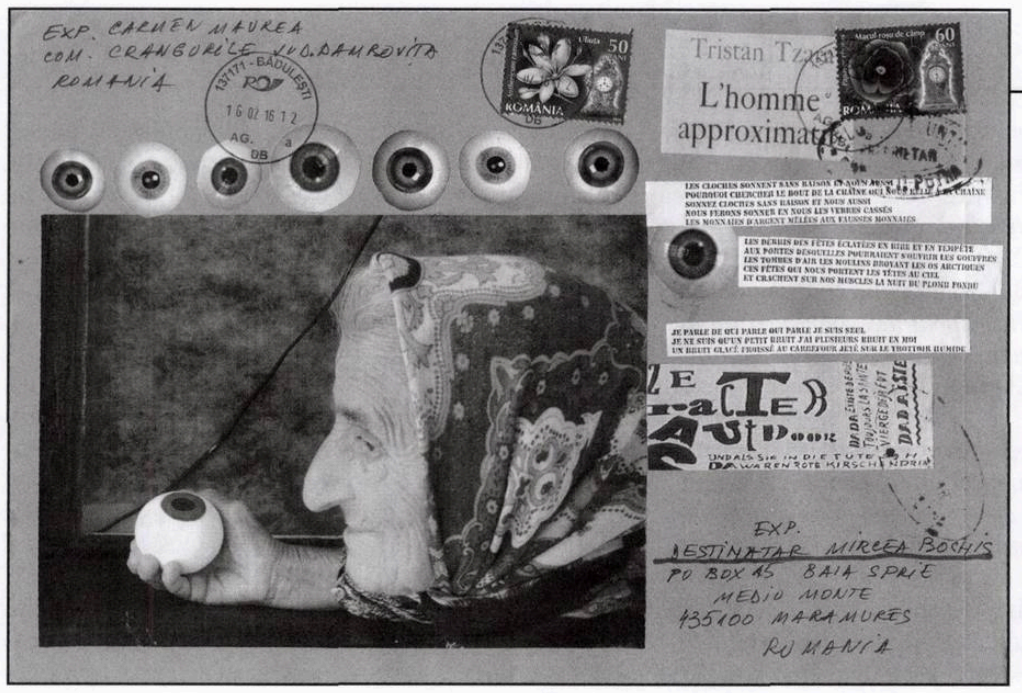

Cornel COTUȚIU

CURAJ ODATĂ ȘI ÎNCĂ O DATĂ

Lucian se străduia să-i urmărească vorbele, dar mereu atenţia se concentra pe chipul lui Octav, cu aceeaşi pulsaţie de admiraţie pentru cât de puţin a lăsat timpul urme în trăsăturile lui. Deopotrivă, zvâcneau secvenţe ale zilei care, iată, abia ajunsese la jumătatea ei. Tocmai trecuse de o haltă, când văzu, pe dreapta, o clădire părăsită, din acelea perindate de-a lungul căii ferate, lăsate în ultimii ani în paragină, din motive nu prea limpezi şi nu prea convingătoare. Şi-a cercetat ceasul de la telemobil. Mai avea peste două ore până să ajungă la Cluj. Şi, deodată, ca un gheizer ţâşni hotărârea: Nu! Fusese ca un ţipăt de eliberare. Urcase în tren nedecis, ca şi cum abia pe durata călătoriei va fi să hotărască dacă se va duce sau nu acolo, ca să dea acea declaraţie pe propria-i răspundere, de care zicea medicul că are nevoie.

Acum simţea că îl inundă o stare de linişte şi un fel de mulţumire a resemnării, un fel de „aşa mi-a fost scris". Putea să coboare la Beclean sau la Dej, de unde erau multe posibilităţi de întoarcere, fie cu vreun tren, fie pe şosea, care nu duce lipsă de „ia-mă, nene!". Dar venise alt gând neaşteptat: Octav! Prin Veronica, fostă colegă de la Alba Iulia, aflase că Octav se întorsese la Cluj, de la Târgu Mureş, după cei vreo şase ani de nu ştiu ce cursuri universitare ţinute acolo. Aşa avea să dobândească şi telefonul lui. Luă mobilul, îi formă numărul, până la urmă acesta îi răspunde şi, aflând cine îl apelează, Octav izbucni în urale, apoi, ca şi când abia cu o zi înainte se despărţiseră de la o şuetă, continuă:

- Stai, stai! Mai întâi să-ţi zic un banc simpatic. „O cucoană îi spune soţului că tocmai şi-a cumpărat o pălărie şi că ar vrea să-i pună o pană şi ar vrea să ştie care e părerea lui, ce pană să-i pună şi el îi răspunde morocănos: o pană de la curent." Ha-ha!

Aflând motivul telefonului, Octav începu:

- Dragă Lucian, te previn că sunt în baston. Să vezi, eram în curte, trecea o vecină şi voiam să-i spun ceva şi - ştii că noi avem pavaj din acela din pietre de râu - dau să mă apropii de poartă şi lunec şi, la naiba!, ajung la ortopedie. Asta era acum trei săptămâni, am să-ţi spun un banc pe chestia asta, dar totuşi, şontâc-şontâc, am curajul să ies printre oameni.

Dimineaţa avea de gând să participe la o lansare de carte la biblioteca municipală, aşa încât îi dăduse întâlnire acolo. De la gară Lucian avea timp lejer să ajungă acolo, ba chiar să se oprească pentru o cafea.

La terminarea institutului, toţi absolvenţii din ţară, de acelaşi profil, au fost chemaţi la Craiova – aflaseră de ce tocmai acolo, fiindcă preşedintele comisiei guvernamentale pentru repartiţie era oltean din zonă. Octav, fiind clujean, şi-a găsit post la o şcoală din Huedin, unde a şi stat şapte ani şi s-a şi căsătorit acolo. Lucian, deşi bucovinean, a preferat undeva în apropiere de Octav. A găsit în comuna Călăţele, de unde începe zona nordică a Apusenilor, ceea ce însemna o depărtare de Huedin de cincisprezece kilometri şi navetă zilnică cu autobuzul; plus că Octav îi găsise îndată o cameră cu chirie. Avea astfel să fie alături de el şi în momentul divorţului şi să constate în timp cum prietenul său, sfiosul şi cumintele Octav, devenise un crai al oraşului. Peste doi ani, Lucian avea să-şi găsească o catedră în oraşul natal, la Vatra Dornei, iar legătura dintre ei să slăbească, ceea ce nu însemna că nu era la zi cu ştirile şi faptele lui. Octav şi-a găsit apoi un post la Cluj, şi-a continuat studiile universitare, luându-şi ulterior un doctorat pe nu ştiu ce temă de istorie veche.

În marea bibliotecă urcaseră spre sală cu lifturi diferite, încât au intrat în sală pe uşi diferite, dar a fost de parcă nu se văzuseră decât de puţină vreme şi nu de un sfert de veac. După efuziunea îmbrăţişărilor, Lucian abia apucă să gândească: „Dacă îmi spune un banc, e clar că a rămas acelaşi Octav". Ceea ce se întâmplă întocmai.

Acum, pe terasa unde se opriseră pentru câteva „beri povestite", Octav îşi desfăşura traseul anilor:

- Am plecat de la Huedin, că era să fiu belit – la propriu! – de doi soţi cu neveste foc de iubăreţe. Şi care, mde!, mă găsiseră pe mine să le potolesc. Cu unul o vreme eram chiar prieteni. Să vezi, doar o scenă: La cinema, la un film, ea – ahtiată rău! -, stătea între proaspătul ei soţ şi mine. În întunericul proiecţiei, ea, pe dreapta, se mozolea cu el, iar stânga îi era strecurată, prin şliţ, la mine în pantaloni, de-mi venea să ţip. Şi...

După plecarea lor, de câte ori Lucian trecea Carpaţii şi hotărau să se întâlnească, Octav tocmai trebuia să plece aiurea. Apoi, renunţând la telefonul fix, şi-au luat fiecare câte unul mobil, fără să-şi cunoască însă numărul. Octav s-a stabilit o vreme la Târgu Mureş, nu mai ştiau unul de celălalt, decât prin foşti colegi, foşti profesori de la facultate şi au cam început să uite unul de celălalt.

- Ţi-l aminteşti pe Pamfil?

- Cine îl uită? Cel care cânta la cămin, în baie, arii din opere?

Octav îi ştia numărul.

- E de multă vreme stabilit în oraş. Poate e disponibil pentru o şuetă.

Nu era. Se găsea într-un supermarket, împreună cu soţia, făceau cumpărături, căci tocmai plecau la ţară, în Maramureş. Îndată însă, Octav mai-mai că sări de pe scaun.

- Ţi-o aminteşti pe Imelda? Formidabila noastră şefă de grupă de la institut? M-am întâlnit recent cu ea. E revenită în ţară, pe probleme personale, de familie, de sănătate, nu ştiu, ceva de genul acesta. Am telefonul ei.

Imelda... Au trecut ani buni şi pentru Lucian ea a rămas ca o nălucă într-o zare îndepărtată. O părere.

- Cu pupături imense, Imelda!... Da!... Desigur!...

Chipul lui Octav strălucea.

- Când ne-am întâlnit, săptămâna trecută, mai aveam în cutia Pandorei un banc. Să ţi-l spun? Bine. Atunci, altceva: În faţa mea, am un fost coleg de-al nostru, de la institut. Să vedem dacă-l recunoşti. Ha-ha!

Lucian luă telefonul şi salută scurt. Urmă o pauză şi femeia ceru să i se repete salutul.

Lucian reluă, dar schimbă tonul.

- Tu eşti!, exclamă Imelda.

- Mi se pare că da.

Ea tăcea, încât Lucian crezu că s-a închis telefonul. Până la urmă o auzi. Vorbea şoptit, de parcă i s-ar fi pus un nod în gât.

- Îţi aminteşti de... momentul acela?

- Momentul acela?

- Da... Acum, descoperindu-ţi vocea, îţi recompun fiinţa şi simt cum creşte în mine, mă inundă, momentul acela. Când am fost nebuni. Ce curaj am avut!

- Dumnezeuleee! Da! Acum îmi dau seama la ce te referi. Formidabil momentul acela la care te referi. Doamne, se vede că a rămas în noi, în latenţă. Şi simt şi eu cum creşte în mine momentul acela... Ime...

- Nu!

- Melda...

- Nu!

- Imelda...

- Da... Însă nu *da*! Adică aşa cum ai rostit numele meu atunci.

- Cum?

- Dum-ne-ze-ieş-te! Lucian... Spune-mi ceva despre ceva. Orice.

- Nu înţeleg.

- Vreau să-mi vorbeşti. Să te aud. Cuvintele... Aşa cum ţi le ştiam eu.

- Nu înţeleg, Imelda.

- Of! Spune-mi ceva, de exemplu... despre salcie.

- Hm! Uite, am în curtea casei, lângă fântână, o salcie plângătoare.

- Ciudat!

- De ce?

- Nu contează. Aşa. Şi?

- Nu de puţine ori, mai ales dimineaţa, o contemplu. Asta ca şi cum aş mângâia pe cineva de demult, uitat... Interesant... Acum îmi dau seama. Acolo unde trebuia să mă duc azi, dar m-am hotărât brusc să nu mă mai duc, este tot o salcie plângătoare, în scuarul din faţa clădirii.

- Lucian, nu se poate! Nu e adevărat!

Auzi, îndată, telefonul închis. El ridică privirea spre Octav, contrariat. Acesta:

- S-a întâmplat ceva?

Involuntar, Lucian duse paharul la gură, crispat. Celălalt, nostalgic:

- Nu ştiu. În vremea studenţiei, mie îmi părea intangibilă fata asta. Nu ştiu... Poate se păstra pentru colegul ei din liceu? Poate da, poate nu. Erau prieteni. De fapt, cu el a şi plecat peste hotare. Nu era frumoasă să pici pe spate. Era însă nemaipomenit de feminină; cel puţin aşa o simţeam eu. Ceva cum n-am mai întâlnit în viaţa mea; doar mă ştii, că mă pricep într-ale astea. Mustea, emana, iriza de senzualitate. Ce surâs, ce graţie a gurii, a gesticulaţiei, a trupului! I-au rămas şi acum, aproape intacte. Cred că ştia asta despre ea; chiar şi din felul cum era înconjurată de colegi, dar, totuşi, nu era risipitoare. Şi totuşi, într-un fel, generoasă. A, nu pentru că rar ne trecea absenţe în condică. Era generoasă pentru că..., pentru că, pur şi simplu, era cu noi, între noi, trei ani de institut. Dar am avut puterea să nu mă îndrăgostesc de ea! Pentru mine, părea intangibilă.

- Adică?

- Păi, cum ziceam, n-aş fi avut curajul măcar să o ating. Refuzam chiar să-mi imaginez că aş putea s-o prind de mână.

- Curaj zici? Asta e!, exclamă Lucian, fulgerat de un gând. De ce nu şi acum?

Se ridică de la masă.

- Mersi, Octav... Ne mai întâlnim noi.

Îşi simţea sufletul plin. O ţinu întins spre clinică, abia aştepta să intre în cabinet şi să-i spună doctorului: „Da! Sunt de acord. Acum am curaj". Însă la jumătatea drumului se opri, ca pironit locului. Îşi aminti deodată de salcia plângătoare din faţa clinicii...

Delia MUNTEAN

SCRISUL CA ROSTIRE DE SINE A FIINȚEI

„*Cred [...] că toată substanța cărților mele este în mine, undeva, și că, de fapt, ceea ce scriu eu nu sunt scene, nu sunt componentele unei narațiuni, ci sunt eu însumi.* ***Mă scriu pe mine însumi***”.

„*Tot ce am scris vreodată a fost un lung poem* ***despre și pentru mine***”.

„*Cărțile mele sunt* ***expresia scripturală a ființei mele****, eu n-aș putea scrie altceva, și nimeni altcineva nu le-ar fi putut scrie*”.

„*Opera mea sunt* ***eu însumi*** *[...]. Nu scriu poezie, proză sau critică, ci mă modelez pe mine însumi în tiparele lor. Și asta nu numai în scris, ci în fiecare moment al vieții, în conversațiile întâmplătoare de la masă, în gândurile dezlânate dinainte de a adormi*”.

Dezvăluiri precum cele de mai sus nu sunt deloc accidentale în devenirea ca scriitor a lui Mircea Cărtărescu. Le întâlnim, în configurații mai mult sau mai puțin apropiate, nu numai în interviuri, ci și în creația artistică propriu-zisă, în articolele și eseurile publicate prin diverse ziare și reviste ori cuprinse în volume, precum și în paginile de jurnal.

Sinele, cea de pe urmă referință, constituie pentru autor punct de pornire și orizont spre care țintește. Pelerinajul **dinspre** și **înspre el însuși** reprezintă, așadar, o temă fundamentală a scrisului și, deopotrivă, o preocupare esențială a omului, iar întâlnirea cu adevărul care să-l redea întreg sieși, cu adevărul care să-i poarte numele devine o **obsesie** ce subordonează totul.

Creatorul pleacă dinspre sine, se trăiește mărturisindu-se, topindu-se în operă, așa cum păianjenul își toarce firul pânzei din substanța secretată de corpul propriu. În ambele cazuri, impresionează delicatețea și vulnerabilitatea țesăturii, tragismul condiției de a fi și fragilitatea iluziilor cu care amândoi se hrănesc, dar mai ales **punerea de sine în operă** a celui care creează.

Este ceea ce înseamnă scrisul pentru Mircea Cărtărescu: **rostire de sine a ființei, celebrare a sinelui.**

Figura auctorială o regăsim astfel în mai toate identitățile actoriale, aspect ce presupune existența și lucrarea-împreună a două instanțe majore: cel care privește și cel care se lasă privit. Rolurile cunosc transformări, unele scene, situații pretinzând inversarea punctelor de vedere. Judecătorul și cel judecat, persoana și persona, spectatorul și actorul trec pe neobservate de cealaltă parte a oglinzii, amplificând tensiunea dialogului, menținând dinamică, vie relația.

Cititorul însuși e supus privirii. Cu alte cuvinte: judecății. Nici rolul său nu este imuabil. Pagina scrisă îl ademenește printre ființele de hârtie, spațiul cărții nefiindu-i cu totul străin. În oglinda textului are prilejul, asemenea lor, să privească, să se lase privit și să se privească. Aici contemplarea (cu sensul etimologic de citire a templului cerului pentru a percepe mersul lucrurilor și al fenomenelor în interdependența lor) devine autocontemplare, fiindcă legitățile cosmosului sunt și forțele pulsionale inconștiente ale celor care îl locuiesc.

Oglindirea înseamnă, prin urmare, cufundarea în sine, în lumea fără margini dinăuntru și în timp. Semnele omului și ale cerului se împletesc în mitologii, se leagă epic, ascunzând înțelesuri pe care doar creatorul e menit a le dezlega: „*Mergeam înapoi, mergeam către interior, coboram în* ***inima inimii mele****, [...], mă retrăgeam către formele mele anterioare, către inelele de creștere tot mai fragede pe măsura apropierii de miez, [...], până când mă ghemuiam în propria mea burtă ca un făt cu trăsăturile mele și ochii mei*” (***Aripa stângă***, s. n.).

Întâlnim ipostaze ale celui care creează pe parcursul întregii opere cărtăresciene, indiferent de gen și de specie, din asamblarea lor configurându-se o istorie personală, cu ecouri și din biografia individuală. Ceea ce contează în realitatea textului nu este nicidecum suprapunerea perfectă peste existența propriu-zisă a autorului, cât construirea unei anumite viziuni asupra acesteia, încercarea de a extrage din mulțimea de strate (în sens geologic și arheologic) o identitate singulară, cu o devenire specifică, ce păstrează din fiecare vârstă (a sa și a universului) elementele care îi dau sens și o duc mai departe: „*Eu cel de azi îl înglobez pe mine cel de ieri, care-l cuprinde pe cel de-alaltăieri și tot astfel îndărăt, încât nu sunt decât un șir imens de păpuși rusești înmormântate una-ntr-alta, fiecare gravidă cu cea dinaintea ei*” (*ibidem*); „*Încremenită în straturi nesfârșite, transparente și înfoliate, imaginea bărbatului tânăr care, [...], se uită în propriii ochi în oglindă are ceva străvechi, legendar, ca de stampă veche. Stăm încremeniți, fascinați, privindu-ne-n ochi ore în șir, până când se face tot mai frig și mai întuneric*” (***Travesti***).

Nu sunt ignorate limitele, rupturile, incertitudinile. Toate acestea migrează de la un text la altul și constituie amprenta ce deconspiră creația artistică a lui Mircea Cărtărescu în contextul literaturii române și universale.

Descinderea în pivnițele memoriei nu scoate întotdeauna la iveală fapte de viață inedite; eul naratorial le simte ca fiind „*întâmplate demult*” și „*deja spuse*”: „*Voi avea iarăși senzația că am mai fost pe-acolo, că totul are un înțeles simbolic, adânc, doar mie revelat*” (*ibidem*). Topografia lor e însă revalorizată, fiecare strat, cu tot ce-i aparține, fiind abia acum conștientizat. Luminat altfel. Locul, de pildă, în care a venit pe lume se numește – sugestiv – Pâncota, jocurile și pălăvrăgeala fetițelor din narațiunea ***REM*** capătă funcție inițiatică, iar copilăria echivalează cu un spațiu-timp care îi marchează hotărâtor devenirea.

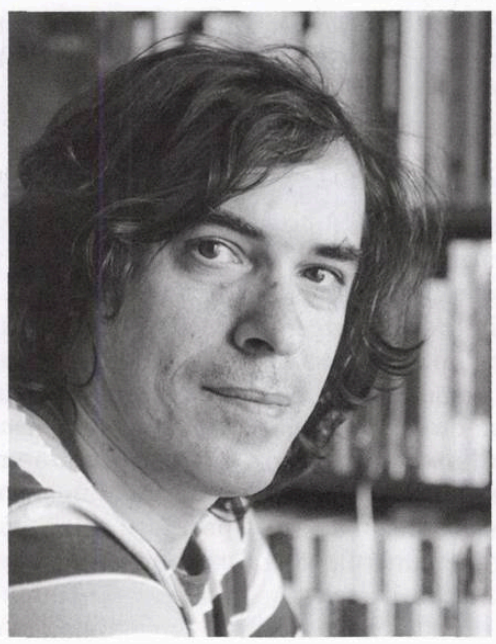

Regresiunea ființei și regresiunea în ființă ajung până dincolo de semne, de vedere, acolo unde se adăpostește adevărul. Oglindirea presupune deci o transcendere a simțurilor, o intensificare a lor ce modifică imaginea subiectului reflectat, deconstruind-o și reconstruind-o la nivel spiritual. Pe măsura desfășurării procesului, desprinderea de corp, de fizic, renunțarea la simpla reflectare a efemerului („*Eu aveam să rămân și nu ei, despre mine și nu despre ei se va vorbi peste zeci de ani, cartea mea și nu frumusețea lor va da seamă de esența esențelor lumii*” - ***Travesti***; „*Eu eram omul spiritului, ei oamenii cărnii, eu cel care citea și care avea să scrie textul ce va substitui lumea, ei cei care, fericiți și cretini, viețuiau ca niște plante*” - *ibidem*) aduc trăsături noi chipului/sinelui („*îmi amintesc, adică inventez*” – ***Aripa stângă***), provenind din aria metaficiului și având consecințe determinante asupra ființei.

Uneori dezvăluirile sunt atât de șocante încât amenință integritatea psihică a personajului: „*M-am văzut mic, negricios, cu fața îngustă și* ***fără pic de spiritualitate*** *în ochi. Am suflat aburi peste imaginea mea și am scris, pe oglindă, cu degetul, așa cum scriam zilnic câte ceva, ca într-un jurnal fără memorie: DISPARI*” (***Travesti***; s. n.). Situațiile în care se neagă pe sine alternează pe parcurs cu cele de identificare, „*dragostea-ura*” constituind una din antinomiile fundamentale ce-i traversează existența și scrisul: „*Iubesc viața și urăsc dragostea mea pentru viață și îmi iubesc ura*” (***Jurnal***, *I*).

Legătura conflictuală cu reflexia se datorează totodată caracterului normativ al oglinzii. Privindu-se, eroul se scrutează critic, se autoevaluează, ia seama de precaritatea sa ontologică. Oglinda îi înlătură masca cea de toate zilele, obligându-l să se vadă așa cum este. Pe de altă parte, ea însăși îl privește, îi fură imaginea, o transformă, o mutilează, o destramă. Îi reconfirmă condiția, relativitatea unității și a independenței sale.

Aceeași relație se observă și la nivelul textului. Scriitura ca oglindă îl determină să se mărturisească, îi dezvăluie nuditatea, îl face vulnerabil. Fiindcă, lăsându-se străbătut de privirea cititorului (altfel spus: a Celuilalt), individul experimentează poziția celui judecat și angoasa de a nu fi înțeles. El se vede, în asemenea momente, „*identic și totuși complet diferit, căci dreapta unuia e stânga celuilalt, și al doilea e un monstru pentru primul, căci are inima-n dreapta [...]. Albul și negrul nu sunt mai diferite și mai străine*” (***Aripa stângă***).

În felul acesta, ființa care se privește e nevoită să țină seama și de modurile în care este privită, deoarece „*identitatea trece prin aparență, prin rol, prin aprobare și condiționează accesul la statutul de subiect*” (Sabine Melchior-Bonnet, ***Istoria oglinzii***). Își inventează de aceea un întreg arsenal de tehnici și de instrumente prin intermediul cărora să construiască un portret cât mai apropiat de viziunea proprie, unul recunoscut de ceilalți în singularitatea sa.

Se expune privitorului în ipostaze contradictorii, schimbându-și adesea vârsta, sexul, rasa, ocupația, epoca, îi așterne în cale semne amăgitoare, ferestre și uși ce nu pot fi deschise, provoacă așteptări, dezvoltă suprapuneri, paranteze. Îl constrânge să reexamineze locurile deja parcurse (citite) și să reconsidere ceea ce părea lipsit de importanță: „*Tu, [...], prietenul meu de dincolo de sticla oglinzii, nu vezi decât textul, ochiurile lui regulate încropind un desen înșelător. Ignori că un rând de pe prima pagină comunică prin intermediul esofagului meu cu un cuvânt de la pagina 40 și că nervii mei cranieni scurtcircuitează simboluri și aluzii*” (***Travesti***).

Întreaga strategie urmărește deopotrivă denudarea unor transformări la nivelul scriiturii, dezvăluirea a ceea ce se operează în atelierul de creație. Oglinzile din laboratorul scriitorului depășesc rolul de simplu instrument al reflectării obiective a universului exterior și a celui interior, fiindcă lumea nu poate fi stăpânită și înțeleasă numai cu ajutorul privirii.

Ceea ce propune Mircea Cărtărescu este **o redescoperire (o revalorificare) a existenței prin intermediul limbajului**, o compensare a ei prin elemente ce țin de realitatea alternativă: imaginația, visul, ficțiunea, halucinația etc.

Clasicei omnisciențe auctoriale îi ia astfel locul încercarea de a gândi și de a se gândi nu doar împreună cu toate incertitudinile sale, ci și dincolo de marginile înțelegerii, ființa însăși, în rătăcirea ei prin viață și prin lume, găsindu-și cu dificultate adăpost în comunicarea obișnuită cu sine și cu vremile: „*E cu neputință să discerni [...] unde, pe harta ca o plasă de păianjen [...] a situației tale în lume, te găsești cu spaima și fascinația ta: în fundătura Iluziei, în șoseaua Reveriei, în parcul Memoriei, în gara Halucinației, în cartierul Realității*” (***Aripa stângă***).

Pe măsură ce realul își pierde consistența ontologică și devine mai greu de îmblânzit, de asumat, elemente ale acestuia sunt preluate de realitatea interioară, nelimitată, de timpul securizant dinăuntru. Spațiul în care evadează ființa – râvnit, îngăduit cu recunoștință, nicidecum ignorat - presupune un alt fel de pelerinaj, unul care ar putea să-i clarifice condiția, să o determine s-o accepte și să se accepte, fiindcă este utopia pe care și-o construiește de una singură. „*În spațiu-timpul virtual* – consideră Adrian Iosif -, *lumea este reproiectată, reconstruită și reinterpretată, plecând de la tiparele lumii de origine (care este epuizată prin deconstrucție), dar născuind întotdeauna spre o posibilă* ***cea mai bună dintre lumi***” (***Realitatea virtuală în postmodernism***).

În cele din urmă, poate că aici își găsește locul (locul **său**) cel care scrie: la intersectarea poveștii reale cu povestea de pe hârtie... De altfel, între aceste *realități* frontierele se transformă în permanență, iar limbajul metaforic prin care sunt exprimate respinge – în creația cărtăresciană, inclusiv în paginile de jurnal – situarea lor cu exactitate pe tărâmul ficțiunii, respectiv al autobiografiei. Toate fiind construite de om, autorul nici nu-și propune să opereze cu o asemenea

→

Mircea Cărtărescu - 60

→

delimitare silită, după cum însuşi mărturiseşte în interviuri: *„Viaţa mea constă din vise, amintiri, trăiri reale şi semireale, care sunt un continuum. [...] Nu există în mintea mea o graniţă precisă între ficţiune şi realitate"; „A trebuit să ignore distanţele artificiale pe care noi, oamenii, le-am aşezat între* ***realitate*** *şi* ***amintire, vis, halucinaţie, viziune****... De fapt, totul e realitate. În fiecare clipă amestecăm aceste feluri de a trăi. Realiştii biografici, autoficţionali etc. pierd, de fapt, hălci întregi de realitate. Căci realitatea nu e cel mai simplu lucru care ni se întâmplă, ci, dimpotrivă, cel mai sofisticat produs al creierului nostru"*.

Ca şi la ceilalţi scriitori influenţaţi de postmodernism, şi în cazul de faţă lumea este un text imens, *„o carte cu pagini de pielite"* (***Aripa stângă***), care se autogenerează continuu şi în care se găseşte încorporat şi discursul artistic, ca formă aparte de manifestare a realităţii. De altfel, în universul textului, aceasta e considerată singura: *„Căci realitatea ţi-o dă povestea, nu substanţa"* (*ibidem*).

Scriitorul – e de părere şi Raymond Federman – *„ştie că realitatea imaginaţiei e mai reală decât realitatea fără de imaginaţie, şi apoi, realitatea gol-goluţă nu a interesat cu adevărat niciodată pe nimeni, ea este şi a fost întotdeauna o formă de deziluzionare"* (***Dubla trăire***).

La rândul lor, cei care o locuiesc se scriu, se inventează unii pe alţii la nesfârşit: *„Toţi creatorii sunt creaturile creaturilor lor şi se nasc ca să le creeze, formând o dualitate nefisurabilă. Noi suntem creaţie. Într-o lume superioară cineva ne va scrie, literă cu literă, sau va desena, trăsătură cu trăsătură, sublimul şi grotescul siluetelor noastre"* (***Aripa stângă***).

În ceea ce priveşte eul cărtărescian (cu variantele sale), acesta trăieşte cu obsesia scrierii unor cărţi care să dea sens lumii după dispariţia ei [Este, de altfel, obsesia majoră şi a Cititorului, aşa cum îl percepe unul din personajele lui Italo Calvino: *„Cartea pe care o caut (...) e cea care dă sens lumii, după sfârşitul lumii, senzaţia că lumea e sfârşitul a tot ce e pe lume, că singurul lucru care există pe lume e sfârşitul lumii"* - ***Dacă într-o noapte de iarnă un călător***], fiecare capabilă să construiască o altă Geneză, să se constituie în arhetip pentru celelalte şi să zădărnicească semnificaţia tuturor cărţilor existente.

Observăm, în textele sale, că numeroase personaje sunt bolnave de literatură, iar reveriile în care se imaginează drept mari scriitori înseamnă pentru ele *„coloana vertebrală a vieţii"* (***Travesti***). *„Trebuie să-mi aduc aminte cine sunt"*, notează în jurnalul său protagonistul din naraţiunea ***Gemenii***; *„Eu sunt un om care scrie..."*. Însinguraţii Manoil, Egor, Herman, Nana, Mircea trăiesc însufleţiţi de viziunea unei opere care trebuie să fie *„o Evanghelie, sau să nu fie deloc"*.

Un caz aparte îl reprezintă Egor, din proza *REM*, care nu năzuieşte nicidecum să devină doar un scriitor mare; el vrea să fie ...Totul: *„Visez necontenit la un creator care, prin arta lui, să ajungă cu-adevărat să influenţeze viaţa oamenilor, a tuturor oamenilor, şi apoi viaţa întregului univers, până la stelele cele mai îndepărtate, până la capătul spaţiului şi-al timpului. Iar apoi să se substituie universului, să devină el însuşi Lumea. Numai aşa cred că un om, un artist, şi-ar putea îndeplini menirea. Restul e literatură"*...

La rândul său, personajul narator din romanul ***Travesti*** se visează scriind o carte unică, ilizibilă, care să-l muncească şi pe cititor şi să fie descoperită abia după moartea lui. Ea ar cuprinde *„totul, tot adevărul despre existenţă şi inexistenţă, întreaga lume cu toate detaliile ei şi cu sensul ei hidos"*; cât despre sine, se vede *„scriitorul total, hipergenial, demolatorul cosmosului pentru a-l înlocui cu o carte"*.

Aceleaşi proiecte livreşti îl animă şi pe diaristul Mircea Cărtărescu, scrisul reprezentând – alături de rostirea/celebrarea fiinţei – o **modalitate de transcendere a sinelui.** Un **semn al *exorcizării spaimei de a fi*** (Andrei Pleşu). O **zădărnicire a ameninţării propriei morţi:** *„Mai lasă-mă treizeci de ani pe planeta asta, sănătos dacă se poate, dă-mi voie să-ţi mai fac câteva daruri şi distruge-mă apoi dintr-o singură lovitură"* (***Jurnal****, I); „Ah, Doamne, o carte! Încă o carte adevărată, în care să mă pot înfăşura ca să nu mai fiu gol şi* ***pitoyable***" (*ibidem*).

Nevoia de a scrie, de a lăsa urme devine cu atât mai imperioasă cu cât înaintează în vârstă şi îşi percepe mai conştient fragilitatea propriului corp. Pe măsura trecerii anilor, se simte mereu mai dependent de capriciile şi de limitele acestuia, iar teama de îmbătrânire, echivalând treptat cu reducerea la corp (un fel de cădere în corp), începe să-i acapareze visele, să-i provoace coşmaruri şi halucinaţii, care îşi pun pecetea atât asupra existenţei cotidiene, cât mai ales asupra activităţii creatoare.

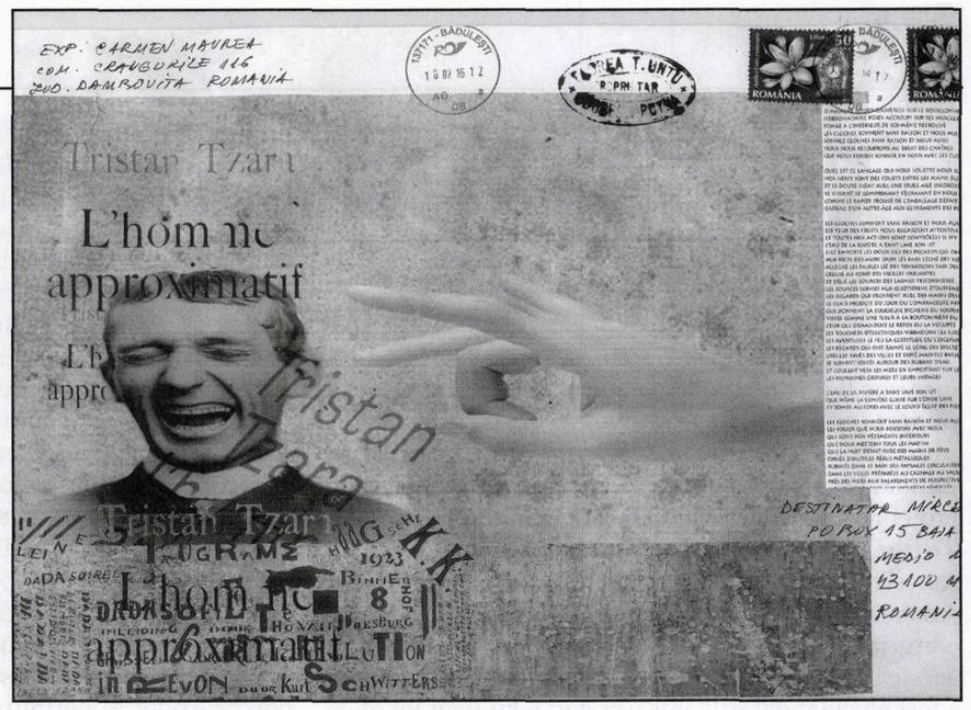

Cu o luciditate exagerată, ce ar putea în orice clipă să atragă după sine pierderea minţilor, „eroul" din paginile jurnalului se priveşte trăind/trăindu-se, îşi consemnează cu minuţiozitate, descifrând până la inanalizabil, reveriile diurne şi tot ceea ce visează în lungul drum al nopţii către zi. Îşi simte pălind entuziasmul creator din vremea tinereţii şi consideră imposibilitatea de a scrie cel mai înfricoşător lucru care i s-ar putea întâmpla. Parcurge perioade în care cuvintele refuză să-l slujească, să se lase **încorporate** în hârtie, abandonându-l, lăsându-l pradă acceselor de deznădejde.

Este o atitudine ce o regăsim frecvent în mărturisirile autobiografice (şi nu numai) ale creatorilor, percepţia curgerii îmbrăcând pentru aceştia cu totul alte conotaţii decât pentru omul obişnuit. *„Ei simt mai tare* ***că mor*** – notează Gabriel Liiceanu în ***Uşa interzisă*** – *şi încearcă să fixeze timpul: timpul* ***lor****, pe care îl decupează, îl ţin în braţe, îl mângâie şi pe care îl depun cu grijă undeva, pe un pat de hârtie, ca şi cum acolo el ar fi sustras propriei curgeri"*. Pare că ei *„se bat pentru fiecare zi a lor şi că, răstignind efemerul pe o foaie de hârtie, vor continua să trăiască propunând celorlalţi, în locul vieţii lor irepetabile şi finite, masca ei mortuară, mulajul în ghips şi bronz al gândurilor, emoţiilor şi vanităţilor lor"* (*ibidem*).

Pentru anumiţi scriitori, existenţa însăşi e centrată pe scris, nu pe ceea ce se întâmplă în mod concret în jurul lor (*„Totul gravitează în jurul gestului creator. În jurul gestului steril această gravitaţie încetează, mişcarea se opreşte în loc, iar sufletul oboseşte şi bucuria de a trăi se epuizează"* - Marin Preda, ***Jurnal intim. Carnete de atelier***), aspect care se răsfrânge şi asupra creaţiei prin tematica abordată, referinţele culturale numeroase, preocupările unor personaje, o anumită percepţie asupra timpului şi a spaţiului, o lectură aparte a lumii, cât şi prin divulgarea unor aspecte privind travaliul creator.

O atare atitudine traversează atât opera lor beletristică, precum şi însemnările autobiografice, care se contaminează în bună măsură cu ficţiunea. Avem de-a face cu o lipsă de încredere în real (Marin Preda o numeşte *„răul de existenţă"*), cu o senzaţie incomodă de saţietate, de **risipire** în zgomotul şi furia vieţuirii concrete, muritoare: *„Trebuie să mă apuc îndată de scris* – notează acelaşi autor la sfârşitul zilei de 25 august 1958 (Sinaia) -, *chiar din seara asta, şi să lucrez scrâşnind din dinţi. Este intolerabil cât timp am pierdut cu propria-mi persoană, câte griji şi cât efort pentru vanităţi mărunte şi satisfacţii inferioare. Da, chiar de mâine să încep să lucrez şi să nu mă mai opresc, chiar dacă voi simţi că se clatină pământul cu mine. Destul cu obsesiile! Jos cu obsesiile!"* (*ibidem*).

Faptul acesta îi determină să se izoleze de lumea exterioară, de ceilalţi (*„Singur în odaia încinsă, poţi coborî în fine în lumea* ***ta,*** *în adevărul* ***tău,*** *în tot ce există adânc şi enigmatic în tine, dacă eşti în stare să-ntâmpini cu acelaşi curaj abjecţia şi sublimul, dezastrul şi mântuirea, arhanghelul şi estropiatul"* - ***Travesti***), să-şi caute împlinirea în creaţie şi în universul dinăuntru. *„Speram, vag, că miracolul poetic va interveni schimbând totul* – aflăm din ***Vârsta bărbăţiei,*** a lui Michel Leiris – *şi că voi intra viu în Eternitate, reuşind să-mi învinge soarta de om cu ajutorul cuvintelor"*.

În consecinţă, teama de îmbătrânire înseamnă pentru ei diminuarea forţei creatoare, iar moartea literară este percepută cu mai multă intensitate decât însăşi moartea fizică. Altfel spus, ei au de ales între două alternative: să-şi creeze destinul sau să îl suporte, să stea sub vremi.

Iată ce gândeşte, în acest sens, un personaj din romanul ***Dubla trăire***, al lui Raymond Federman: *„Între nebunie şi calcul controlat trebuie să scrii fiecare cuvânt, să-l aşterni pe pagină ca şi cum ar fi ultimul, cea din urmă răsuflare, stând pe muchia unei prăpăstii şi ţinând piept vântului, şi acel unic cuvânt care nu mai are un succesor ar putea fi pentru un moment chiar ultimul"*.

„Ideea că n-aş mai scrie mă ucidea", găsim consemnat la 15 mai 2001 în ***Uşa interzisă*** a lui Gabriel Liiceanu, iar Gabriel Garcia Marquez, în urma unei descinderi la casa natală din Barranquilla, împreună cu mama lui, simţindu-şi destinul pecetluit, va nota astfel: *„Toate câte îmi apăreau în faţă îmi stârneau doar privindu-le o dorinţă irezistibilă de a scrie pentru a nu muri"* (***A trăi pentru a-ţi povesti viaţa***).

În ceea ce priveşte momentele în care se fac însemnările în jurnal, implicit perioadele vieţii în care se redactează asemenea scrieri, observăm că, de regulă, în cazul scriitorilor, sunt mai rodnice fazele de slăbire a forţei creatoare (jurnalul *„e modul meu de a respira în scris"*, e *„terapie"* – Mircea Cărtărescu), uneori chiar a dorinţei de a crea. E posibil ca o parte din cărţi să fi fost deja publicate până la această dată (*„Nu am planuri literare, dar nu am abandonat literatura. E doar o mare vacanţă, o mare lipsă. Prima recoltă am dat-o şi ceva s-a dus pentru totdeauna. Las pământul să îşi refacă elementele rare. Să respire"* – Mircea Cărtărescu, ***Jurnal****, I*). Prin urmare, diariştii produc fragmente de jurnal când nu au posibilitatea de a scrie (altceva), scriu – în mod paradoxal – despre neputinţa de a scrie sau despre nevoia de a scrie... *„Poate fiindcă fără asta chiar n-ar mai exista nimic care să lege o zi cu alta şi care să-mi dea o iluzie de continuitate şi sens"* (*ibidem*).

„Scriitura devine o a doua natură – se confesează Mircea Cărtărescu jurnaliştilor Marius Tucă şi Mihaela Suciu – *şi, în momentul în care trece o perioadă mai mare de lipsă de inspiraţie, când ai aşa-zisa crampă a scriitorului, deodată te cuprinde o panică iraţională. E ca şi când ai trăi într-un balon de sticlă din care aerul ar fi scos încetul cu încetul. Corpul şi mintea ta intră atunci într-o angoasă profundă. Asta se-ntâmplă şi unui scriitor când nu mai scrie"*.

Nevoia stringentă de a crea, cumulată cu întârzierea prelungită a trecerii efective în act, răvăşeşte în mod semnificativ individul, deoarece criza respectivă pune la îndoială aproape tot ceea ce gândeşte, simte şi realizează. Adăugând şi conştientizarea (poate pentru prima dată în mod mai acut) a faptului că timpul rămas de trăit este limitat, obţinem ceea ce specialiştii numesc criza de la mijlocul vieţii (din jurul vârstei de patruzeci de ani): *„Vreau din nou anii aceia atinşi de nebunie, poezie şi dragoste [...]. Când* ***simţeam*** *viaţa & literatura. Am crescut prea mult, am văzut prea multe"* (***Jurnal****, I*; s. n.).

Dorinţa-nevoia de a pune în operă dimensiuni ale existenţei precum cele amintite ar putea transforma creaţia într-o **nouă viaţă**, iar actul creator într-un factor **dătător** de viaţă: *„Aveam să-mi dărui viaţa ca să mi-o câştig"* (***Travesti***). Momentele în care nu poate să citească ori să scrie, când nu-l mai interesează cărţile i se par, de aceea, prevestitoare ale sfârşitului. *„Mă lasă instinctul de conservare..."*, notează diaristul Mircea Cărtărescu la 3 august 1990 (***Jurnal****, I*). Travaliul poate elibera provizoriu subiectul de angoasele sale, de violenţa (*les fleurs du mal*) dinăuntru, poate da o întrebuinţare pozitivă excesului de imaginaţie şi de sensibilitate (care, neutilizate îndeajuns, i-ar afecta echilibrul interior), oferindu-i totodată ocazia de a se cunoaşte mai bine pe sine (cu limitele şi ne-limitele sale), de a-şi afirma propria identitate.

Criza menţionată se datorează, în cazul lui Mircea Cărtărescu, şi standardelor mereu mai ridicate pe care singur şi le impune în privinţa scrisului (*„Nu mai apuc să vorbesc cu mine, nici să-mi scriu. Uit cum arăt. Devin un străin"* – ***Jurnal****, I*), nevoii de a-şi schimba periodic registrul stilistic, metodele, precum şi convingerii că nu ar mai avea nimic inedit de spus în domeniul liricii: *„Eu cred că am scris destulă poezie. Cred că poezia mea şi a colegilor mei este istoricizată. Ea a rămas acolo, în anii '80 [...]. Decât să cad în mimetism, mai bine nu scriu, pentru că mă tem de concurenţa unui autor cu douăzeci de ani mai tânăr, care este Mircea Cărtărescu din primele lui trei-patru cărţi"* (interviu acordat lui Robert Şerban).

Este vorba, implicit, şi de o criză a culturii române, a culturii în genere, provocată de schimbările rapide în societate, politică, economie etc., pe care diaristul o interiorizează în felul său şi care îl îndeamnă să-şi recunoască şi să-şi limpezească propria identitate culturală.

Anastasia DUMITRU

IOAN IANOLIDE, UN DEȚINUT PROFET

Anul acesta se împlinesc treizeci de ani de la moartea lui Ioan Ianolide, autorul cărților ***Deținutul profet*** (2009) și ***Întoarcerea la Hristos – document pentru o lume nouă*** (2012), ambele apărute la Editura Bonifaciu. Ne vom referi la primul volum despre profețiile lui Ioan Ianolide. Din nota asupra ediției aflăm ***Taina deținutului profet***: manuscrisul a ajuns în America, la părintele Gheorghe Calciu, iar după trecerea la Domnul a Sfinției Sale, familia preotului a dăruit editurii cutia cu foile mai vechi sau mai noi. Printre acestea erau și confesiunile lui Ioan Ianolide. Misterul a fost elucidat datorită unei scrisori a lui Ioan Ianolide către soția lui Vasile Marin, prin care autorul o ruga să trimită manuscrisele părintelui Calciu spre publicare, fără să-i dezvăluie numele. În scrisoarea amintită, din 10 august 1985, autorul nota: *„Am căutat adevărul creștin cel mai curat și mai frumos. Sper că ne-am apropiat de el... Sfinții, eroii și martirii acestui veac s-au apropiat de Hristos până la unirea cu El. Pe ei îi mărturisim. Fie strădania și jertfa noastră spre slava lui Hristos și mântuirea lumii*". Manuscrisul este încă o dovadă că, în anii '80, oamenii scriau pe ascuns samizdate, le treceau cu mare dificultate granița, reușind să păcălească uneori vigilența Securității, așa cum s-a întâmplat și cu romanul ***Al doilea mesager*** al lui B. Nedelcovici, trimis în Franța.

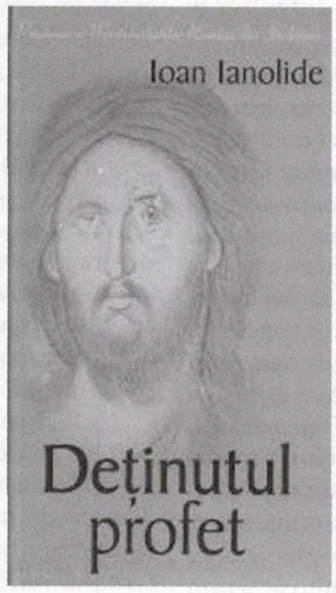

Cartea se intitulează sugestiv ***Deținutul profet*** (ediție îngrijită de Mănăstirea Diaconești, Editura Bonifaciu, 2009), pentru că autorul cărții ***Întoarcerea la Hristos*** prevestește dezastrul societății contemporane, închinătoare la vițelul de aur, supuse tuturor pericolelor și influențelor demonice. Cu patru ani înainte de moartea comunismului, fostul deținut nu numai că intuia sfârșitul puterii dictatoriale și începutul unei tiranii mondiale, ci era sigur de iminenta prăbușire a celor care i-au trimis în detenție. El, *„banditul"*, își descrie solitudinea în marea *„pușcărie"*, unde aproape toți l-au acuzat, l-au vorbit, l-au ocolit ori l-au părăsit. Puținii oameni cu demnitate, mai ales tinerii, care au dorit să știe adevărul despre ei, au aflat că este *„un mare pericol a ști adevărul"*, fiindcă este *„acoperit sub atâta minciună, încât ar trebui un efort imens de a-l afla"*. Totuși, deținutul îi sfătuiește să nu renunțe la adevăr și la credință, chiar dacă înseamnă sacrificiul. Este mai ușor a fi în *„conul energiilor satanice"*, însă rezultatul este dezastruos.

O viață jertfită. *„Martirul a fost arma cea mai puternică a biruinței creștinismului,"* scrie deținutul profet. Dacă pentru creștini, sensul suferințelor este acela al curățirii și al mântuirii, pentru anticreștini, sensul suferințelor și al jertfei, după cum consideră I. Ianolide, este o împătimire și mai mare, un superior de revoltă și orgoliu. El ne amintește că și la începutul creștinismului au fost trădători și fricoși care au părăsit pe Hristos, dar tocmai cei curajoși, *„nebunii lui Hristos"*, au reușit să aducă noua credință. Creștinii au propus o nouă spiritualitate și o nouă orânduire, bazate pe credință, dragoste, dreptate și libertate. Structurile societății romane de atunci, incapabile de a se înnoi, au trecut la represalii și la crime împotriva creștinilor, așa cum s-a întâmplat și în secolul XX. Cezarul nu a acceptat împărăția lui Dumnezeu, de aceea adevărații creștini s-au jertfit, iar reîncreștinarea trebuie să ia modelul creștinismului primar al credinței impetuoase, intransigente și martirice, este convins fostul deținut. Sfatul celui care i-a cunoscut pe Radu Gyr, C. Oprișan, Gh. Jimboiu, părintele Calciu, Valeriu Gafencu etc. este să îl rugăm pe Iisus să ne ajute în luptă cu răul, *„creștinii să mobilizeze toate resursele lor sufletești și materiale pentru a realiza o forță care să distrugă fiara apocaliptică"* (p. 57), scrie autorul. Pentru a da răspuns bun la Judecată, creștinul trebuie să fie pregătit, să-și sacrifice viața, fiind în statornicie cu Dumnezeu, cu infinitatea divină, dătătoare de har, de iubire și de iluminare. Ioan Ianolide ne amintește că, la Scaunul de Judecată, nimic nu va mai putea fi tăinuit, *„crudul adevăr va despica ființa până în adâncimile ei"*, iar oamenii vor fi puși în fața evidenței pe care au ignorat-o, omenirea va deveni transparentă și tot păcatul va fi privit deschis. Autorul este conștient că am încălcat poruncile: ni s-a dat un rai și l-am părăsit, am fost frați și ne-am ucis între noi, ni s-a dat o Lege și ne-am închinat vițelului de aur, l-am răstignit pe Hristos, am creat idoli. Deși au fost eliberați robii antichității, noi am creat o robie modernă, s-a prăbușit un imperiu păgân, am creat altele, mai păgâne, s-a năruit o tiranie, am înlocuit-o cu alta. Omul s-a întinat, a uitat de suflet, de armonie, de darurile date, de conștiința sfântă în lume și a devenit ignorantul și sclavul materiei, al egoismului. Degradarea a început odată cu Renașterea și nu a mai putut fi oprită, omul devenind astăzi un alienat, iar pentru a supraviețui, creștinul este un isihast, trăind în comuniune cu Dumnezeu.

Deținutul isihast. Dacă ar fi să alcătuim un portret-robot al deținutului, acesta ar arăta așa: un anonim înțelept, interesat de mântuire, care *„vede sinteza lumii în simboluri"*, aflat într-o stare de rugăciune, punând temei pe studiile teologice și pe trăirea în Duh. Deși este un însingurat, nu se simte singur, pentru că *„are certitudinea triumfului Hristosului din lume"*. După ce a ieșit din penitenciar, fostul deținut politic a constatat că este urmărit încontinuu, limitându-i-se tot, comunicarea, lecturile etc. El nu mai găsise nimic din biblioteca sa: fusese jefuită, distrusă și trimisă la retopirea celulozei. A cumpărat volumele esențiale: cele zece volume ale ***Filocaliei*** românești, care au însemnat începuturile vieții sale interioare. *„A avut atunci sentimentul unei revelații și s-a revoltat că până la acea dată nu se pusese la dispoziția sufletului românesc această capodoperă a spiritualității creștin-medievale"*(p. 24). În camera deținutului arde necontenit candela și-n inima lui pulsează rugăciunea isihastă, pentru că în Iisus contemplă creația, sensul și finalitatea ei și se simte responsabil pentru tot ce se petrece pe pământ. Meditația îi ascute gândirea, de aceea fostul deținut *„dispune de un detector suprasensibil"*, care îl duce spre înțelegerea unei tiranii mondiale, fără oponenți și fără precedent, nu vede altă soluție decât o lume creștină. Până și biserica, expresie a libertății omenești întru dreptate, adevăr și iubire, i se pare a fi coruptă de conducerea aservită statului. Condamnatul știe că, în acei ani, în fiecare mănăstire erau rețele de informatori. Viața mănăstirilor fiind controlată de Partid, de Securitate și de Miliție, toți vlădicii erau obligați să raporteze activitatea lor. Deținutul observă că și credința era limitată, reducându-se tipicul și pravila din cauza muncii. Cel care a luat parte activă la confruntarea dintre Stalin, Hitler și Reagan, care a trecut din burghezie în fascism și din fascism în comunism, nu a găsit salvarea decât în credință. Tânărul Ianolide era nemulțumit de sine și de lume, nu-și găsea locul în societate, a refuzat lumea strâmbă, în consecință, a fost întemnițat de burghezi, apoi de fasciști și, la urmă, de comuniști. Din megalomania și conflictul cu aceste puteri vremelnice a ieșit victorios prin apelarea la terțul inclus. *„Tuturor acestora L-am opus pe Hristos"*, scrie autorul, amintindu-și de rolul important în formarea conștiinței sale pe care l-au avut bunica analfabetă și mama. Aceste femei erau adevăratele modele de personalități puternice, echilibrate și impresionante. Un alt model a fost un preot din temniță, care vorbise despre muntele Athos - simbol al spiritualității ortodoxe, în centrul căruia se află isihia, adică rugăciunea liniștirii. Preotul anonim a conferențiat despre închiderea duhului în materie, a minții în inimă, prin repetarea unei rugăciuni foarte scurte, cu ajutorul căreia se ajunge la o deplină pace interioară, până ce mintea își vede propria ei lumină și ajunge la iluminare. Văzând lumina taborică, duhul omenesc se poate naște din nou, curățit și înnoit în demnitatea cea dintâi a firii. Deținutul descrie starea de umilință, de chenoză, dar și de înălțare a sufletului, când s-a încredințat total lui Dumnezeu pentru întreaga viață.

„Celula se dovedește a fi, pentru oamenii atrași de Dumnezeu, un mediu mai dur și mai prielnic chiar decât chilia, numai că solicitarea credinței e cu mult mai severă" (p. 121). Fostul deținut își descrie lupta cu sine, când a avut nevoie de duhovnicul Arsenie, pentru a birui asupra gândurilor deznădejdii. Esența lucrării isihaste este cunoașterea lumii prin îndepărtarea de ea. Aflăm că trăirea în Hristos umple sufletul omenesc de adevărata cunoaștere, numai așa descoperea orizontul curat și armonios. *„Eu muream zi de zi și se năștea în mine Hristos. Puținele clipe în care am avut această iluminare mi-au fost de ajuns spre a mă atrage tot mai profund în schimbarea ce se producea în sufletul meu"* (p. 130), se destăinuie autorul. Inițierea era supravegheată de duhovnicul Arsenie, care *„făcea operația fină de estetică sufletească"*, iar neofitul simțea o *„mare pace lăuntrică, un simțământ de ușurare curățitoare"*. Credința i-a dat puterea și pacea interioară de a rezista în temnița unde apăreau uneori conflicte. Pentru a reuși în desăvârșirea lăuntrică, a avut nevoie de sprijinul duhovnicului, dar și al lui Valeriu Gafencu și al lui Marin Naidim, alături de care a stat la Aiud și la Galda.

Fenomenul Pitești – o „restructurare" a omenirii. Deținutul își amintește de rolul credinței, mai ales pentru cei de la Pitești, care erau tineri studenți anticomuniști. Tocmai pentru că erau oameni de înaltă ținută umană și etică, experiența reeducării trebuia făcută pe sufletele lor tinere, generoase și entuziaste. *„Se cerea sufletul acelor tineri, iar de nu, vor fi torturați fără drept la moarte, până ce vor ceda și se vor întina. Căci omul nou, reeducatul, era conceput ca un animal dresat. În reeducare erau două faze: faza sincerității, care în limbajul lor se numea autodemascare, prin care omul era obligat să divulge și să batjocorească absolut tot trecutul său, familie, credință, neam, concepție, prieteni, ideal; faza a doua era a restructurării, în care omul autodemascat se restructura prin însușirea concepției ateismului istoric, devenind el însuși activist revoluționar și dovedindu-și restructurarea prin reeducarea ce trebuia să o aplice prietenilor săi,"* (p. 149) notează Ioan Ianolide. Deținutul mărturisește că fenomenul Pitești era considerat *„mica revoluție"*, care urma să dezlănțuie apoi *„marea revoluție internațională"*, în scopul *„restructurării"* omenirii întregi conform legilor materialismului istoric. Experimente similare Piteștiului au mai fost, dar ele nu au dat rezultatele acestei pușcării, unde s-au izolat celulele, s-au înfometat, torturat și îngrozit deținuții din iadul terestru. Providența l-a salvat pe Ianolide din infern, îmbolnăvindu-se de tuberculoză, însă a văzut terorile, a auzit multe mărturisiri care l-au copleșit. *„Le simt ca pe o povară ce trebuie să o mărturisesc. Am văzut sfinți și am văzut demoni. Am fost în rai și am fost în iad"* (p. 152), își amintește supraviețuitorul ororii, care a simțit ocrotirea lui Dumnezeu.

Bezna pitești internațională. *„Experiența pitești a eșuat, dar dacă omenirea nu va înțelege la timp ce o așteaptă, va fi o beznă pitești internațională", scrie cel care identifică trei tipuri de victime ale Piteștiului: unii care au fost uciși, alții care au rămas mutilați psihic pentru toată viața, iar alții cei mai mulți și mai buni - care au descoperit cerurile când erau în adâncul iadului și astfel au ajuns creștini conștienți și râvnitori"* (p. 153), sunt alte profeții ale deținutului de la Pitești. Printre pericolele majore pe care le semnalează sunt: ateismul, materialismul, minciuna, manipularea, supertehnologizarea fiind o față a tiraniei în lume. *„Tehnica a schimbat radical modul de a gândi al oamenilor, aspirațiile, comportamentul lor și structura societății, dându-le falsa senzație a fericirii eterne pe pământ, rupându-i de cer și golindu-i de duh... Ingineria genetică poate modifica speciile și deci oamenii pot deveni fenomene de laborator, în acest mod dispărând valoarea lor umană de conștiințe libere. Se poate determina tehnic subconștientul. Psihicul este testat și determinat cu mijloace tehnice, prin aceasta oamenii fiind anulați ca responsabilitate și independență"*, sunt alte avertismente ale lui Ianolide. Din punctul său de vedere, civilizația modernă comportă următoarele riscuri: dispariția vieții prin dezagregarea atomică militară ori pe cale pașnică, prin poluare și epuizarea resurselor naturale; dispariția vieții prin manipularea stavroghiană a ingineriei genetice; dispariția vieții prin alienarea oamenilor; tirania absolută prin monopolul tehnicii; transformarea societății în temniță, fermă ori uzină, prin tehnicizare; determinarea conștiinței prin mijloace tehnice; o lume teleghidată tehnic; anularea omului ca ființă liberă, conștientă și stăpână; dezechilibru ecologic; răzbunarea naturii împotriva tehnicii; un dezastru general, pe care-l îndreptățește căderea omului din harul dumnezeiesc; golirea omului de harul Duhului Sfânt și dispariția finalității transcendentale.

(Continuare în pagina 14)

Melania CRISTEA

Supraviețuiesc

era vară cu portocali și o pisică obeză
purtai ochelari și o șapcă roșie peste frează
ți-am spus de atunci că viața are n-șpe mii de viraje
să nu uiți, Darie, că sunt clipe cât anii în sevraje

tu ai râs ca la târgul de fete și ai spus că-s nebună
ori că încă mai am fluierul piciorului sprijinit de lună
timpul între noi sâsâie ca un șarpe vărgat
spune-mi, de atunci câte secunde în iarbă a scuipat?

ce vei face când în oglinda din stânga retrovizoare
vei zări asfințitul/stol de cocori/ sare de mare
te voi întreba din nou cum o mai duci pe autostradă
supraviețuiesc îmi vei răspunde și vei trage pe altă bandă

Poemul lotus

poate cele zece poeme nescrise
sunt rotunde
fiecare de o culoare aparte ca un ingredient
care își schimbă gustul în funcție de salivă
orbii nu au curcubeu nu cunosc aurora boreală
dar înmoaie cuvinte în gură
cu dinții de fildeș înfipți în retină
când m-ai facut poem
ți-am întins sare și pâine
atât de străin era cuvântul hașurat

dacă ai auzi copita consoanelor
nechezatul vocalelor
coama silabelor
n-ar mai fi orbi
nici eclipse
doar un poem rotund spart în triunghiuri

Joia albă

joia când se deschid cerurile
îmi potrivesc ceasul după
un astru
scara vieții miroase a cetină
a fum colorat în albastru
din vitralii surâd portocalii secunde
ca un anotimp în primăverii
ce atâta zarvă pentru un câine alb
care mușcă din lună galbenul verii
orb de ai fi ai putea
întoarce mersul lumii cu o mână
și ți-ai culca obrazul rotund
pe o lună
în această joi nu se moare
nici nu se îndrăgostesc niciunii
agățați de linia cerului
ne dăm în balansoar până pe alpi
iar caii lumii aleargă încontinuu nebunii

Iarnă zurlie

ninge ca la Pitești dalb dalb dalb
cad păsări negre din cutii de scrum
pata din palme s-a înroșit amar
beau ceai cu biscuiți și recitesc Pușkin
orașul patinează în zigzag
latră toți câinii albi din mine
pe unul care scrie poezii
cu soarta ruptă-n colțuri/cuvinte vii zurlii/

ninge pe gura de canal
înfășurat în ziare omul de omăt
frânge cuvinte roșii înmuiate în vin cald
se aburește coama norilor
iar soarele este un schelet
de care fulgi se prind lucioși ca lame de oțel
e iarna care îmi place mie
cu franjuri galbeni atârnați de cer
iar sufletul de țurțuri pictat în efemer

Pe zero

birocrația aceasta a sentimentelor
mă împiedică să îți scriu prin scrisori
nici tu nu mai te uiți în cutia poștală asaltată de facturi
de parcă ar trebui să timbrezi
fiecare idee fiecare emoție
cel mai puțin onest este faptul că întotdeauna
sentimentele vin cu întârziere derapează nepermis de mult
oamenii au facturile restante și nu poți să-i aduci la prezent
pe zero
oricât ai fi de uman birocrația îți
taie în felii existența
și o trimite la post-restant
când îți este mai drag să lipești timbre
moliile au învățat că astăzi poșta electronică
circulă mai rapid
de aia nu rod singurătatea care vine pe mail

Dragoș NICULESCU

Predispoziția la taină

Să mă condamn în turnuri de moschei
la tras de limbă *clopote-ortodoxe*,
în timp ce-n gări sordide se tund chei
și restanțieri se-mbată trist prin boxe.

Să m-angajez la îngeri blonzi și bruni
pe post de recuperator de soartă,
când pentru nunți găsești doar popi bătrâni
și câinii disperării-mi bat la poartă.

Dar vechiul gol tot scurmă ilicit
și-n suflet parcă port găleți cu smoală,
de-o viață tot încerc să ies din mit,
dar anticii regizori se răscoală.

Și-atunci mă plimb escamotând dureri,
ca un episcop într-o ocnă rece,
purtându-și facla marii lui tăceri
prin spațiile pustii prin care trece.

Nu mai visez decât un hoit suav,
tu nu-mi mai ești pe mintea mea stăpână –
amfibiu timp, căzând în scâncet grav,
ca organistul beat ce dă din mână.

Pe sub pământ boierii merg la trap
spre sindrofii,-n conace în ruină,
dar servitori tot intră-ntr-un dulap
și ies în alte timpuri, fără vină.

Mai cade din poveste câte-un lord,
din anotimpuri cresc poteci de umbră,
acolo, sus, în far, bate-al meu cord,
rămas fără de mine-n noaptea sumbră.

Și peste toate umblă Dumnezeu,
papucii lui de pânză urlă-n stele,
doar, singuri, ei, arhanghelii de seu,
mai fumegă la gândul tainei mele.

Frumoasa altor vremi

Tu mă adormi, căci porți miros de lapte
Și-n părul tău curg râuri cu smochini,
Iar pe genunchii-ți roz iau foc în noapte
Vechi acatiste scrise-n iambi felini.

Atunci când popii, galbeni, cad în transă,
Când falși fachiri se scurg pe funii-n jos,
Lovindu-mă de frunze-ți cer o șansă
Și pregătesc pocale cu spumos.

O, tu, sălbatico ce porți în vene
Suav parfum de străzi și de-nserat,
Lasă-m-o clipă să-ți fac vânt cu pene
Și să te ung cu-arnică pe păcat!

Tu cea crescută-n nunți de felinare,
Împărățind hoteluri de nevoi,
Aprinde-mi foc și scrâșnet din amnare
Și-apoi aruncă-mi zdreanța în noroi!

De-ai împușca cu glonțul rece-n fluturi
Și dintre toți doar unul te-ar iubi,
Trăgând cu ochi legați, de după scuturi,
Pe mine-n piept, râzând, m-ai nimeri.

În rochia ta se zbat adieri febrile,
Pantofii tăi pocnesc scântei pe nervi,
Am să te-aștept încins cu proiectile
Sub asistența foștilor tăi servi.

Mi-ai nins pe timp, femeie îndrăcită,
Spurcatu-ți mers l-am altoit de hram
Și pielea de pe suflet, jupuită,
Ți-am atârnat, s-o vezi când treci, la geam.

Acolo, printre pietre, la Oracol,
Când aprindeai platane mari de foc,
Cât n-adormisem încă la spectacol,
Parc-am simțit că nu ești cu noroc.

Tu, ce mi-ai lunecat amar prin vise,
Ție buchete la ruini ți-aduc,
Frumoasă doamnă-a tainelor ucise,
Și-apoi mă-ntind în patul tău de nuc.

Marile ape

Or să vină apele, îți spuneam,
vijelioasele ape, care acum sunt cuminți,
și o să mărture totul, mașinile, florile,
chioșcurile de ziare, tot ce se întinde acum
liniștit privirii va dispărea într-o clipă,
care pare acum atât de îndepărtată.

Este doar un gând acesta, nefiresc,
răspundeai. Mai bine să ne ținem de mână,
să ne culcăm capul pe pieptul celuilalt
și să ne ascultăm bătăile inimii.
Să ținem minte culorile inimii,
căci munții sunt un pământ prea vechi
pentru a-l mai putea apuca transformat
în ruină, iar curgerea apei prea lungă și
nesecată pentru a ne mai înspăimânta.

Nu, nu, îți spuneam strângându-te la piept,
să ne-agățăm cu mâinile de gardurile parcurilor!
Or să vină apele și ne vom pierde și ne vom
căuta în zadar, căci acest asfalt al iubirii
noastre va deveni fundul verde, lunecos
al unui torent, piatra drept șlefuită
a unei civilizații dispărute în abis!

Mă priveai ciudat și râdeai cu dinții
în soare. Eu îți strângeam mîinile de
gardurile parcurilor, căci simțeam în nări mirosul
apropierii marilor ape și știam că șuvoiul
nu se poate liniști decât departe,
la marginea orașului.

Gheorghe PÂRJA

O DATORIE APROAPE DUREROASĂ

(Urmare din pagina 5)

Aduce ca argument poemul ***Ascensiune***, avand ca motto cunoscutul vers al lui Hölderlin: *„poeții zboară deasupra zborului păsărilor”*. Aici cer un moment de întoarcere în timp. La apariția volumului, în 1969, poetul Ion Baias din Satu Mare mi-a adus în sat un exemplar. S-a urcat pe o stivă de lemne și a răscitit poemul până s-a făcut noapte și iarăși zi. Eram liceeni. N-am înțeles atunci că acea carte *„transfigurează într-o vânjoasă, dar strălucitoare stilistic penitență toată magma vinovată, grea de păcate, a adolescenței orbite de clocotul și aburii sevelor interioare”*. Acum, dar și până acum, am deslușit arca destinului, corabia-biserică din poemul ***Ascensiune***. Autorul intuiește firesc norocul uriaș al lui Ioan Alexandru și al generației sale de a fi comparat cu șansele pașoptismului și ale junimismului. Pe ecranul micului dezgheț au apărut mari reeditări. De la ***Filocalia*** la ***Învățăturile lui Neagoe Basarab***, dar și voga etnorockului ori apariția revistei „Echinox”. Este atent comentat momentul din viața lui Ioan Alexandru, cel al întâlnirii cu starețul Mănăstirii Rohia, Iustinian Chira. I-a stat la îndemână volumul de ***Scrisori*** dintre poet și stareț. După ce poetul își dezvăluie dorința de a găsi un colț de lume la Rohia, scrie starețului: *„Cearcă și tu să afli cum se făceau chiliile în Maramureș pe vremuri. Cum viețuiau monahii transilvăneni pe vremuri, căci numai așa pot fi poet adevărat, redeșteptând străvechile curățenii și asceze și lumini în iubire ale părinților noștri, a căror vatră era pe acolo”*. Pentru a amplifica combustia acelei vârste, autorul apelează și la corespondența cu Ion Cocora, unul dintre prietenii din tinerețe ai poetului.

Mi-a atras atenția capitolul în care generalul Iulian Vlad trebuie să intre în biografia lui Alexandru. Doi generali, prin 1984, sesizează șeful despre *„comportamentul necorespunzător”* al poetului care ar putea fi racolat de spionajul britanic. Las curiozitatea cititorului să dezlege această *„aberație hilară”*. Autorul consemnează momentul și motivele despărțirii de Ioan Alexandru. *„De unde ne fusese când ca un părinte, când ca un frate mai mare, fiindu-ne martor la căsătorie, bucurându-ne cu dedicații pe fiecare volum apărut”*, s-a produs ruptura. Motivele? Le sintetizez: relația Valorii cu Puterea. Scrie Dan C. Mihăilescu: *„Firește, rândurile de acum se vor inclusiv o penitență. Una tardivă și fragilă, e drept, dar nu mai puțin sinceră și încercănată sufletește”*. Aduce ca argument definiția hegeliană a tragicului: toate forțele implicate în conflict au, fiecare, propria dreptate.

Eseul poartă amprenta stilului lui Dan C. Mihăilescu. O formulă aparte de a face critică literară. La care se adaugă farmecul observației suculente, armonizat cu rigoarea asumată a punctului de vedere care imprimă discursului o dimensiune vie. Mă alătur celor care i-au descoperit criticului o vivacitate cuceritoare, un năucitor joc al registrelor textului. Dar niciodată acest spectacol nu umbrește ideea. Ci o sporește. Eseul este ornat cu reflecții pe marginea unor poeme. Mi-a rămas aproape microeseul despre pustie, din care reținː *„Domnie a fantomelor, măreție a nimicului, pustia și pustiul sunt mirii infinirii într-un pat conjugal demonic și angelic totodată, acolo unde viața devine moarte, iar sfâșitul cauționează de-a pururi orice început”*. Pe această temă am discutat cu teologul și poetul Theodor Damian, anul trecut, la New York. Mulți comentatori ai cărții nu au trecut cu vederea felul în care Dan C. Mihăilescu își încheie acest *„subtil și emoționant eseu”*. Fotografia pe care i-a făcut-o Ion Cucu primind ninsoarea ca pe Dumnezeu în extaz rostind: *„Ce-mi puteți face, dacă vă iubesc!?”*. Această carte este și un examen de luciditate peste timp. Cu entuziasme și corecții față de o conștiință poetică de care nu s-a despărțit niciodată. Despărțirea invocată în volum mi s-a părut distanța necesară pentru a vedea mai bine muntele. Rămas o datorie dureroasă.

DANIELA SITAR-TĂUT ÎN DIALOG CU DAN ANGHELESCU

(Urmare din pagina 6)

D.S.T.: *Penultimul tău volum de versuri, **Excomunicările Mașinului de scris**, are un titlu straniu, mai degrabă postmodern. Mașina de scris, cea sacră și profană, vorba lui Iris Murdoch, s-a masculinizat. Să fi-nceput oare a suferi de misoginită sau te joci de-a „reinventarea limbajului”?*

D.A.: Lucrurile sunt ceva mai complicate. Cât despre reinventarea limbajului, așa ceva mă preocupă doar uneori, în măsura în care mă poate exprima. *Mașinul* este însă, pentru mine, un *personaj* sau, dacă vrei o obsedantă, malefică prezență în teritorii care, cândva, au aparținut umanului. El exprimă puterea *hiper-obiectualizării* survenite în lumea contemporană; o putere devenită, în acest moment, incontrolabilă și care ne-a claustrat sub imperativele vitezei.

În aparență, nu e nimic nou. Să ne reamintim de acea *Riconstruzione futurista dell' universo* promovată de Giacomo Balla și Fortunato Depero în 1915. Se dorea o *revoluție totală a existenței*, o *remodelare a universului*, a omului și a gândirii lui, în care trebuiau incluse *mecanicismele* din lumea industrială. Se vorbea despre *sensibilitatea artistică a mecanicismului*, despre *mașinile divine de concurs și de război*, despre *fuziunea omului cu mașina*, despre *zgomot ca limbaj al noii vieți uman-mecanice*. Era, în lumile artei, momentul de început al marilor entropii ce aveau să survină în sfera *umanului*. Timpii rigizi ai automatelor vor mutila ființa și mai ales ritmurile ființării, ritmuri care, până nu de mult, erau în armonie cu mișcările astrelor și cu trecerea anotimpurilor, cu înlănțuirile zilelor și ale nopților, cu respirația oceanelor și goana planetei prin spații. Natura imponderabilă a sufletului va fi forțată să se (re)modeleze după *chipul și asemănarea Mașinului*. Glasurile lui artificiale au copleșit intimitatea ființei, inundând-o cu mărfuri imunde și sloganuri publicitare. Totul este supus *fabricației* și elaborărilor artificiale; se prepară industrial nu numai hrana, ci și gândurile, imaginea lumii, cât și propria imagine. Vizibilul și invizibilul, sentimentele și credința, dezastrele, războaiele sau crima sunt și ele instrumentate de către *Mașinul*, care ni le oferă în chip de *entertainment*. Apoi, desigur, *Adevărul, Binele, Frumosul*, viața și moartea sunt supuse și ele operațiilor de „prelucrare” în parametri stabiliți de El.

Iată de ce în lume survin neîncetat noi tipuri de gândire, noi moduri de viață întemeiate nu pe *Adevăr*, ci pe dreptul *Mașinului* de a alege și promova nu importă ce adevăr sau minciună. Astfel, s-a dat naștere unor culturi și unor situații despre care nu mai știm și nu ni se spune în numele cui și pentru cine există. Așa stând lucrurile, un gânditor ca Berdiaev se considera îndreptățit să constate că în epoca noastră *„Ființei i s-a preferat neființa”* (***Un nou ev mediu***). Apariția *Mașinului* ca personaj a fost consemnată de Baudrillard. Umbra lui fusese întrezărită și de un Oswald Spengler. Nu este, probabil, deloc întâmplătoare inocenta rostire a lui Guillaume Apollinaire despre faptul că *„înainte de toate, artiștii sunt oameni care vor să devină inumani”*.

Ei bine, în ceea ce mă privește, eu, ca trăitor în lumea aceasta care, evident, acum aparține *Mașinului* și unde prima excomunicată se vădește a fi tocmai *Poezia*, încercând să-ți răspund, mă întrebam: mai credem oare, cum credea Seneca în *Epistulae*, că *„Adevărul e accesibil tuturor”* (*Patet omnibus veritas*)? Mai pot să sper, alături de un Carl Friederich von Weizsäcker, în *reconcilierea umanismului cu tehnica și a filosofiei cu știința?* Și iată că nu știu ce răspuns ar căpăta asemenea interogații. Poate de aici mă întorc cu gândul la acel ultim și straniu interviu din „Der Spiegel”, prin care Martin Heidegger arunca în lume una dintre cele mai zguduitoare rostiri: *„Numai un Dumnezeu ne mai poate salva”* (*Nur noch ein Gott kann uns retten*). Apoi continua cu ideea – o reproduc din memorie – că, în crepusculul în care ne aflăm, *numai poezia* ne mai poate pregăti pentru apariția sau absența Lui și că, în chipul Dumnezeului absent, noi înșine suntem cei care ne pierdem.

Revenind la volumul meu, al cărui titlu se pare că ți-a atras atenția, ți-aș spune că a fost scris, intitulat ca atare și gândit din perspectiva pe care m-am străduit să ți-o conturez. Deschid cartea la întâmplare și îți reproduc două scurte fragmente: *„somnul lumii într-o încăpere foarte înaltă/încheie//timpul/adumbrește vederea zeilor/și fără alt semn//dezlănțuie mari ninsori mortuare”*(p. 64).

Și: *„ca și cum din teamă s-ar ascunde//materia/carnea ei pură undă-corpuscul/...visează//visează...dintr-o//altă realitate/...om//singur și trist/Gassendi vine și pleacă legând//atomii cu sintagmele//rostite în șoaptă de Dumnezeu”*.

Anastasia DUMITRU

IOAN IANOLIDE, UN DEȚINUT PROFET

(Urmare din pagina 12)

Singura speranță este cea a renașterii creștine, care să pună un început nou istoriei și să reîncrești-neze lumea, redându-i comuniunea cu Dumnezeu. Deținutul face apostolat, ne amintește de vocația ce s-a cristalizat în calvarul secolului XX, când creștinătatea a dat sfinți și martiri. El ne amintește că S-a întrupat Hristos, că ni s-a dat Duhul Sfânt și că va triumfa Mielul asupra fiarei apocaliptice. Trăim *„sub semnul lui Antihrist”*, dar nădăjduim în biruința lui Christ, a unui *„arhetip universal valabil”*. *„Iisus este și Luminătorul, și Păstorul, și Mântuitorul și împăratul lumii”*, care ne aduce o lume nouă, de aceea *„numai prezența Lui ne face să nu ne simțim singuri și ne definește rostul nostru de oameni. Iisus în oameni potențează personalitatea umană până la desăvârșire”*.

Concluzia cărții este că omul fără Dumnezeu este haos, neant și alienare. Creștinii au răspunderi depline pentru destinele omenirii pentru că această criză a lumii moderne, deși nu aparține spiritualității creștine, s-a produs în mijlocul lumii creștine. *„Spiritualitatea este modalitatea de sfințire, desăvârșire și mântuire a firii omenești”* (p. 172), consideră fostul deținut, care pledează pentru spiritualitate, numind-o viețuire în duh și în adevăr. Creștinii trebuie să le amintească tuturor legea nouă a iubirii, *„să aibă forța necesară spre a lansa în istorie conceptele care conduc lumea spre mântuire”*. Cartea, deși are un format mic și mai puțin de două sute de pagini, conține o profundă trăire duhovnicească, din care desprindem pildele unui credincios, dar și avertismentele, profețiile privitoare la răul care se deghizează sub masca binelui. Nu întâmplător manuscrisul a fost transmis unui părinte duhovnic, în America. Autorul are o viziune autentic creștină, fiind preocupat de zidirea sufletească, de lămurirea și de mărturisirea iubirii pentru biserică și pentru lume. Volumul este scris la persoana întâi, tocmai pentru *„autenticitatea”* celui care poartă *„o experiență duhovnicească și o viață excepțională”*, știind că are datoria mărturisirii. Oamenii sunt cei care pot transforma lumea în rai sau în iad, iar bunul mers al omenirii depinde numai de opțiunea noastră. După atâtea *isme*, cu multiple tentacule: materialism, pozitivism, evoluționism, raționalism, umanism, antropocentrism, ideologism, ateism, oamenii ar trebuie să revină la creștinism, să îi lase loc în inimă lui Iisus, singurul care ne poate salva de la dezastrul apocaliptic. Mesajul ar trebui înțeles de toți, de cititorii simpli ori de cei care conduc destinele omenirii, pentru a nu *„rătăci drumul”* și pentru a ne aminti de sensul Golgotei, de viziunea creștină a lumii.

REVISTA REVISTELOR

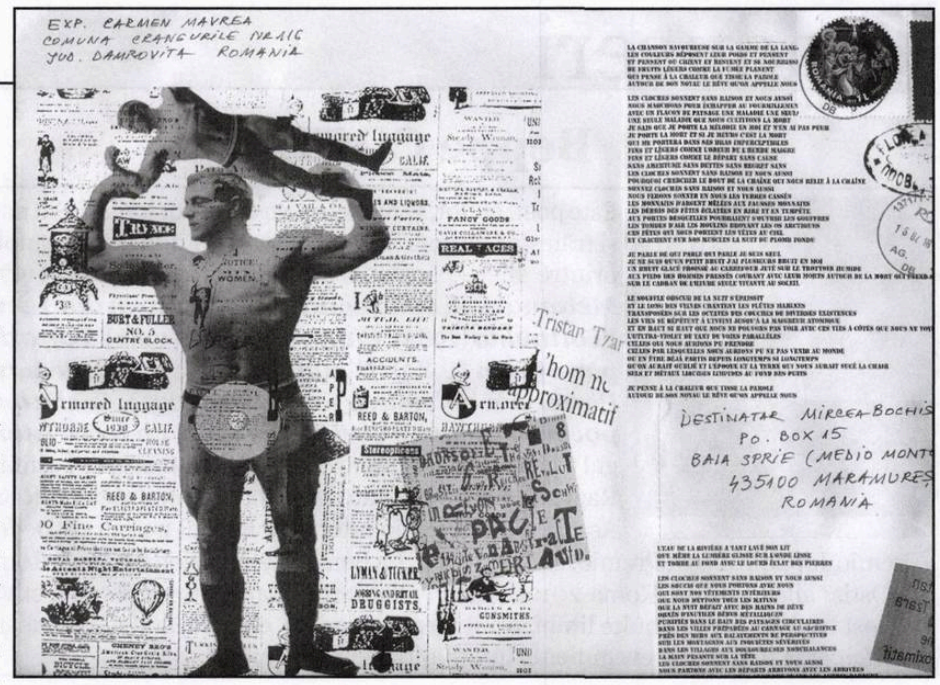

• Numărul 1/2016 al revistei bistriţene **MIŞCAREA LITERARĂ** îl cinsteşte pe scriitorul Matei Vişniec, care în luna ianuarie a împlinit şaizeci de ani. Creaţii de proză şi de dramaturgie ale prolificului autor bucovinean, stabilit şi integrat în Franţa, sunt aduse în atenţia cititorilor în interpretări semnate de: Rodica Mureşan (***Romanul – un puzzle semantic***), Virgil Raţiu (***„Negustorul de începuturi de roman" de Matei Vişniec***), Vasile Vidican (***Matei Vişniec – despre derizoriul condiţiei umane***), Iulia Murariu (***Omul din cerc al lui Matei Vişniec sau despre pseudofilozofia lui* sunt *şi* am***), Icu Crăciun (***Sala de aşteptare a lui Matei Vişniec***), Cristian Vieru (***Matei Vişniec – „Scrisori de dragoste către o prinţesă chineză"***), Anda Laura Silea (***Matei Vişniec sau goana după soare***). Despre evenimentele la care a luat parte scriitorul pe plaiurile natale la începutul anului relatează cu accentuată încărcătură afectivă Ion Filipciuc (în ***Matei Vişniec, într-o săptămână luminată...***). Asupra ***Poeme***(lor) ***grafice ale liceanului Matei Vişniec*** îşi apleacă atenţia Diana Morar, numărul de faţă al revistei bistriţene fiind ilustrat cu douăzeci şi patru de imagini grafice, care *„creionează universul interior al liceanului Matei Vişniec, inocenţa şi speranţele sale, preocupările şi temerile"*. Ion Filipciuc ne oferă şi transcrierea conferinţei rostite de Matei Vişniec în seara zilei de miercuri, 21 ianuarie 2016, la Suceava (***Jurnalistul şi dramaturgul, sub aceeaşi povară...***), care merită citită, chiar dacă se pierde din farmecul rostirii, din dicţia aparte şi din puterea de convingere pe care Ion Filipciuc mărturiseşte că le-a trăit în calitate de participant la eveniment. În completarea acestui dosar aniversar, revista bistriţeană include: manuscrise (versuri şi corespondenţă, datate probabil din anul 1975, păstrate în arhiva pictorului Traian Rotar), versuri inedite, fragment din piesa ***Memoria cârpelor sau Şobolanul rege sau Vin şobolanii sau Cine se teme de creierul mic?***, o biobibliografie şi un *„Fotoalbum Matei Vişniec"*.

Acest număr al „Mişcării literare" ne reţine atenţia şi datorită prezenţei scriitorilor maramureşeni. O carte intrată în seria instrumentelor de lucru celor mai necesare iubitorilor de poezie eminesciană (specialişti sau simpli admiratori) este ***Mihai Eminescu în critica literară actuală (Însemnări pe margini de cărţi)*** a lui Săluc Horvat, despre care scrie Doina Macarie (***O carte-document despre spiritualitatea poetului Mihai Eminescu***). *„Aceste aşa-zise însemnări pe margini de cărţi (...) vorbesc de la sine despre pasiunea lui Săluc Horvat de a transmite un mesaj profund, care se creionează dincolo de marginile albe ale paginilor scrise, şi anume faptul că valoarea omului se stabileşte prin realizările sale"*, precizează, la sfârşitul cronicii, Doina Macarie. Gheorghe Glodeanu readuce în actualitate (în amplul eseu ***Marcel Avramescu şi fascinaţia avangardei***) opera unui *„personaj insolit al literaturii române"*, Marcel-Mihail Avramescu (1909-1984), valorificată abia postum, cu scopul de a stabili rolul şi locul acesteia în cadrul avangardei literare româneşti. Citim, de asemenea, cu plăcere versuri semnate de Rodica Dragomir. Antoaneta Turda semnează recenzia ***Palimpsest existenţial cu Marian Hotca*** la primul volum de versuri al tânărului poet băimărean, ***Rătăcind cu Euterpe prin lumina lui Gutenberg*** (2014), iar Lucian Perţa este prezent cu parodii.

• Cuprinsul revistei **DISCOBOLUL** (nr. 217-218-219/ian.-feb.-mart., Alba-Iulia) este bogat, îmbietor la răsfăţul lecturii prin diversitatea rubricilor şi calitatea materialelor. Prezentul număr se deschide cu un poem de Călin Vlasie (***Cei trei muschetari***). Iubitorul de poezie îi întâlneşte în paginile revistei şi pe Leo Butnaru, Liviu Ioan Stoiciu, Rodica Braga, Raul Constantinescu, Ioana Ileana Ştefco ş.a. Proza, de asemenea, este bine reprezentată: Melania Bancea (***Salt*** – fragment de roman), Ştefan Dinică (***O duminică numai a mea***), Gheorghe Jurcă (***Lapoviţă şi dragoste***), Paul Tumanian (***Călătorie pe Planeta Roşie*** – fragment din romanul ***Marocco sau Ziua Deşertului***), Raisa Boiangiu (***Zborul cărăbuşului de mai!***).

La rubrica „Cărţi, cronici, autori", Ion Pop prezintă un volum despre schimbul epistolar dintre doi universitari clujeni (***Mircea Zaciu şi Octavian Şchiau în corespondenţă***), publicat sub îngrijirea profesorului Ilie Rad, la Editura Şcoala Ardeleană. Epistolele din perioada 1956-2000 reflectă o prietenie statornică şi stârnesc curiozitatea cititorului şi faţă de culisele vieţii celor doi dascăli, *„dezvăluind în chip mai direct stări de spirit, opinii despre ceilalţi şi lumea în care trăiesc, nemărturisite întotdeauna public"* – punctează Ion Pop. *„La urma urmei, contează de fapt spectacolul general, de epocă, al umanităţii evocate în aceste ample epistole"*, conchide autorul.

În cadrul aceleiaşi rubrici, Marius Miheţ scrie despre volumul lui Ioan Groşan, ***Lumea ca literatură. Amintiri*** (Iaşi, Editura Polirom), în articolul ***Blitz-amintirile lui Ioan Groşan***, pornindu-şi exegeza de la întrebarea: *„Cum păstrezi o amintire esenţializată la temperatura ideală a narării ei?"*. Rămâne... de citit! Despre ***Raul Constantinescu, Vivisecţii (poeme)*** consemnează Maria-Daniela Pănăzan.

La „Seminarii" ne invită Al. Cistelecan cu o minuţioasă tălmăcire a poemului ***Lacustră*** al lui George Bacovia, lămurind din debut că este vorba despre nişte *„exerciţii"* adresate cu precădere elevilor şi studenţilor.

La rubrica „Un poet – Dumitru Zdrenghea" se conturează universul liric al autorului vizat, în interpretările criticilor: Adrian Popescu (***Teze şi antiteze lirice***), Horia Bădescu (***Spovedania unui câştigător***), Irina Petraş (***Sub semnul lui Thanatos***), Vasile Igna (***Dumitru Zdrenghea, între thanatos şi eros***), Aurel Sasu (***Viaţa uneori***). Temele majore - moartea şi iubirea, marile întrebări despre rostul vieţii, stări de suflet contradictorii, spaima faţă de moarte - constituie nucleul creţiei lirice a lui Dumitru Zdrenghea, acesta fiind *„unul din cei mai subtili creatori de scenarii ale omenescului îndurerat"* (Aurel Sasu).

La „Teme la alegere" citim articolele: ***Atelierul Echinox*** (Iulian Boldea), ***Corespondenţa lui Descartes*** (Horia Lazăr), ***Etapa spaniolă în activitatea lui Vintilă Horia – faţetele personalităţii*** (Mircea Popa), ***Patimile după Piteşti*** (Liana Cristea), ***Lucian Blaga – Problema religiosului în „Cugetări"*** (Ionel Popa), ***Eminescu – să începem cu istoria*** (Dumitru Velea) ş.a.

Poeta Maria Diana Popescu ne oferă un interviu cu Ioan Evu (***„Atitudinea auguştilor noştri politicieni faţă de artişti este una de ignorare diplomatică"***).

• Cu „Poemul din prag", ***Timpuri*** de Ana Blandiana, ne întâmpină numărul 3/martie al revistei **FAMILIA** (Oradea). În paginile ce urmează, împlinirea a 175 de ani de la naşterea lui Iosif Vulcan reprezintă contextul în care se rememorează momente şi fapte semnificative din trecutul revistei, dar şi al istoriei literaturii române în acelaşi timp, întrucât prestigiosul om de cultură are meritul (pe lângă acela de a fi fondat revista „Familia" în 1865 la Pesta) de a fi deschis *„cu generozitate (...) în 1866 poarta literaturii pentru debutul lui Mihail Eminovici"* (Ioan F. Pop în articolul ***Iosif Vulcan şi generozitatea ca act de cultură***). Asupra acestei laturi a personalităţii cărturarului insistă autorul articolului, şi anume asupra generozităţii lipsite de orgoliu, care în cultură s-a dovedit a fi genială, un aspect aparent neînsemnat, care *„a generat şi stimulat vulcanul poetic eminescian"*. Analizând momentul istoric, Ioan F. Pop merge până la a pune sub semnul întrebării evoluţia ulterioară a tânărului Eminovici, în cazul respingerii: *„ce se întâmpla dacă, în loc de răspunsul entuziast al lui I. Vulcan (...), acesta ar fi răspuns sec: deocamdată răspunsul este nu, mai încearcă?"*. ***Octavian Goga: controversele continuă*** este un articol în care Lucian-Vasile Szabo pune în lumină latura de ziarist militant, de gazetar politic exploziv, dar demn a lui Goga. ***Poezia lui Aurel Pantea*** este un amplu eseu, în care Al. Cistelecan atinge toate coardele lirismului poetului, într-o interpretare avizată şi bine documentată. Liana Cozea urmăreşte *„Fenomenologia jurnalului literar"*, îndreptându-şi interesul spre ***Mircea Zaciu sau jurnalul nefericirii***. În prezentul număr citim şi versuri semnate de: Traian Ştef, Irina Nechit, Dana Puiu, Ioana Ileana Ştefco.

• În **ROMÂNIA LITERARĂ** (nr. 23/iun. 2016) citim texte scrise cu prilejul momentului aniversar „Mircea Cărtărescu - 60". Nicolae Manolescu (în ***Primus inter pares***, text refăcut parţial, extras din ***Istoria literaturii române pe înţelesul celor care citesc***) apreciază *„ambiţia de a schimba radical poezia"*, considerându-l *„cel mai mare scriitor contemporan"*. Răzvan Voncu (***Când totul s-a spus***) punctează, de asemenea, misiunea asumată de Mircea Cărtărescu *„de a găsi un nou orizont, un nou obiect asupra căruia să se exercite demersul alchimic al poeziei"*, considerând că sclipirea de geniu a scriitorului se vede *„în modul precis şi sofisticat în care restaurează naturaleţea literaturii, într-un secol plin de mistificări şi de automistificări"*. Alte aspecte legate de receptarea operei lui Mircea Cărtărescu sunt surprinse de Ion Bogdan Lefter (***Singular şi reprezentativ***).

De luat în seamă sunt opiniile despre poezia tânără exprimate de Nicolae Manolescu în editorialul ***Ai noştri tineri*** - o analiză ce surprinde aspecte bune şi mai puţin bune, în urma participării la întâlnirea cu poeţii debutanţi, organizată de revista „Familia", cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la publicarea de către Iosif Vulcan a primelor poezii ale lui Eminescu.

La rubrica „Actualitatea" sunt prezentate noi apariţii editoriale: ***Viaţa ficţiunii după o revoluţie***, autor Radu Cosaşu, Editura Polirom, 2016 (în ***O carte complexă*** de Gabriel Dimisianu); ***Învoiala***, autor George Bălăiţă, Editura Polirom, 2016 (în ***Falsa gâlceavă*** de Marius Miheţ); ***Cartea simţurilor***, editor Dan C. Mihăilescu, Editura Humanitas, 2015 (în ***Despre bucuriile simple ale simţurilor*** de Gabriela Gheorghişor); ***Închizi fereastra. Şi zbori!***, autor Gellu Dorian, Editura Paralela 45, 2015 (în ***Natura unui solitar*** de Gheorghe Grigurcu), ***Poeţi români de azi, I***, autor Răzvan Voncu, Editura Muzeul Literaturii Române, 2015 (în ***O istorie a poeziei de azi: episodul pilot*** de Ioan Holban) ş.a.

Versuri semnează Aurel Pantea, iar la „Poşta redacţiei" Horia Gârbea ne face cunoştinţă cu ***O tânără şi premiată speranţă***, Eliza Liţă.

• **LITERE** (nr. 5/mai, Târgovişte) consemnează faptul că s-au scurs cinci ani de la moartea lui Mircea Horia Simionescu (***Cinci ani fără MHS***, articol semnat de Tudor Cristea), cinstindu-i memoria prin publicarea unor ***Versete de unică folosinţă*** semnate de regretatul scriitor.

Reţinem, de asemenea, cronica lui Iordan Datcu, ***Ultima carte a lui Edgar Papu*** (cu referire la volumul ***Memorii dintr-un secol. Jurnal 1929-1931. Epistolar 1964-1965***, ediţie îngrijită de Vlad-Ion Pappu, Cluj-Napoca, 2015). Despre ***Eminescu universal. Receptarea operei în publicaţii editate în limbi indo-iraniene*** scrie Dumitru Copilu-Copillin. „Anul Shakespeare" este marcat în prezentul număr prin traduceri oferite de George Anca (***Cântece din piesele lui Shakespeare***) şi prin articolul lui Mihai Miron, ***Omagiu Marelui Will***.

Poezie de George Coandă. Proză semnează: Dumitru Augustin Doman (***Trei schiţe***), Ion Mărculescu (***Fuga***), Savian Mur (***Degustător de pustietăţi***), Ioan Vişan (***Testamentul mistic***).

Raluca HĂŞMĂŞAN

Beppe COSTA

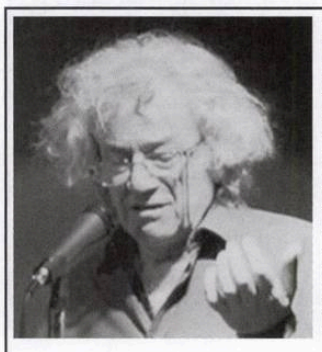

Este poet, editor, romancier şi traducător italian. S-a născut în 1941, în Catania, Sicilia, şi trăieşte la Roma. În 1976 a fondat Editura Pellicanolibri. Opera sa literară include, printre altele, cărţile: ***Una poltrona cómoda*** (1970), ***Un po' d'amore*** (1975), ***Metamorfosi di un concetto astratto in due tempi con accompagnamento di ottavino*** (1982), ***Canto d'amore*** (1986), ***Fatto d'amore*** (1987), ***Impaginato per affetto*** (1989), ***Il male felice*** (1992), ***Due o tre cose che so di lei*** (1995), ***Poesie per chi non sa fare altro*** (2002), ***Anche ora che la luna*** (2010), ***Rosso, poesie d'amore e di rivolta*** (2012), ***La terra (non è) il cielo!*** (2014). De-a lungul traiectoriei sale literare, a primit numeroase premii, dintre care amintim: „Premio Ragusa", Libro siciliano dell'anno, 1984; Premio Alfonso Gatto, 1990; Premio Città di Ascoli, 1992; Premio internazionale di poesia „Il Delfino d'Argento", Nettuno, 1992; Premio Joppolo, 1997; Premio alla carriera a „La Befana del Poliziotto 2009", Roma; Premio internazionale Città di Ostia: alla Carriera, Roma 2012; Premio alla Carriera al Nettuno PhotoFestival, Nettuno 2014. Poeziile sale au fost traduse în mai multe limbi, printre care spaniolă, ebraică, arabă, şi au fost publicate în reviste literare. A participat la mai multe evenimente internaţionale literare.

Concert

Concert de apă şi de vânt
concert de sânge de pulbere
concert de iubire
aş vrea să-ţi dedic
dar
nu sunt Mozart

Cuvinte în poezie pentru a-ţi acoperi pielea,
cuvinte unice inimitabile
cuvinte de iubire
aş dori să-ţi dedic
dar
nu sunt Verlaine

Şi atunci îţi dau cerul păsărilor
luna soarele stelele
şi îţi dau de asemenea râul şi muntele
şi lacuri şi continente
şi îţi dau o lume mai bună
o lume a iubirii
dar
nu sunt Dumnezeu
care deja a făcut-o

Insula

în întunericul constant al mării
lumini şi umbre aproape fără culoare
revăzând trecutul
care devine viitor
fără pantofi chiar
pentru a proteja paşii

şi totuşi
ştiam să înot
la fel de simplu,
ca începătorii
la fel de uşor cum ai privi luna

pagină după pagină
şi călătorii lungi pe uscat şi pe mare dar

eu eram acolo

mă uitam înspre mare
sau cel puţin
înspre o insulă pustie
desenată doar
pentru noi

Eu cu inima

Unde cazi sub lovituri de cuţit
şi de contabilitate
în această ţară de infracţiuni
eu cu inima
Unde viaţa se plăteşte la timp
şi calitatea la kilogram
Pe acest pământ fără flori
eu cu inima
Şi îmi amintesc în depărtare de două lacrimi
de vreun surâs şi de mâncatul pe stradă
eu cu inima
Unde două persoane fac
un pat dublu
un copil o şcoală
un bolnav un sociolog

eu cu inima
Pentru cât timp încă?

Poezia

Sublimă poezia care dezvăluie vise
le tăinuieşte suferinţele celor apropiaţi
frecventată de puţini
Sublimă poezia care nu alege momentul
care nu alege locurile
care mai presus de toate nu are o naţiune
Sublimă poezia
care devine viaţă
Sublimă poezia
care ascunde dorinţe şi coşmaruri
nu vei şti niciodată sau
va fi prea târziu
cine eşti
cine ai putea fi
şi între timp dăruiesc multora
ceea ce aş dori să îţi ofer doar ţie
Sublimă poezia
care rămâne înşelătoare
care amăgeşte timpul
care nu este tiranică
Sublimă poezia când nu este egoistă

Antonino CAPONNETTO

S-a născut în Catania, unde a locuit, în afara unei scurte pauze la Roma, până în 1980. Din 1981 trăieşte în Mantova. A publicat mai multe cărţi de poezie: ***Forme del mutamento*** (***Forme ale schimbării***, Campanotto, 1998); ***La colpa del re*** (***Culpa regelui***, Campanotto, 2002); ***Miti per l'uomo solo*** (***Mituri pentru omul singur***, Kolibris, 2009); plachetele ***A che serve?*** (***La ce ajută?***, 2001); ***Le chiare strade*** (***Drumurile clare***, 2002); ***Contromovenze*** (***Contramişcări***, 2003); ***Petits cahiers pour la douleur du pauvre*** (2005), la Editura Trito&Ritrito; ***Agonie della luce*** (***Agonii ale luminii***, poeme 2012-2015, Roma), în colecţia Inediti Rari e Diversi, a Editurii Pellicano Associazione Culturale, carte editată de Beppe Costa şi Igor Costanzo. Poezii ale sale au fost difuzate la radio şi au apărut în diverse reviste literare. A îngrijit împreună cu G. Sammito rubrica „Atti Barbari", pentru revista „Zeta News", între anii 2002-2006. Singur sau în colaborare cu alţi autori a promovat şi coordonat iniţiative legate de poezie şi în special privind creaţia poetică.

Fragmentum VI — Omul focului

Sunt omul care ţine
viu focul
împrejurul grotelor
şi al peşterilor
unde tribul meu îşi găseşte adăpost
Şi sunt omul care va trebui
să alunge
cu foc, noaptea, fantomele
şi fiarele

Marele foc
sacru pentru mulţi zei
va trebui să-l ţin mai viu
noaptea asta
Şi nu voi putea dormi şi nici fugi
altfel fiarele şi sufletele morţilor
îi vor lua toate visele
celui ce doarme

Şi raţiunea
celor care, lipsiţi de griji,
vor fugi

Dimineaţă (Fragment)

Atunci când vis şi realitate se amestecă
iar vocea este murmurul Pământului
când cântul este chemare şi rugăciune
urlet feroce ancestral
când Olimpul şi Walhalla sunt goale
şi solul este o spărtură
când intelecte umane veghează
ca mame iubitoare Viaţa
nimic nu este încă pierdut pentru totdeauna
şi Phoenix înviată este inima ta

Chanson facile I

În limba acestei
ţări nemişcate
întotdeauna două zile sunt într-adevăr egale,

dar noi ca şi altă dată, neaşteptate
sunt micile frământări,
ca rudele sărace şi îndepărtate,

şi noi sunt trandafirii,
crinii şi roşul
intensă culoare sângerie,
şi noi crizantemele şi gândurile,

şi tu, care mă poţi vedea şi asculta.
Pentru că într-adevăr este uşor,
în ziua de azi, cel puţin, să ai o cafea bună
şi alte câteva alimente la îndemână,

şi o navă care, în larg, stă în aşteptare.

Chanson facile II

Aici este locul,
cu toate că oricum ar fi,
oh, noi nu vom lăsa
aceste pământuri

care sunt Patrie, care sunt Ţară.

Noi nu vom ridica ancora
grandioasei nave
şi să vedem dacă o cale
pentru a lupta

ne va fi hărăzită pe acest pământ.

Deoarece
s-a spus şi s-a tot repetat
că fiecăruia i se vor dărui
propria aurora,

statutul său uman, furia sa.

Oricât ar arde inima
ca rugul,
nimeni nu poate fi împiedicat
să sufere,

dar poate alege să trăiască şi să moară.

Traducere şi prezentare
de ***Elena Liliana POPESCU***

5 948485 970010

Anul XIV, nr. 7-8 (158-159), iulie-august 2016 Preţ 3 LEI

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Judeţean Maramureş şi a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 2 VIAŢA CULTURALĂ
• Mircea BOCHIŞ
- *Manifest pentru casele din Maramureş*

PAG. 3 CRONICA LITERARĂ
• Gheorghe GLODEANU
- *Scrisorile de dragoste ale unui filosof (I)*

PAG. 4, 5 VITRINA
• D. RISTIN şi L. POPESCU
- *Din clipele astrale ale poeziei universale*
• Antoaneta TURDA
- *Pe-a vieţii orbită*
• Neil LEADBEATER
- *Daniel Dragomirescu:* ***Întâlnirea cu cerberul***

PAG. 6, 20 INTERVIU
• Daniela SITAR-TĂUT în dialog cu Dan Anghelescu (II)
• Ştefan JURCĂ în dialog cu Mihai Pamfil

PAG. 7 ORFEU
• *Poeme* de Liviu Ioan STOICIU

PAG. 8-9, 19 PROZĂ
• Valer TURCI-IORGA
- *Asemuiri nefaste*
• Grigorie M. CROITORU
- *Domnul Drăguţ, dirigintele meu*

PAG. 10 CRONICA LITERARĂ
• Delia MUNTEAN
- *Perspective asupra artei: de la esenţă la relaţie*

PAG. 11 INTERPRETĂRI
• Terezia FILIP
- *Rodica Dragomir - fantasmele din tărâmul luminii*

PAG. 12 EVENIMENT
• *Festivalul-concurs pentru tinerii scriitori din Maramureş*
- Gh. PÂRJA: *Despre un crepuscul frumos şi decadent*
- Măriuţa POP: *Cartea vieţii*
- *Versuri de* Mara DĂRĂBUŞ *şi de* Ioan VOICU

PAG. 13, 15, 18, 22 POEZIE
• Ioana TRICĂ
• Gelu DRAGOŞ
• Mihaela AIONESEI
• Nicolae VĂLĂREANU SÂRBU
• Echim VANCEA
• Luminiţa COJOACĂ

PAG. 14, 16, 17 COMENTARII
• Radu Ilarion MUNTEANU
- *Un uimitor roman provocator*
• Săluc HORVAT
- *Dreptul la memorie. Nae Antonescu -* ***File de jurnal***
• Ioan NISTOR
- *O reeditare a monografiei* ***Leul de la Şişeşti****...*

PAG. 24 VARIA
• *Revista revistelor*

PAG. 24 TRADUCERI
• *Veşti de la Athena Tacha Spear, autoarea* ***Păsărilor lui Brâncuşi*** (prezentare şi traducere de Ana OLOS)

Acest număr este ilustrat cu lucrări realizate de Marcienne MARTIN (Franţa) în cadrul proiectului „Case din Maramureş", lansat de Mircea BOCHIŞ

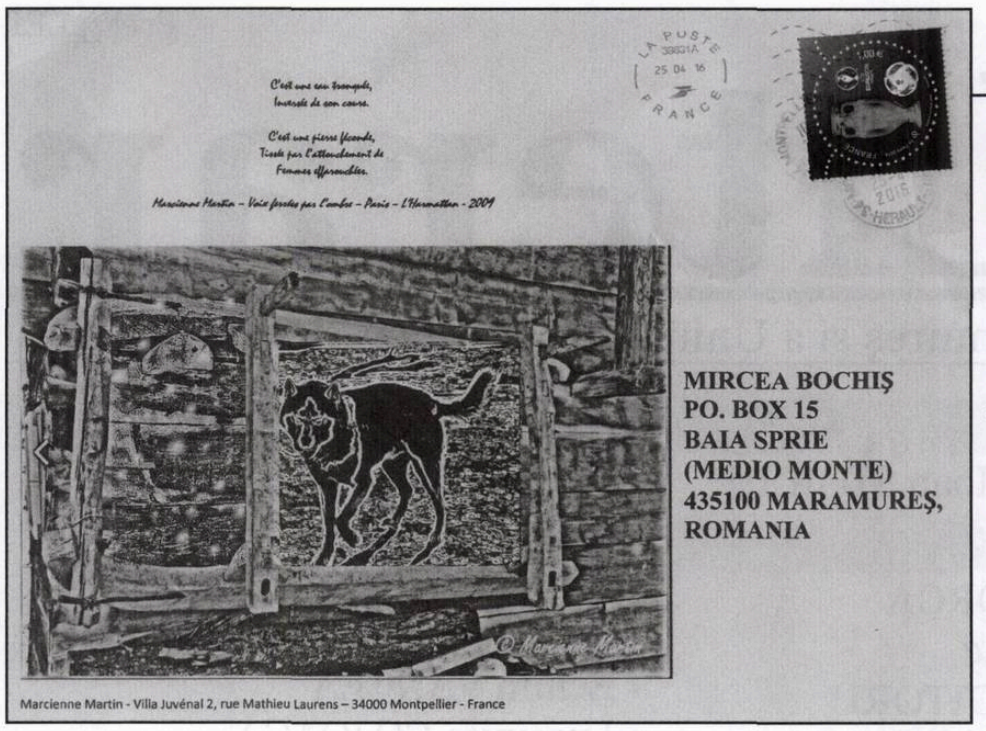

Instituţie a Consiliului Judeţean Maramureş
Revista NORD LITERAR
Editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare
– apare lunar –

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Director:
Gheorghe GLODEANU

Director executiv:
Săluc HORVAT

Redactor-şef adjunct:
Gheorghe PÂRJA

Secretar general de redacţie:
Delia MUNTEAN

Redactori:
Daniela SITAR-TĂUT
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redactori asociaţi:
Augustin BOTIŞ, Florica BUD,
Gavril CIUBAN, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOŞ, Marian ILEA, Ştefan JURCĂ,
Adela NAGHIU, Adrian OŢOIU,
Lucian PERŢA, Florian ROATIŞ,
Nicolae SCHEIANU, Echim VANCEA

Prezentare artistică:
Mircea BOCHIŞ

Secretariat şi tehnoredactare:
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redacţia şi administraţia:
cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Şincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X
Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar"

Abonamente la revistă se pot face prin factorii poştali şi se difuzează prin S.C. GLOBAL TRUST MEDIA S.A., S.C. SALDEL S.R.L. şi în librăriile din Baia Mare şi Satu Mare.

Costul unui abonament - 2016:
Prin poştă: 3 luni - 9 lei; 6 luni - 18 lei; 12 luni - 36 lei

Revista este înscrisă
în Catalogul de Presă al Poştei Române,
cod 14323 (p. 25)

24 pagini - 3 lei

Responsabil de număr:
Gheorghe PÂRJA

Rugăm editurile, revistele şi autorii care doresc să le semnalăm cărţile şi publicaţiile periodice în numere viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa redacţiei (str. Gh. Şincai, nr. 46, cod 430311, Baia Mare).

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

CĂRŢI:

• Gheorghe Glodeanu, ***Poetica romanului românesc interbelic. O tipologie posibilă***, Editura Globe Edit, Saarbrücken, Germania, 2016;

• Marina Centeno, ***Poemas de mar/Poemele marine***, Editura Pim, Iaşi, 2016;

• Mihaela Aionesei, ***Cămaşa de seară***, versuri, Editura Vatra Veche, Târgu Mureş, 2016;

• Rodica Silvia Pop, ***Accesul publicului larg la patrimoniul cultural muzeal***, Editura Ceconi, Baia Mare, 2016;

• Augustin Mocanu, ***Negru alb negru***, proză, Editura Star Tipp, Slobozia, 2014;

• Augustin Mocanu, ***Între sat şi oraş***, Editura Star Tipp, Slobozia, 2013.

REVISTE:

• „Arca", nr. 4-5-6/2016, Arad;
• „Familia", nr. 5/mai 2016, Oradea;
• „Orizont", nr. 6/iunie 2016, Timişoara;
• „România literară", nr. 25, 26, 27, 28/iunie, iulie 2016, Bucureşti;
• „Tribuna", nr. 331/iunie 2016, Cluj-Napoca;
• „Acolada", nr. 6/iunie 2016, Satu Mare;
• „Actualitatea literară", nr. 59/mai 2016, Lugoj;
• „Ateneu", nr. 562/iunie 2016, Bacău;
• „Litere", nr. 6/iunie 2016, Târgovişte;
• „Scriptor", nr. 7-8/iulie-august 2016, Iaşi;
• „Boem@", nr. 86, 87, 88/aprilie, mai, iunie 2016, Galaţi;
• „Salonul literar", nr. 91/2016, Odobeşti;
• „Clepsidra de cristal", nr. 10/iunie 2016, Tăuţii-Măgherăuş;
• „Mărturii culturale", nr. 2/aprilie-iunie 2016, Satu Mare;
• „Memoria ethnologica", nr. 58-59/ianuarie-iulie 2016, Baia Mare;
• „Caiete Silvane", nr. 7/iulie 2016, Zalău.

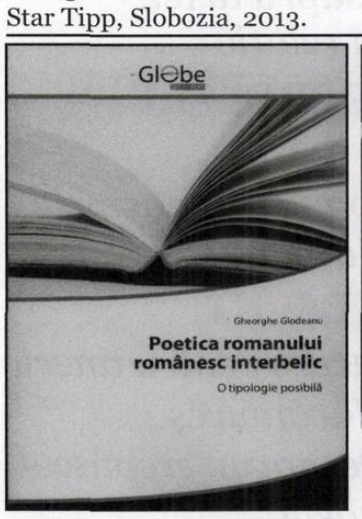

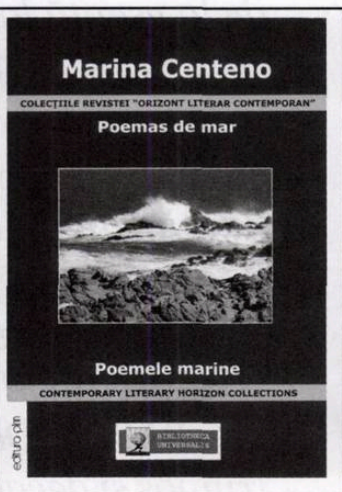

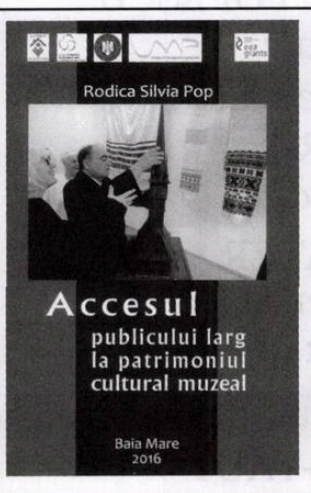

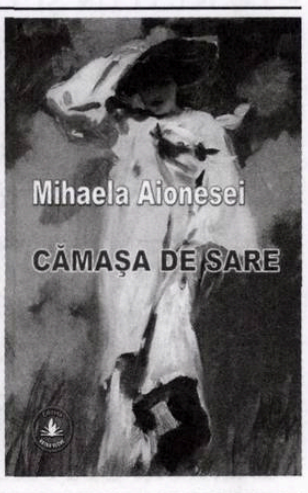

FESTIVALUL INTERNAŢIONAL DE POEZIE DE LA SIGHETU MARMAŢIEI

În perioada 27-29 septembrie 2016, Centrul Cultural Sighetu Marmaţiei organizează Ediţia a XLII-a a Festivalului Internaţional de Poezie şi a XXXVII-a Ediţie a Serilor de Poezie „Nichita Stănescu" de la Deseşti. Evenimentele din acest an vor fi onorate de prezenţa scriitorilor din Elveţia şi Albania. În cadrul festivalului se vor acorda premii pentru următoarele concursuri de poezie: pentru manuscris (premiul constă în publicarea manuscrisului), pentru volum de debut, pentru volum, pentru antologie de autor, pentru traducere. Valoarea fiecărui premiu este de 625 lei impozabili.

Lucrările, în trei exemplare, publicate în perioada octombrie 2015 - septembrie 2016, vor fi trimise pe adresa: Centrul Cultural Sighetu Marmaţiei (tel/fax: 0262-311581, mobil: 0744766222), str. Iuliu Maniu, nr. 31, jud. Maramureş, până la data de 15 septembrie 2016 (data poştei). Juriul, alcătuit din personalităţi ale culturii româneşti, va acorda un premiu pentru fiecare concurs. Autorii propuşi pentru premiere vor fi invitaţi să participe la manifestările festivalului.

MANIFEST PENTRU CASELE DIN MARAMUREŞ

„Louer c'est rester libre", aşa spunea un text pe care l-am văzut la Paris cu mulţi ani în urmă. Adică a închiria te face să rămâi liber, nu te leagă de nimic, nu te obligă la nimic; nu ţi se cere nimic. Este avantajul imens pe care ţi-l oferă o casă în chirie. Sunt deci două feluri de case (cred): case pe care le faci ca să „oferi" libertate altora (case pe care le dai în chirie) şi case pe care le faci pentru tine, care, de data asta, nu îţi mai oferă libertate, îţi oferă în schimb un punct de plecare şi unul de sosire. Ce poţi să faci dacă de multe ori libertatea poate să fie definită prin lipsa totală de ataşament faţă de lucruri, faţă de spaţii prin care treci, faţă de oraşe, ţări, continente? Poate o casă pe care o faci pentru tine să-ţi ia toate aceste plăceri de a te simţi acasă oriunde şi în acelaşi timp nicăieri? Cred că da, casa pe care o faci pentru tine o faci tocmai ca să te ţină pe loc, iar după ce ai făcut-o, îţi dai seama că nu ţi-a răpit nimic din iluziile de libertate pe care le aveai înainte, când nu aveai nimic.

Cam aşa s-a întâmplat cu mine când m-am întâlnit cu Maramureşul. Maramureşul (unde locuiesc) este singurul loc din Europa nepoluat de toate avantajele pe care le oferă tehnologia. Este un colţ de rai din care nu mai pleci; natura îţi oferă peisaje la vederea cărora îţi dai seama că ai o imaginaţie săracă la capitolul peisaj şi la tot ce înseamnă natură.

În mijlocul acestor peisaje mirifice găseşti casele din Maramureş; sunt case din lemn perfect integrate în peisaj, fără să facă niciun fel de violentare a naturii. Este un fel de „hand art", în care lemnul din natură rămâne tot lemn, dar se transformă în altceva, iar acel altceva este o casă. Casele vechi de lemn din Maramureş au exact atât spaţiu cât ai nevoie să trăieşti, nu este nimic făcut în plus, dar nici în minus, nu există obiecte inutile, fiecare lucru are un rost, are un sens. Niciuna dintre aceste case vechi de lemn nu este făcută pentru chirie, pentru că acest lucru le-ar face să-şi piardă sensul pentru care au fost făcute. Cred că unul din rosturile pentru care sunt făcute este acela de a păstra viaţa şi de a o perpetua. Este foarte greu să faci o descriere exactă cu toate sensurile şi sentimentele pe care le pot stârni casele din Maramureş.

De ce v-am povestit toate aceste lucruri? Pentru că sunt case pe cale de dispariţie, nu cred că mâine şi nici anul viitor, dar „progresul" ajunge şi aici, iar acest lucru pentru ele este mortal, dacă nu se intervine puţin asupra lui.

Cred că acest progres nu ar trebui să le distrugă, ci să le păstreze aşa cum sunt, instaurând un turism al spaţiilor de altădată.

Mircea BOCHIŞ

IMPORTANT!
Informăm colaboratorii noştri că responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice şi cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

Gheorghe GLODEANU

SCRISORILE DE DRAGOSTE ALE UNUI FILOSOF (I)

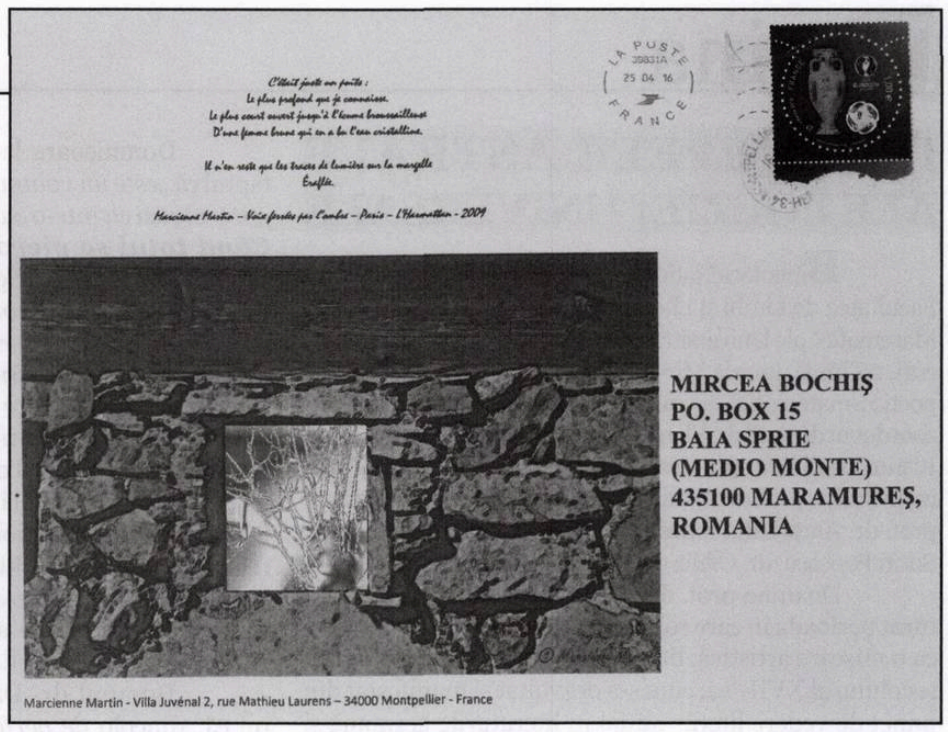

În 1997, la Editura Anastasia din Bucureşti, a apărut, în două volume, lucrarea intitulată ***Nae Ionescu. Corespondenţă de dragoste (1911-1935)***. Cartea beneficiază de o competentă prefaţă purtând semnătura Dorei Mezdrea, îngrijitoarea ediţiei şi autoarea unor informate şi utile note. Înainte de toate, exegeta face elogiul genului epistolar, a cărui importanţă a fost, adesea, pusă la îndoială în competiţia acerbă cu literatura propriu-zisă. Autoarea studiului introductiv este de părere că scrisorile reprezintă un imens tezaur spiritual. Mai mult, în plan cantitativ, s-a scris *„tot atât de multă corespondenţă câtă literatură, filozofie sau istorie"*. Importanţa scrisorilor nu rezidă însă în cantitate, chiar dacă în alcătuirea operei unui scriitor ele ocupă, de regulă, ultimul loc. Dora Mezdrea este de părere că editorii lui Kant din secolul XX sunt cei care au întreţinut o asemenea atitudine dispreţuitoare, considerând că epistolele nu fac parte din categoria operelor (***Werke***), ci din aceea a scrierilor (***Schriften***). În realitate, această prejudecată ce vizează aşa-numita literatură de frontieră este mult mai veche. Document cu valoare spirituală sau istorică, *„scrisoarea acoperă mai toate valenţele spiritului omenesc"*. Analizând lucrarea lui Gustav Konrad din 1971 despre corespondenţa Bettinei von Arnim, Dora Mezdrea reţine departajarea criticului german între *„scrisoarea datată sau databilă, ca document spontan, nemijlocit"* şi *„scrisoarea ca enunţ cu valoare de operă, ca expresie cu semnificaţie de biografie interioară"*. Tipologia propusă de către cercetătorul german se dovedeşte însă inoperantă. În continuare, exegeta trece în revistă marile momente din istoria corespondenţei universale, după care se ocupă de tradiţiile româneşti ale fenomenului. Scrisorile sunt importante deoarece, de regulă, ele se găsesc în prelungirea operei, oferind detalii interesante despre autor, despre crezul lui artistic, despre geneza cărţilor sale şi despre viaţa lui privată. Printre maeştrii genului sunt amintiţi N. Bălcescu, Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Al. Odobescu, I. L. Caragiale, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu. Desigur, lista este mult mai lungă, dar, chiar şi aşa, surprinde absenţa lui Mircea Eliade, autorul uneia dintre cele mai impresionante corespondenţe din cultura română.

„Au şi scrisorile o soartă a lor", ne avertizează Dora Mezdrea, schimbul epistolar dintre Eminescu şi Veronica Micle reprezentând un bun exemplu în acest sens. În ceea ce priveşte scrisorile de dragoste ale lui Nae Ionescu, ele au fost păstrate, timp de mai multe decenii, de către soţia filosofului. După cum precizează autoarea studiului introductiv, corespondenţa profesorului Nae Ionescu (1890-1940) cu Elena-Margareta Fotino (1989-1971) a avut un caracter personal şi nu a fost destinată publicităţii. Epistolele au fost redactate într-o perioadă lungă de timp, cuprinsă între 1911 şi 1935. Problema e că Elena-Margareta Fotino nu a fost singura femeie importantă din viaţa filosofului, aşa că volumul de faţă nu acoperă întreaga corespondenţă de dragoste a lui Nae Ionescu. Eventual, cea „oficială", purtată cu singura femeie cu care el a fost căsătorit. De altfel, lucrarea păcătuieşte prin discrepanţele existente între copertă şi foaia de titlu. Din neglijenţă sau mai degrabă din motive comerciale, pe copertă este trecut doar numele lui Nae Ionescu, iar titlul ***Corespondenţă de dragoste*** (fără specificarea perioadei) este mult prea amplu, riscând să inducă în eroare. Lucrurile dobândesc o altă turnură pe foaia de titlu, unde, alături de reputatul filosof, este menţionată ca autoare şi Elena-Margareta Fotino. Mai mult, se precizează şi perioada vizată de schimbul epistolar: 1911-1935. Legăturile extraconjugale ale soţului din epoca în care acesta devine un om de succes o transformă pe Elena-Margareta Fotino într-o victimă sigură. Statutul ei anticipează, oarecum, postura ingrată a Constanţei Buzea din timpul căsniciei sale zbuciumate cu Adrian Păunescu. Pentru a nu se pune rău cu descendenţii celebrului profesor, autoarea prefeţei nu suflă o vorbă despre celelalte iubiri care şi-au pus amprenta pe existenţa filosofului, determinându-l să îşi părăsească familia. Sub acest aspect, mult mai multe detalii despre pasiunile ce au marcat destinul Profesorului găsim în lucrarea lui Mircea Vulcănescu, ***Nae Ionescu aşa cum l-am cunoscut***. Pe lângă Elena-Margareta Fotino, consoarta părăsită, dar care i-a rămas credincioasă până la capăt, Ileana Baston, Ştefania Zottoviceanu, Maruca Cantacuzino, Elena Popovici-Lupa şi Cella Delavrancea sunt câteva din femeile care, în epoci diferite, au înseninat biografia gânditorului. Au rămas celebre îndeosebi legăturile Profesorului cu Maruca Cantacuzino şi cu talentata Cella Delavrancea. Maria Rosetti-Tescanu s-a născut în 1878 şi s-a stins din viaţă în 1969. La vârsta de optsprezece ani, s-a căsătorit cu Mihai Cantacuzino, fiul celui mai bogat om din România. Nu a fost un mariaj fericit, soţul înşelând-o cu propria ei soră. De altfel, Mihai Cantacuzino se stinge prematur, în 1928, într-un accident de automobil. Faptul că Maruca a fost o apropiată a reginei Maria putea constitui un punct de atracţie în plus pentru seducătorul Nae Ionescu, cu treisprezece ani mai tânăr decât frumoasa femeie cu ascendenţe nobiliare. În lumea mondenă a capitalei, Maruca a devenit faimoasă prin seratele pe care le organiza în palatul ei de pe Calea Victoriei, serate la care dădea recitaluri George Enescu. Pentru Nae Ionescu, acestea erau nişte excelente prilejuri pentru a pătrunde în elita timpului. Legătura dintre Profesor şi Maruca Cantacuzino începe în iunie 1930, dată la care filosoful îşi părăseşte familia. Cei doi s-au despărţit în data de 5 iulie 1933, ruptura zdruncinând-o atât de puternic pe femeia îndrăgostită, încât aceasta a încercat să se sinucidă dându-şi foc. Reuşeşte, până la urmă, să treacă peste acest episod existenţial dificil cu ajutorul compozitorului George Enescu, care i-a fost tot timpul alături şi cu care se şi căsătoreşte în 1937. Despărţirea nu are loc – aşa cum crede Maruca – din cauza Cellei Delavrancea, ci din aceea a unei femei mult mai tinere, Elena Popovici-Lupa. În ciuda diferenţei de vârstă dintre cei doi, nu a fost o aventură pasageră, ci o relaţie care a durat nu mai puţin de cinci ani, din 1933 până în 1938. Povestea de dragoste a celor doi se termină atunci când, împreună cu alţi legionari şi simpatizanţi ai mişcării (printre care şi Mircea Eliade), Nae Ionescu este internat în lagărul de la Miercurea Ciuc. Acum intră în joc Cella Delavrancea, prietena Marucăi, dispusă să intervină la regele Carol şi la Armand Călinescu în favoarea protejatului ei. Cella Delavrancea s-a născut în data de 15 decembrie 1887 şi s-a stins din viaţă la 9 august 1991. Cu trei ani mai mare decât Profesorul, fiica cea mare a dramaturgului Barbu Ştefănescu-Delavrancea era cunoscută pentru calităţile ei de pianistă, dar şi pentru talentul ei literar. În timpul Primului Război Mondial, prietena apropiată a reginei Maria a României a fost căsătorită cu Viorel Virgil Tilea, apoi cu bancherul Aristide Blanc şi cu Philippe Lahovary. Cum familia Delavrancea era apropiată de clanul Caragiale, Cella creşte alături de copiii celebrului dramaturg. Nu întâmplător, în deplină cunoştinţă de cauză, deja în 1909, I. L. Caragiale îi recunoaşte talentul înnăscut: *„Un copil minune, Cella Delavrancea, care domesticeşte un monstru sălbatic: Arta"*. Cella Delavrancea este cea care se găseşte alături de cunoscutul filosof în ultimii doi ani din existenţa acestuia. Desigur, despre toate acestea nu aflăm nimic din prefaţa semnată de către Dora Mezdrea, care nu oferă o perspectivă de ansamblu asupra bogatei vieţi sentimentale a seducătorului Nae Ionescu. Scrisorile făcute publice prin bunăvoinţa familiei vizează, cu predilecţie, perioada de tinereţe a filosofului, o perioadă extrem de zbuciumată, traversată cu bine datorită calităţilor de excepţie ale celor doi îndrăgostiţi. Filosoful are şansa să întâlnească o femeie frumoasă, puternică şi inteligentă, care i se dedică integral.

Prin notaţiile intime care i se dezvăluie cititorului, schimbul epistolar dintre Nae Ionescu şi Elena-Margareta Fotino este comparat cu cel dintre Mihai Eminescu şi Veronica Micle, respectiv cu cel dintre Lucian Blaga şi Cornelia Brediceanu. Corespondenţa celor doi soţi reconstituie povestea dramatică a unui cuplu, dar, în mod indirect, evocă şi o epocă zbuciumată. Cei doi se căsătoresc la 25 noiembrie 1915 şi se despart în 1930, fără a divorţa vreodată în mod oficial. Soţii Ionescu au avut doi băieţi, dintre care cel mare moare pe front în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în timp ce mezinul devine un medic cunoscut în Bucureşti.

Ediţia realizată de către Dora Mezdrea reuneşte atât scrisorile trimise de către Nae Ionescu, cât şi cele primite de către acesta. Este vorba de 546 de epistole, dintre care 257 poartă semnătura reputatului filosof. La acestea se adaugă, în *Addenda*, patru cărţi poştale de pe vremea când Nae Ionescu era elev la Brăila (1907) şi patru scrisori ale părintelui grijuliu adresate fiului său, Radu, aflat la studii la Viena. O atenţie deosebită merită fragmentele de jurnal ale Elenei-Margareta Fotino, ce vorbesc despre starea de spirit a femeii părăsite şi prezintă reacţiile ei la aflarea morţii lui Nae Ionescu.

În publicarea textelor a fost utilizat criteriul cronologic, autoarea ediţiei dezvăluind numeroasele dificultăţi cu care s-a confruntat, de la dubla datare (atât după calendarul iulian, cât şi după cel gregorian), până la absenţa oricărei datări. Din păcate, o parte a corespondenţei dintre cei doi soţi s-a pierdut. Drept urmare, cititorul poate constata faptul că, uneori, protagoniştii schimbului epistolar se referă la informaţii prezente în scrisori care nu mai există. Corespondenţa are caracter fragmentar, surprinde „felii" de viaţă, în sensul că se referă exclusiv la perioadele în care cei doi soţi nu sunt împreună din diferite motive. Abordând problema valorii textelor, Dora Mezdrea menţionează următoarele: document istoric autentic al unei epoci, documentar biografic pentru cercetătorii vieţii filosofului, document paideic prin restituirea principalelor etape ale formării reputatului om de cultură, document spiritual prin povestea de iubire pe care o descrie. La acestea se adaugă valenţele literare ale mesajelor, prin nuanţele lui lirice ori nostalgice, ironice ori pamfletare.

Prima epistolă poartă semnătura lui Nae Ionescu şi este datată 11 iulie 1911. Tânărul student la filosofie Nicolae Cristache îi scrie prietenei sale la Urlaţi, localitate în care aceasta îşi petrece vacanţa pe domeniul unchiului ei, Alexandru Bellio. Scrisoarea este foarte politicoasă, ceea ce demonstrează că relaţia dintre cei doi era încă la începuturile ei. De fapt, studentul aflat în sesiune solicită nişte materiale pentru examenul de istoria pedagogiei pe care urmează să îl susţină.

La fel de curtenitoare şi de cumpătată e şi scrisoarea din 18 iulie 1911. Tânărul îi trimite corespondentei sale o carte, îşi cere scuze pentru că este cam deteriorată şi, pentru a-şi demonstra seriozitatea, îşi prezintă programul de lucru. Un program foarte strict, ce nu permite excesele şi îi demonstrează cumpătenia. Este vorba de o rigurozitate ascetică, ce aminteşte de cea a studentului Titu Maiorescu.

(Continuare în pagina 22)

DIN CLIPELE ASTRALE ALE POEZIEI UNIVERSALE

Biblioteca Națională a României, în parteneriat cu Facultatea de Limbi și Literaturi Străine și cu Facultatea de Matematică ale Universității din București, a organizat miercuri, 22 iunie, în sala Mircea Vulcănescu, a cincea întâlnire poetico-matematică din cadrul proiectului „Poezie și Adevăr", coordonat de prof. dr. Elena Liliana Popescu și lect. dr. Dușița Ristin. Evenimentul literar, structurat în două secțiuni, a avut ca invitați pe prof. dr. Axinia Crasovschi, dr. Mircea Dan Duță, prof. dr. Anca Irina Ionescu, prof. dr. Elena Loghinovschi, Sorin Popescu, dr. Ofelia de Santos, conf. dr. Roxana Utale.

Doamna prof. dr. Elena Liliana Popescu a conturat perioada în care romantismul s-a născut în Europa ca o mișcare artistică, literară și intelectuală, la sfârșitul secolului al XVII-lea, cum s-a dezvoltat și manifestat din punct de vedere literar inițial în literaturile germană și engleză, apoi și în alte literaturi, noile idei și tematici pătrunzând treptat și în alte domenii, influențând în special pictura și muzica. A amintit în prezentarea sa câteva nume de mari poeți, reprezentanți ai romantismului, precum Goethe, Schiller, Byron, Sir Walter Scott, Novalis, Alphonse de Lamartine, John Keats, Heinrich Heine, Victor Hugo, Edgar Allan Poe, Walt Whitman, Charles Baudelaire, Emily Dickinson, Gustavo Bécquer, Gonçalves Dias, Antônio de Castro Alves, precizând că în literatura română romantismul s-a manifestat în operele scriitorilor pașoptiști, atingând apogeul în opera lui Mihai Eminescu. S-a referit apoi la două cărți de poezie publicate, ***Imn Existenței*** (2000), volum pe care i l-a dedicat lui Mihai Eminescu, și ***Clar de Lună – Luar*** (2009), o antologie de poezie eminesciană, româno-portugheză, în traducerea poetului brazilian Luciano Maia, ediție îngrijită și prefațată de doamna Elena Liliana Popescu. A făcut mai multe considerații privind poezia, în general, și despre poezia lui Eminescu în special. A încheiat precizând că poezia lui Mihai Eminescu, universală ca expresie, ajunge să fie cunoscută *„nu doar în graiul pe care poetul l-a ales pentru a exprima esența divină a geniului"*, grație traducerilor făcute cu dăruire, talent și perseverență de iubitori ai poeziei, traducători și poeți, cunoscători ai limbii române.

Doamna Ofelia de Santos, cercetătoare, doctor în filologie al Universității Complutense din Madrid, membră a Rețelei Științifice Internaționale de Studii Românești din Spania, a prezentat câteva aspecte ale receptării operei eminesciene în spațiul spaniol, cu referire predilectă la perioada de după Războiul Civil din Spania (1939) și până la Revoluția din România, din decembrie 1989. A punctat patru momente de popularizare a operei, pe parcursul acelor cincizeci de ani.

Doamna conf. dr. Roxana Utale, prodecan, coordonator al activității de cercetare științifică la nivelul Facultății de Limbi și Literaturi Străine de la Universitatea din București și profesor de civilizație și literatura italiană în cadrul Departamentului de lingvistică romanică, limbi și literaturi iberoromanice și italiană, a realizat o inspirată prezentare a vieții și a operei celui mai cunoscut poet romantic italian, Giacomo Leopardi (1798-1837).

Doamna prof. dr. Axinia Crasovschi, reprezentantă a conducerii Facultății de Limbi și Literaturi Străine, a făcut o trecere în revistă a celor mai importante cărți ale doamnei prof. dr. Elena Loghinovski în ceea ce privește cunoașterea lui Mihai Eminescu în spațiul culturii ruse, precum și a locului pe care poeți precum A. S. Pușkin și M. I. Lermontov îl ocupă în cadrul romantismului european, prof. dr. Elena Loghinovski aducând unele completări în acest sens.

Doamna prof. dr. Anca Irina Ionescu de la Universitatea din București a realizat o frumoasă prezentare a scriitorului ceh reprezentativ pentru curentul romantic, Karel Hynek Mácha (1810-1836).

În a doua secțiune s-a prezentat volumul audio ***Trei poeme din Europa - Three Poems from Europe***, în limbile Uniunii Europene, de Elena Liliana Popescu, realizat recent de Sud Est Top Production in memoriam Nicolae Popescu, profesor, membru al Academiei Române.

Domnișoara lect. dr. Dușița Ristin a precizat faptul că *„este un volum audio în care iubitorii de poezie pot (re)găsi ca într-o carte sonoră poemele **Spune-mi**, **Când totul se pierde** și **Clipa aceea**, ale Elenei Liliana Popescu, în original în limba română și în traduceri în celelalte limbi oficiale ale Uniunii Europene, un demers cultural la realizarea căruia au contribuit, prin traducere și lectură, 45 de persoane ale căror nume sunt menționate pe coperta CD-ului"*.

Domnul Sorin Popescu, directorul Casei de Producție Sud Est Top Production, a subliniat în intervenția sa travaliul îndelungat și perseverent pentru realizarea acestui audiobook, precizând că înregistrările realizate sunt mai multe decât acestea douăzeci și patru și că speră să realizeze în curând un nou audiobook pentru ediția a doua a volumului ***Trei poeme din Europa***, în cincizeci de limbi.

Domnul dr. Dan Mircea Duță a relevat faptul că „dincolo *de performanța de a fi exprimate trei minunate poeme în toate cele douăzeci și patru de limbi oficiale ale Uniunii Europene, centrul de greutate al creației Elenei Liliana Popescu constă în valorizarea poetică și filozofică a unor concepte specific matematice*". A continuat spunând că, *„într-adevăr, categoriile cu care, transformându-le în originale metafore, poeta lucrează cu o dezinvoltură și o îndemânare specifice sieși, își au originea în acel punct abstract, greu de definit și încă și mai dificil de identificat concret, unde matematica se întâlnește cu filozofia"*, precizând că *„Elena Liliana Popescu știe ce înseamnă toate acestea și știe să lucreze cu ele, în matematică, dar și în poezie"*.

Doamna profesor dr. Anca Irina Ionescu a dorit să adauge că *„infinitul pare să-i atragă în mod deosebit pe poeți și pe creatori, fascinația exercitată de infinit asupra imaginației și simțirii poetului și artistului, în general, fiind fără îndoială legată de aspirația lui către nemurire. În felul acesta, putem atinge și noi, poate numai asimptotic, infinitul"*. A încheiat spunând că poezia Elenei Liliana Popescu ilustrează acest tip de aspirație, spre infinit.

Evenimentul s-a încheiat cu o lectură poetică multilingvă, realizată, în original, de Elena Liliana Popescu și în traduceri de Dan Mircea Duță (cehă, germană), Anca Irina Ionescu (poloană), Roxana Utale (italiană), Axinia Crasovschi (rusă), Dușița Ristin (sârbă), Ofelia de Santos (spaniolă); expoziția de carte „Poezie și Adevăr" din spațiul Buzunarul TREI al Bibliotecii Naționale a României a completat pe deplin această frumoasă manifestare literară.

(D. Ristin și L. Popescu)

Clipa aceea

Câteva cuvinte, ți-ai spus,
doar câteva cuvinte și ai creat
o întreagă istorie, al cărei prezent
este deja ieri, așa cum mâine
va fi doar trecutul aceluia
ce-l va lăsa în urmă, pierdut
pentru totdeauna...

Doar un cuvânt, îți spui,
doar un cuvânt și te-apropii
în drumul tău de nebănuitul pas
spre necunoscut, fără să te sperii
de gândul acela care ești și nu ești
tu, de clipa aceea în care poți să fii
și ești.
(***Elena Liliana Popescu***)

That instant

A few words, you told yourself,
just a few - and created
a story whose present
is yesterday by now, just as tomorrow
will be past for another story
left behind,
lost forever...
One word, you told yourself,
just one - and you are on your way
the unknown,
that unexpected step, free
to think of who you are and are not,
of that instant in which you can become
and be you.
(*English version:* ***Adrian G. Sahlean***)

Derjenige Augenblick

Einige Worte hast du dir gesagt,
bloß einige Worte und damit hast du
eine ganze Geschichte geschafft,
deren Gegenwart schon gestern ist, so wie Morgen
die Vergangenheit des Hinterlassenen wird,
die für immer verloren ist.

Nur ein Wort, sagst du dir
bloß ein Wort, und rückst du näher
auf deinem Weg mit ungeahntem Schritt
zur Unwissenheit, ohne dich vor jenem Gedanken
zu erschrecken, was du bist und nicht bist,
vor jenem Augenblick in dem du sein kannst
und wirklich bist.
(*Deutsche Version:* ***Anghel Constantin***)

Aquel momento

Unas palabras, te dijiste,
solo unas palabras, y creaste
una historia entera cuyo presente
ya es ayer, igual que mañana
será solo el pasado de quien
lo dejará atrás, perdido
para siempre.

Solo una palabra, te dices,
Solo una palabra, y te acercas
en tu caminar al umbral insospechado
de lo desconocido, sin que te asuste
el pensar que eres y no eres tú,
al momento en que puedes ser
y eres.
(*Versión española:* ***Joaquín Garrigós***)

Cet instant

Quelques mots, tu t'es dit,
juste quelques mots et tu as créé
une histoire dont le présent
est déjà hier, comme demain
sera certainement le passé de celui
qu'il laissera en chemin, perdu
à jamais...

Juste un mot, tu te dis
juste un mot et tu t'approches
sur ton chemin d'un pas insoupçonné
vers l'inconnu, sans t'effrayer
par cette pensée que tu es et que tu n'es pas
par cet instant dans lequel tu peux être
et tu es.
(*Version française:* ***Estelle Variot*** *et* ***Paul Julien)***

Quel momento

Delle parole, ti dicesti,
solo delle parole, e creasti
una storia intera il cui presente
è già ieri, come domani
sarà solo il passato di chi
lo lascerà alle spalle, perduto
per sempre.

Solo una parola, ti dici,
solo una parola, e ti avvicini
nel tuo camminare alla soglia insospettata
dell'ignoto, senza impaurirti
al pensare che sei tu e non sei tu,
al momento in cui puoi essere
e sei.
(*Versione italiana:* ***Stefano Strazzabosco***)

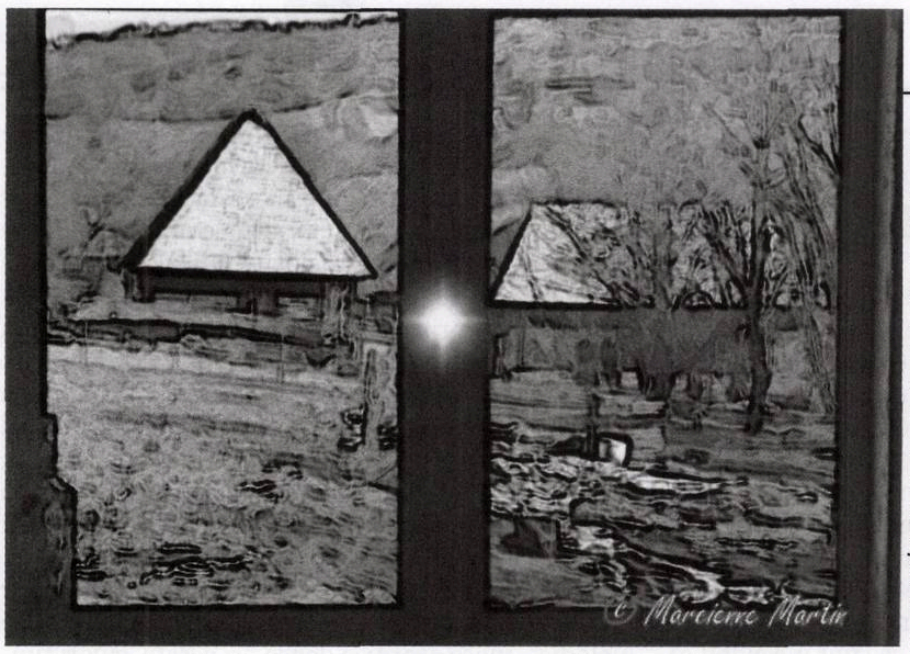

Antoaneta TURDA

PE-A VIEȚII ORBITĂ

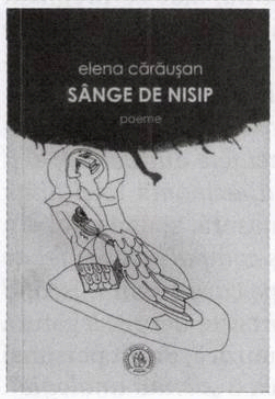

Recent am intrat în posesia volumului de poeme ***Sânge de nisip*** al Elenei Cărăușan, apărut la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca. Văzând desenul atât de sugestiv de pe copertă, m-am întrebat, de la bun început, cum privim raportarea noastră la timpul ce duce viața spre moarte? Răspunsul l-am perceput în două moduri: cel individual, surprins în ***Celule roșii, celule albe*** și cel colectiv din ***O zi de duminecă***. Capacitatea de a surprinde murmurul vieții îngemănat cu tenebrele morții m-a dus cu gândul la o întrebare ce poate părea hilară în ziua de azi: În scurta noastră existență pământească, obligați fiind a ne apleca spre cele lumești, mai avem nevoie de sensibilitate? Întrebarea, cu sau fără răspunsul primit, generează o alta, dramatică: Mai avem nevoie de iubire? Aproape instantaneu după cele două întrebări apare o a treia dilemă: care este rostul nostru în lumea efemeră în care trăim? Cum, vorba lui Plotinus, *„nu există nimic mai presus decât adevărul”*, am încercat, grație acestor poezii, să răspund la toate acestea, privind realitatea cu curaj. Mânată de suflul fierbinte al trăirilor metamorfozate în versuri, mi-am asumat parcurgerea volumului cu stoicism, încercând, pe tot parcursul lecturii, să conturez raportul viață-moarte și ființă-neființă, balansându-mă între două lumi la fel de misterioase, chiar dacă sunt diferite: viața și moartea. Desigur, a privi lucrurile așa cum sunt e incomod, la prima vedere. Dar a te lăsa condus de luciditate este, până la urmă, o chestiune de bun-simț obligatorie în starea noastră de gravitație existențială, căci numai învățând cum să privești ceea ce te înconjoară, poți spune că ai trăit cu adevărat. Conștientizând, cu o naturalețe copleșitoare, motivația vieții, dar și enigma morții, poeta se destăinuie: *„Umbre nedesluşite mi se perindă în jur/silabe-n ecou mă cuprind:/-nu e de-ajuns, nu acum,/-mai privește în tine/-nici nu știi cine ești”*. Destăinuirea, făcută la vârsta deplinei maturități umane și artistice, se raportează la un timp al acumulărilor, dar și la orele care se zăresc la orizont înșirate pe o cruce înaltă, luminate de iubire și speranță. Aflate sub protecția divină, căutările eului atenuează oarecum fragilitatea vieții și dilema propriei identități, bine marcate în ***Trup pierdut***. Leitmotiv al întregului volum, trupul se asociază sângelui, ambele fiind legate embrionar de nemiloasa clepsidră al cărei nisip se scurge necontrolat de repede dintr-o parte în alta, dând viață destinului individual. Asumarea destinului, a vieții care, inevitabil, se termină în moarte, nu este, la Elena Cărăușan, un act de bravură, nici unul care să demonstreze frica, ci este pur și simplu un subiect de meditație la relația Om-Dumnezeu care presupune nu lamentație sau revoltă, ci a răspunde cu înțelepciune la glasul divin: *„M-ai chemat să-mi vezi culorile feței/roșu-n obraz și în buze/durere în piept la sărutul dintâi,/ochi iritați și pleoapa umflată/când noaptea a deschis pieptul răzvrătirii”*. A răspunde la chemarea divină e greu și riscant, dacă nu conștientizezi capcanele ce-ți stau în cale. Atentă la propria-i menire, poeta se încumetă să-și parcurgă cu demnitate destinul. Sus-jos, închide-deschide par a fi singurele sale mișcări terestre în lumea în care trăiește, balansul dintre cele două drumuri: trecut-viitor și cele două porți temporale bine marcate de zgomotul metronomului, fiind nu neapărat istovitor, cât plin de enigme. *„Care a fost clipa mea?/Sau poate a trecut fără să mă atingă”*, se întreabă cu o candoare amestecată cu amărăciune, realizând că orice clipă e unică și fără întoarcere în viața noastră. Profundă și cu multă grijă pentru detaliu, stochează în memorie clipele trăite în iubire, dar și în deznădejde, dialogând mereu cu cineva, acea persoană nedefinită marcând actul comunicării, atât de important în efemera noastră viață. *„Vei ști că mai exist, când vei învăța să-mi vorbești”*, mărturisește, la un moment dat, apelul la comunicare având menirea de a cosmetiza hidoșenia umană. Cu un ascuțit simț civic caută mereu măreția umană, nelăsându-se doborâtă de deziluzii, iar arma sa de luptă împotriva răului pare a fi tandrețea cu care își devoalează sentimentele și vulnerabilitatea: *„M-ai făcut cu dorul prea mare/de dreptate/ și orice drum viclean, împinși ca să-l urmăm,/mă uimește,/mă rănește”*, declară în ***Pe strada mea I***. Iubind lumina, dreptatea și comuniunea umană, își impune, printr-una din puținele declarații patetice ce tulbură liniștea fremătătoarelor meditații: *„Focul iubirii să mă țină trează”*, căci *„toți au nevoie de mângâierea ochilor mei/Și eu am nevoie de secunda lor”*. Motivația de a trăi viața cu bucurie, ascultând foșnetul ierbii și contemplând seninul cer, oferă poeziei o notă distinctă, de adevărat exercițiu existențial, bine punctat în poezia ***Nu știu să privesc***. Cu un realism bine temperat, declară aceasta lapidar, cu umilință în fața miracolului uman și divin, cuvintele care îl relevă, așezându-se cuminți într-un discurs liric pe cât de sobru, pe atât de sugestiv. Lor, cuvintelor, le face un adevărat elogiu în poemul ***Și cuvintele au viață***. Sprijinită în propriile cuvinte, pe care le mânuiește cu dibăcia unui păpușar, conștientă fiind că ele îi pot reda speranța nemuririi, Elena Cărăușan aduce cu sine în peisajul literar românesc noblețea unei poezii rafinate, impresionante prin simplitate, sinceritate, culoare (predomină roșu, galben, albastru, verde, alb, având menirea de a sugera frenezia vieții cu luminile și umbrele sale) și muzicalitate (sunt prezente în volum câteva aliterații reușite de vocale și consoane menite a releva stările sufletești).

Sugestiv ilustrată de către artistul plastic Ioan Marchiș, cartea propune prin cele trei cicluri (***Sânge de nisip***, ***Pe strada mea*** și ***Oglindă în cer***) o gravă meditație asupra locurilor noastre în univers și în istoria acestui popor aflat mereu la răspântia unor drumuri periculoase (mă gândesc la poeziile ***Tricolorul, 1989***, ***Tricolorul, 2014*** și ***Nodul dacic***).

Lectura cărții demonstrează că, dincolo de orice neliniște, zenitul mirific al Poeziei merită căutat, căci acolo putem descoperi viața trăită de cei care vor să o scrie în cuvinte.

Neil LEADBEATER

DANIEL DRAGOMIRESCU: ÎNTÂLNIREA CU CERBERUL

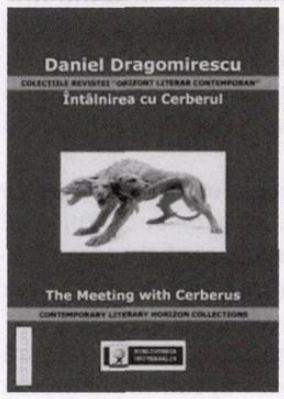

Daniel Dragomirescu este un scriitor, eseist, jurnalist și editor român născut în București în 1952. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, absolvent al Școlii Postliceale de Secretariat, Stenodactilografie și Comerț Exterior din București și al Facultății de Filologie, Universitatea din București. Între anii 1978 și 1980, a lucrat ca asistent stenograf la Institutul de Lingvistică din București și mai târziu în sistemul de învățământ, înainte de a se dedica activităților culturale și literare ca liber-profesionist. Între 2006 și 2007 a fost editor al „Adevărului Literar” din Vaslui, iar în 2008 a devenit fondatorul și editorul „Orizontului Literar Contemporan” („Contemporary Literary Horizon”), o revistă multiculturală cu contribuții în engleză, spaniolă și română. Printre romanele sale se numără ***Nimic nou după Cortina de Fier*** (2003), ***Deșertul roșu*** (2004), ***Întunecatul noiembrie*** (2005) și ***Nisipuri mișcătoare*** (2007).

Întâlnirea cu Cerberul (Bibliotheca Universalis, București, 2016, 143 p., ediție bilingvă engleză/română) este titlul unei colecții de șapte povestiri scurte, care ne dezvăluie realitatea crudă a vieții într-un regim totalitar. Unele dintre aceste povestiri ar putea fi autobiografice, deși acest lucru nu rezultă explicit din carte.

În povestirea ***La o prăvălie de țară***, o poveste despre lipsa evidentă a bunurilor de bază, sărăcirea devine o metaforă pentru societate. În cele din urmă, cel mai mic membru al familiei reușește să mănânce biscuiții proaspeți doar în urma generozității membrilor generației mai vârstnice, care au rezistat unei perioade de austeritate forțată și-și doresc acum o viață mai bună pentru copiii lor.

Ciorba de pește este povestea unui conflict între generații. Este un protest împotriva unei vieți disciplinate și rigide, care este trăită cu o fervoare religioasă. Șocul încălcării tabuului, al comiterii unei fapte abominabile (în urma căreia personajul, în acest caz, rămâne încă flămând) demonstrează în primul rând imposibilitatea protestului. Ca în povestea anterioară, subiectul nu este mâncarea, ci politica. Mâncarea este doar pretextul literar folosit de Dragomirescu pentru a reda adevărul despre țara sa.

Politica face încă un pas în față în ***Arhiva vechiului tribunal***. De data aceasta, metafora este timbrul poștal. Timbrele pot dezvălui multe despre o țară. Edițiile comemorative pot fi extrem de interesante, fie că celebrează evenimente internaționale, o aniversare, o personalitate de prestigiu sau, în anumite cazuri, acționând ca un instrument al propagandei. În această poveste, cele mai căutate timbre sunt cele regale, de toate culorile. Acestea au fost emise într-o perioadă când România a fost condusă de regi precum regele Ferdinand (a domnit între 1914-1927), regele Carol al II-lea (a domnit între 1930-1940) și regele Mihai I (a domnit între 1927-1930 și 1940-1947). Ele reprezintă dorința de a deține ceva special, indiferent de valoarea lor comercială pe piață. Căutările prin această arhivă duc totuși la descoperiri pe care autoritățile se chinuie să le ascundă. *„Or, din acel munte de documente se întrevedea imaginea unei lumi care nu se potrivea cu ce ni se spunea nouă la școală: proprietatea era un drept legitim al omului, statul nu putea pretinde să monopolizeze totul, lumea de dinainte nu fusese un iad... regii României se bucuraseră de prețuire și autoritate, iar regele Mihai fusese silit să abdice, dar nu pentru că rămăsese ultimul stâlp al claselor exploatatoare, ci pentru că țara își pierduse independența și era dirijată din afară”*. Escapadele periculoase ale puștilor care descoperă arhiva reprezintă șansa de a accede, măcar superficial, la adevăr, deschizându-le ochii spre o altă lume.

Sunt două întâlniri cu Cerberul în această colecție. În prima întâlnire, Cerberul este numele dat omului de serviciu care păzește arhivele vechiului tribunal. În cea de-a doua întâlnire, Cerberul apare sub înfățișarea unui câine care păzește somnul celor drepți. Amândoi sunt la fel de răi în felul lor.

Cutremurul din București de pe 4 martie 1977, care a fost una dintre cele mai mari catastrofe ale anilor '70 din lumea întreagă, este centrul povestirii intitulate ***Câteva ore după sfârșitul lumii***. Aceasta este relatarea directă a unui cutremur de 7,3 pe scara Richter, care s-a soldat cu moartea a mai mult de 1500 de persoane și cu rănirea altor 11 000. Epicentrul a fost în Vrancea, dar cele mai multe victime s-au înregistrat în București. Peste 35 000 de oameni au rămas fără case și mii de clădiri s-au prăbușit. A schimbat definitiv fața Bucureștiului. Dragomirescu îl aseamănă cu răsturnarea unui regim opresiv: *„Cu toții ne simțeam eliberați de ceva care ne apăsase și ne oprimase. Primele ore după sfârșitul lumii păreau să ne aducă înapoi, printre lacrimi și suferințe, libertatea”*.

În ***Revoluția care n-a mai avut loc***, niște elevi de școală devin victime ale opresiunii atunci când sunt obligați să lase deoparte temele pentru a trudi din greu în curtea unui siloz la începutul vacanței de vară. Resentimentul latent îi îndeamnă la o revoltă care în cele din urmă cedează în fața autorității.

Ultima povestire, ***Mașina de scris***, este un expozeu cutremurător al cenzurii și al paranoiei autorităților care ne urmăresc fiecare mișcare.

Un merit aparte îi revine traducătoarei, Roxana Doncu, pentru contribuția valoroasă pe care a adus-o în a face cunoscută opera acestui scriitor publicului vorbitor de limbă engleză de peste hotare. Sper că nu va trece mult și va fi tipărită și o a doua ediție.

Notă: Neil Leadbeater este un poet și un critic literar britanic din orașul Edinburgh. Colaborează cu articole și recenzii la diferite publicații din Marea Britanie și din Statele Unite.

DANIELA SITAR-TĂUT
ÎN DIALOG CU DAN ANGHELESCU (II)

D.S.T.: *Eşti absolvent al Conservatorului de Muzică „George Enescu" din Iaşi, Facultatea de Muzicologie-Compoziţie, ai un doctorat în filologie, o memorie elefantină în privinţa unor pasaje întregi din Corneille şi Racine, ţi se prevedea o carieră strălucită în medicină. Care este istoria „reconversiei" tale?*

D.A.: Îmi este greu să vorbesc în puţine cuvinte despre toate acestea. Se spune că omul sfinţeşte locul. Dar nu e mai puţin adevărat că şi locurile în care trăieşti şi te formezi îşi pun o amprentă definitorie asupra ta. M-am născut în Brăila, unde, în primii ani, m-au crescut bunicii dinspre mamă. Apoi am copilărit câţiva ani la Bucecea, aproape de Botoşani, o localitate jumătate târg, jumătate sat. Ipoteştii erau la câţiva kilometri. Asta pentru mine a însemnat Eminescu. În anii aceia nu exista televizor, iar posesia unui radio devenise un delict de stat. Cărţile erau şi ele interzise şi nu existau nici cele pentru copii. Trăiam în clădirea unui fost conac, undeva între sat şi târguşorul respectiv. Dar pentru mine, cel care tocmai deschideam ochii spre lume, dulcea Moldovă cu livezi şi vii, cu pădurile şi fermecătoarele crânguri de pe malurile Siretului a fost o binecuvântare. Dacă vara acolo era un adevărat rai, şi iernile aveau o frumuseţe unică. Seara, la gura sobei, ai mei îmi citeau la nesfârşit din singura carte pe care o aveau pentru mine... Eminescu. Prima poezie pe care am ştiut să o spun, fără să mă înveţe cineva cu intenţie, a fost **La steaua.** Apoi am urmat Liceul „August Treboniu Laurian", la Botoşani, oraş care însemna tot Eminescu şi magia poemelor lui. Însemna biserica Uspenia, dar şi Casa unde se născuse Iorga (la câţiva paşi de liceu). Dar şi Enescu, şi Ştefan Luchian, şi cărţile acelui boier al muzicologiei, Emanoil Ciomac, prieten cu Enescu, şi intelectualii (avocaţi, profesori, medici) prieteni cu tatăl meu. Exista un cult pentru Al. O. Teodoreanu, care venise de multe ori pe acolo. Epigramele lui erau pe buzele tuturor şi ca o reacţie la cele ce se întâmplau în ţară. Ceea ce era şi periculos. Copil fiind, eram înspăimântat de maşina neagră a securităţii şi ştiam că nu trebuie să vorbesc cu nimeni despre cele ce se şopteau prin casele celor apropiaţi. Apoi excepţionalii profesori ai liceului, Carmen Simionescu (română), Ştefan Dragomir (istorie) şi foarte speciala doamnă Andrieş de franceză. Sub întunecata presiune a timpurilor acelea, ea ni se adresa cu *„tovarăşi elevi"*. Dar pentru noi era numai Doamna. Mulţumită ei am cunoscut şi am făcut o mare pasiune pentru poezia franceză, de la Pierre de Ronsard, Clément Marot la clasicismul unor Corneille şi Racine, descoperindu-i ulterior pe Baudelaire, Rimbaud, Verlaine, Valéry, Lautréamont, Apollinaire, Saint-John Perse sau Jacques Prévert, pasiune care mi-a rămas pentru toată viaţa. La Botoşani exista un teatru cu tineri actori de excepţie: Margareta Pogonat, Ion Dichiseanu. Aveau loc turnee de la Bucureşti. Prima piesă de teatru de care îmi amintesc, cu o distribuţie de legendă şi azi (Calboreanu, printre alţii), a fost ***Bădăranii*** de Carlo Goldoni. De neuitat concertele Filarmonicii, unde, în timp, veneau să cânte Dan Iordăchescu, Valentin Teodorian, Magda Ianculescu, Niculescu-Basu, Ion Dacian, Cleopatra Melidoneanu.

Pentru educaţia mea un rol deosebit l-au avut părinţii. Mama, cu poveştile ei. Tatăl, doctor în medicină veterinară, era în felul lui un savant care se ignora ca atare. Avea descoperiri proprii şi o cultură cu totul deosebită. Aveam convingerea că nu există întrebare la care să nu poată oferi răspunsuri ample şi clare. Mă lua în preajma lui de câte ori aşa ceva era posibil şi astfel învăţasem enorm de multe lucruri teoretice şi chiar practice din sfera medicinei şi a farmacologiei. Dar, mai târziu, nu şi-a exprimat niciodată dezamăgirea pentru drumurile, cu totul neaşteptate, pe care am apucat. Începusem să scriu poezii, pe ascuns. Mă jenam pentru că eram conştient de epigonismul meu eminescian. În ultimul an de liceu, din cauza asta, mi-am ars toate manuscrisele, considerând că nu sunt capabil să scriu poezie. Am traversat o cumplită criză interioară. Ea s-a datorat şi lecturilor din „Gazeta Literară" şi „Iaşul Literar". Mă simţisem străin de tot ce citisem acolo, dar mă acuzam că sunt incapabil să înţeleg acele poezii. Şi am hotărât să renunţ la scris. Şi mai intervenise ceva. Pe lângă faptul că ascultam tot ce puteam găsi în materie de muzică clasică (începuseră să apară discuri valoroase), îmi căzuseră în mână cărţi despre lumea muzicii. Citisem cu o încântare vecină cu extazul (în franceză) ***Naşterea tragediei din spiritul muzicii*** şi ***Cazul Wagner*** ale lui Fr. Nietzsche. Li se adăugau scrierile lui Emanoil Ciomac apărute în perioada interbelică; acestea, nu fără considerabile riscuri, îmi fuseseră oferite de prieteni ai tatei. Muzica, înţelegeam încă atunci, fără să-mi pot explica, devenea una din marile taine prin misterioasa şi inexplicabila putere de a cuprinde şi exprima lumea în care trăim.

Deşi limbajul sonor nu trimite la nimic din ceea ce ar sugera sau ar avea incidenţe cu substanţa, materialitatea, palpabilul, într-un cuvânt cu *contingenţa,* arta sunetelor este singura a cărei puritate se refuză tuturor decăderilor contingenţei. *Mimesisul muzical,* ca să vorbim în termenii *Stagiritului,* seduce prin acel misterios *faire pensable des choses qui ne sont pas pensables.* Proiecţiile lui gravitează exclusiv către *inconsistenţe, de-construiri, de-materializări* într-un *„plus vague et plus soluble dans l'air/Sans rien en lui qui pèse ou qui pose"* (Verlaine). Şi, volens-nolens, el pare să se plieze pe una din aserţiunile lui Wittgenstein (o citez din memorie): *lumea este compusă din tot ceea ce există şi de asemenea din tot ceea ce nu există.* Dar toate artele, aflasem de la Schopenhauer, aspiră să atingă diafanul şi puritatea naturii muzicale. Ceea ce intuisem cunoscând poemele lui Eminescu.

La rândul ei, şi muzica, sesizasem, suporta atracţia poeziei. În *lied, operă, oratoriu, cuvântul şi muzica,* în fascinaţia lor reciprocă, configurează tărâmuri virtuale de indicibile întâlniri, unde, cum spunea Valéry, *„l'imprécis au précis se joint"*.

Cu două milenii şi jumătate în urmă, Pitagora (supranumitul *inventator mousike*) conturase natura mistic-inefabilă a muzicii ca paradigmă a cosmosului. Mimesisul ei fiind legat de raporturi numerice, muzica era considerată o survenire din regiunile ideale ale logosului. Aşadar – pentru Pitagora, Parmenide sau Platon –, muzica atingea tărâmul miracolului fundamental, fiind parte din filosofia matematică. Ceea ce ei (ca şi urmaşii lor Leibnitz, Russell, Einstein, Edington) considerau că exprimă întreaga filosofie. *„Totul este orânduit prin număr"*, afirmase Pitagora în ***Hieros Logos***. Chiar *Sufletul Lumii* (*Anima Mundi*) se exprima în *Numărul Idee, Numărul-pur*, preexistent în spiritul Demiurgului Creator. *„Lucrurile sunt numere"*, afirmase şi Aristotel (***Metafizica***). În acord cu numărul *„au fost create toate, timpul, mişcarea cerurilor, astrele şi toate ciclurile tuturor lucrurilor"* (Nicomah din Gherasa). Deci, când se vorbea despre muzică, armonie şi ritm, vechii greci îşi reprezentau nu doar o percepţie, ci, mai ales, o trăire directă şi ireversibilă a numărului, cuvântul număr, în greacă *rythmos*, însemnând curgere. În muzică, acordurile şi înlănţuirile lor erau înţelese atât cu sensul de raporturi numerice, cât şi geometrice; după cum succesiunile de proporţii armonioase într-un ansamblu arhitectural se exprimau cu ajutorul unor subtile analogii muzicale sub numele de consonanţă (*symphoniai*) sau eurithmie. Iar grecii nu orbecăiau prin confuzii terminologice. Percepţia lor se exprima cu deosebite exactităţi şi profunzimi. Terminologiile reflectau chiar fineţea şi subtilitatea intuiţiei lor; lumile arhitecturii, ca şi lumile muzicii erau, deopotrivă, considerate emanaţii ale numărului, fiind înţelese într-o conaturalitate în care timpul, ca durată, devenirea, mişcarea, pulsau fie din configuraţii substanţiale (linii, suprafeţe, jocuri de volume şi goluri, umbre, culori), fie din configuraţii imponderabile, dar – în esenţă – şi ele construcţii (deci arhitecturi), desene melodice, mase acordice dense ori aerate, culori timbrale sumbre sau luminoase ori fluide pânze (textùri) sonore coagulate pe centre de discretă gravitaţie tonală. In veacul XX, ideile privitoare la subtila conaturalitate dintre muzică şi arhitectură, atât de pregnant exprimată de gânditorii Eladei, se reîntorc revigorate în operele unora dintre cele mai strălucitoare personalităţi. Paul Valéry, în ***Eupalinos***, vorbeste despre *„edificiile care cântă. Un templu delicat este,* pentru el, *imaginea matematică a unei fete din Corint; el îi reproduce graţia inexplicabilă, armonia unei fiinţe fermecătoare"*. Dar, în egală măsură, spune unul din personajele acelui dialog, *„l-aş compara cu un fel de cântec nupţial plin de flaute, pe care-l simt născând din mine însumi"*. Când se vorbeşte despre legătura dintre edificiul unui templu şi muzică, un alt personaj al dialogului considera faptul ca o *„divină analogie"*. Căci – spune în continuare – o asemenea meditaţie atinge chiar *„marginea fiinţei, extrema realitate"*, prin *„strania apropiere a formelor vizibile de ansamblul efemer al unor sunete succesive"*. Construcţia de monumente se revela ca o *stare de divină ambiguitate reproducând într-un alt plan puritatea sunetului muzical şi comunicând sufletului emoţia unui acord inepuizabil.* Dintr-o asemenea gândire devin limpezi temeiurile spirituale dintr-o celebră aserţiune a lui Le Corbusier – *„geometrie et dieux siègent ensemble"*. Desigur, în momentul în care hotăram să mă îndrept către muzică, nu înţelesesem toate acestea aşa cum le-am expus aici. Dar le intuisem ca pe o mare taină pe care simţeam nevoia să mi-o desluşesc, convins că numai astfel mă voi putea desluşi pe mine însumi. Maeştrii mei de la Conservatorul din Iaşi aveau să îmi faciliteze deschiderile către acest fascinant univers. Şi nu pot să nu-i amintesc măcar pe câţiva dintre ei, muzicieni a căror simplă prezenţă în Conservator şi în viaţa muzicală a Iaşului a avut un rol decisiv pentru formarea noastră. Cu veneraţie îi amintesc pe Achim Stoia, George Pascu (personaj de o copleşitoare erudiţie în domeniul istoriei muzicii şi al esteticii fenomenului muzical), Ion Baciu (unul dintre marii muzicieni români ai momentului, cel pe care Pascal Bentoiu, la rândul său personalitate componistică de mare anvergură europeană, din păcate de curând dispărută dintre noi, îl plasa în rândul interpreţilor magnifici ca autor al versiunii discografice de referinţă a ***Simfoniei a III-a în Do major*** de George Enescu). Alături de aceştia trebuie să-i amintesc şi pe tinerii, pe atunci, asistenţi, deveniţi la rândul lor personalităţi pregnante în componistica românească: Vasile Spătărelu, Sabin Pautza ori Anton Zeman.

Nu atât de lapidar pe cât aş fi vrut, am încercat să explic de ce am ajuns student la Conservatorul „George Enescu" din Iaşi. Care a fost pe atunci problema mea? Voiam, nimic mai mult, nimic mai puţin, decât să mă *construiesc*, să înţeleg, să ştiu, într-o vreme în care tocmai aşa ceva intrase sub semnul celor mai drastice interdicţii. Aflasem, pe şoptite, despre Lucian Blaga, Vasile Pârvan, Dan Botta, Vasile Voiculescu. Lecturile în afara celor agreate de draconicele *prevederi* instaurate de ideologia stalinistă erau primejdioase. Şi totuşi, prin francezul Proudhon aflasem de *marea criză a civilizaţiei* în care ieşiseră la suprafaţă *prostituţia conştiinţelor, triumful mediocrităţii, amestecul dintre adevăr şi falsitate.* Nu înţelegeam prea bine ce se întâmplase în lume. Abia mai târziu aveam să mă lămuresc, citindu-l pe Wisengrund Adorno despre apariţia aşa-numitelor *industrii culturale.*

(Continuare în pagina 21)

Liviu Ioan STOICIU

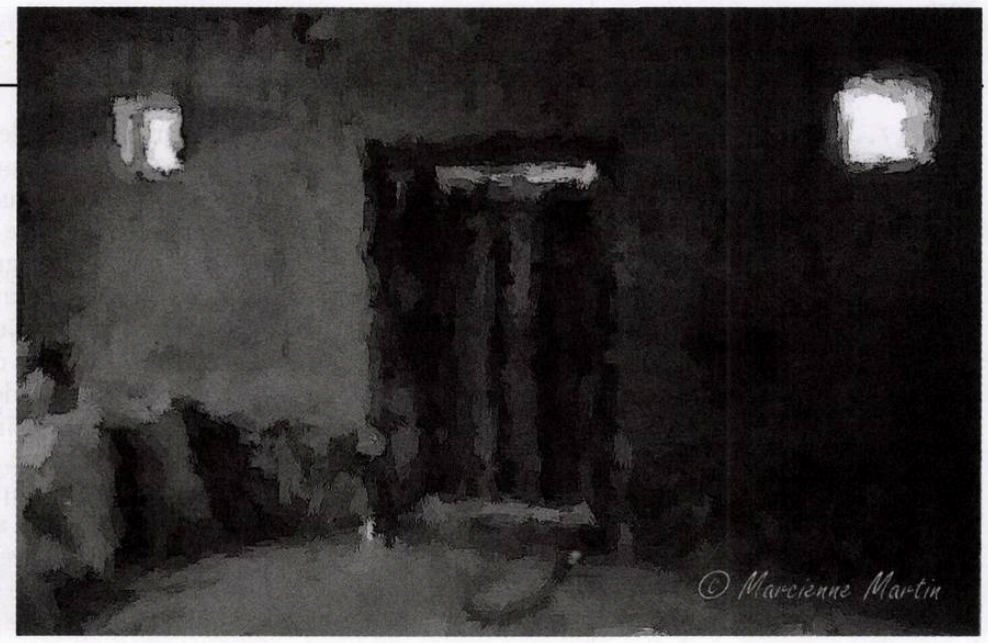

Bună ziua

„Au plecat berzele din luna august din România în
ţările calde, de ce oare?", este scris cu
o cretă albastră (cretă scoasă
din călimara de pe pervaz a fiului lăptarului) pe asfalt,
în faţa prăvăliei: unde intru să cumpăr o
felie de caşcaval, bună ziua, aveţi caşcaval? Nu avem
caşcaval, nu se vede? Bună

ziua: ieşit şi plecat mai departe, flămând, parcă
le aude fâşâitul aripilor berzelor
în zbor, prostii, nu e decât zgomotul valurilor
izbite de ţărm... Abia întors din
vilegiatură de la mare: printre mutre triste şi
distante. Oprit să bat cu

o minge de mătase ritmul inimii la tine în geam: iubito,
sunt trădat, azi
am impresia că nu sunt singur în
mine însumi, mai e un bărbat, un necunoscut...

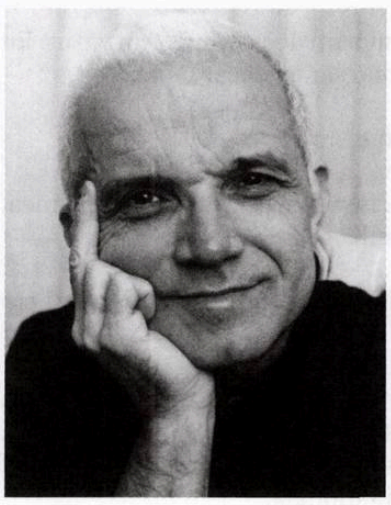

Un ţiuit

Flaşnetarul cu maimuţă, palid, între tocilar şi
vânzătoarea de floricele cu sare, dă
informaţii — n-au clienţi, sunt asudaţi, stau lângă peretele
halei de carne, goale, pe colină: informaţii
privind orientarea păsărilor
migratoare, ce să zic, în dimineaţa în care eu am luat-o
razna. „În dimineaţa aceea, în

jurul meu s-a lăsat aşa o ceaţă opacă... Şi am avut
senzaţia
că plutesc la înălţime joasă şi că-mi
părăsesc deodată corpul, ce naiba? Am murit? M-am
mirat. M-am întors şi m-am văzut
întins pe pat, dedesubtul meu... Până ce au apărut
păsările migratoare, gata să mă ia cu ele".
Nu auziţi? Plecaţi!

Moleşiţi de căldură, cu energia dată peste
cap, transformaţi: care cunoscuseră perioade de înflorire
şi decădere. Sunteţi surzi? Plecaţi...

Trei copii, frumos îmbrăcaţi, apropiaţi pe furiş, se jucau
cu maimuţa. Plecaţi o dată, îi alungă flaşnetarul,
nu înţelegeţi? Maimuţa zgârie, muşcă, vă umple de purici:
vara, când bate vântul şi colina, cu hala de carne
împreună, retransmit un ţiuit puternic,
emis din univers.

Trece

Înstrăinat, fără botniţă, nebăgat în seamă, călare
pe o mârţoagă de la circ, diavol, cu mici
răni supurânde, bâzâit de muşte: traversează parcul central
al oraşului. Un bătrân fără dinţi udă florile la
un rond, scapă furtunul şi o inundă deodată la picioare
pe o domnişoară cu tocuri ascuţite şi cu
fundă de piele la călcâie,
care ţipă, lasă că o să mai creşti! Un copil de ţigan
îşi varsă punga de plastic,
vezi să nu laşi
nimic pe jos, îţi rup oasele,
copilul de ţigan adună
tacticos mămăliga uscată
găsită la
containerul de gunoi. Plus
cojile de pepene, pâinea,
„acaparare a puterii", aude,
din 24 ianuarie, când Frontul
Salvării Naţionale a intrat în
cursă electorală: aşa, staţi
la taclale, iar
a încurcat anii,

priveşte în sus printre crengile copacilor.
„Intriganţilor!", mârâie
în barbă, cuiburile ciorilor şi mecanismele
lor psihologice sunt la locul
stabilit dinainte, colectiviste, cuiburi pline de duhori,
se dezechilibrează pe scări, înjură în dreptul
peşterii, scuipă, se înalţă călare
pe mârţoagă, diavol, diavol, scuipă, dedesubt sunt
râuri de asfalt clocotind, inadecvare
la realitate,
şuşoteală, straturi sociale, un biciclist e trântit
la pământ de o maşină mică, se ridică, „să-i ia carnetul,
mai dă-i dracului", calcă apăsat pe cărarea
crucii presărată de oasele animalelor moarte de sete...
Nu există nicio sursă care să-i mijlocească
o relaţie intelectuală cu Dumnezeu-ascuns. Trece,
nebăgat în seamă.

Meditaţie asupra esenţei

Ai îmbobocit, te duci la fund, esenţă, de aici înainte
nimic nu mai contează -
ţii ochii închişi, tunelul (de întoarcere pentru
unii, de evacuare pentru alţii) nu are sfârşit pentru tine,
fugi o zi înainte, fugi o zi înapoi, vei
medita, peste o lună

vei înflori, vei fi admirată, chiar dacă nu ai stil: „Este
bine să se facă aşa". Madam, funcţia
ta străveche a dispărut cu
totul - ghiceşti cu boabe de ipsos, dar încurci cuvintele,
nu le mai ţii minte sensul, ce tot bâigui? A
venit primăvara, începe curăţenia, ai îngropat capra?
Am îngropat cartea. Pornind de la esenţele
formate, intime, care nu sunt sesizabile... Am întrebat
dacă ai îngropat capra, nu cartea. Urli:
pentru a curăţa maţele, pentru
a smulge straturile de osânză... Te duci tot mai la fund.
Ai îmbobocit, peste o lună vei înflori.

În Herăstrău

Oprit duminică, 24 martie, demult, lângă ecluza
ruginită din parc, privind la apa lacului
cum se strecoară cu furie, înspumată: îi creşte intensitatea
bătăilor inimii, „în cimitir mirosea azi a
ars", aude. Întoarce capul: sprijiniţi de parapetul metalic,
un bărbat şi o femeie în haine de piele neagră,
abia despărţiţi de câinele domnului Negrici, îl recunoscuse,
domnul Negrici îl salută cu ochii, câinele
e cât un viţel, are numai doi ani, oare mai creşte?,
se lasă mângâiat, îi atârnă o falcă,
„îţi aminteşti de câinele ăla bătut că nu mai voia să
descalece de pe o căţea, putea să fie şi
omorât, ha, ha, ha"...

Inima lui are o intensitate crescută dacă
îi generează senzaţia de durere: ah, îşi duce mâna la piept,
se clatină... „Nu vă simţiţi bine"? Am un cârcel,
mulţumesc... Aplecat, vine şi se întinde
pe spate, pe iarbă: lasă, că nu mori din asta, te doare
rău? Tocmai se lovise, căzând în mers, de o
fetiţă pe alee: dacă eşti gură cască... Ce Dumnezeu i se
întâmplă: i se pare că se împrăştie,
că i se deschide corpul, că o să facă explozie...

E soare, frumos, închide şi redeschide pleoapele, crengile
copacului sub care stă, golaş, sunt fibre
cutanate adăugate şi ele la
receptorii durerii: sunt pline de muguri. E ceva esenţial
aici, mistic.

Erou

Bate lutul colibei în cizme de pescuit, înfrigurat,
sare de pe un picior pe altul,
niciodată nu a fost mai bucuros de blidul cald de linte
primit, spune: şi

lacrimile nu mai apucă să i se usuce, afară
îl aşteaptă sania trasă de câini
ciobăneşti pe fluviul îngheţat, care-l va trece înapoi,
mort, copt.
Niciodată nu a fost mai bucuros?
Dar data trecută?

Bucurie şi milă: reflexele roşii ale anarhiei dinlăuntrul
lui îl fac fioros, aici e ceva ce nu
există, e secret, e un aeroplan din copilărie, cu
care traversa fluviul, vara? E
o iluzie vopsită. Ba e o cioară crescută în turnul
ruinat al colibei prescurtată Ro: stai,
nu pleca înainte de a întoarce încă un tăciune cu vătraiul
în vatră! Nu pleca înainte de a netezi

grămăjoara de cenuşă cu un beţişor parfumat şi a scrie:
noi, cei care am participat la revoluţie, nu
ne plângem...

Evadarea

Miros de aşternut, sărăcie, foame, goliciune şi
câte ceva despre binele trecător:
e o prostie, ea spune că nu simte nimic, de fapt, deosebit,
odată ce nu poate să termine ce a început, îşi
aprinde o ţigară, ştii, nu sunt
dispuse la fel scările interioare. Pisica urcă în pat, vine
şi i se culcă pe cap, toarce, ea n-o alungă,
e ceva în tine care mă inhibă, întreaga mea progenitură, el
coboară din pat şi bea o gură de cafea,
răspunde că nu vrea să facă
nicio stricăciune pe aici... „Deşi am cerut cu

sârguinţă o clipă de nebunie": îi
e greaţă, ar vrea să plece la el acasă, la ai lui, la ţară,
e frig, dar ochii fosforescenţi ai
părinţilor, pe întuneric, îi scormonesc şi mai rău stomacul,
asta a fost evadarea lui, în oraş, în

cămeşoaie de noapte, copil, trezit pe o corabie cu
trei catarge...

Valer TURCI-IORGA

ASEMUIRI NEFASTE

Cozmin mărşăluia spre gara CFR, în timp ce soarele, după ce inundase cu fierbinţeală Câmpia Transilvaniei, se duriga învăluit într-o ceaţă secetoasă undeva, peste munţi, spre hotarul ţării. Zăpuşeala, în loc de a-l lenevi, îl zorea. Cu greu mai putea răsufla de înăbuşeală când a ajuns la gară. Intră în hol, unde observă toneta cu băuturi răcoritoare şi se îndreaptă spre ea, cu intenţia să-şi potolească însetarea strânsă pe drum. Vede sticlele cu băuturi colorate.

- O sticlă cu borcut, vă rog!

- Nu avem apă minerală, îi răspunde femeia de la tonetă.

- Sucuri aveţi?

- Avem suc de mere, dar este cald. Avem sifon cu sirop de: zmeură, afine, caise şi vişine cu aromă proaspătă.

- Daţi-mi, vă rog, un pahar cu sirop de vişine.

Îl bea la botul calului, îl dă peste cap îndată şi mai cere un pahar cu sirop de zmeură. Îi dă paharul plin până-n buze. Îl deşartă fără să răsufle şi pe acesta. Îl apucă sughiţul. Plăteşte şi porneşte de-a dreptul la biroul de informaţii din gară, situat în holul gării, pentru a se interesa de sosirea trenului. În aerul din hol plutea un miros urât de borhot. Lumea strâmba din nas. S-a aşezat la coada din faţa ghişeului, care era destul de lungă. Auzea întrebările adresate femeii de la ghişeu, de cei din faţa lui, dar şi răspunsurile date ajungeau până la urechile lui. Unele întrebări puse erau chiar ciudate, erau bazaconii, cum ar fi:

- De ce se pune şi ultimul vagon la tren?

- Pentru a avea trenul coadă, să nu se termine brusc!, îi răspunde calm, printr-o ironie fină, cu zâmbetul pe buze.

Pe toţi cei de la rând îi apucă râsul, numai cel ce a întrebat nu s-a prins, l-a încurcat răspunsul. Îşi dă seama că putoarea vine de la unul din rând, ce duhnea a borhot, care chiar îşi bagă capul pe geamul de la ghişeu şi întreabă:

- Alo, doamnă, Lelele al lui Behehe vine cu trenul acesta de la Timişoara?

- Ştiu eu? Primul tren care va sosi vine de la Satu Mare. Altă întrebare mai aveţi?

- Da! Unde-i bufetul gării? Vreau să mai beau o şliboviţă, că mi-am vărsat sticla. Hâc!

- Urcaţi treptele de pe partea stângă cum se intră în gară, dacă puteţi, pe peron. Acolo o să vedeţi firma, poate!?

- Mulţumesc! Hâc!

Cozmin ajunge la ghişeu, află ceea ce-l interesa şi se îndreaptă spre peron, sughiţând. Pe peron, nici ţipenie de om. Se întreabă: „Unde sunt cei de la coadă? Nu vor fi călători la tren, la trenul care odinioară era ticsit cu călători?". Se aşază pe o bancă, aşteptând sosirea trenului. La un moment dat îşi îndreaptă privirea spre parcul de lângă gară. Vede o droaie de oameni tolăniţi pe iarbă, la umbra arborilor. Sughiţul i s-a liniştit pe neaşteptate, dar are senzaţia pentru o clipă că un ghimpe îl înţeapă în inimă. Din senin, îl cuprinde o spaimă atât de puternică, încât îi vine să renunţe la călătorie... N-a putut să-şi dea seama ce l-a tulburat. Privea neliniştit şi trist la mulţimea din parc. Era palid la faţă şi cu batista îşi ştergea broboanele de sudoare rece de pe frunte. Niciodată nu i s-a mai întâmplat aşa ceva. Îi trece prin minte gândul că poate stă prost cu inima. Se gândeşte că n-o să ajungă cu bine la destinaţie. Pentru el este foarte important să ajungă la destinaţie fără incidente. A auzit tot soiul de poveşti cum că noaptea diverşi indivizi deschid compartimentele şi fură lucrurile. Cuşetele au încuietori, pe care numai controlorul le poate deschide de pe culoar. Aşa că a luat bilet la cuşetă şi va putea dormi liniştit, în siguranţă.

Deodată, pe peron apare o siluetă: un bărbat la vreo cincizeci de ani, musculos, lat în umeri, tuciuriu, cu o înfăţişare nespus de ciudată. Avea faţă plină de umbre de cicatrici. Capul îl avea acoperit cu un păr negru ca pana corbului şi des ca o perie, iar gâtul ca de taur. Fruntea îngustă îi era brobonită de sudoare. Buzele tumefiate. Cămaşa de pe el era albă întunecată, din cauza scrobelii din praf şi sudoare. Scuipa întruna. Ochii lui negri ca tăciunele, mai prelungi decât sprâncenele spuneau numai ură, uitându-se fără pic de bunătate. Cu o uitătură ciudată, mai să-i sară ochii din orbite, îşi plimbă ochii de la gât la braţul stâng al lui Cozmin şi invers. Era dizgraţios. Cozmin deveni palid şi mai mult, holbă ochii la el de spaimă şi, cuprins de frică, îşi zise în gând: „Numa să nu se brodească în cuşetă cu mine!". De ceea ce i-a fost teamă n-a scăpat. Bărbatul, târând după el două geamantane cu rotile şi cu un rucsac cu buzunare în spate, îşi continuă mersul, îndreptându-se spre parc. Odată cu dispariţia bărbatului, i-a dispărut şi ghimpele din inimă. O fărâmă de nădejde îl îndemnă să nu renunţe la călătorie.

Stând în aşteptare, se gândeşte la meseria de „informator-operator" de la biroul de informaţii din gară. Impresionat de cele petrecute în timp ce stătea la rând, îşi zice: „Este o meserie pentru femei, este o muncă obositoare şi stresantă, dar, dacă ştie să se stăpânească şi este calmă, reuşeşte să facă faţă. Nu este uşor să anunţi, fără să te bâlbâi, inteligibil, trenurile care sosesc în gară şi care pleacă din gară. Sau să răspunzi calm şi corect tuturor întrebărilor puse de călători". Îşi dă seama că această meserie te solicită nervos. Trebuie să ai multă răbdare şi o mare rezistenţă psihică. Este o meserie care trebuie să-ţi placă. Călătorii provin din medii diferite, de la oraş sau de la sat, bătrâni sau tineri, care aud sau care nu aud prea bine, care ştiu ce să întrebe sau care nu prea ştiu ce să întrebe, unii sunt calmi, alţii sunt nervoşi şi ţipă, ba chiar înjură. Trebuie să treacă uşor peste mitocăniile unora. Gândul este întrerupt de semnalul sonor specific, cu melodia „Glasul roţilor de tren", urmat de vocea femeii de la „Informaţii", la megafonul de deasupra capului: „Trenul accelerat numărul... va sosi la linia unu şi va pleca peste patru minute în direcţia...". Anunţul a avut efect precum apariţia unui uliu între porumbei. Toţi din parc au sărit în picioare şi s-au grăbit să ajungă la peron, unii târându-şi bagajele, alţii cu biletele în dinţi şi cu copiii în braţe. Cozmin, cu paşi mărunţi şi nesiguri, se îndrepta spre vagonul unde avea locul. A fost între primii călători care au urcat în tren. La urcarea în tren i s-a controlat biletul. A pus bagajul în cuşetă şi a ieşit la geamul de pe culoar. Privea la mulţimea de pe peron. Se anunţă la megafon: „Rugăm persoanele care au însoţit călătorii la tren să coboare din tren. Vă mulţumim!". Impiegatul de mişcare, cu o paletă verde, cu coadă lungă, se îndreaptă spre locomotivă. Ridică paleta. Se aude şuieratul prelung al locomotivei semnalând că trenul se pune în mişcare cu „liber de plecare". Îl vede pe bărbatul ciudat lângă scările unui vagon de clasa a doua, fără bagaje. Cozmin se întoarce în cuşetă puţin mai liniştit. Lasă uşa deschisă, deschide şi geamul de la cuşetă pentru a se face curent de aer. Porneşte trenul. După puţin timp se duce la controlor să ia lenjeria pentru pat. Este bucuros că este singur în cuşetă, deocamdată, celelalte cuşete sunt pline. Trece de prima oprire. Rămâne în continuare singur. Era pe culoar, când un alt controlor îi spune colegului său: „Îţi vine un chior! Merită!". Cozmin intră în cuşetă şi începe să-şi pregătească patul. Nu apucă să termine, că aude un hârşâit pe culoar. Se opreşte, dar nu mai aude hârşâitul. Îşi întoarce capul spre uşă şi vede la uşă o nălucă pregătită să intre în cuşetă. Crede că halucinează, că iar este ceva rău cu el. Îşi revine după ce a auzit de pe culoar cuvintele controlorului: „Puteţi intra!". Îşi dă bine seama că este matahala de pe peronul gării unde el a urcat în tren. Namila salută din uşă şi intră. Cozmin răspunde la salut. „Vom fi colegi de cuşetă, eu voi coborî la Ploieşti", zice noul venit. Cozmin, de emoţii, tace. Se gândeşte că nu-i bine să intre în vorbă cu el şi iese pe culoar. Geamul de pe culoar era deschis. Priveşte pe geam şi observă cum se întunecă. Afară era întuneric beznă, norii îmbucaseră din lună, că nu a mai rămas nimic din ea. Lumina lăsase loc întunericului, ziua a făcut loc nopţii. El privea în liniştea mare a cuprinsurilor întunecate. Se răcorise. Din când în când fulgerele luminau afară, se auzeau tunetele, ţăcănitul roţilor de tren şi uneori şuieratul locomotivei. A început să plouă. Închide geamul de pe culoar, intră în cuşetă şi închide geamul de la cuşetă. Statul în picioare l-a obosit. N-apucă să se aşeze, când părtaşul de cuşetă îl abordează direct:

- Eşti în stare să-mi dai bani de-o bere?, îl întreabă cu tupeu.

- Nu, nu pot!, răspunde cu vocea tremurând din cauza fricii.

- Nu?

- N-am de unde!

- Numără-i şi vezi dacă eşti în stare, îi zice cu nerusinare.

Cozmin, cuprins de spaimă, nu face niciun gest, rămâne pasiv.

Individul întrerupe tăcerea:

- Nu ai ce număra?, îl întreabă îngăduitor.

- Nu! Un răspuns hotărât.

- Te cred! Îţi ofer portofelul acesta, poate vei avea ce număra...

Când vede portofelul, Cozmin este buimăcit, seamănă cu al lui. Se caută în buzunarul de la spatele pantalonilor.

- N-ai ce căuta! Ţi-am „şutit" portofelul, îi spune individul.

Pe Cozmin îl apucă transpiraţia. Întinde mâna pentru a primi portofelul. Îl deschide şi constată că nimic nu-i lipseşte din el.

- Cât costă o bere?, îl întreabă Cozmin.

- De ce?

- Vreau să te cinstesc cu o bere.

- Nu pot fi de acord.

- De ce?

- Ai mai puţini bani decât mine. Am văzut. Eu nu fur de la oameni mai săraci decât mine.

- Eşti hoţ?

- Da, dar eu fur, nu „ciordesc".

- Ce înseamnă „a ciordi"?

- Înseamnă a fura mărunţişuri, în limba mea.

- Care este limba ta?

- Ţigănească.

- Şi unde aţi învăţat să furaţi, unde v-aţi calificat?

- În temniţă am dobândit pregătirea trebuincioasă în hoţie, de la nişte spărgători de case pentru a jefui şi de la nişte hoţi de buzunare. După ce am ieşit, am pus în aplicare ca ajutor de hoţ, iar acum sunt şef de gaşcă, gaşcă multinaţională.

- Aţi fost întemniţat?

- Da!

- De ce?

- Fiindcă m-au prins.

- V-au prins că aţi furat?

- Nu, am fost pentru altceva.

- De unde vii?

- Vin din Europa, am fost la lucru.

- Şi ce aţi lucrat?

- Ceea ce ştiu.

- Adică?

- Să fur. Acum mă duc să-mi duc câştigul.

- Se merită? Este răsplătită munca?

- Uite aici! Deschide geamantanele pline cu bijuterii, parfumuri fine, băuturi alcoolice foarte fine, ceasuri de lux, aparate de fotografiat şi un computer PC 486 ultimul tip. Na un lănţişor de aur de optsprezece carate pentru soţia ta, că sigur nu are.

- De unde ştiţi?

- După verigheta subţire, de douăsprezece carate, ce o ţineţi pe deget. Eu fur şi bijuterii, trebuie să ştiu ce fur, n-o să fur fleacuri. Auzi, eu nu tai gâtul la un om pentru un lănţişor de aur de douăzeci şi patru grame de optsprezece carate.

- Care a fost pricina că aţi fost în temniţă?

- Deşi nu-mi face plăcere să povestesc despre asta, dacă aveţi răbdare vă spun.

- Da, am!

- Eram un puradel, un şoldan, când am mers la o şatră ce era peste un sat de satul unde eram noi, la capătul celălalt al satului. Era spre sfârşitul verii, al unei veri bântuite de secetă. Drumul, de mult umblat pe el cu care, căruţe, cu animale, era acoperit de un colb până la ouăle picioarelor. Pentru a nu-mi fi urât pe drum, târam picioarele desculţe, iar în urma mea, ajutat şi de vântul care sufla din faţă, se ridica colbul ca după maşina GAZ (Gorkovsky Avtomobilny Zavod – Fabrica de Automobile Gorki), cu care veneau securiştii în sat să ridice oameni nevinovaţi de acasă şi să-i ducă în temniţă sau să-i execute, fără niciun proces. Oamenii se speriau când vedeau colb ridicat, se gândeau dacă este de la GAZ şi se întrebau: „Oare pe cine ridică?". De-a lungul drumului, pe margine, erau pomi ale căror frunze erau albite de colbul ridicat de pe drum.

→

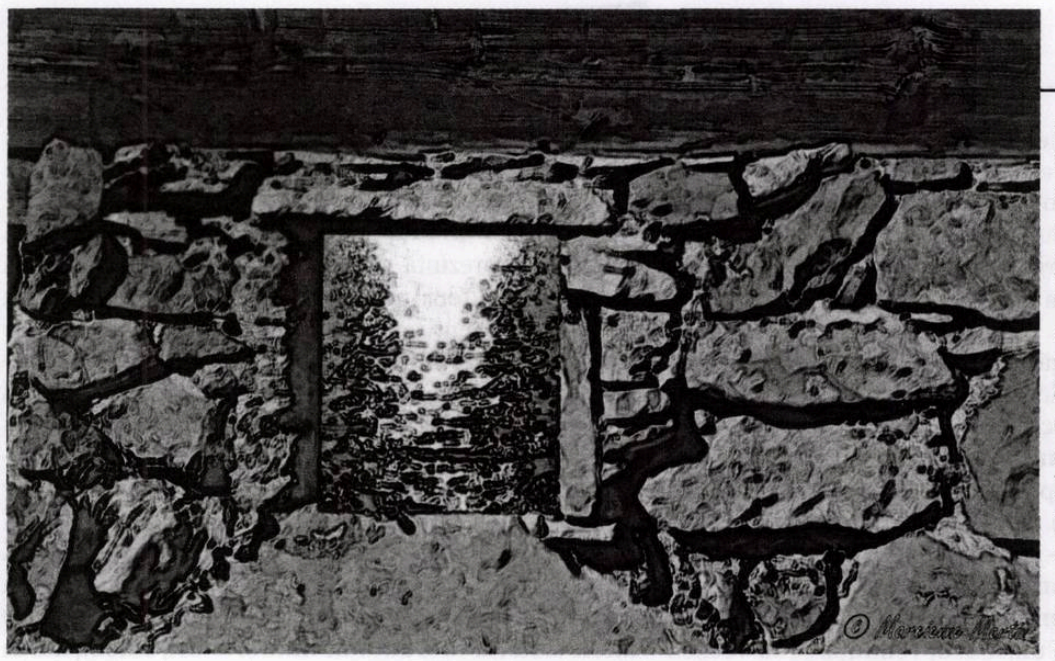

→

De rodul lor se bucurau cei ce treceau pe acolo. După un timp, m-am săturat să-mi târăsc picioarele. Am ieşit de pe drum şi am trecut pe cărare. Am văzut două pere căzute în faţa mea, din unul din perii de pe marginea drumului. M-am oprit, le-am luat, le-am şters de colbul de pe ele cu frunze de limba-oii şi le-am „halit". Au fost foarte „mişto". M-am dus la păr, care avea o coroană mare, plină de rod. L-am scuturat. Au mai căzut câteva. Părul era în dreptul unei case, în ograda căreia era un bărbat, pe care nu l-am văzut. Omul, auzind foşnetul părului, şi-a dat seama că este cineva în drum. El a deschis poarta şi a ieşit în drum. Când m-a văzut, a asmuţit câinii pe mine, să mă atace. M-am căţărat repede în păr să nu mă muşte, dar el, de sub păr, cu o joardă, mă lovea întruna, făcându-mă numai rană pe faţă, pe picioare şi pe spate. Uită-te, semnele rămase. Era să-mi scoată ochiul acesta, arătând cu degetul spre ochiul drept. Eu strigam întruna de durere: „Au-au-au! Iartă-mă!". El dădea şi striga la mine: „Mai vrei cocoş? Acuma na şi găini!". Am avut noroc că părul a avut o coroană bogată şi mai nimerea şi în crengi. Nu i-am uitat chipul. După colbul ridicat în depărtare, mi-am dat seama că vine cineva pe drum, pe unde am venit şi eu. Era un călăreţ care, ajungând în dreptul meu, a început să galopeze, de mai-mai să dea calul cu foalele de pământ. Îşi vede de drum. L-am recunoscut, era un puradel din şatra unde eu voiam să ajung. Mi-am zis: „Păcat că nu m-a văzut! O fi galopând să nu se ia câinii după el". Eram deznădăjduit, că nu mai aveam putere să stau cocoţat pe crengi, că voi cădea şi se va sfârşi cu mine. Pe neaşteptate, din păr, văd nor de colb dinspre şatra unde aveam de mers, apoi aud trei nechezături cunoscute, scoase de falnicul armăsar al bulibaşei, tropote de cai şi zuruit de căruţe. A auzit şi el ce am auzit eu, pesemne a recunoscut nechezatul, că a dispărut numaidecât, în timp ce câinii nu încetau să mă latre, de sub păr. Cine credeţi că erau?

- Nu ştiu, habar n-am!

- Erau ţiganii din şatra la care aveam de mers. Primul care a ajuns şi s-a oprit lângă păr a fost bulibaşa, călare pe armăsar. Am coborât pâna la creanga de jos, de unde am sărit pe armăsar, lângă bulibaşă. Cum au ajuns, ţiganii şi ţigăncile au sărit jos din căruţe, rămânând doar puradeii. Printre ei era şi puradelul care a trecut călare pe lângă mine. Bulibaşa a stăruit să-i povestesc ce am păţit. Am pârât totul, după care bulibaşa s-a dat jos de pe armăsar şi, laolaltă cu ceilalţi, a intrat în ogradă să-l caute pe făptaş pentru a da socoteală. Ograda era plină de galiţe: găini, raţe, gâşte, curcile erau în copaci, iar porcii erau lăsaţi slobozi. Când ţiganii s-au năpădit în ogradă, galiţele s-au speriat ca de dihanie. Găinile cotcodăceau, gâştele găgăiau, raţele măcăiau, iar curcile au sărit jos. Un curcan mai mare, când a sărit, a căzut pe capul bulibaşei, trântindu-l la pământ şi cu pintenii i-a spart nasul. Porcii grohăiau, câini cu lătrături furioase se repezeau să-i muşte. Ţiganii i-au prins cu laţul. Era o zarvă, o gălăgie, o bramburească teribilă în ogradă în timp ce cotrobăiau. Au cotrobăit şi în cotețe, dar n-au dat de urma stăpânului. În casă nu l-au căutat. Gazda nu a fost dibuită. „Bine s-a ascuns, dă-l naibii!", zice bulibaşa. Pentru a se răzbuna pentru perele ce le-am luat, dar nu de pe părul lui, au mers toţi din ogradă în pomărie şi au scuturat pomii. Era plin de poame pe jos, ca după furtună. Unul n-a luat o poamă, dar nicio poamă n-a rămas întreagă, le-au făcut una cu pământul. Fără muzică, cu picioarele descult, au încins un dans îndrăcit. Au început să cânte ţiganii şi să danseze „halarip" pe poamele căzute. Se auzea până departe: *„Hai lele să-ţi fac un ciur/Că ţi-l fac ieftin şi bun/Pentru o cupă de făină/Ş-o dărabă de slănină..."*, până le-au făcut harcea-parcea, parcă făceau chirpici. La plecare, când ieşeau din ogradă, un alt câine, de care n-a ştiut nimeni de unde a apărut, fără a lătra, a sărit din doi paşi la picioarele unuia care era cu laţul şi i-a sfârtecat un picior. Era un câine ce mușca pe furiș. N-a putut fi prins. Au luat cu ei doar pe cei doi câini, nădăjduind că stăpânul va merge după câini şi vor pune mâna pe el. Dar nu s-a întâmplat asta. Aşa că, după două zile, au lăsat câinii liberi, ca să meargă acasă.

După un timp s-a auzit o veste, cum că s-ar fi ascuns într-un nuc de pe marginea drumului. Acolo a scăpat de îndrăcirea ţiganilor. Datorită lui am ajuns în temniţă. Eu n-am mai călcat prin satul acela. Ce s-a întâmplat atunci? Eu credeam că mă bate pentru pere, iar el credea că îmi cer iertare pentru cocoş. Un şoldan, cam de vârsta mea, cu câteva zile înainte, a mers călare pe lângă locul cu pricina. Cu cravaşa a lovit un cocoş, ce stătea pe gard, mare cât un curcan. Cocoşul a căzut în afara ogrăzii şi au zburat câteva pene de pe el şi în ogradă. Celelalte orătănii au făcut gălăgie. Şoldanul a luat cocoşul şi a şterpelit-o. Stăpânul a ieşit repede din casă şi a văzut penele din ogradă. A ieşit din ogradă şi a văzut pene ale cocoşului şi în drum. A apucat să-l vadă şi pe şoldan îndepărtându-se. Cocoşul era de prăsilă. Caută cocoşul, dar nu-l găseşte nicăieri. Şi-a dat seama că şoldanul i-a „ciordit" cocoşul. După ce am ieşit din temniţă, mi-am dat seama că m-a asemuit cu cel care i-a „ciordit" cocoşul.

În liniştea adâncă a nopţii, nici horcăitul unora din cuşetele vecine, nici cei ce mergeau la grupul sanitar trecând prin dreptul cuşetei lor cu uşa deschisă nu le-au tulburat convorbirea. Însă, când a trecut o femeie într-o pijama înflorată plăcută ochilor, au admirat-o arzându-le buzele. Numai ochii vorbeau, limba le-a fost mută pentru o clipă.

- No, mai ai răbdare să-ţi povestesc?, îl întreabă pe Cozmin.

- Da, răspunde cu o uşoară durere sufletească, după cele auzite, dar spune-mi întâi cum de foloseşti cuvântul „no".

- Noi suntem corturari, adică ţigani nomazi, am umblat mult prin Transilvania. Era un sat, Triciu, unde toamnă de toamnă ne opream până venea iarna. Acolo l-am auzit. Acolo, se spune că nu se căşună. Dacă sâcâi pe cineva îţi spune: „No, dă-mi pace!". Dacă nu încetezi, te întreabă: „No, nu-mi dai?". După ce l-ai enervat, se aud cuvintele: „No, na!", înaintea loviturilor, iar la sfârşit: „No! Acuma-i bine?!". Erau oameni de treabă în sat, nu ajungeau la întrebarea: „No, nu-mi dai?". Se ostoiau înainte. Acest fel de a se purta îl întâlneşti şi la moţi.

- No, bine! Spune-mi acum de ce ai fost în temniţă.

Părtaşul de cuşetă al lui Cozmin s-a mirat de felul cum şi-a îndreptat vorba către el. S-a gândit cât de corect a rostit cuvântul „no", ca la Triciu, apoi a început să povestească.

- Eram în armată la obuzier, la fălcea. Colegul de la cealaltă fălcea era din satul unde s-a întâmplat ce ţi-am povestit până acum. După o aplicaţie militară, am fost evidenţiaţi şi am primit permisie în săptămâna Paştilor, săptămâna patimilor cum se mai zice. Ne-am înţeles să mergem împreună la el în sat, apoi la mine la şatră şi de la mine să ne întoarcem la unitate. Ai noştri nu ştiau că vom fi acasă de Paşti, n-am apucat să le scriem. Fiindcă a venit vorba de scris, în armată am învăţat să scriu şi să socotesc. Am ajus în satul lui, satul părea pustiu, n-am văzut nici ţipenie de om. Erau la câmp. Mergând pe drum discutam, dar în nicio împrejurare nu i-am povestit de păţania mea. La un moment dat se opreşte. Parcă a avut o „autoaprindere în cap". Îi vine ideea: „Să mergem să ne spovedim!". M-am opus, parcă cineva mă oprea, dar după stăruinţa lui m-am învoit. Ne-am abătut de la drum spre casa parohială. Am intrat în ogradă, am mers la uşa casei şi am bătut la uşă. Am fost poftiţi să intrăm. Popa era singur în casă. Când l-am văzut, fulgerător mi-a venit în minte întâmplarea când am fost bătut în păr, mi s-a urcat sângele în cap, mi s-a întunecat mintea, m-am ţicnit şi i-am trăsnit un pumn în cap. A căzut ca un lemn, dând cu tâmpla de colţul sobei de fontă. Lovitura a fost păguboasă. L-am omorât. Înspăimântaţi, am şparlit-o din casă, ne-am întors din drum şi am plecat la mine şi de acolo la unitate. Nu am văzut pe nimeni şi nimeni nu ne-a văzut. Unitatea militară era pentru noi un loc ferit. După câteva săptămâni, colegul a primit o scrisoare în care ai lui îi scriau că jelania şi tristeţea bântuie acuma satul, fiindcă a fost omorât popa şi nu se ştie de cine. Oamenii bănuiesc că ar putea fi din sectele religioase sau de soţie, poate vreun hoţ... Popii de pretutindeni fac slujbe pentru descoperirea ucigaşului. Popa era respectat în mod deosebit de tot satul, nefiind atins de niciunul din izvoarele ispitei. Nu ar fi dat de noi, nu ne-ar fi descoperit, dar într-o noapte colegul a vorbit în somn, povestind amănunţit toată întâmplarea şi l-a auzit plantonul din schimbul doi, care a raportat.

- Dar de ce l-ai lovit?

- L-am asemuit pe popa cu cel care m-a bătut în păr, acela era frate-su geamăn. N-am ştiut că cel care m-a bătut are un frate geamăn.

Între timp, atmosfera în cuşetă s-a îmblânzit. Cei doi îşi continuă discuţiile. Fac cunoştinţă:

- Cozmin!

- Pontiac!

Cozmin zâmbeşte zeflemitor.

- Nu zâmbiţi! Când m-am născut era la modă, la noi, la ţigani, să se dea la copii nume de maşini. Am un frate mai tânăr, pe care-l cheamă Nissan. Apoi a urmat moda pasionaţilor de fotbal, care îşi botează copiii după numele campioanelor mondiale, precum: Brazilia, Argentina, Anglia, Italia. La fiica cea mai mare i-am pus numele Netherlanda, că am botezat-o în dimineaţa zilei finalei campionatului mondial, înainte de meci, şi m-am fentat că nu a câştigat Olanda. Ca să nu greşesc, la gemenii care s-au născut cu patru ani mai târziu le-am dat numele de botez: la băiat Campionul, că băiatul a venit pe lume primul, iar la fată Vicecampioana. Însă am fost învinuit de şatră că au nume secret.

- Bine, dar ştiţi imnul vostru?

- Da! Are patru strofe şi fiecare strofă are cinci versuri. Vrei să-l cânt?

- Da, dar încet, să nu deranjăm.

- „Gelem, gelem, lungone dromentza" (Umblăm, umblăm pe drumurile lungi)...

Este întrerupt de apariţia conductorului, care-l anunţă: „Urmează Ploieştiul!".

- Îmi pare rău că nu mai am timp să te învăţ cum să te fereşti de hoţi, îi spune Pontiac.

- Şi mie, îi zice Cozmin.

- Totuşi, înainte de coboarî, îţi spun că sunt două categorii de hoţi: o categorie este aceea în care hoţii îşi aleg clienţii pe care îi fură şi o altă categorie, în care hoţii sunt „aleşi" de clienţii care vor fi furaţi.

Fără să închidă un ochi, cei doi se despart. El coboară, nu înainte de a saluta, iar Cozmin îşi continuă drumul spre Bucureşti. I-a mai rămas aproape o oră de sunet ambiant de tren pentru somn, relaxare, meditaţie până ajunge la gara de destinaţie. Singur în cuşetă, se întinde în pat cu mâinile sub ceafă, fără a se gândi să stea, pe cât posibil, cât mai comod şi meditează asupra celor petrecute în tren. Îşi explică: „Individul a făcut blatul. A călătorit cu naşul, cum îi spun blatiştii la controlor, iar «chior» o fi însemnând, în jargonul controlorilor, unul care nu vede casa de bilete, nu-şi cumpără bilet, face blatul". Îşi explică şi alte lucruri petrecute în timpul călătoriei şi ajunge la concluzia că „o discuţie este interesantă, dacă are loc între oameni inteligenţi, cu imaginaţie...". Discuţia lor nu o poate considera că aparţine acestei categorii. Îşi mută gândul la ce are de înfăptuit în Bucureşti, dar, zdrobit de oboseală, este cuprins de un somn uşor şi aţipeşte într-un somn greu. Visează că este în tren. După ce s-a deşteptat din somn, se gândeşte la vis şi îi dă următorul înţeles: „că va trebui să se concentreze mai mult la ceea ce are de făcut, pentru a avea rezultate".

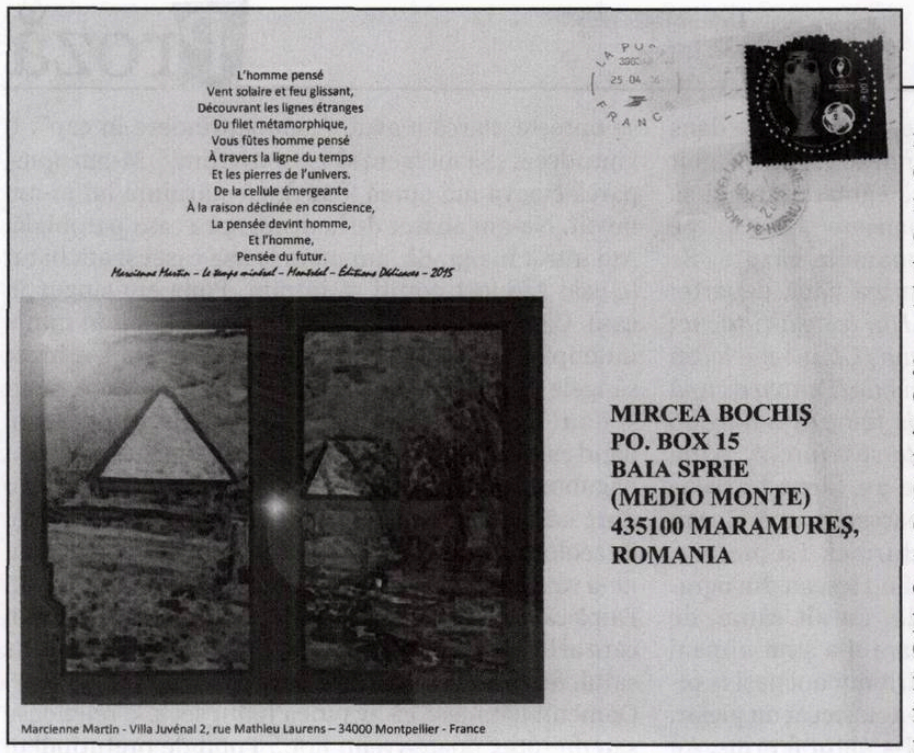

Delia MUNTEAN

PERSPECTIVE ASUPRA ARTEI: DE LA ESENȚĂ LA RELAȚIE

Estetica între mediere şi sinteză, carte apărută anul acesta la Editura Limes din Floreşti, reprezintă volumul al doilea al trilogiei de estetică generală proiectate de universitarul clujean Mircea Muthu[1]. Lucrarea se doreşte una de *metaestetică*, cercetătorul propunându-şi, pe lângă reexaminarea unor concepte tradiţionale (imagine, reprezentare, simbolizare, creativitate etc.), avansarea unor reflecţii vizând noul limbaj („*inter-/hiper-/transtextual*") al teoriei artei. Conţinuturile sunt dispuse în cinci capitole [***Mutaţii generale în actul poietic/aisthetic. Determinări canonice spaţio-temporale***; ***Din gramatica creativităţii***; ***Aporie şi mediere (în) estetică***; ***Industriile culturale şi estetica***; ***Adiacenţe teoretice***] şi permit conexiuni generoase cu celelalte componente ale tripticului. Astfel, din volumul întâi sunt preluate şi interpretate din perspective diferite aspecte precum imaginea publicitară, preferinţa pentru comentariu în defavoarea creativităţii, atitudinea individului contemporan (producător şi/sau consumator) vizavi de faptul artistic, relaţia artă-ştiinţă. Li se adaugă o serie de aporii care – susţine autorul – împiedică lăncezirea teoretică şi obligă esteticienii să identifice/să creeze noi instrumente de lucru, să-şi împrospăteze registrul terminologic pentru a poziţiona adecvat (eficient?) arta în raport cu industriile culturale din zilele noastre.

Din prima secvenţă (***Mutaţii generale***...) reţinem, printre altele, opiniile privind potenţialităţile creatoare ale **vidului**. Teoreticianul porneşte de la sensurile alocate în timp conceptului de **mimesis**, evidenţiază rolul lecturii/al rostirii în descifrarea şi îmbogăţirea cuvântului scris („*Un singur nai, dar câte ecouri în păduri*" – Ion Pillat), pentru a se opri la dialogul mai mult sau mai puţin tensionat dintre „***tri/bidimensionalism*** *şi* ***dimensiunea vidă*** *sau, mai exact, dintre* ***antropocentrismul*** *european şi* ***cosmocentrismul*** *extrem-oriental*" (p. 21).

Valorificând scrieri aparţinând unor autori precum Roland Barthes, Ardengo Sofici, Herbert Read, Marguerite Yourcenar, Cornel Robu ori Lao-Tseu, esteticianul elaborează o sinteză a funcţiilor **golului**, subliniind corelaţiile cu **tăcerea** („*Nu vorbele, tăcerea dă cântecului glas*" – Ion Pillat) şi capacitatea germinativă a acestuia, disponibilitatea nelimitată de a îmbrăca forme/imagini. Însăşi creaţia artistică s-ar naşte din vid. E considerat sugestiv în această privinţă un fragment din romanul ***Visul din pavilionul roşu*** de Cao Xueqin (secolul al XVIII-lea), având ca protagonist călugărul Kong-Kong (însemnând, în chineză, **gol**): „*văzu ivindu-se din neant contururi, din contururi se născură sentimente, apoi sentimentele intrară din nou în contururi, iar contururile iarăşi se prefăcură în neant*" (reprodus la p. 23). O altă ilustrare ar putea-o constitui haikuul, specie literară ce conferă viaţă, substanţă unor detalii aparent neînsemnate, ivite din nimic. Iată, de pildă, cum delimitează eternitatea poetul Matsuo Basho (secolul al XVII-lea): „*Lac străveziu./Broasca sărind/ şi plescăitul apei*"...

Autorul remarcă faptul că vidul (golul, tăcerea, neantul), ca dimensiune fertilă, caracterizează cu precădere cosmocentrismul asiatic, în timp ce cultura europeană (antropocentrică) îi acordă atenţie îndeosebi la nivel teoretic[2].

Pe parcursul capitolului mai găsim consideraţii vizând postmodernismul, fenomen care „*circumscrie vârste culturale mai mult* ***comentatoare*** *decât* ***creatoare***" (p. 35), descrierea (ca tentativă „*de a stopa - printr-un* ***respiro*** *epic – fluxul temporal*", p. 41), relaţia omului contemporan cu timpul (se propune, pe linia lui Jean-Claude Guillebaud, renunţarea la vechea imagine a **clepsidrei** – care sufoca prezentul între memorie şi proiect – în favoarea simbolizării trecerii/ a curgerii printr-un **ou**, al cărui mijloc bombat să sugereze domnia actualităţii).

Urmează cea mai amplă secţiune a volumului (***Din gramatica creativităţii***), în care Mircea Muthu revizitează câteva noţiuni din teoria artei. Întreprinderea se dovedeşte minuţios documentată, referinţele trădând valorificarea a numeroase câmpuri ale cunoaşterii: psihologia, neoretorica, lingvistica, antropologia, teologia, informatica, filozofia, marketingul.

Un loc aparte se atribuie relaţiei **vocalitate-vorbire-scriere**, a cărei studiere aprofundată ar putea da un suflu mai dinamic esteticii într-o epocă marcată de oral şi de auditiv, cum este aceea în care trăim. Sunt pagini pe care le-am parcurs cu satisfacţie spirituală[3] şi îndemnăm cititorul să zăbovească asupra lor. În viziunea autorului, „*expresia mai sensibilă a sufletului stă în lanţul* ***vocalic****, semnificând – prin intonaţie şi timbru – adâncimea, volumetria, în vreme ce consoana trimite la contur*" (p. 53). Conştientizarea proporţiei adecvate a fonemelor în rostire, intonaţia lor corespunzătoare (cu accent pe vocale) şi redescoperirea expresivităţii trupului ar determina o mediere mai autentică între **cuvântul scris** şi **vorbirea rostită**, sprijinind aşadar estetica în circumscrierea unor similitudini, a unor relaţii de esenţă între **producerea** şi **receptarea** imaginarului artistic.

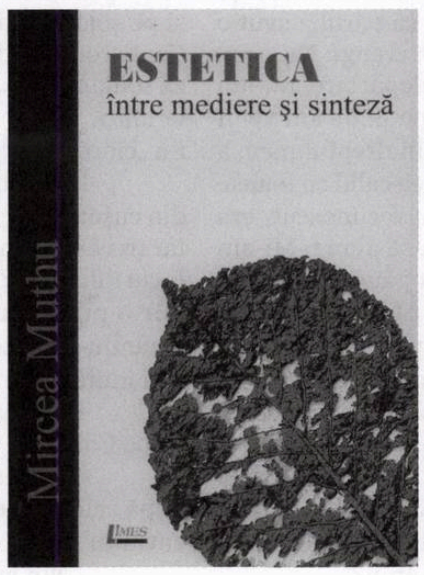

Sunt sintetizate totodată câteva definiţii şi atribute ale vocii, unele aparţinând autorului însuşi, altele preluate din studiile consultate: „*voinţă de a spune*", „*voinţă de a exista*", „*amestec erotic de timbru şi limbaj*", „*arta de a-ţi conduce corpul*", „*loc de întâlnire a universului cu inteligenţa*", „*vârtejul pulsaţiilor corporale, care scapă conştiinţei pentru că o precedă*" ş.a.m.d. (p. 55-56). Concluzia este că vorbirea nu mai poate fi socotită nicidecum doar un instrument al comunicării de idei şi de sentimente.

Alte aspecte de care se ocupă îndeaproape autorul tratatului sunt scrierea obişnuită şi cea electronică, imago-cartea, triada reprezentare-semnificare-simbolizare, imaginea, dualitatea obiect artistic/obiect estetic, creativitatea artistică. Mircea Muthu opinează că **imaginea** constituie rezultatul unei medieri: între obiectul propriu-zis (unul real sau o emoţie, un cuvânt etc.) şi semnificaţiile care i se atribuie. Prin urmare, valoarea de **simbol** nu este intrinsecă obiectului, ci se datorează perspectivei privitorului, formate, de regulă, în timp (omul, de altfel, în tentativa de a înţelege şi stăpâni realitatea, a apelat frecvent la elemente artificiale, precum cuvintele, imaginile, riturile şi simbolurile).

Cum imaginea şi cuvântul se află în dialog continuu, influenţându-şi/garantându-şi reciproc devenirea, se naşte aserţiunea că, „*prin extrapolare, «civilizaţia imaginii» nu va putea să înlocuiască Galaxia Gutenberg*" (p. 102). Această codependenţă, observabilă şi în cazul raportului **imagine-obiect** (**estetic**, „*adică natural, dar investit cu calităţi expresive*", respectiv **artistic** – „*creat ca [...] valoare nonutilitară imediată*" – p. 116) ilustrează perfect însăşi exerga volumului de faţă, împrumutată de la filozoful Mircea Florian: „***Arta nu e esenţă, ci o relaţie***", altfel spus: „*Obiectul estetic ia fiinţă în raportul dintre un real corporal (sensibil) şi unul sufletesc (conştiinţa celui ce simte plăcerea contemplaţiei), însă el însuşi, structural, e o confluenţă dintre* ***ireal*** *şi* ***real****, cu dominarea caracteristică a celui dintâi*" (fragment reprodus la p. 116-117).

O contribuţie binevenită la definirea esteticii actuale o reprezintă şi paginile dedicate **creativităţii artistice**. Autorul parcurge câteva etape din istoria noţiunii, evidenţiind similitudinile şi inadvertenţele diverselor teorii. Insistă asupra ideii de **comunitate interpretativă**, în temeiul căreia opera exprimă rezultatul relaţiei vii, dinamice între autor şi receptor. El observă că în zilele noastre capătă tot mai multă întâietate **consumatorul** de artă, acesta reconstruind faptul artistic pe parcursul receptării. Din nou, sensul nu e redevabil trăsăturilor intrinsece ale obiectului, ci subiectivităţii celui căruia i se adresează. Trimiterile se fac îndeosebi la creaţia literară, ale cărei „*zone de indeterminare*" (goluri) îmbie cititorul să le atribuie miez şi temei, bineînţeles în funcţie de propriile valori, opţiuni, aşteptări etc. Sau, în varianta Iser şi Jauss: crearea de sens „*implică posibilitatea de a ne defini pe noi înşine*" (p. 136).

Capitolul următor, cu titlul ***Aporie şi mediere în estetică***, trece în revistă o serie de teorii semnificative pentru evoluţia disciplinei. Sunt evidenţiate ambiguitatea judecăţii de gust („*pendulând între dorinţa/ imposibilitatea universalizării acesteia şi, concomitent, menţinerea statusului său puternic individualizat, subiectiv*" – p. 147), relaţia artei cu filozofia, cu etica şi economia, preocuparea esteticii tradiţionale de a media conflictele (uman-divin; om-natură; individ-istorie), oscilarea esteticii din zilele noastre între esenţialism şi antiesenţialism, raportul experienţă estetică- atitudine estetică ş.a. Autorul consideră că aporiile ivite de-a lungul secolelor menţin şi acum treaz interesul teoreticienilor, aprofundarea tensiunilor contribuind în bună măsură la sporirea vitalităţii sistemelor estetice.

Paginile următoare tratează ***Industriile culturale şi estetica***, punctul de pornire constituindu-l câteva aserţiuni formulate de Theodor W. Adorno în volumele ***Minima Moralia*** (1951) şi ***Teoria estetică*** (1970). Conform acestuia, industriile culturale presupun, printre altele, „*exploatarea sistematică a rupturii seculare dintre oameni şi cultura lor*" (p. 173), având totodată un impact moral, prin faptul că „*planifică şi exploatează nevoia de fericire*" (p. 174). În prelungirea afirmaţiilor respective, Mircea Muthu reflectează asupra unor tare ale epocii postmoderne: pericolul echivalării valorii culturale cu valoarea comercială, extinderea frontierelor culturii înspre divertisment, estomparea diferenţelor dintre cultura elitistă şi cea populară, alterarea de către televiziune a relaţiilor sociale şi familiale, a realităţii înseşi, agresivitatea ideologiilor fabricate de industriile culturale.

O atare ambianţă constrânge estetica generală să lase deoparte instrumentarul cu care lucrează de prea multă vreme şi să-şi elaboreze o gramatică nouă, care să-i sprijine evoluţia „***în avans*** *sau* ***împreună cu*** *media cvasiculturală contemporană*" (p. 194).

Adiacenţe(le) teoretice (patru la număr) încheie acest al doilea op al trilogiei cu unele consideraţii privind binomul oralitate-scriere, noţiunea de *ekphrasis* în lirică, sintagma *creative writing* ori proza optzecistă şi se doresc echivalentul ***Asimptote(lor)*** din prima parte a tratatului de estetică generală.

Aşteptăm cu acelaşi interes ultimul volum al trilogiei.

Note:

1. Despre tomul întâi (publicat iniţial în 2005; revăzut şi adăugit în 2015) am formulat câteva consideraţii într-un număr anterior al „Nord(ului) Literar" (din aprilie 2015), în articolul ***Metamorfoze şi redefiniri ale esteticii româneşti***.
2. Printre excepţii, pot fi menţionate – în cultura noastră - **nodurile** artistului plastic Ioan Marchiş, pentru care golul e Pântecele Sacru, Oul primordial, locul în care se adăpostesc semintele, contrariile, energia ce aşteaptă să se manifeste, să capete viaţă din ea însăşi (n.n.).
3. Se pot „fura" şi câteva titluri de la subsol... (ex. Corrado Bologna, ***Flatus Voci. Metafizica şi antropologia vocii***).

Terezia FILIP

RODICA DRAGOMIR - FANTASMELE DIN TĂRÂMUL LUMINII: inorogi, cai imperiali, cerbi, îngeri

„O, cerbii, cerbii,/îi văd telegari,/ înhămați la oiștea carului nopții..."

Nicio altă metaforă nu se potrivește mai bine celui/celei ce afirmă că rătăcește cumva nestingherit prin tărâmul cuvintelor și al sensurilor decât sintagma ***Nomad prin lumină***. Și ce de fantasme se pot bănui, întrezări sau chiar vedea în acest tărâm al luminii! Cât de aproape de poezie și de simbolistică se află în fond profesorul de literatură o confirmă textele și volumele lirice ale Rodicăi Dragomir și, o dată în plus, volumul antologic vizat de acest comentariu. Nu dificultatea accederii în/la lumină, așa cum s-ar putea aștepta cititorul, o pun poemele și nicio vreo altă dificultate, ci delectarea, plăcerea îndeletnicirii cu jocul cuvintelor și experimentarea unor stări de reverie traduse poetic.

Apărut la Editura „Școala Ardeleană" din Cluj-Napoca în 2015, volumul ***Nomad prin lumină*** antologhează poeme selectate din cele șase-șapte plachete poetice precedente ale autoarei, între care: ***Noapte și zi*** (2001), ***La porțile timpului*** (2003), ***Călcâiul lui Ahile*** (2006), ***Ore fără memorie*** (2008), ***Păstorind melci*** (2010), ***Cu Pavel pe drumul Damascului*** (2013), titrate sugestiv și indicând un traseu poetic ascensional. După cum aflăm în cuvântul preliminar, volumul se asamblează în funcție de trei teme majore, prima parte incluzând poeme cu problematici general-umane, cea de-a doua, texte pe tema iubirii, iar partea a treia experimentând formula lirică esențializat-lapidară a haikuului. Construite în notă metaforică, titrările devoalează în succesiunea lor atât o tensiune interioară, ce conduce eul din tăcere spre comunicarea poetică, cât și acea vulnerabilitate sau sensibilitate care determină opțiunea pentru poezie – o salvare în fond a ființei din sterilitatea existenței și totodată o plăcută, rafinată îndeletnicire, ce conferă o anumită aură celui ce-o practică.

Rodica Dragomir iese în poezie dintr-o lungă mutenie, după exersarea unei profesii ce mizează esențial pe puterea cuvintelor și care, în unele cazuri, chiar îi conferă celui ce-o practică atât o abilă vehiculare a acestei energii a cuvintelor, cât și o dexteritate de-a comunica metaforic. Autoarea descoperă tardiv, totuși la timp, precum Pavel pe Drumul Damascului, puterea salvatoare și atotbiruitoare a luminii care ridică ființa într-o dimensiune poetic-diafană a experiențelor sufletești și spirituale ce, odată trăite, se cer comunicate. Atmosfera din lirica Rodicăi Dragomir este luminos meditativă. Un aer vag blagian coboară în poeme, în gesturi delicate, reverențioase, comise cu o anumită reținere și într-o notă intelectualizată.

În succesiunea așezării în volum, poemele antologate indică nu doar stările transcrise și treptele care o conduc pe autoare în acea dimensiune a propriei existențe în care vede, simte, trăiește poetic, ci și o perfecționare pas cu pas a expresiei și a stilului, a imaginii sau a designului poemelor. Problematicile atinse? Timpul – o permanentă și iute curgere, părinții, trecerea, istoria, clipa trezirii cântecului din elemente, *„din fântâni"* ori din magma existenței, un *„călcâi al lui Ahile"* - durerea de-a fi efemer în lume, descoperirea luminii ca pe-o revelație, un moment de bucurie, până la flash-urile din haikuuri, secvențe de real ca niște mici goblenuri desenate în zborul gândului, al privirii care fixează într-o imagine fulgerătoare clipa cea repede. Universul liric al Rodicăi Dragomir este rezultatul unei experiențe a sinelui privit ca sursă a cunoașterii și a devenirii. Eul se salvează poetic din stagnare și mutenie, motivându-și la un moment dat opțiunea: *„N-am vrut un suflet, cremene de piatră/Să-nghețe-n mine nerostit./[...]/ ci cupă de cristal m-am vrut/ce dă pe dinafară preaplinul pentru însetați"* (***Confesiune***). Gesticulația lirică mai mult sau mai puțin consecventă reprezintă un eu reflexiv reperat cam în aceleași coordonate existențiale, surprins în momente de: îndoială, teamă, bucurie, contemplare și de reflecție metaforică asupra acestora. Astfel de stări, ca niște reverberații luminoase, fortifică ființa și o redefinesc, conducând-o la o permanentă înnoire de sine. Un fel de metamorfozare a sinelui se petrece treptat, ca într-un joc cromatic-luminos, precum cel cu baloane de săpun, care, deși evanescent, eliberează ființa de scrumul existenței: *„Și-am început s-ascult tăcerea.../Intram în tărâmuri abia bănuite/îmbrăcată-n cămașa de nuntă"* (***Vârtejul trezirilor***). Jocul acesta devoalează în sine sau undeva în preajmă o dimensiune spectaculoasă, ce face însăși lumea poeziei: *„Pești colorați se jucau în/marea din mine – ca după ploaie/vârtejul trezirilor"*(Idem). Motivele și simbolurile țes un limbaj al stărilor în care eul se depliază mereu în fețe și chipuri diferite, unele deconcertante. Rodica Dragomir are la îndemână cuvintele, stăpânește jocul metaforei, operând dezinvolt cu lexeme și simboluri apte să exprime și temerile, și elanul celui ce caută esențe rare, și bucuria calmă a adevărurilor găsite.

O primă aventură - ieșirea din lunga mutenie în care își înăbușea tăcut bucuriile și reflexiile, transcrisă în poema ce titrează volumul emblematizându-l, este o veritabilă ***ars poetica***: *„Nomad prin lumină/ mă cufund peste marginea orelor,/să înțeleg sensul curgerii.//Cutreierând întinse câmpii/un alb inorog/ printre ierburi înalte. Copita-i aud/bătând depărtarea.//[...]/Rămân doar cu urma copitei/și verb sângerându-mi pe buze..."* (***Nomad prin lumină***). Frumusețea simbolului ales și relevanța lui unicizează poema. O altă metaforă voalează un gest emblematic - ***trezirea fântânilor***: *„O chemare albastră/lovește diapazonul luminii./E clipa trezirii fântânilor.//[...]/Cuvintele curg ca ploaia/în deșert hrănind ziua/sătulă de tăceri prăfuite"* (***Trezirea fântânilor***).

În etapa de început (***Noapte și zi***, 2001), poemele pun problema în stil hamletian, echivalând opțiunea pentru poezie cu *a fi,* deci *a se exprima poetic,* sau *a tăcea* pentru totdeauna și a pieri necunoscut în neant. Anumite stări de încântare sau de fericire experimentate echivalează direct cu poezia privită ca formă a unei puteri incredibile: diafanizarea ființei într-un moment estival, de frumusețe și beatitudine olfactivă și melancolia unui amurg ce insinuează că, deși totul e trecere, clipa poate fi oprită. Dintr-o postură de mic-burgheză ce se alintă printre lucruri, se delectează plimbându-se primăvăratic sub platani ori pe sub teii în floare, învăluită de miresme, autoarea trăiește deodată bucuria dematerializării, a expansiunii ființei în mireasmă și/sau cântec: *„Și teii sunt din nou acum în floare,/mireasma lor tăcut se dăruie/în valuri diafane ce mă-nvăluie/ și trupul meu devine și el boare"* (***Iunie***). Consecința unei astfel de încântări olfactive e poezia, într-o pură continuitate simbolistă: *„Târziu în noapte, eu cu gândul sideral,/în aerul bogat înmiresmat,/sporind al clipei farmec voalat,/curgea(m) izvor de sunet în real"* (Idem). Nimic mai feminin, nimic mai poetic decât această stare și această opțiune, exprimată de altfel și de N. Labiș, la timpul lui – *„Eu nu mai sunt,/e-un cântec tot ce sunt"*(***Cântec***).

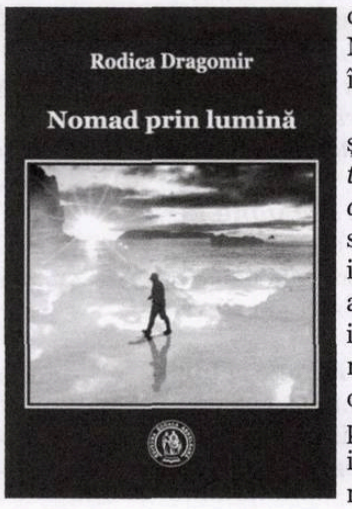

Alteori, *„în hamac sub vișinul pletos"*, Rodica Dragomir simte deodată impulsul de-a opri clipa trecătoare a amurgului: *„Amurgul care moare-aș vrea/ să-l pot cuprinde ca-ntr-o-cupă-n palma mea/și să opresc al clipei zbor ce trece,/să gust la nesfârșit din ea"* (***Înserare***). O opțiune ceva mai gravă e în finalul poemei, într-o inspirată metaforă a timpului: *„să nu mi se strivească dorurile toate/între mine și noaptea ce bate"* (Idem). Altădată, într-un gest blagian – *„zac în umbra unor maci/numai lut și numai trup"* (L. Blaga, ***Vară)*** –, dintr-un impuls senzual ori dintr-o tentativă de sfidare a oricăror convenții, se lasă copleșită de ierburi sub povara luminii: *„Mă-ntind în verdele-agresiv/ ca-n pat de râu ce îmi trezește/izvorul adormitelor simțiri./Miresme crude-ascund în mine/ca-n urne sacrele cenuși"* (***Prea multă lumină***). Astfel de momente sunt destinate ancorării în tărâmul poeziei.

Călcâiul lui Ahile, titlu de poem și metafora unei stări devoalate poetic, este semnul unei dureri pe care eul sau individul în general o poartă ca pe-o grea pecete cu sine. Poezia devine pentru Rodica Dragomir o formă și o formulă prin care se pot spune despre sine lucruri esențiale și grave, pe care cel care nu comunică poetic le pierde, le lasă să se înăbușe în magma cotidiană, irelevantă și caducă. La un moment dat, autoarei i se pare că a deprins zborul, că simte tactil *adierea timpului*, că poate să comunice cu strămoșii, să simtă/să vadă nevăzutul, apăsarea istoriei și a miturilor ei, iar această putere este a poeziei. Multe poeme se construiesc pe repere culturale, inteligent alese și bine contextualizate, care focalizează textul în jurul unui simbol relevant, ce voalează sensul: masa tăcerii, biserici de lemn, satul, Ana, Manole, lespezi tocite, Coloana Infinitului, Poarta Sărutului, Inorogul, Iona, Itaca, clepsidra, călcâiul lui Ahile, dar și: zăpada, nordul, pădurea, râul, marea etc. Autoarea își inserează simbolurile într-un limbaj liric pe care-l practică tot mai dezinvolt, pe măsură ce înaintează în lungul creației spre volume precum ***Cu Pavel pe drumul Damascului*** (2013). Poemele selectate în cele trei cicluri care structurează volumul de față: ***Cântecul ce urcă din tăceri***, ***Apele dorului***, ***Jocuri nipone*** sunt relevante pentru identitatea lirică a Rodicăi Dragomir, imaginarul liric e clar desenat, iar stilul subtil și convingător.

Rodica Dragomir „face" poezia cu o abilitate și o sensibilitate specific feminine, de-a îmbina cuvintele în metafore, de-a focaliza poemul pe simboluri culturale de-o anumită forță, alese cu grijă și adecvate contextului, stării traversate, tot așa cum din postură de profesor va fi folosit cuvântul pentru a modela ființa a generații de discipoli sau tot astfel cum plasticianul combină materiale și culori din cele mai felurite pentru a-și traduce starea trăită și a obține imaginea de ansamblu cu efectele scontate asupra receptorului. Evident, în imaginile poetice tușate oarecum spiritualizat și livresc se ascunde o calmă vibrație sufletească sau o reverberație bine strunită, transpusă cu o anumită artă în sintagmele lirice. Există o evoluție de la un stadiu de relativă naivitate sau stângăcie în primul volum la o siguranță de sine și o limpezime a expresiei în ultimele volume. Cu volumul ***Cu Pavel pe Drumul Damascului***, fără a uza decât vag și voalat de simbolistica nou-testamentară, grădina, lumina, patimile, muntele, îngerul, poezia se spiritualizează certificând fără dubiu condiția de poetă a Rodică Dragomir. Ea demonstrează aici măsura unui exercițiu poetic veritabil. Drumul până la reușita acestor poeme va fi fost când unul al Damascului, când unul al Golgotei, ori poate un popas contemplativ și dramatic în Ghetsimani. Numai cel care încearcă să traducă relevația în cuvânt cunoaște bine aceasta.

Haikuul pare un triumf al expresiei și al dexterității lirice a autoarei: *„Răstignite-n zări/țin pe umeri cerul greu -/cumpeni de fântâni"*. Seninătate, luminozitate, o stare de calm, de tăcere, o vibrație discretă indicând un echilibru interior răzbat din aceste poeme. Cu certitudine, poezia este inclusiv o grafie a vârstelor eului, a tensiunilor și a elanurilor lui nebănuite, iar dacă o poezie de tinerețe e mai întotdeauna patetică și vitalistă, cea a Rodicăi Dragomir inspiră calm, limpiditate, echilibru. Autoarea are la îndemână cuvântul și știe cum să pună în valoare un sens în țesătura textului. Cu metafora mereu la purtător, autoarea și-a selectat poemele din cele șase volume precedente, așezându-le sub puterea unui simbol relevant – *lumina,* ce dă impresia de unitate, de univers auctorial clar conturat, logic ordonat. Un astfel de simbol produce și alte efecte: aureolează căutarea și înnobilează metafora.

Un volum antologic spune întotdeauna multe despre un autor: bunăoară, că e vorba de-un eșafodaj liric substanțial, că o materie cvasiabundentă se triază și se ordonează tematic sub ochii cititorului, că autorul probează un anumit proteism, ce se cere mereu reevaluat – toate acestea sunt valabile și în cazul Rodicăi Dragomir. Discretă, perseverentă și de-o calmă tenacitate, Rodica Dragomir își ocultează cu o anumită eleganță sensibilitatea lirică, deși are în portofoliul ei poetic un număr considerabil de volume, care i-au conferit un statut auctorial remarcabil în peisajul liric al Nordului. Între 2001 și 2015 a editat opt plachete lirice, cu titluri alese sugestiv. Despre poezia sa au scris: Ion Moldovan, Constantin Cubleșan, I. P. Azap, Augustin Cozmuța, Constanța Buzea, Valentin Chifor etc., care au sesizat caracteristicile esențiale ale creației.

O distanțiere sau diferențiere stilistică de la un volum la altul evidențiază dinamica personalității lirice a autoarei. A decodifica metafora inițiindu-i pe discipoli în țesătura textelor literare e una, a vehicula metafora ca autor liric e alta. Rodica Dragomir a făcut acest pas considerabil trecând de la catedră direct în pagini și în poeme.

Gheorghe PÂRJA

DESPRE UN CREPUSCUL FERMECĂTOR ŞI DECADENT

Invitat fiind la Zilele revistei „Caiete Silvane", am primit în dar cartea ***Ideea imperială în literatura central-europeană*** a Mihaelei Bude, profesoară de limba şi literatura română la Şcoala Gimnazială Cupşeni-Libotin. Este cartea câştigătoare a primei ediţii a Concursului de debut, secţiunea Critică şi istorie literară, organizat de Editura „Caiete Silvane". Subiectul cărţii m-a atras, deoarece lumea Europei Centrale a fascinat imaginaţia unor scriitori care au surprins o realitate de tip mozaic, dar şi manifestarea unui fel aparte de cultură. Blaga simte la Viena *„decadenţa austriacă suferind de o dulce anemie, grea de amintiri, din care Transilvania avea să se rupă scăpată de ocolul vulturului heraldic"*.

Încă din *Argument,* Mihaela Bude mărturiseşte că a fost *„atrasă în mrejele unei lumi seducătoare, ale cărei urme au rămas doar în cultura central-europeană, spaţiu cultural cu care ne identificăm îndeaproape"*. Apusul ultimului mare imperiu european este reînviat, prin apelul la opera a trei scriitori de naţionalităţi diferite: evreul Joseph Roth, arondat Galiţiei, polonezul Andrzej Kusniewics şi maghiarul Sandor Marai. Autoarea decupează din cărţile acestor scriitori o lume în care parcă nu bate nici vântul. O Vienă la răscruce de secole, care aruncă parcă o ultimă privire spre un trecut fabulos, dar şi anticipează furtuna care va veni după Sarajevo.

Prin Roth, în romanul ***Marşul lui Radetzky***, ne apropie un tablou al moravurilor epocii, care dau tonul unui calm social cu *„sferturile de oră ale îndrăgostiţilor în vegetaţia tânără a pădurii vieneze, micile furtuni trecătoare ale sângelui"*.

Sandor Marai, în ***Lumânările ard până la capăt***, evocă saloanele albe şi aurii ale oraşului unde se dansa la lumina lămpilor de gaz. Muzica şi dansul întreţin starea de spirit tihnită, care parcă nu se va sfârşi niciodată.

Polonezul Kusniewics, în cartea ***Regele celor două Sicilii***, conturează un tablou al centrelor culturale ale Europei, în care se citeau poezii, exista entuziasm pentru modernism în sculptură, dar şi pentru saloanele automobilistice.

Cu aplecare spre descifrarea societăţii imperiului în declin, Mihaela Bude surprinde câteva tipuri umane care au fost reprezentative pentru acel timp. Ofiţerul austriac, foarte bine instruit la Academia din Viena, îşi petrecea viaţa între instrucţia militară şi saloanele mondene. Aflăm despre valori şi principii într-o lume în care *„onoarea este mult mai importantă decât moartea"*. Funcţionarul austriac îşi exprimă devotamentul pentru stat şi pentru monarh. În romanele autorilor amintiţi, autoarea caută personaje care să ilustreze nobilul vechi şi înnobilatul, burghezia, servitorul şi ordonanţa. În rangul doi apare pictorul portretist, care este un personaj sărac, care trăieşte din mila nobililor. Capelmaistrul este un simbol al strălucirii imperiului. Un capitol se referă la cosmopolitanism, moravuri şi decadenţă. Aici personajele romanelor, reglate oarecum de etichetă, ilustrează femeia de lume, cazinoul – topos al disoluţiei, dar şi instituţia protectorului. Când analizează problema naţiunilor, constată că autorii evocaţi susţin că decadenţa lumii a început de la centru, iar periferia mai susţine imperiul. Un personaj anticipează dezintegrarea: *„Acest imperiu trebuie să se prăbuşească. De cum va închide împăratul ochii, ne vom fărâmiţa în sute de ţăndări"*. Sfârşitul imperiului este resimţit tragic ca un sfârşit al neamului.

Într-un alt capitol, este ilustrată fascinaţia cuplului imperial: împărăteasa şi împăratul. Inspirată, Mihaela Bude îl aduce în scenă pe bravul soldat Svejk al cehului Jaroslav Hašek, care *„parodiază eroismul armatei austriece, opunându-i ca şi contravaloare tâmpenia"*. Aşa ne întâlnim cu idioţii solemni la care gradul de tâmpenie este invers proporţional cu gradul militar. În romanul lui Hašek, *„armata austriacă nu mai are nimic de-a face cu strălucirea ei de odinioară din romanele lui Roth"*, observă Mihaela Bude, aducând ca argument un citat elocvent: *„soldaţi din cele mai diferite unităţi şi de cele mai felurile naţionalităţi, pe care urgia războiului îi zvârlise în spitalele militare din Tabor şi care plecau acum pe front pentru a se alege cu alte răni, ciopârţeli şi dureri"*. Singurele fapte măreţe, observă autoarea, sunt lupta cu somnul, oboseala şi o foame pantagruelică.

Profesoara Mihaela Bude a ales opera a trei autori de prestigiu pentru a ilustra o temă nu numai de ordin cultural, ci şi una de geopolitică. Europa Centrală este un spaţiu de natură specială, cu o evoluţie proprie, cu un destin istoric care s-a răsfrânt puternic în literatură. Eseul Mihaelei Bude este un eşantion de critică autentică, folosind acurateţea istorică şi comparativă pentru a ilustra provocări de gândire liberă într-un imperiu care se scufundă. Este o carte fermecătoare despre decadenţa ultimului imperiu european. Este o premisă pentru cercetări de anvergură. Eseul a obţinut Premiul Reprezentanţei Maramureş a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

FESTIVALUL-CONCURS PENTRU TINERII SCRIITORI DIN MARAMUREŞ (EDIŢIA A V-A, 2016)

Juriul, format din scriitorii: Gheorghe Pârja (preşedinte), Săluc Horvat şi Gavril Alexa Bâle (membri ai Uniunii Scriitorilor din România, Reprezentanţa Maramureş, Filiala Cluj), luând în discuţie manuscrisele şi cărţile prezentate în cadrul concursului, a hotărât următoarele premii: Premiul „Gheorghe Chivu" - poetei **Mara Dărăbuş**; Premiul „Ion Iuga" - elevei **Măriuţa Pop**; Premiul „Augustin Cozmuţa" - profesoarei **Mihaela Bude** (Libotin). S-a acrodat Premiul „Ion Burnar" poetului **Ioan Voicu** pentru volumele de balade apărute în anul 2015.

Măriuţa POP

CARTEA VIEŢII

Ce este destinul? O carte-gigant, în care stau scrise cu *„slovă de foc"* şi *„slovă aurită"* – vorba lui Arghezi – trecutul, prezentul şi viitorul fiecăruia? Oare aşa să fie? Nimeni nu ştie de fapt. Dar este bine să visăm, să ne imaginăm.

Această carte ar putea fi soluţia tuturor problemelor societăţii. Văzând consecinţele, am putea să ne gândim de două ori înainte de-a face un lucru sau de-a lua o decizie. Dar nu ar deveni viaţa plictisitoare? Unde ar rămâne vorba aceea, că omul învaţă din greşelile sale? Ar fi totul prea „ca la carte", ar dispărea farmecul misterului, al necunoscutului, al adrenalinei pure. Există oare această carte? Undeva, într-o altă dimensiune, eu zic că da, există. Şi este Dumnezeu, El este destinul, El şi numai El, El este „păpuşarul", El ne manevrează viţele, El ne conduce, presărându-ne drumul cu bucurii nespuse, dar şi cu suişuri şi coborâşuri, ca să învăţăm ce înseamnă viaţa. Să învăţăm să o preţuim, să nu irosim şansa de a trăi, pe care Dumnezeu ne-a dat-o.

Destinul nostru, al tuturor, este diferit, dar în acelaşi timp este la fel. Moartea nu-i motiv de tristeţe, ci de bucurie, pentru că sufletul nostru va intra în lumea veşnică, va cunoaşte puritatea absolută. Trebuie să ne asumăm destinul, să ne gândim că fiecare în această lume are un rost, o misiune pe care trebuie să o îndeplinească. Când ceasul bate ora plecării, înseamnă că am făcut tot ce ne era dat să facem, tot ce voia El să facem, niciun pic mai mult.

Pământeanule drag, trăieşte-ţi viaţa care ţi-e dată! N-o consuma regretând nimicuri. Nu contează dacă eşti sărac sau bogat, înalt sau scund, cu urechi clăpăuge sau cu nas borcănat, ci contează că ai suflet. Dumnezeu ţi l-a dat. Ai grijă de el! Tu decizi cum îl întreţii: cu miere ori cu sare amară, cu bunătăţi şi cu fapte bune ori cu desfrânări şi deşertăciuni.

Mara DĂRĂBUŞ

Osuar

Ţi-am înghiţit iubirea fără să o mestec
mi-a fost milă de ea,
am respectat-o.

S-a iubit cu gâtul meu
nu m-a lăsat nici să vorbesc.

Era-n sevraj.

Mi-a făcut din abdomen necropolă –
mi-a calcinizat intestinele cu lacrimile ei.

Să te urăsc?
Nu.

Mă-ncântă iubirile moarte prin inimă şi intestine

Putrezesc şi ţi se văd pe ochi
ca să te identific.

Echilibru

Simt diavolii cum se topesc în carne
şi picură peste vene.
Multe mor.

Le-am spus de atâtea ori să iasă,
să nu mă mai ardă cu corzile lor încinse,
să mă lase să-mi trăiesc în carne singură.
Cu îngerii.

Dar au spus „nu".
Aripile lor ar fi prea consistente
pentru organele mele.

M-au întrebat ce prefer.
Să dorm liniştită,
în timp ce demonii ard în mine?
Sau să mor sufocată de aripi de înger?

Ioan VOICU

Balada culegătorului de iarbă

iarba aceasta o culeg uşor
aplecat în vârful meu de dor
de plăcerea nopţii mă ating
şi-n tăceri de frunte mă cuprind
unde-mi sunt culegătorii, iară
stau aici şi stau pe dinafară
nu e greu să duci pe umeri rouă
când tristeţea aceasta nu-i uşoară
un culegător de iarbă sunt
şi mai grei sunt pumnii de pământ
mă sufoc de atâta nepăsare
şi mă culc pe-o pernă de ninsoare.

Balada păsării cu ochi rotund

pasăre cu ochi rotund
oare unde să m-ascund
că oriunde m-aş ascunde
n-aş avea clipe rotunde
stau la masă de lumină
cu oglinda vieţii-n mână
şi mă plâng că n-am cu cine
a iubi şi a rămâne
pasăre cu ochi rotund
oare unde să ajung
aş pleca uitat de timp
fără niciun anotimp
aş pleca uitat de lume
şi de amintiri străine
pasăre cu ochi rotund
oare unde să m-ascund
că oriunde m-aş ascunde
m-ar găsi şi iar m-aş vinde.

Ioana TRICĂ

Chipul meu de-astă-vară

Nu ştiu ce să fac cu stolurile
de fluturi din capul meu
Poate ar trebui să le aduc aminte
că e iarnă
E iarnă peste câmpurile
de la Grindu. În jur se aşterne moale
zăpada
În oraşul tău ninsoarea e neagră
şi miroase a cauciuc şi a benzină
Aici pe câmpurile de la Grindu
ninsoarea e albă şi e multă lumină.

Vino, n-am nicio adresă. Nici nume
nici stradă
Doar linişte şi nopţi adânci.
Prea multe.
Lacuri sau nori de cerneală.
Vrăbii în podul casei
şi stoluri de fluturi
ce au rămas pe chipul meu de-astă-vară.

Falsă luciditate

Cea din urmă ninsoare nu ne leagă
de nimic. Se face doar o pace adâncă
luminoasă şi moale în care
să ne cuibărim un centimetru de timp
să exersăm o stare de fericire
cu formele ei calde şi goale. Apoi

să o aruncăm pe geam
iar ea să-şi rostogolească
sunetele ei false rotunde
pe care noi - oricum - nu le doream.

Scrisoare către falşi prieteni

Fac ce pot
Unele lucruri le termin, altele nu
Trec pe lângă maluri stinghere
cariatide de nepăsare
Sfârşitul unui an nici tigru nici leu
mă ignoră, îl ignor
Fac ce pot.
Începutul nu-l ştiu, sfârşitul e înscris în început
Vin din ceasuri străine de mine

şi tac. vă las vouă liniile stridente ale zilei, promisiunile false şi dulcegăriile de sezon. vă las vouă iluzia succesului, frazele zornăitoare şi premiile date reciproc. eu ascult vocea tăcută a câmpiei, nimic din ce preţuiţi voi nu ajunge aici.

În rest, fac ce pot
Unele lucruri le termin, altele nu.

Înserare fără de timp

Înserare fără de timp
sau fără de scop
peste albul în care se întorc norii
cu chipul ascuns al zilei de ieri
Aici nu e decât lumea –

O prezenţă albă continuă
gata să fie ştearsă din timp

Nu sunt decât oamenii şi
culorile gândurilor
umbrele şi luminile faptelor
lor

Aici nu e Nimeni.

Cuburi de oglinzi

Aceiaşi ochi de lumină târzie
îi urmăresc paşii nesiguri

De pe terase albe de nori
se-apleacă rece amintirea
Cărări capcană scânteind în umbră
şi în luciul adânc al fântânii

Amiaza se încheie
aşa cum a început
cu respiraţia înaltă a gândirii
cu tăierea cuvintelor în blocuri de piatră
şi cuburi de oglinzi răsturnate.

Gelu DRAGOŞ

pentru femeia ce-o aştept

sufletul meu
e o coală de hârtie
pe care inima
a început să
scrie femeie
pentru tine
al iubirii vers

din vise mi-am clădit
un univers
în care suntem împreună
o tu
şi un eu
nedespărţiţi

şi drept dovadă
la picioare
îţi aştern
covor din lăcrimioare
îmbălsămate în lacrimi
de iubire
să ne aducă
fericire.

Aşa am trăit eu

între două inundări
ale sufletului
am săpat o fântână
cu apă limpede
răcoroasă
cu braţele-mi aspre
am ridicat o casă
visând lalele pestriţe
împreună cu Ana
am zămislit doi copii
ce ne sunt
lumina vieţii
printre atâtea coşmaruri
hăituit de atâtea năluci şi rele
am zărit lumina
chipului Tău Doamne
ştiu, ca să fiu cu Tine
va trebui să plec
departe...

Curând...

Atâta frumuseţe cuprinde fiecare zi
Când soarele şi luna îşi fac bine treaba
Dar oricât de multă dragoste mă împresoară
Atât de monoton îmi curge izvorul vieţii mele
Nimic nu e spectaculos în toate cele
Doar faptul că Tatăl n-a uitat încă de mine...
Mă sting în fiecare zi câte puţin când nu te am pe Tine
Şi tot mai mult mă tem de iad şi focurile gheenei

Smerit te port în suflet şi-n gându-mi zi de zi
Prin valurile vieţii îţi spun Doamne Isuse Sfinte
Eu doar prin Tine şi Tatăl pot răzbi...

Mihaela AIONESEI

(Târgu Secuiesc)

povestea cuielor mele

am terminat cu greu liceul electromecanic
la treapta întâi viaţa era să-mi tragă o ţeapă
şi să nu mai intru într-a doua
să învăţ cum se sapă roua
cu diploma în buzunar am fost mulţi ani
cel mai constrâns hoinar
ce n-avea bani nici de cafea
ce fete/ ce plimbări/ ce alea alea...
erau doar vise împachetate în dulăpior
m-am întrebat de multe ori
ce caut eu printre atâtea agregate
şuruburi şi cuie netede sau striate
când mintea mea-i călare
când pe-un roib alb când pe unul verde
şi când nimeni nu mă vede
dau cu mine de pereţii care prind contur
de astre negre sau albastre
se zgâiesc la mine mirate
precum câinii aşteptând luna albă la apus
ce viaţă plină de cucuie am dus
conice sau rotunde
îmi aminteau mereu că n-am loc niciunde
aşa că m-am întors la viaţa mea de cuie
cu cap cârlig/ teşit sau înecat
aşa mi-am învăţat stările care au urmat
şi poate dacă nu aş fi ştiut
cum se ţine şurubelniţa dreaptă
nici rănilor nu le-aş fi putut spune
cum să stea aliniate ca nişte soldăţei de plumb
nu, nu plumbul lui Bacovia
ci cel de-a lungul timpului adunat
de care-mi vorbea un doctor la un control de rutină
cică-s cariată de boli şi plină de rugină
iar plumbul în cantitate mare devine toxic
şi atrage după el şi alte metale mai grele
ei şi care ar fi Doamne marea greutate
cu o tijă de oţel în spate
sunt mai puternică decât puful de păpădie
pe care-l ţii Tu la pălărie
am să mă strădui să-l ţin în frâu
până voi înghiţi toate cuiele repartizate
până inima se va da deoparte
să-i facă crucii Tale loc
dar până atunci Doamne
mai lasă-mi timp de-o poezie
pe care s-o scriu cu mândrie
liceului care să fiu dârză m-a învăţat
chiar dacă greu l-am terminat

pelerin fără umbră

forma de biserică stă în rugăciuni
azil cerând rănilor mute
aceeaşi gloată oferă nelegiuirilor răstignirea
- capul pelerinului vrem!
al acestui neisprăvit ce umblă cu neruşinare îmbrăcat
în poem
- să-l răstignim! să-l răstignim!
s-avem sânge să bem!
sufletul se făcu ghem
silabele s-au bătut în cuie
partea nevăzută s-a urcat pe cruce
şiroiau macii
soarele se zvârcolea ca frunza în toamnă arsă
îngerii chemau vracii
magii dezlegau mistere
şarpele sâsâia dispreţul
se împrăştia în aer
ca praful ciupercilor otrăvitoare
pescăruşii înalţă giulgiul
marea geme
dincolo de orizonturi
lumina

Radu Ilarion MUNTEANU

UN UIMITOR ROMAN PROVOCATOR

* ***Noi, romii şi restul lumii***, Elena Dumitrescu-Nentwig, Editura Limes, Cluj, 2016

O muziciană consacrată oferă o lectură mai mult decât interesantă, chiar una provocatoare. De ce provocatoare? Deoarece te obligă, cititor cu onestitate asumată fiind, să te tot învârţi pentru a-ţi defini poziţia faţă de un text întrucâtva compozit. Până la un punct, altfel greu de stabilit precis pe itinerarul lecturii, îţi provoacă nu rezervă, nu reticenţă, ci o anume stare de alertă. Evanescentă, derutantă chiar. Care apare şi dispare. Senzaţia lecturii bate spre conglomerate. Din pasaje neutre, ajungi, fără tranziţie, la sonuri grave, te reîntorci să respiri aburul de telenovelă, pentru a fi impresionat de profunzimea rezonantă a pasajelor care vorbesc de muzică.

Dar ce se află dincolo de acest punct imprecis? Un curs narativ sigur, controlat, expresiv, care te prinde. Şi atunci te întrebi dacă nu cumva autoarea însăşi şi-a găsit coerenţa, ritmul şi plinătatea narativă exersând din mers. Sau dacă nu cumva tu însuţi, cititorule, nu ai parcurs un drum similar de-a lungul lecturii. Aş înclina spre ambele variante, cu o uşoară pondere a primeia.

Pă ce te bazezi?, aud în urechile de cititor nemuritoarea replică moromesciană. La prima vedere, recitind textele de pe coperta a patra, coroborate cu pagina de mulţumiri, inspirat culeasă într-un font care imită scrisul de mână, rezultă că întreaga carte a trecut prin destule mâini competente.

Ce rezultă din faptul că cititorul nu poate fixa punctul de la care senzaţia de conglomerat se estompează? Dincolo de identificarea celor două motivaţii posibile, putem accepta un model tranzitoriu, cu o zonă intermediară, care transformă un conglomerat într-un fel de suspensie, în care mediul dispers e vocea plină, iar fragmentele neutre sunt enclave. Dar, pentru a sugera cu precizie impresia de lectură, ar mai fi nevoie ca noţiunile folosite în metaforă să fie cunoscute. Rămâne să sperăm că sunt intuibile. Vom vedea, mai la vale, că aceste mostre de limbaj au, de fapt, o perfectă explicaţie, chiar una de mare fineţe în definirea personajului narator.

Să revenim la substanţa romanului. Din capul locului sunt dator să precizez că fac parte din categoria de cititori pe care titlul nu-i atrage foarte tare. E limpede de ce. Căci e folosit un termen impus de corectitudinea politică. Fură de ajuns primele pagini pentru a realiza că bănuiala asupra motivării titlului se dovedi justă. Personajul central, narator, nu se sfieşte defel să folosească cuvântul istoriceşte consacrat, abia de curând prohibit şi înlocuit cu cel de pe copertă, care împarte lumea în două părţi inegale. Un ţigan care avusese şansa emancipării se referă la ţigani, în peste 90% din cazuri, cu termenul ţigani. Vorbeşte, din când în când, de romi. Cu impecabil bun simţ şi cu simţul măsurii. Ba chiar are o discuţie pe teme terminologice. În trecere, fără a insista. Har cerului, nu spune niciodată rromi. Autoarea nu putea folosi alt termen decât cel corect politic. Dar naturaleţea cu care eroul său ţigan vorbeşte despre ţigani, spunându-le pe nume, e superbă. Ceea ce sugerează artificialitatea, de nevoie, a titlului.

Dar firescul şi chiar farmecul cu care vorbeşte eroul cuceresc. E un personaj concomitent viu şi simbolic. Reprezentativ chiar, dar îndeplinind în construcţie şi rolul, de care nu e conştient, de reflector care pune luminile pe problematica sa comunitate. Căci personajul romanului, dincolo de personalitatea reliefată a eroului narator, e unul colectiv: ţiganii. Zugrăviţi cu obiectivitate, dar nu cu detaşare, cu luminile şi umbrele lor. Cu evidentă căldură şi simpatie, dar cu ton ferit de subiectivitate lozincardă şi de orice pledoarie *pro domo*. Cu un sensibil echilibru între propriile specificităţi de la plus la minus infinit şi reacţia mediului european faţă de ei. Ba chiar, deşi personajele mai conturate, cu pondere mai mare în construcţia epică, au, din când în când, inerente reacţii de obidă, niciodată duse până la revoltă, ele manifestă o stranie luciditate, refuzând să acuze exclusiv mediul european de sentimentele publice faţă de ei, asumându-şi o amară răspundere. Sunt cele mai luminoase momente ale poveştii baladeşti. *„Şi noi suntem de vină că ne privesc aşa"*, repetă, în laitmotiv ferit de ostentaţie şi de obsesivitate, aproape toate personajele acestei comunităţi.

Una din abilităţile scriitoriceşti manifestate de autoare e că opiniile şi atitudinile faţă de ţiganii din poveste aparţin ţiganilor înşişi, în decelabilă mai mare măsură decât europenilor. Mai mult, ţiganii vorbesc nuanţat despre ţigani şi au atitudini nuanţate unii faţă de alţii. Pe când reacţiile europene, mai ales cele din presă, sunt schematice. Chiar dacă foarte probabile. Este aici, pe lângă abilitate, un pui de *parti pris*. Justificat. Autoarea nu putea avea faţă de subiectul ei altă atitudine. E o remarcabilă calitate, morală, dar mai ales scriitoricească, curajul şi forţa blândă de a evita clişeele *pro domo*. O subtilă calitate e discreţia folosirii poncifului corectitudinii politice, pomenit doar o dată sau de două ori. Concepţia cărţii cerea o asemenea independenţă ideatică, iar amănuntul merită semnalat.

Am analizat până acum doar scriitura, să trecem la substanţa cărţii, începând cu personajele. Eroul central, narator la persoana întâi, aparţine simultan celor două lumi: a clanului ţigănesc Budală şi a micii burghezii europene. Folosesc acest termen întrucâtva revolut, deoarece el defineşte mai bine categoria socioprofesională a practicanţilor de meserii liberale, componentă a ceea ce se numeşte mai vag clasa mijlocie. Din care face parte mai ales pătura antreprenorială. Plecat din familie la o vârstă fragedă, trimis, de fapt, de bulibaşa clanului la şcoli, pentru dezvoltarea unui talent muzical peste media etniei, îi facem cunoştinţa din prima pagină, ca muzician consacrat. Violonist de succes, profesor la Conservatorul din Hamburg, compozitor ocazional, mai puţin dirijor. Aici trebuie să nu omitem a discuta similitudinile dintre personaj şi autoarea romanului. Departe de a presupune orice fond biografic, alegerea autorului e nu numai logică, ci oarecum unică. Ea însăşi solistă de operă, cu o carieră europeană sintetizată în fişa signaletică, pe care Editura Limes n-a omis a o plasa pe pagina cuvenită, nu avea sens să-şi construiască saga aproape la zi (vom reveni la inserţia şi relevanţa cronologică) a lumii ţigăneşti europene, decât în jurul unui personaj precum acest Cornel Budală. Care, pentru a fi tipic şi semnificativ, nu putea fi decât violonist. Am zice că formaţia profesională şi sufletească a autoarei nu-şi puteau găsi un mai potrivit debuşeu literar decât un roman despre ţiganii europeni.

Celulă socială fundamentală, familia eroului îi calchiază întrucâtva propria singularizare sugerată prin precaritatea legăturilor cu familia olandeză a soţiei acestuia, personaj construit cu intuiţie scriitoricească, de la fondul sufletesc pozitiv la profesia tot liberală (e medic stomatolog, cu cabinet propriu). Pozitiv am spus? Da, căci criza inerentă oricărui cuplu de vârstă medie e rezolvată înainte de a determina rupturi ireversibile. Dar care l-ar fi îndreptat pe erou pe o traiectorie diferită de rolul său din saga. Criza e provocată de reacţia inerentă a lui Magaly la provocarea presei tabloide, creatoare de scandal. Ocazionat, scandalul, de un prim contact al eroului cu una din şatrele europene ale clanului său de proveniență. Acest moment de cumpănă îşi joacă foarte bine rolul în evoluţia personajului central. Repet, aici, un truism: pentru ca o naraţiune să capete drept de cetate literară, eroul trebuie silit să opteze. Iar opţiunile sale consecutive să-l împingă pe drumul împlinirii unui destin coerent şi semnificant. Rostul truismului e de a sugera că, cu toată discreţia editorului, care nu spune dacă autoarea va fi publicat şi la alte edituri (pare că nu), dar acesta ar putea fi doar al doilea roman al său, scris în abia ultimii doi ani. Siguranţa construcţiei face să i se potrivească celebrele versuri ale lui Corneille: *„et pour leur coup d'essai/il veut des coups de maîtres"*. O spun cu toată reticenţa faţă de orice ton encomiastic.

Dacă Magaly e un personaj cu o doză rezonabil de mică de artificialitate (e mai bună decât media probabilă a femeilor europene din sus-numita categorie socioprofesională), familia e completată de fiica cuplului, adolescenta Liza. Aceasta din urmă impecabil de tipică. Trecând de la firescul puternicei legături sufleteşti cu tatăl său, legătură traumatizată în momentul de criză, la aiurelile perioadei *teen age*, dar, ca reflex al aceluiaşi fond sănătos, îşi mărturiseşte spre final opţiunea privitoare la viitorul ei. Ferice de oamenii care, sub imperiul unor întâmplări din adolescenţă, îşi decid viitorul. Alegerea Lizei a fost influenţată în mare de contactul cu rubedeniile ţigăneşti ale tatălui său, iar punctual de succesul ajutorului dat copiilor Auricăi, nepoata prin alianţă a tatălui său. Pe care copii îi numeşte veri. Ca, de altfel, întreaga familie. Ei sunt, totuşi, nepoţi de vară, Aurica fiindu-le vară primară prin alianţă. Dar Cornel însuşi se descurcă greu în încrengătura complicată a clanului Budală, pe de o parte datorită ruperii contactului cu acesta de la şapte ani, pe de alta, rapidităţii succesiunii generaţiilor în comunităţile ţigăneşti, după obiceiuri ancestrale.

Tribulaţiile lui Cornel, declanşate de contactul cu bunicul său, bulibaşa clanului, la debutul sagăi, se dezvoltă progresiv, impulsionate de interactiuni mai mult sau mai puţin inerente cu diferiţi membri ai clanului. Natură fericită, el reuşeşte să controleze impulsurile atavice, încorporându-şi-le în fiinţa-i totuşi europeană. El e destul de pregătit, ca urmare a vieţii petrecute în mediul social în care crescuse şi se maturizase între prima copilărie şi vârsta a doua. Dar riscul datorat naturii biologice există, iar personajul trece testul implicit. Desigur, această condiţie e cerută, prin definiţie, de însuşi sensul demersului literar. Saga trebuia să fie completă şi pozitivă. Că aici e loc pentru o mica doză de idealizare, e elementar. Dar autoarea are inteligenţa de a evita un final lipit, un *happy-end* convenţional, saga terminându-se cu ideea forţă a eroului: miza pe educaţia şcolară a congenerilor săi, bazată pe propria-i experienţă. Fraza finală ar putea fi suspectată de convenţia unei morale a fabulei, dacă cititorul nu s-ar fi obişnuit până la lectura ei cu fineţea cu care autoarea îşi conduce povestea. Evitând mereu, pe tangentă, căderea în telenovelă.

Aici e momentul de a reveni la interpretarea pe care o propunem structurii de conglomerat cel puţin a primelor cîteva zeci de pagini. Spuneam că am întâlnit pasaje neutre. Cum ele aparţineau, organic, personajului narator, cred că au un dublu sens. Personajul central e, într-adevăr, emancipat. Dar mentalitatea lui n-a avut, de-a lungul vieţii, sansa unei dezvoltări intelectuale extinse. Mediul european însuşi e plin de convenţionalisme. Personajul pur şi simplu gândeşte spontan în termenii pe care cititorul îi resimte cum deja am precizat. Automatismele sale de gândire sunt formulate, în mintea lui, exact în acel tip de limbaj. Adoptând, ca cititor, faţă de autoare, atitudinea de maxim credit, prefer să interpretez acest aspect stilistic în sensul de mai sus. Argumentul meu e tocmai fineţea stilistică observată de-a lungul lecturii. De altfel, toate personajele vorbesc pe limba lor. Presa tabloidă, luată ca personaj colectiv, idem. Relevantă e reacţia lui Cornel la vulgarităţile atât de mustoase şi hazoase ale ţiganilor. Pare exagerat, dar comportamentul său e logic. Conştient sau nu că se sprijină moralmente pe o educaţie convenţională, leagă eforturile de emancipare ale rudelor sale, pe copiii Auricăi în primul rând, dar mai intens pe Aurică însăşi, de sancţionarea consecventă a coloratului limbaj ţigănesc şi de îndemnurile la fel de consecvente spre şcoală. Pare o scădere a personajului, dar nu-i decât o dovadă de determinare. Chiar în cadrul strâmt al educaţiei europene.

Cele mai reliefate personaje ţigăneşti sunt nepotul de frate Romică (pentru a cărui ajutorare îl chemase în România bunicul bulibaşă) şi soţia acestuia, Aurica. Primul e sociopat, cea de-a doua e cumsecade, în limitele cumsecădeniei ţigăneşti. Şi, fire puternică, devine recuperabilă. Romică devine un caïd al lumii interlope, întrând în zona extraţigănească a acesteia, cu presupuse legături oculte în mediul *establishmentului* românesc. Tatăl său, Călin, frate cu Cornel, după unele oscilaţii, se integrează definitiv în industria infracţională a lui Romică. În ultimele pagini, Cornel îşi descoperă două surori. Pe Micşunica, rămasă în şatră, undeva, în Portugalia, imună la corupţia naturală a mediului ei, bine aleasă în menajerie, căci reprezintă o specie de ţigan din vechea tradiţie, practicantă a unor meserii dispărute, cu mândria cinstei sale. Transferată şi femeilor. Personaj pitoresc, dar trist, prin faptul că specia pare pe cale de dispariţie. Dar mai dură decât întâlnirea, la urma urmei benignă, cu ea, e neîntâlnirea cu o a doua soră, Teodora, autorecluzionată într-o mânăstire tot portugheză, personaj care pare cu totul fictiv, fără, probabil, corespondent în colorata lume ţigănească.

Vorbeam de căldura şi plinătatea sonului acelor pasaje în care eroul se mişcă în universul muzicii. E de presupus că, de n-ar fi fost ea însăşi muziciană, valorificând propriile trăiri, e îndoielnic că autoarea ar fi reuşit acele pasaje.

(Continuare în pagina 22)

Echim VANCEA

altundeva

umbra se păstrează-n ascuns
de somnul al cui e nu ştie
o pată de soare se lăfăie-n canalizarea oraşului
mirosuri de sălcii se-mpart şi nu se mai termină

umbrele au dispărut una după alta
şi nimeni nu mai trece
de prima tinereţe a apei zălăzite
înaintea mea se confruntă
umbră cu umbră din cămaşa de noapte
abia scăpată din maşina de spălat vase

abia de se simte ploaia
de la o staţie de autobuz la alta o umbră săritoare –
a plouat

mersul

între aripile prăbuşite peste morţii disperaţi
de lipsa întunericului nelămuririle pâlpâie
şi rugăciunea rugineşte orbind orice cuvânt –
dar el a dormit în braţe cu un mănunchi de maci
încă o zi în grădina sălbatică

oasele îngreunate de rouă strălucesc ademenite
de trupurile putrezind mulţumite
că după ele nu mai rămâne nimic

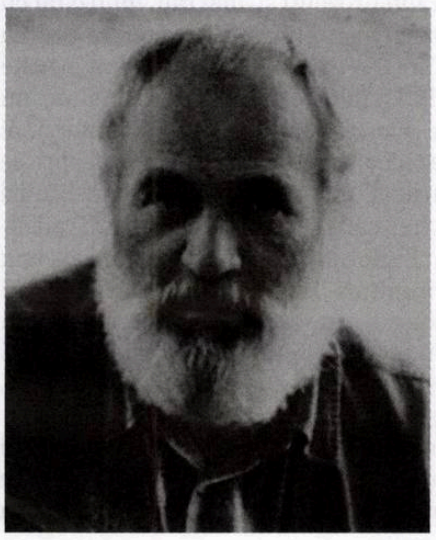

să fie seară

de pe crusta stâncoasă a norilor
se desprind picuri de apă zălăzită
apoi unul câte unul se închid precum un ecou
umplând oala de noapte a anotimpului

femei în negru şi râsete
se aud înainte de a se vedea
cum vin din începutul şi sfârşitul nopţii de dragoste
cum vin înspre călători
să se împlinească printre genele de spumă
ale unor vremuri demult topite pe frunze

clipă

la marginea pădurii poveri de suflete atârnă
între schimburi de apus
tăul ia foc de la fulgerele mute
pe cerul şters de nimbul întunericului
trec umbre pipăind locul pe unde calcă
fără să ştie ce numără orologiul din turnul cu păsări

pe maluri creşte mucegai sub tălpile pescarilor rătăciţi
ţipete se aud în somnul manechinelor din vitrina
înfruntând vremea de iarnă ţinându-şi tălpile în mâini

câmpia plină de crengile verzi ale ninsorii
înfloreşte în carnea de-o clipă a umbrei
nicio scăpare nu-i
niciun miracol
doar pădurea rivalizează cu turla bisericii negre
iarba se zbate în pântecul căii ferate zadarnic
în braţele tale se moare de foame cuvânt cu cuvânt

ascultă

peste degetele de piatră
se aşază
respirând zgomotos
noapte de noapte
câmpul de maci

apoi se lasă stingher
în genunchi
umbra după prima lecţie
de înec
se-acoperă cu ape şi somn

odată deschise pleoapele
înspre toamnă
nu ne mai putem aştepta la nimic
de o bună bucată de vreme
moartea piere în vis

umbre

în juru-mi trupuri goale se învârt în cercuri
nimic nu se vede de ceata de trupuri ce-şi
trec din mână în mână câte-o bucată de piele
sângerând pe sub poduri în lese proscrişi

cu noaptea pe urmele mele respir zgomotos
din clepsidre stâncile se rostogolesc peste cercuri
anotimpurile ascund cadavrele albe ale călăilor
în noapte vin de departe umbre goale de focuri

însingurare

se aude umbra apropiindu-se hărţuind întunericul
ploi mizerabile se încăpăţânează să răsufle uşurate
adunându-se în jurul unui picior de lemn
păzit de puii de vulpe când dormim mai adânc

în cimitirul din centrul oraşului se adună fecioarele
cu inimile înmuiate în aripi de bice
apoi tac
şi în tăcere
se aude
muşcătura ploii
dintr-un muşuroi de furnici

nimic nu mai seamănă cu revenirea celor morţi
uşor de recunoscut după umbra în care stau înveliţi

şi în care odihnesc păianjeni orbi

strigăt

îngropaţi în ninsoare stăpânii de sănii adunaţi în haite
se dezbracă uşor de cuvinte amestecându-şi
noapte de noapte
aşternuturile cu întunericul

un maldăr de linii şi puncte rămân de şase-şase
trupurilor presate de întuneric –
acolo dorm şi visează
despre regate şi vânători cu şoimi
despre corăbieri răpuşi de adultere
despre cadavre plictisite de propriii părinţi –

deodată stăpânii s-au retras cu şoimii
pe umere obsedaţi de trădări şi plăceri

împotrivire

drumuri pavate cu locuri de veci fără plată
stau faţă în faţă lângă munţii înalţi şi mai albi
amestecaţi unii cu alţii au acceptat cu plăcere
şansa de a se lăsa mituiţi
înainte de naştere

fluturi de gheaţă atraşi de tinereţea fecioarei
tremură în căldura lor
fericiţi că vor avea fii şi fiice

înainte ca naşterea să fie o certitudine

fata pădurii suportă din ce în ce mai greu
să-i plângă pe cei morţi umilindu-se cerşind
printre mormintele nesăpate încă şi nu îndeajuns
de solidare cu cei condamnaţi la moarte

fântâni cu apa zălăzită clipesc
înaintea bocetelor –
bea-voi mai mult
umbra s-a aşezat pe pagina de gardă a poemului
prevestind sfârşitul lumii
după naşterea primei femei
zămislite în ultima noapte de dragoste

ultimul

între frunzele de mătrăgună
răpus de senin se aşază omătul
precum un păianjen pe lângă lauda zilei
ultimul ascuns după piatra din vârful colinei

oasele între tăcere şi mirosul de floare albastră
îi dau dreptul la o moarte uşoară
pe lac cei fără de glas
salută lumina lipsită de apărare
strigătul tău în lumina apusului
abia de se mai aude de bătaia clopotelor

steaua încărcată de ninsoare
se pregăteşte de somn
ochii de buhă dansează
pe mormintele proaspete
pietre albe înfloresc sub
ultima zăpadă sângerând
sub trupuri de lupi

singurătate

ape vindecătoare îşi lasă umbrele
de-a lungul valurilor într-o zi de toamnă târzie
mucegaiul se-ntinde peste insula de corali
plină de cercuri înarmate cu iarbă

peşti zburători se rătăcesc
peste mormintele de pietre trudite
de atâtea amiezi de corăbii naufragiate
în golful răvăşit
de acostări şi plecări
de naufragii pribege –
o săgeată călătoare sfărâmă dimineaţa plângând

călătorie cu glas tare copil fiind

pentru numele iernii se înclină amurgul
lângă clopote aşteaptă prietenii
şi „pentru că dumnezeu nu va veni la noapte"
împart pâinea la trecătorii întârziaţi
în numele sărbătorii care nu va să vină
apoi din întunericul nopţii
privesc la ospăţul statuilor
lupii muşcă din umbra clopotelor
din oasele primitoare uitate pe nisipurile umede
urlete şi trosnete se aud din sicriele părăsite
stând de ură în faţa valurilor fulgerate de sete

Ioan NISTOR

O REEDITARE A MONOGRAFIEI *LEUL DE LA ŞIŞEŞTI*, SCRISE ÎN 1936 DE TIRON ALBANI

La prestigioasa editură clujeană „Şcoala Ardeleană", a fost reeditat un volum dedicat memoriei lui Vasile Lucaciu (Tiron Albani, ***Leul de la Şişeşti. De ce s-a prăbuşit Monarhia Austro-Ungară***, 2016), de real interes pentru cititori. Volumul are legătură cu un şir de evenimente culturale prin care s-a adus cinstire luptei memorandiştilor de la sfârşitul veacului a XIX-lea pentru drepturile naţionale ale românilor transilvăneni. El marchează scurgerea a 122 de ani de la condamnarea lui Vasile Lucaciu la cinci ani de închisoare şi, totodată, anunţă un proiect de readucere în actualitate a celor mai importante tipărituri interbelice din nord-vestul ţării.

Tiron Albani – născut la 2 martie 1887 la Gârbova de Sus, Alba, decedat la Oradea în 12 septembrie 1972, scriitor şi publicist, cu trei luni de detenţie în temniţele împărăteşti pentru „delicte de presă" – a fost el însuşi un militant de seamă al Unirii din 1918.

Cartea lui este o reconstituire aproape cinematografică a vieţii celui care *„a înţeles cu o exactitate matematică timpul istoric în care a trăit"*, după cum afirmă în prefaţa cărţii Dumitru Păcuraru. Tiron Albani oferă date biografice precise, dar ne îngăduie să întrezărim şi expresia talentului său de prozator. Evocarea e făcută prin dialoguri vii, prin imagini realiste dintr-un timp eroic, inclusiv prin tablouri expresive cum este cel al închisorii din Seghedin, văzute ca o adevărată machetă a Imperiului Austro-Ungar: *„Zidurile vechi şi cenuşii ale clădirii într-o parte sunt spălate de valurile Mureşului, ca şi cum ar vrea ca în semn de protest să sape la temelia zidului lugubru şi misterios pentru a-l prăbuşi şi spăla în apele Tisei. Parcă ar şti că în dosul acestui zid lâncezesc atâtea vieţi şi se înăbuşă atâtea idei. Unele ies la iveală, altele se irosesc, se înăbuşă în aerul îmbâcsit al celulelor, cum se stinge o flacără copleşită de o lavină de nisip"* (p. 112). Evocarea e caldă, cu vibraţii ale sufletului, cu admiraţie şi recunoştinţă pentru un erou autentic, pentru omul, luptătorul şi vizionarul exemplar. Deseori recurge la consemnarea unor detalii sugestive, ca în acest scurt citat privind cursul procesului: *„Preşedintele se sfătuieşte cu judecătorii, apoi pronunţă deciziunea://–Curtea cu juraţi nu dă loc cererii acuzatului.//Mulţumit de sine, procurorul Cserna se ridică şi, privindu-şi însemnările, după ce bea din paharul cu apă, începe un rechizitoriu preliminar cu vocea forţată..."* (p. 65).

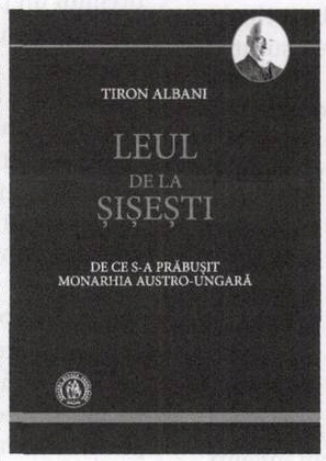

Graţie talentului său, autorul impune imaginea eroului care se înalţă până în clipa biruinţei şi, în acelaşi timp, imaginea unui imperiu care cade. De ce cade? Cauzele sunt diverse şi reprezintă substanţa ideatică a cărţii. Imperiul era o construcţie falsă, deoarece se nutrea din credinţa că o populaţie minoritară din Ardeal se poate impune prin forţă pentru a domina majoritatea românească. Miopia, autoiluzionarea nu permiteau stăpânirii să vadă o realitate stridentă. Chiar în rechizitoriul pronunţat în sala de judecată, acuzatorul vorbeşte despre *„o naţiune dominantă"* (p. 66), nu altfel, ci pur şi simplu dominantă. Aceasta era paradigma acţiunii celor ce împărţeau dreptatea. E uşor de constatat că termenul nu avea nimic comun cu evoluţia lumii spre libertate individuală şi naţională în pragul secolului XX.

Pe de altă parte, la nivelul de jos al societăţii, se ajunsese la o intoleranţă explozivă. Invectivele reciproce, absurde şi de o parte, şi de alta (reproduse în carte, netraduse, dar uşor de decodificat) indică fracturi în ţesătura societăţii imposibil de vindecat. Din cauza unei propagande care nu contenea să-i prezinte pe români ca fiind o specie umană inferioară, acţiunile menite să deznaţionalizeze, prioritar prin sufocarea dreptului la utilizarea limbii, au produs deznădejde şi mânie. Intoleranţa de stat, după 1867, nu cultiva vieţuirea împreună, ci întărâta conflictul. Dacă s-a ajuns chiar şi la interzicerea doinei româneşti *„sub aspre sancţiuni"*, cică *„pentru caracterul ei rebel"* (p. 119), acesta e un semn de slăbiciune al acelei construcţii statale. Idealurile paşoptismului european eşuaseră lamentabil, în imperiul bicefal, în direcţia periculoasă a unui şovinism perfid şi agresiv.

Revendicările românilor sunt exprimate clar de către cel care a fost eminenţa cenuşie a *Memorandumului*, Vasile Lucaciu. El şi-a îndemnat consângenii să înveţe cum să-şi apere *„onoarea, liniştea, averea şi viaţa"* (p. 66). Iată, aceasta era vina care nu i se va ierta! Sunt doar patru termeni, dar extrem de cuprinzători. Spre exemplu, onoarea însemna dreptul românilor de a fi ei înşişi, cu limba lor, cu obiceiurile, cu învăţătorii, cu credinţa lor. El a demascat cu precizie în publicistica sa şi în textul *Memorandumului*, pe care l-a inspirat, căile folosite sistematic de regim pentru subordonarea românilor. Cea mai gravă: lipsa instrucţiei, a şcolilor de stat cu predare în limba română. Apoi, acapararea terenurilor fertile (!) prin comasări, aşa-numita „reformă socială", de tristă faimă, iniţiată de economişti (supraapreciaţi, din nefericire, şi azi de necunoscătorii efectelor), reformă aplicată de nişte ingineri pe care autorul îi vede plimbându-se *„ca nişte berze"* peste holde (p. 146), pentru a comasa pământurile mănoase şi a le concentra în mâna unor mari proprietari, în timp ce românilor li se lăsau *„coastele, mărăcinişurile şi pietrişurile"* (p. 147). Era calea sigură spre o sărăcie greu de îndurat, cauză a emigraţiei spre alte zări. Va fi nevoie de reforma iniţiată după Unire de Iuliu Maniu pentru repararea acelor nedreptăţi.

În acelaşi timp, autorul surprinde în profunzime starea sufletească a oamenilor. Represiunilor de după 1867, dublate de o propagandă eficientă, li se adăuga pericolul pierderii limbii, atributul demnităţii de care vorbea părintele Lucaciu. Aroganţa stăpânirii, manifestată chiar şi prin invective care au virusat toate straturile sociale cu scopul de a crea un complex de inferioritate, iar pe de altă parte, senzaţia românilor de naţiune supusă extincţiei, tot acest ghem de nemulţumiri a făcut ca puţinul aer respirabil să se epuizeze. Cele două comunităţi deveneau din ce în ce mai mult două entităţi paralele, străine sau două pietre care produc doar scântei. Bun cunoscător al psihologiei maselor, al filosofiei şi al istoriografiei, dr. V. Lucaciu a înţeles că salvarea e doar una: două drumuri separate. Şi asta pentru că intuia un sens unic al istoriei: libertatea individuală a fiinţei umane în context naţional. Căutătura „de sus" a unei părţi nu pace înseamnă, ci confruntare. Chiar şi la nivel de familie, un membru dominant, care îşi arogă puterea absolută de a decide, nu este acceptat şi va fi izolat sau repudiat. În fond, la 1 Decembrie 1918 s-a legiuit inevitabila ruptură. Românii au abandonat nişte companioni incorecţi, lipsiţi de loialitate faţă de ceilalţi de lângă ei. Era, psihologic, gestul suprem de afirmare implacabilă a demnităţii.

Cartea lui Tiron Albani e o bună ocazie de decontaminare ideologică a celor care încă merg înainte cu capul răsucit îndărăt şi cu nostalgia imperiului.

Merită reprodusă o secvenţă veridică a tensiunii din sala de judecată, care indică o realitate extinsă la nivelul întregului Ardeal: intoleranţa instituţionalizată, care molipsea populaţia alimentând un complex de inferioritate printre români. Iată secvenţa: *„Înainte ca preşedintele să răspundă la cererea apărătorului, în sală izbucneşte tumult. Ungurii din Debreţin, care au venit să se distreze la acest proces, s-au simţit jigniţi în orgoliul lor că acuzatul refuză să vorbească ungureşte. Încep să insulte pe acuzat, la care răspund românii prezenţi şi ei, că acuzatul poate vorbi în limba sa maternă. Aceasta a dat prilej la un schimb violent de cuvinte între unguri şi români:/–Budos olah!/–Ungur prost!/–Hallgass te bocskoros!/–Taci, tu, slugoi de călău!/Preşedintele, văzând că degeaba sună clopotul, nu poate stăpâni sala, suspendă şedinţa, amânând-o pentru a doua zi"* (p. 67). La această scenă, un singur comentariu mi se pare potrivit. Şedinţa cu injurii a fost amânată. Cu o zi! Apoi s-a dat citire condamnărilor. Dar starea explozivă urma să mai acumuleze energii centrifuge încă douăzeci şi patru de ani. După care va veni o altă sentinţă, definitivă, la 1 Decembrie 1918.

Imperiul s-a prăbuşit pentru că nu avea niciun fel de bază, nici democratică sau liberală, nici etnică, nici nu promova dreptatea şi egalitatea. Chiar dacă s-ar fi modernizat începând, să zicem, de la denumirea în ordine alfabetică, Monarhia Austro-Cehă-Româno-Slovacă şi Ungară, tot ar fi eşuat. Recent, istoricul Lucian Boia susţinea (făcând prozeliţi şi, mai rău, fiind citat cu mare sârg de adversarii actului de la Trianon) că Unirea Transilvaniei cu Ţara din 1918 nu s-ar fi înfăptuit în nişte termeni juridici clari, uitând că istoria curge înainte, nu înapoi. În paginile sale, presărate, poate involuntar, mai mult cu otravă decât cu boiá, nu spune nimic despre ce fel de „termeni juridici" vor fi stând la baza constituirii micului Regat Ungar care la 1867 a înghiţit o Transilvanie mare şi lată. Pe de altă parte, entuziasmul exersat în demolarea unor mituri îl face pe istoricul amintit să uite că istoria a oferit nişte lecţii, că imperiile se pot menţine doar prin forţă, o vreme, dar nu sunt veşnice. În zilele noastre, şchiopătând, mai dăinuie unul singur, dar e foarte trist şi acela...

Imaginea împărăţiei, pe care o oferă cartea lui Tiron Albani, este aceea a unei *vultori* uriaşe, cu doage ferecate în oţeluri, dar putrede şi pline de spărturi în faţa puhoiului nemilos.

Despre Vasile Lucaciu, câteva concluzii, în final. Cea mai importantă lucrare a sa, alături de cauza Unirii, a fost aceea de a crea o adevărată şcoală a patriotismului. A fost un exemplu pentru tineri. A format o generaţie de preoţi care au suplinit lipsa intelectualităţii din ţinuturile noastre. Numeroşi fii ai Şişeştilor, preoţi răsăriţi la îndemnul său, s-au răspândit în nord-vest, mai ales în Oaş. Inclusiv omul de cultură care a revoluţionat viaţa şcolară din aceste ţinuturi, Dariu Pop, a fost o vreme ucenicul spiritual al părintelui Lucaciu.

Pe de altă parte, ca om al bisericii, el a avut în vedere rânduielile divine, dar a pus preţ în ceea ce a făcut şi a scris şi pe rânduielile omeneşti care cer acţiune, fapte, luptă, sacrificii. A aşezat astfel în armonie ceea ce teologii numesc Biserica Triumfătoare, din cer, cu Biserica Luptătoare, de pe pământ. În privinţa celor două biserici româneşti, el ştia că neamul său respira cu doi plămâni, dar şi că inima acestui neam e una singură. Şi, în virtutea acestei unicităţi, propria sa inimă bătea în ritmurile de la anul 1053. Încăpătoare fiind, îi cuprindea pe toţi românii deopotrivă. În acelaşi timp, ideologia Unirii, la care şi-a dat obolul, nu admitea revanşa, nu accepta ca naţiunea umilită să umilească la rându-i, principiu care, în marea sa parohie nord-vestică, a prins rădăcini viguroase până azi. De altfel, textul *Memorandumului*, demn, unificator, e un adevărat tratat de civism.

Vasile Lucaciu a dat şi nişte lecţii de moralitate pentru cei aflaţi trecător în fruntea naţiei, valabile încă. Aflat în pragul morţii, în casa din Satu Mare, Vasile Lucaciu exprimă un gând, o speranţă, aceea că Ţara *„va avea conducători demni"* (p. 192). Refuza pâinea albă, ca simbol al belşugului, pentru că, spunea, nu acesta a fost visul său, luxul, traiul uşor. Sunt exemple din care deducem că, într-un moment crucial, altădată, românii au avut şansa de a avea în frunte oameni de caracter, care au pus mai presus ţara decât propria existenţă.

Săluc HORVAT

DREPTUL LA MEMORIE. NAE ANTONESCU – FILE DE JURNAL

Publicarea ***Jurnalului literar*** rămas de la Nae Antonescu* constituie un important act de restituire, de readucere în actualitate a personalității unui important critic și istoric literar, a celui mai devotat istoric al presei literare românești.

Născut în comuna Terebești (județul Satu Mare), Nae Antonescu (18 septembrie 1921 – 18 iunie 2008) a parcurs o biografie încărcată de evenimente, de urcușuri și de coborâșuri, de frustrări, de împliniri și de insuccese, marcate de perioadele istorice pe care le-a parcurs.

După o perioadă petrecută prin redacția unor publicații, care îi va aduce în 1948 o condamnare pentru *„activitate politică național-țărănistă și convingeri religioase greco-catolice”*, în urma detenției se va reîntoarce în comuna natală Terebești pentru a-și îndeplini apostolatul de profesor de țară, profesor de română, activitate pe care o va continua, cu mici intermitențe, până la încheierea prin pensionare.

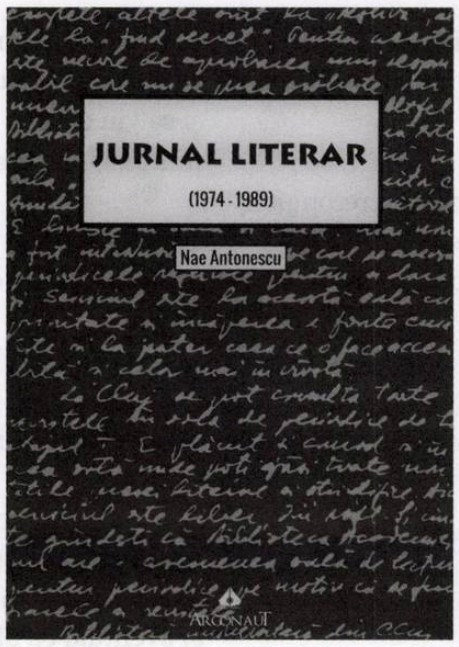

Încă din timpul studenției, Nae Antonescu a colaborat cu numeroase publicații literare, mai ales după anul 1961, când se impune în viața literară, numele lui fiind întâlnit într-un mare număr de reviste: „Tribuna”, „Steaua”, „Familia”, „Viața Românească”, „Luceafărul”, „Poesis”, „Nord Literar” și în mod deosebit în presa locală.

Editorial a debutat în anul 1981 cu volumul ***Scriitori uitați***. Despre apariția acestei cărți autorul va nota în ***Jurnalul*** său: *„2 ianuarie 1981. Mi-a apărut **Scriitori uitați** (...) Iată-mă debutant în al șaizecilea an de viață! Dacă aș trăi să-mi văd și restul cărților tipărite!”*. Din fericire, viața i-a oferit timp să-și vadă publicate și alte cărți de valoare pentru istoria literară. Între acestea amintim: ***Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu*** (1985), Revista ***„Jurnalul literar”*** (1999), ***Reviste literare interbelice*** (2001), ***Scriitori și reviste literare din perioada interbelică*** (2001), ***Revista Fundațiilor Regale*** (2006) ș.a.

Cercetarea unor aspecte de istorie literară mai puțin cunoscute a constituit una din preocupările statornice ale lui Nae Antonescu, fie că se referă la unii scriitori pe nedrept *„uitați”*, fie la unele reviste de cultură mai puțin accesibile publicului larg, scoțând la iveală aspecte de larg interes pentru istoria literară. În volumul de debut editorial, ***Scriitori uitați***, sunt incluși scriitori valoroși precum: poetul Ion Șiugariu sau criticul Octav Șuluțiu, de la care au rămas opere valoroase.

Studiul presei literare l-a marcat/l-a urmărit toată viața: *„De când mă știu* – mărturisea autorul – *am tot citit reviste, am îmbătrânit alături de filele lor îngălbenite de vreme și, la cei optzeci de ani ai mei, am strâns o bogată recoltă de patru sute douăzeci și șapte de articole și studii publicate în diverse reviste din țară”* (apud. ***Reviste literare interbelice***, p. 5). La acestea se alătură sute de titluri de reviste despre care a scris, de la publicații obscure la marile reviste de cultură, unele dintre acestea beneficiind de studii monografice consistente.

Ediția de față – ***Jurnal literar*** –, alcătuită și prefațată de Florina Ilis, publică pentru prima dată însemnările lui Nae Antonescu dintr-o perioadă (1974-1989) a istoriei noastre literare, din viața culturală națională, puternic marcată și pusă la grele încercări de politica și de ideologia *„tezelor din aprilie”*, cu numeroasele convulsii (vezi cazul Nicolae Breban, Paul Goma și alții), de care nu a fost ferit nici Nae Antonescu, mereu supus cenzurii, așa cum avea să se destăinuie în paginile acestui jurnal.

În urma incertitudinilor, a numeroaselor restricții care îi îngrădeau posibilitatea exprimării publice, Nae Antonescu și-a dat frâu liber în ***Jurnal***, spunând tot adevărul despre actele de cultură, despre autori și cărțile lor. Autorul este convins că prin scrierea ***Jurnalului*** va face un serviciu istoriei literare, glosând despre unele cărți, despre scriitori sau evenimente cotidiene de cultură, despre care nu se putea scrie în presa literară. În acest sens, Antonescu mărturisește: *„Voi nota în acest fel multe lucruri despre cărți, scriitori și evenimente literare, unele dintre ele nu se pot scrie astăzi în presă.”*; *„Am notat* – spune autorul – *în el (**Jurnal**) și evenimentele literare în care am crezut, nu am tăinuit nimic, am spus lucrurilor pe nume, indiferent de cine a fost vorba. Sper să pot continua în acest fel. Pentru că nu știu cui ar folosi o ascundere a realității literare, o falsificare a ei cum se obișnuiește nu de puține ori”*. În ***Jurnal*** se vorbește despre cărți și reviste, despre oameni care le gândesc, despre perspectivele editoriale, ediții și editori și, în general, despre orice act cultural românesc.

Așa cum menționează Florina Ilis în ***Prefața*** volumului, ***Jurnalul literar*** al lui Nae Antonescu este alcătuit din șapte caiete. Începe cu 1 septembrie 1974 și se încheie cu nota datată 10 iulie-28 august 1989. Prima însemnare, cea din ziua de duminică, 1 septembrie 1974, constituie motivarea demersului său, un fel de *„profesie de credință”*, în care își fixează liniile demersului său, spunând: *„Cred că sunt destul de în vârstă ca să pot judeca liber, nestingherit de prejudecăți și să încep acest **Jurnal** al maturității”*. ***Jurnalul*** își propune să fie o oglindă fidelă a vieții literare românești privite de un ochi versat în critica cărților și în formularea unor opinii, să contureze valorile autentice adesea falsificate. Va avea în atenție mai ales acei scriitori și cărți despre care critica literară nu poate scrie decât în termeni elogioși, desigur nemeritați. Asemenea idoli trebuie să fie dărâmați.

Pornind de la acest principiu, Nae Antonescu a consemnat evenimente culturale, a scris despre lecturile sale, despre revistele de cultură, edituri și editori așa cum i-au dictat priceperea și conștiința, fără a ascunde nimic, indiferent de persoană, de cine este și ce vrea să fie. În paginile ***Jurnalului*** întâlnim autori cunoscuți sau mai puțin cunoscuți. De fiecare dată cu sinceritate și cu înțelegere, le acordă unora un spațiu generos și altora un spațiu mai restrâns. Opiniile autorului sunt pe măsura valorii sau a nonvalorii. Uneori laudative, alteori critice, mergând până la contestare totală.

Referindu-se, de exemplu, la creația poetică a acelor ani, Nae Antonescu este de părere că *„astăzi se face un prea mare comerț cu poezia patriotică”*. Apar în aproape toate revistele poezii, *„dar cu greu se poate întâlni o poezie adevărată”*. Poeții se ascund în dosul unor cuvinte mari, retorice, umflate, care vizează pe strămoși, patria, norodul, legea, un fel de mit naționalist, lipsit de o anumită sobrietate ideativă (p. 23-24). Referindu-se la volumul ***Scriitori români de azi***, despre care un număr important de critici s-a grăbit să afirme că ne găsim în fața unui tablou reprezentativ al literaturii noastre contemporane, Nae Antonescu arăta că, de fapt, este vorba de o culegere de recenzii reluate din presa literară, la fel ca și altele care apar prin îngăduința editorilor (p. 23). Alteori criticul găsește lucruri valoroase, care merită să fie cunoscute. În urma lecturii volumului ***Inițiere în poezia lui Lucian Blaga***, semnat de Melania Livadă, Antonescu notează: *„Am citit studiul cu creionul în mână, am găsit, mai cu seamă în **Introducere**, câteva fraze redactate stângaci (...) E de reținut constatarea că lucrarea e străbătută de o dragoste fără margini față de poezia lui Blaga”*. Este de părere că în carte se găsesc *„pagini scrise din inimă, de adorație”*, că uneori *„sentimentul participării efective domină înlănțuirea textului”*. Mai spune că studiul Melaniei Livadă despre Lucian Blaga este mai mult decât frumos, *„este sensibil ca o floare pe care o privești, dar nu o rupi, scris cu gust, limpezime și simț de judecată în cuget și simțire”* (p. 25).

Scriind despre centenarul nașterii lui Paul Zarifopol, notează că evenimentul *„a fost prea anemic în raport cu personalitatea acestuia”*. În opinia lui Nae Antonescu, Paul Zarifopol a fost un intelectual raționalist de o extremă luciditate. Respinge ideea susținută de unii critici că Zarifopol a fost un *„dogmatic încătușat într-un sistem rigid”*, faptul că acesta a neglijat dezvoltarea ascendentă a scrisului beletristic românesc, în sfera lui de preocupări intrând doar marile valori ale literaturii universale.

Lectura presei literare a fost o adevărată pasiune a lui Nae Antonescu. În cuprinsul ***Jurnalului*** se fac mereu trimiteri la materiale publicate de diverși autori, dar și despre importanța presei culturale în promovarea creației literare. Perioada interbelică este remarcată prin mai multe referiri la presa acelor ani. În nota din 10 mai 1975 spune că această perioadă, în comparație cu cea actuală, a înregistrat un succes deosebit pentru beletristica românească, cu nimic inferioară marilor literaturi. Acum au apărut marile reviste de cultură: „Sburătorul”, „Viața Românească”, „Kalende”, „Pagini literare”, „Revista Fundațiilor”, „Gândirea”. „Sburătorul” oferea zestrea critică a lui E. Lovinescu, „Viața Românească” - figura lui G. Ibrăileanu și pe a lui M. Sadoveanu, „Gândirea” - cultivarea autohtonismului românesc, „Kalende” - raționalismul intelectual etc.

Adesea, Nae Antonescu comentează evenimentele literare. În legătură cu premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1975 își exprimă *„o mare decepție”*. *„Să fi scăzut chiar atât viața literară românească* – se întreabă criticul – *să fie premiate cărți la întâmplare, adunare de articole de reviste, o publicistică grăbită și fără ecou în conștiința cititorului?”*. În privința juriului, Nae Antonescu spune că acesta a fost format din *„scriitori de rangul cel puțin secundar”* (Dan Deșliu, Dan Dutescu, Romulus Guga, Dan Tărchilă). Între premianți au fost: la poezie - Alexandru Căprariu, Șt. Aug. Doinaș, Nichita Stănescu; la proză (ceva mai reprezentativi) – Eugen Barbu, ***Incognito*** (*„De ce nu **Delirul** de Marin Preda?”*) și G. Bălăiță; la dramaturgie – D. R. Popescu (*„mereu premiat”*). Au mai fost premiați Mircea Malița (*„care ține neapărat să fie scriitor”*), Romul Munteanu pentru ***Mențiuni critice*** (*„care merita interes, fiind vorba de o panoramă, deci utilă”*), I. Negoițescu pentru ***Engrame***, Mircea Zaciu pentru ***Lecturi și zile***, Cornel Ungureanu pentru debut, Grigore Zane pentru ***Conul de umbră***. În final, Nae Antonescu spune că *„nu ar trebui să se acorde premii atunci când nu apar cărți pe măsura cerințelor”* (p. 35-36).

Pe parcursul celor 480 de pagini, Nae Antonescu notează despre o mulțime de alte evenimente culturale, despre cărțile citite, despre autorii acestora. Toate la un loc conturează personalitatea lui Nae Antonescu și implicarea sa în viața culturală a țării. Datele și opiniile formulate, prezentate așa cum i-a permis conștiința, fără a le falsifica sau a le deturna sensul pe o perioadă scurtă de timp (1 septembrie 1974-20 august 1989), dar densă în fapte. Valoarea ediției ***Jurnalului literar*** alcătuite de Florina Ilis rezultă din bogăția datelor prezentate, din studiul introductiv semnat de editoare, din aparatul critic și, nu în ultimul rând, din contribuțiile de istorie literară pe care le aduce volumul.

* Antonescu, Nae, ***Jurnal literar (1974-1989)***, ediție și studiu introductiv de Florina Ilis, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015, 480 p.

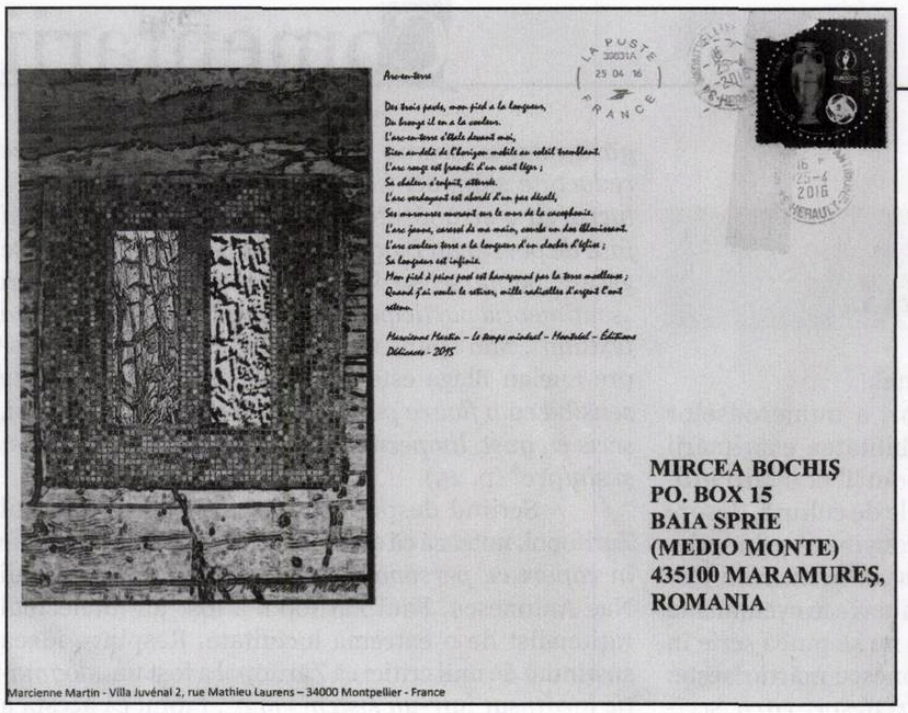

Nicolae VĂLĂREANU SÂRBU

În pas cu timpul

Îmi ia din greutate, crucea e mai uşoară pe umeri,
nervii fac drum prin măduvă, se destăinuie,
respiră prin piele foşnetul din trup
şi lasă ferestre-n suflet să intre lumina.

Întunericul se soarbe pe ascuns
se face noapte-n culise.

În pas cu timpul se cer voinţă şi răbdare,
înfrângerea îndoielii până la sânge,
să se simtă cum rodesc libere gândurile.

Îmi reiau strigătul, trag clopotele de funii,
spiritul să intre-n febra speranţei,
cuvintele nu lasă urme nici pe zăpadă
fără să treacă o rază de soare.

Miracolul inexistent
vreau să-l trezesc,

demult este cerut
spiritul să intre-n febra speranţei
şi aşa să rămână.

***

Poartă armura de revoluţionar

Se-ntoarce de unde n-a fost,
mușcă din mărul discordiei şi se erijează în făcător de pace,
în geometria lui unghiurile de vedere sunt obtuze.

Poartă armura de revoluţionar,
întunecă tot ce a fost şi caută lumină unde nu este,
ce-i subţire nu trece prin el,
se-ndoaie ca hârtia.

Dacă totul se-ncurcă, iese în afară basma curată,
poartă pe umeri poveri închipuite
şi se laudă cu ele,
scapă cu imaginea nepătată.

Nu-i da importanţă, prefă-te că nu-l cunoşti,
cercul în care te învârţi să-şi închidă uşile,
deschide sufletul cum ai deschide ferestre
pe unde intră lumina şi ciripitul păsărilor,
nu-i timp de aşteptare, trebuie învăţat din mers.
În miezul problemei nu-i punctul terminus
nici numărul acela irațional,
doar o căutare nesfârşită.

Un univers infinit în alt univers similar
într-un timp de o seamă cu el,
te poţi înţelege şi tu ca parte
că exişti numai o clipă
prin care te mântui.

***

Ţi-a înflorit surâsul

Ţi-a înflorit surâsul cu linii subţiri în unghiuri,
nu se distinge niciun rid, numai culori deschise luminii.

Gândurile nu-ţi mai dau de furcă, visele se recompun,
trupul îşi lasă nervii să spumege,
carnea să-şi simtă sângele cum o purifică

absorbind roşul ca un mac.

Vorbe cum castanele aruncate-n foc plesnesc în coajă,
alte mâini vor să le scoată,
la masă nu se aşază nimeni.

Aşteaptă...

Nu este alt mod de a te seduce
ascuns în spatele cuvintelor care se topesc în simţuri
şi lasă amprenta atingerilor nevinovate.

Dorinţa nu poate fi stăpânită
şi pe oameni îi pune pe jar.

***

Fiecare ştie geometriile spaţiului său

Se încearcă întotdeauna ceva inedit,
lumina aruncă din pieptu-i aşchii ascuţite,
cerul se desprinde din unghiuri, stelele şi le împart lacome,
sclipesc de la distanţe enorme şi când nu mai sunt.
Fiecare ştie geometriile spaţiului său,
poartă tainele mirajului prin ele
se privesc în oglindă, regine.

În memoria lumii puţine se regăsesc,
nimic nu se sfârşeşte, trece mai departe, dincolo de cunoaştere,
unele poartă denumiri, cele mai multe nu.

În fiecare zi poate ieşi cineva din anonimat,
din golul imens mai greu, dar se intră uşor.
Nu se mai adânceşte-n lucruri să găsească esenţa,
rămâne la forme pe care le îmbracă-n imagini poleite.
Proba de foc este din catifea lucioasă,
pe care îţi aşezi fluturii,
lumea pe drum şi-a pierdut miezul, ca un tunel
prin care şi peste care trec informaţii
ce tocesc interesul şi reduc curiozitatea
până le blochează.

***

Nimb mântuitor

Sunt într-o tăcere cu gambe noduroase,
păşesc peste umbre şi rămâne în urmă golul,
sângele curge subţire, străin de trup
şi clipoceşte-n mine ca un izvor viu.

Privindu-mă-n ochi, ochii devin stele,
înlăuntrul meu prinde contur spiritul
chiar dacă nu pot să-l înalţ mai mult.

Îmi fac legământul să nu se mai stingă
cum flacăra plecată să celebreze victorii
şi să vin cu tine cu tot în floare
nimb mântuitor.

Tăcerea în care mă scald se zbate-n cuvinte
cu vocale şoptitoare.

***

Fără ispite şi trădări

N-a sosit încă momentul acela
în care mă regăsesc în pielea celuilalt
altfel de cum sunt
şi eventual cu alte posibilităţi
de a sări peste obstacole
şi a păşi mai departe
fără nicio remuşcare
cu mintea liberă de convenienţe.

Găseşte-mi, femeie,
pulsul adecvării la orice situaţie
fără ispite şi trădări
şi umple drumul cu pietrele tale de pe umeri,
să nu mai trec prin tina nenorocului
şi să ajung în oraşul acela
în care mă aştepţi cu sufletul la fereastră
şi cu inima acasă.

***

Frumuseţea îmblânzită se descoperă

Nopţile acelea lungi în care aştepţi,
să ţi se întâmple ce fiecare femeie-şi doreşte
pentru că nu eşti o îndrăzneaţă
ruptă de invidie,
îţi clădeşti cu răbdare pereţii sufletului,
să absoarbă lumina.

Frumuseţea îmblânzită se descoperă,
reuşeşte să farmece,
pătrunde în inima celui ales
şi nu mai iese.

Grigorie M. CROITORU

DOMNUL DRĂGUȚ, DIRIGINTELE MEU

Domnul profesor cu acest nume a fost dirigintele meu din clasa a VIII-a. Prenumele îi era Grigore, ca atare îi eram tiz. Așa îmi și zicea, *tizule*. Dar nu pentru că exista potrivire de prenume între noi m-a simpatizat, ci pentru elevul care eram. Ajunsesem elev al Colegiului Popular „Nicolae Bălcescu", școală cu renume câștigat în timp, și trebuia să confirm. Eram în competiție, în primul rând, cu mine însumi. Îmi propusesem să trag cu dinții și să izbutesc să mă mențin printre elevii fruntași, recomandat de rezultatele obținute la examenul de admitere. Teamă nu-mi era, dar simțeam neliniștea provocată de necunoscut, căci pășeam pentru prima dată într-o lume total necunoscută, neliniște accentuată și de ce auzisem toată vara de la tata că este imposibil ca un copil de țăran să răzbată printre copii de granguri, așa cum sunt cei de la școala la care am eu de gând să mă duc.

Aveam emoții, dar știam să mi le ascund. La prima oră de dirigenție, domnul diriginte a completat unele rubrici din catalog cu datele personale ale elevilor. Au fost surprinși și colegii, și dirigintele aflând că nu sunt craiovean. Nu le venea să creadă că sunt de la țară, dintr-un cătun de care nu auzise nimeni.

– Bine, bine, dar ai terminat școala gimnazială la Craiova!, voia să audă dirigintele.

– Nu, domnule diriginte, în Craiova este a doua oară când calc. Prima oară am pus piciorul în acest oraș când am venit să dau examen. Și tot atunci l-am îndrăgit și mi-am propus să intru cu orice preț la această școală. A doua oară, călcai acum, când veniii la școală. De la Bariera Vâlcii, venii pe jos, privind cu ochi mari și cu gura căscată de uimire orașul. Intrai în școală, căutai clasa, o găsii, intrai în ea și ocupai banca asta și sper să stau în ea până la sfârșitul școlii, dacă nu aveți nimic împotrivă sau dacă vreunul dintre colegi, mai îndreptățit să stea aici, nu revendică banca.

Spesele mele au stârnit o ușoară rumoare în clasă, dar dirigintele n-a intervenit. A zâmbit și el, auzind despre modul în care singur mi-am ocupat locul în bancă și de hotărârea de a-l menține până la absolvire. Dirigintele revine cu o altă întrebare:

– Și unde ai terminat gimnaziul?

– La Bălcești, domnule diriginte, o localitate mai mărișoară, aflată cam la cincizeci de km de Craiova, așezată pe malul drept al Oltețului. Pentru că m-ați întrebat, vă mai spun, ca să vă faceți o imagine despre omulețul care vă stă în față, că timp de trei ani am făcut naveta din cătunul meu la Bălcești, parcurgând zilnic, indiferent de vreme, o distanță de doisprezece km la dus și tot atâția la întors. Pe jos și numai pe jos!

– Și mai aveai timp să mai și înveți?

– Mai găseam, că era musai, deși ai mei mă mai puneau să mai fac și altceva, după ce soseam acasă, că așa a fost înțelegerea.

– Adică?

– Ca să mă lase la școală, fiindcă de ce trebuie să fac acasă – iar la țară sunt multe de făcut, domnule diriginte – nu mă scutesc nici cât este negru sub unghie. În clasa a V-a, m-au retras de la școală numai după două luni. Așa că am promis și am făcut tot ce mi-au cerut ai mei fără să cârtesc, deși, uneori, eram așa de obosit, încât făceam eforturi deosebite să nu adorm din picioare. În unele seri, de oboseală, mă culcam și nemâncat.

– Acum ați mai făcut înțelegere? Cum de te-au lăsat să vii la liceu?

– Am făcut, că altfel nu m-ar fi lăsat.

– Ne poți spune? Dacă nu poți sau nu vrei, nu ne spune, că nu vrem să intrăm în viața ta intimă!

– Spun, domnule diriginte, că nu am ce ascunde, nu am făcut ceva de care să-mi fie rușine. Și sper să nici nu fac. Cred că dacă mi-ar fi rușine, nici n-aș mai putea trăi. Păi, ai mei au fost siguri că nu voi reuși și mă voi întoarce acasă cu capul plecat, cerându-le iertare că nu i-am ascultat să nu mă duc la examen. Dar să nu-i judecați, pentru că sunt oameni simpli, care n-au știut decât să țină de coarnele plugului și să dea cu sapa.

– Și de ce erau ei convinși că n-o să reușești?

– Nu prea mă vedeau învățând și scriind teme, cum fac elevii. Dar nu știau că eu îmi scriam temele la școală, în recreații, imediat cum ieșea profesorul din clasă, iar lecțiile le învățam pe drum, venind spre casă sau mergând spre școală, împreună cu colegul de bancă, prietenul și vecinul meu, astăzi și el elev la o școală din Craiova.

– Iată-te reușit și nu oricum. Ai intrat în această clasă bună. Acum, nu cred că mai trebuie să respecți vreun legământ. Ai reușit și ai tăi trebuie să fie mândri că ești aici.

– Țăranul le știe pe-ale lui, domnule diriginte, și mi-ar trebui timp să le înșir și să vă fac să le înțelegeți. Legământ am și-l voi respecta, dacă...

– Dacă...

– Dacă nu voi face față sau voi trece clasa *ca și câinele prin apă*, va trebui să mă retrag și să renunț definitiv la școală. Astfel, domnule diriginte, eu va trebui să mai dau un examen – cu mine însumi – și să-mi dovedesc, în primul rând mie, că pot să termin cu bine această școală și apoi alor mei.

– Interesant, băiete, chiar foarte interesant! Și ești de admirat. Sunt convins că vei răzbi în viață. Te-am ascultat, te-am privit cu multă atenție. Când vorbeai, vibra energia în tine și-mi spuneam: „Băiatul ăsta nu se poate să nu reușească în viață. Psihologic, el este pregătit să înfrunte orice greutate, să treacă orice obstacol". Bine ai venit în clasa noastră! Din banca în care te-ai așezat nu te va clinti nimeni până când vei termina liceul.

Am început activitatea de elev de liceu la această școală, despre care toată lumea vorbea cu respect, sub bune auspicii. Găsisem pe cineva să mă asculte, deși atunci îl văzusem prima dată, și să mă înțeleagă. Acesta era dirigintele clasei, persoana îndrituită să vegheze la formarea noastră sub toate aspectele. Și eram bucuros. Bucuria sporea când ieșeam în oraș și vedeam oameni necunoscuți privindu-ne admirativ pe noi, cei îmbrăcați în uniformă cu emblema C.P.N.B. pe mânecă și pe șapcă. De multe ori am intrat la film, la teatru și la meciuri fără bani. Ne postam în apropiere de intrare și vedeam că ni se face semn să intrăm și noi și să ne împrăștiem prin sală.

Ca elev, mi-am găsit locul în cadrul colectivului clasei. Două constatări merită consemnate: profesorii de la Bălcești au fost profesioniști desăvârșiți, iar puiul de țăran plecat din sătucul de pe malul Oltețului să-și caute locul lui sub soare n-a fost cu nimic mai prejos decât copiii de orășeni.

Domnul diriginte Grigore Drăguț a avut un rol însemnat în viața mea de elev. Întâi și întâi, m-a privit cu încredere, m-a încurajat și mi-a spus să nu am niciun complex în fața elevilor proveniți din școlile craiovene, pentru că sunt la fel de bun ca ei. Apoi, ca semn al încrederii în mine, m-a pus responsabil al Muzeului de Științele Naturale. Dar cel mai mult m-a ajutat faptul că l-a determinat pe tata să aibă încredere în mine și să-și scoată din minte gândul de a mă lua de la școală:

– Este o crimă, moșule, să nu ai încredere în asemenea copil, să nu-l sprijini să urmeze o școală, să meargă înainte și să-și asigure viitorul pe care îl merită.

Hotărâtoare a fost prezența lui tata la o ședință cu părinții. Atunci s-a produs *minunea* cu transformarea lui tata. De câte ori veneam acasă, mă întrebau cum merg cu școala și el, și mama, iar eu le răspundeam că mă împac bine, cum, de altfel, era realitatea: îmi văd de treabă, învăț, nu fac nebunii, am note bune, cu profesorii sunt în relații foarte bune, fiindcă ei simpatizează elevii care se străduiesc să învețe și respectă disciplina școlară. Și ce este demn de remarcat, spre cinstea lor, profesorii acestei școli nu fac deosebire între elevii proveniți de la oraș și cei de la țară. Și unii, și alții sunt elevi și atât. Ai mei nu ziceau nimic, tata zâmbea ironic, neîncrezători în spusele mele. Le arătam carnetul de elev, dar se uitau cu coada ochiului, fără niciun interes. Mai mult: *notele pot fi trecute și de tine în carnet*. Oricât negam eu, era imposibil să mă fac crezut.

Însă a venit ședința cu părinții din trimestrul I. Participă și tata. Știam că vine, l-am așteptat la poartă, l-am luat de braț și l-am purtat prin toată clădirea extrem de frumoasă în care funcționa liceul, cu o vechime de peste o sută douăzeci de ani, și l-am dus în clasa în care învățam eu. Am intrat înăuntru și l-am condus la banca mea, rugându-l să stea, că l-or fi durând picioarele de atâta cale măsurată cu pasul. Vine dirigintele, domnul profesor Grigore Drăguț. L-am salutat, făcând o ușoară plecăciune și i l-am prezentat cu mândrie nedisimulată pe tata, așa cum mi-a venit în minte în clipa aceea:

– Domnule diriginte, este tatăl meu, erou al luptelor de la Mărășești, unde a luptat în pielea goală, a fost rănit și a vărsat sânge pentru țară. Străbătu atâta cale din sătucul nostru de pe malul Oltețului, să afle vești despre mine, copilul lui cel mic, venit pe lume la vârsta părului cărunt, după cum vedeți.

– Mă bucur, nene, să te cunosc și să-ți spun că ai un băiat pe cinste, un elev cuminte, ascultător și bun la învățătură, clasat între primii în clasă. Să fii mândru că ai un asemenea băiat.

– Mulțumesc, domnule diriginte, dar poate că ziceți dumneavoastră așa, să mă amăgiți. V-o fi spus băiatul că nu am vrut să-l dăm la școală și...

– Nicidecum, moșule, băiatul nu mi-a spus nimic, iar eu nu vreau să te păcălesc. Știi să citești, așa-i? Vino la masă, uite catalogul clasei, iată pagina băiatului, vezi, te rog, ce note frumoase are. Îl voi propune pentru bursă și o să scapi și dumneata de a mai da alimente la cantină și bani.

M-a lăudat și în ședința cu toți părinții, iar tata s-a simțit mândru. Nu s-ar fi dat pe toată lumea. L-am auzit spunând din nou *„mă, tu nu ești prost degeaba"*, dar pe un alt ton și cu satisfacția citindu-i-se pe față.

Ne-a fost diriginte doar un an de zile. Din clasa a IX-a, am avut diriginte pe domnul profesor Bârcă, basarabean, profesor de limba rusă. Domnul Drăguț a continuat să se intereseze de mine, să-mi urmărească mersul cu școala și comportamentul. Într-o zi, mi-a făcut o propunere tentantă, pe care am acceptat-o bucuros, fiind la mijloc și niște bani, de care eu am dus lipsă tot timpul cât am fost elev. M-a dus la el acasă și mi-a propus să-i copiez notițe din niște caiete. Aveam un scris lizibil și-i plăcea scrisul meu. Pentru a putea face treaba, mă duceam acasă la domnul profesor, intram într-un birou și mă apucam de scris. Sigur, efortul pe care îl făceam eu era incomparabil mai mic, mai neînsemnat decât plata pe care mi-o oferea domnul profesor. Degeaba încercam eu să refuz, nu era cu putință. Îmi băga banii cu forța în buzunar, plus că îmi dădea mâncare, iar doamna se străduia să nu-mi lipsească de pe biroul la care lucram dulceață, apă rece, prăjituri, cozonac, iar din când în când deschidea ușa și mă atenționa că nu ia înapoi ce mi-a pus pe farfurie.

I-am povestit mamei despre modul în care mă tratează domnul profesor pentru treaba pe care o fac și pentru care mă plătește. Odată, am dus-o până acasă la domnul profesor, să audă și ea din spusele profesorului cam care este comportamentul meu la școală. Aflând vești bune, mama s-a gândit să-i facă și ea profesorului o surpriză. Trebuie să recunosc că, dacă mama își punea ceva în cap, trebuia să se realizeze. A venit la Craiova și s-a dus acasă la profesor cu o gâscă mare și grasă, vie, într-un coș, legată de picioare cu o sfoară.

Aș fi vrut să asist de undeva, de unde să nu fiu văzut, la disputa domnului profesor cu mama: unul, domnul profesor, că n-o ia fără s-o plătească, că doar drumul parcurs pe jos face o mulțime de bani, dar gâsca, până ajunge la starea aceasta, cât trebuie să alergi după ea; cealaltă, mama, că nu i-o dă pe bani, că mai bine o duce înapoi acasă, dar pe bani nu i-o dă. Până la urmă, cine credeți că a avut câștig de cauză – vânzătorul sau cumpărătorul? Judecați: și unul, și celălalt se săturaseră de spus *da, nu* sau *ba da, ba nu*. Trebuia să pună punct, căci mama trebuia s-o ia pe drumul de întoarcere:

– Domnule profesor, văd că n-o scot la capăt cu dumneavoastră, dați-mi pe ea cât vreți, că trebuie să plec acasă, să nu mă apuce noaptea pe drum!

– Îndată, mătușă, să mă duc să iau bani din casă. Cum crezi matale că ți-aș lua gâsca fără să ți-o plătesc? Ține-o nițel, că acum vin.

Se duce profesorul în fugă și tot așa vine cu banii. Dar o mai găsește pe mama la poartă? Da de unde! Doar gâsca, prin curte, ciugulea câte un firicel de iarbă. Mama? Plecase englezește. Dezlegase gâsca și-i dăduse drumul prin curte, să facă profesorul ce vrea cu ea. Mama îl rugase în fel și chip s-o primească, că i-o dă cu dragă inimă. N-a vrut? Acum s-o ia de nevoie, dacă n-a vrut de bunăvoie. Acasă n-o mai duce. S-o mănânce sănătos împreună cu toți ai lui.

M-am dus după-amiază la profesor să-mi termin treaba. Așa îmi propusesem, dar socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din târg. L-am găsit pe profesor cam supărat, iar doamna mi s-a părut puțin distrată. Amândoi se uitau la mine: doamna zâmbind, domnul încruntat. I-am întrebat, cu respect, dacă s-a întâmplat ceva sau am venit eu într-un moment nepotrivit; dacă n-am picat bine, mă duc înapoi, nu este nicio problemă, simțeam nevoia să mă plimb și eu nițel.

– Nu, nu este nimic legat de tine. Te duci și-ți faci treaba. Avem însă un mic necaz și nu știm cum să-l rezolvăm. Poate o să ne ajuți tot tu. Tu ești de la țară, ai tăiat vreodată păsări?

– Oooo! La noi acasă, domnule profesor, numai eu le tai. Mă mai cheamă și alte femei. Aveți vreo pasăre de tăiat? Îi iau gâtul cât ați zice peșteee. Ce este? Unde este?

– Avem o gâscă, zice domnul profesor. Mie mi-e milă, nevastă-mea nu taie, fiind femeie, și ne gândeam cum să facem. Dacă zici că ai curaj, hai afară și ia-i gâtul!

(Continuare în pagina 22)

ŞTEFAN JURCĂ ÎN DIALOG CU MIHAI PAMFIL

„ÎN ATELIERUL LUI OLOS CĂLCAI PE DESENE CA PE FRUNZELE SCUTURATE DE VÂNT”

Ştefan Jurcă: *Eu nu te scot la tablă, cum scrii tu. Ştiu că acum îţi place şcoala, eşti cadru didactic la Universitatea din Iaşi, ceea ce nu este puţin lucru, dar eu sunt prieten cu tine şi cu arta dumitale dinainte de a fi universitar. Cum se vede lumea de acolo, de unde te-ai întors, după cîţi ani?*

Mihai Pamfil: Prietene, când porţi trei perechi de ochelari, pe care le schimbi de mai multe ori pe zi, te mulţumeşti să-ţi vezi lungul nasului! Lumea se vede după cum şi-o reprezintă fiecare, în funcţie de ce aude şi în funcţie de ce simte la pipăit atunci când cotrobăie prin portmoneu! Privită de pe turnul Universităţii, lumea se înfăţişează în funcţie de cantitatea de visuri, de iluzii proiectată în ea. Acum vorbesc în numele studenţilor, al tinerilor, pentru că ei visează mai mult. Unii visează activ, convinşi că lucrările lor, împreună cu lucrările colegilor lor de la Cluj, Timişoara, Salamanca, Verona sau Rio de Janeiro, pot schimba faţa lumii. Îmi face plăcere să menţionez aici numele a doi dintre ei, despre care sunt sigur că vei mai auzi: Gabriel Obreja şi Cornel Râpanu, autorii unor lucrări de valoare internaţională. În ce mă priveşte, trăiesc în două lumi, a lor şi a mea, printre himere, printre „năluci”, ca să-l citez pe prietenul nostru comun, Ioan Marchiş!

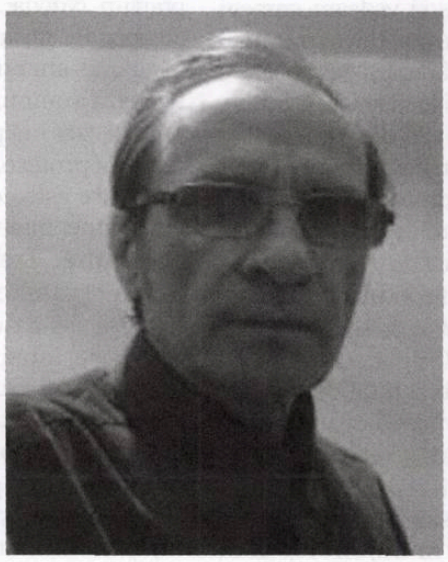

Ş. J.: *Eşti recent sexagenar, ai avut o expoziţie la Iaşi, despre care tocmai am citit în presă, în „Cronica veche” şi în „Luceafărul”, scriu laudativ despre tine Valentin Ciucă, Mihaela Ganţa, Ioan Marchiş. Mie, acum vreun an sau doi, mi-ai umplut P.C.-ul cu nişte desene minunate, că nu mai ştiam ce să fac cu ele. Le-am trimis revistei „Familia”, că acolo merge negrul pe alb. Au şi apărut un număr sau două, nu mai ştiu, ilustrate cu desenele tale. Expoziţia are şi grafică, şi pictură, am înţeles. Să nu uit, şi în ziarul local, la rugămintea mea, au reprodus un desen de-al tău, că voiam să mă eliberez de ele.*

M. P.: Da, sunt sexagenar, dacă îţi place cuvântul (o tânără brună mi-a spus că ar suna sexy!). Dar mi-ar fi plăcut ca expoziţia mea să fie altceva decât demonstraţia unui sexagenar! Le mulţumesc măiestrelor condeie pentru haloul pe care l-au creat în jurul zmângălelilor mele, zmângăleli reprezentând aproape singurul lucru serios pe care sunt capabil să-l fac! Mulţumesc şi directorului revistei de cultură „Familia” de la Oradea, domnului Ioan Moldovan, care a ilustrat nu două, ci trei numere ale revistei cu desenele mele. Despre desenul publicat la Baia Mare, la rugămintea ta, acum aflu. Îţi mulţumesc! Şi mulţumesc şi conducerii ziarului, care te-a ajutat să te „eliberezi”! Şi dacă tot suntem la ceasul mulţumirilor, ca să nu sune ca la ultima reprezentaţie, mulţumesc şi celor care îmi vor publica şi comenta şi privi cu deschidere lucrările şi în deceniile următoare! Până acum de-abia dacă mi-am făcut mâna! După copilăria prelungită firesc ar fi să urmeze tinereţea creatoare, de care sper să am parte!

Ş. J.: *Orice aş face, eu nu pot uita orele, după-amiezile, nopţile petrecute în armonie şi cumpătare la atelierul prietenului Mihai Olos. Nici vioara ta, nici paharul cu vin de roşcă, ţărănesc, când afară era zăpadă şi mi se părea că vin lupii, deşi eram în mijlocul oraşului, în Colonia de Pictură. Ce ţi-a rămas în memorie de atunci?*

M. P.: Of, lada cu amintiri! Când eşti sexagenar, trebuie să priveşti înainte! Cu Mihai Olos m-am mai întâlnit între timp, uneori vorbim la telefon. Acum vreo cinci-şase ani, fiind în trecere prin Baia Mare, l-am căutat la atelier, ştiam că se stabilise de mai multă vreme în Germania, însă auzisem că în perioada aceea fusese văzut în Baia Mare. Am găsit atelierul închis şi în uşă un bilețel cu următorul conţinut: „*Cine-mi pune soc,/Să nu trec pe-aici deloc,/Şi nu-mi pune câte-o nucă,/Să m-aducă?*”. Am căutat o nucă în iarba din jurul atelierului, nu am gasit-o, aşa că am plecat neîmpăcat. L-am întâlnit însă pe drum, venea spre atelier, cumpărase o sticlă de vin pe care s-o bea cu un prieten, aşa mi-a spus. Întâmplarea a făcut ca norocosul prieten să fiu chiar eu. Pe vremea când frecventam Academia Liberă „Mihai Olos”, eram fascinat de personalitatea multilaterală a artistului şi intelectualului Mihai Olos, de discuţiile extrem de interesante care se încingeau în jurul unui pahar de vin şi care, la un moment dat, se purtau în versuri dictate de o muză capricioasă! Eram impresionat de desenele lui în tuş, pe foi de carnet, risipite, cu sutele şi cu miile, pe mese, pe jos şi peste tot. În atelier, călcai pe desenele în straturi ca pe frunzele scuturate de vânt, toamna. Unele dintre desenele lui Mihai Olos, de o expresivitate pe care ar invidia-o Picasso însuşi, pot face mândria oricărei colecţii de artă serioase.

Ş. J.: *Eu susţin şi acum că, alături de Mihai Olos, eşti un mare desenator şi că Nelu Marchiş este un povestitor nemaipomenit, în desen, deşi este mai dur, mai direct. Cu Vali Ganţa povesteam prin Net şi el susţine că tu eşti un mare colorist. Eu nu mă grăbeam să confirm. Pe viu nu mai ştiu de când nu ţi-am văzut vreo lucrare de pictură.*

M. P.: Mă bucur că am prieteni care-mi fac *laudatio*, ca la decernarea titlului de „doctor honoris causa”! Dar sănătos e să asculţi mai cu seamă părerea neprietenilor! Tonul encomiastic produce somnolenţă. Ideal e să poţi să smulgi lauda adversarilor! A celor care nu vin la vernisajul expoziţiei tale, ca să nu crezi că ai conta în ochii lor, dar care vin ulterior, în absenţa ta, şi fac însemnări, fotografiază, filmează.

Ş. J.: *Cum crezi că merg împreună poezia, muzica şi arta plastică? Dacă mă gândesc bine, tu tinzi să devii artistul total, deşi pe mine mă nelinişteste această simbioză, în schimb iubesc mult pictura, desenul şi sculptura, în măsura în care le pricep.*

M. P.: Diversele arte merg foarte bine împreună, cu condiţia dimensionării corecte a timpului acordat fiecăreia dintre ele. Ele se luminează reciproc. În munca de creaţie, expresia „ştiu una şi bună” este contestabilă. Desigur, trebuie să ştii mai cu seamă una, una din ele să fie preocuparea ta de bază. La mine primează pictura, celelalte vin după. Iar dacă te referi la vioară, pentru mine aceasta simbolizează dificultatea şi abia apoi muzica. Şi poate sună ciudat, dar am început să desenez cât de cât bine abia după ce am făcut nenumărate exerciţii la vioară! Şi apoi, de disciplina violonistului, chiar şi a celui mai modest, cum sunt eu, poate beneficia şi pictorul, care va face mai bine diferenţa dintre o culoare curată şi una murdară sau de o calitate îndoielnică.

Ş. J.: *Cum crezi că au reuşit plein air-iştii băimăreni să se impună de aici, de la capătul lumii, să devină o şcoală? Te întreb ca pe un profesor.*

M. P.: Şi eu o să-ţi răspund ca un elev nepregătit: întreabă-i pe Tiberiu Alexa, pe Gheorghe Crăciun, pe Kovacs Bertalan, specialişti în fenomenul numit „Şcoala băimăreană”! Dacă vrei să-ţi răspund ca un moldovean, îţi voi spune că s-au impus făcând artă adevărată, în climatul competitiv creat de personalităţile moldovene invitate la taberele de vară – mă gândesc la Nicolae Tonitza, Ştefan Dimitrescu, Costache Agafiţei, Corneliu Baba – moldovean prin adopţiune, o vreme. Declinându-mi însă identitatea regională, voi spune că mulţumită personalităţilor de pretutindeni care au pictat aici şi de la care au învăţat toţi pictorii locului care au simţit că trăiesc nu la „capătul lumii”, cum spui tu, nu la periferie, ci în centru! Condiţia de marginal sau mai puţin marginal este un sentiment, care operează însă în real.

Ş. J.: *Tu ce crezi că este mai important, desenul sau culoarea? Să nu spui că ambele sunt la fel de importante, că acest răspuns îl ştiu şi eu.*

M. P.: Pentru Artemis, care „*gândeşte ca iarba, în linii!*”, e mai important desenul! Pentru Poseidon, fascinat de marinele lui Aivazovski, e mai importantă culoarea! În artă, desenul sau culoarea nu sunt importante în sine, ele devin importante în măsura în care sunt investite cu forţă expresivă.

Ş. J.: *Tu eşti un mare degustător de poezie. Îţi aminteşti cum ne luptam să scoatem o pagină de cultură la ziarul „Phoenix” de la combinatul chimic? Mai are poezia vreun rost pe lumea asta mare şi plină de nimic?*

M. P.: Se poate trăi fără poezie, fără pictură, fără muzică, dar nu merită, spunea un om mai înţelept decât mine!

Ş. J.: *La Baia Mare, anul trecut, după ce am ajuns în centrul vechi şi de acolo la Colonia de Pictură, la atelierul lui Traian Moldovan, singurul prezent în pustietatea aceea, mi-ai mărturisit ceea ce am simţit şi eu acum 36 de ani: că Baia Mare este un oraş mort. Eu nu doresc să supăr pe nimeni, dar poate noi suntem încărcaţi de amintiri.*

M. P.: Pustiul era în sufletul meu: tocmai suferisem o pierdere cumplită. Că străzile nu mai sunt la fel de animate ca altădată e adevărat, dar asta se poate spune cam despre toate oraşele României. Viaţa s-a mutat din stradă în casă, tinerii stau în faţa calculatoarelor şi socializează de la distanţă.

Ş. J.: *Dacă azi există preocuparea tinerilor pentru artă, pentru literatură, ştiu, aplecarea este mai mică, dar poate este doar o etapă...*

M. P.: Din păcate, ceea ce e valabil pentru literatură e valabil şi pentru artele plastice. La examenul de admitere la facultate se prezintă, de la an la an, tot mai puţini candidaţi. Se pare însă că procentul se menţine, dar satele şi oraşele noastre sunt tot mai puţin populate, milioane de suflete căutându-şi un rost pe alte meleaguri.

(Baia Mare, 4 iunie 2013)

DANIELA SITAR-TĂUT ÎN DIALOG CU DAN ANGHELESCU (II)

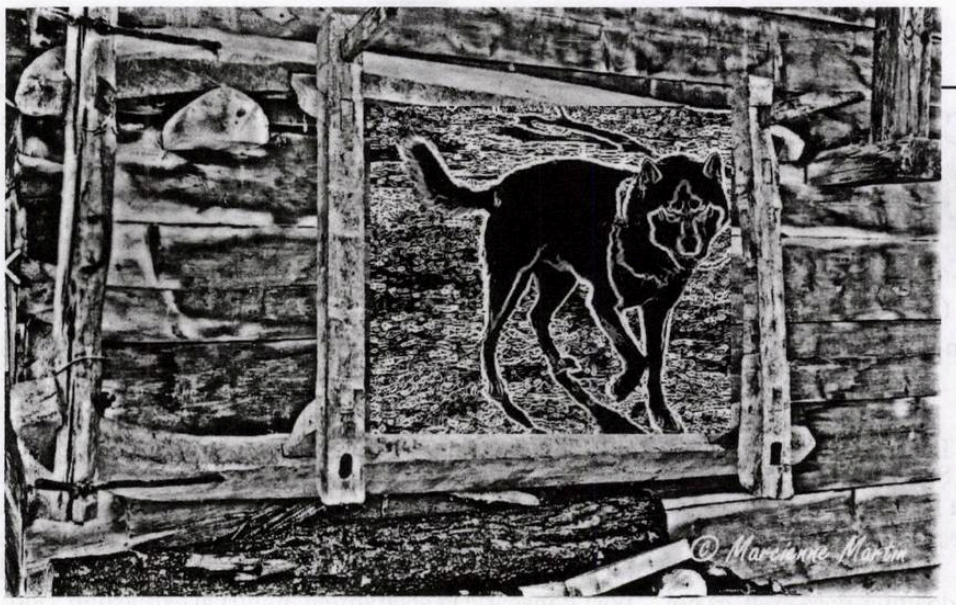

(Urmare din pagina 6)

Dar şi despre faptul că *Educaţia (Bildung)* se configura în formele unei *semieducaţii socializate (eine sozializerte Halbbildung)*, termen pe seama căruia lua naştere *semidoctismul* generalizat pe care şi atunci, din nefericire şi acum, îl văd într-o ascensiune ce pare *de neoprit* ca şi *noneducaţia* (*Unbildung*) triumfătoare la care asistăm cu o îngrijorătoare placiditate. Grobianismul, violenţa şi mârlăniile, pe atunci importate şi devenite politică de stat astăzi, par a fi intrate într-un firesc (?) al fiinţării generale. Nu conştientizam ceva ce se numeşte azi disidenţă. Nici aşa-zisa rezistenţă prin cultură nu-mi trecea prin cap. Instinctiv mă opuneam *noneducaţiei* (*Halbbildung*), căutând, aproape cu disperare, să-mi creez un spaţiu în care să respir şi să pot exista într-un mod care să-mi fie propriu. Miracolul a fost că – cu toate restricţiile – am fost ajutat. Generosul meu profesor de Istoria muzicii, George Pascu (el mă recomandase unui bătrân gazetar al Iaşului, Bădia Leon, la revista „Cronica", căpătând eu, încă din studenţie, rubrica de cronică muzicală), îmi facilitase intrarea la fondul secret al bibliotecii ieşene. Aşa ajunsesem să citesc fascinantele pagini din ***Nostalgia paradisului*** ale lui Nichifor Crainic. Ulterior, tot de pe aici s-ar explica şi doctoratul în filologie. Cam la asta s-ar reduce povestea „reconversiei" mele.

Am insistat, excesiv poate, asupra acestor amănunte pentru că prin ele pot să răspund la întrebarea ta, lămurind, pe cât se poate, ce m-a adus către muzică. Opţiunea a necesitat din partea mea un efort uriaş, pentru că, în momentul când mă hotăram asupra acestui drum, instrucţia mea muzicală, tehnic vorbind, era cvasiinexistentă. Un an de zile am trudit ca un sclav să depăşesc acest handicap. Probabil munca şi bruma de talent pe care mi-a dat-o Dumnezeu m-au ajutat şi mi-au deschis drumul către acest univers mereu fascinant. El m-a modelat şi m-a influenţat în tot ce am reuşit (dacă am reuşit ceva) ca om şi ca scriitor. Tot ce am încercat să spun explică, implicit, întreaga mea devenire, inclusiv volumele de poezie, doctoratul în literatură şi preocupările mele ca istoric literar şi eseist.

D.S.T.: *Studiile despre exil şi presa literară din afara graniţelor, elaborate în tandem cu neobosita Mihaela Albu, sunt o constantă a activităţii tale (**Presa românească din afara graniţelor**, 2010; **Revistele literare ale exilului românesc. Luceafărul. Paris – o restituire**, 2009; **Les Revues littéraires de l'exil roumain, Luceafărul, Paris (1948-1949), une restitution**, 2013; **Mircea Popescu: un cărturar, un ziarist, o conştiinţă**, 2014; **Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate**). Mi-ai spus că lucrezi câte douăsprezece ore pe zi. Ce mai pui la cale?*

D.A.: Proiectele împreună, ca şi până acum, sunt multe şi, ca să fiu cât mai exact, continuă să fie diverse şi, din cauza timpului, apăsătoare. Asta şi pentru că nu reuşesc şi nu reuşim să facem totul într-un ritm cât mai alert. De aceea lucrăm zilnic ore şi ore, însă ceea ce reuşim merge prea lent în raport cu ceea ce ne-am dori. Lucrând în doi, într-o perfectă înţelegere, avem avantajul că, totuşi, scurtăm durata fiecărui proiect. Aşa se face că cea mai recentă lucrare a noastră, de care ai amintit şi tu (***Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate***, aproape 400 de pagini) a fost finalizată şi tipărită la Editura Aius din Craiova în mai puţin de şase luni (iunie-decembrie 2015). Aşa am reuşit să participăm la Centenarul „Vintilă Horia" la finele anului. Mulţumită lui Cristian Bădiliţă, la Craiova şi Segarcea s-au organizat manifestările dedicate sărbătoririi unui veac de la naşterea scriitorului Vintilă Horia. În paralel, aveau loc manifestări similare la Alba Iulia, coordonate de Georgeta Orian. Tot atunci s-au lansat cărţile ***Memoriile unui fost Săgetător*** (de V. Horia), ***Scrisori din exil. Arhiva literară Basarab Nicolescu*** (autori: Traian D. Lazăr şi Raluca Andreescu) şi cartea noastră, de care am amintit. Biblioteca din oraşul Segarcea a găzduit o întâlnire cu scriitori, profesori, elevi, prilej cu care a fost evocată personalitatea scriitorului şi au fost prezentate şi cărţile de mai sus, după ce, cu un timp în urmă, liceului din localitate i se dăduse numele „Vintilă Horia".

Seria de manifestări dedicate lui Vintilă Horia a culminat la Universitatea din Alcalá de Henares, Spania, unde s-a desfăşurat un simpozion de anvergură internaţională, semn al preţuirii atât pentru opera sa, cât şi pentru amintirea personalităţii lui ca fost profesor la una dintre cele mai vechi şi prestigioase universităţi europene. Simpozionul s-a desfăşurat sub patronajul instituţiei de învăţământ, precum şi al Bibliotecii Naţionale a Spaniei. Menţionez – cu regret – lipsa totală de interes a Institutului Cultural Român, care, nu numai că nu a sprijinit întâlnirile din ţară ori pe cele de la Madrid, dar nici măcar un reprezentant nu a participat la aceste manifestări de înaltă ţinută academică. În Spania însă, omagierea scriitorului român s-a bucurat de atenţia şi prezenţa unor prestigioase foruri ştiinţifice: Centrul Internaţional de Investigaţii şi Studii Transdisciplinare, Institutul Român şi Biblioteca Română din Freiburg. Semnificativă a fost şi componenţa comitetului de organizare condus de fiica scriitorului, Cristina Horia, alcătuit din profesori şi cercetători români şi spanioli – Sanda Popescu-Duma, Ileana Bucurenciu, Daniela Oprica, Javier Helgueta Manso, Emilio Suri Quesada, alături de care a fost şi Ilie Tabarcia, preotul bisericii române din oraşul Collado Villalba, în care a locuit scriitorul. Participarea la simpozion a fost numeroasă. Au vorbit despre personalitatea şi opera scriitorului reprezentanţi din conducerea Universităţii, academicianul Basarab Nicolescu de la Paris, scriitorii Jose Javier Esparza, Aquilino Duque, Antonio Enrique şi profesoara Viorica Patea de la Universitatea din Salamanca. Un reprezentant al Bibliotecii Naţionale a Spaniei a prezentat, în power point, arhiva „Vintilă Horia", pe care o deţine cu mândrie amintita instituţie. Din partea Asociaţiei „La Maison Roumaine" (Paris), preşedintele acesteia, Alexandru Herlea, a trimis un mesaj de salut colocviului, exprimând de asemenea aprecierea de care se bucură Vintilă Horia pretutindeni în lume. O a doua parte a manifestărilor s-a desfăşurat la Facultatea de Drept. Aici, personalitatea marelui romancier şi gânditor, a profesorului care a fost invitat să conferenţieze în deosebit de importante universităţi din Europa şi America a fost evocată de Bedro Fernandez Barbadillo (scriitor), de editorul Carmelo Lopez-Arias Montenegro, precum şi de profesorii pr. Teofil Moldovan, Sanda Popescu-Duma, Georgeta Orian, Mihaela Albu, Francisco Jose Lopez-Saez, Soledad Poras Castro, Carlos Luiz Miguel.

Era important să amintesc de toate acestea pentru că răspunsul la întrebarea ta privind proiectele mele (evident, ale noastre) au, în continuare, o strânsă şi directă legătură cu opera şi personalitatea acestui mare şi distins scriitor pe care timpurile – dar şi noi, românii, în pofida preţuirii de care se bucură pe alte meleaguri – l-au nedreptăţit cu asupra de măsură. Deschiderile către orizonturile de cunoaştere şi gândire ale operei lui Vintilă Horia au continuat şi după manifestările centenarului prin alcătuirea unui volum intitulat ***În căutarea „omului total". Moştenirea literară şi spirituală a lui Vintilă Horia***. Cartea (deosebit de valoroasă pentru istoria literară, cuprinde actele simpozionului de la Craiova) e o iniţiativă a entuziastului Cristian Bădiliţă şi a academicianului Basarab Nicolescu (în ipostaza de coordonatori) şi un merit deosebit la această apariţie îi revine doamnei Silvia Colfescu, directoarea Editurii Vremea. Împreună cu Mihaela Albu am contribuit cu două studii însumând în jur de o sută de pagini. Urmarea, un editor de la Madrid, remarcând modestele noastre contribuţii, ne-a solicitat fiecăruia câte un studiu pe marginea operei lui Vintilă Horia, studiu care urmează să fie tradus în limba lui Cervantes, publicat şi lansat anul viitor în Spania. Întâmplarea a determinat o amplificare a planurilor noastre pentru viitorul imediat, noi – tot împreună şi din proprie iniţiativă – fiind deja angrenaţi în finalizarea unei antologii a publicisticii lui Vintilă Horia din perioada interbelică, lucrând intens la definitivarea studiului aferent. Cartea era contractată pentru apariţia în această toamnă cu Editura Aius din Craiova.

Din perspectiva noastră, într-un posibil panteon al exilului literar, Vintilă Horia este un veritabil spirit renascentist. Romanele şi eseistica lui ating tulburătoarea „problemă a timpului" în consonanţă cu abordările unor Enstein, Bergson, Husserl, Heidegger, Heisenberg, Pauli, Matyla Ghyka sau cu ezotericii Evola şi René Guénon. În ceea ce mă priveşte, în studiul pe care-l voi elabora pentru Madrid, vreau să pun un accent aparte pe faptul că binemeritata notorietate de romancier a lui Vintilă Horia a pus în umbră imaginea de gânditor şi savant, de cel puţin aceeaşi profunzime şi altitudine, cu aceea a lui Mircea Eliade. Despre aceasta, la noi, s-a vorbit foarte puţin sau aproape deloc. Aspectul acesta devine evident pentru oricine parcurge celebra lui carte intitulată ***Călătorie la centrele pământului***, lucrare unică în lume. El este cel care, constatând că un nou suflu spenglerian trece prin lume, afirmă că decadenţa Occidentului ar putea să ne arunce într-o nouă barbarie. Cât priveşte actualitatea aserţiunilor lui, evident, nu mai încap comentariile. În tot şi în toate el pune în lumină, acea tragică *uitare a Fiinţei* (*Seinsvergessenheit*) despre care vorbise şi Heidegger. Personalitatea lui poate fi exprimată în numai două cuvinte, a căror complementaritate este totală: *credinţă* şi *cunoaştere*.

În perspectiva readucerii mai ample în atenţia publicului din România, îmbucurătoare sunt câteva ştiri pe care ţin să le aduc la cunoştinţa celor interesaţi. Astfel, la Editura Vremea s-a preluat ideea unei serii de autor Vintilă Horia: vor apărea ***Jurnal al unui ţăran de la Dunăre***, în traducerea Doinei Jela şi reeditarea romanului ***Cavalerul resemnării***, tradus de Ileana Cantuniari. De la Cristian Bădiliţă (căruia îi datorăm editarea ***Memoriilor unui fost Săgetător***) aflăm că fiica autorului, Cristina Horia, a mai descoperit în arhive un ***Journal de la fin du cycle. Notes sur l'exil de Dieu*** (***Jurnalul unui sfârşit de ciclu. Note despre exilul lui Dumnezeu***), 244 pagini, precum şi un eseu teologic în franceză (150 de pagini) intitulat ***La croix*** (***Crucea***). Ambele inedite, ne asigură acelaşi Cristian Bădiliţă, sunt în curs de „procesare".

În ceea ce mă priveşte, consider că aceste apariţii îmi deschid deja un câmp de investigaţii pentru proiectele mele.

Ca preocupare personală, lucrez de mai multă vreme la un volum, vizând aceeaşi arie tematică, pe care l-am intitulat ***Exilul şi Utopia***. Numărul de pagini a căpătat deja proporţii, ceea ce înseamnă că mă apropii de final.

Gheorghe GLODEANU

SCRISORILE DE DRAGOSTE ALE UNUI FILOSOF (I)

(Urmare din pagina 3)

Scrisorile circulă greu, iar Margareta răspunde cu întârziere. Acceptă prietenia lui Nicolae Cristache şi îl apreciază, intuindu-i valoarea. Primele scrisori reflectă înfiripărea sentimentelor între cei doi tineri. Există însă între ei o vădită diferenţă de stil şi de cultură. La 28 iulie 1911, Margareta se străduieşte să scrie cât mai mărunt, pentru a putea comunica cât mai mult. Afirmă că nu îşi neagă acţiunile şi nu face nimic pe ascuns. Speriată de faptul că fiica ei poate dobândi o reputaţie proastă datorită corespondenţei sale cu Nae Ionescu, mama îi interzice să îi mai scrie. E o scrisoare tristă, plină de efuziuni juvenile, ce echivalează cu o mărturisire. În ciuda restricţiilor, recunoaşte că ar putea să îi scrie pe ascuns, dar acest lucru ar constitui pentru ea un lucru nedemn.

Corespondenţa celor doi este reluată la 19 mai 1912. Între timp, tonul devine mult mai familiar, trădând sentimente prezente, dar încă nerostite. Elena îl numeşte *„prietenul meu scump”*, *„prietenul meu drag”*, *„prieten nespus de bun şi drag”*. Este cuprinsă de frenezie atunci când îi primeşte scrisoarea şi recunoaşte că rândurile pe care i le adresează au fost scrise cu nesfârşită dragoste. Tânăra îşi asumă postura unui discipol, care nutreşte un adevărat cult pentru maestrul ei spiritual.

Pentru ca lucrurile să fie mai clare, epistolele celor doi corespondenţi sunt culese cu caractere diferite: cele ale lui Nae Ionescu păstrează grafia obişnuită, în timp ce textele Elenei Fotino sunt culese cu italice. Spre deosebire de Margareta, care este sentimentală, Nae Ionescu se dovedeşte mult mai solemn, un cerebral. Îi scrie în data de 19 mai pentru ca iubita să îi primească urările de bine tocmai de ziua ei, în 21, de Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena. Student sărac, nu îi poate face daruri scumpe, dar îi urează tot binele din lume. În plus, îi aminteşte faptul că prietenia lor ţine de un an şi este convins că va dura încă foarte mult timp.

Grigorie M. CROITORU

DOMNUL DRĂGUŢ, DIRIGINTELE MEU

(Urmare din pagina 19)

– La gâscă ar fi bun un toporaş, un satâr, dar şi un cuţit care să taie bine.

– Avem.

Am luat toporul, am prins gâsca şi am pus-o cu gâtul pe un butuc de lemn. Şi-a întins singură gâtul, i-am dat una cu toporul şi i-a sărit gâtul cât colo. Am ţinut-o să nu se zbată şi să stropească cu sânge gardul şi colţul casei.

– Vă ajut şi la jumulit, doamnă, dacă vreţi, că noi avem acasă gâşte şi mă pune mama să le tai şi să-i ajut la jumulit, fiindcă ia puful şi-l foloseşte la umplut perne.

– Mulţumesc că ne-ai scos din încurcătură cu tăiatul. De aici încolo mă descurc, că o chem pe vecina şi rezolvăm treaba. Du-te la lucrul tău.

Seara m-au oprit la masă şi mi-au pus în farfurie pipota, inima şi ficatul. Parcă îmi citiseră gândurile – acestea erau organele de pasăre de care nu se atingea nimeni la noi acasă. Nici tata. M-am ghiftuit în adevăratul înţeles al cuvântului.

La plecare, domnul profesor îmi întinde o bancnotă de o sută de lei! O sută de lei în 1955 era o sumă mare-mare!

– Pentru ce, domnule profesor? Pentru lucrul pe care îl fac m-aţi plătit, altceva n-am mai făcut. Mi-e şi frică să ţin în mână atâţia bani!

– Ia-i, măi băiatule, că ţi se cuvin aceşti bani. O să-ţi spun şi pentru ce.

– Domnule profesor, repet, eu n-am avut atâţia bani de când sunt şi sigur n-am făcut nimic pentru ei. Nu-i pot lua, nu vă supăraţi!

– Mama ta fu astăzi aici şi...

– Eu recunoscui gâsca, domnule profesor, însă mama mea întotdeauna ştie ce face. Dacă ea a decis aşa, aşa rămâne. Vă rog să nu mai stăruiţi.

Am mâncat şi eu de mai multe ori pe săturate din gâsca *scăpată* în curtea domnului profesor de către mama mea.

Dacă ea aşa a vrut!

Radu Ilarion MUNTEANU

UN UIMITOR ROMAN PROVOCATOR

(Urmare din pagina 14)

Un argument în plus pentru unicitatea soluţiei personajului emancipat ca muzician. Sunt, poate, paginile cele mai personale, dar transferul de simţire e discret şi perfect motivat în context.

În rest, autoarea valorifică o sensibilă cunoaştere a spaţiului european, rezultată din propria experienţă. Cititorul recunoaşte atmosfera fiecărui spaţiu prin care au trecut şi el, şi personajele romanului, de la mohorâtul port hanseatic la eclatantele maluri al estuarului Tejo.

Cât despre profunda şi exacta cunoaştere a lumii ţigăneşti am mai vorbit. E cazul să închei acest exerciţiu de lectură subliniind încă o dată esenţa unui roman uimitor. Ultima concluzie e că, în optica romancierei, lumea europeană şi cea ţigănească nu sunt decât imaginea deformată a uneia în cealaltă.

Totuşi, prezentul raport – căci nu e altceva – ar fi incomplet fără a-i schiţa nu neapărat filiaţiile, ci conexiunile literare. Pe care e improbabil ca autoarea să le cunoască. Dă ce? Simplu. Deoarece aceste conexiuni sunt subiective. Dintre semnatarii cronicilor care vor apărea, fiecare vede alte conexiuni. Din perspectivă proprie, trimiterea la opera lui Budai-Deleanu nu funcţionează. Şi nu doar deoarece fiecare există în epoci diferite. Căci ţiganii sunt, într-un fel, atemporali. Dar poematiconul eroi-comico-satiric e mai degrabă un tablou cu cheie folosind deghizamentul ţigănesc. Cu acea operă clasică se înrudeşte, structural, mai degrabă ***Levantul*** lui Cărtărescu. Aş sugera cu totul altă conexiune, şi aceea nu chiar contemporană. E vorba de nuvela ***Quando le radici***, a scriitorului italian Lino Aldani, matematician specializat în SciFi. Consacrat în anii 50. Nuvela, publicată în 1977, a fost tradusă în românește în 1982, în volumul ***Noapte bună, Sofia***. Eroul nuvelei îşi caută rădăcinile în satul natal, ca soluţie disperată la nevroza alienantă a unei vieţi golite de viaţă, într-o Romă distopică. Dar e silit de împrejurări să dispară în neant, asimilat de o şatră multicoloră de ţigani.

Luminiţa COJOACĂ

Rugăciunea pietrei

Înapoia pământului
se face cuvântul piatră
să strige de mamă
să aibă cine să-i răspundă
nedusă la biserică
femeia se roagă
de moarte să i se facă
copiii mari
pietrele de la hotar
să se desfacă în patru
precum desfăcut e şi anotimpul
iarna cand umblă
zăpezile desculţe
şi Moş Crăciun se face om
copiii mici se joacă
masa nu mai rămâne masă
stă întoarsă să umble
îngerii jur-împrejuru-i
să se umple de bucăţi
de carne de apă
din morile care
trag vecernia la cântar
masa să o aibă pregătită

Adăpostul întrecerii

Se coace iarna
Zăpada aşternută peste masă
Împarte crucile
Să aibă şi oamenii ce mânca
Rosturile se aşază
La porţile dorului
Amarul să nu–i încerce
Pofta de semeni
Să zacă petrecută
Cum şi sfinţii
Stau petrecuţi peste poftele
Adormiţilor cu faţa la Poartă
Ziua se arată senină
Cum e şi cerul ales cu
Fapte măreţe
Numele ursitorilor dacă-l strigă
Se desfac morţii de carne
Şi ochii se prefac că se uită
La marea lumină dată de pomană
Cu fapte cu tot.

Vinul somnului

Pe mâinile mele
Cadavrele urcă
Ziua să nu aibă regrete
Tot mai sus
Slobod timpul să nu le fie frică
Dorul de îngeri
Ca să vindece
Picioarele merg libere printre miri
Morţii nu îi trezesc
Să nu le plângă de milă
Carnea din păcate
O dau rest la îngerii luminii
Negura să îi ierte
De toate înţelesurile
Vorbele albe se îmbată
Din carafa cu moarte blestemată
Dor şi izvor facerea de carne nu miroase a bine
Restul de scândură
Îl trec cu picioarele
Neacoperite

Înapoia urmei

Stă îngerul întors şi se uită
Pâinea de pe masă o împarte
În lapte şi miere
Laptele pentru oameni
Mierea pentru câinii oamenilor
Setea o adapă cu un izvor
De carne fără apă
Paşii îi întrec peste dorinţa crudă
Oamenii când se uită
Laptele se desface de spumă
Rând pe rând îi cunună
Aplauzele se împart
Pentru săraci
Bogaţii au nevoie de forţă
Să mişte din loc fericirea
Izvoarele nu se dau de pomană
Pofta de carne se desface
De moarte şi priviri
Oamenii nu îi închină
În biserică
Rosturile le petrec
Să aibă ce să pună pe masă

Vinul trecerii

Zăpada alintă îngeri
Trecerea să-i fie mai apropae
Tămâia o dă de pomană
Cu pâine
Să nu plângă de foame oamenii
Dacă strigi laptele nu se face apă
Pământul nu se împarte
Hotarele stau nemişcate
Soarele pe cer să se petreacă
Oamenii au mai mult curaj duminica
Restul săptămânii îl mestecă cu carne
s-aşterne zapadă rost de ninsoare în zodii
cu viaţa trebuia să ai răbdare
cuvintele din carne nu se fac
în pământ nu lasă gust
de apă nici tărie nu au
îndeamnă la vorbă când nu sunt aprinse

REVISTA REVISTELOR

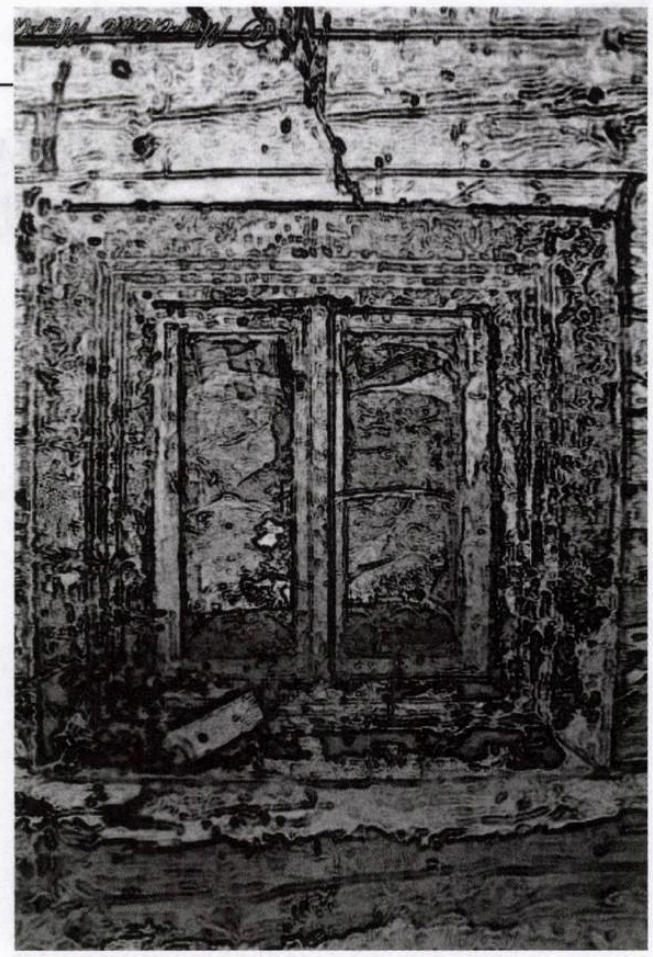

• **ROMÂNIA LITERARĂ** (nr. 26/iunie 2016)

Însemnările *„despre istoria relatată de istoric"* și *„istoria relatată de prozator"* ale lui Gabriel Chifu din articolul intitulat metaforic ***Geamul clar și vitraliul*** aduc cititorul în fața unei teme de gândire despre distincția dintre două abordări diferite ale condiției umane: cea a istoricului (obiectivă, din exterior) și cea a prozatorului (subiectivă, din interior). Punând în balanță conceptele caracteristice primei abordări (rigoarea, austeritatea relatării, fidelitatea față de documente, exactitatea reconstituirii) cu conceptele de emoție, expresivitate, memorie personală, libertate, fantezie, spirit ludic, trucuri verbale și compoziționale (caracteristice celei de-a doua abordări), Gabriel Chifu constată totuși, paradoxal sau nu, că *„uneori impresia de adevăr e mai puternică în opera prozatorului decât în a istoricului"*. În opinia autorului: *„Faptele exterioare, evenimentele trecute prin mintea și prin scrisul istoricului sunt ca lumina care trece prin geamul clar: rămân neschimbate. Dar, când ele ajung în retortele scriitorului, ies de acolo cum iese lumina care traversează un vitraliu: cu reflexe neașteptate, tulburătoare, memorabile. (...) Acest adaos multiplu și subtil (constituit din adevăr personal&viziune&sensibilitate&expresivitate verbală), pe care scriitorul îl aplică adevărului istoric, evident, îmbogățește adevărul istoric și îi asigură acel farmec și acea relevanță, care sunt marca artei"*. Iar în finalul articolului subliniază: *„Cert e că prozatorul, când relatează fapte istorice, nu trebuie niciodată să fie geam clar, ci vitraliu. Doar așa epica lui are șanse să se rețină"*.

Alexandru Niculescu scrie câteva rânduri (***Un erou al exilului românesc***) în memoria lui Mihnea Berindei (1948-2016), *„unul dintre cei mai vajnici, mai intransigenți, dar și mai modești luptători împotriva opresiunii comuniste din România"*.

Nicolae Scurtu aduce ***O nouă contribuție la bibliografia lui Gheorghe Bulgăr***, făcând cunoscut microeseul ***Un autor dinamic***, în care Gheorghe Bulgăr analiza cartea publicistului Gheorghe Crișan, ***Feconda și împlinirea viselor. Povestiri și documente despre Petre Dulfu și un sat maramureșean multisecular***. Nicolae Scurtu dorește să evidențieze faptul că *„istoricul literar Gheorghe Bulgăr (...) avea răbdarea și capacitatea de a citi integral manuscrisul sau cartea ce i se încredința și apoi se pronunța cu fermitate asupra valorii intrinseci"*.

În cronica ***Pillatiene***, Nicolae Manolescu supune atenției cititorului cărțile ***Duet în alb*** (Humanitas, 2016) a Monicăi Pillat – *„o remarcabilă culegere de poezii scrise între 2005 și 2015"* – și ***Dostoievski în conștiința literară românească*** de Dinu Pillat (Humanitas, 2015, ediție îngrijită de Monica Pillat și George Ardeleanu) – *„un studiu admirabil și util, care ar trebui să-l readucă pe Dinu Pillat în actualitate"*.

Referindu-se la antologia ***Opera poetică*** a lui Adrian Alui Gheorghe (Editura Paralela 45, 2016), Daniel Cristea-Enache relevă mai mult punctele slabe ale lucrării, pe care le expune în cronica intitulată ***Cuvinte mari***.

Ca mărturie a unor vremuri neprielnice pentru cultura română (după „Tezele din iulie" din 1971, când *„breasla scriitorilor, cu multe personalități potrivnice alienării la noile comandamente, va fi supravegheată strict"*), Ioana Diaconescu scoate din Arhivele CNSAS două note informative din dosarul de urmărire al lui Mihai Ursachi. Articolul este intitulat ***Mihai Ursachi în documentele Securității. „În timp ce comuniștii au reușit, noi am ajuns la închisoare"***, autoarea precizând că textele publicate în acest număr al „României literare" fac parte din volumul ***O conștiință literară. Mihai Ursachi în documentele Securității***, în curs de apariție la Editura Junimea, Iași.

În prezentul număr este redată și comunicarea Irinei Petraș (***Paleo-plastica romanescă***) prezentată la reuniunea de la Alba-Iulia (7-8 mai 2016) despre romanul românesc.

Cât este de întinsă plapuma editorului? își pune problema Mihail Mihailide, oferind câteva exemple în care face deosebirea între *„«variantele» pe care V. Voiculescu însuși le producea poemelor sale și intervențiile – nu știu cât de legitime – sau neatenția unor îngrijitori de ediții"*. În opinia autorului, *„editorul/redactorul de carte/îngrijitorul de ediție n-ar trebui să se întindă mai mult decât îi este plapuma... El ar trebui să fie un partener fidel al autorului acum, chiar mai mult ca în trecut, când «colaborarea» între cei doi era tutelată de cenzură..."*.

Versuri semnează Ion Tudor Iovian, Liviu Cupșa și Sterian Vicol.

• Numărul 331/iunie 2016 al revistei clujene **TRIBUNA** este dedicat evenimentelor desfășurate în cadrul TIFF. 15 (Transilvania International Film Festival, Cluj-Napoca, 27 mai-5 iunie 2016, a XV-a ediție). Sunt destinate douăsprezece pagini, în care relatează despre această experiență Irina Margareta Nistor, Ștefan Manasia, Alexandru Jurcan, Adrian Țion, Eugen Cojocaru ș.a.

Menuț Maximinian scrie despre volumul ***Convorbiri cu Alex. Ștefănescu***, al Ioanei Revnic, apărut în București, la Editura Allfa, în 2013 (***Ipostaze din viața criticului***), apreciind meritul autoarei *„de a ni-l prezenta ca într-o oglindă, începând cu copilăria și ajungând până la maturitatea deplină, acum când Alex. Ștefănescu se poate considera un nume pentru literatura noastră"*.

Nicolae Iuga (în ***Două moduri de a cunoaște psihologiile colective***) prezintă volumul lui Daniel David, ***Psihologia poporului român. Profilul psihologic al românilor într-o monografie cognitiv-experimentală*** (Iași, Polirom, 2015). Aflăm că este vorba de o cercetare, care are în spate peste zece ani de studiu, structurată pe baza criteriului de inventariere și clasificare *„a unor «stereotipuri relevante» pentru perceperea de sine a românilor și, prin urmare, prezentarea unui profil psihologic de ansamblu al poporului român"*.

Constantin Cubleșan ne propune o întoarcere în timp (în ***Ana Blandiana – umilință și fericire***) pentru a conștientiza anii de umilință scriitoricească (începând cu 1959) suferiți de poetă, ani care i-au adus totodată și *„fericirea alături de un soț exemplar, care i-a fost sprijin de nădejde în toate momentele vieții"*. Ca mărturie a acelei perioade tensionate a apărut, în 1992, romanul ***Sertarul cu aplauze***, care ascunde o *„confesiune a autoarei privind perioada de interdicție publică pe care a suportat-o în perioada regimului totalitar"*. Constantin Cubleșan consideră că această carte este *„expresia nevoii de a ieși din teluric, de a se elibera de absurd, expresia convingerii că împotriva absurdului nu se poate lupta cu armele raționalului"*; or, *„acceptarea armelor absurdului (...) prezintă riscul convertirii la irațional"*.

Vistian Goia (în eseul ***Lumea mirifă din Divina Comedie***) face o reinterpretare a operei lui Dante adaptată timpurilor și societății în care trăim.

• Primele pagini ale numărului 4-5-6/2016 al revistei **ARCA** cuprind o prezentare a evenimentelor care au avut loc la Arad, în perioada 5-7 mai, în cadrul Colocviului Național al Revistelor de Cultură din România (ediția a III-a). Tema de dezbatere a fost *„vitalitatea unei instituții – revista literară"*, cu o serie de subteme. Amfitrionii acțiunii: Adrian Țolea (președintele Consiliului Județean Arad) și Vasile Dan (președintele Filialei din Arad a USR). Moderator: Nicolae Manolescu. Sunt menționate toate revistele participante cu reprezentanții fiecăreia, printre acestea regăsindu-se și „Nord Literar" (reprezentată de Gheorghe Pârja). Sunt notate luările de cuvânt cu principalele idei expuse. Reținem intervenția poetului Gabriel Chifu, directorul „României literare", cel care *„a pus punctul pe «i»"*: *„Revista literară nu e o publicație oarecare comercială, ci o instituție pur și simplu de cultură, precum teatrul, biblioteca, muzeul. Ea merită un tratament, în finanțarea de la buget, precum acestea"*. Rămâne de văzut, astfel, ce urmări concrete vor avea toate opiniile lansate în cadrul acestui important eveniment. În continuarea programului, a avut loc un *„maraton de poezie"*, în care aproape treizeci de poeți au lecturat din propriile versuri: Marius Chelariu, Liviu Ioan Stoiciu, Ioan Moldovan, Traian Ștef, George Vulturescu, Petru M. Haș, Olimpiu Nușfelean, Ion Mureșan, Gheorghe Pârja ș.a. Materialul este completat de douăsprezece pagini cu fotografii de la colocviu.

Volumul lui Gabriel Chifu, ***Papirus, poezii (1976-2015)*** – *Prefață* de Doru Cristea, *Postfață* de Răzvan Voncu, Editura Paralela 45, 2016 –, reprezintă pentru Gheorghe Mocuța o provocare ***La o nouă lectură***, exegetul urmărind în ampla sa cronică etapele și particularitățile lirismului poetului. Este semnalat faptul că în structura antologiei sunt cuprinse doar cincizeci de poeme din primele cinci volume apărute înainte de revoluție și peste o sută cincizeci din cele de după revoluție, astfel încât *„accentul volumului și al destinului literar cade pe anii din urmă, cu vâltoarea și zbuciumul sufletesc, cu amplitudinea căutării și a explorării unui nou continent"*. În opinia lui Gheorghe Mocuța, *„lectura propusă în recenta antologie relevă nu doar mișcarea cronologică a unui discurs, surprins în datele lui esențiale, ci și biografismul discret, alimentat de energiile creatoare"*.

Reținem din acest număr și interviul realizat de Ciprian Vălcan cu Paolo Vanini (deținător al titlului de doctor cu o teză despre gândirea lui Cioran la Universitatea din Trento, Italia): ***„Lectura lui Cioran este un exercițiu de micșorare a statuii pe care obișnuim să ne-o ridicăm nouă înșine"***. Parcurgem numeroase pagini de poezie, în care semnează: Constantin Novăcescu, Gellu Dorian, Anna Kalianková (Nădlac), Iulian Leonard, Al. Francisc. La rubrica *„Restituiri"*, Lucian-Vasile Sabo scrie despre ***Camil Petrescu: primele scrisori, primele vibrații***. Din paginile de *„Lecturi paralele"* notăm articolele: ***Virgil Diaconu și poezia postmodernă*** - Gheorghe Mocuța; ***Haiku. Pauză. Poezie*** - Vasile Dan (cu referire la volumul Domnicăi Pop, ***Viadeserta*** - Editura Trinom, 2016); ***O permanență literară: Pavel Dan*** – Mircea Popa (despre volumul lui Aurel Podaru, ***Bibliografie Pavel Dan*** – Editura Școala Ardeleană, 2016).

• Numărul 6/iunie 2016 al revistei **ORIZONT** oferă cititorilor posibilitatea de a parcurge (în transcrierea lui Alexandru Oravițan) cuvântarea lui Mircea Cărtărescu, rostită în data de 1 aprilie 2016, în Aula Magna a Universității de Vest din Timișoara, în cadrul Conferințelor UVT. În textul intitulat ***Despre Solenoid***, scriitorul lămurește o serie de curiozități și necunoscute despre acest roman și despre crezul său artistic: ce înseamnă pentru el literatura (***Solenoid*** fiind *„o carte despre literatură"*); delimitarea nivelurilor pe care se clădește literatura (meșteșugăresc, artistic, al scrisului ca religie, ca act de credință și nivelul superior, *„răcnetul suprem, uneori propriu al literaturii"*, atins – în opinia autorului – de Kafka); motivarea dimensiunii acestui roman; construirea personajului ca un *„alter-ego, al unui autor pur, așa cum am visat întotdeauna să fiu și nu am reușit în realitate"*, *„un geamăn al meu care trăiește într-o altă dimensiune"*; tentația adevărului în literatură mai presus de cea a hiperestetizării creației (întrucât *„adevărul în literatură e cel mai greu de atins pentru că ne stă în cale tentația perfecțiunii"*); informații inedite din laboratorul său de lucru (metoda neobișnuită prin care își/se construiește opera) etc.

În același număr Cornel Ungureanu semnează un *„documentar"* în memoria lui Teohar Mihadaș și a lui Radu Săplăcan: ***Saeculum. Despre locurile literaturii***. Cristian Pătrășconiu scrie despre volumul lui Lucian Boia, ***Strania istorie a comunismului românesc*** (Editura Humanitas, 2016): ***Stenograme cu Nicolae Ceaușescu***.

„Dau senzația că scot din condei panglici, fără prea mare efort, dar eu știu cât mă costă, începând de la căutarea subiectului și terminând cu punerea lui în pagină" – mărturisește Andrei Pleșu despre felul în care își scrie articolele, în partea a doua a interviului realizat de Robert Șerban (***Exerciții de inspirație***). Cu această ocazie aflăm și că are în proiect realizarea unei cărți despre destin, scriitorul lămurind că lucrarea va reprezenta un fel de sinteză a reflecției *„despre această problemă existentă în cultura lumii"*, la care va adăuga propriile note de subsol, fără a-și propune să vină cu o soluție *„la problema destinului"*.

Raluca HĂȘMĂȘAN

VEŞTI DE LA ATHENA TACHA SPEAR - AUTOAREA *PĂSĂRILOR LUI BRÂNCUŞI*

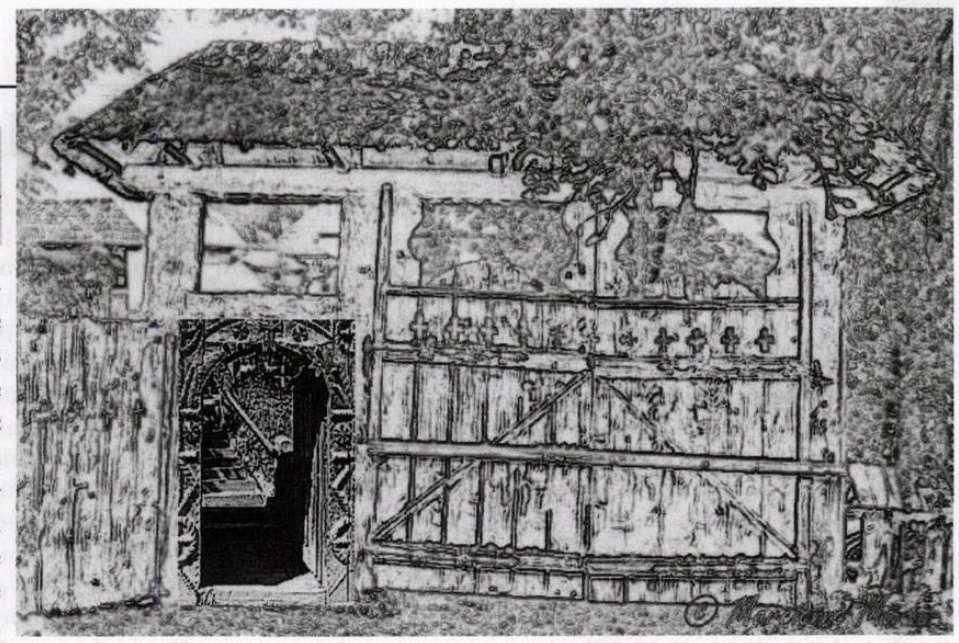

În 1976, printre cărţile ce marcau Centenarul Brâncuşi era şi cartea Athenei T. Spear: ***Brancusi's Birds***, în traducere românească, publicată de Editura Meridiane din Bucureşti. Lucrarea fusese terminată în 1965, însă autoarea publicase şi înainte articole şi recenzase cărţi dedicate marele sculptor (printre ele, cea a lui Ionel Jianu). La noi, deşi ca „autor" apare „C." Tacha, studiul Athenei era amintit, deja în 1967, de Petre Pandrea, în ***Tinereţea lui Brâncuşi***. Predată la New York University Press, cartea va fi publicată în engleză în 1969, semnată acum Athena T. Spear. În România cartea este recenzată elogios de V. G. Palelog şi de Barbu Brezianu. Am cumpărat cartea la Londra, cu ocazia unei excursii prin BTT, am contactat prin editură autoarea şi i-am cerut permisiunea s-o traduc. Dar publicarea s-a amânat din motivele expuse în referatul pentru editură al criticului de artă Theodor Enescu. Deşi aprecia monografia ca fiind primul studiu consacrat unei teme particulare din creaţia lui Brâncuşi, recomanda să se publice în limba română doar după sau concomitent cu cărţile unor cercetători deja consacraţi, amintindu-i pe Carola Giedeon-Welcker şi pe Sidney Geist, care participaseră la Colocviul Brâncuşi din 1967. Cum sculptorul american Sidney Geist venise în România încă din 1964 şi avea deja numeroşi prieteni, Editura Meridiane i-a tipărit cartea în traducerea şi cu prefaţa lui Barbu Brezianu în 1972. Cartea Athenei T. Spear, din care fragmente apăruseră în „Revista de etnologie şi folclor" şi în „Arta Plastică", va avea şansa să se numere printre publicaţiile dedicate Centenarului. Invitată la simpozionul internaţional dedicat lui Brâncuşi, i se va lua un interviu televizat, un alt interviu fiind publicat în revista ieşeană „Cronica", în octombrie 1976. Întrebată despre originea numelui Tacha (cu care îşi semnează şi azi creaţia artistică), Athena mărturisea că el provine din porecla unui străbunic, Atanasios, iar „ch" se pronunţă ca litera X din limba greacă. Familia tatălui Athenei (n. 1936, Larissa) se trăgea dintr-un trib de păstori cuţo-vlahi, iar acesta, medic neurolog, încă vorbea dialectul acasă. În timpul Războiului Civil, tatăl Athenei a fost timp de cinci ani deţinut politic, fiica lui de treisprezece ani pledând pentru eliberarea lui într-o scrisoare adresată reginei. Caracterul dârz al Athenei şi dorinţa ei de afirmare s-au datorat şi greutăţilor îndurate. Plecată din ţara ei de baştină, a reuşit să se impună cu brio în competiţia acerbă din ţara de adopţie de peste ocean. Felicitând-o cu întârziere pentru împlinirea unei vârste rotunde şi amintindu-i de colaborarea noastră în revizuirea pentru ediţia românească a cărţii ei despre ***Păsările*** lui Brâncuşi, i-am adresat câteva întrebări. Răspunsul ei prompt a sosit prin poşta electronică sub forma unei scrisori.

***

Dragă Ana,

A fost întotdeauna o plăcere să convorbesc cu tine, aşa că pun deoparte alte treburi ca să răspund întrebărilor tale. Nici nu mi-am dat seama că anul acesta este a 140-a aniversare a naşterii lui Brâncuşi, aşa că nu ai de ce să te scuzi că mi-ai scris abia acum! Sigur că îmi amintesc de publicarea cărţii mele ***Păsările lui Brâncuşi*** în limba română (deşi uitasem de toate complicaţiile inerente!), la fel şi de vizita mea în România în 1976, unde am întâlnit mulţi cercetători ai operei lui Brâncuşi, printre care şi Petru Comarnescu. Da, România seamănă din punct de vedere cultural foarte mult cu Grecia şi m-am simţit ca acasă. Dar, de vreme ce studiasem opera lui Brâncuşi timp de un deceniu, vizita nu mi-a schimbat percepţia asupra operei sale – şi cred că am găsit Târgu-Jiul tocmai aşa cum mă aşteptasem.

Îmi amintesc de vizitarea monumentelor lui Brâncuşi, dar parcă şi mai viu de drumul cu maşina prin ţară, cu tine şi cu Mihai Olos, atunci soţul tău. Firește, îmi amintesc de numele oraşului Baia Mare şi de ţinutul Maramureş şi, la fel, îmi amintesc de vizita la Muzeul Etnografic [din Sighetu Marmaţiei], care găzduia în acel moment sculpturi în lemn şi picturi de Mihai, împrăştiate printre exponatele autentice de artă populară. De fapt, Mihai mi-a dăruit atunci un obiect de artă populară – un elegant fus din lemn cu îmbinări complicate, pe care îl păstrez şi acum cu drag în mica mea colecţie cu obiecte artă populară internaţională.

Însă uitasem că v-am trimis la amândoi, ţie şi lui Mihai, reviste de artă internaţională şi feministe timp de mai mulţi ani! Dar ăsta a fost singurul lucru pe care l-am putut face pentru a vă răsplăti ospitalitatea şi prietenia. Şi, în plus, tu fuseseşi traducătoarea în română a cărţii mele ***Păsările lui Brâncuşi***... Am şi uitat că am scris şi publicat un articol despre lucrările lui Mihai. (Vezi, mi-am scos din memorie toate scrierile mele de istoric de artă!). Însă nu, nu te-am uitat pe tine, dragă Ană, chiar dacă acum corespondăm mai rar. Încă şi acum îţi trimit cele mai multe dintre publicaţiile despre mine.

S-ar putea să nu-ţi mai aminteşti tu că primul meu subiect de studiu, timp de cinci ani, a fost sculptura (clasică, pe modele de nuduri din lut şi de ghips) la Şcoala Naţională de Arte Frumoase din Atena, Grecia – de unde am obţinut o diplomă de absolvire ca sculptor. După aceea, căştigând o bursă Fulbright pentru titlul de master în Istoria artelor la Colegiul Oberlin, iar apoi o bursă a guvernului grec pentru un doctorat în estetică la Sorbona, Paris, am publicat lucrări despre istoria artei. Din 1973, când am intrat în învăţământ, am predat sculptura la Departamentul de Artă al Colegiului Oberlin, până ce m-am retras în 1999. Totuşi, timp de zece ani, ca publicist în istoria artei, am fost şi curator (de artă modernă) la Muzeul de Artă al Colegiului Oberlin. Am decis să renunţ la profesia de istoric de artă în 1973, pentru a mă concentra asupra propriei cariere de artist (cu un succes considerabil) şi, la fel ca înainte, sunt încă activă la recenta aniversare a vârstei de optzeci de ani. În martie am avut a patra expoziţie personală la Washington D.C. (unde locuiesc din 1998), la galeria Marsha Mateyka – prima galerie de artă contemporană deschisă din acest oraş – şi încă una dintre cele mai bune. La fel, în 2013, am avut a treia retrospectivă la Grounds for Sculpture din New Jersey, parc şi spaţiu expoziţional dedicat în întregime sculpturii contemporane de interior şi în aer liber. De fapt, s-ar putea să execut acolo, în anii ce urmează, lucrarea mea cea mai recentă, ***Labyrinthos***, o sculptură în aer liber comisionată ca permanentă (modelul a fost cumpărat, iar posibilitatea executării e în discuţie). Ca artist profesionist, am lucrat mai întâi cu materiale, lichide, mişcare şi lumină (vezi exemple ale acelor lucrări spre capătul Website-ului meu), pentru că-mi scrisesem teza de doctorat despre ***Rolul luminii în sculptura modernă***. Totuşi, în 1970, după crizele sociale de la sfârşitul anilor '60, am decis că vreau să-mi expun lucrările pe domeniul public, nu în galerii de artă şi pe piaţa de artă. Aşa că am început să concep lucrări „arhitecturale" pentru peisaj (între 1972-2012, am trimis diapozitive la cel puţin o sută cincizeci de concursuri pentru competiţii publice, cele mai multe în S. U., dintre care am câştigat peste cincizeci, iar patruzeci au fost executate).

Dar ai dreptate, în 1970, am început să fac şi artă conceptuală, pentru că mă pricepeam şi la scris, şi la fotografie – aşa că, în paralel, am urmat şi cariera de artist conceptual (bine-cunoscutele cărticele cu texte şi fotografii fac parte din a doua mea carieră). Opera mea are de fapt mai multe aspecte (instalaţii temporare, *performance* etc.), dar siturile de sculpturi ambientale şi arta conceptuală (textuală şi fotografică) pot cuprinde, cred, tot restul activităţilor mele.

Ca să răspund ultimei întrebări: mărturisesc sincer, l-am admirat pe Brâncuşi şi am studiat exhaustiv opera lui şi a lui Rodin, pentru că erau cei doi mari sculptori la început de secol 20 – iar eu am pornit în sculptură ca o ignorantă în Grecia (cu o educaţie „de secol 19", cu redarea fidelă a nudului). Dar n-am ajuns să fiu influenţată formal de niciunul dintre ei. Lucrările ce le-am realizat ca sculptor ambiental au fost influenţate mai degrabă de Naum Gabo decât de oricare alt sculptor de la începutul secolului XX. Ea nu este nici organică, nici cu muchii dure/geometrică, cu excepţia lucrărilor din aer liber (căci a trebuit să-mi construiesc arta, pentru a fi în domeniul public), unde sfârşeşti prin a lucra cu materiale dure – cărămidă, piatră, oţel etc. – dacă doreşti să faci sculptură permanentă (deşi eu am lucrat mereu şi în medii diferite – lumină, lichide etc.). ***Păsările*** lui Brâncuşi m-au influenţat doar prin consistenţă şi prin perseverenţa de a-ţi urmări ideea până la capăt. L-am admirat foarte mult pentru aceasta.

Şi, de fapt, pentru a răspunde şi întrebării tale suplimentare: câştigarea unei burse Fulbright, a fost instrumentală pentru evoluţia mea, pentru că la Colegiul Oberlin am întâlnit un mare istoric de artă modernă, în persoana lui Ellen Johnson, care mi-a deschis ochii şi m-a făcut să înţeleg arta secolului XX, dincolo de Brâncuşi, prin prezentul *meu* – ceea ce mi-a permis (după doi ani la Paris) să mă întorc acolo unde arta era cea mai avansată şi mai vitală în timpul în care mă dezvoltam: Statele Unite din mijlocul anilor 1960, unde arta publică contemporană începea să primească o formă nouă, iar eu am devenit o parte a ei.

Încă ceva: acum câteva săptămâni, Richard [Spear, soţul ei] a inclus între proiectele sale editarea pentru publicare a „propunerilor" pentru competiţiile publice la care am fost finalistă (peste o sută douăzeci şi cinci), dintre care au fost executate aproape cincizeci (jumătate de duzină fiind deja distruse). Iar ieri seară am semnat contractul cu Jim Trulove (Grayson Press, unde a apărut ***Dancing in the Landscape***, cu lucrările comisionate în 2000), pentru publicarea unei cărţi cu toate textele mele, până în „prezent", cu ilustraţii mai reduse ca mărime, dar în acelaşi format ca în ***Dancing...*** Sunt foarte fericită, pentru că este un redactor/editor minunat, cu un gust vizual fără cusur şi de mare integritate (şi o persoană extrem de agreabilă, cu care poţi colabora). Iar Richard este, desigur, un redactor excelent şi foarte experimentat. Va dura un an până ce cartea va fi gata, dar am început să selectez imagini pentru ilustraţii. (Sper să trăiesc până la terminarea lucrului şi, la fel, pentru a vedea cartea tipărită!)

Prezentare şi traducere
*de **Ana OLOS***

5 948485 970010

Anul XIV, nr. 9 (160), septembrie 2016 Preț 2 LEI

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 3 CRONICA LITERARĂ

• Gheorghe GLODEANU
- *Scrisorile de dragoste ale unui filosof (II)*

PAG. 4, 5 VITRINA

• Gheorghe PÂRJA
- *Între transfigurare și transcriere*

• Constantin CUBLEȘAN
- *Cununa de flăcări*

• Echim VANCEA
- *Lecturi filantropice*

• Săluc HORVAT
- *Oameni și cărți în comentariile lui Mircea Popa*

PAG. 6 CRONICA LITERARĂ

• Daniela SITAR-TĂUT
- *Gânduri despre prieteni*

PAG. 7 ORFEU

• *Poeme* de Baky YMERI

PAG. 8 CRONICA LITERARĂ

• Viviana MILIVOIEVICI
- *Ipostazele fantasticului*

PAG. 9 PROZĂ

• Mircea PRICĂJAN
- *Flori pentru Valeria*

PAG. 10 CRONICA LITERARĂ

• Delia MUNTEAN
- *Ca să poată veni vara, iarna trebuie povestită*

PAG. 11 INTERPRETĂRI

• Dumitru MICU
- *Diferențiere și continuitate*

PAG. 12 EVENIMENT

• Gheorghe PÂRJA
- *Spirit academic la porțile împărăției*

PAG. 13 VERSURI

• Betty KIRCHMAJER-DONCA

PAG. 14 COMENTARII

• Ionel NECULA
- *Mircea Vulcănescu sub teroarea securistă*

PAG. 15 VARIA

• *Revista revistelor*

• Lucian PERȚA - *Parodii*

PAG. 16 TRADUCERI

• *Versuri* de Andreas SAURER (în română de Grigore CHIPER și Corina GÎRLĂ)

Despre viitor I

Acest număr este ilustrat cu lucrări din creația lui Adrian CHIRA, deținător al premiului „Artistul anului 2016”, conferit de UAP Baia Mare și Consiliul Municipal

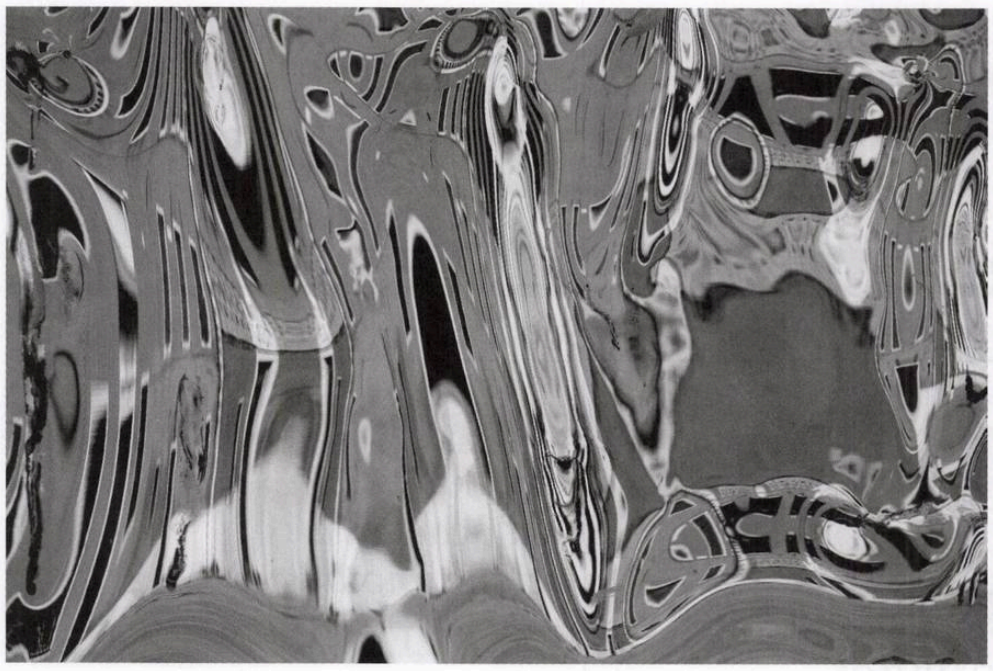

Pasaj 2

Instituţie a Consiliului Judeţean Maramureş
Revista NORD LITERAR
Editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare
– apare lunar –

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Director:
Gheorghe GLODEANU

Director executiv:
Săluc HORVAT

Redactor-şef adjunct:
Gheorghe PÂRJA

Secretar general de redacţie:
Delia MUNTEAN

Redactori:
Daniela SITAR-TĂUT
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redactori asociaţi:
Augustin BOTIŞ, Florica BUD,
Gavril CIUBAN, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOŞ, Marian ILEA, Ştefan JURCĂ,
Adela NAGHIU, Adrian OŢOIU,
Lucian PERŢA, Florian ROATIŞ,
Nicolae SCHEIANU, Echim VANCEA

Prezentare artistică:
Mircea BOCHIŞ

Secretariat şi tehnoredactare:
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redacţia şi administraţia:
cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Şincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X
Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar"

Abonamente la revistă se pot face prin factorii poştali şi se difuzează prin S.C. GLOBAL TRUST MEDIA S.A., S.C. SALDEL S.R.L. şi în librăriile din Baia Mare şi Satu Mare.

Costul unui abonament - 2016:
Prin poştă: 3 luni - 9 lei; 6 luni - 18 lei; 12 luni - 36 lei

Revista este înscrisă
în Catalogul de Presă al Poştei Române,
cod 14323 (p. 25)

16 pagini - 2 lei

Responsabil de număr:
Gheorghe GLODEANU

Rugăm editurile, revistele şi autorii care doresc să le semnalăm cărţile şi publicaţiile periodice în numere viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa redacţiei (str. Gh. Şincai, nr. 46, cod 430311, Baia Mare).

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

CĂRŢI:

• Gheorghe Glodeanu, ***Patru prozatori de avangardă/Cuatro escritores de vanguardia***, colecţiile revistei „Orizont literar contemporan", traducere în limba spaniolă de Diana Dragomirescu şi Aurelia-Ionela Voicu, Editura Pim, Iaşi, 2016;

• Nicolae Scheianu, ***Pietre din potop***, versuri, Editura Vinea, Bucureşti, 2016;

• Lucian Gruia, ***Românii în oglinda timpului***, eseuri, Editura Limes, Floreşti (Cluj), 2016;

• Remus Foltoş, ***Exerciţii de înţelepciune a vieţii***, Editura Limes, Floreşti (Cluj), 2016;

• Charlotte Perkins Gilman, ***Femeile şi economicul. Tărâmul – Ei. Tapetul Galben***, traducere de Amelia Precup, Editura Limes, Floreşti (Cluj), 2016;

• Flavius Lucăcel, ***Singurătatea pietrelor/The loneliness of stones***, teatru, traducere de Ioana Sasu-Bolba, Editura Limes, Floreşti (Cluj), 2016;

• Ioan Oarcăsu, ***Pagini critice***, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2015;

• Aurel Ştefanachi, ***Curcubeul din hol. Predispoziţie amoroasă***, colecţia „Opera omnia", proză scurtă, Editura Tipo Moldova, Iaşi, 2013;

• Lucian Perţa, ***Maramureş - ţară veche, cu poeţi fără pereche!***, *Panorama poeziei maramureşene culte de la origini până mai ieri*, parodii, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2016;

• Augustin Mocanu, ***Negru alb negru***, proză scurtă, Editura Star-Tipp, Slobozia, 2016;

• Mihai Merticaru, ***Urciorul de aur***, versuri, Editura Rawex Coms, Bucureşti, 2016;

• Cecilia Costin, ***Destin şi destine***, Editura Anamarol, Bucureşti, 2016;

• Aurel Podaru, ***Pavel Dan. Bibliografie***, prefaţă de Ion Vlad, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016;

• Laura Goia, ***Ion Pop Reteganul. Bibliografie***, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015;

• Teresia Bolchiş Tătaru, ***Ţara Oaşului în memorii acum trei sferturi de veac***, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuş, 2016;

• Florina Isache, ***Drum în casa de iarbă***, versuri, colecţia „Gheorghe Grigurcu vă recomandă", Editura Pleiade, Satu-Mare, 2016;

• Marin Ifrim, ***În sângele ploii***, versuri, Editura Teocora, Buzău, 2016;

• Paul Beldi Ladislau, ***Se-ntorc moşierii...***, Editura „Caiete Silvane", Zalău, 2016;

• Radu Cârstoiu Arbore, ***Ruga Fiilor***, versuri, prefaţă de Gheorghe Grigurcu, Editura Limes, Floreşti (Cluj), 2016;

• Victoria Fătu Nalaţiu, ***Frumuseţe răpitoare într-alt cer de poezie***, Editura „Născut Liber", Bistriţa, 2016;

• Ioan Seni, ***Academia Română la 150 de ani (1866-2016). Academicieni năsăudeni***, Editura „Napoca Star", Cluj-Napoca, 2016;

• col. (r.) Ioan Cordovan, col. (r.) Vasile Măgeruşan, col. (r.) Gheorghe Tanco, ***Generalul Grigore Bălan. Eroul dezrobirii Ardealului***, Editura Barna's, Bistriţa, 2016.

REVISTE:

• „România literară", nr. 33, 34, 35, 36-37, 38, 39, 40/ august, septembrie, Bucureşti;

• „Tribuna", nr. 334, 335, 336/august, septembrie, Cluj-Napoca;

• „Orizont", nr. 7, nr. 8/ iulie, august, Timişoara;

• „Actualitatea literară", nr. 61/iulie, Lugoj;

• „Ateneu", nr. 563-564/iulie-august, Bacău;

• „Argeş", nr. 7/iulie, Piteşti;

• „Acolada", nr. 7-8/ iulie-august, Satu Mare;

• „Litera 13", nr. 7/2016, Brăila;

• „Caiete Silvane", nr. 8-9/august-septembrie, Zalău;

• „Familia", nr. 6/iunie, Oradea;

• „Litere", nr. 7-8/iulie-august, Târgovişte;

• „Ex Ponto", nr. 2/aprilie-iunie, Constanţa;

• „eCreator", nr. 7/2016, Baia Mare;

• „Arca", nr.7-8-9?2016, Arad;

• „Discobolul", nr. 220-221-222/apr.-mai-iunie, Alba Iulia;

• „Cronica satului Deseşti", nr.1/august, Deseşti.

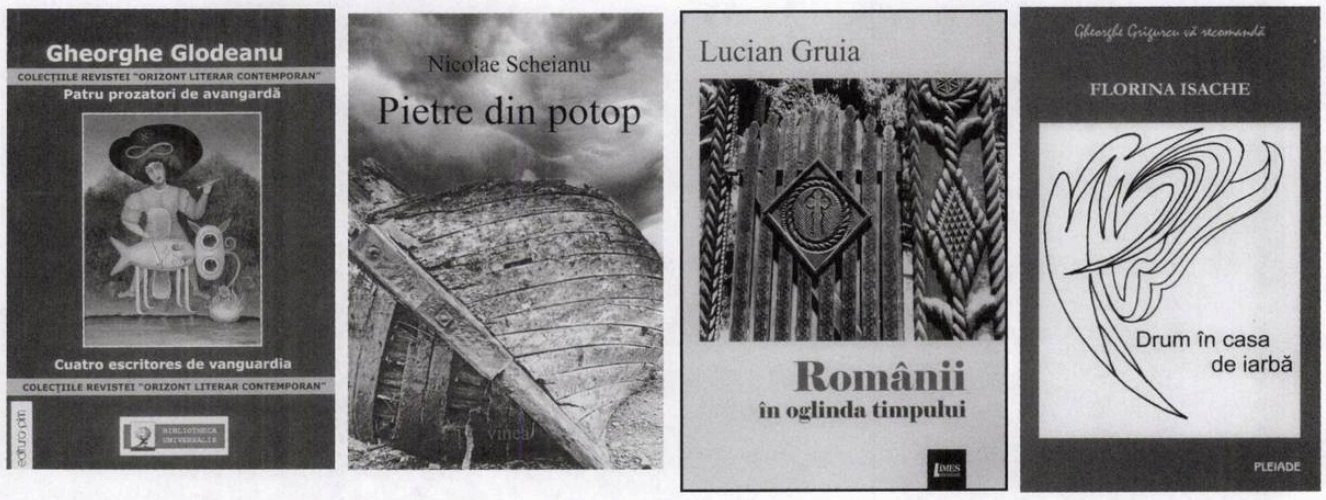

ZILELE REVISTEI „NORD LITERAR", EDIŢIA A XI-A

Consiliul Judeţean Maramureş, în colaborare cu Revista de Cultură „Nord Literar", cu Asociaţia Scriitorilor Baia Mare şi cu Filiala Cluj a Uniunea Scriitorilor din România organizează, în perioada 14-15 octombrie anul curent, ediţia a XI-a a Zilelor Revistei „Nord Literar", cu tema *„Presa literară din nord-vestul ţării"*.

Manifestările se deschid vineri, 14 octombrie, la ora 10^{30}, cu primirea oaspeţilor de către preşedintele Consiliului Judeţean. Programul continuă (orele 11-13, la restaurantul „Carpaţi") cu: alocuţiunea de deschidere, prezentarea participanţilor, acordarea premiilor revistei „Nord Literar", lansarea noului număr al revistei. Activităţile se reiau la ora 16, la Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" (Sala de conferinţe), unde vor avea loc prezentarea Editurii „Tipo Moldova" din Iaşi şi lansări de cărţi şi reviste. În ziua de 15 octombrie, pentru oaspeţii interesaţi, se vor organiza vizite de documentare la muzeele din Baia Mare şi în judeţ.

IMPORTANT!
Informăm colaboratorii noştri că responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice şi cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

Gheorghe GLODEANU

SCRISORILE DE DRAGOSTE ALE UNUI FILOSOF (II)

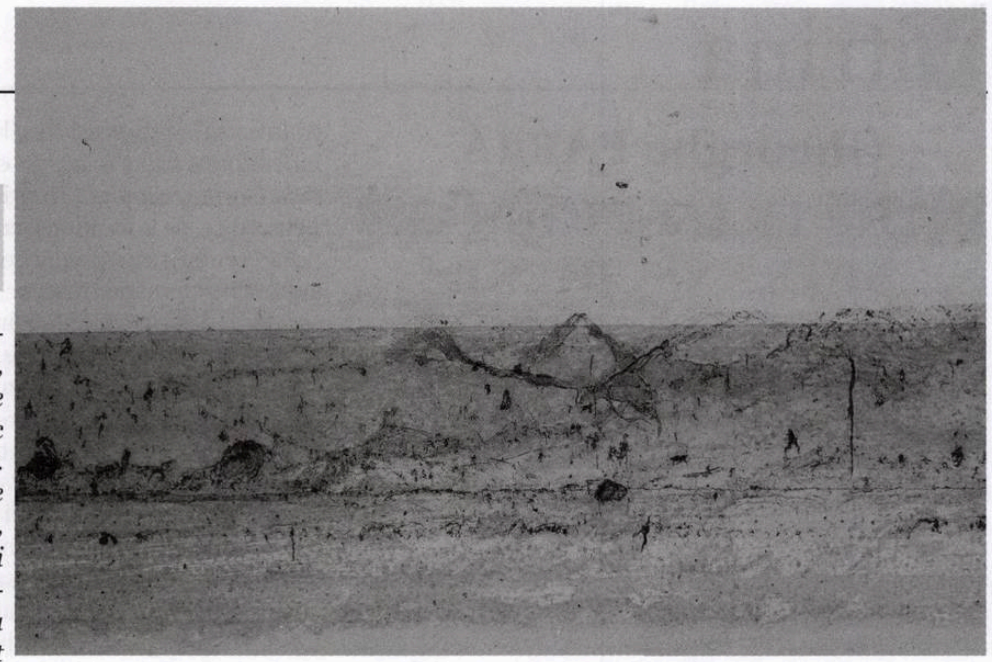

Linia de plutire 2

Începând cu scrisoarea din 23 mai 1912, Elena-Margareta Fotino nu își mai cenzurează deloc sentimentele. Vorbește de *„fericirea noastră”*, de faptul că au *„aceleași gânduri”*, de cât de apropiate sunt sufletele lor, cât de unite. Atât de contopite, încât par să reitereze mitul androginului primordial. Chiar dacă el este departe, distanța geografică este compensată prin apropierea sufletească. Cuvintele tinerei îndrăgostite se dovedesc elocvente: *„Ești singur? Nu: dorul meu te caută pretutindeni și nu e liniștit decât lângă d-ta. Căci, vezi, d-ta ești mulțumirea, fericirea vieții mele: eu nu trăiesc decât prin d-ta și pentru d-ta”*. La rugămintea iubitului de a nu fi zgârcită la vorbe, Elena răspunde: *„dar cum aș putea eu să fiu zgârcită cu d-ta, când eu ți-am dat tot ce am avut mai bun: toată pornirea sufletului meu pasionat, toată dorința de a te ști complet mulțumit, când unica mea preocupare e ca vraja prieteniei noastre să rămână mereu aceeași?”*. Formulele de încheiere reflectă apropierea tot mai strânsă dintre cei doi îndrăgostiți. Dacă în scrisoarea precedentă Nae era numit un *„prieten nespus de bun și drag”*, acum se specifică următoarele: *„Și acum, te părăsesc iubindu-te ca-ntotdeauna și asigurându-te de cea mai desăvârșită încredere”*.

În mod paradoxal, o bună perioadă, scrisorile nu au formule de adresare sau ele pur și simplu nu au fost transcrise! Mare păcat, deoarece, asemenea propozițiilor de încheiere sau semnăturilor din final, ele sunt în măsură să reflecte apropierea dintre cei doi îndrăgostiți sau, dimpotrivă, momentele de criză prin care trece relația lor. Ceea ce surprinde este frecvența mare a scrisorilor. Cei doi iubiți își scriu aproximativ o dată la două zile, epistolele lor reflectând din plin intimitatea dintre ei. Tânărul aflat departe începe să numere zilele care îl mai despart de sfârșitul exilului său. Recitește paginile pe care le-a scris și consideră că ele alcătuiesc un monument de lipsă de logică. Îl consolează însă faptul că se vor vedea peste câteva zile. Recunoaște că sufletul îi este plin de lumina vie a unei prietenii larg împărtășite. Totuși, îi cere confidentei sale să îi scrie mai mult, hârtia de scrisori existentă la Bârlad dovedindu-se mult prea mică în comparație cu setea de informații a tânărului seducător: *„Scrie-mi, te rog, mai mult; scrie despre orice, numai scrie; o dată pe săptămână – asta ai spus-o și d-ta – nu e prea des”*. O amenință chiar că, dacă cererea nu îi va fi îndeplinită, îi va trimite chiar el hârtia de scris potrivită. Margareta îi ascultă doleanțele și vorbește de ceea ce înseamnă el în viața ei. Trăiește într-o plictiseală domestică desăvârșită, din care o scot doar gândul la el și speranța unei vieți mai bune în compania omului iubit. Îi este un dor teribil de prietenul ei drag, căruia vrea să îi spună micile ei probleme și în compania căruia s-ar simți mult mai bine. Recunoaște că, în afară de el, nu lasă pe nimeni să pătrundă în sufletul și în gândul ei. Margareta este spontană și are deplină încredere în omul pe care îl iubește. Cei doi își promit să își scrie cel puțin o dată pe săptămână, dar o fac mult mai frecvent.

Cuceritorul îndrăgostit îi răspunde iubitei sale exprimându-și nerăbdarea de a fi cât mai repede în apropierea ei. Nu este însă de acord cu viziunea ei despre fericire, deoarece idealul casnic de liniște, singurătate și monotonie nu oferă nicio perspectivă de viitor, nu înseamnă nici viață, nici moarte. Pentru a-și argumenta ideile, savantul în devenire trimite la filosofia antică, la ataraxia lui Epicur și la nirvana lui Gautama Buddha. Scrisoarea din 16 iulie 1912 trădează existența unor diferențe semnificative între concepțiile de viață ale celor doi tineri, concepții care anticipează viitoarea lor despărțire. Nae nu acceptă ideea ca ea să se schimbe, ci preferă să rămână așa cum a cunoscut-o: sfioasă, nevinovată, veselă și bună. Idealistă înduioșătoare, până să îl cunoască pe filosoful în devenire, Margareta trăia într-o lume a imaginarului, ce o proteja de *„răutatea și murdăria stăruitoare a realității”*. Așa dorește să o știe și în continuare, deoarece aceasta este femeia de care s-a îndrăgostit. Cei doi tineri nu își mai ascund sentimentele și vorbesc deschis despre iubirea lor. Margareta recunoaște că îl iubește nu numai pe tânărul Ionescu, ci toate ființele care îi sunt dragi și care au contribuit la fericirea lui. Altruistă, afirmă că unica ei mulțumire este aceea să îl știe pe el fericit. Dedicându-se total pasiunii pe care o trăiește, tânăra rostește o serie de cuvinte cu rol premonitoriu: *„Unica mea mulțumire e să te știu pe tine, dragul meu, fericit și nu pot să fiu decât recunoscătoare acelor cari contribuie la aceasta. Fiindcă, vezi tu, dacă te iubesc foarte mult pentru mine, te iubesc nesfârșit de mult pentru tine. Și chiar dacă – ceea ce nu se va întâmpla niciodată – dar, chiar dacă vreodată tu nu ai mai fi bun cu mine, eu nu te-aș iubi mai puțin, simt că nu aș avea puterea să mă revolt împotriva ta niciodată”*.

Scrisoarea se dovedește importantă deoarece dezvăluie zbuciumul sufletesc al femeii îndrăgostite, dar și dorința ei de a se sacrifica pentru bărbatul iubit: *„Ești amestecat în orce fac, în orce gândesc, în toate visările și dorurile mele. Și-mi ești atât de drag, c-aș fi nenorocită când aș ști că este ceva cât de mic în mine, care să-ți displacă și pe care eu să nu-l pot îndrepta. De aceea, te rog mult de tot să-mi spui tot ce-ai vrea să schimb, pentru ca să fiu întocmai cum mă vrei tu. Nu vreau să ai niciodată o supărare din cauza mea; nu o supărare, dar nici o nemulțumire orcât de mică ar fi ea. Când tu o să fii perfect mulțumit, eu nu o să mai am nicio dorință, fiindcă eu nu trăiesc decât pentru tine: viața mea toată e a ta, scumpul meu prieten”*. Scrisoarea promite o devoțiune totală, ieșită din comun. În ciuda mesajului elocvent, Margareta afirmă că vorbele nu pot exprima întreaga emoție care o cuprinde: *„Te iubesc mereu și mi se pare că nu e niciodată destul, că nu-ți dau niciodată atât de mult cât aș trebui să-ți dau, că n-o să fiu niciodată în stare să-ți dau atât cât meriți. Și totuși, o doresc atât de mult!”*. Cea care semna până acum Margareta Fotino, de data aceasta semnează „Ilenuța ta”, apelativ care va deveni o constantă în scrisorile de mai târziu. Ar fi fost interesant de urmărit și modificările care se produc în formulele de adresare, dar, în mod paradoxal și oarecum neprofesionist, acestea nu au fost publicate. Este greu de crezut că ele nu există în text. Surprinde în mod neplăcut acest neajuns al ediției, deoarece aparatul critic utilizat se dovedește bun și extrem de util. În locul formulelor de adresare, realizatoarea ediției se mulțumește să numeroteze epistolele. Problema e că, dacă nu s-ar schimba mereu grafia, în absența acestora, cititorul ar fi derutat și nu ar ști scrisoarea cui urmează!

Chiar dacă este mai puțin emotiv, tânărul Nae nu își ascunde sentimentele, vorbește despre miracolul iubirii, care l-a făcut să perceapă lumea în mod diferit. Nu vrea ca draga lui Ilenuță să se schimbe, deoarece vede în ea un simbol al corectitudinii și al purității sufletești. De aici afirmația: *„Eu te iubesc așa cum ești și n-aș vrea un singur fir de păr să fie mai puțin zburlit de cum e acum”*. Încearcă să îi alunge supărarea și îi cere să aibă încredere în iubirea lui *„cinstită și serioasă”*. Tip rațional, filosoful nu este un poet romantic și acest lucru se simte în stilul pe care îl asumă. Nu știe să își transcrie efuziunile lirice la fel cum o face Ilenuța. Cu toate acestea, apropierea dintre cei doi începe să fie marcată, din punct de vedere stilistic, prin întrebuințarea a tot mai multe diminutive.

Scrisorile ne înfățișează două caractere diferite, care, într-o primă perioadă, se atrag. Apoi, odată cu trecerea timpului, mirajul inițial începe să se destrame. Margareta vrea să știe tot ce face, ce citește, ce gândește prietenul ei. O interesează până și cel mai mic detaliu ce îl privește, orice îi povestește îi face plăcere, motiv pentru care îi cere să îi scrie cât mai mult. Prinsă în vraja puternică a sentimentelor, conștientizează cât de indiferentă i-a devenit lumea care o înconjoară și cât este de egoistă. Scrisorile reflectă metamorfozele suferite de două caractere diferite sub imperiul iubirii. După modelul celebru al lui Laclos, dialogul epistolar poate fi considerat un veritabil roman de dragoste.

Scrisoarea din 9 august 1912 ne prezintă un Nae Ionescu extrem de ocupat cu pregătirea licenței, susținute în luna octombrie cu o teză despre ***Istoria argumentului ontologic***, apreciată cu calificativul Magna cum laude. Citește în numai patru zile ***Critica rațiunii pure*** de Immanuel Kant și demersul îi apare ca un veritabil tur de forță. Programul studentului se dovedește foarte strict: doarme opt ore, pierde cu masa trei ore pe zi, își scrie corespondența, în rest muncește de zor.

În scrisoarea din 11 august 1912, Margareta Fotino vorbește despre firea ei nesuferită, care o face să scormonească mereu până în adâncul sufletului și să sufere ori de câte ori constată că lucrurile s-au desfășurat altfel decât le-a imaginat. Este înzestrată cu o sensibilitate exacerbată, astfel încât, adesea, o tulbură un singur gest sau o singură vorbă, făcând-o să sufere sau să se bucure. Îl iubește prea mult pe tânărul Nae pentru ca să îl supere cu tot felul de nimicuri, dar îi este un prieten prea bun ca să îi ascundă ceva. După ce își începe scrisoarea, simte o nevoie teribilă să își deschidă sufletul și să îl lase să pătrundă cât mai adânc în el. Iubirea însăși are la bază *„această inevitabilă comunicare sufletească”*. Declarațiile de dragoste revin frecvent în scrisorile din această perioadă. Iată una dintre ele, aparținând Margaretei: *„Dar te iubesc atât de mult, încât mi se pare că nimic bun nu-mi poate veni decât de la tine și prin tine”*. O deranjează faptul că nu este lăsată să scrie în liniște, fiind întreruptă la fiecare frază de către cei ai casei. Consecința este o scrisoare *„lungă, fără șir”*, fără o structură riguroasă. Adeptă a unei autenticități totale, transcrie de-a valma tot ceea ce îi trece prin cap, fără un plan prestabilit. Aceasta spre deosebire de scrisorile prietenului, care i se par cerebrale și ordonate. Îi admiră performanțele intelectuale, deoarece ea nu ar fi putut parcurge ***Critica rațiunii pure*** nici în patru săptămâni, nu în patru zile.

Tânărul îndrăgostit este supărat pe lentoarea cu care lucrează poșta rurală, care face ca scrisoarea lui să facă patru zile până la ființa iubită, iar răspunsul să îi parvină abia peste opt. Speră să vină cât mai repede ziua când nu vor mai avea nevoie de mijlocirea poștei pentru a putea comunica. Viața i-a apropiat foarte mult și numără zilele de când nu s-au mai văzut. Recunoaște că este o ființă rațională și că ea ar merita o iubire mai duioasă decât a lui. Cu toate acestea, dragostea lor este cea care îi dă toată siguranța și fericirea vieții. Nae Ionescu se grăbește să își susțină licența tocmai pentru a fi cât mai repede alături de ființa iubită. În confesiunile lor, cei doi țin să aducă numeroase dovezi privind sentimentele pe care le trăiesc. Iată cum sună una din declarațiile elocvente ale tinerei îndrăgostite: *„Nici nu sunt capabilă de mai multă iubire decât aceea pe care ți-o dau așa de întreagă”*.

În continuare, scrisorile redau febra așteptărilor, dorința de a fi cât mai repede împreună sau, dimpotrivă, necazul provocat de faptul că nu s-au putut întâlni. Femeia îndrăgostită își asigură iubitul că *„întregul scop al vieții mele se reduce la mulțumirea ta”* și că *„te îmbrățișez în gând și te iubesc nesfârșit”*.

Spre deosebire de cele 25 de mesaje din 1912, schimbul epistolar din 1913 conține 74 de scrisori și cărți poștale. Este o perioadă bogată în evenimente, în care Nae Ionescu își începe activitatea la „Noua Revistă Română”. Între 7 și 9 septembrie, la Iași, are loc logodna celor doi tineri. Luna următoare, mai exact la 14 octombrie, filosoful pleacă în Germania ca să își continue studiile cu un doctorat.

Gheorghe PÂRJA

ÎNTRE TRANSFIGURARE ŞI TRANSCRIERE

Irina Petraş, în volumul ***Vitraliul şi fereastra. Poeţi români contemporani*** (Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015), face o radiografie a trăsăturilor specifice literaturii noastre postdecembriste în flux cu cele două mari perioade din trecutul apropiat: interbelică şi comunistă. Este o necesară urmare a volumului ***Oglinda şi drumul. Prozatori contemporani***, apărut în urmă cu trei ani la Editura Cartea Românească. Pentru a nu mă rătăci în aproximaţii, am apelat la o portret făcut autoarei de criticul Alex. Ştefănescu: *„Irina Petraş este un critic literar complet. Comentează producţia editorială curentă, scrie şi despre clasici pentru a oferi contemporanilor repere, întocmeşte lucrări de sinteză, face consideraţii asupra limbii române, participă la colocvii şi lansări de cărţi şi mai conduce Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, nu ca o funcţionară, ci ca un creator de viaţă literară. Iar toate acestea le face cu talent şi inspiraţie, dându-le celor din jur sentimentul plăcut că se află în raza unei conştiinţe critice atotcuprinzătoare, că scrisul lor nu este o invocaţie adresată nimănui*". Criticul a uitat să spună, pentru a fi portretul complet, că Irina Petraş este şi un sensibil mânuitor al penelului, har pe care autoarea îl afişează cu o mândrie discretă.

Dar să revin la volumul în discuţie. Autoarea îşi explică titlul, ***Vitraliul şi fereastra***, care trimite la poezia ca *transfigurare* a modernităţii şi la poezia ca *transcriere* a ultimelor două decenii. Cele două piese par a fi surori în arhitectura unei construcţii, a unei opere. Criticul le află rosturi diferite în interpretarea poeziei: *„Vitraliul are vechime, înălţime, armonie, mister*"; *„fereastra, în schimb, e a poeziei care priveşte în faţă realul, îi înregistrează mizeria, urâtul, concreteţea, fără a mai tenta o salvare sau sperând, copilăreşte, că dezvrăjirea îi va fi contrazisă*". Între aceste oscilaţii, *„poemul e singurul loc la îndemâna omului în care rostirea marilor întrebări face deja cât un răspuns*". În prima parte a volumului, Irina Petraş face, de la înălţimea criticului, o ordonare a poeziei postdecembriste pe grupări, orientări, tendinţe. Pentru a-şi argumenta demersul teoretic, apelează la operă. Are ştiinţa sondării, descoperind imagini elocvente, făcând evaluări pertinente, atente, riguroase.

După ce luăm seama la câteva ***Paranteze*** despre poezie şi rosturile ei, autoarea survolează teritoriul unor mari teme, dar face şi propuneri de noi maniere de lucru: poezia în văzul lumii, de la vedere la vedenie, întoarcerea refulatului, moartea în poezia mileniului trei, feminitatea limbii române ilustrată prin genosanalize, declinarea poeziei, singularitatea, despre locuire. Starea poeziei este ilustrată prin repere şi panoramări. Cele 153 de nume de poeţi sunt materia primă folosită de autoare (opera lor firească), în seama cărora s-au conturat privirile rotitoare, dar şi a celor comentaţi separat, în partea a doua a volumului. Cu un asemenea regiment liric este mai greu să constaţi care bate mai bine pasul de front. Deşi evidenţele sunt clare. Iulian Boldea împarte sumarul cărţii în poeţi de valoare şi poeţi de condiţie medie (unde mă plasează). Cred că autoarea a avut nevoie de cei cuprinşi în volum pentru a-şi argumenta demersul critic. Am rămas conectat la întrebările Irinei Petraş, cărora le-a dat răspunsuri de o prospeţime captivantă. De pildă: există o criză a poeziei azi, manifestată prin mediocritate , inflaţie poetică, dezinteres al publicului faţă de literatură? Nu, îşi răspunde criticul într-un fel aparte: *„De poezie au nevoie anumiţi oameni, iar alţii o duc foarte bine fără ea (eu am dreptul să mă îndoiesc de binele lor, dar nu le pot refuza dreptul de a se îndoi de binele pe care mi-l aduce mie poezia; sunt lucruri care se petrec atât de adânc şi personalizat, încât scoaterea lor la lumină trebuie să se petreacă grijului şi cântărind fiecare gest şi cuvânt)*". O nouă generaţie poetică? Nu crede în rupturi. Capitolul ***Despre feminitatea limbii române*** mi se pare un text polemic (luând în seamă gramatica). Pe această temă, Irina Petraş a scris câteva cărţi, a avansat idei curajoase, dar, cum mărturisea, nu a obţinut recunoaşterea oficială a *„descoperirilor*" (ghilimelele îi aparţin). În volum procedează la un adevărat spectacol al argumentării cu versuri ale unor poeţi de vază. Concluzia: *„Când vorbeşte despre sine, în limba de toate zilele sau în limba poeziei sale, românul construieşte frazele cu feminine, cu ambigene şi abia în urmă cu masculine*". De citit şi de gândit pe această temă.

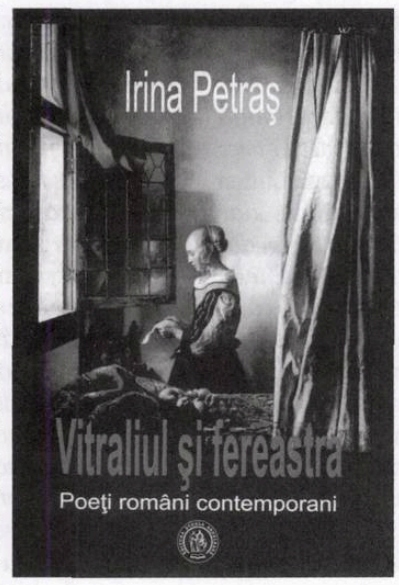

Cum se moare în mileniul trei? Splendid eseu despre reforma morţii, despre vedenia supremă, moartea. S-a oprit autoarea şi la cartea lui Ion Zubaşcu: ***Moarte de om. O poveste de viaţă***.

Volumul ***Vitraliul şi fereastra*** este încă o dovadă că Irina Petraş este extrem de atentă la noile promoţii. Cu un scris neastâmpărat, imprevizibil, conceptelor le dă feminitate, încât – cum observa Marius Miheţ - *„Irina Petraş este o poetă travestită în critic literar*". Cum s-a spus, discursul critic are veritabile pasaje de literatură. Cunoscând-o bine, în ultima vreme cred că Irina Petraş ştie să se bucure de cărţile celorlalţi. Şi noi ne bucurăm de cărţile ei. Tocmai pentru rigoarea argumentului şi suplеţea enunţului critic. Tocmai de aceea recurge la pendularea între transfigurare şi transcriere, care explică metafora din titlu. O carte, un compendiu pentru o istorie a poeziei româneşti postdecembriste. Subscriu la cei care au spus că Irina Petraş e una dintre conştiinţele critice importante ale acestei vremi.

Constantin CUBLEŞAN

CUNUNA DE FLĂCĂRI

Mult prea retrasă sau mult prea puţin observată de critica literară curentă, Victoria Milescu este o poetă ce şi-a dobândit în timp un statut personal de manifestare lirică, impus de la volumul de debut, ***Prier*** (1988), până la actuala antologie, ***Cununa de flăcări*** (Editura eLiteratura, Bucureşti, 2014), acesta din urmă reprezentând, de fapt, aşezarea sub aceeaşi copertă a volumelor ***Conspiraţii celeste*** (2008), ***Dreptatea învingătorului*** (2010) şi ***Sub steaua câinelui*** (2012), considerate, probabil, ca fiind cele mai reprezentative pentru propriul discurs. Şi cred că nu greşeşte, fiecare din aceste volume oferind cititorilor câte o faţetă particulară a scrisului său. Dacă în primul dominantă este frenezia cu care se încredinţează vieţii sentimentale, iubirii, trăirilor pasionale în doi (*„m-aş lipi de tălpile tale*"), în cel de al doilea meditaţia are în vedere puterea cuvântului poetic, prin care se autodefineşte (*„Sunt o carte/îmbrăcată în piele de om*"), pentru ca în cel de al treilea să asistăm la un soi de radiografiere cinică a lumii obscure, derizorii, pedestră în cel mai bun caz, în care există, se mişcă, respiră şi continuă să scrie: *„sora mea, catastrofa/ fratele meu, dezastrul/voi sunteţi familia mea, profesorii mei/voi m-aţi învăţat mai mult decât bucuria/tembelă ţopăind zgomotos/voi îmi puneţi pe frunte coroniţa de spini/îmi predaţi supravieţuirea*" (***O şampanie pentru cer***). În totul, e o poezie de o simplitate stilizată cu rafinament, lipsită de orice fel de experimente formale de ultimă oră, mizând pe discursul direct, pe sinceritatea exprimării propriei fiinţări, pe emoţia căutării de sine într-o nesfârşită relaţie a vieţii cu moartea, intuind o existenţă mai senină sub semnul transcendentului asumat.

E mult dramatism în stările emoţionale ale acestor trăiri pasionale, cu care se dăruieşte tumultului existenţial: *„Vino să plângem împreună/căci vom muri/iar dacă nu vom muri/nu vom şti/unde se duce viaţa/vino să ne bucurăm/să dansăm şi să bem/dacă nu vom iubi/nu vom şti/cum e moartea/vino, prieten şi duşman/rănit dar nu de cuţit ori de sabie/mort fără să fi luptat/fără să fi cunoscut moartea...*" (***Prieten şi duşman***). E o dorinţă teribilă de cuprindere, prin dragoste, a universului, într-o stare de graţie a iubirii cu care se dăruieşte aproape năvalnic: *„Vino în miez de noapte/să inventăm anotimpurile cu fructe noi/vino cum vii pentru orice rugă/bucurându-mi carnea umilă//aerul din oasele mele cântă/cântecul unic al trupului schimbător/de la o veşnicie la alta*" (***Veşnicia de bună-credinţă***). Alteori însă poemele sunt ale neîmpliniri în dragoste, ale despărţirilor fatale, ale abandonărilor dureroase, ale singurătăţilor frisonate de trădări inexplicabile: *„pocalul s-a spart/în cinstea ta/în o mie de fapte neîntâmplate//din mine a mai rămas/un cuvânt/pe care nu l-ai mai smuls/ din tine a mai rămas/o dâră de fum/începţoşând privirea...*" (***Sub bolta cea vie***). E ca un cântec de leagăn această nostalgie după iubitul plecat, o tânguire ce descinde parcă dintr-o altfel de ***Cântare a cântărilor***: *„Spuneţi-mi, stele/sub ce acoperiş doarme iubitul meu/spuneţi-mi, ape/cine îl învelеşte/spuneţi-mi, flori/cine-i adună sângele în zori/căci într-o zi/ n-am să mai fiu nici eu/să-l caut/şi nici voi/ce nu-mi răspundeţi/sau nu mai ştiţi nimic/din ce-aţi menit...*" (***Apa fântânilor goale***).

Asumându-şi condiţia scrisului ca mod esenţial de manifestare, de rostire de sine în contextul lumii înconjurătoare, lume de care depinde şi căreia îi elogiază şi-i reproşează deopotrivă modul în care îi este receptată creaţia, la drept vorbind creaţia tuturor poeţilor (de la noi, ca şi din lumea întreagă), Victoria Milescu se face rezoner manifest al acestora, adresându-se programatic contemporanilor: *„Poeţii vorbesc despre lumi nevăzute/credeţi-i pe nebunii salahori la neant/credeţi-i pe cei ce umblă/cu capul în nori, prea înalţi fiindu-ne/atenţi mai degrabă la hârtoape cereşti/neîndemânatici în tribulaţii terestre/ căzuţi din ironie divină aici, pe pământ/trăind doar să dăruiască/poeţii scriu despre ce va veni, cu siguranţă/iubiţi-i, sunt îngeri decăzuţi/cu nostalgia planetei pierdute/sunt îngerii cu aripi încarnate/ presimţind că într-o zi îşi vor lua zborul/spre ţinuturi cu mult mai amare...*" (***Poeţii***). E şi aceasta o poezie mărturisitoare, o poezie despre poezie, despre sensurile şi subteranele cuvântului scris; o poezie metaforică, plină de căldura dăruirii de sine a creatorului, chiar dacă demersul i se reverberează într-o atmosferă oarecum îmbâcsită, într-o societate obtuză, de care se ştie detaşa totuşi, visând şi trăindu-şi cu emoţie speranţa: *„Cu o mică întârziere/soseşte în gară/ trenul poemelor promise/unele coboară, altele stau pe scări, indecise/unele strălucesc de ambiţii, de vise/ altele abia se târăsc/aştept pe acel peron/ca un poem să vină şerpeşte/să-mi sară de gât/greu, profund ca o sentinţă la nemurire:/bine te-am găsit, victoria/uite ce ţi-am adus din ţara/în formă de cruce/iar eu să privesc uimită spre/râurile puse în palmă/râuri de lapte şi miere/scurgându-se printre traverse...*" (***În prima decadă a mileniului***).

Ca puţini alţii, ştie să prefacă derizoriul în poezie, fără a marşa pe stridenţe groteşti, pe ostentaţia denunţului lumii maculate ce-o înconjoară. Lirismul său e stenic, e plin de căldură chiar şi atunci când contemplă realităţi apăsătoare, punând candoare şi graţie în imagini evocatoare ale faptului de viaţă comun (*„Fata de la carne/citeşte o carte/ rezemată de vitrina frigorifică/citeşte o poveste de dragoste/clienţii vin, pleacă/ fără să o deranjeaze pe tânăra/citind cu ochii umezi/câte o lacrimă cade/ peste ficăţei, inimioare, pipote/gătite vor avea un gust special/gustul iubirii neîmpărtăşite (...) fata cu părul lung alunecând în bucle ca şerpii/închide cartea, vinde şi plânge/împachetează-n filele poveştii de iubire/ficăţei, inimioare şi pipote...*" (***Fata cu şerpii în păr***).

E în poezia Victoriei Milescu o *„mitologie citadină*", cum se exprimă Gabriel Dimisianu într-un comentariu la volumul ***Sub steaua câinelui***, o mitologie în centrul căreia se impune poetul, cel care simte şi trăieşte totul plenar, cu o năvalnică iubire de viaţă, cu o anume religiozitate în denunţarea credinţei sale depline în puritatea sentimentelor capabile a ilumina lumea în toate faţetele sale: *„Despături coala albă a zilei/începi să scrii primii paşi (...) noua eră a venit şi a plecat/întorci timpul pe toate feţele/ nu-i găseşti niciun cusur (...) scrii cu cenuşă de perle:/e prima zi, sunt fericită*" (***Camuflaj***).

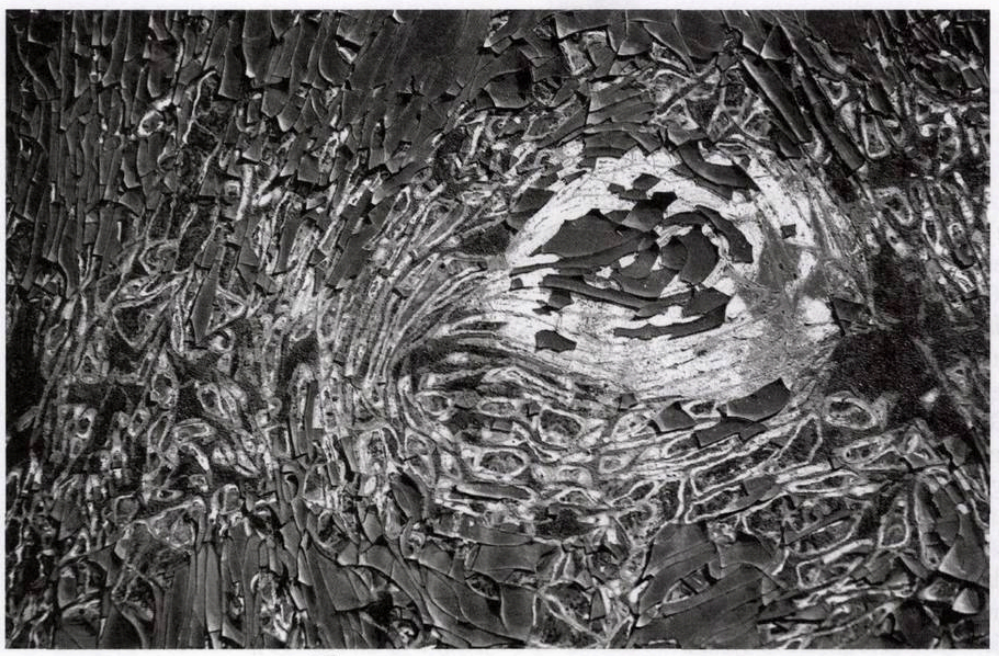

El

Echim VANCEA

LECTURI FILANTROPICE

Pentru poetul, eseistul, cronicarul, traducătorul şi, nu în ultimul rând, editorul Vasile Igna trecerea de la poezie la proză s-a dovedit a avea loc fără efort, ba am putea spune că acest lucru s-a întâmplat oarecum firesc, chiar dacă în 2013 i-a apărut cea mai recentă carte de poezie, ***Locuri pustii*** (Editura Cartea Românească).

Şi iată acum, după ce, mai hăt, în anii trecuţi, poetul Vasile Igna mai publicase proză, povestiri fantastice şi „câteva" pre-texte cu caracter autobiografic (a se vedea volumul ***Ora morilor de vânt***, Editura Dacia, 1978) şi două romane (***Andante***, 2006, şi ***Camera obscură***, 2013), a apărut în faţa publicului cititor cu un nou roman, ***Ora închiderii*** (Editura Cartea Românească, 2016).

Convins că timpul nu aşteaptă pe nimeni şi că trăim şi murim, chiar şi în literatură, după legea timpului, Vasile Igna prin personalitatea poetului dă originalitate şi demersului său romanesc. Poetul dominant cândva de *„recele palid al melancoliei"*, de o sensibilitate *„dramatic întoarsă spre sine"* traduce în proză *„dispoziţia precară"* a spiritului, fragilitatea echilibrului dintre eu şi univers (Ion Pop). Dincolo de noţiunile cu care operează proza „modernă", Vasile Igna rămâne credincios unei convenţii eterne: povestirea şi cred că aceasta îl defineşte indiscutabil ca pe unul dintre marii „autohtonişti".

Romanul ***Ora închiderii*** narează într-un mod convingător viaţa şi moartea unor personaje implicate în povestea unor destine. Subintitulat **anabasis**, romanul se vrea a fi, dacă e să dăm crezare prozatorului, *„o provocare"*, *„măsura eventualei mele înzestrări pentru proză"*, cum se destăinuie într-un interviu din martie 2014 acordat regretatului publicist şi critic Augustin Cozmuţa (***Punct de trecere. Interviuri literare***, vol. II, Editura Gutinul, Baia Mare, 2015, p. 96).

Ora închiderii este o *„proză poetică"*, pe care o putem numi (şi) roman, în ciuda structurii sale narative, pe alocuri greu de urmărit din cauza densităţii textului şi a intertextualităţii sale compacte, nu întotdeauna la vedere, „încifrat" prin întrepătrunderea de simboluri şi coduri făcând parte sau aparţinând unor sfere culturale variate. Patru dintre eroii romanului sunt **tizi** ai evangheliştilor Noului Testament: **Matei** (Alupei), **Luca** (Hossu), **Marcu** (Popoviciu), **Ioan** (Hristu), iar doi sunt **tizi** ai sfinţilor **Andrei** (Ionescu) – unul dintre fiii pescarului Iona, apostolul românilor (*„o rasă care nu se deosebeşte prin culoarea pielii sau poziţia ochilor, ci prin încrâncenarea cu care sunt pe cale de a face din jeluit o religie şi din şmecherie o profesie"*, p. 151), *„cel întâi chemat"* la învăţătura lui Iisus şi ca acesta, lepădând toată tulburarea lumească, şi-a ales să petreacă întru feciorie, nevoind să se însoare, în roman proprietarul, *„pe toată durata funcţionării"*, al unei mese la cafeneaua Consul de pe strada Docenţilor –, şi **Augustin** (Steriu) – teolog şi filosof creştin, unul dintre Cei patru Părinţi ai Bisericii Occidentale şi care spunea că *„o limbă prea şlefuită este inaccesibilă masei largi a credincioşilor şi nu aduce efectul dorit de predicator. Prefer să mă fac înţeles graţie unui barbarism decât să fiu corect încetând să fiu direct. Aleg mai degrabă critica retorilor decât neînţelegerea explicaţiilor mele"*.

Regularitatea cu care personajele se întâlnesc la cafeneaua *Consul*, povestirile acestora (eliberate de subiectivităţi prea vizibile sau de impudori ale eului), identitatea, fragilitatea şi inconsistenţa eurilor, existenţa, religia şi scrisul sunt sâmburii tari în jurul cărora se dezvoltă textul romanului, un text dens, extrem de generos cu cititorul, un text fluid, mereu pendulând între confesiv şi reflexiv, între poetic şi profetic, căci Vasile Igna mizează în acest roman pe o mistică a textului (cred că derivată din existenţă). Romanul, întru totul, îndeamnă la suspiciune şi decriptare. Nimic din textul romanului (*„călătoria interioară e însoţită de o privire lucidă pe harta unei Patrii cu un relief istoric accidentat, care a generat şi continuă să genereze drame şi vinovăţii, dar nu şi soluţii. Descifrat de o memorie capricioasă şi de o mereu necesară nevoie de clarificare,* **anabasis**-ul *personajelor e de neevitat, obligându-le să se raporteze în permanenţă la un* ideal *care poate lua, după împrejurări, înfăţişarea unei iubiri neîmpărtăşite, a unei lumi mai echitabile sau a unei inevitabile lupte cu iluzia. Actori principali sau martori de circumstanţă, personajele ajung să-şi dea seama că singura şansă de a veni în atingere cu eternitatea este trăirea, fără rezerve, a* **prezentului**. *Pe măsura înaintării spre o ineluctabilă Oră a închiderii, textul se transformă într-o pasionantă şi adeseori surprinzătoare parabolă despre lumea în care trăim, despre nevoia înnăscută de repere, dar şi despre capcanele, servituţile şi drama căutării acestora"* - coperta IV) nu pare a fi scris la întâmplare, cuvintele nu sunt de umplutură.

Ora închiderii mi se pare a fi o simbolică broderie, care incită la descoperirea unui desen revelator, la decodarea unui cod, un palimpsest a cărui descifrare la un anumit nivel este imposibil fără ca un altul să nu fie compromis. Definitiv. Căci, excentric şi hotărât, Augustin – singurul personaj (erou) care trăieşte în *prezent*, după spusele sale – decretează imperturbabil, la una dintre întâlniri: *„Voi mirosiţi a trecut, a dulap de bibliotecă cu geamurile închise. Cărţile, ca şi poveştile pe care le spun ele, trebuie lăsate să respire şi, din când în când, să iasă din rafturi şi să umble prin odaie"*.

Pe măsură ce se avansează în lectura romanului, cititorul va observa cum personajele, emblematice pentru genul de locuitori ai capitalei, Bucureştiul – *„oraş iubit şi disprețuit deopotrivă"* –, Andrei Ionescu – *„bucureştean de peste două sute de ani, cu o ereditate în care se amestecau valahi pur sânge, greci, armeni şi, nu prea sigur, italieni şi evrei"* (aşadar, *„băştinaş pur sânge"* din Muntenia), dar şi zâniturile precum profesorul de istorie Ioan Hristu (venit din Dobrogea), medicul de familie Luca Hossu, cu doi *s* (venit din Transilvania), fizicianul Matei Alupei (venit din Moldova), finanţistul (economist) Marcu Popoviciu (venit din Banat), aclimatizaţi de peste douăzeci de ani în capitală, în bizareria parabolică fermecătoare a intrării fiecăruia „în scenă", va descoperi personalitatea şi povestea fiecăruia, cu excepţia lui Andrei Ionescu, personajul principal, care rămâne un necunoscut (?) până la sfârşitul romanului. Toţi rămânând însă nişte indivizi cu identităţi, biografii şi habitudini *„greu descifrabile"*. Şi astfel *„pălăvrăgeala cotidiană"* din timpul unei *„cini de taină"* petrecute într-o *„cafenea recent deschisă, cu o cotă de popularitate ce se alimenta poate din ignoranţă, poate din snobism"* se constituie într-un *text test* al unor destine care nu se lasă a fi *aceleaşi*, şi asta pentru că nici lumea din jurul lor nu mai este *aceeaşi*.

Romancierul Vasile Igna apelează, în ***Ora închiderii***, la **parabolă** având în vedere **alte** semnificaţii existenţiale. Semnificaţii care ţin mai degrabă de sacrificiul individual într-o confruntare de sine decât în amploarea unor consensuri sociale, în care individul era antrenat ca într-un mare carusel al istoriei. Alternarea planurilor reale cu cele onirice, în care personajele *intuiesc* toate subterfugiile relaţiilor umane, echivalează în roman cu coşmarul trăirii dedublate a vieţii, într-un context social-politic în care degringolada agitaţiei din jur (proprie momentului căutării de sine şi prin sine a individului, ca singurul reazem posibil şi adevărat) duce la fetişizarea sentimentului conştiinţei adevărului.

Ora închiderii, noul roman ale lui Vasile Igna, este unul de marcată actualitate, şocant în felul său, în care terifiantul derutei umane din cotidianul existenţial îşi află decantarea doar prin capacitatea omului de a-şi inventa o altă viaţă, o altă realitate, într-un alt plan de trăire, al subconştientului, devenit dintr-o dată singura formă de manifestare raţională, echilibrată.

Romanul lui Vasile Igna poate fi şi un poem al simbolurilor, al dragostei, şi de ce nu (?) al adevărului în care romancierul *ne lasă* să descoperim drama eternă a frustraţiei, tragismul singurătăţii la nişte personaje captive ale unei situaţii fără ieşire, ale unui destin fără iluzii şi fără speranţă.

Ora închiderii ar putea fi orice altă situaţie generată din teamă şi nesiguranţă, din singurătate şi ratare.

Săluc HORVAT

OAMENI ŞI CĂRŢI ÎN COMENTARIILE LUI MIRCEA POPA

Prin numeroasele sale cărţi şi studii de istorie şi critică literară şi, mai ales, prin prezenţa sa aproape cotidiană în cele mai diverse publicaţii de cultură, Mircea Popa s-a remarcat între cei mai importanţi comentatori ai vieţii literare contemporane. Recentele sale trei volume, ***Prezenţe literare. Oameni şi cărţi***, apărute la Editura Casa Cărţii de Ştiinţă (vol. I – 2011, vol. II – 2014, vol. III – 2015), confirmă acest demers.

Volumul al treilea, la care vom face referire în aceste note, asemenea celor anterioare, are un conţinut bogat, grupat în două secţiuni: ***Portrete, medalioane, crochiuri*** şi ***Prima verba***.

În prima secţiune, Mircea Popa creionează o serie de profiluri de scriitori din generaţii diferite, între aceştia: Ioan Chindriş, I. C. Chiţimia, Mihai Cimpoi, Constantin Cubleşan, Zoe Dumitrescu Buşulenga, Niculae Gheran, Edgar Papu, Irina Petraş, Liviu Rusu etc. Volumul se deschide cu articolul ***Ion Buzaşi şi tradiţia Blajului***, despre care spune că este *„cel care reprezintă astăzi cel mai bine şi mai plenar acest spirit al Blajului"*. În comentariul ***Un om al Mehedinţilor – I. C. Chiţimia***, pornind de la volumul ***Studii şi articole de folclor şi folcloristică*** al acestuia, M. Popa evocă personalitatea folcloristului şi importantele sale studii comparatiste. În eseul ***Mihai Cimpoi şi enciclopedismul în ofensivă*** evocă complexitatea criticului şi istoricului literar moldovean şi mai ales importantele sale contribuţii în domeniul eminescologiei, fiind autorul primului ***Dicţionar enciclopedic Mihai Eminescu***.

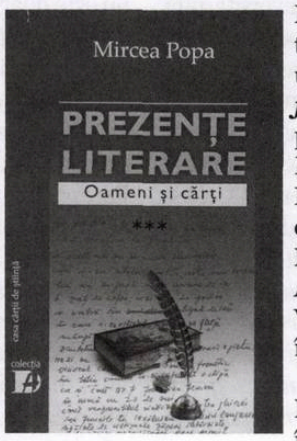

Acordarea titlului de *doctor honoris causa* doamnei Zoe Dumitrescu Buşulenga de către Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, în articolul ***Zoe Dumitrescu Buşulenga – o doamnă a literaturii române***, este prilej pentru Mircea Popa de a contura importantele contribuţii ale sărbătoritei în spaţiul criticii şi istoriei literare, al eminescologiei. ***Niculae Gheran şi mahalaua culturală românească*** este un alt articol în care Mircea Popa vorbeşte despre editorul lui Rebreanu, dar şi despre omul de spirit Niculae Gheran, subliniind faptul că *„nu există discuţie, întâlnire publică sau privată în care să nu iasă la lumină muşcătura sa maliţioasă, spusa zeflemistă, plăcerea cozeriei picante, aplecarea spre şuetă"*. Despre Gheorghe Glodeanu, Mircea Popa spune că acesta *„marchează cu succes spaţiul literar al nordului transilvan"*, că *„se numără între vocile cele mai autorizate ale criticii româneşti"* (***Gheorghe Glodeanu şi literatura fantastică***). La împlinirea a 75 de ani, Constantin Cubleşan a fost sărbătorit prin publicarea unui volum omagial, intitulat ***Grăbeşte-te încet***, prilej de trecere în revistă a bogatei sale activităţi de poet, prozator, dramaturg, critic şi istoric literar: *„La 75 de ani* – scrie Mircea Popa – *scriitorul e un creator împlinit, unul dintre aceia de la care se poate învăţa"* (***Constantin Cubleşan – scrisul ca împlinire***). O altă personalitate a Clujului, căreia i s-a dedicat un volum omagial este profersorul Mircea Muthu, la şaptezeci de ani, eveniment pe larg redat de Mircea Popa, subliniind personalitatea de om al catedrei, de critic şi istoric literar, de decan şi rector al universităţii clujene. Sub titlul ***Irina Petraş sau femeia în faţa oglinzii***, Mircea Popa evocă o altă personalitate de excepţie a Clujului cultural: Irina Petraş, critic şi istoric literar, editor, preşedinte al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor. Lista evocărilor continuă cu alte nume: Ioan Chindriş, Ion Cristofor, Marcel Mureşan, Aurel Pantea, Edgar Papu, Ioan Aurel Pop, Eugen Tudoran, Ion Vartic, Dimitrie Vatamaniuc, fiecăruia subliniindu-i contribuţiile în planul creaţiei literare.

În partea a doua a volumului, ***Prima verba***, Mircea Popa se opreşte la o serie de autori şi cărţi. Într-o înşiruire de titluri se remarcă studiile monografice, iniţial texte ale unor teze de doctorat, semnate de Georgeta Adam, Elena Claudia Anca, Gheorghe Andrasciuc, Terezia Filip ş.a.

Întregul volum, după cum ne spune autorul, s-a dorit a fi o *„carte cu prieteni"*, născută din plăcerea lecturii, confirmată de Mircea Popa prin bogata sa activitate de comentator al vieţii literare contemporane.

Inscripţie

Daniela SITAR-TĂUT

GÂNDURI DESPRE PRIETENI

Rodica Lăzărescu, redactor-şef al revistei focşănene „Pro Saeculum”, fondată în anul 2002 de Alexandru Deşliu şi Valeriu Anghel, se dovedeşte un curier infatigabil al voluminoasei publicaţii, un bun moderator şi mediator al condeierilor, pe care reuşeşte să-i comaseze într-un colegiu redacţional elitist. Ioan Adam, Radu Cârneci, Niculae Gheran, Irina Petraş, acad. D. R. Popescu, Liviu Ioan Stoiciu, Magda Ursache patronează revista, fiind semnatari şi garanţi ai valorii acesteia. Rodica Lăzărescu nu este doar un animator cultural şi un mesager livresc vivace, ci şi un observator atent al fenomenului cultural autohton. Cele două volume de cronici şi recenzii literare, ***Semne de carte*** (I, Editura Pallas Athena, Focşani, 2014, 170 p. şi cel de-al doilea, apărut un an mai târziu la Editura Rafet din Râmnicu Sărat şi distins cu Premiul „Dumitru Pricop” la cea de-a VIII-a ediţie a Festivalului Internaţional „Titel Constantinescu” din localitatea anterior amintită, 120 p.), reunesc opiniile exegetice ale autoarei, apărute în ultimii ani în diverse periodice, precum „Pro Saeculum”, „Ateneu”, „Vatra veche”, „Literatorul”, „Convorbiri Literare” sau „Ex Ponto”. Autoarea se dovedeşte infatigabilă şi persuasivă, navetând perpetuu între Biblioteca Academiei, pentru documentare sau pentru a întâlni colaboratori, jucând, la propriu, rolul de factor poştal al proboscidienei reviste, de peste trei sute de pagini, pe care o distribuie singură scriitorilor bucureşteni, schimbând câteodată două trei-tramvaie pentru a ajunge la destinaţie.

Rodica Lăzărescu practică o critică de întâmpinare afectivă, pozitivă, amendând însă în finalul eseurilor sale opiniile la care nu aderă, prolixiunile sau erorile recenzatului. Locatari ai acestei culegeri exegetice sunt Niculae Gheran, Constantin Călin, Eugen Simion, Mircea Dinutz (tomul prim fiind dedicat, de altfel, memoriei fostului redactor-şef al revistei „Pro Saeculum”, spadasin critic redutabil, devenit o legendă în arealul moldav, care s-a stins prematur, fulgerător, în urma unor afecţiuni pulmonare), Dan Petruşcă, Daniel Cristea-Enache, Eugen Simion-Petru Dumitriu (volum de interviuri), Ioan Adam, Marin Iancu, Viorel Savin, Cornel Galben, Ioana Pârvulescu, Gheorghe Stroe, Sânzâiana Mureşeanu, Ion Dumitrescu, Maria Niţu, Victor Mitocaru, Stan V. Cristea, Ştefan Dorgoşan, Adrian Alui Gheorghe, Mihai Neagu Basarab, Mihai Hafia Traistă, Ştefan Mitroi, Bogdan Ulmu, Constantin Cubleşan, Vartan Arachelian-Corneliu Coposu, Marin Iancu, Livia Ciupercă, Grigore Traian Pop, Marcel Mureşeanu, Adrian Jicu. Preferinţa cronicarului se îndreaptă cu predilecţie asupra lui Niculae Gheran, atât în ipostaza de memorialist, cât şi în cea de editor al operei rebreniene, a universitarului băcăuan Constantin Călin, investigator de aproape o jumătate de secol al universului scriptural şi biografic bacovian, a lui Viorel Savin şi-a lui Cornel Galben. Criticul literar nu arborează o morgă omniscientă, ci se dovedeşte mai degrabă un lector empatic, ce pendulează între obiectivitate exegetică şi amiciţie livrescă, amiciţie resimţită dual, atât cu cartea penelată, cât şi cu semnatarul acesteia. Ideea este susţinută şi de coperta a patra a primului volum: *„Cronicile adunate aici sub genericul **Semnelor de carte** s-ar fi putut intitula, poate mai sugestiv, **Gânduri despre prieteni**. Desigur, e vorba despre o prietenie cu Cartea, căci nu toţi autorii recenzaţi îmi sunt nu prieteni, dar nici măcar cunoscuţi. [...] Dacă nu am greşit evaluările, vina îmi aparţine în exclusivitate – nici cărţilor, nici scriitorilor nu li se poate reproşa nimic!*

Cel mult, pot fi compătimiţi!”

Poate fi remarcată o oarecare simetrie (de extracţie realistă) în dispunerea materialului investigativ. Astfel, cel dintâi tom debutează cu cronica ***Niculae Gheran. Arta de a fi păgubaş sau viaţa ca un haloimăs***, iar apertura celui secund este alocată aceluiaşi condeier ***Niculae Gheran – Arta de a fi învingător***. Recenzenta analizează tetralogia mnemotehnică a autorului, ***Arta de a fi păgubaş***, *„o cuceritoare frescă a unei lumi apuse”*, cu titluri incitante şi convingătoare: ***Târgul Moşilor*** (2008), ***Oameni şi javre*** (2010), ***Îndărătul cortinei*** (2012), ***Bordel nou cu ştoarfe vechi*** (2015). Rodica Lăzărescu remarcă particularităţile scriiturii lui Niculae Gheran, care reuşesc să transleze caracteristice eului social al prozatorului, luxurianţa galeriei lui de portrete, evocate spumos, caramelizate bizantin, într-o notă satirică, dar şi ironică, autoironică şi condescendentă cu sine. Bucureştean prin naştere, mândru de descendenţa sa obor-ească (memorialistul le aminteşte, de altfel, sporadic, convivilor: *„Orice am fost în viaţa mea, numai ţăran nu”*), autorul radiografiază, într-un limbaj picant, seducător, anii săi de ucenicie, în Târgul Moşilor, descriind bonom, comprehensiv sau moralist felii de viaţă din Bucureştii de altădată, o faună demnă de un ***Decameron*** balcanic. Şeherezadă învederată, Niculae Gheran are în sânge daimonul scriiturii, ştiinţa zicerii epice şi verbale, dar şi, caragialian, capacitatea de a sesiza grotescul şi anormalul situaţional, pe care-l condimentează din plin cu umor. Exegeta descoperă similitudini între prozatori, I. Creangă şi Mateiu Caragiale, iar mesajul şi textura componistică ale tetralogiei îi par similare celei din ***Satiră. Duhului meu*** a lui Grigore Alexandrescu, prin dialogul bicefal, cu interioritatea şi cu naratarul: *„În loc să râzi de alţii, mai bine râzi de tine!”*. Spre deosebire de cele trei volume anterioare, cel de-al patrulea este guvernat de o veritabilă *„frână memorialistică”*, multe din citatele ilustrative fiind preluate din corespondenţa electronică dintre ei purtată de-a lungul celor doi ani de geneză ai cărţii. Explicaţia diluării izului biografic este, din punctul de vedere al recenzentei, dual: *„pe de o parte, ieşirea memorialistului din cercurile culturale şi politice ale perioadei, retras să-şi desăvârşească ediţia critică Rebreanu, cum s-ar zice «pierderea calităţii de martor», pe de altă parte, grijile penale, teama de a nu fi târât prin tribunale de către cei evocaţi, ambele justificări având drept numitor comun lipsa dovezilor. Om al documentului şi al informaţiei precise, susţinute de probe scrise sau orale, fie că acestea se numesc agende personale, articole ori cărţi la care se pot face trimiterile bibliografice de rigoare, fie persoane în viaţă, chemate să depună mărturie în favoarea celor afirmate de scriitor, editorul Gheran, fost student al profesorului Piru, îşi însuşeşte vorbele acestuia, pe care le reproduce în volumul al treilea – «eu nu vorbesc niciodată fără acoperire biobibliografică»”*.

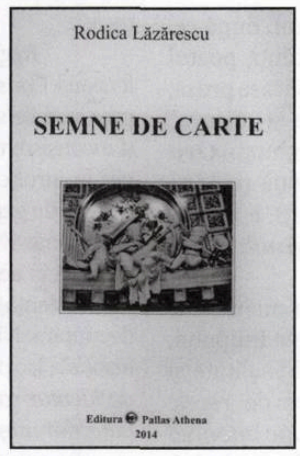

Un alt favorit al analizelor Rodicăi Lăzărescu este Constantin Călin, care e focalizat în patru eseuri - ***„Mă judec des şi mă acuz sever”***, ***„Cunoşti calul după dinte/Pe-nţelept după cuvinte”***, ***„Interviurile conţin multă « memorie»”***, ***„Scrinul cu epistole al lui Constantin Călin”***. Cel dintâi relevă mecanismul de coagulare textuală al volumului ***Provinciale. Fragmentarium. 1975-1989***, apărut la editura băcăuană Babel, în anul 2012. Tabla de materii a cărţii ia forma unui DEX personalizat, care conjugă atitudini şi sentimente, stări, lucruri, ipostazieri umane, reflecţii gnomice, erori, într-o dispunere ce pare, la suprafaţă, congeneră dicteului automat. *In facto*, volumul este unul de factură diaristică, relevând traseul spiritual al charismaticului universitar, de la ipostaza de june jurnalist la aceea de redactor-şef al revistei băcăuane „Ateneu”. Constantin Călin nu este doar un critic simpatetic, ci şi un lingvist, căutător de vocabule şi răscolitor de sensuri mai puţin cunoscute ori precar sau injust asimilate. Jurnalul devine un colector evenimenţial, amintind fapte din trecut azi uitate sau aproape uitate, printr-un recurs la aducere-aminte ce nu are nici ton nostalgic, dar nici vindicativ: radio „Europa Liberă”, fuga generalului Pacepa, penuriile alimentare din perioada comunistă, frigul din casele oamenilor, delaţiunile, insolenţa ospătarilor corupţi, *„frecuşurile, turnătoriile din orice redacţie”*, dubiile în privinţa morţii lui Marin Preda, cozile la alimente etc. Scrisul are, şi în cazul lui Constantin Călin, valenţe soteriologice, funcţionând simultan ca adjuvant mnemotehnic. Bizar e faptul că jurnalul nu înmagazinează atât laudele, cât, mai degrabă, invectivele, imprecaţiile, acesta devenind *„grefierul celor care insultă”*: *«Le consemnez fidel vorbele, atitudinile, gesturile: pro memoria, dar şi, nu o dată, pentru valoarea lor expresivă. Adun un vocabular acid, malign, cu impresia că astfel îl neutralizez.»* De un *criss-cross* revuistic avem parte în tomul ***Stăpânirea de sine. Miscelanee*** (Editura Ateneul Scriitorului, Bacău, 2010), voluminos op, de 660 p., ce reuneşte 628 de *«notiţe», «cronici mărunte», «efemeride», «cărămizi şi aşchii de piatră»* ale lui Constantin Călin aservite *«chinului anamnezei»*, printr-o scufundare ritualică *„în propria-i «călimară»”*, potrivit opiniei recenzentei. Universitarul se autocaracterizează drept un formator de opinie şi conştiinţe, un dresor aservit rectitudinii şi onestităţii, un model modelator aşadar: *«...Scriindu-mă pe mine,* precizează Constantin Călin, *nu scriu exclusiv pentru mine. [...] îmi asum un rol, acela de a-i stimula şi pe alţii să se gândească la ei şi să progreseze în direcţia sincerităţii»*.

Rodica Lăzărescu resimte barthes-ian *le plaisir du texte*, dovedindu-se totodată un diagnostician ferm, care reuşeşte, din câteva tuşe de condei, crochiuri remarcabile ale recenzaţilor. Astfel, pe bonomul universitar clujean Constantin Cubleşan îl percepe drept ***Un ardelean pur-sânge – sala-horul propriei sale pasiuni***. Referindu-se la volumul omagial ***Grăbeşte-te încet – 75 (Interviuri)***, apărut la Editura Eikon, Cluj-Napoca, în 2014, eseista face o pledoarie a acestei specii publicistice care facilitează comprehensiunea operei, dar şi a condeierului interogat. Cele 29 de interviuri ale acestui *„scriitor polivalent şi critic literar generos”* acordate în perioada 1998-2013 nu sunt monocorde, Constantin Cubleşan *„posedând însă ştiinţa evitării monotoniei date de repetarea aceloraşi informaţii”*. Fie că este vorba de perioada infantilă, fie de anii formării, de etapa tribunistă sau de fabule cu tribunişti, de meciurile săptămânale de fotbal din parcul Universităţii, de fauna literară de la Arizona, acesta reuşeşte să peneleze savuros oameni şi locuri, dar şi să brodeze răspunsuri pe teme sensibile sau incomode, precum camaraderia, provincia, statutul scriitorului, naţionalismul, internetul, dumnezeirea, găştile şi generaţiile literare.

Abonaţii Euterpei număraţi de Grigore Traian Pop analizează masivul tom ***O mie şi unu de poeţi postdecembrişti*** (Colecţia Opera Omnia, publicistică şi eseu contemporan, Editura Tipo Moldova, Iaşi, 2013, *„616 p., format academic”*) al belicosului jurnalist şi exeget ardelean strămutat de decenii în capitală. De data aceasta discursul critic reverberează cu cel al recenzatului, care amendează prostituţia intelectuală a confraţilor de condei, ce îmbrăţişează estetica fizică a poeteselor, nu valoarea productelor lor, cum este cazul Nicoletei Papp, încondeiate laudativ de un Dan Mircea Cipariu, Radu Aldulescu sau Horia Gârbea. Mefienţa şi maliţia analistului capătă adeziunea Rodicăi Lăzărescu: *„poeta «mistuită» de «stări hormonale» [...] îi provoacă justificata temere ca «preaplinul confesiv al poetei să nu fie introdus prin contrabandă pe tărâmul esteticii»”*. Istoria liricii contemporane în viziunea lui Grigore Traian Pop se abstrage logicii clasice a unui dicţionar, aşadar principiului alfabetic şi cronologic deopotrivă, *„urmând fluxul apariţiei cărţilor şi pe acela al lecturilor autorilor”*. Analista remarcă lipsa de inhibiţii a condeierului în demolarea, ironică sau condescendentă, a potentaţilor de ieri sau de azi ai criticii literare, devoalând arsenalul laudativ al cronicilor de întâmpinare. Cele treizeci şi trei de opinii referitoare la lirica Simonei Graţia Dinu stârnesc eseistului efluvii de indignare şi descurajare: «*ne-am putea întreba: oare despre Dante, Shakespeare, Hőlderlin, Mallarmé, Rilke, Blaga şi Eminescu [...] ce mai rămâne de spus?*» Deşi Florica Lăzărescu consideră că opul lui Gr. Tr. Pop *„face un act necesar de istorie literară”*, nu omite să taxeze includerea în paginile acestui pseudodicţionar a celor care, numiţi *„poeţi”*, *„n-au nici în clin, nici în mânecă”* nimic cu această calitate. Avocatul memorialist Ion Dumitrescu, prezenţă aulică la Zilele „Liviu Rebreanu” de la Aiud, este definit drept ***Colecţionarul de portrete***. Cartea lui de amintiri din lumea culturală, literară, ***Aşa i-am cunoscut*** (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013, 346 p.) are valoare documentară nu numai prin mărturiile directe ale celor pe care i-a cunoscut, ci şi prin investigarea prin *„arhivele oamenilor şi prin memoria lor”*, prin biblioteci şi anticariate, cu o patimă care-l transformă pe colecţionar, potrivit propriei mărturii, într-un serv. Cele treizeci şi şapte de personalităţi evocate, fie că e vorba de Henriette Yvonne Stahl, Cella Serghi, Agatha Grigorescu Bacovia, Cella Delavrancea, Sanda Tzigara Samurcaş, Nicolae Carandino sau de dezinhibata Miţa Biciclista, se transformă în tot atâtea prize şi tablete de cultură ale interesantului memorialist. Ideea este susţinută şi de exegetă în finalul eseului: *„Evocările lui Ion Dumitrescu sunt fascinante, în primul rând, prin plăcerea cu care sunt scrise, acea plăcere a colecţionarului nu doar de a aduna, ci şi de a-şi etala colecţia, de a prezenta fiecare exponat oricui poposeşte în preajmă-i”*.

Volumul Rodicăi Lăzărescu poate fi privit şi ca o istorie a colaboratorilor revistei „Pro Saeculum”. Bună amfitrioană, de o rară cordialitate, aceasta posedă intuiţie în recrutarea textelor analizate, care se sustrag platitudinii şi consumismului.

Baki YMERI

Inspirat de fiinţa zânelor noastre frumoase ca un răsărit de soare, Baki Ymeri este poetul fabulos şi cutremurător care crede în steaua iubirii. Alberto aparţine nu numai limbilor română şi italiană, ci şi limbilor germană, franceză, bulgară, macedoneană, slovenă, sârbocroată, aromână, albaneză, până la zece, ca un Cantemir întors prin istoria hieroglifică spre poem, ca un cântec care caută o Europă maşteră. Ce bine că poetul nu ocoleşte izvoarele! Cum de s-a oprit tocmai aici unde, alături de noi, şi el a devenit poet?! O fi oare o răscruce? O fi oare o mirare? O fi oare ceva dat, care ne alege? Baki Ymeri este poetul fabulos, care stârneşte ninsoarea în limba română. El reface un drum întreg, numai ca să dea o definiţie versului său în italiană, care albeşte mirarea limbii române. (**Victor Marin BASARAB**)

Sufletul verii

Hai să privim în amurg
Disperarea
Şi marea-n ruină,
Pădurea care şi-a apus
Cununa de crengi.
De câte ori ne-mpăcăm,
Suntem mai aproape de Dumnezeu.
Hai, vino în sufletul verii –
Vom fi
Precum doi inşi
Aplecaţi tare departe
Şi adormiţi...

Cântec popular

Prin Rai alergând,
Coborând,
Pe aşternutul de vânt,
Sânii ei tremurau.
Undele lor mă loveau,
Mă trânteau la pământ.

Miere

De ce mă vrei?
M-ai întrebat.
Pe buzele tale
Erau polen şi nectar.
Nevăzute albine
Îţi desenau pe buze o inimă.
De ce mă vrei?
M-ai întrebat.
Nevăzute albine
Se trudeau să poarte prin aer
Tremurul inimii tale.

Blestem cu miresme

Numai zeiţele se pot lăuda
Cu acelaşi cutremur
Al sânilor
Atunci când păşesc!
O, ce vârtej
De dorinţe şi magice arte
Ale descopcierii
Diafanului veşmânt de mătase,
Ce cade la picioarele tale!
Niciun blestem
Nu-i mai puternic
Decât al miresmei
Cu care mă-nfăşoară
Golul tău trup!

Puterea iubirii

Cu pielea ta luminezi stelele,
Cu glasul tău sorbi izvoarele,
Cu buzele tale încălzeşti iernile,
Cu gura ta rosteşti rugăciunile,
Cu ochii tăi orbeşti zorile,
Cu numele tău albeşti zilele.
Cu sângele tău înroşeşti rodiile,
Cu sânii tăi străpungi nopţile,
Cu pântecul tău roteşti soarele.
Vezi?!
Cu pântecul tău roteşti soarele.

Perla poetului

Eşti ca boarea cea uşoară
Ca o poftă legănată
La un piept de domnişoară.
Eşti, oricând, ca niciodată.
Niciodată nu ştii când
Eşti ca pasărea furată
De văzduhuri pe pământ.
Eşti aripa care-n ceruri
Lasă-n urma ei un rând
Din poemul care zboară.

Erotică

Cum să te laud, Femeie,
Când te alinţi pe divan,
Te răsuceşti ca o cheie
Şi te-apleci ca un lan
Şi te-arunci în oglindă
Şi te-neci tot mai goală
Şi nu-i nimeni să-ţi prindă
În agrafa din poală
Părul tău greu ca o beznă
Tremurând lângă gleznă.

Sărutul

Spune-mi, armâno,
Maică-ta cu ce te-a alăptat,
În ce odăi te-a încuiat
De miroşi atât de frumos
A trup legănat
Şi a pustii mângâieri?

De unde furi oare pofta
Pe care ţi-o simt
Pe sânul amar sărutat
De norul descopciat
La cămaşa lui de bumbac?

Buzele tale sunt fragi?
Vai, armâno,
La amiază, când a fulgerat,
De la fulger s-au înmiresmat.

Floarea ruşinii

De la mine la tine
Sunt doi paşi de ruşine.
De la tine la mine
Nu mai e nici ruşine,
Nu mai e nici cărare,
Nu mai este nici vale,
Nici deal,
Doar aşternut ireal.

Sărut

Prima oară, prima oară
Erai pui de căprioară
Miroseai a domnişoară
Mai încolo, către seară
Erai zână
Când la margine de lună
Un cercel se furişa
Cu un zâmbet în fântână.

Frică

La cincisprezece ani
Furi primele mere -
În sâni le ascunzi.
Bagă vecinii de seamă.
La şaptesprezece ani
Văd şi eu
Că ţii ascunsă în sân
Privirea vecinilor.
La optsprezece ani
Mergi la piaţă:
Nu vinzi acolo nimic,
Dar te întorci bogată acasă.
Bogăţia ta aspră
Ne umple de frică.

Vechi cântec de dragoste

Dunărea e foarte tulbure şi rece,
Tu eşti foarte frumoasă şi caldă.
Dacă printre mâinile mele ai trece,
Cămaşa mi-ar prinde să ardă.

Dunărea bice de gheaţă îndură.
Tu eşti arşiţa în floare -
Doar ochiul meu e măsură
Bobocului coapselor tale.

Dunărea tot vine şi trece.
Ca smirna tu arzi cu miresme -
Cămaşa mea rămâne mai rece;
O piatră m-aţine de glezne.

Cântec naiv

Când pe trupu-ţi
Setos ca o plajă
Arsă de secetă
Se pune miza cea mare,
Anii, casa şi averile toate,
Cum să mai pot ajunge la tine,
Gingăşie care în sânu-ţi ascunzi
Fructe divine?

Floare

Din cap şi până-n picioare
Ea este o floare
Care ca focu-nfloreşte.
Buzele ei rumenite de vânt
Sădesc în aer miresme,
Care stârnesc furtuna în soare,
Ea mă învaţă cum se greşeşte
Trăind zi de zi pe pământ.

Femei împodobite în mătăsuri şi aer

Caut chipul tău prin mulţime.
Cu o privire îl strig,
Văd numai mătăsuri şi aer,
Femei purtând ca povară:
Podoabe, surâsuri, îmbraţişări.
Îţi văd doar absenţa.
Numele tău spulberat ca un colb
Se întoarce spre buzele mele.
Spun: Te iubesc!
Şi aud numai prafuri
Cum se aşază pe sunete.
Văd numai mătăsuri şi aer.
Puterea iubirii mă-ndeamnă
Să trec totuşi strada.

Pastel

Scoica sânilor tăi
Era sfântă ca luna
Culoarea lor albă
Era precum spuma
La marginea mării.

Viviana MILIVOIEVICI

IPOSTAZELE FANTASTICULUI

În Colecția „Academica" a Editurii Tipo Moldova, în anul 2014, a apărut voluminoasa lucrare a binecunoscutului profesor Gheorghe Glodeanu. În majoritatea lucrărilor de până acum se observă afinitatea sa pentru acest domeniu inepuizabil al literaturii, fantasticul.Amintim aici câteva: ***Fantasticul în proza lui Mircea Eliade*** (cuvânt înainte de Mircea Handoca, Baia Mare, Editura Gutinul, 1993), ***Mircea Eliade. Poetica fantasticului și morfologia romanului existențial*** (București, Editura Didactică și Pedagogică, Colecția „Akademos", 1997), ***Fascinația ficțiunii. Incursiuni în literatura interbelică și contemporană*** (București, Fundația Culturală Libra, 2006) etc.

Încă de la începutul volumului – ***Pledoarie pentru literatura fantastică*** –, autorul ne face o mărturisire: *„Am descoperit frumusețea prozei fantastice deja pe vremea adolescenței și pasiunea pentru acest gen de literatură m-a însoțit toată viața"* (p. 5). Așadar, încă din vremea căutărilor, a vârstei schimbărilor profunde, *„fantasticul promite o fascinantă incursiune în inima misterului, descoperirea unor insolite lumi imaginare"* (Id.).

Această categorie a esteticului, fantasticul, a suscitat mereu interesul, atât al scriitorilor, dar mai ales al cititorilor, aceștia din urmă putând trăi *„o mirifică aventură spirituală"*. Dincolo de aspectele uneori cu iz fantastic camuflate în experiențele cotidianului, *„puterea de atracție a acestei literaturi se explică prin faptul că facilitează accesul către necunoscut, îndemnându-l pe omul modern să redescopere pasiunea pentru semnificațiile ezoterice"* (Id.).

Pe parcursul întregului volum, autorul interpretează fenomenele fantasticului și metamorfozele acestuia de-a lungul timpului, lucrarea fiind mult *„visata sinteză asupra literaturii fantastice românești"* (p. 6), spre deosebire de lucrările anterioare, care, după spusele criticului, au un caracter fragmentar. Această sinteză pune în valoare scrierile a treizeci și doi de autori, perioadele culturale vizate pornind de la Epoca Marilor Clasici până în zilele noastre.

Lucrarea în discuție este structurată în două părți, fiecare dintre acestea conținând informații minuțios documentate în legătură cu aspectele teoretice ale conceptului și orientări în proza fantastică românească. Toate perioadele reliefate conțin date despre fiecare autor, evidențiind specificul fantasticului în scrierile lor.

Prima parte, ***Repere teoretice***, evidențiază conceptul de literatură fantastică, Gheorghe Glodeanu menționând teoreticienii acestui gen și studiile dedicate acestei categorii estetice. În definirea termenului de „fantastic", autorul pornește de la definirea conceptului, ca mai apoi să facă referire la studiile lui Adrian Marino (care afirmă că *„sensul sistemului fantastic de relații este contrazicerea, ruperea inopinată a ordinii sau coerenței preexistente"*, p. 13), amintește de Roger Caillois (teoreticianul care face *„distincție între fantastic și feeric"* ș.a., p. 15), enumerându-i mai apoi pe cei mai importanți exegeți ai acestui gen de scrieri: Marcel Brion (*„unul dintre cercetătorii avizați ai problemei"*, p. 18), René de Solier (în concepția căruia *„arta fantastică este generată de absența luminii, de regimul nocturn al imaginarului, ceea ce declanșează o perpetuă stare de nesiguranță"*, p. 19), Tzvetan Todorov (cel care *„pune un accent deosebit pe ezitarea cititorului și a personajelor în privința naturii fenomenului perturbator"*, p. 21), P.-G. Castex, Louis Vax, Marcel Schneider, H. P. Lovecraft (cercetători care insistă asupra *„efectului terifiant"* al fantasticului, p. 23), Jean-Baptiste Baronian (în concepția căruia fantasticul reprezintă *„una dintre cele mai înalte manifestări ale literaturii"*, p. 25), Louis Pauwels și Jacques Bergier (cei care *„descoperă prin intermediul științelor moderne fața tainică a lumii"*, p. 27), Jean Fabre (cel care *„definește fantasticul drept «supranaturalul terifiant»"* ș.a., p. 29). Din critica literară românească, îi evidențiază pe Ion Biberi (cel care *„vede în fantastic o «categorie sufletească»"*, p. 31), Sergiu Pavel Dan (cel care scrie prima lucrare monografică *„dedicată prozei fantastice românești"*, p. 33), Matei Călinescu (cel care *„insistă asupra paradoxului specific literaturii onirice"*, p. 36), Alexandru George (*„se remarcă prin efortul de a se sincroniza cu «stadiul actual al înțelegerii problemei», prin asimilarea celor mai noi teorii"* ș.a., p. 37), Ioan Vultur (continuă *„direcția prolifică a investigării literaturii onirice"*, p. 41), Nicolae Ciobanu (în concepția căruia fantasticul reflectă *„marile mituri ale umanității"*, p. 43), Ilina Gregori (*„propune denumirea de neofantastic"*, s.a., p. 50), George Bădărău (*„vorbește despre existența pseudofantasticului, care nu este altceva decât un fantastic explicat"*, p. 55), Ovidiu Ghidirmic (cel care *„propune următoarele coordonate ale evoluției prozei fantastice românești: fantasticul mitologic, fantasticul filosofic, fantasticul enigmatic și absurd și realismul fantasmatic"* ș.a., p. 60), Ioan Răducea (*„acordă o importanță deosebită poeticii fantasticului"*, p. 61), Cosmin Perța (*„identifică patru categorii în interiorul fantasticului de interpretare (...): fantasticul psihologic, fantasticul minimalist, fantasticul absurd și fantasticul delirant"* ș.a., p. 65), Cătălin Ghiță (cel care abordează *„diferitele scenarii ale terorii în proza românească"*, p. 77).

Partea a doua – ***Orientări în proza fantastică românească*** – este structurată în cinci capitole, ce corespund perioadelor supuse analizei: *1.* ***Proza fantastică românească în Epoca Marilor Clasici. Întemeietorii genului: Mihai Eminescu și provocările fantasticului metafizic*** (unde autorul se oprește asupra unor lucrări precum ***Archaeus***, ***Cezara***, ***Umbra mea***, ***Sărmanul Dionis***, ***Avatarii faraonului Tlà***, ***Moartea lui Ioan Vestimie***, pentru romanticul Eminescu *„lumea visului fiind la fel de «reală» ca lumea obiectivă"*, existând *„o permanentă comunicare între cele două universuri"*, p. 88); ***Fascinația fabulosului folcloric (I. L. Caragiale)*** – unde este evidențiat miraculosul mitico-magic al credințelor populare (*„narațiunilor lui Caragiale* – afirmă Gheorghe Glodeanu – *le lipsește caracterul livresc, (...) fiecare relatare constituindu-se într-un univers autonom ce ne dezvăluie o altă dimensiune a fantasticului"*, p. 129); *2.* ***Condiția fantasticului la începutul secolului XX: Alexandru Macedonski și jocul seducător al măștilor*** (*„prozatorul insistă pe reacțiile psihologice ale personajului în fața pericolului iminent"*, p. 143); *3.* ***Fascinația fantasticului în literatura interbelică: Adrian Maniu și fascinația misterului*** (*„narațiunea lui ne poartă în lumea alchimiștilor, al căror scop a fost găsirea «pietrei filosofale»"*, prin acest fapt oamenii putând dobândi viața veșnică, p. 152); ***Gala Galaction și miraculosul mitologiei autohtone*** – aici analizele vizează proza fantastică a acestuia, constituită din operele: ***Moara lui Călifar***, ***În pădurea Cotoșmanei***, ***Copca Rădvanului***, ***Andrei hoțul***, ***Gloria Constantini*** (*„printre principalele teme asumate de către scriitor – specifice literaturii fantastice – se numără: practicile magice, credințele populare străvechi și multiplele metamorfoze ale timpului"*, p. 159); ***Miraculosul mitico-magic la Ion Agârbiceanu*** (povestirile fantastice ale acestuia – ***Fefeleaga***, ***Luminița***, ***Arhanghelii***, ***Vedenii*** etc. – *„își au originea în credințele populare străvechi legate de existența unor ființe miraculoase, ce pot influența în mod decisiv destinul uman"*, conturându-se astfel demitizarea, p. 179); ***Urmuz și fantasticul absurd*** (*„Urmuz subminează nu numai mărcile specifice ale genurilor literare, ci demitizează și condiția personajului literaturii clasice"*, practic *„revoluționează"* ideea de literatură, p. 197); ***Mateiu I. Caragiale și poetica misterului*** (pe care criticul îl consideră ca fiind creatorul unui *„univers bazat pe un joc de artificii"*, p. 214); ***Liviu Rebreanu și provocările romanului metafizic*** (autorul investighează structura armonioasă și circulară a romanelor sale, *„aspirația către o arhitectură armonioasă a edificiilor narative"*, p. 220); ***Cezar Petrescu sau seducția fantasticului interior*** (*„preferințele sale se îndreaptă înspre romanele psihologice, adică înspre sfera fantasticului interior"*, apelând la procedeul instrospecției și al sondării profunde a sufletului uman, p. 238); ***Sub pecetea regimului nocturn al imaginarului (Ion Minulescu)*** – accentul în lirica sa este pus *„pe atmosferă, pe viziune și pe cultul misterului"* (p. 249), deplasate mai apoi spre *„o narațiune în care spațiul este ridicat la rang de personaj central"* (p. 250), preluând ideea de la înaintașul său, Alexandru Macedonski; ***M. Blecher și mirajul realității imediate*** (pe principiul dedublării, scriitorul *„ridică anormalul la rang de normalitate"*, p. 267); ***V. Beneș și fantasticul vizionar*** (în proza sa criticul remarcă *„invazia unor animale malefice, apariția stihiilor, problema deochiului, reîntoarcerea la un trecut miraculos, oscilațiile dintre real și oniric, manifestarea unor semne nefaste etc."*, p. 277); ***Al. Philippide și fantasticul terifiant*** (în creația căruia se recurge la vis, se fac trimiteri la ședințe de spiritism, acestea reprezentând *„coordonate ce țin de recuzita fantastică tradițională"*, ce *„se pierd însă într-o proză în care accentul cade pe studiul de moravuri"*, p. 293); ***Savantul cu imaginație de scriitor (Victor Papilian)*** este secțiunea care aduce în discuție câteva dintre volumele de proză fantastică ale autorului, subliniind caracterul lor specific: *„este vorba de un fantastic de tip cerebral, ce mizează pe investigația psihologică, pe descrierea unor crize de conștiință"* (p. 307); ***Pavel Dan și mirajul mitologiei autohtone*** (evidențiază un prozator *„ce își extrage substanța epică din destinul tragic al țăranilor din Câmpia Ardealului"*, p. 319); ***Toposul miraculosului arghezian*** – este concretizat în volume precum ***Icoane de lemn***, ***Poarta neagră***, ***Tablete din Țara de Kuty***, ***Ochii Maicii Domnului***, ***Cimitirul Buna-Vestire***, ***Lina***, ***Bilete de papagal*** etc., în care dominante sunt întâmplările stranii, prozatorul întreprinzând *„un aspru rechizitoriu al societății timpului, criticând parvenitismul, prostituția intelectuală și amoralitatea"* (p. 326); ***Vintilă Horia și tentația fantasticului*** – cel care *„se dovedește un vizionar, narațiunea transformându-se «într-o fantastică revărsare de imagini»"* (p. 333), din proza sa conturându-se *„revelația armoniei cosmice prin descoperirea muzicii divine a sferelor"* (Id.); ***Reabilitarea demnității metafizice a narațiunii (Mircea Eliade)*** pune în evidență coordonatele fantasticului regăsite în *„vocația pentru imaginar a scriitorului"* (p. 357), precum și conturarea în cadrul operei a *„teoriei consacrate irecognoscibilității miraculului"* (p. 365), constatându-se desele referiri la opera lui Eminescu și la *„drama spirituală a omului superior, confruntat cu iminența neantului"* (p. 435).

În capitolul al patrulea – ***Proza fantastică românească după al Doilea Război Mondial*** – autorul evidențiază aspecte ale unor scriitori reprezentativi sau mai puțin cunoscuți: ***Oscar Lemnaru sau elogiul narațiunii fantastice***, cel care s-a facut remarcat prin *„calitățile de ordin spiritual"* (p. 449), fiind cel care a avut *„curajul să realizeze o adevărată pledoarie pentru romanul fantastic"* (ș.a., p. 451), într-o perioadă când proza onirică românească era privită cu un oarecare scepticism; ***Universul mitico-magic al povestirilor lui V. Voiculescu*** aduce în discuție cele două volume de povestiri – ***Capul de zimbru*** și ***Ultimul Berevoi*** –, unde universul ficțional al autorului se structurează pe opoziția dintre „mitic și laic, dintre sacru și profan" (ș.a., p. 471); ***Destinul orfic al prozatorului (Laurențiu Fulga)*** – evidențiază *„trecerea de la schematismul literaturii de tip realist-socialist din timpul «obsedantului deceniu» la operele deschise înnoirilor din scurta perioadă de deschidere din anii '60"* (p. 485); ***Poetica fantasticului (A.E. Baconski)*** aduce în prim-plan cele două volume de ***Scrieri*** din creația lui Baconski, autorul fiind de părere că ele reprezintă *„un act justițiar, având menirea de a releva și de a reașeza în drepturi adevărata personalitate a scriitorului"* (p. 499), astfel că universul narativ al acestuia, încărcat de o puternică structură parabolică, *„zugrăvește un univers cosmaresc, unde totul devine posibil și unde totul se găsește sub semnul provizoratului"* (p. 506); ***Regatul imaginarului sau prozatorul care măsoară lumea cu basmul (Ștefan Bănulescu)*** – reliefează nota de optimism a prozatorului, fiecare ciclu narativ având o *„tonalitate specifică"* (p. 509); ***Dumitru Radu Popescu sau despre adevărul care alunecă peste ficțiune și invers*** – aici autorul subliniază caracterul specific al prozei celui în discuție, *„recursul la mitologie, fascinația visului, cultul parabolei, obsesia trecerii timpului"* (p. 519), trăsături ce reies din firul epic al romanelor și al povestirilor sale: ***F***, ***Cele șapte ferestre ale labirintului***, ***Ninge la Ierusalim***, ***Vânătoarea regală***, ***Marea roșie*** etc.; ***Octavian Paler sau tentația romanului-parabolă*** – este o secțiune ce subliniază vocația unui scriitor meditativ,

→

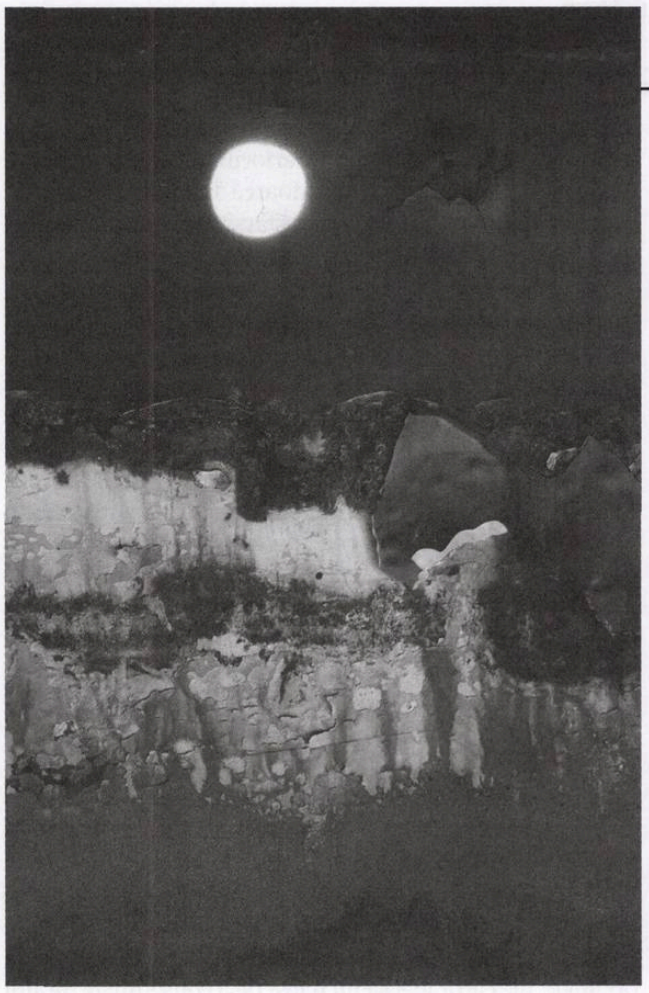

Luna

→

„ale cărui interogații vizează destinul omului contemporan" (p. 529); ***Povestirile fabuloase ale Deltei (Tudor Dumitru Savu)*** – e redescoperit aici *„fabulosul folcloric autohton"* (p. 541), pornind de la o bogată tradiție populară; ***Mirajul tainelor proliferante (Radu Albala)*** – aduce în discuție faptul că acest scriitor este un continuator al lui Mateiu Caragiale, folosindu-se în scrierile sale de tehnicile numerologiei și ale camuflării, fiind *„un foarte bun pictor al Bucureștiului de odinioară"* (p. 564); ***Ana Blandiana și fantasticul poetic*** – aici autorul pune în lumină câteva dintre cărțile sale de proză, precum: ***Cele patru anotimpuri***, ***Proiecte de trecut***, ***Sertarul cu aplauze***, ***Imitație de coșmar***, ***Orașul topit și alte povestiri fantastice***, afirmând că *„este vorba de o proză ce se găsește sub pecetea imaginarului, a visului"* (p. 565), propunând cititorilor *„o proză fantastică în care accentul nu este pus pe epic, ci pe senzații și pe imagini, de unde apropierea ei de pictură, îndeosebi de pictura suprarealistă"* (p. 584); ***Ioan Groșan și provocările fantasticului*** – este cel care *„reușește să impună un stil propriu"* (p. 586), evidențiindu-se o *„perspectivă ironică a unui creator postmodern ce a trecut pe la școala lui Caragiale"* (Id.).

Ultimul capitol al acestei a doua părți a voluminoasei lucrări – ***Deschideri după 1989*** – menționează două nume de o importanță deosebită pentru cultura românească. Astfel, în secțiunea ***Ioan Petru Culianu și vocația narațiunii labirintice***, autorul evidențiază activitatea literară a savantului istoriei religiilor, relevând modelele posibile ale acestuia: Mircea Eliade și Mihai Eminescu. Proza lui Ioan Petru Culianu este *„o adevărată poetică a misterului, o perspectivă insolită asupra realului"* (p. 595), lumea zugravită de el *„este locul unde se petrec lucruri enigmatice"* (Id.), experiențele devin labirintice, iar omul plonjează în universul unor lumi paralele. Pe de altă parte, în secțiunea ***Mircea Cărtărescu sau lumea ca ficțiune***, autorul îl prezintă pe scriitorul „optzecist" ca fiind un *„prozator autentic"*, *„o figură de prim-plan a generației sale"* (p. 623). Identifică astfel, la nivel textual, atât pe prozator, cât și pe dublul său, ambii refuzând, în egală măsură, *„în mod programatic iluzia realistă"* (p. 625). Așadar, este un prozator care îmbină *„cu talent poetica povestirii cu frecventele incursiuni în fantastic și cu comentariile de factură metatextuală"* (p. 643), realizând astfel un experiment narativ ingenios.

Lucrarea se încheie cu un aparat bibliografic consistent, evidențiind operele autorilor investigați, în ordinea comentariilor, dar și diverse antologii de proză fantastică, precum și referințele critice.

Gheorghe Glodeanu, prin creația sa, reconstruiește o monografie a prozei fantastice românești, oferind celor interesați de acest tărâm prolific al literaturii numeroase puncte de reper în interpretare. Volumul său este astfel o lucrare de referință în bibliografia națională, dar și universală.

•Gheorghe Glodeanu, ***Orientări în proza fantastică românească***, Iași, Editura Tipo Moldova, Colecția „Academica", 2014, 669 p.

Mircea PRICĂJAN

FLORI PENTRU VALERIA

Bunicul îi aducea flori, crizanteme, mușcate, trandafiri galbeni cu tiv rozaliu, margarete, orice fel de floare, nu le știa ea după nume, câte una, câte trei, câte cinci, niciodată număr par, așa doar la mort se aduce, îi explicase nu el, bunicul, ci bunica, el era mai taciturn, vorbea mai mult prin gesturi, îi aducea flori, o mângâia pe creștet, o lua pe genunchi și o ținea așa un timp, iar ea îl auzea fredonând un cântec probabil de el inventat, părea să își fi pierdut graiul, deși nu era așa, uneori striga tare după ea, Valeriaaaa, haide repede, hai să îți arăt ceva fain, și ea venea într-un suflet, își lua poalele rochiței în pumni, dacă purta rochiță, dacă nu doar strângea tare pumnii, și venea la el arzând de curiozitate și speranță, și bunicul îi arăta lucruri banale, o tulpină de plantă despre care el zicea că va îmboboci și va deschide apoi floare minunată, ceva deosebit, o asigura, sau un nor pe cer, un desen în care el îi spunea să recunoască forma unei corăbii, uite acolo este prora, dincolo e pupa, vezi și velele, le-a umflat vântul, dar fetița nu vedea nimic, vedea doar un nor ca oricare altul, și niciodată nu putea fi sigură sută la sută că vreuna dintre florile pe care i le aducea era chiar floarea *aceea*, niciodată nu o striga să vadă ceva gata împlinit, ceva format deja și numai bun de cules, ceva sigur, iar alteori îl auzea discutând în bucătăria de vară cu bunica, vorbea molcom, mesteca bine cuvintele și le scotea gata dumicate, stoarse de seva lor, bunica îi răspundea la fel, deloc grăbit, era curios dialogul acela al lor, fetiței îi plăcea să îl asculte, desfășurarea lui semăna, cine știe de ce, cu desfășurarea unui basm, ceva îi spunea că toate aveau un rost, că se va ajunge undeva, numai că deocamdată discuțiile dintre bunici nu ajunseseră decât la ce răsaduri să pregătească, sau câte găini să lase pe ouă, sau ce să facă acum cu prunii din fundul grădinii, să îi taie sau să îi mai lase încă un an... Doar la mort se aduce, zicea bunica și fetița știa ce este acela un mort, era un om care nu mai respira și, din cauza asta, trebuia coborât în pământ, acolo unde nu e nevoie să respiri, dar nu știa la ce bun erau florile pentru omul care nu mai respira, că doar nici să le miroasă nu mai putea, iar de văzut, nici atât nu era în stare, fetița știa că, pe lângă absența respirației, un mort nu mai putea nici să deschidă ochii, așadar pe flori clar nu le putea vedea, și apoi de ce număr par, se întreba ea, de ce număr par, totuși, dar nu îndrăznea să spună cu voce tare, nici ea nu avea limba dezlegată, ca bunicul, parcă și-ar fi înghițit-o, așa o simțea, ca pe o simplă bucată de carne care o ajuta să plimbe mâncarea în gură de la un grup de dinți la altul și să înghită, nicidecum să mai vorbească, deși își amintea o vreme când vorbea, era încă mică și acum, dar avea amintirea unui timp când vorbea și era înțeleasă, cu părinții ei vorbea, cu mama, cu tata, îi venea să le spună tot ce vedea în jur, tot ce gândea, le spunea însă numai cât o țineau puterile ei mici, de copilaș, papa, apa, caca, și ce bucuroși erau ei, o pupau deodată și tata o ridica de la pământ și o învârtea ca pe o morișcă... Deși asta poate o făcea altă dată, nu neapărat ca răspuns la vorbele ei, când zicea caca, nu o făcea morișcă în aer, ci se bucura, aplauda, într-adevăr, dar o punea imediat pe oliță, fără întârziere, și abia apoi, după ce ea scotea pe fund cuvântul promis, ei doi, tata și mama, o felicitau din nou, aplaudau și, știarsă bine de mama, tata o făcea morișcă... Ah, ce fericită era! Îi era dor de ei, simțea o durere ca o înțepătură adâncă ce își muta mereu ținta, când la piept, când în stomac, când chiar în cap, la picioare nu o duruse însă niciodată dorul, sau la mâini ori la spate, durerea aceea nu putea acum, deși crescuse, era aproape o mică domnișoară, să o exprime, o împiedica limba ca o bucată de cauciuc, nu mai știa cum să se miște pentru a scoate sunete pe care bunica și bunicul, acum, să le înțeleagă. Nu te forța, îi spunea bunica atunci când ea aproape că se făcea verde la față de efort, lasă așa, nu e nevoie de asta, eu oricum știu de ce ai nevoie... Dar, evident, bunica nu știa, altminteri nu s-ar fi străduit să o umple de tot felul de mâncăruri care îi astâmpărau doar foamea stomacului, iar înțepătura dorului nu se găsea niciodată acolo, în stomac, atunci când bunica o răsfăța cu bunătăți. Mai bine nimerea bunicul, de bună seamă, cu florile lui. Ei doi așa puteau comunica, așa își spuneau că totul va fi bine, să fie tare și să privească partea plină a paharului. Fata se însenina pentru un scurt răstimp, își lua gândul ocrotind buchetul cel nou, găsindu-i vaza potrivită, așezându-l cu mișcări lente, de parcă timpul ar fi stat pe loc și numai cu voia sa va merge mai departe, își trăgea puțin timp sufletul, apoi tresărea sub înțepătura de care ajunsese să se teamă. O întrista cel mai tare că nu își mai amintea chipul părinților, avea în gând doar un fel de ceață, ca un geam aburit în spatele căruia stăteau doi oameni vag cunoscuți, dar pe lângă care era convinsă că ar fi trecut pe stradă fără să îi bage în seamă, poate vocea să le-o recunoască, tonul puțin ascuțit al mamei, melodios, curgător și adormitor, vibrațiile gâdilitoare ale tatălui, atingerea cuvintelor lui pe timpan ca zecile de fire ale bărbii pe obrazul ei de copilaș gingaș, poate doar dacă, trecând pe lângă ea, i-ar fi surprins vorbind să-i recunoască... Tati! mami! să strige după ei, să simtă cum i se descleiază în sfârșit gura, cum aerul ieșind din plămâni face coardele vocii să tremure înfiorate, o senzație de eliberare atât de mare, o bucurie uriașă, să îi râdă ochii, nasul, urechile, bărbia, să îi râdă gura largă, cu sughițuri, cu lacrimi înnodate, să nu mai simtă nicio înțepătură în corp, să se fi lecuit de toate pe dată, miraculos, dorul ei să se preschimbe într-o fericire care topește lumea în jur, o face să nu mai aibă limite, orizonturile să fie talazuri aurii de fericire, să le sară în brațe și ei să o strângă la mijloc, să o sărute și să îi promită că nu vor mai pleca niciodată de lângă ea, niciodată, niciodată, niciodată... Se trezea însă tot fără ei, doar cu bunicii, or să vină înapoi când s-o putea, zicea bunica, nu fi tristă, că-i păcat, sunt copii la care nu mai are cine să vină, oricât de mult ar aștepta, zicea, îi păcat, zicea, ei lucrează din greu printre străini, zicea, tu ne ai pe noi, zicea, doar ea zicea, bunicul în schimb tăcea, cel mult fredona când o lua pe genunchi, tăcea și îi aducea flori, crizanteme, mușcate, trandafiri galbeni cu tiv rozaliu, margarete, orice fel de floare, nu le știa ea după nume, câte una, câte trei, câte cinci, niciodată număr par, fetița știa ce *nu* însemna asta, știa că numărul par înseamnă sfârșitul, pe când ce primea ea era un semn al speranței, datoria ei, să fie cuminte și să spere, să miroasă florile și să spere, să privească în vis și să spere, să aștepte și să spere că tot ceea ce mai avea în amintire despre mama și tata, imaginile acelea neguroase, vocile acelea familiare, vor primi cândva formă nouă, trainică, pentru totdeauna... Și atunci se va ilumina și ea de fericire, va găsi puterea să spună tot ce vede și ce simte, va primi cu brațele deschise viitorul pe care acum nici nu se gândea să îl cuprindă. Valeriaaaa!, îl auzi pe bunicul strigând din casă și imediat fetița strânse pumnii și o rupse la fugă într-acolo, plină de speranță.

Natura

Delia MUNTEAN

CA SĂ POATĂ VENI VARA, IARNA TREBUIE POVESTITĂ

Am întâlnit în ***Rătăcitorii***[1] Olgăi Tokarczuk un crez aparte. *„Nu-mi trag seva din pământ (...). Eu îmi trag energia din mișcare”* – proclamă protagonista, un *alter ego* al autoarei. Ea se acomodează cu ceilalți și cu sine îmbrăcând ipostaza lui **homo viator**. Evită înrădăcinarea, socotind-o împietrire în etichete, norme, roluri; consideră schimbarea mai nobilă și mai durabilă decât statornicia, mereu supusă degradării, degenerării. Plecarea de acasă – modalitate de eliberare – o provoacă și o îmbogățește spiritual, îi aduce în cale alți hoinari, cu povești teribile, speculând deslușiri nebănuite ale destinului personal.

Romanul de care ne ocupăm acum, intitulat ***Casă de zi, casă de noapte***[2] și apărut în Polonia cu nouă ani mai devreme decât ***Rătăcitorii***, îl are în prim-plan pe **homo domesticus**, individul condiționat de mediul în care locuiește. Naratoarea – abia stabilită, împreună cu soțul ei, R., într-un sat de lângă granița cu Cehia și cu Germania, aproape de Nowa Ruda – exploatează, de astă dată, ceea ce are la îndemână: conversațiile cu vecinii (îndeosebi cu Marta, o altă voce a autoarei), moștenirea culturală a locului, site-uri cu vise de pe internet, peisajele de pe Valea Kłodzko, întâmplările aparent minore ale vieții de zi cu zi, elemente de biografie personală.

Cartea e scrisă tot în manieră postmodernă; Olga Tokarczuk împletește (haotic, la o primă lectură, amintind de Nikolai Rimski-Korsakov cu al său ***Zbor al cărăbușului***) fragmente de jurnal, frânturi de dialog, rețete culinare cu ciuperci (otrăvitoare, unele), relatări onirice, comentarii psihologice, lingvistice, politice, filozofice; povești de sine stătătoare, evocând mai ales călătorii înăuntru (Marta: *„Nu e nevoie să pleci de acasă pentru a cunoaște lumea”* – p. 49), legende, statistici, referințe bibliografice – întreg acest colaj fiind însoțit, preventiv-amăgitor, de mențiunea *„roman”*. Stilurile se amestecă și ele, instanțele narative așijderea; frontierele, în permanentă transformare, între somn și veghe, între vis/imaginație și realitate, între miraculos și prozaic răpesc cititorul, îl bulversează, îi zgândăresc certitudinile. Mai mult sau mai puțin reconfortante.

Titlul ascunde conotații multiple. Casa, nucleu al lumii, păstrează identitatea și memoria individului. Aici i se naște povestea, recreându-se astfel, la altă scară, cosmogonia (Neurode = *„pământ nou defrișat”*). Imitând lucrarea zeilor, ființa umană – prin construcția casei – caută să ia în stăpânire teritoriul ales, luptă cu puteri potrivnice (v. fragmentul ***Alergie la iarbă***, p. 127-128), tânjește după securitate și își imaginează că supune curgerea timpului (*„Dacă îți găsești pe lume locul – devii nemuritoare”*; p. 183). Locuința slăbește ispita nomadismului, domesticește omul, promițându-i nu doar liniște, refugiu, ci și legături sufletești durabile.

Scriitor și psiholog, Olga Tokarczuk urmărește îndeosebi particularitățile mai puțin evidente ale acestui topos. *„Fiecare dintre noi,* găsim notat la pagina 211, *are două case – una concretă, amplasată în timp și spațiu, cealaltă – infinită, fără adresă, fără șanse de a fi imortalizată în cadastre. Și (...) trăim în amândouă deodată”* (***Palatul meu***). Una este casa realității cotidiene, în care se produc fapte de viață banale, repetitive, hrănite de lumina soarelui; cealaltă e casa nopții, unde se petrece adevărata călătorie, unde contrastele artificiale pier, iar diversitatea lucrurilor din timpul zilei se restrânge la *„copia unuia și aceluiași model”*. Visele oamenilor pot fi și ele asemănătoare: prin teme (ce trimit la arhetipurile lui C.G. Jung), cât și prin strania incoerență a structurii. Visele – meditează Krysia, unul dintre personaje – au miez și nu mint niciodată, spre deosebire de lumea reală, pe care – spune Marta – nu ar trebui să o *„luăm prea în serios”* (p. 144); iar *„cea mai mare iluzie este peisajul, (...) afectat de emoțiile celui care îl contemplă.* ***Omul își vede în peisaj propriile clipe interioare, efemere. Pretutindeni se vede numai pe sine.*** *Și gata”* (***Corpus Christi***, p. 145, s.n.). Kummernis, la rândul ei, crede că oamenii trăiesc un fel de vieți-vise, că, de fapt, *„toată viața noastră am dormit, imaginându-ne că trăim”* (p. 144).

E semnificativ primul fragment al cărții, unde este descris și interpretat unul dintre visele naratoarei. Aceasta se închipuie pe sine transformată în privire, fără identitate precisă, fără corp, sentimente ori gânduri. Doar *„căutătură”* ce transcende spațiul și timpul – un simplu cursor, dirijat de o mână atotputernică pe ecranul computerului. Kummernis (sfânta cu barbă) are o viziune apropiată, în ciuda secolelor care le despart. Ea se imaginează levitând desprinsă de propriul corp (motiv regăsibil și în proza lui Mircea Cărtărescu), hărăzită cu puteri magice și cu o înțelepciune aparte – prilej pentru speculații tulburătoare legate de existența umană.

Frecventele inserții onirice personalizează mitologiile eroilor, dar mai ales slăbesc în roman frontierele realității, îi eclipsează soliditatea și hegemonia: trăirile și manifestările din vis (spontane, misterioase) par adesea mai autentice și mai intense decât în stare de veghe, trădând obsesiile și preocupările personajelor într-un anumit punct al traiectoriei lor, dorința acestora de a schimba realitatea. Visătorii Olgăi Tokarczuk percep diferit curgerea (*„Timpul ne separă de Dumnezeu și, câtă vreme suntem condiționați de timp, suntem prizonierii lui, condamnați să fim victime ale întunericului”* – ***Viziunea lui Kummernis din „Hilaria”***, p. 142-143), trăind într-un prezent etern (*„nu existau nici clipe, nici milenii”* – p. 143), care descinde, răbdător, din zorii universului și se prelungește până în viitor. Ei manifestă comportamente ce derutează oamenii obișnuiți, gata să le *„împământeze”* gândurile, sentimentele (v. ***Clarvăzătorul***; sau ***Ego dormio et cor meum vigilat***, unde tânăra Vilgefortis alege, tocmai pentru a-și decide singură soarta, să capete înfățișare bărbătească, în timp ce tatăl vrea doar să o mărite, oferindu-i adică soțul hotărât de el însuși).

Privit din alt unghi, spațiul în care locuim poate fi psihicul uman, cu etapele devenirii sale: începând cu achizițiile din copilărie (fundația) și continuând cu trăsăturile dobândite/construite în timp (zidurile, etajele, ferestrele, podul ș.a.m.d. – surse inepuizabile de interpretări pentru specialiștii în psihanaliză). *„Casa de zi”* poate fi vălul sub care ne arătăm lumii (*„a fi femeie înseamnă să porți un fel de mască primită chiar de la naștere, pentru ca nimeni să nu le vadă vreodată adevărata față”* – ***Clarvăzătorul***, p. 157), în timp ce *„casa de noapte”* adăpostește ființa noastră inconfundabilă, nepervertită, pe care ne temem să o dezvăluim privirii/judecății altuia. Ambele ipostaze (dă de înțeles autoarea) ne aparțin, se încorporează și se nasc una pe alta. Yin și yang. Luminile și umbrele personalității umane. Ele sunt mereu în mișcare, tot astfel cum prin labirintul minții viermuiesc brownian, enigmatic gândurile. Alternanțele zi-noapte, veghe-somn ne unesc și ne despart, iar momentele de echilibru stau sub semnul fragilității: *„O singură noapte de nesomn și gândurile oamenilor ar începe să fumege, s-ar zăpăci literele tuturor ziarelor din lume, propozițiile rostite ar deveni lipsite de sens și oamenii ar încerca să le îndese înapoi în gură cu mâna”* (***Găini, cocoși***, p. 94). Spațiul și timpul trăite între cele două case cunosc secretele poveștilor personale (Marek Marek crede că în corpul lui se adăpostește o pasăre, care îi ciugulește mărunțaiele și sufletul; profesorul Ergo Sum se metamorfozează periodic în lup și consumă carne de om ș.a.m.d.), mărturisesc despre marginile, imperfecțiunile și provocările condiției umane, despre nesfârșita căutare a identității (Peter Dieter, transplantat după război în interiorul noilor frontiere ale Germaniei, hotărăște să se întoarcă în satul natal, aflat acum în Polonia; își găsește însă sfârșitul, în mod simbolic, tocmai pe graniță, ostoind astfel și zbaterile identitare).

Dacă avem în vedere mottoul romanului, împrumutat de la Khalil Gibran, casa poate fi *„corpul vostru mai mare./Ea crește în miezul zilei/și doarme în tăcerea nopții”*. Casa se metamorfozează, îmbătrânește odată cu cel care îi este stăpân (uneori). Sau musafir (alteori). E un organism viu, seamănă cu cei care o locuiesc și le transferă, împreună cu pământul din jur, indiferent de voința lor, propriile caracteristici. Casa suntem noi înșine. Marta, de pildă, cea *„delicată ca un gălbior”* și cu părul mirosind a umezeală, are o locuință precum un burete: *„Absoarbe gândurile înainte ca acestea să apară. Nu oferă nimic la schimb, nu promite, nu înșală, (...) nici măcar pe sine nu se cunoaște, nu vrea să știe nimic despre lume”* (***Să mergem, am spus, mâine e sărbătoarea Tuturor Sfinților***, p. 300-301).

Casa Olgăi Tokarczuk poate fi cartea. În care caută rost și adăpost. Prin care comunică cu sine și cu ceilalți. Poate fi romanul pe care îl scrie, cu timpul său etern, cu peisaje și ființe care tânjesc să nu îmbătrânească niciodată. Cu autoarea însăși, care există câtă vreme îi trăiesc cărțile. Cu anxietatea influenței, a bibliotecii (v. ***Bărbatul second-hand***, unde eroul, corector la o editură, încearcă zadarnic să scrie texte originale, ale căror idei să nu fi fost deja consemnate de alții – p. 168). Cu binecuvântarea și blestemul zidirii. Reținem, din această perspectivă, secvența intitulată ***Cine a scris viața sfintei și de unde a știut toate lucrurile acelea***, unde călugărul Paschalis conștientizează că *„va fi în stare să scrie mai departe* (prima frază îi răpise deja patru zile – n.n.) *numai atunci când se va delimita de gustul mâncării, de gustul aerului, al sunetelor. Când va deveni uscat, amorțit, fără simțuri, fără gust și miros, când va înceta să se mai bucure de dâra de lumină din chilie, iar căldura soarelui îl va lăsa indiferent, la fel ca tot ce altădată iubea”* (p. 122). Același frate Paschalis – cu hainele lui impregnate cu arome de cimbru, isop și mentă, cu chipul *„dureros de frumos”*, *„insuportabil de frumos”* - știe, asemenea naratoarei, cât de importantă este tăcerea. Spațiile nescrise, în care nu se întâmplă nimic (nevasta lui Franz Frost, de pildă, e prea tânără și încă nu are o poveste de spus). E suficient însă ca totul să fi existat în mintea cuiva. Și să se fi putut întâmpla. Este precum tăcerea dinaintea creației. Ori tăcerea *„de început de dincolo”* a muribundului ce refuză să se mai adreseze viilor: *„Despre ce ar avea de vorbit, ce ar avea de transmis generațiilor. Banalități, prostii”* (***Marta și felurile în care ar putea muri***, p. 139).

Casa e spațiul familiar, poate plictisitor, în care se deapănă povești. *„Pentru că iarna trebuie să fie povestită ca să poată veni vara”* – e de părere vecinul Așa-și-pe-Dincolo (p. 13). În care ne întâlnim cu Celălalt, departe de haosul lumii, lângă un vin fiert cu mirodenii, degustând crochete din picioare de catifea (ciuperci medicinale de iarnă – n. trad.), croșetând șervețele... Și înveșnicim memoria locului.

Casa e spațiul în care se tace. *„Oamenii vorbesc numai despre ceea ce nu se întâmplă cu adevărat”* – notează autoarea la pagina 267; *„Vorbitul dăuna, semăna confuzie și dilua lucrurile care erau evidente. (...). Pentru lucrurile cu adevărat importante oricum nu există cuvintele necesare”*. Și Marta, femeie înțeleaptă, deși – probabil - nu știe să citească (*„literele nu-i rețineau privirea”* – p. 8), iubește tăcerea: ea scapă între propoziții pauze intenționate, mai încărcate de înțelesuri decât conversația propriu-zisă.

Sunt povești și tăceri deloc întâmplătoare, pe care le poate completa cititorul. Ori le poate el însuși trăi.

Sunt povești și tăceri care vorbesc unele cu altele – matur, inteligent - și ne dau de gândit.

Ne îndeamnă să le parcurgem în intimitate, pe îndelete.

Note:

1. Volum apărut la Editura Art, București, 2012, în traducerea Cristinei Godun (recenzat în nr. 9/septembrie 2013 al publicației noastre, sub titlul ***Călătoresc, deci exist*).**
2. Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015, traducere de Cristina Godun.

Dumitru MICU

DIFERENȚIERE ȘI CONTINUITATE

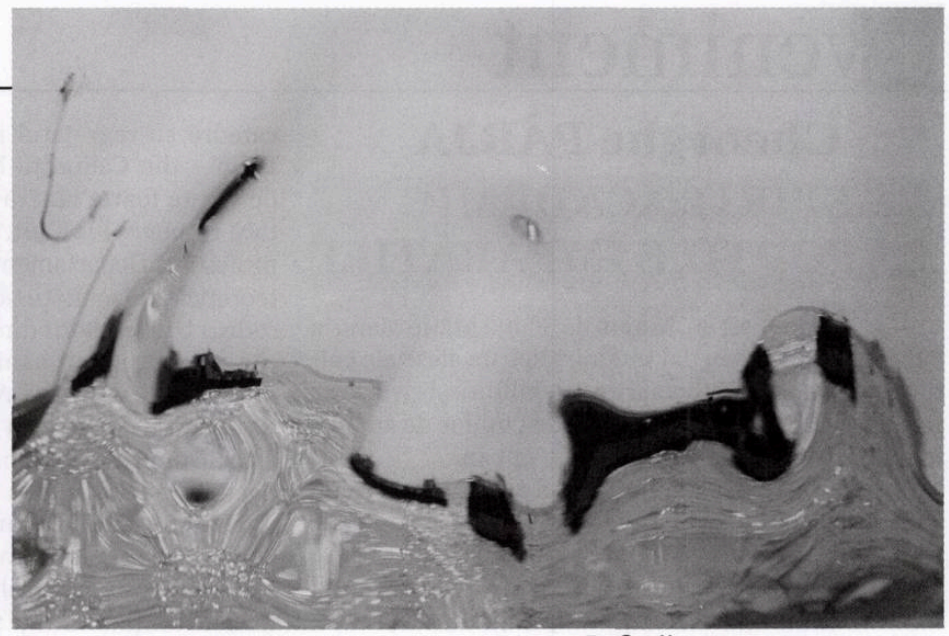

Reflexii

Realizate prozodic în formulele din precedentele volume (majoritatea, ca acolo, în versuri libere și albe, distribuite sau nu în strofe), poemele ce individualizează noua carte a Anei Blandiana, ***Orologiul fără ore***, transfigurează un climat sufletesc deosebit în bună măsură de cele poetizate în trecut. Expansivității candide a poeziei din primele culegeri, urmate de tensiuni și traume ale conștiinței traumatizate, în creația din anii postbelici cei mai siniștri, i-au luat locul o resemnare placidă, o detașare de sine prin receptarea sceptică a fatalității inerente existenței în universul material.

Două poeme, primul și ultimul din volum, infiltrează acest sentiment în simboluri. În cel dintâi, poetei i se pare că *„scrie cu alb pe alb"*, deși știe că *„nimeni nu va putea să citească"*, nici măcar ea însăși, *„după ce va fi uitat de a scris"*. Să renunțe la a mai scrie nu se poate și nu-i posibilă nici schimbarea culorii, căci e singura avută la dispoziție. Va continua deci să scrie cu *„alb pe alb. În zadar"*. Nu e singura îndeletnicire pe care poeta o practică, deși zice că îi repugnă. O alta (vorba vine, căci e aceeași, de fapt) e fixarea cuvintelor în pagină, ca a gângăniilor în insectar: *„Și, totuși, ce altceva fac/De o jumătate de veac//Decât să alerg după vorbele vii/Pentru a le prinde în gămălii?"*. Aici poeta se alintă, dar sensul rămâne, oricum, acela că toți facem, cu sau fără rost, ceea ce ne e dat să facem. Acționăm sub constrângerea unui determinism ineluctabil. Nu suntem liberi. Prinși, împreună cu tot ce există, în interconexiunea universală, toți depindem unii de alții și toți suntem duși nu se știe de cine, nu se știe unde. Poeta se simte *„condusă firesc/Ca și cum aș fi ținută de mână/De o forță despre care nu știu/Decât că îmi este stăpână"*. În privința aceasta, condiția omului nu se deosebește de a *„genialului păianjen"*, care, în pânza întinsă peste lumea întreagă, își urmărește victimele, *„El însuși victimă/Unei plase mai mari/La rândul ei prinsă-n rețeaua/Fără frontiere a universului/Care atârnă și el/Fără să știe de cine..."*. În celălalt poem semnalat, care poartă titlul volumului, unui orologiu i-au fost scoase orele, ca unui animal ochii, astfel încât *„în locul celor 12 cifre/Se aflau acum doar/12 găuri negre ale universului/Prin care să zărești marele/Infern al mașinăriei"*. Arătătoarele *„pipăiau orbește cadranul (...)/Fără să știe ce arată"*. Poeta însă percepe în mișcarea lor mută sentința lugubră a corbului poesc: *„arată/Un timp numit Niciodată"*.

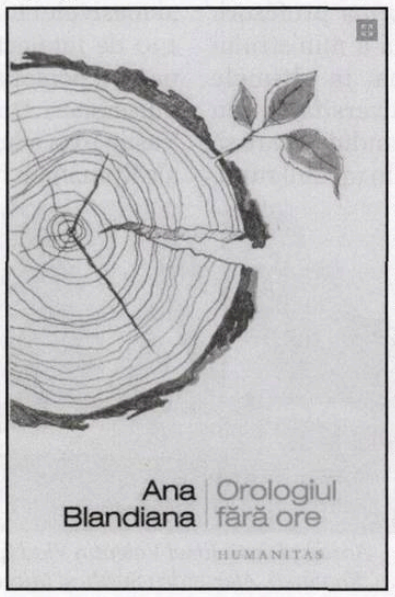

Motiv recurent în volum, timpul îi apare poetei ca *„virus"*. Nu cumva, se întreabă ea, virusul ar putea fi extirpat? Cine știe! Însă *„imunitatea e mai greu de suportat decât boala,/Și-n cele din urmă/Se termină la fel"*. Încercând să-și dea iluzia că relația cu timpul ar fi *„doar un joc"*, poeta realizează numaidecât că se autoamăgește: timpul *„se face că trece/Eu mă fac că rămân,/Dar el rămâne pe loc/În timp ce eu lunec/După vechea lui lege/Sub cerul bătrân"*.

În ***Timpuri***, meditația asupra eternei neîntrerupte curgeri devine. Sub aparența ludicului de speță didactică, atât de tulburătoare încât, spre a fi adecvat receptată, trebuie transcrisă integral: *„Înainte de trecut a fost/Mai mult ca trecutul/Și înainte de/Mai mult ca trecutul/Un alt trecut/Fără început,/Dar trăit pe de rost.//După viitor va veni/Mai mult ca viitorul/Și, după aceea, amenințător,/Un alt viitor/Pe care, de groază,/Nimeni nu și-l imaginează/Ca și cum ar crede/Că poate fi.//Doar acest moment/În care cazi/Erodat de secunde,/Există în același timp urgent/Cu mai mult ca prezentul,/În mijlocul căruia se ascunde/Abisul altui prezent/Și mai azi"*.

În covârșitoarea majoritate, poemele din volum se înfățișează ca foarte diverse notații, unele în formulări aforistice, ca un miscelaneu de observații și reflecții, mai totdeauna paradoxale (fapt ce răscumpără felul cam prozaic, ușor didactic, pe alocuri, al vorbirii), suscitate de realități eterne și de situații curente, de stări de conștiință limpezi sau confuze, de confesii gingașe, de semnalări surprinzătoare. În vreo două rânduri, poeta ia, pur și simplu, vederi de pe stradă, nu fără a da unora, prin detalieri șocante, o tentă satirică. O cerșetoare *„cu sprâncenele desenate interbelic"* privește, într-o cofetărie, sfidător, pe cei ce îi dau de pomană, învinovățindu-i parcă pentru că ea se umilește cerșind. *„Șchiopătând aproape grațios"*, se așază la o masă, știind că e văzută, și comandă *„graseiat"* un profiterol. Vizitatorii turnului în care Joyce a stat trei nopți, descrise în mai multe cărți ale sale, pe care ei *„nu au timp să le citească"* și, probabil, nu le-a citit (de altfel, degeaba ar fi făcut-o) nici ghidul, care îi asigură că Joyce *„e un scriitor mare"*, fără să le poată spune prin ce. *„Vizitatorii se uită la ceas,/Se fotografiază/Și pleacă"*. Snobism, nimic altceva. Mai autentică poezie decât notațiile satirice includ cele modelate de umor, de un umor subtil, ambiguu, abil intelectualizat, dimensionat filosofic. Umorul de acest fel vizează îndeosebi literatura și... teologia. Într-un mic poem, ***Îngeri de buzunar***, autoarea ***Orologiului fără ore*** își caricaturizează confrații insidios admirativ, într-un fel ce amintește întrucâtva de ***Albatrosul*** lui Baudelaire: *„Atâția poeți,/Cu pantofi, cu cravate,/Cu țigări și agende-ncărcate,/Cu obsesii, cu invidii mai ales,/Dar și – ce ciudat! –/Cu îngeri de buzunar/care cred/când vor să scoată batista,/Ca niște litere care/Se risipesc în zadar,/Dar înșirate cuminte,/Transcrise pe curat,/Ar putea forma cuvinte"*. Mai ireverențios decât poeții sunt înfățișați, în ***Parnas***, zeii, plictisiți de a nu ști cum să se descotorosească de sufletele credincioșilor, atârnate de brațele lor *„ca de niște ramuri/producătoare de fructe/De care nu au nevoie..."*. Într-un alt poem, umorul e amar. Existența umană e văzută ca pregătire pentru un *„examen/Pe care numai geniile nu-l trec"*. Doar geniile nu *„promovează"* trecerea de pe pământ în lumea *„uitării celei oarbe"*.

Sensul – explicit sau încifrat – al mai multor poeme e acela că existăm într-o lume de neînțeles. Într-o lume în care nimic nu are sens, a cărei aparentă realitate nu-i decât *„vis al morții eterne"*, în definiția lui Eminescu, nereprodusă, dar parafrazată repetat, în ***Orologiul fără ore***, și constant prezentă subtextual, la modul aluziv. După stingerea insului, nu există, pentru acesta, *„mai departe"*. *„Viitorul din moarte e doar eres"*. După deces, ne dizolvăm *„ca-ntr-un acid corosiv"*, *„ca într-o nesfârșită chimie/Căreia nu i te poți împotrivi/Pentru că nu o înțelegi"*. Dacă am putea ieși din această *„mare"*, am merge *„mai departe,/Cât mai departe,/Dar tot în moarte"*. Eminescianul *„vis al morții eterne"* e, în termenul propriu din ***Lumea ca voință și reprezentare***: neant. Blandiana își preia, poetizându-l: *„O clepsidră fără nisip, o formă fără fond,/Făcându-se că măsoară/Ceva ce nu există,/Dându-se peste cap/Din când în când,/Ca să poată picura,/Dintr-o parte în alta,/Neantul"*. Nefilosofic vorbind (însă tot în spiritul gândirii lui Schopenhauer), *„sâmburele"* existenței e răul. Blandiana spune asta fără stilizări, în termenii cei mai direcți: *„Răul, ca sâmbur al lumii,/Ascuns ca-ntr-un fruct/În grădinile etanșe/Ale paradisului,/Continuă și acum/Să cloneze ca-n transă/Păduri nesfârșite de arbori/Ai Binelui și ai Răului,/Ca și cum/Nu s-ar putea împiedica/Să se mire/De atâtea biruințe nătânge,/Oferind cu tupeu,/Prin fiecare rodire,/Împotriva lui însuși o șansă/Pe care o înfrânge mereu"*. Consecința pentru speța umană a eternizării răului ontologic este *„rana"* (sinonim al *„bolii"* blagiene). *„Trăim într-o rană/Fără să știm/Al cui este trupul rănit,/Nici de ce./Singura certitudine este durerea/Care ne înconjoară,/Durerea/Pe care prezența noastră/O infectează/Când încearcă s-o vindece"*.

În concordanță cu viziunea tanatică a *„vieții lumii"*, în ultimul volum al Anei Blandiana apar stări depresive, anxietăți, spaime nedeslușite, priveliști de coșmar, de apocalips, accese de pesimism și mizantropie, dorință de a nu exista. *„Pauzele de scris"* ale poetei sunt zguduite *„de un hohot intens,/Ca de fiară plângând"*. Din *„troienele negre"* de *„ninsoare inversă"* îngrămădită în inconștient, *„se cască inenarabile taine,/Asemenea monștrilor/Care-și deschid fălcile/Din nisipurile uitate/Pe fundul oceanelor"*. Sentimentul de teamă, de insecuritate o roade pe poetă, nu doar în obișnuita ei solitudine, ci și, mai nemilos, în mulțime, unde se simte ca într-o haită: *„Ceea ce mă înspăimântă/E singurătatea în mulțime (...)/Minuscule fiare/Strânse în haite/De ființe străine,/Indiferente unele altora/Și fiecare față de sine"*. Când e numai cu sine sau cu sufletul cel mai apropiat de al ei, poeta trăiește crize de identitate contradictorii. Uneori, se visează multiplicată în mai multe personaje, ce nu se cunosc între ele, ba chiar *„se înspăimântă"* (altfel spus, cea care vorbește *„se joacă reciproc de-a ea însăși"*); alteori, poeta se consideră unicat și imploră pe cineva (probabil, iubitul) să n-o *„înlocuiască"*, să n-o identifice cu fosta *„ea"*, cu înfățișările ei din fotografii, diferite de cele ce apar acum în oglinzi. Personajul liric al poemului ***Mi-a fost frică*** dezvăluie (cam prozaic, dar nu în aceeași măsură ca Macedonski, în ***Noapte de martie***) că s-a născut împotriva refuzului de a se naște. În loc să țipe, spre a vedea că era viu, a tăcut, cu dușmănie, până când, sub presiunea furiei, a strigat *„nu"*, *„uitând că și strigătul înseamnă viață"*. Mai liric se declară nostalgia inexistenței și într-un alt poem, ***Oglinda-n oglindă***, unde poeta își imaginează, privind într-o oglindă, că vede o mulțime de figuri..., bucuroasă de-a nu o identifica și pe a ei și doritoare să nu o identifice: *„Să mă caut și să mă găsesc/Printre ele,/Ca să fiu sigură că nu exist,/Ci doar privesc/Cum se perindă/Tot acest haos de lumi paralele/Revărsate în mine/Ca-ntr-o oglindă"*.

Într-un cuvânt, poeta se simte singură. Ar vrea să semene cu cineva, *„dar și înainte și după Cifra Unu/E noapte"*. S-ar părea că singurătatea e, în general, statuată metaforic. Chiar suprametaforic. Creatorul ne-a făurit pentru a-și curma singurătatea. Pentru ca *„să aibă cu cine vorbi. Însă..."* nici El, *„atotștiutorul/Nu prevăzuse/Că vorbim limbi diferite"*.

Devenirea e văzută, în ***Orologiu fără ore***, ca involuție. Într-un interior domnește *„desueta tristețe-a gheparzilor"* din decorul sculptural, *„declasați în pisici"*. Un sat rămas pustiu, după plecarea locuitorilor *„la căpșuni în Spania"*, arată aproape ca înainte vreme, *„Doar cupola bisericii/Învelită în tablă/E mai urâtă"*.

Dacă aceste notații relevă aspecte minore ale degradării materiei, poemul ***În anul acela***, cel mai viguros din volum, compune un spectacol terifiant, vrednic de imaginația năprasnică a lui Arghezi. Un cataclism răvășește regnul vegetal și pe cel animal atât de adânc, încât speciile își ies din tipare, luând înfățișări teratologice la modul grotesc. Schimbându-se anatomiile, făpturile mici capătă proporții gigantice, ierburi parazitare și *„gângănii pitice"* se îngroașă și zboară, flutură *„în delir"* pe deasupra copacilor. Totul proliferează *„diavolește, în toate direcțiile"*. *„Elefanții erau împleticiți de păianjeni uriași,/Vrăbiile țineau vulturi triști în gheare,/Lei tremurau în deșerturi, greieri prea grași/Cântau imnuri prea țipătoare.//Viermii ajunseră șerpi într-un an,/Firul de iarbă măciucă, firul de praf bolovan"*.

Foarte eteroclitul sumar al culegerii include și bucăți de alt caracter decât cele menționate; bunăoară, piese de speța pastelului, ca ***Arborii*** (*„Axe ale lumii ascunse"*) sau ***Mesteacăn*** (*„Incendiu verde despletit în vânt/La capul dinspre cer al lumânării/Crescută cu mirare din pământ/În timp ce-n jur i se închină merii"*) ori integrând un simbol, precum ***Biserica translată***, în care un lăcaș de cult, smuls de la locul lui, *„seamănă cu un animal/Mic și gingaș/Închis într-o cușcă"*, aflat adică într-o situație analoagă, *mutatis mutandis*, celei a albatrosului baudelairian.

Diferențiată prin unele din poeme de volumele anterioare ale autoarei, noua carte a Anei Blandiana se menține în orizontul acelui tip (major) de poezie, care își datorează prestigiul internațional, în parte, și creației poetei noastre.

Gheorghe PÂRJA

SPIRIT ACADEMIC LA PORȚILE ÎMPĂRĂȚIEI

Și în acest an, în ajun de Sfântă Mărie Mare, la Săliștea de Sus și-au dat întâlnire spirite alese ale culturii, pentru a vorbi tocmai despre cultura și civilizația românească în Maramureș. În acest mijloc de august, manifestarea a numărat vârsta de opt ani.

Acum cinci ani, inițiatorul acestui Simpozion Național, profesorul Simion Iuga, a bătut și la porțile Academiei Române. A bătut și i s-au deschis. Așa se face că, avându-l în frunte pe președintele ei, savantul Ionel Valentin Vlad, urcă pe trupul țării, în așezarea de pe Valea Izei, și alți confrați cu discursuri academice. În sala de conferințe a Pensiunii Seky, ne-a fost dat să ascultăm comunicări demne de orice întâlnire de rang național. Sesiunea a fost prefațată de acordarea titlului de Cetățean de onoare al orașului Săliștea de Sus domnului academician Alexandru Surdu, vicepreședinte al Academiei Române. Domnia Sa a răspuns cu un profund discurs despre duhul sărbătorii la români. A dezvoltat trei termeni cu nuanțe diferite: spirit, suflet și duh, insistând pe ideea că sufletul nu se identifică cu psihicul. Sărbătoarea este un proces, nu este o simplă adunare de oameni. „*Oare de ce se întorc oamenii acasa?*", s-a întrebat retoric academicianul. Pentru că acolo este sufletul. Ca prefață la volumul VI al acestui simpozion (425 de pagini), academicianul publică un subtil eseu despre Porțile Împărăției. Le-am identificat ca fiind cele ale unui Maramureș cu înțelesuri profunde, unde stăruie și spiritul Săliștei de Sus. „*Prin cele mai multe locuri, în care bisericile de lemn au în față terenul îngrădit, vezi și porțile cioplite cu simbolul vechi al Soarelui și Sfanta Cruce. Poarta înaltă și biserica sunt semnele heraldice ale acestei împărății a lemnului și a pădurii*", scria domnul Surdu. Or, mai scrie academicianul: „*În spiritul vechilor noastre povestiri, mi-l imaginez și pe Sfântul Petru, păzitorul Porții, în toată strălucirea Sa. Nefiind însă pe tărâmul morții, ci al trăirii întru cele sfinte, mă va opri, de bună seamă, pe mine, păcătosul. Ce-ai făcut o viață întreagă - o să mă întrebe Sfântul - , tot umblând prin lume, de n-ai ajuns decât acum la Porțile Împărăției? Am rătăcit prin întuneric, Sfinte, ca un orb, căci singur n-am găsit lumina cea adevărată*".

Alexandru Surdu, vicepreședintele Academiei Române, cetățean de onoare al orașului Săliștea de Sus

Academicianul Emil Burzo ne-a limpezit răscrucea de drumuri (1940-1945) din Transilvania de Nord, cu referiri și la timpul european pe care-l trăim. Apoi academicianul Ioan-Aurel Pop, rectorul Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, ne-a întors în istorie, aducându-ne aminte că Maramureșul este o țară fondatoare de țări. Cu toate frământările vremii, el, Maramureșul, mai rămâne un serios rezervor etnic și o stimulatoare pildă politică. Academicianul Mircea Dumitru, ministrul Educației și Cercetării (coleg de catedră cu regretatul nostru prieten, filosoful Ioan Bălin – din Călinești Maramureșului), ne-a amintit de vârsta foarte tânără la care Eminescu a luat legătură cu opera lui Kant. Domnul Mircea Dumitru este profesor la Departamentul de filosofie teoretică al Facultății de Filosofie din cadrul Universității din București, al cărei rector a fost până la ocuparea fotoliului de ministru. A obținut titlul de doctor în filosofie la Universitatea Tulane din New Orleans, iar al doilea doctorat l-a susținut la Universitatea din București. Cu Domnia Sa am discutat și despre starea învățământului românesc. Este singurul conducător al unei instituții de învățământ superior care nu a lăsat nelimpezite acuzele de plagiat. Este decis să ia măsuri în cazul tuturor doctoratelor obținute dubios și fraudulos.

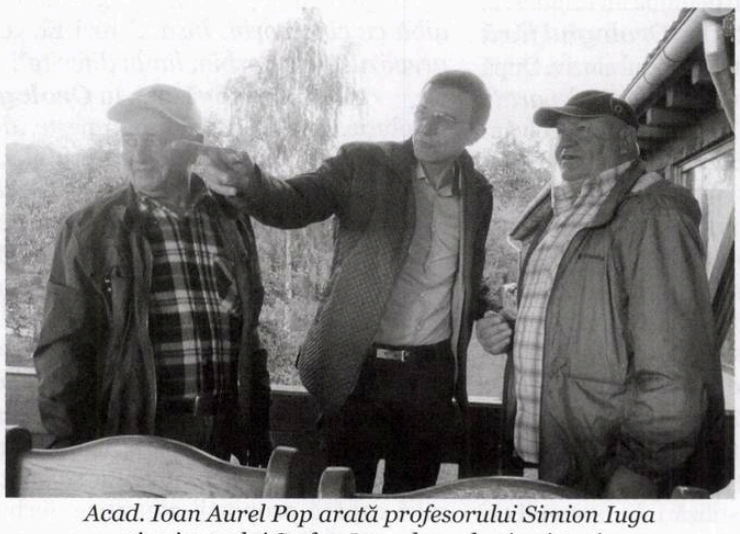

Acad. Ioan Aurel Pop arată profesorului Simion Iuga și primarului Ștefan Iuga de unde vine istoria

Tocmai pentru ca învățământul superior și școlile doctorale să-și recapete încrederea cuvenită. Crede că sistemul de învățământ trebuie reformat și îmbunătățit. Pasul necesar care trebuie făcut este acela de a forma profesori. O constatare tristă a ministrului mi-a atras atenția: în ultimele două decenii, Universitatea din București nu are candidați care să fi absolvit o școală în mediul rural. Fiecare dintre noi putem medita la această situație. Dar cu meditația nu facem mare lucru!

Președintele Academiei Române, Ionel Valentin Vlad, după ce ne-a lămurit cu mândrie originile sale maramureșene, ne-a amintit că ne aflăm într-un an special. Sărbătorim 150 de ani de existență a Academiei Române și tot atâția ani de regalitate în România. La fondarea Academiei s-a ținut seama ca personalitățile să fie din toate teritoriile locuite de români. Așa au fost cooptați și doi academicieni din Maramureș: Gheorghe Hodoș și Alexandru Roman. Apoi a dat citire unei liste ample cu membri ai Academiei Române născuți în Maramureș. De la Ioan Mihaly de Apșa la Augustin Buzura și la Nicolae Breban, de la Ion Ceterchi la Emilian Birdaș. A fost adus un omagiu celor douăzeci de academicieni întemnițați la Sighet.

***

Deși încă nu sunt academicieni, la Săliștea de Sus mi-au reținut atenția două prezențe intelectuale care au abordat cu profunzime prezentul european în care suntem. Este vorba despre profesorul și analistul vremii în care trăim, Dan Dungaciu, și despre dr. Vasile Iuga, sălișteanul cu contribuții esențiale în dezbaterea antreprenoriatului în România. Profesorul Dan Dungaciu ne-a familiarizat cu sintagma „geografie simbolică". Ea își are izvorul în literatură și în antropologie. Plasată în zona politică, te pune serios pe gânduri. A trecut un sfert de secol și mai bine de la o nouă așezare a acestei părți de Europă și nimic nu este sigur. Dincolo de balconul nostru, Federația Rusă este în mișcare. Luând seama la modelul frontierei, simțim că dincolo se întâmplă ceva. Dincolo este tocmai acel necunoscut, care ne preocupă foarte mult. Cu mare viteză se fac noi alianțe ori sunt reactivate periodic cele mai vechi. Grupul de țări de la Vișegrad este preocupat tocmai de o nouă geografie simbolică. A ignora geopolitica este o mare greșeală, dar mai ales o capcană. Pentru cei care au reflexul cocoșului de munte, în timpul rotației pot cădea în groapa săpată de ei. Lecțiile profesorului Dungaciu ne-au fost de mare folos. Mi-am zis că politica nu este o literatură de ficțiune, ci veghea noastră cotidiană.

Dr. Vasile Iuga și prof. Dan Dungaciu la sesiunea de comunicări

Dr. Vasile Iuga, născut în Săliștea de Sus, ne-a uimit cu o carte mare, în toate felurile. Se numește ***România transatlantică***, are 1200 de pagini și un curaj nebun în abordarea unor teme de strictă actualitate. Domnul Vasile Iuga, coordonatorul principal al masivului tom, a adunat între coperți ideile a peste 130 de intelectuali de toate vârstele: jurnaliști, manageri, personalități cu experiență politică, profesori universitari. După absolvirea Facultății de Aeronautică, Vasile Iuga a lucrat la unul dintre proiectele complexe ale României: fabricarea sub licență British Aerospace a unui avion mediu curier. Dacă pasiunea de tinerețe a fost aeronautica, cea de maturitate este consultanța. Cartea este prefațată de George Friedman, fondator și președinte al „Geopolitical Futures", fondator al „Stratfor", companie care a devenit lider în *private intelligence*. Influentul consultant american în geopolitică este de părere că România este o țară esențială în această regiune. Dar România are mai multe provocări. Cartea se încheie cu o contribuție specială a lui Thierry de Montbrial, președintele fondator al Institutului Francez de Relații Internaționale. Ideile din această carte vin să propună o nouă stare de spirit în România, o atmosferă intelectuală favorabilă dezvoltării domeniilor în care există potențial, precum economia, cultura, știința și inovația. Un maramureșean a avut ideea de a convoca intelectuali care să propună o viziune ce poate sta la fundația unui proiect de țară.

Academicienii Ionel Valentin Vlad (președintele Academiei Române), Alexandru Surdu și Mircea Dumitru (ministrul Educației), prezentați de prof. Nicolae Iuga

O comunicare care a reținut atenția academică a fost cea a inventatorului Ștefan Marinca despre invenții românești în SUA.

Inventatorul Ștefan Marinca în dialog cu președintele Academiei

Spiritul academic de la Săliștea de Sus a fost completat cu alte câteva zeci de comunicări ale unor cercetători, profesori, istorici, scriitori din țară și din Maramureș. În centrul acestui portret de grup stau profesorul Simion Iuga, Consiliul Local, primarul Ștefan Iuga, care pun preț pe cultură. Mă întorc la academicianul Surdu, care ne spunea că stăm de strajă neclintiți la margine de țară.

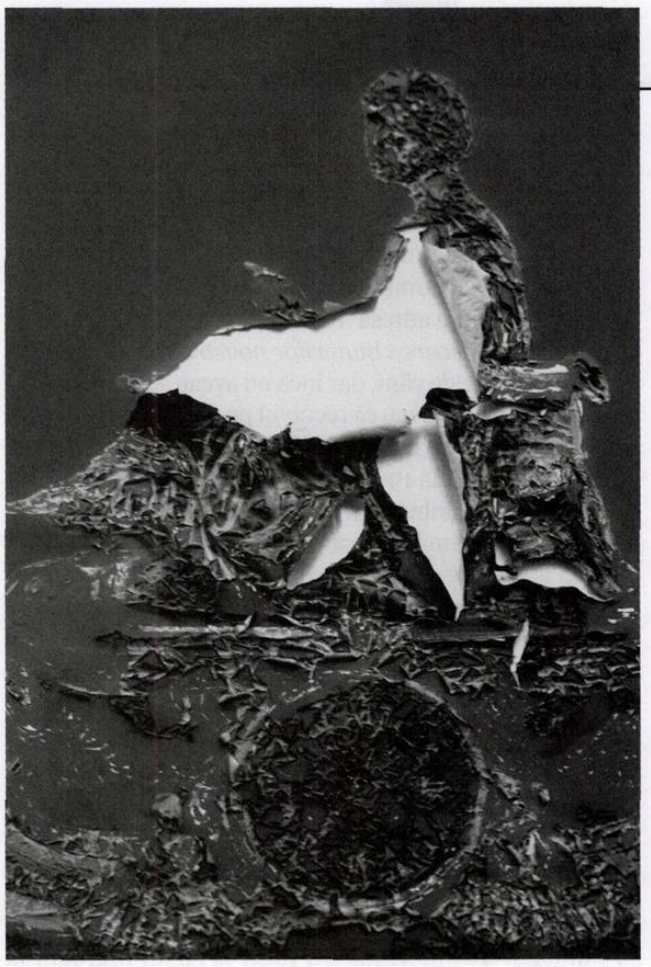

Fragmentarium

Betty KIRCHMAJER-DONCA

On rève, on aime

Tout d'un coup
devant nos yeux
la bougie et sa flamme
se reflètent vite dans les jeux
de l'arc en ciel de mon âme

tout d'un coup
ton corps de déesse
glissent mes rêves enroule
la nuit des mauvaises fées
oh, lierre de la jeunesse

tout d'un coup
la cire lumineuse
me fait penser à l'automne
et aux feuilles revasseuses
dans leur passage monotone

tout d'un coup
mes pensées valsent
au vent tranquille de nos coeurs
dans l'imortelle danse
étendue par de belles fleurs

tout d'un coup
on rêve, on aime et on oublie...
c'est le temps des mystères
on vit et on se dit
que tout est si ephemère

aime-moi flamme
de la bougie éperdue!

Iederă mirată

Deodată
prin fața ochilor
lumânarea și flacăra ei
se reflectă iute
în privirile curcubeului
sufletului meu.

Pe nesimțite
trupul tău de fee
se strecoară ușor
și-nfășoară gândul
ca o iederă mirată
de prospețimea
dimineții albastre.

Așa, dintr-odată
lumina alb-gălbuie
toarce leneș din fuiorul
gândului vremuit
de-amintiri
spre timpuri autumnale
ca frunze, copile lăsate-n voie
fantezia zilei de Sânziene.

Simțurile-mi valsează ritmat
în dansul etern al iubirii
visăm, iubim, uităm
într-un trecut iertat,
în vreme de mister
trăim vameși timpului.

Amurguri de stele

Zări cu omăt de raze
sângeră în amurguri
mocnesc focuri de stele
în coamele de dealuri
aud încetineala
lunii...
spre-apusurile-aprinse
de rugi în catifele
pe-ntunecate ceruri
în tainic joc de iele
oniricul sădește
nădejde pogorâtă
pe-aripă străvezie
pe-un fluture nocturn
mai tremură în suflet
coleopteră vie
ca șuierat de vânturi
în pustiite turnuri
năluci fără de umblet
prin noapte se strecoară
ca fiara hămesită
ca steaua fără umbră
celest plăsmuitor
mocnesc focuri de stele
peste tăcute dealuri
spre-apusurile-aprinse
de rugi în catifele.

Se prind copacii-n horă

Treptat
îmbrățișați de nimbul dimineții
copaci se prind în horă
ca feciorii
brâu făcând poienii primenite
de fecioare ce-și tăinuiesc
în soare nurii
și-nalță rugi și jurăminte
prin grai de păsări ostenite
de dincolo de deal
spre depărtarea zării
albastre-n dimineți
și arămii spre seară
mocnit ard încă
focuri de dor
și-n inimă de fiară
fum rostogolit leneș
atunci m-alintă fulgul
unul câte unul
în speluncă
se zbate coarda viței
în viscol hibernal

Adast atunci în cale-ți
simt că vei fi aici
în anotimpul cinci
al spiritului
și de ce nu
în cel de-al șaselea
al trupului
acela al iubirii.
Flămânzi rod vârcolacii
din luna în pătrar
și-n chiote flăcăii
dau roată îndrăcită
pădurii
înnebuniți copacii
flăcăii-ndrăgostiții
se prind în hora nunții
dintre-o zveltă ciută
și un voinic lăstar.
De veacuri nuntește
pădurea de doruri nebună.

Lumina

O corabie-mi poartă de ici-colo
sufletul atât de greu de pătruns
incertitudine risipită
un soare coborât la orizont
mă fac să tresar neliniștită
doar frunzele fremătătoare
ale copacului vieții
când zbaterea de aripi
de păsări istovite
mi se strecoară-n suflet.
Gândurile-mi se tăinuiesc
încetișor spre tine
puritatea stelelor albastre.
Ce bucurie să-ți potolești setea
în roua florilor argintii
adormite încă pe umerii tăi!
Să te oglindești în privirea ta
fereastră deschisă spre
lumină dătătoare de viață.

Lumière

Dans l'incertitude dissipée
De mon foyer si doux
Un bateau m'a portée d'ici, de là
Au soleil descendu à l'horizon
Les feuilles fremissantes
De l'arbre de ma vie
Me font sursauter
Quand le battement des ailes
des oisillons inquiets pénètrent
dans mon âme mes pensées s'enfouissent

Tout doucement vers toi
Dans la beauté des étoiles bleues
Quelle joie d'apaiser la soif
Dans la rosée des fleurs argentées
Encore endormies sur tes épaules
De me reflechir dans ton regard
Fenêtre ouverte vers mon coeur eperdu
Lumière qui m'a donné le jour.

Mama

E bruma din grădini
mă-ntorc să văd de-i vânt
hoinar, încolăcit,
împrăștiindu-mi gândul.
Mă-ntorc să văd de-i vântul
și teama mă cuprinde,
văd cum o duce gândul
pe mama nu știu unde.
Lăsată nu știu unde,
ori ea că m-a lăsat
și frigul se întinde
cu negura prin sat.
Prin ceață - chipul ei
m-ascund și eu în ramă,
blondelul e cu miei,
doar tu ești tristă, mamă.
E bruma și e vântul
și teama mă cuprinde,
văd cum o duce gândul
pe mama,
nu știu unde.

Ionel NECULA

MIRCEA VULCĂNESCU SUB TEROARE SECURISTĂ

Dintre surprizele mai speciale furnizate de piaţa noastră livrescă din ultimul timp, volumul V din seria ***Nae Ionescu şi discipolii săi în arhivele securităţii*** - consacrat terorii la care a fost supus Mircea Vulcănescu în anii urgiei comuniste – mi se pare că poate fi aşezat pe raftul cel mai de sus. Cu această carte, de fapt, întreaga serie încadrată sub acest generic, prestigioasa Editură Eikon din Cluj s-a întrecut pe sine. Volumele acestei colecţii reconstituie nu doar destinul unor mari personalităţi ale culturii româneşti, ci şi hidoşenia unei întregi epoci care a răspândit atâta durere, doliu şi jale printre piscurile culturii româneşti.

La data ofertei făcute de Conducătorul Statului de a primi funcţia de subsecretar de stat la Ministerul Finanţelor, filosoful deţinea deja funcţia de director al Datoriei Publice din acelaşi minister. Fusese chemat la telefon de Conducătorul Statului în dimineaţa zilei de 25 ianuarie 1941 şi întrebat dacă acceptă această funcţie. Mircea Vulcănescu n-a răspuns imediat, a cerut un timp de gândire şi abia *„către seară am trimis o scrisoare domnului Mihai Antonescu, pe atunci ministru de Justiţie, despre care ştiam că este om de încredere al Conducătorului Statului şi cu care avusesem relaţii camaradereşti şi profesionale (...) I-am amintit că nu am făcut şi nu înţeleg să fac politică şi că, dacă ar fi după dorinţele mele, aş prefera să roage pe Conducătorul Statului să se gândească la altcineva. Dacă, totuşi, acesta consideră că în împrejurările în care ne aflăm chemarea pe care mi-o face echivalează cu un ordin militar, înţeleg, ca funcţionar al statului ce sunt, să accept acest ordin"* (p. 22).

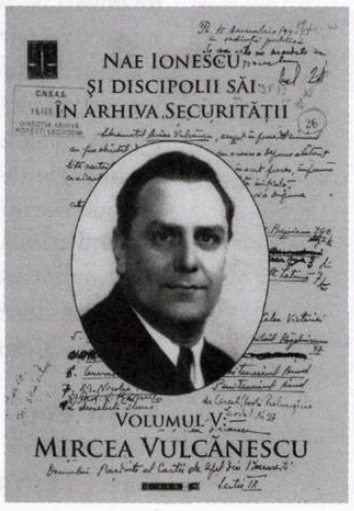

Prin urmare, instalarea comunismului la putere îl găseşte în această funcţie, de subsecretar de stat la Ministerul Finanţelor, suficient pentru a fi inclus în lotul *„vinovaţilor de dezastrul ţării şi de crime de război"*. Se-nţelege că, odată arestat, filosoful a intrat în malaxorul securist de tocat destine nevinovate. Păcat că editoarea Dora Mezdra, care a realizat această masivă lucrare (aproape opt sute de pagini), n-a inclus într-o addendă complinitorie şi notaţiile filosofului, publicate de revista „Memoria", nr. 5 (f.a.) sub titlul ***Jurnalul de la Arsenal***, în care descrie dramatismul arestării lui în acea noapte de catran, când trimişii securităţii i-au invadat casa, iar el, dintr-un simţământ ocrotitor, a renunţat să-şi trezească fetele pentru a le oferi o ultimă îmbrăţişare. Evident, la acea vreme, nici el, nici cei apropiaţi lui nu bănuiau că nu-şi va mai revedea niciodată casa şi familia.

În apărarea sa depune un lung şi documentat ***Memoriu***, prin care demontează punct cu punct toate învinuirile ce i se aduceau. I se reproşa, bunăoară, că a semnat Decretul-Lege nr. 790 din 4 septembrie 1941, prin care administraţia românească asupra Basarabiei şi a Bucovinei de Nord; iată una dintre multele explicaţii date de inculpat: *„nu se dovedeşte nici că eu am ordonat edificarea legii, nici că legea a fost <u>nedreaptă</u> (subl. n.), nici că a fost de concepţie hitleristă sau rasială, nici că a cuprins vreo măsură <u>nedreaptă</u> de aceeaşi concepţie"* (p. 47).

Acuzaţia pe nedrept era extinsă şi asupra lui Mircea Vulcănescu. În şedinţele de guvern prezidate de Mareşalul Antonescu s-a discutat, e drept, şi despre legitimitatea ofensivei armatei române dincolo de Nistru, dar nu el, ci Petrovici avusese o intervenţie mai puţin chibzuită afirmând că, *„dacă până acum România a făcut o politică defensivă, aşa cum spune Eminescu în versul lui: «Eu îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul», ne-a mers prost cu această ideologie. Acum, dacă avem posibilitatea de expansiune, s-o facem. Este un semn de vitalitate"*. Vulcănescu luase şi el cuvântul la acea şedinţă prezidată de Antonescu, dar avansase ideea unei misiuni civilizatorii.

Cât priveşte cealaltă acuzaţie, că *„a activat pentru aservirea economică a ţării în folosul Germaniei"*, este demontată de învinuit cu acte, documente, cifre şi tabele sinoptice din care rezultă convingător că ţara noastră n-a fost defel dezavantajată în relaţiile economice cu Germania.

Au contat în vreun fel toate aceste dovezi peremptorii invocate de filosof? Nicidecum, aşa cum n-au contat dovezile niciunuia din cei optsprezece foşti demnitari care alcătuiau lotul vinovaţilor de dezastrul ţării sau de crime de război. Curtea Criminală a IV-a din Bucureşti a distribuit atunci o condamnare la muncă silnică pe viaţă - în lipsă (Ovidiu Vlădescu), iar restului de învinuiţi le-a împărţit 162 de ani de temniţă grea. Mircea Vulcănescu va fi condamnat ceva mai blând decât foştii săi colegi de guvern - la opt ani de muncă silnică, doar că, din cauza morţii neaşteptate, ca urmare a condiţiilor inumane de detenţie, n-o va putea executa integral. A încetat din viaţă la 26 octombrie 1952, la doar 48 de ani, spre bucuria regimului pentru care clasa muncitoare, ignoranţa şi grobianismul constituiau singurele repere valorice. De altfel, jumătate din numărul celor ce alcătuiau lotul foştilor demnitari întemniţaţi îşi va lăsa oasele în închisorile comuniste. Avocatul Ottulescu, apărător al lui Mircea Vulcănescu şi al lui Mircea Cancicov, a făcut, în susţinerile sale, o imensă risipă de erudiţie juridică, dar instanţa a rămas neclintită în fermitatea cerută de noul regim.

A urmat, firește, recursul. *„România,* pledează cu toată vigoarea avocatul Ottulescu, *a dobândit pe lângă mărfuri, în acel interval, de la Germania 5,5 vagoane aur şi 118 milioane franci elveţieni, valorând în total peste 8 vagoane de aur"* (p. 245).

La 15 decembrie 1947 au loc dezbaterile la Curtea de Apel, unde Mircea Vulcănescu este asistat de avocatul Nicu Stănescu şi de noii săi martori, precum Octavian Neamţu, directorul Fundaţiei Regele Mihai I, dr. Vasile Voiculescu şi prof. Vasile Băncilă. Reţinem din declaraţia acestuia din urmă: *„În timpul când i s-au făcut propuneri de a fi ministru subsecretar de stat al Ministerului de Finanţe, mă găseam la el acasă şi am văzut îngrijorarea de care era cuprins şi mi-a declarat că va lupta din răsputeri ca să nu fie numit în acest post. Ştiu, de asemenea, că în 1940, eu fiind director al învăţământului secundar, a stăruit călduros ca să confirm în post, adică rectific: să stărui ca să fie numit profesorul Mihail Sebastian, de origine evreu. Ştiu de asemenea că, în timpul când s-au ars cărţile în Germania, acuzatul Mircea Vulcănescu s-a arătat adânc revoltat şi a scris cu această ocazie şi un articol în care arăta eroarea care s-a comis şi revolta sa sufletească. Adaog că atunci când a fost vorba să fie numit subsecretar de stat, mi-a spus că nu primeşte decât numai dacă va primi ordin"* (p. 321).

Şedinţele se amână de la un termen la altul sub diferite pretexte. Cea din 14 ianuarie 1948, bunăoară, este amânată din cauză că intrarea în Palatul de Justiţie *„este oprită în vederea sărbătoririi sosirii primului ministru bulgar, Gheorghi Dimitrov"*.

Totuşi, Mircea Vulcănescu depune un lung memoriu de şaizeci şi cinci de pagini, intitulat ***Ultimul cuvânt***, în care, cu o logică impecabilă şi cu o argumentaţie fără cusur, încearcă să demonteze rând pe rând toate învinuirile ce i se aduceau. Îl invocă până şi pe Vasile Luca, noul titular de la Finanţe, care, într-o cuvântare din 1944, consacrată *„problemelor refacerii româneşti"*, recunoaşte că *„războiul, la noi, nu a făcut nici a zecea parte din distrugerile provocate, de exemplu, în Polonia sau în Jugoslavia, în alte ţări care au fost ocupate de nemţi"* (p. 459). Memoriul filosofului rămâne şi azi un model de analiză a costurilor suportate de poporul român prin participarea la operaţiile de război. Nu mai reproducem din cuprinsul lui decât câteva fraze din încheiere: *„Onorata Curte, aplicându-mi cu sau fără drept <u>regimul de exterminare</u>* (subl. n.) *la care am fost supus, vor preface, mai curând sau mai târziu pedeapsa Onoratei Curţi într-o pedeapsă mai aspră, potrivit unor intenţii rămase pentru mine de neînţeles"*. Şi încă una: *„Patru ani mi-am cercetat toate actele, căutând să aflu, în activitatea mea publică, unul de care m-aş putea căi. N-am găsit"* (p. 462).

Bineînţeles că toate eforturile – ale inculpaţilor, ale avocaţilor şi ale martorilor – n-au schimbat nimic din asprimea pedepselor pronunţate anterior. Li se acordă însă dreptul la recurs, ceea ce înseamnă că li se prelungeau şi speranţele. Pentru această nouă etapă juridică acceptă cu toţii să fie reprezentaţi de acelaşi avocat, Hurmuz Aznavorian.

În paralel cu demersul juridic au loc punerile sub sechestru asigurator ale bunurilor din locuinţele inculpaţilor. Se-nţelege că fiecare familie încearcă să salveze cât mai mult din inventarele locuinţelor sub pretextul că nu aparţin inculpaţilor, ci soţiei, dobândite ca zestre la căsătorie sau procurate prin eforturi personale. Familia Vulcănescu indică drept martori, care cunosc inventarul şi proveniența fiecărui lucru din casă, pe Jeni Boţoc, femeie în casa soţilor Vulcănescu şi pe Ştefan Fay, care a copilărit şi crescut în casa acestei familii.

Zbaterea se va dovedi zadarnică, pentru că Parchetul Ilfov luase Hotărârea 2666 din 16 februarie 1948, prin care *„averea condamnaţilor de mai sus* (cei 18, adn.) *se confiscă indiferent de data dobândirii, precum şi averea soţiei şi descendenţilor săi, dobândită după data de 6 septembrie 1940, în favoarea statului, cu titlul de despăgubire"* (p. 549). Venise, cum va spune şi Blaga în romanul său, ***Luntrea lui Caron***, circumscris aceleiaşi perioade apocaliptice, *„vreme grea pentru domni"*.

Nici condamnaţii, aflând de Decizia 2666 şi de ceea ce se întâmplă cu familiile lor, nu stau inactivi şi cer Curţii de Apel să anuleze adresa în discuţie şi suspendarea ei *„în ce priveşte confiscarea bunurilor noastre"*. Bieţii de ei! Se luptau cu morile de vânt, dar încă nu aveau senzaţia zădărniciei. Încă mai credeau că recursul pe care îl aşteptau le va face dreptate şi cer, ca o solicitare minimală, suspendarea confiscărilor până la 19 aprilie 1948, când era termenul recursului, ceea ce Tribunalul Ilfov, Secţia I Civilo-Comercială admite într-o primă instanţă, dar, firește, nu acesta va fi răul cel mai mare ce li se putea întâmpla. Vor urma înseşi locuinţele, dar deocamdată condamnaţii încă nu anticipau această radicalizare a infernului comunist.

Abia în 7 august 1948 se pronunţă şi Curtea Supremă, Secţiunea Penală asupra recursurilor, care sunt respinse în totalitate cu motivaţii inspirate de înaltele raţiuni de... partid.

Multe documente (ordine, adrese) se referă la degradarea stării de sănătate a lui Mircea Vulcănescu. Bolnav de pleurezie cronică, securitatea nu aprobă transferarea lui la spitalul penitenciar de la Văcăreşti şi, prin urmare, nu beneficiază de niciun tratament, care să-i amelioreze suferinţa. Va muri la Aiud, îngropat la grămadă, fără preot şi fără cruce la căpătâi - după tipicul comunist.

Spuneam la începutul acestor rânduri marginale c-ar fi fost oportun ca alcătuitorii acestei ediţii să fi redat într-o addendă şi conţinutul jurnalului de la Arsenal, ţinut de filosof în intervalul 18-28 mai 1946. Reproducem din el doar momentul emoţionant al arestării, care iese oarecum din tipicul obişnuit: *„Pe fereastra deschisă a odăii aud acum, când încerc să readorm, două glasuri omeneşti întrebând desluşit: Domnul Mircea Vulcănescu? Aici şade? Într-o clipă am înţeles. De când îi aştept! Din ianuarie 1941 aproape, de când primisem să fiu ministru cu tot avertismentul altui vis. Mă scol. Îmi pun halatul beije pe mine şi mă duc să deschid prin dos – Cine eşti? - Ordin de percheziţie, îmi spune un tânăr politicos, în care, dintr-o ochire disting un agent de siguranţă. Îi zic: Poftiţi. Ştiu de ce aţi venit. De altfel, mă aşteptam. Poftiţi vă rog sus. (între timp apăruse şi al doilea agent) – Vin îndată. Va trebui să aveţi răbdare să mă îmbrac. Ei îmi cer să asiste la tot ce fac. Îi întreb dacă vor cu adevărat să şi percheziţioneze. Îmi dau seama că e numai un pretext. Foarte politicos, poftesc atunci pe unul din ei să mă însoţească în baie, unde îmi fac duşul rece. Mărgăritei, care între timp s-a sculat şi ea, îi spun: Au venit. Şi-o rog să stea cu unul din ei, pe când celălalt mă păzeşte. Fac duşul. Mă rad pe îndelete. Întreb dacă trebuie să mă grăbesc. Îmi răspunde: Aveţi tot timpul. Au ordin să asiste pe arestaţi în tot ce fac. Regulamentul le-o cere, pentru ca cel destinat a fi arestat să nu fugă ori să nu se sinucidă. Calmul meu le câştigă încrederea. Adevărul e că deşi mă aşteptam să-i văd, calmul meu e puţin factice şi, pe sub asigurarea mea, fără să vreau – ca şi la bombardamente – tremur. Ciudată fiinţă, animalul acesta din noi, care nu ascultă cu totul de spirit. Cutremurarea băii o simt acum euforic şi ajung să o stăpânesc. Fără să vreau încep să cânt pe când mă rad, motivul minunat al temei a doua din partea I a Concertului de Beethoven pe care l-am auzit la radio, ieri, cântat de Yehudi Menuhin. Acest motiv mă va obseda tot restul zilei (...) Termin de îmbrăcat. O discuţie scurtă cu agenţii care şovăiesc să-mi spună dacă merg să dau o declaraţie, cum au ordin, ori dacă trebuie să mă sfătuiască să-mi iau şi bagaj pentru mai mult timp. Se termină cu recomandarea lor de a-mi lua mai bine o valiză (...) Refuz să mănânc orice îmi oferă Mărgărita, dar beau un pahar de apă ca romanii dimineaţa ilustrată, îmi zic în gând. (...) Spun Mărgăritei când revine – Nu vreau să scol pe fetiţe. Mă întreabă: - Ce să le spun? Îi răspund: Ce vei crede de cuviinţă. Nu le spune nimic dimineaţa. Să le spui mai bine la prânz. Mărgărita se apropie să mă sărute. Îi iau mâna şi i-o sărut graţios, apoi o sărut pe amândoi obrajii"*.

Evident, nu-şi va mai vedea niciodată nici soţia şi nici fetiţele lăsate în voia somnului cu vise frumoase, cum sunt toate visele de copil. Dar jurnalul trebuie citit în întregime pentru a înţelege câte ceva din tragedia acelor nopţi de smoală, când dubele cerberilor străbăteau Bucureştiul în căutare de duşmani ai poporului, pentru a-i depune la închisoarea de la Arsenal, de la Fort, Malmezon sau alte centre special pregătite pentru demnitarii fostului regim antonescian.

Acesta a fost destinul uneia dintre cele mai promiţătoare minţi din câte au răsărit în această ţară. A fost o conştiinţă, dar a fost înainte de toate un mare caracter, un model de conduită şi de comportament pentru generaţia sa şi pentru toate generaţiile ce vor urma.

REVISTA REVISTELOR

• Revista bistriţeană **MIŞCAREA LITERARĂ**, cu apariţie trimestrială, oferă în paginile numărului 2/2016 numeroase articole care merită atenţia cititorilor, printre care avem bucuria să regăsim şi unele semnate de reprezentanţi ai scrisului băimărean: Gheorghe Glodeanu, Antoaneta Turda, Lucian Perţa (parodii), Diana Teodora Cozma (versuri).

Numărul este unul dedicat lui Gheorghe Grigurcu, la împlinirea a optzeci de ani, un spaţiu generos fiind destinat conturării personalităţii culturale complexe a acestuia: recenzii, eseuri, interviuri, versuri şi aforisme. Mircea Popa elogiază meritele criticului în articolul ***Gheorghe Grigurcu şi imperativul moral al literaturii***, considerându-l nu doar „*un competent şi înzestrat critic analitic, dar şi un spirit deschis spre marile ideologii literare produse în lume*". Mircea Moţ se opreşte asupra momentului de debut editorial, cu volumul de poezie ***Un trandafir învaţă matematică*** din 1968 (***Sub semnul începutului***). Despre modul în care omul de cultură Gheorghe Grigurcu a marcat contemporaneitatea atât în plan poetic, cât şi în critică, în politică şi pe plan moral scrie Mircea Măluţ în ***Axiomatica metaforei***. În viziunea lui Nicolae Munteanu, poezia lui Gheorghe Grigurcu este „*o experienţă de cunoaştere ontologică*" (***Pornind de la un poem. Infinitul în forma finită a Poeziei***). ***„Imposibila neutralitate" – o posibilă radiografie socioliterară*** (Anda Laura Silea) este o recenzie a volumului apărut în 1998, „*o încercare de radiografiere a perioadei 1990-1995, aşa cum reiese din evoluţia postdecembristă a domeniului estetic literar (...), care reuneşte articolele şi luările de poziţie ale criticului literar*". Interesul Antoanetei Turda este reţinut de volumul ***Fişele unui memorialist***, prezentându-l pe autor ca „*sclav al adevărului încremenit în cuvinte*", consemnând totul în cele aproape cinci sute de pagini ale lucrării „*fără patimă, dar şi fără menajamente, având curajul de a spune lucrurilor pe nume*" (***Gheorghe Grigurcu şi memoria ca leac***). Din interviul realizat de Olimpiu Nuşfelean cu scriitorul aniversat (***„Polemica e oricând necesară pentru a proba conştiinţa literaturii"***) aflăm opiniile acestuia despre: ce a însemnat obţinerea premiului pentru poezie „Mihai Eminescu", raportul dintre „*spiritul critic*" şi spontaneitatea actului liric, condiţia de scriitor incomod în perioada postdecembristă, polemica de idei, disputa dintre generaţii, măsura în care literatura noastră actuală se încadrează în spiritul timpului, proiectele în care este implicat ş.a. În completare vine interviul realizat de Victor şi Veronica Ştir (***„Scriu, improvizându-mi bibliografia"***). Dosarul aniversar este întregit de versuri şi aforisme semnate de Gheorghe Grigurcu, de date biobibliografice şi de un fotoalbum.

În articolul ***Ion Agârbiceanu – un puternic povestitor al Ardealului***, Olimpiu Nuşfelean laudă proiectul realizat de Ilie Rad „*de aducere în actualitate*" a acestui scriitor (***Ion Agârbiceanu – Opere***), din care au mai apărut recent volumele ***III. Schiţe şi povestiri (1923-1959)*** şi ***IV. Povestiri şi nuvele (1906-1964)***.

Un text emoţionant este cel scris de Aurel Podaru *in memoriam* Radu Mareş (***„Bătrâne, eşti un tip colosal"***).

Un alt dialog oferit de „Mişcarea literară" este cel realizat de Teodor Vidam cu acad. Alexandru Surdu.

Ajuns în posesia unor caiete cu însemnări zilnice ale lui Mihai Beniuc, Ilie Rad are sarcina de a le publica. În acest număr ne sunt oferite câteva fragmente din volumul în curs de apariţie ***Însemnările unui om de rând***.

Aspecte mai puţin cunoscute despre Cioran sunt dezvăluite în amplul eseu realizat de Gheorghe Glodeanu (***O iubire a lui Cioran***), o atentă analiză a cărţii apărute în 2005, în traducerea Norei Iuga, semnată de Friedgard Thoma, ***Pentru nimic în lume. O iubire a lui Cioran***. Exegetul constată că, deşi în esenţă este vorba despre un volum de corespondenţă, lucrarea „*se abate de la poetica tradiţională a genului*", transformându-se „*într-un inedit roman epistolar de dragoste, în care naraţiunea explică şi nuanţează golurile dintre scrisori*", intenţia autoarei fiind de a evidenţia diferenţe semnificative între „*omul care trăieşte şi cel care gândeşte*". Subliniind printre atuurile lucrării faptul că ne ajută să pătrundem în intimitatea omului Cioran – „*un om care poate să fie fericit, în ciuda ideilor pesimiste ale filosofului*" –, Gheorghe Glodeanu rămâne cu părerea că este o „*carte trunchiată*". „*Autoarea vrea să prezinte lumii întregi iubirea ei pentru Emil Cioran, dar excesul de sinceritate o sperie, motiv pentru care se opreşte la jumătatea drumului, cenzurându-şi atât propriile sentimente, cât şi scrisorile maestrului, publicate doar parţial*", conchide exegetul.

• Sub egida Asociaţiei Culturale „Nichita Stănescu" şi a Parohiei Ortodoxe Române Deseşti, a apărut în august nr. 1 al **CRONICII SATULUI DESEŞTI**. Recunoscut cultural deja prin Serile de Poezie „Nichita Stănescu" şi prin Tabăra Internaţională de Artă şi Solidaritate, Deseştiul are acum o revistă proprie, cu apariţie trimestrială, rod al muncii şi al pasiunii unor oameni „*cu rădăcini adânci în vatra satului*". Coordonatori sunt deci Gheorghe Pârja şi pr. Ioan Ardelean, iar din colectivul de redacţie fac parte: acad. Ioan-Aurel Pop, Ana Blandiana, Viorica Pârja, dr. Ioan Marchiş, dr. Teodor Ardelean, pr. Virgil Jicărean, Mihai Covaci, Parasca Făt, Andrei Făt, Măriuţa Pop. Lăudabile sunt, înainte de toate, profundul ataşament faţă de sat şi respectul pentru origini, tradiţii şi valori autentice, care au stat la baza unei astfel de iniţiative şi, nu în ultimul rând, curajul de a întemeia o astfel de revistă într-o „*epocă de tragice răspântii*". Remarcabil este şi aspectul tipografic, completat de fotografii reprezentative. Ca dovadă că proiectul este unul serios şi de suflet stau numele importante care semnează în paginile revistei: dr. Iustin Sigheteanul, Arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureşului şi Sătmarului (***Cuvânt înainte***), acad. Ioan-Aurel Pop (***Nevoia de sat***), dr. Teodor Ardelean (***Ţineţi cu satul ca să nu rătăciţi***), Echim Vancea (***S-au născut şi dăinuiesc, şi în Maramureş, maramureşene aşezări***), Ana Blandiana (***N-o să uit niciodată***), Horia Bădescu (***Curierul de Deseşti***), dr. Ioan Marchiş (***Virtuţile ancestrale ale lemnului***), Eugen Uricariu (***Cum se clădeşte Templul***), Nicolae Prelipceanu (***Livada învăţătorului Fodoruţ***) ş.a.

„Dorim o revistă pentru înţelegerea vieţii satului. O revistă de înălţare a sufletului românesc din această parte de lume. O revistă caldă, simplă şi iubitoare de adevăr. Senină, liberă de orice înrămare politică, de orice spirit de grup, pentru a dărui cititorilor realităţi într-o aleasă limbă românească. (...) Noi am pornit la drum. Să dăruim! Fie într-un ceas bun, pentru urme apăsate în cronica timpului!" – ne asigură Gheorghe Pârja de frumoasele intenţii.

• Din nr. 35/august 2016 al **ROMÂNIEI LITERARE** ne reţine atenţia în mod deosebit şi plăcut cronica lui Daniel Cristea-Enache, ***Oblic şi oblu***, la volumul realizat de profesorul universitar băimărean Florian Roatiş, ***N. Steinhardt în interviuri*** (Editura Aius, Craiova, 2014). Dat fiind faptul că „*Florian Roatiş îşi cunoaşte foarte bine «obiectul literar» şi uman, utilizând interviurile (ale sale şi ale altora) ca pe nişte reflectoare de orientare, din puncte diferite, spre o viaţă atât de neobişnuită*", criticul subliniază utilitatea cărţii şi probitatea cercetării realizate de Florian Roatiş. Dacă pentru cititorul din epocă este uşor de descifrat mesajul (acesta „*împărtăşind contextul, «prinde» imediat subtextul*"), curiozitatea exegetului se manifestă însă când vine vorba de receptarea interviurilor în rândul tinerilor, născuţi şi formaţi după Revoluţie, îndoindu-se că aceştia „*vor mai fi înţelegând, fără glose, la ce se referă Steinhardt în dialogurile sale din anii '80*". Cu toate acestea, volumul rămâne unul de referinţă în cunoaşterea personalităţii lui N. Steinhardt.

Despre recent apăruta lucrare a lui Cornel Ungureanu, ***Literatura Banatului. Istorie, personalităţi, contexte*** (Editura Brumar, Timişoara, 2016, 686 pag.), Răzvan Voncu (în ***Lexiconul de Timişoara***) scrie: „*Sinteza lui Cornel Ungureanu, venită la capătul a două decenii şi jumătate de teorie şi practică a geografiei literare, nu este nici o istorie literară, nici un dicţionar regional, ci o foarte iscusită istorie a unei geografii culturale*".

Întrebările din interviul realizat de Sorin Lavric cu Virgil Nemoianu (***„De aici începe întristarea: Europa se sinucide"***) sunt născute pe marginea lecturii masivului tom apărut în 2015, ***Note de călătorie*** (care acoperă „*mai bine de trei decenii de umblat prin lume*"), ceea ce a dus ca rezultatul să fie „*un portret al cărturarului făcut prin mijlocirea unor comentarii pe care el însuşi le face la propria lui carte*".

Raluca HĂŞMĂŞAN

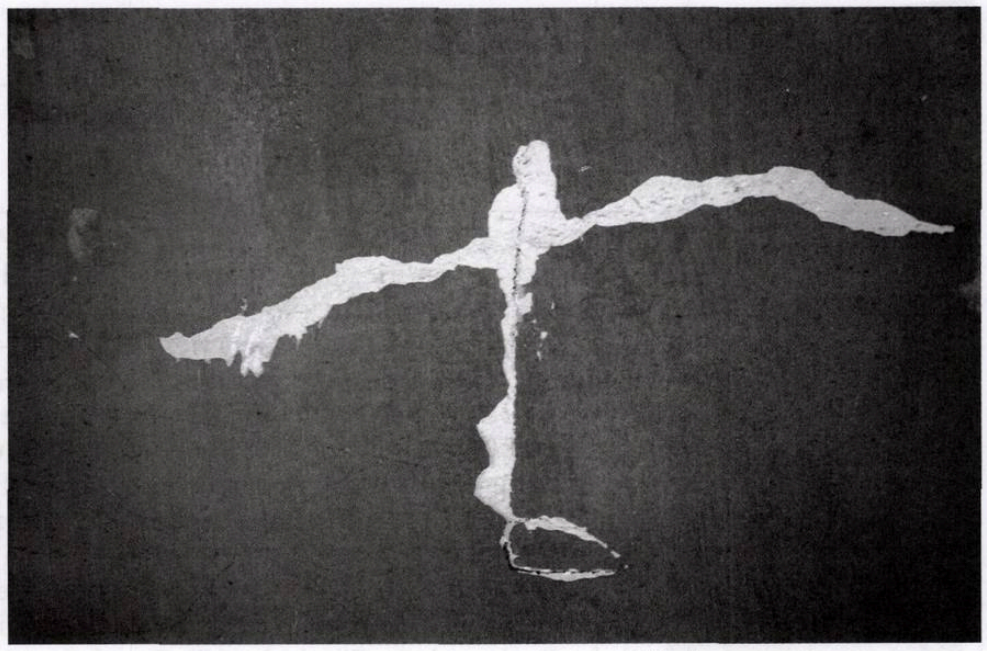

Sfârşit

Lucian PERŢA
PARODII

Betty KIRCHMAJER-DONCA

Iederă mirată

Încet, încet,
îi disting făptura luminoasă,
apropiindu-se discret
de caietul meu de pe masă,
caietul meu de poet,
ce sufletu-mi apasă.

Ca un sărut de rouă
se strecoară-n cuvinte,
dându-le o nouă
pe trup îmbrăcăminte,
făcându-le să mărturisească
toate trăirile
şi să-nmugurească
din ele iubirile.

Aşa, pe-ndelete,
muza mă-nvăluie:
hai, scrie, poete,
mă-ndeamnă şi stăruie.
Zeci de amintiri
din timpuri uitate
se cer împliniri
în poeme-ntrupate.

Cuvintele-mi vibrează,
simt trupul lor că-i viu
şi-n pagină se-aşază,
ca într-un dans zglobiu.
Eu le adun sfioasă
şi scriu şi şterg şi scriu!

Amurguri de stele

Zări seinene, de vrajă,
mă-nconjoară, de mică
stele la nord îmi stau strajă,
dealuri la sud se ridică.
Aud poezia ca seva
curgând...
şi ştiu că odată ea se va
opri şi la mine în gând.
Deschise mi-s uşile toate
dinspre suflet spre ea
şi ornicul inimii-mi bate
în ritm ce se vrea
un ritm al naturii vrăjite
şi-al multor iubiri
nemărturisite,
dar de fericiri
dătătoare în suflet.
Simt poezia cum curge
în juru-mi clar, vie,
pe firul Ariadnei voi merge,
hrană să-mi fie.
Nu sunt eu hămesită,
dar voi rupe din ea
poeme cu poftă
şi voi declama:
Voi, zări seinene,
un vis de poet,
amirosind a minune
şi-un pic a oţet!

Andreas SAURER

S-a născut la 22 septembrie 1963, la Andeer (Graubünden/ Elveţia). Este istoric, poet şi ziarist. Studiile le-a definitivat la Berna, Berlin şi Siena. Din 1995 lucrează ca redactor la cotidianul „Berner Zeitung" din capitala Eleveţiei. În 2003 i-a apărut, la o editură germană, studiul ***Modernizare şi tradiţie: satul românesc între 1918-1989***, în 2008 volumul de poezie ***Freie Sicht bis Cagliatscha***, la Editura Orte din Elveţia. În anul 2007, a câştigat Premiul pentru poezie al revistei literare „Orte" din Elveţia. Pentru volumul bilingv ***Berg mit Madonna/Munte cu Madonna*** (Biblioteca Revistei „Familia", Oradea, 2005) a obţinut, în toamna anului 2005, Premiul de debut la Festivalul Internaţional de Poezie de la Sighetu Marmaţiei. Poemele sale au apărut în reviste şi antologii din: Elveţia („Orte", „du", „Drehpunkt", „Zündschrift"), România („Luceafărul", „Tribuna", „Familia", „Feedback", „poezia", „Nord Literar", „Reflex"), Moldova („Contrafort"), Slovacia („Romboid"), Germania („Moosbrand") şi Austria („Literatur und Kritik"). Este deţinătorul a cinci premii (2005, 2002, 2000, 1999 şi 1996) decernate cu ocazia mai multor concursuri de poezie la Berna. În 1995 a fost printre finaliştii concursului literar „Open-Mike" la Literaturwerkstatt din Berlin.

Kirchenfeldbrücke

nopţile
sus deasupra vulturilor
mi se face pielea găinii când mă uit
în dreapta e o prăpastie
trag cu ochiul în dreapta
peste umăr
umbra mea deja mă întrece
încă o dată
respir uşurat

***

privire fugitivă

luna e plină
cerul e curat
aerul e rece
şi la intrarea în casă
o pereche
se strâng unul lângă altul
se iubesc
sau doar îngheaţă

***

căderea ferestrei

pentru Nora Iuga

furia
o casă fără ferestre
noaptea
un magnet
sau ea durează veşnic
sau tu o aştepţi veşnic
ca pe nişte fete zvăpăiate
amintirea se ofileşte repede
cât timp aceasta scârţâie
din nou
e lucrul focului
sau al frunzişului
din anul trecut

***

pâclă

ne-am întâlnit
greu de tot
am găsit drumul
prin soare
şi sub stele
acolo ne-am tras
sufletul
în sfârşit
şi ne-am pierdut
pe drumurile
care se încrucişează uneori
în ceaţă

***

roşu&galben

în geamantanul de ofiţer
al tatălui meu
stau depozitate
operele
iubitei mele
stau paşnic
lângă cartea mea
şi aşteaptă
răbdător
chemarea pe front

***

minune

nevoia
domină descântecele
din nou las
ca o dragoste
să dispară
pe raft
şi îmi fac drum
printre şoarecii gri
apoi cad solzii
şi recunosc locul
unde fericirea
locuieşte

***

Despre viitor III

kudeta

kudeta
se numeşte plaja
aici e america
la orizont străluceşte
silueta galiopolisului
plimbările care nu durează niciodată
mai mult de o sută de paşi
devin orientul
tineri şi bătrâni
aruncă nepăsători ţigările
în mare întrucât
ea nu arde
sub soare
e nisipul

***

calea planetelor

în timpul mersului nostru
în timpul mersului prin noapte
se duce iubita mea
curajos înainte şi studiază
calea planetelor
mai întâi departe în spatele lui Pluto
acolo unde începe pădurea
cea întunecoasă
ea aşteaptă
îmi ia mâna
şi simte cum
tremură

(Din volumul ***Freie Sicht bis Cagliatscha***, Fund-Orte, 2008)

Traduceri de ***Grigore CHIPER şi Corina GÎRLĂ***

Anul XIV, nr. 10 (161), octombrie 2016 Preţ 2 LEI

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Judeţean Maramureş şi a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 3 CRONICA LITERARĂ
• Gheorghe GLODEANU
- *Scrisorile de dragoste ale unui filosof (III)*

PAG. 4, 5 VITRINA
• Mária Anoca DAGMAR
- *Dacă ai şti...*
• Mircea POPA
- *Constantin Zărnescu şi moştenirea lui Dracula*
• Sonia ELVIREANU
- *Un roman într-o autoficţiune*
• Săluc HORVAT
- *Istoria şi cultura siriacă*

PAG. 6 EVENIMENT
• Daniela SITAR-TĂUT
- *Mariana Omota, o autoare a Centrului de Recuperare „Esperando”*

PAG. 7 ORFEU
• *Poeme* de Echim VANCEA (65)

PAG. 8 ESEU
• Maria Beatrice LUCACIU
- *Gabriela Melinescu - dimensiunile exilului în* ***Jurnalele suedeze***

PAG. 9 PROZĂ
• Daiana FELECAN
- *Speculum retroversum*

PAG. 10 CRONICA LITERARĂ
• Delia MUNTEAN
- *„Bată-vă norocu', prunci!”*

PAG. 11 MĂRTURISIRI
• Daniel DRAGOMIRESCU
- *Întâlnirile mele cu Cezar Ivănescu*

PAG. 12 POEZIE
• Ioana HOTCA
• Ioan HADA
• Augustin MOCANU

PAG. 13 RECENZII
• Gheorghe PÂRJA
- *Coşbuc în cheie modernă*
• Ioan DERŞIDAN
- *Maşina de scris şi alte amintiri*

PAG. 15 VARIA
• *Revista revistelor*
• Lucian PERŢA - *Parodii*

PAG. 16 TRADUCERI
• *Bob DYLAN - Un Nobel muzical* (prezentare şi traducere de Ana OLOS)

Acest număr este ilustrat cu lucrări din creaţia artistului Mircea BOCHIŞ, realizate în cadrul proiectului „Cartea românească”

Instituţie a Consiliului Judeţean Maramureş
Revista NORD LITERAR
Editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare
– apare lunar –

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Director:
Gheorghe GLODEANU

Director executiv:
Săluc HORVAT

Redactor-şef adjunct:
Gheorghe PÂRJA

Secretar general de redacţie:
Delia MUNTEAN

Redactori:
Daniela SITAR-TĂUT
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redactori asociaţi:
Augustin BOTIŞ, Florica BUD,
Gavril CIUBAN, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOŞ, Marian ILEA, Ştefan JURCĂ,
Adela NAGHIU, Adrian OŢOIU,
Lucian PERŢA, Florian ROATIŞ,
Nicolae SCHEIANU, Echim VANCEA

Prezentare artistică:
Mircea BOCHIŞ

Secretariat şi tehnoredactare:
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redacţia şi administraţia:
cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Şincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X
Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar"

Abonamente la revistă se pot face prin factorii poştali şi se difuzează prin S.C. GLOBAL TRUST MEDIA S.A., S.C. SALDEL S.R.L. şi în librăriile din Baia Mare şi Satu Mare.

Costul unui abonament - 2016:
Prin poştă: 3 luni - 9 lei; 6 luni - 18 lei; 12 luni - 36 lei

Revista este înscrisă
în Catalogul de Presă al Poştei Române,
cod 14323 (p. 25)

16 pagini - 2 lei

Responsabil de număr:
Gheorghe PÂRJA

Rugăm editurile, revistele şi autorii care doresc să le semnalăm cărţile şi publicaţiile periodice în numere viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa redacţiei (str. Gh. Şincai, nr. 46, cod 430311, Baia Mare).

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

CĂRŢI:

• Augustin Cozmuţa, ***Incursiuni în arta plastică***, Editura Gutinul, Baia Mare, 2016;
• George Vulturescu, ***Sigiliul Nordului***, versuri, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016;
• Marcel Mureşeanu, ***Teama***, versuri, Editura Avalon, Cluj-Napoca, 2016;
• Ştefan Aurel Drăgan, ***Haita***, proză, Editura Azbest Publishing, Şiria, 2016;
• Virgil Nistru Ţigănuş, ***Totuşi, cântecul tău...***, versuri, Editura Academica, Galaţi, 2015;
• Andrei Codrescu, ***The art of forgetting/Arta uitării***, poeme, traducere de Alexandru Oprescu, Editura Şcoala Ardeleană/Editura Caiete Silvane, Cluj-Napoca – Zalău, 2016;
• Mihaela Aionesei, ***Zodia palmelor tale***, versuri, Editura Libris, Braşov, 2016;
• Lucia Dona Nedina, ***Izvoare în flăcări***, povestire, Editura Avalon, Cluj-Napoca, 2016;
• Augustin Mocanu, ***Amalgam – frânturi alese***, Editura Star-Tipp, Slobozia, 2016;
• Irina Lucia Mihalca, ***Dincolo de luntrea visului***, versuri, Editura Muşatinia, Roman, 2016;
• Grigorie M. Croitoru, Maria V. Croitoru, ***Cealăii lumii***, basme/poveşti, snoave, legende bancuri (culese din Aluniş de-a lungul anilor), Editura Caiete Silvane, Zalău, 2016;
• Ionel Simota, ***Capitol cu îngeri. Dintr-un volum colectiv***, versuri, Editura Magic-Print, Oneşti, 2016;
• *** ***Feminitate şi literatură***, comunicări susţinute la „Reuniunea doamnelor", Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.

REVISTE:

• „România literară", nr. 41, 42, 43, 44, 45/septembrie, octombrie 2016, Bucureşti;
• „Ateneu", nr. 565/septembrie 2016, Bacău;
• „Tribuna", nr. 338/octombrie 2016, Cluj-Napoca;
• „Orizont", nr. 9/septembrie 2016, Timişoara;
• „Pro Saeculum", nr. 5-6/iulie-septembrie 2015, Focşani;
• „Mozaicul", nr. 9/septembrie 2016, Craiova;
• „Scriptor", nr. 9-10/sept.-oct. 2016, Iaşi;
• „Bucovina literară", nr. 7-8/iulie-august 2016, Suceava;
• „Mişcarea literară", nr. 3/2016, Bistriţa;
• „Caiete Silvane", nr. 10/octombrie 2016, Zalău;
• „Polemici", nr. 7-8/iulie-august 2016, Baia Mare;
• „Viaţa Românească", nr. 10/2016, Bucureşti;
• „Litere", nr. 9/septembrie 2016, Târgovişte;
• „Acolada", nr. 9/septembrie 2016, Satu Mare;
• „Litera 13", nr.8/2016, Siliştea/Brăila;
• „Actualitatea literară", nr. 62/august 2016, Lugoj;
• „Apostrof", nr. 9/septembrie 2016, Cluj-Napoca;
• „Bibliotheca Septentrionalis", nr. 1/iunie 2016, Baia Mare.

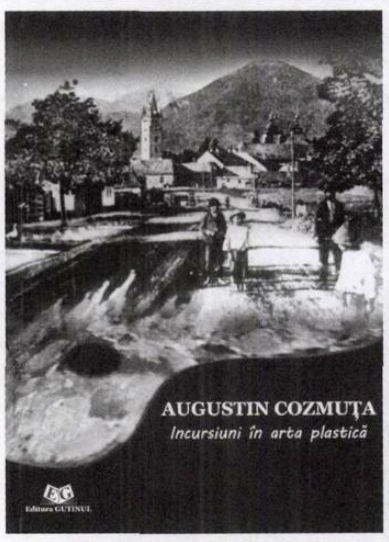

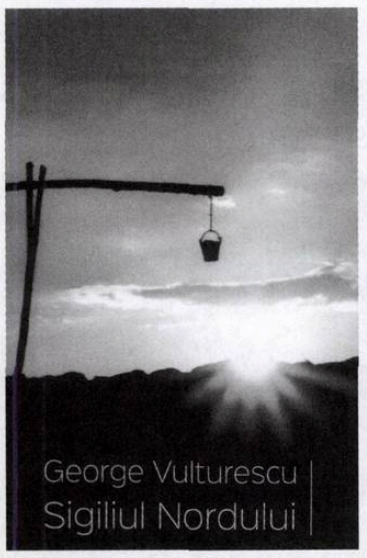

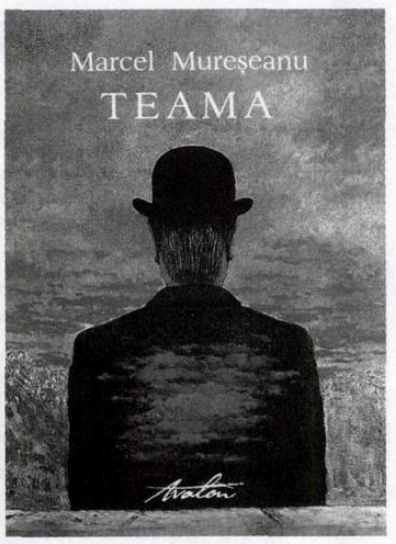

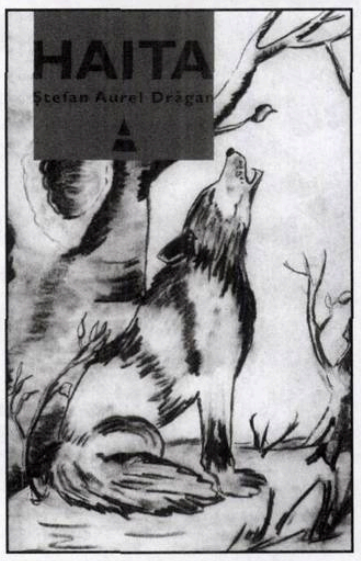

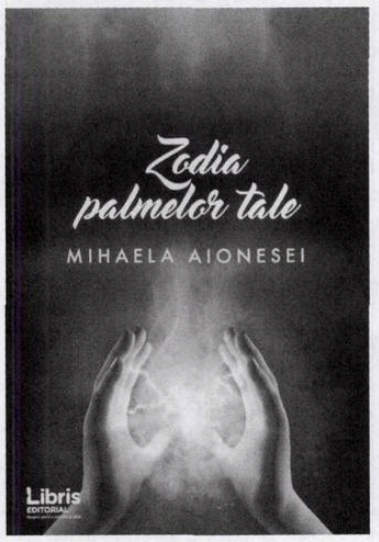

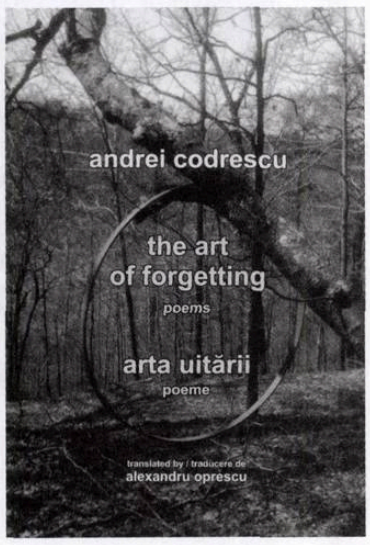

PREMIILE REVISTEI „NORD LITERAR", 2016

Opera omnia – Aurel RĂU
Premiul pentru poezie – Adrian POPESCU, Ioan PINTEA
Premiul pentru proză – Daniel DRAGOMIRESCU
Premiul pentru critică literară – Terezia FILIP
Premiul special pentru poezie – Nicolae SCHEIANU
Premiul special pentru proză – Florica BUD
Premiul pentru valorificarea patrimoniului cultural – Vasile IUGA de SĂLIŞTE

IMPORTANT!
Informăm colaboratorii noştri că responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice şi cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

Cronica literară

Gheorghe GLODEANU

SCRISORILE DE DRAGOSTE ALE UNUI FILOSOF (III)

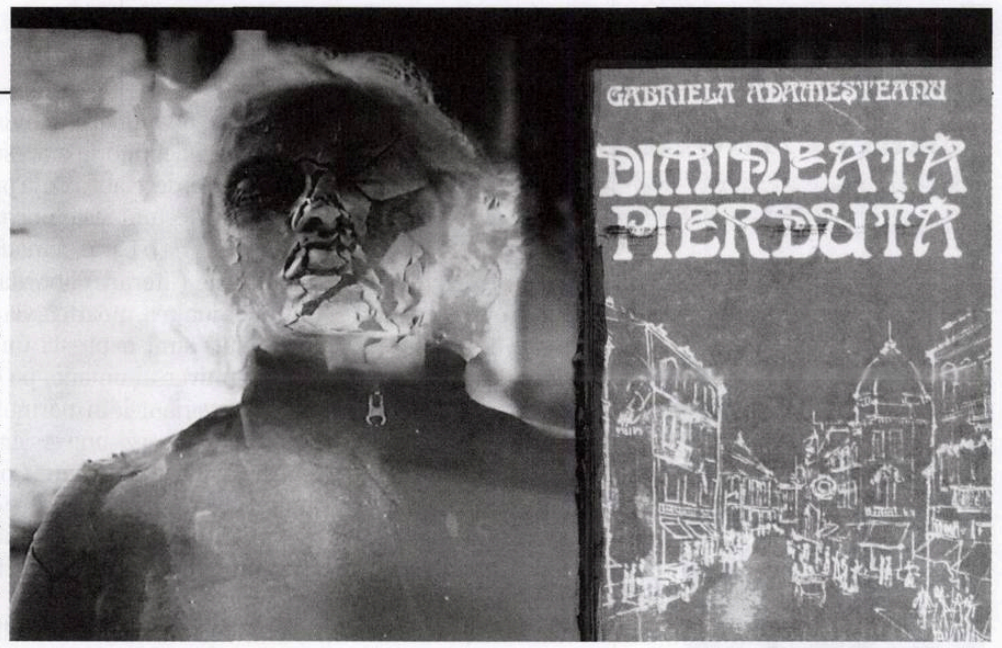

Primele semne că relația nu mai merge așa cum trebuie apar în scrisoarea Margaretei Fotino din data de 3 iunie 1915. Nu știe de ce s-a schimbat iubitul ei și așteaptă un răspuns sincer din partea acestuia. Nu vrea să fie menajată, deoarece este femeia care s-a sacrificat pentru iubirea ei. S-a devotat integral acestei pasiuni, motiv pentru care nu crede că poate exista iubire mai mare decât a ei. Remarcă însă faptul că, de când a plecat la Brăila, Nae s-a transformat foarte mult și nu înțelege cauzele acestei metamorfoze bruște. Formula de încheiere conține promisiunea unei iubiri eterne: *„Te îmbrățișez cu mult drag, te iubesc din tot sufletul așa cum te voi iubi până la ultima mea suflare. A ta din toată inima, Ilenuța*". Finalul scrisorii din 4 iulie e și mai elocvent: *„A ta pentru toată viața și dincolo de aceasta*".

Se pare că atmosfera din armată nu are influența cea mai bună asupra stării de spirit a lui Nae Ionescu. Scrisorile devin mult mai rare în această perioadă, de unde și reproșurile ce i se fac. În plus, programul din armată îl face, adesea, să nu fie liber nici la sfârșitul săptămânii, atunci când s-ar putea întâlni. Drept urmare, unele mesaje iau forma unor explicații. Filosoful începe să fie tot mai sceptic în fața realităților dure, spre deosebire de Margareta Fotino, care, în ciuda supliciilor îndurate, continuă să viseze la o viață liniștită și vrea să se așeze la casa ei. La un moment dat, Profesorul caracterizează schimbul lor epistolar, care, din ce în ce mai mult, se ocupă de lucrurile exterioare: scrisorile sale au caracter informativ-anecdotic, în timp ce ale ei sunt un fel de *babillage* uneori cu vervă, alteori fără. Nu pune însă la îndoială iubirea ei nețărmurită: *„Și între toate femeile cari au iubit de când e lumea, nu cred să fie alta care să se fi dat mai întreagă dragostei ei, de cum o faci tu*". La un moment dat, tot Nae Ionescu este cel care explică trăsăturile corespondenței de dragoste, care ține de autosugestie, de inspirație și de avânt.

Anul 1916 aduce un număr relativ mic de scrisori și de cărți poștale. Cum schimbul epistolar începe abia în luna octombrie, acest lucru înseamnă că o contextualizare a evenimentelor este absolut necesară. Ea este foarte bine făcută de către Dora Mezdrea în prefața cărții. În ianuarie 1916, Nae Ionescu se reîntoarce în Germania pentru a-și continua studiile. De data aceasta pleacă însoțit de soția lui. Problemele apar în momentul în care România intră în război împotriva Puterilor Centrale. Drept consecință, Nae Ionescu este luat prizonier și este internat în lagărul de ofițeri de la Celle-Schloss. Schimbul epistolar are loc între orașele München, unde locuiește doamna Ionescu, și Hanovra, unde este încarcerat soțul ei. Ca urmare a cenzurii instaurate în timpul războiului, majoritatea epistolelor au fost redactate în limba germană. Prizonierii de război din lagărul Celle-Schloss aveau dreptul să primească o scrisoare și patru cărți poștale pe lună sau opt cărți poștale. Redactate în perioade diferite, scrisorile sunt în măsură să reflecte principalele etape ale unei existențe zbuciumate, dar și marile transformări care se petrec în cele două conștiințe. Scrisoarea din 23 octombrie reflectă starea de spirit a femeii rămase singure. Din răspunsul lui Nae Ionescu aflăm că nu are voie să scrie decât de două ori pe săptămână. În plus, corespondența circulă greu din cauza cenzurii. Ca ofițer, filosoful se bucură de un tratament mai bun decât simplii soldați, care erau scoși la muncă. Scrie că, deși monotonă, viața în lagăr nu este foarte neplăcută, dar o avertizează să îi trimită numai ceea ce îi cere el și numai atunci când o cere el. Are nevoie doar de scrisorile ei, care au o vădită funcție terapeutică. Pe de altă parte, recunoaște adevărul rostit de Heine că filosofia și tutunul prost te fac trist. La fel ca în anii studiilor, numeroasele privațiuni își pun amprenta pe existența celor doi. Epistolele din această perioadă se transformă într-un veritabil jurnal de lagăr. Margareta Fotino și Nae Ionescu au o căsătorie greu încercată de „teroarea istoriei". Cei doi soți sunt obligați să treacă prin numeroase probe inițiatice, care slăbesc coeziunea cuplului. Din scrisorile Margaretei aflăm că aceasta așteaptă sosirea pe lume a primului lor copil, ceea ce sporește și mai mult responsabilitățile tinerilor.

În 1917 continuă schimbul epistolar între soția rămasă singură și filosoful prizonier în lagărul de la Celle-Schloss din Hanovra. În total, este vorba de 102 scrisori și cărți poștale. Din cauza cenzurii, cu mici excepții, ele continuă să fie redactate în limba germană. Nae Ionescu va fi eliberat din lagăr abia la sfârșitul lunii august 1917. Ca garanție a libertății, i se cere să își găsească un loc de muncă și nu i se permite să părăsească teritoriul Germaniei. Între timp, la 31 ianuarie, se naște primul copil al soților Ionescu, Radu Mircea. Din scrisori se desprinde durerea bărbatului care nu poate să fie alături de soția lui în vremuri foarte grele. La 7 ianuarie, Nae Ionescu recunoaște că este atât de îngrijorat în privința viitorului, încât și-a pierdut până și vestitul său aer flegmatic. Confruntată, parcă, cu un lung șir de blesteme, Margareta se întreabă: *„oare ce ne mai este dat să îndurăm?"*. În ciuda realității ostile, promite să fie tare pentru a fi în măsură să sfideze destinul potrivnic. Din lagăr, Nae îi cere să aibă *„curaj, răbdare, speranță*", chiar dacă simte că se găsește în pragul prăbușirii psihice. Abia la 18 mai vorbește de posibilitatea reală a eliberării sale condiționate. În ciuda situației disperate în care se găsește, Profesorul se gândește că va juca un anumit rol în evoluția politică a țării sale. Rămâne interesant faptul că el nu semnează cu un apelativ nici după căsătorie, ci cu numele de familie, N. Ionescu. Cu toate acestea, își caracterizează misivele în felul următor: *„Scrisorile mele pornesc din toată inima și sunt scrise cu toată sinceritatea*".

Ultima epistolă a Margaretei către soțul ei aflat în lagărul de la Celle-Schloss este datată 25 august 1917. Din acest moment, în corespondența celor doi urmează o lungă pauză. Eliberarea din lagăr este condiționată de găsirea unui loc de muncă, Nae Ionescu angajându-se la editura Tyrolia. La 3 aprilie 1919, își susține teza de doctorat intitulată ***Die Logistik als Versuch einer neuen Begründung der Mathematik*** la Universitatea din München.

Odată întorși în țară, după privațiunile cumplite din timpul războiului, situația materială a familiei începe să se schimbe. Dar nu imediat. Nae Ionescu este numit director de studii la liceul „N. Filipescu" de la Mănăstirea Dealu și, în paralel, își începe activitatea universitară. Cei doi soți fiind, în sfârșit, împreună, numărul scrisorilor se reduce considerabil. Între timp, la 23 iunie 1918, la München, se naște cel de-al doilea copil al familiei, Răzvan.

În mod indirect, schimbul epistolar dintre Nae Ionescu și Elena-Margareta Fotino reprezintă și o radiografie acidă a evenimentelor istorice ce au cuprins Europa la începutul secolului XX. Este vorba de istoria trăită de către o familie de români, surprinsă de evenimente pe meleaguri germane. Din păcate, situația nu se schimbă imediat nici după întoarcerea în țară a Ioneștilor. Sub acest aspect, semnificativă se dovedește scrisoarea din 11 octombrie 1919, în care Margareta mărturisește faptul că, de la revenirea lor, a suferit atât de mult, încât nimic nu o mai surprinde. În plus, le-a dus pe toate singură, fără ajutor și fără încurajare. Nu știe ce mai urmează, dar nu se așteaptă la nimic bun. Are impresia că ispășește păcatele străbunilor, fără să știe exact despre ce este vorba. Stă cu copiii într-un frig cumplit și, nemaiputând îndura condițiile, se mută de la Pogorești la Bârlad. Soție-martir, la 13 octombrie scrie cu disperare: *„Scumpul meu Nae, se vede că așa ne-a fost nouă scris să nu putem fi niciodată împreună; dar de data asta, te poți felicita că ai avut iar norocul să nu fii aici. F[iind]că chiar de piatră să fii, cred, n-ai putea să nu suferi văzându-ți copilul bolnav și neputându-i da nici un ajutor, sau văzându-i mereu plângând de frig, cum plânge bietul Răzvănel*". Soțul înduioșat îi răspunde că timpurile sunt grele, nu el nepăsător. Îi recitește scrisorile și constată că este vorba de iadul pe pământ. Mișcat de condițiile vitrege în care trăiește familia lui, abia acum începe să semneze Nae.

Numărul scrisorilor continuă să fie redus și în anii ce urmează. Ele vorbesc de ascensiunea profesională a filosofului și de problemele din interiorul familiei. La 1 ianuarie 1920, Nae Ionescu devine asistent la Catedra de logică și teoria cunoștinței a lui C. Rădulescu-Motru. Peste un an, este conferențiar provizoriu la aceeași catedră, pentru ca de la 1 ianuarie 1922 să devină conferențiar suplinitor la Catedra de logică și teoria cunoștinței și la Catedra de psihologie a aceluiași C. Rădulescu Motru. Și lucrurile nu se opresc aici. În paralel, este administrator-delegat la Centrala Cărții și, în această calitate, face o serie de călătorii în străinătate.

La 19 iunie 1925, aflat la Paris, Nae Ionescu compară prezentul cu trecutul și se întreabă când a fost mai bine. Observă faptul că, odată cu trecerea timpului, entuziasmul, atitudinile categorice, intransigente dispar. Este vorba de un proces de relativizare, ce poate să aducă liniștea interioară. Timpul s-a scurs și, după cincisprezece ani, nu mai are iluzii. Nu a pătruns nimeni între ei, doar vremea și-a lăsat amprenta asupra lor, secătuind amorul de odinioară.

În data de 25 iunie, Margareta îi răspunde în prelungirea aceleiași idei. Crede că, fatalmente, ei rămân neschimbați, dar nu pentru că nu ar mai putea iubi pe altcineva, ci pentru că au iubit plenar și, în ciuda neînțelegerilor, s-au completat reciproc și s-au unit în mod indisolubil. Este vorba de reiterarea terestră a mitului androginului, a faimoasei ființe primordiale suficiente sieși. După 15 ani de conviețuire, flacăra dragostei e aproape stinsă, dar a rămas afecțiunea, care e mai tare decât propria lor voință. E convinsă că nimic nu îi poate despărți decât în aparență și temporar. Drept consecință, nu îi este frică de tentațiile care l-ar putea îndepărta, deoarece știe că se va întoarce mereu la ea. Știe că orice ar da altor iubiri, nu va fi nici de aceeași calitate, nici de aceeași esență ca marea pasiune pe care au trăit-o împreună. Scrisoarea se dovedește importantă deoarece e prima care vorbește de criza sentimentală a cuplului și de maniera în care ea este gestionată.

Din scrisoarea datată 27 iunie 1925 aflăm noi detalii despre condiția socială a lui Nae Ionescu, pe cale să devină un profesor universitar de succes. În sfârșit, perioada terorizantelor lipsuri materiale este depășită. Filosoful scrie de la Paris, dar nu vrea să descrie orașul, preferând ca Margareta să îl descopere, ulterior, singură. O afirmație malițioasă a seducătorului ne pune însă pe gânduri. La observația soției sale că unele femei vor să se apropie de el, Nae Ionescu răspunde ironic: *„Să le spui anume că eu nu-mi iau amante decât din categoria persoanelor cari se pun bine cu tine! – Atâta folos meriți să ai și tu!*"

1925 este anul în care Nae Ionescu devine docent universitar de Istoria logicii și Metafizică la Universitatea din București. Anul următor, este numit conferențiar definitiv de Istoria logicii și Metafizică. Schimbul epistolar dintre Profesor și soția lui se dovedește extrem de sărac și în această perioadă, reducându-se la câteva scrisori sau cărți poștale pe an. În 1928, filosoful cu tot mai mare priză la public devine directorul cotidianului „Cuvântul", ceea ce îi va spori faima. În redacția ziarului vor lucra și tinerii săi discipoli, Mircea Eliade și Mihail Sebastian. În calitate de gazetar, se ocupă de politică și de Parlament, iar acest lucru îi acaparează tot timpul. Scrisorile se dovedesc scurte epistole informative, trimise din concediu sau către familia aflată în vacanță. Succint, unele trimit și la bătălia dusă pentru cumpărarea ziarului „Cuvântul", din care Nae Ionescu va face o gazetă redutabilă.

În 1928, Profesorul se află la Tescani, unde ascultă fascinat muzica lui George Enescu. Filosoful vorbește la superlativ despre celebrul compozitor, dar ceea ce îl atrage și mai mult este frumoasa Maruca Cantacuzino. Este ciudat faptul că reputatul om de cultură nu vorbește niciodată despre proiectele sale, despre cursurile pe care le ține, despre viața literară a timpului. Informațiile din scrisori vizează strict familia. Omul de succes se schimbă în mod radical în comparație cu omul din lagăr, refuzând accesul la propria lui intimitate.

În ciuda curiozității firești a cititorului, scrisorile nu dezvăluie motivele despărțirii, nu risipesc marea taină. Ultimele epistole, cele din perioada 1931-1935, au o conciziune telegrafică, Nae Ionescu mulțumindu-se să vorbească despre banii cu care își susține familia.

Scrisorile semnate de către Nae Ionescu și Elena-Margareta Fotino alcătuiesc un roman epistolar de dragoste trăit, cu predilecție, la distanță. Este povestea a doi oameni care, mai întâi, suferă din plin „teroarea istoriei", pentru ca apoi, când lucrurile par să se așeze, sentimentele să se destrame. Amestecul de fericire și infinită tristețe ce străbate aceste epistole are ceva din celebrul „farmec dureros" din lirica eminesciană.

Mária Anoca DAGMAR

DACĂ AI ŞTI...

Cu un exerciţiu de imaginaţie şi o oarecare doză de aproximare, am putea face o extrapolare din lingvistică în alte compartimente ale culturii, pentru a o folosi ca punct de plecare al comentariului şi al interpretărilor noastre, asemuind opoziţia dintre limbă şi limbaj, dintre sistemul abstract păstrat în mintea noastră şi realizarea lui concretă ca *parole/limbaj/vorbire* cu raportul dintre matematică şi poezie. O asemenea relaţie s-a întruchipat în volumul doamnei Elena Liliana Popescu. Aici, matematica abstractă se înveşmântează în forma sensibilă a poeziei pentru a aduce mărturie despre lume, despre esenţe, indiferent dacă aceasta ia forma unor interogaţii – cum a remarcat Gheorghe Glodeanu - ori constituie aserţiuni, constatări sau expresia unor dorinţe. Mentalul, abstracţiunile reverberează în imagini poetice fruste, fără figuri, epitete, metafore numeroase, dar elocvente.

Ştim de la antici că lumea există, în definitiv, datorită poeţilor. Poetul este cel care statuează lumea, o face reală şi vizibilă, adresându-se conştiinţei. Fără conştiinţa noastră, lumea ar fi ca inexistentă. Iată deci cum şi de ce poeta, pornind de la matematică – lume a abstracţiunilor –, statuează o lume poetică a imaginilor frumoase, perceptibile şi cu simţurile, şi cu inima, nu numai cu gândul. O trăsătură definitorie a acestei lumi poetice, decelabilă de la prima vedere/lectură, este universalismul. Pe de o parte, tematica şi motivele (literare) abordate (durerea, iubirea, moartea, viaţa, universul) sunt expresia unor entităţi universal umane, pe de altă parte, variantele în mai multe limbi demonstrează universalitatea esteticului în stare pură. Conţinutul poemelor, modalităţile de exprimare, structura volumului concură la evidenţierea acestei tendinţe.

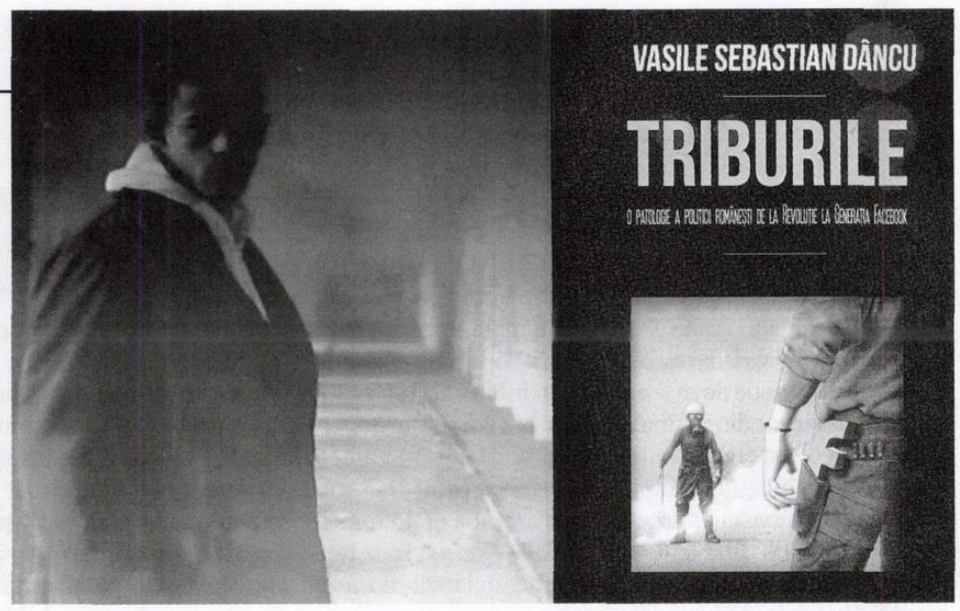

Raportat la modul indicativ – cel ce afirmă, confirmă, statuează condiţionalul –, după părerea mea, un mod mai „tânăr", mai abstract (presupune, prezumă ca posibile şi plauzibile stări, acţiuni implicând imaginaţie, memorie, fantezie chiar, un efort intelectual mai mare), plasat în locurile, momentele, poemele-cheie nu este cel „kiplingian" din renumitul poem ***If***, caracterizat prin voluntarism, voinţă, îndemn la acţiune. *„Dacă..."* – acest condiţional redat cu ajutorul unei conjuncţii complexe (poate introduce, de asemenea, o completivă) - la poeta matematician constituie un îndemn la meditaţie. Dacă lumea s-ar replia prin unificarea contrariilor, dacă s-ar reface traseul invers al naşterii cosmosului, poeta - cochetând cu filozofia, îşi pune întrebarea retorică privind mersul lumii – acelaşi sau un alt mers -, dar răspunsul nu ne este oferit, întrucât, deocamdată, mai incitantă este întrebarea însăşi, pentru că permite construirea/statuări de lumi... Evident, astfel de interogaţii, asemănătoare sau sinonime, au fost formulate şi de alţi poeţi, incitant este însă tabloul sugestiv învolburat de enumeraţia atributelor universului care au stârnit atenţia poetei. Din acest motiv, poezia celor 22 de poeme (o cifră palindromică, cu sumă simbolică „4"- a stabilităţii şi a desăvârşirii frizând divinul) e dificil de catalogat şi asimilat unui curent, unei ascendenţe literar-istorice obişnuite.

Un alt *„dacă"* este cel al iubirii, dar nici acesta nu poate fi derivat din alt condiţional, să zicem eminescian, chiar dacă ni-l evocă – mai ales în sfera senzorialului, a simţirii. Modul în care poeta îl evocă pe celălalt – pe cel care i-a fost aproape, pune accentul pe redarea comuniunii mentale, în sfera spiritului, devenită amintire dureroasă, pentru că e *in absentia*, şi totuşi plină de pacea resemnării. Intelectualul triumfă asupra senzorialului măcar pentru o clipă – clipa regăsirii în mental a comuniunii de altă dată. Condiţionalul care înseamnă, în gândire, ruperea de terestru, contiguu, de greutatea ternă a condiţiei umane, aspirând la spiritual, evadând spre cunoaşterea mijlocită de gând, în cele din urmă ne defineşte totuşi ca pe nişte fiinţe finite, îngrădite, exprimate la modul complex şi totodată simplu de aposiopeză: dacă ai şti...

Mircea POPA

CONSTANTIN ZĂRNESCU ŞI MOŞTENIREA LUI DRACULA

Scriitorul clujean Constantin Zărnescu a făcut o adevărată pasiune pentru trei dintre oamenii care au marcat trecutul nostru politic şi cultural, intrând în universalitate, oameni cu destin ieşit din comun, cu aspect tenebros sau şocant, cum au fost acelea ale lui Brâncuşi, Urmuz şi Vlad Ţepeş-Dracula, consacrând ani de studiu şi de editare prelungită a informaţiilor legate de viaţa şi epoca traversate de aceştia. Celui dintâi i-a editat ***Aforismele***, ajunse de curând la a şaptesprezecea ediţie, ca apoi să-i consacre studii aprofundate de exegeză, care l-au transformat într-un apreciat „brâncuşiolog". Celui de al doilea i-a reconstitut drumul de avangardist de talie europeană într-o naraţiune cu aspect neobişnuit (***Ţara lui Urmuz***, 2014). Lui Dracula i-a căutat urmele prin toată Europa şi America, spre a-i dezlega taina care l-a transformat într-un mit al medievalităţii orientale şi a-i întregi destinul ieşit din comun. Acum, de curând, a găsit de cuviinţă să scoată la Editura Antim Ivireanul din Râmnicu Vâlcea un aşa-zis roman postmodern, intitulat ***Patimile lui Dracula***, cu o prefaţă de Ioan Barbu şi o postfaţă de Alain Vuillemin de la Universitatea „Artois" din Franţa. Ca să ajungă la această formă de exprimare, scriitorul clujean a înregistrat *„o foaie de parcurs"* foarte bogată şi variată. A început în 2002 cu două incursiuni dramatice, propunându-ne o reabilitare a lui Dracula prin punerea lui alături de Doctor Faustus şi Machiavelli în ***Trei viziuni renascentiste despre Putere*** şi o operă dramatică în trei acte, ***Dracula în Carpaţi*** (Editura Grinta, 2002), continuată cu un prim volum de izvoare, ***Patimile lui Dracula*** (***Naraţiunile universale despre Dracula Vodă***, Cartimpex, 2004) şi cu un al doilea volum din ***Naraţiunile culte anglo-americane şi irlandeze despre Dracula***, 2013, care i-a dezvoltat documentarea şi i-a făcut posibilă viziunea prezentă asupra întregului, în sensul că i-a dezvoltat aspectul de accentuată desfăşurare epică.

Interpetarea de faţă face un pas înainte în comparaţie cu celelalte trecute, prin promovarea lui Dracula în postura de *„Făt Frumos al românilor"*, situaţie ce pare totuşi neconformă cu realitatea, de vreme ce şi în România Vlad Ţepeş a rămas drept un personaj malefic şi diabolic sau, cum singur îl numeşte, „personagiu" lunatic, demonic şi nocturn. Pentru a-i înfrumuseţa imaginea, autorul a recurs la transformarea lui într-un mare cavaler al creştinătăţii şi într-un Segnior al Dreptăţii, dar dincolo de aceste trăsături, el rămâne un autentic „vampir". Cartea lui C. Zărnescu urmăreşte să ne aducă în faţă toate aceste ipostaze, aşa cum se desprind ele dintr-un măreţ evantai de documente şi naraţiuni, apărute în multe din limbile pământului prin cronici şi relatări istorice felurite: latine, germane, slave, austriece, mahomedane, bizantine, ungureşti, româneşti, sârbeşti, albaneze, franceze, spaniole, poloneze, cehe, englezeşti, întregite cu documente istorice din colecţia lui Hurmuzaki, Ioan Bogdan, ***Din istoria Bucureştilor*** etc. Textele documentelor sunt astfel aşezate în pagină ca să dea impresia unei poveşti narative de amploarea unui roman, marcat uneori de comentarii şi extrapolări proprii. Unul dintre cele mai ample şi cu efort deosebit de documentare este cel din mentalul românesc, plasând pe orbită texte începând cu ***Letopiseţul cantacuzinesc*** până la Odobescu în căutarea unui *„arhetip naţional"*. Uneori chiar autorul intervine introducând texte culese recent, dar sfărâmând cronologia foarte exactă a faptelor lui. Documentele istorice sunt amestecate cu cele literare de tipul legendelor folclorice, al poveştilor, al naraţiunilor culese sau inventate (Petre Ispirescu, C. Rădulescu-Codin, Hasdeu). Nu sunt ocolite nici reprezentările lui literare, aşa cum apare în ***Ţiganiada***, în opera poetică a lui Eminescu, Macedonski, Arghezi, în romanul lui Corneliu Leu şi al altora, întregind-o cu o lungă discuţie despre înfăţişarea sa fizică din portretistică. Aspiraţia spre exhaustivitate este vizibilă, dar, din păcate, nu e dusă până la capăt, deoarece informaţia se opreşte undeva, pe drum.

Aici e cazul să intervenim spre a amplifica informaţiile pe care autorul ni le-a oferit cu privire la prezenţa figurii lui Vlad Ţepeş într-o serie de scrieri după 1848, apelul la figura justiţiarului voievod fiind preluată ca un simbol al voievodului drept, apărând cauza celor aflaţi în dificultate. Mitul românesc al lui Dracula nu poate fi înţeles în adevărata lui dimensiune fără să aruncăm o privire şi în literatura de colportaj, gen „romanul popular", prin care autorii de almanahuri şi calendare au perpetuat figura sa în posteritate. În acest sens, ni se par de primă importanţă scrierile lui N. D. Popescu, cunoscut autor de scrieri pe înţelesul poporului şi pentru popor, care a publicat câteva naraţiuni pe această temă, cum ar fi: ***Vlad Ţepeş şi femeile leneşe***, apărută în „Calendarul României" pe 1870, urmată de o alta cu titlul ***Distracţiunile lui Vlad Ţepeş***, apărută în „Calendarul pentru toţi" din 1871. Nici nuvela sa de mare întindere ***Fata de la Cozia*** nu ignoră rolul lui Vlad Ţepeş în luptele pentru independenţa naţională a neamului şi eliberarea de sub turci, fixându-i bine locul în această panoplie de voievozi luptători printr-un demers introductiv, aşa cum ni-l anunţă singur: *„Nuvelă originală precedată de un rezumat al domniei lui Vlad Vodă Dracula"*, carte apărută în 1887. Dar cel care a dat strălucire mitului e George Baronzi, care a publicat în 1883 romanul istoric din viaţa lui Vlad Ţepeş intitulat ***Biciul lui Dumnezeu***, acelaşi care a portretizat şi alte figuri de voievozi naţionali într-un alt roman de epocă, intitulat ***Fraţii de crucea neagră***, insistând mai ales pe domniile lui Radu cel Mare şi Neagoe Basarab.

Tipăriturile epocii reţin şi numele lui C. D. Aricescu cu naraţiunea ***Vlad Ţepeş şi călugării greci***, apărută în „Calendarul poporului român" de la Braşov pe anul 1856, sau povestirea ***Prânzul lui Vlad Ţepeş la Braşov***, apărută în „Calendarul istoric şi literar" de la Bucureşti din 1860. Lui i se asociază ardeleanul I. Al. Lapedatu cu povestirea ***Amor şi răzbunare***, nuvelă istorică din viaţa lui Vlad Ţepeş preluată în 1902 de „Calendarul Minervei" după „Albina Carpaţilor" din 1876 şi Ciru Oeconomu cu ***Moartea lui Vlad Dracul*** din Almanahul ziarului „Universul" pe 1906. Alţi autori la care îl găsim pe Vlad Ţepeş sunt E. Petrovici, cu povestirea ***O faptă eroică din timpul lui Vlad Ţepeş***, apărută în „Calendarul Tutovei" pe 1888, sau I. M. Marinescu, cu ***Fuga lui Vlad Ţepeş*** din „Calendarul României" pe 1910. Şi învăţătorul bănăţean Gh. Cătană, cunoscut culegător de folclor, ne oferă un episod ***Din viaţa lui Vlad Ţepeş***, publicat în „Calendarul românului" de la Caransebeş pe 1889, iar Mozeş Gaster furnizează un document intitulat ***Vlad Ţepeş şi evreii***, comentând o veche cronică a unui rabin, scrisă în 1523 în Imperiul Otoman.

La fel de bine reprezentată ca proza este şi poezia, unde C. Zărnescu ignoră câteva texte de mare importanţă, cum sunt cele ale lui D. Bolintineanu ***Ţepeş şi solii*** din „Calendar antic" pe 1863 sau ***Năvala lui Ţepeş***, din acelaşi „Calendar" pe 1866, dimpreună cu evocarea ***Vlad II Dracul sau Dracula- 1444*** în lupta de la Varna. Autor de poezii închinate lui Vlad Ţepeş este şi Iosif Vulcan cu poezia ***Prinzonierul român***, publicată în almanahul „Musa română" din 1865.

Numele lui Vlad Ţepeş poate fi găsit şi în mai multe texte istorice publicate de „Foaia pentru minte, inimă şi literatură", cum ar fi un izvor maghiar despre Vlad Ţepeş şi Iancu de Hunedoara (Nagy Ignacs), dar şi firmanul de domnie (G. Rucăreanu) sau Tratatul încheiat de el cu Mohamed al II-lea. O schiţă istorică publică şi Vasile Gămulea în „Familia" din 1882.

Ce constatăm prin urmare? Faptul că autorul a fost mai mult preocupat de modul în care mitul lui Dracula este ilustrat în literaturile şi culturile lumii şi a avut mai puţin în vedere situaţia lui Dracula în cultura şi literatura română, unde acest motiv e foarte des reiterat. Mai întâi avem de-a face cu mai multe ipostaze ale aceluiaşi chip: luptătorul neînfricat împotriva turcilor, care i-a alungat din ţară şi cărora le-a pustiit teritoriul din sudul Dunării; omul răzbunărilor şi al condamnărilor sîngeroase; domnul drept şi justiţiar, care foloseşte pentru duşmani şi trădători ţeapa; omul terorii şi al apariţiilor nocturne, identificat cu un demon sau cu un strigoi, cu un ins practicând în mod obişnuit vampirismul.

Şi lista lor ar putea continua, dar noi ne oprim aici sperând că la o ediţie viitoare autorul cărţii de faţă va lua în dezbatere şi sugestiile mitului care provin din multitudinea de teme şi subiecte care circulă la noi mai ales prin intermediul literaturii de colportaj, dar şi în poezie şi în proză. Numai aşa investigaţiile sale neobosite vor reuşi să finalizeze cu bun succes această temă de interes internaţional.

Sonia ELVIREANU

UN ROMAN ÎNTR-O AUTOFICȚIUNE

Criticul clujean Constantin Cubleşan nu renunţă nici la poezie, nici la proză, eliberându-se de universurile diegetice străine comentate pentru a reveni la creaţie. După ce publică în 2015 volumul de versuri ***Contemplând eternitatea***, se lasă sedus de proză şi astfel îi apare în 2016 romanul ***Anotimpuri paralele***.

Romanul e construit pe două poveşti, ce se derulează în paralel, prima poveste fiind rama pentru cea de-a doua. Această construcţie justifică alternanţa între naraţiunea homodiegetică, în care naratorul e personajul poveştii, şi naraţiunea heterodiegetică, ce gravitează în jurul dascălului Grigoraş Cristoreanu şi al soţiei sale Iolanda. Însă poveştile principale se ramifică prin întoarcerea în trecut a personajului-narator, ce se identifică prin profil şi statut cu autorul însuşi, retras în vila scriitorilor de la Neptun pentru a lucra în linişte la un roman.

Povestea-cadru, o autoficţiune, alternează prezentul cu trecutul, notarea întâmplărilor anoste din timpul sejurului pe ţărmul mării cu rememorarea unor întâlniri din trecut, declanşate de circumstanţe şi gesturi similare din două timpuri istorice.

Autorul imaginează o poveste ce începe înainte de război (1939), pe fondul unor evenimente istorice (izbucnirea războiului, cedarea Ardealului de Nord Ungariei în 1941), valorificând astfel documente istorice. Romanul se construieşte pe jocul dintre autoficţiune şi ficţiune, dintre două universuri paralele: al naratorului-personaj, ancorat în prezent, al personajului din romanul pe care îl scrie personajul-narator.

Ritmul domol, monoton, al cotidianului fără întâmplări spectaculoase din autoficţiune se precipită prin inserarea paginilor de roman, în italice, despre un timp istoric dramatic. Autorul reface atmosfera Clujului dinainte de război, universul muncitoresc multietnic, existenţa precară a personajelor ce se confruntă cu dificultăţi materiale, mai ales după mobilizarea pe front a bărbaţilor.

Evenimentele istorice rămân în plan secundar, sunt suprinse doar efectele lor asupra existenţei cuplului Grigoraş-Iolanda pe durata a trei ani, 1939-1941: separarea tinerilor prin mobilizarea lui Grigoraş la izbucnirea războiului, sărăcia, scindarea Ardealului şi trecerea sub ocupaţie maghiară a părţii de Nord, încercările satelor de-a se opune ocupaţiei străine şi riposta sângeroasă a maghiarilor, introducerea obligatorie a limbii maghiare în şcoli, ordinul de încorporare a românilor din părţile ocupate în armata maghiară, refugierea în satele din zona neocupată cu riscul de a fi împuşcaţi (cazul lui Grigoraş şi al Iolăncuţei). Războiul e departe, se simte doar boarea lui ce tulbură ordinea lumii.

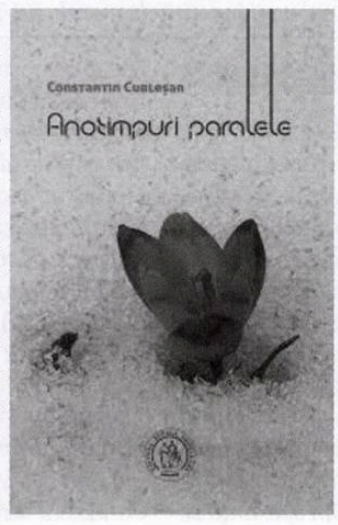

Naratorul se lasă furat de plăcerea de a povesti, rememorează întâlniri din tinereţe, apoi se întrerupe brusc pentru a-şi continua romanul pe care îl scrie în singurătate, revenind la prezentul anodin. Când povesteşte despre sine, naratorul înregistrează detalii nesemnificative din banalul cotidian, insistând pe gesturi habituale, ce leagă timpurile, prezentul şi trecutul, declanşând amintirile din vechiul regim, cu clişeele şi restricţiile vremii.

Ritmul naraţiunii e domol, sejurul la mare monoton, doar întoarcerile în trecut înviorează povestea personajului-narator. În schimb, lumea din romanul inserat în autoficţiunea-cadru e mult mai interesantă, e o altfel de lume, creionată după un suport documentar. Deşi personajele îşi profilează existenţa pe fondul dramatic al celui de-al Doilea Război Mondial, întâmplările povestite nu sunt tragice. În ciuda tulburărilor şi a pericolului, evoluează spre un deznodământ fericit, au un substrat moral. Naratorul face incursiuni în trecutul familiei Iolăncuţei, relatând povestea părinţilor săi, a căror existenţă se deapănă la finele Primului Război Mondial. Toposul se modifică, nu mai e Ardealul, ci Budapesta, capitala Imperiului Austro-Ungar, cu agitaţia provocată de mitingurile şi adunările socialiştilor, între care se profilează figura tatălui, ucis tocmai din cauza incitării muncitorilor la revoltă.

Anotimpuri paralele nu e un roman istoric; istoria serveşte pentru reprezentarea cronotopului istoric şi rămâne în arierplan, iar destinul personajelor se află în prim-plan. Nu e nici roman psihologic, romancierul nu face introspecţie, ci narează cu o vădită plăcere de a spune poveşti despre sine şi despre alţii. Descriptivul e condensat la maximum, doar câteva secvenţe în care e surprinsă marea, în aspecte contrastante, calmă, sub furtună, în ceaţă. Nici portretul nu-l interesează pe autor, ci lanţul întâmplărilor ce formează un destin şi suflul vremilor. E un roman realist, în care autorul îşi pune în valoare talentul de povestitor, evocând amintiri din trecutul istoric apropiat, reînviind astfel atmosfera din regimul ceauşist, cu o privire ironică şi amuzată (comic de situaţie prin relatarea intruziunii Elenei Ceauşescu în viaţa intimă a activiştilor de partid). Tot în spirit realist construieşte viziunea asupra destinului personajelor sale din perioada interbelică până în primii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial. Astfel se leagă timpurile antebelic/postbelic/prezentul contemporan autorului, prin ficţionalizarea propriei vieţi şi prin inventarea unui univers extradiegetic cu referenţial istoric, în care evoluează două generaţii ale aceleiaşi familii.

Povestea lui Grigoraş Cristoreanu se întrerupe brusc, după ce reuşeşte să treacă în zona românească, pentru a evita încorporarea forţată în armata maghiară. E imediat remobilizat în armata română, războiul fiind în plină desfăşurare. Firul epic al romanului scris la mare se curmă pe această secvenţă, naratorul îşi întrerupe sejurul autumnal la Neptun şi scrierea romanului prin întoarcerea acasă.

Ca tehnică narativă, ***Anotimpuri paralele*** e un roman realist, integrat unei autoficţiuni, construit pe câteva secvenţe de viaţă din lumi diferite, evocate în paralel.

Săluc HORVAT

ISTORIA ŞI CULTURA SIRIACĂ

Aplecată spre promovarea culturilor şi a literaturii lumii arabe, Editura Proema din Baia Mare şi-a îmbogăţit colecţia „Biblioteca arabă" cu un nou titlu, ***Mărgăritare risipite: o istorie a literaturii şi ştiinţelor siriace*** (2016). Autorul lucrării este Ignatius Aphram I Barsoum, traducerea din limba engleză este făcută de prof. dr. Ovidiu Tămaş, iar ***Cuvântul înainte*** aparţine Tereziei Filip.

Este o carte de excepţie, atât prin forma sa grafică, cât mai ales prin conţinutul ei, prin tematica generoasă, bazată pe o documentare laborioasă, autorul apelând la *„cele mai incredibile izvoare, în marea majoritate fiind vorba de manuscrise împrăştiate, prin ironia sorţii, în toată lumea"*.

După ***Prefaţă***, în care aduce lămuriri asupra demersului său privind elaborarea cercetării, autorul vine cu câteva detalii despre limba siriacă (armaică), considerată a fi drept cea mai veche dintre toate limbile lumii. O limbă graţioasă şi bogată, formată din douăzeci şi două de litere, şase dintre ele având sunete duble, tari şi moi, identificate prin anumite semne. Limba armaică (siriacă) este una în care *„au fost revelate anumite părţi din Sfânta Scriptură, aşa cum ar fi profeţia lui Daniel şi Evanghelia după Matei"*. Armaica a fost, vreme îndelungată, limba oficială a statelor din Orientul Apropiat, cu extindere în Egipt, Asia Mică şi nordul Arabiei.

În privinţa literaturii, autorul ne spune că *„învăţaţii sirieni şi-au canalizat eforturile spre traducerea Sfintelor Scripturi, de aici, literatura lor este una predominant biblică, rituală"*. În susţinerea acestor idei, autorul semnalează centre ale învăţării şi bibliotecile siriace.

Interesante sunt capitolele cu referire la caligrafia siriacă, la morfologia şi gramatica limbii, la temele poeziei siriace ş.a. Vorbind despre poezie, autorul identifică mai multe teme şi aspiraţii ale poeziei siriace, între care: renunţarea la lucrurile lumeşti şi chemarea la pocăinţă şi la cele spre mântuire, lauda utilizată pentru a-L slăvi pe Domnul Hristos, cinstirea Sfintei Biserici, a Sfintei Treimi, virtuţile Fecioarei Maria etc. În creaţia poetică siriacă se regăsesc: elegia – în care este redat *„sentimentul părerii de rău pentru sufletul care a păcătuit şi al supărării în faţa calamităţilor care le-au afectat ţara prin invazii sau războaie"*; satira (Deşi poezia siriacă este lipsită de limbaj trivial, se întâlnesc şi versuri în care sunt criticaţi ereticii în favoarea bisericii şi a aderării la credinţa ortodoxă); aforismul şi filosofia – întâlnite în numeroase creaţii, promovând atitudini morale durabile. Dorul şi legenda sunt alte motive întâlnite în creaţia lirică, în mod deosebit în opera lui Bar Hebracus.

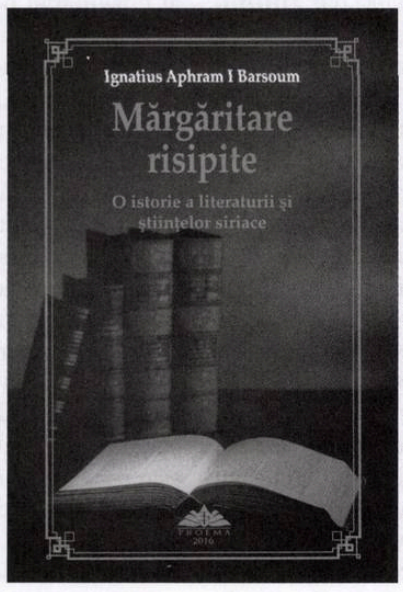

Între poeţii renumiţi, sunt amintiţi: Jacob de Edessa, Bar Andrei, Bar Hebracus, remarcându-se printr-o activitate prolifică. Se cunosc mai multe antologii poetice de autori, precum cele ale lui: Isac (de Amid), Sf. Efrem, Jacob de Sarug, David Bar Pavel, Anton din Takrit, Bar Andrei ş.a. Autorul vorbeşte şi despre poezia anonimă, amintind de *„o cântare"* despre Urie Hititul.

O bună parte din capitolul I se referă la cărţile religioase: versiuni ale Sfintei Scripturi, comentarii asupra Vechiului Testament, scrieri apocrife, slujbele bisericeşti, muzica bisericească, lecturi biblice, liturghii, cărţile slujbelor din toate duminicile de peste an etc. Un capitol interesant se referă la rânduielile botezului, ale cununiei, ale maslului şi ale spovedaniei. Vorbind despre taina botezului, autorul susţine că slujba are două variante diferite: una pentru băieţi, iar alta pentru fete. Există, de asemenea, o rugăciune scurtă, rostită în cazul copiilor bolnavi, şi una şi mai scurtă, pentru botezul copiilor foarte bolnavi. Slujba pentru binecuvântarea căsătoriei şi ceremonia încununării includ două momente: primul reprezintă rânduiala logodnei sau binecuvântarea verighetelor, cel de al doilea reprezintă binecuvântarea căsătoriei. Această rânduială este urmată de o alta, specială, pentru căsătoria soţului rămas văduv. Taina ungerii, făcută bolnavilor, prevede cinci rugăciuni, ce au în vedere iertarea şi pocăinţa, rostite de preot asupra untdelemnului pentru ungerea bolnavului.

Un al capitol interesant semnalează manuscrisele consultate de autor pentru documentarea cercetării sale.

(Continuare în pagina 14)

Daniela SITAR-TĂUT

MARIANA OMOTA, O AUTOARE A CENTRULUI DE RECUPERARE ESPERANDO

Am cunoscut-o pe doamna Mariana Omota în urmă cu două săptămâni, când m-am decis să-mi duc nărăvaşa mea clasă de băieţi (cu doar două fete), profilul informatică intensiv, de la Colegiul Naţional „Vasile Lucaciu", vineri, 7 octombrie a.c., de Ziua Internaţională a Zâmbetului, la Centrul de Recuperare Esperando din Centrul Vechi. Am vrut să „ţinem" ora de dirigenţie într-un alt loc decât la şcoală. Asociaţia Esperando, înfiinţată în urmă cu cincisprezece ani, a fost creată tocmai de către părinţii unor copii cu nevoi speciale, cu dizabilităţi, afecţiuni psihomotorii, sindrom Down etc., din dorinţa de a le ameliora viaţa şi-a găsi un loc pentru socializare. Când i-am anunţat pe ai mei, în urmă cu câteva zile, locul în care urma să ne deplasăm, reacţiile lor au fost mefiente sau foarte directe: „E traumatizant, doamnă dirigintă", mi-a spus Bogdan Boer, unul dintre ei. Mă aşteptam şi eu la imagini mult mai marcante, cam ca în ***Trezirea*** *cu Robert de Niro. Ne-a întâmpinat doamna Elena Puşcaş, asistent social care, alături de una dintre colegele ei, a reuşit să ne antreneze într-un dialog despre ei, despre pasiunile lor, activităţile în care sunt implicaţi, proiecte, vise, speranţe. A fost o lecţie de viaţă, în adevăratul sens al cuvântului. O lecţie despre supravieţuire şi despre puterea de a-ţi urma idealurile. Am înţeles că pentru ei Centrul e adevăratul „home". Iar informaticienii mei ne-au întreţinut cu solouri de chitară, apoi ne-au provocat la o repriză retro, pe muzica celor de la Phoenix.*

O surpriză neaşteptată a fost doamna Mariana Omota (imobilizată într-un cărucior rulant), autoare a şase cărţi de literatură pentru copii şi de poezie, scrise la Centru şi tipărite cu sprijinul acestuia şi al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu". Vorbea cu ardoare despre împlinirea resimţită prin scris, practicând actul beletristic ca un catharsis, eliberator şi înălţător deopotrivă. Dar şi cu recunoştinţa faptului că, datorită doctorului Liviu Dragomir de la Secţia de Urologie a Spitalului de Urgenţă „Dr. Constantin Opriş" din Baia Mare, mai este încă printre noi. Cărţile ei constituie un imn adus vieţii, în care reverberează aspectele biografice. Literatura şi realul par a se amesteca, în doze inextricabile. Şi, desigur, primul scriitor care mi-a venit în minte a fost Max Blecher, cu jurnalul lui de sanatoriu şi întâmplările din realitatea imediată. Un voiaj în propriul corp, în propriul destin. I-am promis doamnei Omota că, la o întâlnire viitoare, voi veni însoţită de membrii USR şi că-i voi prezenta cărţile... Am vorbit deja cu ei. Portretul următor este istoria unei promisiuni...

SCRISUL, CA IMN ADUS VIEŢII

Volumul de debut, din anul 2010, al Marianei Omota cuprinde treizeci de texte lirice, reunite sub un titlu sintetic şi anticipativ, ***Glasul inimii***. Temele redundante ale acestuia sunt erosul, prietenia, solidaritatea, credinţa, camaraderia, timpul. Mariana Omota propune o incursiune onestă în subteranele interiorităţii, un voiaj mnemotehnic al descoperirii sinelui şi al victoriei de a fi. Poeta alternează structuri ritmice moderniste şi clasicizante, potenţându-şi confesiunea cu aspecte biotice. Cartea se deschide cu poezia ***Speranţa***. Speranţa este văzută ca un actant care impulsionează fiinţa, un catalizator al decepţiilor şi al angoaselor, dar şi un liant între sine şi divinitate: *„Din speranţa pe care o purtăm în suflet/ Izvorăsc puterea şi credinţa în Dumnezeu/Din speranţă se naşte în noi şi curajul de-a le/înfrunta pe toate,/Chiar dacă, uneori, e foarte greu"*.

Expectanţe şi idealuri amputate irump, dramatic, din poezia ***Oare cum arată marea?***. Redusă la o imobilitate aproape totală, autoarea devine o practiciană a reveriei, aceasta dându-i posibilitatea de surmontare a graniţelor biologice. Interogaţiile referitoare la aspectul real al mării, dorinţa de-a fi îmbrăţişată de apele ei şi mângâiată de razele de soare se încarcă ascendent de-o nostalgie a pe-veci-impalpabilului: *„Aş da orice ca să pot atinge apa mării/ Să văd întinderea ei nesfârşită"*. Mariana Omota practică o scriitură meditativă, gnomică, deşi clişeizată. Poeta îşi imaginează o republică în care să avem o hegemonie a Binelui şi a Bucuriei, un regat basmic al altruismului şi al concilierii între oameni, dar şi al posibilităţii de transpunere faptică, imediată, a gândurilor. (***Dorinţele mele***) ***Zilele trec*** încheie volumul cu o meditaţie asupra implacabilităţii destinului şi curgerii inexorabile a timpului.

Tomul secund, tipărit la câteva luni după cel de debut, devine o prelungire firească a primului, textele din ***Timpul trece*** fiind tributare reflecţiilor asupra perisabilităţii fiinţei umane, sumise fatal trecerii, morţii. Mottoul cărţii constituie, *in facto*, un îndemn animist, o pledoarie pentru asumarea vieţii, resimţite ca un conglomerat de zile faste şi nefaste deopotrivă. Regresiunea spre arhetipal conduce înspre o retorică a speranţei, descoperind zestrea strămoşească, zestre ce nu se colorează pecuniar, ci este una tributară afectului, eticităţii. Lecţiile de viaţă transmise de mediul familial se concentrează în jurul altruismului, al probităţii, al francheţii, al camaraderiei. Titlurile probează această etică a grijii pentru aproape: ***Să nu-ţi fie frică***, ***Basmul pe care-l doreşti cu adevărat***, ***Aş vrea să pot dansa***, ***Credinţa mea***, ***Din privirea oricui***, ***Semne că vine iarna***, ***O rochie albă***, ***Mergem mai departe***, ***Dezamăgirea care doare***. Mariana Omota este psiholog şi terapeut al sinelui, cultivând o gândire pozitivă, edulcorată şi desuetă poate, dar care pentru ea se metamorfozează într-un manual existenţial, într-o privire romanţată asupra vieţii datorată traiului cotidian în această seră protectoare care este Centrul de Recuperare Esperando din Centrul Vechi. Tăria de caracter a condeierei rezidă din puterea de a-şi concretiza visele. Astfel, doleanţa din textul ***Aş vrea să pot dansa*** s-a materializat vineri, 14 octombrie a.c, pe scena Tetrului Municipal din Baia Mare, la celebrarea celor cincisprezece ani de activitate ai Asociaţiei Esperando. Mariana Omota a reuşit să danseze. Vals. În scaunul rulant...: *„Aş vrea să pot dansa/Orice dans, de orice fel,/Să simt şi eu, măcar o dată,/Cum e să dansezi un vals"*. Sensibilitatea poetei rezonează, empatic, cu aceea a semenilor. ***Îmi plânge inima*** este ilustrativă în acest sens: *„Îmi plânge inima mereu/ Pentru prietena ce nu mai este/şi pe toţi pe care îi iubesc/Dar nu pot să le alin suferinţa"*. Autoarea trăieşte acut sindromul repudierii, decepţiile, recluziunea, repudierea: *„De peste tot nu am primit decât dezamăgire./Oare ce-aş putea face să nu mai am parte de ea?/Aş vrea ca cei din jur să îmi dăruiască/Doar puţină înţelegere şi iubire din partea lor"* (***Dezamăgirea care doare***). Oscilează între speranţă şi disperare, este un lunatic solitar ce aspiră la normalitate, fiindcă ceea ce pentru majoritatea reprezintă firescul, pentru condeier constituie visul şi imposibilul: *„Ai vrea să fii o mireasă cu rochie albă,/ Să te simţi împăcată în inima ta/Că măcar o dată ţi s-a împlinit visul/Pe care oricine şi l-ar dori"* (***O rochie albă***). Condeiera scrie cu plăcere. Din suflet. Poeta comunică şi se cumineca. Universul ei lăuntric e impregnat de dăruire, de compasiune pentru cei năpăstuiţi, o lume fabulativă, ideală, motiv pentru care versurile ei păstrează o ingenuitate infantină, adolescentină, iar graniţa dintre volumele lirice şi cele incluse în categoria literaturii pentru copii, precum ***Ursuleţul Mormăilă şi prietenii săi*** (2011, *Versuri pentru copii şi carte de colorat*) sau ***Povestea Anei şi a căţelului Azorică*** (2015), e greu trasabilă.

O floare şi un gând frumos, volumul din 2012, are o întindere tipografică dublă faţă de cele anterioare, semn sigur că autoarea resimte acum plenar plăcerea scrisului. O creştere poate fi percepută şi în plan calitativ. Generozitatea dăruirii de sine este nota reiterativă a cărţii. Turnul de fildeş al imaginaţiei poetesei se înclină acum către aspiraţii exhaustive, dorind să ofere, uriesesc, tuturor (*„Şi celor care sunt departe de mine/Şi celor pe care nu îi voi uita niciodată"*), ***Un gând frumos***. În acest tom autoarea valorifică o poetică a liliputanului, a obiectelor mici care o înconjoară, dar care constituie inventarul şi universul ei cotidian. Recluziunea, forţată, generează o inventivitate luxuriantă. Imnele Marianei Omota sunt dedicate micii lampe - companion nocturn, adjuvant al actului scriitoricesc, cutiuţei cu amintiri, inelului din vitrină, vioarei etc. Declarative, încărcate de speranţă, acestea plonjează deseori în ardente rugi adresate divinităţii (***Îţi mulţumesc, Doamne!***). În bună tradiţie milenară, ***Clepsidra*** marchează, implacabil, curgerea timpului, amalgam de bune şi de rele. ***Focul aprins*** este receptat ca un triptic care focalizează aduceri-aminte: focul din vatra bunicilor, cel de tabără, ca simbol al copilăriei sociabile şi, nu în ultimul rând, cel interior, al dorului după cei care nu mai sunt.

Dramatice şi confesive sunt ***Glasul trupului tău***, ***Noapte de noapte*** şi ***Un pat de spital***, care încheie volumul. Cea dintâi poezie se dovedeşte o radiogramă a suferinţei. Nu întâmplător numele lui Max Blecher mi s-a impus la începutul acestui portret. ***Glasul trupului tău*** devine un veritabil *porte-parole* al unui trup schingiuit, tumefiat *„de mic copil"* de boală, cicatrizat de prea multă durere, o voce lăuntrică, ce-i şopteşte *„că nu te poţi lăsa învinsă"*. ***Noapte de noapte*** dezvoltă, reiterativ, o lacună resimţită alarmant, aceea a absenţei, în ultimul timp, a viselor. Prin gradaţie ascendentă autoarea ne conduce, progresiv, spre dezideratul suprem, acela de a-şi îndeplini măcar un vis. ***O cameră de spital*** descrie, zguduitor, drama aşteptării verdictului medical, al cauzei care declanşează maladia. Textul poate fi receptat ca un jurnal clinic. Albul cotropitor al încăperii, al lenjeriei, al halatelor personalului medical amplifică aprehensiunea diagnosticului. Mariana Omota îi vede pe medici nu numai ca potenţiali vindecători fizici, ci şi ca taumaturgi.

Destăinuirea către coala de hârtie reprezintă ultima apariţie editorială a Marianei Omota, care mi-a mărturisit că mai are deja o carte aproape terminată. Volumul cuprinde 72 de poezii. Autoarea începe să se vadă ca un descriptor al celorlalţi. ***Uitându-te în ochii cuiva*** încearcă să deconspire falii ale indicibilului, să caute subterane ale nefericirii în ochii aproapelui, doar pentru a le anestezia: *„Uitându-te în ochii cuiva/Ai vrea să-i poţi arăta,/Chiar şi numai privindu-l,/ Iubirea din ochii tăi"*. Elementele banale ale realităţii imediate devin, în transcrierea Marianei Omota, veritabile evenimente, cum este cazul textului ***A venit poşta***. ***Clovnul de la circ*** trebuie aplaudat nu pentru vestimentaţia fistichie şi nici pentru că reuşeşte să descreţească frunţile, ci pentru faptul că doar bătaia din palme a spectatorilor îl face fericit. Mai mult decât în cărţile precedente, răzbat invocaţiile adresate erosului, văzut ca o entitate biologică, fiinţă dorită, aşteptată, sperată (***Prima iubire***, ***Te caut, iubire***, ***în inima mea***, ***Cântec de iubire şi speranţă***, ***Căutând fericirea***). ***Aşa simt eu*** este un foarte onest portret al sinelui, grefat pe valori morale, pe probitate, pe altruism, pe religiozitate. O împăcare cu sine, cu viaţa răzbate din textele sale şi, deseori, asistăm la veritabile transferuri empatice, la lecţii de psihologie a vieţii, animate pozitivist. Mariana Omota glisează uneori pe panta decepţiei, care nu antrenează însă accente nihiliste. O pletoră de interogaţii retorice, dramatice, răbufneşte din textul ***Întrebare fără răspuns***: *„Câtă durere vor mai avea/ Trupul şi inima mea?/Câte lacrimi vor mai curge/Din ochii mei?"*. Înaintarea în vârstă conduce, inevitabil, înspre bilanţuri biografice, meditaţii asupra realizărilor şi neîmplinirilor, pe un ton melancolic, reflexiv (***Cu ce am rămas***). ***Cândva, îmi voi aminti*** conjugă aceeaşi arie a animării inanimatelor, ca într-un remarke. Scrisul are valoare analgezică (*„Cândva, îmi voi aminti/Cu drag de rândurile scrise,/Ce au venit din suflet/ Pentru cei pe care îi iubesc"*), dar constituie, deopotrivă, şi un actant al memoriei. Actul descriptiv ameliorează şi întreţine comunicarea cu ceilalţi, fiind un liant între prietenii cu aceleaşi dureri. ***Caut un loc*** este expresia evaziunii din concret, într-un topos virtual, edenic, al tranchilităţii şi bucuriei al perene.

Deşi repetitive, cu o recuzită romantic-idealistă, edulcorate prin uzitarea unor diminutive infantile, volumele Marianei Omota sunt entuziaste, optimiste, traducând o experienţă de viaţă grefată pe suferinţă. Un jurnal al Centrului de Recuperare Esperando, o biografie a imobilităţii, a dramei de-a nu putea să fii liber în propriu-ţi trup, un escapism în reverie...

Echim VANCEA - 65

paşi singuri noaptea

îmbrăcaţi în haine de iarnă cei de-o vârstă cu mine
mai stăruie neîncrezători în ţipătul nopţii în trecere
înaintează râzând pe calea ferată dinspre tăuri
atraşi de malurile umflate de vântul ocolind apusul
să atingă umbra de piele a lucrurilor colorate-n
albastru-pustiu - ridicole deşerturi urcând grăbite
pe scări prelungire a întrebărilor luminii galactice

strada de lut bătătorită de câini vagabonzi
ca măsură de precauţie se lasă pentru o clipă
felinarelor adâncite-n tăcerea unui domiciliu
conjugal îmbătrânit sub clopotele melancolice
odată cu seara fără să lase vreo urmă în somn

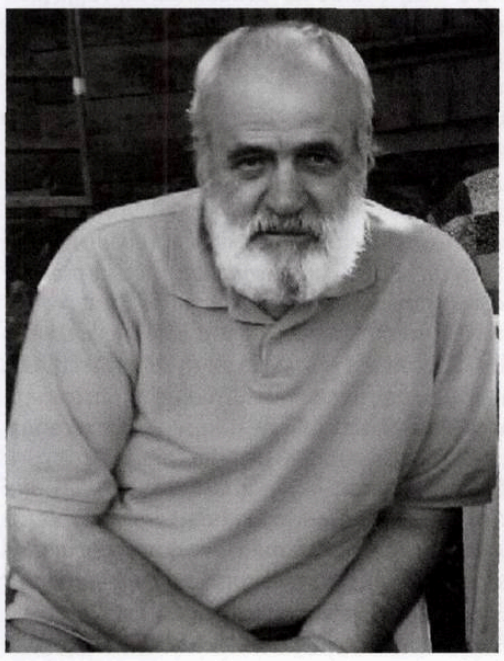

poem în octombrie

s-a spus că aşa sunt barbarii
iar apoi cu voci confuze s-au înhăitat
cu fel de fel de poveşti
despre ţărmuri ameninţătoare aşezate
în faţa golului –

pe celălalt mal ploile toamnei poate vor da greş
„Să nu vorbim de cei care-au sărit
din luntre ca s-ajungă mai devreme
la ţărm: sunt nişte diletanţi ai morţii"
vocile li se confundă cu strigăte de ajutor
strigăte pline de ură împotriva
luminilor submarine
aşezate între vise şi ei
cu ochii închişi pipăiau culoarea brânduşei
nestingheriţi precum morţii uitaţi
pe fundul luntrei
umblând prin ţărână după lacrimile
barcagiului posedat de umbră

cu ochii închişi urmau să se lepede
de rânduiala celor vii presimţind sporovăiala apelor
învinuite pentru mânia ta

iubiţi de o pasăre care nu le aparţine
întreaga noapte ascultă paşii ţărânei străine
îndepărtându-se printre înecaţi

---

* Ştefan Aug. Doinaş

erau zile...

pielea nopţii curge fantomatică pe scările umede
neîncrezătoare şi niciodată aşteptând
să se stingă lumina

„Erau zile când îmi descopeream sub pielea albă
nu cântecele (o, nu cântecele), ci un râs rău" -
ştiam din auzite de miezul nopţii şi de semnele
rutiere putrezind de atâta aşteptare
în coama cailor

nu ştiam nimic despre rugăciunile
împletite cu funii dureroase de trupurile
nesupuse îmbulzelii din vitrinele ticsite
cu semnele de întrebare ale nopţilor albe
stau într-o livadă
asaltat de luminile zilei –
octombrie
undeva mă aşteaptă
din când în când

mă împart între zăpadă şi lună –
hulubi învinşi de bucurie
zboară şi mor
stârnind sălbatice furtuni ale somnului –
tăcerea se căzneşte să rostească ceva
prin lacrimă se scurg fluvii înjunghiate

---

* Mariana Marin

ipostază

martor al ceasului
bănuitor încerc să-l trezesc
să îl mut într-un alt anotimp –
în spatele câmpiei
nu vrea să se trezească
cu naşterea nu vrea să facă schimb

repede lacrimile-şi uită povestea –
oarbă-i frunza
poate va ajunge să vadă din nou
îngenuncheată sub pânza
acoperindu-l pe cel care vine de departe

întoarcere nu-i şi viaţă să lase în urmă
nu vor – *„Daţi-mi o frunză care să nu-mi semene"**
ochii se-ascund şi se-nchid în somnul de turmă
printre frunze stă să biruie bezna
sub becuri roşii aşteaptă şerpii striviţi de nori
cenuşa de salcâm îmi acoperă trupul
mi-l umple cu grindină neagră –

o pânză de scrum se aşterne
peste
cămaşa neîmbrăcată încă –

în clipa în care s-a aflat câte ceva
despre ochii tăi
cineva a fost pedepsit

---

* Ana Blandiana

se luminează de ziuă

suflarea ultimă a păsării crude atârnă
de ploaie sub tălpile goale mâlul răscolit
de copitele taciturne ale spaimei nocturne

se ofileşte de teamă în gura unui şarpe cu
auzul tulbure vânător orb adăpostit sub
pânza de păianjen a dimineţii
în luna de toamnă ard lumânări în lumina
cărora se ascund fecioare cu pântecele
fecundat de parteneri răniţi de primejdia
unei tăieturi de cuţit sângerând între zori
şi pământ pradă unei spaime care jelită
nu poate a fi sub ruinele înaltului zid
malul râului înţesat de oameni obosiţi
maldăre de nori s-au aglomerat peste
brazdele înşelate de ţărani odihnindu-se
pe răzoare buimace de rouă iarba
înverzeşte odată cu neliniştitele neguri –
ruine ghemuite la răspântii de frunze
îngheţate peste lumânări înfloreşte
mucegaiul în van umbre într-un pumn
de lut rugăciuni sângerânde *„Tovarăş*
mi-i râsul hidos, şi cu umbra/ Ce sperie
*câinii pribegi prin canale"**... – te-ai aflat acolo
şi ai dispărut în umbra fugarului
ce a crescut peste noapte *„Din singurătatea/*
Vieţii/ În singurătatea/ Morţii, şi nimeni/
*Nu înţelege/ Acest adânc"** din care te-alcătui

---

* George Bacovia

aşteptări

suferă în priveghi pământul pe deasupra să treacă
să se piardă cu ură cu morţi cu lacrmi scrise
toate pe tăblia de lut între ape şi flăcări între
mulţimi taciturne vociferând fluturând mâini
uriaşe peste zidurile chinuite de noapte
cu numele tău mă desfăt doamne
cu tatuajul acesta în formă de inimă precum
o jivină ce geme înşelătoare între atâtea ţipete
şi atâtea astre împerecheate la ceasul apusului
muntele alb luat în arendă are secate fântânile
are mormintele uitate în nord acolo nu-i nimeni
abia de mai pot ţine vânătorii norii pe umeri
„Poate-am visat ceva rău şi-am uitat,/ Poate-i doar
vântul ce limpede sună/ Ori pentru că au muşcat
astă noapte/ Din lună/ Vârcolacii, ori stele prea
multe pe faţă/ Mi-au picurat o otravă de gheaţă/
*Ori poate e dimineaţă"** - într-una din acele zile
de care demn nu eşti a te-ntinde în liniştea ei
când te aştepţi mai puţin clopotele se aşază-n
amiază pe stânci vânătorii orbecăie după bătaia
inutilă de aripi gata să îşi sloboadă praştia peste
frunzele acoperite de-o pală de vânt stăvilind apa
caii sub privirea apei zălăzite vuind fără zgomot
se organizează în herghelii înlăturând martorii
ascunşi după maluri ninse încă de dimineaţă numai
bune de prădat spaimele de sub tălpile goale
în fereastra ce se-ndepărtează de noapte
şarpele împroaşcă cu sânge apusul din bici

---

* Nicolae Labiş

dacă va ninge

mă întorc în apusul limpede
precum un ocean în tăcere –
tu oprindu-te în preajma
celor ce dorm
cotrobăi printre rufele murdare
ţinute în ploaie
atârnate de umbra mătrăgunii –
şi dintr-o dată devii tandră
la orice cuvânt al celui ce visează
şerpi croncănind

asemenea unui trup adormit
visându-se să fie reptilă –
mai sunt acele urlete cumplite
ce sângerează de la o vreme în somn
întoarce-te mai târziu
cred că am plecat oarecum
prea devreme
dar oricum e destul de târziu
şi zăpada mai poate să aştepte

întru nevoia de apusuri
şi timpul dintâi
ascuns printre buruienile uscate
atât de nepreţuite pentru leac
se adăposteşte jocul de-a floarea-soarelui
şi luna cum arde

ajunge atât

şanţuri pline de cranii
zidurile emană
miros de lapte
şi au de gând să ucidă

fumul din spini înroşeşte noaptea
de dinaintea frunzei
apropiindu-se tăcută de umbra femeii -

alai de umbre
aleargă pe pajişti
şi nimeni nu se sinchiseşte
de scoarţa unui copac doborât
de ultima urgie vegetală

ierburile ţinute sub soare -
şi tu cu buzele crăpate de strigăte
din somn îţi este dat
glas a prinde

scrum se scurge din rădăcina de nuc
atât cât să poţi a cinsti
noaptea ce vine

Maria Beatrice LUCACIU

GABRIELA MELINESCU – DIMENSIUNILE EXILULUI ÎN *JURNALELE SUEDEZE*

Născută în jurul evenimentului din decembrie 1989, am fost mereu interesată de perioada premergătoare acestei eliberări, care a ajuns până în locul cel mai nepătruns al universului. Tuturor din generația mea ne este foarte greu să înțelegem securizarea exprimării și imposibilitatealibertății din trecut, având în vedere modul în care se trăiește în zilele noastre. Cel mai frumos mijloc de a pătrunde și de a descoperi trecutul este literatura. În acest domeniu, imposibilitatea liberei exprimări zugrăvește cel mai bine perioada comunistă. Dacă istoria oferă date exacte, filtrate prin obiectivitatea narativă, ficțiunea trasează o multitudine de coordonate imaginare pe un fundal real, iar jurnalul ascunde printre ale sale rânduri realitatea împletită armonios cu autoficțiunea, creând un univers veridic, dar ficționalizat.

Gabriela Melinescu este considerată o scriitoare a exilului, pentru că părăsește țara de origine, România, stabilindu-se în Suedia. Tipul de exil căruia îi aparține este exilul integrat sau cosmopolit pentru că, pe lângă faptul că se integrează în noua societate, ea își scrie unele opere în această limbă de adopție. Ba mai mult, participă la toate evenimentele culturale care se organizează în această țară. Ce o definește pe autoare este capacitatea de a scrie concomitent în mai multe limbi. Stabilită în Suedia, scrie în limba maternă, apoi treptat începe să scrie și în limba de adopție, suedeza, ajungând la statutul de autoare multiculturală, scriind concomitent și în română, și în suedeză. Cele cinci jurnale publicate constituie o minunată colecție de vise, trăiri, sentimente, simboluri, evenimente. Este fascinantă capacitatea scriitoarei de a introduce cititorul în lumea ei, în societatea adoptivă, dar și în neagra perioadă a comunismului. Se pot identifica în cadrul celor cinci jurnale trei dimensiuni ale exilului: dimensiunea teritorială, dimensiunea moral-psihologică și dimensiunea metafizică.

Dimensiunea teritorială este cel mai dificil de trecut, pentru că reprezintă despărțirea de țară, de locuința ei, de familia ei, de prietenii ei, de toate obiectele intime. Drama acestei etape vine din atașamentul scriitoarei pentru această materialitate, din faptul că ea trăiește un timp istoric, real și concret. Amintirile sunt concrete, conceptele de țară au o valoare strict materială, ca un bagaj imens, ce poate exista numai prin conținutul lui material. Gabriela Melinescu suferă așadar pentru nenumărate despărțiri. Țara spre care se îndreaptă reprezintă centrul lumii, iar țara în care a trăit reprezintă marginea, prăpastia spre care sunt târâți adevăraților artiști. Aceste două lumi pot fi paradisul și infernul, văzute la modul teritorial. De ce? Pentru că Suedia este în concepția scriitoarei lumea tuturor posibilităților, o lume în care poți fi liber, în care te poți exprima liber, în care te poți bucura că trăiești, în schimb România este văzută ca o margine a lumii, un loc în care totul e interzis, totul e imposibil, o lume în care nu îți dorești decât trecerea în neființă.

După ce dimensiunea teritorială este depășită, se instalează dimensiunea moral-psihologică, o dimensiune care o surprinde pe autoare într-un plin proces de acomodare cu noua țară. Țara nu e văzută ca un spațiu alternativ, ci ca un spațiu suspendat, unde se va simți mereu o străină. Sentimentul de străină, de intrusă dispare odată cu căsătoria cu René.

Ultima etapă este reprezentată de dimensiunea metafizică. Trecând peste celelalte două dimensiuni, Gabriela Melinescu începe să creeze. De acum înainte majoritatea creațiilor vor apărea în limba suedeză; în limba română îi apar doar jurnalele. Exilul este perceput ca o continuare firească a exilului început încă de la naștere, urmat de cel impus de regimul comunist și încheiat cu plecarea definitivă într-o țară în care libertatea nu este doar un concept sau o aparență. Dar omul este vreodată liber cu adevărat? Sau apar mereu noi constrângeri și noi forme de limitare a libertății? Concluzia Gabrielei Melinescu în noua patrie este că libertatea e limitată. După căderea comunismului, invitațiile din țară devin din ce în ce mai numeroase, dar scriitoarea ezită din cauza colegilor răuvoitori și a rănilor lăsate de trecutul comunist. Treptat însă, legătura cu țara se restabilește prin acceptarea invitațiilor de a participa la diferite evenimente din România. Patria-mamă îi pare mult prea grăbită de a se integra în *democrația europeană*, oamenii mult prea dornici de a sări peste etapele logice ale democrației, iar *mizeria socială* mult prea greu de suportat.

Fiecare călătorie în țară este îmbucurătoare, dar și neliniștitoare în același timp. Reîntâlnirea trecutului întrunește două contrarii – bucuria și spaima regăsirii, fericirea și tristețea amintirilor, liniștea și neliniștea unui *acasă*. Reîntoarcerea este percepută ca o terapie, lumina *mai luminoasă*, zăpada *mai albă* a patriei îi oferă scriitoarei iluzia unui acasă. De ce iluzie și nu certitudine? Pentru că trăind în două țări câte o jumătate de viață, ambele au devenit un acasă. Sau poate nu mai există acasă pentru Gabriela Melinescu, așa cum ea însăși mărturisește?

Lucrurile trăiesc și ele un anumit tip de exil, un exil afară din timp, început din momentul în care nu se mai folosesc. Însă obiectele aparent banale retrasează o legătură între trecutul chinuitor și prezentul promițător, mici lucruri salvate din România în momentul plecării devin surse de inspirație sau chemări ale amintirilor dintr-un alt timp. Visele, amintirile, obiectele sau vizitele prietenilor scriitori nu lasă memoria patriei mame să dispară în negura unui trecut sumbru, ci îl învăluie într-o aură de melancolie creatoare.

Jurnalul îl scrie în limba maternă pentru că, așa cum spune Mircea Eliade, un jurnal nu poți să îl scrii nu-mai în limba maternă, în limba în care gândești, pentru că jurnalul este traducerea patriei onirice. Jurnalul, în raport cu celelalte genuri literare, devine o alternativă pentru mulți dintre scriitori. Memoria și ficțiunea, autobiografia și autoficțiunea dau naștere unor pagini de jurnal în care descoperim personaje inedite, aflate la granița dintre realitate și ficțiune, frontiera dintre narator și personaj devenind permeabilă și flexibilă. Apare astfel conceptul de alteritate în raport cu cel de identitate asumată, recreată, regăsită. Alteritate pusă nu doar în raport cu propria identitate, ci și cu *celălalt*.

Jurnalul este o literatură a confesiunii, dar în ce măsură? Autorul trilogiei ***Ficțiunea jurnalului intim*** demonstrează că există o poetică a jurnalului intim, care trebuie considerat un gen literar. Concluzia demersului său este că orice discurs confesiv tinde să devină un discurs literar, chiar dacă nu este întotdeauna destinat să devină operă literară. Odată publicat, el devine o formă de literatură, iar respingerea ficțiunii se transformă într-o ficțiune a nonficțiunii. Jurnalul este deci spațiul în care existențialul poate învinge ficțiunea sau, mai bine zis, este spațiul în care existențialul își creează propria ficțiune și o impune. În momentul lecturii unui jurnal, cititorul tinde să identifice naratorul cu numele autorului tipărit pe copertă. Să aibă oare dreptate? Este într-adevăr același autorul cu naratorul și cu personajul? Deși naratorul povestește la persoana I, filtrând realitatea prin viziunea propriului său eu, se creează o distanță între eul creator și eul prezentat, numită de Jacques Le Rider *„spațiul dintre mine și mine"*. Se dezvoltă în acest spațiu un alt eu, un alt personaj, care nu face parte din schema autor - narator - personaj, ci din schema eu vs. eu. În acest spațiu se creează jurnalul, autobiografia filtrată prin perspectiva unui eu pentru a descrie trăirile celuilalt eu. Maurice Chapelan susține că cel care ține un jurnal *„cherche à se connaître"*, având ca scop cunoașterea de sine, apărând totuși posibilitatea *de a se face cunoscut* prin confesiunile sale intime. Prin urmare, diaristul va crea un personaj nou și complex, bazat pe autobiografie, dar în același timp trecând și în sfera ficțiunii.

Dar unde se încheie biografia și unde începe ficțiunea? Roland Barthes afirmă că jurnalul este un album, care, lucrat la sânge, poate deveni o operă. Tendința este ca albumul să fie coerent, expresiv, să-și organizeze scriitura și structura interioară. Spontaneitatea jurnalului se lasă lucrată și albumul dobândește o coerență și o semnificație. La polul opus, Eugen Simion consideră că, dacă e *rearanjat*, își trădează libertățile și se predă convențiilor literaturii: *„Opera diaristică își pierde atuul de bază, adică sinceritatea, spontaneitatea"* (Eugen Simion, ***Genurile biograficului***).

Jurnalul reprezintă un mijloc de acomodare cu noua viață, cu noua realitate și poate fi perceput ca un simbol al vieții. Jurnalul este, după părerea lui Eugen Simion, mai puțin o cronică a inimii, cât o cronică a călătoriilor, a întâlnirilor și a încercărilor de a scrie într-o limbă străină. *„Jurnalul intim poate consemna, când e cazul, doar țipetele sau tăcerile elocvente ale suferinței. Literatura dispare...* ***Jurnalul suedez*** *a fost scris cu gândul la destinatarul public. De aceea intimismul lui este programat, menit să transmită un anumit mesaj cititorului. De aici vine, cred, caracterul livresc al discursului diaristic. Și abuzul de vise în pagină. Vise literare, vise magice, vise profetice, vise în serie, totdeauna simbolice și prestigioase pentru a putea sugera ceva profund despre dramele reale ale ființei"* (Eugen Simion, „Cultura"). Jurnalul, ca un măsurător de timp al bătăilor inimii, reprezintă colacul de salvare dintr-o lume căreia autoarea nu-i aparține. Jurnalul este o traducere a patriei onirice, așa cum afirmă Mircea Eliade.

Ce reprezintă ***Jurnalul*** Gabrielei Melinescu? ***Jurnalul suedez*** este, așa cum sugerează și titlul, o scriere începută în exil și continuată în același spațiu, al înstrăinării, al căutărilor și al recreării identității, în raport cu *celălalt* și cu propriul eu. Ia naștere astfel o *scriere-fereastră*, prin care diarista privește spre propriul eu: *„Țin acest jurnal ca un detectiv pentru a descoperi în primul rând: a mă descoperi pe mine cu intențiile mele și alegerile mele atât de irațională"* (p. 27, vol. I). Dar înregistrează și evenimente exterioare, care țin de spațiul cultural și politic românesc și european, portretizează scriitori, prieteni și așa-zișiprieteni, rememorează momente din trecutul românesc sau reînvie relația cu René prin scrisorile acestuia, trimise în România. Ioana Manta crede că jurnalul *„este o operă despre un suflet fisurat de mai multe limbi"* și că *„destinul unui exilat"* este *„un drum pavat cu un mozaic de culturi și limbi, cu aspectul unor crengi de copac chinuite de noduri, dornice să țâșnească înspre cer, înspre lumină, unde totul nu mai e atât de obscur și confuz"* (Ioana Manta, revista „Tribuna").

Scriitoarea mărturisește că scrie acest jurnal pentru a se descoperi, fiind un mijloc, o metodă de a pătrunde în interior: *„Țin acest jurnal ca un detectiv, pentru a descoperi în primul rând: a mă descoperi pe mine cu intențiile mele și alegerile mele atât de irațională, și apoi mâna destinului, și în această metaforă intră și prietenii trimiși de viață care vor să adauge ceva vieții mele sau cu brutalitate să o distrugă"* (G. Melinescu, ***Jurnal suedez***, p. 27). Acest jurnal cuprinde: evenimente, trăiri, meditații, vise, toate fațetele vieții. Retrăirea trecutului se realizează prin intermediul jurnalului, pentru că numai așa poate fi înțeles: *„Prin notarea în jurnal, îmi voi aminti, căci sensul jurnalului e rememorarea vieții, îndreptarea"* (Gabriela Melinescu, op. cit., p. 154).

Scrierea jurnalului, consemnarea evenimentelor cotidiene nu reprezintă doar o simplă înregistrare a acestora, ci este o încercare de recuperare a trecutului. Prin scris, totul se recompune, se retrăiește și se derulează ca o galerie de imagini rememorate, salvate prin scris: *„O secretă fericire mă strânge de gât când îmi revăd viața trecută"* (Gabriela Melinescu, op. cit., p. 26). Întrebarea-cheie dintr-un interviu realizat de Eva Strom este menționată în volumul al doilea al ***Jurnalelor suedeze***: Care este motivul pentru care scrie un jurnal atât de diferit față de ceilalți scriitori, care nu fac decât să înregistreze punctual evenimentele, fără să lase scriitorul să intervină cu pasiunea lui creativă? Răspunsul lipsește, însă întrebarea subliniază din nou ideea autobiografiei împletite cu ficțiunea. Cât din ceea ce închid jurnalele între coperte este ficțiune și cât autobiografie? Aceasta să fie întrebarea esențială? Bineînțeles că nu. Importantă este tehnica prin care cele două se completează și dau naștere unei opere de artă.

Există momente în care Gabriela Melinescu își privește jurnalul ca fiind asemenea unor pietre scoase din adâncul oceanului, care, înlănțuite simetric, participă la soliditatea piramidelor. Așadar, diarista salvează din viață doar fragmente, piese care, împreună cu ceea ce n-a primit haina cuvântului, recompun intensitatea trăirilor derulate în timp. Ceea ce stă scris cu ceea ce este nescris formează un tot unitar, o unitate proprie scriitoarei, care, pentru a fi înțeleasă, trebuie citită dincolo de timp, cu ochii sufletului. Jurnalul devine un fel de *memento* al timpului trecut, care nu poate fi oprit și care, în curgerea sa necruțătoare, ia cu el persoane dragi și momente de neuitat. Însă atât persoanele, cât și clipele sunt recuperate prin actul scrierii, al repovestirii. Li se redă viață, fiind eternizate în artă. Dar scriitoarea nu scrie de fapt despre existența sa, ci despre ceea ce își amintește. Mai mult, excluzând momentele de adâncă tristețe, apare senzația că acestea sunt evitate prin scrisul care recompune o lume fragmentată. Treptat, jurnalul se transformă într-o replică a aducerii aminte dată uitării. Este o armă cu care se poate lupta contra timpului neîndurător.

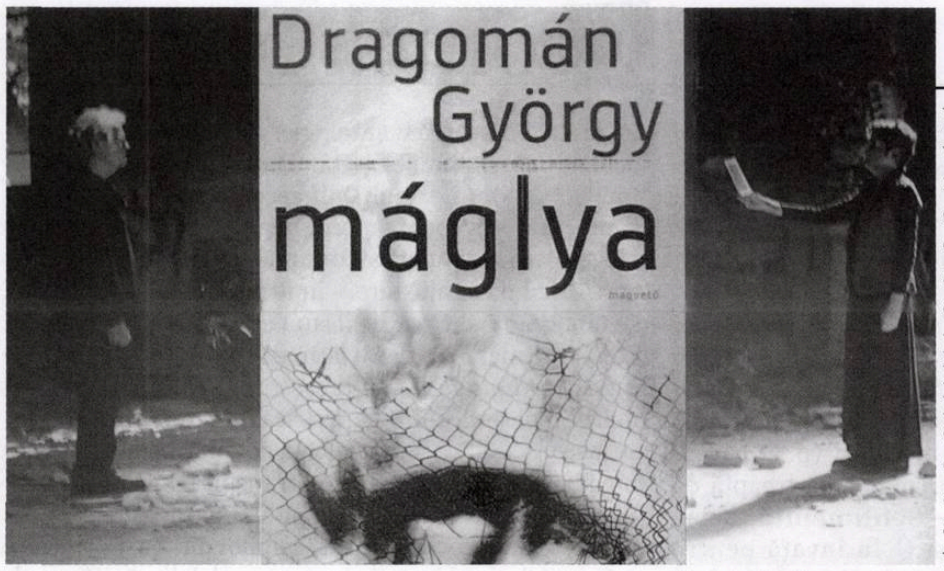

Daiana FELECAN

SPECULUM RETROVERSUM

(fragment)

01.04.2003

De câteva zile ori, poate, săptămâni sau luni scriu întruna. Iartă-mă, Doamne, şi eu să mă iert! Că altfel îmi plesnesc pereţii creierului.

Eşti cât o prăjină concavă, din textul celălalt până în pagina asta. Degeaba. M-a proscris Sindicatul Numelor; îşi revendică dreptul la identitate. Nu le mai încape anonimatul.

„Auzi? Asta să faci!!! Să scrii!!! Las-o dracu' de critică literară!" N-ai citit niciun rând din articolele mele. *„Bine, bine. Voi face o concesie."*

Baba Andra asistase la actul sacrificial al tinerei fete. Şi-a ales un moment dilematic: Anul Nou iulian. Când încă mai putea să renunţe. A, chère amie, i se adresase o piţipoancă franţuzomanită. În absenţa oricărei simţiri francofone, baba Andra-Eremia i-a spus de atunci pe noul nume. Să-i zicem etimologie populară. A-Cher-a / Ashera / Aşera. Un personaj pe care dintr-o dată îl pre-simţim cum se spiritualizează. Starea de lehamite de tot restul s-a cronicizat. Mi-a fost insuportabilă când mă tortura acută. Oricât aş încerca, nu prind în jur decât contururi firave ale morţilor ambulante. Care tot (şi)roiesc. Dintr-o groapă fără fund. (Adâncă metafora lui Preda!)

Mi-e teamă de Nume. Unul singur aş mângâli pe retina ferestrei; deţine începutul şi aproape sfârşitul.

Nu te voi confecţiona din cuvinte; m-ar putea trăda. Ar fi posibil să nu (mai) garanteze integritatea secretului profesional. Or, autoexigenţa cultivată progresiv a reprezentat unica lege încrustată pe tabla forului meu interior. Vă mărturisesc: acesta este secretul reuşitei mele, striga Ashera, înălţându-se, în seara ucigător de rece, înspre stele. Ca să-i fie mai uşor, şi-a luat avânt de pe o căpiţă de fân. N-a putut să o escaladeze. Puţea a balegă. Pierduse pentru prima oară competiţia. Aşa este întotdeauna când te măsori în orgolii. Drept consolare, a devorat o cutie cu bomboane de ciocolată. Nu voia să-şi trădeze spiritul gurmand. Pregătirea pentru moartea ritualică o împuţinase cu trei kg. Le-a mâncat pe nerăsuflate, fiindcă ştiuse că doar astfel are şansa de a se teleporta. Îi promisese Regele capturat că vor zbura împreună. Unde? Pe Lună. Proasta! Când s-a trezit, s-a autocaracterizat cu acest apelativ. Niciodată, poate, nu va ajunge acolo. Dar parcă Noica insinua ceva despre spargerea cercului celui strâmt... Nu, ea a ales norocul sau aclimatizarea bietului doctor ibsenian. Nu-mi amintesc prea exact. Oricum, deocamdată, este un text tabu. Ea, regina fecundităţii, surprinsă în genunchi, între pasionalitate şi religiozitate, fusese detronată; a căzut mai brusc de cum se înălţase. Şi-a reluat poziţia din fotografie. Adică la locul ei. Confidenţă şi un lung şir de compromisuri.

Afişez o succesiune de rânjete, schimonoseli, arareori detaşare, adesea implicare... *„Prima oară când te-am văzut, am citit multă tristeţe în ochii tăi"*. Nu sunt, nu sunt, nu sunt...

Încerc să o intuiesc pe profa asta fandosită / ţăcănită / urâcioasă / scorţoasă / arţăgoasă / sastisită / aproape indiferentă. Ultima oară când „ne-am" vorbit (monologat, că nu mai are nimeni acces la cuvânt), se pregătea să plece în turneu. Exersa *Vissi d'arte*. N-a studiat la Conservator, dar cică *repetitio est mater studiorum*. Anul trecut, n-a găsit niciun interval liber în programul de spectacole. A încercat la „La Sapienza". În schimb, „La Scala" a primit-o, dar numai în trecere. La, la, laaa... A câştigat concursul *Miss Fotografia*. Urma să provoace prin câteva sfilate milaneze. N-a fost prea convingătoare. S-a lăsat pradă chemărilor nordului. Îi clocoteau fiordurile în sânge

Se atrag una prin cealaltă. Cine?, întrebă profa cu bluziţă plămânie. Literatura şi viaţa, numai aşa le putem înţelege, răspunde studentul cam plictisit, dând ochii peste cap. Ce-o mai fi căutând asta aici? Mai cu seamă că a declarat că nu stă pentru bani. Ştie ea ce are de făcut ca să-şi îngroaşă palmaresul. Atâta timp cât este pregătită să-şi poarte fustele de-o palmă juma' ori chiar două mai sus de genunchi... O fi având niscaiva celulită, de îndrăzneala ei contenește aici? Oare chiar este împătimită de accepţiile poemului? (care, oricum, tot aproximative rămân.) Eu, care-s ăl mai citit de prin preajmă, nu m-am oprit cu lectura la baza feselor ei bombate şi nici în verdele accentuat de Intensifique Mascara şi de creionul grena, conturându-i baza pleoapelor inferioare. Bag de seamă că vorbirea ei este un text independent de gândirea ei. Şi mai zice că îl adoră pe Humboldt. (Ce nume aristocratic pentru un prepelicar!) Şi-a asumat îndeajuns „trăncăneala" iorgulesciană. Ce fraieră! Şi mai face atâta caz de intertextualitate! Ha, ha, ha! Se autodeconspiră. Măcar pălăvrăgeşte motivat. Când i-am spus că îl citesc pe Goethe, a trecut mai departe. A întors apoi capul şi s-a uitat cu disimulată nedumerire la mine; m-a adulmecat. Am reconstituit întrebarea formulată în ochii de-o culoare în care a virat un amestec de verde şi albastru gri. Nu, nu, madame, nici hamsterul meu Werther, deşi persecutat şi ameninţat cu inaniţia de cei trei fraţi mai mici, nu s-a lăsat; i-a ros fratelui mai mare toţi boxerii botezaţi (de botezatu) pe porţiunea mărcii.

Am o problemă cu personajele: ori le iubesc prea mult, ori le urăsc. Vreau să scap de ele cu orice chip. Textul să curgă pur şi simplu. Să vă învăţ importanţa lui; cum să-l interogaţi. Nu cred să fi fost vorba în cazul meu (al cui?) de vreo experienţă conştientă. Atunci când se va vorbi despre numele de pe copertă, ar fi bine să se aibă în vedere exclusiv experienţa totală. Cititorule, cred că îţi baţi joc de mine crezând că paginile acestea au vreun receptor! Mesajul?! Întotdeauna zonele de incompletitudine pot fi umplute numai de responsabilul cu reconstrucţia textual-facială. De semnatarul unui soi de jurământ al lui Hipocrate livresc. Eh, că specialistul de prim ajutor în refacerea chirurgicală (salvarea de schematism) a semnului estetic se dă mai deştept... Uzanţele meseriei!

Am procedat prea ingardenian atunci când m-a preocupat metoda de individualizare a unor obiecte din *lumea reprezentată*. Păcat. Tocmai mă întâlnisem cu nenumitele personaje sarrautiene. Mă tem că n-am să recurg la niciun indiciu prosopografic în intervenţiile didascalice. Pesemne că numele s-ar putea preschimba într-o mie de cuvinte şi ar fi apte să răspundă în locul meu. M-ar împresura, sugrumându-mă. Aş deveni translucidă, precum o hârtie de care se izbesc cărăbuşii opriţi dintr-un zbor halucinatoriu.

Stam cocoţată pe gardul ghimpat al Muzeului de Artă şi imploram ajutor. Deodată, trei morţi, ce intrau în realitatea mea, au zgândărit cu unghia obloanele visului. De ce vorbesc la persoana întâi, mă întrebaţi? Este unica soluţie a exodului din mine, a naşterii mele mereu. Este singura modalitate în care cuvântul pune pe el trup autentic şi coerent, într-un vacarm de scheme fonetice.

Îmi lăsam să se desfacă încet şi să cadă prima pereche de aripi. Cele verzi. Le prinsesem bine, deoarece intuisem că în seara aceea urma să mă duci pe Culmea Prizonierilor. Nu este nevoie de cuvinte, doar de gânduri că existăm. Atât de prea târziu... Ne-am întors, fiindcă ai încălcat interdicţia: ţi-ai amintit că îmi uitaseşi unghiile în eprubetă. Ţi-am spus că vreau să fiu Ashera. Să mă sacrifici şi să mă inventezi acolo sus, doar pentru tine. Aş putea da uitării instinctele sălbatice. Aş deveni docilă, dacă m-ai dresa cu porţii nemăsurabile de iubire. Hai, curaj, slăbeşte zăbrelele! Sărutul nu este decât o spurcare a cerului nopţii, deocheat de stele prea curioase. Am căutat un loc ferit, aproape de lupi. Am îngropat inimi în tăceri. Apoi i-am cerut Celui de Sus o fericire la schimb cu normalitatea. După o scurtă chibzuială, a acceptat trocul, blestemându-mă să o drămuiesc.

Într-o altă seară, cu linişti coborâte din alte corpuri astrale, am îndrăznit să urc şi mai aproape de cer. Mi-am proptit vârfurile picioarelor de umbra ta, pregătindu-mă să cad în el. Nu m-a primit. Trăiesc The Prodigy şi ascult Eminem. Am jurat pe luminile din Turnul Eiffel. La coborâre, am făcut un efort să-mi amintesc ce vârstă purtam. Am rememorat trecutul, fără să bănuiesc că abia atunci avea să înceapă.

Mi-e silă de tot ce mă înconjoară. Este singurul sentiment care mă copleşeşte. În curând voi zbura. Mă voi proteja cu toate perechile de aripi. Mă laşi acum să cad? Te-am avertizat în interminabile reflecţii preludiu şi nu te-am obligat niciodată. Am fost a doua ta şansă creatoare. I-aş decupa pe toţi filozofii şi le-aş împăsta pe pânze graniţele alcătuirii, identificându-i cu un arătător în funcţie de cea mai plauzibilă utopie. Asheraaa...! Lasă-ţi codiţele să crească până fac înconjurul Marelui Canion!

Între femeia care implora să-i cumpăr ceaiurile de plante şi bolnavul căruia i se fură un vis nu stă decât o pungă de eugenii expirate. Îmi plac pistruii şi dinţii crescuţi asimetric.

06.10.2003

Mi-a fost mereu teamă că oamenii şi cuvintele mă vor trăda. Aş vrea ca textul să nu sufere de tranzitivitate. Să nu expire nimic; de fiecare dată când îl iau în braţe, simt că nu-i mai aparţin. Sau că s-a încarnat în corpul străin al minţii mele.

Lunile toamnei sunt pentru îndrăgostire. Fusese trimisă la Roma. Pentru recuperare. (A Paradisului pierdut?) Ajunsă acolo, nu voia să mai audă de întoarcere. Şi asta din pricină că a gustat, odată, o ciocolată în formă de scoică. Trăiri şi gânduri nebănuite i-au inundat trupul. A simţit chemarea mării. Şi-a adus aminte, trezită ca dintr-un vis, de întâia ei natură. Nestatornicia mării o cheamă şi o respinge. S-a speriat că timpul o va surprinde prea mult într-un loc. Să nu o găsească nimeni. Nici ea nu se regăsea. A ştiut atunci sigur că niciodată nu va mai pronunţa cuvântul *acasă*. Trupul ei însemna depărtare.

Dinainte să citesc asta în Paler, dacă nu mă înşel, mi-am infuzat adevărul că *„tot ce pierdem, pierdem pentru totdeauna. Este o iluzie că putem recupera ceva din ceea ce lăsăm să ne scape"*.

Am 30 de ani. Nu voi rosti niciodată *„mai târziu"*. Este ca şi cum ai acorda vioara, după ce vei fi cântat ***Serenada*** lui Schubert. Orice cuvânt al meu este interzis. Îmi duc degetul la buze: *„Ssst! Lasă, draga mea, că peste tot sunt microfoane"*. Cele mai multe sunt conectate în creierul meu. V. îmi povesteşte despre împerecherile ei. Este drăguţă, caldă, durdulie, unguroaică, mult prietenă. Habar n-am ce-o vrea de la mine. I-am povestit despre nebunia Asherei. Despre cum au reabilitat-o. Îi expun, lângă un vin calitatea întâi, teoria mea despre cele două modele geometrice. Simt în obrajii ei cum înfloreşte o certitudine: orice iubire nemărturisită este un păcat. Ashera i se păruse domnului P. ca o poveste neterminată. Tu ascunzi o nefericire. Ploile sunt identice.

„Nu eşti genul meu. Mie îmi plac asiaticele. M-am oprit, doar pentru că mi-ai părut o şcolăriţă timidă, nestricată şi confuză, care nu pretindea reparaţii, nu necesita corecturi şi nu exagera cu reamenajările exterioare." Cu părul pe faţă, adus de vântul de miazănoapte.

Dragă Ashera,

Pe Regele capturat nu l-am cunoscut niciodată prea bine. Am fost colegi de facultate, dar nu ne vizitam. Împărţeam, uneori, compartimentul de tren spre casă. Vorbeam despre informatică, Java, curve şi tot aşa.

În ajunul logodnei, Ashera uitase de eveniment şi a coborât într-o haltă cu şine întrerupte. A fost nevoie ca mirele să vină cu un taraf de lăutari să o convingă să intre în poza de familie. S-a suit în carul cu bocitoare şi dusă a fost. De a doua zi, i-au crescut aripile. O pereche de culoarea argilei şi o alta, ametist. Pe acestea din urmă le-a moştenit de la străbunica ei. Le va transmite mai departe. Ashera nu se gândea la copii; spunea că ar fi rătăcitori... Şi-a diluat sângele cu apă ca să nu-şi ia zborul.

07.10.2003

Ne-am oprit pe marginea lacului. Nu mă asculţi. Îl ascult pe Domnul. Şi ce-ţi povesteşte Dumnezeul acela al tău? Îi povestesc eu. Atunci Ashera a înfulecat un peşte crud. Numai domnul P. i-a rămas alături când toată pielea i-a devenit solzoasă. Semănăm linişte şi cultivăm noaptea.

Când a împlinit 23 de ani, Ashera a îmbrăcat o rochie grej. Şi-a vopsit părul beaujolais. A intrat în mănăstire desculţă. La Sâmbăta. Nimeni n-a băgat de seamă, în afara icoanelor, care o priveau cu îngăduinţă. Mereu i-a plăcut să urzească acronii şi să colinde hotare presupuse. Ochii iscoditori, atunci când se roagă, o incomodează. N-a ajuns acolo pentru reculegere, ci pentru cursul de Istoria Artei. Ar fi făcut o plimbare departe de oameni, aproape de cer. Ţinuturile prin care trece dispar definitiv. Le-a ales doar pe cele care se revendică din geografii simbolice.

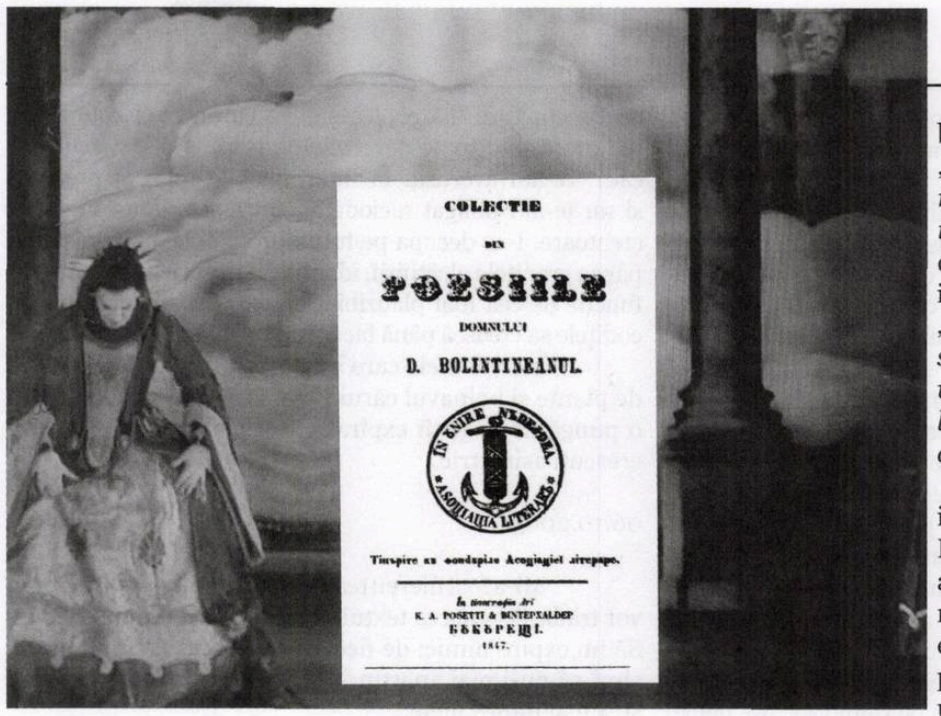

Delia MUNTEAN

„BATĂ-VĂ NOROCU', PRUNCI!"

Am deschis – recunosc – abia după o vreme cartea semnată de jurnalistul și scriitorul Nicolae Goja (apărută la Eurotip, Baia Mare, 2016). Mai bine de o lună i-am tot schimbat locul printre volumele „în așteptare", inventând de fiecare dată alte și alte pretexte, nedemne de un lector avizat. Reținerile se datorau asocierii cuvintelor din titlu: ***Cimitirul copiilor***. Trebuia adică să-mi creez o disponibilitate aparte, capabilă să mă imunizeze în cazul în care cartea s-ar fi dovedit prea... bulversantă și să-mi permită ulterior o abordare detașată, „la rece".

...Odată parcurse ultimele rânduri, am reluat **Stadiul întâi: Așteptarea**. Apoi, pe celelalte douăsprezece. Cu ochi noi. Și cu gândul, tot mai persistent, că romanul s-ar preta unei ecranizări. (Iată o temă de reflecție pentru autor). Intenționez, prin urmare, *„să nu ucid cu mintea"* mea sufletul cărții, să o las să curgă în ritmul ei, nepervertit de prea multe reflecții exegetice. Și încă ceva: mi-ar plăcea să o citească și elevii mei.

Camera de filmat l-ar avea în prim-plan, pentru început, pe domnul D., pictorul de aproape nouăzeci de ani al cărui rol se va contura spre finalul rotund al volumului. Îl vedem pe un șezlong, în balconul unei mansarde, curățând – serios, răbdător, ca să țină timpul în loc - un măr ionatan. Coaja cade în spirală. *„Este important pentru binele lumii sale să nu se rupă"* (p. 5): viața trebuie să continue ciclic, în progresie. Să parcurgă, să reia – la nesfârșit - toate stadiile.

Cadrul s-ar lărgi treptat cu imagini ale cimitirului evreiesc din apropiere, pentru a se restrânge în cele din urmă la curtea casei de alături. Tot de pe strada Lebedei. E momentul să fie introduși protagoniștii: Blanca (Viscolczi), Gelu (Victor Pașca) și Bubu (Ionuț Tohătan). După ce se joacă o vreme frumos (fundal sonor: ***Mi-am pierdut o batistuță*** și ***Podul de piatră s-a dărâmat***), cei trei *„pui de oraș"*, cu dințișori de lapte încă, vor da semne de oboseală: *„nimic nu le mai place, se împiedică în picioare pe locul drept și cad pe burtă ca broaștele"* (p. 10). Femeia care-i îngrijește, Maria Viscolczi, e plecată la piață. *„Să stați cuminți și să nu vă murdăriți!"* (instantaneu filmat când se încuie poarta, pe care scrie cu litere maro: *„Vând cărămidă și"*, adică... „și altele"). Rămași singuri, îndemnul nu mai e valabil.

Flashback: imagini cu Tiberiu Simon, fostul soț al Mariei, plecat de ani mulți la neamul lui, în Israel.

Alt cadru (după un deceniu): tanti Viscolczi (acum *„dilimama"*) aduce copiii (azi, adolescenți) de la școală, apoi le dă să bea lapte de capră (*„hrănită cu muguri din cimitir"*). Teme de casă. Câteva ore de joacă în curte, apoi printre morminte. De-a viața și de-a moartea. Băieții preconizează o aplicație, un fel de tur virtual al monumentelor funerare (www.cimitirulcopiilor.ro). La cină, meniu la alegere: *„pancove"* prăjite în *„laboș"* sau *„scoverzi"* coapte în *„tepșă"* sau *„moșicoarne"* cu brânză, făcute în *„bloder"*.

Mai trec vreo trei-patru ani. Ne aflăm în stadiul al doilea al inițierii (**Grija**). Cei trei au scăpat cumva de bacalaureat. Cinstesc evenimentul cu niște doze de bere, într-o criptă de lângă mormântul Laurei Schwartz (camera de filmat poate aduce mai aproape un text: *„1920 – 1944, martir halalt halt Auschwitzban"*). Copiii se studiază mai des și mai atent unul pe altul: băieții observă că părul Blancăi *„se mișcă de acum foarte armonios în cadrul limbajului trupului"* (p. 35). Tematica din conversațiile lor se actualizează: internet, revoluții, toleranță. *„Nici prin cap nu le trece (...) ce se va întâmpla cu ei, câte idei vor rezulta în mințile lor și cum li se va schimba viața, după o anodină discuție."* (p. 39)

Următoarea treaptă de inițiere – **Sentimentul**. Bubu, Blanca și Gelu învață pentru admiterea la facultate. Încordați, neîncrezători. Ceea ce vrea societatea de la ei nu se suprapune peste planurile lor. Cum nu există un adevăr unic (opinează Bubu), chiar și părinții pot greși. Celor trei – nici copii, nici oameni mari – nu le rămâne decât să se descurce singuri.

Nebunia (alt cadru). Doamna Viscolczi, formată la școala radioului, mamă și tată pentru Blanca, dădacă pentru Gelu și Bubu, rămâne în urmă. Comunicarea cu tinerii suferă. Lumea postmodernă se arată peste puterea ei de înțelegere și nici nu-i poate crește după rânduiala dintotdeauna. Nu știe – crede Blanca – să trăiască fericită, să se ierte pe sine, să aibă grijă de ea însăși.

Proaspeții absolvenți se gândesc să renunțe deocamdată la facultate și să se angajeze. Pre limba lor: să muncească pe rupte pentru vreun patron *„idiot"*, să suporte relații *„toxice"* la serviciu. Să câștige experiență, dar să nu se dezvolte personal: *„Dacă ne-am angaja, am deveni salariați, adică oameni captivi"* (p. 79). În focul discuțiilor, Gelu scapă o propunere (*„Haideți să fugim de-acasă!"*), care va fi îmbrățișată imediat. Ar însemna să se retragă într-un cătun izolat, să lucreze ca voluntari, pentru casă și hrană, să hoinărească prin natură, să stea de vorbă cu oamenii. Să experimenteze, să se maturizeze, să se autodescopere. **Să fie liberi**. Maria Viscolczi îi ascultă din bucătărie. Ea știe adevărul lumii ei.

Vor porni abia spre toamnă (**Stadiul al cincilea: Supraviețuirea**), cu un microbuz, către Țara Codrului. Pe DJ 110, trec pe lângă un cămin cultural (*„Bine a-ți venit!"* ☺). Coboară tustrei la Rodina. Gelu, *„ca Armstrong pe Lună"* (p. 90). Ar mai avea timp să se întoarcă și să se înscrie la facultate. Aleg însă viața (cărțile *„sunt moarte, nu-ți răspund la întrebări"* – p. 201). Ajung la casa învățătorului Petre Dulf, acum pensionar, unde cer găzduire. *„O, bată-vă norocu', prunci!"*, îi întâmpină Eugenia, nevasta. *„Noi ne căutăm pe noi înșine"*, lămurește Bubu. Sunt așezați la masă (*„copturi"*, *„piroște cu păsat"*, Cola de la *„butic"*), pe semiîntuneric (oportunitate pentru studiu reciproc), după care copiii sunt cuibăriți sub un *„dricar"*, *„precum puii sub cloșcă"*.

Dimineață (**Stadiul al șaselea: Magia**). Badea Petre, fericit că are pe cine dăscăli (fusese nevoit să se retragă de la școală, deoarece comunitatea rămăsese fără prunci), se laudă înaintea bărbaților din sat cu noile lui ajutoare.

Și Rodina începe să capete viață.

Cei trei se obișnuiesc cu gazda lor, cu bunătățile gătite de lelea Jeni (aici, regizorul ar putea așeza în gura personajelor, pentru culoarea locală, câteva cuvinte neaoșe, mai ales că are de unde alege) și cu poveștile realist-magice ale învățătorului. Filmul vieții lui se dovedește palpitant; uneori, bătrânul scoate la iveală, cu umor, detalii intime (Jeni, alintându-se: *„No gata, cit, nu fi porcos!"* – p. 115). Le vorbește apoi despre orele de la școală, pe care le începea cântând în toate stilurile cunoscute, fără să bănuiască mesajul revoluționar al unor texte în limba engleză.

Povestea mai are nevoie și de alte stadii (**Jocul**, **Sexualitatea**). Unele fapte din vremea când era mai important viitorul decât trecutul s-au derulat întocmai, altele trec prin imaginație. Lelea Jeni *„stă pe scaun ca o sfântă Magdalenă și-l privește ca pe Isus Cristos, este aproape o piesă de teatru aceasta pe care o joacă cei doi soți"* (p. 133). Copiii ascultă vrăjiți și înregistrează secvențe cu telefonul mobil.

Episodul în care Petre le povestește cum a învățat să cosească e antologic. Amăgit de tatăl său cu achiziționarea unui clop, tânărul (pe atunci) și primul intelectual din neamul Dulf acceptă să-l însoțească la câmp, numai să poată merge degrabă la pețit. Novicele alege coasa mai lungă și tot rămâne cu câteva brazde – care oricum cer ajustare – în urma bătrânului. Șalele i se înfierbântă. Mișcările îi sunt cam bruște. Pașii nu au voie să fie mai mari decât lățimea coasei, iar tăietura *„se face de-a lungul, nu de-a crestulul"* (p. 146). Ca să-și mai domolească umilința, Petrică inventează alte soluții: se lasă fascinat de iarba culcată de rouă, urmărește furnicile urcându-i-se pe trupul transpirat și iepuroaicele fugărindu-se *„pe haturi"* cu puii în gură, ascultă ecoul conversațiilor cocoșilor și ale câinilor din sat. Și mai ales așteaptă drumul înapoi al coasei, mai delicat. *„Când, de vrei, poți privi cerul"* (p. 143).

Din același capitol/stadiu reținem episodul cu Anica, morărița mirosind a ferigă sălbatică. Ea îl inițiază pe flăcău în dragostea trupească și îi vorbește despre luminile și umbrele existenței: *„Să nu-ți fie frică nici de viață și nici de moarte, că tot una sunt"* (p. 159).

În stadiul al nouălea (***Spiritualitatea***), ne întâmpină o zi de duminică. Familia Dulf, cu noii prunci cu tot, se gătește pentru slujba de la biserică. Badea Petre își lustruiește pantofii de box, apoi își caută clopul cu rejansă și cravata, singurul lucru care îl mai deosebește de ceilalți țărani. Aceștia îl poreclesc acum Păcală și îl cam ignoră. De fapt, predicile nu-l mai atrag. Prea mult se vorbește despre moarte. Alții, meditează Petre, mai au chiar și treizeci de ani de trăit, or el cel mult... *„Să mori, să treci de la VI la MORȚ. I-a spus lui Cărăjanu că morți se scrie cu i la coadă, dar el a spus că totuna e, morți sau vii, vii sau morți"* (p. 168)... Fostul pedagog nu vrea să priceapă nici alte vorbe ale preotului. Cum adică: *„Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor va fi împărăția cerurilor!"*?

Flashback: În 1989, Petre Dulf intenționase să candideze ca primar. Cu poză, broșură, program electoral ș.a.m.d. *„Te vor bârfi, că ești omul dracului, că te-ai născut în șase a șasea, că locuiești la numărul 66, că primul tău salariu a fost de 666 de lei. Nu vor citi broșura. Tu ai citit vreuna?... N-ai citit. Vor spune despre numele tău că prin amestecarea literelor iese Petre Dracu. (...). Ori din ce parte o iei, nu ieși bine, i-a spus Jeni"* (p. 174-175).

Munca (***Stadiul al zecelea***). Bătrânul capătă poftă de viață pe zi ce trece. Are din nou elevi: Bubu, Blanca, Gelu. Îi învață să nu se grăbească niciodată, să fie încrezători în ei înșiși, să accepte și întrebările văduvite de răspuns. După atâția ani la catedră, badea Petre știe că *„educația presupune o mie de ezitări și o mie de încurajări"* (p. 181). Își duce *„coconii"* la cules de porumb, o îndeletnicire practică, pigmentată și aceasta – ardelenește – cu multiple inserții legate de viață, de cunoaștere (*„Munciți fără grabă și din când în când scuipați în palme"* – p. 187; aici e *„iarba lui tati"*, iar dincolo e *„vaca Domnului"*; Gelu: *„Și a învăța de nota zece e un defect? - Și, a răspuns badea Petre"* – p. 190).

Treptat, ritmul se precipită. Învățătorul presimte că în comunitate e pe cale să se întâmple un fapt mai rar. Orășenii cei tineri au cam tulburat viața sătenilor. Oare al cui va fi câștigul în final?

Stadiul al unsprezecelea: Percepția. Bubu, Gelu și Blanca stau de vorbă cu oamenii locului. Le ascultă hipnotizați poveștile (cum este aceea cu haiducul Vanciu). Țăranii se plâng de îmbătrânirea satului, de lipsa prunc ilor. Abia acum (la pagina 207) se lămurește sintagma din titlul romanului. Pe dealul în care-și îngroapă Rodina morții, există lângă locurile de veci ale adulților un cimitir al copiilor. Cei trei adolescenți, obișnuiți cu mormintele, se zoresc să-l vadă, însă badea Petre le propune să meargă împreună, altădată, ca să nu-i sperie duhurile rele (*„Temeteul pare aproape inofensiv peste zi, însă spre seară lumânările aprinse prelungesc lumina și pământul tremură"* – p. 219). Pe de altă parte, badea Nuțu Macovei parcă le-ar da o lecție puilor de oraș: de s-ar duce acum, spaima le-ar fi *„învățătură de minte, ca să nu se mai pună cu cele de dincolo, căci, zice Nuțu, lumea de dincolo este aci, uite, scociorăsc cu degetul și privesc în lumea de dincolo!..."* (p. 214). În realitate, iubește acești prunci și e hotărât să le doneze casa. Numai să se așeze în Rodina.

(Continuare în pagina 14)

Daniel DRAGOMIRESCU

ÎNTÂLNIRILE MELE CU CEZAR IVĂNESCU

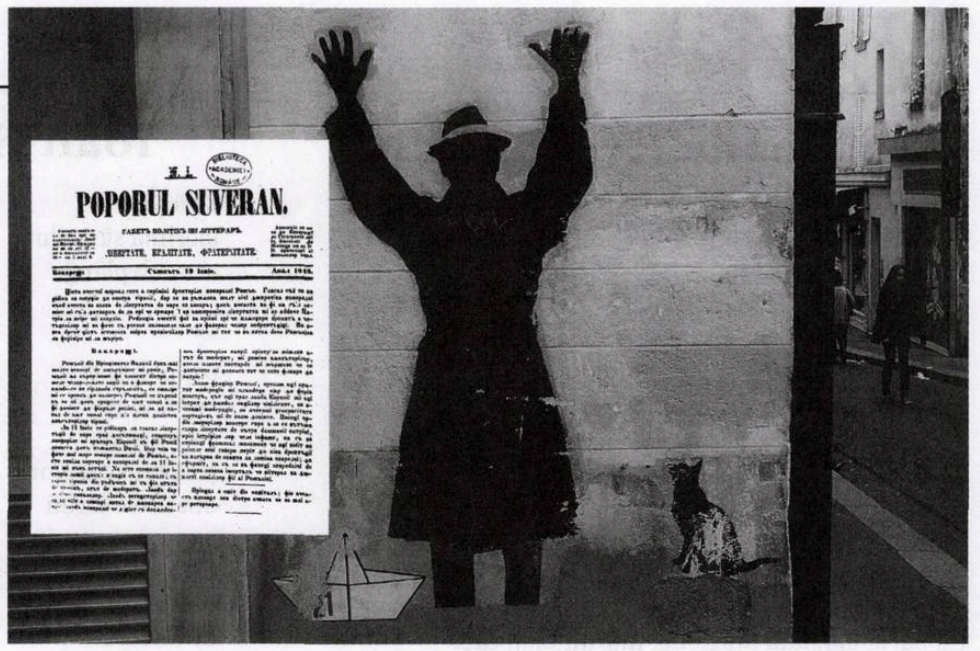

Eram student în ultimul an, când Cezar Ivănescu (1941, Bârlad – 2008, Bacău/București), numit de admiratorii săi Don Cezar, a coborât din cărțile sale și a devenit, pentru mine, un om în carne și oase, care exista pe undeva pe aproape, prin arealul meu geografic. Un coleg și amic de-al meu îl frecventa. Amicul nu se ducea numai la Cenaclul de Luni, unde venea tot cuconetul prețios al Bucureștilor, ci mergea, alternativ, acasă la Cezar Ivănescu, care oficial nu avea statut de magistru, nu era studiat în școli și nu era în grațiile zeilor, dar, prin forța personalității sale, îi concura pe cei de la Cenaclul de Luni și făcea, de unul singur, cam tot atât cât făceau și optzeciștii la un loc, în ciuda faptului că nu beneficia de publicitatea de care se bucurau aceștia. De fiecare dată, când revenea în camera noastră de cămin de la Grozăvești, după lungi ședințe inițiatice prelungite până noaptea târziu, amicul meu avea numai vorbe de pioasă prețuire despre ce mai făcuse ori ce mai zisese Cezar Ivănescu. Un alt amic și coleg, poet boem cu studența petrecută prin subsoluri și demisoluri și rar vizibil prin amfiteatrele Universității, care îl frecventa și pe poetul Ion Gheorghe, pentru colecția lui de artefacte primitive mai vechi decât corabia lui Noe, mi l-a adus pe Cezar Ivănescu și mai aproape, atunci când, făcând o comparație, a fost de părere că de lângă Ion Gheorghe îți venea, după doar cinci minute, să-ți iei câmpii, pe când în compania lui Don Cezar te simțeai ca în agora din Atena, dacă se nimerea să dai pe-acolo de vreun Platon ori Socrate.

A doua mea întâlnire cu Don Cezar tot de la distanță a fost. Chiar de la mare distanță. Era în zilele Mineriadei din iunie 1990 și l-am găsit menționat, într-un amplu și dramatic reportaj al lui Radu Călin Cristea din revista „Cuvântul", printre victimele represiunii. Plin de sânge și stâlcit în bătăi, alături de alții, poetul Cezar Ivănescu era dus, cu duba, în lagărul de la Măgurele. Menționându-l nominal, autorul articolului nu făcea niciun comentariu și se punea, în mod legitim, întrebarea cum ajunsese un poet ca el printre victimele Mineriadei. Articolul din „Cuvântul" avea ceva din dramatismul cărții ***Reportaj cu șireangul de gât*** de Julius Fucik, jurnalist și activist comunist, arestat de trupele germane de ocupație și mort într-o închisoare în 1943. Numai că Don Cezar numai activist comunist nu era. În ***Istoria literaturii contemporane***, Alex. Ștefănescu menționează și el acest episod, precizând că, în urma maltratărilor suferite, poetul se aflase între viață și moarte câteva săptămâni. Nu murise, totuși, cum s-a întâmplat cu alții după minereasca represiune, dovedind că și fizic acest om de obârșie moldavă era la fel de robust și de singular ca și poetul. De atunci nu se mai temuse de bestia umană, spunea. Înfruntând bestia, devenise mai puternic.

În sfârșit, a mai trecut un deceniu și l-am putut întâlni pe Don Cezar în carne și oase (mai mult oase decât carne, la drept vorbind, așa cum îi stătea bine unui vechi practicant al boxului ca el), după ce, cu puțin mai înainte, fusese cât pe ce să-l mai prind în cabinetul lui directorial de la „Junimea", de unde plecase val-vârtej cu câteva minute mai înainte ca eu să urc la el pe vechea scară de lemn a editurii. Ne-am nimerit amândoi sub aceeași cupolă, într-o ambianță culturală bine pregătită, în sala de festivități a Consiliului Județean de la Focșani, el ca invitat de onoare, eu ca nominalizat la un premiu pentru romanul pe care îl publicasem la editura lui. Cu acel prilej am făcut cunoștință și ne-am descoperit un prieten comun, în persoana fostului coleg de facultate, poetul boem care, vară-iarnă, se plimba pe strada Edgar Quinet cu mâinile în buzunarele pantalonilor săi cadrilați, în timp ce noi, *il resto del carlino*, eram consemnați prin amfiteatre ori săli de seminar. M-a frapat, în acest contact nemijlocit cu autorul singularelor cărți ***Rod*** și ***La Baad***, socotite de mulți dintre cei care se pricep la poezie niște capodopere, felul său natural, simplu și direct de a comunica și de a fi. Căldura strângerii sale de mână era egală cu căldura personalității sale. Era un vasluian, de la Baad, un spirit moldav și un om cu suflet sută la sută românesc, cum nu mulți mi-a fost dat să întâlnesc de la el încoace.

L-am reîntâlnit, de atunci, în repetate rânduri, în Iași, la Casa Pogor (Muzeul Literaturii Române), cu ocazia reuniunilor organizate de Filiala Iași a U.S.R., la simpozioane și dezbateri ori cu ocazia unor lansări de carte. Niciodată prezența lui nu trecea neobservată, fie că se afla la masa prezidiului, fie că nu, și întotdeauna, când reuniunile se terminau, plecam cu imaginea lui Don Cezar bine fixată în minte. Avea darul de a se exprima, spontan și nepretențios, cu umor și cu înțelepciune, în formulări care supraviețuiau circumstanțelor și clipei. Cei care l-au cunoscut îndeaproape ar putea oricând să scrie cărți întregi cu spusele sale memorabile. La o reuniune academică din Iași, la care era invitat și germanistul Horst Fassel, fost cercetător la Institutul „Philippide", așteptam apariția invitatului și a lui Dan Mănucă, amfitrionul său. Deodată în sală și-a făcut apariția Don Cezar, care, cu un aer complice, ne-a vestit sosirea lui Dan Mănucă, așa cum ai anunța sosirea unui zmeu din povești: *„Vine acum. E cu capsa pusă!"*. Cei care îl cunoșteau pe Dan Mănucă vor fi zâmbit cu tâlc. De fapt, lucrurile stăteau exact pe dos, fiindcă cel aflat tot timpul în mișcare și *„cu capsa pusă"* la reuniunile noastre era chiar el, Don Cezar, care, din modestie și cu spirit histrionic, atribuia generos uneori din însușirile sale confraților. Când Dan Mănucă, dându-și cu un gest grăbit părul de pe frunte, a început să ni-l prezinte pe Horst Fassell, de parcă era *„cu capsa pusă"*, deși el habar n-avea de asta, întreaga situație mi s-a părut de un haz nespus, dar m-am limitat doar la un zâmbet abia schițat, fiindcă stăteam din întâmplare în primele rânduri, față în față cu maestrul, și nu voiam să-i dau impresia că îi subminez prestația.

De fluierat în biserică Don Cezar nu fluiera, dar nu putea să nu pună degetul pe rană, chiar și în mijlocul adunărilor celor mai encomiastice. La Bârlad ori la Iași, în cadrul unui simpozion, unde cineva îl elogia pe profesorul Traian Nicola, care publicase un nou tom din lunga serie a ***Valorilor spirituale tutovene (1999 – 2004)***, Don Cezar, care de data aceea nu se afla la prezidiu, s-a ridicat din sală și, în stilul lui verde-românesc și de neconfundat, i-a contrariat pe fanii lui Traian Nicola cu următoarea mărturisire deloc protocolară: *„Ăsta m-a lăsat pe mine repetent"*.

Despre Marin Preda, al cărui companion și bun prieten zicea că îi fusese în ultimii cinci ani de viață, afirma ceea ce și alții gândeau, probabil, dar se sfiau să spună, că scriitorul de obârșie țărănească și teleormăneană fusese inegal (*„De ce a scris romanul **Delirul**?"*), dar era *„foarte interesant ca om"*. Reevaluarea lui Manolescu din ***Istoria critică a literaturii române*** în legătură cu Preda avea să vină, scriptic, ceva mai târziu.

Cu un prilej oarecare, l-am auzit pe Don Cezar rememorând o întâmplare mai puțin obișnuită. Prin 1958, la București, avusese loc, între el și Nichita Stănescu, o întâlnire de gradul trei ca între doi poeți care ieșeau, fiecare în felul său, din tiparele vremii. Atunci, după ce îi ascultase o noapte întreagă poeziile, Nichita îi propusese următorul pact: *„Bătrâne, zece ani să mă lași pe mine"*. Adevărată sau nu, anecdota aceasta pare să aibă o confirmare în propria cronologie a creației ivănesciene: în 1968 apărea ***Rod***, un debut întârziat cu un deceniu, care îl plasa dintr-o dată în linia întâi a poeților români ai vremii.

În iunie 2004 s-a întâmplat să treacă la cele veșnice scriitorul Stelian Baboi, pe care Don Cezar îl prețuia și pentru care chiar își dăduse la un moment dat salariul lui de director de editură pe o lună, ca să-i mai scoată o sută de exemplare suplimentare din ***Privegheiul profeților***. Două momente mi s-au întipărit în minte cu acel prilej. Prin diligențele conducerii USR Iași, trupul neînsuflețit al scriitorului a fost depus la Casa Vornicului Alecsandri (Muzeul Teatrului), unde au venit să-l vadă pentru ultima dată cei care îl cunoscuseră și îl prețuiseră, în număr foarte mare. Am stat și eu de strajă lângă catafalcul său și alături de vitrina modestă în care îi erau expuse toate cărțile publicate. Întins în sicriu, Stelian Baboi arăta zvelt și tras ca prin inel, ca un june bun de însurătoare; din gabaritul enorm, la care boala îl făcuse să ajungă în ultimii ani, nu mai rămăsese, în mod miraculos, nici urmă. Îl priveam ca unul care îi fusese pe aproape în finalul vieții și nu mi-ar fi venit să cred, dacă nu aș fi știut prin ce trecuse. Însoțit de încă cineva și urmat de Liviu Apetroaie, care a reușit să deschidă și al doilea canat al ușii de la intrare, pentru ca vizitatorii sa poată intra și ieși în voie, a sosit, de la București, Don Cezar, ca să-i aducă vechiului amic de studență boemă ultimul său omagiu. A venit, s-a oprit la căpătâiul defunctului, l-a contemplat câteva clipe și i-a spus însoțitorului său că cel întins pe catafalc *„este de nerecunoscut"*. *„A suferit foarte mult"*, am intervenit eu, simțind nevoia să-i dau această lămurire, ca unul care îl văzuse printre ultimii în viață. Don Cezar, care dădea să plece, și-a răsucit brusc capul spre mine și m-a fixat în tăcere cu o privire pătrunzătoare, de parcă ar fi descoperit în mine un *alter ego*, în viață, al răposatului. În aceeași zi, câteva ore mai târziu, în capela Cimitirului „Eternitatea", eram în grupul mai restrâns al celor care țineră să îl însoțească pe Stelian Baboi pe ultimul drum, printre care, la un pas de mine, și Don Cezar. După slujba obișnuită, la invitația preotului, Don Cezar a ținut o cuvântare, pe care a început-o în felul lui original: *„Nu obișnuiesc ca să vorbesc la morți"*.

Ca și despre Stelian Baboi, ajunsesem să nutresc convingerea că și Don Cezar era un nemuritor în carne și oase. Era greu să îți imaginezi o adunare scriitoricească mai importantă la Iași, pentru care el să nu-și facă timp și să vină de la București, unde își agonisise o locuință. Deși călătorea prin toată țara, ca un trubadur reînviat după spânzurarea lui François Villon, cu poezia și cu cântecele lui, spunea că Iașul era centrul cultural românesc cel mai de seamă și că numai aici se simțea el în largul său. Nu mă îndoiesc că n-o spunea doar din politețe. Alambicata istorie a candidaturii sale la șefia Uniunii Scriitorilor, urmată de acuzațiile că ar fi fost un colaborator al Securității (ceea ce nu numai că el a negat categoric, dar l-a împins la gesturi de protest extreme), l-a menținut, dinamic și combativ, în centrul atenției publice. Don Cezar părea că are energie și determinare să se bată și cu munții, dacă ar fi trebuit, pentru încă multă vreme. Nici nu ți-l puteai închipui retrăgându-se din viața breslei scriitoricești vreodată. De aceea moartea lui, legată de internarea într-un spital de provincie pentru o operație banală, s-a petrecut cu repeziciunea și în modul implacabil al unui fulger căzut din senin. Îl doborâse, brusc, enorma povară a destinului pe care și-l asumase? Se lămurise, ca Nichita Stănescu, că era timpul să plece la rândul său „dincolo", fiindcă aici terminase tot ce avea de făcut? Misterul morții sale, în fibra sa cea mai adâncă, rămâne de nepătruns.

Ioana HOTCA

(elevă, Colegiul Naţional „Mihai Eminescu”, Baia Mare)

Din acea seară

Totul a început din acea seară:
un el şi o ea pe acoperişul unui bloc
sub cerul acoperit de luceferi.
vântul sufla prin părul focoasei brunete,
iar buzele-i tremurau de atâta emoţie.
Nu se privesc deloc în ochi...
acordul frumos al viorilor îi face
să-şi intersecteze privirile,
rămânând neclintiţi până în zorii dimineţii.
Cu părul alb, faţa brăzdată, mărunţei..., căci
din acea seară, o viaţă-ntreagă şi-au mărturisit:
Atât de mult pe tine te... până când vântul
nu va mai sufla prin părul tău.

Macii

Mai ţii minte
cum ne plimbam de mână
sub cerul brodat
cu mătase tremurătoare
pe câmpul încărcat
cu pete aprinse de sânge?
şi erau atât de roşii,
mai roşii ca buzele crăpate-ţi şi cărnoase,
iar eu eram înţepat
cu veninul frumuseţii roşiatice
ce-mi îmbăta privirea...
şi am uitat că eşti cu mine
în acel tărâm al florilor de mac,
ce se legănau
asemenea unui joc diabolic...
şi m-am dus desculţ
pe huma acoperită
de seminţele nebune ale sângeriilor,
să-ţi pun în părul bogat
florile de mac.

Noi

Ploaia caldă
din luna lui mai
ne-a surprins îmbrăţişaţi
pe aceeaşi bancă
lângă teiul
încărcat cu amintiri...
şi-ţi cădeau şiroaie stropii
peste părul cu miros de iasomii,
peste ochii-ţi mari şi visători
ca un suflet de copil,
peste umerii goi şi albi,
peste trupul tău zglobiu.
Cu o voce tremurândă,
mi-ai şoptit lin la ureche:
- Lasă ploaia să ne ude,
lasă cerul să ne vadă,
lasă teiul să ne-asculte,
lasă noaptea să vegheze,
lasă timpul să ne creadă,
lasă moartea...

Moarte

sub globul de ceară
ce se topeşte de sulițele însângerate
un strop cade pe sagitatele frunze
ale unei dalbe margarete.
şi-o omoară, îi omoară frumuseţea,
îi distruge gingaşele-i petale
şi tulpina i-o usucă.
până când sărmana floare
îşi apleacă căpuşorul,
plânge-o lacrimă amară
şi se stinge...

Ioan HADA

fără tine-s
lacrima sângelui
ce se deplânge

***
poate-am fost
banalul poet
ce-a mutat
şoaptele stelelor
din firele ierbii
aproape
prin supraomenească
magie
în versuri
pe hârtie

***
un strop
de rouă
se topeşte...
scârbit de lupta
dorinţelor omeneşti
meschine
îndrăgostit
de stele
mă evapor
în versuri...

***
am încălţat
ghetele
din tabloul
lui Van Gogh
şi urc
în ritmul
poeziei
spre Lumina
inimii lui Iisus

***
când
zâmbeşti
inima
devine
arcuşul
ce pe strunele
curcubeului
de fericire
cântă....

***
m-ai părăsit...
sângerând
inima
devine
siajul corăbiei
în scufundare

***
fără tine
inima devine
lacrima
ce plânge
şi-n sine

***
lăcomia
privirii noastre
naşte
majoritatea
rănilor sufletului
din viaţă

***
bătrâneţea-i
creangă uscată
de care atârnă
doar
neputinţa-n
devenire

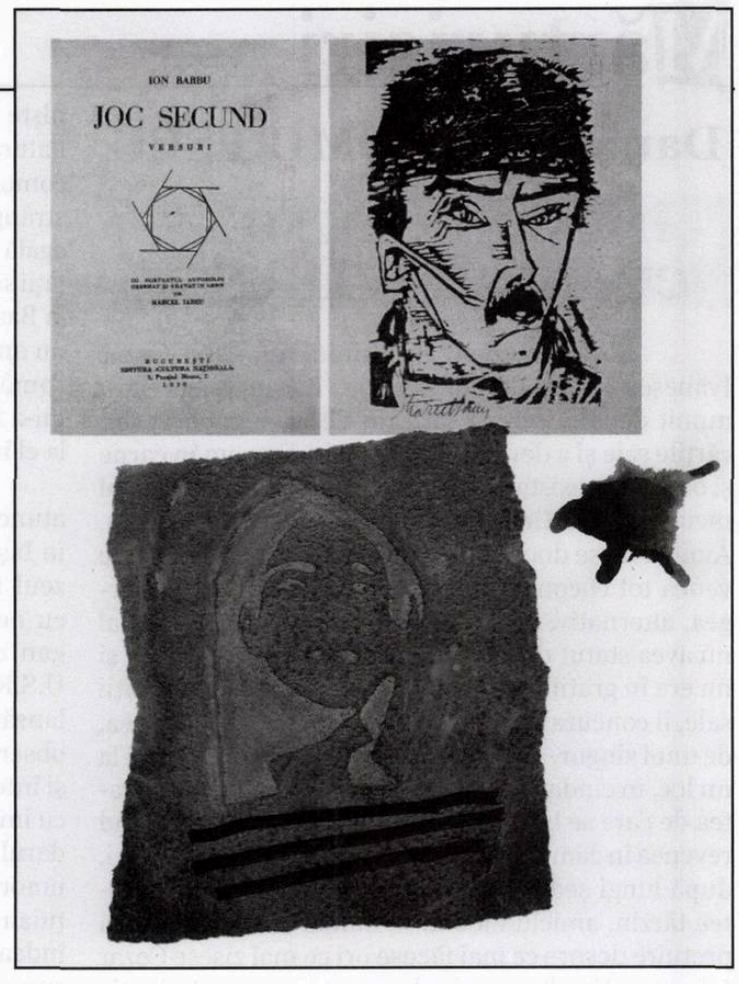

Augustin MOCANU

Noaptea Gorilei

Transilvania, 1940

Noaptea a fost mută şi lungă,
de nu se ştia cine
la ziuă va s-ajungă.

Noaptea a fost tristă, vecine,
şi nu zăream lumină nici la tine.

Nu ştiai ce să te faci...
Cerul fusese jefuit de stele,
mâncată luna de vârcolaci.
Noroaiele văzduhului, grase,
au năvălit peste case.

S-au fost rupt ţâţânile lumii...
Din sub-istorie, a năvălit Gorila
şi şi-a parafat dreptul la sânge.

A secat lacrima...

Lumea s-a frânt
şi s-a pustiit
pe aripi de vânt
şi pe sub pământ.

Un plop numai, ca argintul,
lega Cerul cu Pământul,
însemnând pe pânza bolţii
timpul mort şi-al lumii, colţii -
proslăviţii de gorile
peste ani şi ani de zile.

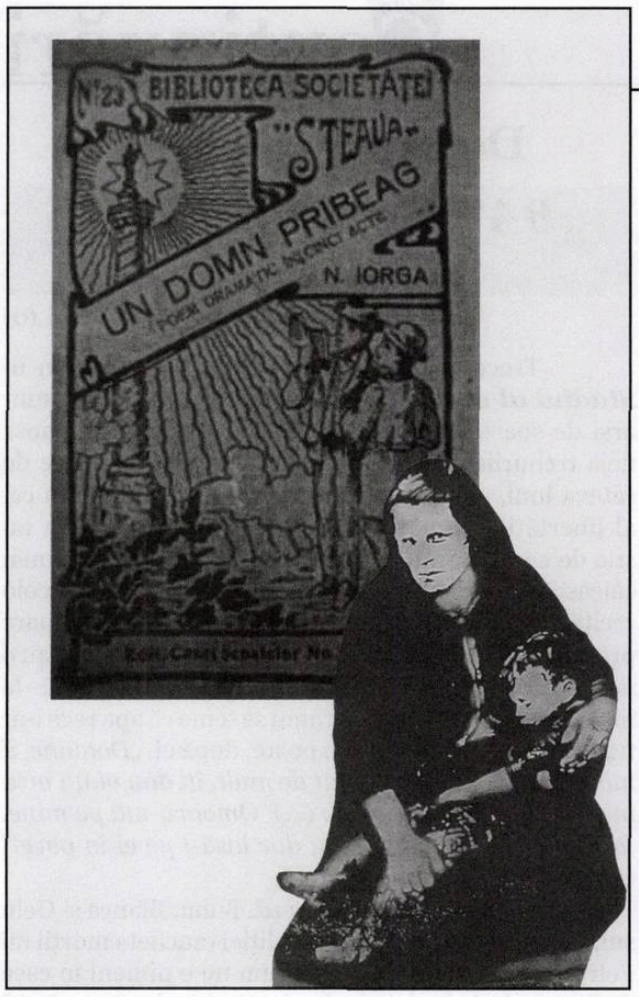

Gheorghe PÂRJA

COȘBUC ÎN CHEIE MODERNĂ

La începutul lunii septembrie, Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România a organizat o şezătoare literară comemorativă sub titlul ***Exerciţii de memorie cultural-afectivă***, prilej cu care s-au lansat două cărţi semnate de criticul Petru Poantă (la trei ani de la moartea autorului). Este vorba de ediţia integrală ***Clujul meu*** şi ***Opera lui George Coşbuc***, ambele apărute la Editura Şcoala Ardeleană.

Cum pe 20 septembrie s-au împlinit 150 de ani de la naşterea poetului în Hordou, comitatul Bistriţa-Năsăud (azi Coşbuc), m-am aplecat asupra cărţii dedicate acestuia de regretatul critic clujean. La apariţia cărţii în 1976 (Editura Dacia), criticul Mircea Iorgulescu făcea aprecieri care rămân valabile până astăzi: *„Petru Poantă este autorul unui excepţional «eseu monografic» despre poezia lui George Coşbuc, scoasă cu temeritate din muzeul şi din prejudecata istoriei literare şi adusă, printr-o valorificare critică inteligentă şi profundă în zona sensibilităţii estetice actuale"*. Cu această apreciere autorul ***Operei lui George Coşbuc*** se înscrie în curentul necesar al fiecărei generaţii de a-şi recupera clasicii.

Încă din primul capitol caută să depăşească *„clişeul durabil"* fixat de Titu Maiorescu pe nedrept (Coşbuc are prea puţină cultură generală) ori sintagma lui Gherea *„poetul ţărănimii"*, care ne-a cutreierat cultura şcolară. Nici G. Călinescu nu a fost prea generos cu portretul lui Coşbuc: *„Îmbătrânit înainte de vreme, fiind la 50 de ani un om uscat, ca un ţăran istovit de legarea snopilor, cu barba împuţinată şi căruntă"*. Părerile - acum mi se par grăbite - ale acestor critici cu merite indiscutabile în literatura română, Petru Poantă se încumetă a le depăşi. Se aliază cu spiritele subtile ale epocii care l-au preţuit pe poet: I. L. Caragiale, Spiru Haret ori Paul Zarifopol. Petru Poantă îl vede pe Coşbuc *„adaptat civilizaţiei urbane, deşi cu ţinuta sa uşor rigidă şi melancolică de autentic central-european, făcea în Bucureşti figura unui personaj puţin desuet, dacă nu chiar a unui provincial ironic"*. Spre descifrarea operei, criticul clujean face un minuţios şi răbdător travaliu prin opera unor intelectuali de marcă pentru a-şi argumenta crezul. Îl aduce în actualitate pe Lucian Blaga, care s-a exprimat tranşant în ***Trilogia culturii***: *„Ca material poetic, Coşbuc este mai românesc decât Eminescu. Coşbuc realizează însă românescul prin descrierea vieţii folclorice. De asemenea, şi temperamentul lui Coşbuc e un ecou al temperamentului ţărănesc (...) Eminescu e de un românism sublimat, complex, creator. El e mai aproape de ideea românească; Coşbuc e mai aproape de fenomenele româneşti"*. Petru Poantă respinge naivitatea teoretică a criticilor care au abuzat de comentarea năzuinţei poetului de a realiza o epopee a satului românesc. În viziunea criticului, la Coşbuc mitologia autohtonă devine o mitologie poetică: *„Poetul descoperă realitatea printr-un filtru mitologic. De aceea ni se pare că, în esenţă, universul coşbucian are structura feericului, fantezia fiind liberă"*, aşa încât lumea lui Coşbuc este un spectacol inventat. Luând în discuţie codul eroticii, criticul face o incursiune prin vremea poeziei greco-latine. În special a siracuzanului Teocrit, întemeietorul poeziei pastorale, creator al idilei, cel mai însemnat poet al epocii alexandrine. Ajunge şi la A. E. Curtius, care, referindu-se la literatura europeană din Evul Mediu, crede că *„păstoritul polarizează majoritatea temelor erotice"*. Cu rafinament şi curajoase interpretări, această parte a operei lui Coşbuc este decantată într-o viziune comparativă. Astfel, ajunge la ideea că *„în salonul natural imaginat de Coşbuc la sfârşitul secolului al XIX-lea , idila se transformă într-un dialog spiritual între parteneri"*. În lectura lui Petru Poantă, poetul care nu a cunoscut armura barocă a evului de mijloc *„poate dovedi sclipirea spirituală a adevăratelor saloane europene"*. În capitolul ***Peisajul ideal*** autorul nostru constată că *„natura lui Coşbuc nu e concepută la modul rousseanist"*, el nu se opune civilizaţiei. Aşezându-l în preajma lui Sadoveanu, Coşbuc este mai civilizat, pe când pentru autorul ***Baltagului*** *„regresiunea în arhaicitate constituie un act clar de acuzare împotriva urbanismului"*. Peisajul la Coşbuc nu este o încântare a formelor de relief, după cum nu este nici un spaţiu de linişte opus civilizaţiei moderne. El este elaborat, *„se datorează unui model cultural decât unei spontaneităţi naturale"*. El traduce o concepţie despre civilizaţie şi nu o opoziţie la aceasta. Astfel, Petru Poantă îl desprinde pe poet din chingile unor curente literare cu care ne-a obişnuit didactica şcolară. Îl proiectează, cu serioase argumente, în tradiţia poeţilor greco-latini, *„el descoperind solaritatea sudică, o constantă esenţială a culturii noastre"*. Criticul surprinde, în coerenţa lor interioară, şi mai ales a fixat câteva modele culturale din care poetul devine. Modelele culturale din care izvorăşte lirica lui aparţin unor civilizaţii diferite. Mai ales prin felul în care se polarizează mitologia la viaţă şi moarte. ***Moartea lui Fulger*** este o extraordinară *„Carte a morţilor"* din literatura română, apreciază criticul. În această optică comparativă sunt analizate eroicul, poezia patriotică şi socială. Creaţiei patriotice i se descoperă şi un sens politic. Poemele istorice, cu referire la spaţiul transilvan, au subtile parabole polemice. Este adus ca argument poemul ***Decebal către popor***, care şi-a avut izvorul într-un context istoric dat. Când la Cluj avea loc procesul memorandiştilor.

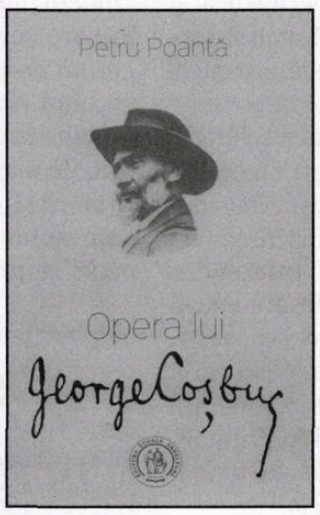

Ca o noutate a cărţii este analiza activităţii publicistice. Fiind un apropiat al lui Spiru Haret, îşi asumă proiectul ministrului luminat de deşteptarea satelor româneşti. Aşa se relevă şi vocaţia lui pedagogică. Petru Poantă demonstrează că, prin întreaga sa operă lirică, Coşbuc a contribuit substanţial la diversificarea formelor poetice la cumpănă de secole.

Volumul lui Pentru Poantă, ***Opera lui George Coşbuc***, este o viziune nouă, modernă a poeziei sale, fiind de mare folos dascălilor şi elevilor. Crezul lui Petru Poantă face din această carte o abordare curajoasă a unui clasic. De altfel, autorul spune: *„Coşbuc, ca şi orice alt mare scriitor clasic sau romantic, are valoare estetică şi una de reprezentare care nu se perimează şi nici nu pot fi contestate. În istoria poeziei româneşti, el rămâne veriga tare prin care se face ieşirea din eminescianismul de imitaţie sterilă şi se produce deschiderea spre un alt tip de imaginaţie şi chiar spre nişte modalităţi ludice ale poeziei"*. Deci, Coşbuc trebuie citit fără complexul modernismului. Prin Petru Poantă, pe Coşbuc îl putem citi cu o cheie modernă, deşi poetul aparţine unei epoci cu vocaţie clasică.

Ioan DERŞIDAN

MAŞINA DE SCRIS ŞI ALTE AMINTIRI

Cartea (116 pagini) se citeşte rapid, fără s-o laşi din mână şi unele scene te îndeamnă să revii, să compari şi să-ţi aminteşti. Acum, în faţa mea, scriitorul povesteşte încet şi rar, ardeleneşte, cu miez şi coajă, întâmplări vechi, din celălalt regim şi tu realizezi treptat că aveţi aceeaşi vârstă, că aţi fost colegi de şcoală sau de armată, cu el sau cu fratele lui, profesorul cunoscut, că aţi jucat în aceeaşi piesă, ***Preşul***, de Ion Băieşu, în regia lui Iulian Vişa, în roluri diferite, prin câteva comune şi orăşele ale patriei şi că poate - cine ştie? - unul dintre cei mai dotaţi elevi ai tăi i-a dăruit un stilou, să-şi scrie amintirile, ori că un critic literar în care crezi i-a cedat, după lungi negocieri, un subiect de creat mituri, căci literatura, cea bună şi adevărată, precum singurătatea, *„alături"*, *„între pături"* (vorba poetului), îl însoţeşte pe Ioan V. Moldovan de-o viaţă şi îi stabileşte măsura şi măsurarea, cu aroma şi nostalgia *„primei iubiri"*, mărturisite şi răscumpărătoare.

În structura volumului lui Ioan V. Moldovan, ***Noi nu mergem la război***, distingem două părţi: 1. ***Din amintirile procurorului Japonezu*** şi 2. ***Moartea lucrurilor simple***, cele două cicluri de povestiri cuprinzând douăsprezece texte – ***Botezul***, ***O figură de stil***, ***Poporul român e un popor cult***, ***Sarmale şi zacuscă***, ***Martorul mut***, ***Ritual al trezirii***, ***La ce ar fi bun un cocoş***, ***Doctorul Petrilă***, ***Poveste proastă*** şi ***Maşina de scris***, ***Moartea tătucului sau Cel mai scurt necrolog*** şi ***Pe două voci***. Prefaţa volumului apărut la Editura Şcoala Ardeleană din Cluj-Napoca, în 2016, aparţine criticului literar Victor Cubleşan şi evidenţiază maturitatea autorului, stăpânirea *„remarcabilă"* a instrumentelor de scriitură şi caracteristicile acestor proze scurte – un univers *„lucid şi ludic"*, o *„voce auctorială clară, ironică şi acidă şi asezonat cu un umor cu aromă de Hasek"* şi *„reconstituirea unei lumi aproape carnavaleşti"*, a unui *„caleidoscop de întâmplări"*.

Cele trei povestiri din ciclul ***Moartea lucrurilor simple*** par filigranate în mai mare măsură de componenta documentar-biografică şi restitutivă, iar tablourile de viaţă se reţin, se aşază bine în arhetipuri, în alternanţa lor tragicomică, indiferent că este vorba de mitul maşinii de scris într-o lume arhaică, de inconfundabilul necrolog, de grupul de ţărani în pragul colectivizării, de utemista Bonna sau de lozincile mobilizatoare de pe garduri, din adunări şi de la gazetele de perete.

Pentru stabilitate, cartea domnului Ioan V. Moldovan are trei picioare/nuclee/personaje, pe care se sprijină în cea mai mare parte întâmplările prezentate şi care se dezleagă literar, moral şi juridic: procurorul, ofiţerul criminalist şi medicul legist. Trinomul cărţii îl constituie astfel: 1. Japonezu, procurorul criminalist Coman, 2. căpitanul Bibi, Serciu şi 3. doctorul Petrilă. Căci triada are, cum ştim, o largă reprezentare exegetică şi literară, de-ar fi să amintim doar felul în care Georges Dumézil stabileşte (în ***Mit şi epopee***) cele trei funcţiuni ale unei societăţi: a fecundităţii, a apărării şi a misterului. Proza cu cheie poliţistă şi evenimenţială din volumul ***Noi nu mergem la război*** rămâne conectată concomitent la social, mister şi nedeterminare. În laboratorul genezei acestor schiţe şi povestiri stau asemenea interferenţe, explicaţii şi variaţiuni.

Alături de cele trei personaje amintite, pe care se sprijină subiectul şi întâmplările prozelor scurte din acest volum, apar personaje secundare şi episodice, semnificative pentru acţiune şi pentru dezlegările, soluţiile traseului epic date de autor, prin asistentul Daniel, autopsierul Ariciu, inubliabilul director al spitalului, mutul din Zimboreşti, Tirol, câinele dresat, de însoţire şi pază, secretara Lili, bătrâna îndrăgostită, moaşa Mariana, domnişoara cu damigeana de vin, tovarăşa Bonna, utemista şi secvenţele reuşite cu ţărani din anii 50-60, strigând lozinci. Întâmplările lor aparţin unei proze bune, care ne pune pe gânduri.

Trei-patru sunt sursele recomandate de scriitor şi de cititorul atent, pentru stabilirea unor filiere posibile: 1. Jaroslav Hasek, 2. Victor Papilian, 3. Ilf şi Petrov, cu eroul lor Ostap Bender (din ***Douăsprezece scaune***, câte oferă şi volumul lui Ioan V. Moldovan – douăsprezece povestiri) şi ghilimelele de rigoare, dar şi 4. literatura de mistere, românească şi străină, spre care se îndreaptă mai multe secvenţe din această carte, cu personaje şi situaţii mulate scenic, situaţional şi comportamentist, care le conferă identitate şi pe care le ţinem minte. Dezlegarea comică din asemenea texte, umorul şi plăcerea povestitului şi a poantei, a suişului ambiguu al întâmplărilor prezentate reconfortează cititorul şi-l apropie de înţelesurile clare, de mersul natural al lucrurilor.

(Continuare în pagina 14)

Ioan DERŞIDAN

MAŞINA DE SCRIS ŞI ALTE AMINTIRI

(Urmare din pagina 13)

Selectez un episod, ca o emblemă. *„Japonezu frunzări cartea. O deschise taman la episodul în care Svejk era judecat de Tribunalul Militar pentru înaltă trădare. Întâmplarea era destul de complicată, bravul soldat se iscălise pe un perete, unde, pe lângă alte înjurături, cineva scrisese un lucru grav pentru acele vremuri belicoase: Noi nu mergem la război, ba ne şi căcăm pe el. Japonezu se distra de minune. Prietenul său, soldatul, trecea prin momente dificile, dar lucrurile se aranjau de aşa manieră că Svejk triumfa de fiecare dată. Uitase de votcă, când îl sună Bibi, ofiţerul din echipa lui"*.

Încă din primul text, ***Botezul***, procurorul Japonezu *„face priză cu lumea înconjurătoare"*, iar materialul epic se organizează literar, ştiinţific/medical şi juridic, pentru cititori, pentru procuror, căpitan şi doctor, în vederea stabilirii adevărului. Proporţia, accentele şi gradaţiile acestor fragmente de lume, componente eteroclite, artistice, morale şi juridice indică cel puţin trei lucruri cu privire la autor şi la narator: 1. convingerea că literatura este mai mult decât o *„problemă a limbajului"*; 2. că în viaţă, uneori, proza bună înseamnă şi *„justa ştiinţă de a ne folosi de fantezie"* (Alexandru George; reţinem şi depoziţiile acestuia despre epicul incidenţelor cu naturalismul, de mistere şi povestirea ***Manechinul lui Igor***, de Victor Papilian etc.); 3. stabilirea adevărului cere documentare, comparaţii şi versiuni, puncte de vedere, argumente şi confruntări, recursuri şi zăbavă, atenţie la întreg şi la detalii, fundamentare legală, logica întâmplărilor şi altele.

Un moment de vârf al acestei armonizări şi stabiliri a unei ordini juridice şi literare întâlnim în povestirea ***Sarmale şi zacuscă***, în care ofiţerul îl întreabă cu îndreptăţire pe procuror: *„Mă înşel eu sau în cazul acesta tu joci rolul Atotputernicului?"*. Alături de aspectele tehnice, juridice, religioase şi morale ale discuţiei despre pruncucidere reţinem mai ales resorturile umane ingenios temperate şi înregistrate de către narator (în ***Poveste proastă***, de exemplu). Zonele încărcăturii şi ale deliberării grave, alternând cu umorul debordant, le întâlnim şi în alte texte şi ele stau sub controlul autorului, *„la faţa locului"*, cu încredere în fapte şi în cuvinte, când, cum şi cât acoperă şi descoperă.

Strunirea limbajului, utilizarea ferestrei lingvistice şi a expresivităţii funcţionează alături de detaliul pregnant şi de observaţia revelatoare, de punerea în scenă, în situaţie, caracteristici ale unei proze remarcabile, definitorii pentru autor, în această zonă a jocului şi a lucidităţii, a optimismului, care mizează pe umor şi ironie, poantă şi burlesc, intrând în carnaval şi în cotidian, în proza poliţistă şi în cea de analiză, de studiu al caracterelor, al naturii umane. Merită amintită aici scena în care Japonezu explică cititorilor şi asistenţei semnificaţia semnelor dintre câinele-lup Tirol şi Mutu, surdomutul satului Zimboreşti.

Căci locurile şi întâmplările prin care umblă personajele lui Ioan V. Moldovan au dintotdeauna surdomuţii lor. Povestirea ***Martorul mut*** poate fi cuprinsă într-o antologie a prozei fantastice. Ori acel rar, îndelung muncit, *„încă o lămâie, Ilie"*, din ***Ritualul trezirii***, necrologul *„cel mai scurt"*, tabloul buclucaş al doctorului Petrilă, din tinereţe, din ***Doctorul Petrilă*** şi sarmalele extraordinare, scontate, ale scotocitorului de umanitate şi aşezare domestică, întemeiată, cu feciorii şi fătucile ei, din ***Sarmale şi zacuscă***. Pe de altă parte, propunerile fezabile şi nefezabile ale Japonezului depind şi de dracii săi roşii, verzi sau bălţaţi, de această meteorologie a fiinţei, a evenimentelor şi a locurilor. Până ce lucrurile se aşază în albia lor şi înţelegem cu toţii *„frumoasele cuvinte"* şi că *„în timp ce locotenentul o păzea pe domnişoară, baba Lisafta păzea puşca şi chipiul"* (***Maşina de scris***). Sau cum e cu zicătoarea populară, cu bătaie lungă, până-n zilele noastre postmoderne, cum că *„mai bine să stai lângă un om care se cacă, decât lângă unul care taie lemne"* (***Martorul mut***).

Semnalizările autorului sunt numeroase şi ele arată convenţiile, înscenările, delimitările şi ciudăţeniile lumii prezentate, în care un procuror, un ofiţer şi un doctor sunt chemaţi să facă lumină: *„În ce lume am intrat? Dumnezeule... Doamne, de ce a trebuit eu, dintre toţi ofiţerii de la judiciar, să fiu repartizat la omucideri? Cât timp mai am până o iau şi eu razna?"* (***Poveste proastă***). Semnificativ, triada procuror, ofiţer şi medic legist constituie osatura povestirilor şi a întâmplărilor dezlegate, cu tâlc. Medicul, de exemplu, apare în şapte din cele douăsprezece povestiri şi are o biografie şi o bibliografie fabuloasă, care combină înzestrarea artistică, picturală şi muzicală (pigmentată cu muzica de jazz a lui Johnny Răducanu) cu întreceri comice cu băutură, pentru care se antrenează şi ceremonialul crepuscular şi trist al unei oficieri princiare, străvechi, care fac din el un personaj memorabil, bătând intempestiv la porţile lumii şi ale romanului, închise dur peste el.

Dacă aş fi pus acum să joc câteva secvenţe din prozele pe care mizez, după experienţe literare de tot felul, aş spune că le aştept încă pe cele din zona *„morţii lucrurilor simple"*, din acest volum, direcţie în care scriitorul Ioan V. Moldovan explorează o *„mină de aur"*, încă nevândută şi nelicitată, literar vorbind, desigur. Aici treptele memoriei scriitorului rămân conectate rezervorului familial, etnic şi social, de urmărit, milimetric, alături de cotele apelor Dunării şi, eventual, să nu greşim, ale Crişurilor, ale Someşului şi ale altor râuri şi pârâuri *„cu apă limpede"* şi plină de păstrăvi.

Săluc HORVAT

ISTORIA ŞI CULTURA SIRIACĂ

(Urmare din pagina 5)

Partea a doua a cărţii lui Ignatius cuprinde biografiile cronologice ale erudiţilor, împărţite în trei perioade: prima (î.H până în 758 d.H.); a doua (773-1286); a treia (1290-1931). Fiecare dintre acestea cuprinde numele celor mai reprezentativi eruditi pe care i-a cunoscut perioada respectivă. Lista cuprinde 133 de nume, între care: Wafă Aramaicul (filosof şi poet antic din perioada presocratică), Pavel Bar Arqa de Edessa (un maestru al artei caligrafice, inventatorul versiunii siriace cunoscute astăzi sub numele de scriere estrangelo, a trăit în jurul anilor 200), Bar Daysan (+222), un eminent şi elocvent autor şi filosof), Teofil de Edessa (309), Isaia Bar Hadbo (324), Miles (episcop, 341), Simion Bar Şabba'i (343), Aphrahat Persanul, Sfântul Efrem Sirul (maestrul limbii siriace şi poetul sirienilor, căruia i se alocă o amplă prezentare), Sf. Sever al Antiohiei (+538, un mare demnitar al bisericii, luminătorul erudiţilor, mândria patriarhilor de Antohia) etc.

Biografia erudiţilor şi a autorilor din etapa a doua şi a celor din etapa a treia continuă cu menţionarea altor nume de personalităţi care au marcat viaţa culturală şi spirituală, ajungând la 292 de nume.

Volumul se încheie cu un ***Epilog***, în care se vorbeşte despre orientalişti şi despre autori care au publicat cărţi în limba siriacă, dar şi despre incoerenţele unor orientalişti şi despre falsele acuze la adresa erudiţilor.

„Spirit elevat şi modern în viziune, convins de puterea cuvântului inspirat de erudiţie, Patriarhul Ortodox al Orientului de la început de secol XX face un gest pilduitor, recuperator, edificând o carte-sinteză, o carte-monument de înţelepciune orientală" (Terezia Filip, ***Cuvânt înainte***), iar Editura Proema l-a redat celor ce vor dori să-şi întoarcă gândul spre acea lume plină de înţelepciune.

Delia MUNTEAN

„BATĂ-VĂ NOROCU', PRUNCI!"

(Urmare din pagina 10)

Trece iarna, trece şi primăvara. Suntem în ***Stadiul al doisprezecelea: Tragicul***. Copiii sunt arşi de soare şi de vânt, plini de entuziasm, cunosc deja treburile de pe lângă casă. Au gustat, vreme de câteva luni, atât din fructul cunoaşterii, cât şi din cel al libertăţii. Numai Blanca nu are stare. Nici ea nu ştie de ce. Bătrânul îi duce pe câmp, la sapă, să-i mai călească. *„Ziua curge ca un râu leneş de şes"*... Acolo recită tuspatru ***Moartea căprioarei***. Din nou apare presimţirea că urmează să se întâmple o minune. Sau o nenorocire. Înfierbântaţi, copiii se iau – dintr-o dată - la întrecere către Someş. Bătrânul se teme că apa rece i-ar trage la fund. Aleargă, cum poate, după ei. *„Doamne, îi iubesc pe pruncii ăştia atât de mult, îţi dau viaţa mea în schimbul lor!, gâfâie el. (...). Omoară-mă pe mine, fă să-mi plesnească inima, dar lasă-i pe ei în pace!"* (p. 239). Ruga îi este ascultată.

Cadru final: ***Echilibrul***. Bubu, Blanca şi Gelu sunt aduşi în oraş cu maşina poliţiei (ancheta morţii lui Petre Dulf e în desfăşurare). Cum nu e nimeni în casa de pe strada Lebedei, se duc în cimitir, la mormântul Laurei, năpădit acum de buruieni. Teiul din apropiere îşi deschide simbolic, pentru prima dată, florile. Blanca aşteaptă un copil. Tatăl: Bubu sau Gelu. Îi iubeşte pe amândoi. Apar părinţii – slăbiţi, cărunţi, îmbrăcaţi în negru. De la balconul mansardei, domnul D. îi pictează pentru ultima oară. Cu duioşie. Mâna îi cade neputincioasă pe şevalet:

„Să fiţi cuminţi, copii, şi să nu vă murdăriţi!"...

Foştii adolescenţi naivi, care mai ieri se refuzau şi pe ei înşişi, sunt pregătiţi acum pentru alte stadii ale spiralei.

ELENA LILIANA POPESCU LA FESTIVALUL INTERNAŢIONAL DE POEZIE DE LA SIRMIONE, ITALIA

Între 23-25 septembrie a avut loc a doua ediţie a Festivalului Internaţional de Poezie de la Sirmione, organizat de Asociaţia „La Corte dei Poeti di Mantova", în colaborare cu Primăria Municipiului Sirmione, eveniment al cărui program a inclus lansări de carte, lecturi poetice şi două sesiuni de lucru pentru realizarea unui volum al acestei ediţii a festivalului.

Pe 24 septembrie a avut loc lansarea volumului bilingv de poezie ***Canto d'amore***, de Elena Liliana Popescu (Ed. Pellicano, Roma, Italia, 2016, traducere de Stefano Strazzabosco, prefaţă de Antonino Caponnetto).

După cuvântul introductiv al directorului festivalului, poetul Stefano Iori, volumul a fost prezentat de poetul şi criticul literar Antonino Caponnetto, reprezentantul Editurii Pellicano. A urmat o lectură poetică bilingvă. S-au citit poeme în limba română (de autoare) şi în limba italiană de poeţii Paolo Aldrovandi, Iago, Lucilla Conforta Gori, Maria Dilucia şi Antonella Lucchini.

Mai mulţi poeţi, critici şi eseişti, dintre care, în afara celor menţionaţi mai sus, îi amintim şi pe Luigi Caracciolo, Carla Villagrossi, Rosa Pierno, Enrico Ratti, Fabiola Giancotti, Ranieri Teti, Donatella Bisutti, Natalia Bondarenko, Alessandro Ramberti, Giancarlo Sissa, Lucia Papaleo şi actorul Gualtiero Scola, au contribuit, prin prezenţa lor, la succesul acestei ediţii a festivalului.

REVISTA REVISTELOR

• Nr. 9/septembrie 2016 al revistei **ORIZONT** propune o anchetă pe o temă oarecum controversată (***Cât de dur / impudic / indecent / obscen îi e îngăduit unui text literar să fie?***), un subiect polemic, judecând după răspunsurile scriitorilor chestionați. Viziunile merg de la prudență și măsură la indulgență și totală libertate. Dan C. Mihăilescu mizează pe *„legile armoniei estetice”*, acestea fiind mai presus de îngăduința cititorului, a criticii literare, a normelor de conduită socială sau a cenzurii: *„Rămâne, așadar, valoarea estetică. Numai strălucirea stilistică și, deci, lectura jubilatorie poate justifica (la limită, mă grăbesc să adaug) saltul din decență către impudoare, din frumusețe și armonie către lubric sau oroare”*. Diana Pârvan-Jenaru punctează, insistând tot pe măsură, că *„aceleași cuvinte, în funcție de ansamblu sau de autenticitatea interioară, pot fi artă sau vulgaritate. Desfătare sau jignire”*. Ușor mai îngăduitoare, dar cam în aceeași linie se înscrie și opinia lui Daniel Vighi: *„Un text poate fi atât de dur, impudic sau obscen cât îl țin brăcinarii estetici. (...) Așadar, textul literar să nu fie neruşinat, trivial, indecent, vulgar, pornografic și doar atât. Să ne facă adică cu ochiul, să ne dea de înțeles că el este așa pentru că așa este viața, că aceasta este (și) neruşinată, trivială, indecentă și vulgară”*. Simona Constatinescu apreciază, de asemenea, că *„buna măsură”* trebuie aplicată *„și în literatură, ca-n toate artele, de altfel”*. Radu Paraschivescu este mai tolerant: *„Atâtea câte mai sunt, regulile n-au voie să fie castratoare. Textul nu este doar rezultatul unui fel anume de-a cântări și a alege cuvinte, ci și produsul fanteziei. El are o temperatură inconfundabilă și nu poate fi ferecat în dogmă puristă sau puritană. Un text are voie să fie exact atât de impudic, de indecent sau de spurcat (chiar de mizerabil, la urma urmei) cât vrea autorul lui”*. Pe de altă parte, T. O. Bobe se arată consternat până și de întrebare: *„Nu mi-aș fi putut închipui că astăzi, spre sfârșitul anului 2016, își mai poate pune cineva problema dacă unui text literar îi e permisă depășirea unor anumite limite, oricare ar fi acelea”*. Încurajând deplina libertate în literatură și în artă, în general, acesta susține că *„limitările nu pot fi nici măcar de natură estetică. Prefer să cred în dreptul egal la existență al literaturii geniale și al celei penibile, așa cum cred în dreptul la viață al tuturor”*. Așadar, se dovedește că, și în literatură, *de gustibus non est disputandum*!

• **MOZAICUL** (nr. 9/2016, Craiova) este dedicat personalității lui Virgil Ierunca, de la a cărui moarte se împlinesc zece ani. În paginile revistei găsim un dosar coordonat de Mihaela Albu, ***Sub semnul Cuvântului: Virgil Ierunca***, prin care se încearcă readucerea în atenție a acestei importante figuri a exilului românesc. În articolul ***O existență în slujba Cuvântului***, Mihaela Albu notează principalele repere biografice ale lui Virgil Ierunca și insistă asupra importanței cuvântului acestuia (manifestat atât pe calea undelor, cât și prin scris) ca mijloc de a informa corect cititorii și ascultătorii din țară, de a conștientiza Occidentul asupra situației din România și de a promova și păstra identitatea românească. Pe de altă parte, autoarea trage și un semnal de alarmă asupra faptului că imaginea lui Virgil Ierunca în cultura și literatura română este una incompletă, fiind pe nedrept ignorat ca scriitor. Acesta ar trebui receptat și ca *„scriitor autentic”* și nu doar ca luptător constant și ferm împotriva comunismului: *„Virgil Ierunca ar putea reprezenta modelul de scriitor care nu a dat în planul literaturii o operă pe măsura potențialului, cheltuindu-se și sacrificând scrisul pentru o cauză considerată net imperioasă la momentul respectiv. În cazul său, militantul – cel puțin în timpul vieții – se pare că a pus în umbră scriitorul”*. Dan Anghelescu, în articolul ***Virgil Ierunca și rostirea poetică***, pledează, de asemenea, pentru desăvârșirea imaginii acestuia, îndemnându-ne să căutăm în scrisul lui și pe poetul Virgil Ierunca: *„a mai fost și altceva decât vocea (a adevărului și a speranței) care, înainte de 89, era așteptată și ascultată la Radio Europa Liberă”*, *„Autorul **Poemelor de exil** e în continuare abandonat în uitare”*. Libuše Valentová (Praga) scrie despre ***Privirea lui Virgil Ierunca***, din perspectiva persoanei care a avut privilegiul de a-l cunoaște personal. Conturând principalele repere ale sistemului de valori morale ale acestuia, autoarea constată cu amărăciune că *„în țara în care el s-a născut și pentru care a făcut atâtea eforturi și sacrificii, însemnătatea lui nu e încă suficient apreciată”*. Despre bogata activitate ziaristică, despre stil și limbaj (*„Ierunca a pus la punct o tehnică de «a trage în țeapă» în cuvinte”*), despre tonul pamfletar și despre treptele ironiei (cu exemple din volumul ***Românește*** – 1991) scrie Camelia Zăbavă în articolul ***Ironia și pamfletul – arme ale cuvântului în scrierile lui Virgil Ierunca***. Lucreția Bârlădeanu (în ***Virgil Ierunca între literatură și viață***) se oprește asupra jurnalului ***Trecut-au anii***, pentru a contura personalitatea cărturarului.

Prezentul număr cuprinde și alte cronici, recenzii și evenimente ce merită atenția cititorilor. Versuri de Ionel Ciupureanu. Traduceri din limba franceză de Denisa Crăciun din versuri semnate de Salah Stétié.

• Nr. 9-10/septembrie-octombrie al revistei **SCRIPTOR** oferă, așa cum ne-a obișnuit, un sumar bogat. Primele pagini sunt destinate creației literare: poezie (Vasile Vlad, Cornelius Drăgan, Ioan Nistor, Vitalie Răileanu); proză (fragmente din volume în curs de apariție la Editura Junimea: ***Silvestralia*** – Alin Cristian, ***Badea Nădrag*** – Irene Postolache); traduceri (versuri de Lucia Bihuncová Bizzaretová din Slovacia, tălmăcite în română de Dan Mircea Duță).

Cea mai consistentă rubrică este *„Muti magistri sunt libri”* (profiluri, cronici, recenzii, comentarii ș.a.). Descoperim cărți noi apărute la Editura Junimea. Astfel, Ioan Holban prezintă romanul ***Cinema Orient*** al lui Ioan Florin Stanciu (în ***Romanul colectivizării***) și volumul de versuri ***Executorul de iluzii*** al lui Dorian Obreja (în ***Iluzia tristă a fascinantului amant***). Citim, de asemenea, despre ***Chemarea istoriei. Un an de răspântie în România postcomunistă*** (Alexandru Zub) în prezentarea lui Ștefan Lemny. ***Eminescu: glose istorico-culturale*** este un alt

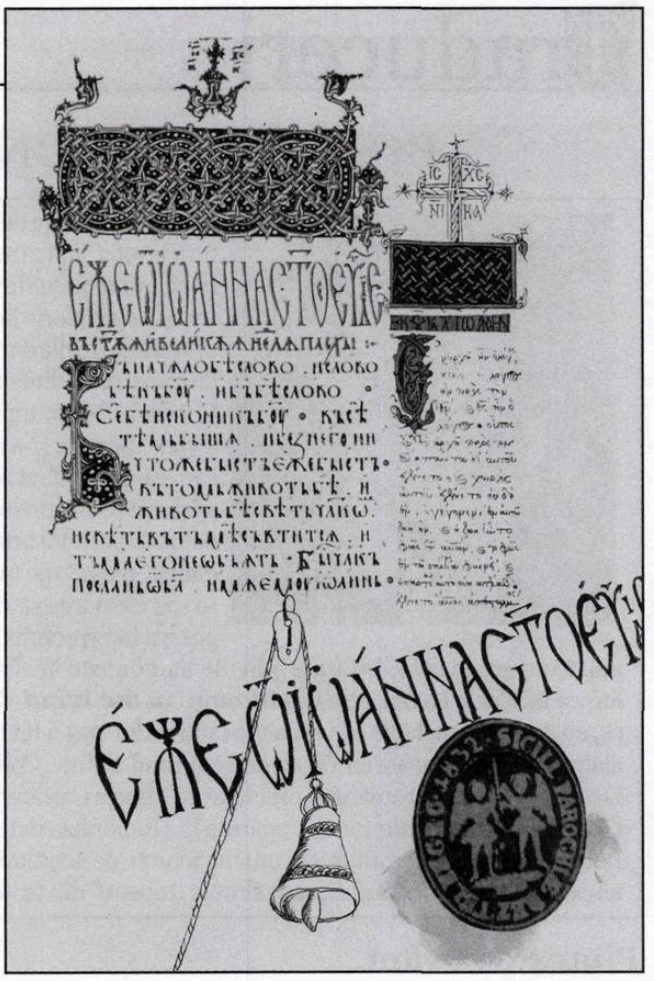

volum al lui Alexandru Zub, apărut în Colecția „Eminesciana”, despre care scrie Nicolae Crețu. Traian Diaconescu (în ***Ars poetica despre axis și praxis în arta literară***) se oprește asupra lucrării lui George Popa, ***Ars Poetica***, *„o sinteză de excepție în cultura noastră contemporană, întrucât pune în circulație convingerile artistice ale unei personalități cu orizont umanist renascentist”*. Anastasia Dumitru recenzează volumul Anamariei Ciobotaru, ***Lumea și lumile lui M. Blecher. Studiu transdisciplinar***. Victoria Fonari (în ***Multiculturalismul de pe harta memoriei sinelui***) ne atrage atenția asupra recentului volum de versuri al lui Leo Butnaru, ***Instructajul santinelei de sine***. Pe lângă noile apariții editoriale, rubrica mai cuprinde și alte articole de interes. Reținem: eseul lui Iulian Boldea, ***Ion Agârbiceanu: realismul etic***; cronica lui Lucian-Vasile Szabo (***Cornel Ungureanu și literatura Banatului***) la volumul ***Literatura Banatului. Istorie, personalități, contexte***; cronica Cristinei Chiprian, ***Restul e mai mare decât întregul***, despre antologia ***Ispita*** a poetului Adrian Alui Gheorghe; cronica Dianei Bobică (***Mitroșka omului sovietic în Rusia postcomunistă***) la cartea ***Vremuri second-hand*** (apărută în 2016 la Editura Humanitas) a laureatei Nobel pentru literatură din 2015, Svetlana Aleksievici. O lucrare care s-a bucurat de o bună receptare este ***Cartea de-a lungul anilor*** a lui Săluc Horvat, apărută anul trecut, la Editura Școala Ardeleană. Florina Ilis, în articolul ***O viață dedicată cărții***, face o merituoasă prezentare a profesorului Săluc Horvat, a activității acestuia și a volumului amintit, care încununează neobosita muncă a unui om pasionat de cărți.

Raluca HĂȘMĂȘAN

Lucian PERȚA

PARODII

Echim VANCEA

dacă va ninge

mă întorc și vă spun limpede,
dragi cititori, rupând tăcerea,
că toată cultura depinde
de cât de mare vă e plăcerea
de a citi,
de a cotrobăi printre rafturile
bibliotecilor, zi de zi,
fără a vă abate de la dialogul
cu celălalt eu,
eul conștiinței tandre,
dialog în care orice cuvânt, mereu,
e plin de meandre

s-ar prea putea ca de atâta lectură
să vă doară capul și uneori
să visați șerpi și alte reptile,
dar pe măsură
ce veți deveni adevărați cititori,
niciodată nu e prea târziu,
sau prea devreme,
ei bine, atunci vă spun, fiindcă știu,
de nimic nu vă veți mai teme

desigur, nevoia de lectură
nu trebuie să vă învingă
chiar tot timpul liber, mai ieșiți și în natură
și priviți cum ninge, dacă o să ningă,
sau cum arde soarele afară,
dacă e vară!

pași singuri noaptea

întotdeauna când venea la bibliotecă, un cititor
de drept comun se îmbrăca în haine groase, de iarnă,
indiferent de anotimp, și căuta printre rafturi suflându-și de zor
în pumni, ceea ce m-a făcut într-o toamnă
să pun afișe colorate cu „rugăm nu defăimați liniștea!”
ce li s-au părut multora ridicole și s-au grăbit unii
să mă acuze că m-am abătut de la dialogul cu cititorii

eu m-am conformat și le-am înlăturat și poate de aceea
acum biblioteca e pustie, ca și străzile orașului, doar câinii
îi mai tulbură liniștea, și eu, după lăsarea nopții,
când mă reîntorc de la domiciliu și, până la ore târzii,
neavând somn, stau acolo și scriu poezii!

ajunge atât

biblioteci de șanțuri
și de ziduri înconjurate,
cultura în lanțuri,
așa au de gând unii să-i facă

eu și prin foc și fum mă voi zbate
să vă spun că dacă
așa se va-ntâmpla va fi noapte –

o noapte a minții,
vorbele vor deveni șoapte
și demonii vor înlocui în calendare sfinții
și nimeni nu se va sinchisi
de cine va muri sau va trăi

ajunge atât, vă spun,
ajunge atât, voi striga,
treziți-vă din somn acum,
cât se mai poate –

ca poet știu că asta mi-e misia,
iar dacă nu mă veți asculta,
îmi dau demisia!

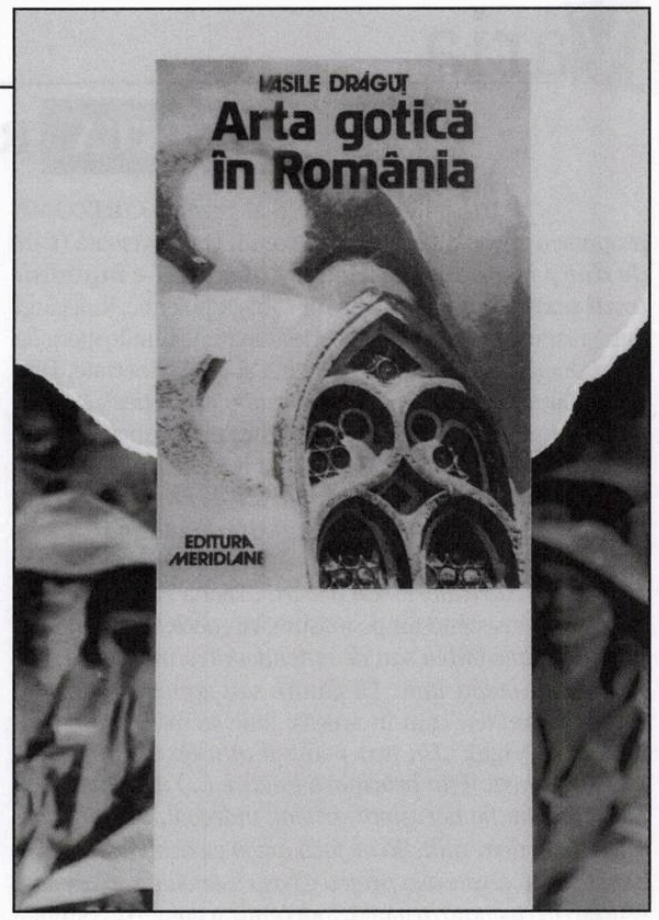

BOB DYLAN – UN NOBEL MUZICAL

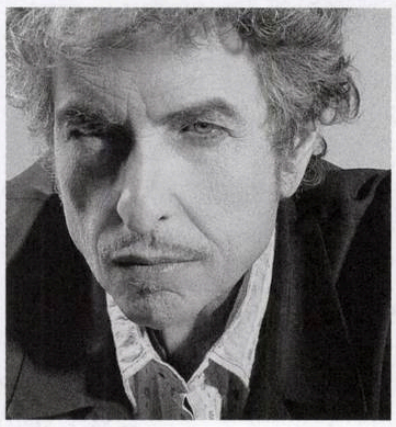

După romanciera de culoare Toni Morrison, câștigătoarea Nobelului pentru literatură în1993, iată că acum al unsprezecelea laureat american reprezintă victoria așa-zisei „*popular culture*" prin cantautorul și militantul pentru pace, care și-a început marșul spre glorie la începutul anilor '960, în plin avânt al luptei pentru mișcarea drepturilor civile din Statele Unite, Medalia pentru Pace fiindu-i conferită, în 2014, de însuși președintele Barack Obama. Născut la 24 mai 1941, în Duluth, Minnesota, Robert Allen Zimmerman, devenit Bob Dylan din admirație pentru poetul galez Dylan Thomas, și-a abandonat după primul an studiile universitare și și-a început cariera de cântăreț folk, învățând din mers de la alți interpreți ai genului, atent la spiritul vremii, preluând tot ceea ce i s-a părut valoros. Succesul său de durată s-a datorat mai întâi originalității interpretării, apoi textelor aparent simple și banale, dar cu „mesaj", pe melodii ce sintetizau tradițiile folclorului rural și urban din țara sa sau de aiurea și, mai ales, datorită spectacolelor „live", în care muzica, vocea și gestica interpretului, pe fundalul montajului din ce în ce mai complex, electrizau publicul până la delir. Difuzate prin media, adunate în albume, cântecele sale în engleză ori în traducere au înconjurat lumea întreagă. La noi, celebrul ***Blowin' in the Wind***, devenit ***Vânarea de vânt*** în traducerea bardului de la Bârca, ne sună în urechi fie cu vocea încă suavă din '973 a lui Florian Pittiș sau în interpretarea sa mai pregnantă din 1995, alături de alte piese ale lui Dylan de pe primul album „Colibri", traduse de actor. Volumul celor o sută de poeme ale lui Dylan transpuse în română și prefațate de Mircea Cărtărescu (2012), proza poetică ***Tarantula*** (2014) și autobiografia ***Cronica vieții mele*** (2015), apărute la Humanitas datorită intuiției feminine a Denisei Comănescu, l-au readus pe Bob Dylan în atenția cititorilor români, înainte de acordare a marelui premiu. Traducerile de mai jos, fără intenția de a respecta *pattern*-ul muzical, sunt simple „mostre" din textele sale.

Plutește în vânt

Câte drumuri să bată un om
Pân' să merite numele „om"?
Câte mări lase-n urmă porumbelul alb
Pân' s-adoarmă pe nisipul cald?
Da, și câte ghiulele mai vin ucigașe
Pân' prin lege să fie stopate?
Răspunsul, prietene, plutește în vânt
Răspunsul plutește în vânt.

Da, și cât poate-un munte sta neclintit
Până marea să nu-l fi înghițit?
Da, și cât oare popoarele mai pot îndura
Pân' ce din robie toate s-or elibera?
Da, și cât mai poți pe lângă orori să treci
Pretinzând că nici nu le vezi?
Răspunsul, prietene, plutește în vânt
Răspunsul plutește în vânt.

Da, de câte ori în sus să privești e nevoie
Până cerul întreg să-l vezi în voie?
Da, și cu câte urechi ar trebui să asculți
Pân' pe cei care plâng să-i auzi?
Da, și câți vei vrea să mai fie uciși
Când morții-s deja prea mulți și aici?
Răspunsul, prietene, plutește în vânt
Răspunsul plutește în vânt.

Vremile sunt în schimbare

Veniți mai aproape
Voi, rătăciți ce nu știți
Că crescutele ape
Ne-au potopit
Și-n curând veți fi toți
Uzi până la piele și înghițiți.
De vreți să scăpați, înotați,
Că de nu, în curând,
Ca bolovanul vă dați la fund.
Că vremile sunt în schimbare.

Veniți, critici și condeieri,
Profeți ce erați până mai ieri,
Ochii-i deschideți să vedeți clar
Că-i ultima voastră șansă, dar
Nu vă grăbiți la cuvânt
Că roata-i mișcată de vânt
Și nu se știe care pe care,
Căci cel ce pierde azi tot ce are
S-ar putea să ia mâine potul
Că vremile sunt în schimbare.

Congresmani, senatori,
Hai veniți la chemare
Nu stați rezemați de ușciori
Nu blocați nicio intrare
Căci strivit va fi cel
Înțepenit fără țel
Că furtuna afară vuiește
Curând zgâlțâi-va uși și ferestre
Zgudui-va ziduri să le sfarme
Că vremile sunt în schimbare.

Veniți, mame și tați
De pretutindeni din țară,
Dar să criticați nu începeți
Ceea ce nici nu pricepeți.
Fiii și fiicele voastre
De sub tutela voastră au scăpat
Drumul vechi e șubrezit, desfundat
Și de nu le sunteți de ajutor acum,
La o parte, nu le stați în drum,
Că vremile sunt în schimbare.

Iubirea-i o vorbă-n doi peri

Pare c-a fost numai ieri
De mi-a rămas gândul stingher
Colo jos în cafeneaua gitană
Vorbind cu-n amic de-al amicului meu.
Ea, cu-n prunc ce abia putea să-l ție,
Cuvânta despre-o viață fără sclavie,
Fără ca ochii-i prea triști să-i fie
Ș-auzii mai întâi din gura ei
Că iubirea-i doar vorbă-n doi peri.

Afară, în fața vitrinei de prăvălie,
Pisici mieunau către zorile zilei
Eu tăceam cu dinți încleștați,
Căci n-aveam ce-ți spune, adevărat,
Cunoșteam viața prea limitat.
Tu vorbeai, eu n-aveam niciun atu,
Mă feream de-al pruncului tată, iar tu
Că iubirea, spuneai, e doar vorbă-n doi peri.

Am zis adio pe neobservat,
Împins de propriu-mi joc, am plecat.
În derivă, înlăuntru și-n-afară,
Lucruri de neamintit, de ocară,
Căutându-mi dublul, scăpare
Într-o completă și disperată eliberare –
Deși-am căutat, n-am găsit vreo ieșire
Ș-am gândit că nimic nu-i mai absurd, peste fire,
Decât că iubirea-i doar vorbă-n doi peri.

Pur și simplu n-am receptat
Ce-i spuneai acelui bărbat
Căci, cugetând la ale mele, nu m-am întrebat.
După nopți în șir de nesomn, am priceput
Ceea ce n-am deslușit de la bun început:
Sacrul sărut ce trebuia să dureze etern
S-a disipat în fum, căci destinul e tern
Înstrăinat, călătorești de unul singur, stingher.
Da, știu acum, capcanele-au fost puse de mine
Și nu-i nevoie să-mi spui, acum o știu prea bine
Că iubirea-i o vorbă-n doi peri.

Ce ciudat alături să-ți fiu
După ani mulți, sunt cu totul schimbat
Poate n-ai crede că-i adevărat
De ți-aș spune toate ce le-am învățat –
Și e foarte, foarte ciudat, înțelegi,
S-auzi pe unul pledând că-i „pe veci".
Câte prin minte nu-mi trec, nu pot minți
Ca și cum un profesor sever m-ar privi.
Nu-ți pot repeta decât ce-am auzit parcă ieri
Că iubirea-i o vorbă-n doi peri.

Cel mai ades

Cel mai ades
Privesc atent împrejur
Cel mai ades
Stau sigur înfipt pe picioare
Mă țin pe drum, văd semene avertizoare,
Tot pe drum și când el o cotește
Mă descurc cu tot ce se nimerește
Și nici nu observ că ea s-a dus.
Cel mai ades.

Cel mai ades
De la sine-nțeles
Cel mai ades
Nu m-aș schimba așa din mers
Le potrivesc, chiar și cele închise în mine,
Mă pot descurca și pe toate le-oi termina
Pot supraviețui și pot îndura
Nu mă gândesc deloc la ea
Cel mai ades.

Cel mai ades
Nici nu-mi trece prin minte
Cel mai ades
N-aș recunoaște-o de-ar fi ca înainte
E-atât de departe-n trecut.
Cel mai ades
Nu prea știu bine
De-a fost ea cu mine
Sau eu vreodată cu ea
Cel mai ades.

Cel mai ades
Sunt mulțumit pe jumătate
Cel mai ades
Par să știu că nu-i ca celelalte
Nu m-amăgesc, nu fug, nu mă-nchid,
Că iubirea-i în mine adânc îngropată
Compromisuri nu fac, nu pretind
Nici că-mi pasă de-o voi mai vedea vreodată.
Cel mai ades.

Traducere și prezentare
*de **Ana OLOS***

Anul XIV, nr. 11-12 (162-163), noiembrie-decembrie 2016 Preț 3 LEI

Nord Literar

Apare sub egida Consiliului Judeţean Maramureş şi a Uniunii Scriitorilor din România

Din sumar:

PAG. 3 MEMORIA CULTURALĂ
• Gheorghe GLODEANU
- *Rivulus Dominarum*

PAG. 4 VITRINA
• Gheorghe PÂRJA
- *„Saeculum" - câtă prietenie, atâta exigență*
• Ion BUZAȘI
- *Între altar și cărți*

PAG. 5 ESEU
• Adina Gligan
- *D. R. Popescu. Spre noi granițe ale esteticului*

PAG. 6 CRONICA LITERARĂ
• Daniela SITAR-TĂUT
- *Reveuri bovarici, dame nesățioase, neveste infidele, parohi-vampiriști...*

PAG. 7 ORFEU
• *Poeme* de Aurel RĂU

PAG. 8 INTERPRETĂRI
• Dumitru MICU
- *O carte, încă una...*

PAG. 9 PROZĂ
• Milian OROS
- *Trandafirul*

PAG. 10 PORTRET
• Delia MUNTEAN
- *Vindecarea de margine*

PAG. 11 RECENZII
• Ioan L. ȘIMON
- *Un proiect editorial de referință, încheiat cu succes*
• Theodor DAMIAN
- *Logica pustiei*

PAG. 12-13 EVENIMENT
• *Zilele Revistei „Nord Literar"*
- Ion POP: *Prin nord-vestul literaturii române*
- Adrian POPESCU: *Nordul literar în dialog*
- Săluc HORVAT: *O nouă întâlnire sub semnul revistei „Nord Literar"*

PAG. 14 INTERVIU
• Ștefan JURCĂ în dialog cu pictorul Ilie CĂMĂRĂȘAN

PAG. 15, 17 POEZIE
• Gheorghe MOCUȚA
• Viviana MILIVOIEVICI
• Vasile MIC
• Miruna MUREȘANU
• Radu BOTIȘ

PAG. 16 COMENTARII
• Ion BĂLU
- *Un roman al demnității umane*

PAG. 18 CRONICA PLASTICĂ
• Gheorghe GLODEANU
- *Nicolae Suciu - portret al artistului la 60 de ani*
• Săluc HORVAT
- *Arta plastică în comentariile lui Augustin COZMUȚA*

PAG. 19 IN MEMORIAM
• Augustin COZMUȚA
- *Pagini de jurnal*

PAG. 20, 21 INTERPRETĂRI
• Ana OLOS
- *Ezra Pound în română*
• Carmen DĂRĂBUȘ
- *„Zăpezi" și „fabrici" înlăuntru și în afară - proza Ancăi Goja*

PAG. 23 VARIA
• *Revista revistelor*
• Lucian PERȚA - *Parodii*

PAG. 24 TRADUCERI
• Claude ALBARÈDE (*În memoria capătului lumii*), Sylvestre CLANCIER (*versuri*) - în română de Horia BĂDESCU

**Acest număr este ilustrat cu imagini de la Zilele Revistei „Nord Literar",
14-15 octombrie 2016, Baia Mare**

Întâlnirea scriitorilor
cu preşedintele Consiliului Judeţean, Gabriel Zetea

Instituţie a Consiliului Judeţean Maramureş
Revista NORD LITERAR
Editată de Asociaţia Scriitorilor Baia Mare
– apare lunar –

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Director:
Gheorghe GLODEANU

Director executiv:
Săluc HORVAT

Redactor-şef adjunct:
Gheorghe PÂRJA

Secretar general de redacţie:
Delia MUNTEAN

Redactori:
Daniela SITAR-TĂUT
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redactori asociaţi:
Augustin BOTIŞ, Florica BUD,
Gavril CIUBAN, Tatiana DRAGOMIR,
Ioan DRAGOŞ, Marian ILEA, Ştefan JURCĂ,
Adela NAGHIU, Adrian OŢOIU,
Lucian PERŢA, Florian ROATIŞ,
Nicolae SCHEIANU, Echim VANCEA

Prezentare artistică:
Mircea BOCHIŞ

Secretariat şi tehnoredactare:
Raluca HĂŞMĂŞAN

Redacţia şi administraţia:
cod 430311, Baia Mare,
str. Gh. Şincai, nr. 46, tel. 0262-215870,
E-mail: nord.literar@yahoo.com
www.revista.nord-literar.ro

ISSN 1583-817X
Marcă înregistrată OSIM M2007 10928

Tipar: S.C. KUMAR PRINT S.R.L., Baia Mare
Revista „Nord Literar"

Abonamente la revistă se pot face prin factorii poştali şi se difuzează prin S.C. GLOBAL TRUST MEDIA S.A., S.C. SALDEL S.R.L. şi în librăriile din Baia Mare şi Satu Mare.

Costul unui abonament - 2016:
Prin poştă: 3 luni - 9 lei; 6 luni - 18 lei; 12 luni - 36 lei

Revista este înscrisă
în Catalogul de Presă al Poştei Române,
cod 14323 (p. 25)

24 pagini - 3 lei

Responsabil de număr:
Delia MUNTEAN

Rugăm editurile, revistele şi autorii care doresc să le semnalăm cărţile şi publicaţiile periodice în numere viitoare ale revistei noastre să le trimită pe adresa redacţiei (str. Gh. Şincai, nr. 46, cod 430311, Baia Mare).

CĂRŢI ŞI REVISTE PRIMITE LA REDACŢIE

CĂRŢI:
• Nicolae Scurtu, ***Al. Hanţă, repere pentru o biografie***, Editura Ars Docendi, Bucureşti, 2016;
• Victor Munteanu, ***Prizonierul tăcerii***, versuri, Editura Junimea, Iaşi, 2016;
• Victor Munteanu, ***Rănirea vederii***, ediţia a II-a, versuri, Editura Fundaţiei Culturale Cancicov, Bacău, 2016;
• Mihaela Albu, Dan Anghelescu, ***Tinereţea unui „fost Săgetător". Vintilă Horia – publicistica interbelică***, antologie selectivă, Editura Aius, Craiova, 2016;
• Mihaela Albu, Dan Anghelescu, ***Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate***, Editura Aius, Craiova, 2015;
• Miruna Mureşanu, ***Spovedanie***, versuri, Editura Fundaţiei Culturale „Libra", Bucureşti, 2016;
• Ioan Gliga, ***Poezii***, Editura Kron Art, Braşov, 2016;
• Daniel Bogar, ***În gând urat***, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2016;
• Dumitru Fânăţeanu, ***Singurătatea ecoului***, versuri, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2016.

REVISTE:
• „Viaţa Românească", nr. 10/octombrie 2016, Bucureşti;
• „România literară", nr. 46, 47, 48, 49/oct., nov. 2016, Bucureşti;
• „Ateneu", nr.566/octombrie 2016, Bacău;
• „Tribuna", nr. 341/noiembrie 2016, Cluj-Napoca;
• „Actualitatea literară", nr. 63/septembrie 2016, Lugoj;
• „Orizont", nr. 10/octombrie 2016, Timişoara;
• „Porto Franco", nr. 247/2016, Galaţi;
• „Familia", nr. 52/septembrie 2016, Oradea;
• „Litere", nr. 10/octombrie 2016, Târgovişte;
• „Caiete Silvane", nr. 11/noiembrie 2016, Zalău;
• „Atitudini", nr. 9/septembrie 2016, Ploieşti;
• „Acolada", nr. 10/octombrie 2016, Satu Mare.

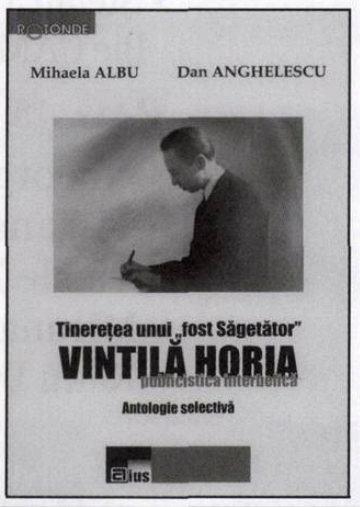

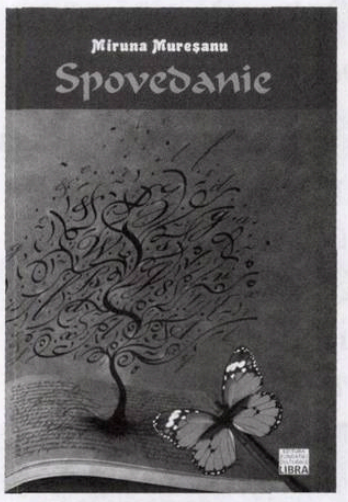

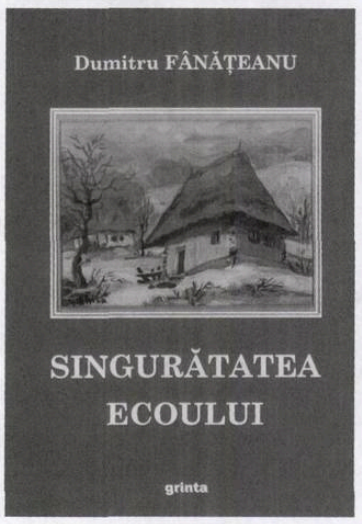

VIOREL THIRA – 80

Scriitorul şi preotul Viorel Thira împlineşte frumoasa vârstă de optzeci de ani. Născut la 21 noiembrie 1934 în satul Inău din ţinutul Lăpuşului, Viorel Thira a slujit ca preot la mai multe parohii din Bistriţa Năsăud şi din Maramureş şi, în ultimii ani, la Catedrala din Baia Mare.

Personalitate cu o cultură enciclopedică, un neîntrecut iubitor şi colecţionar de cărţi şi de documente, deţinătorul unui şir lung de colaborări cu diverse personalităţi, autorul unui număr important de articole publicate în diverse reviste şi, nu în ultimul rând, al unor cărţi de referinţă din sfera istoriei literare şi a memorialisticii, Viorel Thira se înscrie între reprezentanţii de seamă ai vieţii culturale a Maramureşului şi nu numai.

Acum, când împlineşte venerabila vârstă de optzeci de ani, îi dorim sănătate deplină, împliniri şi bucurii. (**Săluc HORVAT**)

IMPORTANT!
Informăm colaboratorii noştri că responsabilitatea asupra conţinutului materialelor publicate revine autorilor. Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic, culese cu semne diacritice şi cu respectarea normelor ortografice impuse de Academia Română.

Memoria culturală

Gheorghe GLODEANU

RIVULUS DOMINARUM

Dacă spațiului mirific al Maramureșului i-au fost consacrate numeroase albume de artă, nu același lucru se poate spune și despre orașul Baia Mare. Fără să fie ignorată, urbea de pe Săsar a fost mai puțin prezentă în lucrările de specialitate. De data aceasta însă ni se propune o lucrare de excepție, o carte-eveniment, ce se transformă într-o istorie vizuală a cetății. Prima impresie a celui care deschide volumul ***Rivulus Dominarum. Baia Mare, șapte secole de istorie*** este aceea de calitate, de veritabilă operă de artă. Într-adevăr, cartea a apărut în condiții grafice de excepție, fiind tipărită în 2016 la Editura Print City Europe din Budapesta. Pe pagina de gardă a volumului sunt trecuți toți cei care au contribuit la realizarea acestui album: editor – Liliana Blasko; proiect editorial coordonat de Pintér Zsolt; text și consultant științific: Lucia Pop de la Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș; text în limbile maghiară și engleză – Karsay Magdolna. Proiectul a fost realizat în parteneriat cu Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, în colaborare cu Serviciul Județean Maramureș al Arhivelor Naționale. Sunt instituții importante, ce garantează veridicitatea informațiilor științifice vehiculate. Și cum un asemenea proiect cultural de excepție presupune un efort financiar considerabil, trebuie să menționăm și rolul jucat de firma Electro Sistem, cea care a contribuit în mod decisiv la apariția acestui veritabil album de artă.

Titlul cărții trimite la vechea denumire în limba latină a urbei, ***Rivulus Dominarum***, Râul Doamnelor. Este vorba de un toponim cu o serie de conotații metaforice, păstrat și în limba germană: ***Frauenbach***. La acest lucru se referă și vechea denumire în limba maghiară a cetății, ***Asszonypataka***. Actualul toponim, Baia Mare, insistă pe principala ocupație a locuitorilor din acest ținut, mineritul. Adjectivul „mare" accentuează importanța urbei, localitățile miniere din zonă alcătuind niște sateliți ce gravitau în jurul centrului.

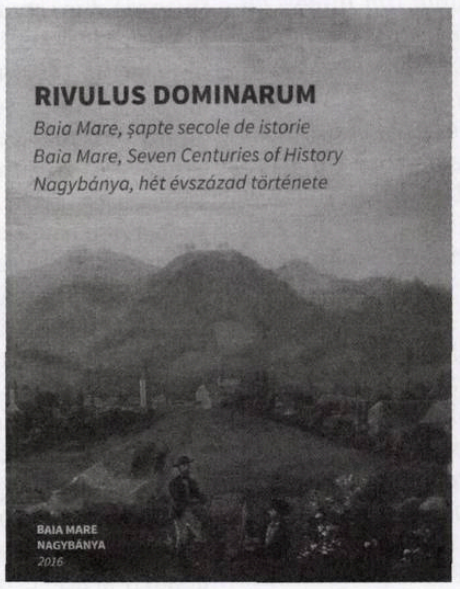

Redactată în trei limbi diferite (română, engleză și maghiară), cartea reușește să atragă atenția deja la prima vedere. În mod inspirat, coperta reproduce un detaliu din pictura lui Mezey József, ***Panorama orașului Baia Mare***, ulei pe pânză din 1854. De altfel, opera poate fi admirată în toată splendoarea ei în interiorul albumului. Bine alese sunt și imaginile de pe coperta a IV-a: o reproducere după tabloul lui Rátz Péter înfățișând ***Monetăria din Baia Mare***, un fragment din portalul fostei Biserici „Sfântul Ștefan" și o fotocopie după unul din potirele de argint ale bisericii reformate, din 1748. În consonanță, pagina a treia ne propune un detaliu din ***Vederea generală a orașului Baia Mare***, din 1809. În ceea ce privește cuprinsul, lucrarea se deschide cu o ***Introducere***, urmată de niște ***Date cronologice din istoria orașului Baia Mare***, din secolul al XIV-lea până în prezent. Apoi Lucia Pop ne propune ***O călătorie în istoria orașului Baia Mare.*** Chiar dacă reiau numeroase informații, cele două secțiuni se întregesc reciproc, devenind complementare. Pintér Zsolt își regizează discursul în funcție de niște repere cronologice majore, în timp ce Lucia Pop spune povestea cetății într-o narațiune mai coerentă, preferând să abordeze lucrurile fie în mod tematic, fie pe epoci. Subiectele asumate sunt următoarele: ***Atestarea documentară***, ***Biserica Sfântul Ștefan***, ***Orașul în timpul Huniazilor***, ***Mineritul și Monetăria***, ***Meșteșuguri și bresle***, ***Societatea urbană medievală***, ***Orașul la sfârșitul Evului Mediu***, ***Baia Mare în perioada modernă***, ***Baia Mare în anii interbelici***, ***Baia Mare în perioada comunismului*** și ***Baia Mare astăzi.*** Acest amestec al criteriului tematic cu cel al abordării istoriei orașului pe epoci nu constituie întotdeauna cea mai reușită metodă de investigație. Chiar dacă subiectul nu este eludat, fiind topit în interiorul unei alte secțiuni, cititorul se poate întreba, pe bună dreptate, de ce nu i s-a acordat un capitol special și celebrei Școli de Pictură de la Baia Mare, așa cum li se acordă mineritului sau meșteșugurilor? Pe de altă parte, ultimele două capitole se dovedesc extrem de laconice, astfel încât despre viața spirituală de azi a urbei nu aflăm mai nimic, deși autorii pretind că ajung cu investigația până în 2015. Fiecare secțiune este urmată de o bibliografie de specialitate, fapt ce garantează dimensiunea științifică a informațiilor vehiculate. În scurta lui introducere, Viorel Rusu, directorul Muzeului Județean de Istorie și Arheologie, insistă pe importanța acestui proiect de excepție. Într-adevăr, istoria culturală a orașului Baia Mare merita o asemenea lucrare de anvergură. Este relevat și rolul firmei Electro Sistem, care a finanțat, de-a lungul timpului, numeroase albume consacrate toposului maramureșean. Spre deosebire de tentativele anterioare (mai mult tematice), meritul recentului album este acela că nu privește evenimentele din perspectivă sincronică, ci din punct de vedere diacronic, reconstituind spectacolul devenirii urbei.

În prima parte a lucrării, Pintér Zsolt, coordonatorul proiectului, realizează o cronologie a evenimentelor mai importante care au marcat istoria urbei, din momentul atestării sale documentare până în prezent. Aceste informații sunt întregite de prezentarea realizată de către muzeograful Lucia Pop. Desigur, nu a fost ușor să se găsească un echilibru între informația științifică și ilustrația furnizată, cele două domenii susținându-se reciproc. Cum autorii nu și-au propus să realizeze un tratat de istorie despre Baia Mare, ci o carte ilustrată dedicată publicului larg, rolul imaginii este determinant. În același timp, comentariul este concis și accesibil, rezumând evenimentele. Într-adevăr, sub aspect grafic, cartea se dovedește ireproșabilă. Sigiliul octogonal al orașului din secolul al XIV-lea și scena alegorică reprezentând planul orașului (sec. XVIII) – realizată în spirit medieval – alcătuiesc doar câteva din curiozitățile mai puțin cunoscute de către locuitorii de azi ai urbei. În același timp, prin recursul la asemenea imagini, autorii cărții depășesc cadrul istoric, plasându-ne în plin fabulos. Ei ne spun, de fapt, povestea ilustrată a urbei. Dacă istoria recentă a Băii Mari este îndeobște cunoscută, nu același lucru se poate spune despre evenimentele ce s-au petrecut în timpul Evului Mediu. Numeroase documente inaccesibile publicului larg sunt scoase la lumină, fiind reproduse în condiții grafice de excepție. Sub acest aspect, cei doi cercetători au reușit să se autodepășească, își arată din plin profesionalismul, fiind ajutați și de calitatea tipografiei cu care au colaborat.

Primul document la care se opresc autorii cărții este acela prin care, în 1937, regele Carol Robert de Anjou al Ungariei acordă unor cetățeni dreptul de a percepe taxe la trecerea podului de lângă localitatea Săsar, cunoscută pe atunci sub numele de Zazarbánya. Mai important este anul 1329, care aduce prima consemnare documentară a orașului Baia Mare cu numele de Rivulus Dominarum. Este vorba de diploma privilegiată a regelui Carol Robert, în care, pe lângă Râul Doamnelor, se vorbește și de orașul Baia Sprie, numit Mons Medius. Urmează alte momente semnificative din istoria urbei: întemeierea primei școli cu predare în limba latină (1370), reconfirmarea drepturilor orașului de către regele maghiar Ludovic cel Mare (1347), a doua diplomă a regelui Ludovic prin care se așază un comite de urbură în fruntea orașelor Baia Mare și Baia Sprie, stabilindu-se, în același timp, regimul mineritului (1367), sosirea călugărilor franciscani (1388), finalizarea lucrărilor la biserica parohială „Sfântul Ștefan", edificiu impresionant, al cărui turn a devenit simbolul orașului (1387). În același timp, primim informații privind școala ce funcționa pe lângă biserică. În 1402 se sfințește biserica romano-catolică „Sfântul Nicolae", care este funcțională și azi. În 1411, regele maghiar Sigismund de Luxemburg donează orașul și minele de aur despotului sârb Ștefan Lazarevici. Apoi, suntem informați că, la vremea respectivă, la Baia Mare funcționau două monetării. Aflăm că, în 1445, orașele miniere Baia Mare și Baia Sprie devin proprietatea lui Ioan de Hunedoara. Peste un an, acesta vizitează orașul Baia Mare, unde dispune o serie de măsuri privind organizarea mineritului. Nu este de mirare că numeroasele bogății ale subsolului au reușit să atragă atenția din cele mai vechi timpuri. Tot Ioan de Hunedoara este cel care solicită continuarea construirii turnului bisericii „Sfântul Ștefan".

Surprinde în mod plăcut frecvența notațiilor pe parcursul celor șapte secole investigate, ceea ce demonstrează faptul că existența urbei era destul de dinamică încă din cele mai vechi timpuri. În felul acesta, cititorul primește numeroase informații privind destinul cetății, ilustrația având darul de a valida textul și de a reconstitui atmosfera epocii. Tot Ioan de Hunedoara este cel care dă ordin să se construiască, pentru soția lui, Elisabeta Szilágyi, Casa Elisabeta (Casa Iancu). În 1458, cele două orașe miniere, Baia Mare și Baia Sprie, devin proprietatea regelui maghiar Matia Corvin, care reînnoiește privilegiile orașului. În 1469, orașul primește dreptul de a construi ziduri trainice de apărare, din care azi se păstrează Bastionul Măcelarilor. Copia diplomei poate fi admirată în carte. Sunt documente care vorbesc despre dezvoltarea așezării și de prestigiul de care ea se bucură deja în perioada medievală. Începând cu 1475, orașul are un trimis ales de către cetățeni, care participă la dezbaterile adunării dietei de stat. În dreptul anului 1483 putem admira „sigiliul mic" al orașului. Având un diametru de 32 de mm, pecetea conține elemente specifice mineritului, principala îndeletnicire a oamenilor din zonă. În 1484, urbea primește dreptul de a condamna la moarte și de a executa. Această prerogativă este confirmată pe basorelieful Roland de pe Turnul Ștefan. Nu se menționează câți oameni au fost executați pe aceste meleaguri, dar, dintr-o însemnare datată 1701, aflăm că începe să crească numărul proceselor intentate vrăjitoarelor. Lucrurile erau luate în serios, din moment ce doar la începutul secolului al XVIII-lea au avut loc 23 de procese, dintre care două s-au soldat cu condamnarea la moarte.

Înființarea treptată a diferitelor bresle (a cojocarilor, a măcelarilor, a olarilor, a lăcătușilor, a cizmarilor etc.) reprezintă o altă dovadă a emancipării treptate a urbei. Drept consecință, în 1517, cetatea primește rangul de oraș minier. În acest sens, ni se oferă o imagine sugestivă reprezentând opaițele utilizate în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. În 1547, se înființează Schola Rivulina, care se va bucura de un real prestigiu. În 1569, orașul are în jur de 2100 de locuitori. Numărul acestora crește la 3200 în 1607. În 1643, populația ajunge la circa 4000 de locuitori, iar în 1709 are 3580 de locuitori și 705 de case. În 1840, orașul numără 5280 de suflete. Numărul locuitorilor reprezintă un indice important pentru relevarea dinamicii dezvoltării urbei. De asemenea, ni se oferă date interesante privind principalele confesiuni ale băimărenilor. Prin asemenea informații, bogat ilustrate cu documente elocvente, cititorul acestei cărți remarcabile parcurge șapte secole de istorie. Și nu este ușor să concentrezi o asemenea avalanșă de date pe 153 de pagini bogat ilustrate!

La sfârșitul secolului al XIX-lea, începe istoria modernă a orașului. Acum apar primele hoteluri, primele ziare, primele bănci. Se înființează calea ferată Satu Mare – Baia Mare (1884), iar peste cinci ani, calea ferată Baia Mare – Jibou – Dej. În 1907, la Ferneziu, se deschide Fabrica de acid sulfuric și produse chimice „Phoenix" și începe istoria poluării orașului. Apar primele lămpi electrice (1909), primele linii telefonice, primele conducte de apă, se încheie (în 1910) construcția Hotelului „Ștefan" („Minerul"). Populația crește și ea, ajungând la 12.877 de locuitori. Tot acum se vorbește și despre cunoscuta Școală de Pictură de la Baia Mare. Desigur, și în acest caz, informațiile sunt reduse la esențe. Prin performanțele obținute în plan cultural, orașul reușește să depășească statutul de oraș minier.

Singurul repros pe care l-am putea aduce autorilor acestei cărți de excepție este faptul că acordă prea puțină atenție prezentului (considerat, probabil, cunoscut), favorizând trecutul. Or, viața spirituală a Băii Mari nu a fost niciodată mai efervescentă decât în prezent. Dar radiografia dimensiunii culturale a urbei de după 1989 ar putea constitui subiectul unei alte investigații.

Gheorghe PÂRJA

„SAECULUM" - CÂTĂ PRIETENIE, ATÂTA EXIGENȚĂ

O mare parte a literaturii române s-a plămădit valoric în cenacluri (precum cea franceză în saloanele literare). Să ne gândim la „Junimea" ori la „Sburătorul", dar și în perioada trecută, când orice întrunire a literaților părea suspectă. Și totuși ele au existat. Ca tânăr, am primit și eu botezul în cenacluri. De la cel sighetean, pe când eram elev, la cele bucureștene din studenție. Toate aveau parcă din umbră un ochi atent. Singurul cenaclu la care am aderat, „Saeculum", a avut respirarea libertății unei vârste asumate, nu a aparținut niciunei instituții culturale, niciunui organism politic.

În recenta carte ***Certitudine, numele tău este Saeculum!*** (Editura Charmides, Bistrița, 2016), prozatorul Cornel Cotuțiu a avut necesara inspirație de a face ca un fapt îndrăzneț, un pic haiducesc, să nu fie dat uitării. Actuala lucrare este o selecție din volumul ***Saeculum, dincolo de nostalgii*** (2006), semn că distinsul prieten și scriitor de marcă grănicerească și-a luat în serios condiția de cronicar, pentru care i se cuvine reverența noastră peste timp. Zic a noastră, deoarece cenaclul „Saeculum", printre fondatorii căruia am fost la Dej, a reunit tineri din vreo cinci județe din Transilvania. Cu acribia-i cunoscută, Cornel Cotuțiu face o radiografie riguroasă, emoționantă a unei stări de spirit. A recurs la convocarea amintirilor prin evocări, aprecieri critice, iconografie, texte inedite. Ce vrea să fie această antologie?, se întreabă Cornel Cotuțiu. Tot el își dă răspunsul: un bobârnac dat timpului, inevitabil ingrat și o recuperare de trebuință pentru posteritatea comodă; deopotrivă, o provocare obstinată făcută posterității. De ce numele „Saeculum"? La început ne-am considerat componenții unui cenaclu al tinerilor scriitori din Transilvania, despre care am scris la vremea potrivită. Cornel Cotuțiu își amintește de imboldul lui Laurențiu Ulici, care, prin 1981, la Sighetu Marmației, a spus: *„E plină țara de cenacluri, or voi trebuie să vă distingeți începând de la chiar numele cenaclului*". A venit Radu Săplăcan, care a fost spiritul riguros al cenaclului, cu soluția cea bună: „Saeculum". Semnificația latină a termenului a plăcut: generație, vreme, timp, epocă. La care s-a adăugat și titlul revistei cu același nume a lui Lucian Blaga (printre membrii fondatori erau și absolvenți de filosofie). Fericirea acestei cărți este că depun mărturie tocmai cei care au ținut pe umeri bucuria, ispita creației, libertatea, dar și riscul. De la început spun că ideea i-a aparținut lui Radu Săplăcan, care *„a creat un grup de rezistență la mizeria spirituală care a fost foarte reală*" (Z. Diaconescu). „Saeculum" a fost un cenaclu-atelier. Deviza: *„Câtă prietenie, atâta exigență*" era scrisă pe aerul pe care-l respiram. Pentru a contura profilul cenaclului, am recurs la câteva mărturisiri ale scriitorilor tineri, care, în anul 1980, luam trenul spre Dej: *„A fost credința unor oameni că, dacă scriu și comentează literatura adevărată, nu neapărat de succes și nici de referință în istoria literară, dar adevărată, viața lor searbădă primește un nou conținut și merită trăită. Cel care a venit cu infuzii mereu proaspete de energie în acest sens a fost Radu Săplăcan*", își amintește Zorin Diaconescu. Despre itinerariul și atmosfera din cenaclu, Andrei Moldovan scrie: *„Dejul a fost prima gazdă primitoare a cenaclului «Saeculum», numai că spiritul deschis al reuniunilor, modul de a aborda relația socialului și politicului cu arta, unele manifestări cu libertăți asumate au dus inevitabil la «îngrijorarea» puterii politice și la măsuri decisive luate de Securitate. Clubul tineretului (din Dej) nu a mai avut voie să ne găzduiască, iar directorului acestuia i s-au înscenat nereguli manageriale de altă natură, pentru că oficial nu i se puteau aduce acuze de ordin politic. Reuniunile s-au mutat din acel moment la Beclean și s-au desfășurat, rând pe rând, în locații diferite*". Nu a scăpat nici aici de șicane. Neoficial, cenaclul era patronat de revista „Astra", redactorul-șef Daniel Drăgan participând la dezbateri. Pentru Ioan Pintea, „Saeculum" înseamnă întreaga tinerețe literară, entuziastă și fecundă, cu ratările și împlinirile ei. *„Datorită lui Radu Săplăcan, «Saeculum»-ul a devenit o instituție a prieteniei, a curajului, a scrisului profesionist, o mișcare lucitoare/luminoasă ca o sabie ninja în plină dictatură. Eram împreună și nu ne era frică de nimeni și de nimic*", își amintește poetul.

„«Saeculum» a fost într-adevăr, ani buni, o sărbătoare pentru mine. Mai ales că în vremea aceea eram dascăl de țară. Că așa a fost, o dovedește chiar faptul că am fost scoși forțat din Dej de către PCR și Securitate, ceea ce a făcut să ne așezăm la Beclean (un alt nod de cale ferată). Asta după ce «Saeculum» a organizat primul Colocviu Național pe tema generației 80, cu participarea celor de la „Cenaclul de luni". A fost o instituție necruțătoare, o școală de literatură și prietenie" – așază cenaclul pe harta tinereții noastre poetul Ion Mureșan.

Augustin Botiș își amintește că întâlnirile cu cenacliștii de la „Saeculum" au fost multe și la Baia Mare, dar mai ales la Beclean. *„De la început am înțeles cu modestie că marii visători au mișcat și mișcă lumea. Lumea noastră de atunci era, cum se știe, anchilozată rău. Intrările în comentarii ale lui Radu Săplăcan, Teohar Mihadaș sau Zorin Diaconescu aveau iscusitul înțeles dinamitard, firește, invocându-se valoarea estetică a textelor, originalitatea. Deseori la Beclean venea și părintele Nicolae de la Rohia (N. Steinhardt). Intervențiile Domniei-Sale erau speciale*", notează Botiș în textul din antologie.

Ion Groșan afirmă: *„Dacă se poate vorbi de rezistența prin cultură (și se poate), atunci, cel puțin pentru generația mea, cenaclul «Saeculum» a fost unul din spațiile ei esențiale*". Olimpiu Nușfelean evocă atmosfera cenaclului: *„Era un spirit contestatar discret, care ține mai ales de afirmarea scriitorului tânăr. Câteva personalități apropiate cenaclului (Teohar Mihadaș, N. Steinhardt) dădeau temeinicie acestui spirit*". Și Aurel Podaru depune mărturie, și Radu Țuculescu, și Gavril Moldovan. Splendide portrete face Ioan Pintea unor cenacliști. Apoi își face datoria față de memorie scriind această listă: N. Steinhardt, Teohar Mihadaș, Virgil Mazilescu, Ion Groșan, Mihai Olos, Marius Lazăr, Nicolae Prelipceanu, Gheorghe Crăciun, Alexandru Vlad, Vasile Dragomir, Horia Bădescu, Domnița Petri, Gavril Moldovan, Ion Moise, Tiberiu Alexa, Gheorghe Pârja, Viorel Mureșan, Augustin Botiș. Lista este mult mai lungă.

Însemnările de jurnal ale lui Cornel Cotuțiu (***„Saeculum" – la cald***) aduc multe și necesare completări mărturisirilor din prima parte a antologiei. Multe secvențe provoacă un timp trecut, episoade ruinate de uitare, personaje care au pus temelie acestei frumoase și libere întruniri. M-am regăsit și eu pe o filă de jurnal. Da, „Saeculum" devenise, datorită lui Radu Săplăcan, un spațiu neconvențional, în care existai pe cont propriu, neprotejat de convenții: *„Cine rezistă, există*" a fost, pe lângă *„Câtă prietenie, atâta exigență*", modul de funcționare a acestui cenaclu. Care a fost pentru Transilvania ceea ce a fost „Cenaclul de luni" pentru București. Poate chiar mai mult. Cornel Cotuțiu constată în jurnalul său și actul de deces al cenaclului: *„La începutul lunii aprilie 1986, un text – expediat directorului Casei de Cultură Beclean, din partea Comitetului Județean PCR Bistrița-Năsăud – dicta sec și fără nicio explicație că cenaclul «Saeculum» se desființează*". Statuia lui însă a rămas în noi ca o probă a valorii și a prieteniei peste vreme. Despre toate acestea stă scris în cartea lui Cornel Cotuțiu.

Gheorghe Glodeanu

Ion BUZAȘI

ÎNTRE ALTAR ȘI CĂRȚI

Istoricul și canonicul Augustin Bunea, când era rector al Seminarului Teologic din Blaj, obișnuia să spună teologilor absolvenți, viitori preoți: *„Să vă iubiți limba strămoșească mai presus de orice pe lumea asta. Și, pe lângă îndeletnicirile voastre cu ceaslovul și cu trebile bisericii, să aveți necurmat lângă voi istoria neamului nostru românesc, ca să vă umpleți sufletele cu mândrie și încredere în viitorul poporului pe care aveți să-l păstoriți*". Mi-am amintit de aceste îndemnuri după lectura cărților preotului cărturar Viorel Thira, ***Antologie de suflet și simțire românească*** și ***Crâmpeie din viața preoțimii noastre***.

Originar din Țara Lăpușului, Viorel Thira (n. 1936), după studii elementare și gimnaziale în satul natal, Inău, și în Lăpuș, urmează Școala Normală de Învățători din Gherla. Deși erau ani grei, 1950-1954, cu apăsătoare ideologie ateistă, școala din Gherla avea câțiva dascăli de aleasă pregătire pedagogică, din perioada interbelică, pe care-i va și evoca mai târziu în memoriile sale: Ion Apostol Popescu, Octavian Măhăleanu, Dionis Fărcașiu, Gheorghe Brehar, Ion Irimescu, Ion T. Buzdugan – unii dintre aceștia și scriitori. Urmează apoi Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu, după absolvirea căreia, în 1958, păstorește credincioșii din Mărișel și Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud, din Sighetu Marmației și Baia Mare.

La vârsta octogenară, părintele Viorel Thira se înfățișează nu numai cu o rodnică activitate publicistică și pastorală, ci și cu patru volume de autor: ***Fără personalități îi frig în istorie*** (2007), ***Carte de întâmplământ*** (2009), ***Graiul în satul Inău din Țara Lăpușului*** (2009), ***Praf de stele*** (2011), la care se adaugă și aceste cărți apărute la vârsta sa aniversară.

Viorel Thira este un iubitor de carte veche românească, îndeosebi de cărți ce înfățișează istoria și literatura Transilvaniei. Antologia sa este, într-adevăr, o carte de suflet și inimă românească, o carte de citire și „recitire", alcătuită din pagini știute, dar și din file îngălbenite și uitate în vechi biblioteci personale. Ea se deschide, ca un fel de prolog, cu un elogiu adus cărții, *„ușă deschisă pentru a vedea frumusețile lumii*", argumentată printr-o selecție de citate din scriitori români și străini. Tot în prefață se arată specificul antologiei ca .specie a istoriei literare: *„Cuvântul antologie vine de la cuvântul grecesc «anthos», care înseamnă floare și, prin urmare, ce n-ar fi floare n-ar trebui să fie cuprinsă în buchet și, ca atare, ceea ce nu-i esență ca floarea în natură n-ar merita să fie în antologii. Dar antologiile, în general, sunt subiective, adică cuprind în cea mai mare parte a lor ce i-a plăcut alcătuitorului respectiv. Din miile de cărți pe care le-am corectat, am ales câteva care sper să incite cititorii și să-i înalțe sufletește*".

Antologia lui Viorel Thira este structurată în două secțiuni – poezie și proză –, iar paginile cuprinse în acestea sunt orânduite alfabetic. În poeziile antologate de la Vasile Alecsandri până la Alexandru Vlahuță, dominante sunt cele religioase sau cele cu conținut moral-creștin. Unele dintre acestea cunoscute, fiind capodopere ale genului: Mihai Eminescu – ***Învierea***, ***Rugăciune***, ***Răsai asupra mea...***; George Coșbuc – ***La Paști***, ***Spada și credința***, ***Isus la Împăratul***; Nichifor Crainic – ***Cântecul potirului***, ***Cântecul foamei***, ***Unde sânt cei care nu mai sânt?***; Radu Gyr – ***Isus în celulă*** ș.a. Altele, cvasicunoscute, dar de o aleasă trăire și sensibilitate: Magda Isanos – ***Doamne, n-ajung pân' la tine***, ***Doamne, unde-ai să ne-așezi pe noi?***, ***Dumnezeu***; Alexei Mateevici – ***Cântecul clopotului***; Mihai Codreanu – ***Solul Golgotei***.

(Continuare în pagina 22)

Săluc Horvat

Adina GLIGAN

D.R. POPESCU. SPRE NOI GRANIȚE ALE ESTETICULUI

Scriitor reprezentativ al generației șaizeciste, Dumitru Radu Popescu s-a făcut remarcat atât prin talentul literar, pe care critica i l-a recunoscut încă de la debut, cât și prin originalitatea operei. Specifică prozei sale este o atmosferă sumbră, care învăluie o lume infernală. Autorul își recunoaște obsesia față de ideea *„labirintului ca spațiu al întunericului, al rotirii în beznă, al crimei, mai degrabă decât al jertfei, al inutilei jertfe, de altfel, ca spațiu al lipsei de rațiune unde monstrul înghite flămând vieți de oameni"*[1]. Iar în labirint așteaptă Minotaurul, imaginea unei duble malformații, fizice și morale sau a unei umanități care și-a pierdut valorile.

Sub semnul acestui personaj mitologic, Minotaurul, stă întreaga creație a prozatorului, circumscrisă unei noi categorii estetice: teratologicul.

Termenul, provenind din domeniul biologiei, desemnează o disciplină care studiază anomaliile, malformațiile și monstruozitățile organismelor vii. Transpus pe terenul esteticii, teratologicul își are originea în categoria urâtului, dar interferează cu tragicul, grotescul și fantasticul.

Am putea considera că teratologicul reprezintă chiar un derivat al urâtului, deoarece termenul este sinonim parțial cu dizarmonicul și, implicit, cu monstruosul. Karl Rosenkranz definea urâtul drept *„frumos negativ"*. Teratologicul poate fi definit ca *„armonios negativ"*. Tot ceea ce suportă o transformare negativă, malefică sau monstruoasă, tot ceea ce încalcă legile armoniei și ale moralității intră în categoria teratologicului. Acesta exprimă, așadar, preferința pentru diformitate, fie la nivel fizic, fie moral, pentru că există întotdeauna o legătură între urât și rău. Așa cum îl definea Friedrich Schlegel, urâtul este aparența neplăcută a răului. Teratologicul, prin descendența sa directă din urât, ilustrează de asemenea existența maleficului. Creată într-o epocă dominată de prezența răului, în distopia comunistă, opera lui D.R. Popescu devine spațiul ideal de manifestare a teratologicului. Avem de-a face cu o topogeneză negativă. Geografia, personajele animaliere sau umane sunt marcate de această natură duală, de simbioza normal-anormal sau bine-rău.

Teratologicul geografic se caracterizează, în special, prin devierea semnificatului mitic, mai mult decât prin devierea formală, morfologică. Spații terestre, acvatice, uraniene sau antropologice, percepute ca arhetipuri pozitive, își accesează acum reversul negativ, înscriindu-se în categoria lui *locus terribilis*.

Grădina este un prim-topos teratologizat. Arhetip al Paradisului, aceasta devine în proza lui D. R. Popescu imaginea lumii căzute în păcat sau chiar a Infernului, o ilustrație fidelă a ***Grădinii desfătărilor*** a lui Hieronymus Bosch. Este paradisul comunist, ca revers al Paradisului biblic. Grădina Raiului, amenajată de Celce are aparent toate caracteristicile Edenului, adică frumusețe, armonie și abundență: *„Avea și meri și cireși și gutui, corcoduși, peri și vișini, și toată primăvara în grădina lui florile nu încetau să înflorească, era o spumă albă și un bâzâit de albine și o verdeață crudă și îmbietoare și nu degeaba Celce își botezase locul zicându-i grădina raiului"*[2]. Teratologicul se insinuează însă începând cu nivelul cromatic și utopia comunistă este demistificată. Toamna, grădina este inundată de tonuri de galben și se transformă apoi într-o violentă pictură cu hemopigmenți: *„Printre toate nuanțele de la galben plin până la galben verzui sau cărămiziu, explozia de roșu aprins a frunzelor de cireș dădea acestei morți lente a coroanelor o violență de sânge țâșnit în sus din lemn și rămas suspendat în forme de frunze"*[3]. Semnele maleficului se aglomerează în continuare, grădina lui Celce pierzând, rând pe rând, toate atributele unui *locus amoenus:* echilibrul proporțiilor, perfecțiunea formală, puritatea, lumina și viața. Grădina este enormă și invadată de o vegetație sălbatică, ce crește agresiv. Un fir de apă, care o inundă uneori, hrănește natura lacomă. Păsările moarte, avioanele de tinichea și sperietorile din paie sunt singurii locuitori ai acestui spațiu macabru. Ulterior, grădina lui Celce devine Grădina fermecată a împărătesei Ileana, un spațiu teratologizat prin prezența magiei și a păcatului.

Pădurea, simbol arhetipal asociat frenezie vieții, își pierde la D.R. Popescu atributele pozitive, moștenite din vechile credințe dendrolatrice. Latura obscură, asociată spaimei, rătăcirilor, pericolului și morții este exploatată de prozator pentru a ilustra o lume aflată la răspântiile istoriei. În povestirea ***Cutia de conservă*** autorul observă că pădurea simbolizează misterioasa graniță dintre viață și moarte: *„Orice pădure își are tainele ei. Printre copaci și ierburi, în fiecare clipă se nasc și mor vietăți a căror trecere prin lume n-o cunoaște nicio ființă omenească"*[4]. Liniștea învăluie pădurea precum ceața, dar nu este o liniște divină, ci una demonică, o liniște care anulează sentimentele ființelor omenești: *„Aici râsetele fericiților și plânsetele celor deznădăjduiți sunt înghițite cu aceeași nepăsare de liniștea ce domnește ca o regină peste arbori și* tufe"[5]. Este peisajul dezolant al unei lumi decăzute.

Dintre spațiile acvatice, balta întrunește cele mai multe atribute teratologice. Considerată în folclor sediul duhurilor rele, balta este, prin natura sa, un *locus horridus,* al apei stătute, al descompunerii și, implicit, al morții. În romanul ***F,*** balta reprezintă locul care adăpostește crima, dar și un simbol al rătăcirii în apa mâloasă a incertitudinii.

Teratologicul se extinde și asupra spațiilor uraniene. Incertitudinea, boala și degradarea par să cuprindă și cerul. Astrele, contaminate de răutatea umană, sunt pe punctul de a se prăbuși pe pământ, creând o imagine apocaliptică. În povestirea ***Ploaia albă***, soarele este descris ca bătrân și bolnav: *„Toată vara asta și vara trecută soarele răsărise mare cât o gură de butie și nu se ridicase pe cer, se rostogolise arzător, aproape de pământ, mai sus cu câteva palme de coșurile caselor; mătăhălos și de foc, nu putuse să țâșnească în vârful cerului, cum făcea pe vremuri; acum se târa, și Sevastița zicea că e umflat; parc-ar fi borțos și l-ar fi mușcat albinele de fălci"*[6].

Spațiile antropologice sunt în continuare marcate de prezența teratologicului. Satul, ca emblemă a lumii arhaice și a timpului mitic, suportă influența nefastă a timpului istoric. Molima comunistă ia forma simbolică a unei nemiloase secete în povestirea ***Ploaia albă***. Degradarea lumii începe la nivelul mineralului, autorul subliniind ruptura fatală dintre omul arhaic și matricea sa vitală, Glia-Mamă. Pământul își pierde simbolistica pozitivă, atributele materne legate de fertilitate: *„Pământul era alb. Nu mai avea suflet, trăgea să moară, obosit și ars de căldură"*[7]. Uscat și sterp, pământul nu-i mai hrănește pe oameni și nu mai este bun cu acestia: *„Dacă nu vrea pământu', murim, zise baba. Pământu' e mama noastră, e tata nostru, e mămăliga noastră, e apa, e groapa noastră, e laptele, e slănina, vinu', sufletu', nunta, botezu', casa. Dacă nu vrea pământu', gata, el e moartea noastră. Mare secetă, mare!"*[8]. Satul devine un loc urât, populat cu animale bolnave. Câinii, păsările sau vitele au devenit niște umbre, care și-au pierdut rostul. Oamenii nu mai au nimic sacru, nici dragostea, nici familia, nici viața sau moartea. Satul teratologizat este un loc în care viața curge încet, lipsită de orice bucurie, o lume care și-a pierdut obiceiurile. Josenii nu mai merg la horă, copii nu se mai nasc, iar morții sunt vânduți pentru un sac de porumb. Oameni fără inimă par să populeze universul rural. Lumea satului seamănă din ce în ce mai bine cu aceea a orașului, timpului mitic i se subtituie timpul istoric.

Orașul, la rândul său, apare în romanul ***F*** în varianta orașului surd sau a orașului-miraj. Orașul surd este un loc al reificării, al înstrăinării și al plângerii, un fel de pădure mută, în care oamenii-copaci trec unii pe lângă alții fără să își vorbească. Orașul-miraj poate fi asociat cu riturile de trecere. În opoziție cu satul, orașul reprezintă pentru personajele lui D.R. Popescu alteritatea, locul unde cei atrași de mirajul unei noi lumi sfârșesc adeseori ca alienați.

Gradul maxim de teratologizare geografică îl atinge prozatorul prin metafora jocului de fotbal. Stadionul, ca spațiu al jocului, este prin natura sa un topos al libertății securizate. În romanele ***F*** și ***Vânătoarea regală***, acesta devine însă un *locus horridus,* deoarece și în incinta lui proliferează minciuna, furtul, mediocritatea și crima: *„Basmele sunt basme și rămân de domeniul basmelor, în vreme ce în realitate și basmul cel mai teribil, fotbalul, nu mai e basm. Poftim, arbitrul a fluierat sfârșitul meciului: doi la doi, egalitate"*[9]. Șansele se împart egal între bine și rău, între frumusețea dată de joc și urâtul existențial. Libertatea pierdută devine o existență monstruoasă.

Teratologicul nu este însă urâtul gratuit, ci unul impus de istorie, primind astfel o notă tragică. Tragică este disoluția unor valori umane, tragice sunt înălțarea și nimicirea ulterioare ale individului, fără putință de împotrivire. *„În satul lui D. R. Popescu se petrec tragedii shakespearene"*[10], observă Eugen Simion. Teratologicul cuprinde în sfera sa indivizi striviți de forțe superioare, precum moartea sau viața, iubirea, politica sau istoria, precum și o întreagă lume condamnată la o tragică dispariție. Așa sunt morții-vii, supuși la o eternă suferință, călăii dezumanizați, profeții apocaliptici, artiștii rătăciți sau ultimii reprezentanți ai comunității arhaice. În ceea ce privește personajele umane, teratologicul nu se manifestă doar la nivelul semnificatului mitic, așa cum se întâmpla în cazul geografiei malefice, ci este dublat de transformări în plan morfologic. Teratologicul deviază spre grotesc, prin bizareria comică și prin aspectul de bâlci al unor indivizi, și spre fantastic, prin încălcarea legilor realului, unele personaje deținând malformații fizice sau morale cu totul neobișnuite. Astfel, Moise, cel care trebuia să aducă omenirii *Tablele Legii*, se dovedește un individ monstruos, atât moral, cât și fizic. El posedă un corn, care îl asociază indisolubil cu imaginea Minotaurului. Celce, la rândul său, este rezultatul unei simbioze teratologice a Minotaurului cu eroul rabelaisian Pantagruel. Ghiarântoarsă posedă o malformație evidentă, prin aspectul mâinilor, Ică are un picior de lemn și un ochi de sticlă, Dimie a devenit o ființă aeriană, posibil străbun al *Baronului din copaci*, iar Don Iliuță este întruchiparea bufonului.

Privind panteonul personajelor lui D. R. Popescu, remarcăm o transgresare a granițelor dintre specii, sub semnul teratologicului. Spațiile malefice sunt populate de animale monstruoase, exemplare autentice ale unui bestiar teratologic. Pisici diabolice, nebune, câini cerberi, turbați, cai sălbatici posedați de duhul morții terorizează această umanitate degradată, iar oamenii, captivi în labirintul Istoriei, sunt supuși unui proces de identificare cu animalele sau cu obiectele. Cu alte cuvinte, amenințarea rinocerizării sau a reificării apare din ce în ce mai vizibilă și este atât de dificil ca oamenii să își păstreze umanitatea, în orice condiții, așa cum observă baba Sevastița: *„Și oamenii o să rugineasca dacă li se usucă inima"*[11].

Aceasta este mesajul, mereu actual, pe care îl transmite proza lui D. R. Popescu, iar teratologicul devine categoria estetică cea mai potrivită pentru a-l ilustra.

Note:

1. Andrei Marga, ***Literatura rupturilor: D. R. Popescu*** în „Cotidianul.ro", 24 iunie 2015, http://www.cotidianul.ro/literatura-rupturilor-drpopescu-263738/;
2. D. R. Popescu, ***F, Boul și vaca***, Ed. Cartea Românească, București, 1986, p. 68;
3. Ibidem, p. 69;
4. D. R. Popescu, ***Opere I, Mări sub pustiuri, Cutia de conservă***, Ed. Polirom, Iași, 2010, p. 42;
5. Ibidem, p. 42;
6. D. R. Popescu, ***Opere I, Mări sub pustiuri, Ploaia albă***, Ed. cit., p. 100;
7. Ibidem, p. 116;
8. Ibidem, p. 117;
9. D. R. Popescu, ***F, Ninge la Ierusalim***, Ed. cit., p. 35;
10. Eugen Simion, ***Scriitori români de ieri și de azi***, vol. IV, Ed. Litera, București, 2002, p. 78;
11. D. R. Popescu, ***Opere I, Mări sub pustiuri, Ploaia albă***, Ed. cit., p. 135.

Daniela SITAR-TĂUT

REVEURI BOVARICI, DAME NESĂȚIOASE, NEVESTE INFIDELE, PAROHI-VAMPIRIȘTI...

Volumul lui Marian Ilea, ***Herina*** (Cartea Românească, 2016), e greu încadrabil într-o singură specie narativă. Prin tehnica palimpsestului, colaj, reluarea cinematografică a cadrelor, ironie, demitizare, polifonie și pluriperspectivism, melanjul deconcertant între un *jadis* imperial și un acum contemporan, palpabil, cu tentacule din biografia recentă a prozatorului, l-aș include în tagma textelor tributare postmodernismului. Deși autorul însuși mi-a infirmat apelativul de roman, eu tot roman îi voi zice. Tomul este compartimentat în două cărți distincte, care au ca liant Herina, cronotop al tramei. Cea dintâi aduce în prim-plan istoria Osimei și a Berăriei Luther, în vreme ce cartea a doua se aurolează legendar sub mantia ***Cronicilor de la Herina***, a căror istorie ne este relevată abia în paginile finale. Apelul la cronică nu cimentează veridicitatea evenimențială, ci, din contră, o dislocă, prin întorsături deconcertante de frază sau de situație. Cronografii lui Marian Ilea sunt subiectivi prin excelență, relatând nu povestea a *ceea ce a fost*, ci a ceea *ce ar fi vrut/trebuit* să fie. Caietul cu file îngălbenite, descoperit în camera pensiunii din Solotvino, dedicat de anonimul cronicar „*Domnului Robert Maxwell, cu adâncă venerațiune*" și tradus ulterior de „*bătrânul arhivar maghiar din Baia-Mare*", recompune, în sens invers, ***Cronicile de la Herina***.

Cartea face parte din aceeași plămădeală fabulativă ca ***Medio Monte*** sau ***Vacek***. Temporalitatea se dilată maleabil dinspre regalitatea imperială austro-ungară înspre invazia galilor, secolul al XIX-lea sau al XX-lea, perioada Uniunii Sovietice sau indici contemporani, din ultimele decenii. Fațetele divergente ale cronologiei se întrepătrund cu polifonia pluriperspectivistă. Herina este un topos imaginar („*orașul gurmeților*", patronat de Sfântul Honoriu), sustras cantonărilor precise într-un areal concret, dar care conjugă o pletoră de superstiții. Scriitorul delimitează, pe clapeta cărții, frontierele ei geografice: „*Timp de opt ani am călătorit de nenumărate ori în spațiul dintre Ujgorod și Solotvino. Lumea pe care am cunoscut-o, cu metehnele, realitățile și mitologia ei, se regăsește în Herina, care e ținutul prozaic imaginar situat între: Iasinia (capitala huțulilor) și Iaremcea (una dintre celebrele stațiuni turistice ale imperiului polonez). De fapt, e vorba de un spațiu de vreo 20 de kilometri aflat în Carpații Păduroși (sau în Carpatia, cum îi spun cei din Ucraina). Acest spațiu e locul de unde izvorăsc Tisa, care o ia spre Ungaria, și Prutul, care curge în sens opus, către Colomneea și Cernăuți*". Precizia matematică a meridianelor nu contează, mai ales că prozatorul melanjează constant, cu o *moquérie* demult caracteristică lui, realitatea posibilă cu cea adevărat-adevărată. Vizita din ultimul capitol la televiziunea înfrățită din Ucraina, al cărei director regional era Evgheni Mîrșkov, devine un episod mnemotehnic care amintește perioada comunistă de la noi. Corupția poliției, ce pare a actualiza povestirea ***Negustor lipscan*** a lui Sadoveanu, mita obligatorie la opririle dintre Kiev și Ujgorod, limbajul de lemn din cadrul vizitelor „de lucru" pe la Academia de Agricultură sau cooperativa agricolă „Vladimir Ilici Lenin" pigmentează paseist, retrograd, prezentul confraților ucraineni, care beneficiază din partea oaspetelui de inutile consilieri: „*M-am învățat, dau sfaturi: Să faceți în uzine, fabrici, universități ansambluri folclorice, cenacluri literare, gazete de perete*". Evgheni Mîrșkov, poreclit „Prințul", din pricina genealogiei aristocratice, are „*o relație amoroasă cu șefa secției minorități a televiziunii regionale*", o blondă „*pempantă*" – vorba lui Nicolae Breban, quadragenară foarte. Episoadele lor erotice sunt penelate parodic, în consonanță cu preocupările/manile/dependențele lumii contemporane. „*Stau în pat și-și scriu unul altuia SMS-uri*", ne dezvăluie Linocika, translatoarea liliputană, cam hiperponderală, dar beneficiară plenară a prestațiilor virile ale unui june rrom.

Osima deschide seria narațiunilor heriniene. Cronologia fabulei este inversă, prezentând moartea și reacțiile postume ale familiei lui Peter Michl, proprietar al caleștii-taxi care aducea oamenii de la gară în centru. Onomastica antieroilor este, prin excelență, mitteleuropeană, deci imposibil de reținut. Când e neaoșă, glisează spre burlesc, cum e cazul orgoliosului paroh Lală Marcu. ***Osima*** alunecă înspre trecutul întemeietor, aducând imagini terifiante ce amintesc de invazia șobolanilor din ***Procesul-Verbal*** al lui Le Clézio: biserica ridicată în 1499, holera, sărăcia lucie, oasele albe ale străbunilor împrăștiate de furtună etc. Bârfa și denunțurile fac casă bună pe meleagurile Herinei. Un delator de vocație este Adalbert Undulski, ce deține o funcție duală, atât de șef al pieței, cât și de informator benevol al comisarului de poliție. Inserarea în corpusul textual a notelor sale demascatoare sunt spumoase și ne angrenează într-un joc bivalent, al mistificărilor gestuale și evenimențiale. Suspect favorit al acestuia e popa Lală Marcu, posesor al unei case model Secession, acuzat că-și agresează enoriașele și le supune la ignobile munci care să-i satisfacă apetitul de gourmet: „*Umblă pe la femei și le pune să-i facă de mâncare*". Confesiunile interlocutorilor, șarjele epice sunt contrabalansate de secvențe dramatizate sau de relatările uricarilor.

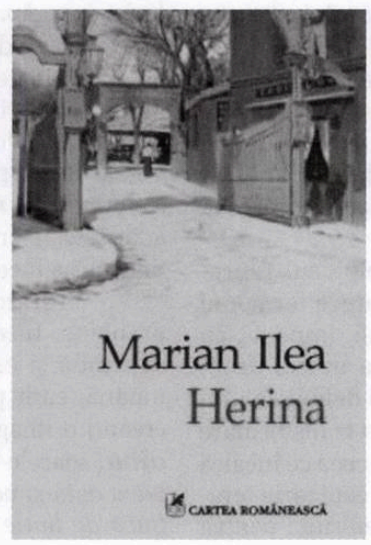

Scrisorile primite de la Cancelaria Imperială de la Viena, cu scopul populării Herinei cu comercianți, acari, industriași, mineri sau farmaciști, potențează ideea că herinienii fac parte dintr-o castă particulară, a întemeietorilor, a celor aleși pe sprânceană. Voiajele locuitorilor se petrec pe plaiuri elitiste, imperiale, toți având străbuni sau făcând stagii profesionale la Viena. Budapesta, Praga, Bratislava, Dresda sau Cracovia sunt locuri congruente și deloc resimțite ca străine pentru herinieni. Locuitorii sunt mândri foarte și de tramvaiul care străbate centrul orașului, mijloc de locomoție truvabil, la acea dată, doar în două-trei capitale, dar și de drumurile de acces asemuibile autostrăzilor contemporane. Construcția noii urbe se face „*pas cu pas, nemțește*". ***Osima*** este străbătută de făpturi fantomatice, năluci palpabile care conjugă un cod etic sustras codului civil. Protagonista alungă duhuri, practică vrăjitoria, „*mătură bolile bolnavilor*", mătrăguna este un panaceu pentru iubire, iar banii primiți îi folosește pentru a-și achiziționa păpuși. Fata pădurii, „*vrăjitoarea de la munte*", îl are drept consilier pe Michliduță, „*făptura cu sită roșie pe cap*", ce trăiește liber cu o văduvă. Fără pudibonderii, Osima produce doi copii din flori cu un pădurar și un oier și, arzoaică foarte, simte o nevoie acută de bărbat „constant" la casa omului/femeii. Iubăreață foarte e și contesa Monthomas, care, deși măritată de niscaiva anișori, are parte de primul orgasm abia la Herina, reduplicat de nouă ori ce-i drept în prima noapte, cu Ioșca, „*violonistul cel frumușel*" și infidel. O atletă de calibru a amorului se dovedește Margit Isaac, proprietăreasa hotelului Kiss Pipa, care și-a exersat vreme de opt ani mușchii vulvei cu un antrenor de lupte de la Debrecen. Atrasă de bărbații virili și nițel nimfomană, aceasta face, potrivit unuia dintre amanții ei, „*cât un pluton de muieri*".

Un alt obsedat de pândă descoperim în ***Berăria Luther***. Luther Schuler, șeful de gară din Herina, este observator și informator al nevestei, Clotilde, proprietăreasă a localului ce dă numele narațiunii. Bovaric și reveur deopotrivă, acesta suferă de nostalgia Vienei, de sindromul dublei personalități și se visează primar. Ajuns la cincizeci și opt de ani, Luther percepe femeile aservite triadei *Kinder-Küche-Kirche*. Un original, nițel cam arierat, Luther-Johann face o ședință cu angajații, la care fiecare este avatarul propriului strămoș. Herina se înfățișează acum, după episodul anterior, descălicător, ca un univers dual, maniheic: pe de o parte, o mare de pământ cleios, pe de alta, o sală de bal pentru vals și polkă. În acest text identitățile sunt labile, iar onomastica va camufla antecesorii sau viața anterioară, concupiscentă, înaintea sosirii în Herina. Cuplurile legale sunt dublate și ele de cele adulterine. Clotilde cea domestic-amfitrioană se dovedește a fi Babette, damicela urmărită în Viena de ofițerii de castitate, ce capătă și ea o imperială misie de informatoare în Herina, sub tutela lui Stephan Vitebsk, șeful poliției. Bietul consort Luther e dus cu binișorul la ospiciu după ce denunță prezența comandoului de prostituate în provincie, unde crapă fericit și ostenit de logoree, după un speach-maraton, de șase ore, ținut în fața confraților de salon.

Partea secundă este defalcată în patru secțiuni (***Bătălia***, ***Contesa***, ***Cofetarii***, ***Caietul***). Papilele gustative sunt mai pregnant activate pentru gourmeți în ***Cronicile de la Herina***. Delicatese care mai de care mai elaborate, caramelizate și însiropate, texturi marmorate (pe care nu le voi bucătări vreodată) se lăfăie consistent pe parcursul fabulei, apanaj exclusivist al maeștrilor cofetari care țin eficiente ședințe de lucru pentru a putea face față atât cererilor pieței, cât și rivalităților castei. Deși cantonate în alt ev, personajele sunt vigilente foarte la oficiul concurenței, trăind cu aprehensiunea furtului rețetelor lor, atente și sensibile foarte la cumpărătorii de sex bărbătesc, cărora crema Zaiboner, veritabil afrodisiac, are menirea de-a le ameliora și ridica nivelul potenței. Pentru a garanta efectul scontat, cei patru cofetari (Bercu Bernard, Leopold Biner, Szilard Alfons și Emil Lacsi) decid la ședință confecționarea unui tort cu cincisprezece straturi de cremă revigorantă.

Alienat ajunge și parohul Boschetty Andor, cronicarul ***Bătăliei***. Fragmentele diaristic-istorice relevă o istorie demnă de un Obelix și Asterix. Inamicii sunt întâmpinați cu crucea și stindardul alb; invadatorii au vandalizat prăvălii și-au fost necruțători cu evreii (problema iudaică este una dintre constantele subsidiare ale cărții); „*luptătorii aceia n-au câștigat prin vitejie nimic*"; spionii se plimbă dezinvolt pe străzi, ba chiar participă la slujbele de la biserică. Printr-o *mise en abîme*, relatarea lui Spitz Lieber inserată în cronica parohului, asistăm la o rectificare evenimențială, ce denunță adevărul camuflat, caramelizat de paroh: inamicii au învins fiindcă n-au avut ce să învingă, iar luptele, decupate parcă din ***Țiganiada***, sunt unilaterale și fără opozanți. Polifonic este tomul și prin vocile uricarilor, mereu alții la fiecare narațiune. Abia cel din ***Contesa*** pare a fi aservit codului deontologic al castei. Pentru acesta, scrisul necesită tranchilitate, solitudine, exemplaritate, dar și voluptatea posterității, a testamentului identitar („*Când scriu cronica Herinei am nevoie de liniște. Mă retrag în camera din spatele brutăriei, îmi spun, «Spitz Lieber, acuma să te văd, trebuie să lași mărturie celor care vor veni și vor fi mândri că s-au născut, au copilărit și trăiesc în Herina». Niciun cuvânt de scădere nu se strecoară în aceste rânduri*"). Urcat în turla bisericii pentru a vedea ravagiile sângeroasei victorii heriniene relatate de paroh, a armatei rezerviștilor înarmați cu cruce și ***Biblie***, acesta remarcă: „*Privesc prin binoclul militar și nu văd nimic. E primul semn că am învins*". Atacul din octombrie al adversarilor, care vandalizează magazinul de stofe, îi transformă pe aceștia în niște haiduci parodici ce împart textile săracilor. Liderul lor, colonelul, pare un Ubu Roi, ce apără cetățenii din Herina unii de alții, în vreme ce presupușii lui agenți ai ordinii seamănă un magistral haos babilonian.

Personajele lui Marian Ilea sunt savuroase, coagulate când sugestiv, când în tușe îngroșate, expresioniste. Fiecare are câte *un violon d'Ingres*, *en cachet* au ba, pasiune pe care abia în final, câteodată, au curajul să și-o urmeze. Reveuri bovarici sau dame insațiabile sexual, nimfomane sau prostituate, neveste infidele ce se lamentează soțului că au fost înșelate de amant, cum e cazul contezei Monthomas, confecționeri de pălării, vrăjitorese distributive carnal, șefi de poliție, delatori de vocație, parohi matematicieni, bănuiți a fi cam vampiroși, ce își conservă junețea cu sânge de sugar de la botez, soldați de mucava, învingători fără a da vreo bătălie, detractori ai sinelui și ai comunității, conspiratori, proxeneți, maniaci constituie fauna normală a anormalității universului prozatorului, o lume în care doar dezrădăcinații, descentrații și ciudații supraviețuiesc. Cei care spun adevărul însă sunt sancționați, culpabilizați, ajung alienați cu patalama, fiind încarcerați la ospiciu, și sfârșesc în moarte. Adică, viță versa. *À rebours* tare, *mon cher... Châpeau*!

Aurel RĂU

Solemn

Tonul solemn din versurile mele,
un *solemn* al vorbirii –
sărbătorim
faptul că rostim.
Nu pot scăpa de această bucurie
- Sărbătoriți-vă! -
că vorbim,
și impresie
că o vom face necontenit.
Vorbim de cea mai frumoasă poveste,
care-i vorbirea;
și încă în versuri!

Festin alb

Într-o grădină a mea din câmp,
la care bați kilometri buni, o dată în an,
o amintire de la părinți,
unde n-am mai urcat, de-un timp, ca de alte dăți,
s-a făcut curățirea pomilor.
Am angajat câțiva lucrători,
de la distanță, prin cont bancar,
și acum poate fi așteptată floarea.
S-au tăiat toate uscăturile, cu „drujbe mici",
s-au aprins focuri, de-au fost trimiși din sat ardăi
să vadă dacă nu ard pădurile,
dacă nu ard fânețele și pășunea,
și c-un amestec de var cu aracet
au fost pictate, în sfârșit, tulpinile.
Acum poate porni floarea.
Cireși, meri, pruni, peri,
adunând toate albinele la un festin alb,
toți viespii și toți bondarii,
vor sta, fără mine, ca aprinse sfeșnice,
o jertfă până la cer, într-un cerc de munți,
pentru dragostea mea de frumos.
Așa albi, din verdele ierbii în albastru pur,
până când urși vor veni să le rupă crengile
încărcate cu fruct zemos,
călăuziți de-un zeu Pan, sub zbor de ulii;
să poți să-i vezi și din satelit!

La greier

Să deschidem fereastra spre greier,
prin sfârșitul de vară.
Lasă-te pe arcuș cât poți de tare,
cântăreț dintre două case;
primaș ascuns, cu iscusită strună,
care ți-ai pregătit aria timp de un an;
suspinare la urechea surdă a unei trufașe;
purtătorul meu de grijă, seară de seară;
remorcherul meu pe sub lună!

Lansări de carte

În cortul unde se fac, în piață,
lansări de carte,
printre fotolii,
în care stăm ca în loji la teatru,
și ascultăm ce ni se citește,
și uităm că fuge ireparabil timpul,
se plimbă un porumbel.
Ciugulește
fărâme de te miri ce;
să spui, cuvinte sau idei –
„Și Duhul în chip de porumb..."

Colind de planetă

Cu toamna prelungită în iarnă
au înflorit și ghioceii,
odată cu o ieșire a mea
dintr-o tristețe.

Acum, ce mă fac, Moș Crăciun,
cu legenda ta laponă,
care urmează să vii pe tălpi de sanie
trasă de reni prin țărână,
să luneci – cum? –
pe noroaie,
până la geamuri, aici în nord
unde nu cade niciun fulg,
și unde vechii greci pun la fiert
vaselele lor de bronz pentru
marile mituri
înainte de-a se lăsa încet,
cu, pe mări, capul lui Orfeu,
din cetatea Carpaților
în Mediterana,
printre troiene cât Balcanii?

Mă rog pentru niște zăpadă.
Pentru câteva bateri din aripi
de fulgi,
ca aripi de îngeri,
dintr-un târziu când,
spre cultura romanilor,
urcă din istoria
caldeenilor,
egiptenilor,
adamiților,
arameilor,
să se nască,
adorat de trei magi mergând după stea,
într-o iesle din icoane,
sau coboară,
în lume,
Isus Hristos.

Amintire

- Las-o pe sclifosita aceea
Și vino cu mine!

- Las-o pe buzata aceea
Și vino cu mine!

- Las-o pe-ncrezuta aceea
Și vino cu mine!

- Las-o pe versata aceea
Și vino cu mine!

- Las-o pe hlizita aceea
Și vino cu mine!

Și m-am dus la toate,
Când și când.

Dar numai ca să
Le pot lăsa.

Trandafir

A mirosi
trandafirul.
Te apleci
peste el,
mult,
și urci...

Eclipsă de soare

Umbra lunii
a făcut eclipsa de soare.
Și acum, el aduce, prin amiază,
cu o seceră.
Iar eu îl văd
ca printr-o fereastră.

Cum stă de vorbă cu luna.

*

Îl văd
prin ochelari, totuși, de soare.
Cum scoate, încet, coarne bourești,
de melc, apoi le retrage.
Redevine
zeu zilei și al pământului.

Rotund, ca o pâine pe masă.

*

Am văzut eclipsa de soare
prevăzută.
Legile, spunându-și cuvântul,
ale științei,

Aurel Rău

într-un veac, zis, religios.
Și nu mi-e teamă.

Nu-l mănâncă vârcolacii.

Jocul

Să duc o nucă la ochi,
între două degete,
și să o las să cadă
pe-o altă nucă,
pusă anume,
între frunzele
așternute de toamnă.

Și să nu-și greșească ținta;
să cadă drept
pe cealaltă,
să scoată un sunet știut,
de triumf,
lung-lung,
până-n copilărie...

Câmp vizual

A privi cu atenție,
la un punct roșu!
Și ești
dinaintea unei lentile,
prin care-apar
lumi de lumi.
Lumile sunt luminițe,
lovituri
de amnar
de la Facerea lumii.
Iar tu trebuie
să le observi, apăsând
pe un buton
ca o clapă,
foarte repede.
Luminițe mai clare
sau mai părelnice,
realitate sau aparență,
puncte pe bolta
cerească,
în care
ai putea cădea.
Suspine de suflete
în zbor –
albastre,
mov, galbene,
de mărgean;
fâlfâiri
din zări și din fund de zări.
Apeși, eziți,
plusezi, pândești,
într-un
câmp de luptă;
în jurul centrului universului,
un focar
roșu.
Și-n funcție de cum te-ai înșelat,
stai mai rău
sau mai bine...
A privi
pur și simplu.

Dumitru MICU

O CARTE, ÎNCĂ UNA...

Vitraliu e a nu ştiu treizeci şi câta carte de poezie a lui Ion Horea (excluzând reeditările). Cu siguranţă, este a douăsprezecea dintre cele apărute în cursul ultimului deceniu, mai ales la Editura Ardealul din Târgu-Mureş. Specificarea aceasta nu-i, poate, inutilă, deoarece, unitară în esenţa ei, opera de plină maturitate a poetului prezintă anumite diferenţieri (nu de natură valorică) faţă de cea precedentă.

De la debutul editorial, cu ***Poezii*** (1956), Ion Horea şi-a delimitat, în teritoriul foarte vast pe atunci al liricii de inspiraţie rurală, un tărâm pregnant individualizat, cu privelişti de Câmpia Transilvană specifice, cu sol de o fertilitate vrednică de Pământul Făgăduinţei, cu un climat spiritual de mediu rural ardelean tipic, cu o vorbire ţărănească pe cât de robustă, pe atât de mlădioasă, incluzând toponime savuroase, termeni locali şi ardelenisme de mai largă circulaţie, care cromatizează expresia fără s-o rudimentarizeze, fără mai ales să o trivializeze prin sfătoşenie stridentă, imprimându-i dimpotrivă, prin relevanţa psihologică, nota firescului.

Evoluând, cu timpul, de la obiectiv la subiectiv, de la rural la urban, de la natură la cultură, creaţia poetului cu nume istoric a urmat acest traseu fără discontinuităţi, fără rupturi între etape, fără a-şi înstrăina vreuna dintre particularităţile iniţiale, păstrându-şi-le pe toate, redimensionându-le şi adăugându-le noi caractere individualizante. Pornit „*din grâu, din fân, din cucuruz*”, din „*behăitul oilor şi mugetul de vite*”, poetul s-a decis, ca altădată Mallarmé (pe care, desigur, nu are cum îl cita, în context) să strângă lumea nu într-o singură carte, ci în mai multe, „*o carte, încă una, apoi alta*”. Cărţile lui Ion Horea editate din 1996 până astăzi (de la ***Căderea pe gânduri*** până la ***Vitralii***) conţin toate formulele poetice existente în culegerile anterioare, dar şi formule noi.

Geografia lirică a primelor volume acoperă doar o parte a spaţiului ardelean obiectiv. În volumele editate în actualul deceniu, poetul de pe Mureş „*hălăduieşte*” prin Bucureşti, „*de la Obor la Grozăveşti*”, „*din Lacu Tei la Sura Mare*”, „*coboară prin timpuri*” din Colentina la Obor, unde îl salută pe „*Măritul Heliade*”. Piaţa Amzei, Grădina Icoanei, cartierul Izvor şi alte zone ale capitalei îi devin tot atât de familiare ca Ionlănzelul şi Dealul Pojorâţii. Ajunge şi la Paris, unde, între „*castanii din Tuilleries*”, se întâlneşte cu Mallarmé şi cu Valéry. Într-un septembrie, contemplă, în „*satul lui Grigore*”, peisaje de pe ambele maluri ale Prutului, cele revărsate „*din Prutul prins în luncă la Nistrul presupus*” unindu-se, în imaginaţia lui, cu cele întinse „*pe Mureş mai la vale, pe Argeş mai în sus*”. În foşnetul plopilor de pe marginile drumurilor, o vede pe „*mama lui Vieru*” întâlnindu-se cu „*bunica-mi Calyopi*”.

Dar nu pe considerente spaţiale se stabilesc diferenţierile de ordin artistic. Două sau mai multe opere literare pot figura în aceeaşi clasă, oricât s-ar deosebi prin aspecte de mediu, de „*culoare locală*” şi invers, poate deveni obligatorie plasarea estetică în rubrici diferite, chiar dacă reflectă aceeaşi ambianţă. Opera lui Ion Horea exprimă, în totalitatea ei, aceeaşi natură poetică şi o face în acelaşi stil, însă nu fără nuanţări. Poezia de tinereţe a lui Ion Horea e mai obiectivă, mai frustă, mai reliefat „*ardeleană*”, prin lexic, prin localizarea peisajelor, prin ruralism, prin detalii de mod realistic şi, pe alocuri, de natură epică. Asemenea particularităţi apar şi în volumele de mai târzie apariţie, inclusiv în ***Vitraliu***. Evocându-şi copilăria, poetul îşi aminteşte aici cum vara, „*până-n ziuă*”, îşi mâna boteiul (oile) la păşune, cum acolo urmărea cosaşii, groparii şi alte insecte „*prin tufele de cimbru, de fâşcă şi de iarbă*”, cum, de pe gruieţ, privea vindereiul (şoimul) ce se trudea să zboare, cum, lângă pârâu, în rât, „*a omorât un şerpe*”, cum ducea câinelui lături, în ştiob, cum seara, în vatră, sperla (cărbunii) făcea „*roiuri, galaxii (...) sub mormanul de cenuşă*”. Cunoaşterea a tot ce ţine de gospodăria ţărănească se relevă, în versurile lui Ion Horea de orice vârstă, în provincialisme numind avutul şi uneltele (sau părţi ale uneltelor) de muncă specifice: leuci, loitre, ceaglaie (ciocane), rudă, sucală, brâgle, urdiniş. Ceea ce izbeşte însă cu deosebire atenţia, la Horea, în materie de lexic e pitorescul toponimelor. Aproape nu-i pagină, în cărţile sale, în care să nu fie pomenite locuri din satul natal, Petea, sau măcar unul din satele vecine: Vaideiu (unde s-a născut „*vărul Niche*”, alias Ioanichie Olteanu), Pârloage şi altele. Într-o pagină din volumul ***Calea Târgului***, intitulată ***Pietre de hotar***, o întreagă listă, nu scurtă, de toponime e prinsă în rime: „*Pripon, la Cruce. Drumul ţării, pe Calea Târgului, apoi/Între Gruieţe, peste Vale, Boticăşeşti, Din-deal-în jos,/La Gura Turii, După Dâlmă, pe Continit, la Buturoi,/În Râtul Limpede, Chicuiul, la Corn, pe Ghergheleu, în Dos,/Zăpadea, Gura Pojorâţii, la Sat, pe Coastă, la Hodăi,/Între Cărări, pe Hici, pe Coasta Oroiului, Între-Răzoare,/Pârloage, Togul, Calea Morii, Grochile, Turdea, la Căstăi,/Fântâna Boilor, pe Dealul Căpuşului, în Zăcătoare,/Pârâul Breţului, la Moară, pe Coasta Turzii, în Rupturi,/Pe Calea Bunii, Stăuina, în Boroneşti, la Poderei,/La Sântirim, în Fundul Turzii, la Icănzel, la Sărături,/În Stegea, După Curmătură, pe Vale, Petea şi Vaidei*”. Efectul liric sporeşte atunci când toponimelor le sunt asociate nume ale unor oameni care nu mai sunt: „*Pe coastă, crumul duce spre nu mai ştiu ce târg./Ogrăzi tăcute. Prunii bătrâni, cu prune-n pârg,/Nici nu mai ştiu cu ani să-i număr sau cu ore? Moraru-i dus, şi Chianu din Rât, şi tetea Core./de-a lui Miron nu-i nimeni. La Baciu şi la Creţu,/Ogrăzi pustii prin care s-a putrezit nutreţu/De Toma, nici poveste. La Vestru, casa goală,/Dinsus, o hâitură. Cândva era o şcoală./De-a lui Chirilă, vântu, de-a lui Luchian, pârloagă./De Soanea de-aş mai spune, aş arăta-ntr-o doagă*”.

Teodor Ardelean, Ştefan Vişovan, Florian Roatiş

Dacă prin poeme ca acestea din urmă (fără titlu), lirica de azi a lui Horea se menţine pe linia celei de mai demult, prin multe altele, ea îşi deschide drumuri noi. Palpitului de duioşie din evocarea consătenilor ţărani e contrapunctat de pietatea trezită de amintirea unor dispăruţi din lumea literară şi artistică. Trei dintre aceştia îi apar poetului postum „*din senin*”, într-un peisaj păduratic: Emil Botta, „*hamletizând*”, în mână cu „*straniul său* ***Întunecat April***”; Emil Giurgiuca, „*dureros*”; Ion Vlasiu, „*umbros*”. Pe câţiva foşti colegi de la „Steaua”, deveniţi pământ („*Ei sunt pământ, şi Felea şi Gurghianu/Cu tibi, Sandu...*”), îi caută cu gândul în irealitate. Întrebarea villoniană „*Unde sunt?*” străbate, ca laitmotiv, poezia-panegiric ce le e consacrată. Cândva, „*steliştii*”, „*peripatetici, mândri, solemni, slăvindu-şi veacul,/Duceau cu ei deolaltă Parnasul şi Feleacul/Şi-acum te-ntreabă unde-s acele mari omături/Cu Ioanichie martor şi MRP alături?/Unde-i Baconski, primul de-a zidurilor urne,/Şi Felea, masca roasă din zodii taciturne?/Unde-s, ironic, Regman, ori, învârtind gârbaciu?/Printre studenţi mânia profesorului Zaciu?/Şi Leonida Neamţu, ciudat, fantast şi cinic,/Mai mic printre maeştri, la râvnă apolitic?*”.

Extensia, în opera lui Horea, a onomasticii din sfera culturii validează observaţia privind intelectualizarea modului poetic particularizant al cărţilor apărute începând cu 1996. Căci în acestea apar cu mult mai des decât în cele precedente nume notorii şi titluri răsunătoare, nu numai autohtone, contemporane, ci de pretutindeni, inclusiv din mitologie şi din toate timpurile: Sisif, Homer, Schopenhauer, Nietzsche, Horaţiu, Miron Costin, Donici, Arghezi, Rebreanu, Barbu, Pillat, Strauss, Faust, Fefeleaga, Urcan Bătrânul, ***Joc secund***, ***Riga Crypto***, ***Uvedenrode***. Într-o ingenioasă compunere, ***La Ioanichie***, din volumul ***Calea Târgului***, Horea adnotează versuri celebre, culese din întreaga operă a lui Ion Barbu, cam în felul în care Barbu reconstituie, în ***Protocol***, lumea „*mateină*” a ***Crailor de Curte Veche***.

În versurile sale mai vechi, Horea vorbea până la exces de dealuri, păduri, câmpuri, recolte, vite, păsări, legume, fructe („*mărul ponic*” şi altele), copaci, nuci şi acăţi (salcâmi); în cele din deceniul încă în curs vorbeşte şi de cărţi („*stau la masa plină de cărţi*”, „*Cărţile din rafturi încep să mă insulte*”, „*Caut în cărţi de filosofie la ce a fost anţărţi,/la ce-o să mai fie*”, „*Eram cu vărul Niche-nţeles de Peste Vale,/Să iau ce vreau din raftul bibliotecii sale*”, „*O carte, încă una, apoi alta*”, „*Nu pot să mor, mai am de scris o carte*”). Dacă din graiul ţărănesc local, poetul îşi însuşeşte neaoşisme, din cărţi, el preia neologisme, îndeosebi termeni ştiinţifici (Sfinx, papirus, galaxii, Big Beng, palimpsest, ciberspaţiu). De altfel, s-ar putea spune în glumă că intelectualizarea se produce, în poezia lui Horea, şi pe de-andoaselea. Unii dintre termenii locali sunt atât de noi, încât nu-i găseşti nici în dicţionare de specialitate; devin necesare cercetări dialectologice proprii.

Poate cel mai eficace mod al intelectualizării discursului liric este, la Ion Horea, inserţia livrescă, mai ales sub formă de citat şi parafrazare. Această procedare dă stilului varietate şi nu rareori antipolisemizează formulările. Evocând „*strugurii dulci*”, pe care „*îi gustă şi-i cântă pe la vatra lor ţăranii*” sau „*România pitorească-n frumuseţile vlahuţe*”, autorul ***Vitraliu***-lui exprimă odată cu o discretă vibraţie patriotică şi detaşarea de o anumită literatură naivă, desuetă. În funcţie de contexte, citatul şi parafraza au menirea de a potenţa afectivitatea ori de a o nuanţa, surdiniza sau acoperi. Când poetul din Câmpie simte secunda, ca, la vremea sa, Eminescu, zburând prin „*sure văi de haos*”, e clar că el nu comunică o stare psihică exultantă. Tot astfel, când citează fragmentar sau parafrazează alte versuri eminesciene („*n-or să vie iară*”, „*Oare totul nu e nebunie?*”) sau stihuri de Arghezi („*În cer era târziu*”, „*Nu mai este!*”, „*Tare sunt singur, Doamne, şi pieziş*”), de Bacovia („*Ţară tristă, plină de humor*”), de Nichifor Crainic („*Dar unde sunt acei ce nu mai sunt?*”).

Proprie lui Ion Horea, în întreaga operă poetică, este excelenţa meşteşugului. În volumele actualului deceniu, pare să fi atins apogeul. În format şi în culoarea coperţilor, patru dintre acestea sunt identice; trei, şi prin faptul de a purta titluri de un singur cuvânt: ***Rătăciri***, ***Gravuri***, ***Vitraliu***, în cuprinsuri însă toate cele apărute în Editura Ardealul sunt de o varietate aproape derutantă. Unul dintre ele conţine numai sonete; un altul, numai rondeluri. Dintre cele menţionate nominal, un ciclu din primul şi amândouă din cel de al treilea au deasupra textelor componente, în loc de titluri, câte trei X-uri. Primul ciclu din ***Gravuri*** se intitulează ***Jurnal*** şi asamblează texte diferenţiate între ele titular prin date diaristice. Bucăţi numite ***Jurnal***, ***File de jurnal*** sau numai ***File*** sunt şi în celelalte culegeri. Un ciclu din ***Calea târgului*** se cheamă ***Vitralii***; primul din ***Cât a trecut*** grupează ***O seamă de rondeluri***. În conţinuturi, piesele, indiferent dacă sunt integrate în cicluri sau răsfirate în toate volumele, nu prea diferă, însă faptul ca atare de a fi grupate, multe dintre ele, pe diferite categorii, relevă preocuparea autorului de a experimenta şi cât mai multe formule, eventual oricâte se pot imagina. În fiecare culegere există versuri de variate facturi tradiţionale, de la cele extrem de scurte (patru şi şase silabe), multe de rezonanţă blagiană („*Ia-le cum vin,/relele, bunele!*”, „*Unde se duc/apele, dunele?*”), la cele de paisprezece silabe, cu tonalităţi din Arghezi, Pillat, Fundoianu („*Când urma de zăpadă pe şanţuri se topise,-ţi/Dezvălui pământul ca-n foi de Letopiseţ/Şi numără-ţi cum râuri minuscule se mişcă/Pân'ajungeau să-nvârtă la margini o morişcă*”) şi la unele şi mai lungi, de optsprezece silabe („*Cine-ar mai fi să-şi piardă noaptea, nimicuri zgâriind pe file/Să pomenească-acele locuri şi să le-nvie în cuvânt?*”). Numeroase sunt poeziile în formă fixă (sonete, rondeluri) şi nu sunt puţine nici cele construite în versuri albe, tot atât de melodioase precum cele rimate („*Când vei fi dus de unde nu se-ntoarce/Nimic din tot ce-i dat să fie dus,/Vei fi mai mult ori mai puţin în totul,/Materie pe care, singur, încă/O pun în cumpănă, cât încă-s viu...*”).

Neîntrecut (poate, neegalat chiar) este Ion Horea în construcţia de rime. Dacă s-ar strânge la un loc toate rimele rare, foarte rare şi năstruşnice din cele peste treizeci de volume ale sale, ar ieşi o carte. Iată doar câteva, din volumele ultime: gutuile - aleluile, spun că - poruncă, Ia-mă – te cheamă, Ea mă – în seamă, urle – împrejur le, augur le – turle, vremii – chemi-i, premii – academii, altceva – Eva, destrame-şi – talmeş-balmeş, miliarde – arde, tuleişti – exişti, dus ca – musca, birui – cimitiru-i, senectuţii – nu ţii, uitare le – hotarele, unanim – omonim. După cum se vede, Horea jonglează cu rimele în toate felurile posibile. Un fel pe care nu l-am mai întâlnit altundeva constă în rimarea doar a ultimelor două versuri ale unui poem compus din versuri albe.

(Continuare în pagina 22)

Milian OROS

TRANDAFIRUL

Păşeam unul lângă celălalt, tăcuţi, parcă nevenindu-ne a crede că ne revedeam după mai bine de zece ani. Din când în când ne priveam, dar nu îndrăzneam să începem un dialog, conştienţi fiind că subiectul nu ar fi fost altul decât acea parte din viaţa noastră, incredibil de lungă, în care lipsisem unul pentru celălalt. În toţi anii aceştia, cu tot bagajul lor de întâmplări, trăiri şi sentimente, amintirea acelor momente care ne-au hotărât mersul vieţii nu mi-a dat pace. Simţeam că tăcerea de acum însemna ceva şi din partea ei. Într-un târziu, luându-mi inima-n dinţi, i-am spus:

- Suntem la doi paşi de „Shin Tea", cea mai bună ceainărie din oraş. Hai să ne încălzim cu un ceai!

- Chiar simt nevoia să beau ceva cald... Primăvara asta nu-i aşa cum mi-o doresc eu! Or fi având ceai de ghimbir?

- O să bem unul mai special, ai să vezi, o să-ţi placă!

Am intrat în local şi nici nu ne-am aşezat bine la masă, una aflată lângă un geam imens, cât un întreg perete, că un chelner, după conformaţia ochilor, mare iubitor de orez, ne-a întins lista cu meniuri. Am refuzat-o şi, zâmbindu-i, l-am rugat:

- Am dori două ceaiuri albe, Yin Jan, dar şi cu miere de albine, dacă se poate!

- Sigur că se poate!, ne-a răspuns el, oarecum mirat de completarea adusă la reţeta originală. Doar că vă rugăm să aşteptaţi câteva minute. Reţeta folosită o impune!

Cred că amândurora ne-a convenit această aşteptare „impusă". Aveam astfel timp pentru noi, să vorbim şi să aflăm lucruri pe care nu le cunoşteam unul despre celălalt, după atâta timp. Se spune că ochii sunt ferestrele sufletului, dar nu la asta mă gândeam atunci când o priveam. În acele momente, mă căutam oarecum pe mine şi, în acelaşi timp, mă gândeam la multe lucruri legate de ea, pe care acum le vedeam altfel şi le dădeam o altă valoare.

Privind un lucru de aproape, îl vezi mai în detaliu, însă atunci când îl priveşti de la distanţă, ai o imagine de ansamblu şi poate căpăta sensuri noi, pe care până atunci nu le-ai luat în seamă. Distanţa de data aceasta era codificată în timp, în cei zece ani care trecuseră peste noi.

Mi-am amintit, fără să-mi dau seama de ce, tot de o primăvară, cu zile la fel de reci ca cea de acum, de care am fugit şi ne-am ascuns în ceainărie. Cred că a sesizat alunecarea mea în lumea amintirilor, căci la urechi mi-au ajuns vorbele ei, spuse cu un glas în care se simţeau vibraţii emoţionale fine, pe care se străduia să le controleze.

- Un bănuţ pentru gândul tău!

Căutându-i privirea, i-am zâmbit, spunându-i:

- Mă gândeam la un... trandafir!

Peste chipul ei a trecut o uşoară umbră, care-i cernea peste suflet stropi grei de amintiri. Tăcută, şi-a întors privirea spre geam, lăsând-o să se piardă dincolo de el, de parcă ar fi căutat ceva sau pe cineva printre trecătorii grăbiţi.

Am lăsat-o să trăiască acele momente, fără s-o tulbur. Cât timp s-a scurs până să revină cu privirea asupra mea nu ştiu. De fapt, aveam impresia că scurgerea timpului se oprise ori că nu mai avea importanţă pentru noi.

- Şi eu m-am gândit de multe ori la un anume trandafir. Poate că ar trebui să afli ce s-a petrecut în acea zi, ce a însemnat pentru mine, mi-a spus ea aproape şoptit.

-Poate, deşi nu ştiu cât ar putea influenţa viaţa noastră de acum ori ce importanţă ar mai putea avea!

Privirea ei mă cerceta atentă, cu minuţiozitate, făcându-mă să nu mă simt deloc confortabil şi de aceea am continuat:

- Crezi că am nevoie de voinţă ca să-ţi pot înţelege gestul de atunci?

- Poate că este nevoie, dar nu de una banală, automată, ci mai degrabă de una conştientă, bazată pe o anumită experienţă de viaţă.

- Sunt de acord cu tine şi, uite, acum chiar m-ai făcut curios.

Nu am mai continuat; cu coada ochiului l-am zărit pe chelner apropiindu-se de masa noastră, cu o tavă mare, rotundă, în mâini. Tacticos, a aşezat în faţa noastră două căni înalte de culoare crem. Pe farfurioare, lângă căni, se aflau pliculeţe de miere de albine şi linguriţe de porţelan translucid. Câteva clipe a privit aranjamentul de pe masă, de parcă ar fi vrut să se asigure că a adus tot ce trebuia, apoi, unindu-şi mâinile sub prosopul pe care-l ţinuse până atunci pe braţul stâng, s-a înclinat politicos şi a plecat. Când am ridicat cana, mi-am dat seama, după greutatea ei, că era din fontă emailată. Într-un fel nu eram surprins, cred că nu mi s-a întâmplat să beau ceai la „Shin Tea", în acelaşi tip de cană, de două ori la rând. Probabil lucrul acesta făcea parte din strategia „managerială" a localului. Îmi plăcea să vin aici şi să urmăresc cu atenţie fiecare mişcare, fiecare gest al celor care serveau. Era ca un ritual, în spatele căruia exista o poveste, iar imaginaţia mea era provocată. Cele câteva clipe de întrerupere nu m-au oprit însă să-mi observ şi interlocutoarea.

Ea, la fel ca mine, şi-a tras farfuria mai aproape şi, atentă, a desfăcut pliculeţul de miere, lăsând şuvoiul auriu să se scurgă în ceai. Apoi a învârtit de câteva ori linguriţa prin el şi, mulţumită, şi-a ridicat privirea spre mine, în timp ce cuprindea strâns, cu ambele palme, cana, ca pentru o rugăciune.

- Miroase foarte bine, a spus ea după ce a ridicat cana în dreptul nasului, fără să guste din ceai.

Încercam să-i susţin privirea, dar îmi simţeam sufletul cuprins într-o vâltoare şi nu mă puteam concentra. La un moment dat, fără să-şi ia privirea de la mine, după ce şi-a umezit buzele cu ceai, a început să vorbească. Vorbea încet, cu un ton de parcă ar fi spus o poveste cuiva nedefinit ori poate chiar sieşi.

-Acum, gândindu-mă la acea întâmplare, realizez că anul acela a fost un an foarte important, un an greu, un an de cumpănă în viaţa mea. Ţin minte că era o dimineaţă de primăvară. Se făcuse aproape şapte când am ieşit din camera de la cămin. În timp ce coboram scările, mă gândeam la aerul rece de afară, dar eram mulţumită că se luminase destul de devreme şi că mă putusem scula. Mă obişnuisem să stau serile până către ora douăsprezece, în spălătoria căminului, să mă pregătesc pentru ziua următoare. Era un loc liniştit, dar pardoseala din ciment, aproape tot timpul umedă, mă făcea să mă bag în pat în fiecare noapte cu mâinile şi picioarele îngheţate.

În holul de la intrare am întâlnit-o pe Buni, aşa o alintam pe una dintre bucătăresele de la cantina noastră.

„- Unde pleci atât de dimineaţă şi fără să aştepţi micul dejun?", m-a luat ea la rost.

„- Am de rezolvat ceva urgent, nu am timp de el!"

„- Stai să-ţi fac măcar un sendviş."

„- Mulţumesc, acum nu pot, credeţi-mă, sunt foarte grăbită!"

M-am despărţit de ea şi abia ajunsesem în stradă, că m-am întrebat: „De ce n-ai putut accepta oferta?". Şi, ca un făcut, gândul m-a dus la sendvişurile făcute de mama Corinei, prietena mea din liceu. Cu toate că nu eram în aceeaşi grupă de studiu, de foarte multe ori, în pauza mare, venea să-şi împartă mâncarea cu mine. Grăbind pasul, ca să mă încălzesc, încet, încet, gândurile legate de mâncare mi-au ieşit din minte, locul lor fiind luat de altele mult mai importante, care mi-au umplut, fără să vreau, ochii de lacrimi.

„O să se facă bine, iar eu o să mă descurc, trebuie să mă descurc!". În plus, spitalul unde doream să ajung era departe, iar de bani de taxi nici nu putea fi vorba. Am ajuns la spital după vreo treizeci de minute, iar acolo o asistentă m-a îndrumat către salonul unde era internat bunicul. După ce i-am lăsat lucrurile pe care i le trimisese bunica şi am mai stat de vorbă cu el câteva minute, am plecat. Nu puteam sta mai mult, căci mă grăbeam la facultate. A trebuit să treacă un timp să observ că afară era senin şi că urma să fie o zi frumoasă! Încet, încet mi-am alungat aproape toate gândurile de până atunci şi mi-am afişat pe chip zâmbetul de fiecare zi. De un singur gând nu mă puteam debarasa şi acela revenea mereu, făcându-mă să mă întreb: de ce mi se pare că trăiesc într-o lume căreia nu-i aparţin?

S-a oprit din povestit să ia o gură de ceai şi a continuat:

- Pierdusem doar o oră de curs şi îmi părea bine că voi putea recupera uşor ceea ce ni se predase. În pauza mare am fost căutată de prietenul meu. Nu era o surpriză pentru nimeni, mă vizita la cursuri destul de des, fără un motiv anume. A venit până la banca mea şi m-a rugat să ies puţin şi să stăm de vorbă.

„- S-a întâmplat ceva? Ai întârziat dimineaţă?", m-a întrebat puţin îngrijorat.

„- Nu. De ce?"

Îngrijorarea lui s-a transformat, fără un motiv anume, în revoltă:

„- Am înţeles! Am bănuit mereu că nu mă placi, dar nu credeam că o să mă iei de fraier. Te-am aşteptat la intrarea în amfiteatru, ca un prost!"

„- De unde să ştiu că tu mă aştepţi pe mine? Credeam că ne întâlnim întâmplător."

M-a privit dezamăgit şi a plecat. Eu mă întrebam dacă în acel moment mă crede rea sau proastă. Dar ce mai conta ce credea? Îmi dădeam seama că nu era potrivit pentru mine şi că trebuie să stau cât mai departe de el.

La ora paisprezece, când s-au terminat cursurile, mă aştepta la ieşire, doar că, atunci când m-am apropiat, a întors capul. În acel moment, surprinzător, am simţit că gestul lui m-a deranjat. Însă adevărata surpriză a fost alta. La câţiva paşi mai încolo, un tânăr elegant, cu un trandafir în mână, aştepta şi el.

S-a oprit din povestit şi clipe-n şir m-a privit, căutând în ochii mei răspunsuri la întrebări pe care, sunt sigur, nu mi le pusese niciodată.

- Am acceptat trandafirul tău, a continuat ea, apoi am întors şi eu capul, doar pentru a vedea uimirea din ochii prietenului meu şi - mai ţii minte? - am păşit zâmbind alături de tine. Însă în momentul în care ne-am îndepărtat suficient de mult, zâmbetul a dispărut şi te-am întrebat de ce ai făcut asta.

S-a oprit iar, stăpânindu-şi cu greu emoţia. I-am căutat privirea şi încet, abia auzit, am rostit:

- Am vrut să îţi fac o surpriză!

- Da, acestea au fost cuvintele tale de atunci, văd că nu le-ai uitat!, mi-a replicat ea, zâmbind oarecum trist.

A mai luat o gură din ceaiul cald încă şi după un timp a continuat:

- Ţin minte că ţi-am reproşat ceva de genul: „Chiar mi-ai făcut, doar că nu a fost una plăcută! Tu pe mine să nu mă mai aştepţi vreodată!". Ţi-am pus trandafirul în mână şi am plecat. Eram supărată şi mă simţeam ca naiba. Ştiam că am greşit faţă de tine, faţă de prietenul meu, dar nu eram în stare să înfrunt adevărul. De multe ori, în discuţiile cu prietenele mele, spusesem: „Să îi ia dracul de băieţi, cine are nevoie de ei? Oricum, nu eu! Nu am voie să mă îndrăgostesc vreodată! ".

- Şi, până la urmă, ţi-ai dat voie?

- Poate.

Am luat o gură de ceai. Ciudat, în nări simţeam miros de pepene galben ori, nu mai ştiu, poate chiar miros de acele pere din copilărie, cărora le spuneam „pere nintoase".

- Ştii, ar trebui să-ţi mărturisesc şi eu lucruri care s-au întâmplat după aceea şi pe care nu le ştii. Te-am aşteptat de multe ori. Căutam ca niciodată să nu mă vezi. Voiam să crezi că totul se terminase cu acel ultim gest făcut de tine. Apoi, cu timpul, m-am „vindecat" şi, uite, acum putem râde de copilăria acelor vremuri, deşi...

- Deşi ce?, a întrebat ea repede.

- Oare de acum, te-aş mai putea aştepta, dar... la vedere?, am îndrăznit eu.

Privirea din ochi i s-a aprins şi, atingându-mi uşor mâna, mi-a şoptit:

- Poate, dar în mod sigur... fără trandafiri!

Delia MUNTEAN
VINDECAREA DE MARGINE

Pentru Echim Vancea, scriitor devotat Nordului, faima presupune, printre altele, să fii (re)cunoscut de cei alături de care trăiești. Să le fii trebuincios. El a respins *„naufragiul"* în Capitală, pe urmele atâtor confrați, simțindu-se dator acestui loc și oamenilor de-aici. În plus, *„a fi vedetă în București cu o identitate falsă"* ar fi însemnat *„o uzurpare de... titlu nobiliar"*, după cum mărturisea – orgolios – într-un interviu consemnat de Adrian Alui Gheorghe. Ideea de provincie, în pofida unor conotații negative, nu-l înspăimântă; fiindcă Echim Vancea se simte *„un rob privilegiat"* al acestui spațiu, unul menit a-i duce mai departe blazonul.

Maramureșul se dovedește pentru el o sursă activă de cunoaștere, de redescoperire. E un *„drog"*. Aici creatorul **se poate izola** în momentele când respinge timpul și istoria cele mari, când încearcă să se desolidarizeze de prezent spre a se așeza într-un timp numai al său, compensator. Tot de aici **se poate integra** atunci când se lasă sedus/supus de opțiunile și hotarele contemporaneității. Când disidența creatoare se mai îmblânzește. Spiritul veacului nu-l răpește însă pentru multă vreme; nevoia reîntoarcerii la spațiul liric al Nordului și la timpul lui spiritual pare hotărâtă de o anume programare dinăuntru, poate tocmai aceea care conferă timbru original, inconfundabil creației sale.

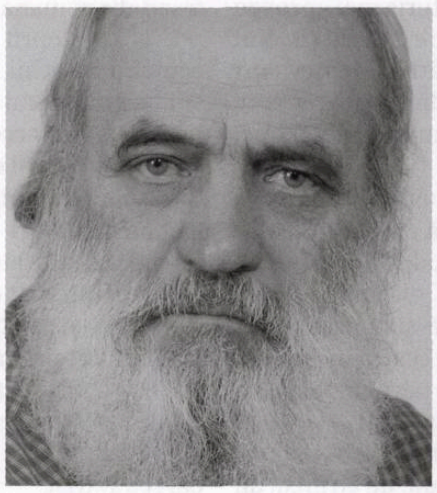

Stau mărturie volumele de poezii scrise de la debutul din 1990, cu ***Fotografie după un original pierdut***, până la culegerea din 2015, intitulată ***Fiecare zi cu tăcerea ei anume***. Sunt peste douăzeci de apariții editoriale (***Doctor fără arginți*** – 1997; ***Cititorul de drept comun*** – 2002; ***Ocupantul provinciei*** – 2004; ***eu, celălalt*** – 2005; ***defăimarea liniștii*** – 2006; ***Șearpele când îl doare capul*** – 2007; ***Hramuri*** – 2010; ***să nu spui niciodată «noapte bună»*** - 2012 ș.a.), cărora li se adaugă volumele în colaborare (***Portret de grup cu Laurențiu Ulici*** – 2002 și ***Umbra noastră, cuvântul. Serile de Poezie «Nichita Stănescu» de la Deseși*** – 2003), editate împreună cu Gheorghe Pârja și – cel dintâi – cu Ioana Petreuș. Creațiile sale au fost traduse și publicate în limbile maghiară, italiană, franceză, coreeană, ucraineană, spaniolă și engleză; le regăsim, de asemenea, incluse în antologii din țară și din străinătate.

Demersului poetic i s-au alăturat în timp preocupări în domeniul eseisticii, al jurnalismului, al editării de carte. Sunt fapte de cultură care-l situează aici și în lume pe Echim Vancea, care dau seama de puterile și limitele proprii. Fiindcă, așa cum i se confesa în urmă cu vreo patru ani lui Augustin Cozmuța (într-un interviu publicat în revista „Nord Literar", nr. 10/octombrie 2012), *„important nu-i cât scrii, ci cât rămâne din ceea ce scrii"*. Sau: *„Debutăm cu fiecare nouă carte care ne iese de sub tipar"*. Avem de-a face, poate, cu o anumită vulnerabilitate înaintea botezului publicului. Avem de-a face, în egală măsură, cu credința în puterea de discernământ a cititorului. Dezvăluie atari convingeri și mottoul sub care-și plasează volumul ***să nu spui niciodată «noapte bună»***, preluat din ***Evanghelia după Matei*** (12, 37): *„Căci din cuvintele tale vei fi găsit drept, și din cuvintele tale vei fi osândit"*.

Cum își propune scriitorul să se vindece de limitele omului, ale istoriei, ale locului? Între altele: printr-un mod aparte de a tria și prelucra realul disponibil (Florin Mihăilescu l-ar numi *„indice de refracție"*); prin apelul la confesiune (de unde și intensitatea emoțională) și la umor; prin întoarcerea constantă la creațiile personale anterioare, întru regăsire și urmărirea critic-nostalgică a devenirii (*„am plâns cândva/la/orice/îndoială"* – ***S-au pus zăpezile în mișcare***). Apoi, prin intimitatea cu literatura română și cu cea universală, clădită continuu, inclusiv în sensul cel mai concret – prin activitatea desfășurată în cadrul Bibliotecii Municipale „Laurențiu Ulici" din Sighetu Marmației.

Echim Vancea se vindecă de margine scriind despre cărțile altor nordici, sporind astfel cunoașterea lor de către publicul larg. O parte din însemnările sale, publicate în „almar – arta și literatura maramureșului", „Jurnalul de Sighet", „Graiul Maramureșului", „Tribuna", au fost adunate ulterior în volumul ***Lecturi filantropice și alte strânsuri*** (Editura ECHIM, Sighetu Marmației, 2011), care cuprinde și câteva dialoguri *„neconvenționale"* cu Nicolae Scheianu, Ioan Neamțiu, Lucian Vasilescu, Ion Vădan, Adrian Alui Gheorghe, Teohar Mihadaș, intervenții cu prilejul unor colocvii literare din țară (având ca generic: „Cultura în provincie. Provincialismul în cultură" – 2002, „Memorialistica între realitate și ficțiune" – 2004, „Adrian Marino și integrarea europeană a culturii românești" – 2005, „Genul epistolar în literatura română" – 2008), precum și un grupaj de poezii scrise anterior debutului editorial, în perioada 1973-1986, publicate, majoritatea, în paginile ziarului „Pentru socialism".

Nota comună a *„lecturilor filantropice"* o constituie o anumită atitudine față de Cuvânt, față de putința/neputința creatorului de a modela existența. Astfel, referindu-se la volumul ***Floarea Florilor*** (1995), comentatorul observă că, pentru autorul acestuia, Dan Bodea, Cuvântul domolește chinul trecerii, devoalând totodată preocupări și trăiri ale celor neînstare a se exprima livresc. Pe Ion Bogdan îl vede învins de cuvintele-*„cai nărăvași"* (Vasile Voiculescu), refuzând îmblânzirea. În trena lor identifică prelungiri ale unor acorduri încărcate de tragism: *„cimitirul satului cu însemne strâmbe cu povara/tăcerii în cârcă"* (volumul ***Mileniu provizoriu***, 1996). În lirica lui Alexandru Dohi descoperă angoase provocate de cernerea și manipularea arsenalului lingvistic (*„prisosul necesar/fără de care/nici necesarul nu poate fi;/ exact de câte și de care frunze/se poate copacul lipsi?"* – vol. ***Cartea definițiilor***, 1993), precum și o relație ascunsă, ludic-mântuitoare, între iluzia vieții și iluzia îmbrăcării ei „potrivite" în versuri (*„dacă ceea ce există ar și fi/ființa nu s-ar mai povesti"* – vol. ***altermundia***, 2006).

La Vasile Morar – în culegerea cu titlul... ***de Vasile Morar*** – surprinde o necurmată foame de reinventare a sinelui și de prelungire a lui, *„la ceas de cumpănă"*, prin scris (e sugestivă imaginea mâinii poetului, care *„pe coala de hârtie/stă ca plugul, toamna, pe câmpie"*), o manieră inedită de a le primeni conotațiile (*„Geme carnea zăpezii ca mistrețul sub pușcă"*; *„mugurii dorm ca soldații în arest"*; *„în luciul țevii suspină un glonț"*). Rostirea poetică a lui Gheorghe Pârja (așa cum se lasă ea cunoscută din volumul ***În numele tatălui***, 1996) o consideră cuceritoare prin sinceritate, emoție și blândețe (*„Nu vezi urcând în ceasul de răscruce/Foc viu, rotind în mine vamă,/Dă-mi, mamă, dezlegare să pot duce/O lume în adâncul ce mă cheamă"* - ***Dezlegare***), în vreme ce modul în care e recuperat liric tărâmul natal ori sunt scoși din ascundere predecesorii are forța – e de părere Echim Vancea – de a clasiciza Deseștiul, de a-l insera definitiv pe harta geografiei literare autohtone.

În altă parte, criticul subliniază calitatea și valoarea documentară ale interviurilor pe teme culturale realizate de Augustin Cozmuța (referirea se face la volumul ***Punct de trecere***, 1995), dezinteresul intervievatorului față de consemnarea unor dialoguri grele de anecdotic, însă lipsite de miez.

Reținem, de asemenea, paginile în care se fac referiri la alți doi „nordici": Ioan Es. Pop, care a părăsit landul Maramureș pentru a se reinventa în Capitală (însă și acolo condiția poetului cunoaște aceleași crize existențiale, aceleași dispute cu limbajul: *„mă întorc acasă după ani de/umblat prin București/și mă întorc cu o plasă goală în mână/și îmi zice păi,/dragul nostru, parcă ai zis că mergi la câștig/parcă ziceai că tu, în doi ani, o să câștigi cât alții în 4/și uite că acum n-aduci nimic./.../fiți siguri, dragilor, atâta nimic n-are nimeni./doi ani am tot adunat numai cu gândul la voi"* – ***12 octombrie 1992***), și Nicolae Scheianu, dâmbovițean care și-a pus în desagă *„haine groase și cărți de citit"*, alegând să urmărească din provincia Maramureș lumea, secolul, trecerea; să le afle temeiurile (*„noi de-aici citim/împrejurările și lumea/.../o desfătare de margini e viața noastră"*).

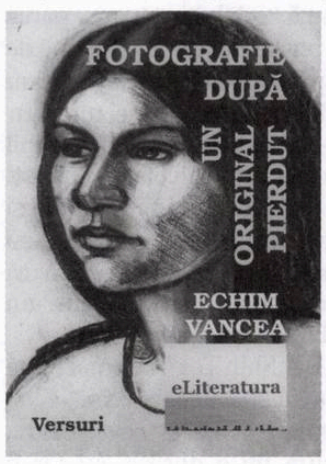

„Strânsurile" din partea a doua a volumului aduc înaintea cititorului fapte, trăiri și valori care și-au pus amprenta asupra devenirii lui Echim Vancea. Aflăm despre copilăria *„de poveste"* de la Nănești, *„sat mnicuț"* (vorba confratelui din Vărai), despre anii de școală (a urmat Liceul de Cultură Generală din Sighet, actualul Colegiu Național „Dragoș Vodă"), despre debutul revuistic din 1973 (în „Cronica" ieșeană).

Găsim destăinuiri ce evocă experiența bibliotecarului și a directorului de instituție culturală [*„în fruntea Bibliotecii nu sunt eu, ci CARTEA"*; *„Și mucegaiul, și frigul, și praful sunt, respectând proporțiile, «hrana» autenticului bibliotecar. Sunt (...) «limbajul» din incinta plină de gravitate și de sacralitate a bibliotecii"* – p. 74], sancționează nepăsarea cu care e tratată „meseria" de scriitor în România de azi (*„Societatea românească nu are nevoie de «implicarea scriitorului». Și asta nu fiindcă scriitorul nu ar avea ceva de spus (...). Ci pentru că societatea românească nu are nevoie de scriitor"*, *„nu înțelege, nu cuantifică noțiunea de scriitor."* – p. 116) ori evidențiază atitudinea lipsită de complexe în raportul cu civilizația și cultura tot mai mondializate [*„Nu sunt deloc timorat de «ispravnica» asta de globalizare. (...) de aici, de la «kilometrul zero», văd lumea ca pe un singur loc, iar noi toți suntem vecini. Lectura și scrisul îmi sunt, în ceea ce mă privește, «leacuri» îndeajuns împotriva globalizării, a unor căderi psihice"* – p. 93].

Dialogurile mărturisesc și despre o anumită viziune asupra rostului creației și al creatorului. Cuvântul său este asemenea rugului aprins, care *„nu se mistuie, ci ne mântuie"* (p. 99), iar poetul și poezia sunt definite drept *„spovedania neobișnuită a pustiei în fața lucrurilor și a locurilor dându-le prin el o plenitudine a existenței și un sens"* (p. 100).

Remarcăm modestia cu care își privește condiția [*„Ce am și ce-am ajuns, lor, POEȚILOR, le datorez (...). Cred că sunt doar trena unei mari poezii"* – p. 107], precum și refuzul afilierii, al etichetării (*„Nu prea cred în generații... Valoarea este a individului și nu a generației sau a promoției"* – p. 114).

Sunt cele de mai sus doar câteva considerații despre felul în care se lasă „citit" omul și scriitorul Echim Vancea. Am respectat dorința poetului (*„Nu aștept elogii la fiecare pas. Artificialul m-ar face să mă/să îmi suspectez scrisul"* – p. 119) și am evitat, cu bună intenție, aprecierile omagiale. Mult cuvenite la cei 65 de ani ai săi recent împliniți.

Ioan L. ŞIMON

UN PROIECT EDITORIAL DE REFERINŢĂ, ÎNCHEIAT CU SUCCES

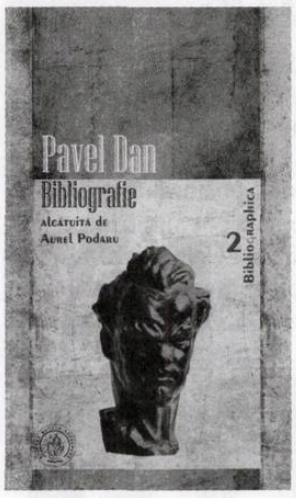

„*Finis coronat opus*", spune poetul latin Ovidius în opera sa ***Heroides***, ceea ce, tradus în românește, înseamnă „*sfârșitul încununează opera*". Maxima se potrivește mănușă și pentru ceea ce Aurel Podaru realizează, prin acest „*ultim «act» al ediției Pavel Dan*", ca să-l citez pe Ion Vlad, prefațatorul recent apărutului volum ***Pavel Dan. Bibliografie***, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016. Bibliografia este alcătuită de Aurel Podaru, cel care cu doar trei ani în urmă lansa, la Festivalul Național de Carte „Transilvania", 2013, prima ediție critică integrală Pavel Dan, cu un amplu și documentat studiu introductiv semnat de Andrei Moldovan, apărută la Editura Eikon din Cluj-Napoca. Ediție care cuprinde, în trei volume, toate scrierile prozatorului de pe Câmpia Transilvană: schițe și nuvele, jurnal, corespondență, literatură populară, studii, articole și recenzii, însumând 1076 de pagini, din care 270 de pagini cuprind aparatul critic al operei lui Pavel Dan, admirabil valorificată de mai tânărul său consătean Aurel Podaru. O ediție „*validată de rigoare, demers laborios și lecțiune atentă a textelor*" (Ion Vlad).

În tradiția noastră populară, există un vechi obicei ca, la terminarea unei construcții, a unui edificiu, să se pună sus pe zid un buchet de flori numit „struț", ca semn al încheierii cu succes a acestei lucrări creative.

Aurel Podaru este un pasionat și statornic admirator al operei lui Pavel Dan, unul dintre cei mai importanți prozatori ardeleni, demn urmaș al lui Liviu Rebreanu, ctitorul romanului românesc modern. Dar pasiunea, pietatea și admirația intelectuală ale lui Aurel Podaru pentru Pavel Dan și opera sa nu s-au oprit aici. Împreună cu câțiva profesori inimoși de la școlile de pe raza comunei Triteni, el a înființat, la sfârșitul anului 2013, Asociația Culturală „Pavel Dan", cu scopul promovării operei celui supranumit „*rapsodul Câmpiei Transilvane*", operă puțin cunoscută, din păcate, mai ales pe meleagurile natale ale scriitorului. Un an mai târziu, 2014, are loc, la Tritenii de Jos, prima ediție a Colocviilor „Pavel Dan", eveniment în premieră absolută în istoria acestei comune,

la care sunt invitați scriitori din Cluj-Napoca, Turda și Beclean, buni cunoscători ai operei scriitorului născut pe aceste meleaguri și trecut la cele veșnice înainte de a împlini treizeci de ani. În 2015, tot la inițiativa lui Aurel Podaru, apare primul număr al revistei „Paveldaniștii", revistă omagială dedicată în exclusivitate operei lui Pavel Dan, iar în 2016 apare un nou număr, de data aceasta un număr dublu, 2-3, în care semnează: Ion Vlad, Mircea Popa, Ion Buzași, Gabriela Chiciudean, Andrei Moldovan, Maria Daniela Pănăzan, Maria Rodean, Vasile Vidican, Iulian Dămăcuș, Iacob Naroș, Valentin Vișinescu, Ioan Latiș, Victor Moldovan, Claudiu Coroian, Aurel Podaru (redactor-responsabil al revistei) și Mircea Ioan Casimcea (secretar de redacție), cu largi ecouri în presa literară și cotidiană: „Viața Românească", „Tribuna", „Vatra Veche", „Cuibul visurilor", „Făclia", „Ziarul 21" etc. Revista apare de două ori pe an: primăvara și toamna.

Bibliografia Pavel Dan, un prețios document de istorie literară, este prefațată, cum am spus deja, de universitarul clujean și teoreticianul literar Ion Vlad, cel care a dat literaturii române, printre multe alte lucrări de referință, un remarcabil eseu: ***Pavel Dan. Zborul frânt al unui destin***, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987. Prefața este urmată de ***Notă asupra ediției***, semnată de Aurel Podaru.

Volumul este structurat în două mari părți: I. ***Opera*** și II. ***Referințe critice*** și se încheie cu ***Indice de autori***. În prima parte, sunt menționate edițiile în limba română (1938-2012), prezența scriitorului în antologii, culegeri și volume colective, ediții în limbi străine, monografii, studii și evocări în volume, schițe și nuvele, studii, recenzii și articole în periodice. Toate sunt ordonate în ordine cronologică.

Partea a II-a este alcătuită din ***Referințe critice***, apărute de-a lungul anilor în periodice și în volume. Titlurile acestora sunt menționate în ordine alfabetică.

Un alt capitol îl constituie evenimentele dedicate lui Pavel Dan: lansări de ediții noi, activitatea Asociației Culturale „Pavel Dan", colocvii, simpozioane, manifestări omagiale (aniversare și comemorative), prelegeri pe tema vieții și a operei lui Pavel Dan. La ***Indice de autori*** sunt menționați autorii de volume (cărți proprii, istorii literare, dicționare, antologii), studii, eseuri, articole, note referitoare la opera scriitorului, având în vedere și îngrijitorii de ediții, prefațatorii/postfațatorii, traducătorii, graficienii.

Afirmația lui Ion Vlad, potrivit căreia „***Bibliografia*** *(am numit volumul un ultim «act» al deplinei edificări a ediției) e departe de a fi doar un «sumar» al volumelor și antologiilor, al studiilor și articolelor, al manifestărilor organizate în memoria scriitorului. Probitatea științifică, implacabilă, e prezentă în calitatea notelor și variantelor și în indicele de natură să producă cititorului convingerea că avem de-a face cu un document de istorie literară în totul exemplar. Volumul are calitatea unui document elocvent luminând biografia și istoria creațiilor*".

Deși abia apărută, despre această carte s-au scris deja câteva elogioase cronici literare, semnate de Mircea Popa, Ion Buzași, T. Săsărman, Icu Crăciun. Și lista, sperăm, va continua, având în vedere succesul de care s-a bucurat ediția critică, lăsând în urma sa nu mai puțin de nouăsprezece recenzii și cronici, semnate de critici recunoscuți pe plan național și apărute în reviste de primă mână. Cu acest volum, Aurel Podaru încheie un proiect editorial de referință, dedicat marelui său consătean, Pavel Dan.

Theodor DAMIAN

LOGICA PUSTIEI

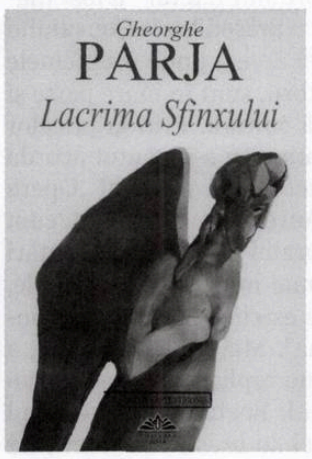

Gheorghe Pârja a apărut în librării, în literatura română, cu un volum al pustiei intitulat ***Lacrima sfinxului*** (Ed. Proema, Baia Mare, 2014, 80 p.). Poeții pustiei sunt puțini în literatura română clasică și contemporană. Amintesc aici numai de Ion Alexandru. Sunt puțini pentru că pustia este un teren, un univers neexplorat, necunoscut. Doar misticii îl știu. Ei se aventurează. Eroii spiritului. Sunt ei și restul. Ei se aventurează și nu fără pregătire, ca atunci când vrei să escaladezi Everestul, iar restul ignoră pregătirea sau, în cel mai bun caz, o minimalizează pentru a-și oferi lor înșile o justificare a comodității. Pustia este locul unde îți vorbește Dumnezeu. El te scoate din lume, din oraș, atunci când te pregătește pentru o mare misiune. Fiind în pustie, te transformi, devii dependent de Dumnezeu. El e singurul interlocutor. În pustie înfrunți primejdiile unei altfel de existențe, pustia devine un loc al transfigurării, singura condiție în care Dumnezeu acceptă să vorbească inimii tale. Pustia este *Locus theologicus*, locul unde Dumnezeu te scoate ca să te întâlnească. Așa cum spune și celebratul filosof Horia Bădescu în prefața cărții, pustia este împărăția tăcerii, a vegherii; deci a stării de trez-vie; o tăcere ce are de a face cu taina lui Dumnezeu. Ce frumos teologhisea Meister Eckhart când spunea că „*Dumnezeu este un cuvânt la capătul tăcerii*"! Horia Bădescu vorbește despre pustia cernută de clepsidra timpului, adică de modul în care timpul încearcă să pătrundă eternitatea, dacă așa ceva se poate închipui; *chronos* și *kairos*. Și totuși, așa cum eternitatea, divinitatea pătrund în timp, în ordinea creată, la fel, timpul, ordinea creată, prin întruparea Logosului divin în istorie, pătrund eternitatea. Aici e taina. Eternitate și timp, pustie și lume. Paradoxul nu ține de logica binară ori a terțiului exclus, ci de logica terțiului inclus, cum ar zice Constantin Virgil Negoiță. Asta citesc eu în poemele profund teologice și filosofice ale lui Gheorghe Pârja din acest volum. El vorbește despre felul cum „*se coace piatra în pustie*" (***Mierla în april***), ca și cum el, poetul, trăiește experiența acestei arderi, coaceri, vorba lui Blaga: „*Până în cele din urmă margini privim/Noi sfinții, noi apele, noi tâlharii, noi pietrele*" (***Ioan se sfâșie în pustie***). Adică te aprinzi și arzi, devii piatră însuflețită, primești ce ți se spune, ce ți se dă, nu te mai spargi. Așa cum alesul Domnului este scos în pustie pentru a se pregăti spre misiunea ce urmează să-i fie încredințată, spre trimiterea sa în lume, la fel, poetul, în viziunea lui Gheorghe Pârja, vine din pustie în lume cu un mesaj moral clar: „*să nu fii rău, să fii mai bun*" (***Piatra din alun***), ca și cum un nou Moise vine cu tablele legii (cele zece porunci) de pe pustia muntelui sfânt spre a le oferi și impune ca regulă de viață celor ce vor să supraviețuiască traversarea pustiei timp de patruzeci de ani, în vederea ajungerii la Pământul Făgăduinței. În același poem, Gheorghe Pârja vorbește de „*rătăcitul coridor*", adică de tunelul existenței noastre de aici, dar și de „*țara din decor*", de sălașul nostru metafizic pe care suntem chemați a-l locui. Poetul știe că pustia face din cel chemat un profet. El zice: „*aștept pustia și profetul*", conștient că în acest context „*sufletul se face jar*", și că, iarăși zicând, așteptându-l pe Dumnezeu în pustie, te faci piatră prin ardere (***Aici în piatră***), dar piatră pe care se scriu poruncile divine, spre mântuirea lumii. „*Doamne, stau aici în piatră*", scrie Gheorghe Pârja, adică: Doamne, m-am făcut caiet pentru ca Tu să scrii ce vrei să le spui oamenilor când mă voi întoarce în lume. Aceasta este legea pustiei despre care citim în ***Lacrima sfinxului***, aceasta este ploaia mănoasă a pustiei, deci menită să aducă rod în lumea de dincolo de ea. Când Domnul Dumnezeu coboară în pustie, aceasta devine calmă (***Icoana în iarnă***). Scrisul lui Dumnezeu în caietul sufletului proroculuiu/poetului este, de fapt, cuvântul lui Dumnezeu, *logosul* divin, Domnul Iisus care „*învie în Cuvânt*". Poetul este alesul lui Dumnezeu, precum profetul. Poetul și profetul sunt două nume ale aceleiași misiuni. El, poet și profet totodată, este oaspetele pustiei (***Depărtarea și frunza de nuc***), pus în situația de a alege în fața misterului. Între taină și realitate (unde realitatea poate fi iluzia cea mai curată, înșelarea simțurilor), ce să alegi? Mai sigur, taina. Aici e paradoxul. În acest caz, *dubito ergo sum*. Deci, mai bine taina. Gheorghe Pârja este un mistic al poeziei române contemporane. Puțini ca el. Poezia lui este un mesaj optimist în sensul metafizic al cuvântului. Ea ne readuce pe linia de plutire a condiției existențiale normale, aceea de a trăi plenar viața de aici, dar negreșit în perspectiva eternității.

ZILELE REVISTEI „NORD LITERAR”, EDIȚIA A XI-A

Ion POP

PRIN NORD-VESTUL LITERATURII ROMÂNE

M-am bucurat să pot participa la ediția din acest an (a noua!) a Zilelor Revistei „Nord Literar”, o manifestare, cum se vede, cu o tradiție frumoasă și care câștigă de la an la an în consistență și semnificație. Faptul că ea reunește o bună parte dintre reprezentanții publicațiilor literare din nordul și nord-vestul țării e important deopotrivă pentru a marca o anume apartenență la un spațiu geografic și simbolic românesc și pentru ocazia specială oferită spre a întreține un dialog creator fertil. E și un prilej de a aduce în atenția literaților o revistă care, de aproape un deceniu și jumătate, face eforturi demne de laudă în

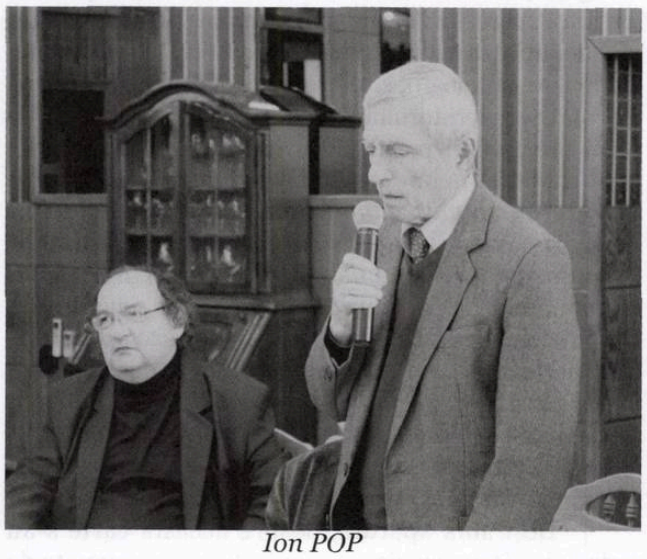

Ion POP

sensul mobilizării la armele scrisului a unui însemnat număr de autori din partea locului, chemați, cei mai tineri, să se exerseze, iar cei mai „consacrați” să-și consolideze prezența în teritoriul cultural național.

Știm că mai totul era de construit pe malurile Săsarului, unde aurul cuvântului a ieșit mai încet și mai greu la suprafață decât celălalt, din subterane, cu o compensație, totuși, în spațiul artelor plastice, în care celebra Școală de Pictură de la Baia Mare a dat nume de rezonanță încă de acum un veac și care a rămas un exemplu încurajator și un reper pentru artiștii, nu puțini, ai ultimelor generații, care au colorat și dăltuit relieful spiritual al acestor locuri. În ce-i privește pe scriitori, ei ar avea unde să-și așeze cărțile, pe rafturi luminoase, precum cele ale Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, impunătoare construcție modernă, ce poate fi invidiată de multe orașe mai mari... Ar fi de reluat, așadar, romanticul îndemn heliadesc - *„Scrieți, băieți!”* -, doar că el necesită serioase corecturi în zilele noastre, când facilitățile tehnice oferite tiparului încurajează un veleitarism insidios, asupra căruia spiritul critic trebuie să vegheze pentru a-i descoperi trucurile și pericolele disimulate sub râvna editorială. Și nu e foarte ușor... Din fericire, revista băimăreană e mai tot timpul vigilentă și își cerne în chip responsabil textele oferite spre publicare, astfel încât se pot citi mereu în paginile sale destule versuri și proze de calitate, ca și glose critice exigent comprehensive. Regretatul Augustin Cozmuța, evocat cu emoție în aceste zile, oferise, cu discreție și echilibru, un exemplu al unei asemenea exigențe, iar domnii Săluc Horvat, Gheorghe Glodeanu și Gheorghe Pârja au lucrat și lucrează în același sens. A relua apelul la o asemenea stare de luciditate a spiritului critic nu e însă niciodată inutil și nu doar pentru merituoasa publicație băimăreană, după cum e de dorit să sporească și numărul colaboratorilor din afara Maramureșului de pe hartă, lărgind spațiul dialogului.

Cum, cu un prilej festiv ca acesta, „Nord Literar” oferă de fiecare dată premii unor autori și cărți remarcabile, am fost onorat să fiu invitat a prezenta doi scriitori de prim-plan ai contemporaneității noastre, de care mă simt, de ani buni, foarte apropiat: poeții Aurel Rău și Adrian Popescu. Fac parte din generații diferite, primul a atins o vârstă venerabilă, marcată de numărul 86, celălalt e cu două decenii mai tânăr, însă îi unește valoarea unor opere ce nu se supun criteriilor cronologice exterioare. Alegerea din acest an pentru acordarea premiului „Opera omnia”, respectiv a unui premiu de poezie, mi s-a părut semnificativă și fiindcă Aurel Rău a predat în urmă cu o vreme ștafeta de director al prestigioasei reviste clujene „Steaua”, în fruntea căreia a stat patru decenii, tocmai lui Adrian Popescu, ce debutase în paginile ei, fiindu-i un timp și redactor. În orice caz, confrații băimăreni au făcut încă o excelentă alegere pentru aceste distincții majore și recunosc că m-am simțit foarte în largul meu elogiindu-le scrisul, după ce am mai făcut-o în numeroase rânduri în presa literară a ultimelor decenii. Mi-a plăcut să readuc aminte celor prezenți că Aurel Rău a fost printre primii poeți români care, alături de confrații din redacția „Stelei”, A. E. Baconsky, Victor Felea și Aurel Gurghianu, au avut curajul, la Conferința Scriitorilor din 1956, să critice aspru literatura proletcultistă, „realist-socialistă” a momentului, militând pentru recuperarea valorilor modernității poetice românești impunător afirmate în anii dintre cele două războaie mondiale și menținând apoi o aleasă ținută a grupării și a revistei clujene. Nu mi-a fost greu să laud nici opera care s-a construit după aceea, cultivând un discurs pe care l-am așezat cândva sub formula *„convenției reveriei”*, superior contemplativ, sensibil la peisaje și evenimente de istorie interiorizată, urmând unui ritual cu rădăcini străvechi chemat să remodeleze în ritmuri înnoite o viziune deschisă spre faptul de viață imediat, notat cu o particulară acuitate plastică. Dar și supravegheat de conștiința lucidă a unui *„operator al limbajului”*, atent la arta sa combinatorie, la arhitecturile textuale îmbinate cu finețea artizanală a cuiva care se și înfățișase într-un poem ca scriind *„la masa stil”*. În rezumat, un poet cu o personalitate distinctă și o operă de certă elevație spirituală. În celălalt caz, n-am putut lăsa neevocată prezența lui Adrian Popescu în numărul 2 al revistei „Echinox”, în chiar momentul când preluam, la început de 1969, conducerea revistei, cu o pagină rămasă antologică, confirmată de un debut editorial ieșit din serie în 1971, cu ***Umbria***, și de multele cărți minunate care i-au urmat. N-am uitat să notez frăgezimea franciscană a relațiilor sale cu lumea elementară fraternă, simțul special în descoperirea sacrelor tipare înscrise tainic în filigranul materiilor de aparență umilă și insignifiantă, rafinamentul de caligraf cărturar al altor texte memorabile... Am avut, așadar, două momente de emoție intensă, de bucurie adevărată, „argumentând”, dacă mai era nevoie, în sprijinul acestor recunoașteri ale valorii celor două personalități onorate de premiile respective, însă și făcând mare cinste cleor care le-au oferit. M-a bucurat să-l văd printre premiați și pe poetul Ioan Pintea, al cărui scris inspirat îl prețuiesc de mult și care s-a impus, pe deasupra, și ca excelent editor al lui Nicolae Steinhardt și energic animator al vieții culturale bistrițene, iar alegerea printre cei distinși a doamnei Terezia Filip, interpretă aplicată și pătrunzătoare a unei opere precum cea a lui Nichita Stănescu, mi s-a părut un gest de meritată recunoaștere. La alte „rubrici”, Florica Bud și Nicolae Scheianu, Daniel Dragomirescu și heraldistul Vasile Iuga de Sălișteș-au înscris printre autorii onorați de diplomele acestor „Zile” demne de ținut minte.

Să adaug, în fine, că am avut o satisfacție aparte vizitând valorosul Muzeu de Artă, nu departe de piața inspirat remodelată din preajma Turnului „Ștefan”, cu elegantele sale linii gotice puse să dialogheze cu modernitatea plastică. Și nu vreau să uit că am găsit la Baia Mare reprezentanți ai autorităților locale dispuși – cum nu se întâmplă foarte des la noi – să sprijine generos faptul de cultură, în vremuri caracterizate de atâtea ori drept „nevoiașe”. Drept care cred că se poate spera că, printre proiectele renovatoare ale urbei, care se afla în acest an în competiția pentru titlul de „capitală culturală europeană”, și cel al slujitorilor maramureșeni ai literaturii își va păstra locul însemnat pe care îl merită. Aceste Zile ale Revistei „Nord Literar” ne încurajează să credem într-o asemenea perspectivă.

Adrian POPESCU

NORDUL LITERAR ÎN DIALOG

Dacă mulți redactori-șefi nu mai dorm de grija gândului că revistele pe care le coordonează nu mai au difuzarea necesară unui climat literar normal, la Baia Mare un lunar apreciat, „Nord literar”, își adună colaboratorii și prietenii într-o atmosferă de încredere în forța cuvântului scris. Am participat alături de Aurel Rău și de Ion Pop la manifestările celei de a XI-a ediții a Zilelor Revistei, invitat de colegii noștri Săluc Horvat și Gheorghe Glodeanu, cei care coordonează, alături de Gheorghe Pârja, publicația și mi-am regăsit nu numai

Adrian POPESCU

speranța în rolul formator al literaturii, azi, dar și mulți prieteni mai vechi sau mai noi, acolo. De la reîntâlnirea cu eseistul, editorul și traducătorul Ion Papuc la cei cu care mă simt solidar intelectual și apropiat sufletește - poetul Ioan Pintea, George Achim, Florica Bud, Teodor Ardelean, Nicolae Goja sau alții din Satu Mare, ca George Vulturescu, Ion Nistor, sau din Zalău, ca Daniel Săuca. Pe ceilalți, pe care nu-i mai numesc, memoria mea afectivă totuși îi reține. Un moment important al zilei dedicate „Nordului Literar” a fost dialogul succint, dar edificator cu președintele Consiliului Județean Baia Mare, Gabriel Zetea, unde problemele care ne frământă pe noi, autorii, sunt în mare parte și ale celor care administrează cultura. Prin grija celor care se ocupă de imaginea orașului s-au putut acorda premiile publicației amintite. Astfel, premiul „Opera omnia”, care i-a revenit lui Aurel Rău, a răsplătit, cum am spus în cuvântul meu, curajul lui literar de a întări și de a continua, vreme de mai multe decenii dificile, linia de exigentă autonomie estetică impusă, cu consecvență, de revista „Steaua”. Mai mult, din 1956, a devenit tranșantă, cu minime replieri, ruptura revistei clujene cu proletcultismul. Poetul și traducătorul A. E. Baconsky a făcut atunci *„o breșă în sistem”*, iar urmașul lui la conducerea revistei, Aurel Rău, a adâncit-o... Nici în ședințele de analiză critică ale revistei clujene, desfășurate în ambianța rigidă a Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă din București, nici în tensionatele dezbateri ideologice de la Congresul scriitorilor, primul, nici în altă parte, A. E. Baconsky nu i-a înfruntat de unul singur pe ideologii oficiali, ci susținut de membrii redacției. Iar cel mai apropiat i-a fost, fără îndoială, poetul Aurel Rău, un om al cărui destin se confundă cu cel al revistei „Steaua”. Multiforma creație lirică a lui Aurel Rău are caratele rezistenței în timp, dincolo de vremuri vitrege. În 1970-1971 a știut să primească în echipa redacției de pe strada Horea patru tineri provenind de la „Echinox”, întinerind astfel publicația Uinunii Scriitorilor, dar dând, pe de altă parte, o șansă reală unor scriitori promițători să se maturizeze.

→

Gheorghe GLODEANU, Aurel RĂU, Ion POP

→

Nici poetul Ioan Pintea, laureatul premiului revistei pentru poezie, nu se mulţumeşte cu ,,îngânarea" unor modele poetice, ci descoperă şi explorează zone spirituale profunde, cultivând o prospeţime cuceritoare, un ton firesc, fără retorica convenţiilor literare sau religioase. Poetul şi preotul comunică subtil, dar nu la nivelul evidenţelor. Osmoza se petrece în adâncime. Elogiile făcute de profesorul, criticul şi poetul Ion Pop autorilor premiaţi au fost veritabile *„portrete în mişcare"*, exemplare prin puterea lor de a concentra în câteva fraze un drum literar, o deschidere spre lumea valorilor statornice. Nu mai insist asupra ceilorlalţi premiaţi, onorabili cu toţii, de la Daniel Dragomirescu, Florica Bud, proză, la Nicolae Scheianu, poezie, la Terezia Filip, critică, sau Ion Iuga, pentru valorificarea zestrei artistice maramureşene, vreau doar să vă transmit convingerea mea că în locurile mai ferite de patimi mondene şi de agitaţia orgoliilor literare se plămădesc, de obicei, scrierile literare care rămân. Oraşele mai mici ocrotesc prin ritmul lor natural, conectat la ritmul lumii, desigur, dar într-un mod nu imitativ, ci selectiv, înţelept, talentele mari. Câţi romancieri sau poeţi de primă mână nu şi-au scris romanele sau poemele departe de zgmotul şi de furia concurenţei din metropole? Provincia este creativă în aceeaşi măsură cu Centrele, ea însăşi este deseori un centru cultural discret, în fond. Un exemplu cunoscut tuturor e Şcoala de pictură de aici... Cine nu cunoaşte şi nu apreciază colonia artiştilor băimăreni, nu doar peisagişti excelenţi, cum ne spunea directorul Muzeului de artă din Baia Mare, Tiberiu Alexa, dar şi inovatori artistici la începutul secolului trecut? Maramureşul şi-a impus valori literare sau artistice, în general, cu energia sa specifică, una care vine din adâncuri şi se deschide spre dialogul fertil cu alte valori autentice.

Săluc HORVAT

O NOUĂ ÎNTÂLNIRE SUB SEMNUL REVISTEI „NORD LITERAR"

Într-o atmosferă de înaltă spiritualitate şi cu o participare de excepţie, în perioada 14-15 octombrie 2016, a avut loc la Baia Mare o nouă ediţie a Zilelor Revistei „Nord Literar", manifestare ajunsă la a XI-a întâlnire (numărând tot atâţia ani).

Continuând frumoasa tradiţie, aceea de a aduna în fiecare an, sub semnul revistei „Nord Literar", alături de scriitori locali, importanţi oaspeţi, conducători de reviste literare, scriitori şi iubitori de literatură, şi în acest an, întâlnirea s-a bucurat de prezenţa a numeroşi invitaţi veniţi din diverse zone ale ţării: Bucureşti, Cluj, Iaşi, Craiova, Bistriţa, Zalău, Satu Mare.

Un prim moment a fost marcat de primirea scriitorilor veniţi din alte localităţi de către preşedintele Consiliului Judeţean, Gabriel-Valer Zetea, în cabinetul său, prilej cu care invitaţii au aflat de preocupările Consiliului Judeţean în domeniul culturii, de sprijinul acordat inclusiv în susţinerea şi finanţarea revistei „Nord Literar", apreciind publicaţia noastră ca pe una din componentele importante ale instituţiilor de cultură ale judeţului.

Gabriel ZETEA (preşedintele Consiliului Judeţean), Săluc HORVAT, Ion POP

La evenimente au luat parte: poetul şi criticul literar, acad. Ion Pop, venerabilul poet Aurel Rău, cel care a condus revista „Steaua" timp de patruzeci de ani, poetul Adrian Popescu (redactorul-şef al revistei „Steaua"), poetul George Vulturescu (directorul revistei „Poesis" din Satu Mare), Olimpiu Nuşfelean (directorul revistei „Mişcarea literară" din Bistriţa), Daniel Săuca (directorul revistei „Caiete Silvane" din Zalău), Aurel Ştefanache (directorul Editurii Tipo Moldova din Iaşi), Mihaela Albu (redactorul-şef pentru România al revistei „Lumină lină" din New York), poetul Ioan Pintea, Radu Ulmeanu (directorul revistei „Acolada" din Satu Mare), scriitorii Ovidiu Pecican, Alexandru Zota, Ioan Nistor, Daniel Hoblea, Ioan Papuc ş.a.

Lucrările întâlnirii s-au desfăşurat în sala Restaurantului „Carpaţi". În alocuţiunea de deschidere, s-au prezentat demersul parcurs de „Nord Literar" în cei paisprezece ani de la apariţie, eforturile depuse de colegiul de redacţie pentru a aşeza revista pe un drum ascendent, pentru alinierea acesteia la familia revistelor de cultură de prestigiu. În scurt timp de la apariţie, „Nord Literar" a reuşit să-şi adune, pe lângă forţele proprii, un larg colectiv de colaboratori, între aceştia nume de primă mărime din literatura română: poeţi, prozatori, critici şi istorici literari, traducători. În momentul de faţă, revista băimăreană face parte din familia revistelor de cultură din structura Uniunii Scriitorilor din România.

În partea a doua a lucrărilor, Gheorghe Glodeanu, directorul revistei, a anunţat lista scriitorilor care au obţinut şi onorat premiile revistei „Nord Literar", după cum urmează: Aurel Rău (Premiul Opera Omnia), Adrian Popescu şi Ioan Pintea (Premiul pentru poezie), Daniel Dragomirescu (Premiul pentru proză), Terezia Filip (Premiul pentru critică literară), Nicolae Scheianu (Premiul special pentru poezie), Florica Bud (Premiul special pentru proză), Vasile Iuga de Sălişte (Premiul pentru valorificarea patrimoniului cultural).

În alocuţiunile de *laudatio* adresate premianţilor de către acad. Ion Pop, Adrian Popescu, Gheorghe Glodeanu, George Vulturescu şi Săluc Horvat s-au subliniat valoarea operelor acestora şi contribuţia lor la promovarea valorilor literare.

Desfăşurarea evenimentelor a continuat cu lansări de cărţi şi reviste, activitate moderată de Gheorghe Glodeanu.

Aşa cum s-a întâmplat de fiecare dată, şi această întâlnire a pus în evidenţă importanţa unor asemenea reuniuni pentru viaţa culturală, subliniind rolul deosebit pe care îl au revistele de cultură în promovarea creaţiei literare.

ŞTEFAN JURCĂ ÎN DIALOG CU PICTORUL ILIE CĂMĂRĂŞAN (1940 - 1998)

DRUMUL SOARELUI

Ştefan Jurcă: - *Născut în Constanţa, „cu soarele în suflet", şi totuşi ardelean de sorginte, cum se explică stabilirea dumneavoastră la Baia Mare?*

Ilie Cămărăşan: - Baia Mare este kilometrul zero, este centrul Europei, de aici toate drumurile duc la Roma, Paris, München. Nu întâmplător s-a înfiinţat aici şcoala de pictură, nu degeaba castanele se coc numai aici. Fiecare a căutat să spună de ce a venit la Baia Mare. Cerul este cer peste tot. Aici, la poalele munţilor, aerul cald face toamna ca dealul meu din fereastră să devină oranj. Prin complementar cerul devine mult mai albastru. Trebuie să ai ochi să-l vezi. Clima statornică face iernile dulci, verile nu prea călduroase. Ploaia, vaporii dau farmec de curcubeu. Dispersia luminii este altfel decât în altă parte. Din fereastra mea se vede Dealul Tâlharilor, dar şi Dealul Florilor. Drumul soarelui trece prin atelierul meu. În toate lucrările mele vezi lumină, aurul cu complementarul. De ce apelez eu la ocru? Pământul este bogăţia, nu este cerul transcendental, este deasupra misticului. Suntem în copilăria Cosmosului, care înseamnă sinceritate, naivitate. Aş vrea să pot rămâne cu sufletul de copil, chiar dacă sunt la semicentenar.

Ş. J.: - *Ce să înţelegem prin postimpresionism? Aşa sunteţi caracterizat în* ***Dicţionarul artiştilor români contemporani****. Citez: „În pictură reflectă aspecte de muncă din mediul rural şi citadin într-o viziune postimpresionistă".*

I. C.: - Eu nu am terminat cu impresionismul, care este o revoluţie în pictură. De acolo a plecat adevărata pictură, acolo s-au văzut lumina, culoarea. Lucrările mi le fac în atelier. De ce să ies afară, când soarele trece prin atelierul meu? Corot a spus că n-a văzut tablouri expuse în copac. De ce să te duci să pictezi afară? Ca fotograf poţi să imortalizezi un apus, un răsărit, dar nu prinzi ceea ce este semnificativ. Apusul, după mine, nu este soarele după deal. Pentru mine soarele apare şi dispare, îşi are drumul său şi-mi face mie lumină şi culoare. Nu există altceva în pictură, poţi să fii abstract, dacă lumină nu există, nimic nu există. Planta nu-şi trage seva din pământ, ci din lumină, care de la Newton încoace nu a mai fost studiată cu profunzime. Nu se ştie exact ce este acea lumină.

Ş. J.: - *De ce drapelul nostru are ca însemn curcubeul?*

I. C.: - Suntem singurul popor din lume care are ca semn distinct culorile primordiale ale spectrului luminii: roşu, galben şi albastru.

Ş. J.: - *Unde aţi studiat, domnule Ilie Cămărăşan?*

I. C.: - Eu consider că a studia nu înseamnă a avea o diplomă eliberată de un institut. Important este cu cine povesteşti şi ce povesteşti. Am făcut estetică la institut cu Nicolae Moraru. Asta îţi spune ceva?

Ş. J.: - *Parcă* ***Dicţionarul literaturii române contemporane*** *al lui Marian Popa zice câte ceva. Dar de la Coriolan Munteanu aţi învăţat ceva?*

I. C.: - Daaa... rigoarea Apusenilor. Dacă tot trecem la sentimentalisme..., la dumnealui am văzut cum trebuie să arate un spaţiu pentru pictură. Avea studii la Budapesta şi la Praga. Mi-a fost dascăl la Liceul de Artă din Cluj. Am absolvit Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" din Bucureşti.

Ş. J.: - *Ce profesori v-au fost mentori spirituali?*

I. C.: - Gheorghe Şaru, de la care am învăţat rigoarea ardeleanului, să-ţi faci lucrul aşa cum trebuie, să ştii că nu-ţi este permis să te afişezi oricum în lume.

Ş. J.: - *Dar boema?*

I. C.: - Consider că este de prost gust să faci pe boemul. Eu încă nu înţeleg ce este boema. Nu trebuie să te arăţi în public că faci bravuri. Aş fi boem, dacă m-aş grozăvi că pot provoca pe oricare înotător la întrecere. Nu mi-am lăsat barbă ca să fac frondă. Fiecare poate să umble cum vrea, fiecare vrea să fie vioara întâi prin orice mijloc. La noi se confundă cu indecenţa.

Ş. J.: - *Deci boema poate fi interpretată ca o dorinţă de glorie. Ce profesori v-au rămas în memorie?*

I. C.: - Mai mult m-a impresionat viaţa artistică din Bucureşti, nu profesorii din institut.

Ş. J.: - *De ce nu aţi avut nicio expoziţie personală până acum? Este o chestiune de modestie ori de orgoliu?*

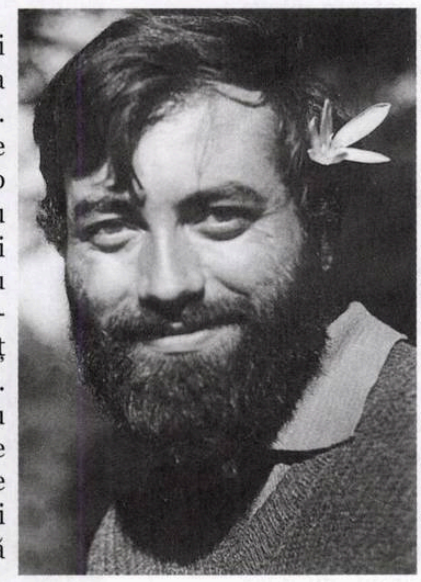

I. C.: - Unul dintre profesorii mei zicea că a-ţi face o personală este ca şi cum ai sta dezbrăcat într-o vitrină. E o chestiune mult prea serioasă, pe care unii o desconsideră. Îşi fac o glorie din numărul de personale. Nu mă interesează la câte expoziţii voi mai participa de acum încolo, ci cu ce lucrare. Eu sunt primul meu judecător şi apoi publicul. Bunul simţ mă obligă să fiu primul judecător. Nu tind la culmile gloriei, nici nu vreau să fiu cel mai... Sunt chestii de circ. Eu nu doresc să câştig pâine pe pânzele mele. În general, neiniţiaţii vin să cumpere. Eu nu vând artă ori, mai corect spus, nu vând oricui. Prefer să am două lucrări de care să fiu mulţumit, decât o personală cu două sute de lucrări de care în posteritate să-mi fie ruşine. Catalogul expoziţiei mele sunt eu. Am făcut şi lucrări cu tematică. Pictura pentru mine trebuie privită ca o geneză: te naşti, te însori şi mori. Trebuie privite ca sărbătorile vieţii. Un obicei strămoşesc nu trebuie banalizat, trebuie privit cu sufletul. Trebuie să ai reflexe înnăscute, care nu se moştenesc şi nici nu se învaţă. Inima la fiecare bate altfel. Probabil că greşim când spunem inimă, să ne gândim la animaţie, inima este un motor, iar sufletul este necunoscut.

Ş. J.: - *Aţi poposit în Baia Mare în urmă cu douăzeci şi cinci de ani. Ce era pe atunci oraşul de sub Dealul Florilor, care era atmosfera din Colonie?*

I. C.: - Eu credeam că toţi maramureşenii sunt blonzi, cu ochi albaştri. Când l-am văzut pe poetul Ion Bogdan, a trebuit să-mi schimb macazul.

Ş. J.: - *Că doar nu eraţi acar?*

I. C.: - Cânta aşa de frumos poetul Ion Bogdan, încât m-a fulgerat în suflet. *Coup de foudre, en français.* Primul cu care am băut nişte bere la Mara în parc a fost Mihai Olos, apropo de boemă. Baia Mare n-ar fi fost Baia Mare, dacă nu erau Mircea Hrişcă, Mihai Olos şi Ilie Cămărăşan.

Ş. J.: - *Craii de Curte Veche ai picturii...*

I. C.: - Nu numai ai picturii, care dădeau coloratură locului, care fac oraşul să existe. Ca sarea în bucate.

Ş. J.: - *Dar „clasicii" Coloniei nu v-au impresionat deloc?*

I. C.: - Ba da, Iosif Balla, cu zâmbetul său de copil octogenar. Balla este pe sufletul meu, singurul cu care pot închina un pahar cu voie bună. N-am venit în Baia Mare ca să-mi fie mai uşor, nu m-am exilat ca Ovidiu la Constanţa, dar pe Ovidiu îl iubesc şi în fiecare vară îi fac o vizită. Vida Geza era mult prea cunoscut ca să-mi ofere ceva inedit, Paul Erdos era de vârsta mea şi era maestru emerit al artei, avea Premiul de Stat. Deşi am vârsta lui de atunci, niciunul dintre colegii mei nu a ajuns să aibă o asemenea consideraţie. Nu-i vorba de mine, ci de generaţia pe care o reprezint: Horia Flămând, sculptor, Mihai Olos, pictor şi sculptor, Nicolae Apostol, pictor. Nu se pune preţ pe sacrificiile pe care le fac nişte oameni de bună credinţă. Trebuie să se termine cu „trecutul glorios " al unora care nu au avut nimic cu pământul de unde şi-au tras seva.

Ş. J.: - *Ce părere aveţi despre tinerii plasticieni de astăzi?*

I. C.: - Nu prea sunt!

Ş. J.: - *Şi totuşi...*

I. C.: - Stroe Cristian, Mihai Pamfil, Vasile Cornesteanu...

Ş. J.: - *Care sunt criticii de artă cei mai de temut la ora actuală?*

I. C.: - Niciunul!

Ş. J.: - *Chiar aşa?*

I. C.: - Ei trebuie să se teamă de noi şi nu noi de ei. Ceea ce rămâne, după noi va rămâne, nu după ei! N-am nicio stimă pentru ei, n-au ce căuta criticii printre noi.

Ş. J.: - *Ce mai are de spus pictorul semicentenar Ilie Cămărăşan?*

I. C.: - Îmi doresc ca Dunărea să devină apă naţională românească. De aici trebuie să izvorască, nu de la nemţi.

Ş. J.: - *Care lucrări vă reprezintă? Dacă ar trebui să vă exilaţi pe o insulă, ce lucrări aţi lua cu dumneavoastră?*

I. C.: - Niciuna. Aş face acolo altele.

Ş. J.: - *Şi dacă nu aţi avea culori?*

I. C.: - Aş face din nisip. Aş alege Insula Şerpilor, ca să fac castele de nisip, happeninguri şi aţi fi obligaţi să veniţi în fiecare zi să vedeţi alte happeninguri.

Ş. J.: - *Dumneata îi fi fiind Gauguin...*

I. C.: - Nu, nu, pe Insula Şerpilor nu trăiesc femei, ci numai şerpoaice. Aş cânta Zaraza cu corp de şarpe felin.

Ş. J.: - *Şi nicio rugăciune? „Rugămu-ne-ndurărilor/ Luceafărului mărilor/Ascultă-a noastre plângeri/ Regină peste îngeri..."*

I. C.: - Îmi fac eu biserica mea, un templu spre zeul Soare: Helios – Helias, adică Soare – Ilie. Ştiai că naşii mei au fost greci?

Baia Mare, 14 iulie 1990

• **Notă fotografie:**

Ilie Cămărăşan, 1971 - copyright © 2014 Muzeul Judeţean de Artă „Centrul Artistic Baia Mare", Fond documentar, Arhiva Ilie Cămărăşan.

Gheorghe MOCUȚA

șapte vaci slabe

între două majorări de prețuri
visez să scriu un poem despre
nemurirea sufletului
între două remanieri de guvern
iambii suitori mi s-au încâlcit în barbă
săltărețele dactile dau târcoale
bietului om de sub vremi.
privesc cu jale oglinda retrovizoare
a secolului
la impactul biologic al nației
cu dihonia tinerei democrații.

noaptea visez șapte vaci slabe
cum le înghit pe cele grase
după care îmi ling cu lăcomie trupul
ca pe un drob de sare.

***

viața la țară

credeai că viața la țară
te va salva de spaime și nebunie
de trecerea timpului
și îți va aduce pe o tavă de argint
capul otrăvit al ratării.
nu mai scriu versuri noaptea
nici frescele bisericii
în care ai citit revelația
nu îți mai spun nimic.
aștepți zadarnic șoapta
îngerul a murit în tine
zadarnic îți mai umblă doctorii
prin trup
subiectele nu-și găsesc predicația
zadarnic un diavol îți dă târcoale
și te îndeamnă să scrii
tu privești în gol
ca în vizuina unui animal fugărit:
dar e ceva acolo în măruntaie în creier
ce seamănă cu mersul șerpuit al fiecărei
zile
cu freamătul mulțimii
care între barabas și isus
îl alege pe isus
să se răstignească.

***

zodiac

m-am născut pe 5 iunie la 5 dimineața în ziua a cincea
a săptămânii
mama în chinurile facerii blestema cât o țineau plămânii
își dorise o fată – să-l ia moartea de băiat
frate-meu a fugit de acasă la bunici înspăimântat
doar tata se ruga liniștit în tindă
frământând o lacrimă cu privirea în grindă
unde țineau busuiocul unde era duhul casei
doftoroaia m-a adus la viață m-a uns cu țărână
m-a stropit cu apă rece scoasă atunci din fântână
eu mă luptam cu întunericul mă luptam cu lumina
cu trupul slab al mamei cu laptele și vina
de-a fi fost odrăslit sub gemeni dintr-*o fecioară*
și *un leu*
în trupul meu curgea sângele unui alt eu
otrava lumii îmi intra în timpane
iar în nas și în gură năvăleau mușuroaie dușmane
în ochi fulgerau amnare divine
și în culcușul pielii marginile se desfăceau din mine.
când am scos primul țipăt când mi-a intrat în gură duhul
prima rază de soare a retezat florile de salcâm:

s-a înălțat văzduhul.

***

acarul păun

la masa de alături
din academia sticlelor goale
acari și manevranți
discută de o jumătate de ceas
despre boghiuri și deraieri
de trenuri.

în fața mea Francisc
cu vocea lui răgușită:
nici nu știi ce mult îmi plac
tâmpiții
sunt singurii care pleacă acasă
nealterați de alcool
și de mersul istoriei.

***

doxuri & poezie

încolțit de glumele prietenilor
pe seama literaturii
mă gârbovesc pe zi ce trece
sub povara istoriei contemporane.
mi se pare că adolescenții de azi
nu mai citesc pe ascuns
doxuri & poezie
sunt înnebuniți de videoclipuri
și staruri americane
iar visele lor zac strivite
în întunericul discotecilor
în timp ce filosoful caută
în pubelele emanaților
legile noii democrații
iar stafia capitalismului sălbatic
a intrat în turma de porci a cetății.

***

doi poeți și-o pisică neagră

tu nu știi ce înseamnă singurătatea
mi-a spus Francisc pe când ieșeam din prima
cârciumă
uite o pisică neagră – asta e singurătatea
asta nu-i o pisică gândeam eu
e inspirația din poemul lui Queneau
(pis pis pis – hmm – a șters-o porcul)
și topiți de aburul băuturii ne îndreptam
braț la braț spre birtul următor
cu un poem nedeslușit ce ne ardea mâinile
nu mai era nimeni pe stradă
decât doi poeți ș-o pisică neagră.

***

bardezi

în barul de zi din centrul urbei
poreclit zona liberă
și cercul poeților dispăruți
stau la masă cu băutorii de absint
ai lui degas și picasso :
Francisc Petre și Mircea.

fiecare cu gândul aiurea
își poartă stigmatul ca pe un obiect de lux.
Francisc – răgușeala iradiată cu cobalt
Petre – existențiala dializă
Mircea – reumatismul din genunchi.

eu le susțin moralul de tineri pensionari
ei mă poartă spre tinerețea fără bătrânețe
a monopolului
spre viața fără moarte a berii.

***

o relatare din obsedantul deceniu

în fiecare an de ignat
când se adunau toți nepoții în casa bunicii
fratele tatii evoca între sarmale si caltaboși
isprăvile bunicului ilie
cercetaș în primul război mondial
care vorbea rar și apăsat și te lovea cu vorba
mai rău decât cu bâta
iar tata ne povestea cum s-a întors de pe frontul rusesc:
într-o noapte
a sărit poarta și s-a dus în grajd
să mângâie mai întîi caii
și numai după aceea a bătut la geam
să-și trezească părinții.
iar eu adormeam liniștit în poala bunicii
ascultând frânturi dintr-o mioriță locală
care s-a întâmplat să fie tragedia acestui neam:
„doi flăcăi o avut moșu'
unu' *verde* unu' *roșu*"

***

epistolă către cititor

cu linguriță aceasta au mâncat toți nefericiții
de la spitalul Chiricuță
au gustat bucătăresele și îngrijitoarele
care ne fac toaleta dimineața poate și asistentele drăguțe
au învârtit în cafea cu linguriță aceasta.
o! - ar fi mâncat și părinții fericiți ai deșertului
care se roagă pentru noi
dar ei au degete cu unghii lungi și linguri de lemn.

în linguriță aceasta am descoperit brusc chipul
unor părinți ai deșertului la care m-am gândit în ultima vreme
așa cum într-o după amiază amorțită de martie
am descoperit uimit – pentru că uitasem – crucea uriașă
de piatră
a fratelui mai mare Ioan Alexandru în cimitirul
Mănăstirii Nicula
(pe unde m-am abătut cu fiul meu) și am îmbrățișat-o
ca pe o ființă
pentru că l-am cunoscut cândva pe omul cel viu al imnelor
l-am admirat
și l-am părăsit desigur ca atâția alții.

(dată la Idele lui Marte la Clusium, unde am căzut pentru
a doua oară
în cincisprezece ani sub scalpelul chirurgului
Dan Teodorus Ennius)

Ion BĂLU

UN ROMAN AL DEMNITĂȚII UMANE

Alcătuit din două secvențe narative: ***Crima*** și ***Verdict final***, romanul ***Execuția*** (Editura Semne, București, 2015) de Romulus Lal se include în universul epic deschis cu ***Imperialii din Bocșari***, prin localizarea parțială a narațiunii, dar și prin apariția episodică, în partea a doua, a personajului Dinu Gălușel, nepotul lui Avrămuț Gălușel, din nuvela ***Ordin de la împăratu'***, primul volum din trilogia ***Imperialilor***.

Structura

Desfășurată în satul Bocșari, prima parte a narațiunii este alcătuită din trei secvențe epice. Două cu valoare etnografică. Între ele sunt așezate secvența crimei și anchetarea ei. În a doua parte, narațiunea se derulează în trei locații diferite. Cea dintâi, pentru scurtă vreme, în Bocșari. A doua, în California, printre căutătorii de aur. Iar ultima, în capitala unui comitat nenumit din Transilvania. Evenimentele din prima secvență se desfășoară în noaptea Învierii, celebrată la 27 aprilie, fără ca vocea narativă să menționeze anul.

După încheierea slujbei înainte de miezul nopții, bătrânul preot Teofil Domnească a plecat spre cealaltă parohie, spre a-și îndeplini și acolo sfânta lui misiune. În fața bisericii din Bocșari, ca într-o agoră străveche, în jurul focului, bărbații – îmbrăcați în haine albe de sărbătoare, majoritatea veterani ai războaielor duse de Imperiul Austro-Ungar – ciocneau ouă roșii și beau vin alb de Ighiu, depănând amintiri.

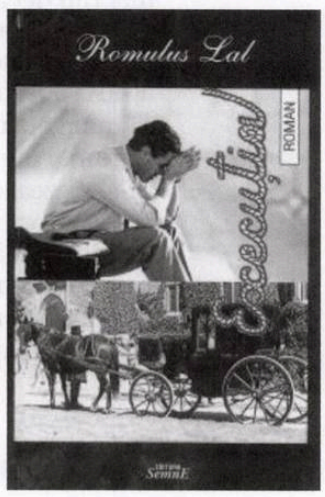

În cimitirul peste care trecuseră veacuri neștiute, câteva femei în vârstă strângeau lumânările stinse și, după datină, așezau altele în loc. De bărbații din jurul focului nu se apropiau, respectând obiceiul moștenit din vechime. Totul – subliniază vocea narativă – respira o solemnitate pe care nimeni nu îndrăznea să o calce.

Și bărbații, și femeile așteptau miezul nopții. Când ceasul bătrânului George Pavel ajunsese aproape de ora douăsprezece, Andron, clopotarul, primi ordinul de a trage clopotele. Ridicați în picioare, bărbații au început să cânte ***Hristos a înviat***, sprijinindu-și umerii unul de altul, asemenea strămoșilor daci. În cimitir, femeile cântau.

În Bocșari, sărbătoarea Paștelui se desfășura cu ritualul păstrat din vechime. Prima zi era pentru biserică și pentru reculegere. A doua, pentru vizite de ospeție. În ultima, satul întreg se aduna în curtea școlii. După întrecerea în luptă dreaptă, obicei moștenit din vremuri trecute, urma hora. La întreceri erau admiși tinerii între șaptesprezece și douăzeci și doi de ani. Câștigătorul avea dreptul să înceapă hora și să invite în joc o începătoare. Iar fetele căpătau învoire în horă la împlinirea vârstei de treisprezece ani. Peste alți doi, se măritau.

În contextul evenimențial, naratorul introduce, fără să menționeze, o analepsă, desfășurată cu șaisprezece ani înainte de misterioasa ucidere a lui Milu Mutu. Textul îi era necesar naratorului pentru a prezenta viitoarele personaje de prim-plan: Grigoraș Filon, tânăr cu armata făcută; Zamfira, fiica gornicului silvic; Zaharia Cornean. Și episodice: Milu Mutu, Dominic Tănase. Dar și schițarea viitorului conflict. Milu, câștigătorul concursului, îndrăgostit de Zamfira, solicită dreptul de a alege viitoarea parteneră de dans. Grigoraș Filon îi replică: *„Și fetele au dreptul să aleagă, chiar dacă nu au a se lupta ca băieții pentru un drept anume"*. Tânărul tocmai se pregătea să intre în joc cu Zamfira, *„ținută nu de mână"*, după obiceiul statornicit, *„ci de umeri"*, gest rar uzitat în epocă, ce dezvăluie incipienta profunzime a sentimentului de dragoste, receptat cu emoție de tânăra parteneră, o copilă *„ca o arătare de vis"*, *„un cireș înflorit în singurătatea unei păduri de brazi"*. Microsecvența schițează intriga romanului. Milu nu va uita suferința trăită. De atunci, neîndoielnic, gândul răzbunării nu avea să-l mai părăsească!

Flashbackul este imediat închis și naratorul se întoarce în prezentul narativ inițial. Prima zi de Paște din anul acela a fost sărbătorită pe 27 aprilie. A doua zi, jandarmii, procurorii, medicul legist au sosit la Bocșari. Bănuielile au căzut asupra lui Dominic Tănase. Cuțitul – și-a amintit cineva – era al său. Dar îl pierduse cu mult timp în urmă. Protestele tânărului au fost zadarnice. Procurorul anchetator nu le-a luat în seamă. A întocmit rechizitoriul și a cerut pedeapsa cu moartea prin spânzurătoare.

Destine umane frânte

În a doua parte a romanului, Romulus Lal reia personajele principale din minisecvența mediană anterioară și întoarce narațiunea cu șaisprezece ani în urmă.

Asemenea lui Ion din romanul lui Rebreanu, Grigoraș Filon nu avea pământ. În Bocșari, fără pământ – se destăinuie tânărul – *„ești un om mort!"*. Pentru a cumpăra pământul râvnit, s-a decis să plece, asemenea multor transilvăneni, în America. Nu avea bani de drum, dar se ivi o neașteptată oportunitate. Baronul Szekely, proprietarul munților din sud-estul Zarabdului, a decis vinderea pădurilor de fag. Lemnul urma să fie transformat în mangal, pentru topitoriile de fier din Zlasti, Valea Cernei, proprietatea industriașului Max Auerbach. Grigoraș Filon s-a angajat. Urma să lucreze la pregătirea mangalului, din toamnă până în primăvara anului următor. În mai, voia să se întâlnească, în Trieste, cu doi cunoscuți secui. De aici, luau vaporul spre Statele Unite.

O succintă caracterizare dezvăluie înfățișarea fizică a personajului: *„înalt, spătos, cu plete galbene ca ceara de albine și privirea senină ca o zi de mai"*. Dar și viața interioară a tânărului. În gândul și inima lui alesese: Zamfira! Iar pentru ea, *„numele iubirii era Grigoraș"*.

După un cumplit zbucium sufletesc, tânăra acceptă cererea în căsătorie a baronului: *„Viața ei aparținea părinților și bunicilor și nu avea dreptul și nici pornirea sufletească să le otrăvească puținii ani pe care îi mai aveau"*. Pe de altă parte, *„știa că se poate alia cu patima bătrânului îndrăgostit, pe care îl va putea transforma în sclavul ei"*. Cu două săptămâni înainte de nuntă, Zamfira s-a dăruit tânărului Grigoraș. Scena e prezentată cu gingășie. Iar la vremea măsurată, tânăra născu o fetiță *„cu ochi de peruzea și păr ca spicul grâului, în pârg"*.

În California, după cinci ani, Grigoraș Filon a primit, împreună cu alți câțiva căutători de aur, cetățenia americană. În paisprezece ani, primise anual o fotografie a Sânzienei, *„ce se schimba de fiecare dată, rămânând totuși aceeași"*. În postul Paștelui, în al cincisprezecelea an de la plecare, o scrisoare de la fratele său i-a adus vestea: fetița abia trecută de cincisprezece ani murise. Dar nu de vreo maladie, *„se zice că ăla a lui..."* o violase. Fetița a încercat să scape de sarcină cu ajutorul unei moașe. Au urmat infecția și sfârșitul.

Zbuciumul sufletesc al tatălui natural, desenat cu finețe, se încheie cu o decizie. Se va întoarce în țară! S-a ivit în Bocșari cu numai câteva zile înaintea execuției lui Dominic. Deși se apropia de patruzeci de ani, nu se schimbase prea mult – notează vocea narativă. Se înfățișa privirilor ca un bărbat *„predestinat"* să nu-și piardă niciodată farmecul ce răspândea în jur *„bunătate și siguranță"*.

În ziua hotărâtă execuției, profitând de un moment prielnic, Grigoraș urcă pe eșafod împreună cu osânditul, preotul, medicul legist și grefierul Curții. A ridicat brațul spre cer și l-a arătat pe Dominic: *„Acest om n-a ucis pe nimeni!"*. A relatat succint faptele din noaptea Învierii, a indicat locul unde l-a îngropat pe Milu. Mormântul a fost deschis, medicul a constatat decesul, părinții defunctului au recunoscut, în cadavrul deshumat, pe fiul lor. Dominic a fost eliberat și în furgonul ce-l adusese la locul execuției urcă *„eliberat"* de propria-i faptă făptașul.

Judecata

Înaltul procuror a cerut Curții Penale încuviințarea torturii, pentru a înfățișa juraților toate amănuntele asasinatului. Primul magistrat al Curții a refuzat. Instanța s-ar dezonora, dacă ar decide torturarea unui condamnat după ce el, *„prin recunoașterea nesilită a crimei, s-a predat justiției"*. Dar a cerut să i se aducă arestatul la interogatoriu.

Judecata de fond se citește ca un roman de senzație. De o parte, un om așteaptă pedeapsa. De cealaltă, un înalt magistrat surprins să întâlnească, în cincizeci de ani de carieră, un om de onoarea arestatului. Din acest motiv, i-a impus eliberarea provizorie: *„în fața morții, la onoare, să răspundem cu onoare"*. În proces, rolul baronesei a fost decisiv. Ea a adus în sala de judecată pe martorul Ion Godac din Bocșari. El relatează ce a văzut, în urmă cu doi ani, pe Dealul cu Frasini, unde se afla la

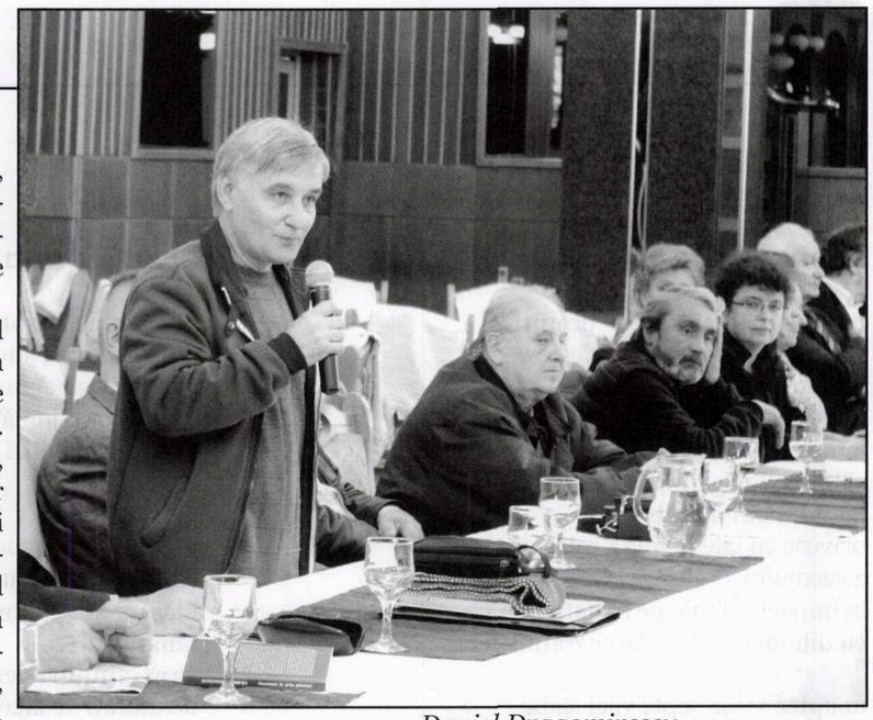

Daniel Dragomirescu

coasă. El dezvăluie violul fetiței și numele agresorului.

Ședința a fost suspendată pentru o jumătate de oră. În acest spațiu temporal, Romulus Lal a introdus câteva analepse ce motivează absența inculpatului între noaptea Învierii și Rusalii. Spre surprinderea generală, juriul a deliberat numai o jumătate de oră. Decizia unanimă a fost *„nevinovat"*. Trecuse de amiază când fostul arestat a ieșit din tribunal. O mulțime de oameni îl aștepta. S-a oprit și, învăluit de căldura privirilor, și-a scos pălăria în fața mulțimii, în semn de omagiu. Sub umbra unor platani uriași, aștepta trăsura baronesei. Ultima frază a textului, construită pe un ecipit abrupt, se deschide spre un alt posibil incipit.

Tehnica narativă

O focalizare omniscientă permite naratorului să modifice constant perspectiva. Secvențele din sala de judecată, de pildă, sunt recreate de vocea narativă, dar sunt percepute deopotrivă de înaltul magistrat, cât și de personajul colectiv, prezent în sală.

Printr-un registru narativ complex, subordonat realismului analitic, Romulus Lal a realizat un roman despre onoarea umană, un elogiu adus oamenilor din Bocșari, reprezentați de Grigoraș Filon, și un altul adus justiției maghiare, prin comportamentul deferent al înaltului magistrat. Două făpturi umane se confruntă ca *„doi cavaleri la un turnir medieval"*.

Magistratul, a cărui personalitate impunea *„autoritate, siguranță și distincție"*, este empatic atras de fața aspră a acuzatului, luminată *„de un vag zâmbet enigmatic și o măreție involuntară"*. Acuzatul i se părea un erou din dramaturgia greacă, *„pentru care eșafodul n-ar fi altceva decât o treaptă spre nemurire"*. Iar zeghea jegoasă de pe umeri o purta *„cu o distincție naturală"*, asemănătoare cu a unui senator roman, care *„își purta toga lui sacră"*. Accentul analitic este focalizat pe atitudinea judecătorului. Prin intermediul lui, vocea narativă amplifică trăsăturile fizice și structura caracterială a personajului principal, amândouă receptate cu admirație.

Arhitectura temporală

În primele două capitole din întâia secvență narativă, veteranii din Bocșari așteaptă sosirea orei douăsprezece noaptea. În jurul focului ce ardea *„îngândurat în mijlocul patrulaterului amenajat din trunchiuri de stejar"*, evocă întâmplări din Primul Război Mondial. Se roagă pentru sufletul preotului Petrică Negreț, căzut pe frontul din Tirol. De la Primul, trec la al Doilea Război Mondial, vorbind despre prizonierat, evadări și neînchipuite suferințe. Din august 1940, prin Tratatul de la Viena, Nordul Transilvaniei trecuse în stăpânirea Austro-Ungariei. Cu toate acestea, narațiunea imaginată de Romulus Lal nu poate fi, logic, nici în perioada interbelică și nici în cei patru ani de vremelnică înstrăinare a unei părți din teritoriul Transilvaniei.

Grigoraș Filon revine în țară după cincisprezece ani. Pe vaporul ce-l aduce la Trieste, a împărțit cabina cu italianul Pietro Fasciarito, fierar, potcovar și legător de roți la căruțe. Lucrase în America doi ani. Acum se întorcea în Italia cu gândul de a-l ucide pe regele Umberto: *„Acționez în numele tuturor oropsiților lumii"*. S-au despărțit în Trieste, Grigoraș a luat trenul spre Budapesta și de aici spre Cluj. În gară, vânzătorii de ziare anunțau atentatul. Umberto a izbutit să se ferească de glonte, iar agresorul a fost imobilizat. Regele a trecut peste eveniment cu ușurință. Însă pe 29 iulie 1900 – precizează naratorul – Umberto a fost ucis de un alt italian, Gaetano Bresci.

Involuntar, Romulus Lal precizează data reală a revenirii lui Grigoraș din California: primăvara anului 1900. Iar acțiunea romanului se derulează, de fapt, cu șaisprezece ani în urmă: în 1884.

Ioan Papuc, Adrian Popescu, Florica Bud

Viviana MILIVOIEVICI

Momente...

Momente
metamorfozate în
magnifice
melancolii
compun
o melodie...
În suflet –
miresme de
mărgăritare...
În privire –
o pată de cer
albăstriu...
Și mâinile
mângâie
nostalgic
tâmple argintii...

Vis... la malul mării

Răsare-n ochi
speranța
unui zbor
în visul
nemuririi...
Cu degete subțiri
atingem versuri
înșirate-n
cărți eterne...
Și gândul
zboară
spre liniștea
cuvântului
șoptit
la malul mării...

Furtună

Corabia vieții
ne poartă
pe valuri
de mătase
spre portul
speranței
unui vis
aparte...
Și prin furtuni
de gânduri
ne apropiem
de maluri,
să ne pictăm
pe pânza clipei
nenumărate idealuri...

Pași spre lumină

Pășind alene
pe-un șirag
de amintiri
revărsate-n
oceanul de
gânduri...
Într-o zi
vom întrezări
lumina de la
capătul lumii...
Vom fi împliniți!

Vasile MIC

Ce tânăr

Ce tânăr
Eram
Când voi copii
Erați.

Ce flori gingașe,
Atunci,
Pe câmp.

Ce zâmbete
Pe cărări, pe ulițe...

Ce mamă bună aveam,
Ce bunică.

Ce mame bune
Aveați și voi.

Ce mame frumoase,
Acum,
Au copiii
Care nu mai știu
Să nu urască.

În vreme de somn

În vreme de somn,
Planeta îndrăgostită
E
De anotimpuri.
De zodii,

De rouă,
De zăpezi.

Noaptea-n vreme de somn,
Planeta nu doarme...
Dansează,
Se roagă, se roagă...
Câte nu face
Planeta în vreme de somn.

Noaptea-n vreme de somn
Planeta se plimbă
Pe un cerc de aur,
Singură.

Noaptea-n vreme de somn,
Planeta... dusă e
Să aducă
Pace.

Miruna MUREȘANU

nu vedeam niciun motiv pentru fugă

nici pentru tristețea ascunsă într-o bătaie de clopot

alunecam fără zgomot cum pe coji de tăcere
prin pustiul care se desena împrejur

timpul părea grăbit spre o margine
cu urmele celorlalți ascunse-n rădăcini

printre fărâmele memoriei lutului

sunete stranii îmi foșneau întruna în suflet
țipătul ploii trecuse de ziua de ieri spre ziua dintâi

strivindu-mi genunchii de frunzele uscate-ale toamnei

nu mai vedeam atunci niciun motiv pentru fugă
nici pentru deșertăciunea căderii mele în lume

în locul de unde-ascultam timpul cum plânge
coborând treptele cerului mai aproape de mine
umbra copilăriei se umpluse parcă de sânge
prin pustiul care se desena împrejur

*

pustiul nemilos părea că privește

prin mii de oglinzi pretutindeni
desenând la o vamă absent chipul meu

legănându-l dintr-o parte în alta
într-un veșmânt din celeste prăpăstii
să nu-l rătăcească de mine prin mine
când arinii uscați mă umpleau de miresme

repetând pe clape de noapte o muzică tulbure

intonând din vreme în vreme un psalm

să-l pot auzi în absență pe celălalt dinlăuntru
aproape de cântecul roditor al cocoșilor

același orizont bizar părând că ne leagănă
pierzându-ne în cele din urmă umbrele-n haos

în același veșmânt din celeste prăpăstii
cu umerii grei de-ntrebări și de freamăt

prin cerul din noi așezat în mijlocul paginii

descărnate brațele timpului

închegau epilogul în negru minor

măsuram prin ele absurdul inform
și-o pace a clipei străină și falsă

încercând să merg mai departe
părea că totul mă desparte de mine

părea că viața se zbate măcinată de viscol

o simțeam cum pe-o cruce în spate

noaptea trecuse de ziua dintâi
ruginind într-un dangăt de clopot

moartea nu făcea niciun zgomot
căutându-mă printre murii sălbatici
cu ochii ei curioși și metalici
de care nu puteam să trec mai departe

Radu BOTIȘ

Vine iarăși Domnul Sfânt

Lerui ler, scobor din cer
Îngeri sfinți, în rugăciune
Dorind parcă a ne spune
Adevăr dintru mister.
Colindăm colinda sfântă
Glasul bunului creștin,
Lumea întreagă azi cuvântă,
Frați creștini, mai buni să fim.
Iar străbatem prin troiene
S-aducem în casa voastră
Veșnicia la fereastră;
Din înalt zăpada cerne.
Vine iarăși Domnul Sfânt
Într-o clipă de împăcare,
Dăruind, la fiecare,
Mântuitorul Cuvânt.
Împrejur cad fulgi de nea
Slova sfântă-n rugăciune,
Domnul cerului ne spune
Iar s-a născut steaua Mea.

Se aud colindătorii

Ce clipe înălțătoare ne cercetează iar
Ca un fior prea tainic de sfântă resemnare,
Aici, unde cerescul și preacuratul har
Simțim cum ne umbrește, adânc, pe fiecare.
Suntem părtașii unei nașteri sfinte
De peste vremuri ca un ecou în timp,
Spre ceruri înălțând rugă fierbinte
Colindul nostru – preacuratul nimb.
Vestim azi nașterea fără pereche
Se aud colindătorii lui Hristos,
Și-n sfânta noastră patrie străveche,
Colindele sunt praznic luminos.
Voi, glasuri minunate de copii,
Purtați iar faima craiului ferice,
Și voi, părinți, din inimile vii,
Al vostru imn spre cer să se ridice.
Dați lui Iisus toți slava cuvenită,
Colindul păcii ca o rugăciune
Precum lumina ce nicicând n-apune;
O taină a împăcării dăruită.

Gheorghe GLODEANU

NICOLAE SUCIU - PORTRET AL ARTISTULUI LA 60 DE ANI

Îi mulţumesc lui Nicolae Suciu pentru onoarea de a vorbi despre creaţiile sale la această expoziţie semnificativă. Rugămintea domniei sale mă şi onorează, dar îmi şi creează anumite dificultăţi. Nu sunt pictor, dar îmi place foarte mult pictura. Nu întâmplător, patru din cărţile mele poartă pe copertă reproduceri după tot atâţia pictori celebri: Giuseppe Arcimboldo, considerat părintele suprarealiştilor, celebrul ***Narcis*** al lui Caravaggio, ***Cartea fluture*** a lui Salvador Dali şi ***Suprarealistul*** lui Victor Brauner. Nu este întâmplător nici faptul că, în urmă cu paisprezece ani, atunci când am pornit revista „Nord Literar", m-am gândit să ilustrăm fiecare număr cu reproduceri ale pictorilor din Maramureş. Desigur, există legături foarte puternice între arta cuvântului şi cea a penelului, principalele curente estetice care s-au dezvoltat de-a lungul timpului putând fi întâlnite atât în pictură, cât şi în literatură. Mai mult, imaginea reuşeşte să pătrundă în sfere la care cuvintele nu au acces. Şi invers. Nemaivorbind de faptul

că pictura beneficiază de un limbaj universal, ceea ce nu se întâmplă şi în cazul culturii scrise, unde prezenţa unui traducător este, adesea, indispensabilă.

Cu câteva luni în urmă, când pictorul şi profesorul universitar Nicolae Suciu împlinea şaizeci de ani, i-am publicat un interviu în revista „Nord Literar". Dialogul venea după un răstimp în care am colaborat foarte bine la conducerea Facultăţii de Litere, unde am sprijinit cât am putut de mult mai noua secţie de arte plastice şi masteratul aferent acestei specializări. A fost o provocare, o bătălie la care profesorul Nicolae Suciu a contribuit din plin. Deşi azi ne vedem ceva mai rar, prietenia şi respectul reciproc au rămas. Şi, nu în ultimul rând, după excesul birocratic, plăcerea reîntoarcerii la atelier şi la masa de scris. Atunci, în primăvară, îl întrebam, pe când o expoziţie aniversară la Baia Mare? Mai ales că a realizat o expoziţie individuală la Iaşi, unde a acordat şi un amplu interviu, difuzat de Televiziunea Română. Cum nimeni nu este profet în ţara lui şi – după un prost obicei românesc – se aşteaptă ca cineva să se stingă din viaţă pentru a fi apreciat, mi-a vorbit despre dificultăţile întâmpinate, printre altele de găsirea unei săli de expoziţie.

Iată, până la urmă s-a găsit şi sala, iar pictorul reîntors la uneltele sale ne oferă o bogată selecţie din creaţia sa artistică. Şaizeci de ani este o vârstă de bilanţ prin excelenţă, când se cade să priveşti înapoi pentru a vedea că anii nu s-au scurs degeaba. Maramureşean prin adopţie, Nicolae Suciu s-a născut în data de 21 mai 1956 la Bârlad. A absolvit cursurile Facultăţii de Muzică şi Arte Plastice din cadrul Conservatorului „George Enescu" din Iaşi. Deja pe băncile Liceului de Muzică şi Arte Plastice „Octav Băncilă" din capitala Moldovei întâlneşte câteva personalităţi de excepţie, pedagogi care îl învaţă ce înseamnă demnitatea şi responsabilitatea de a fi artist. Sunt trăsături bine asimilate de ucenicul de odinioară, pe care le exercită cu succes magistrul de azi. Descinde în Baia Mare în 1981 – anul în care se închid oraşele mari – ca absolvent al Facultăţii de Arte „George Enescu", specializarea Pictură. Ca unul care am absolvit Facultatea de Filologie în acelaşi an, ştiu foarte bine ce a însemnat această decizie nefastă, care a modificat numeroase destine. În locul unei visate cariere artistice şi universitare, tânărul absolvent se vede obligat să aleagă industria. În felul acesta ajunge la Fabrica de Faianţă Fină şi Sticlărie FAIMAR din Baia Mare. Spre Maramureş nu îl atrage atât activitatea industrială, cât reputaţia Şcolii de Pictură.

Întrebat cum vede pictura, Nicolae Suciu mi-a spus următoarele: *„Pentru mine pictura este un model, un viciu pe care l-am îndrăgit întotdeauna şi de care nu mă pot dezbăra. Este bucuria supremă, care îmi aduce cele mai frumoase împliniri, dar totodată şi deznădejdi. Curiozitatea de a descoperi sensuri metaforice în tot ceea ce mă înconjoară, spectacolul inefabil al anotimpurilor, al farmecului culorilor, al zilelor şi nopţilor sunt suficiente motive de a mă însingura în liniştea atelierului şi în faţa pânzelor albe. Merg în fiecare zi de dimineaţă la atelier ca orice muncitor la locul de muncă pentru că nu ştiu clipa în care va veni inspiraţia. Doresc să lucrez zilnic ca şi cum aş simţi nevoia de a respira, lucru pe care îl cultiv şi îl solicit studenţilor şi absolvenţilor"*.

Este un crez artistic ce îl apropie pe acest *homo faber* care este Nicolae Suciu – în mod paradoxal – de Liviu Rebreanu şi de Tudor Arghezi, pentru a rămâne în sfera literelor. Artistul modern nu mai este un demiurg în lumea imaginarului, ci un artizan, un meşteşugar, ce trudeşte – vorba autorului ***Cuvintelor potrivite*** – timp de mii de săptămâni până când opera lui devine perfectă. Sau se apropie de idealul visat. Artistul nu aşteaptă sosirea inspiraţiei, ci coboară zilnic în atelier, obligând muzele să se manifeste

În ciuda aparenţelor, perioada petrecută în industrie nu este un timp pierdut pentru artist. Aici îşi însuşeşte tehnici noi de creaţie şi învaţă să lucreze în echipă. Mai mult, devine un mesager al produselor fabricii de faianţă în lume.

Un moment important în biografia lui Nicolae Suciu este anul 2005, când obţine titlul de doctor în arte vizuale la Universitatea de Vest din Timişoara, cu teza intitulată ***Peisajul. Structuri tipologice şi modele estetice în pictura Centrului Artistic Baia Mare. De la plein-air la transavangardă (1896-2002)***, coordonator ştiinţific prof. univ. dr. Constantin Prut. Este momentul în care practicianul începe să fie dublat şi de un remarcabil teoretician al picturii. Teza aduce argumente importante în sprijinul picturii de peisaj, hulit de unii şi apreciat de alţi confraţi. Artistul plastic reuşeşte să surprindă particularităţilor stilistice ale peisajului băimărean, instituind o serie de modele estetice recunoscute atât în plan local, cât şi naţional şi chiar internaţional.

De o bună perioadă, pictorului şi teoreticianului artelor i se adaugă profesorul universitar. După înfiinţarea specializării Arte plastice din cadrul Facultăţii de Litere (2000), s-a pus problema atragerii de cadre didactice titulare conforme cu normele metodologice ale funcţionării învăţământului superior din România. Este momentul în care Nicolae Suciu preia destinele specializării nou înfiinţate. Urmează un drum lung, plin de greutăţi: susţinerea licenţei primelor serii de absolvenţi la Universitatea de Vest din Timişoara, Facultatea de Arte şi Design, elaborarea planurilor de învăţământ, a fişelor disciplinelor etc. Sunt activităţi ce te pot îndepărta de şevalet, dar prin care Nicolae Suciu şi colegii lui au devenit creatori de şcoală. În plus, specializarea a devenit compatibilă cu celelalte specializări din ţară. Peste câţiva ani, a urmat un alt pas decisiv, înfiinţarea masteratului denumit sugestiv ***Valori plastice şi reflexive ale imaginii în pictura contemporană***. Ca membru în comisia de experţi evaluatori din domeniul Arte vizuale, profesorul a avut ocazia să cunoască îndeaproape programele de studii ale celorlalte facultăţi de artă din ţară, performanţele ştiinţifice, artistice şi profesionale ale cadrelor didactice şi ale studenţilor. Mai mult, noutăţile descoperite au fost aplicate şi în programele de studii de la Baia Mare. Premiile obţinute de către studenţii maramureşeni în competiţia lor cu colegii din celelalte centre universitare din ţară demonstrează faptul că ei sunt pe drumul cel bun.

Profesorul universitar şi artistul plastic este şi autorul unor extraordinare studii şi albume de artă. Pictorul de peisaj se dovedeşte şi un rafinat narator, conţinutul epic al imaginii fiind sugerat prin intermediul cuvântului. Originalitatea artistului trebuie căutată în maniera în care vede pictura de peisaj. Şi cum trăieşte de o viaţă la Baia Mare, este firesc să scrie în mod obsedant despre rolul Coloniei de Pictură de la Baia Mare. O dovedeşte şi ultima sa carte apărută în Ungaria, în noiembrie 2015, care se referă la ***Pictura băimăreană din 1950 până astăzi.***

Acum, la ceas de bilanţ, îi doresc multă sănătate şi putere de muncă pentru a continua un drum pe cât de anevoios, pe atât de frumos.

Săluc HORVAT

ARTA PLASTICĂ ÎN COMENTARIILE LUI AUGUSTIN COZMUŢA

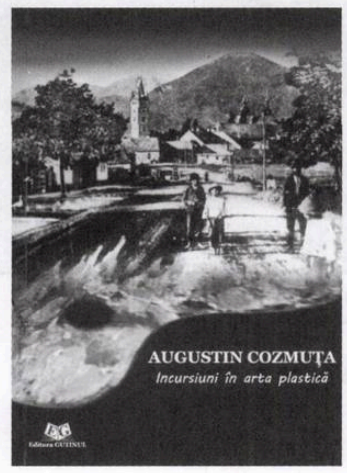

O trecere în revistă a activităţii publicistice şi editoriale a lui Augustin Cozmuţa evidenţiază aria largă de preocupări a cunoscutului jurnalist şi critic literar băimărean.

Îndelungata sa activitate în presa scrisă, cu chemare mai ales spre publicistica literară, i-a permis lui Augustin Cozmuţa să fie mereu în pas cu tot ceea ce s-a întâmplat timp de o jumătate de secol în viaţa culturală a Băii Mari, a Maramureşului şi nu numai, nu doar ca un observator şi comentator de ştiri, ci ca unul implicat direct în acest tumult de acte de cultură. Dovada acestor afirmaţii este susţinută de multitudinea de notări în presa cotidiană, de numărul important al celor adunate şi publicate sub formă de volum, puse sub genericul *Punct...*: ***Punct de trecere*** (1995), ***Punct de vedere*** (2000), ***Punct critic. Comentarii*** (2004), ***Pagini de critică literară*** (2010), ***Momente şi schiţe pe scena criticii*** (2013), ***Alte pagini de critică literară*** (2014), ***Punct de trecere***, vol II (2015), publicate antum, şi volumul ***Incursiuni în arta plastică*** (2016), volum postum, apărut prin grija soţiei sale, Ileana Cozmuţa.

Dacă prin volumele de critică literară, Augustin Cozmuţa s-a dovedit un fin observator şi analist al operelor de creaţie, glosând pe marginea literaturii contemporane, cu aplecare mai ales asupra scriitorilor locali, dar şi „clasici", în volumele de publicistică s-a oprit cu precădere la viaţa artistică cotidiană, urmărind şi analizând cu ochi critic actele de cultură care au avut loc în acest îndelungat răstimp: cronici de spectacole, expoziţii şi vernisaje artistice, spectacole de muzică etc.

Recentul volum ***Incursiuni în arta plastică*** (Baia Mare, Editura Gutinul/Eurotip, 2016) adună microeseuri, cronici de expoziţii, comentarii pe marginea unor cărţi de artă.

În textul ***În loc de prefaţă***, pus în preambulul volumului, Augustin Cozmuţa nota: *„Din necazurile şi trăirile de atâtea ori inerente ale vieţii cotidiene omul tinde să se elibereze şi să se înalţe spre efemerul devorant al clipei. Spre a-şi salva fiinţa şi eul interior, spre a se înălţa spre sine de fapt, omul evadează în lumea imaginii. Adesea în ajutor îi vine arta, care, deşi iluzorie în universul pe care îl propune, are forţa de a concura orice realitate, cât de dramatică şi palpitantă ar fi"*.

Cu siguranţă, în numeroasele momente petrecute în faţa unor opere de artă pe care le-a admirat, Augustin Cozmuţa a trăit sentimente care l-au abătut de la realităţile existenţiale. *„Iluzia pe care ne-o oferă arta nu este deloc amăgitoare. Arta nu falsifică şi nici nu distruge fiinţa eului"*, spune autorul.

Volumul se deschide cu un microeseu intitulat ***Centenarul unui pictor***, o evocare dedicată cunoscutului pictor Andrei Mikola (1884-1970), un important reprezentant al Şcolii de Pictură de la Baia Mare. Este urmat de alte articole omagiale despre Gheorghe Chivu (80 de ani de la naştere), Traian Htişcă – 75, despre alte momente din viaţa Şcolii de Pictură băimărene.

Capitolul cel mai cuprinzător adună cronici la expoziţii colective şi personale de pictură. Între cele personale, amintim expoziţiile artiştilor: Mircea Hrişcă, Traian Tiberiu Dăncuş, Maria Mariş Dărăban, Ioan Marchiş, Mircea Bochiş, Lidia Agricola, Dorel Petreuş, Aurel Dan ş.a.

În întregimea sa, volumul ***Incursiuni în arta plastică***, pe care ni-l lasă Augustin Cozmuţa, aduce în atenţie personalitatea autorului şi vasta sa paletă de preocupări, iar prin volumele anterioare o cuprinzătoare panoramă a vieţii culturale a Maramureşului.

In memoriam

Augustin COZMUȚA

PAGINI DE JURNAL

inedite

Duminică, 17 noiembrie 2013
O zi ca oricare din viața mea, deși e duminică. Doar eu vreau să fie o zi mai deosebită, începând să scriu acest jurnal în anul 70 al vieții mele! Gândul îl am mai de mult, considerând acest an anul de cotitură în viața oricărui om. Dacă ne luăm după psalmist, luăm aminte că el spune: *„Anii noștri s-au socotit ca pânza unui păianjen; zilele anilor noștri sunt șaptezeci de ani; Iar de vor fi în putere optzeci de ani și ce este mai mult decât aceștia, ostenală și durere; Că trece viața noastră și ne vom duce"* (***Psalmul 89, Rugăciunea lui Moise, omul lui Dumnezeu***, Catisma a douăsprezecea, versetele 10-12). Preoții în biserică amintesc credincioșilor acest adevăr psalmic pe care l-am auzit și eu în această vară în Catedrala „Sfânta Treime" din Baia Mare și la sfintele mănăstiri Rohia și Rohița din Țara Lăpușului, unde monahul (N. Steinhardt) își doarme somnul de veci. Am luat deci aminte! Luasem aminte mai demult de acest text psaltic într-un anunț de comemorare publicat în ziar, când tatălui meu, decedat la vârsta de 84 de ani, în 1995, an în care a murit și mama mea, dar la 75 de ani. Cum bunicul dinspre tata a murit tot la 84 de ani, mi-am zis că zestrea genetică e bună și pot și eu spera, cu voia Celui de Sus, să ating o asemenea vârstă fără reparații, adică cu sănătate deplină, dar n-a fost să fie chiar așa. Nu aduce anul ce aduce ceasul și trebuie să fiu oricând pregătit sufletește pentru momentul numit și de poet al marii treceri. Trecere spre ce și încotro? Expresiile frecvente sunt: spre lumea de dincolo, spre veșnicie, spre tărâmul celălalt, spre liniștea și pacea eterne. Ce blândețe, Doamne, în toate aceste expresii consolatoare!

Luni, 18 noiembrie 2013
Început de nouă săptămână, pentru mine aproape un început de nouă viață. Au trecut două luni de când, la 17 septembrie 2013, am suferit intervenția chirurgicală la Cluj, încheiată cu extirparea rinichiului drept din cauza existenței unei tumori maligne. Cuvântul „malign" m-a speriat de moarte (...). Vestea bolii a fost ca un duș rece, ca o trecere prin purgatoriu, dar și ca o revenire la o altă viață, anume aceea a unui om care se știe bolnav și privește lumea cu ochii suferindului. Pe cât ai crede că boala te doboară, pe atât simți că te și ridică, te întărește, îți dă putere să mergi mai departe cu cunoașterea suferințelor unor semeni cu care am devenit solidar prin înțelegere și încrezător în vindecare, ceea ce s-a și întâmplat, recuperarea medicală fiind rapidă și neașteptat de bună. Pornit pe calea Crucii, era după sărbătoarea Sfintei Cruci din calendarul creștin (14 septembrie), am revenit pe calea luminii și a izbăvirii. Chiar și în această dimineață am avut revelația unui minunat răsărit de soare contemplat din genunchi pe fereastră, spre dealul din apropiere, peste care astrul zilei se ridica biruitor. Și asta după multe zile cu ceață de toamnă, care a acoperit total muntele Igniș din preajma cartierului Ferneziu, unde ne avem căsuța bătrâneților noastre. Cât de sugestive mi s-au părut acum versurile poetului Arghezi: *„Ce ceață groasă, ce ceață grea/A bătut în fundul lumii cineva"*. Misterul casnic e asociat profund misterului din sufletul nostru. În ultima vreme păream să fiu mai atent la minunatele apusuri de soare, la Vatra Dornei, la Cluj, la Baia Mare, și deodată iată-mă întors iarăși cu fața spre răsărit, spre binecuvântata lumină solară dătătoare de viață și de speranță, și asta împotriva chiar a durerosului adevăr exprimat de același poet în versul *„Niciodată toamna nu fu mai frumoasă/Sufletului nostru doritor de moarte"*. Cine poate să explice de ce *„doritor de moarte"* și nu altfel *„doritor de viață"*? În balanță așezate, viața și moartea se joacă cu destinul omului, când urcându-l, când coborându-l, *„Că așa e jocul/Arză-l-ar focul!"*.

Marți, 19 noiembrie 2013
A fost o noapte cu lună plină, peisaj mirific. Am zărit-o la ora apariției, seara, de pe un pod peste râul Săsar, privind peste luciul apei spre munții din zare. Când am ajuns acasă, în Ferneziu, era ridicată mult peste întunericul pădurilor din jur, tronând maiestuoasă, dar deja înconjurată de nori striați, printre care părea că se strecoară și se ascunde. E un mic spectacol cosmic, cu care m-am obișnuit din copilărie, admirându-l seara, iar uneori și noaptea târziu, când liniștea satului era deplină. Eram doar eu și luna, eu stând pe prispa casei, ea lunecând pe bolta senină. E tot luna de atunci, doar eu sunt altul, nu copilul, ci omul bătrân, devenit așa prin trecerea timpului. Dar de unde știm noi că luna ar fi tot aceea? Poate și ea s-a schimbat, dar nu sesizăm noi de pe Pământ, deși a fost călcată de picior de om și supusă atâtor observații. Cert e că apare, se înalță și dispare, dând farmec nopții senine. O privim și ne măsurăm și prin mișcarea ei trecerea noastră prin viață și prin lume.

Joi, 21 noiembrie 2013
Zi plină de lucru pentru și la revista „Nord Literar", unde mi-am găsit refugiu profesional după plecarea de la ziar prin pensionare. La mulți oameni am observat momente dramatice prin încetarea activității și retragerea la pensie. Printr-o asemenea situație, trebuie să recunosc, am trecut și eu, deși am conștientizat din timp ce urmează și ce mă așteaptă. Exercițiul zilnic de a scrie și publica un text de presă cotidiană creează însă, fără să vrei, o dependență majoră, ca de drog. Te lași de fumat, te lași de băut, te lași de umblat hai-hui pe teren, dar morbul scrisului, odată intrat în sânge, e greu de vindecat. Așa că mi-am transferat reflexul de a scrie pentru ziar în reflex de a scrie pentru revistă, mai ales că de zece ani, din 2003, eram și în acest colectiv redacțional, ca membru fondator al publicației, având de la început funcția de secretar general de redacție. Aveam acest vis din studenție, de a lucra la o revistă de cultură, dar n-a fost să fie până... a fost să fie revistă și la Baia Mare!

Sâmbătă, 30 noiembrie 2013
A ieșit de sub tipar ultimul număr pe acest an din revista noastră „Nord Literar". Pentru mine este știrea zilei, în rest mă întreb ce este important în fiecare zi, dincolo de faptul că te afli în viață. Știrea zilei pentru presă pare a veni din Scoția, unde un elicopter al poliției s-a prăbușit peste o clădire cu restaurant doborând plafonul peste clienți, aproape o sută în local la acea oră. De-a dreptul bizar și aproape comic de... tragic! Nici în restaurant nu mai ești în siguranță, lângă un pahar de voie bună, cum se zice, și culmea, tocmai cei care sunt puși să vegheze liniștea publică și tihna cetățenilor provoacă dezastre acestora, fără voie, bineînțeles, cel puțin de astă dată. Orice anchetă s-ar face, ce poate demonstra? Că nimic nu e sigur pe lumea aceasta și când te aștepți mai puțin, atunci poate da nenorocirea peste tine. Așa că, vorba latinului, *„Carpe diem!"*.

Vineri, 13 decembrie 2013
Citesc frecvent reviste literare, ca în tinerețe. Și acum îmi amintesc cum un elev al Liceului de Artă, azi cunoscutul pictor Onisim Colta, din Arad, dar de origine din Baia Sprie, mi-a făcut o caricatură, prin anii 70 ai secolului trecut, cumpărând ziare de la chioșc cu explicația: *„Contemporanul de 5 lei, vă rog!"*, în vremea ce prețul unui exemplar era de fapt doar 50 de bani pe atunci. Acum „Contemporanul" chiar costă cinci lei, dar îl citesc mai rar, însă gluma caricaturistului pare... profetică! A anticipat că voi ajunge să cumpăr „Contemporanul" de cinci lei bucata! Să se mai spună că arta nu este vizionară! Dar acum am cumpărat revista „Observatorul cultural", cu patru lei exemplarul, și citesc un episod din serialul ***Critica de teatru – Încotro?*** Și pe loc mă decid să-i trimit autoarei, Miruna Runcan, un exemplar din cartea mea recent apărută ***Momente și schițe pe scena criticii***, cu dedicația: *„Un modest răspuns întrebărilor Dv. despre critica teatrală"*. Sunt curios de reacție, dacă va exista vreuna!

Duminică, 4 mai 2014
Să prețuiești fiecare clipă, ca să simți că trăiești. Dar cu ce să ocupi fiecare moment al vieții, ca să simți că o trăiești cu sens? Mă bucur că în fiecare dimineață razele soarelui bat în geam și îi percep rotundul chip urcând peste dealul din apropiere, urmărindu-i apariția fie și printre nori. Să fii în dialog sau în comuniune cu lumina solară nu doar îți face bine, ci te și situează în preajma a ceva durabil, te face participant la veșnicie. Furtuna care se dezlănțuie din când în când, prevestită de tunete și însoțită de fulgere, te face atent și martor la un fenomen natural trecător, dar, știindu-i repetiția, te poartă cu gândul spre aceeași eternitate. Furtuni vor mai fi și, câtă vreme vei fi și tu lângă ele, înseamnă că trăiești și simți sensul a ceea ce se întâmplă și se petrece cu tine, ca parte, fie și infimă, a universului. Cum e însă când de toate acestea trebuie să te desparți, să nu mai contempli ploaia, să nu mai poți da sens vieții tale? Clipa aceasta cum o poți face dorită și prețuită? Ea îți este, pe deasupra, și total necunoscută!

Ioan Es. Pop

vară de noiembrie

apele tulburate ale orașului,
urnite când grânele încep să dea în spic,
găsiră de cuviință să se oprească în fața
urmei sale fără egal și să-i facă o reverență.
se lăsară deodată mai multe seri peste urbe.
tatăl serilor le spuse acestora:
instrumentul cel mai greu de pornit,
nu pentru a se auzi, ci pentru a-nzeci tăcerea,

cu întuneric din întunericul vostru să-l umpleți,
ostenindu-vă până când din el, în plină vară, vor curge
zăpezi nepermise muritorilor. de
măreția lor, cutremură-te, străine. și apoi coboară acolo
unde sunt cei care nu mai sunt, cutreieră fără grabă
țările ce nu există și dă-ne vești care să ne bucure,
așa cum meritățm și noi, de aici, și ei, de acolo.

Ioana COZMUȚA

Poem despre finitudine

dedicat tatălui meu, Augustin Cozmuța

Când va veni momentul
De a înfrunta finalul
De care cu toții suntem datori
Corpul nostru va rămâne orizontal
Liniștit și nemișcat

Îi vom mulțumi inimii

Pentru că a ținut pasul cu noi
Descoperind iubirea,
Dăruind și primind:
Părinți, parteneri, copii,
Uneori prieteni
Sau alte suflete bune

Pentru că nu a renunțat
Când a fost rănită, când a pierdut.

Un amar însă imuabil
Adio!

Îi vom mulțumi minții

Pentru că a păstrat capul sus,
Gândirea clară,
Deciziile înțelepte,
În armonie cu inima,
Cronometrul organic

Pentru că a rămas sănătoasă și centrată
Peste furtunile și tornadele vieții

O etică, respectuoasă,
Strângere de mână

Când timpul vertical se va termina,
Greutatea va fi redusă la tăcere
Pe marginea abisului

O ceață transparentă, zâmbitoare
Așteptând următorul răsărit sau apus
Va aluneca ușor deasupra apei
Pe strălucitoarea, ondulata cale
Călăuzită de Lună și de Soare
Înspre ținutul eteric.

Ana OLOS

EZRA POUND ÎN ROMÂNĂ

Admirabila meditaţie recentă a distinsei poete şi traducătoare Monica Pillat[1], avându-l ca subiect pe Ezra Pound, a fost inspirată de apariţia volumului ***Opere I. Poezia***, dintre cele patru proiectate ale ediţiei Horia-Roman Patapievici, pe care îl consideră un *„eveniment cultural în premieră, căci scoate din uitare şi însufleţeşte o personalitate genială a unui artist care a marcat în mod esenţial debutul modernismului european, dându-i o strălucire dramatică"*. Reflecţiile pătrunzătoare, pertinente, în stilul de-o eleganţă desăvârşită şi delicateţe al autoarei pornesc în special de la contribuţia pe nu mai puţin de „cinci paliere" a îngrijitorului ediţiei care, spre deosebire de alţi exegeţi, e văzut ca un cavaler gata să-l slujească şi să-l apere până în pânzele albe pe autorul devenit erou al său.

Cititorul care încă nu a văzut această realizare este îndemnat astfel să-şi amintească de cele petrecute cu un an în urmă, când, în primăvara lui 2015, volumul a fost lansat şi primit cu mult entuziasm, declarat *„un monument de for public în limba română"* (Teodor Baconschi[2]), iar la Târgul de carte din septembrie s-a bucurat de atenţia stârnită de autorul american considerat nu numai unul care a contribuit decisiv la înnoirea limbajului poetic al secolului XX, dar şi o figură controversată datorită opţiunilor sale politice, acuzat ca trădător de guvernul ţării sale de baştină, la încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, pentru transmisiunile sale radiofonice din Italia lui Mussolini. La prezentarea televizată a volumului I – ***Poezia***[3], editorul insista însă asupra repudierii tragice, la sfârşitul vieţii, de către Ezra Pound nu numai a atitudinii sale politice, dar până şi a operei care i-a adus notorietatea.

Înainte să redeschidă tomul masiv dedicat poeziei lui Pound, cititorul de poezie îşi aminteşte şi de cel care îi dedicase lui *„il miglior fabbro"* poemul făcător de epocă ***The Waste Land*** şi de apariţia, în 2011, la aceeaşi serie de autor a Editurii Humanitas, a volumui bilingv T. S. Eliot, ***Opere poetice: 1909-1962***, realizare datorată unui colectiv de anglo-americanişti şi traducători de elită[4], şi nu poate să nu-şi pună nişte întrebări. În primul rând, în ce priveşte persoana editorului, fizician de formaţie, însă cunoscut ca eseist şi filosof, ani buni gazdă a unor emisiuni culturale TV de mare ţinută, iar apoi directorul al ICR, care vine, totuşi, dinspre un alt domeniu decât cel filologic. Dar, dintr-un CV de pe Internet, aflăm că face parte dintr-un colectiv de cercetare a modernismului de la Universitatea din Bucureşti, ceea ce justifică, desigur, şi preocuparea sa pentru poetul american. Pe de altă parte, un filolog trebuie să recunoască umil că modernismul în arte, ca răspuns la enormul salt al ştiinţelor de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, poate fi mai bine înţeles de către cineva care are solide cunoştinţe în domeniul ştiinţelor, căci deja Lucian Blaga asemănase poezia nouă cu fizica modernă. Iar un cercetător ca Basarab Nicolescu, de pildă, vorbeşte cu mai multă pertinenţă despre poezie sau artă decât oricare literat. Aşadar, prejudecata faţă de editor nu-şi găseşte nicio justificare. Ceea ce nu înseamnă, totuşi, că trebuie acceptată fără rezerve ipostaza sa de editor.

Dacă la începutul notei lui H.-R. Patapievici găsim afirmaţia că *„[e]diţia este concepută şi realizată de mine, iar traducerea textelor lui Pound este făcută de Radu Vancu (este deci, o ediţie Patapievici-Vancu)"*, aflăm mai încolo că *„majoritatea textelor din acest volum au fost traduse de Radu Vancu, cu excepţia a unsprezece poeme (printre care **Hugh Slevyn Mauberley**), pe care, în semn de omagiu, le-am preluat din traducerile deja publicate de Mircea Ivănescu (1986), precum şi din manuscrisele încredinţate de acesta Denisei Comănescu"* (13). În pagina următoare se face şi cuvenita trimitere respectuos protocolară la precendenţii traducători din Pound: Ion Caraion (1975), A. E. Baconsky (1972), Tudor Dorin (1978), Vasile Nicolescu (1983), Virgil Teodorescu, Petronela Negoşianu (1983) şi Mircea Ivănescu (1986). Sunt amintite şi traducerile publicate anterior în „Secolul 20" de Andrei Brezianu şi Ada Savin, fără a se mai fi cercetat cele apărute înainte sau după, în revistele literare din ţară. După mulţumirile aduse directorului editurii, se consemnează *„sprijinul constant şi răbdător şi nevorosimil de competent oferit de Denisa Comănescu de-a lungul anului şi jumătate cât am lucrat la această ediţie"*, la fel şi ajutorul, în ultima etapă de redactare a textelor lui Patapievici, oferit de Andreea Răsuceanu. Dar să vedem volumul în sine.

Gheorghe Pârja, Nicolae Goja

Iată ce găseşte cititorul la o simplă parcurgere a sumarelor din volum. În Ezra Pound, ***Opere 1. Poezii 1908-1920***, Humanitas Fiction, 2014, contribuţia editorului însumează: 126 de pagini - cronologia, între paginile 143-201 - texte introductive, plus 145 pagini, cu corp de literă mic - comentarii şi încă nouă pagini de bibliografie din totalul de 673. Cum bine observase în excelenta sa recenzie Angelo Mitchievici[5], studiul erudit al lui H-R. Patapievici este de fapt *„o carte în sine"*.

Ce-i revine autorului tradus? În selecţia făcută de editor, treizeci şi patru de poeme sunt din volumele ***A Lume Spento*** (1908), ***A Quinzane for this Yule*** (1908), ***Personae*** (1909) şi ***Exultations*** (1909, p. 207-261); ***Und Drang (I-XII)*** din ***Canzoni*** (1911, p. 265-278); douăzeci şi trei de poeme din ***Ripostes*** (1912, p. 281-306); şaptezeci şi cinci din ***Lustra*** (1916; 1917 – p. 311- 378); şase din ***Blasts*** (1914, p. 383-389); optsprezece din ***Kitai*** (1915, p. 393- 415); cinci alte poeme din ***Lustra*** (1916; 1917, p. 419-435) – fără a se explica de ce acestea nu au fost incluse în selecţia precedentă, deşi doar două sunt în traducerea lui Mircea Ivănescu; selecţiile din ***Quia Pauper Amavi*** (1919), ***Instigations*** (1920) şi ***Umbra*** (1920) - p. 439-518, între care şi faimosul ***Hugh Selwyn Mauberley*** – părţile I şi II, p. 459-489, integral în traducera lui Mircea Ivănescu, urmate de ***Omagiu lui Sextus Properţiu*** (sic!), 1917, şi ***Cantus Planus***. Dacă luăm în considerare doar dimensiunea celebrului poem tradus de Mircea Ivănescu, la fel şi cu a altor poeme lungi, contribuţia acestuia în economia traducerilor din volum apare mult mai semnificativă decât o sugerează numărul de unsprezece poeme din nota editorială.

Prin urmare, am putea considera – cu toată admiraţia şi recunoaşterea performanţei editorului – că, din punctul de vedere al structurării acestui prim volum, avem de a face cu un dezechilibru în defavoarea poeziei autorului tradus, cititorul fiind frustrat şi de lipsa textelor originale. Căci, aşa cum bine sublinia Ştefan Stoenescu, datorită competenţei crescute a consumatorilor de artă din zilele noastre, rezultă şi nevoia sau cerinţa unor ediţii bilingve în dauna celor monolingve[6].

Cu tot respectul pentru includerea în volum a traducerilor lui Mircea Ivănescu, credem că, în economia volumului, traducătorilor li s-a oferit o funcţie marginală, dacă nu chiar ingrată. Căci, faţă de traducerile anterioare din Pound, întocmite şi prefaţate de poeţi[7] sau cu/şi postfaţa traducătorilor, aici selectarea textelor şi notele explicative, care se cuveneau să fie măcar în parte ale traducătorului în viaţă, au fost preluate de editor. Deci nu e de mirare că cronicarii nu s-au referit la traducerile din volum.

Introducerea în viaţa lui Ezra Pound. O cronologie (p. 15-139) a lui Patapievici este o prezentare narativă, redundantă prin anticipări[8], a vieţii poetului american, cu numeroase citate din extensiva bibliografie, note ample de subsol şi patru „excursuri": (1) privind *„China lui Pound – Noua Grecie"* (28-30), la anul 1909; (2) *„catastrofa civilizaţiei"* (65-66), la anul 1918; (3) *„progresismul interbelic şi fascismul italian"* (90-94), anul 1934; (4) *„asupra metodei cantos-urilor"*[sic!] (114-118), inclus în anul 1953. După anul 1972, marcând moartea lui Pound, se află o altă *„Notă"*, privind *„cronologiile"*, în care H.-R. Patapievici precizează ca sursă principală a propriei cronologii lucrările lui Richard Sieburth (2003 şi 2010)[9], la fel şi îndatorarea faţă de cele stabilite de Ira B. Nadel (1999, 2001, 2010) şi Yves di Mano (2002). Faţă de volumul poemelor şi al traducerilor editate de Sieburth[10], selecţia lui Patapievici pentru perioada cuprinsă în volum se restrânge mai cu seamă la poeziile originale, traducerile lui Pound din provensală sau chineză ocupând o pondere mai mică, ele devenind interesante pentru cititor datorită comentariilor.

După cronologie, urmează substanţiala ***Introducere în modernismul lui Ezra Pound: modernismul ca Renaştere***, cu două epigrafuri. Primul, din 1910, îi aparţine lui W. B. Yeats: *„Nu există o generaţie mai tânără [de poeţi]. E. P. Este un vulcan solitar"*. În citatul din T. S. Eliot (1954) se afirmă că *„Mr. Pound este mai responsabil pentru revoluţia din secolul XX în poezie decât orice alt individ"*, fiind datat 1954. Patapievici introduce cititorul în studiul său oferindu-i un sumar amănunţit şi sistematic[11]. Deci „introducerea" este de fapt un studiu de sine stătător, avansând teoriile editorului despre gândirea şi poetica lui Pound văzute dintr-o perspectivă personală, voit inedită şi partizană. Avem impresia că H.-R. Patapievici favorizează contribuţia autorului studiat la paradoxala „Renaştere" din modernism, faţă de contribuţia operei poetice şi teoretice a lui T. S. Eliot, atribuindu-i lui Pound chiar ideea conceptelor arhicunoscute ale acestuia: *„disocierea sensibilităţii"* şi *„corelativul obiectiv"*. Entuziasmul lui H.-R. Patapievici merge până la a-l face, la un moment dat, pe Eliot de-a dreptul *„stupid"*. Dar cine se poate hazarda în a decide cine pe cine şi în ce măsură s-au influenţat cei doi americani expatriaţi, jucând un rol determinant în modernizarea poeziei de limbă engleză şi implicit a celei europene, dincolo de ceea ce a rămas scris sau mărturisit de ei înşişi? De altfel, T. S. Eliot a fost primul care a editat volumul de debut al lui Pound, chiar la cererea acestuia. Iar Pound, la sfârşitul vieţii, a recunoscut că Eliot ar fi fost un poet mai bun decât el însuşi.

Ar fi, desigur, multe de comentat, dar, fiind vorba de poeziile lui Ezra Pound în traducere românească, fără să avem textele în oglindă, putem face doar câteva mici observaţii, care arată cu ochiul liber că tânărul şi talentatul poet Radu Vancu[12], care, între timp, a publicat şi o carte proprie despre Ezra Pound, în privinţa limbii engleze ar mai avea câte ceva de învăţat, chiar dacă maestrul său, Mircea Ivănescu însuşi, a preferat uneori să restituie aidoma, intacte, sintagme ale originalului[13]. De pildă, în ***Lui Whistler american***, în traducerea lui Radu Vancu, apare versul *„Şi-i destul asta ca să-mi dea inima să joc eu jocul"*, or se vede şi cu ochiul liber că în engleză fusese expresia idiomatică în care *„heart"* înseamnă *„curaj"*. Ciudat sună şi *„micuţul geamăt"* probabil pentru *„little sighing"*. Sau în poezia dedicată lui Whitman, *„commerce"* este tradus prin *„comerţ"*, or referirea era la un schimb de idei şi nu de mărfuri, cu toată obsesia lui Pound pentru teoriile economice. Mai este şi acel supărător *„chestiune"*, care apare în mai multe din poeziile traduse. Dar nu are rost să dăm exemple de stângăcii ce puteau fi evitate, dacă editorul s-ar fi obosit să citească mai cu atenţie traducerile sau dacă ar fi existat o confruntare a traducerilor cu originalul, aşa cum se obişnuia pe vremuri. Ar mai fi o mică observaţie cu referire la ***Cantos***, pe care traducătorii anteriori s-au ferit să-l autohtonizeze adăugând şi desinenţa pluralului articulat din română şi pe care nici editorul, şi nici traducătorul nu se sfiesc să-l folosească – dovadă şi *„Cantosurile"* din titlul propriului volum de poeme ale lui Radu Vancu.

Poate de nu era graba de a se realiza volumul în timpul record de un an şi jumătate, am fi avut un prim volum din operele lui Ezra Pound mai echilibrat, iar tânărul traducător, fără experienţa de-o viaţă a lui Mircea Ivănescu, ar fi putut să-şi pritocească în pace transpunerile. Ceea ce nu înseamnă că volumul în sine nu este o realizare demnă de luat în seamă ca eveniment cultural, iar editorului ireproşabil documentat nu i se poate reproşa decât poate pedanteria şi excesul de zel în a-şi dovedi competenţa.

→

Ioan Pintea

→

Note:

1. Monica Pillat, ***Ezra Pound ca subiect de meditație***, www. lapunkt.ro/2016/7/8;
2. v. Teodor Baconschi, „Revista 22", 2015/5/26, online;
3. v. fragmente din lansare online;
4. T. S. Eliot, ***Opere poetice: 1909-1962***. Traduceri de Șerban Foarță, Mircea Ivănescu, Sorin Mărculescu și Șerban Foarță& Adriana-Carmen Racoviță. ***Prefață*** de Ștefan Stoenescu. ***Cronologie*** de Ioana Zirra. ***Note*** de Mircea Ivănescu, Sorin Mărculescu și Ștefan Stoenescu. Humanitas Fiction, București, 2011;
5. Angelo Mitchievici, ***Cantos-urile modernității***, „România literară", nr. 46/2015 online;
6. Ștefan Stoenescu, ***Prefață***, în ***Poezia americană modernă și contemporană. Poezia modernă și contemporană***. Selecție, traducere, note și comentarii de Mircea Ivănescu. ***Prefața*** de Ștefan Stoenescu. Editura Dacia, Cluj,1986, p. 16;
7. v. Ezra Pound, ***Cantos și alte poeme***. În românește de Ion Caraion. ***Prefața*** de Vasile Nicolescu. Editura Univers, București, 1975; Ezra Pound, ***Cantos***. ***Prefață*** de Vasile Nicolescu. Traducere și ***Postfață*** de Virgil Teodorescu și Petronela Negoșianu. Editura Junimea, Iași, 1983. Vezi și nota precendentă;
8. Exită numeroase repetiții, explicații de care cititorul s-ar putea lipsi. De pildă, apare menționat chiar de două ori cum Ezra Pound, în vizită la Gertrude Stein, la Paris, rupe un fotoliu, trântindu-se pe el;
9. De pildă, cronologia lui Sieberth, dacă e să ne raportăm la numărul de pagini, ocupă 130 de pagini din cele 1300 dedicate poeziei din aceeași perioadă și traducerilor lui Pound;
10. v. Ezra Pound, ***Poems and Translations***. Richard Sieburth selected the contents and wrote the chronology and notes. The Library of America, New York, 2003;
11. I ***Preambul***, în care se explică ce ar trebui să conțină o asemenea întreprindere și ceea ce va face autorul. Demonstrația sa demarează cu capitolul II. ***Modernismul nu începe cu o revoluție***; III. ***Turnantul modernist***; IV. ***Interpretările tradiționale privind modernismul lui Pound: A. Pound ca simptom al modernismului***; V. ***Pound ca descriere a modernismului***. Următoarele capitole conțin contribuția originală a lui H.-R. Patapievici la interpretarea gândirii acestuia: V. ***Filozofia lui Pound (I). Modernismul nu este o ideologie***, VI. ***Filozofia lui Pound (II): (α) Metoda imaginii, (β) Metoda regresiei la primitivi***; Capitolul concluziv: VII, ***Pound, modernismul & epoca modernă însumează cele postulate în capitolele precedente***;
12. Radu Vancu, ***Elegie pentru uman. O critică a modernității poetice de la Pound la Cărtărescu***, Humanitas, București, 2016 și ***Cantosuri domestice***, Editura Cartier, București, 2016;
13. v. Ștefan Stoenescu, ***Prefață*** la ***Poezia americană modernă și contemporană***, p. 16-17.

Carmen DĂRĂBUȘ

„ZĂPEZI" ȘI „FABRICI" ÎNLĂUNTRU ȘI ÎN AFARĂ – PROZA ANCĂI GOJA

Zăpada neagră (2014), de Anca Goja, este o carte a singurătății pe tot palierul de vârste, meseria punându-și amprenta pe celelate scrieri, unde stilul jurnalistic este filtrat în doza potrivită în arta sa narativă. Sugestia situațiilor evocate este atât de puternică, încât empatia vine din partea cititorului. Drama unei femei de patruzeci și cinci de ani din povestirea ***Găina și Bunul Dumnezeu*** (***Zăpada neagră***) este concentrată, de pildă, într-un șir de verbe cu conținut grav, într-o enunțare aparent banală: *„Din faptul că eu fac acum cafeaua asta nu va rămâne nimic. Din faptul că l-am iubit pe Andrei atâția ani nu va rămâne nimic. Nimeni nu va ști prin câte am trecut, cât am îndurat, cât m-am chinuit. Nimic, nimic... Măcar de-aș fi făcut un copil"* (p. 15), iar finalul este acela al unui destin pe cale de a se dizolva pe tejgheaua unui bar, comandând aceeași băutură, fidelă unei monotonii neutralizante. La treizeci și cinci de ani, femeia încă mai caută *„bărbatul potrivit"* (***Vacanță la munte***), sintagmă magică și castratoare în același timp, etalon al reușitei sau al eșecului în viață, pentru un anumit segment al femininului. Ana dorește să facă un copil cu Alex, un El trecător, a cărui amintire vrea să se ancoreze și să se refugieze din fața unor ani triști ce ar putea veni, dar finalul, în care el o anunță că e steril, inhibă fericita proiecție despre un viitor animat. Căutările de toate felurile din perioada adolescenței, spaima de afecțiunea care dă dependență sunt tratate cu umor (***Cea mai gravă boală***), pastilele contra dragostei. Atitudini teribiliste familiare vârstei, evocarea dezastrelor sufletești produse de suferința în dragoste sunt spuse pe ton firesc, chiar dacă el răstoarnă lumile lăuntrice. Convinsă că inima are o cromatică a ei, când roșie, când albastră, când neagră, urmând ritmurile fericirilor și ale nefericirilor, Sonia caută pastila fermecată, care tratează tristețile amoroase, precum guturaiul. Lumea adolescenței, de altfel o lungă boală stranie, cum mulți dintre noi ne amintim, e recurentă în acest volum. Povestirea ***Despărțirea*** suprapune amintirea unei adolescențe pline de complexe cu un prezent nu prea generos, în care împlinirea emoțională a Adinei se lasă așteptată, șirul de eșecuri aproape se bagatelizează, iar experiența prostituției sufocă orice geană de lumină, într-un final dezarmant, propus, adesea, de autoare. În ***Un fapt divers***, bătrânețe și singurătatea sunt asimilate oniric, dizolvant, sfârșind într-o uitare dezolantă și dincolo de moarte, văzută ca *„fapt divers"*. Titlul ironic al altei povestiri, *„un nou început"*, schițează îngemănarea vieții cu moartea, o altă imagine recurentă a cărții, unde personajul nu reușește să-și vindece singurătatea și se retrage din spațiul rural în cel urban, achiziționându-și o firmă, *„Miazănoaptea – Pompe funebre. Program nonstop"*, pentru că singură moartea i-a fost aproape în maladia cvasifatală de care a suferit și-n pierderea jumătății care-i arătase și alt chip al vieții, temporar, fugitiv, ca o gură de oxigen în marșul spre neant, ca-n povestirea ***O seară cu Rebeca***, presărată de sugestiile violenței, ale crimei și, în cele din urmă, ale spaimei de relații. Maria, aflată în căutarea unui tată pentru copilul ei, Tavi, cu nevoi speciale, se resemnează și-și asumă *„Crăciunurile singurătății"* ce vor urma, după refuzul ei de a-și abandona copilul, condiție de a alcătui o pereche cu Remus. O viață irosită de teama alergiei la ploaie (***Sfârșitul ploii***) sintetizează diversele forme de singurătate, de insularizare interioară: *„Am rămas singură în pustietatea asta... așadar, singurătatea e crucea pe care trebuie să o port până la sfârșit. Singură, pe o insulă minusculă, uitată de Dumnezeu"* (p. 81). Pictorița Ileana Graur rămâne prizonieră a trecutului, cramponându-se de vechea iubire, incapabilă să picteze altceva decât variațiuni ale tabloului ***Sufletul meu***, dar catharsisul nu se produce, suferința nu se transferă operei, ci creează, inepuizabil, variante ale ei. O altă lume populată de fantasme este cea din ***Secretul bunicii Daiana***, în care e același refuz de a accepta părăsirea, ea trăind, de ani de zile, ritualul familiar și familial al vieții în cuplu, în absența celuilalt. Partea a doua, ***La răscruce de lumi***, vorbește atât despre alegeri, cât și despre contaminarea regnurilor, ca refugiu din fața vieții. Plecat la pescuit înainte de Paști, - povestirea ***Păstrăvul*** - în ciuda revoltei Floricăi, soția sa, Petru (poate nu e hazardată sugestia biblică) petrece noaptea pe malul râului, unde are revelația legăturii dintre întruchipările naturii vii, umane sau nu: *„Descoperi echilibrul perfect, dar atât de fragil, care există între toți reprezentanții lumii vii, între prădător și pradă, între vânător și vânat și avu revelația faptului că singura scuză a celui care ucide este, în natură, fie teama, fie foamea"* (p. 116). Vieți ciuntite de pierderi, dar transferate lumii imaginare care le re-împlinește, asumarea unei lumi compensative învestite cu forța realului dată de dorință, aceasta e canavaua celei de-a doua părți a cărții. Pierderea Simonei (***Dincolo de frontieră***), după o grea suferință, în urmă cu zece ani, îl face pe Axinte inapt de a-și mai asuma realul. După zece ani de depresie, o visează pentru prima dată, de Ziua Morților, simțind că distanța dintre viață și moarte e accesibilă, iar suferința se estompează până dispare, când el intră cu mașina într-un zid, transgresând, astfel, frontiera. Iubirea și-a regăsit-o în universul celălalt, astfel un mit al împlinirii în moarte este reactualizat fără mari ceremonii narative. În ***Scene din viața unui clarvăzător***, Sabin și Magda trăiesc o poveste intensă la limita dintre dragoste și ură, sfârșită cu un divorț. La cincizeci de ani, Sabin decide că viața merită trăită din plin mai departe, dar destinul decide în locul lui și moare într-un accident, desfigurat, intrând în lumea de dincolo mai repede și altfel decât visa cu ochii deschiși. Recursul la magie în suferința din dragoste transformă, violent, viața: Andrada nu-l câștigă pe Vasile, ci se stinge, ea însăși, convulsiv și repede, dar prezența ei plutește în casa părintească, în brațele iubitului, până ce acesta o urmează în lumea de dincolo. Lucrurile nu mai dispar misterios, prezențe stranii nu se mai simt în odăi, *„o pace adâncă plutea în fiecare casă, de parcă toate sufletele plecate pe celălalt tărâm și-ar fi câștigat liniștea..."* (***Iubire cu parfum de lăcrimioare***, p. 143). În registrul oniric se desfășoară povestirea ***Voi fi o floare pe mormântul tău***, aparent titlu cu ecouri de romanță, în care amestecul vis-realitate sfârșește în moarte. Suferința nu se poate calma decât prin suprimarea celuilalt, care fie nu răspunde la iubire, fie a încetat să iubească. Închisă într-un spital de boli mintale,moare și ea ucisă de două paciente. Pe mormintele celor doi, care-și capătă pacea în moarte, flori de caprifoi inundă cimitirul cu parfum, aneantizând sordida viață trecută. ***Îngerii din Râul Neagra*** trăiesc, subacvatic, viața ce li s-a refuzat prea devreme și par a ieși, uneori, în lumina nopții. Mundanul și acvaticul fuzionează, pentru a construi o lume compensativă: *„Îngerii, erau, de fapt, niște statui imense, care păreau că se mișcă din pricina apei. Printre ele înotau câteva specii de pești. Pe jos, între statuile-îngeri așezate în cerc, era așternut un covor de priboi albastru-violaceu"* (p. 179). Refuzul realității ca formă de recluziune în vis apare și în povestirea ***Visătorul***; ororilor concrete ale războiului i se opune asumarea unei realități paralele, construite de imaginație ori a celei prezente, transformate de imaginație.

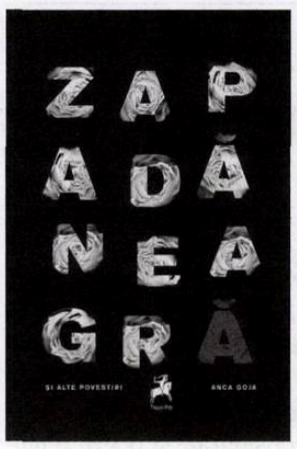

(Continuare în pagina 22)

George Vulturescu

Carmen DĂRĂBUȘ

„ZĂPEZI" ȘI „FABRICI"...

(Urmare din pagina 21)

Următoarea carte de proză a Ancăi Goja, ***Fabrica de fericire*** (2016), se încheagă, ca totalitate, printr-un anumit cronotop. Povestirea ce deschide volumul și care i-a dat titlul – ***Fabrica de fericire*** – este o parabolă a valorii narcotice a iluziei și a adevărului de dincolo de fantasme. Realitatea poate fi suportată temporar, prin refugiul în universuri compensative; Nic deschide o fabrică de fericire bazată pe vraja senzației olfactive, care situează *„clientul"* într-un moment al vieții privilegiat, iar contactul cu episodul de fericire trăit se face printr-un miros: de pâine abia coaptă, de iarbă cosită etc., după o ironică prospectare a pieței, conchizând că fericirea continuă nu există, că momentele fugare pierdute pot fi recuperate. Cum el însuși cade victimă acestei forme de dependență, propuse celorlalți, iluzia se sfârșește în moarte, temă familiară autoarei și în volumul precedent. Umilirea, fie ea și secretă, este răzbunată crud, dar oarecum firesc în ***Mărturisire***. Ea, care continuă să-l caute pe El, se leagă de orice urmă de atenție care i se acordă, cade în capcane întinse neglijent doar pentru că dorința de împlinire afectivă este năucitor de mare, dar realitatea Ei și realitatea Lui nu coincid decât vremelnic – *pattern* al multor povestiri din ambele volume. ***Viața ca o așteptare*** e un interludiu spre finaluri tragice, pentru că *„durerea e mai ușor de trăit decât fericirea. Necazul are un fel de clește al lui care te ține, care te face atent. Ca și cum cineva te-ar pișca de mână, ca și cum ți-ar trage o palmă"* (p. 67). Narcoza fericirii ajunge să fie scump decontată, cu regrete, remușcări, așteptări. Succesiunea de eșecuri, trista încăpățânare de a te simți împlinit prin Altul macină mai ales personajele feminine, acaparate de mentalități arhaice. Liniștea e temporară: *„Începusem să mă obișnuiesc cu singurătatea. Nu o mai priveam ca pe un dușman, ci ca pe un aliat: era starea care îmi permitea să fac tot ceea ce îmi trecea prin cap, fără să dau socoteală nimănui. Începeam să mă iubesc"* (p. 71), dar starea de normalitate nu durează, nevoia ei de a se sacrifica pentru cineva o face să se îndrepte spre situații imposibile, ca aceea de a deveni asistenta soției infirme a bărbatului de care s-a îndrăgostit – schiță a unui început de thriller. Lumea satului demitizată, politizată, prinsă cu verbul jurnalistului apare în mai multe povestiri. ***Oaspeți de seamă*** aduce moravurile *„aranjării"* situației la fața locului, cu abuz alimentar și bahic, în care interese, amoruri, slăbiciuni omenești gravitează în jurul nou-înființatei făbricuțe de lactate. Între viziunea de la centru și cea de la fața locului privind *„cooperativa"*, distanța e mare, iar reticența față de coproprietate, de netrecut. ***Satul cultural*** e hilara realitate în care formația de dansuri și prostituția se asimilează, iar prostituția masculină, deocamdată stângace, deși aparent amuzantă, e un indicator al unei mizerii morale și al unei decăderi a lumii satului copleșitoare. Reminiscența năravurilor comuniste este caricaturizată în ***Strada Ciupercuțelor, blocul numărul nouă, scara A***, o comunitate, la scară redusă, a celei mari, în care manipularea, sloganurile egalitariste și nostalgiile trecutului pocnesc în reproșuri, în negarea ierarhiilor, în asumarea micilor proprietăți, precum pisicile comune, straturile cu legume și locurile de parcare. Recrearea unui paradis comunist maschează incapacitatea de a se adapta, la noile realități, a nomenclaturii, care face orice spre a-și prelungi privilegiile. Ultima povestire, ***Pe urmele Albei ca Zăpada***, e o construcție mai complexă, a recuperării unui vis netrăit de iubire, a recompunerii unui chip din amintirile celorlalți în scurta perioadă petrecută de tânărul medic Alex la țară, ca apoi să-și revendice spațiul urban în care se retrage, care-i este familiar.

Schițele umane sugestive, de o tristețe lipsită de patetism, dar nu mai puțin cutremurătoare, sunt punctul tare al narațiunilor, o formă de a înfrunta viața, de a minimaliza impactul tragediilor ascunse ale ființei. Finaluri imprevizibile, uneori zguduitoare, scot personajele din banal. Personajele par a se desprinde, pe rând, dintr-un mozaic rural și urban când cinic, când oniric, spulberate, până la urmă, în înfruntarea cu lumea reală. Anca Goja este o prozatoare adevărată, nu doar prin simțul excelent al observației și prin notația esențialului, ci și prin faptul că, discret, condimentează cu sinele-i oameni și locuri.

Ion BUZAȘI

ÎNTRE ALTAR ȘI CĂRȚI

(Urmare din pagina 4)

O coordonată la fel de importantă este poezia de inspirație patriotică: George Coșbuc – ***Graiul neamului***, Ion Nenițescu - ***Țara mea***, ***Voința neamului***, Alexei Mateevici – ***Limba noastră***, Teodor Murășanu – ***Al cui e Ardealul?***, Iustin Ilieșiu – ***Vouă ce v-a dat Ardealul?***; uneori aceste teme sunt atât de intim întrețesute, încât, ca în cazul poeziei închisorilor comuniste (Nichifor Crainic, Radu Gyr), ele pot fi considerate și poezii religioase. Aceeași îmbinare o găsim și în secțiunea de proză, cuprinzând povestiri religioase, schițe din viața preoțească de scriitori cunoscuți, dar și de scriitori uitați (o revelație este preotul-scriitor Septimiu Popa, un epigon al lui Ion Agârbiceanu) sau pagini uitate din opera unor scriitori celebri (Liviu Rebreanu – ***Dumnezeu***, Mihail Sadoveanu – ***Cu ochii la cer*** ș.a.). Nu lipsesc nici pagini ce pot completa o istorie anecdotică a literaturii române. Pe lângă cele care îl înfățișează pe Caragiale *„în anecdote și vorbe de duh"*, antologică este o întâmplare din viața lui Arghezi povestită cu har de Geo Bogza. Erau anii când poetul ***Florilor de mucigai*** era marginalizat, ocolit de reviste și de edituri. Într-o iarnă, de Bobotează, a venit și la Mărțișorul poetului popa cu botezul. *„La urmă, luându-și căciula și o scurtă din cuier, a ieșit să-l conducă până la poartă. Acesta, profitând de prilej, caută să afle părerea ilustrului său enoriaș în felurite probleme. Dar, în poartă, când să-și ia rămas bun, fu ros de o curiozitate și mai mare:*

- *Domnule Arghezi, dumneavoastră ați citit multe... ați fost și călugăr... v-ați gândit la asta toată viața... ce credeți... o fi existând Dumnezeu?*
- *Părinte, de ce nu te-ai făcut dumneata căcănar?*

Întrebare ce s-ar cuveni pusă – acum și pururea – tuturor celor ce poartă odăjdiile unei credințe în care nu cred."

Revelația acestui volum o constituie paginile inedite, dintre care se impune cititorului antologica ***Spovedanie*** a lui Sterie Diamandi (1898-1977). Părintele Viorel Thira a cunoscut mari oameni de cultură, s-a aflat cu aceștia în raporturi de prietenie intelectuală și într-un prielnic dialog epistolar. Sterie Diamandi a fost pentru el un model spiritual. Cărturar de origine aromână, stabilit în România în anul 1916, profesor secundar la diferite licee din țară, este unul din cei mai mari teologi și hristologi români. Cartea sa, ***Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului*** (trei volume), este unică, în felul său, în teologia românească. Părintele Thira i-a solicitat câteva pagini dintr-o altă capodoperă a gândirii sale teologice, ***Ad majorem Dei gloriam***, și Sterie Diamandi îi trimite capitolul ***Concluzii*** cu titlul ***Spovedania***, inedită până acum, impresionantă profesiune de credință ce îmbina într-o expunere sinceră un imn închinat Divinității și un imn închinat vieții.

Volumul ni-l arată pe acest preot-cărturar și în ipostaza de scriitor, fie autor de evocări, de etnolog și folclorist, fie chiar de povestitor în duhul scriitorilor îndrăgiți de el, Ion Agârbiceanu și Septimiu Popa.

Multe pagini din această antologie sunt consacrate unor vrednici slujitori ai altarului și fac trecerea spre cel de-al doilea volum, ***Crâmpeie din viața preoțimii noastre***, în care vom găsi și pagini de istoria literaturii religioase românești (Coresi, Varlaam), figuri de preoți care au marcat istoria (Popa Stoica din Fărcașa; Nicolae Rat din Maieri – Alba Iulia, duhovnicul lui Horea, Daniil Sihastru, sfântul din vremea lui Ștefan cel Mare, preoți martiri din vremea prigoanei comuniste). Ca și în ***Antologie***, sunt prezentate aici medalioane de preoți scriitori și folcloriști (Tit Bud, vicarul Maramureșului, Alexei Mateevici, Ioan Micu Moldovanu, zis „.Moldovănuț" – o figură pitorească a Blajului de altădată. Unele pagini depășesc cadrul îngust al medalionului evocator și se constituie în adevărate contribuții de istorie literară: ***Preoți folcloriști din toate provinciile românești, Mihai Eminescu și Biserica Ortodoxă***. Mai mult decât în ***Antologie***, este evident aici Viorel Thira – teologul scriind despre ***Rolul Bisericii Ortodoxe în trecutul românesc, Religia în școală și datoria preoțimii noastre*** (cuprinzând considerații de evidentă actualitate), ***Preoți români din Transilvania și Astra***. Nu lipsesc paginile anecdotice, care agrementează evocarea, cum sunt cele despre M. Sadoveanu, Gala Galaction, despre P.S. Iuliu Hossu, despre *„un popă jucăuș"* etc.

Se cuvine să subliniem că Viorel Thira, preot ortodox, înfățișează cu egală prețuire preoți din Biserica Greco-catolică și Ortodoxă, ilustrând aserțiunea lui Eminescu despre unitatea sufletească dintre cele două confesiuni.

Lectură instructivă și, prin varietatea paginilor, captivantă și agreabilă, cărțile părintelui Viorel Thira ne aduc în memorie frumoasele *„cărți de învățătură românească"* din vechea noastră literatură.

Notă:
- Viorel Thira, ***Antologie de suflet și inimă românească***, Casa de Editură Dokia, Cluj-Napoca, 2016;
- Viorel Thira, ***Crâmpeie din viața preoțimii noastre***, Casa de Editură Dokia, Cluj-Napoca, 2016.

Dumitru MICU

O CARTE, ÎNCĂ UNA...

(Urmare din pagina 8)

Sunt și situații în care un poem în versuri nerimate camuflează rondeluri și sonete. Nu lipsesc versurile în monorimă și nici cele conținând, inclusiv în rime, cuvinte omofone, însă diferite ca înțeles prin accente sau prin funcțiile gramaticale: *„Pe fruntea ta o să se plimbe muște (...)/Pe tine însuți cum o să te muște"*, *„Cu ce măsuri ai încerca să măsuri"*.

Poet fascinat atât de lumea reală, cât și de cea a cărților, Ion Horea locuiește, de o vreme, mai mult în a doua. Cultivator, în ambele, al versului impecabil, el îl realizează, în ultimii ani, într-o formă neoclasică de un aspect mai modern decât al celei preponderente anterior: de ținută mai curând neoromantică, în stilul tradiționalist românesc. Autorul ***Coloanei de amiază*** a devenit, în creația sa din deceniul actual, mai subiectiv, mai interiorizat, solicitat de problematica umană eternă, ros de sentimentul involuției biologice sub acțiunea devoratoare a timpului. Perceptând semne că *„aia vine"*, traversează neliniști și melancolii, își pune întrebări fără răspuns. Meditativ și interogativ, lirismul e potențat, în cele mai vibrante poezii ale sale, de o notă elegiacă: *„O, trup al meu, ești tu acel ce vede,/Ori eu, prin tine-ncerc să aflu totul,/Surprins de nu știu cine, să ajung/În nu știu care parte până unde?/dar cum va fi când vom rămâne singuri/prin întuneric, unul fără altul?"*. Asemenea stări de conștiință sunt, cu siguranță, produsul unor reculegeri ce trezesc și sensibilitatea religioasă, atestată, în poezia lui Ion Horea, de *„psalmi"*, *„rugăciuni"*, *„mărturisiri"*, *„ectenii"*.

REVISTA REVISTELOR

• În nr. 10/2016 al revistei **VIAȚA ROMÂNEASCĂ**, primele pagini sunt consacrate „Centenarului Mihai Șora", un gest omagial în cinstea filosofului și eseitului român (născut în 7 noiembrie 1916, membru de onoare al Academiei Române din 2012), ajuns la un veac de existență. Sunt reproduse fragmente sugestive din cartea cu care a debutat în urmă cu șaizeci și nouă de ani în Franța (***Du dialogue intérieur***). De asemenea, ca gest de *„adâncă reverență"* în fața cărturarului aniversat se înscrie și articolul Nicoletei Dabija, ***Mai știutorul și bucuria de a fi***. Căutând să înțeleagă originalitatea și unicitatea filosofiei lui Mihai Șora, autoarea surprinde procesul conturării unei gândiri proprii (cu fiecare volum publicat), ale cărei particularități sunt practicarea dialogului interior (*„omul este [...] o ființă a cărei acțiune de a rodi trece fără încetare prin proba dialogului interior"*), *„gândirea în V"*, pe verticală, *„spre centrul substanțial al ființei"* (care funcționează după logica intimității, a disponibilității, și nu a exteriorității, care impune pierderea de sine), sentimentul bucuriei de a fi.

„Exercițiile de luciditate" ale lui Ovidiu Ivancu (***Câte ceva despre Hugo, autostrăzi și mall-uri***) provoacă cititorul la o încercare de reflecție asupra mijloacelor de exprimare a spiritului uman de-a lungul vremii. Autorul observă manifestarea, în timp, a două direcții de gândire (una conform căreia exprimarea artistică, arta, ar fi suficientă pentru pătrunderea în profunzime a spiritului uman și alta care presupune *„alienarea și transformarea spiritului uman la interacțiunea lui cu banalele forme ale supermodernității"*) și formulează câteva judecăți interesante pe această temă: *„O epocă, un secol, o națiune nu se pot exprima, în ceea ce au ele mai reprezentativ, prin artă (...), ci printr-o multitudine de forme de expresie alternative"*. În demersul său, Ovidiu Iancu încearcă să echilibreze balanța în felul următor: *„E inconfortabil să acceptăm că el, spiritul uman, este o sumă onestă a înălțărilor și căderilor noastre, a momentelor noastre de grație și a momentelor noastre de rătăcire sau abjecție. Un panopticum al speciei noastre însă e incomparabil mai complicat, mai alambicat decât o simplă însumare a artei pe care am reușit s-o producem pe această planetă până la momentul de față"*.

La rubrica *„Comentarii critice"*, Daniel Cristea-Enache (în ***Doi poeți***) realizează un paralelism între discursurile lirice ale poeților Nichita Stănescu și Ioan Es. Pop, aparținând unor generații în succesiune, dar foarte diferite. În ambele cazuri, momentul debutului a fost unul târziu și în context neprielnic (1960 – în faza realismului social, în condițiile totalitarismului, în care se simte nevoia de poezie veritabilă / după 1989 – când rolul literaturii era mai puțin important decât socialul, atrăgând astfel diminuarea interesului pentru poezie), însă imaginarul poetic, viziunile celor doi merg în direcții distincte. Autorul evidențiază astfel (oferind ca exemplu poeziile ***Elegia a zecea*** și ***Amicul***) faptul că la Nichita Stănescu versul este aerian, abstract, fluid, metafizic, apolitic, asocial, poezia - transparentă, imaterială, eul liric - senin, în timp ce la Ioan Es. Pop poezia este apăsătoare, crispată, tensionată, eul liric - chinuit.

Alex. Ștefănescu observă ***Două poezii ale lui Eminescu scrise parcă de autori diferiți***, arătând deosebirile dintre ***Înger și demon*** și ***Floare albastră***, ambele citite în aceeași ședință a „Junimii" din 7 septembrie 1872. Inconstanța aceasta este observată, la momentul respectiv, și de Ioan Slavici – semnalează autorul articolului –, care nota într-o scrisoare adresată lui Iacob Negruzzi (1873): *„Mă întrebi de poeziile lui Eminescu. Eu le aflu mai slabe decât* ***Mortua est***. *Este ceva forțat mai ales în* ***Înger și demon***. *A doua poezie este mai bună"*. Ca o notă suplimentară, la finalul articolului, Alex. Ștefănescu se arată dezamăgit de comentariile referitoare la ***Floare albastră*** din manualele școlare, care anulează frumusețea poemului, farmecul *„situației imaginate de poet"*, în condițiile în care autorii *„au extirpat emoția din poem"* și *„cer elevilor să examineze nu un poem, ci un cadavru de poem"*.

În cronica ***Un lup aproape singuratic***, Irina Petraș își apleacă atenția asupra volumului ***Închizi fereastra. Și zbori!*** (2015) al lui Gellu Dorian, autor despre care spune că *„se identifică până la pierdere de sine cu spiritul generației 80"* și ale cărui poeme *„sunt molcome lecții de zbor sub amenințarea «uitării celei oarbe», cu «greul negrei veșnicii» la pândă"*.

La *„Cronica ideilor"*, Nicoleta Dabija (în articolul ***La ce bun posteritatea?***) își exprimă scepticismul cu privire la iluzia unei posterități glorioase a unui artist, capabile de a răscumpăra nefericirea unei existențe crude. Luând ca exemplu cazul lui Vincent Van Gogh, se întreabă retoric dacă acesta ar fi pictat mai prost, în condițiile în care ar fi avut o existență mai bună. *„Atât cât scrii sau pictezi, simți că dai rost unor ore, unei zile, unui timp. Fericirea unei vieți înseamnă să îți permiți visul creației și să te poți abandona lui. Înseamnă să muncești pe brânci la opera ta numai pentru că simți că e misiunea ta și altfel nu poți. Ceva dinăuntru nu te lasă. Nefericirea, sacrificiile sunt detalii. Ne-necesare"*, conchide autoarea.

Poeme: Dumitru Crudu. Proză: Gabriela Adameșteanu - ***Vase comunicante*** (fragment din romanul în pregătire ***Fontana din Trevi***), Doina Popa – ***Pragul zmeilor*** și Horia Dulvac – ***Etajele creierului doldora de orgasme***.

• Nr. 48/noiembrie 2016 al **ROMÂNIEI LITERARE** este unul dedicat lui Mircea Mihăieș, laureatul Galei „Scriitorilor Anului" (Ediția I, 3-4 noiembrie, Iași). Parcurgem, întâi, cronica acestui important eveniment, proiect al Uniunii Scriitorilor, ce se înscrie în strategia de *„promovare a imaginii scriitorilor și de re-valorizare socială a literaturii române"*. Juriul (format din: Adriana Babeți, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Ioan Holban, Eugen Negrici, Irina Petraș, Alex. Ștefănescu, Răzvan Voncu și Mihai Zamfir) a desemnat, prin vot secret, din cei doisprezece nominalizați lunar, pe Mircea Mihăieș câștigătorul Premiului „Scriitorul Anului", pentru volumul ***Ulysses, 732. Romanul romanului*** (Editura Polirom, 2016). Prezentul număr al revistei este ilustrat cu fotografii de la această *„sărbătoare a literaturii"*. Despre masiva sinteză a lui Mircea Mihăieș scriu elogios Adriana Babeți (***Triumful literaturii***), Răzvan Voncu (***Săgeata criticului***), Livius Ciocârlie (***Excepția***), Alex. Ștefănescu (***Ce surpriză!***), Simona Vasilache (***Literatura vie***). Interesant este textul Adrianei Babeți, care, în locul unei cronici despre acest studiu, ne oferă mărturisiri privind experiența exaltantă, binefăcătoare a parcurgerii imensului manuscris. Răzvan Voncu arată că autorul a realizat un *„roman critic"*, care a presupus un volum impresionat de muncă (*„Mihăieș a «turnat» o radiografie critică multistratificată în formele unei narațiuni critice captivante, care se citește pe nerăsuflate"*) și include cartea printre realizările de excepție ale literaturii române (*„**Ulysses, 732** este, în chip evident, una dintre cărțile fundamentale ale criticii românești contemporane și, totodată, una dintre rarele realizări prin care aceasta poate pătrunde, pe calea regală, în bibliografiile occidentale"*).

În paginile revistei mai citim: versuri (semnate de: Angela Furtună, Ștefan Damian, Spiridon Popescu, Radu Cange), interviuri realizate de Hrisanta Doroftei cu Emil Hurezeanu (***„Poezia mea este o formă de înțelegere a unor angoase"***) și cu Liviu Ioan Stoiciu (***„Toată viața nu m-a interesat de unde vin și unde mă duc la masa de scris"***), *„restituiri"* de Nicolae Scurtu (***Alice Călugăru și revista „Viața literară"***), cronica ***Found in translation***, semnată de Nicolae Manolescu (la volumele: Andrei Codrescu, ***The art of forgetting/ Arta uitării***, traducere de Alexandru Oprescu; Markó Béla, ***Badminton***, traducere de Kocsis Francisko) ș.a.

• Revista **ATENEU** (nr.566/octombrie) prezintă desfășurarea Colocviilor „Ateneu" și decernarea Premiilor Revistei pentru anul 2016 (evenimente desfășurate în 20-21 octombrie). Tema lucrărilor a fost *„O sută de ani de la apariția volumului* ***Plumb***. *Bacovia - poet și solitar"*, poetul simbolist fiind unul dintre fondatorii revistei băcăuane în 1925. Premiul „George Bacovia" pentru întreaga creație a fost oferit poetei Ileana Mălăncioiu. Ceilalți scriitori premiați sunt: Ovidiu Dunăreanu (pentru proză), Robert Șerban (pentru poezie), Adrian G. Romila (pentru critică și istorie literară) și Nicolae Scurtu (Premiul special pentru valorificarea documentelor de istorie literară). Paginile de prezentare a evenimentelor conțin și texte/mesaje ale celor amintiți.

Comentariul ***Eticheta de „simbolist"***, semnat de Constantin Călin, se înscrie în aceeași tematică de receptare a lui Bacovia, autorul urmărind evoluția curentului simbolist de la negare, discreditare până la acceptare.

La rubrica *„Restituiri"*, Nicolae Scurtu aduce noutăți despre ***George Bacovia în limba greacă***.

Versuri: Gheorghe Chițimuș și Gabriela Hurezeanu.

Raluca HĂȘMĂȘAN

Lucian PERȚA

PARODII

Gheorghe MOCUȚA

șapte vaci slabe

între două volume de versuri publicate,
mai scriu și câte unul de critică literară
și peste tot și peste toate
mă gândesc seară de seară
și la nemurirea sufletului,
că, fiind om de litere, din plin,
cunosc viața de hârtie a poetului
în acest secol plin
de poezie postmodernistă și tehnocrați,
care de care mai dihonici și mai democrați

noaptea, când ajung la capătul scriiturii,
am vise cu vaci slabe, faraonice,
dar nu sunt erotice, nici împotriva naturii,
indiferent ce dușmanii mei vor zice!

viața la țară

am știut mereu că viața la țară
poate să fie pentru mine cea mai bună
dintre lumi, poate în afară
de viața literară care adună
din toate celelalte
ratări și angoase
și ți le oferă apoi în versuri înșirate,
desigur, fără mari foloase,
de aceea la Curtici,
în perioada în care am fost primar,
am militat pentru asta
și cred că nu în zadar,
după sistemul modei optzeciste,
până ce doctorii,
și cei cu, și cei fără convingeri umaniste,
mi-au interzis într-o zi
să mai scriu noaptea
și să militez pentru viața la țară...
așa că n-am mai terminat cartea
despre emoțiile care vi se oferă,
într-o călătorie sau exil,
undeva, la un capăt de țară –
drept pentru care să se-nțeleagă
că în această direcție
nu mai dau nicio indicație,
fiecare singur viața să-și aleagă!

doxuri & poezie

glumele prietenilor ce mă mai
scot din apatia cotidiană –
la răspântia literaturii când ai
ajuns, vezi că sunt toate o rană
picioarele tale și că viitorul acum
e îngropat sub o lespede de nevoi,
pe care niciun înger nu are cum
să o ridice pentru noi,
numai că și prietenii mei,
chiar dacă sunt plini de doxuri & poezie,
sunt oameni de litere și ei
și au viața bună doar pe hârtie –
eu i-am rugat să fie cu asta de acord:
că fac parte din nouăzecism –
și eu mai trimit un grupaj de poezii la Nord
Literar și reintru în capitalism!

Traduceri

Claude ALBARÈDE

Născut în 1937 la Sète, pe malul Mediteranei, dar exersându-şi meseria de profesor de literatură în regiunea pariziană, Claude Albarède este autorul a cincisprezece volume de poezie, încununate de mai multe distincţii literare. Practică o poezie „care pune în evidenţă dihotomia poemului: deopotrivă elaborarea unei scrituri erozive şi bulversarea haosului". De altminteri, unul dintre cele mai recente volume ale sale, din care am extras aceste admirabile fragmente pe tema drumului, temă care ne-a fascinat şi pe noi, se intitulează ***Un chaos practicable / Un haos practicabil****.*

ÎN MEMORIA CAPĂTULUI LUMII

„Ai! Ai! Ai!
ce singur e
drumul!" F. G.Lorca

***

Trecând peste Platou, încredinţează-te drumului care-şi urmează printre pietre călătoria. Încredinţează-te ţărânii până la capătul cărării pierdute. Până la capătul soarelui atârnat la gâtul caselor scunde, care şi-au trăit ruinarea. Încredinţează-te lucrului care te duce cu el şi te ţine în viaţă atunci când ţinutul moare-n el însuşi şi se întoarce-n neant. Grohotişul, râpa n-au altă salvare decât apropierea ta. Privirea ta.

***

Drumul ne cheamă să-l urmăm, cu ierburi şi pietre, povârnişuri şi pante, să urcăm muntele şi să-ajungem la capătul lumii. Acolo, dinaintea abisului, îi căutăm urma-ntre rugi. Ne-aplecăm, scrutăm vidul. „Alinare!", strigă genunea şi o repetă mereu dimpreună cu ecoul cascadei. „Alinare! E uimirea ta! Vrei s-o atingi ca să-ncepi noi rătăciri. Vrei să-ţi slobozi paşii aşa cum arunci pietre ca să afli adâncul acestui abis de care te crezi ocolit!"

***

Şterse pot fi limitele pe care împrejurul paşilor le desenează cărările. Drumuri pe care omul le scrie, printre primejdii şi pierdute înscrisuri, pe o pagină-ntoarsă deja.

...Ne îndemnăm să aflăm altă speranţă, să aflăm vântul prielnic şi iarba cea moale. Coborâm către apele albe să contemplăm, fără a aştepta nimic altceva decât frumuseţea, fierberea izvorului, încăpăţânarea-i care va distruge stânca până la urmă.

***

Drumeagul pe care urcăm se-agaţă de peisaj, se-atârnă de gâtul caselor scunde, se-alintă cu florile.

Dacă-i drumeag, descrie o iubire. Dacă-i cuvânt şi sentiment, declină un ţinut. Îngenuncheat pe malul râului, în oglindirea-i se caută. Dezbrăcat sub arbori – aici argila lui suplă, dincolo orgoliul ţepos –, îi place să-şi joace inocenţa şi să se sinucidă cu demnitate sub poala pădurii.

***

La picioarele Platoului măceşii însângerează grohotişul care-a curs de pe munte. Memorie spălată a stâncilor albe. Pământ însângerat cu inima frântă. Uneori ruine, încă-ntregi în ţinut, povârnişuri până unde urcă strigătele, şi soarele, această secure înfiptă în sat... Piatră cu piatră, urci în amonte. Te-apropii de roca crăpată, unde-ncepe izvorul. Aproape de maluri, catifeaua lui, acest tiv de spumă precum aceea a pruncilor. Şi degetele noastre mângâindu-l, gura noastră lipindu-se acolo ca apa vieţii să nu se risipească.

***

Precum un drum care, pe culmea abruptă, în albia strâmtă, se joacă cu relieful şi-şi trasează calea, ritmul poemului sfidează platitudinea limbii... Ai vrea s-o ştergi pentru a tulbura aventura, să trasezi piste indescifrabile de graffiti..., dar mai jos de tufişuri există grădini parcelate cu grijă, unde oamenii fac prospecţiuni.

***

Unde nu poţi s-ajungi, trebuie să existe un drum? În fond, acesta e mersul febril, căutarea cuvântului care arde, dar care nu-i niciodată la capătul drumului. Chiar dacă la capăt ţi se pare că-l vezi acum în lumina lui proprie. În chiar misterul acestei lumini care ne sprijină, chiar dacă nu vedem ceea ce luminează.

Invitaţi la Zilele Revistei „Nord Literar"

Sylvestre CLANCIER

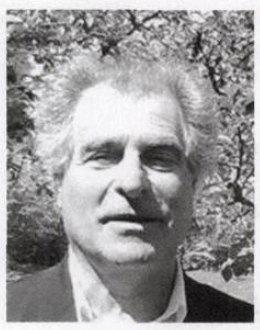

Editor, profesor de literatură la Sorbona, expreşedinte al PEN Club francez, administrator al Societăţii Oamenilor de Litere din Franţa şi vicepreşedinte al Academiei Mallarmé, Sylvestre Clancier e autorul a treizeci de volume de poezie, al mai multor eseuri, printre care unul despre poezie, celălalt despre Freud, şi a numeroase volume de artist şi bibliofile. Poemele de mai jos fac parte din recentul volum ***La source et le Royaume / Izvorul şi regatul****.*

Şi totuşi

Aceste spice pe care strămoşii noştri le-au strâns
aceste hambare ale căror acoperişuri şi ziduri ne apără

Aceste vântoase care ne leagănă noaptea târziu
aceste stele care ne-ntreabă-n tăcere

Aceşti cărăbuşi care ni se agaţă în păr
licuricii care ne ţin în cortegiu tovărăşie

Aceste semne familiare ale verilor de demult
care nu reuşesc timpul să-l şteargă

Acest ieri. Şi totuşi
e-atât de mult de când s-au risipit
Lăsându-ne atât de descumpăniţi
cum nu ne-am fi închipuit vreodată

Nici măcar atunci când ni se frângeau inimile
pentr-o iubire de-o vară dintr-o dată sfârşită

***

Să mori

Aceste amintiri care sunt mereu vii
aceste cuvinte care se-agaţă de noi

Aceste remuşcări nesupuse la capătul
suferinţei noastre tăcute

Amintindu-ne-absenţa şi mereu inutila
căutare a bucuriei care nu mai există

În acest teatru de umbre în care trag să moară încă
pierduta copilărie şi visele stinse

Din ele vom face provizii de drum, culoarea aşteptării
tovarăşii noştri de-nfrângere în războiul prezentului

Pe povârnişul zilei, în creştetul nopţii
şi fără zarvă precum copii ţinându-şi

În mână-ncălţările o vom şterge
în vârful picioarelor

***

Pală de vânt

Vântul e o atingere plină de freamăte şi de mistere
venind din trecut. Te prinde în braţe

Te-mpinge-nainte când treci printre lande sau
dune. Ţi se pare că te duce către

Mai multă viaţă. Asculţi ce spun
crengile sub lumina de lună şi visezi

Ai spune că universul creşte în jur, că
tinde spre infinit şi-ţi risipeşte spaimele

Vântul îţi mângâie faţa şi te-nsoţeşte
în tărâmul vrăjit unde totul pare posibil.

Traducere şi prezentare
de ***Horia BĂDESCU***

5 948485 970010